MARCI MANTVAE

BENAVIDII, PATAVINI I. C.
COMITIS ET EQVITIS
VTRIVSQVE AVLAE;

AC IN PRIMA ACADEMIAE

PATRIAE SEDE, IVRIS CAESAREI
INTERPRETIS, ORDINARII DE MANE.

COMMENTARIA NOVA IN PRIMAM
Codicis Partem.

Cum priuilegio.

VENETIIS,
Ex Officina Ioannis Baptiſtæ Somaſchi.
M D LXXIIII.

Leges quæ in hac parte continentur, hoc ſcematè ſuis locis repoſitæ ac commendatæ, & non præpoſtere (ut imprimendo factum eſt) à te inueniantur.

Rub. de ſum. Tri. & fid. Cath. fol. 1.a
L. Cunctos populos. 1.b
De Sacroſan. Eccl.
L. 1. 16.b
Authen. Caſſa. 22.a
Authen Ingreßi. 24.b
L. Sancimus. 30.a
De Edend.
Rub. 33.a. & 45.a. & 50.a. & 54.b
L. 1. 36.b. & 60.a. & 66.b. lecturæ enim diuerſæ ſunt?
L. 2. incip. is apud quem. 75.a. & 87.a
Additiones ad l. edita, alias impreſſam bis. 112 b
Auth. ſi quis in aliquo documento. 9[illegible].a. & 104.b
L. fi. 118.a
De Pact.
L. [illegible] 1.a. & 132.a
L. Petens. 13[illegible].b
Additiones ad eam. 145.a
L. Si certis annis. 151.a
L. debitori. 153.b. & 157.a
Additiones ad eam. 161.a
L. Pactum quod dotali. 163.a
L. fi. 167.a. & 169.a
De Transactione.
L. 1. 175 b
L. Cum mota. 179.a
L. Cum preponas. 183.a
L. Transigere. 184.a. bis etiam alias fuit impreſſa magna forma & parua.
Si aduer. uendi.
Authen. ſacramenta puberum. 188.b. alias etiam impreſſa copioſe.
Ne fil. pro pat.
Authen Habita. 193.b
De Locato.
L. adem. 203.a. alias etiam impreſſa.

BEATISSIMO CHRISTI VICARIO,

SVMMO SANCTISSIMOQVE PETRI SVCCESSORI.

Gregorio XIII. Pont. Max.

MANTVA PATAVINVS I. C. COMES Et Eques Vt. Aulæ. S. D.

Tametſi Beatiſsime, ac Sanctiſsime Pater, enarrationum mearum primam, & ſecundam partem, in Pandectas abhinc annum, ut vides, Beatitudini tuæ dicauerim; eo tamen animo antehac non miſi, ut eas coniungerem cum prima, & ſecunda Codicis, quæ in manibus Typographorum erant, & nemini alii dicandæ videbantur, quàm cui aliæ fuerunt dicatæ, ne coniunctæ inter ſe partes à diuerſis quaſi capitibus penderent, utque in eius potiſsimum nomine apparerent, cui ſummo Iuriſconſultorum, atq; adeo litteratorum omnium patrono omnium planè ſcripta debentur: præſertim uero cum hæ poſtremæ lucubrationes ſint de ſumma Trinitate, & Catholica fide, de ſacroſanctis Eccleſiis, de Epiſcopis & Clericis, de Epiſcopali audientia, de hæreticis & manicheis, deq; aliis huiuſmodi ad Chriſtianam religionem pertinentibus, vt non ſolum tibi tamquàm ſummo Iuriſconſulto, quemadmodum primæ, verum etiam tamquàm ſummo Pontifici congruere videantur. Quamobrem eas maieſtati tuæ nunc dicat, offert, deuouet, ac conſecrat Mantua amplitudini ſuæ addictus, deditus, obſtrictus, & ſanctitatem tuam obſecrat, vt qualeſcunque ſint, eas benigno animo accipiat, & munuſculi tenuitatem animi magnitudine compenſet id quod ſi fecerit, ut eam facturam mihi perſuadeo, rem dignam Pontifice Maximo fecerit, meque ſenem tot annos in hoc ſcholaſtico puluere, & in his Iuriſconſultorum vmbraculis contendentem mirifice recreauerit, ac ſua auctoritate, qua nulla maior eſt in terris, ab obtrectatoribus protexerit, obiiciens illud, uelut offam Cerbero Herculem duri celebrant labores. quod tibi quoque conuenit tot annos ante Pontificatum in agmine, in Caſtris, in acie litteratorum hominum, in ampliſsimo Patriæ tuæ Gymnaſio cum maxima tua laude, atque incredibili omnium cum admiratione verſato.

VALE.

SCias Velim Amantiſsime Lector. Impreſſores in hac quoque prima & ſecunda Codicis parte, præpoſtere, leges aliquas adhuc poſuiſſe, inq; abſurdum incidiſſe, prout etiam prius, in ſecunda ff. Veteris, inaduertenter ſecerunt, ideo legum ſcema poſitum in prima harum duarum partium, pagella ſequere tu, quia non errabis, et tibi aliquo tempore prodeſſe poterit, ſi meos hos nouos labores legere (uerbo arrogantia abſit) non recuſaueris, & ſi quos errores quib. ſane multis undiq; ſcatet, deprehenderis, tu pro tuo arbitrio corrigas, quia pertæſus toties Syſiphæum hoc ſaxum uoluere, hanc ſane non curam, ſed moleſtiam potius, tibi, tum in hac prima, tum in ſecunda relinquere uolui, idq; unum tantum tibi dicere, quod iam factum eſt trito ſermone prouerbium, ſufficit ſi in paucis amici laboribus, conſulatur, ſatisq; eſſe non quod uolumus, ſed quod ſtudioſe pro uiribus potuimus, aliquando conſcripſiſſe.. Vale & ſi quid interim corrigendum eſt, id unum tantum corrige tum in prima tum in ſecunda. C. parte, ut in Titulo foliorum, Commentaria, & non Commentariolus dicatur.

PRAEFATIO.

QVam maxime illorum opinio eſt ſanè congruenda, qui hominem non naſci optimum eſſe dicebant, aut natum quàmocisſime aboleri interire & mori, qñquidem eo nihil miſerius, nihil calamitoſius, & nihil deniq; inſęlicius intueri liceat, animal è terra factũq; opus manu Dei optimi maximi & reuerſurum in terram, qđ ſanè umbræ, & ſomno cõparamus ſuppoſitum tot morbis, tot uenenis, cruciatibus, telis, ruinis, aliisq; tum fortunæ, tum naturæ caſib & incõmodis, ut uix numerari queant, qñquidem ea ſola recenſuiſſent, quę ſi non probanda, nec quidẽ coarguenda erant, ex quo cæteris aĩalib. ẽt ſunt cõia, & (ut ille ait) ſolacium eſt miſeris ſocios habere pœnarum; non alia, quib. diuinum quiddam ſit miraculum, oĩum animaliũ præſtantiſsimum, uſq; adeo hinc ut optimum quoq; ſuerit naſci, & uiuere, & diu quidem, quantum ſũ ipſius ætas patitur. Namq; (ut dictũ eſt pauloante) à Deo Opt. Max. & ad ipſius imaginem formatus eſt, mente aĩoq; immortalis, ut machinam hanc primũ intueretur, quã mũdum ab ornatu, à figura orbem, Veteres uocant: Cuiq; (ut Plutarchus inquit) primus Pythagoras, ab ordine Coſmi nomẽ impoſuit. Demum ut ad ſtudia planè, & uirtutẽ tamq̃ ad unitũ pñtis uitæ bonum, quo fœlix, & perbeatus (ſi Stoicis credendum eſt) fiat, ſe natum intelligat, altum, atq; educatũ, cã otio, Ignauiæ, & uoluptatib anteponat, Et conſilia oĩa deniq; cogitatus, actaq; omnia tandem ad eam referat, qñ hęc uiam ſibi parabit in cœlum, ubi ſempiterno fruetur æuo. Quibus accedit ẽr, qđ hac undiq; circũſeptus, ac munitus nihil eorum q̃ proxime dicta ſuere, vere formidinis plena, imbecillib. tñ pertimeſcet. Imò nec mortẽ ipſam. Et cũ ex hac uita migrare contigerit, non abeſſe modo, ſed adeſſe, non recedere, ſed accedere, non mori deniq; ſed uiuere uidebitur. Age prouocemus in ſtadium aduerſarios, ex Athenis primum procedet Socrates, q nec patronum quæſiuit ad iudiciũ capitis, nec iudicib. ſupplex fuit, adhibuitq; liberam contumaciam à magnitudine animi ductam, & paucis ante diebus cũ ſacile è cuſtodia poſſet educi, noluit, ita loquutus (in manu iam mortiferum illud tenebat poculum) ut nõ ad mortem tradi, uerum in Cœlum aſcendere uideretur. Mox Theramenes quidam Vir clarus, quẽ ſimiliter cum triginta Tyrannorum iuſſu in carcerem coniectus, uenenũ hauſiſſet, & extremo ſpiritu, ꝓcordiis conceptam mortem contineret, luſiſſe ferunt, quia reliquum ſic è poculo eiecit, ut id reſonaret. Quid plura è Sparta alius, cuius ne quidem nomen proditũ eſt (ut Cicero inquit) cum duceretur ad mortẽ ab Ephoris damnatus, eſſetq; uultu hilari atq; læto, inimico cuidam percunctãti, an ne Lycurgi leges contemneret, reſpondit. Imò Ego illi maximam habeo gratiam, qui me ea pœna mulctauit, quam ſine mutuatione, & ſine uerſura poſſem diſſoluere. Mitto qđ diuitias affert honores, dignitates, gloriam, & qđ maximum oĩum eſt, ueri cognitionem. Et profecto ſi oculorum acie perſtringi poſſet, mirabiles ſui excitaret amores. Quis ueſtrum igitur eſt, Nobiliſsimi Iuuenes, quem natum eſſe pœniteat, q non cupiat maxime, ea ſibi comparare, quæ ſimul cum naufragio poſſunt enatare. Et in quarum uelu ti in munitiſsimam arcem, undiq; ſęuientibus, atq; irruentib. hoſtibus, aliqñ ſeſe recipere poſsit, Patriæ prodeſſe, parentibus ſuccurrere, & amicis deniq; non deeſſe, nemo certe, nemo inquam, alias qđ naturæ eſt proprium, accuſare, ac deteſtari uideretur, & quod omnium eſt optimum, ſpernere, quod uero peſsimum fouere, & amplecti. Qua de re ſumma ope enitendum eſt, laboribus & uigiliis, ea oĩa adipiſci, quæ diximus, uirtutemq; ipſam ut ſacile intelligantur, omnes, uos natos nunq̃ pœnituiſſe, imò ita laudabiliter uixiſſe, ut non modo uita digni fuiſſe iudicemini, uerumetiam opinionem omnium quæ de uobis erat imò gloriam maiorum, uirtute ipſa, non tantum æquaſſe, ſed etiam longe ſuperaſſe. Dixi.

MARCI MANTVAE BENAVIDII, PATAVINI I. C. IN PRIMAM CODICIS PARTEM COMMENTARIA.

SVMMARIVM.

1 Summa de Trinitate, et non de Trinitate: quare ſimpliciter dictum eſt, cum declaratione, & quid ſibi uelit ſumma. nu. 2.
3 Numerus ternarius, omnium perfectiſſimus.
4 Verba intentioni deſeruiunt, non è contra.
5 De Trinitate quare dicatur.
6 Catholica de fide quare dictum eſt, & non ſimpliciter de fide.
7 Fides dicta, quia ꝑ eã fit, qđ dicitur, et quid ſit. n. 8.
9 Dictio ut, an modum indueat.
10 Dictio, nemo, eſt uniuerſalis negatiua.
11 Audeat uerbum, negatiuæ iunctum, in malam capitur partem.
12 Diſputare de fide, an priuatè liceat.
13 Plus & minus, rem differre ſpecie non faciunt.
14 Contentio idem q̃ diſputatio ſonat, & eſt ueritatis impugnatio.
15 Diſputare de fide duob. in caſib. permittitur, & qui.
16 Religio eſt pars iuſtitiæ, et religiõis principiũ ẽ fides.
17 Trinitate ab ipſa omnia procedunt.
18 Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

De Sum. Trin. & fide Cath. & ut de ea nemo publicè contendere audeat.

AEquè conuenit, maximè hoc anno, cum ſit ſumma ẽt annonæ caritas, qua diſcamus Deũ Opt. Max. incolas velle non tollere, ſed caſtigare, ut eo anſpice hanc primã codicis partẽ interpretaturi incipiamus, & non ab re ab hoc titulo, ab eoq; ſumamus exordiũ, qđ non mõ hic, uerũ ẽt in Decretalib. factũ obſeruatũq; eſt, imò & in legib. 12. tab. ibi, ad diuos adeũto caſtè, pietatẽ adhibento, & ut infr. latius. Interim q̃ritur, & primò: quare ſic dictũ eſt, de ſumma Trini-
1 tate † & non de Trinitate ſimpliciter, de qua potiſsimum, & principaliter hic tractatur.

Et ex mẽte Azonis hic in ſum. & Goffr. de Trano eo. tit. extra, in prin. rñdet, q̃ dcm̃ uerbum, nil aliud ſibi uult, nec aliã hẽt expoſitionẽ niſi de ſũma, hoc eſt de maxima. & nimirũ q̃dẽ, ex quo Trinitas eſt principiũ uniuerſorũ, à qua elemẽta oĩa, elementorũq; diſpõ, in uniuerſum terrarũ orbẽ ꝓducta fuerunt, ut dr̃ in l. 1. in prin. C. de uet. iu. enu. ꝑ Moyſem & ꝓphetas, doctrinaq; fuit humano gñri admodũ ſalutaris. c. 1. §. hæc ſancta. extra eo. de ſum. Trin. Hinc ad expõnis ꝓpoſitũ dicere ẽt ſolemus, ſumma eſt rõ, q̃ ꝓ religione facit, ſumma. i. maxima, ut hic, & in l. ſunt pſonæ. ff. de reli. & ſump. fu. Sũmũ ius, ſumma iniuria, & eſt tex. in §. filiusf. ibi, ſũma patritiatus dignitas. Inſti. quib. mo. ius pa. pot. ſol. & ĩ l. cũ vſusfructus. ibi, nec ſi ſũma terra ſublata. ff. q̃b. mo. uſuſ. amit. & ibi gl. exponit, ſũma. i. ſupeminẽs. qđ optimè ad Trini-
2 tatẽ applicari poſſe vr̃, q̃a † idẽ ſonat, qđ maxima, & Inſti. de iure pſo. in prin. & melius (ibi. n. aliàs ſũma. i. breuis exponit) in l. ciues, ibi rerũ fortunarũq; ſuarũ ſũmã. C. de incol. lib. 10. & in l. 1. in prin. ibi, ſumma reipub. tuitio. C. de Inſti. Cod. cõfir. & in ſimili. Bal. in c. 1. in prin. q̃s dicã. dux. ĩ uſib. Papã ſummũ ſacerdotẽ, hoc ẽ maximũ, appellat. & in no. caſu cũ dixiſſet teſtõr, ꝓ ſumma eius cõſolatione & lætitia, ita exponit Gozad. Bono. ꝯſ. 98. n. 7. uel ſummã, i. ſupmã exponamus. c. dã-

namus,de ſum.Tri.& fi.cath.Alc.ɔſ.72.col.4.uo.
3.Abb.ēt adhuc in p̄al.rub.ext.eo.ī prin.aliter di
cit,de ſumma dictū fuiſſe ad aliarū Trinitatū dif-
ferētiā, q̄ nō ſunt ſummę,ut in cādela , in qua eſt
ſplēdor,ignis,& calur.ridiculū ſanè, meliusq; di
xiſſet qa tria p̄ſtātisſima ſunt,in aere aqla in ma-
ri Delphinus; in terra hō,uel qa tres ſint hoīum
affectus ira cupiditas , & libido , nec non uirtus
uitalis aīalis,& naturalis,in epate,in corde,& ce-
rebro,aut annorū ī pa tria, p̄teritū,p̄ſens,& futu-
rū,imò ꝙ ternarius numerus eſt oīum p̄ſectisſi-
mus,qđq; deus īpare numero gaudet. vñ Maro.
O terq; & quaterq; Beati.

Et tñ (ut dictū eſt) hæ Trinitates non ſunt ſum
mæ.Nihilominus tm̄ eſt dicere iſtud,quantū eſt,
qđ ſit maxima oīum trinitatū, & ſic in idē recidit
4 † uerbaq; intentioni deſeruiunt, non intētio uer
bis.c.intelligētia,de uer.ſig.l.ſcire leges.ff.de legi.
Scđo q̄rit & ad idē,quare de Trinitate dicat,&
5 † breuiter rñdet dici,qa eſto qđ vna ſit ſubſtātia,
eſſentia,ſeu natura diuina,tres tñ ſunt pſonę,pr̄,
filius, & ſpūs ſctūs; pr̄ generat,filius generat, &
ſpūs ſctūs p̄cedit,ſicq; diſtinctio eſt in pſonis, in
natura uero unitas.c.fi.ꝙ dānamus , de ſum.Tri.q̄
deſignat rurſum ī verbis Eſaię.c.6.ibi,Scūs,Scūs,
Scūs,dñs Deus Sabaoth.& Pſal.32.ibi,uerbo dñi
cęli firmati ſunt, & ſpū oris eius, oīs uirtus eorū.
Et Iob.27.ibi,uiuit dñs,q ſic me iudicauit,& oīps
q amarā fecit aīam meā , & ſpūs diuinus, q tenet
in narib.meis.& Pau.ad Eph.4.ibi,vnus Deus pr̄,
ex quo oīa, unus dñs Ieſus Xp̄s, p quē cīa , & u-
nus Spūs ſanctus. fuſius Chryſo.in ſermo. de ſcā
& conſubſtantiali, uiuificaq;,ac inſeparabili Tri.

Tertio q̄ritur,quare dixerit & fide catholica,&
6 †non ſimpl'r de fide,& rñdet, qa nō de oī fide gñā
liter intēdebat legiſlator tractare, fides.n.dicta ē,
7 †qa p eā fit,qđ dr̄, ſumpto argumēto ab ethymo
logia uocabuli,de quo aliàs ī l.2 ī §.appellata.ff.
ſi cer.pe.& in l.tugurij.ff.de uer.ſig. addit uerbū
catholica, i.vl'i & chr̄iana, qđ uerbū nil aliud ſo-
nat,& liquet ex eo qđ dr̄ Pſ.18.& ī c.fundamēta,
ī prin.de elec.ī 6.ibi,ī oēm terrā exiuit ſonus eo
rū.& Mar.16. Eūtes in mundū uniuerſū p̄dicate
euāgeliū oī creaturę.& ita ſentit glo.pe. hic q̄ ob
hoc erit expedita,& tutius Azo hoc co.tit.ī ſum-
8 ma,& Abb.in rub.col.2.extr.eo.haud †p̄termitiē
tes tñ qđ fides ipſa (ut idē Abb.inqt in loco p̄al.
imò Pau.11.ad Heb.) nil aliud eſt, niſi ſperādarū
rerū ſubſtātia,argm̄ ñ apparētiū, & īdubitata cre
dulitas,ſpe ī pñti,re uerò in futurū.aliàs nō eſſet
fides, ex quo nec hēt meritū, ubi humana rō p̄bet
experimētū,& ita dicit ēt gl.fide hic, q̄ ob hoc e-
rit expedita pariter,& Soc.ī l.1.co.pe.ff.ſi cer.pe.

Tñ ſi dixiſſet ēt ſimpl'r de fide (ni fallor) ſatis-
fuiſſet,qa ī potiori ſignificatu,& ſm qualitatē p-
ſonarū ñ al'r itellexiſſemus, niſi de catholica nr̄a,
& Xp̄i.l.1.§.q in ppetuū.ff.ſi ager uect.uel emph.
per.§.ſed ius qdē.Inſt.de iu.nat.l.plenū.§.r qtij
ff.de uſu & hab.& ita ad uerbū ſuperius dici poſ-
ſet.Nihilominus qa in re ēt clara iterpretatio ne
gligenda non eſt.l.1.§.quāuis.ff.de uen.inſp.ne-
que uitient ſcripturas,q̄ ſupabundant,gr̄a dubita
tionis tollēdæ quoq;.l.nō ſolent.l.q̄ dubitationis
tollendæ gr̄a.ff.de reg.iu.l.teſtm̄.C.de teſta.l.1.§.
ſed ſciendū.ff.de ædi.edi.non ab re utrobiq; uer-
bum ſumma,& catholica ēt addita aliis fuere .

9 Quartò q̄ritur,†qa dictio ut , ſeu coniunctio,
ſm Grāmaticos,cōiter modū inducit,& in dubio
q dē.l.qb.dieb.§.Termilius.ff.de ɔdi.& de. & ibi
Bar.l 2.C.de his q̄ ſub mo.Bal.in l.Arethuſa.col.
2.ff.de ſtat.hom.qūo ſtet hic,& an modū īducat,
& ex mente Bar.in d.§.Termilius.rñdetur qđ nō,
cū dependeat à uerbis p̄cedentib.pp copulā,quę
cōiungit poſita inter diuerſa, nāq; aliud eſt fide a
& Trinitas,aliudq; de fide publicè ɔtēdere,decla
rat Sal.in l.ad inſtructionē.C.de epiſ.& cle.no.in
c.ex parte,de reſcr . & ideo cū modū nō inducat,
dicemus his ſtantib.orationē pfici,& dictionem,
ut,exponi,i.qđ : ſenſusq; erit,de ſum.Tri.& fi.ca
tho.& ꝙ nemo audeat de ea publicè contendere.
10 Et ad idem notandū eſt †quo modo utitur hac
dictiōe,nemo,q̄ eſt uniuerſalis negatiua.c.nemo,
de elect.in 6.§.ſeruos,Inſti.de re.di. & in omnib.
legib.ita incipientib.uideri poteſt, ſeu qñ ſic dici
tur,nemo eſt qui neſciat.l.nemo. ff.de duo. reis.
nemo carnem ſuam odio habet.l.1. ff.de in ius uo
can.ut eant, nemo pōt gladii poteſtatem ſibi da-
tam alteri demandare.l.nemo.ff.de reg.iu. l.illici
tas.§.qui uniuerſas.ff.de offi.præſi. nemo cōdicit
rem ſuam præterquā à fure.§.ſic itaq; Inſti.de act.
l.ſcire debemus.§.ſi à fure.ff.đ uer.ob.nemo plus
iuris in alium transfert , q̄ ipſe habeat.l.tradō. ff.
de acq.re.do.& ſexcenta huiōi ſunt, nō referēda.
11 † Et audeat (ſubiicit rurſum) qđ uerbum ſanè
in malam capitur partē. c. clericus ſi tonſura di-
miſſa,de ui.& ho.cle.c.indicatum eſt.89.d.c.rela
tum, ne cle.uel mon.cle.dudum. §.in eccleſijs,de
ſep.bonus tex.in terminis,in §.hæc aūt tria,& ī §.
illud 1.& 2.in procœm.fforum,quaſi dicat, nemo
audeat de fide publicè contendere,quoniam ſi au
ſus fuerit quis temere idem facere, caſtigabitur,
ut in l.1.Inſti.eo.& ſimile eſt illud Pythagorę di
ctum. Nemo de Deo,ſeu de diuinis, ſine lumine
loqui præſumat .

Sed qa dr̄ ſubinde publicè hoc idē fieri teme-
rario auſu non debere, quæritur & qntò an ſaltē
12 liceat priuatè.† & rñdetur ꝙ non , ut in l.nemo,
& ibi gl.hoc ipſum ita decidit infra eo.uerū dubi
to,qa dicendo publicè non licere , neq; permitti,
neceſſariò pmitti vr̄ priuatim.l.cū p̄tor. ff. de iu-
di.c.nonne.de præſump.& maximè qa uerba de-
bent ſp aliquid operari,nec inania eſſe,vana,& e-
luſoria.l.ſi qñ.ff.de leg.1.c.ſi Papa,de priui. in 6.
Sed nihil eſt,quia qua rōne prohibita eſt diſputa
tio,ſiue contentio publicè,ut in d.l.nemo,eadem
etiam prohibita eſt priuatim , quo caſu regula.d.
l.cum p̄tor,non p̄cedit,ut ibi no. & in l.ſi res.C.
fa.erc.Bar.& Bal.in l.1.C.de diuer.reſc. Fel.in d.
c.nonne,col.1.de p̄ſump.eſt uerū ꝙ priuata cōtē
tio,eſt cā minoris erroris,q̄ publica, ſed non ob
id

13 id quod dicto caſu pmittatur, † ex quo plus &
minus non faciunt rem differre ſpecie.l.fi. ff. de
fun.inſt.& quia(ut uulgo dici ſolet)quo res plu
ris eſt, utique tanti eſt.l.cum furti.ff. de in litem
iu.Non ob. ſecundum, quia ſatis operatur publi
cè diſputationi reſiſtens, ſed non quod priuatã
14 admittat d.l.nemo.Ceterum† de contentione ni
hil dicimus, ex quo idẽ quod diſputatio ſonat,
ut dicit glo.fin.& benè, eritq; etiam ob hoc ex-
pedita: uel dic quod omnino habeat in ſe pluris
neſcio quid, uerbum hoc, quàm verbum diſpu-
tatio, argu.in c.conſuetudo. 16. q.5. & hoc eſt
quod dicit Pau.2. ad Timoth.c. 2. noli conten-
dere uerbis: ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſub-
uerſionem audientium, tritumque illud facit,
Contra uerboſos, noli cõtendere uerbis. & cla
re elicitur in d.l.nemo.nec eſt aliud breuiter cõ
tentio, niſi ueritatis impugnatio, non ſine confi
dentia clamoris: alias tamen rhetoricus color
cum rebus contrarijs & repugnantibus ad idẽ
conficitur oratio. exempli gratia.in luctu rides,
inter conuiuia luges.

Et licet diſputatio (ad propoſitum redeũdo)
de fide, nec priuatim, nec publicè permiſſa ſit,
ne ex hoc requiri, & deſiderari videatur perfi-
diæ & tumultus occaſio.l. 2.C.de ſeditio. iniu-
riaque fiat ſanctiſſimæ ſynodi, vt dr̃ in d. l. ne-
mo, & legis conditori amplius. l. & ideo. ff. de
legib. quia ſine ea condenda perquirenda ratio
eſt.l.humanum. C.eo.non æquè conuenit con-
dita, de ea aliter diſputare, aut rationem perqui
rere, alias quæ certa ſunt ſubuerterentur.d.l.&
ideo.ſed ſecundum ea iudicare.c.in iſtis.4. diſt.
l. 2. C.de crimi.ſac.l.proſpexit. ff. qui & a quib.
15 in † duobus tamen caſibus permitti uidetur,
quorum primus eſt, ſi fiat in ſcholis addiſcen-
di gratia, & minimè mirum, quia dubitare de
ſingulis non eſt inutile, ut inquit Phyloſophus
in prædicamen. & glo.in d.l. nemo. & in ſimili
Auguſti. de Anto. quod licèt de poteſtate Papæ
non ſit diſputandum.l. 2. C.de crimi. ſac.licet ta
men ueritatis enucleandæ gratia. q. 2. arti. 10.
Maximè quia res difficiles ſermone explicari fa-
cile non poſſunt, ut eccleſiaſtes 1.dr̃: & ad idem
facit, nanque errare eſt turpe. uerum cum homo
proclinis ſit ad errandum, de ſingulis optimum
erit dubitare, ut Pyrrhonij faciebant, ne quid
aſſerendo erremus turpiter.l.munerum.§. mix-
ta. ff. de munerib. & honorib. Tamen, quia ra-
tio eſt generalis, ut in d. l. nemo. reſiſtitque lex
nec publicè, nec priuatim de fide eſſe diſputan-
dum: reor ego nec addiſcendi gratia hoc idem
eſſe permiſſum, preallega. cap. in iſtis.4.d.dicta.
l. 2.C.de cri.ſac.ſique liceret alias, quia de ſingu
lis dubitare optimum ſit, utique liceret etiam, ſi
fatua uel ridicula foret q. & tamen non licet
ut inquit Bal.Inſti.de actio. in prin.colum.final.
eſtque argu. in l.ornamentorum. ff.de au.& ar-
gen. lega. Secundus eſt caſus, ſi de hæretico cõ
uincendo ageretur, quoniam tunc liceret, ut ad
hoc gloſ.inquit in d.l. nemo, ad fi. & probatur
in l. quoniam, & ibi glo.infra de Epiſcop.& cle.
ubi Euthices hæreticus à Fabiano Epiſcopo, in
Calcedonen. ſynodo, diſputatione conuincitur
& uno omnium ore damnatur, exclamantium
ut olim Iudæi, crucifige, crucifige: & placet, qa
clarè liquet ibi, & cum in uerbis nõ eſt difficul-
tas, non eſt admittenda uoluntatis q. l. ancillæ.
C. de fur.l.illam. C.de colla.l. ille aut ille.§.cum
in uerbis.ff.de lega.3.docetque experientia ma-
giſtra uerum efficax, cap.quàm ſit, de elect.in 6.
ex quo ſic fieri & ſeruari quotidie uidemus, &
hic Venetijs, & Romæ longè magis, & ubiq; lo
corum: & cum iuridicum ſit, conſuetudine quo
que eſt approbatum, à qua minimè recedere o-
portet, quoniam nõ differt à lege, niſi ut tacitũ
& expreſſum.l.de quibus.ff. de legi. taciti & ex-
preſſi aũt par eſt uirtus.l.cũ q d.ff.ſi cer.pe. ergo.

In gloſſ. 1. (ceteræ breues & interlineales
fuerunt expeditæ) quæ diuiditur in tres partes,
prout ponit tres continuationes ut in ea, habes
primam continuationem, ſiue potius ſubordina
tionem, quoniam ſumus in principio libri, &
uoluminis, quo caſu continuatio fieri non po-
teſt, cum non præcedant tituli, ad quos fiat. l.cõ
tinuus. ff.de uerb.obli.l. 2 .ff.de ſta.ho.& eſt glo.
quæ ſic intelligitur * com muniter in rub. ff. de
condic.fur.

Prima igitur continuatio ſiue ſubordinatio
16 † huiuſmodi eſt.Tractatus Imp. de iuſtitia &
iure, tractat de eius parte, quæ eſt religio: religio
nis uero principium eſt fides, ideo ponitur hic
iſta rubrica.

Quæ continuatio ſiue ſubordinatio peccat
in multis ſanè. primò quia nullus eſt titulus de
iuſtitia & iure infra.

Secundò quia reſpicit ſecundam rub. partem
non primam, & etiam ultimam, & ſic non eſt
generalis.

Tertiò, quia uidetur quod religio nõ ſit pars
iuſtitię, ſed id unum, quod eſt potius maximum
& præcipuum, honeſtè uiuere ſcilicet, alterum
non lędere, & ius ſuum vnicuique tribuere.§.iu
ris Inſti.& de iuſti. & iu. imò diffinitur, quod eſt
conſtans & perpetua uoluntas, ius ſuum vnicui
que tribuens, ut in l. iuſtitia. ff. eodẽ & Inſtit. eo
in principio.

Quibus tamen poteſt reſponderi, & dici ad
primum, quod licet non ſit titulus (ut in Pan-
dect.& in Inſtitutionibus) particularis, tractat ta
men in genere liber totus, de iuſti. & iu. quoniã
ius à iuſtitia appellatum eſt ars boni & æqui, cu
ius meritò quis nos ſacerdotes appellat.l. 1. ff.de
iuſti.& iure.& ſufficit, ut ſubordinatio ipſa pro-
cedat, arg. in l.qui iure militari. ff.de mili.teſta.
Ad ſecundum uero, quod non modò ſecundam
rubr. partem reſpicit, uerum etiam primam, ex
quo maxime in ſanctiſſima trinitate fides conſi
ſtit, ut infra in l. 1. & in capi. 1 .extra, eodem. uel
quod reſpiciendo partem reſpicit totum. l. uul-

gâris.ff.de fur.l.3.in princ.ff.de acq. poſſ.

Ad ultimum autem quod illa ſunt iuſtitiæ ac iuris præcepta, non partes, ut in primis uerbis innuit textus in dicto §. iuris præcepta. partes uerò principales religio, ut dictum eſt, Pietas, obſeruantia, ueritas, gratia, & vindicatio, vt etiam dicit Alberi. in dicta l. 1. colum. 1. infra eodem. Ergo cum religionis principium, ſit fides, non immeritò (iterato dixerim & ut glo. inquit) dicitur hic, de ſumma Trinita. & fide catho.

17 Secũdo dicit gl.† cõtinuationis loco, ſic deduci poſſe, qđ cũ à Trinitate procedãt oĩa, vti Euãg. Ioã. 1. ibi, In principio erat verbum: & in l. 1. in princ. C. de vete. iu. enucle. non ab re de ſumma trin. cœptum eſt, & ab hoc tit. ſumptum exordiũ: quia impoſſibile eſt malo peragi exitu, quę bono ſunt inchoata principio. c. principatus, 1. q. 1. & hæc non minus q̃ prima placet, quia ſine trinitate, & incarnati uerbi præſidio, verè nihil poſſumus, iuxta illud Ioã. in loco præallega. Et ſine ipſo factum eſt nihil. & ita dicit etiam Alber. in procem. ſupra, col. 1.

18 Vltimo dicit glo.† qđ cum omne, quod nõ eſt ex fide, ſit peccatum. c. fi. de præſcrip. & noſtra reparatio à fide exordium ſumpſerit, nihilq́; boni poſſit ſuperædificari, ubi deeſt fidei fundamentũ, non abſque ratione dictum eſt de ſum. Tri. & fide catho. c. cum Paulus, 1. quæſt. 1.

Cui aliqua ex ſ. dictis quoq; obijci poſſent, & etiam tolli ut ibi dixi, nec repeto: eſtq́; iſta adhuc cum alijs probanda, vtpotè optima, vel dicendũ fore hæc, de materia iuris poſitiui, & ad bene eſſe, ut inquit glo. in l. 1. in §. pueritiam, in verbo, ratus. ff. de poſtu. quodq́; ſufficit pro ratione uoluntas, vt inquit etiam Pet. Iaſti. de cura. in prin. & in §. ſed aliquando. col. 3. eo. lib. & Deci. conſi. 224. col. 1. uol. 2. multa Feli. in c. ſi quando. col. 9. de reſcrip. Bal. in c. & ſi Chriſtus, ad fi. de iureiur. & in c. plerunq;. nu. 3. de reſcript. & ius poſitiuũ propriè eſſe, quia ad libitum & uoluntatem ponitur ac deponitur. l. ſiquis in principio teſtamẽti. ff. de leg. 3. §. ut autem. in Auth. de non alien. c. non debet, de conſangui. & affi. & iſta ſufficiant, quantum ad rub. ſequitur l. cunctos populos: q eſt prima, tanto utilior, quanto cæteris & compoſitione, & uerborum myſterijs, atque elegantia, & materia præſtat.

SVMMARIVM.

1 *Principum pluralitas odioſa.*
2 *Imperium indiuiduum eſt.*
3 *Adminiſtratio et exercitiũ Imperij, an ſit diuiduũ.*
4 *Imperium à Graeis, in Germanos tranſlatũ fuit.*
5 *Lex, cunctos populos, ſcripta eſt ad populum.*
6 *Motus proprius, non præſumitur niſi exprimatur.*
7 *Lex, cunctos populos, in quatuor diuiditur partes cum declaratione.*
8 *Dubitatio in doctrina euangelica eſſe non poteſt.*
9 *Imperator an ſit mẽdax, eo quia uſuras permittit, cum ſit contra fidem.*
10 *Redemptio, & reparatio noſtra, à religione, & fide ſumpſit exordium.*
11 *Dictio, cunctos, eſt uniuerſalis.*
12 *Papa Iudex uniuerſalis eſt omnium ordinariorum, etiam non recognoſcentium ſuperiorem.*
13 *Papa in menſibus ordinariorum, non abdicauit à ſe iuriſdictionem totaliter, & in eo caſu eſt locus præuentioni.*
14 *Relatiui natura eſt reſtringere, ſi generalitati ſit unitum, & ſine copula ſcriptum ſit.*
15 *Relatiuum in l. cunctos populos, ſtat declaratiuè.*
16 *Declaratio nihil noui affert.*
17 *Imperator eſt dominus Orbis.*
18 *Imperator dicitur ab Imperio uniuerſali.*
19 *Veneti à iuriſdictione Imperatoris excepti ſunt.*
20 *Rex Hiſpaniarum, & Franciæ, à iuriſdictione Imperatoris excepti ſunt.*
21 *Clementiæ Syllæ exemplum*
22 *Item Periclis exemplum.*
23 *Pauli Aemilij,*
Pompeij, &
Cæſaris.
24 *Volo uerbum, eſt noui iuris promulgatorium.*
25 *Statuimus, decernimus, & ſancimus, ſunt uerba noui iuris promulgatoria, & diſpoſitionem inducũt in actu legali, & in ultimis uoluntatibus.*
26 *Longitudo generat faſtidium; & uerboſitas ſimiliter, cum fallentia.*
27 *Verbum uolo, per ſe nihil ſignificat, ſi ab adiuncto non determinetur.*
28 *Obſcurum id dicitur, quod multipliciter intelligi poteſt, & ad multa referri.*
29 *Tacitum quando pro expreſſo habeatur.*
30 *Verbum uolo, quando diſpoſitionem inducat. & nu. 32. 34. cum limitatione. num. 36. 38.*
31 *Triclinium locus tribus conſtratum lectis ad diſcumbendum: ueſtimenta tricliniaria, quibus utimur in triclinijs.*
33 *Argumentum de lege ad teſtatorem procedit.*
35 *Bart. reprehenſio.*
37 *Voluntas, quæ expectat eſſentiam, ob aliam uoluntatem poſt ſe, non eſt uoluntas perfecta.*
39 *Religioſi, & catholici omnes eſſe debemus.*
40 *Petri Alexandriæ Epiſcopi, & Damaſi Romanæ Vrbis Epiſcopi exemplum.*
41 *Reſpublica duobus continetur, præmio, & pœna.*
42 *Hereſis crimen maius omnium.*
43 *Hæretici pœna eſt ignis.*
44 *Hæreticus quis ſit.*
45 *Nomen bonum & Chriſtianum habere, eſt quid magnum.*
46 *Tortura ab habente turpe nomen, eſt incipienda.*
47 *Falſa Grammatica quando uitiet ſcripturam.*
48 *Dementes an ſint puniendi, ſi delinquant.*
49 *Pœna an multiplex imponi poſsit.*
50 *Bononienſis Mutinæ conuentus, an debeat iudicari ſecundum ſtatuta Mutinæ.*
51 *Contractus locus attendi debet in ſtatutis reſpicientibus*

tibus ſolemnitatem ipſius.
52 Statutum, & conſuetudo, non differunt, niſi ut tacitum, & expreſſum.
53 Iudicij locus in pertinentibus ad litis ordinationem attenditur.
54 Forenſis contrahendo, in iudicem conſentit.
55 Quarantigia, & inſtrumentum quarentigiatum, quid ſit, remiſſiuè.
56 Contractus locus inſpici debet, in pertinentibus ad litis deciſionem.
57 Scripturis ſacerdotum Venetijs ſtatur, ac ſi publica forent.
58 Dotis in contractu mariti domicilium attenditur.
59 Domicilium habitationis mariti attendi debet, & non originis.
60 Decennalis habitatio, domicilium facit.
61 Quæ non ex contractus natura ueniunt, ſecundum conſuetudinem deſtinatæ ſolutionis debentur.
62 Actoris eſt electio, in alternatiuis.
63 Statutum Aſiſij, quod maritus lucretur tertiã partem dotis, & Peruſij quod mediam maritus Peruſinus habens uxorem de Aſiſio, dicto caſu quod ſtatutum attendi debeat.
64 Reſtitutio ex contractus læſione reſpicit locum contractus.
65 Reſtitutio ex læſione contingente poſt contractum ex mora, locum moræ reſpicit.
66 Argumentum de contractibus ad delicta ualet, quã diuerſitatis ratio aſſignari non poteſt.
67 Patauij delinquens, an ſecundum ſtatuta, & cõſuetudines ciuitatis puniri debeat.
68 Delicti ratione quis efficitur ſubditus legibus, & conſtitutionibus populi.
69 Sæcularis delinquens ſi efficiatur clericus, an iudici ſæculari ſubiectus ſit.
70 Statuta, & conſuetudines, non ligant ignorantes.
71 Forũ pœnitentiale à temporali differt in ratione.
72 Delinquens ligatur ſtatuto, & conſuetudine loci in quo deliquit, ſi tanto tempore ibi moratus eſt, ut ſcire potuerit, uel factum eſt prohibitũ cũ exẽplo.
73 Ignorantia facti triplex, publica priuata, & probabilis ac temeraria, cum declaratione.
74 Statutum uel conſuetudo Veneta, quod teſtamenta coram duobus uel tribus teſtibus ualeant; an locum habeat in forenſibus. & nu. 84.
75 Teſtamentum coram duobus teſtibus, inter liberos ualet.
76 Argumentum de patria ad patrem ualet.
77 Argumentum de eccleſia ad rempublicam ualet.
78 Statutum per quod fieri non poteſt, nec per pactum.
79 Romuli Aſylum, ſontium erat perfugium iuſſu Augusti dirutum.
80 Geminatio multum operatur.
81 Donatio prætextu ingratitudinis non reuocatur, quãdo eſt factum pactũ ne reuocetur eo in caſu.
82 Lex reprobans conſuetudines, præteritas intelligitur reprobare & futuras.
83 Actus illi attribuitur cuius auctoritate cõficitur.
85 Statutum, quod ſtetur libris mercatorum, non habet locum in partitis ad mercaturam non pertinentibus.
86 Statutum ciuitatis ſimpliciter loquens, extenditur etiam ad forenſes: & idem in his, quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis. nu. 87.
88 Teſtari quomodocunque uoluerit poteſt, qui in loco hoſtili deprehendatur.
89 Argumentum de contractibus ad ultimas uoluntates ualet.
90 Statutum & conſuetudo ciuitatis ad omnem locũ extenditur, dummodo non ſint in pœnam alicuius.
91 Argumentum de loco ad perſonam ualet.
92 Statutum quod filiusfamilias poſſit teſtari, an uerificetur in filiofamilias forenſi.
93 Tutor alterius prouinciæ dari non poteſt.
94 Statutum loci an liget forenſem circa rem cum exẽplo, puta altius ædificium tollendi.
95 Argumentum de perſonis ad rem ualet.
96 Statuta, & conſuetudines, an ligent clericos, & in curia epiſcopali ſeruari debeant.
97 Statuta laicorum, contra eccleſias, & clericos non ualent.
98 Statuta laicorum contra eccleſia, & clericos quando ualeant.
99 Statuta, an porrigant effectum ſuum extra territorium. 101. 102.
100 Speciale allegare abſque ratione ſpecialitatis in dote ſufficit.
103 Excommunicatus in uno loco, an ſit talis ubique.
104 Statutum excluſiuum fœminarum, an porrigatur ad bona alibi ſita.
105 Iuriſdictio uoluntaria, & contentioſa in multis differunt.
106 Tabellionatus non eſt iuriſdictio, ſed officium ſine iuriſdictione.
107 Inſtrumentum extra territorium fidem facit.
108 Statutum ſi permittat teſtamentum abſque ſolemnitate ſeptem teſtium ualere, an ualeat quo ad bona extra territorium ſita.
109 Argumentum à ſimili, etiam à remotis ualet.
110 Intellectus ad legem omnium. C. de teſtam.
111 Statutum quod ſpurius poſſit inſtitui, non poteſt extra territorium inſtitui.
112 Statutum permittens legitimationem ſpurij, non extenditur extra territorium ſtatuentium.
113 Sententia unius iudicis, per iudicem alterius territorij executioni mittitur.
114 Argumentum de rebus ad perſonam ualet.
115 Statutum Angliæ, quod primogenitus ſuccedat, an habeat locum in bonis Italicis.
116 Statutum punitiuum an porrigat effectum ſuum extra territorium, cum limitationibus.
117 Ciuis ſi delinquat extra territorium, an puniri poſſit. Et ſtatutum an ualeat, ut puniatur à iudice domicilij cum diſtinctione.
118 Vſuræ omni iure, Diuino, Canonico, & ciuili prohibitæ ſunt.
119 Vſura de iure ciuili ad maius malum uitandum cõniuentibus oculis permittuntur.
120 Vſuræ loco intereſſe, in contractibus con reſpectiuis peti poſſunt.
121 Periurus, & à Deo, & corporaliter punitur.
122 Argumentum de periuro ad hæreticũ, nõ ualet.

123 *Hæreticus eſt qui dicit periurium non eſſe peccatum.*
124 *Pœna excõicationis, nulla maior in Eccleſia Dei.*
125 *Hæretici ſunt infames de facto, non de iure.*
126 *Hæretici iure nouo à teſtimonio repelluntur.*
127 *Infamis contra infamẽ, à teſtimonio, non repellit.*
128 *Infamia facti teſtem nõ repellit, ſed minuit ei fidẽ.*
129 *Infames in criminalibus repelluntur à teſtimonio.*
130 *Hæreticorum pœna eſt ignis, & ortum habuit à uerbis Ioannis. 15.*

De Summa Trinitate, & fide Catholi.

¶Imppp. Gratian. Valentinian. & Theodoſ. AAA. ad populum vrbis Conſtantinop.

I. CVNCTOS POPVLOS. Prout apparet in ſupraſcriptione, huiuſce legis autores fuerũt Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius, Treueris agens (Vrbs. n. eſt Galliç Belgicç, hincq; Treuereñ. Archieps, vnus ex electoribus Imperij) Idem Gratianus Valẽtinianũ fratrẽ, iuniorem, & Theodoſium magiſtrũ militum, cum eum in Thraciam contra Gothos miſiſſet, re feliciter geſta, Cęſares & Imperij conſortes (vt memoriæ proditum eſt) declarauit.

1 Et malè † quoniam entia nolunt male diſponi: pluralitas Principum odioſa. vnus ergo Princeps, inquit Philoſophus: & legitur in c. nõ aũt, & in c. in apibus. 7. q. 1. Iaſ. in l. licet Imperator. num. 3. ff. de lega. 1.

2 Et † quia Imperium indiuiduum eſt. c. 1. §. prę terea. de prohib. feu. alie. per Fede. in vſib. multa Bald. conſ. 389. col. 3. vol. 2. Hinc tritum illud ac vulgatum de quo Luca. & glo. in l. fin. ff. de re. di. (in narrationibus enim licet quandoq; hiſtoria vti, vt ibi.)

Nulla fides regni ſocijs, omniſq; poteſtas
Impatiens conſortis erit, nec gentibus ullis
Credite, nec longè fatorum exempla petantur:
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Pro ſol. tamen dici poteſt (omiſſis hincinde multis) quod potuerit idem fieri de facto, non de iure, vt declarat glo. in d. c. in apibus, & Imo. in l. fin. col. 6. ff. de hære. inſti. & Albe. in l. bene à Zenone. C. de quad. præſcrip. & quandoq; aliqua de facto fiunt, quæ tamẽ de iure fieri nõ poſſunt. l. quidam cum filium. ff. de verb. oblig. l. legatum. ff. de cap. di. Bal. conſi. 204. col. 2. uol. 1.

Vel & ſecundo. quod de conſuetudine diuidi potuerit, vt not. And. de Iſer. in c. omnes filij. ſi de feu. fue. controuer. int. do. & agna. in vſib. & in d. §. præterea. Alex. plenè conſi. 30. col. j. vol. 6. Gozad. Bononien. conſ. 90. nu. 9.

3 Vel † quod licet Imperiũ diuidi non potuerit, potuit tamen diuidi adminiſtratio & exercitiũ, vt not. in d. §. præterea. Bart. in l. inter tutores. ad fi. ff. de admi. tut. Feli. in c. quæ in eccleſiarũ, col. 36. de conſtitutio. Vel qđ licet eſſent Imperij cõſortes, & tres numero, dilectione tamen & voluntate perinde erat, ac ſi unus tantũ imperauiſſet, vt in ſimili inquit Bal. in pluribus amicis in l. ut uim. col. 2. ff. de iuſti. & iure. & eſt argumentum in c. gaudemus, de diuor.

Vel & ultimò quod olim liceret, q̃a Imperiũ omne erat in poteſtate Principis, in quem à pop.
4 Ro. tranſlatum fuerat. l. 1. ff. de conſti. prin. † hodie verò eligitur Imp. & ab eccleſia coronatur, q̃a tranſlatũ fuit Imperiũ à Græcis in Germanos, cle. 1. de iureiu. vnde quemadmodum ipſa eccleſia ẽ indiuiſibilis: ita eſt Imperiũ hodie, ut inquit Bal. conſi. 300. col. 1. uol. 5. poſt Cy. in l. tutelas, in ad di. ſuis, de cap. di. & gl. hinc, ſi diſtinxeris tempora, quod concordabis ſcripturas, in l. j. C. de accu. Et ad propoſitũ non mirum, ſi olim duo & tres imperabant, poteràtq; ex principis declaratione eſſe Imperij conſortes, hodie autem non.

5 Hæc lex rurſum † ſcripta eſt ad populum, ut aliæ, & maximè prima, ĩ. de ſacroſan. eccle. & ſi. q. admi. ad quod aduertit Purpura. ſed differunt in hoc ultra eum, ab iſta, quoniam illę ad populum ſimpliciter ſcriptæ ſunt, iſta uero ad populum vrbis Conſtantinopol.

Dicit etiam idem Purpura. quod eſt ſcripta v-
6 trobique ad populum motu proprio, † & malè, quoniam motus proprius non præſumitur niſi exprimatur. c. ſi motu proprio, de præben. in 6. Iaſ. in l. 3. ff. qđ quiſq; iu. Grãma. deciſi. 59. nu. 56. Verouen. Caute. 116. Caſſiodo. in regu. cancel. de reſerua. deciſio. 1. nu. 3.

Niſi reſpondeamus, & uerum eſt, fallere in legibus generalibus, quæ ſemper fiunt motu proprio, ideo præſumitur: nec eſt neceſſarium, quod exprimat. l. humanũ. C. de legi. Bart. in auth. quas actiones, col. 2. ſiue alias. nu. 6. C. de ſacroſ. eccle.

Et q̃m adhuc l. iſta eſt prima filia, amplã dotẽ ſecum attulit (ut inquiunt Cy. Alb. Iaſ. & Purp.) qua poſſet honeſtè matrimonio copulari: & Soc. vltra eos in c. fraternitatis, col. 2. de teſti. ſic preciſè, qđ Io. And. pariter d. c. Paduæ primum auſpicatus eſt, vſqueadeo ut ipſum ꝑ modũ repetitionis uoluerit etiã ampla dote cohoneſtatũ ad nuptias mittere, poſt eundem Cyn. hic.

Epitomate clara eſt, ut per Bar. & alios. Diuidit
7 in quattuor partes † (diuidit glo. 1. hic, quæ ob hoc erit expedita, & idem Bar. in tres, ſed primo modo melius) in prima enim omnibus populis ſubiectis Ro. Imperio mandat fidem ſeruari; in ſecunda declarat quæ & qualis ſit ipſa fides, in tertia credentibus & ſeruãtibus eam præmium annectit, in quarta & ultima ponit pœnã nõ credentium, nec ſeruantium eam. 2. ibi, hoc eſt. 3. ibi, hanc legem. 4. & ultima ibi, reliquos uerò.

8 Caſus etiam dubitationem non habet † (quæ enim dubitatio in apoſtolica diſciplina, doctrinaque euangelica, unicę deitatis, Patris; filij, & ſpiritusſancti, ſub pari Maieſtate eſſe poteſt?) igitur tranſeundum eſt, non ſecus ac ſi traderetur regula, uel diffinitio, uel exempla, uel artis & diſcipli

næ alie

næalicuius principia, iuxta not. in l. quotiens. ff. ſi
quis can. & in l. Imperium. ff. de iur. om. iud. qui
bus caſibus limitatur quod uulgò dicitur in l. qđ
Labeo. ff. de Carb. edi. & in l. tutores, & ibi Bal. C.
de compen. & in l contra maiores, ubi glo. C. de
inoff. teſta. nec mirum eſt, qđ aliquando fiat lex
de indubijs. l. apertiſsimi. C. de iudi. l. 4. ff. de na-
tali. reſti. l. apertiſſimi. C. de epi. & cle. c. quis du-
bitat. 96. diſt. Et ſi aliqua lex dubitationē habet,
i primis uerbis habet ibi, cunctos populos, quos.
& ibi, uolumus. & ibi, demētes, & diuina primū
ibi, ut. ĵ. & ſufficit. l. cū forti. ff. de in litē iu. Buti-
gel. in l. pacta quæ ẽ, nu. 10. C. de pact. & ad alia
pergendum. Vel dicamus ſi quod dubium facit
in præſenti deciſione, facere in eo, quod dicitur.
fidem catholicam eſſe ab omnibus ſeruandā, quæ
in cæteris (ut in diuiſione diximus) ſeruantibus
præmium pollicetur, non ſeruantibus uerò pœ-
nam comminatur: & hoc idem quia Imp. mēdax
eſt, & ipſe non ſeruat, & malè, arg. in l. 1. ff. quod
9 quiſque iu. quod non ſeruet, † ex eo liquet, quia
uſuras pmittit. l. eos. C. de vſu. hoc autem eſt con-
tra fidem, ergo . .

Soluit Bar. hic poſt multa, nu. 5. 6. & 7. qđ hoc
facit Imp. conniuentibus oculis, ut in ſimili dicit
in l. 4. ff. de manu. ut maius malum uitetur, non
quod ob hoc ſit mendax, & non ſeruet fidem. no
litq; ab alijs ſeruari. l. ita uulneratus. §. fi. ff. ad le-
gem Aquil. Et ad idem multa etiam dicit glo. hic
in ver. Petrū, & ibi dicemus latius: pro nunc ita
ſe habet ueritas.

10 Et ratio † deciſionis eſt, qa à religione & fide
(ut ēt in rub. diximus) noſtra redemptio ſiue re-
paratio ſumpſit exordium, cuius fundamentum
eſt Chriſtus. Et ubi Chriſtus fundamentum non
eſt, ibi ſuperædificari non poteſt. c. cum Paulus.
1. q. 1. l. Legi. ff. de excep. rei iud. & ut dicitur Ioā. 1.
ſine ipſo factum eſt nihil, & ut ſupra fuſius.

Nota igitur, & primo ibi, cunctos populos. qđ
11 hęc dictio cunctos, eſt uniuerſalis, † perinde ac ſi
diceret omnes. c. cuncta p mundum. 1. & 2. 9. q.
* 3. per quæ iura ad idem aiunt omnes probari
12 pariter, † quod Papa eſt uniuerſalis Iudex oīum
ordinariorum, etiam non recognoſcentium ſupe
riorem, ut dicit Inno. in c. licet ex ſuſcepto. de fo.
compe. & glo. in c. ex tranſmiſſa. eo. tit. & probat
in c. fi. ſecundum unum intellectum, de iudi. Imò
13 † quod etiam in menſibus ordinariorum nō ab
dicauit à ſe totaliter poteſtatem conferendi, ſed
uenit hac ratione cum eis accumulatiuè, eſtque
præuentioni locus, quod eſt ſcitu dignum: & ar-
gu. in l. fi. C. de iur. om. iud. tradunt Docto. in c. cū
contingat, de fo. compet.

14 Secūdo nota ibi, quos † quod quāquàm alius
& regulariter natura relatiui ſit reſtringere, ma-
ximè ſi generalitati unitū, & ſine copula ſcriptū
inueniatur. l. ea tamen adiectio. ff. de lega. 3. ubi
caſus clarus & exemplum clarius, augere cum co
pula, reſtringere uerò ſine copula declarat Bart.
hic in 1. oppo. Pau. Caſt. & Iaſ. Alex. conſi. 29. col.
3. vol. 1. Idem Iaſ. in §. omnium. col. 3. Inſti. de act.
Quod tamen in legatis uerum eſſe dicit Corn. cō
ſi. 195. col. 2. uol. 3. ſimpliciter autem conſi. 264.
nu. 2. eo. lib. & conſi. 24. nu. 18. & conſi. 25. num.
16. & conſi. 79. nu. 7. lib. 4. & ubique p tex. in d.
15 l. ea tamen adiectio. Hic † nihilominus ſtat decla
ratiuè, unitum generalitati (ut diximus) & qua-
litate addita, quæ congruit cuilibet ſpeciei contē
tæ ſub genere, quod omnes populi ſcilicet impe-
rio ſubſint, & ab eo regantur de iure: & eſt ſimile
in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iu. & ibi Bart. in
prima oppo. declarat ut hic, remouendo contra-
16 rium d. l. ea tamen adiectio. Et qm̄ † declaratio ni
hil noui affert. l. hæredes palam. §. ſed ſi notam.
ff. de teſta. l. adeo. §. cum quis. ff. de acq. re. do. ni-
mirum ſi relatiuum nec auget nec reſtringit, &
ita etiam ſtat. in §. omnium. ibi, quibus, Inſtit. de
actio. & ibi Iaſ. col. 3. & hinc occaſione ſumpta
idē Iaſ. hic facit regu. in materia, ampliat, & limi
tat latis extra propoſitum, Delphinumq; ſyluis,
appingit, fluctibus aprum. dic ut p eum & alios,
poſt Bart. in d. l. omnes populi. Latè Luc. de Pēna
in l. 1. in princ. C. de Caſtren. om. pala. pec. lib. 12.

Et qđ omnes populi ſubſint Imperio, ab eoq;
17 regantur de iure, patet quia dicimus hinc, † qđ
Imp. eſt dominus Orbis, q̄q̄ de facto aliqui non
obediant. l. deprecatio. ff. ad legem Rhod. de iac.
Bar. utrobiq;, & hic, ubi ob hoc Cy. aliter tenentē
reprehendit, & benè, ut p eum, & in d. l. oēs popu
li. ff. de iuſti. & iur. Eſtq; dominiū uniuerſale, ſeu
iuriſdictionale. d. l. deprecatio. l. bene à Zenone.
C. de quadrien. præſcrip. Corn. conſi. 313. nu. 13.
vol. 4. Et ſic dicendo; quod eſt mundi dominus,
ut dixit Antoninus Eudemoni in d. l. deprecatio.
& ratione prædicta hyperbole erit figura: ad qđ
aduertit Alcia. lib. 4. de uerb. ſig. & eſt uerū. Imò
dici poteſt, & rurſum, qđ Orbis domin' dicatur
etiam in terris eccleſiæ, prætextu donationis Cō
ſtantini, clem. 1. de iureiu. Bart. in extrauagan. ad
reprimen. in uer. totius orbis. Nico. olim diſcipu
lus meus acutiſs. in 1. par. allega. ſuarum, 14. nu.
16. & hoc eſt quod dicit etiam idem Bar. in proæ.
18 inſti. col. 7. qđ † ab Imperio uniuerſali dicitur Im
perator, & qđ Antonomaſicè omni creaturæ uni
uerſaliter imperare poteſt: nonnihil Cy. in d. l. be
ne à Zenone, in princ. multa Ferrarien. in rub. de
* iur. om. iud. col. 2. & ita * cōiter tenetur in proœ.
florum, & atteſtatur amplius Bellon. conſi. 1. nu.
19 2. à † qua iuriſdictione tamen D. Veneti excepti
ſunt, neminem in ſuperiorem recognoſcentes, ut
hic dicit Abb. & Iaſ. tradit Bart. in l. hoſtes. ff. de
captu. latiſſimè idem Iaſ. conſil. 70. col. 1. uol. 3.
20 Quibus rex † Franciæ, & Hiſpaniarum ſunt eadē
ratione non abſimiles, nec ab eorum ſententijs
hac de re poteſt appellari. c. per uenerabilem, qui
fi. ſint legi. c. Adrianus, & ibi gl. 63. diſt. Idem Iaſ.
in loco preallega. col. 2. & Imol. in l. Imperatores.
in 1. fi. eo. Afflic. in rub. quæ ſint rega. num. 36. in
uſib. Boer. deciſio. 8. nu. 4. par. 1. Caſſane. conſi. 39.
nu. 67. Et quia iſti omnes fusè locuti ſunt, iſtud
ipſum

ipſum apertè & cõmuniter * aſſirmãtes, tráſeo.
Tertio nota, ibi clementiæ noſtræ (omiſſis
his quæ hic dicuntur per glo. quæ ob hoc erit ex
pedita, nec recitanda eunm, quia clara) qđ clemé
21 tia principum eſt dos, † ut etiam dicitur in l. Im
perialis. in §. j. C. de nupt. Imò Viues Valentin. ali
bi, Imperio nil maius eſſe, ſi maximè clemẽtia &
22 probitas adiungatur. Exiſtimabatq; Sylla † inter
ſuas maximas felicitates hãc unam, quod Athe-
narum vrbem ſolo non æquaſſet, ſed ſeruaſſet po
23 tius. † Et lætabatur amplius ex hac uita decedẽs
Pericles, quod ipſorum Athenienſium nemo ſua
cauſa nigro amictu foret indutus. Nota L. Pauli
Æmilij in Perſen. Notiſſima Põpeij in Tygranem.
Pluſquam nota Cæſaris in omnes: quos enim ui
cerat armis clementia ſibi longè magis deuinxit.
Et certè de virtutibus nulla generoſior miſericor-
dia, uel admirabilior clementia, egregiumq; ho-
ſtem uincere, ſed egregius longe magis victo mi
ſereri. Et quo clemẽtius Imperiũ eſt deniq;, eo ẽt
eſt diuturnius, dicebat Iſocrates ad Demonicum.
Quarto nota ibi, uolumus, (quid ſit Impe-
rium non dico, quia eſt text. in l. imperium. ff.
de iuriſ. om. iud.) quod hoc uerbum eſt noui iu
24 ris promulgatorium, † ut eſt glo. in cle. 1. de offi.
vica. & in 1. de rerum permu. & in c. fi. de uerbo.
25 ſig. in 6. tradit Abb. in c. fi. q fil. ſint legi. & † qua-
le eſt quoq; uerbum ſtatuimus, decernimus, ſan
cimus, & ſimiles, de quibus etiam Feli. in c. decer
nimus; in fi. de iudi. & quod amplius diſpoſitio-
nem inducit in actu legali, ſicuti in ultimis uolũ
tatibus, ex quo utroq; caſu (ut hic dicit Bar.) fu-
turis datur forma negotijs. l. leges. C. de legi. c. fi.
de conſti. l. qm̃ indignum. C. de teſta. l. Pamphilo.
§. propoſitum. ff. de lega. 3. not. in l. ſerui electio-
ne, in prin. ff. de lega. 1. Alex. conſ. 168. col. 1. nol.
5. quia materia tamen utilis eſt, altius exorditur
idem Bar. in d. l. ſerui electione, in princ. nu. 4. &
hic 7. quanquàm dicat Pau. Caſt. quod eſt longa
deſtinatio, & quod ponit confuſionem in mente
26 legentium, † & re uera faſtidium generat longi
tudo: nec uerboſitas peccatum effugit, ut dicebat
Xiſtus Pythagoricus, & probatur in l. 1. ff. de ori.
iu. tamen quæ prolixa ſunt, ſi modò fuerint uti-
lia, nec ſperni, nec abijci debent, ut dicta iſta Bar.
27 Ex quibus collige: & primò, † qđ uerbum uo-
lo, per ſe nihil ſignificat, niſi ab adiuncto determi
netur, ut etiam dicit in d. l. ſerui electione, nu. 4.
præallega. & in l. apud Aufidium. ff. de op. lega. &
probatur (licet nullibi quicquam alleget, nec hic
nec ibi) in l. quominus. ff. de flumi. ubi ſm Bald.
in c. licet. col. 2. de teſti. quod non concludit p ſe,
concludit tamen ratione adiuncti, & optimè fa-
cit inducitq; ibi Iaſ. ad propoſitum, in 10. not.
Imo quod generale eſt, uerba omnia declarari &
determinari ratione adiuncti. l. uxorem, in prin.
l. quæſitum. §. 1. l. prædijs. ff. de lega. 3. l. ſi cõmu-
nem. ff. quemadmo. ſer. amit. c. multorum, de Iu-
dæ. c. cum dilectus, de iu. pat. dixi latè in obſeru.
3. lib. 1. nouiſſimè Pau. Caſt. cõſi. 370. col. 6. uol. 1.

Ratione etiã probat Purpu. quia cũ ſit oratio
obſcura, diſpoſitionẽ inducere non poteſt, & ma
lè, quia nõ oratio eſt, ſed uerbum orationis pars,
28 nihil (ut diximus ex mente Bar.) ſignificans: † ob-
ſcurum uerò id, quod multipliciter intelligi po-
teſt, ſiue ad multa referri. l. ita fidei. ff. de iu. fiſci.
l. ueteribus, & ibi not. ff. de pac. at (ut diximus)
uerbum uolo, nihil ſignificat, ergo.
Secundò probat Purpu. hoc ideo rurſum dici
debere, qa oratio eſt imperfecta, & adhuc malè:
cum, ut dixi, oratio non ſit, ſed uerbum & qui-
dem perfectum. uerum quia ab aliquo adiuncto
non determinatur, quid ille qui dixit ſimpliciter
uolo, ſibi uoluerit, nihil, ut dictum eſt, ſignabit.
Tertiò probat, quia propoſitum in mente retẽ
tum nihil operatur. l. ſi repetendi. C. de cond. ob
cau. c. literaturam. de uoto. ſed hic quid uellet in
mente retinuit, ergo nimirum ſi nihil d. uerbum
ſimpliciter prolatum ſignificabit: quæ ratio etiã
29 ex toto non ſatisfacit, quia † in dependentibus à
uoluntate unius tacitum pro expreſſo habetur, ſi
mens & uoluntas diſponentis probari poteſt. l.
3. §. conditio. ff. de ali. & cib. lega. l. hæredes palã.
§. ſed ſi notam. ff. de teſta. Bald. in l. cum quid. col.
fin. ff. ſi cer. pet. Et ideo ea ratione ſola dicendum
eſt, nihil ſignificare, qa indeterminatum eſt.
30 Secundò collige, † ſi uerbum uolo, habet deter
minationem certam, & determinatam de præſen
ti, quod diſpoſitionem inducit. Et probatur in l.
apud Aufidium. ff. de op. lega. ubi tricliniaria ue-
ſtimẽta, quę uoluerit quis, legauit teſtator, quęq;
uoluerit dixerit legatarius, inquit Iuriſconſ. quod
mutare uoluntatem non poterit: ecce quod di-
ſpoſitionem inducit legati dictorum ueſtimẽto
rum, prout ipſe eligendo uoluerit. quod uariare
etiam non poſſit (obiter dictum ſit) ibi rationem
aſſignat, quia omne ius legati, prima teſtatione,
qua ſumere ſe dixit conſumpſit, & ipſo iure do-
minium tranſiuit in legatarium, ut inquit Iaſ. in
l. huiuſmodi, in §. Stichum. nu. 3. ff. de lega. 1. &
cum ibi ſit dubitatio an legatarius poſſit uariare,
alio caſu præſupponitur diſpoſitio, l. qui teſtamẽ
31 to. ff. de teſta. c. 1. de æta. & qua. in 6. Triclinium †
eſt locus tribus conſtratus lectis, ad diſcumben-
dum: tricliniaria ueſtimenta, quibus utimur in tri
clinijs. l. foramen. ff. de ſer. urb. præd. d. l. apud Au
fidium. Et ſimile eſt in gratia, quæ pari modo per
ſolam acceptationem conſumitur, licet prouiſio
executoria non ſubſequatur ut pulchrè dicit Ol-
dra. conſi. 229. col. 2. Et Gemi. conſi. 103. & 108.
col. 2. utrobiq;. Probat etiam ratione Bar. quia i
incertis non certis locus eſt coniecturis, l. conti-
nuus. §. cum ita. ff. de uerb. ob. melius dixiſſet cũ
in uerbis non eſt difficultas, quod non eſt admit
tenda uoluntatis quæſtio. l. non aliter. l. ille aut il
le. §. cum in uerbis. ff. de lega. 3. & maximè cũ ſit
tex. in d. l. apud Aufidium.
Et ad propoſitum hoc idem præcipuè locum
habet in ultimis uoluntatibus, quod ſcilicet d.
uerbum uolo, hoc caſu diſpoſitionem inducat. i.
ordina-

ordinationẽ. §. diſponat, in Auth. de nupt. Eſaias 38. diſpone domui tuæ, q͞a morieris. nec facta electione (quia ſecum executionem trahit) poſſit variari: ex quo fit ut in contractibus ſecus ſit. l. eũ qui certarum. §. fi. ff. de verb. obli. no. in d. l. ſerui electione, in prin. p Bar. ff. de leg. 1. & ut latius ſ.

32 Tertio † collige, ſi d. uerbũ uolo, iũctum infinitiuo habeat determinationem incertã, & proferatur in præſenti, recipiatq; determinationem ab actu explicando per alium, quod diſpoſitionẽ inducit pariter. Et probatur hic: primum, quia dicitur uolumus in tali religione uerſari: ecce uolumus eſt tempus præſens, uerſari infinitum, & tẽpus omne futurum comprehendens, populi in religione uerſari debebant, & ſic actus per alium ueniebat explicandus: igitur nimirum ſi diſpoſitionem inducit in lege, ſeu Principe, qui eſt lex

33 animata in terris. §. fi. in Auth. de cõſu. de † lege ad teſtatorem arg. pcedit. d. §. diſponat, in Auth. de nup. ergo idem hic quod in ultimis uoluntatibus proximè.

Secundo probatur per tex. in l. q͞m indignum. C. de teſta. ubi ad literam etiam dicitur, ſi teſtator his uerbis fuerit uſus, uolo Titium eſſe hæredem meum, quod diſpoſitionem inducit, quodq; totus hæres erit. Et hinc Bal. per iſtum tex. in l. fin. col. 5. C. de hære. inſti. quod ibi eſt veritas & proprietas dicendi, ubi eſt uerus actus eius, quod q̃s ſignificare intendit: & ita ut hic ſignãter adhuc, per iſtum tex. Alex. conſ. 168. col. 1. vol. 5. & cõſi. 190. nu. 19. vol. 6. & Corn. conſi. 77. nu. 9. uol. 4.

Tertio probatur p tex. in l. 2. in prin. C. cõmu. de lega. ubi omne uerbum ſignificans legitimum teſtatoris ſenſum, utile atq; ualidum eſt, & preciſè exẽplificat Imperator, ſi dixerit, uolo Titium eſſe hæredem, & ſimile q͞ndã, non uolo ſimpliciter, quia tunc non ſignificaret legitimum teſtatoris ſenſum, ſed nihil ꝑſus, ut ſ. i dubitarũq; ẽ.

Quarto probatur p tex. in l. 1. ff. manda. ubi ſi dictum ſit, uolo dari centum Titio: verba hæc diſpoſitionem inducunt, & mãdati actio dabitur Titio. nonnihil Bar. in l. poſt dotem. nu. 13. ff. ſol. mat. & in l. Pamphilo. in §. propoſitum. ff. de leg. 3. Et q͞q idẽ Bar. dixerit hoc caſu determinationem incertam eſſe, ad differentiam præcedentis, uidetur tamen mihi quod ſit potius certa & determinata, ut in exemplis prædictis. Et quia dictũ uerbum uolo, ſignificat merãm uoluntatem diſponentis, ſi ab aliquo adiuncto determinetur. l. fideicommiſſa. §. q͞q & ibi Bal. nota. ff. de leg. 3.

Quinto & ultimo probatur ẽm Bar. hic, quia ab ipſo diſponente nil aliud agendum erat, niſi uoluntas explicanda prout iam fecit, ergo diſpoſitionem inducet omnino, quia (dic tu vltra eũ) uerba ſunt ſigna earum, quæ ſunt in anima paſſionum notæ. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſup. leg.

Quarto collige eiſdem terminis retentis, ſi determinationem recipiat ab actu explicando à ſe ipſo, nec talis actus ſola uoluntate & cõſenſu pficiatur, quod diſpoſitionem non inducet; exem-

plum, inquit Bar. ſi dicat quis, volo aſcendere Capitolium, uolo aſcendere arborem, quod nõ propterea ſequitur quod aſcendat, ut nor. in l. in uendentis, C. de contrah. emp. ubi gl. inquit pariter, ſi dixero, uolo uendere, quod non propterea erit venditio. l. in bonæfidei. ff. de eo qd cer. lo. l. 1. & ibi no. C. de pac. pig. Alex. pulchrè conſi. 19. col. 2. uol. 4. Gozad. Bononien. in l. 2. nu. 21. C. de pac. inter empt. & uend. Boer. deciſ. 3. nu. 1. par. 1. & deciſio. 48. nu. 9. & ro. en. par. ergo ad propoſitũ nec dicendo quis, volo aſcendere arborem, aſcendit: & naturalis ratio ſuadet, quæ ſufficit, etiã qđ legem nõ haberemus. l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excu. tuto. quia uelle aſcendere, & aſcenſus, habent ſe quodammodo, ut potẽtia & actus: verum hæc duo differunt. l. quæſitum. §. illud fortaſſis. ff. de lega. 3. facitq; vulgatum illud, Lupus exit ſylnam, nõ exiuit. l. arboribus. §. de illo. ff. de vſu fru. ergo adhuc concluſio Bar. uera.

34 Quinto collige, ſi hoc caſu ſit actus, qui nuda uoluntate ſolius loquentis perficiatur, conſueuerit q; dependentiam habere à futuro, quod diſpoſitionem inducit in ultimis uoluntatibus, & in legali diſpoſitione. & probatur in l. Pamphilo, in §. propoſitum. ff. de lega. 3. ubi ſi teſtator dixerit uelle relinquere prædia, ab ipſo nominanda Caio Seio contubernali, ſine dubio debentur ab hærede, & ſic uerbum uelle, diſpoſitionem inducit. per quem tex. ita etiam ſignanter idem Bar. dixit in d. l. ſerui electione. ff. de lega. 1.

35 Sed † aduerte, quia ita demum iſtud uerum uidetur, ſi ſic dixerit amicis accerſitis, q͞m deliberatè tunc id dixiſſe omnino videtur, ut inquit Iureconſ. in d. §. propoſitum, & in l. ualidum. ff. de milit. teſta. quod perpendit Bar. pro intellectu d. §. in l. gerit. nu. 13. ff. de acq. hær. & Pic. in l. Titia, in §. Titia, nu. 22. ff. de leg. 2. & interrogatus, ut adhuc iuuare videtur tex. in d. §. propoſitũ, & aduertit Galliau. & benè in l. 1. in §. ſi quis ita, col. 3. & ibi ante eum Bal. nouel. ff. de uerb. obli. & ſic nõ ſimpliciter ſi dixerit ut ſupra fuſius laſ. hic, col. 3. & quia tex. cauillari non poteſt, tranſeo: & ita cõtra Bar. teneo, quicquid dicant etiã p Bal. in d. l. ſerui electione, & p Alex. conſ. 168. col. 1. uol. 5. & Socin. iunio. poſt eũ conſi. 140. nu. 9. vol. 3. & nos ĩ primis uerbis huius not. ſ. & pro iſto intellectu pulchrè Pau. Caſt. conſ. 137. col. 2. vol. 2. Idẽ Bat. in l. fi. ff. de teſta. Regien. conſ. 1. ad fi. & conſ. 15. num. 10. volum. 2.

Sexto collige, ſuperioribus terminis adhuc retentis, ſi tamen ſit actus qui ſui natura, non con-

36 ſueuerit habere † dependentiã à futuro, qđ tunc d. verbum uolo, diſpoſitionem non inducit, qđ ex not. in d. l. ſerui electione, in prin. probatur & eſt exemplum qn͞ado teſtator legat vnum de ſeruis ſuis, quem Titius elegerit, & ipſe dicat, uolo eligere: uerbum iſtud hoc caſu non diſponit, quia (ut dicebam etiam ſupra) licet uelit eligere, nõ tamẽ eligit: electio enim eſt actus, qui non conſueuit habere à futuro dependentiam, ergo.

Quod

Quod etiã debet limitari (ut ibi not. Bar. nu. 3.) quando Titio fuiſſet datum tempus deliberãdi, uel ad interrogationem alterius ſic reſpõdiſſet, quoniam tunc ſecus, uoluntasque ſic utroq; caſu eſſet deliberata, & diſpoſitionem induceret. & eſt arg. in d. §. propoſitum. pulchrè Corn. conſi. 91. num. 1. uol. 4. & ita Iaſ. ex multis tranſit in d. l. ſerui electione col. 6. & 7.

Tamen non quieſcit mihi animus, quoniam
omnino (ut dixi) aliud eſt eligere, aliud uelle eli
37 gere,† quia uoluntas, quæ expectat eſſentiam
ob aliam uoluntatem poſt ſe, non eſt uoluntas p
fecta, dicunturque uerba enunciatiua propter
aliud futurum fieri, emiſſa, quæ non diſponunt,
quanquàm ſic dicens, ita dicat ad interrogatio-
nem alterius, & ſibi det tempus ad deliberãdũ.
l. ex hac ſcriptura & ibi not. ff. de dona. Bal. in ſpe
cie in. l. ſi ut proponis, prima, col. 2. C. quomo. &
quan. iud. 1 gnanter ex no. in d. l. ſerui electione.
38 Septimo† collige ad differentiam ſupradicto
rum, ſi actus ſit, qui perficiatur communi con-
ſenſu duorum, quod iſto caſu verbum volo, etiã
diſpoſitionem inducit, dũ mo do fuerit ab utro-
que declaratum, quod probat Bar. ex not. in d. l.
i vendentis. C. de cont. emp. ubi ſi dictum ſit, uo
lo vendere, & emptor dicat, nolo emere, uerba
hæc ſunt diſpoſitiua. confirmat Alex. conſi. 16.
col. 1. vol. 2.

Et ratione quoque ad idem, quia verba prædicta intelliguntur ſecundum naturam cõtractus, emptionis ſcilicet, quæ eſt, vt à uoluntate alterius non pendeat, niſi declaretur. l. ſi vno. ff. loca. l. ſi ſtipulatus. ff. de vſu. quæ iura probant tamen aliud, ad quod ſolent quoque allegari, quod ſcilicet intelligenda ſunt ſecundum ſubiectam materiam, & ex qualitate contractus, contra propriã ſignificationẽ, ut puta (quod dicitur præſertim in d. l. ſi vno) pro tranſactione donatio. Melius & clarius dixiſſet, iudicio meo, hoc ideo fore quia emptio & uenditio fieri non ſolet, niſi utriuſq; conſenſus accedat: ex quo ſatis non fuiſſet dicere, volo uendere, niſi reſpondeatur, uolo emere. imò quod uerbum legis eſt, ſignãter dicẽtis, ſufficit eos, qui negotia gerunt conſentire, ut Inſti. de ob. quæ ex conſen. in prin. & in l. 2. ff. de contrahen. emptione.

Octano collige (ſupra enim dictum eſt, quando verbum uolo, profertur in præſenti) quando verbum nolo, profertur in futuro, quòd tunc diſpoſitionem inducit in ultimis voluntatibus, exempli gratia, volo ſeu vellem relinquere centum Titio, quod etiam probatur per tex. ſecundum Bar. in d. §. propoſitum nec eſt verum, niſi alijs concurrentibus de quibus ſupra latè. Iaſ. hic ut per eum.

Vltimo collige fore ſecus in alijs diſpoſitionibus, ſupple inter viuos: & hoc etiam per tex. cũ ibi not. in d. l. in vendentis. & benè, eliciturque ſatis, ex ſupra dictis pariter. & ſubijcit Bar. prædicta omnia uera fore, quãdo prolata ſunt uerba, in uim diſpoſitionis, non conditionis, quòdque hæc materia noſtra non eſt. Quæ declaratio neceſſaria non erat, quoniam omnino ſic debebat intelligi ex iuribus & locis hinc inde allegat. iuxta doctrinam Bar. in l. non ſolum, in §. ſi liberationis verba. ff. de libe. lega. probabilis tamen nõ ſpernenda, l. non ſolent. l. quæ dubitationis tollendæ gratia. ff. de regu. in. l. 1. §. quàmnis. ff. de uent. inſpi.

Quinto nota ibi, in tali religione verſari, quòd
39 debemus omnes eſſe catholici & religioſi,† ner
ſarique omnino in fide, quæ eſt ſecundum apo-
ſtolicam diſciplinam, doctrinamque euãgelicã,
qualem ferũt Petrum Apoſtolum tradidiſſe Ro
manis, & vt ipſius religio uſque modo inſinua-
ta declarat, hoc eſt publicata: quod etiam proba
tur in. l. veluti. ff. de iuſti. & in. & in l. 1. in §. hu-
ius ſtudij. ff. eo. & quoad Petrum ſic ſcribit Eu
ſeb. Cæſarien. eccle. hiſto. lib. 2. c. 14. iſte adueniẽs
ex orientis partibus, ut cæleſtis quidã negocia-
tor, mercimonia diuini luminis, ſiquis ſit com-
parare paratus, aduexit, & ſalutaris prædicatio-
nis verbo primus in urbe Roma euangelij ſui
40 clauibus ianuam regni cæleſtis aperuit. De † Da
maſo uero, dum ſubiicitur hic. quamque Ponti-
ficem Damaſum ſequi claret, ſic Epiphan. ſcho-
laſt. Hiſto. eccle. trip. lib. 9. c. 2. Damaſus Ro. ur-
bis epiſcopus laude dignus, uir mirabilis, ſem-
per ornatus, dicere facereque pro apoſtolicis dog
matibus, cũcta feſtinus, poſt Liberium, guberna
cula ſuſceperat eccleſiæ.

Deque Petro Alexandriæ epiſcopo, de quo etiam nunc hic, idem ibidem, eodemque lib. c. 7. ubi eadem uerba formalia, quæ hic: cui tamen alia præpoſita ſunt non ſpernenda, & huiuſmodi quidem.

Cogitãs igitur Imp. melius eſſe pronunciare ſubiectis, cuius nam eſſet fidei, ne uideretur uim facere, ſi quenquàm ſubito inuitum ad cultum religionis impelleret, legem è Theſſalonica populo Cõſtantinopolitano propoſuit. hoc enim uiſum eſt, ut ueluti de quadam ciuitatis arce omnibus ſubiectis, aliisque ciuitatibus iudicante ſcriptura fieret manifeſta. cuius legis uerba ſunt hęc Cũctos populos, &c. in fine uerò, ut ſic nihil antiquitatis penitus ignoretur, ut dicitur Inſti. de teſta. in princ.

Data 3. Klen. Martias Theſſalonicæ, Gratiano v. & Theodoſio Augg. Coſſ. & hunc Petrum uirum apoſtolicæ ſanctitatis, dicit cum myſterio, ad Petri Apoſt. differentiam. & quia Papa nõ eſt Apoſtolus, ſed apoſtolicus ut declarat Bald. in præ. Grego. num. 3.

Inſuper aduertendum eſt, quia non ex tali religione legitur ut hic. ſed aliter, hoc eſt in ea religione: & ceſſabunt difficultates, de quibus per Bar. hic in 3. oppo. de falſa lauinitate, nec in prin. imperium, ſed temperamentum, legitur adhuc ibi. nec uſque adhuc, ſed uſque nunc, & minus ſub pari maieſtate, ſed pia, & clarius, ut in dicto

loco,

ſloco,& dum uerbo,religionis,vtitur bis,ibi, in ea religio uerſari,& ibi,religio vſque nunc,qua ſi verborum inculcatio & cocophonia quædam ſit,vitanda,vt no.in l.lecta.ff. ſi cer. peta. & in l. certi condictio.ff.eod.dici poteſt vno modo ſumi pro fide,alio autem proprie intelligi,ut hic Bartolum.

Sextò nota hic eſſe tex.remp.hiſce duobus cō
41 tineri,præmio ſcilicet,& pœna,†præmio, ut q̄ hanc legem ſeruauerit, pulcherrimo chriſtiani hominis nomine decoretur, ſin minus pœna Dei primum,quia veſani,dæmentes,hæreticiq; iudicabuntur, & erunt infames, demum uerò pro iudicis arbitrio,punientur, & ſic pœna mul
42 tiplex arguit grauitatem delicti,† quandoquidem hæreſi nullum aliud ſit grauius.c.uergentis ad ſi.de hær.nanq; alia crimina in rem Dei committuntur,quoniam domini eſt terra & plenitudo eius,ut dicitur.Psal.23. hæreſis vero directō in deum,& ſic in omnes, vnde exordiri tunc debemus ſic, cū de hæreſi agitur, defende cauſam tuā domine.l.Manicheos. C. de hær. c. per hoc
43 & ibi Io.Monach.co.tit.in 6. communiter † tamen hæretici pœna,eſt ignis,iuxta illud Io.15. ſi quis in me non mā̄ſerit,in ignem mittetur,humana lege verò vltimum ſupplicium.l. Arriani. C.eo.Bertran.conſi.212 nu 2.& 3.vol.2. & vt infra latius,ſi dabitur occaſio. haud omittentes
44 interim,†quòd hæreticus eſt ſecundum Augu. qui falſas ac nouas opiniones vel gignit, uel ſequitur.c.hæreticus.24.q.3.& hereſis(ut ibi Archid.not.)quaſi diuiſio ab unitate fidei,& nouiſſime Gemi.conſi.54.col.2.

Vltimò nota q̄ magnū quid eſt habere pul-
45 chrum ac bonum chriſtiani nomen,†ampliſſimumque præmium(ut inquit glo.chriſtianorū, q̄ ob hoc erit expedita) q̄ ſeruus nocetur noīe dn̄i xpianiſsimus,nāq; à Chriſto dictus eſt,& ni mirum q̄dem,quia aliàs à malo & turpi orit̄ lem per ſiniſtra opinio,vt not.But.& Io.And.in c.1. de depo. de eo q̄ vocabatur Belial.i. vir diaboli.
46 & ideo ſi rei torquēdi ſunt, †ſemp ab illo eſt incipiendū,qui turpe habet nomē,inquit idem Io. And.in c.cum contemplatione,de regu.iur.& in præallega.c.1.quod uxor ſua dicebat,ſi pulchra uenderentur nomina,q̄ emi deberent magno p̄cio,nec eſt uerum quod hoc dicat ibi, ut referunt aliqui,ſed benedicit in c.cum ſecundum,in prin.de præben.noīe Milātia,ut p Fel.in proœ. Grego.col.8.imo quod nec dicit in d. c. cum in contemplatione, quod tortura incipienda ſit ab eo,qui habet turpe nomen,ſed Brun.de S.Seueri. in tracta.de indicijs,col. 43. gloriabaturque ſui Accur.quaſi occurrēs tenebris iuris,in l.aut facta,in §.ſi in danda.ff.de con.& de.bonus tex. in l.a nullo, iuncta gloſ. de fer. & in l. decernimus.C.de epiſ. & cle. unum verbum Cy. hic, & poſt eum Sal.inferens,nos ſumma ope niti debere,pulchra nomina imponi filijs noſtris. inue-

hiturq̄; Card.hinc in eos,qui turpia progenitorum ſuorum nomina in deſcendentibus repetunt in c.cum ſecundum,in not.de præben.& p̄pterea uidemus etramnum, ſi naſcatur poſthumus,uoceturq; eo noīe,quo pater,filiationis in de fore maximam præſumptionem,ut dicit tex. ſingu.in l.uxorem.ff.de manu.teſta.& forte hęc eſt una de cauſis,quare in creatione ſeu coronatione Pontificis mutatur,nomē ut not.in proœ. Decretal.ubi multa Cald.co.5. q̄d iſ̄ & ſi ueriſimile ſit,non tamen eſt uerum, ſed alia ratione, ut ibi per eum.& de his latē alias in rub.ff.ſolu. mat.hæcque quo ad tex.& notabilia, ſint ſatis.

Verùm pro complemento obſtare videntur aliqua,& primo(cætera enim abſoluta fuerunt, quæ non aliter ſunt repetēda) quòd in iſtis uer bis ſit falſa grammatica ,quæ uitiat actū & ſcri-
47 pturam.l.†Plautius.ff.de au.& arg.leg.c.ad audientiam,de reſcrip.vnde ſi teſtator ſcriberet teſtamentum uerbaque eſſent primæ perſonæ, poſtea dicēret bona ſua,repugnaret ſignificatio rē cti ſermonis eiſdemque falſa grammatica,ut dicit Bar.etiam in l.cum in teſtamēto,in ſi.ff.de aur. & arg.leg.& in ſimili in l.1.in 2.col. ad ſi.de teſta.quod trāſire de plurali ad ſingulare, adhuc mala grāmatica eſt, niſi ſequatur diſtributū ſingularis numeri,modo ac,in iſto text.eſt antecedens qualitatis quia dicitur in tali religione uerſari, & tamen ſubijcitur relatiuum ſubſtantiæ quam deberetque eſſe qualitatis,ergo male.Q̄d etiam probatur a ſimili,quia ſi præcedat aduerbium tam,aliud ſequi debebit quam, non relatiuum qualitatis,uel quantitatis,quia eſſet,adhuc falſa grammatica.l.2.ibi acta publica, tam ciuilia,quam criminalia. infra de eden. l. ſi quis obrepſerit.ff.ad legem Cor.de fal.ibi tam per acta quàm per libelli interpellationem.& in §.diſcipuli,& in §.hæc autem,tria in proœ.digeſtorum Dec.ſent.in l.ut liberis,In prin.C.de colla.plene Archid.in quomodo,de conſecra.d.4.

Idē Bar.hic pro ſol. multa ſcribit, ſed primū gl.fatēdo cōtrariū (q̄ ob hoc erit expedita) ſoluit,ſubinde dicens,quam idest qualem, exponi debere pro qua expoſitione facit tex.in §.pe.Inſti.de liberti.ubi dominus dat libertatem,quam habet,& quam, idest qualem exponitur, ut not. in l.dominum.C.de iniur.& in l. Iulianus. ff. de hær. inſti. & in l. manumiſsiones quoque. ff. de iuſt.& iur.Bal.in auth.ſi qua illuſtris,ad ſi.C.ad Orficia.& male,ut adhuc Bar.inquit, quia præſupponitur ſic, quòd ſit ſimilis, & tamen nō eſt niſi una eccleſia & una fides, & propterea (adde tu)ſimbolum, ibi, & unam ſanctam catholicam eccleſiam,& amplius , quod non habemus niſi unum Deum in cœlis,unum prælatū in terris, unam legem in moribus,& unam denique fidem in corde , ut dicit Leonar. de Vtino in ſermo.de diſcordia.col.3. Sed poteſt ſaluari gl. & dici,quam,ideſt qualem,Petrum Apoſtolū.Ro.

trādi-

tradidiſſe,euangelicam, & apoſtolicam ſcilicet,
quæ vna eſt, vt ſuprà.

Secundò dicit Bar.poſſe reſpōderi,quod uer
bum illud tali,nō qualificet, ſed demōſtraret ut
pronomen illa, quaſi dicat,ſub illa religione uo
lumus verſari,& bene,facitq́; in arg.tex.in l.1.ff.
de tritica. ibi,illa actione utitur.ſi cer.pe.& plus
dico, vt ſupr.quod litera reſtituenda eſt,ut non
in tali dicat, ſed in ea . & ceſſabit oīs difficultas,
proui legitur in loco p̄alle. eccl. hiſto.c.7.li.9.

Tertiò tamen dicit Bar.(dato quod in tali le-
gatur ut hic) poſſe rn̄deri, qđ in abſtracto una
eſt fides omnium credentium,in concreto uero
ideſt in qualibet anima, plures, ſicuti plura etiā
ſunt indiuidua, ſed ſimilea, & hoc voluit dicere
glo. Somnium eſt, quoniam imò & in concreto
quoq; una eſt tantum,licèt plura ſint indiuidua,
quia plures etiā ſunt,pater, filius, & ſpiritus ſan
ctus(ut dicebam.s̄.& ut eſt tex.etiam hic) & ta-
men vna eſt ſubſtantia,& propterea dic, ut dice
bam ſecundo loco,& optimè.

Secundò dum dicit tex.qui adhuc non ſerua-
uerint hanc legem dementea iudicari, & puniri,
48 opponitur qđ imò ij nō ſunt puniēdi, † l.diuus
ff. de off. præſid. aliàs afflictio adderetur affli-
cto,quādo quidem ſatia puniatur furore ſuo,ma
lumque malo foret adiungere, & ſulphur igni,
oleūq; camino(ut aiunt)& malè,idemq́; dicitur
in l.tam dementis,in fi.ratione ſimili,vbi etiam,
Bar.C.de epi.aud.qui ſoluit id, quod dicitur in
d.l.diuus, verum fore ī eo, qui verè eſt demens
non fictè & impropriè,vt hic,& in l.Titia. ff. de
inoffi.teſta.& bene, quod ex eo videri pōt,quia
in d.l.Titia dicitur,quaſi a demente.& idem ul-
tra eum in l.hoc colore.& in l.nam is.in §.1. ff.
eo.quod verbum improprietatem deſignat.l. ſi
cum dotē.§.fi.ff.ſol.matr.c.quęſiuit,& ibi Abb.
in fi.ff.de ver.ſi. Alex.conſi.87.col. 7. vol.2. hic
vero iudicabuntur,ergo non propriè ſunt demē
tes.& facit illud Luc.24.O ſtulti, & tardi corde
ad credendum.

Sed contra,quia uidetur ꝙ imo demēs punia
tur.l.ſi quis in tantam.C.vnde vi. Sol. ibi furor,
ideſt audacia, & temeritas,exponitur, & ſic non
pugnabit cum d. l. diuus. quæ nihilominus hoc
ipſum probare uidetur,ſi lata ſententia tamē fue
rit antequam furor ſuperueniſſet,ut per Alex.in
l.ex facto,in 7.requiſito. Bar. ff.de uulg.& pup.
ſub & ſentit idem Bar.in l.nunquam, in §.1. ff.
uſucap. & probari uidetur in l.1. ff. de pœn.per
quem text.ita etiam tenuit Ro.in l.furioſum.C.
qui teſta.fa.po. Tamen reſponderi poteſt,non eſ
ſe uerum,nec iſtud probari in d.l.diuus, ſed con
trarium potius,ibi,ſatia ſuo furore punitur , &
aliis de quibus idem Alexan.in d.l.furioſum,ad
fi.& fuſius not.in d.l. ex facto. & maxime, quia
nec Bar.in d.l.nunquam,nec tex.in d.l.1. hoc ca
ſu loquuntur.

Tertiò & ultimò(cæteras Bart. oppoſitiones
expediemus in glo.)inſtatur,nanq; pœna multi
plex imponitur hic his(ut diximus)qui non ſer
49 uauerint hanc legem,& male,†c.cum percuſſio
7.q.1.c.at ſi clerici.§.fi. de iudi. ubi criminoſus
duplici pœna non eſt afficiēdus,ne ſcilicet affli-
ctio addatur afflicto, quod utrobique etiā no.
Et cum una rurſum ordinaria ſit, l. Arriani. C.
de hære.ad arbitrariam recurri non debet, cū ta
men tex.noſter hoc ipſum innuat ibi, quem ex
cœleſti arbitrio ſumpſerimus, pro motu animi
nr̄i ultione plectendos.arg.ī l.in cāæ.ff.de min.
& in l.in prouinciali, cū ibi no.ff.de no.ope.nū.

Sol.criminis grauitas(ut oſtēſum eſt s̄.)iſtud
ipſum expoſtulat.arg.in l.aut facta,in §.fi. ff. de
pœn.& facit in ſimili, quod dicitur in l. per om-
nes.C.de defen.ci.Inn.in c.1.de conſt. maximè,
quia lex ita ſtatuendo procedit, a qua recedere
non licet.l.proſpexit.ff.qui & a quib.glo.not.in
l.ſi non fuerint magna,ad fi.ff. pro ſoc. & eſt ſi-
milis tex.ubi triplex infligitur,in c.1.in §.ſcribit
aūt,& ibi not.Alua.de prohib.feud.alien.p Fed.
in uſib.ex quibus aliud quoq; tollitur uel dic ut
dicit Bal.hic,col. 5. ꝙ quo ad iudices inferiores
pœna ordinaria infligenda eſt, arbitraria uero
a principe,ad quem uerba quoq; diriguntur ar.
in l.ſi ſoror.& ibi glo.C.de colla.

Gl.quos,breuis eſt & duo facit. Primū arg.ſu
mit ad q.2.de tribus dubitat,& pro deciſione ſe
remittit.2.ibi, uidetur hic tex. Quo ad primam
50 partē igitur qō eſt,† an Bononienſia conuentus
Mutinæ debeat iudicandi ſecundum ſtatuta Mu
tinæ,quibus non ſubeſt,hoc eſt (ut inquit Bart.
hic nu.13.ver.nunc ueniamus ad gl.) utrum ſta
tutum intra territorium, liget & porrigatur ad
non ſubditos,& diſcurrendo cōtractus,delicta,
& ultimas uolūtates. multa dicitur ut per eum.
Ex cuius dictis prima(quo ad cōtractus) erit cō
51 cluſio† quod in ſtatutis reſpicientibus ſolēnita
tem contractus, locus ipſius attendi debet, &
quod non ſubditi etiam ligantur.& probatur ſe
cundum eum in l.ſi fundus.ff.de euictio. ubi ad
literam dicitur,ſi fundus uenditus ſit, quod cō
ſuetudo regionis attenditur, in qua negotium
geſtum eſt,& amplius quod pro euictione caue-
ri oportet. & licet in conſuetudine loquatur,
52 idem eſt†tamen in ſtatuto, quoniam non diffe-
runt, niſi ut tacitum & expreſſum. l. de quibus.
ff.de legi.imò quod Bart. & in ſtatuto & in con
ſuetudine ſimul quæſtionem format. Adducit
etiam tex.inaduertenter, loquentem in ultimis
uoluntatibus.in l.2.C.quemadmo.teſta.ap.un-
de melius facit alius in l.1.C.de emancip.ll.ubi
conſuetudo & lex Municipii dat iuriſdictionem
& ligat etiam nō ſubditos, quo ad actum qui in
loco geritur, & ita per iſta duo iura dicit etiam
Aret.conſi.54.col.2.& conſi.73.col.3.& quan-
quam tex.iſte loquitur in iudicijs, nihil eſt ta-
men ex quo in hiſce quaſi contrahitur.l.3.§.idē
ſcribit.ff.de pecu.& per doctrinam Bal.in l.fi.ff.

de

de iu.o.iu.d.l.in rep.hoc ipſum idem Aret.confirmat dicens, ſi ex ſtatuto minor non poſſet ſe obligare ſine certa ſolẽnitate, ꝙ forẽſis in loco dicti ſolẽnitatẽ ſeruare teneret, cuius dictũ reaſumpſit hic Iaſ.col.4.& eſt tex.ẽt clarus in l. ſemp in ſtipulationibus.ff.de re.iu. & in l.ꝙ ſi nolit.in §.qa aſſiduo.ff.de Ædili.edic.& ibi ſignãter ꝑ cæteris gl.ꝓ cõcordãti allegat tex.ĩ d.l.ſi fundus, ubi & nouiſſimè ac ꝑ illũ tex.ita quoq; tenet Ange.& idẽ Bar.in l.exigere dotẽ, ad finẽ. ff. de iud. & Abb.ĩ c.fi.col.12.& 15.de fo.cõp.& Bal.in §.ius aũt.col.7.iſti.de iu.nat.& Barba.con.15.col.pe.uo.2.& Imo.clarius q̃ alius cõſ.1.nu.10.& Fed.Senẽſis con.96.col.1.& cõſ.201.col.fi.& Io.Pariſien.ĩ tracta.de primogeni.li.2.q.7.col.2.Corn.con.114.col.1.uol.1.melius.con.286.col.1.uol.4.& Albe.hic.col.6.pulchrè idẽ Abb.ĩ c.1.col.fi.de ſpõſal.& meo qdẽ iudicio indubitata eſt, maximè ꝑ tex.ꝑcipuũ in d.l.ſi fundus, qa eſt, ꝙ eui ctio ſit de naturalibus ↄtractus, iux.not.in l.pacta cõuẽta.ff.de con.emp.& de q̃b.ibi, attñ cautio ſtipulationis duplæ, & fideiuſſ.ſunt de ſolẽnibus ↄtractus, ad qđ ẽt Purpu.hic aduertit & bñ,
* col.16.& dictũ tex.ad idẽ * oẽs allegant, ut inq̃t Barba.ĩ ꝑ dicto cõſ.15.& ita ẽt cõcludit Alc.cõſ.100.col.3.uol.2.& Bertran.con.9.nu.4.vol.3.& facit ẽt, qa ſi ſpeciale eſt in ↄtractu dotis ꝙ inſpiciant leges loci, & domicilii mariti.d.l.exigere dotẽ.ff.de iudi. in cõtrariũ erit regula & diſpoſitio iuris cõis.l.ius ſingulare.l.ꝙ uero cõtra.ff.de legi.l.quæſitum.§.denique.ff.de fun.inſt.& eſt
* fallen.* cõmunis.& ita declarat Cum.conſ.26.col.1.& cæteri in d.l.exigere dotem, & Barto.ante omnes ĩ.& ibi dicemus.

53 Secũda eſt eiuſdẽ Bar.† cõcluſio, ꝙ in ꝑtinentibus ad litis ordinationẽ inſpicit locus iudicii, q̃ ẽt clare ꝓbat ꝑ tex.in l.3.in §.fi.ff.de teſti.quẽ ſignãter ita ſũmat ipſe, ꝙ ĩ his q̃ ſpectãt ad litis ordinationẽ, debem⁹ ĩſpicere cõſuetudinẽ loci ubi agit, & breuiter eſt caſus, & dubitatio ĩ euocãdis teſtibus ꝓcul, & de loco ad locũ, niſi cõſuetudo regionis aliud ſuadeat q̃ iudex loci ubi agit ſeq debet: qđ maximè (ut dixi) ad litis ordinationẽ ſpectat, & ita dicit ẽt Abb.in c.eccleſia Sãctæ Mariæ.col.7.de conſti.& nouiſſimè Gozad.cõſ.72.
* num.4.& Cuma.conſi.140.col.2.* omnes ſignanter per tex.in d.l.3.in §.fin.de teſti.

Aduertit tamen Purpu.hic col.16.præallega.ꝙ ibi non appatet, quòd aliquis ex litigantibus eſſet forenſis, nec teſtes euocandos.

Replica tu, ex gñalitate d.legis, hoc idẽ elici.& quia dicit ẽt diligentiæ iudicantis eſſe explorare conſuetudinẽ loci in quo iudicat, ergo id ẽt ſi forenſis agat.& quoad teſtes, ꝙ imò iſtud etiã dicit, de ciuitate ad ciuitatem, euocandos non eſſe, niſi conſuetudo regionis aliud ſuadeat: ergo forenſes, & ſic optimè probat quicquid dicatur.

54 Et utriuſque concluſionis ratio eſt, † quia primo caſu contrahendo, forẽſis in iudicem cõſenſit, & hac ratione ei ſubiicitur, arg.in l.1.ff.de iu
* di.ſecundo uerò agendo, & eſt cõis * opinio, & litis ordinatio, ſiue ordo iudiciorũ (qđ idẽ eſt) pro declaratione ponitur, in l.properandum, cum ibi not. C.de ſenten. & ideo dicebat Bal.in l.1.in 4.q.C.ne fi.pro pa.de quo hic Iaſ. quoque, quod inſtrumentum guarentigionatum, etiam alibi factum, ſi in loco ubi agitur producatur, habe-
55 bit executionẽ paratam († quid ſit guarentigia, & inſtrumentum guarentigionatum, declarat Bar.in l.non fatetur nu.15.ff.de confeſſis.& in l.poſſeſſio, in §.fi.melius ff.de acqui.po.& Ange.in l.præter ait.in §.ſi iudex.ff.de re iud.latè idem Iaſ.in l.error.col.4.C.de iu.& fac.igno.) quia iſtud reſpicit ordinem iudicij, ſeu litis ordinationem, & ordo eſt in his ordinem non ſeruare, ut inquit Bal.in loco præallega.& guarentigiare, ſiue guarentizare uerbum eſt Barbarum, ſeu uulgare Thuſcorum, de quo aliàs in c.1.in §.1.de lege Cor.in uſib.& ibi idem Bal.in prin.Ego uerò Lõgobardorum potius eſſe dicerẽ, & guarentigionatum, ideſt, firmitatis, & præciſum, cui omnimodo ſtandum ſit, ut declarat adhuc Bal.ibi, & melius quàm alius Gui.de Suzza.in tracta.de inſti.guarentigiona.num.1.ubi etiam dicit, ut Bal.quod in terris, & ciuitatibus Tuſciæ inſtrumenta huiuſmodi, & ſic appellata, exercentur.& eſt præceptum quod facit notarius uirtute iuriſdictionis ſibi tributæ, maximè creatus à Comite Palatino, debitori confitenti debitum, ut intra certam diem ſoluat, & appellatur notarius iudex chartularius.l.1.in prin.ubi glo.ff.de iudi.arg.in l.ſi debitori.ff.eo.Alex.in l.ſi cũ dotem.in §.eo aũt tempore.col.2.ff.ſol.mat.alia ad idẽ illatiuè adducuntur à Docto.dic ut ꝑ eos.interim doctrina hæc Bal.confundi uidetur, per tex.in l.minor uigintiquinque annis, cui fideicõmiſſum.ff.de mino.ubi inſtrumenta communiter non habens executionem paratã, per quẽ tex.ita ẽt dixit Ange.& poſt eum Alex.in d.§.eo aũt tempore.col.2.præallega.& idem Iaſ.in l.fi.col.2.C.de edic.di.Adr.tol.& adhoc (ut aiunt in d.locis) eſt ſingularis.

Pro ſol.dicas qđ imò habent hoc caſu.i.ſi fuerint guarentigiata, poterũt produci in loco ubi agitur: q̃q̃ (ut dixi) alibi facta.& idẽ ĩ inſtio teſtamenti, inque ꝑallega.l.fi.caſu.C.de edic.di.Adr.tol.uel depoſiti.l.pe.C.depo.qa ex ipſa quoque ſunt huiuſmodi, ut per Iaſ.in d.l.fin.col.2.

Et ſi diceretur, quod etiam alia inſtrumenta ſunt firmitatis quodq̃ue eiſdem pariter ſtandũ eſt.l.cum precibus.C.de proba.Bart.in l.prima.nume.4.C.de iura.calum.reſpondebo uerum forte, niſi contrarium oſtendatur (ut ibi Bart.) & niſi teſtes contrarium deponunt, quia tunc tollitur ipſorum præſumptio, & not.in c.cum Io.de fi.inſt.& in l.in exercendis.C.eod.Cotu.conſi.22.ad fi.uol.4.& ſic ĩ iſtrumentis non habentibus executionem paratã.& ad concluſionẽ Bar.redeuntes, ita tenuit ẽt glo.in c.ꝙ clericis de

foro comp. dicens ad propoſitum, ſi clericus agat contra laicū, in foro ſeculari, cauſam tractari debere ſecūdū ſtatuta & cōſuetudines loci, quā ibi ſequitur Io. And. & oēs, ✱ & loquitur p uerbum tractari cū myſterio, quod iudicij ordinē reſpicere vſ. & pluribus alijs rōnibus ultra tex. in d.l. 3. ff. de teſti. in fi. cōprobat Soc. in prælle-ga. c. qd̄ clericis, col. 2. & quatuor modis limitat, ut per eū, quē ēt refert, & ſequitur Bernat. de Luco, regu. 144. ſed tñ q̄tū ad iſtam glo. prællega. c. qd̄ clericis uidendus eſt Ale. con. 210. col. 3. vol. 2. & prædicta uera ſunt dūmodo ſtatuta & conſuetudines fuerint rōnabiles, ſeu rōnabilia, vt declarat idē Soc. in loco pallega. p glo. ī clem. 2. de iud. quæ declaratio (mitto qd̄ glo. ibi in uer. uſuris, hoc non dicat) nō fuit neceſſaria, qa ſi nō ſunt rationabiles, ſeu rationabilia, nomē ſtatutorū, aut conſuetudinū nō habebunt. c. erit aūt lex. 4. d. c. 1. de conſue. arg. in l. 2. in §. 1. ff. quēadmo. teſta. ap. probabilis tñ nec ſpernenda, (ut in ſimili dicebam ſupr. licet ad aliud.) l. 1. §. quamuis. ff. de ven. inſpi. l. teſtamentum. C. de teſta.

56 Tertia † eſt Bar. concluſio, in pertinentibus ad litis deciſionē, inq, his quæ oriuntur tpe contractus, & ex ipſius natura, qd̄ locus adhuc contractus inſpici debet, ſubinde declarando, quomodo debeat ēt intelligi locus contractus, ut per eū & hoc ipſum ad propoſitū p tex. in d. l. ſi fundus in prima concluſione ēt allegatus. ff. de euictio. & ita p iſtā theoricā Bar. tenet Corn. conſi. 248. nu. 9. vol. 2. & Flo. in d. l. 3. in §. fi. ff. de teſti. & Alex. cōſ. 37. pulchrè, col. 3. vol. 2. pbat igit tex. in deciſione loquēs, ut de euictione caueat, qd̄ ī cōtractibus eſt naturale, iuxta not. in l. pacta conuenta. ff. de cont. emp. q̄ difficultas. quoq; oritur cōtractus tpe, ex cōſuetudine regionis, id fieri debere, & ſic probat optimè: uidetur nihilō ſit ēt tex. in l. 1. ff. de uſu. opnmus, ubi ſi diſceptetur uſurarū q̄ſtio ī iudicio bonæfidei arbitrio iudicis ex more regionis (inquit iureeon.) vbi cōtractū eſt, cōſtitui debēt: cuius meminit ēt Flo. in d. l. 3. & tñ cū Odoſ. in d. l. ſi fundus & bñ. & hoc eſt q̄ dicebat Bar. in l. 1. in 5. q. C. ne fi. pro pat. relatus l. ic p Iaſ. ſatis cōfuſe, col. 5. & p Alex. añ eū clarius con. pallega. q̄ in iſto facto in loco cōtractus, potetit opponi, q̄q̄ in loco iudicii, & vbi agitur, ac ubi cauſa decidenda eſt, habeat executionē paratā, rōne prædicta, qa attenditur locus cōtractus in ptinentibus ad deciſionē cauſæ, & But. ad idē in c. 2. col. 3. uer. vndecimus caſus eſt, de fi. de iſt. qd̄ Venetijs ſtatur ſcripturis ſacerdotū, perinde ac ſi forent publicæ, quod ſtabitur ēt, eſto q̄ alibi agatur: fuſius Iaſ. hic, & cæteri in l. à diuo Pio in §. ſententiam. ff. de re iud.

Et ni fallor, vltimo loco, qñ ēt nō haberemus tex. & theoricas, iſtud ipſum clarè dicētes rōne ēt fidi pōt, qa cōtrahētes pſumunt ſemp voluiſſe cōtrahere ſm ſtatuta, & leges loci cōtract⁹, arg. in l. hæredes mei, in §. cū ita. ff. ad Treb. l. qd̄ ſi nō ſit. §. quia aſſidua. ff. de Ædil. edic. l. uel vniuerſorū. ff. de pigno. ac nec uoluntatē mutaſſe. l. eum qui mutatā. ff. de proba. c. maiores de baptiſ. igitur nec mirū ſi locus cōtractus attēdetur, q̄q̄ alibi agatur. eſt uerū (inqt Bar.) q̄ iſtud fallit in do-

58 te, † qñquidē tunc attēdatur locus domicilij mariti, & nō cōtractus: eritq; loco quartæ cōcluſionis, & hinc multa congerunt Docto. & iudicio quidem meo impertinentiur, dic ut per eos; qa non intendo tāgere ego, niſi ea quæ ad rē faciāt, & quantū ſit ſatis, ex quo venerationi mihi ſemper fuit (ut ēt inquit Hiero. ad Pāmachiū) nō uerboſa ruſticitas, ſed ſancta ſimplicitas, & qa in claris dubitare oportet, ut dicitur in l. ille & in d. l. ancillę. & utrobiq; no. C. de colla. & in l. ille aut ille in §. cum in uerbis. ff. de lega. 3.

Probatur igitur limitatio hęc. per tex. ubi hoc ad literam dicitur, in l. exigere doté. ff. de iud.

Et ratione quidem, quia itura erat ad ipſius mariti domicilium, inquit ibi iureconſ. eiq; uel poro oraculo acquieſcendum eſt. c. in iſtis. 4. d. l. 2. C. de crim. ſac.

Et vt fallē. ſit de regula, deq; terminis regulę. l. nā qd̄ liquide. §. fi. ff. de pe. lega. intelligo q̄ tum ad litis deciſionē, ut ēt declarat Bal. in ſtatu. in §. cōſuetudo. ubi multa, nu. 1. & in §. mulier. nu. 4. & ita Deci. tenet. ut hic, multipliciter limitando, & declarando pariter. d. l. exigere, ut hic ēt p Iaſ. & alios, conſi. 283. col. 6. 7. & fi. uol. 2. nō nihil Fel. in c. iurauit. ad fi. de proba. & facit ēt tex. in l. fœminæ. ff. de ſenato. ubi fœminæ coruſcāt radijs maritorū, uſque adeo ut conueniat pariter, quòd eorum domicilium ſequuntur. d. l. exigere. Bal. in loco pallega. inq; d. §. mulier. nu. 4.

Facit ēt tex. in l. filij. in §. 1. ff. de municipa. ubi uidua amiſſi mariti domiciliū retinet, ergo idē pſum prius habebat, & ſequebatur: qa ſi nō habuiſſet, retineri non potuiſſet, arg. in l. decē. ff. de ver. ob. & qa magis dignū trahit ad ſe minus: c. qd̄ in dubijs. de conſec. eccl. uel alta. l. ſi communem. ff. quēadmo. ſer. amit. & Io. 16. ibi, uado ad patrē, quia maior me eſt.

Ad idē conſiderantes, quod quā primū iuit ad domū mariti, imò ēt ante, vnita eſt ei, & duo efficiuntur tūc in carne vna. l. nuptias. ff. de reg. iu. c. gaudemus. de diuor. glo. in l. ſi cum dotem. in §. ſi maritus. & ibi Bal. in fi. ff. ſol. mat. ergo ſicuti ipſe ſuum ſequitur domicilium, ita uxor ſequi debet. ut dicitur in d. l. exigere, pulchrè Bal. in rub. ff. ſol. mat. col. 1.

Et q̄ ſit ſpeciale ēt hoc caſu. i. in dote, ita dicit idē Bal. (cū declaratione tamē, ut alij ēt faciunt relati ſupr.) in c. 1. nu. 2. de iur. cal. ut per eum, & Cuma. conſi. 26. in prin. & conſi. 72. in prin. & Alex. conſi. 100. col. 2. vol. 3. & conſi. 129. nu. 13 uol. 7. atteſtatur amplius ita † cōmuniter teneri, & conſi. 55. nu. 2. eo. lib. egregiè Bal. adhuc cōſi. 471. uol. 1. & conſ. 311. uo. 3. vbi dicit ēt, q̄ tex. in d. l. exigere, ad idē eſt vulgaris: not. tñ, clarius q̄ alibi, cōſ. 208. eo. lib. & ad ppoſitū adhuc utiliter in l. cū q̄dā puella. ī prin. ff. de iuriſ. o. iud. q̄ mulier

ſequitur

ſequit̃ forũ domiciliumq́; oiri priuatiuè, quia. ſ.
proprio, & originis priuatur, & p matrimoniũ
ſubiicitur legibus, & conſuetudinibus domici-
lii, & fori maritalis. d. l. exigere. Bal. conſi. præal-
lega. 208. & non ab re Math. 2. dicitur. quod in
ſomnis apparuit Angelus Ioſeph, ſibiq́ue dixit,
Surge, & accipe puerũ & matrẽ eius, & fuge in
ægyptũ, & eſto ibi uſque dũ dicam tibi: & ſic vi-
ro, & nõ mulieri apparuit, quia eum ſequi tene
tur, ut dictum eſt, & ita tranſeundum cenſeo.
59 Sed rñ, quia † de domicilio mariti menõo fit
in d. l. exigere, quod mulier ſequi tenetur, qm̃
quoddã eſt originis, quoddã autẽ habitaoonis,
ut not. in l. ciues. C. de inco. lib. 10. quæritur qđ
nam attendi debeat, & de quo intelligendũ ſit.
& breuiter ſm̃ Iaſ. hic reſpondet ut, illud habita
tionis attendi debere, qui mouetur 1. per glo. in
c. ſtatutum. in §. cum uero. in uer. voam dictam,
de reſcrip. in 6. dicentem hoc ad literã, in dubio
ſcilicet de domicilio habitationis intelligi debe-
re. Adde tu aliam in c. cum nullus. in uer. domi-
cilium. de tempo. ord. eo. lib. & io c. dilectus. 2.
in uer. domicilium. de reſcrip.
Tertiò mouetur per tex. in d. l. exigere, dũ facit
mentionem de traductione ad domũ: oec eſt ve
rum, ſed dicit tantum, ꝙ per conditionem matri
monij erat itura mulier in domicilium uiri uſq;
adeo ut dubium ſit ratione prędicta: determina
tio tamen eſt uera de domicilio habitationis in-
telligi debere.
Tertiò facit alia ratio, quia reſpectu originis
non eſt propriè domicilium ut not. in d. l. ciues,
& in l. 1. C. de municip. & ori. lib. 10. & in l. liber
tus, in §. præſcriptio. ff. ad municip. & hac de re
q̃ſtio ẽt aliter ꝓponi debeat, ꝙ cũ poſſit qs habe
re domiciliũ in pluribus locis. l. eius. §. fi. ff. eo. c.
cũ quis. §. 1. de ſep. in 6. not. in c. ex parte. C. de fo
ro. comp. qđ nanq; attẽdi debeat, & rñderi, utſ.
de domicilio intelligi debere habitationis, cũ to
ta familia, & ubi habet res ſuas, uel maiorẽ partẽ
rerũ ſuarũ, ut p Bar. io l. domiciliũ. ff. ad munici.
& tpe cõtracti matrimonii. l. 2. C. de iu. o. iud. A-
re. pulchrè conſi. 135. col. 1. & 2. & his ſtãtibus
nõ obſtabit oppoſitio, quã facit idẽ Iaſ. uel prout
q̃ſtionẽ ꝓpoſuit: & dato ꝙ domiciliũ, quoquo
mõ ẽt originis dici poſſit, rñde, ut p eũ. & decla-
60 rari amplius dẽt, † ꝙ nõ ſola habitatio domiciliũ
facit, ſed ita demũ ſi fuerit decẽnalis. l. libertas. §.
ſola. ff. ad munici. not. in l. 2. C. de inco. li. 10. Bal.
con. 156. col. 1. uol. 5. Regiẽ. conſ. 18. nu. 2. uol.
5. & cũ de domicilio tẽporũ cõtracti matrimonii
itelligat, d. l. 2. C. de iu. o. iu. vana eſt diſputatio e-
iuſdẽ Iaſ. hic col. ꝑalleg. ver. ſm̃ dubiũ eſt, ſi mari
tus mutauerit domiciliũ, qđ nã attendat, cogita.
61 Vltima eſt Bartol. † concluſio, in his quæ ue-
niunt oon ex natura contractus, ſed aliunde, o-
riunturq́; ex poſt facto pp negligẽtiã uel morã,
puta qa promiſſio facta ſit, & ſolutio deſtinata
in certum locum, quod tunc attendetur cõſue
tudo deſtinatæ ſolutionis, ex quo ibi etiam mo-
ra ſeu negligentia cõtracta uſ, ut idem Bar. inqt.
Et ſm̃ eũ eſt caſus in l. oinũ. in fi. ff. ſi cer. pet.
& in l. ĩ hac. ff. de tritica. quæ lex tñ hoc ipſum
nõ probat. ultimo igitur dicit p robari in l. 1. ff. de
uſu, quæ ẽt oon facit ad propoſitum, ex quo lo-
quitur io pertinentibus ad litis deciſionem, utſ.
dixi poſt Odof. in l. ſi fundus. ff. de euic. & Flo.
in l. 3. in §. fi. ff. de teſti. videtur mihi qđ ultra tex.
io d. l. uinum, ſit etiam caſus ad literã uulgatus,
io l. contraxiſſe. ff. de ac. & ob. ubi contraxiſſe qs
uidetur eo in loco, in quo deſtinata eſt ſolutio,
ergo locus contractus, & illius ſtatutũ, ſeu cõſue
tud o at teodetur. dubito tñ, quia & iſtud quoq;
uerum eſt io reſpicientibus ſolẽnitatẽ cõtractus
ſine litis deciſionem, ut ſup. d. l. ſi fundus. ff. de e-
uictio. d. l. i. ff. de uſu. ꝑallega. l. 3. §. fi. ff. de teſti. cõ
✱ cluſio tñ Bar. ueriſſima eſt, & cũ ea tãſeũt ✱ oẽs.
Sed quid ſi promiſſio facta fuiſſet in locũ in-
certũ, ut puta ſimpliciter, aut in plurib⁹ locis al-
ternatiuè, qđ idẽ eſt. l. ubi aũt oon apparet. §. qui
illud aut illud. l. triticũ. ff. de uer. obl. electio tamẽ
hoc c aſu ſit actoris, ut ſubijcit Bar. ꝯ cõcludit his
caſibus locũ ioſpici, ubi petitur: & ꝓbatur in d.
l. vinũ ad fi. & ita tenent oẽs, quod & Iaſ. quoq;
62 teſtatur, & tranſit. Tu aduerte, † quia in alteroa
tiuis, ſi electio eſt actoris (ut ꝑſuppooit Bar.) tũc
promiſſio dicetur facta io locũ certũ. d. l. triticũ
ꝑallega. §. qui illud, aut illud. ergo hi duo caſus
non debuiſſent æquiparari, ſed iſte ultimus de-
cidi, ut primus. cogita.
Et hinc modo (ſubiicit idem Bar.) multæ ſol-
63 ui poſſunt q̃ſtiones, & potiſſimũ hęc. Nãq; † ſtat
ſtatutũ Aſſiſij, quo in loco matrimoniũ cõtractũ
eſt, qđ uxore moriente ſine liberis uir lucretur
tertiã partẽ dotis: Peruſij uero ubi habeat mari-
tus domiciliũ, dimidiam iodubitanter ex his ſta
tutum Peruſinum attendetur: & cum ſit deciſio
clara. d. l. exigere, dubitationem noo habebit.
Adde ſtatutum eſſe hic, ut Peruſii. Venetijs ue
ro maritum nihil lucri cõſequi poſſe, uſq; adeo
ſi Patauinus uxorẽ ducat, matrimonio Venetijs
contracto, ut dictã dotis partẽ dimidiã cõſequat
uel ſibi ab ea, uel ab aliquo pro ea data ſit, ut in
d. ſtatuto Patauino nro legitur, ſub rub. de ſuc.
nu. incip. ſi aliquis, in prin. & ita ẽt de conſuetu
dine ſeruatur: mioimeq; mutãda ſunt q̃ lõgã in
terpretaoonem habuerunt. l. ſi de interpreta-
tione. l. minimè. ff. de legi. l. imperator. ff. de polli.
64 Secũdò dicit Barto. † ſi petatur reſtitutio ex læ
ſiooe conoingente in ipſo contractu, & contra-
ctus tempore, quod atteodet locus ipſius: & ni
mirum (addas tu) quia ſic petendo litis deciſio
deſideratur: in pertinentibus autem ad litis deci
ſionem, ſpectatur locus contractus, ut ſupr. con
cluſum eſt. d. l. ſi fundus. ff. de euictio. l. ſemper in
ſtipulationibus. ff. de regu. iu. ergo.
65 Tertio dicit Bar. † ſi ex læſione contingente
poſt ꝯtractũ, exq; negligẽtia uel mora petat, ꝙ lo
cus attẽdet, ubi mora cõtracta eſt: uel ſi eſſem⁹ ĩ
iudicio, locus iudicij, ſic declarãdo gl. io l. 2. ff. de

eo quod cer.lo.qđ ẽt ex ſupradictis latis ſupq;
uerificatur. Adde moram eſſe delictum, quodq;
in iudicio quaſi contrahitur.l.omne delictum.§.
contumacia. ff.de re mili.Bal.in l.magnam.col.
10.C.de cont.& commu.ſtip.l.3.§.idem ſcribit.
66 ff. de pecu. † de cõtractibus ad delicta ualet arg.
ſi non poſſit diuerſitatis ratio aſſignari. l. om-
nem.ff.de iud.ergo his caſibus locus contractus
& iudicij(ut dictum eſt)attendetur. & hæc ſuffi
ciant, deque delictis etiam dicemus, & fuſius
quidem, ſtatim.

Poſtquam igitur uidimus de contractibus, cõ
ſequens modo eſt, ut quid ſit in delictis, uidea-
mus: & hinc Bar.multa dicit, ut per eum: ex cu-
ius dictis eliciemus.

Et primò, ſi forenſis delinquat Patauij delictũ
quę ſit iuris communis: exempli gratia, furtum,
67 uel adulterium, aut † homicidiũ, quod ſecundũ
ſtatuta & cõſuetudines ciuitatis puniri debebit,
nec difficultatem habet, & probatur in auth.qua
in prouincia.C.ubi de cri.agi op.ubi, qua in pro-
uincia quis delinquat, illic iuri ſubiicitur quod
(ſubijcit tex.) perpetuũ eſt & generale.

Ad idem addit Iaſ.tex.in l.ſaccularij. in §.ſunt
quædam.ibi, quæ more prouinciarum coercitio
nem ſolent admittere.ff.de extraordi.cri. & non
aduertit Bar.ipſum prius allegaſſe, ſed melius ꝓ-
bat tex.in d.auth.qua in prouincia.quod tamen
ſecundum ſtatuta & conſuetudines locorum de
licta in eiſdem commiſſa puniri debeant, & ſic
delinquentes etiam forenſes ultra multa hic per
eundem Iaſ.allega.& per Bar.ita etiã tenuit Bald.
in ſtatutis, in §.delinquẽs. nu. 5. allegando d.§.
ſunt quædam, & §.interpretatio num.2. ubi di-
cit plus, qđ eſt melior tex. quàm ſit in iuris cor-
pore.idque etiã in l.ſi ſerui ueſtri, ad fi.C.de nox.
& per d.tex.ita quoq; decidit in §.pœnă. nu. 12.
eo.lib.& Guid.Papæ ſing.802.pulchrè Dec. cõſ.
106.col.2.uo.2.ad qđ ẽt eſt bonus tex.in l.aut fa
cta, in §. fi.ff.de pœn.ſed(ut dixi & repeto) cũ de
conſuetudine tñ mentionem faciat, melius pro
bat tex.in d.auth.qua in prouincia. & pro decla
ratione ſciendum eſt, quod ſi de forma iudicij a-
gatur, debent ſeruari iura loci, in quo cauſa co-
gnoſcitur, ſi uerò de deciſione cauſæ, iura loci, in
quo ſit contractus, ſeu delictum cõmittitur.l.ſi
fundus.ff.de euictio.l.1.ff.de uſu.d.§. ſunt quæ-
dam, præallegat.auth. qua in prouincia, & ut ꝑ
Cor.latius cor.ſi. 114.n.6.uol.1. & Alex.ante cũ
conſi.41.col.2.uol.5.& dictum fuit ſupra ſatis.
68 †Et adhuc quod ratione delicti, quis efficiat ſub
ditus legibus & conſtitutionibus populi, ſignan
ter per iura ſuperius allega.tradit idẽ Bal.in c. 1.
nu.2.de offi. ord. Quaſi eo ꝓtextu prorogatione
facta ſ iudicẽ nõ ſuũ, q̃ in tribunali ꝓſit.l.1. ff.de
iud. nõ ſecus ac ſi pacto ſimplex facta fuiſſet, ut
in l.ſi conuenerit.ff.de iu.o.iud.Saly.in l.epiſco-
pale.ad fi.C.de ep. aud.& eſt arg.in l.cõgruit, in
ſui gñalitate.ff.de offi. pſi. imò uſ mihi q̃ ſit tex.
69 clarus in c.fi.de for.comp. & in ſimili † decidit
adhuc Bal. qđ ſecularis cõmittens delictũ, licet
poſtea efficiatur clericus, nihilominus iudici ſe-
culari ſubiectus eſt, quodq; pſonæ conditio dẽt
attẽdi tpe delicti, in l.officiales.in prin.C.de epi.
& cle.& Bellẽſi.in tracta.de charitati.ſub.q.91.
q̃ collector Papæ capiẽs calices, uel alia ornamẽ
ta diuinis officijs deputata, pro exactione deci-
mæ contra prohibitionẽ concilij Vienẽ.& cle. ſi
beneficiorũ, de deci.poterit puniri per ordinariũ
loci, in quo talem exceſſum fecit, poſt Pet.Cy.&
Bal.in d.auth.qua in prouincia.But.& Abb.in c.
ſi.de reſcrip.& in ſpecie ut ſup.qa non ſubditus
rõne delicti efficitur ſubditus. & Albe. in ſtatu.
q.36.in 3.par.qđ ptãs Florentiæ, habẽs liberũ ar
bitriũ procedendi ſuper homicidijs, & contra
homicidas, nõ poterit procedere contra Floren
tinũ Senis aliquẽ interficientẽ, ex quo rõne deli-
cti efficitur de foro Senarum.& cum pręter hæc
clara iura ad idẽ habeamus, ſupr. allega.nõ eſſet
aliter dubitandum, uulga.l.ille aut ille.§.cum in
uerbis.ff.de lega.3.

Nihilominus ob tex.in l.1.C.ubi ſena.uel cla.
ad fi.ubi apte dr̃, Clariſſimũ uirũ delinquentẽ in
prouincia publicis ſubiugari legibus, uſq; adeo
ut præſcriptione fori uti nõ poſſit, qa reatus om
nẽ honorẽ excludit: ergo ſi legibus publicis, non
ſtatutis & conſuetudinibus loci, arg.in l.Pompo
nius, in §.1.ff.de procu.
70 Et maxime ac 2.†quia non ęque conuenit ut
ſtatutis & cõſuetudinibus puniatur, q̃ ſeu quæ
ignorabat.c.1.& ibi not.de cõſti.in 6.arg. in l. 2.
ff.de iur.& fac.igno.ſentit Bar.hic, in 2. mẽbro,
& Io.And.in c.à nobis.1.de ſen.exco. & in c. ut
animarũ. de conſti.in 6.p.illũ tex. ubi excõicatio
pp furtũ, nõ ligat ignorãtes.ub. & 3.glo.i c.1.16.
q.1.vbi parrochianus delinquens in alieno ter-
ritorio, non efficitur de foro illius, & ſic directo
contra concluſionem iſtam.

Quibus tñ à prima ópi.haud recedentes, quæ
(ut oſtendimus) ueriſſima eſt, reſponderi põt, &
dici ad primũ, non ob.(Bar.n.hic non rñdet, ſed
remittit ſe ad dicta per Cy.in d.l. 1. quẽ nec ego
refero aliter, q̃nquidẽ ex toto meo quidẽ iudicio
contrariũ nõ reſoluat) qa ibi ꝓ publicis legibus
ſtatuta & cõſuetudines capiunt, & fuit ſol. Bal.
in d.loco, & optima quidẽ, et probatur(licet ipſe
nõ dicat)in præalleg.auth.qua in prouincia.ibi,
illic & iuri ſubiaceat: uel dicamus qa ſtatuta &
conſuetudines, idẽ qđ ius cõe continebant, iſtud
ipſum ſequendũ eſſe, ut adhuc ibi dicit Bal. pro
qua ſol.facit, qa nihil allegat, qđ habetur in c. 1.
de conſti.in 6. ubi glo. Ancha.& oẽs, idẽ Bal.cõſ.
3. in prin. uol. 4.Ang.in l.3. ad fi.ff.de lega.1.&
qa vtraq; ſol.optima eſt, &c.concludens, tranſeo.
Non ob.2m, quia imò conueniens eſt & rõnabi-
le, ex quo ſciebat delinquẽs, aut ſcire debeat fa-
ctũ iã dãnatũ à le.& ꝓbatũ in l.uulgaris.in §.ſi qua
res. ff.de fur.arg. in l.qđ te.ff.ſi certũ pet. Nec facit
tex.in d.c.ut animarũ.qa ſm Abb.i d.c. à nobis.
& ibi, col.3.v.ſ. uerũ, in excõicatioẽ, q̃ ſit pp cõtẽ

ptum,

ptum, cõtemptuſq́ue ceſſat in ignorante, igitur
nec mirum ſi tunc non ligatur, & exceptio (adde
tu, in vno caſu, firmat regulam in non exceptia
tis. l. quæſitum. § denique. ff. de fun. inſt. Non ob
71 vltimum, quia † id in foro pœnitentiali proce-
dit, uerißimumq́ue eſt, at nos de temporali loq-
mur, quorum non eſt par eademq́ue ratio. c. om
nis vtriuſque ſexus. C. pen. & re. c. 17. q. 4. & ita
tranſit Ro. ſingu. 453.
72 Secundo † elicimus ſi delictum iure commu
ni damnatum non ſit, ibiq́ue moram trahat de-
linquens, tantam vt uериſimiliter ſtatuta & con
ſuetudines loci ignorare non potuerit, quòd eiſ
dem pari modo ſubiacebit, & punietur. & pro-
bat Bar. per tex. in l. 2. C. ubi de cri. agi. opi. inq́ue
illis uerbis. ſi is quem puerum ingenuũ vendi-
diſſe proponis, ibi degit, cauſam cognoſcet. &
malè, quia plagium ſeu plagii crimen iure com
muni damnatum erat. l. 1. & toto ti. C. ad legem
Fa. de plagia. & miror quòd Iaſ. non aduerterit.
Quod tamen ex conuerſatione in loco, & pro-
pter moram quam in eo quis traxit, ſcientia p̃-
ſumatur, & prętextu ignorantiæ non poſſit ſe ex-
cuſare, probatur in c. quanto. & in c. quoſdã, de
præſump. & in c. poſtquam. de elec. tradit Bal. in
l. leges, ultima. C. de legi. in prin. & Alex. con. 41.
col. 3. uol. 5. & ſignanter per Theo. Bar. hic.
Tertiò elicimus, ſi tantam moram non traxe-
rit, factumq́ue ſit communiter per omnes ciui-
tates prohibitum, exemplificando, ut per eum in,
annona, quod extra territorium non trahat (ad-
de tu licet nõ dicat, quia ſit ſterilitas, & caritas)
quòd excuſatio allegari non poterit, quominus
ligetur quis extrahens legibus loci, & puniatur,
alias ſic, ſi non ita generaliter prohibitum ſit, qđ
probatur ſecundum Bart. in l. fi. in §. licet. ff. de
publica. & in l. fi. ff. de dec. ab ordi. fa. & ſubiicit,
hodie eſſe tex. de hoc in c. ut aĩatum de cõſti. in
6. qui tamen nihil facit. ut oſtenſum eſt ſuprà op
timè uerò in d. §. licet, & in d. l. fi. & hoc eſt ul-
tra, quòd dicitur etiam in l. generali, ibi conſen-
ſum non ignorantiam volumus obligari. C. de
tab. lib. 10. bonus tex. in. l. qui cũ uno, in §. fi. ff.
de re mili. de quo per Iaſ. hic, Bal. in l. data, ante
eum, col. 6. C. qui ac. non po. fusè Boer. deciſio.
260. nu. 2. par. 2. Ro. con. 7. ad fi. & conſi. 70. col.
3. & conſi. 228. col. 2. & quòd primo caſu non
excuſetur ſignanter per tex. in d. §. licet. ita ẽt di-
cit idem Bal. in ſtatut. in §. fiſcare. nu. 1. ꝙ culpa
eſt, ſ. nõ explorare ſtatuta, & cõſuetudines gene-
rales, ſup huiuſmodi deuectis & uectigalibus;
pulchrè in l. cũ proponas, col. 3. C. de nauti. fœ
no. Secundò autem caſu ſic, tradit adhuc in por
tantibus margaritas exemplificando, contra ſta-
tutum uel conſuetudinem in ſtatut. in §. delin-
quens. nu. 1. & in §. exequi. nu. 6. & in §. ignoran
tia nu. 1. 5. & 6. & in l. genero. ff. de his qui not.
infa. ponit not. diſtinctionem, ꝙ triplex eſt igno
73 rantia, † facti ſcilicet publica, quando commu-
niter omnes ignorant, & iſta excuſat, priuata, &
probabilis, quando communiter factum ſcitur,
ſed unus ratione abſentiæ prætendit ſingularem
ignorantiam, & iſte ſimiliter excuſatur ut hic, &
in d. l. fi. de dec. ab ord. fa. Tertia & vltima teme-
raria, quando cõmuniter omnes ſciunt, & unus
dicit ſe ignorare, & iſta non excuſat. d. §. licet, &
vt ipſe fuſius, ac ĩ primo caſu de quo ſupra. Aliã
diſtinctionem quoq; ponit in l. ſiquis in graui.
in §. aperire. ff. ad Silla nia. quòd aut delictum eſt
iuris naturalis, aut ciuilis, ut primo caſu non ex
cuſet, ſecundo uerò ſic, ſignanter per tex. in d. l.
fi. ſed prima melior, & iſta Bar. hic. qui tñ ſubij-
cit quòd craſſa, & ſupina nõ excuſabit, & benè.
l. nec ſupina. (quãquàm nihil alleget). ff. de iu. &
fac. igno. & uerum eſt. ſed cogita, ſupinã eſſe, ut
paulò ſuprà dixit, quando omnes ſciunt, ipſe ue
rò delinquens ignorat, & declarat Ro. in præal-
lega. conſi. 228. ubi etiam iura omnia ad idẽ hic
adducta per Iaſ. inducit, dic ut per eum, & per
Bal. aliter, quare ſic craſſa, & ſupina dicatur, ĩ c.
ab excommunicato, in prin. de reſcrip.
Modò quid ſit in ultimis uoluntatibus diſpi-
ciendum eſt, poſtquàm de contractibus, deq́ue
delictis uidimus. & in materia adhuc multa di-
cit Bar. an ſtatutum uel conſuetudo quæ eſt Ve-
netijs, quòd teſtamentum poſſit fieri corã duo-
bus uel tribus teſtibus ualeat, & dato quòd ſic,
74 an habeat locum in forenſi, † ut per eum. ex cu-
ius dictis, ut ordinatè procedamus, quia ordo in
tellectum præparat, ſenſum aperit & applaudet
veritati, inquit Bal. conſ. 336. col. 2. uol. 3. & do-
cet Iurecon. in l. quotiens. ff. de uſuf. collige: &
primo quoad primum quòd ualet, ẽt principe
ignorãte: & hoc ideo, quia ut teſtamentũ in ſcri
ptis proſit requiritur publicatio. l. publicati. C. de
teſta. not. in l. ſed ſiquis ex ſignatoribus. ff. quem
admo. teſta. ap. & ibi glo. ſignanter per d. l. publi
cati, hoc dicit. & Bar. met. in l. fi. col. 7. C. de edic.
di. Adr. tol. & amplius quod facta publicatione
fit pariter notorium iudici, quodque per ipſius
teſtamenti inſpectionem habebit locum diſpoſi
tio & praxis d. l. fi. & mirabile uidetur, quod ſit
exemplum & probet, non ex alio niſi ob publica
tionem, notandumq́; eſt ad limitationẽ auth.
ſiquis in aliquo documento. C. de eden. ut rum
publicatio hæc alterari poteſt conſuetudine. l.
2. C. quemadmo. teſta. ap. ergo. Tamẽ hoc ibi nõ
probatur, ſed quòd tantum teſtamentum debet
aperiri ſecundum conſuetudinem loci.
75 Et ſi poteſt † ac ſecundo loco (ſubdit adhuc
Bar.) pater inter liberos diſponere coram duo-
bus teſtibus tantum, uulg. l. hac conſultiſſima. §.
ex imperfecto. C. de teſta. non eſt ratio cur patria
ſimili modo non poſſit diſponere circa ſubditos
76 † quandoquidem ualeat arg. de patria ad patrẽ.
l. ueluti. ff. de iuſti. & iu. quod adhuc non con-
cludit, quia nec termini euam ſunt partes: pater
quia pater diſponit inter liberos coram duobus
teſtibus, ex quo à iure ſolemnitas relaxata eſt ip-
ſorum liberorũ fauore, ut in milite & cauſa pia.

k t. ff.de mili. teſta.c. relatum de teſta.ergo non
bené infertur, quòd ita etiam poſſit patria circa
ſubditos diſponere.

Tertiò monetur Bar. quia nullo iure prohibi-
tum inuenitur, quòd ſtatutum fieri non poſſit,
uel conſuetudo introduci, ergo permiſſum.l.om
nes populi.ff.de iuſti.& iu.& iſtud placet, qđ tñ
probatur melius per text.in l. necnõ, in §. quod
eis.ff.ex quib. cau. maio. per quem hoc modo ar-
guit etiam Cyn. in l.in bonæ fidei colum.1. C.de
reb.cred.

Et meo quidem iudicio concluſio indubitata
eſt & 4. loco, quia ſi ſtatutum uel conſuetudo
contra ius commune ualet, iuxta no.in d.l. om-
nes populi, & in c.1.de conſti.in 6.ualebit etiam
hoc caſu, licet de iure & regulariter fieri debeat
in præſentia ſeptem teſtium auth. hoc inter libe
ros.§.1.C.de teſta.l.ſi unus.l.fi.l.hac conſultiſſi-
ma.C. eo.ꝙ duo ſcilicet uel tres tantum ſufficiãt
præſertim, quia ſtatutum eſt etiam ſic de iure di
uino, quòd in ore duorum uel trium ſtet omne
uerbum.l.vbi numerus.ff.de teſti.c.in omni.ext.
eo.ſentit Saly.in l.ſi non ſpeciali, ad fi.C.de teſta.
& res de facili reuertitur ad naturam ſuam, ſolet
que fauorabile reputari.l.ſi unus.§.pactus. ff. de
pact.c.ſtatutum, & ibi no.de præb.in 6.ergo. &
uidetur ultimò caſus in c.cum eſſet, de teſta. ibi,
& à generali conſuetudine eccleſiæ id noſcitur
eſſe alienum, cum ſcriptum ſit, quod in ore duo-
77 rum vel trium ſtet omne uerbum.de repub.† ad
eccleſiam ualet arg.l.re publica. C.ex quib. cau.
maio. ergo.

Sextò tamen addit Iaſ. & gloriatur eſſe ſuum
nouum fundamentum, hoc idem dici debere,
quia ſicuti imperator poteſt tollere ea, quæ ſunt
iuris ciuilis, vt not.i l.fi.C.ſi con.ius uel uti.pub.
ſolemnitatem ſcilicet ſeptem teſtiũ, ita debẽt poſ
ſe Veneti, non recognoſcentes aliquem in ſupe-
riorem.l.hoſtes, & ibi Bar.ff.de capti.tu verò con
ſidera non agi directò de tollendo iure ciuili, ſed
de ſtatuto faciendo, vel conſuetudine inducen-
da, quibus teſtiũ numerus moderetur, ex de re,
non concludit, ex quo indubitatum eſt, nec de-
bet repræhenſibile iudicari ſi ſecundum uarieta
tem temporum ſtatuta quoque uariantur huma
na.c.non debet. de conſangui.& affi.ex ſupra di-
ctis igitur formaliter deductis ita tene quod ua
leant, ſcilicet quia ita tenent etiam alii hic com-
✲ muniter ✱ per eundem Iaſ.relati.

Eſt verum quòd aliqua obſtare uidentur, &
primò, quia numerus ſeptem teſtium, inuentus
eſt gratia falſitatis uitãdæ.l.iubemus.§.1. ibi quã
ut exul fiat à rep. noſtra, & in fi. inque illis uer-
bis, pœnã falſitatis non euitabunt.C.de teſta.l.fi.
C.de fideicom. ibi, lex etenim ne quid falſitatis
incurrat, maiorem teſtium, quàm duorum nu-
merum expoſtulat, & ut p ampliores homines
perfectiſſima ueritas reueletur: uerum ſtatutum
& conſuetudo, quod tres ſufficiant, falſitatẽ in-
ducerent, ergo non ualebunt, nanque in huma-
num furet, uiam aperire falſitatibus per leges,
falſitates punientes, ut in periurio inquit imp.
in l.2.ad fi.C.de indic.uidui.tol. eſtque arg. Bar.
articulum diſputantis, quod probatur quoque
in l.conuenire, uulga.ff. de pac.dota. & quia ha-
78 bemus etiam non poſſe fieri per ſtatutum, † qđ
fieri non poteſt per pactum, ut per gl.in rub.C.
de dec.decu.lib. 10. quandoquidem arg. de uno
ad aliud ualeat, ut ibi, & in l.non impoſſibile. ff.
de pac.ſed pactum, quo quis inuitatur ad delin-
quẽdum, non ualet.d.l.conuenire.l.iuris gentiũ
§.illud.ff.eo.ergo nec ſtatutum, uel cõſuetudo,
& ita arguit quoque Signo.de Homode.cõſ.56.
nu.1.& hac ratione loquentia per uerba præſen
tis uel præteriti temporis, & continentia indul-
gentiam non extenduntur ad futura.l. memine-
rint.C.unde ui.Bar.in l.oẽs populi, n.64. ubi ẽt
79 ponit exemplum. ff. de iuſti.& iu.† legimuſque
Aſylum Romuli, quod ſontium erat perfugium
dirui mandaſſe Auguſtum, quòd peccandi occa
ſionem præberet.

Secundò, quia reprobatur conſuetudo, mino-
ri numero ſeptẽ teſtiũ teſtm̃ condi poſſe, preterq̃
in caſu inque loco, in quo perſonarum copia ha
beri non poteſt, ut puta ruri, quia tunc quinque
erunt ſatis.l.fi.C.de teſta.ergo non modo præte-
rita, uerum etiã futura.& fortius inquit Iaſ. hoc
idem probari uidetur ibi, quando dicit, minus
autem nullo modo concedimus, & ante eum ad
uertit ad d.uerba Alex.in l.ſi non ſpeciali. C. de
teſta.imò ſubiicit quòd ſunt geminata, quoniã
dicit primum, quinque modis omnibus adhibe
ri iubemus, poſtea minus autem nullo modo cõ
80 cedimus. † geminatio uerò multum operari
ſolet.l.Baliſta, & ibi no. ff.ad Treb. ergo.

Tertio addo ego diſpenſationem legis eſſe di-
cto caſu & ratione ſupradicta, ergo nõ abſolutè,
ut ſtatutum fieri poſſit uel conſuetudo introdu
ci.l. ſi non lex Æliaſcentia. ff.de hær.inſti.melius
in l.mulieri & Titio.ff.de cond. & de.ubi diſpen
ſatio mulieri facta in uno caſu, quod ad legatũ n
admittatur contra uoluntatem teſtatoris, non ex
tenditur ad aliam, ut etiam cohæredis portio ſi-
bi accreſcat, eſtque argu.in l.tutori. C. de nego.
geſtib. ibi, ſufficit ſi in paucis amici laboribus
conſulatur.

Iſtis tamẽ non obſtãtibus, à communi opinio
ne non eſt recedendum ut ſup. Nec ob. adducta
ad oppoſitum: nõ primum, quia poſſent reſpon
dere vt hic per Iaſ. quòd imò non præbeatur oc-
caſio falſi ob ciuium ſuorum confidentiam. ſed
quia reſponſio non tollit arg. formaliter, nec tex.
idem dicentes, nec ciues ſoli ſemper ſunt teſtes,
dico ego aliter, ſi non valerent, quia præbeatur
materia falſi, quod hac ratione etiam valere non
deberet lex permittens teſtamentum fieri inter
liberos coram duobus teſtibus, vel in milite; vel
ad pias cauſas, & tamen ualet vt dictum eſt ſup.
ergo & ſtatutum, & conſuetudo in caſu præſen
ti. vel & formalius ad regu.d.l.conuenire, reſpõ

deo

dẽo,& dico intelligi quando delictum remane-
ret impunitum, uerum hic atque iſto in caſu fal
ſarij punientur,ergo ſtatutum & cõſuetudo ua
lebunt, tametſi præberi uideatur occaſio falſum
81 fabricandi: unde† uidemus quod donatio ualet
pariter, nec prætextu ingratitudinis poteſt re-
uocari,ſi ſactum pactum ſit ne ob id poſſit reuo
cari,ut not.in l.his ſolis.C.de reuo.do. quia eſto
quòd præbeat occaſionem delinquendi, delictũ
tamen non remanebit impunitum,nãque ſi do-
nans à donatario iniuriatus ſit, uel ſibi datum
damnum alias, actione iniuriarũ & legis Aqui-
liæ tenebitur,& ut fuſius no.in l.ſtipulatio hoc
modo concepta,vbi in ſpecie Modet.nu.70.ff.de
uer.obl.& ſi hoc eſt in pacto,idem dici debet e-
tiam in ſtatuto & conſuetudine,ut ſupr.
82 Non ob.† Secundum.quia Bar.reſpondet, id
uerum eſſe,quoad præteritam conſuetudinem,
limitarique tunc,nõ quòd futura prohibeatur,
poſt Cy.in l.dudum.C.de cont.emp.& malè(in-
quit Iaſ.multis ſanè uerbis) quia imò lex repro-
bans cõſuetudines præteritas intelligitur repro-
bare eſt futuras poſt Bar.met.& docto.in l.ſi mi
hi & tibi,in §.in legatis.ff.de lega.1.& alios ut p
eum,uerumque eſt, quia natura legis quoq; eſt
dare formam futuris negotijs.l.leges. C. de legi.
c.fi.de conſti.& indicant uerba ponderata ſupr.
non aliud inuenta: ea de realiter ſoluit ipſe, q
ibi nulla conſuetudo reprobetur, ſed præterita
& antiqua confirmetur, ut ruri, ubi non poſſit
haberi copia perſonarum, teſtamentum quiſq;
facere ualeat,non tamen minori num. quinque
teſtium. Quæ etiam meo quidem iudicio ſubſi-
ſtere non uidetur, quandoquidem confirmãdo
antiquã, & eo caſu quidem permittendo tantũ
ut ruſticitati conſulat, quòd ex uerbis procemia
libus elicitur.l.fi.ff. de hær. inſti. omni alio caſu
prohibere uidetur.l.quæſitum.§.denique. ff. de
fun.inſt. non minori nu. ſcilicet ſeptem teſtium
teſtamentum fieri debere, ergo & multo magis
ne fiat minori quàm quinque.ea propter reſpõ
de tu,uerißimaque eſt reſponſio,(alias pondera
tiones non refero quia non concludunt,& faci-
le reſolui poſſunt)quod licet uelit imperator in
d.l.fi.antiquas leges ſeruari in teſtamentis con-
dendis,& ruſticorum cõſuetudinem ſeruari fiãt,
& ubi copia perſonarum haberi non poſſit, nõ
eſt propterea quòd minori numero etiam facta
non ualeant Venetijs, ex quo illic ſtatutũ Reip.
extat ſeu cõſuetudo,q legi derogant, idipſumq;
populo permittũt, & ſic eo caſu,ubi ſtatuto uel
conſuetudine aliter diſpoſitum non ſit.d.l. om-
nes populi.ff.de iuſti. & iu.& ut ſupr.oſtenſum
eſt latius:& ideo dicimus, quòd eſt lex in terri-
torio.d.l.omnes populi.Aret.in c.inquiſitionis.
col.3.de accu:quòdque etiam quòd ſit cõtra ius
commune nihilominus quia imp.dedit licentiã
oĩbus populis conficiendi ſibi ſtatuta opportu
na,non habita ratione d.l. omnes populi, non
conſideratur ſtatutum tanquam populi conſtitu

83 tio,ſed tanquam lex imperatoris.† quia actus at
tribuitur illi, cuius auctoritate conficitur.l.1. §.
omnia.C.de uete.iu.enu.Bar.in extrauagan.ad re
primen.in uer.totius orbis,& ideo ſtatutum ſeu
conſuetudo ualere debet, neque ob id quod di-
ſpoſitum eſt in d.l.fi.ablata uidetur ſibi facultas,
quia nemo poteſt ſibi legem imponere, à qua re
cedere non liceat,nec aliis,ne reuocari uideatur
facultas data urbibus & populis,iura ſibi conſti
tuendi ut ſupra.
Non ob.ultimum, quia ex his ſublatum ma-
net,namque uerum eſt quando facultatem non
haberet Reſp.à lege, uel ex eo quod dictum eſt,
quia non recognoſcit aliquem in ſuperiorẽ pᷓ alle
ga.l.hoſtes,& ibi Bar.ff.de capti. & poſtl. re. ue-
rum habet,ergo.& ita tenendum eſt, reliqua de
principe,omittentes,ut hic per Bar.quia non ex
pedit,cum ſit caput Reip.& cum de Repub. lo
quimur neceſſariò loquimur etiam de capite, ex
quibus corpus conficitur.c. nouit. c.quinto,de
his quæ fi.à præla.ſine con.cap.tamen cogita, &
dic,ut per eum,& Iaſ. fuſius, & interim ab hac
* ſententia communi * uerißima non recedas.
84 Modo uidendum eſt,quid † in forenſi, hoc eſt
an ſtatutum ſiue conſuetudo ad eum trahatur,
in qua quæſtione ſimiliter Bar. multa dicit hic
nu.24.ut per eum,ex cuius dictis collige primò.
Si ſtatutum limitat perſonas ciuium,quòd ad fo
renſes non porrigetur,& hoc idem, quia in d.l.
fi.C.de teſta.ſi id limitatè ruſticis cõceſſum eſt,
ad alios extendi non debet,illic exiſtentes .l. con
ficiuntur.§.1.ff.de iu.codicillo.alias loco & non
perſonis uideretur conceſſum. imò ſi rutis etiã
fiat mentio, ut in d.l. fi. quòd ciuitas non com-
prehendetur ſecũdum Bal.in l.1.§.in initio, col.
1.ff.de offi.præfec.urb.& plus quòd perſonis &
loco conceſſum eſt,ut hic not.& in d.l. fi. tradit
Coru.conſi.68.nu.8.uol.1.& ad propoſitũ ma-
ximè,quia rationes d.l.fi.non in omnibus habẽt
locum,uſque adeo,ut hac de re quoque idem di
cendum ſit in caſu iſto,inque ciuibus limitatis,
ut ſupr.& ita ſignanter tenet & arguit Ancha. in
rep.c.canonum ſtatuta,col.162.& 125.de con-
ſti.& co.155.clarius ac in terminis iſtis Bar.hic,
nec dubium habet. & eſt arg.in l. in agris. ff. de
acqui.re. do. ubi limitata diſpoſitio, limitatum
85 etiam producit effectum. & † ſi hinc ſtatutum
dicat quòd ſtetur libris mercatoris, ipſe autem
partitam faciat quæ ad mercaturam non perti-
neat,ei eiuſque libris non credetur,quia limita-
ta cauſa &c. d.l.in agris Feli.in c.ſi quando, col.
2. de reſcrip. & ita dicit etiã Bal. quòd limitata
ſcilicet diſpoſitio limitat, limitatumque produ-
cit effectum,non autem extendit,conſi.182.ad
fi.uol.1.ergo & hic(iterato dixerim)ſi ſtatutum
ad ciues limitatum eſt,ad forenſes nõ extendet.
86 Secundò † collige ſi ſtatutum ſimpliciter lo-
quatur & indefinitè, quòd tunc in forenſibus
ibi reſidentibus etiam locum habebit quòd etiã
probatur ſecundum eum in l.2. C. quemadmo.
teſta.

teſta.ape. & meo iudicio quidē facit in illis uerbis, ut ſecundum leges moreſque locorum inſinuentur, quoniam teſtamentum filio datum a patre publicandum, potuit & in patria, & in loco ubi erat mortuus, publicari, & ſic dicta uerba etiam forenſes comprehendunt.

87 Secundo, † quia in his quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis ſtatuta locorum etiam forenſes adhuc comprehendunt. l. 1. C. de emancip. lib. ubi in municipio emancipatio fieri poteſt coram duumuiris, auctoritate legis municipalis, quæ etiam alienigenas comprehendit, ſed condere teſtamentum eſt uoluntariæ iuriſdictionis ut emancipatio (non enim cogitur pater emancipare filium ſi nolit. l. nō poteſt. ff. de adop.) ergo. quod etiam arg. non probatur in d. l. 1. ſed contrarium potius (ut inquit Iaſ.) ex quo facit mētionem & & exprimit alienigenas, ergo alias comprehenſi non fuiſſent, ad quod multa poſtea dicit ut per eum. Tu replica, quāquàm alienigenarum mentio fiat, ex abundanti, ac declarationis gratia, & ut omnem dubitationem tolleret, non eſt propterea quòd non comprehendantur, ratione ſupradicta, quia ſcilicet hæc ſunt uoluntariæ iuriſdictionis, quando etiam non fuiſſet expreſſum. l. teſtamentum. C. de teſta. l. hæredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſta. l. quæ dubitationis tollendæ. grã. ff. de regu. iu. l. 1. §. ſed ſciēdū. ff. de Ædil. ed.

88 Tertio probatur † in l. fi. ff. de mili. teſta. ubi qui iure militari teſtari non poſſunt ſi in loco hoſtili deprehendantur, quomodocunque uoluerint nihilominus teſtantur, ecce quòd leges militares locorum forenſes etiam comprehendant, & benè. Adhuc tamen dicit Iaſ. quòd cum ille tex. in caſu neceſſitatis loquatur, nec priuilegia militum extra dictum caſum extendantur, non facit ad propoſitum, nec probat concluſionem Bar. Mihi tamen uidetur quod probet, & ſufficiat dicto caſu extendi, quandoquidē alias limitatio perſonarum facta ſit, nec mirum ſi ea de re non extenduntur. l. fi. C. de teſta. & dictum fuit ſupr. ſatis.

89 Quartò † probat Bar. quia de contractibus ad ultimas uoluntates, ualet arg. l. ſeruum filii. §. cū qui chyrographum. ff. de lega. 1. ſed primo caſu attenditur locus cōtractus. l. ſi fundus. ff. de euic. ſtatutumque loci comprehendit forenſes, ergo & in ultimis uoluntatibus idem dicemus. Ad quod etiam reſpondet Iaſ. quòd in contractibus ſortitur forum quis contrahendo, non teſtādo. Replica tu, quòd cū hæc ſint (ut diximus) uolūtariæ iuriſdictionis, longe magis teſtando uoluiſſe uidetur teſtari ſecundum ſtatuta, & mores loci, & ſic forum ipſius ſortiri, & ſe ſummittere, & ita argu. Bar. optimè probabit.

90 Quinto adde tu benè † facere, quia ſtatutum & conſuetudo ciuitatis ad omnem locum extenduntur, dummodo non ſint in pœnam alicuius ut inquit, & exemplificat Bar. in l. relegatorum in §. pertinere. ff. de int. & re. ergo & ad pſonas.
91 quia † de loco ad perſonam ualet arg. & e cōtra. l. 1. §. Offilius. ff. ne uis fiat ei. maximè quia diuerſitatis ratio aſſignari non poteſt. & quòd ligentur forenſes in his quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis, potiſſimū per tex. in d. l. 1. C. de eman. li. tenuit etiam Corn. nouiſſimè con. 64. col. 1. uol. 3. & ita foret ſine dubio tranſeundum.

Nihilominus aliqua obſtare uidentur, & primo tex. in l. ſi non ſpeciali. C. de teſta. ubi dicitur ſi teſtes non in conſpectu teſtatoris, teſtimoniorum officio functi fuerint, quòd teſtamentum non ualebit, niſi ſolemnitas hæc ſpeciali priuilegio patriæ ſit relaxata, ergo forenſes non ligantur ſtatuto loci, nec ad forenſes extendetur, quia dicit patriæ.

Secundò ob. tex. in l. ſed ſi accepto. ad fi. ff. de iu. fi. ubi qui uſum togę acceperunt, ut ciues Romanę teſtantur, ergo non oēs habitātes in urbe.

Vltimo ob. quia conſuetudo localis non ligat niſi ſubditos l. uenditor. §. ſi conſtat. ff. communia præd. & ita tenebat Iaco. de Are. hic, & Old. conſi. 248. nu. 1. & 2. & malè. ſupra dictis ſtantibus, nec repetendis aliter.

Diciq́ue poteſt ad primum, ut dicit Bar. ſupra dictā diſtinctionem fore adhibendam. dicerem ego formaliùs, id eſſe quia teſtamentum erat ciuis, quodq́ue nō propterea tollit ex ſupradictis, quominus idem ſit etiam ſi foret peregrini, & alienigenæ, quoniam naſci dicitur ubi conditur. l. cum antiquitas. C. de teſta. d. l. 1. ſecundum cōmunem intellectum. C. de. eman. lib.

Non ob. ſecundum, qa reſpondet adhuc Bar. hic, tex. illum loqui in obſidibus qui non habēt teſtamenti factionem. l. obſides. ff. de teſta. ut uſum Romanæ togæ accipiant, & teſtamentum condant ut ciues Romani ſecundum conſuetudinem locorum. ſed replicabitur, ſi hi teſtantur ſic togæ uſum accipientes, ergo (ut dicebam in ipſius inductione) non omnes: ideo dic tu aliter antecedens uerum eſſe, conſequens falſum, qđ non eſt niſi per locum a contrario, nec ſumi debet ad aliorū iurium correctionem. c. cupientes. §. quod ſi per uiginti. de elec. in 6. not. plenè in l. 2. ff. de nſſi. eius. quod utique eſſet hic, corrigereturq́; deciſio d. l. 1. C. de eman. lib. & ſimilium. igitur inductio d. l. non obſtabit. Non ob. ultimum, quia nec ipſum uerum eſt in his quę ſunt uoluntariæ iuriſdictionis, ubi alle. aliàs ad oppoſitū loquuntur in contentioſa, & cum perſonarum limitatio facta eſt, quorum non eſt par eademq́ue ratio, & ita tranſeo: & pro iſta commu

✻ ni ✻ opi. adduco. etiā tex. in c. quæ contra. 8. d.

Sed quid ſi ſtatutum diſponat circa perſonā,
92 † puta quod filiusfamilias poſſit facere teſtamētum, filiusfamilias forenſis teſtatur in ciuitate Venetiarum, an teſtamentum ualeat.

Bar. hic, nu. 26. dicit quod non. Motus, quia ſtatuta non poſſunt legitimare perſonam ſibi nō ſubditam, nec circa ipſam aliquid diſponere. l. 1. in fi. ff. de tuto. & cu. dat. ab his. l. etiam. ff. de tu.

ubi

ubi qui tutoré dare poteſt ex permiſſione principis, dare poteſt tantum his, qui ſunt eiuſdem
93 prouinciæ, uel ibi domicilium habeant. † adde tu quòd nec dari poteſt pariter tutor, qui ſit alterius prouinciæ, ut in l. neq;. C. qui tut. da. po. horumq́ue omnium ratio eſt, quia in eos iuriſdictionem non habet. l. fi. ff. de iu. o. Iud. & ita
✠ tranſit etiam Bar. met. infra nu. 39. & ✠ omnes. & verbis formalibus ut hic, Ancha. in c. canonū ſtatuta. in rep. col. 162. de conſti.

Videretur tamen dicendum contrarium in his, quę ſunt uoluntariæ iuriſdictionis: ex quo ſtatim quod forenſis, teſtatur in loco, uidetur ſe ſummittere iuriſdictioni & ſtatutis illius, & ꝓrogare tacitè, ſi non expreſsè iuriſdictionem ipſius ſtatuentis. & probatur in l. 1. C. de eman. lib. nec termini legum allegatarum pares, quoniam tutela eſt vis atque poteſtas in capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatem ſe defendere nequit. l. prima. ff. de tute. & Inſtit. eod. in princip. Imo quod alterius prouinciæ tutor etiam dari poteſt. lege diuus. ff. de tut. & curat. dat. ab his.

Et urgentiſſimam oppoſitionem format Iaſ. hic, inſolutamq́; relinquit de authen. ſi qua mulier. C. de ſacroſanct. eccl. ubi habilitatur perſona mulieris ad teſtandum, quæ tum erat profeſſa, & ſic inhabilis.

Et idem (addas tu) legitur in authen. ſed hodie. C. ad legem Iul. de adult.

Niſi ad primum dicamus, uerum eſſe, ratione ſolēnitatis actū reſpiciētis rōne pſonę, & ita itel ligiť tex. in d. l. 1. C. de emācip. li. ut p Bar. hic. Nec ob. ꝙ ſimus in iuriſdictiōe uolūtaria, qa regula d. l. ñ. ff. de iu. o. Iud. nō mō ꝓcedit in cōtētioſa; uerū ēt in uolūtaria, ut ibi not. Iaſ. & benè. & minus, quòd videatur forenſis in loco ſe ſummittere iuriſdictioni illius, quia uerum eſt ſi ſit habilis ad teſtandum, & quoad ſolemnitatem actus, non quòd īhabilis poſſit habilitari, niſi à ſuo iudice, & à ſtatuto patriæ ſuæ, ratione ſupradicta. Non etiam ob quod termini non ſint pares, qa ſat eſt mihi quod ratio ſit generalis, quæ militat tam in iuriſdictione uoluntaria quàm contētioſa, ſi de habilitanda (ut diximus) perſona agatur. Non quod alterius prouinciæ tutor dari poſſit, quia uerum eſt, ſi non reperiatur idoneus in loco, & plus quod nec iſto caſu dat, ſed pręſes prouinciæ & loci uicini, cui ſcribitur. d. l. diuus. l. nam magiſtratus. ff. de arb. & ſic nulli auſertur iuriſdictio.

Non ob. tex. in d. auth. ſi qua mulier. & in d. auth. ſed hodie, qa poſſum in primis rñdere, qđ habilitata eſt eo tempore, quo eccleſia ſuberat imperatori, ut p Inno. in c. licet de fo. comp. Bal. in l. iubemus in princ. C. de ſacroſanct. ec. uel & 2. quod erat habilitata de facto, nō de iure: multa enim fiunt eo modo, quæ tamen de iure non admittuntur, ut p glo. in l. minor. ff. de euic. Bal. in d. l. iubemus, Vel & 3. quod teſtamentum fieri potuit in actu profeſſionis, antequam profeſſio ipſa in eſſe tranſiuiſſet, quo caſu licetū e rat ſibi teſtari, ſicut contrahere, nſque adeo ut non uideatur habilitata ad teſtandum, uel quod fuerit alias inhabilis, & ita tenendum cenſeo. eſt uerum ſi conſentiente patre in loco non ſui territorii domicilium conſtituerit, quod ibi tunc tanquam ciuis habilitatus, poſſet teſtari, ut not. in l. 1. C. ubi pet. tu. declarat & limitat Bal. in ſtatu. in §. habilitare. nu. 1. uel ſi ſtatutum mixtim diſpoueret de iure perſonæ, & formæ, quod ſcilicet teſtari poſſet conſentiente patre, & latius ot per eundem Bald. in loco præallega. eſtque not. limitatio ad text. in lege tam is. ff. de donanon. cau. mort.

Poſt hæc modo dubitat Bar. & eſt quarta quæſtio (prima. n. in cōtractibus, 2. ī delictis, tertia ī ultimis uolūtatibus, expeditę fuerūt) qđ ī his q̄ neq; cōtractus sūt, neq; delicta, neq; ultima uolūtas? exempli gratia. Quidam habet domum hic,
94 quæſtio eſt an altius poſſit eleuari: † & breuiter concludit, quòd conſuetudo ſiue ſtatutum loci, ubi res eſt, ſeruari debet. Motus quia quæſtio eſt iuris, deſcendens ex re ipſa. l. an in totum. C. de ædif. priua. & ita aſſerit intelligi debere quod dr̃ in l. uenditor. in §. ſi conſtat. ff. communia præd. & benè, probaturq́ue optimè in d. l. an in totum. ibi, præſes, probatis his quę in oppido frequēter in eodem genere controuerſiarum ſeruata ſunt, cauſa cognita ſtatuet, quibus uerbis præciſe utitur etiam tex. in l. 1. C. quæ ſit lon. conſue. & nimirum, quia eiuſdem auctoris eſt, Alex. ſcilicet, Imp. Diogeni & Proculo reſcribentis. verum eſt quod quæſtio de domo eleuanda, ſeu tollenda (eleuare enim alias eſt diminuere) loquitur: tex. uero in d. l. an in totum. de domo ex ruina in hortum conuertenda: ſed nihil eſt quia omnino, ut dicebat Bar. quæſtio iuris eſt ex re ipſa deſcēdēs. Probatur & longe melius eadem rationę in d. §. ſi conſtat, ubi nec priuato nec publico nomine licet in lapidicinis alicui cędere lapides inuito domino, niſi extet conſuetudo cędi poſſe, ſoluto ſalario perſoluto: ecce quod conſuetudo ſeu ſtatutum ubi res eſt ſeruari debet. & eſt rationabile, quia quemadmodum perſona iudicari nō poteſt, niſi ſtatutis & cōſuetudine loci. l. fi. ff. de iu. o. iud. auth. qua in prouincia. C. ubi de cri. agi o. pōt. l. non uidetur. ff. de iudi. non debet poſſe pa
95 riter res (de† perſonis enim ad eas ualet arg. l. q furere, & ibi no. ff. de ſtatu. ho.) ſine decidi quæſtio ex re ipſa (ut dicebamus) deſcendens. Quinto dubitat Bar. utrum ſtatuta, & conſuetudines
96 locorum ligent clericos, † & debeant ſeruari in curia Epiſcopi: & multa dicit diſtinguēdo ut per eum. ex cuius dictis collige, & primo, quod ſtatuta directo ſuper eccleſiis vel rebus eccleſiaſticis non ualent & hoc idem, quia non ſpectāt neque pertinent ad iuriſdictionem cōcedentis: & ueriſſimum eſt, apertiſſimèque probatur in c. eccleſia S. Mariæ, ubi & nos multa, de conſtitu.

&

& in. c. quę in eccleſiarum.eo. ti.& in .c. eccleſia.de reb. ec. non alie. & in .c.fi. & p totum, de imu.ec. But. conſi. 40. in prin. et hinc eſt quod Arcbidia. in.c. inolita.col. 2. 1 r. q. 1. poſt Hoſtien. in §. dubitati.in ſumma, de fo. comp.dicit quod conſtitutio Fede.auth. habita. C. ne fi.pro pa.in ſcholaribus loquens,non procedit,neque locum habet in ſcholaribus eccleſiaſticis.& Ro. ſingu. 433.ſi ciuitas conſuluerit relicta pro male ablatis conuertere in utilitatem vnius eccleſiæ, quod non poterit ſtatuto prouidere,conuerti in utilitatem alterius.& Bal.in ſtatut.in §. vendere. numer. 2.

Statutum communis Senarum q hoſpitale S. Mariæ Miſericordiæ teneatur uendere certū agrorum numerum, nō valere hac ratione. Imò plus dicit alibi Alex.quòd non valebit etiam, q fauent eccleſiæ & clericis ſi præceptiuum, uel ar ctatiuum fuerit, conſ. 8 1 1.col.1.uol.2.poſt Lap. allega. 100.& 101. & ita aſſerit intelligi debere, quod dicitur in d. c. eccleſia S. Mariæ. & quòd non valeat,plenè conſi.169.col.1.eo.lib. declarā do etiam ita fore dicendum niſi confirmatum, & approbatū ſit à Papa, ut in d.c.eccleſia S. Mariæ,& in c.1.& ibi Archidia. 10, d. pulchrè Bal. conſi.135.col.fi.vol.3.

97 Secundo collige, ſi † ſtatu ta ſimpliciter facta ſunt, redundantia tamen, hiſque contraria, quæ eccleſijs ſeu clericis in priuilegium cōceſſa ſunt, pari modo non valent.& poteſt exemplificari in loquentibus de collectis, & gabellis, ad quæ mu nera non tenentur clerici, argum.in l.reſcripto. in §.fi.ff.de mu.& ho.altiàs granaretur eccleſiæ li bertas, & malè.c.nouerit. de ſen.exc.auth.caſſa. infra de ſacroſanct.eccle.Bal.in l.placet col.5.in fra.eod.vel ſi Priori fraternitatis cōcedant diſtributionem legatorum ad pias cauſas, quod in priuilegium conceſſum eſt epiſcopis, utpote patribus pauperum,de quo tamē dubitat Ancha. in c.canonum ſtatuta. in rep.col. 56.de conſti.

Cùm iſta concluſione Bart.nihilominus tran ſeunt ✠ communiter doct. & probatur in d. auth. caſſa, & in d. c. nouerit. Quam declara, quòd non ualeant ad præiudicium & damnum clericorum, quoad laicos autem ſic, uel quod clericos non comprehendant ratione ſupra dicta. & hoc eſt, quod dicebat Ancha. quoque cō ſi. 155. & Deci. poſt eum in d. c. eccleſia S.Mariæ. col. 1. quod ſtatutum Spoletinum de ſoluenda certa parte per euntes ad molendinum in ingreſſu portę, & non, ut antea in molendinis, nō comprehendit euntes ad molendinum Epiſcopi,& Bal.conſi.198.col.2.qd ſtatutū Tergeſtinū pariter diſponens nimum ortum extra diſtrictū Tergeſti non poſſe conduci in ciuitatē, ultra unam urnam pœnis in eo contentis, non includit clericos: & in ſimili in cōſuetudine Salerni mul ta Grammat. deciſio.100.col.1.& 3.ſed cum lo quatur in terminis concluſionis præcedentis, facta eccleſiæ mentione, ut ibi per eum in prin.me lius probat hoc ipſum Bal. & Anchar. in locis præallega. dubitat tamen Pan.Caſt.uidēdus om nino, conſi.424.col.3.uol.2.

98 Tertiò collige, ſi ſint † contra ea quæ competunt eccleſijs uel clericis non ex priuilegio, ſed ut cuilibet, quod tunc clericos ligabunt, quodq; (ſi honeſta fuerunt) ſeruabuntur quoque in epi ſcopali foro. & hoc ipſum clarè probat Bar. rex. maximè. in c. cum cauſa.de re iudi. & in c.cum ueniſſent.de eo qui mit.in po.cau.rei ſer.& in c. conſtitutus. de reſti. in integ. ubi ſententia lata prætextu iniquæ conſuetudinis retractatur, ergo ſi bona,& æqua ſecus, ut i d.iuribus dicitur: in quibus non ſine myſterio laudabilis appellatur, & dicitur, quòd ipſius non minima eſt auctoritas. & argum. ſic ſumi poteſt à contrario, quod in iure fortiſſimum eſt.l. 1. §. huius rei. ff. de offi.eius.c. cum apoſtolica.& ibi Abb. de his quæ fi.à præla.ſi con.cap. quia inde non reſultat abſurditas, uel correctio legum, ut in locis præal lega.not. præſuppoſiturq; ue etiam quod non ſit conſuetudo grauoſa eccleſię, quoniam tunc ſeruanda non eſſet.capitu.1.de conſu.& not.etiam glo.(ut Bar.dicit) in l.ex ea.ad fi.ff.de poſtu.quę tamen dubitatiuè loquitur per uerbum forte, ignara eorum quæ in d.iuribus dicuntur, quan quàm tamen ſub d.uerbo ſępe periti reſpondeāt, inquit glo.in l.ſi duo.in prin.ff. de arbit. & Feli. ubi alia multa,ī c.accedens, 1.col. fi. ut lite non con.& nimirum quia dubitatiuè loqui, moderationi animi eſt aſcribendum, quique de ſingulis dubitat, non inutiliter facit, ut dicit glo.in l. nemo.C.de ſumma tri.& fi.catho. & ad propoſitū exemplificat Bar. in ſtatuto, quo caſu concluſio loquitur: ſed idem eſt (ut ſæpe dixi) quia non diſ ferunt ſtatutum, & cōſuetudo, niſi ut tacitum, & expreſſum.l.omnes populi.ff.de iuſt.& iure.l. de quibus.ff.de legi.ſi dicat (ut ſubijcit) inſtrumentum publicum ſine libello executioni man dari (non enim eſt regulare licet non dicat).l.mi nor uiginitiquinque annis cui fideicommiſſum relictum eſt.ff.de minor. & laicus petat à clerico coram Epiſcopo, quod non offeretur libellus, ut ſeruetur ſtatutum: quod cum laudabile ſit, ut conſuetudo in iuribus præallega. debet cō ſequenter clericos comprehendere, & in foro Epiſcopali quidem, & ita tranſit etiam Bal.in c. priuilegia.C.de ſacroſanct.eccl.& Ancha.in c.ca nonū ſtatuta.in rep.col.130.de conſti.& in ſpecie probatur in d.c.cum ueniſſent.ibi, uerum le gatus ipſe cauſam commiſit iudicibus, ſecundū ius, & bonam terrę conſuetudinem, terminandam. eſt uerum, quod Hoſt. ſenſit contrarium (ut idem refert idem Bar.) ſed quoniam nec iure nec ratione ꝓbatur, eius opinio reiiciēda eſt.

Secundò exemplificat Bar.adhuc in ſtatuto di ſponente omiſſa inſinuatione teſtamentum nō ualere: & dicit rurſum qd ligat clericum, quòque teſtamentum ipſius, ſi non fuerit inſinuatū, nō ualebit, motus duplici ratione: prima quia cleri-

cis non eſt conceſſum teſtandi priuilegium, ſed ut poſſint eo iure, quo alij homines, ergo inſinuari debebit. ſecunda quia ſtatutum, uel etiam ſi foret conſuetudo, honeſtum honeſtaque eſt, ut obuietur fraudibus, & ut in ſimili in donatione dicitur in l. ſancimus. C. de dona. ergo non eſt ratio, qua dici poſſit, niſi ligari, & ſi aliter fiat teſtamentum non ualere.

Niſi contineat legata (ſubiicit) ad pias cauſas quia tunc ualeret, ad de tu no. in auth. ſimiliter. C. ad legem Fal. & eſt ſecundum eum argumen. in c. relatum. de teſta. ubi hac ratione factum cũ duobus teſtibus tantum ualet pariter. idem Bar. in l. fi. ad fin. ff. de his quæ pro non ſcrip. hab. & non rogatio dicit. Pau. Caſt. conſ. 75. col. 1. uol. 1. & Alex. conſi. 4. nu. 14. uol. 7. ergo etiam quòd inſinuatio omiſſa ſit. & hoc eſt, quod i terminis dicebat quoque Bal. quod ius ciuile uel municipale non ſeruatur ad pias cauſas, conſ. 93. uol. 2. idem Alex. conſi. 171. col. 1. uol. 7. & ſi hoc caſu eſt ſpeciale, in cæteris, & regulariter quidem ſeruabitur iuris municipalis diſpoſitio, quandoquidem etiam exceptio in uno caſu, firmet regulam in non exceptuatis. l. quæſitum. §. denique. ff. de fun. inſt. not. in c. cũ dilecta. de conſ. uti. uel. inuti. alia exempla ultra Bar. poſſemus referre, ſed quia prolixitati occurrendum eſt, paucisque agendũ, inquit Cyn. in l. 1. ff. de præſcrip. uer. duo hæc erunt ſatis ſi placet, tamen uide eundem Alex. alias, ubi multa, conſi. 209. col. 1. & 2. uol. 2. nonnihil conſi. 103. col. 5. vol. 4.

Sextò dubitat Bar. an ſtatuta porrigãt effectũ
99 ſuum extra territorium, † & multa dicit, conſiderando quòd aliquando ſunt prohibitoria, nõ ratione pœnę, ſed alio reſpectu aliquãdo permiſſiua, nonnunquam punitiua, ut per eum. ex cuius dictis collige primò, ſi ſtatutum ſit prohibitiuum ratione ſolennitatis actus, exemplificando in teſtamento, uel inſtrumento, non poſſe fieri, niſi ſeruata certa ſolemnitate, quòd tunc non porriget, idemque in conſuetudine, & ea ratione potiſſimum, quia in ſolemnitatibus eſt regulare, locum ſemper inſpiciendum eſſe, ubi res ipſa agitur, hoc eſt ubi teſtamentum uel inſtrumẽtum fit, ut in contractibus (ſubiicit) & ultimis uoluntatibus dictum eſt, & benè. l. ſi fundus. ff. de euictio. ubi citat clarus. l. 2. C. quemadmo. teſta. ape. eſtque argu. l. fi. ff. de iu. o. iud. & in c. ut animarum. de conſti. in 6. Old. conſi. 248. col. 2. Corn. pulchrè ex not. etiam hic per Bar. conſil. 114. col. 1. & conſi. 286. col. 1. vol. 4.

Secundò collige, ubicunque ſtatutum eſt prohibitiuum ratione rei: exempli gratia, quia uoluit poſſe alienari extra conſortes, quod alienatio nõ ualebit quocũque in loco fiat, motus eſt quoad iſtud, quia talis diſpoſitio rem ipſam afficit, & concomitatur, impeditque dominium omnimodo transferri, & probatur in iuribus ab ipſo allega. præſertim inſti. quib. alie. li. in prin. & in l. unic. §. & cũ lex. C. de rei uxo. ac. cętera nõ ſatis probant id, ad quod allegantur. tu etiam conſidera quod in d. iuribus dicitur fore id dictum in dote, quæ habet multa ſpecialia. l. 1. & ibi not. ff. ſol. mat. l. aſſiduis. C. qui po. in pi. ha. imò in d. l.
100 1. in prin. dicit Pau. Caſt. † quod dicere eſt ſpeciale in dote ſufficit, quanquàm ſpecialitatis ratio non adducatur. quod pro limitatione glo. nota, poſitæ in l. filium quem habentẽ, C. fam. erc. dicentis alias, ſic referre miſerorum refugium eſſe. & not. ad propoſitũ in l. ſingularia. ff. ſi cert. peta. non omittentes ad idem etiam, quod ita processerunt iura adhuc in d. locis ulterius diſponendo, non modo in rebus Italicis, prohibitionem legis Iuliæ procedere, uerum etiam extendi ad prouinciales, quibus hac de re ſtandum eſt, ut in ſimili inquit Bal. in c. ſuper eo. 1. col. 1. de ap. & in l. ſi duobus col. 2. C. communia de lega. & Pau. Ca. in l. cum hi. in §. eam tranſactionem, ad fi. ff. de tranſact. tamen ab opinio. Bar. ſupradicta haud eſt diſcedendum, pro qua facit, quod not. in l. ex ea, per locum à contrario, ut infra ff. de poſtu.

101 Tertiò † collige, ſi ſtatutum adhuc prohibitiuum ſit in perſonam tamen, prohibitioque fauorabilis, puta quod minor uigintiquinque an. teſtamentum facere non poſſit, uel quod maritus uxori legatum non relinquat, aut uxor marito, quod porriget iſto quoque caſu, & comprehendet ciuem illius ciuitatis vbicunque exiſtẽtem, & nimirum quia ratio motiua ſtatuentium quoque militat ſemper, & in quocunq; loco, ne minores decipiantur, mutuoq; amore uir, & uxor ſeſpolientur, ut idem Bar. dicit, & benè l. 1. ff. de minõ. l. ſi minor. ff. de ſer. expor. l. 1. 2. & 3. ff. de dona. int. ui. & uxo. & idem ſubiicit, ſi interdicatur bonis prodigo, quod effectum ſcilicet porrigit interdictio, ubicunque fuerint bona, ne pereant, & ruſum benè, adde dum dicit æquiparat hoc caſu interdictionem generalem, ut in exẽplis ſupradictis, & ſpecialem hoc caſu, nimirum quia tantum debet operari ſpecialis prohibitio, quoad ſpeciem, quantum generalis quoad genus, eſtque regulare, ut in iuribus per eum alleg. & maximè in l. ſi duo. ff. de admi. tu. quę ad hoc quoque ſolet induci, & i l. Gallus (ultra eum) in §. inſtituens, & ibi Bal. not. ff. de lib. & poſthu. & in l. ſi chorus. ff. de lega. 3. & in l. omnes. C. de pręſcrip. 30. an. & eſt locus à genere ad ſpeciem, ut Topico. lib. 1. ait Gamma. indubitatoque eſt concluſio ut proxima ſupra.

102 Quarto † collige, ſi ſtatutum ſit prohibitiuũ, & (ut dixi) in perſonam, prohibitio uerò ſit odioſa, quòd effectum ſuum non porriget extra territorium, & hoc quia prohibitus poſtulare & ex cauſa famoſa in nulla prouincia poſtulat. l. ex ea. ubi glo. ff. de poſtu. ex quo infamia ipſum comitatur quocunque uadat, ut proximè dicebã de diſpoſitione rem afficiente, & ut lepra lepreſum inquit glo. prædicta, & in l. frater à fratre. ff. de condic. indeb. & hac ratione in ſimili Bal.

ta

in ſtatut.in d.§.fur.nu.1. ſed qa loquitur de ſta-
tuto punitiuo,non firmo, & dicemus infra, &
quia ipſe quoque ibidem dubitat.
103 Sic igitur † & melius excõmunicatus in uno
loco,eſt talis vbique.c.cito turpem.2.q.1.glo.in
præallega.l.ex ea. Barba.in c.1.col.21. de proba.
104 & hinc eſt ſubiicit Bar.† quòd ſtatutum exclu-
ſiuum fœminarum à ſucceſſione propter maſcu-
los,non porrigitur ad bona alibi ſita, ex quo o-
dioſum eſt.l.maximum uitiũ.C.de lib.præt. imò
iniquum ultra eum, ſtatuentesque accuſatorem
naturæ, & ſexus differentiam facientes.& ſi por
rigit effectum ſuum extra territorium, quando
prohibitio fauorabilis eſt, ut ſupr.neceſſariò di-
cemus hoc caſu ſecus, aliàs odium à fauore non
diſtingueretur, & malè.c.in pœnis. de reg.iu. in
6.l.cum quidam.ff.de lib.& poſthu.verũ quoad
iſtud ultimum dubito, quia imò prohibitio fa-
uorabilis eſt, ut bona in agnatione,& familia cõ
ſeruentur.l.1.§.denunciari. ff.de uent.inſpi. no.
in d.l.maximum uitium. Niſi replicemus, quan
quàm fauorabile ſit maſculis, quòd tamen fœmi
nis eſt odioſum, ut inquit Bal.in d.l. maximum
vitium, & in ſtatut.in §.odium nu.1.& 2. & in
l.illam.C.de colla.& in l.1.C.de legi.hær. Corn.
conſi.97.nu.25.uol.1.& conſi.115.col.1.uol. 2.
✱ & eſt cõmunis opi.vt atteſtatur Deci.vbi mul-
ta ſignanter poſt Bar. conſi. 314. ad fi.uol. 2. &
Grat.poſt eum conſi.2.col. 1. vol. 1. & vltra eos
ſolida ratione probo,quia dato vno inconueniẽ
ti,non debet dari maius ſeu multiplicari. l.1. C.
de dot.promi.l.cũ poſt.§. gener.ff. de iu.do.Bal.
in l.lege duodecim tabularũ.ad fi.C.de legi.hær.
vbi ſi ſtatutum excludit ſororem à ſucceſſione
fratris,non propterea excludit fratrem à ſucceſ-
ſione ſororis ratione prædicta: modo in caſu no
ſtro inconueniens eſt, quòd fœminæ excludan-
tur.d.l.maximum vitium, ergo maius dari non
debet ſiue multiplicari,quòd excludantur à bo-
nis quoque alibi ſitis.& hæc quantum ad ſtatu-
ta prohibitiua, quantum ad permiſſiua multa
etiam dicit Bar.an actus permiſſus poſſit exerce
ri extra territorium permittentis. & ſi in loco p
miſſo exerceatur an habeat effectum extra terri-
torium,vt per eum.

Ex cuius dictis multa quoque eliciẽda ſunt:
& primo quòd quando ſtatutum permittit id,
quod non competit regulariter, ſed in ſpeciale
priuilegium conceſſum eſt, actus permiſſus nõ
poterit exerceri extra territorium permittentis
exemplificat in eo, qui à ſtatuto efficitur nota-
rius,quòd extra territorium inſtrumenta confi-
105 cere non poterit.& † quia hoc idem eſt volun-
tariæ iuriſdictionis,& poterat dubitari,quando
quidem in multis differant voluntaria,& contẽ
tioſa,& ſint ſpecie differentes,ut not.in l.2.ff.de
offi. procon. & in l.ſi conſul. ff.de adop.Bal. in
auth.matri & auiæ.ad fi.C.quã.mul.tu.offi.fun.
& in l.ſcimus in §.cum igitur col.3.C.de iu.de-
lib.glo.in l.1.C.de emancip.lib.tacitè obiectioni

reſpondet, & dicit, quod etiam in ſpectantibus
ad iuriſdictionem voluntariã, actus conceſſi ab
inferiori à principe extra territorium, exerceri
nõ poſſunt: pariter, & benè,ut in iuribus per eũ
allegatis,ſentiens ex hoc, ſecus ſi à principe au-
ctoritatem habuiſſet,arg.in l. cum prætor. ff. de
iud.& nimirum, quia ubique poteſtatem conce
106 dere poteſt.ſed dubito,†quia tabellionatus nõ
eſt iuriſdictio,ſed officium ſine iuriſdictione. §.
nos autem,in Auth.de tabellio.uſque adeo, ſicut
tutor poteſt extra territorium auctorari, ut pari
modo poſſit ſic notarius inſtrumenta conficere,
& ſenſit Bal.in ſtatutis.in §.inſtrumentũ, nu.12.
eſt benè verum ultra eum quòd iudex chartula-
rius dicitur,& not.in l.1.ff.de iudi.& ſi quam iu
riſdictionem habet, quæ habet potentia, non actu.
107 A concluſione † tamen non recedentes ſubii
cit Bar.licet.inſtrumentum extra territorum fie
ri non poſſit hoc caſu, quod tamen probabit, &
fidem faciet vbicunque,& à ſimili,quod eman-
cipatio facta ab eo qui iuriſdictionem habet le-
ge municipali,pariter habebitur rata.& nimirũ,
quia uerum eſt,uera ve,ſolemne, & ſolemnis.l.
cum precibus. C.de proba.l.ab ea parte.ff.eo.nec
eſt ratio, ſi ſic eſt, quia dici poſſit non facere fi-
dem vbique,quòdque emancipatio non ſit rata,
poteſt adduci ſimile, ac in arg. nanque exemplũ
fidem nõ facit. auth.ſiquis in aliquo documẽto.
C.de eden. & tamen facit qualem qualem præ-
ſumptionem,ut ibi not.& in l.2.C.eo. & in l.2.
ff.de fi. inſt. & in l.in fraudem.in §.neque.ff.de
i.i.fi.verum adhuc cogita,ſi facit fidem,& probat
extra, territoriũ, quòd perinde eſt ac ſi ibi factũ
fuiſſet, & cum iura nil aliud, quàm effectum,
rei conſiderent.l.2. C.cõmunia de lega.l.nomen
filiarum.§.habere.ff.de uer.ſig.obſtare non uidẽ
tur quominus etiam ibi fiant.Sed poteſt reſpon
deri, non recedendo (ut dixi) ab opinione Bar.
ſtare ſimul quòd factum in territorio probet ex-
tra,& quòd tamen ibi fieri non poſſit,quia non
ualeret auctoritatem non habens, cum nec ſit
notarius factus à principe,& ut ſupr.latius, imò
quòd nec etiam de partium conſenſu inſtrumẽ-
tum conficit extra territoriũ,ut in §. 1. in Auth.
de adminiſt.offi.& in l.hac parte.C.de proxi.ſac.
ſcrin.& in l.in prouinciis,de numeratis, actua.
lib. 12. & in l.quicunque. C.de executo.lib, 12.
Gul. de cu. & Bal. poſt eum in l. repetita. C. de
Epiſcop. & cle.
108 Secundo † elicitur, ſi ſtatutum permittat id
quod ius commune tollat tñ puta ſolemnitatẽ
ſeptem teſtium in teſtamento, uelitque tantum
quatuor ſufficere, quòd conditum intra territo
rium ſeruabitur,& valebit,etiam quoad bona e-
xiſtentia extra.& eſt quæſtio latis fusè tractata à
docto. fuitque opi. (ut idem Bar. dicit) Gul. de
Cu.Cy.& Iaco. But. Mot.primum (omnia enim
referenda ſunt,quia pulchra, & quotidiana) qd
quando teſtamentum ualet, aditio porrigetur
ad omnia bona per quandam conſequentiam,
quia

quia ſic etiam ſtatutum, quanquàm directò de ipſis bonis diſponere non poſſit, diſponit tamen per conſequentiam. l. 3. in prin. ibi, ſed per cõſequentias hæreditatum, &c. ff. de legi. tu. l. ſin autem. §. ſed & is. ff. de rei vend. quomodo arguit etiam glo. in l. ſi quid eatum, in §. inter emptũ. ff. de lega. 3. & in c. 1. t. d. & Bal. in l. poſt uenditionem, in §. oppo. C. de pac.

Quod argu. dicit Bar. ſibi non placere, quia illud, quod directò non licet, non habet conſequẽtiam neceſſariam ad permiſſum, ex quo legis poteſtate quis pro parte inteſtatus decedere poteſt: & malè iudicio meo, quia imo habet, ex quo diſponendo de omnibus bonis ſuis, & ſibi hæredem inſtituendo efficit, ut per conſequentiam quandam adeũdo, bona etiam alibi ſita cõſequatur, alias teſtamentum non valeret, niſi pro parte & rurſum malè. l. ius noſtrũ. ff. de regu. iu. & hoc eſt, quod præſupponit Gul. quod ſcilicet ualeat, & in totũ quidẽ. Nec facit qđ ex legis poteſtate poſſit pro parte decedere teſtatus, & ꝓ parte inteſtatus, quia nec iſtud verum eſt, niſi in milite, ut ipſemet Bar. ſubijcit, & cum exceptio firmet regulam in caſibus non exceptuatis. l. quæſitum. §. den ique. ff. de fun. inſt. idipſum dici nõ poteſt, & ſic arg. Gul. omnino concludit.

Secũdò pro iſta opinione facit, quia videmus hinc quoque, quod actio intẽtari poteſt, quãuis fundus ſit alibi, ergo, & teſtm̃ fieri. l. fi. inſt. de ꝑſcrip. lon. tempo. Quod ẽt dubitabile uř, qa poſſet dici quod benè teſtamẽtũ fieri põt, ſed nõ, ut aditio porrigatur ad bona alibi exiſtentia. Verũ replicabitur, quod imò porrigetur per quandã conſequentiam. d. l. 3. & alijs, ut ſupr.

Tertio, quia acta ſacta in vno iudicio ſeu corã vno iudice, fidem faciunt in alio, ut not. in l. is apud quem. infr. de eden. Quod ſimile ẽt nõ videtur probare, ex quo aliud eſt quod fidẽ faciat, aliud quod porrigatur diſpoſitio ad bona extr. territoriũ exiſtentia. Niſi replicetur, qđ imò probet,

109 † quia etiam à remotis valet argu. à ſimili, ut not. in proce. digeſtorum ad fi.

110 Quarto dicebat. † Gul. iſtud etiam probari in l. omniũ. C. de teſta. vbi ſi fiat teſtamẽtũ corã uno iudice, quo caſu minor ſolemnitas requiritur, ex eo poterit hæreditas adiri; & vbiq; effectũ habebit, ergo & i caſu iſto ad bona etiã alibi exiſtẽtia porrigetur. Sed cogita pinde fore ac ſi factũ fuiſſet corã ſeptẽ teſtibus ꝓꝓ aſſiſtentes ſemper

* lateri principis, & ille tex. adhoc ſolet allegari * communiter, quia factum erat coram ipſo principe, qua de re non mirũ eſt, ſi ad bona quoq; alibi exiſtentia porrigitur. Imo dicit Inno. in c. 1. de lit. con. quod ipſius principis præſentia ſupplet oẽs ſolemnitates, ſignãter per tex. in d. l. omniũ, quã ex multis ẽt exornat Fel. in c. in cauſis, col. 5. de re ind. quo caſu nec uerũ eſt (ut in inductione dicebatur) qđ corã iudice factũ ſit, minorq; ſolẽnitas requirať. concluſio tñ ex aliis vera eſt, ut ſup. nec iudicio meo difficultatẽ habet. eſt verum, quod Bar. inepte loqui videtur, quia ſi ſtatutũ velit quatuor teſtes ſufficere, non propterea ſolemnitatem tollit. l. debitorum pactionibus, iũcta glo. C. de pac.

Imò, quod Iaco. de Ra. ſenſit contrariũ, & Cy. cum eo, quod hæres ſibi habeat bona exiſtentia in territorio, venientes aũt ab inteſtato exiſtẽtia extra, motus per tex. in l. pupillo. ff. de tu. & cu. dat. ab his. vbi tutor dabitur à prætore, reſpectu bonorum quæ Romę habebat pupillus, præſes uero reſpectu eorum quæ habebat i prouincia, & ad idem allegat etiam tex. in l. Titium, in §. fi. ff. de admi. tu. & ſubijcit tolerabile eſſe, quod ſic moriatur teſtatus, & inteſtatus, ex quo id efficiebat conſuetudinum diuerſitas, ut patrimonij, & not. in l. ſi arrogator. ff. de adop. eſtque not. limitatio ad reg. l. ius noſtrum. ff. de regu. iu.

Quibus tamen non obſtantibus à prima opinio. haud eſt recedendum. nec eſt verum quod venientes ab inteſtato ad bona extr. territorium admittantur, tacitè. n. uocari uidenť à defuncto aliàs, cum inteſtatus mortuus eſt. l. ſiquis cum nullũ. l. conficiuntur. ff. de iur. codicillo. at hic teſtamentũ factũ eſt, ergo. Nec ob. tex. in d. l. pupillo, qa loquitur in datione tutoris, & minime mirũ eo caſu, qa vnus nõ põt iuriſdictionẽ alterius vſurpare. l. cõſulta diualia. C. de teſta. l. nã magiſtratus. ff. de arb. quo factũ eſt, ut Prætor det reſpectu bonorũ Romæ exiſtentiũ: præſes uerò (ut diximus) reſpectu prouincialiũ, nos aũt loqmur in teſtõ, qđ à mera voluntate teſtãtis depẽdet, & in quo longe diuerſa eſt iõ, qa vulgo ẽt dř, diſponat teſtator, & erit lex. §. diſponat, in Auth. de nup. l. in conditionibus primũ locũ. ff. de cõdi. & de. & ad idẽ minus ob. tex. in d. §. fi. qa probat contrariũ, qđ tutor ſcilicet unius prouinciæ, poterit ſoluere creditori alterius, ergo & hic ad bona exiſtentia extr. territoriũ porrigeť aditio, & ſic facit potius pro opi. Gul. q̃ contra. Nec eſt verũ qđ diuerſitas cõſuetudinũ, & patrimoniorũ efficiat, qđ teſtatus, & i teſtatus mortuus ſit, qa efficiebat, ut certo mõ faceret teſtm̃, nõ vt facto in territorio, quoad bona alibi exiſtẽtia mortuus diceret ab inteſtato, qa ꝑ quandã cõſequentiam debeanť hæredi, ut ſupr. Nec ad idẽ diuerſitas patrimoniorũ, qa in caſu d. l. ſi arrogator, diuerſæ erãt ẽt pſonæ: altera arrogatoris, & arrogati altera, vſq; adeo, vt nec mirũ ſit, ſi quarta ſubſtituto debeť ibi, alia aũt bona: uenientib' ab i teſtato, hic autem vna tantum tantum: igitur termini non ſunt pares, & ita tranſeundum eſt.

111 Tertiò † ex dictis Bar. elicitur, ſtante ſtatuto, quod filiusfamilias poſſit facere teſtm̃, uel ſpurius inſtitui, & pręſuppoſito, quod valeat, quod non poterit teſtari extr. territoriũ, neque hæredem inſtituere motus, quia eſto, quod actus iſte ſit voluntariæ iuriſdictionis, quia tamen conceditť ab alio q̃ à principe, nõ poterit extr. territoriũ concedẽtis exerceri. l. 1. ff. de offi. procon. uideť mihi qđ arg. non cõcludit, neq; cõcluſionẽ

probet, ex quo aliud eſt, quærere, an inferior poſſit exercere iuriſdictionem in alienn territorio, quo caſu d.l.1.loquitut, vt adoptare, manumiſſinni auctoritatem interponere, & ſimilia facere, quæ (ut dixi) ſunt voluntariæ iuriſdictionis, aliud uero an filiusfamilias poſſit facere teſtamentum, vel ſpurius hæres inſtitui, in alieno territorio in quo ſtatutum non ſit, quod poſſit, & maximè, quia lex ibi ſic vlterius diſponendo proceſſit. ea de re alia ratione dicendum eſt, quod non poſſit, quia ſi reperitur in alieno territorio, oportet quod illius leges ſeruet, ſi uelit teſtari iuxta illud. Cum fueris Romæ, Romano viuito more. l. 1. C. de eman. lib. arg. in l. ſi fundus. ff. de euic. & quia dictum eſt. ſupr. ſatis nũc aliter non inſiſto.

112 Quartò † elicitur, ſi legitimetur quis per ſtatutum ciuitatis, inque ea faciat teſtamentum, uel hæreditatem adeat, quod tale teſtamentum nõ valebit in alia, ſeu non porrigetur aditio. Motus ex pluribus, & primo per text. in l. pupillo. ff. de tu. & cu. dat. ab his. etiam proximè allega. ſed (ut ibi dictum eſt) parum probat, nec repeto.

Secundo per tex. in l. non ſolum, in §. & qui in teſtamento. ff. de excu. tuto. quo minus probatur etiam Bar. intentio, quia dicit poſſe tutorem renuere adminiſtrationem poſſeſſionum exiſtentium in alia prouincia, forte ne cum in utrunque feſtinat neutrum bene peragat, ut dicitur in l. nemo. C. de aſſeſſo. demum ſubijcit, quod id oſtendebat etiam Seueri conſtitutio.

Tertiò mouetur Bar. quia ſimplex diſpoſitio non intelligitur, niſi de bonis, quæ ſunt in territorio diſponentis. l. cum vnum. §. is qui. ff. de bo. aut. iud. po. quod adhuc dubitabile eſt. quoniã loquitur in iudice præcipiente: & nimirũ, quia regu. habemus etiam in l. fi. ff. de iu. o. iud. nos autem in legitimato teſtante, ex diuerſis non fit illatio. l. Papinianus exuli. ff. de mino. ergo. Quartò mouetur per tex. c. cum ibi not. in c. per venerabilem, qui fi. ſint legi. vbi legitimatio facta per Papam, non trahitur ad bona temporalia exiſtẽtia in terris imperij, quod etiam in legitimatione ipſa procedit fieri non poſſe, ſcilicet in terris imperij, nos autem in teſtatore, ſeu adeunte loquimur, ut ſupra, ergo ad propoſitum malè. Ea de re diſputatiuè contrarium teneri poteſt, quod teſtamentum valeat, & porrigatur aditio ad bona alibi exiſtentia ex dictis in præcedenti concluſione, quod bona veniunt per conſequentiam quandam, quanquàm legitimatus ibi teſtamentum non fecerit. l. 3. §. 1. ff. de legi. tu. Nec ob. ut dicit Bar. hic, quod aliud eſt dicendum in diſpoſitione, quoad ſolẽnitatem actus, quo caſu dicta in præcedenti concluſione loquũtur, & aliud in diſpoſitione quoad perſonæ legitimationem ad actum, ſubinde rationem diuerſitatis aſſignando, vt per eum, quia verum eſt quoad legitimationem, ut ego quoque dixi ibi, ſed non quoad teſtamentum à legitimato factum, ſeu quoad hæreditatis aditionem, quia ſi ualet, ſique aditio fieri potuit, quanquàm directò de bonis alibi exiſtentibus, diſponi non potuerit à ſtatuto ciuitatis legitimante, porrigetur tamen ad ea bona (ut rurſum dixi, & repeto) per conſequentiam quandam.

Secundo probatur, quia emancipatio facta in loco, porrigit effectum ſuum extra locum. l. 1. C. de eman. lib. & ſic inſtrumentum notarij, ut idem Bar. hic nu. 36. ait, ergo, & aditio. Nec ob. (ut adhuc ipſe dicebat) quod ſtatutum in caſu d. l. 1. non emãcipat, ſed pater, quia retorquebo argum. ſic etiam hoc caſu teſtamentum non facere, ſed quod legitimatus eſt, qui teſtatur. Dicit quoque ad id de notario, quod non eſt ipſe qui diſponit, ſed qui ſolemnizat, & rurſum malè, quia nec ſtatutum diſponit hic, ſed legitimatus. igitur, vt inſtrumentum porrigit effectum ſuũ alibi, & fidem facit, ita porriget aditio in noſtro caſu.

113 Tertiò, & vltimò † probatur, quia ſicuti ſententia vnius iudicis per iudicem alterius territorijs executioni mittitur, ut in iuribus per Bar. pro hac parte arguentem allega. ita mittetur teſtamentum, quod eſt quaſi ſententia quædam. l. 1. ff. de teſta. ibi, iuſta ſentẽtia de eo, quod quis poſt mortem, &c. Ad quod dicit etiam Bar. non mirum eſſe in ſententia, quia iudex diſponit ſuper iure iam formato, quod reſpicit perſonam ubique. & ego replicabo, quod etiam teſtamentum reſpicit ius iam formatum, dicens nihil eſſe, quod magis hominibus debeatur, quàm vt ſupremæ voluntatis, poſtquam iam aliud velle non poſſunt, liber ſit ſtilus, & licitum, quod iterum non redit arbitrium, ſoreque iniquum, ingenuis hominibus non permitti liberam rerum ſuarum alienationem. l. 1. C. de ſacroſan. ec. l. non vſque adeo. ff. ſiquis à pa. fue. ma. argum. in l. in re mandata. C. manda. ergo ſicuti ſententia reſpicit perſonam vbique, ita teſtamentum reſpiciet bona, & ad ea etiam extra territorium
114 porrigetur aditio, † maximè quia argum. quoque de rebus ad perſonas valet, frequens eſt, & probabile. l. qui ſurere, & ibi Albe. ff. de ſta. ho. hæcque ſufficiant: didiciſtis enim multa, quæ vos fugiebant, æquo marte diſceſſum eſt, utrinque pugnatũ, nemo triũphauit. tamẽ ab opinio. Bar. non recedatis aliàs.

Qui poſthæc quærit de not. q. ecce ſtatutum uel conſuetudo eſt in Anglia, quod primo genitus ſuccedat in omnibus bonis, quidam habet
115 bona in Anglia, & ĩ Italia, deceſſit † quid iuris? opiniones refert, & multa dicit, ut per eum. ex cuius dictis collige, ſi ſtatutum uel conſuetudo diſponat circa rem, exempli gratia. bona decedentium deueniant in primogenitum, quod tunc ad omnia bona, ubique ſita admittetur. Motus optima ratione, quia ius afficit res ipſas à quocunque poſſideantur. dic tu melius quocunque in loco eſſe, reperiantur. maxi-

mè

mè quia indefinita legis æquipollet vniuerſali.l.
ſi pluribus. ff.de lega. 2. l.ſi ſeruitus. ff.de ſerui.
ruſtic. prædio. & probatur in l. reſcripto. ad
fi.ff.de mu.& ho. obi munera impoſita poſſeſſio
nibus, nullam excuſationem admittũt, ſiue mu
nicipes fuerint, ſiue non. Sed tamen conſidera
iſtud ideo ibi eſſe, quia lex ita proceſſit ulterios
diſponendo, & ſic in caſu claro, non in du-
bio, ut hic, & quo modo declarat Bar. in l. Titia
in §. Imperator, ad fi. ff. de lega. 2. igitur & me-
lius facit ſupradicta ratio, quia nec text. adhuc
per Bar. allega. & ad idem in l. an in totum. C.
de ædifi. priua. facit, dicens ſolum conſuetudi-
nem loci attendendam eſſe, ſi domus ruinoſa
tota deſtrui debet, uel in priſtinam reformari
faciem. Conſiderando adhuc, pro opi. Bart.
bona uerè decedentis eſſe, quanquàm alibi ſita,
& ratione indefinitatis perinde fore ac ſi dixiſ-
ſent ſtatuentes omnia bona. itaq; concluſio hæc
dubium habere non videtur.

Secundò collige, ſi verba adhuc ſtatuti ſeu cõ
ſuetudinis diſponant circa perſonam, dicendo,
primogenitus ſuccedat, nec decedens ſit Angli
cus, licet ĩ Anglia poſſeſſiones habeat, & bona,
quod iſto caſu nec ad eum, nec ad eios filios
porrigetur. & hoc idem maximè, quia diſpoſitio
circa perſonas, non compræhendit foreſes: &
in hoc non inſiſto, quia ueritas pendet à dictis
in 3.q. Bar. ſupra. non aliter repetendis, ut breui
tati conſulamus: longum enim foret velle om-
nia exequi, inquit Iuriſcon. in l. etiam. ff. de ma.
uin. & quoniam (ut ille ait) videtur, corda qui
ſemper oberrat eadem.

Tertiò igitur ex dictis Bar. collige, retentis ter
minis prędictis, quod ſi aliàs fuerit Anglicus, pri
mogenitus ſuccedet in bonis, quæ ſunt ĩ Anglia,
in alijs uero de iure communi, & ita tanto eum
tenent etiam (ut in prin. q. refert) Iacõ. de Raue.
& Gul. de Cu. quod etiam probat ex dictis in 7.
q. ad quæ pariter ego quoque me remitto, adde
tamen, dum dicit vnò reſpectu priuatiuum eſſe
aliorum filiorum ſequentium, ne admittantur,
alio uero permiſſiuũ tollendo obſtaculũ ne pri-
mogenitũ impediãt, ex eo limitari regu. l. cũ qui.
de vſucap. eſtq; arg. in c. olim. de reſcrip. & in c.
cãmq; de iudi. & ĩ l. pr̃ Seuerinã, ĩ §. cõditionũ.
ff. de cõd. & de. Dũ ẽt dicit ad id, qđ iſpici dẽt, an
diſpoſitio ſit realis, vel pſonalis, benefacere. tex.
not. in l. fi. in §. fi. ff. de cont. emp. adde eũdẽ Bar.
in l. ſciendum in prin. nu. 10. ff. qui ſatiſda. cogã.
& in l. fi. ff. de no. n. nũ. & in l. ſi ſeruũ. in §. præ-
tor ait. ff. de acqui. hæ. & pro iſta diſtinctione ſi-
gnanter Cald. poſt Bar. hic, conſi. 24. de teſta. eſt
uerum quod aliqui uolebant quod inſpiceretur
locus aditionis hæreditatis, ubi quaſi contrahi-
tur. l. apud Iulianũ. §. fi. ff. quib. ex cau. in poſſ. &
eſt regulare in contractibus. l. ſi fundus. ff. de eui
ctio. ſed Bar. hic reſpondet, & benè, n. 43, dic. ut
per eũ. ego vero aliter reſpõderẽ, quod aliud eſt
contrahere, aliud quaſi contrahere. l. 5. §. item

ſcribit. ff. de pecu. l. 1. in princ. ff. de teſta. & ideo
ſtant iſta ſimul quod in cõtractibus inſpiciatur
locus contractus, & non in aditione hæreditatis
locus aditionis, quanquàm quaſi contrahere ui
deatur hæres cum creditoribus hæreditarijs.

De ſtatutis ſeu conſuetudinibus prohibitiuis
& permiſſiuis vidimus, modo de punitiuis in-
quit Bar. reſtat uidere, & primo an porrigant ef
fectum ſuũ extr. territoriũ, duosq; potiſſimum
caſus cõſiderat, ut per eũ: ex cuius dictis colligo
& primo ſi vterque eſt forenſis, tam ille qui de-
linquit ſcilicet, quàm is in quẽ delinquit ext. ter
116 ritoriũ, quod ad † eos non porrigentur, quanq̃
expreſſe caueatur. & eſt concluſio indubitata, de
ciſa per tex. expreſſum in l. fi. ff. de iu. o. iu. & hic,
& in c. 1. de conſt. & in l. 1. & in auth. ibi poſita,
C. ubi de cri. agi oper. & iſta ſignãter dicit Corn.
conſ. 147. col. 1. uol. 2. & magis in terminis con.
533. nu. 8. vol. 1. vulga. l. õmnes populi. ff. de iu-
ſti. & iu. §. populus, & ibi Fab. inſti. de iu. natu.
Albe. in ſtatu. in q̃ue. 1. q. primæ par. col. 1. Areti.
inſti. de perpetu. & tempo. actio. in prin. Idẽ Bar.
in q. Lucanæ ciuitatis, col. 7. & cum ſit regula ab
ea non recedemus. l. ab ea parte. ff. de proba. Bar.
in l. 2. col. 2. ff. ſi quis in ius vo. non ier.

Quæ tamen fallit, & limitatur ſecundũ Bar.
in pluribus caſibus, & primo in ciuitatibus cõ
fœderatis, exemplificando, ut per eum, & ut in-
fra, quem etiam ſequutus eſt Iaſ. in d. l. fi. col. 2.
ff. de iu. o. iu. & vterque per bonum tex. in l. non
dubito. ff. de capti. vbi ad propoſitum, & benè
idem Bar. dicit, quod bannitus non ſolum po-
terit impunè offendi in territorio ſtatuentium,
verum etiam in locis confœderatis, de quo nihi
lominus dubitat Bal. in l. exequutorem. col. 8. C.
de execu. rei iud. quia confœderatio non plus
vel minus operatur, quàm dictent pacta confœ
deratorum, reſpondendo, & tradendo intelle-
ctum ad tex. in d. l. non dubito, quod loquatur
de confœderatione populi Romani. nec diſpli-
cet: & ita etiam ſentit in rob. C. de fide inſtru. ad
fi. & Deci. conſi. 360. col. 4. vol. 2. & idem Bart.
in tracta. repreſaliarum col. 3. Quod tamen hic
dicitur, & in d. l. fi. generaliter, quia de conne-
xis idem eſt iudicium. l. 1. §. Trebatius. ff. de a-
qua quot. & æſti. cap. tranſlato, de conſti. & quia
ciuitates, & loca confœderata vnum corpus cõ-
ſtituunt, tenuit etiam Pau. Caſt. conſi. 291. col.
2. uol. 1. & idem, quod Bar. in d. l. non dubito,
& Iaſ. in d. l. fi. Nel. in trac. Banito. in 2. par. 2.
tempo. q. 36. & ut hic Ancha. in rep. c. canonum
ſtatuta, col. 181. de conſt.

Sed quid ſi ciuitas, in cuius territorio delin-
quitur, conſentit fieri ſtatutum huiuſmodi e-
xempli gratia à Peruſinis, quod delinquẽs Aſſyſ
ſij puniatur. idem dicit Bar. quod ſcilicet uale-
bit, & nihil allegat. adde in benefacere rationẽ,
quia conſentire eſt paciſci. l. 1. §. adeo. ff. de
pac. ergo perinde ac ſi foret ciuitas cõfœderata.
qđ & in præalleg. tracta. repræſaliarũ ẽt ait col.

3. & quia ſtatutum condere iuriſdictionis eſt. l. 1. C. de emancipa. lib. conſentiendo autem ſibi iuriſdictionem tribuiſſe uidetur, ergo ſtatutum ualebit, & delinquens Aſsiſij poterit puniri. & eſt argu. quoque in l. pe. C. de pac. vbi regu. iuris antiqui refert Iuſtinian. omnes licentiam habere, his quę pro ſe introducta ſunt poſſe renunciare.

Dubitat rurſum Bar. ſi forenſis Peruſinum offendat extr. territorium, & ſtatuto caueatur, qđ forenſis Peruſij poſſit puniri, nunquid ualeat: & concludit quod nõ, quia nõ pōt diſponere extr. ſuum territoriũ, & in perſonis ſibi non ſubditis, & bene, eſtq́; ẽt caſus in d. l. fi. ff. de iu. o. iu. imò quod ex eo inconueniens ſic multiplicari uideretur, ex quo diſponit extr. territoriũ, & in perſonis ſibi nõ ſubditis, & malè. l. 1. C. de doc. promi. l. cũ poſt. §. gener. ff. de iu. du. Bal. ĩ l. lege 12. Tab. ad fi. C. de legi. hę. eſt verũ qđ ali quã dubitationẽ faciebant, quæ tamen cum ſint leuia nõ refero, reſoluta etiam per Bar. dic, ut per eum. & adde ad id quod dicit, quod ideo laicus offendens clericum efficitur de foro eccleſiæ ſpeciali ratione, quoniam ſacrilegus eſt, & ſacrilegium crimẽ eccleſiaſticum, quod maximè dicto caſu uerificatur regu. quod actor debeat ſequi forum rei. l. iuris ordinem. C. de iu. o. ind. c. cum ſit generale de fo. com. c. quod in dubijs. de conſec. eccle. uel alta. & ad idem quod laicus de foro eccleſiæ efficeretur, ẽt ſi literas falſificaſſet apoſtolicas, ut pulchrè inquit Abb. in c. ad falſariorũ. col. 2. de cri. fal. & ſi ſpeciale eſt his caſibus, quod erit in contrarium iuris cõis diſpoſitio, quodq́ue firmabunt regu. in caſibus non exceptuatis. l. ius. ſingulare. l. quod vero contrarium. ff. de legi. l. quæſitum. §. denique. ff. de fun. inſt. egregiè Bald. in auth. ad hæc. col. 2. C. de vſu.

Sed tamen fallit etiam, & limitatur concluſio hæc in capiẽtibus aliquid ex naufragio, quia puniri poterunt à iudice perſonę offenſę, & ſic fieri ſtatutum contra tales delinquentes, etiam extr. territorũ, & ualebit, quod dubiũ quoque nõ habet: & probatur ſm Bar. in l. ne quid. i. §. de his. ff. de incen. rui. nauf. & ita etiam tenet Ancha. in rep. c. canonum ſtatuta. col. 181. de cõſti. & ſi ſpeciale eſt odio horum latronũ in multis alijs caſibus, non eſt ratio cur iſto, iſtud ẽt dici nõ debeat qđ reus trahat actorẽ ad ſuũ forũ, ut inquit glo. prædicta, & par habeat imperiũ in parẽ, ut inqt in l. ſi. cui. in §. cũ ſacrilegiũ. ff. de accu. improbando opinionẽ Cy. ut hic facit, qui tenuit cõtrariũ, in auth. qua in prouincia. C. ubi de cri. agi. oper. & malè.

Item fallit adhuc ſm Bar. quando iudex loci, ubi Peruſinus offenditur, non uindicaret offenſum, quia (ſubijcit) tunc ſtatutũ fieri poterit contra offendentẽ ciuem Peruſinũ, ẽt ext. territoriũ quod probat auctoritate Inno. in c. poſtulaſti. de fo. com. qui hoc non dicit, ſed qđ ſi iudex loci negligat facere iuſtitiam, poterit uti iudex offenſi conſilio c. dominus. 22. q. 2. negligentem ſcilicet conuenire, quem tex. in arg. etiam hic, & in c. nullus. C. de Iud. adducit Bart. nec probant: uerũ nihilominus ratione uidetur limitatio, quoniam ſic iudicis loci negligentia uẽdicanda eſt, arg. in c. 1. de ſup. neg. prælato.

Secundo eo redeundo unde diſceſſimus, colligo ex dictis Bar. ſi ciuis delinquat extr. territo-
117 rium, quod de tali delicto, † poterit puniri, & ſi de eo ſtatutum expreſsè loquatur, quod ualebit. Mouentur, quia ratione originis de delicto ubique commiſſo poterit puniri, ſtatutumq́ue ualebit cum ſit de ipſius iuriſdictione, ut in l. 1. C. ubi de cri. agi opor. & in l. fin. ff. de dec. ab. ord. fa. primũ dictũ bene probatur in d. l. 1. ſed non ſecundum in d. l. fin. unde melius facit tex. in l. 2. C. de eunuch. & in l. mercatores. C. de commer. per eum adhuc allega. & quoad primum rurſus, ita etiam tenet Bal. conſi. 471. col. 2. uol. 3. dicens uerum eſſe de iure, licet de facto non ſeruetur, & maximè quia ſic alias delictum remaneret impunitum, & malè. l. ita uulneratus. ff. ad legem Aqui. cap. ut famæ. de ſen. * exco. communis opi. *. tamen in contrarium eſſe uidetur, ut atteſtantur Bononien. in praxi Auern. inque. §. conſtante. nu. 90. & Gramma. poſt eum deciſio. 26. nu. 9. ſed quia ita tenentes non tẽdent iuribus ſupr. allega. à prima Bar. recedendum non eſt, quam tenuit etiã paulo inferius, nu. 47. per tex. in d. l. 1. C. ubi de cri. agi op. & in d. l. 2. C. de eunuch. uel diſtinguendum, ſi iudex loci delicti procedat, ut delinquentem puniat, quod iſto caſu non poſſit iudex domicilij ſeu originis, ſed ipſum petitum remittere teneatur. §. ſiquis uero, in Auth. ut nulli iud. l. ſi cui. §. fi. ff. de accu. & ita procedat opi. communis, alias autem ſic, & ita contraria, ut in iuribus pręalle. & ratione ſupradicta. eſt uerum quod hodie de conſuetudine Italiæ d. remiſſio non fit, ut inquit Bart. in l. ſepulchri. num. 3. ff. de ſep. uio. quia par in parem non habet imperium. l. natura magiſtratus. ff. de arb. ſed tamen (ut dixi) iuridica eſt: & quamuis non fiat, fieri tamen deberet, ut ſic quiſque in ſua iuriſdictione conſeruetur, neque falx ponatur in alienam meſſem. l. fi. ff. de iu. o. iud. c. nullus, de parroch. cogitabis.

Ad materiam hinc etiam dubitat Bar. ſi exercitus Peruſinus ſit ſupra Aretium, ibique forenſis alium forenſem interficiat, an poſſit à poteſtate Peruſij puniri. & concludit breuiter poſt Mart. & Iacob. But. quod ſic, deque conſuetudine ſeruari teſtatur, quicquid ſit de iure. Motus quia delictum eſt commiſſum in ſuo territorio, ex quo à terrendo dictum eſt, vulga. l. pupillus. §. territorium. ff. de uerb. ſi. & exercitus ibi eſt, ut terreat, & coerceat locum illum. Quæ ratio iudicio quidem meo non concludit, ex quo Aretii territorium eſt. d. §. territorium, & nõ Peruſij, quanquam exercitus terreat: & ſi cõcludit, potius concludit, quod à duce exercitus puniatur, & nõ à poteſtate Peruſij, & lõge rõnabilius eſt: & ita

Bal.

Bal.etiam hic, col.pe.ſenſiſſe uidetur, & benè.
Secundò dubitat ſi ſtet ſtatutum Peruſij, qđ
poteſtas de quolibet homicidio poſſit i quirere,
aliud uerò quòd pro homicidio certa pœna im-
ponatur, & Peruſinus delinquat extra territo-
rium, an poteſtas poſſit inquirere, & punire ſe-
cundum formam ſtatuti, an ſolum de iure com
muni. & breuiter opinionibus relatis, multiſq;
hinc inde dictis, quæ non refero, niſi quatenus
expediat ut infra, in eã Cy. inclinauit, quoad pri-
mum punctum, qui Senis hanc q. diſputauit, q.
ſcilicet poſſit per inquiſitionem procedere, in
his terminis ſtatutum intelligendo, in quibus lo
quitur, ideſt ſimpliciter. & quãquàm dicat mul
ta inutilia uelle reijcere, uidetur mihi tamen, qđ
ea referat. Pro iſta opi. igitur hoc tantum facit, q̃a
certum eſt quod poteſtas iuriſdictionem habet
de iure communi, ergo ea uti poterit cum illa
qualitate, quæ ſibi à ſtatuto addita eſt, quod poſ
ſit per inquiſitionem procedere, maximè quia
additur facilè. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de no-
xa. act. quod arg. tamen non ſubſiſtit, quoniam
* contrarium (ut dixi ſupr.) communiter * tene-
tur, quod imò iuriſdictionem non habeat, ergo
nec tam facile qualitas addi potuit. l. eius qui in
prouincia. ff. ſi cer. pet. l. 1. ff. de uſuf. Bar. in l. 1. ad
fi. ff. de uſuf. le. niſi (ut pariter ſupradictum eſt,
nec repero) diſtinguendo ſaluemus: & dato qđ
iuriſdictionem habeat, uidetur mihi quod con-
cluſio ſit indubitata, quoniam ſtatutum hoc di-
cit expreſſe: & cum in uerbis nõ eſt difficultas,
non eſſe admittenda uoluntatis quæſtio. l. ille
aut ille. §. cum in uerbis. ff. de lega. 3. ſubijcit ta
men Bar. poſt multa (ut dixi inutilia, & parum ſa
cientia) quòd condemnatio fiet de iure commu
ni, adhuc non tutum, ut infr. ſtatim. Quoad ſecũ
dum punctum igitur, facit pari modo lõgam di
ſtinctionem uſque in finẽ legis, & iudicio meo
etiam parum ad propoſitum, diceremq́ue ego
(ut ſupra) dato quòd iuriſdictionem habeat, ſi-
cuti poteſt inquirere, quod ita etiam poterit pœ-
nam delinquenti imponere, in ſtatuto expreſſa,
à cuius uerbis recedere non debemus. l. 1. §. in re
igit dubia. ff. de exercito. ac. d. l. 2. C. de eunuch.
præallega. l. 1. C. ubi de cri. agi oport. & dictum
quoque fuit ſupr. ſatis.
Capio modo glo. in uer. Petrum Apoſtolum
(cæteræ enim uſque modo fuerunt abſolutæ)
quam diuido in duas partes, prout in prima q.
diſputat, an uſuræ peti poſſint de iure ciuili. i 2.
pro deciſione diſtinguit. 2. eſt ibi, ſed diſtingue,
ut in ea. aliter diuidit Iaſ. dic, ut per eum. iſtam
glo. per modum oppoſitionis, reaſſumit Bar. hic
118 nu. 5. & in hoc tandẽ reſidet † uerumq́ue eſt,
poſt glo in c. 1. 10. d. quod licet uſuræ alias om-
ni iure cum diuino, tum canonico, & ciuili pro-
hibitæ ſint: & nimirum, quia uſurarius eſt præ-
do, ſimilis hæretico: imò hæreticus, ſimilis le-
proſo, peccans contra naturam, qui ore lingit,
& ſtringit, ut ſcorpio, quiq; ſicut leo famelicus
ſemper quærit quem deuoret, cõmittendo frau-
dem in omnibus prædicamentis: uſura uerò ip-
ſa uoracitas, & nequitia, ut pulcherrimè inquit
119 Bald. conſil. 395. colum. 1. uol. 5. † nihilomi-
nus iure ciuili, conniuentibus oculis, & ſub diſ-
ſimulatione quadam permittuntur. l. eos. C. de
uſu. ut maius malum uitetur, quod ſemper fieri
debet, & permitti abſurdum, ut uitetur abſur-
dius. l. ita uulneratus. ff. ad legem A qui. & idem
in concubinatu, ut not. Bar. in l. in concubinatu.
ff. de concub. & dixi alibi ſatis, maximè apotheg
ma. 345. & in lib. qui inſcribitur enchirid. rerũ,
ſingu. c. 264. nouiſſimè autem, quod ſic etiam
olim Iudæi vxores dimittere poterant per libel-
lum repudij, ne eas occiderent, & ſic ſibi conceſ
ſum hoc erat permiſſiuè, non per modum iuſſio
nis, ratione prædicta, & ut Mar. c. 10. Verũ quia
permiſſio hæc non excuſat à peccato, longè ue-
rius erit dicere, quod nullo modo exigi poſſint,
niſi, ut intereſſe petantur, & ratione damni e-
mergentis, ut ſubijcit idem Bar. & glo. prius ſic
diſtinguendo, quod & proximè retulimus, &
habetur aliàs in locis ad idem allega. utrobique,
ideſt in l. curabit. C. de ac. emp. & in l. Iulianus. i
§. idem Papinianus. ff. eo. & in c. ſalubriter, & in
c. conqueſtus, de uſu. & ita dicit etiam Bal. conſ.
277. uol. 3. & cõſ. 322. col. fi. eo. lib. melius Pau.
Caſt. conſi. 102. col. 5. uol. 1. in uenditore, poſtq̃
tradidit rem, & facultatem utendi, quod licitè re
cipit uſuras precij retardati, quæ dicitur potius
intereſſe, ut ſupr. & in emptore, quando uendi-
tor accepto precio re ipſa eſt in mora, ut illi
pariter teneatur ad uſuras rationabiles loco in-
tereſſe ſoluendas. Bar. in l. uinum col. 2. ff. ſi cer.
pet. & in marito, moram paſſo in dote ſibi dan-
da, & petente uſuras, quæ ſuccedunt loco inte-
reſſe, ex quo onera matrimonij ſubit: ita etiam
dicit Bar. adhuc in l. inſulam, in §. uſuras. ff. ſolu.
mat. quem refert, & ſequitur Ancha. conſi. 93.
& in muliere è conuerſo petente dotis reſtitu-
tionem, idem Ancha. conſ. 150. col. 1. pulchrè So
ci. conſi. 88. nu. 7. & 13. uol. 4. nonnihil Veronẽ.
120 caute. 125. ad fi. † & iſtæ uſuræ loco intereſſe
(ut dixi) in contractibus correſpectiuis, ex qui-
bus hinc inde reſultat cõmoditas peti poſſunt
in fore fori, & in foro poli, ut ex multis decla-
rat Corn. conſi. 145. col. 2. & 4. uol. 2. & conſi.
71. col. 2. uol. 4. & conſi. 166. col. 2. eo. lib. Go-
zad. Bononien. conſi. 55. nu. 11. Alex. con. 69. ad
fi. uol. 1. & cõſi. 60. col. 3. uol. 4. & cõſi. 121. col.
2. vol. 5. Abb. conſi. 66. col. 2. vol. 1. & alij, quos
* referre non curo, & eſt communis * opi. & hic
ſumpta occaſione feris extra propoſitum mul-
ta congerunt ſcriben. & præcipuè Iaſ. hic, an Pa
pa poſſit diſpenſare, quòd Iudæi fœnus exerceãt
& permittere principibus Chriſtianis, quòd in
eorum urbibus id ipſum faciant, dic, ut per eũ,
& ut dixi ego etiam cõſultus aliàs à magno quo
dam patricio latè conſi. 11. uol. 2. Ex his dicunt
etiam Theologi, quòd longè dignior, & præſtan

tior (quod nota) eſt lex Euangelica, quàm Moſai
ca, & humana, quoniam iſtę aliqua mala permit
tunt, ut libellum repudij, uſuras, & cócubinas:
illa uerò nec malum quidem ullum.

Glo. etiam in famiá, clara eſt. ſolum enim arg.
colligit primo. ſecundo opponit, & ſoluit: ſecú
da eſt ibi. & licet. eam reaſſumit Bar. pariter per
modum oppoſitio. & ſoluit, ut in ea dicitur ad
121 unguem. † quòd periurus non ſolum à Deo,
uerum etiam corporaliter punitur, & bñ: quia
iura ſunt aperta in l. 2. C. de reb. cre. ibi, deum ul
torem habet. etiam l. pe. C. de indic. uid. tol. ibi,
ſatis inhumanum uidetur, per leges quæ periu-
ria puniunt. & declara tu puniri à deo, quando
deo iuratur, corporaliter ſi iuratur homini: ita
Bal. in l. ſi duo patroni, in §. fi. ff. de iureiu. c. quę-
cunque. 6. q. 1. Odóf. in l. ſiquis maior, ad fi. C.
de tranſac. Gui. Papæ conſi. 30. ad fi. & alias licet
deum habeat ultorem, d. l. 2. quòd tamen punia-
tur etiã criminaliter, probatur in l. fi. ad leg. Cor.
de falſ. Boer. deci. 305. nu. 3. & 4. par. 2. multa
Pet. de Bellaper. in d. l. 2. & Iaſ. in §. item ſiquis.
col. 12. inſti. de actio. Capel. Tholo. deciſi. 17. eſt
uerum, quando foret periurium iuramenti cal.
quòd corporaliter non puniretur, ut pulchrè de
ducit Bal. conſi. 299. uol. 5. Neſcio tamen, quo-
122 modo ſic periuri mentioné faciat hic glo. † ex
quo forte ſubiicit poſtea Bar. de periuro ad hæ-
reticum, arg. non procedere. Niſi reſpondeamus
infideles & hæreticos religionis eſſe contempto
tes, ut periuri. d. l. 2. ibi, iuris iurandi contempta
religio. C. de reb. cre. ideo periuros etiam uoca-
uit largo ſumpto uocabulo, eoſque puniendos
fore, tum à deo tum etiam ab homine corporali
ter, ut ſupr. deque his ego alibi multa, & maxi-
mè in d. l. ſiquis maior. uel dic periuros, id eſt er
rantes in fide, ut hic per Albe. ad fi. quod idem
eſt. ſubijcit etiam Bar. (obiiciatque dictum ſit)
123 † quòd hæreticus erit, qui dixerit periurium
non eſſe peccatum: nihil allegat, adde tu ſimile,
quòd erit etiam quis, ſi dixerit fornicari non eſ-
ſe peccatum, ut inquit Collecta. in c. 1. de hære.
uel uſuras, Clem. 1. ad fi. de uſu. Corn. conſi. 164.
in prin. uol. 2. uel, quod donatio Conſtantini nó
ualuerit facta eccleſiæ: ita per Abb. conſi. 84. col.
1. uol. 1. & qui dicit ſimiliter Canones non liga
re, utpotè factos à non habente poteſtatem, ut di
cit Card. in Cle. 1. de æta. & quali. & Feli. in c. 1.
col. 3. de conſti.

Sequitur glo. diuina, quam diuide, ut in ea, &
ut per Iaſ. eum reaſſumit Bar. hic, nu. 10. ſiue in
3. oppo. & multa dicit, ut per eum pariter. Ex cu
ius dictis aliqua ſunt colligenda: ſed primú glo.
ipſam declara in prin. inque illis uerbis, eccleſia
124 ſtica ſcilicet, † quia ſeparantur à communio-
ne fidelium, de excommunicatione minori for-
te intellexiſſe, quoniam maior eſt, ſi ſeparetur
quoque à communione ſacramentorum, eaque
pœna nulla eſt maior in eccleſia dei. c. corripiãtur
24. q. 3. l. hi, qui ſanctã fidem. C. de apoſta. Abb.
in c. cum inter. de conſue. & ita hodie ſunt hære
tici, excommunicati ipſo facto. c. ad abolendam.
de hære. c. ut famæ. de ſen. excommunica.

Modò ex dictis Bar. collige, & primo, quòd de
125 iure Codicis hæretici ſunt infames † de facto,
& nõ de iure, quodque à teſtimonio non repel-
lebãtur: quod ex duobus probat, prout ſunt duo
dicta. primo, quia uocat tex. hic eos dementes,
eſtque uerbum, quod ad infamiam facti potius
quàm iuris refertur. Sed conſidera tu diſputatio
nis gratia, non ſimpliciter dementes uocari, ue-
rum etiam ueſanos quę geminatio operatur plu
rimum. l. Baliſta. ff. ad Treb. vſque adeo, ut ob id
potius infamia iuris quàm facti notari uideãtur.
cogita.

Secundò quoad aliud, quia infamia facti ha-
bet ſolum duos effectus, de quibus in l. 1. ff. de
his qui not. infa. & in l. nullam. C. ex quib. cau.
infa. irro. excludendi à dignitate, & non exclu-
dendi fratrem exhæredatum à querela. ergo nec
repellendi à teſtimonio: quod etiam ſubſiſtere
non uidetur, ſed confundi potius per tex. in l.
quoniam, infra. de hære. ut poſtea ſubijcit. ideo
cogitandum eſt, quo ad iſtud quoque, ut tamen
dicat Bar. ita etiam tenebat prius Pet. Cy. & Ia-
cob. Buit.

126 Secundò † collige, quod iure nouo omnes hę
retici ſunt infames, & conſequenter à teſtimo-
nio repellẽdi, quod dubium non habet, quia (ut
ipſe rurſum dicit) probatur aperte in auth. Gaza
ros, & in l. credentes. inf. eo. de hær. & in l. 3. in
§. lege Iulia. ad fi. ff. teſti. & uere iura ſunt clara.
tradit idem Bar. in l. Caſſius. ff. de ſenato.

Limitat tamen in caſu, quando admitteren-
tur in ſubſidium, & tunc cum tormentis, ut in l.
ſerui, & in l. ob carmen in §. pe. ff. de teſti. quę iu
ra loquuntur in caſibus ſpecialibus, ut inquit ét
Iaſ. hic, & benè. & in ſeruis (adde tu) non in libe
ris hominibus, nec quoque quòd in ſubſidium
torqueantur. Niſi replicemus quòd imò hoc idẽ
ſentiant, & maximè tex. in d. l. ſerui. ibi, cum alia
probatio ad eruendam ueritatem non eſt. & in ſi
mili glo. in §. ſi uero. in Auth. de teſti. & licèt lo
quantur in ſeruis, præſtant nihilominus argu.
ut idem dicamus in hæreticis, arg. in l. regula. in
§. & licet. ff. de iu. & fac. igno. uel dici poſſet ul-
127 tra omnes, † quòd licet repellantur, non re-
pellentur tamen ſic infames pariter. d. l. quoniã
§. inter ſe. infr. de hære. Bal. in l. cum mulier. col.
12. ff. ſol. ma. cogita.

Tertiò collige quod infamia facti, teſtem nó
128 repellit. † eſt bene uerum (ſubiicit) quod mi-
nus ei credetur, quàm ſi nota careret infamiæ,
ut per glo. in l. 3. in §. duæ autem ſunt cauſæ, ff.
de carb. edic. ubi glo. idẽ Bar. in d. l. Caſſius. imò
dicit Bal. (adde tu) quod fidẽ nullam facit, in l. 1.
col. 1. & 2. C. de teſta. & maximè quando tempo
re iuramenti erat infamis, de quo tamen alias p
Nel. in tract. ban. in 1. par. 3. tempo. q. 16. & di-
ctu mirabile eſt, alias à dicta gl. non recedendo,
quia

quia ſi conteſtem is haberet auctoritatis notæ,
quòd ei ſine dubio crederetur, perinde ac ſi infa
mis nõ eſſet, arg.in l.ſiquis ex argẽtarijs, in §.1.
ff de eden.bonus tex.in l.ſi cõmunem.ff.quẽad-
mo.ſerui.amit.Nel.in loco præallega. Bal. conſi.
152.col.1.uol.1.& in ciuilibus prædicta proce-
dũt.& ſubdit Bar. quod teſtes adeo uiles & igno
ti eſſe poſſent, quod non inconueniret etiam de
uenire ad tormenta, ut in §.ſi uerò.in auth.de te
ſti.per quem tex.ita etiã dixerunt Ferrarieñ. con.
17.num.21.uol.1.& quamuis alius in §. licere.
eo.ti.& lib. dicat ſimpliciter iſtis deponentibus
credendum eſſe, debet tamen cum iſta declara-
tione intelligi, arg.in l.utrum.ff.de peti.hæ.& in
c.ſuper quæſtionum.in prin.de offi.de.& in l.nõ
eſt nouũ,& in l. ſed & poſteriores. ff. de legi. &
hoc idem (licet non dicatur) operatur uilitas eo
rum, quæ facit, ut recedamus à regulis iuris cõ-
munis, quoniam aliàs liber homo regulariter
torqueri non poteſt.l.unius.§.teſtes. ff. de quæ-
ſtio.ſeruus autem ſic, utpote uilis, ſi aliter ueri-
tas inueniri non poteſt.l.diuus, in prin. ff.eo. &
ita debet declarari quod dicit idem Bar. conſi.3.
col.2.& Ancha.conſi.64.col.3.& conſ.127.col.
3.& Are.conſi.71.ad fi.Tamẽ aduerte, quia tor-
quetur etiam uilis ſi uacillarit, non regulariter.
& ita intelligi debet tex.in d.§.ſi uero ignoti, &
declarat idem Are. conſi.61.col.1.cogita.

Inſtat etiam Purpu. quod Bar. hic ſit ſibi ipſi
contrarius, quoniam repugnat quòd infamia fa
cti notati ſint, & ignoti. ſed poteſt reſponderi,
ignotos eſſe, id eſt ignobiles, & abiectos, ſicque
Bar.intellexiſſet:.uel ſtare iſta ſimul, quod apud
bonos grauesque uiros ſint infames, & tamen
ſint ignoti parti, contra quam deponunt, & iu-
dici, ea de re quicquid dicatur, Bar. optimè lo-
qui uidetur.

Sed quid in criminalibus? abſolutè dicit Bar.
129 & concludit nõ admitti,† quoniam probatio-
nes debent eſſe luce meridiana clariores, & be-
ne: eſtque hyperbolica loquutio.l.fi.C.de proba
tio. & nimirum, quia criminales controuerſiæ
ſunt graues, deque graui præiudicio agitur tũc:
imò quod quælibet criminalis, quanquàm mini
ma, eſt maior quacunque pecuniaria inquit iu.
con.in l.in ſeruorum.ff.de pæn. ideo cautius eſt
quoque agendum, & procedendum.l.1.§.ſed &
ſiquis.ff. de Carb.edic.c. ubi periculum. de elec.
in 6.Niſi (ut ſubiicit, & rurſum benè) ĩ ſubſidiũ,
l. qui ultimo.ff. de pæn. & aliis adductis ſupra,
quod etiam ex multis comprobat Iaſ. ut per eũ.
adde tu eundem in d. l. Caſſius. Crot. in tracta.
de teſti.nu.49.& 71. & ſimile, quia ſi crimẽ per
alios probari non poſſit, ipſius criminis ſocius ĩ
ſubſidiũ admittetur in teſtem.c.fi.de teſt.cogen.
Bar.& alij in c.quoniam.de teſti.Bal.in l.quoniã
C.eo.Areti.conſi.61.ad fi.

Reſtat glo.fi. in uer. vindicta. quæ diuiditur
in duas partes, prout in prima infert unum ex
tex. quod pœna hæreticorum, & infidelium ſit
extraordinaria ad arbitrium iudicis. in ſecunda
opponit, & pro ſol.ſe remittit. 2.eſt ibi, item cõ-
tra, ut in ea, quam reaſſumit hic Bar. & tandem
concludit, quod pro maiori hæreſi, ſeu docenti-
bus, infligatur pœna mortis, pro minori uero ſi-
ue diſcentibus, minor, & benè, ut in l.Arriani,
& in.l.quicunque, in §.vniuerſi,& ibi glo.infra
de hære.& ita tranſit etiam Cy.hic ad fi.ante eũ.
Quicquid ſit, adde tu, quod de generali conſue-
130 tudine hodie hæretici comburuntur, † & ortũ
habet hęc pœna à uerbis Io. 15. ibi, ſiquis in me
non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & a-
reſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, &
ardet: & habetur in c.firmiſſimè, & in c.ad abo-
lendam, & ibi Io.And.eo.ti.de hære.& not. in c.
accuſatus eo.ti.in 6.Bertrand.conſ.212.nu.2.&
3.uol.2.plenius Grillan.in trac.de hære.lib.1.q.
3.num.5. & ex his omnibus, cætera prætermit-
tens de induſtria hic à Doct. diſputata parum
conducentia ad materiam, ut per eos, de l.iſta ſu
mus expediti, literæ corticẽ (ut aiũt) & gloſſarũ
ac Bar.contextum ſequuti tantum, quoniã pro-
lixitas vere odioſa eſt, & ornari (ut dixi alias, &
ut ille ait) res ipſa negat, contenta doceri: imo ꝙ
indicium imperitiæ eſt longa narratio, debetq́;
ſtudioſo homini ſemper uenerationi eſſe nõ uer
boſa ruſticitas, ſed (ut D.Hiero.ait) ſancta ſimpli
citas, teſtaturque iurecon. & docet fugiendam
eſſe in l.1.ibi, uerboſos commentarios facere nõ
intendimus.ff.de ori.iur. ſupereſt ſolum, ſi quid
in ea boni dictum eſt, quod frugiferum ac utile
eſſe poſſit, Deo optimo maximo primùm gratias
agere, legentique poſtea gratulari, & gaudere qđ
ſibi aliqua ex parte profuerit: ſin minus quod
ſcriptione non magnopere fuerit digna, æquo
animo ferre, ſusque deque rati uoluiſſe ſat eſſe,
quanquàm aſſecuti inde non fuerimus, quod
quàm maximè deſiderabamus. & licet appara-
tus fuerit leuis, animus tamen fuit lautiſſimus,
reque, ſi non ſatis uerbis expræſſa, adumbrata ta
men quoquomodo. die 5.Febr.1563.Patauij.

SVMMARIVM.

1 *Rubricæ ad deſignandum illud quod in nigro conti netur, factæ ſunt.*
2 *Argumentum à ſupraſcriptione ſæpe ſumimus.*
3 *Conſtantinus primus Imperator, qui ad fidem Chriſti conuerſus, & fecit l.1.C.de ſac.ſanct.eccl.nomenque nouum Imperatoris habuit, quia antiquitus erant Reges tantum, & alia de eo.*
4 *Conſtantini ante conuerſionem, eccleſijs relicta, erant reprobata.*
5 *Conſtantinus, Iuſtinianus, & Carolus Magnus eccleſiam honorarunt.*
6 *Conſtantinus annis.cc.ante Iuſtinianum fuit.*
7 *Concilium, de quo in l.1.C.de ſacr.ſanct.ecc.qd ſit.*
8 *Collegium hæreditatem capere non poteſt.*
9 *Hominibus nil magis debetur, quam ut ſupremæ uoluntatis liberum ſit arbitrium.*
10 *Verbum habeat, aliquando fictionem importat; ali*

quando

quando cum effectu intelligitur: & non nunquam dominium ſignificat, cum exemplis. & alia de dicto uerbo.

11 Legis generalitas reſtringitur ad habilitatem.

12 Signum uniuerſale, iunctum uerbo futuri temporis includit etiam inhabiles.

13 Specialia duo circa idem concurrere non poſſunt.

14 Eccleſiis ante l. 1. C. de ſac. ſan. ecc. relinqui non poterat, nec effectum ſortiri poterat relictum.

15 Geminata uerba recipiũt reſtrictionẽ de habilitate.

16 Verbum libere, in conceſſione principis operatur, ut aliquid indultũ uideatur ultra ius commune.

17 Dictiones præciſæ, limitationem recipiunt ſecundũ ſubiectam materiam.

18 Priuilegium legitimè eſt interpretandum, & nemini damnoſum eſt.

19 Motu proprio quæ conceduntur, ſine aliqua reſtrictione, & ad unguem debent ſeruari.

20 Priuilegium, contra ius commune, & alteri nociuum, ſeruari debet, prout uerba ſonant.

21 Opinio, quæ eccleſiæ fauet, & religioni, teneri dẽt.

22 Beneficium l. 1. C. de ſac. ſanct. ecc. ad hoc ut competat, an requiratur quod quis ſit conſtitutus in articulo mortis.

23 Verba enunciatiua geminata diſponunt.

24 Licentia pro libera uoluntate exponitur, in l. 1. C. de ſac. ſanct. eccl.

25 Conceſſio ſecundum naturam actus de quo agitur uidetur facta, cum exemplis.

26 Clauſula non obſtante quando apponi debeat.

27 Intellectus ad l. 1. C. de ſac. ſanct. ecc. in illis uerbis ſanctiſſimo etc.

28 Suppletur propriè quod deeſt.

29 Concilium quid ſit, & unde dictum.

30 Teſtator non poteſt grauare hæredes ultra uires hæreditatis.

31 Hæres ultra uires hæreditatis tenetur, ſi inuentarium non conficit.

32 Caſſum quod fit, ſit inutile, & uanum.

33 Iudicium quandoque pro inſtantia capitur, quandoque pro actione: interdum pro ſententia, pro quæſtione, pro diſcretione animi, & pro ultima uolũtate.

34 Intellectus ad l. 1. C. de ſacr. ſanct. eccl. in illis uerbis, nil enim magis eſt, quod hominibus debeatur.

35 Eccleſiis in ſcriptis, & ſine, quis poteſt relinquere quod optauerit.

36 Stylus quid ſibi uelit, & quot modis ponatur.

37 Mors omnia ſoluit.

38 Dominium non abdicatur ex ultima uoluntate.

39 Legatum incertæ perſonæ factum, non ualet.

40 Collegia & uniuerſitates funguntur uice perſonarũ.

41 Collegia laicorum approbata inſtitui poſſunt, & capacia ſunt.

42 Fratres minores, et eorum collegia incapaces ſunt. eo, quia frater quidam eiuſdem ordinis prædicabat Chriſtum pauperem fuiſſe.

43 Publico iuri derogari non poteſt.

44 Teſtamentum quo caſu non ſit ſeruandum.

45 Iuris ciuilis ſolemnitates per l. 1. C. de ſac. ſanct. ecc. non ſunt ſublatæ.

46 Saturnina opinio, ſemper eſt falſa.

47 Apoſtoli dictum, in ſpiritualibus præualet dicto Imperatoris.

48 Communi ab opinione haud recedendum.

49 Veritas facilius inuenitur.

50 Vniuerſalis dictio nihil excludit.

51 Caſus omiſſus pro omiſſo haberi debet, & diſpoſitioni iuris communis relinqui.

52 Lex facilius diſpenſat quo ad unum, quàm quo ad plura.

53 Iura iuribus concordari debent.

54 Miles arma, potius quam iura ſcire debet.

55 Intellectus ad l. hac conſultiſſima. C. de teſta.

56 Priuilegium aliquid operari debet.

57 Canonico iuri ſtandũ, quo ad uincula ab eo inducta.

58 Teſtamentum ad pias cauſas pauciori numero ſeptem teſtium fieri poteſt de iure canonico.

59 Legata ad pias cauſas, an debeantur hæreditate non adita.

60 Legata quando facta dicantur ad pias cauſas.

61 Anima dicitur miſerabilis perſona.

62 Pias ad cauſas de relictis Falcidia non detrahitur, nec Trebellianica ſecundum com. op.

De ſacroſanct. eccle.

¶ Imp. Conſtantinus A. ad populum.

HAbeat vnuſquiſque. Quoniam
1 rub. † factæ ſunt ad deſignãdum
illud, quod in nigro continetur,
l. 1. ff. ſi cer. pe. & ibi Alex. plenè.
ſciendum eſt, cum hæc, de ſacroſanct. eccl. tres habeat partes, ſeu tria contineat, de ſacroſanct. ec. de rebus, deque priuilegijs ipſarum, quòd in multis legibus huius ti. de his tractatur, quòdq; hæc primam partem ipſius potiſſimum reſpicit, ad quod aduertit etiã hic Odoſ. & benè.

Supraſcriptionem inde quoque conſiderantes,
2 unde ſæpe argu. ſumimus, † ut per Abb. in
c. auaritiæ, de præben. Gemi. in c. 1. de deci. in 6. Albe. in l. illud. inſt. eod. in prin. qui hanc rurſus Conſtantinus populo condidit, & in ipſius fauorem amplius promulgauit, quia non fuiſſet aliàs ſatis condere eam abſque promulgatione. l. ſi repetendi. C. de condi. ob cau. l. cum Syllanianum. in fi. C. de his quib. ut in di. & in ſimili fecit etiã. l. fi. infra. qui admi. ut Gratia. Valen. & Theodo. l. 1. ſupra de ſumma Tri. & fi. catho. & ſi dixerim motu proprio, non errabo, quoniam eſto, quòd non præſumatur, niſi exprimatur. c. ſi motu proprio. de præben. in 6. Iaſ. plene in l. 3. ff. qđ quiſq; iu. Gui. papæ deci. 237. dixi ſupra, col. 2. præſumitur tñ (licet hoc idem non declaret Purpur. in d. l. 1. in prin.) i legibus principum generalibus. l. humanum. C. de legi. Bar. in authen. quas actiones. col. 2. infra eo. aliàs nu. 6. idẽ Iaſ. hic, lectu. 1. col. 3. Bellen. in tracta. de charita. ſub q. 123. Papa, col. 2. uerum hæc l. eſt generalis. l. leges. C. de legi. c. erit autem. 4. diſ. ergo oĩno pſumetur.

Item ſciendum eſt, ut hic per Bar. nu. 8. in repe. Saly. in prin. Bal. lect. 2. col. 1. quòd Cõſtantinus

3 nus. fuit † primus Imp. ad CHRISTI fidem con
uerſus, vt per glo. in l. diuiti, in prin. infr. de na-
tu. libe. & nomen nonum (ultra eos) quoniam
antiquitus erant Reges tantum, & in ueteri te-
ſtamento Reges non Imperatores inueniuntur,
quòdque fecit hanc legem, ex quo multi relin-
quebant bona ſua eccleſiis, & locis pijs, amore
Dei, & in remiſſionem peccatorum ſuorum.
4 Et † quia erant ante ipſius conuerſionem repro
bata relicta hæc, effectum, utpote nulla, ſortiri
non poterant. & adeo uerum eſt, ut in quodam
ſermone ad idem dixerit etiā Diuus Bernardus,
5 quòd † tres fuerunt Impp. qui Eccleſiā honora-
runt, primo Conſtantinus, à beato Syluestro ba
ptizatus. c. Cōſtantinus. 96. diſ. ſecundo Iuſtinia
nus, de cuius clementia patet in epiſtola, inter
claras. ſupra. de ſum. tri. & fi. catho. Tertio Caro-
lus magnus, de quo in c. Hadrianus. 63. diſ. &
6 obiter dictum ſit, † quòd ante Iuſtinianū 200.
ferè annis fuit Conſtantinus. §. fi. Inſti. de bo. po.
& ibi not. l. fi. §. nos itaque. C. de cu. fu. d. l. fi. in-
fra, qui. admi. adeo ut ſomnia ſint, quæ dicit Al-
be. in prima conſti. ff. col. 1. quòd fuerit filius Cō
7 ſtantini: imò tex. in c. habeo librum. 16. di. † præ-
mitti etiam poteſt quid ſit concilium, de quo fit
mentio hic, & dici, quod ſit conſeſſus certorū
uirorum, uel mulierum catholicorū, ſeu catho-
licarum ac uenerabilium ſtatis diebus, & horis,
ideſt ſtatutis coeuntium, ut in ſimili declarat
Theophi. in §. eadem inſti. quibus alie. non li. uel
dicamus quod hic pro collegio capiatur, uel pro
templo, & eccleſia, quæ in concilijs fuerunt ap-
probata, illis ſcilicet quatuor, de quibus i l. 1. 2.
3. & in ep. victor. ſupr. ti. 1.

Summario, diuiſione, & caſu clara eſt. Du-
8 bitandi rationem tamen faciebat † tex. in l. col-
legium infra de hæ. inſti. ubi indubitatum eſt,
collegium hæreditatem capere non poſſe, idēq;
in c. 1. de relig. domi. in 6. Abb. conſi. 55. in quæ-
ſtione. col. 1. uol. 1. glo. in l. cū ſenatus. ff. de reb.
dub. & in l. collegia. in §. in ſumma. ff. de colle. il
li. & in l. 1. C. de Iudæ. ergo nec concilio clerico-
rum (ut hic dicitur) aliquid relinqui. Maximè
quia eſt corpus fictum, & repræſentatum. l. mor
tuo. ff. de fideiuſſo. l. proponebatur. ff. de iud.

Pro ſol. dicendum eſt breuiter, contrarium
fore uerum in collegio reprobato, uel in colle-
gio ſimpliciter, quod reprobatum præſumitur,
niſi approbatum aliàs oſtēdatur, & liqueat. ſed
hic concilium clericorum erat approbatum er
go ei ad libitum relinqui poterit, ut per gloſ.
Bartol. & omnes hic, & in dicta l. cum Sena
tus. & in l. hoſtes. ff. de capti. & poſtli. re. & li-
queat dixi, quia collegia aliqua artificum, enu-
merata in l. fi. ff. de iu. immu. ipſo iure ſunt ap-
probata. quod etiam teſtatur idem Bar. in l. 1. in
prin. ff. quod cuiusque uniuer. no. & eodē mo-
do poteſt reſponderi ad tex. in d. l. 1. C. de Iudæ.
ſi adducatur pro dubitādi ratione, ut adhuc Bar.
inquit hic, & clarius in d. l. cum Senatus. uerum
non quòd collegiū Iudæorum, de quo ibi, non
eſt reprobatum ratione ſectæ, ut hæreticorum,
ſed ideo, quia approbatum non fuit, aliàs nec ſin
gulis relinqui poſſet. l. 4. C. de hære. & tamen re-
linquitur, & relictum ualet, ut per glo. & Bar. in
d. l. cum Senatus. l. ſpadonem. §. iam autem. ff. de
excu. tu. glo. fi. hic. Cy. & Albe. & Seyſel. in rub.
de iuſti. & iu. col. 3. Nec ob. quod ſit corpus fi-
ctum, & repræſentatum, ſed cum tamen homi-
nibus ipſius concilij ſeu collegij in uniuerſo re-
linquatur, ipſum concilium facientibus, uerum
erit, & non fictum, ipſiſque relinqui poterit, &
ut plenè not. in l. ciuitas. ff. ſi cer. pet. Imò cum
ad propoſitum tradatur hic regula, quod in iſto
tex. dubitatio eſſe non poteſt, ut inquit Bar. in l.
quotiens. ff. ſiquis can.

Ratio decidendi tamen ponitur in eo, quia
9 nihil eſt, qđ magis hominibus debeatur, † quàm
ut ſupremæ uoluntatis, poſtquam iam aliud uel
le non poſſunt, liber ſit ſtylus, & licitum quod
iterum non redit arbitrium. per quam ita etiam
dicebat Cal de. conſi. 20. an ſi ſtatutum, col. 2. de
conſti. quòd hæc poteſtas, ſcilicet relinquendi,
maximè pro anima, eſt libera. quòdq; reſtringi
non poteſt per ſtatutū, niſi ex cauſa, & quòd de
nique aliter contineret iniquitatem, & Bar. in l.
1. in fi. prin. ff. ſiquis aliq. teſta. prohi. hoc ad eo
verum eſſe & rurſus, ut qui nō reliquerit alicui
hanc libertatem teſtandi, extra ordinem punia-
tur. & Por. Inſti. de l. Fal. in prin. quòd hac de re
in 12. tab. permiſſum erat vnicuique totum ſuū
patrimonium in legatis relinquere: & probatur
in l. verbis legis. ff. de verbo. ſi. ex qua ratione in-
fertur etiā neceſſe non eſſe in teſtamentis, quòd
de primo fiat mentio, ſicuti nec in legibus, uel
conſtitutionibus, quanquàm ſecus ſit in reſcrip
tis, alia ratione, ut per glo. in c. quoniam. 18. diſ.
& dictu mirabile eſt ultimo, ꝙ lege veteri vſura
rio licebat hac ratione teſtari, ſaluo iure credi-
torum. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pe. hodie
non. c. quanquàm. de uſu. in 6. quæ decretalis,
& ſi fauorabilis ſit, fauor tamen non eſt abſque
odio, quia vnicuique (ut diximus) licet teſta-
ri de rebus ſuis, etiam pyratis, prædonibus, me-
retricibus, & ſimilibus, & ut per Bal. fuſius con
ſi. 298. quæritur, col. 1. uol. 2. & quia ſcripta eſt
ad propoſitum in lege, præſumitur finalis. l. his
ſolis. C. de reuo. do. l. milites argū. ff. de re mil. ge-
neralior dicto, alias eſſet impulſiua. l. 3. §. ſexum.
ff. de poſtu. Spe. i §. poſt hoc. n. 12. & 13. de diſpu.
10 Habeat. Hoc uerbum † quandoque fictionē
importat, exempli gratia in l. ſi ex precio. C. ſi cer.
pe. ibi, ſimulatis pro infectis habitis: nec ab re,
quia uerè facta pro infectis haberi non poſſunt.
l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & poſtli. re. not. in
l. 1. C. de rap. uir. Bar. in l. non. dubium, col. 4. C.
de legi. aliquando. cum effectu intelligitur. l. no-
men filiarum. §. fi. ff. de uerbo. ſi. præſertim in ma
teria iuris congrui: quoniam ſatisfactum legi nō
eſſet, ſi emptor præſentanti ſolueret intereſſe,
iuxta

iuxta regu. tamen l.ſiquis ab alio,in fi.ff.de re iu
di.nulga. l. ſtipulationes non diuiduntur. nerſi.
Celſus.ff.de uerb.ob.quoniam rem non habere t
cum effectu,ut pulchrè declarat Afflic. in tract.
iuris congrui,in 4. not. in prin. Nonnunqnàm
dominiũ ſignificat, ſi dixero,me rem habere ēt
quòd eã alius poſſideat,& ad idem rei uendica-
tionem intentauero. l. is apud ſe quis habere.ff.
de rei ven.interdum poſſeſſionem.l.qui nauem.
C.de nau.Tyb.lib. 11.ſæpe fideicommiſſum.l.fi
deicommiſſa.l.qui concubinam.§. 1. ff. de lega.
3.l.Lucius.ff.de lega.2.ſed ſepoſitis his,hic abſ-
que dubio capitur aliter, & quidem propriè ac
ſtrictè,unumquenque ſcilicet habere licentiam,
ideſt poſſe ad libitum bona ſua, & res ſanctiſſ.
ac uenerabili clericorum concilio relinquere,
pro potentia efficaci,& deducibili ad actum.l.is
poteſt.ff.de acqui. hæ. authen.omnes peregrini.
C.communia de ſucceſ.l.ſi quando.C. de inoffi.
teſta.& communiter uerbum eſt, quod non ta-
men neceſſitat.l.1.& ibi Bar.C.quomo.&.quan
do iud.plene Corſe. i ſingu. poteſt.uel & clarius
dic, ꝙ intelligatur in actu diſpoſitiuo, de poſſi-
bilitate ſecundum naturam ipſius. ſed primo
modo melius,quàmuis nec declaratio iſta ſper-
nenda ſit,ut per Bal. conſi.381. quæſtio ſubulis
eſt,col.2.uol.3.

11 VNVSQVISQVE. Habilis ad teſtandũ, † ex-
ponit gl.& benè.ex quo is, cui bonis īterdictum
eſt, teſtamentũ facere non põt,nec furioſus, &
ſimiles.l.is cui.l.ſi quæramus.ff.de teſta.l.furio-
ſum.infr.qui teſta.fa.po.& ideo dicit.Bar.hic in
rep.nu.1.in.1.opp.quòd generalitas legis ad ha-
bilitatem reſtringi debet, & rurſum bene. l. ut
gradatim. §. & ſi lege. ff.de mu.& ho.Seyſel. in
ſpe.feu.qui feu.accipe.po.col.5. & ad idem Bal.
conſ.255.col.2.uol.3.quòd inhabilitas teſtandi
officit etiam ad pias cauſas. Idem Bart. tamen
adhuc in repe. col. 4.aliàs nu.11.12.13.14.te-
nuit oppoſitũ, quòd imo uerbum unuſquiſque
generale etiam inhabiles comprehendat.

Motus,quia priuilegia,ne dum eccleſijs,uerũ
etiam teſtatoribus conceſſa, in caſu præſentis le
gis,debent aliquid operari.l.ſi.quando. ff. de le-
ga.1.l.1.in fi.ff.ad municipa.c.ſi Papa, de priui-
le.in 6. ſed ſi d. verbum ad habiles reſtringere-
tur, priuilegium conceſſum teſtatoribus nihil
operaretur,ergo.

12 Secundo,† quia ſignum uniuerſale iunctum
uerbo futuri temporis, & continens extenſionē
actus iam conceſſi,includit etiam inhabiles.l.1.
§.nunciatio,& ibi not.per Bar.nu.25.ff.de no.o.
nun.ſed hic huiuſmodi eſt,poteratque añ hanc
l.relinqui collegio clericorum, ergo.

Tertiò, & ultimo, quia in ſimili miles habet
liberam facultatem teſtandi.l.1. ff. de mili.teſta.
& tamen etiam inhabilis habilitatus eſt. l. iure
militari.ff.eo.conſiderando rurſum, & quarto
hanc dictionis geminationem, cum dicitur u-
nuſquiſque,quòdq; multum operari debet,uel
ga.l.Baliſta.ff.ad Treb.l.diuus.§.1. ff.de in. fi. &
reſpondendo ad tex.in d.§.& ſi lege, ꝙ ibi con-
tinetur conceſſio noui actus,non extenſio, iam
conceſſi,ut hic,& ita tenet etiam nu.54.

Et quinto confirmat Iaſo.gloriatus, ꝙ ſit no-
uum fundamentum,lectu.2.col.4. quia de pu-
blica utilitate agitur, quo caſu inhabiles quoq;
comprehendi debent.l.3.§.utrum,& ibi Bar. ff.
ad Sillania.

Et poſtea expoſitionem glo.tenet,quam com-
* muniter ſequuntur Docto. quod etiam teſta-
tur Alex.conſi.182.ſuper eo.in fi.uol.5. & ita di
cit quoque conſi.254.abunde,in prin.uol.6.idē
Iaſ.lectu.2.in prin.& probo ego, ultra alios, ui-
ua ratione,quia ſi ſpeciale eſt hic,quòd collegio
clericorum relinqui poſſit,quidquid nobis pla-
cuerit:(quod admittunt omnes)non eſt aliter di
cendum,niſi hoc idem fieri poſſe,dummodo te
13 ſtamenti factionem habeamus: † aliàs duo ſpe-
ciale circa idem concurrerent, ꝙ collegio relin-
quatur,& ab eo quidem,qui inhabilis ſit,& ma-
le,nec dicendum.l.1.C.de dot. promi.l. cũ poſt.
§.gener.ff.de iu.do.Bal.in l.iter omnes, col. 2. C.
famil. erc.

Præterea duo erant impedimenta, unum, ꝙ
collegia ante hanc legem approbata non erant;
aliud uero, ꝙ qui teſtamenti factionem non ha-
bebant,relicta hæc facere non poterant: facta igi
tur diſpenſatione quo ad unum, non intelligi-
tur facta quoad aliud. l. ſi non lex Hæliaſcentia.
ff.de hæ. inſti.& hoc eſt forte, quòd in argu. pro-
bat tex.in l.tutori.C.de nego.geſt.ibi, ſufficit ſi in
paucis amici laboribus conſulatur.

Conſiderantes adhuc uoluiſſe Conſtantinum
legis noſtræ authorem, ſe in dubio conformare
cum diſpoſitione iuris communis, quòd d. uer
bũ ad habiles reſtringeretur. d. §. & ſi lege.Bal.
in l.fi. col. 1.C.de contrahen. emp.Alex. conſil.
254. abunde, in prin. uol.6. & præſertim, quia
una lex aliam declarat.l.non eſt nouum.l.ſed &
poſteriores. ff. de legi. c. ſuper quæſtionum, in
prin.ff.de offi.de.

Nec ob.contraria, quibus particulariter non
reſpondet Iaſ.quia ad primum dici poteſt, priui-
legium ſatis operari, ex quo relicta non reſcin-
duntur,ut prius: & ſic ſufficit, ꝙ diſpoſitio non
ſit inanis, & cluſoria.d.l.ſi quando.l.Meuius,in
prin.ff.de lega.2.Alex.conſi.171.accurate,col.1.
uol.5.Deci.in.d.l.ſi filiusfam.nu.4.ff.ſi cer. pet.
& quia ſatis operatur adhuc,quoniam referun-
tur uerba ad iuris diſpoſitionē, ſecundum Bald.
& Pau.in l.ſi duo.ff de acqu. hæ. Rube. collega
in l.non ſolum,in §.more.num. 801. in fi. ff. de
no. o. nun.

14 Non ob.ſecundum, † quia imò relinqui non
poterat antē hanc legem & dato, quòd relicta fa
cta fuiſſent,effectum tamen ſortiri non poterāt,
igitur argu.ruit. Conſiderando etiam, non facta
reſtrictione, ꝙ reſultaret abſurdum, duoque
ſpecialia circa idem concurrerent, & malè.d.l.1.

C.de

C. de dot. promi. ergo eſto q̃ uerbum uniuerſale etiam contineat extenſionem actus iam conceſſi, non tamen comprehendit inhabiles, ſed ad habiles reſtringetur, & ita declarat idem Bar. ac limitat deciſionem prædictam in d. §. nunciatio, pulchrè Alex. conſi. 53. quæritur, col. 3. uol. 5. & Regien. oſtendunt etiam in d. §. nunciatio, col. 18. dictum uerum non eſſe.

Non ob. tertium de milite, quia reſpõdet Iaſ. hic magis in ſpecie ll. idipſum diſpoſuiſſe: nulr dicere, qđ d. caſu clarum eſt, quia ita præciſe deciditur in d. l. iure militari. hic uero dubium, quo fit, ut ueriſimile nõ ſit ex uerbis gñalibus Imp. uoluiſſe iuri derogare, l. ſi quando, uulga. C. de inoffi. teſta. bo. tex. ultra eum, in c. eccleſia. 2. ibi, Neque enim credendum eſt. de elec. Alex. conſi. 243. perſpectis, col. 3. uol. 6. & conſi. 71. in cauſa col. 2. uol. 7. & in milite id etiam eſt, quia per oĩa ei legalis obſeruantia remiſſa eſt, ut in d. locis not. & in l. licet, ubi moder. Ferrarien. multa, col. 1. & ſi. C. de pac.

15 Non ob. quartum, † quia eſto, quod uerba geminata plus operentur quàm ſimplicia, recipiũt tamen ſemper teſtrictionem de habilitate, quid quid dicat Bar. & hoc idem ad propoſitum firmat Alex. in l. 2. in §. prætor, in prin. ff. qui ſatiſda. co. & eſt aduertendum, quia hic non eſt geminatio uerbi, ſed compoſitio, ſicut etiam in d. l. Baliſta, ibi, quantuncunque pecunnia. & aduertit Iaſ. & benè, in l. pe. ad fi. infra. de pac. quæ (ut dixi) plus operatur, quàm ſimplex: ſed nihil eſt, quoniam omnino reſtringitur, ut per Areti. ubi multa, conſi. 163. uerum eſt, col. 5. nõ nihil Bal. in l. pactum, quod dotali, col. 3. C. de colla.

Non ob. quintum, & ultimum, quia ex illo tex. non bene infertur ad tex. noſtri deciſionem, ut nititur probare Deci. in l. ſi filius famil. nu. 4. & benè, ut per eum. ff. ſi cer. pe. addo ego, qđ ibi principaliter de publica utilitate agebatur, hic ſecũdario: patet ex uerbis prędictis. Nihil enim eſt, quod magis hominibus debeatur &c. & ita eſt ſine dubio tenendum, & ut ſuſius not. ad d. §. is quoque intellectum, in d. §. nunciatio.

¶ ADDITIO. Nouiſſimè tamen ultra prædicta idem Iaſ. lectu. 2. col. 3. contra communem
16 mouetur, quia † ubi in conceſſione Principis adiectum eſt uerbum libere, ut hic, hoc idem operatur, ut aliquid indultum uideatur ultra ius commune. c. 1. & ibi glo. Hoſti. Io. And. &
* omnes, de reſcrip. firmat Areti. conſi. 76. diligenter, col. 1. Addo tu Bar. in l. alio. nu. 9. ff. de ali. & ciba. le.

Cui fundamento dici poteſt, non eſſe uerum, & confundi, per text. iuncta glo. in authen. omnes peregrini. C. communia de ſuc. ubi Imp. hoc uerbo utitur, & inquit, peregrinos, & aduenas libere ubi uoluerint hoſpitari poſſe: & tamen reſtrictionem patitur, ut nec hi, apud quos hoſpitantur, poſſint cogi. l. 1. §. 1. ff. nau. cau. ſtabu. Itẽ concedit eiſdem, ſi teſtari uoluerint, liberam ordinandi facultatem, & nihilominus ſeruata iuris ſolemnitate intelligitur. l. ſi quando. C. de inoffi. teſt. & ibi quoque in indiuiduo eſt caſus. multa Alex. conſi. 65. plura. col. 1. uol. 1. ergo, & hic, & quoad principalem dubitationem, dum-
17 modo teſtamenti factionem habuerit, quia † dictiones, etiam præciſe, limitationem recipiunt ſecundum ſubiectam materiam, ut no. in l. 3. in §. in amittenda. ff. de acqui. po. imò ſi ſtatuto caueatur, q̃ ipſius uerba prçciſe ad literam, prout iacent intelligantur, q̃ non propterea excluſa uidebitur interpretatio neceſſaria, & conueniẽs materiæ, ut per Bar. in l. omnes populi, in 6. q. princi. in fi. ff. de iuſti. & iu. Nec ob. tex. in c. 1. de reſcrip. (ex quo reliqua ad idem ẽt adducta tollentur) quia eo caſu per d. uerbum, erat habilitatus quis ad appellandum, propter delictũ aliàs prohibitus, & ſic cum eo diſpenſatum, hic haud conſiderabile, ubi ſolum collegia clericorum approbata ſunt, ut eiſdem ad libitum relinqui poſſit, & relicta ualeant, ſed nõ ut inhabiles habilitentur.

18 Secundò † tamen inſtar Iaſ. & ſic arguit contra communem, priuilegiũ nemini damnoſum lattiſſime interpretandum eſt, ſecundum Inno. in c. cum dilecti, de dona. & in c. cum olim. de priuile. & in c. ex tuarum, de au. & uſu pa. Bar. in l. ſi quando prima. C. de bo. uacan. lib. 10. ſed priuilegium, de quo hic. eſt huiuſmodi, ergo.

Quod etiam uerum dici poteſt, ſed non ut inhabiles priuilegio gaudeant, & monuum hoc cõfundi apertè uidetur in his terminis, per tex. ſæpe allegatum, in d. l. ſi quando. C. de inoffi. teſta. eſto igitur q̃ concedatur à Principe caſtrũ, quódq; conceſſum intelligatur cum iuriſdictione, & pertinentijs ad ipſum caſtrum pertinentibus, ſi conceſſio ſimplex ſit, & ſic latiſſimè ipſam interpretando, ut ſupr. & in locis ad idem allega. nouiſſime Corſe. in ſingu. princeps. 2. Alex. conſi. 7. uidetur, col. 2. uol. 4. non ita tamen interpretabitur, ut inhabiles habilitentur, declarat Bald. in l. fin. lectu. 1. colum. 2. ff. de conſtitu. prin.

19 Tertiò † mouetur Iaſ. quia priuilegium iſtud motu proprio conceſſum eſt, quod & nos etiã ſupr. declarauimus: uerum hoc caſu uerba ad unguem, prout ſonant, & ſine aliqua reſtrictione ſeruanda ſunt. c. 2. ubi Io. And. & alij, ad fi. de immu. ec. ergo. & ultra eum in ſpecie confirmo ego, quia motus proprius inducere uidetur tacitam diſpenſationem, quoad inhabilitatem perſonæ. l. 2. C. de cri. ſacri. Ro. conſi. 327. iſtæ ſunt rationes, col. 3.

Sed nõ eſt uerum, ut in cle. ſi Romanus, quã
* ſequuntur * omnes. de præben. parumque facit quod dicitur in d. l. 2. quia loquitur in electo p Imperatorem ex certa ſcientia, cum quo hac ratione etiam diſpenſaſſe uidetur. l. quidam conſul ebant. ff. de re iudi. declarat Staphi. & de Ro. miratur, in tracta. de ui. & effec. clau. in. uer. ſub ſequen-

ſequenter,col.1.& 2.ſtant ergo iſta ſimul,quòd uerba ad unguem ſeruanda ſint, ſed non, ut cũ inhabili diſpenſatum uideatur.

20 Quartò, poſt † Abb.ſ c. ex parte, 3. in 2. no. de deci.adhuc dicit,quòd imo etiam quod priuilegium ſit cõtra ius commune,& alteri nociuũ, debent nihilominus uerba prout ſonãt intelligi.

Et malè,quãtum ad caſum noſtrum, quoniã ibi non apparebat diuerſitatis ratio inter decimas præſentes,& noualium,ita ut ex proprio ſignificato omnes decimæ comprehendantur,ſed non ut hic inhabilis habilitetur, cum hoc idem ſit à iure alienum, quod furioſus, & ſimiles habeant teſtamenti factionem. l. furioſum. C. qui teſta. fa. l. is cui bnr.is. ff. de teſta. & dictum eſt latius ſupr.

21 Quintò, † & ultimo opponit Iaſ. quia in dubio debet teneri intellectus, & opi. quæ faueat eccleſiæ,& religioni.l. ſunt perſonæ. ff. de relig. l.in ambiguis. ff. de iu. do. Alex.conſi.121.niſo themate,col.3.uol.2.& rurſum nihil facit, quia fauetur eccleſiæ,& religioni, cum relicta eidem facta ualeant, nec prætextu aliquo infringantur ut prius,ſed non(ut ſæpe diximus)quod inhabiles priuilegio potiantur.& ſic à morſibus omnium, gl. & communis opi. cum ea defenſata eſt. nititur etiam Soci. iunior conſi. 120.circa, nu.30.uol.1.& conſ.189.fatent,nu.100.uol.2. oſtendere, quòd imo d.l.ſunt perſonæ, nihil faciat,nec probet id,ad quod allegatur,ſed parum ob.quoniam ſic vulgo intelligitur, eamque interpretationem habuit ſemper, à qua minime eſt recedendum.l.minime.ff.de legi.Bar.hic ĩ lectu.in fi.& dicendum potius,ut ſup.

Sed non ab re, & ad propoſitum quæritur,
22 † an ad hoc, ut quis gaudeat bñficio huiuſce cõſtitutionis,requiratur quòd ſit in mortis articulo conſtitutus. & breuiter reſpondetur (quis enim dicatur in mortis articulo conſtitutus, declarat Bar.hic in repe.nu.39.dic,ut per eum, qa in hoc non intendo inſiſtere,Feli.plenè in c.prætetea, col. uln.de offi. or.ſignanter per doctrinã Bar. hic) quod ſic, quod incidenter ſentit idem Bar.in d.loco,nu.11.15.& 54. & probat efficaciter poſtea nu.37. quia tex. hic dicit decedens, quod eſt participium, ſignificans tempus, quo eſt in actu moriendi.l.quidam decedens.ff.de admi.tu.l. Pamphilo. §. propoſitum. ff. de lega. 3. Item poſtquam iam aliud uelle nõ poſſunt,quæ uerba adhuc idipſum ſonant, ex quo mors ſuperuenit, & non habent poteſtatem uariandi: & ultimo loco, quod liber teſtanti debet eſſe ſtylus,& ſibi licitum,quod iterum non redit arbitrium,quia mors omnia ſoluit.§.deinceps,ĩ Authen.de nup.ita,ut lex omnimodo ad caſum iſtũ reſtringi debet.alia ratione etiam probat: ſed qa hæc potiſſima ſunt,non refero aliter, præcipuè quia eam quoque improbat Bal.hic,in repe.col. 2.& dicit ridiculum ita diſtinguere, an eſſet teſtator in articulo mortis conſtitutus,uec ne.Idẽ que tenet Saly.col.9.ponderando uerbum optauerit,quod eſt temporis præteriti perfecti, & cõſyderando, quòd ſemper decedere dicimur. §. ut autem,in Authen. de nõ alie.idem Bar.d.nu. 39.& Fulgo. 6. non parum admiratus, quòd tã ſubtiliter.Bar.d.verbum decedens, introſpexerit, & diſputando Iaſ. ratione ſolida hæc omnia contra Bar.confirmat in 1.& 2.lectu.col.5.& fi.quĩ uerba legis enunciatiua non diſponunt,Cle.literis,de proba.l. ex hac ſcriptura, & ibi plenè per Bar.ff.de dona.multa Alex.conſi.82. niſo proceſſu.col.pe. vol. 3. & quoniam hæc dicta fuerunt gratia frequentioris uſus, non excludunt quominus etiam ſanum comprehendant teſtãtem, ut per glo.in l.1.C.de his,qui ad ec.confu. & in l.1.C.de rapto.virgi.cle.1.de reſcrip.pulchrè Deci.ſeni.in l.ſiquis in conſcribendo,col.3.infr. de pac.Corſe.in ſingu.frequentia, ubi ad idem etiã aliam citat.glo.in l.1. C. de Nili agge. non rum.
* & ita * communiter tenetur, quod atteſtatur idem Iaſ.hic,& ut infr.ueriſſimum, atque indubitatum videtur.

Sed interim cogita, ſi Bar. etiam diſputando defendi poſſit, & dici longe magis ridiculum eſſe non ita diſtinguere, ut in ſimili inquit Iuriſcon.in l.iam dubitari. ff. de hæ. inſti. quoniam uerum eſt,quòd uerbum optauerit eſt temporis præteriti perfecti regulariter,ſed non hic,ex quo optauerit,debet exponi, ideſt optat, & ſic nunc, non prout tunc, quod alia uerba ponderata per Bar.indicant,& eſt rationabile.l.utrum.ff.de peri. hæ. Soci.plenè in l.1. ff.de reb.dub. nec ab re eſt,aut alienum à lege, quod in ea,& per enallagem ponatur tempus pro tempore, vulga.l. ſi Poſſidonium.C.ex quib.cau.infa.irro. Nec facit quòd ſemper decedere dicamur, quia id uerum eſt largè, & impropriè: propriè autem, cũ quis eſt in articulo mortis cõſtitutus, ut per Bar.hic, nu.præallega.in repe.& quomodo uerbum prædictum intelligi debet.l.1.§. qui in perpetuum. ff.ſi ager.uec.uel emphy.pe.igitur admiratio Fulgo.ceſſet. Somniumque eſt dicere, quòd uerba enunciatiua ſint hæc,nõ in procœmio,& præambulis orationis, uti eorum natura eſt, poſita ſecundum Bal.in l.1.C.de fal.cau.ad. Alex. conſi. præalleg.82.ſed in ratione legis,quæ finalis eſt. igitur diſponunt,ſeu diſpoſitiua ſunt,& non(ut
23 dicebatur)enunciatiua.& plus, † quãdo eſſent etiam enunciatiua,quòd adhuc diſponerent, ex quo ſunt geminata,quod poſtea nec ipſe Iaſ. negat, & ultra eum etiam ad pias cauſas: & utrãq; declarationem ponit Alex.con.190. plura narrata ſunt,col.6.uol.6.Non ob.ultimum, quia (ut experientia docet, magiſtra rerum efficax) non minus frequens eſſe uidetur, quòd teſtamenta fiant ab his, qui ſani ſunt, quàm ab illis,q ſunt in articulo mortis conſtituti.l. hac cõſultiſſima. §.at cum humana fragilitas.C.qui teſta.fa.po.& propterea argu. non ſubſiſtit, & reſtringi debet lex ad iſtos,non autem ad illos extendi: & ita eſt,

tranſit

tranſit Alex.conſi.182.ſuper eo,in fi.uol.5.ad a-
liud quoq; citatus ſupra, & Moder. Hiſpa.in §.
item ſi quis in fraudem,nu.26.Inſti.de ac.
Tamen (ut dixi) contrarium uerius eſt,gene-
ralisq; rō efficit,ut idem in ſano.dicamus, quòd
que lex iſta reſtringi non debeat,& maximè, q̄a
ſi plura ſint,eandem rationem habētia, & unius
fiat mentio,fieri uidetur exemplariter,nō reſtri-
ctiuè.l.imperium.ff.de iu.o.iudi.Bal. in l.de q̄-
bus,col.14.ff.de legi.uerum exempla nō reſtrin
gunt regulam.l.damni infecti ſtipulatio perti-
net.ff.de dam.infec.§.hactenus, Inſti.de gradi.
ergo.Et hinc uidemus,quòd expreſſè,& in ſimi-
li,fit mentio in l.iuris gentium,ī §.quinimmo,
ff.de pac.de iudicijs bonæ fidei, quod pactum
in continenti appoſitum iuxta contractum, co-
hærentia ipſius ueſtitur, & nihilominus id etiā
locum habet ī contractibus ſtricti iuris.l.perēs.
C.eo.l.lecta.ff.ſi cer.pe.& ad propoſitū eſt argu.
in l.talem pactum,in §.fi.ff.de pac.ubi gl.ſingu.
& ſi hoc eſt in odioſis, q̄ omiſſum ſub expreſſo
comprehendatur.l.libertum.§.ſenatus.ff.de ritu
nup.glo.eligatur,in Cle.1.de elec.l.filiū habeo.
ff.ad Macedo.l.prætor,& ibi not.ff.de no.o.nū.
quanto magis tenere debemus, quod non aliter
ſit in fauorabilibus dicendum,ut hic.
24 Licentiam.] idest liberam uolūtatem, † ut ēt
exponit Odof.& Bar.hic in repe.nu.48.& Inno.
in c.cū ad monaſterium,in fi.de ſta.mo.& indi-
cat uerbum uelle,& ſequens,ibi liber ſit ſtylus,
& licitum,quod iterum non redit arbitrium.&
idem in ſimili dicitur,in authen.omnes peregri
ni,citata quoq; ſupra, in princip.C.cōia de ſuc.
& in l.ſi quando.C.de inoffi.teſta.& eſt argu.in
l.in re mandata.C.manda.& iſtud uerbū,abſq;
alia expoſitione ponderat Bald.in l.1.colu.16.
C.qui admi.ſi ſtatutum præſentiæ,uel authorita
tis, aut licentiæ mentionem faciat, quod ex ui
ſermonis debet actum præcedere, & benè deq;
materia aliàs,in l.ſi quis mihi bona,in §.iuſſū.
ff.de acqui.hæ.adhuc conſyderantes, & ad expo
ſitionem ſupra dictam redeuntes,quod licèt li-
centia,idest libera poteſtas,teſtatoribus conceſ-
ſa ſit relinquendi quidquid optauerit eccleſijs
& locis pijs, non tamen conceſſa eſt, ut omiſſa
ſolennitate iuris hoc idem faciant, quidquid di
cat idem Bar.hic,in lectu.& in repe.ut infrà. &
Bal.in l.ſi mutus.ff.de teſta.caſus eſt clarus in
d.l.ſi quando.C.de inoffi.teſta.& in l.generali.
infra.eo.& in c.1.in §.ad hæc,& ibi Bal.idē Bal.
in fi.de pa.iura.fir.in uſib.citatus etiam per Iaſ.
hic,col.1.lectu.2.& pulchrè in l.etiam,col.2.ff.
25 ſolu.ma.quod † quotienſcunq; aliquid concedi
tur alicui,id ei concedi uidetur ſecūdum naturam
eius,de quo agitur, ſignanter inducendo tex.in
d.l.ſi quando,& ad quondianam q.inferendo,ſi
concedatur feudum pariter alicui, pro ſe, & hæ-
redibus ſuis, ut de liberis ſenſiſſe uideatur. Et
eſt ſimile,ſi diſpenſetur ſuper ætate,ut non aliàs
diſpenſatum intelligatur, niſi interueniat decre
tū in alienatione bonorū immobilium.l.2.& 3.
C.de his qui ue.impe.& ad propoſitū facit,quia
ēt dici ſolet, q̄ priuilegium recipit interpretatio
nē à iure cōmuni, q̄q; interpretatio taliter fieri
debet, ut minus lædatur,q̄ poſſibile ſit.d.l.ſi q̄n.
c.1.& ibi per Doct.de reſcr. Areti.cōſi.164.dili-
genter,col.ult.& quia non eſt uerſimile Princi
pē uelle tollere legē,tot uigilijs excogitatā, d.l.ſi
26 q̄n.§.ut autē,ī Auth.de nō alien. † debet aliàs in
conceſſione reſcripti apponere clauſulam, non
obſt.tali lege,aliàs (ut dixi ſupra) ius cōe non le-
detur: & tradit notanter Cy.ad prædictorum de
clarationem,in l.fi.colu.1.C.ſi cōtra ius uel uti.
pub.Et dicit curſū Soci.alibi,ſi emphyteotæ po-
teſtas data ſit uendendi,q̄ intelligatur data,iux-
ta formam iuris,requiſito domino,an uelit eme
re,in l.qui Romæ.in §.cohæredes.col.4.ff.de
uerb.obl.& prædicta ſufficiant pro nunc, quo-
niā licentiæ uerbo,aliàs boni authores nunquā
utuntur,niſi in malum,quia quæ honeſta ſunt,
& bona ſuaptè natura omnibus conceduntur.
Sanctiſſimo, catholico, uenerabiliq; cōcilio.]
Intellige (ut per glo.hic, & Doct.) clericorum,
27 ſeu monachorum, † & alterius cuiuſcunq; cor
poris,dūmodo licitū ſit,& approbatū,& eſt ſup-
pletio neceſſaria ad perficiendam orationem,
plusq; dictū,quàm ſcriptū, ac figuratus loquen
di modus, quē Grammatici apoſiopeſim uocāt.
l.cum auus,ff.de condi.& de.l.cum acutiſſimi,
C.de fideicom.l.1.ff.de teſta.cū ſimilibus, & in
Scæuola poteſt exemplificari, cuius reſpōſiones
adeo truncatæ erant,ut ſæpe indigerent ſupple-
tione.l.Aurelius.§.Sticho.ff.de lib.le.Seyſel.in
l.qui Romæ, in §.duo fratres, per illū tex.colu.
28 3.ff.de uerbo.ob.& † ſuppletur propriè, quod
deeſt.c.1.de ſac.unc.c.2.de inſti.optimus tex.in
l.quia actionum.ff.de præſcrip.uer.& in l.uno.§.
de ſponſa.Deci.multa,conſi.21.negari non pōt.
29 col.1.uol.3.& † conſiliū dici, q̄ eſt,ppriè con-
uentus,conſulendi gratia congregatus,à concalā
do, eo q̄ in unum conuocentur, non à cōſi.uel
conſenſu appellatum: de quo ēt in l.2.ff.de offi.
eius.& in l.2.& 3.C.ſi aduer.li.& i.§.eadē,ī ſti.
quib.ex cau.ma.li.latius Saly.hic, col.2.& licet
clericorum,ſeu Monachorū, uel aliud non dixe
rit,ex eo tamen elici quoq; poterat, quia addidit
ſantiſſimo, catholico,& uenerabili.l.certū.ff.ſi
cer.pe.l.1.ff.de libe.& poſthu.l.quotiens.ff.de
hæ.inſt.Aliam expoſitionem tradit etiam Odof.
ut conſilium, idest templum intelligamus, ſeu
eccleſiam, quoniam templa & eccleſiæ fuerunt
approbatæ in quatuor illis conſilijs, de quibus
in ca.ſicut 15.diſ.& in l.1.2.3.& in epiſtola,ui-
ctor.ſupra de ſumma trinitate.& fi.catho.& in
quibus (ut dicitur in d.c.ſicut) uelut in quadra-
to lapide, ſtructura ſanctiſſimæ fidei conſurgit,
Niceno ſcilicet,Conſtantinopolitano,Epheſino
& Calcedonenſi.nec diſplicet: ſed primo modo
melius, à propria uerbi ſignificatione nō recedē
tes,uulga.l.non aliter.ff.de lega.3.
Bonorum quod optauerit relinquere.] Idest
30 quantū optauerit. † Sed aduertendum eſt,ut in-

quit laſ.in vtraq; lect. q cùm dixerit bonorum,
argu.planè eſt, ēt q teſtetur quis ad pias cauſas,
q non poterit tñ grauare hæredem ſuum ultra
uires hæreditatis, ex quo bona dicuntur dedu-
cta ære alieno.l.ſubſignatum.§.bona.ff.de uerb.
ſi.l.mulier bona.ff.de iu.do.pulchrè Bar. in l.ut
iniurãdi,in §.ſi liberi,in fi.ff.de ope.lib. & iſtud
idem,quod laſ.hic, idem Bar. ante eum. nu.44.
in repe.ad.fi.declarat,& eſt not.ponderatio, ſed
puto ego aduertendum, quia non ſunt uerba te
ſtatoris diſponentis, ſeu decedentis,ſed narrati-
ua legislatoris,ex quibus hoc ipſum elici non ui
detur,ex quo caſu allegata per Bar.& Iaſ.intelli-
gi debent, & legi poteſt in exemplo q. eiuſdem
Bar.poſitæ in præallega.§.ſi liberi.Demum, quia
non ſimpliciter dixit bonorum, ſed quantum
optauerit. l.fi. in fi. ſecundum lectn. cõmuniter
* approbatam.ff.de uſuf.le.Alex. plenè conſ.12.
uiſo themate, col. 4.& 5. uol.2. Tñ à ſupr.dicta
inductione non eſt recedendũ, & q aliàs bona
intelligantur deducta ære alieno, tradit Gui. Pa-
pæ deciſio.447.pone,in priu.& deciſio.461. u-
trum,col.1.Cuma.conſi.51. quod Dñs Ambro
ſius,in prin.Fulgo.con.213.dña Simona, col. 2.
& conſi.212.ponderatis,col.1.uol.6.& in l.ſi cũ
dotē.in §.ſi pſ,col.4.ff.de ſolu. mat.& relinque-
re ēt intellige, quoquo relicti titulo, ut hic per
Saly.col.1.& probatur clare in l.gñali,infr.eo.&
ad id,qđ in 2.lectu. pro p̃dictorũ declaratione in
quit idē laſ.col.2.q quãuis de iure digeſtorũ hæ
res grauari nõ potuerit ultra uires hæreditarias.
l.1.§. ſi is qui quadringenta. ff. ad Treb. hodie
31 † uero teneatur, ſi inuentariũ non confecerit.§.
ſancimus, in Authen.de hær.& Fal.adde eundē
in rub.de acqui.hæ.col.4.multa Ancha.cõſ.411.
& prima facie.col.1.& Ro.conſi.118.quoad pri
mum.col.1.& dic, q non tamen non confeciſſe
inuentarium præiudicat filio in legitima,ut not.
in d.§.ſancimus, declarat Bal.in l.cum à matre,
col.2.in fi.C.de rei uend.nec in Treb.ſecundum
aliquos rogato hæreditatem reſtituere, de quo
tamen in l.Marcellus.in §.quod autē.ff. ad Treb.
Bal. conſi. 403. in ſubſtitutionem, col.1.uol.2.
Immo, quòd nec dicitur in d.§.ſancimus,quòd
hæres in ſolidum teneatur, ſed quod d. caſu Fal
cidiam non detrahit, & ſic priuatur lucro, non
aũt afficitur damno,ideo uidendus eſt idem An
cha.conſi.præallega.411.col.pe.& fi.
32 Et non ſint caſſa iudicia eius.] † caſſa, ideſt
inutilia,& uana, ſicuti, & irrita, quæ carent ef-
fectu, & ad nihilum rediguntur, ut in authen.
caſſa.infra.eo.& in l.1.ff.de iniuſ. teſta. & in au-
then. ex cauſa. C. de libe. præte,& ibi Bal.col.3.
idem Bal.in authen.non licet,in prin. eo.ti.caſſa
etiam dicuntur,ideſt nulla,l.non dubium,C. de
legi.Item inefficacia,& ſine effectu,ut irrita ſup.
& in l.epiſcopale.C.de epiſ. audi.item & adhuc
irrita, ideſt reſciſſa.l. ea quæ.C.de reſti. mili.& ſi
ſic eſt planè liquet,quòd pro lege ſeruari debeãt
ut clare dicitur in §.diſponat,ĩ Authen.de nup.
33 Et † qm̃ iudiciũ qñq; pro inſtantia capitur,cum
dicimus,q eſt actus triũ pſonarũ ad inuicē cõtē
dentiũ.l.ꝓperãdũ.C.de iudi.c.forus,de uerb.ſig.
not.in rub.de iudi.extr.qñq; ꝓ actione.l.iuriſgē
tiũ.§.quinimmo.ff.de pac.l.mora.§.in bonæfidei.
ff.de uſu.l.in tribus.ff.de iudi. in illis uerbis, in
oĩbus bonæ fidei iudiciis,q̃ exponũtur.i.actioni
bus, nec ſibi uolũt aliud,iudiciũ fami.er. cõi di-
ui.& finiũ regun.de qbus in d.l.in tribus,quàm
actio.interdũ ꝓ ſentētia.d.l.epiſcopale.C. de ep.
audi.ibi,epiſcopale iudiciũ,qđ exponitur.i. ſen-
tētia.nõnunq̃ uerò pro qõne, ut in rub. de ordi.
iudicio,q̃ pari mõ exponitur.i. de qõnibus in iu
dicio agitãdis, & ultimo loco ꝓ diſcretione ani
mi, qñ dicimus, q furioſi, & impuberes teſta-
ri non pñt,qa animi iudiciũ nõ habēt.i.diſcretio
nē.§.p̃terea Inſti.qbus nõ eſt pmi.fa.teſta.Scien-
dũ eſt,q hic ſumitur pro ultima uoluntate, ſicu-
ti & in l.ſiquis ad declinandã.infr.de epi.& cle.
& in l.Thays,in §.Lucius.ff.de fideicom. lib. u-
num uerbum Bart.hic,in repe.num.49.& Saly.
colum.1.& ut per Odoſ.latius colum.2.& Albe.
in rubr.C.de iudi.

Nihil enim magis eſt,quod hominibus debea
tur,&c.] Vt dicũt Doct.p̃cipue Odoſ.Bal.in 2.le
ctu.in prin.Cy.& Saly.col.1.hæc eſt hyperbolica
34 q̃dam locutio,ſeu figuratus † modus loquendi,
ideſt manifeſtus ueritatis exceſſus, augendi cau
ſa,qm̃ longe magis conuenit Deũ colere, paren-
tibus,& patriæ parere.l.ueluti.ff.de inſti. & iu.
q̃ quòd eis ſit liber ſtylus, ut infr.& eſt ſimile in
l.1.& ibi glo.in prin.ff.de pac.& in l.ſi p errorē.
ff.de iu.o.iud.ubi nil eſt tam contrarium conſen
ſui,q̃ error:& tñ magis contrarius eidem eſt me
tus. ſed quia figurata locutio eſt (ut diximus)
obiectioni occurritur, quale etiam illud uulg.
Naſo.Penelope Vlyſſi,quando dixit.

» *Frigidius glacie pectus amantis erat.*

Sic Virgi.2.Ænei.ibi.

» *Quo fremitus uocat, & ſublatus ad æthera clamor.*

Sic Iuuena.ſaty.10.quando rurſum dicit.

» *– Omnia uidit.*

» *Euerſa,& flammis Aſiam,ferroq; cadentem.*

Solus Bar. in repe. nu.10. contrarium ſentit. q
imò ſit legiſlator ꝓpriè loquutus, ex quo omni
iure primũ, & maximũ quidē p̃ceptũ eſt,religio.
» erga Deũ.d.l.ueluti,& in euãge.Matth.22.c.ibi
» Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex to
ta &c.& licèt in homine hoc idē eſſe debeat, re-
ligio ſcilicet erga Deũ,longe magis tñ eſſe debet
eo tpe,quo eſt in mortis articulo conſtitutus:&
propterea, quia legata, & relicta non ad aliud
ſunt ordinata,nihil eſt, qđ magis hominibus de
beatur,q̃ q eis liber ſit ſtylus,& licitũ, qđ iterũ
nõ redit arbitriũ.& hēc coloıē:ſed tñ iſte intelle-
ctus confunditur,ex inductione p̃allegatorũ iu-
riũ, & uerba hoĩes reſpiciũt,quibus hoc debea-
tur, non q ipſi debeant, & ut dicit ēt Saly.hic,
quia ratio eſt generalior dicto, ipſorum teſtan-
tiũ fauorē principaliter concernēs, & ppea non
aliud eſſe põt (ut diximˀ) niſi locutio hypbolica,

&

& quia hæc potius Grammaticum ſapiunt, quã
Iuriſcon. tranſeo.
Quàm, ut ſupremæ uoluntatis (poſt quàm
iam aliud uelle non poſſunt) liber ſit ſtylus. Li-
35 ber enim dixit, † quia põt in ſcriptis, & ſine ſcri-
ptis teſtator, qđ optauerit relinquere eccleſijs,
mobilia, immobilia, iura, & actiones, easque
etiam inſtituere. & in ſcriptis, ac ſine ſcriptis di
xi, quia duplex eſt etiam teſtamenti genus, ut
no. in l. hac conſultiſſima. infr. de teſta. & in l. hę
redes palam. ff. eo. & in l. 2. C. de bo. po. ſecun. ta-
bu. pulchrè Pau. de Caſt. in rub. infr. qui admi.
col. 1. & Odof. hic. 2. unum uerbum Bal. in 1. le-
ctu. in princ. nunnihil Bar. in lectu. nu. 4. & ut ẽt
nullo cogente, uel prohibente, hoc idẽ fiat. aliter
quoq; dixit Bar. hic, in lectu. & in repe. qđ an ſit
36 uerũ, ſtatim diſcutiemus. Stylus † iđ ẽ dixit, q̃a an
tiquitus ſtilo teſtamenta ſcribebantur, ſicuti etiã
hodie in Gallia familiaria negotia, qđ atteſtãtur
Odof. & Albe. ille in 2. col. iſte in fi. legis. & expo
nitur ſtylus, ideſt diſpoſitio ſcripta, ad differen-
tiã ſtyli fori iudicialis, de quo in l. 1. C. quæ ſit
lon. conſue. & in c. quam graui, de cri. fal. &, ut
hic per Bal in 1. lectu. in prin. quãdoq; ẽt ſtylus
ponitur, & ſtat pro ſententia. l. ſiquis intra. C. de
bo. dam. quandoq; pro ordine. l. 3. C. de bo. va-
can. lib. 10. & quãdoq; pro conſuetudine. d. c.
q̃ graui. tradit idẽ Bal. in præallega. l. ſiquis intra,
& de ſtylo, ut hic exponẽdo ut ſupr. eſt ẽt bonus
tex. in l. 1. & ibi idẽ Bal. in fi. de ſumma tri. & fi.
cath. ſtylus eſt ẽt dicẽdi opifex, ut in q 1. Ci. Fam. 3
Et licitum, quod iterum non redit arbitriũ.
37 Quia mors omnia ſoluit, † §. deinceps, in Authẽ.
de nup. l. pe. ff. quæ ſen. ſi ap. re. l. eius qui in pro
uincia. uer. qđ ſi ſtipulatus, ff. ſi cer. peta. Pau. de
Caſt. conſi. 104. uiſis, col. 3. uol. 1. & dictum eſt
etiam ſuprà. & ſenſus, q̃ hac ratione non habet
amplius liberam poteſtatem relinquendi eccle-
ſijs, quod optat, & præſtant uerba hæc argu. ad
illud vulgatũ, q̃ ambulatoria, & cõſequẽter libe
ra ut ſupr. voluntas eſſe dẽt, uſq; ad ſupremũ ui
tæ exitũ, de quo in l. 4. ff. de adi. le. & in l. 1. ipſius,
C. fam. erc. & in l. cũ hic ſtatus, § ſi, prin. ff. de do.
int. ui. & uxo. & in c. cũ Marthæ, de celebr. miſ.
Bal. con. 424. uerba, col. 1. uol. 1. Bar. hic, & oẽs.
& ideo diſpoſitio, per quã promiſit teſtator le-
gatum non reuocare, non eſt de iure ualida, con
tra ſubſtantiã legati, ad contractus differentiã, q
à principio ſunt uolũtarii, poſtea neceſſarii. l. ſi-
cut. C. de ac. & ob. Dec. ſen. in l. pactũ qđ dotali,
col. 2. C. de pac. pulchrè Cur. iuni. cõſ. 56. p̃ſuppo
nitur, n. 2. & minus ſiqs p̃miſerit teſtm̃ nõ face
re, uel facere certo mõ. l. nemo poteſt. ff. de leg.
1. l. fi. C. de pac. Albe. hic, col. ult. Purpu. in l. licet,
col. pe. C. eo. de pac. & ad regn. facit ẽt qđ dicit
Oldra. cõſi. 231. ut eius, col. 1. & Deci. in c. in præ
38 ſentia, col. 39. pe proba, † q̃ ex ultima uolũtate,
hac ratione, dominium non abdicatur, ex quo
ſcilicet reuocari poteſt. & ſi diceretur quod imo
tranſit. l. à Titio. ff. de fur. reſpõdeo quod tranſit
à morte teſtatoris non ante, ut ibi & in l. ſi tibi
homo in §. cum ſeruus. ff. de lega. 1. & iſta, quan
tum ad uerba tex. ſufficiant, tanquam ſcholia
quædam, & præludia, ad ea, quæ, ſuo tempore,
cum apparatu ſolito uobis explanaturi ſumus.
39 Licet nec adhuc aliqua, † quanquam leuia,
prætermittenda ſint, ultra prædicta: & primò, q̃
imò legatum collegio factum, non ualeat, etiam
quòd approbatum ſit, ex quo incertæ perſonæ
factũ uidetur. §. incertis, Inſti. de lega. Bar. in l. q-
dã relegatus, in prin. ff. de reb. dub. & ratio eſt,
quia inter hæredẽ, & legatariũ oritur obligatio,
ex quo ab adita hæreditate dicuntur quaſi con-
trahere. l. apud Iulianum. §. fi. ff. quib. ex cau. in
po. Bal. in l. in his rebus, in §. ſerui s, in fi. ff. ſolu.
mar. & in l. mutuum, in §. fi. ff. de acqui. hæ. & cõ-
ſil. 392. anno 1371. col. 2. uol. 1. ergo apparere
debet perſona, ĩ qua poſſit obligatio cõſiſtere. l.
ſi ita ſtipulatus. §. Griſogonus. ff. de uerb. oblig.
quod utique eſſe non poterit, ſi incertæ factum
ſit, ut ſupr.
Tamen ſolu. facilis eſt, & uera, ut inquit Cy.
hic, poſt Iaco. de Are. & Pet. licèt Bar. in lectu. in
2. not. ſe remittat ad dicendum in l. id, quod pau
peribus. C. de ep. & cle. aſſumptum eſſe uerum,
40 conſequens falſum, † quandoquidem collegia,
& uniuerſitates fungantur vice perſonarum, &
corpus fictũ, ac repræſentatum dicantur. l. mor-
tuo. ff. de fideiu. l. collegiũ, per locũ à contrario.
C. de hæ. inſti. in ratione dubitandi adducta,
aliàs nec etiam mutui datione ciuitas poſſet ob
ligari, & tñ obligatur. l. ciuitas. ff. ſi cer. peta. er-
go & collegio approbato relinqui. & idẽ eſt in
hæreditate, & Eccleſia, quòd gerant perſonæ ui
cẽ. l. legatũ. §. ſeruo hæreditario, & ibi Bal. dictã.
l. mortuo, citat. ff. de lega. 1. Bar. in l. ſi exhæreda-
tus. ff. ad Sylla. & in uniuerſitate idem Bal. conſi.
283. uiſa inquiſitione, col. 2. uol. 1. & in hoſpi-
tali uacante, conſi. 311. proponitur, col. 2. uol. 3.
multa Bar. ubi etiam de intellectu d. l. mortuo,
in l. 1. in §. fi. nu. 3. ff. de acqui. po.
Secundò uidetur, dum collegia clericorũ in-
cludit tex. q̃ alia laicorũ excludat, uulga. l. cũ prę
tor. ff. de indi. c. nõne, de p̃ſump. & nihilominus
inſtitui poſſunt, eisq; legata reling. l. ſi hæres. §.
uicis. ff. de lega. 1. l. hæreditatis. infr. de hæ. inſti.
Cui difficultati, poſt glo. reſpõdent ẽi Docto,
41 p̃ſertim Saly. † q̃ imò collegia laicorum, dum-
modo approbata, ſunt capacia, eiſdemq; relin-
qui põt, deq; collegiis clericorũ dictũ fuiſſe, q̃a
nõ erãt approbata, uel q̃a ſaltẽ ipſis relinqui nõ
poterat, quantũ quiſq; optaſſet, & plerũq; iudi-
cia relinquentiũ erãt caſſa, ut ſupr. & irrita, effe-
ctuq; oĩo carebãt. & ad regu. d. l. cũ p̃tor, dici po
teſt, q̃ nõ ſit uera, quando excluſorum eadẽ eſt
ẽt ratio, ut ibi not. per glo. dixi ẽt ſupr. licet ad a-
liud, & quadrat in præſentiarum, q̃n ſunt duo
eandem rõem habentia, unius aũt fiat mentio,
quod fit exemplariter, non reſtrictiuè, ita, ut a-
liud non excludatur. l. imperium. ff. de iuriſd.

o.iu di.Bal. in l.de quibus, col. 14.ff.de legi.& maximè, quia deciſio huius legis fauorabilis eſt, & conuenit, ut fauores amplientur potius, quàm reſtringantur.l.cum quidã.ff. de libe.& poſthu. Bar.in l.quia ſemper.ff.de iu ius vo.& in l.ſingularis, nu.6.ff.ſi cer.peta.

Terriò, uidentur prædicta confundi quoq; p tex.in cle.exiui,de uerbo.ſi. ubi eſt caſus ad lite-
42 tam,†collegio fratrum Minorũ relinq nõ poſſe. Et nimirũ (quod pro ſol.nota) quia ſunt incapaces, vt ibi not.& per Cy.in l.Deo nobis. infr. de epiſ.& cle.& Bal. hic, in prima lectu.in prin. remiſſiuè.Adde Ro.ſingn.434.heri conſului, per totum.et Bart.in l.2.C.de his q̃ pro nõ ſcrip.ha. dicentẽ, ſi inſtituant hæredes, ꝙ hæreditas erit pro nõ ſcripta, quòdq; remanebit apud hæredẽ ab inteſtato.& nota, ꝙ cauſa huius cõſtitutionis fuit,qa frater eiuſdẽ ordinis hanc concluſionẽ tenebat, CHRISTVM pauperẽ fuiſſe, nec propriũ aliquid habuiſſe, uel ꝙ eſſet cõmune cũ aliis, q̃ tunc concionabat in eadẽ prouincia, & cũ ægrè tuliſſet Papa,Cardinaliumq; cœtus,anno 1322. d.cõſtitutionẽ fecerũt,author eſt Io. Villanus in annalibus ſuis, lib.9.c.156.aliquid 10.c.70. nõ nihil Albe.in rub.infr.de Ep.& cle.ſed in tempore ſunt uarij, & magis Io. Villano credendũ eſt. in iõ nec & prædicatoribus,nec in heremitanis, nec in Carmelitis,licet mendicantes ſint,locum habet, inquit Bal.conſil.571.ſi elapſum, in fin. uolum. 2. & conſil.475.caſus.colum.1. eo.lib. eſt uerum, licet ſingularibus relinqui non poſſit, quòd tamen relinquitur in cauſam neceſſariam alimentorum, ut per Bart.in l.ſeruos. ff.de alim. & ciba.leg.

Quartò uidetur ẽt,ꝙ decedenti ſtylus(ut dicebatur)liber non ſit,quòdq; indicia eius nũ ſemper ſeruentur pro lege.caſus eſt in l. cerdonẽ. ff. de ope. lib. ubi teſtator cerdonẽ manumitti uoluit, ita ut operas hæredi ꝓmitteret, dicit tex.ꝙ non cogitur manumiſſus hæredi ꝓmittere, & ſi promiſerit, quòd in eum actio non dabitur.
43 Sol.id eſt(ut tex.met dicit)†quia iuri publico derogare non potuit,qui fideicommiſſariã libertatem dedit,ꝙ eſt, ut manumiſſus ex neceſſitate non teneat ad operas. & ibi ſimile addit glo. & ſic regu.fallit d.caſu.ut ẽt per Bal. in l.matet .C. eo.de op.lib.Qui ad idem dicit etiam, in l.ea lege, col. 2.C.de condic.ob cau.ꝙ teſtm̃ ſeruandũ eſt,quatenus lex,& ſua natura patitur,& nõ ultra.& in rub. infr. de exercito . col. 3.ꝙ uolũtas defũcti,pp iuris ĩpoſſibilitatẽ, nõ ſeruat.& cõſi. 184.municipali lege,col.3.uol. 5.ꝙ licet uolun-
44 tati teſtatoris parendũ ſit,† fallit tamen in duobus caſibus,ſit non ſit legitima,ut in d.l. cerdonem. & propter culpam honorati. §. his igitur, in authen. de hære. & Fal. adde tu & aliũ, ſi ſit inofficioſa, & contra bonos mores. l. inofficioſum.l.Titia. ff.de inoffi. teſta.l.qdã.ff.de condi.in ſti.& ut per Odof.etiam hic latius,col.3.

Gl. 1. 2.& ultima fuerũt ex his,quæ diximus, expeditæ.reſtat 3.ẽt ſatis clara,imò dicit Bal.in le ctu. col. 1. ꝙ pueriliter pertranſiſſe uidentur,
45 uerbũm ſanè indignum tanto uiro, ex qua† habes(utcũq; ſit) ꝙ ſolẽnitatis iuris ciuilis nõ ſunt ſublatæ per hanc legẽ, eſto ꝙ quis teſtet ad pias
* cauſas:& eſt cõcluſio communis,licet Bar. hic in lectu.nu. 5. & 6. & in repe. teneat contrariũ, nu.10.54.74.75.81.quem hac ratione Saturni nũ appellat Bal.lectu.1.col. 1.qm̃ tenuit ẽt,quòd tex.iſte procedat tantum in eo,qui eſt in mortis articulo conſtitutus,& malè, quod oſtẽſum eſt ſupr.ſumpto ad propoſitum argu.ex dicto l.primæ.ff. de Sena. ibi adiicit Saturninus ẽt matres, qd nuſquã ab alio relatũ eſt:& eſt mirabilis tex. cõtra iſtos , q uolũt eſſe ſingulares in opinionibus,& plus ſapere,q̃ oporteat, cõtra dictũ ẽt A-
46 poſto.ad Ro. c.32.†& opi.Saturnina eſt ſemper falſa,ut inquit Bal.in c.cæterum. col.4.de iudic.

Mouetur igitur idẽ Bar.p iſtũ tex.dũ dicit, ꝙ decedenti liber ſtylus eſſe deber, ut poſſit relinquere eo ordine, quo uoluerit, exponẽdo ſtylũ, i. ordinẽ quòdq; liber aliter non dixiſſet, nec di ctũ uerbũ poſſet uerificari, ſi ſolẽnitates iuris ſeruarentur.l.fideicõmiſſa.§.quæcunq;.ff.de leg.3. Secundò,quia idem in ſimili uidemus in milite cui conceſſum eſt,ut liberè poſſit teſtari, quo caſu ſine ſolemnitatibus prædictis intelligit.l. 1.ff. de mili.teſta.l.ſi.C.de iu.deli.in ratione ſui. l. 1. C.de iu.& fac.igno.ergo nec aliter hic , maximè ſtantibus uerbis ante dictis.

Tertiò, quia ſi hoc eſt in teſtamento condito inter liberos. l.hac cõſultiſſima.§.ex imperfecto. C.de teſta. not. in l.ſi. C. fami.erc. multo magis ſeruabitur in eo,in quo de anima deque religione agitur.l.ſancimus, infr.eo.

Quartò, qa lex iſta adhuc priuilegiũ cõtinet, qd negari non põt,ergo aliter,q̃ de iure commu ni debebit intelligi.l.etiam,in prin.ff.de bo.lib.
47 Quintò, & ultimò, † qa dictum Apoſtoli, in ſpũalibus,præualet dicto Imp.l. 1. infr.de ſecun. nup.c. pe.extr. eo.Alex.con. 109.ſtatutis,col. 1. uol. 2.Fede.Senẽſis con. 56.caſus,col. 1.& 2.Bal. egregiè in l. executorẽ,col. 2.C.de execu. rei iud. ſed ab Apoſtolo habemus(ut ſubiicit)in multis locis, teſtamenta non ſubiacere ſolemnitatibus iuris, maximè ad Galat. 3. ergo.

Nihilominus iſtis non obſtantibus , ab opi. cõt haud eſt recedendum, à qua poſtea nec ipſe Bar. diſceſſit:imò dixit in lectu. 1.minimè mutãda eſſe, q̃ certã interptatiõnẽ habuerũt ſemp, &
48 hortat Scholares,† ut à cõi gl.nõ recedãt,& bñ licet ab ingrato diſcipulo Saturninus,canino dẽte, appellatus ſit, ex quo hæc diſputationis gr̃a,
49 ab eo dicta fuere, non tã utile,q̃ laudabile, † qm̃ ueritas facilius inueniť, ut inqt Hærẽnius Modeſtinus,relatus ab Archadio, in l.munerum, in §. mixta.ff.de mu. & ho. & qui eam ſine diſputatione perquirit, ſimilis eſt(ut Philoſophus ait 3. metha.)pegrinis,neſciẽtib' quo uadãt.imò ad ꝓpoſitũ Bar.ꝙ hoc ipſũ ei' ĩgeniũ illuſtrauit, eodẽ

Bal.

Bal. teſte, quando dixit in l.precibus, col.6. C.
„ de impub. *Viam ferro aperit, qui per contraria*
„ *tranſit.* Et quòd vera ſit (ſatis confusè enim, &
diffuſè per Docto.hic,Saly.Bal.Iaſ.& alios diſpu
tatur articulus,quos non referam,quia in his po
tiſſimũ difficultas conſiſtit, magis ſtringẽtibus)
probatur in l.ſi quando, allega.in ipſa glo.& ſæ-
pe C.de inoffi.teſta.inducta,ac etiam amplifica-
ta ex multis,ut ſupr.

Et ſi diceretur,ut idem Bar.dicit,nu.54. præ-
allega.quòd ille tex.loquitur, quando libera te-
ſtamenti factio uni conceſſa eſt,inhabili ad teſtã
dum,hic autem pluribus, quorum quidam eſſe
poſſunt habiles,quidam inhabiles, poſſet reſpõ
deri,ut hic per Bal.in 2.lectu.col.2.dum allegat
tex.in l. iam hoc iure. ff. de vulga.& pup.ſubſt.
quem etiam refert,& ſequitur Iaſ.in 1.col.4. li-
cet poſtea ſe inuoluat,& lõge magis in 2.col.5.

Sed dicerem ego,hanc Bar.reſponſionem pa-
rum ſubſiſtere,quoniam generali ratione legiſla
toris tollitur, uel uni, uel pluribus libera teſta-
menti factio conceſſa ſit.l.regula.§.& licet, ubi
glo.& Bar.ff.de iu.& fac. igno. l. pater filium. §.
fundum.ff.de lega.3.multa Alex.conſi. 48. cir-
ca.col.3.uol.4.pulchrè Bal.in l.conuenticulam,
col.4.C.de Ep.& cler.& maximè, quia non ſeq-
tur iniquitas uel abſurdum, quo modo iſtud ip
ſum ſolet limitari,ut per Soci.in l.Gallus,in §.&
quid ſi tantum,col.2.ff.de libe. & poſthu.

Secundò probatur opi.glo.& communis,per
tex.ſimiliter in ea allega.in l.generali,infr.eo.ubi
perſona Deo dedicata, ex ipſius legis generalis
conſtitutione poteſt teſtari, & quicquid uo-
luerit in ultima uoluntate relinquere, dummo-
do teſtamentum, uel codicillus omni alia iuris
ratione munitum,munitusue ſit.

Cui neſcio quid adhuc Bart. reſpondet in le-
ctu.in fi.quòd defectus, qui uitiaret teſtamentũ
militis, uitiat etiam illam diſpoſitionem. quæ re
ſponſio(ut etiam inqui.Iaſ.in præallegata. 1. le-
ctu.col.4.)nihil concludit.

Secundò reſpondet in repeti. num.74. ſimi-
liter præallega.quòd ille tex.loquitur,quando te
ſtator non erat in articulo mortis conſtitutus.q
adhuc nihil eſt,ex ſupr.dictis, & iudicio meo re
ſponſio hæc confundi uidetur ex deciſione e-
tiam d.l.ſi quando.

Tertiò reſpondet in d.loco,illa uerba,iuris ra
tione munitum,eam interpretationem habere,
ne relictum ſit rationabile,& non contra pieta-
tem, non quod iuris ſolemnitas ſeruari debeat.
Quæ reſponſio cæteris eſt deterior,cum de teſta
mento, & codicillo loquatur, non de relicto in
eis.& quia ſi ſic intelligerentur d.uerba,ille tex.
eſſet de indubitabili.l.filius.l.quidam.ff. de con
di.inſti.& ponderandum eſt, quod non ſimpli-
citer dicit, iuris ratione munitum eſſe dẽbere,
50 † ſed omni alia iuris ratione, & ſic per hanc di-
ctionem uniuerſalem, quæ nihil prorſus exclu-
dit.l.Iulianus.ff.de lega.3.c.ſolitę,de maio.& o-
bé.l.hoc articulo,& ibi Bar.ff.de hæ.inſti.

Vltimò uidetur mihi,quòd ratione poſſit fun
deri facilè,quia ſi conceſſa facultas eſt unicuiq;
relinquendi quicquid optauerit, eccleſijs, & in
cauſam piam, nõ eſt ratio, qua dicere ualeamus
quòd poſſit etiam hoc idem facere, non ſeruata
51 ſolemnitate iuris,ex quo† eſt caſus omiſſus,qui
debet haberi pro omiſſo,& relinqui diſpoſitio-
ni iuris communis.l. commodiſſimè. ff. de libe.
& poſthu.quæ eſt,ut ſolemnitas ſeruetur.d.l. ſi
quando,pręallega.l.generali.pulchrè Alex.conſ.
46.ponderatis,col.3.uol.2.& ideo in ſimili,licet
minor in certis cauſis habeatur pro maiore.l. fi.
C.qui legi.perſo. non tamẽ habetur in omnibus
ex quo(ut dicebam etiam, ſupra. in alio articu-
52 lo,† facilius diſpenſat lex quoad unum, quàm
quoad plura. nouiſſimè tradit Alex. in l.more,
col.2.ff.de acqui.hæ.argu.in l.tutori.C.de nego.
geſt.& in c.conſuluit,de Iudæ.ibi,pro magno de
bent habere,&c.& dicit Bar.in l.cum quis,in §.
ſiquis pro reo,in prin.ff.de ſolu. quod licèt reſti
tutio dicatur in ſtatum priſtinum repoſitio.l.qđ
ſi minor.§.reſtitutio.ff.de mino.& Princeps ali-
cui indulgeat, non tamen indulgentia trahetur
ad iura,& bona alteri quæſita.l.2.§.merito,& §.
ſiquis à Principe.ff. ne quid in lo. pub.l. fi.C. de
repu.hæ.d.l.qđ ſi minor. §. Scæuola. pleuè Cro.
in l.Gallus,in §.& quid ſi tantum.col.38.ff.de li
be.& poſthu.

Et tenendo ſic,parum ob.arg.Bar. nam ad pri
mum dici poteſt,quòd bene debet eſſe liber ſty-
lus decedẽti,relinquere,quod optauerit, ut ſuo
loco oſtẽſum eſt ſatis,in ſcriptis,& ſine ſcriptis,
& aliter etiam,ut Regien.declarat in l.2.col.3.
4.& 20.ff.de lega.1.ſed non ut ordo deſignetur,
& iuris ſolemnitas remittatur. d.l. ſi quando.d.
53 l.generali. imo,† quod ſic debent iura iuribus
concordari,& una lex per aliam declarari.l.1.C.
de inoffi.dot.c.cum expediat, de elec.in 6. c. ſu-
per quæſtionum, in prin. de offi. dele.l. non eſt
nouum.l.ſed & poſteriores.ff.de legi.

Ad ſecundum uerò,quod in milite ideſt, ſor
54 te, ultra dicta in alio articulo,quia † ſene mili-
tes expedit arma potius, quàm iura. d.l. fi. cum
aliis adductis ſupr. & quia ſic arguitur de caſu
claro ad dubiũ,& malè.l. præſes, & ibi Bart. ita
reſpondet.ff.de re iudi.idem Bar.in l.ex hoc iure
col.6.ff.de iuſti.& iu.& in l. ſi conuenerit. ff. de
pac.vel & aliter,ut ſupr. in articulo præallega.

Non obſt. tertium, quia eodem modo poſ-
ſet reſponderi. uel & aliter, quòd idcirco in libe
ris remittitur ſolemnitas,quia omnino erãt pa-
tri ab inteſtato ſucceſſuri,quod non eſt in eccle-
ſia, ut hic per Salv. col.9. d.l. hac conſultiſſima.
§.fi.l.poſthumus.ff.de iniuſ.teſt.l.ſi duobus.§. ſi
prius. ff.de bo. po. contra tabu.verum aduerte,
quia ſequeretur, ſi teſtamentum factum eſſet in
ter eos etiam, quibus hæreditas ab inteſtato de-
betur, quòd hac ratione eidem iuris ſolemnitas
remitteretur pariter, nullo modo tamen dicen-

du m.igitur prima reſponſio melior.uel dic, qđ
ſolemnitas non remittatur, tametſi ſit duorum
55 teſtium tantum.l.fi. ff.de fun.inſtruc. † uel dic,
quòd dicto caſu ſpecialis prouiſio facta ſit, fauo
re liberorum, hic autem non, licet non minus
fauorabilis ſit religio erga Deum, ut per Anch.
conſi. 422:niſo puncto, col. 1.

Quartum fallaciam habet, quia antecedens
uerũ eſt, conſequẽs ſalſum, & directo contra iu
ra ſuperius allega.in d.l.ſi quando, & in d.l.ge-
nerali.Nec facit tex.ĩ l.ẽt, de bo.lib.alleg. quoq;
p glo. in d.l.ſi qñ,qa nõ libertus teſtĩ factionẽ ha
56 beret, † & à Principe impetrauerit libere poſſe
teſtari, ut priuilegium aliquid operetur, debet
poſſe etiam dominum præterire; abſque eo, q
bo.poſſe. teſtamentum ſubuertatur, hic autem
ſolemnitatem non prætermittere, quia multa
quantum ſit latis operabatur, ut oſtenſum eſt ſu
pr.& fuſius, ut in d.l.ſi quando, notatur.

Non ob.quintum denique, & ultimum, quia
non eſt uerum generaliter, & procedit, quod di-
citur in d.l.1.& in præallega. c.pe. quoad pœná
perdendæ tutelæ, & ſine præiudicio aliorum, &
fuſius, ut per Bal.in l.liberorum, in §. 1. ad fi. ff.
de his, qui not.infa. Alex.conſi.65.circa.col.ulti.
uol.4.Purpu.in l.tranſigere, num.53.C. de tran-
ſac.aliquid Bar.in d.l.1.& Bal.poſt eum, col. 4.
uel in materia matrimonij, quo caſu dicit in ſi-
57 mili idem Alexã.† iuri canonico ſtandum eſſe,
quo ad uincula, ſcilicet ab eo inducta, nõ quoad
alia, quia omni iure debet eſſe liberum. l. Titia,
in princ.ff.de uerbo.obl.l. 2.C.de inuti.ſti.c. gẽ-
ma, de ſponſa. conſi. 97. principalis dubitatio,
col.2.uol.1.& quòd non ſit uerum, patet, quia
dicitur etiam in euange. quòd in ore duorum,
uel trium ſtat omne uerbum.c.in omni.de teſti.
& tamen in teſtamentia, de iure ciuili, ſeptem
requiruntur. d.l. hac conſultiſſima, & ſeruatur,
aliàs uana, & eluſoria eſſet diſpoſitio.d.l.ſi quan
do, & d.l.generalis, generaliter loquentium. &
no. ad propoſitum in l.fi.C.ſi contra ius, uel uti.
pub.idem Bal.in d.l.1.& in l.eam quam, col. 4.
C.de fideicom.multa Abb.in c.eccleſia S.Mariæ,
58 nu.15.de conſti. † fatendum tamen eſt, paucio
ri numero teſtium hodie poſſe teſtamentum fie
ri ad pias cauſas de iure canonico, de quo tamẽ
in c. relatum, & in c. cum eſſes, de teſta. unum
uerbum Areti.hic col. 3.

Verùm quæritur (alias. & nor. quidem expe-
dit qq.hic Albet.col. 2.uerſi.quid ſi teſtator. dic
ut p eũ.& Bar.in lect.nu.3. an legata ad pias cau
59 ſas debeantur, † etiã hæreditate non adita, & cõ
cludit, quòd ſic, idq́ue etiam Gui. Papæ deciſio.
200.Einardus, col. ultim.& dicit quòd eſt opin.
* ſatis æqua, tamen communis * eſt in cõtrariũ,
quod atteſtatur quoq; Iaſ. hic, lectu. 2.ad fi.) qđ
60 non alienum erit à ſupr. dictis † quando relictũ
factum dicatur ad pias cauſas, & ex mente Bar.
hic.nu.34.in repe.clarius Bal.lectu. 1.col. 2.re-
ſpondetur, factum dici, quando pro anima ſit,
etiam quòd relinquatur conſanguineo, pauperi
tamen, non diuiti, ut per glo.in l.ſiquis Titio.ff.
de lega. 2.& in l. illud, infr. eo. & in c. 2. (redde
ſingula ſingulis) de ſepult.pulchrè Gui.Papę de-
ciſio. 576.actio perſonalis, col.ulti.quod ultimũ
tamen declara uerum, ſi teſtator ſcit, & credit ip
ſum eſſe diuitem, quoniam ſi credit alias, quòd
ſit pauper, diceretur omnimodo, eo non obſtan-
te, factum ad pias cauſas, ut idem Bar. hic dicit,
in repeti.præallegã.nu.36.quem ſequitur, & re-
fert Capel.Tholoſa.deciſ. 204.item fuit quæſitũ
in fi.ubi alios etiam enumerat caſus, quando in
piam cauſam relictum factum eſſe dicatur. Pro
uirginibus ſcilicet maritandis. Pro uia facienda,
reficiendove ponte, aut fonte. Pro refectione do
mus pauperis. Si miſerabilibus perſonis. Si pro
ornamento eccleſiæ, uel fabrica, aut luminaribus,
uel aliis neceſſariis ad cultum. Si pro incertis, &
malè ablatis reſtituendis. Si hat alteri, uel ſepul
chro faciendo. uel in redemptionem captiuorũ,
uel pro eccleſia reparanda, uel pro pictura eiuſ-
dem, uel pro oblationibus, maximè infirmitatis
tempore, & ſimilibus, de qbus per Bal.in l. poſt
mortem.in pe.col.C. de fideicom. & in authen.
ſimiliter.C. ad legem Fal.glo.& Docto.in l.1.in
§.ad municipium.ff.eo.& in l.ſiquis pro redem
ptione.ĩ §.fi.C.de do.idem Bal. in marga. in uer.
teſtator, & ĩ d.authen.ſimiliter.c.fi.de teſta. Bar.
hic, in repeti.in 2.q.prin.gl.in l.Titia, in §.Seia.
de an.& aig.le.Ange.in l.1.in §.de impenſa.ff.ad
legem Fal.l.nonnulli.C.de epi.& cle.Bar.in l. li-
neã, in §.fi.ff. ad legem Fal. Hoſti. in ſumma, de
ſepul. in §.de quibus, & ut in d.deciſio.latius.&
per glo. in d.l. ſiquis Titio. ita etiam dicit Alex.
conſi.209.ſtatutis, col.1.uol.2.& Abb.conſi.54.
factum, col.2.uol.2.& quia miſerabilium perſo-
narum mentio facta fuit, ſciendum eſt, quòd
61 † anima dicitur miſerabilis perſona.o. h. & ibi
Bal.in fi.de ſer.& quod relictum pro anima, di-
catur factum ad pias cauſas. idem Bal. in l. eam
quam, col.4.C. de fideicõm.& in l.hæreditas, in
§.ſi defuncto. ff. de peti.hæ.multa in d. l. illud, ĩ
prin.infr.eo.& in c.1.ĩ §.donare, col. 1.qua.feu.
62 po.in uſib.& eſt utilitas, quia † non detrahitur
tunc Falcidia, quod in alimentis diſputat Bar.in
l.alio, nu.4.ff.de ali.& ciba.lega.& dixi ego latè
in d.l.ſiquis Titio, in collectane. Non etiã Treb.
* eſtq́ue opi. * cõmunis, ut not.in d. auth. ſimili-
ter. & ĩ dubio uenit id, qđ eſt maius.l.Titia.§.fi.
ff.de au.& ar.lega. quod pro limitatione l.cum-
mis.ff.de lega.3.nota.& uerba adulatoria diſpo-
ſitionem inducunt.l.Paulus.§.Paulus. ff.de fidei-
com.lib.quod etiam limitat tex.in l.obligationũ
ſubſtantia.ff.de ac.& ob.Imò & ultimo, quod li
cet traditio requiratur ad dominij tranſlationẽ.
l.traditionibus.C.de pac.ſecus eſt tamen in cau
ſa pia. l. fi.infr. eo.Ro.in d.auth. ſimiliter col.4.
& ex his, à quibus cætera pendent, dicta per Bar.
in repe.ſua, allega. ſæpè, quam diuinã uocat Iaſ.
hic, lectu. 2.in prin.Odof.Saly.Cy. Albe. Bal. &

alios

alios, ſumus præludij loco, ante præſtitutum tẽpus expediti, die 10. Octob. 1554.

SVMMARIVM.

1 *Scarabeus offenditur odore precioſi unguenti.*
2 *Federicus Imperator coronatus fuit à Papa Honorio III. ann. 1220. in feſto ſancti Martini, & per Innocentium IIII. depoſitus. nu. 2.*
4 *Collatio quid ſibi uelit in libro Authenticæ. Decretalis noueris, extra de ſent. excommunic.*
5 *Extracta eſt ex authen. Caſſa.*
6 *Statuta contra eccleſiæ libertatem dicuntur, ſi liberam adminiſtrationem clericis prohibeant. & ſijs locis auferetur, quæ iure communi introducta ſunt.*
7 *Eccleſiæ bona ſpatio annorum quadraginta præſcribuntur. Romanæ centum.*
8 *Præſcriptio tolerabilis eſt, ne dominia ſemper incerta ſint, & finem litibus imponatur.*
9 *Eccleſia an teneatur ad collectas, ſi eidẽ bona quæ ſunt in æſtimo ueniant.*
10 *Laici an poſſint ſtatuta contra libertatem eccleſiæ condere.*
11 *Ius congrue clericos comprehendit.*
12 *Caſſa, & irrita ſimul iuncta, denotant actum ipſo iure nullum.*
13 *Caſſari proprie dicitur, quod ualuit.*
14 *Caſſatio duplex, una declaratiua ob uitiũ formæ, alia reſciſſoria ob uitium perſonæ.*
15 *Denunciatio quid ſit.*
16 *Italia protenditur uſque in Galliam, & Siciliam.*
17 *Latium unde dictum.*
18 *Præcipitur idẽ eſt, qđ imperatur, & opus eſt fieri.*
19 *Omnia dixit Imperator in auth. caſſa, ut tolleret dubitationem.*
20 *Conſuetudo, & ſtatutum in quo differant.*
21 *Capitularia, quæ ſint.*
22 *Penitus quid præciſum eſt, & ipſo iure ſignificat.*
23 *Mandatum legis præciſè debet adimpleri.*
24 *Verbum de cætero, denotat noui iuris diſpoſitionẽ.*
25 *Immunere uerbũ, denotat ipſo iure pœnæ incurſum.*
26 *Pœna exequutionem habere non poteſt, abſque declaratione incurſionis.*
27 *Marca uerbum Germanicum eſt, & ciuitatis, ſiue regionis finis.*
28 *Intellectus ad Auth. caſſa, in illis uerbis, bona eorum ab omnibus impune.*
29 *Statuta quæ dicantur contra libertatem eccleſiæ.*

De ſacroſanct. eccle.

¶ Noua conſtitutio Fed. Imp. colla. 10.

AVthen. Caſſa, & irrita. Hæc authẽmaticam habet quotidianam, ut teſtatur Saly. prius dicens, qđ eſt etiam ampla, & dubia ſatis, & teſte adhuc Decio, mirandũ maximè hac de re, quòd communiter Doctores ipſius interpretationem ſic ſicco (ut aiunt) pede tranſierint, & non plus quoque ſuper ea ſcripſerunt, quàm fecerunt. igitur (ut in ſimili inquit Bar. in l. 1. in prin. ff. de tute. & ra. diſ. documentum mihique eſt iuriſcon. in l. legaui, uulga. ff. de libe. lega. idem Bar. in l. poſt contractum, in prin. & nu. 1. ff. de dona.) aduertendum eſt quam maximè, & attentius ſolito audiendum: uerecundè enim hoc ipſum peto, non tam propter ſingulare mei dicentis in vos ſtudium, quàm dignitate & præſtantia literarum, ac huiuſce noſtræ moralis philoſophiæ, nil aliud, nil aliud inquam, in præſentiarum expetentis, & præſertim quia laudatiſſimæ ſcolæ conſuetudo eſt huiuſmodi, cui
1 preſto obtemperandum eſt, ne † vel ſcarabeis ſimiles videamini, vel ſuibus, quorum illi precioſi vnguenti odore offenduntur, iſti vero amaracini fragrantia, quia diſcoli, non ferunt honeſtas artes.

2 Federicus † ergo, ut ad dicendum, quod dicere inſtituimus, accedamus, Imp. author iſtius authen. fuit coronatus à Papa Honorio III. anno 1220. in feſto S. Martini, fuitque uocatus Fede.
3 iunior. Poſtea † depoſitus, & damnatus per Inno. quartum tanquam hæreticus, vt legitur in c. ad apoſtolicæ, de re iudi. in 6. ſepultus eſt Panormi: inque eius epitaphio ſic ſcriptum, licet Plati. dubitet in vita Inno.

» *Si probitas ſenſus, uirtutum gloria cenſus,*
» *Nobilitas orti poſſent obſiſtere morti.*
» *Non foret extinctus Federicus, qui iacet intus.*

& fuſius Albe. quo authore tacito, Deci. hic idẽ præciſe recitat. aliquid Bar. ante eos latè Molin. in commen. conſuetud. Pariſien. part. 1. titul. 1. num. 41. & 42. Adde tu, quòd tamẽ is aliquãdo fuit deuotus, quòdque conſtitutionem fecit, quam etiam poſt eius damnationem approbauit eccleſia, ut p Cy. in l. quiſquis, col. 2. & 3. C. ad legem Iul. ma. Seyſel. in l. ſi quis id, quod. col. 3. ff. de iu. o. iudi. Secundo adde, dum Bal. conſil. 333. ad intelligentiam, col. 1. uol. 1. dicit, aliquãdo propter enorme regimen, Pontificem Imp. priuaſſe, quòd forte de Fede. intellexit, ex quo d. c. ad apoſtolicæ, citat. Tertio adde, quod Imp. eſt Dominus totius mundi. l. deprecatio. ff. ad legẽ Rhodi. de iac. ex quo non poteſt inferior corrigere ſuperiorem. c. cum inferior, de maio. & obe. clem. 2. de elec. quòdque poteſt tamen Papa, ex magna cauſa, ipſum deponere, ut idem Bal. dicit in d. loco, col. 2. & de tirannico eiuſdem Federici imperandi modo Afflic. in c. 1. in §. an ſi libellario, nu. 27. quib. mo. feu. amit. in uſib. & ipſe quoque per d. c. ad apoſtolicæ. & hæc, quæ ſupra diximus, uideri poſſunt in uſib. de ſtatu. & conſue. per totum, & potiſſimum in l. hac edictali, inducendo tamen, ut per Odof. quare ſic in ſumma præſcrip. uocetur collatio 10. aliàſque multo plura de iſto Federico, & Federico primo ſcripſit Alua. (quod idem Deci. quoque teſtatur, & bene) in tit. de pace tenen. in prin. non nihil Plati. in uita Honorij III. & Inn. IIII. de quibus ſupra ſæpius quàm alius Abb. Vrſpergen. croni. fo. 295. & 354.

& 334.& Molin.in loco præal. uel declara dum
4 dicit col.10.quod † cum collatio multis dicatur
modis,ut p laſ.in rub.C.de colla.hic ꝑ diuiſione
librorum capi:& x.quia in lib.Auth.ſunt 9. tan
tum, ſicuti in lib.C.nouem pariter tantum, tres
uero extr.lib. Auth. additi, vult Bar.in extraua-
gan.ad reprimen. quod lib. feudo. ſit.10. colla-
tio,iſta verò conſtitutio 11.

Secundò ſciendum eſt,quòd ex hac conſtitu-
5 tione,extracta eſt decretalis † illa,nouerit,de ſen.
excom.& facta eo die à d.Papa Honorio III. quo
etiam conſtitutio iſta, qua excommunicat hære
ticos,& quoſcunque uiolatores eccleſiaſticæ li-
bertatis,ut in locis præallega. legitur, teſtaturq;
etiam idem Odoſ.hic in fi.& in prin.dicit,quòd
non eſt facta,ut corrigat legem Codicis,priuile-
gia.ſupr.eo. ſed ut ipſam potius adiuuet. & eſt
argu.in c.ſuper quæſtionum,in prin.de offi. de-
le.melius in c.ſi in adiutorium.10.diſ.Abb.in c.
eccleſia S.Mariæ,nu.80.de conſti.

6 Tertiò,& ultimò † ꝙ ſtatuta dicuntur contra
eccleſiaſticam libertatem,ſi liberam adminiſtra
tionem clericis bonorum eccleſiaſticorum pro-
hibeant,de quibus nec etiam Imperator poteſt
ſe intromittere. c.benè quidem.ca.ſi impetator.
96.diſ.c.cum laicis,de reb. ec. non alie. eccleſia
Sanctæ Mariæ.de conſtitu.pulchrè Anch. conſi.
12.ſuper caſu,col.2.unum uerbum Cynus hic,
in fi.per no.in d.c.nouerit.& dicam latius infra,
quoniam hoc ipſum quoque tangit Bar. uel in-
terim etiam & quarto quod dicunt contra eccle
ſiaſticam libertatem quando eccleſiis & pijs lo-
cis auferuntur quę iure communi inducta ſunt,
ut hic per.Saly.col.2.not.in c.nor. in c. eccleſia
S.Mariæ,de conſti.Alex.conſi.209.col.2. uel &
quintò,quod adhuc ſunt contra libertatem ec-
cleſiæ, ſi ſunt contra priuilegia generalia, qbus
clerici opprimantur; efficianturque timidiores:
laici uero audaciores,ut in.l.1.in §.quæ oneran-
dæ.ff.qua.re.ac.non de. Bal.in rub.de conſti. in
prin.haud omittentes etiam quod iſta auth. ut
aliæ quoque ſunt labores Irne. qui non habuit
poteſtatem legis condendæ ſecundum Alex.in l.
2.in §.quod ſi in patris,columna.2.ff. ſol. matr.

Dubitandi rationem faciebat(Sūmatio enim,
& diuiſione facilis eſt) ꝙ immo ualeant ſtatu-
7 ta huiuſmodi, ex quo † præiudiciale eſt ꝙ præ-
ſcribantur bona eccleſiæ, & tamen ſtatutū fuit
præſcribi ſpacio anno.40.c.de quarta,de pręſc.ſi
uero Romana.fuerit, centum. caſus eſt in auth.
quas actiones. infra.eo. & ſic contra libertatem
eccleſiæ,quia ius ipſius abſorbet:quo caſu, ſi o-
dioſa eſt contra priuatum, eſt quidem odioſiſ-
ſima contra eccleſiam,ut per Abb.con.7. quidā
clericus,col.2.uol.2.& non ab re,ſi impium præ
ſidium appellatur in Authen.ut ec.Ro.gau. præ
ſcrip. cen.anno.ad medium.quod dictum refert
& ſequitur Cur.iun.conſi.60.caſus.in fi. & ſi oc
ciditur libertas,& dominiū,cū pręſcribitur,inqt
Bar.in leg.ſi ędes,in §.1.ff.de ſeru.uerba.prædio.

Cui difficultati reſpondet Cyn. nihil eſſe, ex
quo aliud eſt dicere aliquid factum contra ec-
cleſiam fuiſſe, & aliud contra libertatem eccle-
ſiæ, quoniam primo caſu ualet. d. authen. quas
actiones,ſecundo autem non,ut hic,& in l. pla-
cet.ſup.eo.quæ ſolu.realiter,ſeu formaliter dubi
8 tationem non reſoluit.ideo dic tu, † in præſcri-
ptione tolerabile, ex quo utilitatis publicæ gra-
tia à iure ciuili inducta eſt, ne dominia eſſent ſē
per in incerto, & ut aliquando finis litibus im-
poneretur.l.1.ff.de uſucap.l. fi.ff.pro ſuo. Guid.
Papa deciſio.189.incip.in c.malæfidei.col.3.Bar.
in l.ſtipulationes non diuiduntur, colu. 6. ff. de
uerbo.ob.non igitur dici poteſt, ꝙ ſit contra ec-
cleſiæ libertatem.

9 Secundò,† dubitandi rationem faciebat,quia
ſi res,quæ eſt in ęſtimo communis,deueniat ad
eccleſiam,utiq; tenebitur ad collectam, ꝑut no.
in l.placet,allega. etiam proximè, ſupra eodem.
quod nihil aliud eſt, niſi grauare libertatem ip-
ſius eccleſiæ,ut in d. l.hac edictali, dicitur. uerſi.
item nulla poteſtas.

Sol. non tenetur ad collectam in futurum in-
dicendam, uel de præſenti indictam, ratione
prædicta, quoniam hoc idem (ut dictum fuit)
eſſet contra libertatem ipſius, ſed ad indictam
retro ſic,quoniam onus eſt iam formatum, uſ-
que adeo, ut non poſſit abſurdum, & inconue-
niens iſtud allegari,ſecundum Bal.in dict. l. pla-
cet,col. 2.Bal.in l. reſcripto, in §. ſciendum. nu.
5.ff.de mune. & hono.

10 Tertiò,dubitādi † rationē faciebat, quòd imò
laici poſſint ſtatuta condere contra libertatem
eccleſiaſticam, ex quo liberum arbitrium habēt
à lege.l.omnes populi.ff.de iuſti.&iu.l.3.ff.quod
quiſque iu. argu.in l.fideicommiſſa,in §.quamq̄
ff.de leg.3.dictumq; eſt ſatis ſupr.in l.1. eo.titu.

Quod etiam nihil eſt, quandoquidem Authē.
hæc ſit penalis, & quod eſt huiuſmodi,in liberta
te arbitrij non continetur, ut idem Bal. dicit in
d.l. 3.in §.1.col.1.lectu.2.& exclamat memoriæ
commendandum eſſe.

Quartò dubitationem faciebat, quia ſtatuta
laicorum, quod clerici non gaudeant illorum be
neficiis,ualent,ut inquit Bal. in l.ſi quis curialis,
infrà, de epi. & cler.& tamen hoc modo eſſe ui-
dentur contra libertatem eccleſiæ.

Sol. nō ſunt, quia qui non impedit beneficiū,
nullam clericis facit iniuriam, quod etiam idem
Bal. ſentit hic poſt faco. But. Abb. in c. eccleſia
S.Mariæ,de cōſti. Alex. cōſi. 209. præallega. col.
3.Deci.conſi.275.col.4.uol.2.

11 Quintò † & ultimò dubiū faciebat, quia ius
congrui includit etiam clericos. ca. conſtitutus,
& ibi Abb.de teſti.in integ. Cy. & Bal. in l.neq;
C.de ha:.inſti. & ita ſe habet communis conclu-
ſio,& tamen hoc eſt cōtra libertatē eccleſiaſticā,
ex quo clerici efficiuntur timidiores ad emen-
dum, ne res empta ſibi auferatur. & ſibi prohi-
beri uidentur conceſſa de iure, quod diſponat
ad

ad libitũ de rebus ſitis.l. in re mandata. C. man.
l.cenere.C.de iute delib.
Sol. licet comprehendantur, eiſdem tñ nõ afferi
oo.pręiudiciũ, ſed cõmodũ potius, & q̃a oec
ẽt eſt in ipſorũ odiũ facta, ſed pp bonũ publicũ,
igitur nec dicetur contra lib. eccleſiaſt. & de ma
teria aliàs in l. dudũ. C.de cont.emp. & io tract.
iuris cong. ubi Afflic. multa io §. 1. in 3. not.
Deciſionis ratio eſt, quia laicis, ſoper eccleſijs
& eccleſiaſticis pſonis, oulla eſt attributa facul-
tas, quos obſequendi manet oeceſſitas, oon au-
thoritas imperãdi, inquit tex. in c.eccleſia S.Ma-
riæ, de cõſtitu. & in c.cũ laicis, de reb. ec. nõ alie.
& pro ea eſt ẽt argu. io c.cũ inferior, de maio. &
obedi. & in clem. ne Romani, de elec. & facit ẽt;
quia priuilegia clericorũ, & eccleſiæ, ſunt de iu-
re diuino, vt per Abb. in c.literas, de reſti.ſpoli.
& in c.propoſuit, de conceſ.p̃b.Gui. Papæ cõſi.
a 21.ſpectabiles, col.4. ita, ut non coouenìat, q
laici de his ullo mõ ſe itromittãt. c.decetoimus.
c.quanto, cum ſimil. de iudi. c.ſuot quidam. a 5.
q. 1. idem Abb. in d.c.eccleſia S.Mariæ, nu. 6.
12 Caſſa, & irrita. Noonihil † dictum eſt ſupr. in
l. 1. ibi, & non ſint caſſa iudicia eius. Addit no-
uiſſimè Deci. q alterum ſufficeret, & bñ. d.l. 1. ſu
pr. eo. quòdq; fortius hoc idẽ dicendũ eſt hic, cũ
verba ſint geminata. l. nõ dubiũ. C. de legi. c.ĩ Ge
neſi, de elec. c. ioter cætera, de præben. l. Baliſta.
ff. ad Treb. arg. ĩ l. traiectitię, ĩ §. de illo. ff. de ac.
& ob. & in l. 1. ad fi. inſt. de plus pet. Capi. deci-
ſio. 19. ou. 4. 5. & q ſimul iuncta, importaot a-
ctum ipſo iure nullũ. c. 2. ut lite non cont. tu oe
rò conſydera, non ex geminatione hoc idẽ dici
debere, nec quia ſimul iuncta fuerint, ſed alia ra
tione, ut in fr. ſtatim. & magis ad propoſitum, q
13 † propriè dicitur caſſari aliàs, quod ualuit, pec
tex. io c.propoſuit, de conceſſio. præben. & quia
priuatio præſnpponit habitum, uulg. l. decem.
ff. de uerbo. obl. & in hoc benè. adde tu ſignan-
ter per tex. in d.c. 2. & ratione prædicta, quod ita
ẽt dixit Burg. Hiſpa. in not. q. in c.cũ dilecti. col.
7. de emp. & uen. aliquid Purpu. io l. edita, nu.
14 248. C. de edeo. & † præter hæc nota, quod aliàs
caſſatio eſt duplex, vna declaratoria ob uitiũ for
mæ, alia reſciſſoria ob uitiũ perſooę, ut per Bal.
in c.ſuper eo, de elec. & quod paria ſuot aliqua
fore oulla, & caſſa. & quod ubi non requiritur
ſententia, ibi oon requiritur caſſatio aliàs: ſic in
quit idẽ Bal. io c.cooſideramus ou. 1. eo. ti.
15. Eſſe denũciari. ex hoc uerbo, † ſtatutorũ nulli
tas ooo inducitur, ut idẽ Deci. ioquit, qm̃ denũ-
ciatio eſt q̃dã declaratio, quæ nihil ooui affert. l.
hæredes palam. §. ſed ſi notã. ff. de teſta. & in ex-
cõmunicatione exẽplificat, & bñ, per tex. in c.pa
ſtoralis, io §. uerũ, de ap. cuius denonciatio uin
culom nõ addit boous, & melior tex. in l. adeo.
in §. cum qs. ff. de acqui. re. do. pulchrè Abb. ul-
tra eũ, ubi oĩa, quæ dicit hic idẽ Deci. & in d. §.
uerũ, io c.prudentiam, in §. ſexta, nu. 11. de offi.
de. Nullitas ergo (ut ſubiicit) colligitur propter
uerbũ eſſe, qđ eſt præſentis temporis, iuxta glo.
ĩ l. ĩ criminali. C. de iu. o. iudi. d.c. 2. ut lite oon
coot. ergo non quia gemioata ſiot, & ſimul iun
cta, ut ſupr. & ita ẽt probatur in l. cũ poſteaquã.
ibi, id pactũ mala fide factum irritum eſt. C. de
pact. quem ſigoanter eo in loco põderat, & per
d. glo. mouetur Purpu. nu. 21. & multa alia ad
propoſitum, more ſuo, inducit, ut per eum. vel
dicamus, quod imò ex deouociatione oullitas
inducatur, & declaretur, quia (ut dicebã ſupr.)
paria ſunt aliqua eſſe caſſa, uel nulla.
16 Per totam Italiam. Quæ uſque in † Galliam,
& Siciliã protenditur. l. notionem. §. 1. ff. de uer.
ſi. glo. io l. 1. ff. de offi. præfec. urb. pleoè, & copio
sè Albe. in l. inſulæ Italiæ. ff. de iudi. non præter-
mittentes tamen, q Sicilia aliquo tempore Ita-
liæ pars fuit, quam nunc Scylla, & Caribdis (im
maniſſima illa monſtra) diuidũt, & Plin. iuoio.
authoritate confirmatur, dicentis, Pœnorum cõ
ditiones à Romanis aliquando non admiſſas, ni
ſi ab omnibus abſtinuiſſent inſulis, quæ inter Si
ciliam, & Italiam eſſent, ergo Sicilia pars Italiæ
17 noo erat. & † Latium primò dicta eſt, à latendo,
quia Saturnus à Ioue expulſus io ea latuit, & ab
ipſius nomioe etiam Saturnia. & olim magna
Græcia à Græcis eaoi colentibus. & Cytis, ut Be
roſus Babiloonius refert, ounc uerò Italia, quam
ſic pulcherrimè deſcripſit Vates Mantuanus.
" *Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt.*
" *Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ.*
& totam dixit, ut partem oõ excluderet, ad quã
refertur. l. eum qui ædes. ff. de uſucap. & infra,
omnia ſtatuta, quod refertur ad numerum, vulg.
l. Iulianus. ff. de leg. 3. c. nouit, de iud. ſicuti & ſta
tuta omnia paulo infra.
Et licèt Italiæ mentio facta ſit (ut dicunt poſt
gl. omnes) habet tamen hoc idem locum etiam
in qualibet alia prouincia Romano Imperio ſub
iecta, & non in toto muodo, ut inquit Bal. & ad
propoſitum, quia non poteſt reddi diuerſitatis
ratio, eadẽq; æquitas eſt, uulga. l. à Titio. ff. de
uerbo. ob. & de Italia dictum eſt gratia maioris
frequentiæ, quo caſu diſpoſitio reſtringi non de
bet, ut per glo. in l. 1. C. de rap. uir. inquit Deci.
adde tu ſimilem in l. 1. C. de his, qui ad ec. con-
fu. & in l. 1. C. de Nili agge. non rumpen. plenè
Corſe. in ſingu. frequẽtia. & colligitur in d.l. hac
edictali, ubi ad Italiã oõ reſtringitur diſpoſitio,
& ſecundum quam hæc etiam iotelligi, & am-
pliari debet. §. 1. in Authen. de fil. aote do. inſtr.
na. l. 1. §. meminiſſe. ff. de uen. ioſpi. l. nihil. de cõ-
iungen. cum emanci. libe. Flo. in l. hæc uerba, ad
fi. ff. ad legem Aqui. & maximè hoc ſtante, quod
ſuot hic uerba Irne. qui (ut dixi in euiden.) non
habebat poteſtatem legis condendæ,
Præcipimus. Qui ergo non obtemperauerit,
18 reus erit, † & debitor pœnę, ut dicit in c.quiſqs.
14. q. 1. & in c.ſeq. qđ p̃cipitur imperatur, qđ im
peratur neceſſe eſt fieri, ſi oon fiat, pœnã habet.
multa Abb. in c. nam concupiſcentiã, col. 1. de.
conſti.

cõnſti. Cardi. in clem. 1. in prin. de reliq. &
uene. ſanc. & hoc nerbo uritur tex. in l. priuile-
gia, in §. 1. ſupr. eo. & ſi præcipere idẽ eſt, qđ im-
perare, uerificabitur, qđ dicitur in l. legis uirtus.
ff. de legi. ꝙ hæc inter cætera ſit præcipua legis
uirtus, aliàs fruſtra eſſent legiſlatores, niſi eſſent
ſeruatores. l. 2. §. poſt originẽ. ff. de origi. iu. & uer
bũ noui iuris promulgatoriũ eſſe uidet, de quo
etiam in l. ſcrupuloſam, in fi. C. de contrahen. &
com. ſti. & ſtatim ſe declarat imp. Inſta, & ibi, no
ua mandat conſtitutio.

Omnia ſtatuta, & conſuetudines, cõtra liber-
tates eccleſiæ, earumq́ue perſonas inductas, ad-
uerſus canonicas, uel Imperiales ſanctiones. Li-
19 cèt indefinita † æquipolleat uniuerſali, regula-
riter. l. ſi pluribus, & ibi plenè per Bar. ff. de le. 2.
omnia tamen dixit, ut dubitationem tolleret. l.
quæ dubitationis tollendę gratia. l. non ſolent.
ff. de regu. iu. & quia dixit etiam ſupra, per totã
Italiam, Sed mirum bene uidetur, quòd ſtatu-
ta, & conſuetudines rurſum dixerit, quoniam
æquiparãtur, & unum ex his ſcribere ſatis erat.
l. ſi quis ſeruo, ubi glo. magiſtra. C. de fur. Bar. in
l. Marcellus. ff. ad Treb. & ꝙ ęquiparent, ꝓbatur
in §. ex nõ ſcripto, & in §. cõſtat, Inſti. de iu. na-
tu. & in l. magiſtratus. ff. ad municip. & in l. ſem
p. ff. de iu. imu. nec differũt, niſi, ut tacitũ & exp̃ſ
ſum, quod etiam not. in l. omnes populi. ff. de
iuſti. & iu. & in l. de quibus. ff. de legi. cui diffi-
cultati poſſet reſponderi, ut ſupra. uel dici, quod
non ſemper à pari procedant, ut in cle. 2. in §. 1.
20 & ibi Cardi. col. 2. de æta. & qua. & † ꝙ immò
maioris authoritatis eſt conſuetudo, q̃ ſtatutũ,
licèt reſpectu cauſæ efficientis nõ differant, ſecũ
dum Bal. in l. 1. col. 2. C. quæ ſit lon. conſue. Bar.
in d. l. de quibus, & quod ſit maioris authorita
tis, not. in l. 1. C. eo. quæ ſit lon. conſue. Alex. cõ.
52. uiſis, colu. 2. uol. 5. Cur. in cap. fi. in 4. not. de
conſuetu.

Et ea de capitularibus penitus aboleri man-
dat noua conſtitutio. clara ſunt uerba hæc, & qđ
21 tibi uelint, facilè intelligũtur, ſi quę † capitularia
ſint declarauerimus tamen, quo uerbo utitur ẽt
Federi. author in d. l. hac edictali, in prin. & tex.
in c. nouerit, de ſenten. excom. & in c. omnes, in
fi. 11. q. 1. & eſt vulgare Thuſcorum, ut atteſtat
Odof. nec aliud sũt capitularia breuiter, q̃ libri,
in quibus hoc idem continetur, ideſt uolumina
ſtatutorum & conſuetudinum: capitularia fortè
dicta, quia capitula continent, & ſic ponitur fi-
guraliter continens pro contento, ut in ſimili,
in l. cum in diuerſis. ff. de religio. iuncta glo. ue
rum pondera, ꝙ non ſolum aboleri dicit, ut ẽt
ĩ l. fi. citata per Dec. C. de edic. di. Ad. tol. melius,
ultra eum, in l. libellorum, in §. quod ſi libelli, &
in §. fi. ff. de accuſa. & in l. accuſatorius. ff. ad legẽ
22 Iu. de adul. ſed † addit quoq; uerbum penitus,
quod eſt pręciſum, & ipſo iure ſignificat. & ad
idem adhuc Deci. mer glo. allegat, in l. ſi qui ad-
uocatorum. infra, de poſtu. adde tu text. in le. fi.
quem ibi adhuc not. Areti. & poſt eum Purpu.
Illuſtris doctor, nu. 39. C. de pac. & in l. pe. C. ſi
contra ius uel uti. pub. ibi careat bãnitus impe-
tratis. Alex. cõſi. 10. uiſis, col. 4. uol. 1. & cõſi. 13.
uiſis. col. 3. eo. lib. i. totaliter, ita ut legi non poſ-
ſint. & fuſius declarat Bar. hic, ꝙ nõ eſt ſatisfatũ
legi, niſi de facto deleantur, quem omnes ſequũ
tur. d. c. nouerit, & memoriæ commendandum
exclamat, quia uidit ſemel Piſis ita determinatũ
fuiſſe: pro quo facit uulga. illud, uerba non ſuffi
cere, ubi facto opus eſt. l. obligatione. C. de ſolu.
l. prætor ait. §. ſi quis paratus. ff. de no. o. nũ. Ale.
conſi. 44. eximie Doctor, col. 3. uol. 7. Subiicit ẽt
Bar. non eſſe ſatis ꝙ creditor mihi faciat inſtru-
mentum quietationis, ex quo poſſum petere,
originale quoq; caſſari, per tex. in argu. tamen,
in l. diſſolutè. C. de condic. ex lege. & in l. ſicut,
in fi. C. de libe. cau. idq́; etiã Bal. adhuc, per tex.
in l. huiuſmodi, in §. qui ita. ff. de lega. 1. & nimi
rum, quia ſic daretur occaſio creditori utendi,
ſi non de iure, de facto ſaltem, d. inſtr̃o. & in ter
minis tradit idem Alex. conſi. 164. uiſis, col. 2.
uol. 7. & ita poſt Bar. & Bal. hic, ſignanter etiam
dicit Ancha. in repe. c. canonũ ſtatuta, col. 334.
de conſtitu. & quia non poteſt negare id, quod
mihi prodeſt, & ſibi non nocet, vulga. l. in credi-
tore. ff. de euic. l. 2. §. item Varus, ff. de aqua plu.
ar. in ſimili per Bal. conſi. 109. quilibet, in prin.
uol. 5. & ad propoſitum (ut idem Deci. dicit) eſt
etiã tex. in l. fi. C. ad exhi. & in l. fin. ultra eum. C.
de ſolu. & ubique gl. mouetur per d. l. diſſolutè.
aliquid Bar. in l. qui tabulas. ff. de furt. Purpura.
in l. fi. col. 4. C. de pac. & quoniam adhuc Deci.
dicit, ꝙ creditori expenſæ inſtrumenti debent
ſolui, maximè ſi factæ ſint poſt morã debitoris,
poſt Bal. in l. fi. C. de condic. ex le. adde, licet non
dicat hęc omnia, & multo plura, in deciſio. Tho
loſa. pulchrè, 47. an creditor, per totam. & ibi, ꝙ
agendum, quando creditor iurat, ſe inſtrumẽtũ
amiſiſſe. Pulchrius Bal. ubi etiam ponit formam
quietationis, conſi. 230. quidam, ad fi. uol. 2. Ad
23 de etiam, cum † ſit mandatum legis, ꝙ multo
magis pręciſè & formaliter debet adimpleri. l.
diligenter. ff. man. cap. cum dilecta, de reſcrip. &
hic mandat, ſupra uero præcipit, quod plus eſt,
ut per glo. in l. ſæpe. ff. de offi. præſi. quam totus
mundus ſequitur, ut atteſtatur Alex. in l. more,
col. ulti. ff. de iu. o. iudi. Bal. in l. quoniam. C. de
teſta. & in c. eam te, col. 1. de reſcrip. Sed quare
dixit hic, & in ſupraſcriptione, nouam eſſe Fede.
conſtitutionem: cum tamen hoc idem eſſet ante
eam diſpoſitum in l. priuilegia, in §. 1. ſupra eo.
propter adiectionẽ pœnæ, inquit ſolus Bal. hic.
in prin. & bene, eſtq́; pro eo argu. in l. ius ciuile.
ff. de iuſt. & iu. & ĩ l. 1. in §. cũ adijcitur. ff. de uer.
ob. & in l. Valerianus. ff. de præto. ſti. Bal. in l. 3. in
prin. in ſimili, ff. de dam. infec. & conſi. 327. pri-
die, col. 4. uol. 1.

Et de cætero ſimilia attentata, ipſo iure nulla
eſſe decernit. Verba hæc denotant noui iuris edi

tionem

24 tionem, †de cætero ſcilicet. l. 1. in prin. C. nego.
ne mili. lib. 10. l. ne quis. ff. de cuſto. reo. c. prouida,
& ibi Archi. de elec. in 6. & decernit, quod et
huiuſmodi ẽ, non iuris, ſcilicet promulgatoriũ,
clem. per literas, de præben. clem. fin. de æta. &
quali. clem. 2. de ap. Deci. in c. paſtoralis, in prin
de excep. Cro. in l. ſi conſtante, colu. 3. ff. ſoluto
mat. & quia de cætero dicit rurſum Imp. ipſius
legis naturã roborat, & confirmat, quæ eſt date
formam futuris negociis. l. legem, ferè in terminis,
C. de natu. libe. l. leges. C. de legi. c. fi. de conſtitu.
Videtur tamen, ſtantibus ſupra dictis, ꝙ
imò ad præterita etiam trahatur, forte quia expreſſum
eſt, & quia futuris cõnexa eſſe uidẽtur,
ut per Iaco. de Belui. in §. cognoſcentes, ĩ Authẽ.
ut cũ de ap. co. in prin. Nicol. de Milis, in §. lex,
nu. 13. Seyſel. in l. ſi conſtante, poſt glo. in d. c. fi.
col. 4. ff. ſolu. mat.

Si quid contra fiat, pœnæ, quæ ſtatutæ ſunt, imminebunt.]
Ideſt inſtabunt exitio cõtrafaciẽtis,
25 †ut in ſimili dicitur etiam in §. fi. in Authẽ. quomo.
op. ep. & in c. ſi agamus, de pœn. diſ. 1. ita ut
immediatè, ac ipſo iure, ꝙ quis cõtra facit huic
cõſtitutioni, pœnas incurrat. l. 1. §. 1. ff. ad Turp.
aliàs imminere nõ dicerentur. & hinc dicit Flo.
in l. 2. col. 1. ff. ad legem Aquil. ꝙ hac de re non
poſſunt negatione augeri, uel cõfeſſione minui.
Dictuq; mirum uidẽtur, per nihilominus requiratur
ſententia declaratoria. c. cum ſecundum,
de hære. in 6. & ut per Deci. hic, & ante eum Alexander,
ubi etiam Purpu. latè, in l. ſiquis maior,
in pe. col. & fi. C. de tranſac. ubi idem Alex. plus
26 dicit, ꝙ totus mundus ita ſeruat. † ſed admiratio
ceſſet, quoniam declaratio neceſſaria eſt, ut
appareat cõtra factum, aliàs pœna executionem
habere non poſſet. & hoc eſt quod dicitur in d.
l. 1. ibi, ſi autem calumniatus es. pronunciauit,
condemnauit eum. & q̃uis de pœna nihil ſubiecerit,
tamen legis poteſtas aduerſus eũ exercebitur.
& in ſimili idem Purpu. in præallega. l. ſi qs
maior, ad fi. Pulchrè Gramma. deciſio. 15. in cauſa,
n. 8. poſt Archi. in c. pro humani, de homici.
in 6. & Bal. in c. 1. de feu. fi. cul. nõ amit. in ſib.
& in authen. qui ſemel. C. quomo. & quan. iud.
plenè Iaſ. in d. l. ſi quis maior. Feli. in c. cum non
ab homine, de iudi. & Bellame. deciſio. 678. in
tali proceſſu, col. 2. & multa etiam Seyſel. in l. 3.
in §. quod autem prætor, col. 1. ff. quod quiſque
iu. Pœnè autem ſunt, de quibus in corpore unde
iſta authẽ. ſumitur, & præ cæteris ciuitatibus, &
locis dicta ſtatuta contra eccleſiaſticã libertatẽ
27 edentibus bãnum mille marcarum. †declarãdo
hinc marcam uerbum Germanicum forè, & ciuitatis
ſeu regionis finis, ut declarat Munſter. li.
3. Coſmogra. uniuerſal. de Germania, deq; principatibus
& dominijs Germanorum ſucceſſu tẽporum
inſtitutis.

Et ſi per annum &c. bona eorũm per totum
noſtrum Imperium impunè ab omnibus occu-
28 pentur.] Quod intelligitur †ſaluis alijs pænis, ĩ
generali concilio promulgatis, ut dicitur in d. l.
hac edictali, in prin. & impunè, ideſt ſine pæna.
l. fi. ff. de iu. om. iud. l. ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff.
de arbi. l. hæres. ff. de uſuf. le. & mirabile eſt ꝙ
is, cui hoc ipſum permittitur, tutus redditur, ne
ullum poſſit contra ipſum fundari iudicium, caſus
eſt ſingu. in l. qui ſeruum mihi ex ſtipulatu,
quem ibi not. Bal. ad idẽ. ff. de uerbo. ob. immo ꝙ
eſt caſus, in quo poteſt quis ſibi ius dicere propria
authoritate, ſicuti & in l. 1. C. quãdo li. uni
cuiq; ſi. iud. ſe uin. & regu. eſt in contrarium. l. 1.
C. ne quis in ſua cau. l. pe. ff. de arbit. l. nullus. C.
de Iudæ. & de iſta fallen. non eſt recordatus Socin.
in regu. 195. iudex. tali ergò caſu non eſt fatigandus
iudex, licèt poſſit eius officium implorari,
ut occupantem defendat à ui futura. l. ſi ſeruus.
C. quod cum eo. Flor. in l. ſi precario. ff. cõia
prædio. & poteſt dici, regulã eſſe ueram, prçterq̃
in caſibus à iure expreſſis, quorum ille eſt præcipuus,
ut in ſimili inquit Seyſel. in repe. leg. ut
uim, col. 28. ff. de iuſti. & iu. Et cum dicat rurſũ,
bona eorum ab omnibus occupentur, perinde
eſt, ac ſi pro derelicto habeantur, l. 1. ff. pro derelic.
& occupanti donentur. l. quod ſeruus. ff. de
ſtipu. ſer. Iaco. de S. Georgio in l. 1. col. 2. ff. ſi ex
noxa. cau. aga. Ex quibus textualia oĩa, & gloſſæ
etiam expeditæ permanent. reſtat ſolũ uidere,
tametſi unum uerbum dixerimus etiam in eui-
29 den. †quæ ſtatuta dicantur contra libertatem eccleſiæ.
& ex mente Bart. reſpondetur, quòd illa
huiuſmodi dicuntur, propter quæ redduntur
clerici timidiores, & alij magis audaces, exemplificando,
ut per eum, qui ita in ſcholis determinaſſe
aſſerit, & hoc idem utilius eſſe, q̃ dictũ
Inno. in c. nouerit, de ſen. excom. Tamen nec diſplicet
quod ſint cõtra libertatẽ eccleſiæ, quãdo
ſunt contra ea, quæ de iure communi, uel in priuilegiũ
ipſis, aut eccleſiaſticis perſonis conceſſa
ſunt, ut per Alex. con ſil. 38. uiſo ſtatuto, colu. 1.
& 2. uol. 4. Purpu. in l. fi. nu. 166. C. de pac. Grãma.
deciſio. 100. in cauſa, nu. 13. Idem Bar. conſi.
187. Domini priores, col. 1. Fulgo. con. 105. quædam,
col. 3. Abb. conſi. 63. uidetur, in prin. uol. 1.
& conſi. 83. præſens dubium, in prin. eo. lib. &
ſupra dicto modo etiam ibi. Calca. con. 7. Dominus
Nicolaus, col. 5. & conſil. ulti. in ulti. colu.
multa Rimi. in l. ſi quis in conſcribendo, colu.
12. C. de pac. Deci. in c. eccleſia S. Mariæ, in euiden.
de conſtitu. Maran. in diſp. n. 8. n. 7. poſt Bar.
in l. 1. in §. quæ onerandæ. ff. qua. re. ac. non de.
citata etiam per eundem hic, & Feli. in d. c. quæ
in eccleſiarum, col. 27. & Abb. in præallega. ca.
nouerit. Et plus dicit, ultra alios, idem Bal. in l.
fi. ff. de lega. 3. quod etiam contra libertatem eccleſiæ
ſunt, ſi puniat laicos clericis coniunctos:
dictũ ſanè memoriæ commẽdãdũ, ad extenſionẽ
authen. noſtræ. Laus Deo optimo maximo, quia
poſt l. 1. fuit hæc authen. etiam abſoluta. hæc inquam
frugifera, & utilis, quantum deſiderare
potuiſſetis. Die xx. Octob. M. D. LIV. Patauij.

SVM-

tua, & in authen. ſed & permutare, & ſeq. & in authen. ꝑterea: infr. eo. qđ tñ reprehẽdit Deci. qa nõ oĩs lex poſita in libro Decretaliũ, ſeu Decreti, dicitur canonizata, ſed oportet, ꝙ inſeratur ĩ aliquo canone exẽplũ, licèt ipſe nõ dicat, in c. olim uobis, de reſti. ſpoli. & in c. cũ oẽs, de cõſti. & in c. quiſqs, & in c. uulgaris, & in c. aut facta, ſexcẽtaq; huiuſmodi ſunt de pœn. diſ. 1. & ad propoſitũ probatur ĩ c. 1. de excep. & in c. ſup eo, & ibi Abb. de teſti. & ut per eundẽ Deci. fuſius. & ita ipſemet Iaſ. dicit, de hoc nõ recordatus, ĩ l. 1. col. 9. C. de ſumma tri. & fi. catho. quẽ refert. & ſequitur Gerar. Pet. ſanc. in ſingu. ſuis 28. nota. idem Abb. in c. ex parte, in fi. de reſcrip. Reprehẽdit in hoc Deci. Iaſ. etiam ex alio, quia in d. c. alia ſunt uerba. Sed ad primũ dici poteſt, ꝙ canonizata ſit ideſt relata inter canones, quòdq; Gratiano credendũ ſit, licèt nõ habuerit authoritatẽ legis cõdendæ, ex quo nõ ſunt contraria, ut innuere uidẽtur authoritates ſupr. allega. & quia eius liber eſt approbatus in ſcholis, ut not. in c. ex parte de reſcrip. & in l. 1. ff. ſi cer. pet. Ad ſm verò, licèt ꝑciſe uerba relata non ſint, ut hic, ꝙ tñ in ſenſu cõueniunt, uerba aũt deſeruiunt intentioni, nõ aũt intentio uerbis. c. intelligẽtia. de uer. ſi. ergo nec uideo aliud dici poſſe. & fateor obiectũ ſtringere, ut nouiſſimè, & ultra ſupr. dicta ẽt ex multis oſtendit Bap. S. Bla. cõterraneus meus, in cõmentarijs decre. q. 6. pulchrè Fed. Senenſis. conſi. 26. Dño Auditori, ad fi. igitur cogitabitis, & ad propoſitum nota triplicem correctionis cauſam, de quibus hic per eundem Saly. in prin.

4 Tertiò, & vltimò ſciendũ eſt, ꝙ † ſubſtantia regulæ omniũ religioſorũ, in tribus conſiſtit, ſeu ꝙ religioſi tria debent profiteri. primò paupertatẽ. Scdo caſtitatẽ. ultimò obedientia, c. cũ ad monaſteriũ, de ſta. Mon. Abb. pulchrè in c. nã cõcupiſcentiã, col. 2. de cõſti. Ancha. multa. con. 321. ꝑmittenda ſunt, col. 1. Ro. con. 367. circa, col. 3. eſt uerũ, quoad caſtitatẽ, ꝙ Papa põt diſpenſare, ut Monachus, ex magna cauſa, ducat uxorẽ, uſq; ad ſobolis procreationẽ, quod tñ, quia non eſt præſentis ſpeculationis, tranſeo: & interim addo not. in d. c. cum ad monaſteriũ, & in c. ſunt quidam. 26. q. 1. & in c. cum olim, de cle. coniuga. Iaſ. latè in l. fi. in fi. C. de tranſaction.

Summario, & diuiſione plana eſt, ac facilis.

5 Dubitandi † rõ eſſe potuit, ꝙ imò dedicantes ſe, & ſua monaſterio, dominiũ rerũ ſuarũ, in ipſum nõ trãsferũt, qa regulariter req̃ritur traditio l. traditionibus. C. de pac. l. ſeruũ. C. de rei uen. l. ſi ex ſtipulatione. ff. de acq. po. ita, ut nec poſſim facere iſtud pacto, niſi cõfitear rẽ eſſe tuã, ut pulchrè deducit Bellame. deciſio. 684. q̃q̃. plenè Alex. conſ. 28. uiſo, col. 2. uol. 2. & ſatis eſt habere regu. pro ſe. l. ab ea parte. ff. de proba. Bar. in l. 2. col. 2. ff. ſiquis in ius uo. non ie.

6 Sed pro ſolu. dicẽdũ eſt, regu. † fallere in caſu ꝑſenti, fauore eccleſiæ, & religionis. & ſi hoc eſt ẽt in aliquibus alijs caſibus, ut hic p Odof. dic tu. latius, ſi fiat clauibus: ſi p ꝑcariũ, & conſtitutũ: ſi uẽditor cõducat rẽ uẽditã ab emptore: ſi tradantur inſtrumẽta acq̃ſitionis: ſi lex, uel ſtatutũ hoc diſponat. l. clauibus. ff. de contrahen. emp. l. 2. §. ex uẽdito. ff. de ac. emp. l. quædã. ff. de rei. uen. l. 1. C. de dona. l. raptores, & ibi Bar. C. de ep. & cle. Alex. in præallega. conſi. 28. & conſi. 24. attentis. in prin. uol. 3. latè Por. in §. fi. Inſti. de re. di. quanto magis dicere debemus, ꝙ ſit in eccleſia ſpeciale. l. ſunt perſonæ. ff. de religio. & ſump. fune. & quia uidemus ẽt idẽ, ſi fiat à Principe conceſſio, ut p Ange. in l. officiũ. ff. de rei uen. & Bal. in præl ud. feu. col. 12. Alex. cõſ. 187. in hac cauſa, col. ulti. uol. 2. & cõſ. 155. uideretur, in fi. uol. 6. uel & aliter reſpõde, ut p eundem Odof. hic, colu. 2.

7 Secundò † dubitandi rõnẽ faciebat, dũ dicit, ꝙ ingreſſi de bonis ſuis nõ teſtãtur, quia adhuc uidetur hoc idẽ eſſe cõtra tex. in auth. ſed hodie, & in corpore uñ ſumitur. C. ad legẽ Iuli. de adulte. ubi caſus clarus, ꝙ mulier monaſteriũ ĩgreſſa, habituq; monaſtico ſuſcepto, ſi liberos habet teſtatur, quibus duas propriæ ſubſtantiæ applicat partes, tertiã monaſterio. uel & aliter, ſi liberos non habeat, ut ibi.

Cui rõni põt ẽt rñderi, ꝙ iſta p illã corrigatur, ex quo eſt poſterior. l. nõ eſt nouũ. l. ſed poſteriores. ff. de legi. conſiderãdo, ꝙ anterior (ut iſta) eſt uetus, illa uerò noua, auth. ſiquis in aliquo documẽto, & ibi Rimi. in ulti. not. C. de eden. Tñ correctio ll. eſt uitanda. l. 1. C. de inoffi. dot. l. præcipimus. C. de ap. l. ſancimus. C. de teſta. not. glo. in l. fi. ff. ſi. regũ. Abb. in c. extirpãdæ, in §. qa uero, col. 9. de ꝑben. maximè, ut dicebã ſ. qñ nõ apparet, nec cõſtat, qm̃ tunc legi corrigẽti eſſet ſtãdũ, nec poſſemus eos ultra extẽdere, ut not. in auth. quas actiones, inſt. eo. Imò eſt tex. in l. fi. in prin. C. de indic. uidui. tol. Bal. pulchrè con. 466. ad intelligentiã. in fi. uol. 5. & quia ẽt nõ eſt bona cõſequentia, dicere, eſt ultima in ordine, ergo hæc prior compoſitione. glo. eſt not. in §. quia uero, in Auth. de teſti. Bar. in l. qui ſe patris, col. 2. C. unde lib. melior glo. in Auth. de nup. ĩ prin. & in l. fi. C. de libe. præte. & quia imò iſta eſt poſterior, conſiderato corpore unde ſumitur, quia relatũ eſt in referente. l. aſſe. toto. ff. de hæ. inſti. uera igit̃ ſolu. eſt, ut dicit idẽ Odof. & Bar. poſt eum, ꝙ ibi tex. loquatur in adultera, quæ coacta in monaſterium mittitur, nec ſæculo renunciat. ut hic. & plus, quòd nec uerbũ ullum ibi eſt de teſtamento, quòdq; eſt caſus ſpecialiſſimus, ad conſequentias non trahendus. c. quæ à iure, de regu. iu. in 6. l. ius ſingulare. l. quod uerò contra. ff. de legi.

Tertiò, dubitandi rationem faciebat in eo, quod rurſum dicit, quod domini rerũ teſtãtur, aliàs non: quia uideo, ꝙ imo ſit teſtamentum etiam, quod res ſint alienæ, ut not. in authe. ſeq. & in l. cum rem alienam. infrà, de lega.

Quod ẽt ſecum ſol. habet, ut hic p glo. Bar. & * oẽs, ſi dixerimus iſtud eſſe regulare, qđ tamẽ

fallit in aliquib us caſibus, quorũ iſte eſt præci-
puns.l.conficiuntur.§.ſi poſt, in fi.ff. de iu. codi.
Vel quod iſte non ſit ſenſus, ſed quod teſtari nõ
poſſint, non quia non ſint dñi, ſed quia per in-
greſſum habentur ꝓ mortuis.l.Deo nobis.infra
de ep.& cle.Bar.in §.illud quoq;, nu.6.in Auth.
8 de Mona.& hæc ſoln.magis placet,† ex quo ſpe-
ciales caſus, ſpecialem etiam habent rationem,
regulam tamen firmantes in non exceptuatis,
uulga.l.quæſitum.§.denique.ff.de fun. inſtruc.
9 Quartò † dubitandi rationem faciebat, quia
monaſterium habetur loco filii, §.ſed & hoc p̃-
ſenti, in Auth.de ſan.ep. ergo ingreſſus erit loco
p̃ris, pr̃ põt teſtari, q̃a edictũ de teſtis prohibito-
riũ eſt certarũ pſonarũ, ita, ut quibus prohibita
nõ eſt, pmiſſa cenſeatur teſtamẽti factio.l.1.ff.de
teſta.ergo eſto, qđ ingreſſu dedicet ſe, & ſua mo
naſterio attamen teſtari poterit.
Sol. quod monaſterium habeatur loco filij,
nec in d.§.ſed, & hoc p̃ſenti, nec alicubi ꝓbatur,
ſed bñ, qđ habetur loco hæredis. c.in p̃ſentia, de
ꝓbatio.Bar.in auth.niſi.C.ad Treb. ergo nec in-
greſſus erit loco p̃ris.c.cũ ex officij, de p̃ſcrip.Bal.
in l.conuenticulã, col.3.C. de ep.& cle. & dato,
qđ loco filij habeatur, habebitur hoc caſu, ſi cui
ſubſtituatur decedendi ſine liberis, ut ingreſſus
loco filij ſit, & monaſteriũ excludat ſubſtitutũ,
de quo in d.c.in p̃ſentia, ſed nõ qđ ingreſſus uti
pr̃ teſtari poſſit, q̃a rõnibus ĩ. dicẽdis eſt falſum.
Quintò dubitationẽ faciebat, quia imò uĩ qđ
ueniant ſuccedẽtes ab inteſtato, nõ aũt monaſte-
rio bona ſua q̃rant, ut p Abb.in d.c.in p̃ñtia, col.
22.Sol id uerum eſt in minoribus, quoniã ſunt
incapaces cle.exiui.de uer.ſi.latè Bar.in trac.Mi
norica.& ut infra latius.
10 Deciſionis aũt rõ † eſt, nõ p̃miſſa, quia (ut dixi
mus, poſt gl.) probabilis eſt nõ, neceſſaria: imo,
qđ nec rõ eſt, ſed confirmatio a ſimili, q̃a aduer-
biũ utpote, eſt cõfirmantis. 1. ſicut.c.ſicut unire.
de exceſſi.p̃lato.l. ſicut.ff. qđ cuiuſq; vni.no.Rõ
eſt igiĩ, q̃a ſunt tanq̃ deportati nõ habẽt nec uel
le, nec nolle. c.nõ dicatis. 12.q. 2.ĩ p̃ťate alterius
c.de p̃ſentiũ. 16.q. 1. & quia (ut dicebã ꝓximè)
mortui ſunt mũdo, quibus caſibus nõ mirũ eſt
ſi teſtari nõ poſſunt.l.pupillus.ff.de reg.iu.l. qui
in p̃ťate.ff.de teſta.l.ſeniũ.§.1. C. qui teſta.fa.po.
c.licet, de ſepul.in 6.d.c. q̃a ingredientibus. 19.
q.3.præællega.l.Deo nobis.omnia Bar.in l.patre
furioſo.ff.de his, qui ſunt ſui uel alie.iu.
Ingreſſi.] Qm̃ materia honorata eſt, & (ut di-
xi) repetibilis, in qua Spec.quoq; (ut nouiſſimè
teſtaĩ Pau.de Caſt.& eſt uerũ) in ti.de ſta.mo.for
mat multas qq.ero breuis, & ea tm̃ tangã, quæ
mihi utiliora, & magis neceſſaria eſſe uidebun-
tur, & potiſſimũ, qđ ad iſtud uerbũ primũ maxi-
11 mè pertinet, qũo intelligatur, † & qñ propriè in
greſſus dicaĩ. Cui q.breuiter r̃ndetur, ꝙ propriè
dicitur, facta profeſſione tacitè, uel expreſſè, an-
te autem non, ad effectum, de quo per Bar.in pri
ma oppo. & ſentit ante eum hanc declarationẽ
glo. 1.hic, in prin.exemplificando tacitè, quan-
do dedicant ſe, expreſſe renunciantes ſæculo,
ibique remanentes, quia ſi orãdi cauſa tantum,
uel uiſitandi amicum, ſecus, ut in d. §.illud idẽ,
unde authen.noſtra ſumpta eſt, quod etiam reaſ
ſumpſit, per modũ oppoſitionis, Bal.hic, col.2.
ſubiiciens, uerba ſimpliciter prolata, non aliter
quoq; intelligi debere, & reſtringi amplius ad id
quod rationis eſt, ut ſupr.& in l.quique, in §. 1.
& in l.quãuis.ff.de in ius uo. & ſimile i argu. ad
ducit, ſi ſtatutũ ꝓhibeat magnates ingredi pala-
tiũ, ꝙ nõ ꝓpterea Medicus magnas ꝓhibitus eſt,
quominus ingrediaĩ cauſa curãdi officialẽ infir-
mũ: uel ſi ſit alius artifex.l.in rẽ.§.tignũ.ff. de rei
uen.adde eundẽ in l.1.in antepe.col.C.q ac.non
po.& Bar.ĩ l.oẽs populi, nu.55. ff.de iuſti. & iu.
ubi aliud exẽplũ ponit, de ſtatuto Bononien.pu-
niẽte facientẽ ſanguinẽ in palatio, ut nõ cõprehẽ
dat tonſorẽ, in eo aliquẽ flobotomãtẽ.idemque
Ancha.in repe.c.canonũ ſtatuta, col.254.de con
ſtitu.& Bal.in l. benignius. ff. de legi.& aliud ad
huc Bal.in l.nõ eſt nouũ.ff.eo.ſi dicar extrahentẽ
aliquẽ de domo puniri in centũ, applicãdo ea ad
fiſcũ, quod nũ punietur ſi uolens extrahatur, q̃a
d.uerbũ ex ui uocabuli ad inuitũ refertur.l.1.C.
de agrico.& cen.lib.10.l.p̃ſenti.C.de his, qui ad
ec.confu.unde philoſophus de fato locutus.uo
lentẽ ducit, nolentẽ trahit, & in l.filiusfami.ĩ §.
fi.in fi.ff.de procu.ꝙ uerba, quãuis p̃ciſa, deter-
minationẽ, & exceptionẽ recipiũt.& Pute. in tra
cta.ſyndic.fo.59.col.2.ꝙ iurans ſeruare ſtatuta,
ex cauſa nõ ſeruãs, nõ põt ſyndicari, & uidetur
caſus in l.qui iurato.ff.qui ſatiſda.co. idẽ Bal. ĩ l.
& ſi ſeuerior, col.2.C.ex quib.cau. infa. irro. &
quia dicitur alibi ſic, Quodcũq; Principi placuit
legis hẽt uigorẽ.in l.1.ff.de cõſti.Prin.& in §.ſed
qđ Principi placuit, Inſti.de iu.natu.& tñ uerũ in
telligiĩ, ſi habuerit aĩum cõdẽdi legẽ, ut ibi Por.
declarat, & bñ, & ad ꝓpoſitũ, ꝙ de ingreſſu fa-
cta profeſſione intelligatur. non añ, idẽ Bar. te-
net ẽt in authen.ſeq.col.fi.& Signorol.Homod.
hic in prin.cũ alijs adductis p Deci. Qui poſtea
dubitat, ꝙ imò intelligatur hoc idẽ ipſo iure, ẽt
añ profeſſionẽ, motus, quia ſimpliciter tex.no-
ſter loquitur de ingreſſu.uerũ ingreſſus eſt à ꝓ-
feſſione ſeparatus, nec ex ingreſſu probatur pro
feſſio.c.1.c.beneficiũ, de regula.ĩ 6.Abb.in c.nu
per, nu.40.de teſti.ergo. & hinc eſt (ſubijcit) ꝙ
per ingreſſum ſpurius legitimatur, ut not.in l.1.
12 ſupra, eo.& † ideo licet illegitimo relinqui non
poſſit, fallit ſi monaſterium ingrediatur, quia
tunc omnis macula abſtergitur. ita ibi Gul. de
Cu.& Ro.in auth. ſimiliter col. 14.C.ad legem
Fal. item quis liberatur à uoto. cap. ſcripturæ.
de uoto. & quod deniq; tollitur etiam dignitas
eccleſiaſtica, ſecundum. glo.in c.ſcribit.27.q.1.
limitando duobus modis tamen, poſt Calde.in
tracta.de eccleſiaſti. in 1.col. 9. & ut per eum la-
tius, recitantem ad unguem omnia, quæ in ma-
teria dicit Feli.in c.cum deputati, col. 1. & 2. de
iudi.

iudi. & concludendo breuiter, poſt Ancha. cõſi.
13 69. contra donationem, col. ult. quod † per ingreſſum bona ſtatim acquiruntur monaſterio, & poſtea non facta profeſſione acquiſitio reſoluatur, & benè; nec pro ueritate rei aliud dici poteſt, aliàs ſequeretur (adde tu) ſi ingreſſus ĩfra annum probationis moriatur, quod bona non eſſent monaſterij, ſed ſuccedẽtium ab inteſtato, & tamẽ hoc eſt falſum, ut hic tenet Iaco. de Ro.
14 & Pe. & Cy. poſt eos, col. 1. & † facit, quia animi deſtinatio habetur pro opere conſumato, & perfecto, licet caſu fortuito, uel alio impedimento ad effectum non perueniat, & maximè quando ſufficit cœpiſſe, l. cum quidam. l. & ſi non ſint. §. qd ergo. ff. de au. & ar. leg. l. 1. §. cœpiſſe. ff. de pollici. Alex. plene conſi. 97. aliàs, col. 2. & 3. uol. 3. Bar. conſi. 56. ſtatuto, col. 2. & cùm de fauore religionis agitur, ut hic, & in l. ſunt perſonæ. ff. de religio. Cy. præallega. col. 1. Bar. in l. 3. in §. minorem. ff. de mino. & in l. ſtipulatio, in §. opus. ff. de no. ope. nun. Petr. de Ancha. in antedicto conſil. 69. Mirum tamen uidetur mihi, cùm proprium ſit actus conditionalis pendere. l. cedere diem. ff. de uerbo. ſigni. nec propriè dicatur Monachus, niſi qui profeſſus eſt, ex quo intra annum liberè poteſt ad ſæculum reuerti. ca. 1. de regul. in 6. nec facit q̃ de religionis fauore agatur, quia uerum eſt, ſed nõ ita ei ſumus debitores, ut alijs in iniuriã faciamus, c. ex tenore. de fo. comp. not. in l. aſſiduis. C. qui po. in pi. ha. Cogita tamen, & à firmata concluſione non recede.

[Monaſteria.] Monachorum intellige, & ſimilium, ut dicunt Doctor. præſertim Cyn. Odof. & Pau. & probatur ferè per totũ tit. iuncta ẽt rubr. unde extracta eſt authen. iſta, ideſt in Authen. de
15 Mona. ex quo Monachorũ, † monaſticæq; uitæ mentionem facit Imp. ubi de monaſterio loquitur. bonus tex. in ca. 1. de ſta. mo. & non ab re, quoniam in communi uiuunt, & nihil, quod proprium ſit, habeant, uel habere poſſunt, etiam de Pontificis licentia, aliàs eccleſiaſtica carerent ſepultura in morte, & in ſterquilinio proijcerentur. c. Monachi. c. ſuper quodã. c. cũ ad monaſterium, in prin. & in fi. de ſta. Mona. adeo abdicatio proprietatis eſt annexa regulæ, ut dicitur formaliter in d. c. cum ad monaſterium. Bar. hic, in repe. nu. 10. vñ D. Hiero. ad Euſtoch. ſcribẽs,
16 ait † quod quidam Monachus centum ſolidus reliquerat, quos telã texẽdo ſibi acquiſierat, initũq; eſſe tunc conſiliũ quid facto opus eſſet: quidã dicebant pauperibus eſſe dandos, alij eccleſiæ, nõnulli parentibus, Pambo uerò & Iſidorus atq; alij, cum eo infodiendos, dicendo pecunia tua ſit tecũ in perditionẽ. & ſi ſic eſt, neceſſariò debet inferri, quòd in alijs locũ nõ habeat deciſio huius authẽ. ſi propriũ habere poſſint. l. cũ p̃tor. ff. de iud. c. nõne. de p̃ſũ. & quæ ius Vltramõ.
17 Monaſterij uoces abſolutè omnẽ eccleſiã: † eſt ẽm (ut diximus) ꝓpriè Monachorũ, & ſimilium, alia uerò, loca pia dicũt, & religioſorũ nec Monachi, ſed fratres appellãtur, & religioſi, & ut latius p eũdẽ Odoſ. & Pau. eſt bene uerũ, q̃ Papa alibi Monachos religioſiſſimos uocat, i. c. cõuenıẽtib. in §. religioſiſſimi, 1. q. 7. & ad ꝓpoſitũ, q̃ nihil habeãt, tradit Abb. cõſ. 88. facti cõtingẽtia. col. 2. uol. 1. & facit, q͞a ſi ſibi aliq̃d relinquatur, acquirũt monaſterio, cuius intuitu relictũ factũ uidet. c. requiſiſti, de teſta. Iaſ. in l. 1. col. 11. ff. de uulga. & pup. ſub. & hoc caſu monaſteriũ habet loco filii, ſeu hæredis, uel legatarii. §. ſed & hoc præſenti, in Authẽ. de ſanc. ep. c. in præsẽtia, de proba. Bar. in authen. niſi. C. ad Treb. niſi ſit Monachus acephalus q̃s, quoniã tũc ſecus, ex quo d. caſu haberetur pro derelicto, ſm Bal. conſi. 63. factũ tale eſt, col. 2. uol. 1.

18 Sed quæritur, † an locum habeat in fratrib. minoribus, eiſdẽ rationibus, concludit Pau. q̃ non, & benè; ex quo capere nõ poſsũt, nec ut retineãt, nec ut uendant, clem. exiui, de uerbo. ſi. p quẽ tex. ita ẽt dicit, & ad alios ẽt per contrariũ infert Bal. conſi. 475. caſus, colu. 1. uol. 2. multa Ro. & ibi, cui relicta prædictis debeãt applicari, poſt Bal. hic, ſingu. 434. beri cõſului. nõnihil idẽ Bal. conſi. 371. ſi elapsũ, in fi. eo li. Albe. hic, col. 4. & (ut dixi in figuratione caſus) admittũtur, uenientes ab inteſtato. eſt uerũ quod eis relinqui poteſt, in causã neceſſariã alimẽtorũ, ut per Bar. in l. ſeruos. ff. de ali. & ciba. le. Bal. conſi. 232. ſuper iſta ſcriptis dubiis, col. 1. uol. 2. & dixi etiã in l. 1. ſupra eo. ſuper uer. ſi. ibi, Tertiò uidentur prædicta confundi, & ubiq; ſignanter p tex. in d. cle. exiui, quã fecit Clem. V. in concil. Vienẽ. anno 1322. quia concionator ex iſtis neſcio quis, tenebat hanc cõcluſionẽ, q̃ Chriſtus fuit pauper, q̃q; nihil proprium habuit, uel cõe. fuſius ego i lib. Enchirid. rerum ſing. 1. c. 8. Et poſſet ad propoſitum dubitari, imò decidi, prædicta uedicare ẽt ſibi locũ ĩ Monacho, facto Minore, ex quo tũc eſt inhabilis ad quærẽdũ, & tradit Bald. conſi. præallega. 63. & benè, d. clem. exiui. de uerb. ſig.

[Ipſo ingreſſu ſe, & ſua dedicant Deo.] Se, quãtũ ad pſonã,
19 † ſua uerò, quantũ ad bona, & non ab re dicim⁹, q̃ liberant ſe à patria pĩãte, & ĩ alienã trãſeũt, & facile q̃dẽ, ꝑ ſimilitudinẽ. l. in re. §. ite q̃cunq;. ff. de rei uen. & ad ꝓpoſitũ ꝓbat p glo. in l. ſi ex cauſa, in §. Papinian. aliàs Pōponius, ff. de mino. idẽ Pau. de Caſt. hic, & poſt eũ Deci. an oẽs Bar. in l. patre furioſo, citatus ẽt §. in diſcurſu. ff. de his, q̃ ſunt ſui uel ali. iu. & d. glo. ordinariã ad idẽ dicit Ro. cõſ. 237. oppoſitionẽ hãc, col. 1. Bar. in §. illud quoq;, nu. 8. in Authen. de Mona. Bal. in l. Deo nobis, col. 4. C. de ep. & cle. & in l. ſacroſanctæ, eo. ti. pulchrè Odoſ. hic, col. 6. & quoad bona, q̃ uenit in cõſequẽtiã. l. 1. in fi. ff. de reb. eo. & in ſimili in l. ſi adoptauero. ff. de p̃ca. quẽ tex. Bal. ibi nos. dicit, Bar. hic in repe. nu. 69. Pau. de Caſt. col. 3. Abb. in c. i p̃ſentia, col. 25. de ꝓba. & declarãdo idẽ Bar. verba hæc, ĩ d. repe. nu. 69. dicit, q̃ hęc dedicatio fit Deo, q͞n facit profeſſionẽ. c. uirginib⁹. c. ſicut ſacro. 27. q. 1. ibi, poſt

dicatũ Deo ,ppoſitũ.ergo non ipſo ĩgreſſu, qđ pẽ
det à ſupradictis, ſup uerbo ĩgreſſi, ad fi. & hinc
dubitat nu.61. an aliqđ factũ Abbatis dẽat inter
uenire, & profeſſionẽ tacitá ac expreſſam cõſide
rat, declarando, ut hic p Pau. de Caſt. in prin. ꝙ
in expreſſa debet, in tacita uerò nõ, poſt Inno. in
c.porrectũ, de regul. & in c. 1. q cle. uel. no. Cui
diſtinctioni, prima facie, refragari uidetur reg. l.
cũ quid. ff. ſi cer. pe. ſed nihil eſt, qm̃ diuerſitatis
ratio aſſignari põt, in expreſſa requiri, qm̃ conti-
net profeſſio, obedientiá ſuperiori exhibendam
præ cæteris. de quibus in d.c. cũ ad Monaſteriũ,
quis aũt intra ſe profiteri non põt, ergo nimirũ
ſi hoc caſu requiritur, in tacita autem non, cùm
fiat per curſum anni tranſgredientis, & fuſius,
ut per eoſdem, & ideo non omni caſu habet lo-
cum regu. d. l. cum quid, ut ibi not. ſcriben.

Verùm, quæritur, & eſt pulchra q. an iſta au-
20 then. procedat in minore † 25. an. habente cu
ratorẽ. prima facie uideretur, quoad perſonam
dicendũ, ꝙ nõ, ſine curatore. l. ſi curatorẽ habẽs.
C. de in integ. reſti. mi. l. ult. C. de autho. pſtan.
unde tranſactio, in ſimili, ab eo facta hoc modo
nulla eſt, & ptextu læſionis ẽt in integ. reſtitui
poteſt. l. cum te. l. ſi maior, & utrobiq; not. C. de
tranſac. & idẽ in renunciatione dicit Deci. ſeni.
in l. poſtq̃ liti, col. pe. C. de pac. & in obligatione
fideiuſſoria Alex. in l. de die, in §. 1. in prin. ff.
qui ſa. ſ. co. & pari mõ, quoad bona, ꝙ Monaſte
rio nõ acquirantur, q̃a iudicis decretũ requirit,
& curatoris authoritas. l. magis puto. §. non paſ-
ſim. ff. de reb. eo. Tñ Cy. & Albe. tenuerũt contra
riũ, quoad pſoná, q̃a moritur mũdo. l. Deo nobis
C. de ep. & cle. & dictũ fuit ſupr. q̃ mors ciuilis
ẽſt, & naturali æquiparat hoc caſu, uerũ in natu
rali: nõ reqritur curatoris authoritas. l. Aurelio.
§. Caius, ubi glo. & Bar. ff. de libe. lega. ergo nec
hic. Quoad bona uero, q̃a iſto caſu ẽt maior re-
putatur, nec decretũ aliter deſideratur: & quia
quodammõ p modũ ultimæ uolũtatis acquiri ui
detur. d. l. Deo nobis. Dicit ẽt Iaſ. ad idem, ꝙ eſt
tex. clarus in c. in pſentia, de proba. & q̃a eſt alie
natio uniuerſalis, quæ fit in cõſequentiá, ita, ut
authoritas curatoris adhuc nõ requiratur, poſt
Bal. ibi, col. 12. & maximè ad pias cauſas, ut hic,
q̃ in alienatione bonorũ, minoribus phibita à le
ge ciuili, cõprehẽdi nõ uidetur. l. gñali, & ibi Bal.
ad fi. ſupr. eo. & licèt nõ dicatur, cũ ſit opi. quę re
ligioni fauet, tenẽda eſt. l. ſunt pſonæ. ff. de reli-
gio. Non ob. tex. in l. ſi curatorẽ habens, quia ue-
rũ eſt, quoad res, nõ quoad pſoná. l. in copulãdis.
C. de nup. & ibi pulchrè Bal. & poſt eũ Iaſ. in l. ſi
unus, in §. pactus, in 9. col. ff. de pac. Bar. in l. ſi in
ſanti, col. 4. C. de iu. deli. & in l. de curatore, in §.
qritur. ff. de cura. bo. dan. & minus, ꝙ decretũ re
quiratur, q̃a id quoq; uerũ eſt inter uiuos, non
hoc caſu, quo (ut dictũ fuit) morit mũdo, & eſt
uerũ, licèt hæc rõ diſpliceat Pet. de Bellaper. &
hoc mõ ad ſimilia per me adducta ẽt reſponde-
ri poteſt. Plus dicit Bar. quòd fruſtra, quæritur,

cùm ſit hodie iſtud deciſum in c. 1. de regula. in
annq. & in 6. hic in repe. nu. 16.

Ex quibus uana ẽt diſputatio uidetur, an poſ
ſit in integ. reſtitui, q̃a non eſt læſus. l. nã & po-
ſtea. §. ſi minor. ff. de in tein. l. nõ uidetur. C. de in
integ. reſti. mi. & quia mutat ſtatũ (ut dictũ fuit
ẽt ſupr.) l. ſi ex cauſa. §. Papinianus. ff. de min. Cy.
hic, col. 2. & q̃a, ultra eũ, edictũ de minoribus lo
quitur de his, quæ geſta ſunt cum eo, ergo non
ptinent ad caſum iſtũ, ut ſ. & in d. l. Deo nobis,
Bar. in l. 1. in §. fuit quæſitum, ad fi. ff. ad Treb. &
fuſius hic in repe. nu. 18.

21 Secundò quæritur, † quid ſi dolo Abbatis fuiſ
ſet inductus, & blãditijs, ad ingreſſum, ut i ſimi
li inquit Bal. in l. 2. col. 6. C. de reſcin. uend. num
quid ingreſſus iſte reſcindi poſſit, Bar. hic, in re
pe. nu. 18. 19. 20. latè, & Cy. an̄ eũ, col. 2. tãgit iſtá
q. remiſſiuè Deci. & ẽt Iaſ. uidebatur prima facie
igitur dicẽdũ, ꝙ nõ, ex quo dolus in ſpirituali-
bus nõ uitiat, cũ bon⁹ ſit, & ad bonũ, nõ malus.
l. 1. §. dolũ. ff. de dolo. c. dudũ. c. ueniẽs, de cõuer.
cõiuga. & ita Cy. trãſit, Deci. & Iaſ. & p eis facit
ẽt, q̃a quæ ſpũ Dei agũtur, nõ ſunt ſub lege. c. li-
cèt. de reg. c. duæ ſunt. 19. q. 2. & eſt argu. in c. ſi.
de iudic. in 6. & quia imputandus eſt ſciens re-
gulá, nec fieri poſſe, quæ promittebantur, ut inf.
& eſt argu. adhuc in l. qui cũ alio. ff. de regu. iur.
Tñ cõtrarium uerius eſt, & hæc fuit opi. Bar. nec
ab re, qm̃ dolus, dans cauſam contractui bonæ-
fidei, ipſum, ipſo iure, reddit nullũ. l. eleganter.
ff. de dolo, ſed promittere aliquid ingredienti,
eſt contrahere, ergo uitiabitur omnino, & nul-
lus cõtractus dicetur: & facit, quia ſic conſenſiſ
ſe non uidetur, ut per Bal. in l. 1. in §. adeo. ff. de
pac. & ſi conſenſit, hoc fecit cõditionaliter, puta
(ut idem Bar. & cæteri dicunt) quia promiſiſſet
Abbas maria, & montes. & præſertim, ꝙ come-
deret carnes, & alia, q̃ tñ ex regula non habent:
quæ autem ſunt in conditione non diſponunt.
l. ſi quis ſub conditione dandorum decem.
ff. ſi quis omi. can. teſta. & quia conſenſus debet
eſſe liber, nõ coactus, argu. i l. Titia, in prin. ff. de
uerbo. ob. & in c. gẽma, de ſpon. & in l. 1. C. ſi qs
aliq. teſta. prohibu. & hæc opi. niſi aliud (quod
aiũt) eſſet in cauſa, mihi magis placeret: ſed non
minus uana, q̃ proxima, ut ibi dicebã, uiſa eſt mi
hi diſputatio hæc, ex quo annũ probationis ha-
bet, quo caſu, ſi non obſeruantur ſibi promiſſa,
liberè redit ad ſæculum. c. 1. de regula. in 6. ſi
uero profiteatur, conſenſiſſe uidetur, & omnẽ
Abbatis impoſturá, fraudẽ, ac uerſutiá remiſiſſe,
arg. in l. 1. in §. uſque adeo. ff. de iniur. & quia ẽt
religionis fauore, ut alibi matrimonij, multa fa-
cta tenent, quæ fieri tamen à principio prohibe
rent. l. patre furioſo. ff. de his, qui ſunt ſui, uel a-
liæ. iu. & hoc eſt, quod dicebat pulchrè Bal. conſ.
389. conſuetudo, col. 3. uol. 2. quòd ceſſante cau
ſa efficiente, non ceſſat effectus productus in
materiam. & idem in l. petens, col. 10. C. de pac.
& in c. Oſius, de elec. quòd uitiari non debet id,

quod

quod perfectum eſt. plenè Dy. in regu. factû, de
regu.iu.in 6.Cogita tamen, & de materia dic e-
tiam,ut per Anto.Burg.in c.cum dilecti,col.15.
de emptio.& uendi.
22 Vltimò quæritur, † quid in filio familias. idẽ
Cy.hic,& Bar.ille,col.adhuc 2.iſte in repe. nu.
17.tãgũt hãc q.& cõcludũt, maximè Cy. qa Bar.
ſe remittit ad dicta ĩ l.Deo nobis.C.de ep.& cle.
ꝙ quãtũ ad perſonã, põt uouere, & ſe dedicare
Deo,& bñ: nec in hoc eſt difficultas.d.l. Deo no
bis.& qa p ĩgreſſum(ut dictũ eſt ſ.) liberaſ a pa
tria ptãte.l.ſi ex cauſa.§.Papinianus.ff. de mino.
& in ſpiritualibus regulare,ꝙ nõ attẽdaſ.c.fi.de
iudi.in 6.Sed difficultas eſt,quãtũ ad bona,& ex
peditiſſimi iuris eſt,ſi caſtrenſia fuerint,uel qua
ſi,aut aduẽtitia,ꝙ acquirit monaſterio.l.2.ff. ad
Macedo.d.l.Deo nobis.ĩ ꝓfectitijs dubiũ eſt,ſed
uera opi. uidetur non poſſe acquirere, qm̃ ſunt
patris, & in aduentitijs ẽt ob. tex.ſupradictis in
l.fi.in §.filijs aũt. C. de bonis q̃ libe. multa Gui.
Papæ deciſio.123.itẽ ĩ cauſa,col.1.pulchrè imò
con.1.col.2.& ult.niſi dicamus,ut p eundẽ Cy.
hic,id in alienatione inter uiuos,& cõtrahendo
aut delinquendo,nõ moriẽdo naturaliter,aut ci
uiliter,ut hic,& in d.l.Deo nobis.tradit Ro. ul-
tra eũ,in l.ſi finita,in §.ſi de uectigalibus,col. 5.
ff.de dam.inſec.& qa (ut dicebã ſ.) quæ ſpiritu
Dei aguntur, nõ ſunt ſub lege,ſummaq; rõ eſt,
quę pro religiõe facit, d.c.licet,de regula.l.ſunt
perſonæ.ff.de religio.

Nec ergo de his teſtantur, vtpote nec domini
rerum.)Circa rõnẽ non inſiſtã,qa dictũ eſt ſupr.
23 & uerũ eſt,† ꝙ teſtari nõ poſſunt actiuè,ut inqt
Pau.de Caſt.paſſiuè aũt ſic, ut pulchrè p Ancha.
conſi.321.ꝓmittenda,col.1.duplex.n. eſt teſti fa
ctio licèt nõ dicat,actiua,& paſſiua. §.teſti,inſti.
de hæ.qua.& differ.ſubijcit tamen idem Pau.li-
cet actiuam teſtamenti factionẽ nõ habeãt,ꝙ ni-
hilominus executores eſſe poſſunt, & teſtes. d.
l.Deo nobis.§.cogitandũ,in authen.de Mona.c.
religioſus,de teſta.in 6.quod tu declara uerũ,cũ
licentia ſuperioris,ut per Bar.in l.à filio,nu.3.ff.
de ali. & ciba.le. & dum excipit Minores,ad idẽ
ꝙ ſunt penitus incapaces, & bñ.d. clem.exiui.
de uerb.ſi. citata ẽt ſ.adde,ſi ĩſtituãtur hæredes,
ꝙ hæreditas habetur ꝓ non ſcripta, ꝙq́, hæredi
tas remanet apud hæredes ab inteſtato. l. 2. ubi
idem Bar.C.de his,q̃ pro non ſcrip.ha. & dictũ
eſt ẽt ſupr.& de monacho nõnihil Are. de teſta.
col.9.nu.32.& ſi non poteſt teſtari,non poterit
quoq; codicillari,quia duo hæc iudicantur à pa
ri.l.2.& ibi. not.ff.de lega.1.Ange.in loco pręal.
24 Sed quæritur,nunquid † cõſuetudo poſſit ha
bilitare eundẽ ad teſtandũ. uideretur dicendum
prima facie,ꝙ ſic,quia de monacho ad filiũ non
ualet.argu.l.1.§.pe.& ibi Bar.in prin.ff.de ſtipu.
ſer.ſed filius habilitaſ,qa hæc sũt iuris poſitiui,
c.Raynutius, & ibi Innoc.de teſta.ergo & mo-
nachus. præterea cõſuetudo æquiualet ueritati,
æquipollet priuilegio, & perſonæ priuatę totali
ter ius tribuit.l.1.C.de ſerui.c.ſup qbuſdã.§. ꝓte
rea,de uer.ſig.c.cũ cõtĩgat,de ſo.co mp. Bal.cõſ.
289.quia cõſuetudo, in ptin.uol.4. Tñ cõtrariũ
uerius eſt,ut hic per Bal.in priu.Iaſ. & Deci.mo-
uẽtur,quia contrariatur regulæ,quæ cõſuetudi-
ne,uel ſtatuto mutari nõ põt,licèt cõſtitutiones
mutentur.c.cũ ad monaſteriũ, de ſta.mona. An-
cha.conſi.prætallega.321.ultra eos,poſt Io.And.
in c.ſanè,de regu.in nouel. & mirũ uidetur, ꝙ p
Papã habilitari poſſit, ut tradunt oẽs hic, & po-
tiſſimũ Bal.in l.nõ hoc,col.7.C.vñ legi. p glo. in
authen.ſi qua mulier.iuſr. eo.& tñ nõ poſſit(ut
diximus)conſuetudo,uel ſtatutũ.§.fi.ĩ Authen.
de conſuli. & ratio ſupr.allegata. ꝙ regu.mutari
nõ poſſit,gñalis ſit,vulga.l.regula.§.& licet, ubi
25 glo. & Bar. ff.de iu.& fac.igno.† Niſi dicamus,
ꝙ poſſit Papa propter plenitudinem poteſtatis,
quã habet, arg.eorũ, q̃ dicit Rota deciſio. 483.
ĩ nouis. ſacrilegiumq́, ſit,dicere,Cur ita facis? l.
2.C.de cri.ſacri.Hoſti. de conſue. in ſumma. &
nimirum,quia eam habet a CHRISTO, & q po
teſtatem eius negant, ut faciunt Lutherani,ne-
gant CHRISTVM.Et quia(ut dictum fuit etiam
ſupr.)ſi poteſt diſpenſare, ut uxorem ducat, ex
cauſa tñ, iuxta not. in d.c. cũ ad monaſteriũ. Iaſ.
plenè in l.fi.in fi.C.de tranſac.qđ eſt plus, utiq;
debet poſſe etiam quoad iſtud, quod eſt minus
c.cui licet,de regu.iu.in 6.
26 Secundò quæritur,quid ſi monachus† ordi-
netur, ſeu efficiatur Epiſcopus, an poſſit tunc
teſtari.& reſpondetur, ꝙ ſic, ut hic per Iaſ.poſt
ſpec.in ti. de ſta.mo. uer.23. & ibi Bal. in addi.
nulla alia rõne, niſi iſta,qa hoc caſu abſoluiſ à re
gula monachali.& hac rõne põt ad filiũ ingreſſi
probabiliter inferri, ꝙ cũ liberetur pariter à pa-
tria ptãte,ex quo pr̃ mortuus eſt mũdo.d.l. Deo
nobis,indubitatũ erit poſſe teſtari. & ita tranſit
idẽ Iaſ.hic,col.3.Bar.& ante eũ Gul.de Cu. in l.
patre furioſo.ff.de his,q ſunt ſui uel alie.iu. Ad-
de tu aliam rationem, & iudicio meo ſolidiorẽ,
liberari hoc caſu à patria poteſtate, quia ſi pater
in poteſtatem alterius tranſit,iam non põt ſuã re
tinere.l.ſic eueniet.ff.ad legem Iul.de adul.quod
tamen adducit idem Bartol.in dicta.l.patre furio
ſo.ad fi. & ad propoſitum, ꝙ factus Epiſcopus
abſoluatur à regu.not.in c.1.18.q. 1. & in c. de
monachis.16.q. 1. Tñ Bal. ſentit contrariũ in c.
clerici, in fi. de uita,& ho. cle. & hæc opi.mihi
magis placet,quia non abſoluiſ ex toto, nec quã
tũ ad iſtud,ut poſſit habere propriũ.c.qa tua.12.
q.1.nec in locis ad idẽ allega. probatur intentio
Spec.& ita tandẽ reſidet idẽ Iaſ.& bene. adde in
ferri poſſe, qđ multominus teſtari põt, ſi ad ius
alterius prælaturæ eligatur, qđ fieri põt Abbate
conſentiente,& epiſcopo ordinãte,ut tradit Bel
lame.deciſio.751.patronus,col.2. ad fi. & hoc,
quia,ſi de quo magis uidetur ineſſe,& non ineſt
ergo nec de quo minus. l.relegatorum.§.conſti-
tutum,& ibi Bar.ff.de int.& rele.
27 Tertiò quæritur,†an ſaltẽ poſſit donare cauſa

mortis,de cõſenſu Abbatis,Cy.hic, in fi.& Bar.
in rep.nu.66.tangunt iſtã q.& primo arguũt, ꝙ
ſic,ad filijfam.ſimilitudinẽ, qui ẽt de patris con
ſenſu non teſtatur, & tñ donat cauſa mortis.l.
tã is.§.filius.ff.de dona.cau.mor. idẽ Bar. in l.ſe-
niũ. C.qui teſta. ſa. po. qđ intellige uerũ,niſi ſit
pupillus,ex quo dato uno inconuenienti,nõ de
bet dati aliud.l.qđ uerò contra. ff.de legi. l.1.C.
de dot.prom.l.1.& ibi hoc not.Bal.in prin.ff.de
tute.& ta.diſtra.& oportet, ꝙ conſenſus patris
præcedat, & quòd expreſsè ac nominatim con-
cedatur, & quòd donatarius ſit præſens,& fuſius
Gui.Papæ deciſio.123.itẽ in cauſa,col.1.& po-
ſtea determinãt cõtrariũ, ex quo Abb.nõ eſt dñs
ſed adminiſtrator,nõnihil allegãt. Adde tu tex.
in c.2.de dona.tradit Abb.in c.edoceri.col.1.&
ĩ c.cõſtitutus,col.3.de reſcrip.plus dicẽs, ꝙ nec
ẽt Papa eſt dñs rerũ eccleſiæ. & ad idẽ põderãda
ſunt verba Matth.c.16.qa dixit eccleſiã meã, nõ
tuã. & Io.21.oues meas,nõ tuas.& iſta rõne nõ
bñ arguitur de filiofam.ad monachũ. Sed dubi-
to,qa nec ẽt pr̃ eſt dñs bonorũ aduẽtitiorũ,& le
gitimæ filij ſui, qua de re nec deberet poſſe eidẽ
conſentire,dareque ſibi licentiã donandi, & tñ
ſecus eſt, ut ſuprà. Niſi dicamus, quamuis dñs
non ſit bonorũ aduentitiorũ, ꝙ tñ in eis habet
uſufructũ, ꝙq; legitimæ nõ eſt debitor,ſed qua
ſi debitor, cũ nec uiuens ad ipſius ſolutionẽ te-
neatur.l. fi.in prin. & in §. ipſum aũt. C. de bo-
nis q̃ liberis.l.1.§.ſi impuberi.ff.de colla. bo. in
cęteris quoad mobilia,& ĩmobilia, ſi de cõſenſo
capituli donet,quia iuris, bene loquuntur, dic
ut per eos.nnũ uerbũ ẽt dicit Iaſ.an donatio om
nium bonorũ facta eccleſiæ ualeat.ſed quia di-
cemus in l.fi.infr.de pac.ubi eſt locus ſuus, nõ
tango nunc aliter.& magis in terminis ſupradi
ctis addo,licèt filiusfam. non teſtetur aliàs,etiã
28 de conſenſu patris, ꝙ † teſtator tamen ad pias
cauſas. c.licèt,de ſepultu. in 6.Bal.in l.r.in §.r.
in fi.ff.de lega.3.

In glo.r.in fi.(in cæteris enim remanet expe-
dita ex ſupradictis)dum dicit,quod idem eſſet,
ſiquis eccleſiam ſæcularem ingrederetur, renun
ciando ſæculo, ne ſcilicet ingreſſus poſſit teſta-
ri,quia nihil proprium habet,aliàs ſecus,ſi ſæcu
29 lo non renunciaret. aduertendum eſt, † quia
Bar.in lectu.tenuit contrarium, motus ratione,
& authoritate.Ratione,quia per oblationẽ, quã
facit in manibus ſæcularis non efficitur religio-
ſus,nec ſolenne religionis uotum dicitur, ut in
c.propoſitum,& ibi Inno.de ſta.mo.authoritate
uerò glo. per illum tex. in c. ut lex continentiæ.
27.q.1.& habet colorem.Sed glo.tutatur Deci.
ſi adaptari poſſit, quòd eadem ſit ratio, ſintque
clerici,qui uiuant in communi,& tria illa profi
teantur, de quibus in c. cum ad monaſteriũ, de
ſta.mo. prout quandoque conſtituitur. c. quo-
niam,de ui.& ho.cle.uerũ conſidera tu,quantũ
ad iſtud, regulare nõ eſſe, & conſequenter non
attendendum,licèt (ut dicebatur) quandoque
conſtitui poſſit, ut in d.c.quoniam. cum igitur
(ut dicebat Bar. à cuius opi. haud eſt diſceden-
dum) non efficiatur religioſus, nec ſolẽne uotũ
religionis ſit, ſequitur, quòd proprium habere
poterit,& conſequenter teſtari, & ſic cõtra glo.
Niſi adhuc ſoluemus eam,& dicamus,ꝙ renun
ciatio ſæculi facta tacitè,uel expreſsè, hoc idem
operetur,in quo potiſſimùm ſe fundat.

In glo.2.ibi, item quid ſi ex pacto. ſuper hoc
paſſu Bar.nu.29. in repe. effundit multa uerba:
ex quibus tamẽ elici poſſunt tria.primò,ſi quic-
quam ſibi retinuerit,ſeu reſeruauerit,& reſerua
tio ſimpliciter facta ſit, quòd intelligetur facta,
30 †.quantum ad adminiſtrationem, & uſum, ex
quo monachus proprium habere non poteſt,&
hoc ex permiſſione Abbatis,c.2.de ſta.mo.addu
cendo ſimile in ſeruo, ꝙ etiam nihil habere po-
teſt, & tamen dñs ei aliquid conniuentibus ocu
lis permittit.l.4.ff.de manum. & ita ſignanter,
poſt Bar.hic,dicit etiam Abb.conſi.44. quædam
domina,col.2.col.2.conſiderando, quòd argu,
de monacho ad ſeruum ualet,& tenet,ut per In
no.in c.cum olim,de priui.& ſic ad propoſitum
ſecundum qualitatem perſonæ, ſecundum quã
uerba etiam ſunt ſemper intelligenda. l. plenũ.
§.equitij.ff.de uſu,& ha.& faciunt(ut in d.loco
ſubijcit idem Abb.)not.in l.Lucius,in §.tres hę
redes. ff. ad Treb. ubi relinqui poteſt hæreditas
monaſterio, cum hoc, quòd monachus habeat
uſumfructum:& ſi Abb. ei controuerſiam mo-
uerit,quòd d.hæreditate priuetur. Quod indu-
cit etiam Iaſ.hic,col.6. & alia longe plura, quæ
referre non curo. & opi. ſatis rationabilis uide-
tur.Tamen Deci.authoritate But.fretus,in c. in
ſinuãte,col.2.qui cle.uel uo. & in c.fi. de condi.
appo.col.ulti.dicentis in d.locis,ꝙ hæc opi. Bar.
ſibi nũquam placuit, contrarium tenuit, & ſic
cum eo:motus,quia eſto, ꝙ Abb.ſibi uſum con
cedere poſſit, nõ tamen debet poſſe ipſe ſibi pa
cto aliquid reſeruare, cum hoc idem ſit contra
regulam, & ſubſtantiam monachatus. Sed arg.
nõ reſpondetur, quod Abb.ſibi hoc ipſum per-
mittere poſſit: licèt ergo pacto ſibi aliquid reſer
uauerit,non tamen reſeruatio uirtute pacti facta
eſſe dicetur,ſed ex permiſſione Abbatis,ut actus
potius ualeat,quàm pereat.l.quotiens.ff.de reb.
dub.Nec dici poteſt, ꝙ hoc idem ſit contra ſub-
ſtantiam monachatus, ut ſupr.quia uſus, & ad-
miniſtratio à proprietate ſunt penitus diuerſa
d.c.2.c.ſuper quodam.c. cum ad monaſterium,
& ubique not.de ſta.mo,& quia etiam,quod in
ingreſſu monachus paciſcatur, non aliam tamẽ
interpretationẽ habebit pactum.l. hæredes mei.
§.cum ita.ff.ad Treb.l.ut iuriſiurandi.ff. de ope.
lib.& utrobique Bar.glo.in l.ſi dno.ff.de acqui.
hæ.in terminis glo.per illum tex.in c.inſinuãte.
qui cle. uel uouen.Cõſiderando etiam (ut idem
Iaſ.inquit, ſic Bar.declarando) quòd cum nutu
Abbatis conceſſio hæc quoque reuocabilis ſit,
perindeq; eſt,ac ſi facta non fuiſſet.l.ſi pro patre.§.
uerſum

uerſum, & ibi glo. allegat concordantes. ff. de in
rem uer. Bar. in l. Cæſar, col. 3. in repe. ff. de publi
ca. & ut ſup. ita etiam dicit, & tenet idem Bar. in
lectu. hic, nu. 11.

Secundò elicitur ex dictis eiuſdem, ſi dedica
tio facta ſit per modum conditionis, & cum re-
ſeruatione alicuius proprietatis, q ingreſſus nõ
31 ualet: † motus, quia is, qui ſe dedicat, non ui-
detur habere animum ingrediendi, ut not. in d.
c. 2. l. non ſolum. ff. de ac. & ob. l. obligationum
ſubſtantia, co. ti. melius Deci. per not. in d. c. 2.
quia iſtud eſt contra ſubſtantiam Monachatus.
32 † & quia, in ſimili, nec ualet matrimonium ſub
conditione, quæ ſit contra ſubſtantiam ipſius. c.
fi. de condi. appo. fuſius Iaſ. hic, col. 6. in prin. &
quia miles cæleſtis militiæ debet eſſe uolunta-
rius. c. non eſt. 15. q. 1. ibi, uoluntarium ſibi mili
tem elegit CHRISTVS. & fuit uerbum Albe.
in l. leges, in fi. C. de legi. & ita tenet etiam glo. in
l. per ſeruũ, in fi. ff. de uſu, & habi. & Ange. poſt
eam, in l. ſi ita quis. ff. de hæ. inſti. ſubijciens, q
actus peccat in forma ſubſtantiali, ut ſupra, &
conſequenter, q eſt nullus. l. qui Romæ. §. Fla-
uius. ff. de uerb. obl. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de
tranſac. quòdq; continet in ſe repugnantiam, &
malè. l. ubi repugnantia. ff. de regu. iu. l. cum pre
cario. ff. de preca. & ita glo. in d. l. per ſeruum, in
telligit etiam Bal. in l. 1. col. 2. C. de aduo. di. iud.
Deci. ſeni. in l. ſiquis in conſcribendo, col. pe. C.
de pac. & ultimo loco uidetur caſus clarus in c.
dudum, de conuer. coniuga. inducendo, ut hic
per Deci. quòd conditio adiecta fuerat, & quòd
poſtea ingreſſus fuit ſimplex: ex quibus uerbis
elicitur, ſi conditio expreſſa fuiſſet, quòd ingreſ-
ſus non ualuiſſet.

Aliter uero glo. hic dicit, q imò conditio reii-
citur, & quòd ingreſſus ualet, per tex. in l. ſi ita
quis hæres. ff. de hæ. inſti. ubi hæres inſtitutus
excepto fundo, hæres eſt in totum, perinde ac
ſine eo inſtitutus fuiſſet. & ita etiam per iſtum
tex. & per tex. in d. l. per ſeruum, & in l. 1. in §. 1.
ff. ſi uſuſf. pe. dicit Bal. in l. & ſi datus fuerit, in fi.
* ff. de teſta. tu. & ita * communiter tenetur, ut
idem Deci. teſtatur hic, poſt Inno. in c. cum M.
Ferrarienſis, col. antepe. de conſtitu. non diſcedẽ
do tamẽ ab opi. Bar. ex ſupradictis. & pro iſta cõ
muni facit etiam, quia utile per inutilem uicia
ri non debet, ut in reg. iu. utile per inutile, in 6.
& in l. certi cõdictio, in §. quoniam. ff. ſi cer. pet.
& in §. impoſſibilis, Inſti. de hæ. inſt.

Et tenendo ſic, prout teneri debet, religionis
fauore. l. ſunt perſonæ. ff. de religio. poteſt obie-
ctis reſponderi, & ad primum dici, q quàmuis
non uideatur habere animum ingrediendi, in-
greſſus tñ tenet, & cõdõ (ut diximus) reiicitur.

Ad ſecũdum uerò, quod utique procederet,
ſi cõditio admitteretur, & ideo eſto quod id ſit
contra ſubſtãtiam Monachatus, peccetq; actus
in forma, & in ſe repugnantiam contineat, non
tamen uitiatur ingreſſus, ex quo perinde eſt, ac
ſi adiecta non fuiſſet: aliàs nec inſtitutio, uel le-
gatum, aut fideicommiſſum, ſubſiſteret, ſub im-
poſſibili conditione facta, ſeu factum, & tamen
ſubſiſtit, & ualet, & condũ pro non ſcripta habe
tur. d. §. impoſſibilis, Inſti. de hæ. inſti. fauore ul-
timæ uoluntatis, ut ibi not. quoniam ſecus eſt in
contractibus. §. ſi impoſſibilis, Inſti. de inut. ſtip.
& ſic pari ratione hic, fauore religionis.

Et licèt in matrimonio carnali ſecus ſit. d. c.
fi. non tamen idem dici debet in ſpirituali, cum
ſit maius bonum, ut per Abb. in c. in præſentia,
col. 16. de proba. imò quod in carnali etiam con
ditio turpis reiicitur, & matrimonium ualet. c.
1. de condi. ap. Areti. conſi. 82. factum, uol. ulti.
& ſi in carnali, multo magis in ſpirituali, quo-
niam conditio etiam turpis eſt, ſi ingrediatur, &
uelit aliquid retinere. d. capitulo, cum ad mona-
ſterium, de ſta. mo.

Minus etiam facit, quod miles debeat eſſe uo
luntarius, quia reiecta conditione erit huiuſmo
di. d. §. impoſſibilis.

Non ob. ultimo loco tex. in d. c. dudum. quo-
niam nil aliud innuit, niſi conditionem reiectã
fuiſſe, mihiq; ſatis eſt, q ingreſſus ualeat. nec of
ficit ſi expreſſa fuiſſet, à contrario, quod non ua
luiſſet ingreſſus, quia abſurdum reſultat, & qd,
qđ religioni repugnat, nõ dicendũ, uulg. l. 2. C. de
cõd. inſer. ſcribẽ. plenè in l. 1. ff. de offi. eius. & ꝓ
pterea à cõmuni ego pro nũc aliter nõ diſcedo,

Videtur etiam mihi, quod aliter deducat Bar.
quàm faciat Deci. quod ſcilicet uitietur pactũ,
& ingreſſus teneat, ſi conſtat expreſſè, quod ue-
lit Monachus in omnem euentum ſibi aliquid
* retinere, & ita ſe habeat * communis opi. aliàs
autem non, ſi non conſtet, ſed dubium ſit: & ita
procedat cõtrarium, quia (ut dictum eſt) defice
re uidetur uoluntas ingredientis. d. capitulo 2.
de ſtatu Monac.

Verùm ad iſtud ultimum cogita tu, ſi dubiũ
eſt, quomodo ingredientis uoluntas deficere ui
deatur, quodq; hoc caſu deberet potius ualere
ingreſſus, quàm ſi exprimeretur conditio, & cõ
ſtaret: & tamen (ut dixi) ingreſſus non uitiatur,
ergo multominus ſi dubium ſit. l. quotiens. ff.
de reb. dub.

Tertiò elicitur ex dictis Bar. ſi reſeruatio facta
ſit per uiam modi, quod modus uitiatur, & nõ
33 uitiat, † & ſic quod ingreſſus ualet, ſubijciens
etiam glo. hic non aliter loqui.

Et quod hæc concluſio ſit uera, probatur per
tex. in c. inſinuante, qui cle. uel uo. ubi reſeruatio
facta per uiam modi, ibi ut in domo propria cũ
34 omni ſua ſubſtantia remaneret (modus † enim
per ut, fieri communiter ſolet, conditio per ſi.
l. qb. dieb. §. Termilius, & ibi Bar. co. 1. ff. de cõd.
& de. glo. fuſius in §. longe magis, Inſti. de lega.)
non uitiat matrimonium ſpirituale. Sed aduer-
te, quia hoc ſtante deberet uitiari, ſi facta eſſet
conditionaliter, & tamen nõ uitiatur ut ſupra.
tamen ita ibi dicit tex. non cauillandus.

Secun

Bal.in l.teſtamēti factio.col.2.ff.de teſta. & quia
donans cauſa mortis, ſi connaleſcat, donationē
reuocat.l.non omnis. ff. ſi cer. peta.ergo & iſte,
qui moriebatur mundo.l.Deo nobis.C.de ep. &
cle. optimus tex. in l. cum quis mortis cauſa. ff.
de condic.ob cau. & quia datū denique ob cau-
ſam,cauſa non ſequuta reuocatur pariter, ut to
tó eo.ti.& ſignanter in l.fi.

Barba.tamen.in c.cauſam matrimonij, de pro
ba.dicit, quod iura prædicta non faciunt ad pro
poſitum,& malè,ut hic per Deci. nu. 24. Sed tu
ex alio conſidera, dictum eius eſſe uerum, quo-
niam ſi dedicat ſe,& ſua, hæc dedicatio efficit,
ut bona æquè principaliter ueniant, ex quo ſui
natura accedunt perſonæ, & dedicatio facta eſt
copulatiuè, ut dictum fuit ſupra. ergo eſto ꝙ ui
tietur ingreſſus, non tamen bona deſinunt eſſe
monaſterij. nec ob. primum, quia æquè cōuenit
relictum non ualere d.caſu,ſi fratri relictum ſit,
& is non ſit frater relinquentis. & quia (ut dixi)
applicatur uenientibus ab inteſtato: hic autem
ſi eſſet uera Bar. concluſio applicaretur egreſſo,
& ſic ſimile non eſt bonum.non ob.2.& 3.quia
dictis caſibus donatum, ſeu datum, tacitam con
ditionem habet, niſi donans conualeſcat, uel
cauſa non ſequatur, in caſu noſtro haud conſide
rabile.tamen ab opi.Bar. quam cæteri ſequūtur,
aliter non eſt diſcedendum.

Tertiò habes, ſi ſciebat ingreſſum nō tenere,
42 quod tunc bona non reuocat, † & hoc quia do
nate uidetur.l.1.ff.de condic.ind.l. cuius per er
rorem.ff.de regu.iu.l.Campanus,ubi bonus tex.
ff.de ope.lib.idem Bar.in l.falſus,col.1.C.de fur.
& ideo, adde tu, licèt donatio non præſumatur.
l.cum de indebito, ff.de proba. quod tamen fal
lit, quando præſumptio eſt in contrarium, ut in
ſimili Alex.conſi.92.uiſo,col.2.uol.2.Bal. conſi.
257.Titius,col.2.uol.1.& maximè religionis fa
uore.l.ſunt perſonæ.ff. de religio. & ita in matri
monio, inquit Iaſ.in l.ſi donaturus, in prin.ff.de
condic.ob.cau.

Nihilominus aliqua ob. & 1. quod ſic duo
ſpecialia concurrerent, bona acquiri monaſterio
ſine traditione,& ex falſa cauſa,& malè.l. tradi-
tionibus.C.de pac.l.1.C.de dot.pro. & fuit moti
uum Aretin.in d. c. cauſam matrimonij. Cui re-
ſpondet Deci.hic, quod imò interuenit uera tra
ditio,& rurſum malè, quia non conſtat cum de
dicauerit ſe,& bona ſua tantum, ut ſupra. & ad
aliud, quod nec ex falſa cā donationem inducit,
ſed uera, ex quo ſciebat.quod etiam tutum non
eſt, quia eſto quod ſciret, non tollit tamen ſcien-
tia, quod cauſa nō ſit falſa. Vnde ego ab opi. Bar.
non diſcedendo, reſpōdeo aliter tolerabile eſſe,
religionis fauore (ut pauloantè dictum eſt) & qa
una uenit in conſequentiam alterius, iuxta not.
per Bar.in l.ſi is qui pro emptore, in pe.col.ff. de
uſuca. Vel & aliter, quod traditio neceſſaria non
ſit (ut dictum fuit ſupra in caſus figuratione) &
ſic ſi ſpecialitas eſt, quod una ſit tm̄. Scdo cōtra
hanc concluſionem ob. glo. (ut inquit Iaſ.) in
terminis, in c.ſi quis, quod eſt fi. 17. q. 2. ubi ſi
uxoratus ingrediatur monaſterium, ſcit ingreſ
ſum non tenere. & tamen bona repetit. Cui ēt
reſpondet Deci. quod eſt glo. authoritas, quæ
poteſt declinari.adde tu probari in l. ſi de inter-
pretatione.ff.de legi.& in l.1.C. de profeſſo. qui
in ur.Conſtan.lib.10.Arch. in c. hortamur, col.
ulti. 71. diſ. Tamen maxima eſt glo. authoritas,
nec ab ea recedendum, ubi ſigit pe dem. l. 1. &
ibi Iaco.But.C.qui pro ſua iu.Alex. conſi.92.ui-
ſo,col.1.in fi.uol. 2. igitur aliter reſpondet, ꝙ
ibi non conſtat, quod ſciret ingreſſum nō tene-
re,& adhuc malè,quia ſi erat uxoratus, nō ęquè
hoc ipſum potuit ignorare, nec uериſimile, quòd
uxor conſentiat, quæ uirum plus appetit, quàm
magnes ferrū, uel materia formam, inquit Bal.
in rub.de cohab.cle.& mul.i prin.ultimo reſpō-
det, quòd ibi agitur de præiudicio uxoris.& hęc
eſt uera ſolu.ſed ob. quod habetur in l.doce an-
cillam.C. de rei uen.Alex. in l. pater, col. 2.ff.ad
legem Fal.Por.inſti.quib.alie.li.col.3.quòd mari
tus eſt dominus dotis. Sol. licèt ſit dominus, nō
tamen liberum habet dominium, ſed reſtitutio-
ni ſubiectum. & ſi quæſtio moueatur ſuper fun
do dotali contra maritum, ad mulierem pertine
re dicetur. fuſius Alex.in l.diuortio, in §. ſi fun-
dum, col.3.ff. ſolu. ma. & in l.de die, in §.1.col.
2.ff.qui ſatiſda.co.& ultimo facit contra Bar.qa
ſciens ingreſſum non tenere, non uidetur habe-
re animum ſe obligandi, & ſic nec dedicandi bo
na.l.non ſoluti.ff.de ac.& ob.ergo donatio non
præſumetur, ex quo alia coniectura capi poteſt.
d.l.cum de indebito, de proba. & ita tranſit idē
Deci.& malè, ac contra tex. in d.l.1. ff.de cōdic.
inde.& in d.l.cuius per errorem,& alia adducta
ſupra.nec ob. quòd non uidetur habuiſſe animū
ſe obligandi, quia retorquebitur arg. quòd imò
habuiſſe uideatur, ex quo ſciebat ingreſſum nō
tenere,& ſi nō ſe, ſaltem bona, quæ dedicabat ſi
mul, maximè (ut ſępe dictū eſt) religionis fauore.

Io ea glo. ibi, item ſi: tenebatur,&c.dic, quòd
benè loquatur, licèt multæ opi. ſint, ut per Bar.
in lectu. nu.17.in repe. latius.33. quòd ſcilicet
43 † monaſterium teneatur ex contractu, & pro
debitis ingreſſi, idemque Bar.met.in l.fi.ff.de a-
dop.per illum tex.canoniſtę in c.in pręſentia, de
proba. Deci.hic,& latius Iaſ.ante eum, col.pe.&
corruptè l. fi. allegatur. cum ſit pe. quæ incipit
onera.& in ſimili, in l. ſiquis à liberis, in §. non
tantum.ff.de libe.agno.& quia ſi bona habet,&
ſic commodum, conuenit, ut onus quoque ſen-
tiat.l.unica.§.pro ſecundo, in fi.C.de cadu.tol.l.
ſecundum naturam.ff.de regu.iu. l. unica.C. ne
44 fi.pro pa.cum uulga.& † monaſterium dixi, qa
ipſe monachus nō habet legitimam perſonam in
ſtandi in iudicio, ſicuti nec filius, uel ſeruus.l. fi.
§.neceſſitate.C.de bonis quæ lib.l.ſeruus. C. de
iudi.& communiter æquiparantur. §. idem iu-
ris, inſti.de ſtip.ſer.l.1.ff.eo.& ut latius in d.c.in
præſentia.

præſentia.& quia delicti etiam mentionem feci-
mus,dic,ut per Bar.in d. locis, & maximè in re-
pe.nu.34. quòd ipſe ſcilicet conueniri non poſ-
ſit,quia communis accuſatio per ingreſſum ex-
tingitur,ex quo(ultra eum)moritur mundo.l.
Deo nobis.C.de ep. & cle. & crimina morte ex-
tinguūtur.l.fi.ff.de bo.eo. qui ſibi ip. mor. con-
ſci.c.ſcripturæ,de uoto.c. admonere. 33. q. 2.c.
quorundam.23.diſ.c.1.24.q.2.Monaſterium au-
tem ſic,quatenus ad eum peruenit,ratione ſ. di
cta,& eſt argu.in.l.1.in §.ſi autem.ff.depo.

Vltimò dubitat glo. q̃d i emphyteoſi, an tran
ſeat ad monaſteriū,& breuiter cōcludit(q.d.n.ſit
45 p̃catiū† neutri gn̄is, & p̃catia fœminini, dic, ut
per Iaſ.hic,& Deci.per not.in c.1.& ī fi.de pre-
ca,clarius Pau.de Caſ.cōſi.194.uiſo,col.1. uol.
1.quod primo modo eſt in rebus prophanis ſæ-
cularium perſonarum, Secundo uerò in eccleſia
ſticis,& Alex.cōſi.165.uiſis,col.2.uol.2.)quod
ſic,& ita etiam poſt multa.Bar. hic, in repe, nu.
36.& in lectu.nu.17.18,dicens,de hoc eſſe tex,
in §.1.in uerſi.ſi uerò contigerit, in Auth:de ali,
& emphy.ubi ad literam legitur, quod tranſit,
niſi à Domino reuocetur.& malè, quia loquitur
in emphyteoſi eccleſiæ,quæ non tranſit, niſi ad
filios, ut hic per Bal.Saly. Fulgo. Pau. de Caſ. Iaſ,
& Deci. & quia poteſt reuocari.Replica tu,non
ob.quia monaſterium habetur loco filij.§.ſed &
hoc præſenti,in Authen. de ſanc.ep.c.in præſen
tia, de proba.Bal.conſi.196.teſtamentū,in prin.
uol.1.teſtatus etiam, quod ita antiqui aduocati
tenent.Calde. conſi. 1. col. 2. qui fi. ſint legi. &
dato quod poſſit reuocari, non tollit tamen hoc
ipſum,quod non tranſeat. Sed loquendo in em
phyteoſi priuati, ut hic per eūdem Bal.& alios,
tenentes adhuc tranſire, dic poſſe ſuaderi opti-
ma ratione,quia ſi pactum factum ſit, ut com-
muniter fieri ſolet, quod in eccleſiaſticum mili-
tem,uel alium potentiorem non tranſeat, utiq;
uerum erit dicere,quod non tranſibit.l. iuris gē
tium,§.prætor ait,ff.de pac.l.legem.C.eo.l. 1. §.
ſi cōueniat.ff.depo.aliàs nihil operaret, & malè.
l.ſi quando.ff.de lega.1.c. ſi Papa, de priul. in 6.
& ad propoſitum eſt glo.in l.ſi ita quis,in §.ea l.
ff.de uerbo.ob.quam reputat ſingu.Bal.in l.quo
tiens, 1.in prin.C. de fideicom. Alex. conſi. 51.
ponderatis, col. pe. uol. 3. ergo ſi nullum fuerit
pactum factum, tranſibit,argu.in l.quæſitum.in
46 §.denique.ff.de fun.inſt.† quid ī uſufr.ī feudo,
& ſimilibus, dic ut per Bart. & Docto. eaq; oīa
ſtudio camerario à te ipſo uideas, quoniam hæc
pro nunc, quantum ſit etiam ad iſtam authen.
erunt ſatis. & ut piſtrinum modo, quod his fe-
rijs elapſis,quaſi manumiſſi, reliqueramus,ala-
crius repetamus. Die ulti. Octob. MDLIIII. Pa-
duæ. Laus Deo op. max.

S V M M A R I V M.

1 *Donaria quæ ſint,& quare ſic appellentur.*
2 *Syndicus,actor,& œconomus qui.*
3 *Actio in factum triplex eſt: generaliſſima,genera lis,& ſpecialis,cum declarationibus.*
4 *Dubitatio eſſe non poteſt in re clara.*
5 *Clarum nil tam eſt,quod non ſuſcipiat quandam ſollicitam dubitationem.*
6 *Res ſacræ nullius in bonis ſunt.*
7 *Negatiua dictio propoſita uerbo poteſt, priuat potentiam,& inducit neceſſitatem.*
8 *Ratione adiuncti multa fieri poſſunt, & permittuntur,quæ ſimpliciter nequeunt.*
9 *Actio nulla ad Ianus,& pretium exigendum, relinqui debet creditoribus,& uenditoribus.*
10 *Locupletari quis cum aliena iactura quo caſu licitum ſit.*
11 *Fraus nemini patrocinari debet.*
12 *Sacras res quo in caſu alienari poſſunt.*
13 *Legem rei ſuæ quiſque poterit,quam uoluerit, in ſuo teſtamento ponere.*
14 *Eccleſiæ bona an uendi poſſint pro redemptione captiuorum,ex maleficio.*
15 *Lex quando det formam negocijs præteritis, & præſentibus, non tantum futuris.*
16 *Diuini iuris,quæ ſunt,humanis nexibus alligari nō conuenit, quia anima cūctis rebus eſt præferēda.*
17 *Sancimus,ſtatuimus,decernimus,et uolumus, ſunt uerba noui iuris promulgatoria.*
18 *Donarium eſt locus, ubi dona,quæ offerūtur deo,ſolent reponi, & cuſtodiri Donariū ſimiliter,quod datur militibus.*
19 *Diuina ab oī humano cōmercio debēt eſſe exēpta.*
20 *Pignus,& hypotheca,nomine,& effectu differūt.*
21 *Pignus ſine hypotheca nuda cōuentione cōſtituit.*
22 *Epiſcopus bona eccleſiæ ſuæ, uel alienæ uendicare tenetur.*
23 *Epiſcopus eſt nomē Græcum Latinè dicitur ſubditorum curam tenens.*
24 *Eccleſiæ rector,præfertur Epiſcopo in uendicatione bonorum eccleſiæ ſuæ.*
25 *Adulterium maius dolor in mente uiri, quam filij mors.*
26 *Epiſcopus ſi pro alia eccleſia agit,ut cōiuncta perſona agere debet.*
27 *Pœna dicta,quod puniat.*
28 *Actionem,qui contra eccleſiam non habet,an habeat contra œconomum.*
29 *Alternatiua incertitudinem parit.*
30 *Alternatiua libellum non uitiat.*
31 *Remedia plura habere noſtra intereſt.*
32 *Articulus quot modis capiatur.*
33 *Animæ hominum omnibus rebus ſunt præferendæ & 35.& 36.*
34 *Anima Deo ſimilis eſt.cum exemplis.*
37 *Teſtamentum ad pias cauſas an ualeat cum duobus tantum teſtibus, & alia multa de anima.*
38 *Opiniones ubi in in aliquo articulo uariæ ſunt, illa tenenda eſt,quæ animæ conſulit.*
39 *Subſtitutio pauperibus Chriſti tacitè facta,an excludat matrem.*
40 *Vita contemplatiua præferenda eſt actiua.*
41 *Diſpoſitio qualiſcunque pœnalis fauore animæ extenditur.*
42 *Animæ de fauore ubi agitur,de apicibus iuris non*

eſt

eſt diſputandum.
43 *Eccleſiæ bona pro neceſsitate famis alienari poßũt.*
44 *Iuramentum quis ſeruare non debet, ſi in famis exterminium incidat.*
45 *Statuta, & reformationes ciuitatum an ſe extendant ad lites pendentes.*

De ſacroſanct. eccle.

¶ Imp. Iuſtinianus A. Demoſtheni. P.P.

L. Sãcimus nemini &c.] Lex. iſta, eſt
admodũ not. tria enim facit pro-
hibet, punit, & permittit, ad cu-
ius euidentiam, præmitte primò
uaſa, ueſtes, & cætera, quæ ad di-
1 uinam religionem ſunt neceſſaria, donaria † ap
pellari, quia (ut inquit glo. hic, & Docto.) ut plu
rimum dono dantur eccleſijs, & ſic nomen eſt
conſequens rei. §. ſed nos Inſti. de dona. glo. in l.
1. in §. 1. ff. quod cuiuſque uni. no. pulchrè Bal.
in l. fi. col. 7. C. de hære. inſti. pulchrius in conſi.
ſciſma, quod eſt poſitum ſub ti. C. ſiquis aliq. te
ſta. proh. col. 8. Egnati. exẽplorum lib. 1. de Lon
gobar. ibi, inde omnia, quæ Lõgobardi prius, di
uorum templis ademerant, donarijs etiamnum
additis, Agilulphus Rex ſtatim reſtituit, & hinc
à ſimili donatiuum uocabatur, quod dono da-
bant olim Impe. militibus, imò donariũ, ut hic.
l. qui excubias. ff. de re. mil. congiarium populo.
uel dic, & declara, quod donaria ſint loca, in qui-
bus donaria, & munera deorum reponebantur:
abuſiuè uerò templa, uel, quod quandoque pro
templis ponantur. uel quod primo modo pro-
pria ſignificatio ſit, ſecundo tranſlatitia.

Secundò præmitte trium perſonarum nomi-
2 na reperiri, † quæ uti diuerſa ſunt, ſic diuerſas et
habent operationes ſyndici ſcilicet, actoris, &
œconomi. Syndici, quia ad ſingulorum cauſas
in iudicijs eligitur: actoris uerò, qui ad unã tan-
tum, & œconomi, qui eccleſiaſtis rebus præfici
tur, ut per glo. in d. l. 1. in §. 1. ff. quod cu. uni. no.
Specu. latè in ti. de his, qui alie. no. agunt. hicq;
ab icon, & nomos dictus eſt quanti Imago ſit, &
lex (icon. n. imaginem ſonat, & legem nomos) à
quo omnia pendeant.

Tertiò præmitte, ſic etiam triplicem actionẽ
3 in factum eſſe † generaliſſimam, generalem, &
ſpecialem. Generaliſſima, eſt illa, quæ deſcendit
ex quolibet edicto prætoris. l. fi. ff. de eo per quẽ
fac. erit. Generalis, quæ datur, ubicunque æqui-
tas ſuggerit. l. quotiens. l. qui ſeruandorum. ff. de
præſcrip. uer. Specialis uerò, quæ datur in ſubſi-
dium legis Aquiliæ, ſi damnum detur de corpo-
re in non corpus, uel ſi occidendi cauſa præbea-
tur. l. item ſi obſtetrix. §. 1. l. qui occidit. ff. ad legẽ
Aqui. fuſius glo. hic, & Odof. col. 3. caſus clarus
eſt. nec poteſt in ea eſſe dubitatio, cum ponatur
quaſi regula quædam in materia, & ſubinde etiã
exceptio, & ita dicit: Bar. in l. quotiens. ff. ſiquis
cau. cum igitur prohibeat (ut dixi) puniat, & per
4 mittat, quæ dubitatio † eſſe poteſt in re clara. l.
ancillæ. C. de fur. l. aptiſſimi. C. de iudi. l. 3. ff. de
nata. reſti. cum ſimilibus. Tamen, quia nihil eſt
5 tam clarum, & indubitatũ, † ut nõ poſſit ſuſcipe
re quãdam ſolicitam dubitationem, inquit tex.
uulga. in §. ſi uero, ad fi. in Auth. de Tabellio. hic
Fab. Quint. Fallit uos opinio, iudices, ſi ullã cau-
ſam, ita euidentem, deferri poſſe in forum puta-
tis, cui nulla, ne mendacij quidem uelamenta
contingant, prout tria dicuntur hic. tria etiam
dubitationem facere poſſunt in hac lege. Et pri-
mò dum dicitur in ea, ſi res ſacra uendita fuerit,
6 † uel hypothecata, uel pignori data, quod ab his
qui eam ſuſceperint, uendicari debebit omni-
bus modis, nanque iſtud uidetur contra tex. ad
literam in l. in rem, in §. 1. & in l. quæ religioſis.
ff. de rei. uen. Vbi ad literam utrobique dicitur.
rem ſacram, item religioſam, quaſi noſtram (in
nullius enim bonis ſunt. l. 2. ff. de re. di.) in rem
actione, peti non poſſe. i. uendicari. & pondera,
quod dicit non poſſe, hoc eſt nullo modo poſſe,
7 † quia dictio negatiua præpoſita uerbo poteſt,
priuat potentiam, & inducit neceſſitatem præci
ſam. c. 1. & ibi glo. de regu. iu. in 6. l. 1. ff. de uerb.
ob. l. nemo poteſt. ff. de lega. 1. & eſt ſimile in l. 1.
in §. per hanc autem actionem. ff. eo. de rei. uẽd.
ubi liberæ pſonæ, quæ in nullius dominio ſunt,
d. actione reali non petuntur, ex quo dominiũ
præſupponit ex parte agentis, & poſſeſſionem
ex parte rei conuenti. d. l. in rem. in prin.

Sol. uendicari non poteſt res ſacra, uel religio
ſa, nec liber homo ſimpliciter ratione ſupradicta
uerum adiecta cauſa, iuris diuini, & Romani
(redde ſingula ſingulis) ſic prout hic glo. & Bar.
dicunt, & eſt ſol. I. Con. formaliter in d. §. per
8 hanc autem. pro qua facit, † quia adiuncti ratio
ne multa fieri poſſunt, & admittuntur, quæ ſim
pliciter fieri, nequeunt nec admitterentur aliàs,
argu. in l. ſi communem. ff. quemadmo. ſer. amit.
& in l. Imperator, & ibi Bar. ff. de ſta. ho. & hinc
dicebat idem Bar. in l. 1. nu. 3. C. de ſumma tri. &
fi. cath. quod uerbum uolo, ex re nihil importat,
niſi ratione adiuncti determinetur. Et uidemus
ad idem, quod unus pluralitatem non habet, ni
ſi ratione adiuncti, quia ſi iungatur nominibus
ſingulari nu. carentibus, utique pluralitatem ſi-
gnificabit, exempli gratia, ſcripſi ad patrem meũ
unas literas. Vinumque ex ſe optimum, & tamẽ
ſi cicutæ miſceatur, uenenum immedicabile.

Vel & aliter reſponderi poteſt, & melius, uen
dicari, ſeu actone reali peti non poſſe à layco
(ut adhuc glo. inquit hic) ab epiſcopo autem ſic,
uel œconomo, uel d. rerum eccleſiaſticarum cu-
ſtodibus, quia ſunt omnes in bonis, & patrimo
nio Dei, quorum ipſi ſunt adminiſtratores, &
quaſi domini. c. 2. de dona. & eſt ipſiuſmet tex.
noſtri intentio. & intellectus. pulchrè glo. in §.
& quoniam, in Auth. de alie. & emphi.

Sed dicunt aliqui, quod imò laycus etiam ad
mittetur, puto parrochianus, quando ij nolent
res prædictas uendicare, ſi maximè ipſe eccleſiã
ædificaſ-

ædificaſſet, & benè, ſed non actione reali, ratione ſupradicta, ex quo nō eſt dominus, ſed actione in factum, quia æquitas ſuggerit.l.quotiens. l.qui ſeruandarum.ff.de.preſcrip.uer.& hoc modo habilitatur à lege ſi non ratione perſonæ, ſaltem ratione actionis.

9 Secundò dubitationem faciebat, † dum adhuc dicitur in tex.quod nulla actio emptoribus uel creditoribus relinqui debet ad fœnus exigẽdum, uel pretium recipiendum, quia ſic eccleſia locupletabitur cum eorum iactura: non dicendum, ex quo ipſa cultrix eſt iuſtitiæ, & hoc ipſum pati nō debet, nec in ſe, nec in alium.c.1.§.1.de alie.feu. in uſib. quem tex. in iure unicum dicit Bal.in c.quæ in eccleſiarum nu.15. de conſti.& in l.acceptam.ad fi.C.de uſu.inducit, & notat in l.ſiqs presbyter. col.1.C.de ep. & cle. imò quod naturale hoc idem eſt in quocunque. l. nã hoc natura.ff.de cond.ind.l.iure naturę.ff.de regu.iu.c.locupletari eo. ti. in 6. & ita in terminis, & in eccleſia ĝdẽ dicit Bal.in l.1.in pe.col.C. ſi ſer. exte. & Alex. in l. 1. in §.nunc uideamus, col.2.ff.de no.o.nun. Fulgo. cõſi.9.col.2. & glo. ante omnes in §. ſi autem.in Auth. de nõ alie.

Sol.regula uera eſt, ſed tolerabile eccleſiam locupletari hoc caſu, cum iactura prædictorum, quia culpa non caruerunt contra prohibitionẽ legis ementes, fœnus exercentes, & alia, quæ facere non debebant.l.fi.ubi.Alex.col.1.C.de nego.geſt.& põderãda ſunt uerba, ibi, ab his, q hęc ſuſcipe, auſi fuerint, nõ aliud indicãtia.l.3.C.de de offi.quæſt.§. hæc autem tria, in proœmi. digeſtorum. Vnde ſtultus in culpa fit ſapiens in pœna, inquit Bal. in c. niſi, de offi. le. damnumque ſibi imputetur, quod quis ſua culpa patitur, ut in regu.damnum . de reg.iu.in 6.

10 Vel & † aliter reſpondeamus regulam fallere, ſi legis auctoritate locupletetur, & non ſine cauſa, ut hic: quoniam alienatio prohibita erat, hypotheca, uel pignus, & ut in uſucapione dicimus.l.1.ff.de uſuc.Cy.in l. iubemus col. 1. ſup. eo.& ſignanter quando quis aliquid facit cõtra prohibitionem legis, quod cum eius iactura poſſit eccleſia locupletari. ita dicit Pau.Caſt.in ſimili conſi.248.col.1.uol.1.

11 Vel & † aliter, quod idcirco locupletatur eccleſia cum iactura prædictorum, quia fraudem faciũt legi: & cum fraus nemini patrocinari debeat.c. ſedes apoſtolica. de reſcri.l.ne ex dolo.ff. de dolo . nimirum ſi pœnam legis non euitant, nullam . ſ. actionem ipſis relinqui ad pretium uel ad fœnus, ut ſup.l.non dubium.C.de leg.

12 Tertiò † dubium faciebat, dum adhuc excipiẽdo dicitur hic, res ſacras poſſe alienari, tamẽ in redemptionem captiuorum, quia in contrarium uidetur eſſe text.in §. ſanctiſſimas, in Authen.de aliena. & emphyt. ubi nullo modo hac de cauſa poſſunt alienari, deque iſto tex.hic glo. mentionem facit, & Bar.poſt eam.eſt uerum, qđ tex.ille loquitur in rebus immobilibus, nos autem mobilibus: ſed nihil eſt, quãdo hodie generaliter, quod hic dicitur, locum habet, ut ipſamet glo.inquit, & benè.

13 Sol.ergo † eſt ad iſtud quoque, illud ideo fore ibi, quia ſub hac conditione bona eccleſijs fuerant relicta, ne etiam in redemptionem captiuorum poſſent alienari, uel ſi non expreſſè, ſaltem uerbis æquipollentibus, puta, ut nullo modo alienarentur; quod ſignanter ibi dixit tex. & ita glo.hic rurſum declarat, & una cum ea Bar. & bene: quia quiſque poteſt quam legem uoluerit apponere in ſuo teſtamento, iux. illud, diſponat teſtator, & erit lex.de quo in §.diſponat. i Auth. de nup.uulga.l. in conditionibus primum locũ. ff.de condi.& de.arg.in l. in re mandata.C. man.

Sed conſidera, uerba prædicta, nullo modo, non ſufficere tametſi ſint uniuerſaliter negatiua, & geminata, quoniam reſtringuntur, nullo modo licere, ſcilicet præterquàm hoc caſu.l. cũctos populos, in prin.C.de ſumma tri.& fi.catho.l.inter omnes.ff.qui ſat. cogan. glo. in l.fi. C. ſi.cen. uel reliq.& ideo debet dici, ut prius expreſſe, & ſic nullo modo, nec etiam in redemptionem captiuorum.et ſi replicetur, quod tunc eſſemus in caſu claro: & amplius, quod imò d. uerba ſunt præciſa, ſufficiant, & omnes caſum excludant, ita Alex.in l.fi.per illum tex.C.de mili.teſta.glo. in clę.2.de æta.& qual.Abb.in c.qualiter, & qñ. 2.de accu.Imo.in c.2.col.5.de teſta.Iaſ.in l. 1. in §.ſublata, col. 2. ff.ad Treb. Feli. in c.at ſi clerici. in §.de adulteriis. col. 3 .de indi.ſubiiciẽs etiam quod uim habet clauſulæ decreti irritantis, poſt Imo.in cle.1.col.8.de ſeq.po.& fructu.

14 Quartò dubium faciebat, † quia in ſui generalitate tex.iſte captiuitatis mentionem faciens, comprehendere uidetur etiam eos, qui pro maleficijs in carceribus detinentur, & capti ſunt (ubi enim lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. l.de pretio.ff.de publicia.l.1.§. generaliter.ff.de lega.præſtan, l.regula. §.fi.ff. de iu.& fac.igno.) & malè, quia hi uenia non ſunt digni, ut innocentes.l.bona fides.ibi, malè meriti egeſtate laborent.ff.depo.l.legem. C. de natu. libe.Bal.in auth.cõtra cũ rogatus.C.ad Treb.ubi, ſignanter inquit, quod ibi tex.loquens in redemptione captiuorum, non habebit locum in his carceratis maleficiorum prætextu, ſed contrariũ uerius eſt.& pro ſol.dicẽdum, quod imò tribu-manum non ſit benefacere, etiam his, qui deliquerunt.c.ſacrarum canonum.12.q. 2. c. ſi res, aliena, 14.q.5.c.1.ea.q.& cau.& ſignanter d.ratione, inquit glo.in d.c.ſacrorum canonum, qđ ille tex.& iſte, dicentes bona eccleſiæ poſſe alienari pro redemptione captiuorum, intelligũtur quoque, & procedunt in carceratis pro maleficio, & ſic opi.Bal.non uera, qui ita etiam tenuit, ſibi ipſi contrarius, in l.ſed & ſi, ff.ſol.mat. & in auth.ſimiliter, in prin.C.ad legem fal.& in l. illud. in prin.ſupr.eo. fuſius Alex. in l. quamuis, col.2. ff.eo. ſol.mat. Feli.in c.ſignificauit, col. 1.

de tu-

de Iudæ. & in c. quæ in eccleſiarum. col. 25. ubi
Bal. in d. auth. contra rogatus, reprobat, de conſti
tutio. Boer. conſi. 1. nu. 21. & ita tenendum eſt.
15 Quintò, & ultimò † dubiū facit, dū in fi. dicit
tex. hæc non ſolū in futuris negotijs ſibi uendi-
care locū, ſed ēt in iudicijs pēdētibus de pſenti,
qa natura legis eſt dare formā futuris negotijs,
nō ēt præteritis, vel pſentibus. l. leges. C. de legi.
c. fi. de conſtitutio. qđ ēt de lege Vo. loquens di-
xit in Verrem. ex quo contrahentes inculpari nō
poſſunt, cur futura neſcierint, vt ī Auth. de nup.
in prin. & ibi not. Iaco. de Belui. & idē in ſtatuto
ēt Bar. in l. oēs populi, nu. 44. ff. de iuſt. & iu. &
conſuetudine Corn. conſi. 22. col. 7. uol. 2.

Sol. natura legis eſt dare formā futuris nego-
tijs, nō ēt præteritis uel pſentibus, niſi dictū ſit,
ut hic, & in l. fi. & ibi Saly. in fi. C. de pac. pigno.
glo. an eū in Auth. in med. lit. fic. ſac. ius. in prin.

Vel dic, qđ fallat regu. in lege, & cōſtitutione
iuris naturalis, uel diuini, ut in c. cū tu. de uſu. &
in c. Chriſtus, & ibi Abb. de hære. glo. in d. c. fi. de
conſt. Bal. marga. ſtatutū, nu. 2. ēt quod non dixiſ
ſet, ut ī d. locis. ergo multo magis qñ dixit, ut hic.

Vel & aliter qñ rurſum non dixiſſet, qđ nihi-
lominus ad pteita, & pſentia traheret. qñ ea fu
turis ſunt cōnexa, ut per glo. in Cle. 1. de teſta.
Abb. in c. paſtoralis. in §. uerū, col. 2. & ī c. fi. col.
pe. de conſtitutio. Feli. in c. tranſlato, col. 3. eo. ti.
not. in l. ſi cum dotem. ff. ſol. mat. ergo (ut dice-
bam proximè) multo magis, quando dixit, & ul
terius procedendo expreſſè diſpoſuit, ut hic. De
16 cidendi ratio † principalis diuiſionis prohibiti-
uè, & permiſſiuè poſtea in tex. aſſignatur, quia
non æquè conuenit (quoad prohibitiuā) ea, q uæ
diuini iuris ſunt, humanis nexibus alligari. Et
quia anima cunctis rebus præferenda eſt, hæcq;
permiſſiuam reſpicit, & ut infra latius.
17 Sancimus.] Verbum eſt † noui iuris promul
gatorium, ut illud, ſtatuimus, decernimus, & vo
lumus, ut ſuprà, in l. ſeq. & in l. 1. C. de ſen. quæ
pro eo, qđ int. & in l. fi. C. de edic. di. Ad. tol. & in
l. gñaliter. in prin. C. de inſti. & ſubſti. ſub condi.
fac. & in omnibus legibus, ita incipientibus li-
cet uidere. glo. quoad alia in Cle. fi. de reſcrip. &
in c. vnico, de cle. nō reſid. in eccleſia, ī 6. & in c.
ſtatuimus, de offi. del. eo. li. & in cle. unica, de of.
fi. uica. & in c. ſtatutū. de here. in 6. pulchrè Abb.
conſil. 57. col. 5. uol. 2. Corn. conſi. 243. colum.
2. uol. 4. & hoc idem, quia quandoque ſtat de
claratiuè d. l. gñaliter. §. cū aūt. C. de inſti. & ſub-
ſti. ſub condi. ſac. idē Corn. con. 197. col. pe. uol.
3. qñq; uerò cōfirmat, ſm Abb. in præal. con. 57.
& ad propoſitū, qđ ex d. uerbo, ſit hæc lex noua
Iuſtiniani, apparet ex his, q paulo poſt dicit, ibi,
cum ēt ueteres leges ea, q diuini iuris ſunt &c.
una pars legis alterā declarat. l. utrū, ubi gl. ff. de
peti. hære. plenè Soci. in l. 1. ff. de reb. dub. ergo.

Et ſi replicetur noui iuris promulgatorium
non eſſe, qa veteris mentionē poſtea nō feciſſet,
rñdebo primum, q ex abundanti dicunt, nō ui-
tiare ſcripturas. l. non ſolēt. ff. de uer. ſi. argu. in
l. 1. in §. quamuis. ff. de uen. inſpi. & in l. 1. in §.
ſed ſciendum. ff. de Ædil. ed. & in l. quæ dubita-
tionis tollendæ gratia. ff. de regu. iur. Demum iu
ris ueteris mētionem feciſſe, ut rationē afferret
regulæ prohibitiuæ (quod etiam dictum fuit ſu
pra) non ut dicti uerbi ſignificationem hoc in
loco huiuſmodi eſſe declaret, cum generaliter
ubiq; poſitum, non aliud ſignificet, ut in locis
plenè allega. legitur, & ita tranſeundum eſt.

Donaria.] Alibi dicit tex. dona, q ritè ad mini
18 ſterium Dei deſtinata ſunt. † ī §. ſacræ. inſt. de re.
di. & fortè melius, quia donarium etiam Latinè
eſt locus, ubi dona, quæ offeruntur Deo, reponi
ſolent, & cuſtodiri: tamen donarium quoq; di-
cit l. con. qđ datur militibus, in l. q excubias. ff.
de re mil. aliàs donariuū, ut ſ. ī euiden. declarabā.

Quæ diuini iuris ſunt, humanis nexibus nō
alligantur, ſanxerūt ueteres.] Quaſi dicat, quod
19 diuina † debent eſſe ab hominum commer-
cio penitus exempta. l. inter ſtipulantem. §. ſa-
cram. ff. de uerb. obl. c. ſolitæ. de maio. & obe. c.
duo ſunt genera. 12. q. 1. argu. in l. 1. in §. 1. ff. de
iuſti. & iu. & ideo layci, non modo non poſſunt
ſuper iure ſpirituali ſtatuere, uerum etiam ſunt
iuris, & iuriſdictionis ſpiritualis penitus incapa
ces, ut plenè not. in l. 2. ff. de iudi. & in c. cau-
ſam. de præſcrip. pulchrè Are. ubi alia multa cō
* ſi. 8. col. 3. Abb. & omnes * in c. eccleſia ſanctæ
Mariæ. de conſt. & ibi Feli. col. 26. & 27. & his
uerbis ſignanter per iſtum tex. uſus eſt Old. con
ſi. 83. col. 3. & hoc ſanxiſſe ueteres (inquit Iuſti-
nianus) ut imitarentur l. maiorum. ff. de iu. o.
iud. l. 1. §. qui mandatam. ff. de offi. eius cui man.
eſt iu. l. liberorum §. 1. ff. de his, qui not. infa. l.
ſed & ſi. §. hæc clauſula. ff. ex quib. cau. ma. l.
teſtamentum. C. de teſta. ibi, mos fideliſſimæ ue
tuſtatis retinendus eſt. & pro rei ueritate, ſeni-
bus, qui canicie ſunt graues, eorumq́ue iudicio
ſtandum, deferendumque eſt. c. ieiunium. 76. d.
c. ſic uiue. 16. q. 1. §. ſi uero aliqua. ī Auth. de quæ
ſto. & ad auctoritatem ueterum tanquam ad ſa-
cram anchoram confugiendum eſt.

Vel hypothecam, uel pignus.] Vt nomine dif
20 ferunt, ita ēt differunt ſubſtantia. † nec ab re di
citur alibi, de pigno. & hypothec. ff. per copulæ
interpoſitionē, quæ ſolet inter diuerſa poni, ut
per glo. in rub. ff. de iu. & facti igno. nāq; pignus
propriè rei mobilis conſtituitur, à pugno dictū,
qa manu traditur, & ad creditorem trāſit: hypo
theca uerò nō. l. ſi rem. §. 1. ff. de pign. ac. l. plebs.
§. 1. ff. de uer. ſi. & iō dicit Bar. in d. §. 1. quod ſta
tuta loquentia de pignore, non habēt locū in hy
potheca, qq́, non differūt nī quantum ad actio
nem hypothecariam, quantum ad pignoratitiā
autem directam ſic, quia re cōtrahitur. §. fi. inſti.
quib. mo. re contrahi. ob. & niſi ad creditorem
tranſiret poſſeſſio, uel detentatio, locum non ha
21 beret. † id etiam nō omittentes, quod pignus ſi
ue hypotheca, nuda conuentione conſtituitur. l.

pignus.ff.de pigno.ac.l.ꝫhic.ff.de pigno. Abb.in
c.cum aliquibus,col.1.de re iud.

22 Vẽdicari per epiſcopos.] vel fuerint res epſco
palis eccleſiæ, vel cuiuſcunq; ſibi ſubiectæ.† ut
hic per glo.& Bar.& eſt caſus clarus in §.& qm̃
cognonimus,per ipſos alleg.in Auth.de alie. &
emphit.Imò quando aliter non probaretur, qđ
ex generalitate literæ, hic iſtud idẽ dici deberet,
cum ſint omnes ſub ipſius epiſcopi protectione
23 †eſtq; ue nomen Græcũ, Latinè ſubditorum cu
ram gerens dicitur,nomenq;(rurſus) oneris po
tius, quàm honoris.c. cleros 21.d.c.qui epiſco-
patũ.8.q.1.Et de maioribus magiſtratibus, ha-
bens merũ,& mixtum imperium præſes ſuæ ci
uitatis,& diœceſis.l.illicitas.§. qui vulnerſas. ff.
de offi.præſi.Bal.in l.2.C.de dila.nec eſt dubitan
dum.eſt verũ(inquit idẽ Bar.) ſi concurreret Re
ctor illius eccleſiæ,cuius ſunt res, & epiſcopus,
24 †quod ille eſſet iſti præferendus,arg.in l.2.in fi.
cũ l.ſeq. ff.ad legem Iul. de adult.ubi ſi maritus,
& pater mulieris concurrant ad accuſationem
mulieris maritus, præferet, ergo & hic Rector,
epiſcopo,& maximè,quia ratio l. con. ibidẽ, ad
caſum iſtum egregiè videtur poſſe adaptari, qđ
propenſiore iure,& dolore maiori accuſationẽ
proſequetur ipſe q̃ pater. l.à Titio.ff.de verb.ob.
Niſi replicemus forte id in adulterio ſpeciale,ad
25 quẽ caſum reſtringit debet ratio, † quia maius
delictum eſt,& dolor in mente viri adulterium,
q̃ filij mors.l.codicillis §.matre.ff.de lega.2.Bal.
in c.ex parte,col.2.de conſue.& in l.fi.col.pe. ff.
de fer.dixi in l.tranſigere,in 2.lectu.C.de tranſa.
& quia ſi egerit epiſcopus in caſu noſtro(& re-
torquebitur arg.)citius excudetur, & magis ti-
mebitur,quia rector.Ideo cogita, & ab opi. Bar.
non diſcede aliàs.

Secundò dicit Bar.ſi epiſcopus agit ꝓ alia ec-
26 cleſia qđ nomine ipſius agere dẽt, † ut cõiũctus
pro cõiuncto.l.ſed,& hę,in prin. ff.de procu.ſed
cogita rurſum maiorẽ cõiunctionẽ fore inter e-
piſcopum,& eccleſiam, q̃ inter affines; & ideo
ſtant iſta ſimul,qđ coniunctus; qui ſine mãdato
admittitur ad agẽdum, nomine coniuncti agat,
epiſcopus uerò non.

Nulla eis actione relinquẽda,ſed oĩbus &c.]
27 Pœna eſt emptoribus, & creditoribus † dicta
qđ puniat.c.pœnitentia.de pęn.d.3.& eſt arg.in
l.teſtamento centurio.ff.de ma.teſta.& in l.Papi
nianus. in §.quarta.ff.de inoffi.teſta.ubi pœnam
edicti(in ſimili)ſiquis omiſſa cauſa teſtamẽti uo
cat l. con. & ideo dixi ſupr. quod hic lex prohi-
bet,punit,& permittit.

Sed cũ non habeant actionẽ cõtra eccleſiam,
dubitatur, nunquid habeãt cõtra œconomũ.Gl.
28 hic ſentit,† qđ ſic, & cõtra epiſcopũ, & cuſtodẽ
(addas tu) licèt non dicat,quia probatur in iuri
bus per eam allega.Bar.ſe remittit.

Ego uerò contrariũ ſentio,ꝑ tex.noſtrũ, dum
hac dictione negatiua,uniuerſali vtitur,nulla a-
ctione ſibi reliquenda, non aliud inuentia, niſi
epiſcopos, nec cõtra eccleſiã, nec cõtra alios e ag
te poſſe,alias nõ eſſet pœna,nec ipſi punirentᷣ, ſi
ſibi aliquo mõ cõſultũ fuiſſet, cõſequẽdi pretiũ,
& fœnus & qa ſi uoluiſſet legiſlator Iuſtiniā⁹
dixiſſet vtiq;.l.vnica.§.ſin autem.ver.ſin uero.C.
de cad.tol.nõ dixit.ſed contrariũ potius, ut ſupr.
ergo. Et ad idẽ facit ẽt, quia dolus cum dolo cõ-
penſatur.l.viro.l.cũ mulier.ff.ſol. mat. l. ſi duo.
ff.de dolo. Nec faciunt iura per glo. allega. quia
loquuntur aliquo caſu, in quo culpa haud põt
emptoribus,uel creditoribus imputari, hic aũt
ſic, quod indicat uerbum auſi fuerint, & ſentit
idẽ Bar.poſtea in auth.qui res iã dictas. ſupr. eo.

Vel ad ipſa corpora uel ad ipſa pretia actio-
29 nem competere.]Alternatiua † incertitudinem
parit, & ambiguitatem.l. ubi autem nõ apparet
§.qui illud.aut illud.ff.de uerb.ob.l. prætor edi-
xit.ff.de iniur.Bar.in l.ſi ſeruus,in §.huiuſmodi.
ff.de lega. ideſt quomodo igitur agi poterit, qa
ſic uitiat libellum, vt Idẽ Bar.inquit in d.l. p̃tor
in §.quod aũt,nec ſentẽtia certa ferri poterit ex
quo libello conformis eſſe debet.l.vt fundus.ff.
communi di.l.fi.C.de fideicom.lib.c. licet Hely.
de ſimo. et maximè,quia corpora ſunt in obliga
tione,non pretia. l.ſi ſeruum.§. fi.ff.de uerb.ob.
Pro ſol.breuiter dici poteſt, quod ſit ſpeciale fa-
uore eccleſię: ſumma enim eſt ratio,quæ pro re-
ligione facit.l.ſunt pſonæ.ff. de religio. & ſump.
fu.ſed non placet,quia refugium miſerorum eſt
ita dicere,ut inquit glo.in l.filium quem haben
tem.C. fam.erc. Niſi replicetur, quod imò ſuffi-
ciat, ſatiſque ſit in eccleſia, & multo quidẽ ma-
gis,quia ſufficit ita dicere in dote, & in mutuo
l.1.& ibi Pau.Caſt.in prin.ff.ſol.ma.l.ſingularia.
ff.ſi cer.pet.uel & aliter, ut per Alb. dic, quod
agendo ad rem, pretium conſequimur. & not.
in d.§.fi.uel,quod cum ſit in obligatione rem re
ſtitui,& ſic factum, intereſſe peti poterit. l. ſiqs
ab alio.§.fi.ff.de re iud.l.ſtipulationes non diui-
duntur.ff.de uerb.ob.l.1. ad fi.ff. de actio. emp.
l.2.§.in. ff.quo.lega. tamen formaliter argumen
to.non reſpondetur: igitur reſpondet Bar. hic.
30 † & benè, quod alternatiua libellum nõ uitiat
quicquid dicatur, ex quo petitur res, reumque
condemnari ad eam, uel ad materiam ſi extet,
uel ad eius æſtimationem.Melius, & formalius
Saly.quod libellus alternatiuus,alternatione cõ
ditionali concipi poterit ſic, Peto mihi rem reſti
tui ſi extet, & ſi non extat peto mihi eum con-
demnari ad æſtimationem.l.non dubium.§.fi.ff.
de lega.3.l.in re furtiua.ff.de cõd.fur. & plus ad
de tu, quod ſic altercatio uitabitur,cum ſit po-
tius ſubordinatio quædam æſtimationis, ut in ſi
mili dicit in not. q. ſtatuti Flor. in l. ſi uia. ff. de
ſerui.ruſti.prædio.

Siue per in rem, ſiue per condictionem, ſiue
per in factum actionem.]& nimirum, quia no-
ſtra intereſt habere plura remedia, † & plures
agendi formulas, qbus nobis ſuccurſum ſit, ma-
ximè,qa diuerſis reſpectib⁹ danť,& cõpetũt. ut

hic per gl. quando extat res, uel nó extat, mutata ſit uel conſumpta l. non eſt nouū. ff. de actio. emp. l. qđ in hæredē. §. eligere. ff. de Tribu. ac. l. cū filius. §. uarijs. ff. de lega. 2. ſi domus. ff. de ſerui. urb. prædio. not. in l. edita. C. de eden. Salv. in l. ſi ex cautione col. 10. C. de non oume. pe. Bal. in rub. ff. ſi cer. peta. col. 4. dicens ad idem, quod utilitas pluralitatis non conſiſtit ſolum in hoc, quod augeatur præſtatio, ſed etiam in habendo plures uias, & (ut dixi) plures agendi formulas, ut in iuribus ſupra allegatis, & nouiſſimè in l. ſiquis decedens. ff. de lega. 3. & in l. ſi filius. ff. de bo. lib. & in l. 3. C. qđ met. can. & in l. 1. ff. de Ædil. ed. & in l. 1. in. §. fi. ff. de actio. emp. & in l. ſi hæres. eo. ti. ooquihil idem Bald. in l. certum. col. 4. C. unde cogna.

IN multis, & varijs iuris articulis ſæpe &c.] Similis loquēdi modus eſt in l. non poſſunt. ff. de legi. & in l. unica. in §. & ut plenius. C. de rei ux. ac. & in l. ſi cum dotem. in §. traſgrediamur. ff. ſol. mat. hi ergo articuli in corpore iuris continetur, ut in humano, membra, quod actio in factum loco cuiuſlibet edicti uel interdicti detur in ſubſidium legis Aquiliæ, in contractibus innominatis, & fuſius, ut inquit glo. hic. & nos obiter ſupra.

32 Sed ad propoſitū horū uerborū ſciendū † eſt, qđ aliqñ articulus ſtat, & capitur pro dictione relatiua. l. hoc articulo. ff. de hær. inſti. qñque pro extremitate temporis, cum dicimus quem eſſe in articulo mortis conſtitutum, de quo aliàs in l. ſiquis in graui, in §. ad Syllania. Latinè tamen mori, & agere animam, hic autem, & in iuribus ſupra allega. pro ſigillata locutione, & quandoque ēt diſcretio nominis ſignificatur, βασιλεὺς cuiuſlibet regis nomen ſignificatur, ſi articulus adijciatur, ὁ βασιλεὺς tunc indicatur Rex de quo quæritur. θεὸς aliàs, Deus, ὁ θεὸς Deus uerus.

Excepta cauſa captiuitatis, & famis.] his cui caſibus pijs (ut ſubijcit poſtea,) & uenditio, & hypotheca, & pignoratio, utique eccleſiaſticarū rerum, conceduntur, cum animę hominum ſint
33 omnibus rebus præſerendæ. † & quanquàm glo. exponat animas, ideſt animata corpora. tu tamen à tex. non recedas, quia in homine propriè anima ipſius ſubſtantia eſt, ipſum uiuificans, ſimplex, & incorporea, à Deo creata, ut Gen. 2. legitur ibi, formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculū uitæ. Imo imago Dei, & qui aliter dicit
34 hæreticus eſt. † & ſimilis Deo, unus, & trinus, una, & trina, intellectu uoluntate, & memoria, ſimplex, immortalis, inuiſibilis, vt Deus, & tota denique in toto corpore, & in qualibet parte totius ſecundum Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur. col. 2. ff. de uer. ob. vt Deus ubique & quia ſic etiam animam dicit Amb. ad propo-
35 ſitum, hiſque caſibus rebus † omnibus præferendam ſignanter in c. aurum eccleſia habet. 12. q. 2. contentum rurſus, corpus uero continens, ut uas: inque eo, ut exercitor in naui, ut Rex in Regno, & ut dominus in domo, inquit Bal. in c. cum cauſam. 1. nu. 13. de teſti. uel animam. i. uitam exponas. ut prius, & ut per glo. in §. publica autem iudicia. inſti. de pub. iud. ſignanter per iſtum tex.

Sed mirum uidetur, quod tex. hic duos excipiat caſus captiuitatis, & famis, & primum tantum poſtea repetat, rationem aſſignando (ut ſuprà) quare ſit alienatio ob id permiſſa, hypotheca, & pignoratio, rerum eccleſiaſticarum.

Sol. licet unum tantum repetat, forte quia magis dubium erat, ratio tamen utrumque reſpicit, & decidit, arg. in l. regula, in §. & licet. ff. de iuris, & fac. igno. & ideo non refert. Nec fuit neceſſarium dubitare an pro pauperum alimentis poſſent alienari adhuc bona, ut glo. & Bar. hic dubitant, quia dictum erat in tex. uerbo famis generali vſo, & eſt arg. ſecundum Bar. in l. illud, ſupr. eo. & eſt tex. (dicas tu) ad literam in d. c. aurum eccleſia habet. 12. q. 2. Gui. Papæ pulchrè deciſio. 594. Et ad propoſitum animæ quicquid
36 ſit, facit uulgatum illud † euangelii. Quid enim prodeſt homini, ſi uniuerſum mundum lucretur, animæ uero ſuę detrimentum patiatur. & illud Iob. c. 2. Pellem pro pelle, & cuncta, quæ ha-
37 bet homo, dabit pro anima ſua. † & dictum Bal. (ſecundo) in authen. quod ſine. C. de teſta. duos teſtes ſufficere in teſtamento condito inter liberos, etiam non rogatos, quod multo magis locū habebit iſtud, & ualebit teſtamentum in quo relicta ſint, ſiue repertantur ad pias cauſas, quia non minus debet quis deliberare pro anima, quàm pro liberis, cum ſit ceteris omnibus rebus præferenda: refert, & ſequitur Corne. conſi. 158. col. fi. uol. 3. & Pau. Caſt. conſi. 456. col. fi. uol. 1. & Alex. conſi. 4. col. 3. vol. 7. & conſi. 66. col. 3. vol. 2.

Tertiò ad idem facit, quod dicit Soci. in l. 2. col. pe. ff. de his, quæ pæ. no. in illa q. ardua an pœna adiecta dationi quantitatis, ultra legitimū modum uſurarum ualeat. de quo in l. Iulianus in §. idemq; ne. ff. de actio. emp. quod teſtator de morte cogitans, non præſumitur uelle uſuram facere, idque quod ſit in detrimentum animæ tuæ, rerum omnium precioſiſſimæ.

Quartò facit aliud dictum Bal. in c. cum contingat. nu. 15. de iureiu. quod illa decretalis, diſponens, ſi uir uendiderit fundum dotalem, præſente vxore, & cōſentiente, ac iurante non contrauenire, continet æquitatem, iuramentum ſeruandum eſſe ſcilicet, quia poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, de quo etiam in c. quamuis. de pactis in 6. & in authen. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. uen. & quia nulla maior æquitas eſt quàm ſalus animarum.

Quintò, quia ſi metu amiſſionis, & detrimē-

ti bonorum tutor à tutela repelli poteſt, ut in
Authentic. minoris debitor. C. qui to. da. po. &
in Authentic. ut hi, qui ob. perib. res. mino.
multo magis repelli debet, ubi uertitur pericu-
lum animæ, quæ cunctis rebus eſt præferenda,
ut hic Seyſel. in rub. de iuſti. & iu.
38 Sextò facit, † quia ubicũq; in aliquo articulo
ſunt uariæ opiniones, illa ut tutior tenenda eſt,
quæ animæ conſulit, & fauet, arg. in l. ſunt perſo
næ. ff. de rel. & ſum. fu. Seyſel. in loco præallega.
Septimò, quod non ab re dicunt teſtes velle
ius habentem uincere, quodq; in actu teſtifican-
di dr̃ agi de pręiudicio aĩæ ipſius teſtis, vſq; adeo,
ut uerisimile non ſit, qđ dicat falſum cũ, longè p̃
cioſior ſit aĩa q̃ corpus. c. cum infirmitas. de pœn.
& re. Alex. conſi. 88. col. 3. uol. 5.
39 Octauò, qđ ſicuti † tacita pupillaris ſubſtitu-
tio excludit matrẽ, ſi ſubſtitutus fuerit de liberis
vt tradit Ange. in l. precibus col. 2. C. de Imp. &
ali. ſub. ita excludet, ſi ſubſtituti fuerint paupe-
res Chriſti, quia uerisimile eſt teſtatorem animã
ſuam prædilexiſſe, inquit idem Alex. conſi. 92.
col. 4. uol. 3. & conſi. 204. nu. 16. uol. 6. & con-
ſi. 51. col. 3. uol. 7.
40 Qui dicit ẽt (& nono) † quod p̃p animã oĩa
contẽplatiua ſine dubio eſt p̃ferenda actiuæ, con
ſi. 121. col. 2. uol. 2. & con. 35. col. 2. uol. 3.
41 Decimò † adde, qđ qualiſcũq; diſpoſitio, q̃q̃
pœnalis, vel correctoria, fauore aĩæ extenditur,
ut tradit Io. An. d. i c. ex tenore, qui filij ſint legi.
& in c. pro humani de homi. in 6. & utrobique
Gemi. & Fran. Moder. Hiſpa. in c. ad noſtrã col.
3. de emp. & uend. & ad materiã latiſſimè p̃ter
hæc dixi ego hic rurſum in collectane. & nouiſ-
42 ſimè addo, qđ ubi † de ſalute animæ agitur nõ
eſt de iuris apicibus diſputãdũ. l. fideiuſſor. §. q-
dam. ff. manda. Archidiaco. in c. ſcriptum eſt in
lege. 6. q. 4. De fame neceſſitate, nihil dico, quia
ratione p̃dicta decidit̃, bona eccleſiæ ſcilicet ob
43 id poſſe alienari, † vt ſupra, addo tñ notiſſimè
non ab re, quia ſi filius quoq; eo p̃textu, uendi
põt à patre, vt ipſe ſolus paſcatur. l. 2. C. de par.
qui fil. diſ. multo magis poterit epiſcopis œco-
nomus, uel cuſtos, ut paſcantur multi, q̃nquidẽ
ea hominũ gratia natura comparauerit. l. in pe-
cudũ. ff. de uſu. & certè ingens telum eſt fames,
quæ (ut inquit magnus Baſilius) non minus
quã gladius uulnerat, & horribilia mala parit
nanque obſeſſos compellit ſæpe humanis veſci
carnibus, & in ſuã ſæuire naturam, uſque adeo,
ut nec parentes liberis parcant (Comitis Vgo-
lini hiſto. nota eſt, quam recitat Dant. Aligerius
& Ieroſolima à Veſpaſiano expugnata olim, te-
ſtis eſt) nec amatæ vxoris membris, maritalis af-
44 fectus. † imò, quod nec tenetur, quis iuramen-
tum ſeruare, ſi ex eo in exterminium famis inci
dat, & ob id excuſetur adhuc, ſi furtum commit
tat. c. ſi quis. de fur. Abb. in c. quoniam de ſimo.
Bal. in l. pactum ad fi. C. de colla. non igitur bo-
na reſque, alienabit eccleſia, ut huic neceſſitati
ſuccurrat?

Sed etiã in iudicijs pendentibus.] ſic huic le-
gi placuit contra aliam, ut ſupra. uerum dubitat
45 Bar. † q. d in ſtatutis, & reformationib' ciuitatũ,
& concludit breuiter, quod non poterunt extẽ-
di ad lites pendentes, etiam ſi expreſſe dixerint,
per not. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. &
quia ſecundum eũ vr̃ caſus in Auth. in med. lit.
non fieri fac. iuſſio. in prin. tamen mihi uidetur
contrarium in d. loco probari, in prin. iũcta glo.
in uer. diſpoſitionem, & in uer. ſuper hoc, & ibi
etiam Iaco. de Belui. Maximè, quia ſtatutum, di-
citur particula legis, & iuris communis ſe ha-
bẽs, ut ſpecies ad genus. d. l. omnes populi. An-
cha. conſi. 330. colu. 2. & in c. canonum ſtatuta
col. 108. de conſtitutio. partis, & totius idẽ iũs.
l. quæ de tota. ff. de rei uen. ineſtq; ue ſpecies gene-
ri propriè, ut per Bal. in l. 2. ad fi. C. de iure aur-
ri an. ergo extendetur ad præterita, & præſen-
tia, ſi hoc dixerit, ut, hic. ex quibus (in glo. ni-
hil eſt, quod prius in progreſſu, dictum non
fuerit, conſultò hac de re omittendis) huic not.
& pulcherrimæ legi finis ſit impoſitus. Die
28. Martij, poſt lectiones ordinarias. 1569.

SVMMARIVM.

1 *De edendo quare legiſlator dixerit in Rub.*
2 *Obſcuritas ab æquiuoco plerunque naſcitur.*
3 *Gerundium ubi ponitur, ibi lex inſtruit, ſiue conſulit quid agendum ſit.*
4 *Genus generaliſſimum ſupra ſe nihil habet.*
5 *Gerundium neceſſitatem imponit edenti.*
6 *Edere quid ſit.*
7 *Editio quotuplex ſit.*
8 *Editio quando fieri debeat.*
9 *Argumentum ab ordine non procedit, ubi conſtat de mente diſponentis.*
10 *Editio ad quid ſit.*
11 *Editio quomodo fieri debeat, & cui nu. 12.*
13 *Præparatoria præmitti debet, inferturque ex præparatorijs ad præparatum, & quando, nu. 16.*
14 *Præparatoria ueneris, an inferant ad adulterium ita, quod mulier dotem perdat.*
15 *Præſumptio uiolenta habetur pro ueritate.*
17 *Præſumptio temeraria non eſt admittenda.*
18 *Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.*
19 *Excipientis conditio melior eſt.*
20 *Procurator conſtitutus ad agendum non trãſigit.*
21 *Iudex eccleſiaſticus competens in præparatorio, ſit competens in præparato.*
22 *Actus noſtri uoluntarij non extenduntur, niſi quatenus de neceſſitate inferunt.*
23 *Accuſatio facta de inſultu uulnerando, an cenſeatur facta de uulnere.*
24 *Gerundium reſpiciens tempus futuri temporis, cõditionem inducit.*
25 *Interpretatio ſemper fieri debet in mitiorem partem in criminalibus.*

Rub. de eden. C. Lectu. Anni M. D. XLVI. *cœpta die iii. Nouemb.*

¶ DVBITATIO.

Quam maximè mirandum eſt pro materiæ introductione, & nã verbis rub. incipiamus, quod legiſlator ſic de edendo dixerit, ex
1 quo verbum generale eſt, † & quemadmodum uulgo dici ſolet, generis nulla demonſtratio. l. 2. §. & harum. & ibi Bar. in fi. ff. de uer. ob. qui ĩquit ad propoſitum de quo ibi: & reprehendendo gl. in l. Meuius. in §. duobus. ff. de lega. 2. & in l. cum is, in §. fi. ff. de cond. ind. quòd genus per ſe ſumptum, eſt imaginatio quędam, quæ non eſt in commercio noſtro. Itẽ obligatio nulla, à ſimili arguẽdo, maximè eorũ, quæ quis uerisimiliter non conceſſiſſet; puta ſi omnium bonorũ fuerit, & uoluerit creditor, ut ſerui comprehenderentur. l. 1. C. quæ res pi. ob. po. & non ab re, quia ſiedubia eſt, conſenſum non habens, ſine quo uerba ad effectum haud produci poſſunt. l. obligationum ſubſtãtia. ff. de ac. & ob. & hoc idem in quacunque ceſſione generali locum habet. l. filiusfamil. §. fi. ff. de do. tradit Cy. in d. l. 1.

2 Imò ambiguum, & obſcurum, † quæ obſcuritas plerunq; ab æquiuoco naſcitur; quia ſi ſimpliciter dicamus canis, verbum erit huiuſmodi, cum ſit canis latrabilis, canis piſcis, & ſtella. ita idem Bar. in l. quotiens in ſtipulationibus. poſt gl. ff. de uerb. ob. & eſt notandum. Et propterea, cauſa huiuſce æquiuocationis remouendæ, utimur figura, quæ appoſitio appellatur, & eſt coniunctio duorum ſubſtantiuorum, quorum unũ, alterum declarat: exẽpli gratia, canis ſtella lucet.

Interdum ab alternatione, ſi illud aut illud promittatur, puta Stichum, aut 10. ita, ut ſtipulatio incertã ſit.

Et ideo addi ſolent uerba, continentia creditoris electionem, prout ipſe uoluerit, quoniam tunc certa dicetur, caſus eſt in l. ubi autem nõ apparet. in §. qui illud aut illud. ff. de uerb. ob.

Nonnunquàm autem ab indefinitate, puta ſi cautum ſit, ne luminibus officiatur, nec dictum an his, quæ nunc ſunt, an illis etiam, quæ poſtea fuerint.

Et hac de re debet declarari, conſiderando tamen hoc idem uerum eſſe de iuris rigore, non de humanitate. l. ſi ſeruitus. ff. de ſerui. ur. pdio.

Modò, & ad propoſitum, uerbum edere, æquiuocum eſt, ex his tribus, de quibus ſupr. & ut p Bal. ſuſius in l. ueteribus, in 1. lectu in prin. ff. de pac. quoniam plerunque ſtat pro demonſtrare, l. 1. in prin. ff. eo. interdum pro facere copiam de ſcribendi, præallega. l. 1. §. edere. ff. eo. nonnunquàm pro producere aduerſarium ad album, ut uideat, quid dicturus ſit. d. §. edere. aliquando pro actionem proponere. l. edita. infra. eo. & ſæpe pro fateri. l. Publius. in prin. ff. de cond. & de. & etiam aliter, ut in l. ſi quis ex argentarijs, in §. ſi initium. ff. eo. ergo ambiguum, ac (ut dicebatur) obſcurum.

3 Secundò, quia regulare eſt, ubi † ponitur gerundium, quod omnes admittunt hic, & ut infr. latins, quod ibi inſtruat lex, ſiue conſulat, quid agendum nobis ſit: ipſius enim uirtus eſt, non ſolum imperare, permittere, uetare, & punire, uerum etiam (ut dixi) conſulendo inſtruere. l. is qui deſtinauit. ff. de rei uen. l. 1. ff. de inoff. teſta. l. legis uirtus. ff. de legi. probatur in rub. de libe. & poſthu. & ibi Bal. ĩ fi. ubi dicitur, poſthumos, hæredes ĩſtitui debere, aut exhæredari: quoniam nati, ſi præteriti reperiantur, teſtamentum ſubuertent, & malè. l. uel negare. ff. quẽadmo. teſta. ape. uerum hic nulla colligitur inſtructio, ergo.

Tertiò, quia quando legiſlator, & compilatores aliquid dicere potuerũt, & facile quidẽ, nec dixerunt, reprehenſione nõ carent. l. unica. §. ſin autem. uer. ſin uero. C. de cadu. tol. ex quo ſubauditione iuuari non poſſunt, niſi per uiam regulæ procedatur, ſecundum Bar. in l. prætor. in §. eritque differentia. in 2. col. ff. ui bon. rap. & unum eſt, quod aduocati allegant ſæpe, ut teſtatur Bal. in c. inter corporalia. in 2. col. de tranſla. præla. ſed hic dicere potuerunt de edendo actionem, uel de editione actionum, quod in materia maximum, & præcipuum eſt. l. 1. in prin. ff. eo. nec dixerunt: ergo.

Sed iſtis non obſtantibus, admiratio ceſſet:
4 † quoniam primum procedit in genere generaliſſimo, quod ſupra ſe nihil habet, & de quo in l. legato generaliter. ff. de lega. 1. & per Bar. in l. 1. ff. de iu. om. iud. uel in generali uerbo, quod nulli qualitati determinatè aſtrictum eſt, nec reſtrictum ad aliquam certam ſpeciem: uerum hic reſtrictum eſt, ut infr. declarabimus, ergo ſpeciale 5 dicetur. l. 2. ff. de lib. & poſthu. ubi filius generaliter exhæredatus, ſi unicus ſit, benè exhæredatus erit: ex quo non poteſt exhæredatio, niſi in eo uerificari, & indefinita, ſeu generalis oratio eo caſu ſpeciali, & particulari comparatur. bo. tex. ad idem in l. ſi optio. ff. de op. lega. per quem ita dixit Bal. in authen. hoc inter liberos, in prin. C. de teſta. & non habet dubium.

Imò quòd doctrinaliter loquendo, & ſi aliàs generalitas obſcuritatem pariat. l. de ætate. §. nihil. ff. de int. ac. l. prætor edixit. in prin. ff. de iniur. l. ſi. C. de anna. excep. ſemper ad cognitionẽ ſpecierum, debet præcedere cognitio generis. l. 1. ff. ſi cer. pet. & ibi dixi in lecturis, & in collectaneis latè. l. 1. ff. de iuſti. & iu. & propterea reprehendi non meretur.

Nec æquiuocationis ratione, ambiguum, ſiue obſcurum dici poteſt ex his, uel quia attenditur quod eſt uerisimilius ſemper id ſubiecta materia dictante. l. ſi uno. ff. loca. l. ſi ſtipulatus. ff. de uſu. l. ſi obſcurus. ff. de reg. iu. aut ſubauditione

iuuatur per alias leges antea editas, ut de actio-
ne, & al js edi ſoitus intelligamus. l. 1. ff. de te-
ſta. ubi diffinitioni iuriſcon. ſubauditur uerbũ,
cum hæredis inſtitutione, & ſere idem in l. 1. in
§. fi. ff. de hæ. inſti. & in l. fi. C. de lib. præte. ad edi
ctum, ſcilicet interpretandum, prout eſt uidere
in ſupraſcriptionibus iuriſconſultorum, & ut
infra, latius.

Secundum etiam difficultatem nõ habet, qa
antecedens uerum eſt, conſequens autem fal-
ſum, cum actor inſtruatur implicitè, & virtuali-
ter ex alijs, vt diximus legibus, quod edat, ne dũ
ipſius rei gratia, uerum etiam actoris, & iudicis,
& quidem ante lit. con. ut infr. dicemus pariter.

Multoque minus tertium, & ultimum, quia
imò ſubaudito (ut proximè probauimus) fieri
poteſt, ac neceſſaria eſt admodum, ex quo etiam
in materia regula eſt, qua præſens rub. declara-
tur, qua quiſque actione uſurus eſt, ipſum eam
edere debere. d. l. 1. ff. eo. uel dic alia ratione ac-
cuſatiuum nõ expreſſiſſe, quia etiam de rationi-
bus, & inſtrumentis intelligendum eſt, nec de
5 editione quoque, † quia gerundium neceſſita-
tem regulariter imponit edenti, ſeu edere debẽ-
ti, ut i alijs lectu. meis latè, & ſtatĩ declarabim⁹.

Sed nec eſt prætermittendum aliud.
Nam de edendo adhuc dicitur, quod uerbum
ab edo edis, deſcendit, faciens amplius præte-
ritum edidi.

Quæro, quid ſit edere.
Secundò, quotuplex ſit editio.
Tertiò, quando fieri debeat.
Quartò, quare.
Quintò, qualiter.
Sextò, cui.
Septimò, & ultimò, an ſint certi iudices, qui ab
editione denominentur.

Quoad primum breuiter dic, quod edere, ni-
6 hil aliud eſt † niſi demõſtrare qua actione quis
in iudicio uelit experiri, uel copiam deſcribendi
facere, uel producere aduerſarium ad album, ut
uideat quid dicturus ſit, ut ſup. & in l. 1. in prin.
& in §. edere. ff. eo. & in l. boues. in §. fi. ff. de uer
bo. ſi. & in d. §. edere. habetur etiam quid ſit al-
bum, & clarius in l. ſiquis id qđ. ff. de iu. o. ind.

Et hoc idem olim, quia hodie libellus omni-
modo neceſſarius eſſe uidetur. authẽ. offeratur.
C. de lit. cont.

Quo ad ſecundum etiam dicendum eſt, tri-
7 plicem fore † editionis ſpeciem, actionum ſcili-
cet, rationum, & inſtrumentorum. d. l. 1. ff. eo. l.
1. l. iuſtum. l. fi. l. 2. l. qui accuſare. l. procurator.
(ſingula referendo ſingulis) infra. eo. &, ut la-
tius loco ſuo.

Vel dic, quod duplex ſit, una plena: alia autẽ
ſemiplena. Plena, quando datur copia deſcriben
di. d. §. edere, & hoc caſu non debet fieri niſi de
capitulo opotuno. l. argentarius. §. edi autem.
ff. eo. Semiplena uerò, ſimpliciter legendi: & iſta
ſit de toto, ne poſſit aliquid ſubticeri in præiu-
dicium aduerſarij. l. inciuile. ff. de legi. declarat
Bal. in c. contingit. in prin. de fi. inſt. & quia etiã
facilius legitur, quàm ſcribatur, ut ipſa experien
tia docet: quod tamen mihi dubitabile uidetur
per d. §. edi. ideo cogita.

Vel una tantum, quę poſſit multiplex dici, lar
ge, reſpectu edendorum, ut in obligatione, quæ
in naturalem, & ciuilem diuiditur, in poſſeſſio-
nem, & eiuſdem generis pluribus, de quibus in
l. ſi unus. in §. pactus. ff. de pac. & in l. 1. ff. de ac-
qui. po. & in c. contingit. & ibi Bal. in ult. col. de
reſti. ſpolia.

8 Quoad tertium, dicendum uidetur † fieri de-
bere ante citationem. primò, quia iſte titulus
eſt ante titulum de in ius uo. arguendo ab ordi-
ne eorũ, iuxta not. in l. quotiens. ff. de uſuf.

Secundò, quia hoc idem innuere uidetur tex.
in l. quidam Hyberus. ff. de ſer. urb. prædio. &
in l. debitores. C. de pigno.

Tertiò, quia citatio eſt de proceſſu. c. quoniã
contra. de proba. & not. in rub. infr. de in ius. uo.
ergo non haberet reus tempus aliàs ad deliberã
dum, ſi poſt citationem fieri deberet, haud di-
cendum. l. 1. ff. eo.

Tamen his non obſtantibus, contrarium ue-
rius eſt, poſt citationem fieri debere, ante tamẽ
lit. conteſta.

Probatur, quia debet fieri in iudicio. authen.
offeratur, alleg. etiam ſuprà, C. de lit. cont. iudi-
cium autem ante citationem nullum dici po-
teſt. §. fi. inſti. de pœ. teme. lit. l. amplius non peti
tum. ff. rem ratam habe. ergo.

Nec ob. adducta in contrarium: non primũ,
9 † quia argu. ab ordine non procedit, ubi aliter
conſtat de mente diſponentis, l. cum pater. §. fi-
dei tuæ committo. ff. de lega. 2. ſed hic de men-
te aliter conſtat, quæ ex uerbis colligitur. l. La-
beo. §. idem Tubero. ff. de ſup. lega. ergo.

Non ſecundum, quia iura illa de urbanitate
loquuntur ubi editio officio iudicis ſit, ſcdm
glo. in l. 1. in §. editiones. ff. eo. & ad propoſitum
eam declarat Bar. in l. nomen. in ij. colu. C. quæ
res pi. ob. po.

Non deniq; tertium, quia dubium eſt, an di-
catur de proceſſu, ut in d. c. quoniã cõtra. not.
ſed dato quod huiuſmodi ſit, parum officit, quo
niam eſſe de proceſſu, non tollit inducias deli-
beratorias reo, an uelit cedere, uel contendere. l.
1. præallega. ff. eo. d. authen. offeratur.

Quo ad quartum, dico fieri, ratione ſupra
10 dicta, † ut reus deliberet an uelit cedere, uel
contendere. d. l. 1.

Secundò, ut actor uideatur actionem habere,
quoniam alias experiri non poſſet. l. ſi pupilli. §.
uideamus. ff. de nego. geſt.

Tertiò, ut uia ſibi pateat, quã elegit, nec poſ-
ſit uariare. l. ſi mulier. §. fi. ff. quod met. cau. l.
edita. infra. eo.

11 Quintum dubitationem non habet, † eden-
dam eſſe in ſcriptis, porrecto libello, ut proxi
mè

mè dictum eſt, & ſi antiqtus ſecus. d. l. 1. ff. eo. d. authen. offeratur. C. de lit. cõt. & minimè mirũ, quia non debet reprehenſibile iudicari, ſi ſcdm uarietatem temporum ſtatuta quoq; uarientur humana. c. non debet. de conſangui. & affi. l. 1. in prin. C. de cadu. tol.

12 Quo ad ſextum, uideretur dicendum, reo† tantum fieri debere, & etiam actoris gratia, ut ſupra. ſed tamen nota, fieri etiam Iudici, ut uideat, an libellus concludat, quoniã aliàs dẽtibus ipſum lacerabit, & agẽtem reiiciet. l. 1. ff. de offi. aſſe. ne iudicium fiat eluſorium, & inde proceſſus, nexenturq; partes litibus, laboribus, & expenſis. l. ſi prætor. ff. de iudi. l. 1. ff. de inoffi. teſta.

Et generaliter ſi edere noluerit, audientia ſibi denegabitur, l. ubi. C. de tran. tradit Bal. in ca. 1. in §. in quibuſdam. in fi. de conſue. rec. feu. in uſib. feu.

Quo ad ſeptimum & ultimũ, certiſſimi iuris eſt quod ſic, olim tamẽ, hodie non, qđ legerim, à noſtris obſeruatum, hiq; edititij appellabãtur, apud quos in crimine ambitus tribus edebantur, ut in Ora. pro L. Murena, & pro Planco Ci.

¶ Glo. rub.

In gl. rub.] in prin. ibi, quod eſt præparatoriũ &c. habes, quod præparatoria præmitti debent. 13 †quodq; eorum cognitio, priusquam præparatorum, neceſſaria eſt. imò plus (ut dicũt Docto.) quod ex præparatoriis ad præparatum infertur. l. 1. ff. de ori. iu. l. 1. C. ad exhi. l. ordinarii. C. de rei. uen. l. incerti. C. de interdic. l. 1. ff. ſi cer. pet. c. primo. §. 1. quib. mod. feud. amit. in uſib. feud. (ſingula ſemper referendo ſingulis) & conſiderando, quod principium ad ſequentia, ſeu procem. ad orationem, actio ad exhibẽdũ, ad rei uendicationem, poſſeſſio, ad proprietatẽ, genus ad ſpeciem, & præludia ueneris ad coitum ſe habent, nec ſecus, vt præparatoria, ad præparata; ſed prædicta præmittuntur, eorumq; cognitio prius neceſſaria eſt, & ex eis, ad præparata infertur, ut in d. locis: ergo.

Et hinc eſt, quod cauſa huiuſmodi dicitur, præparatoria, ſcilicet ſui effectus.

Quodque effectus cognoſci non poteſt, niſi prius cognoſcatur cauſa.

Et q deniq; cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud, l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. l. 1. §. ex plurimis. ff. de acqu. po. tradit Bar. in l. vbicunq;. in 1. col. ff. de int. ac.

Et idẽ in iuſſu patris dicimus, aditionẽ præcedente, l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acq. hæ.

Et in mandato alicui ut hæreditatẽ colligat, quod eidem mandatum uidetur, ut adeat. d. l. ſi quis mihi bona, §. ſed ſi mandauit. ff. eo.

Et in ſtipulatione deniq;, ſiue eccleſiæ ædificatione, quarum una præcedit pariter obligationem, & cognoſcitur, & alia iuspatronatũ, deq; una ad aliam infertur neceſſariò, ſcdm Bald. in c. auditis. in ij. col. de elec. & plura ſunt huiuſmodi, quæ non refero, & de materia altàs in l. illud. ff. de acqui. hæ. & in l. ad legatum. & in l. ad rem mobilem. ff. de procu. & in l. ij. ff. de iu. om. Iud.

Sed cõtra, quod imò præparatoria præmitti, non ſemper debeant, quia (ut dixi ſupra) actio ad exhibendum, eſt præparatoria rei uendicationis. d. l. ordinarij. C. de rei uen. & tamen nõ præmittitur, quia eſt poſt titulũ de rei uẽdicatione.

Ita, ut nec cognitio etiã ſit neceſſaria, qa eſto quod præparatoria ſint, nihil commune tamen habere poſſunt: exempli gratia in poſſeſſorio & petitorio. l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acqui. po. ergo poteſt quoq; cognoſci præparatũ aliquãdo abſq; eo quod cognoſcatur prius præparatorium, ut ibi not.

Et facit, quia qui intentat conſuetudinem, petitorium, & poſſeſſorium ſimul intentare uidet; ex quo conſuetudo eſt tam iuris q̃ facti. ca. cum eccleſia Sutrina. & ibi Bal. ĩ ij. co. đ cau. po. & p.

Et plus, quod eſt plerunq; dare etiam poſſeſſorium, cui petitorium non correſpondet, ut in præſtationibus perſonalibus perpetuis, in qbus inuenitur quaſi poſſeſſorium, & tamen non inuenitur rei uendicatio pro eis competere, ut idẽ Bal. dicit in rub. de cau. po. & pro. in 1. col.

Vltimò, quod nec ex præparatoriis, ad præparatum inferatur, probo. quia præparatoriũ quodãmodo acceſſorium eſt ad præparatum: ergo non conuenit, quod ad præparatum inferatur. l. quod per manus. de iu. codi. c. quod in dubiis. de con. ec. uel alta. & in ſimili tradit Bart. in l. ſi idem. C. de codi.

Quibus tamen nõ obſtantibus, à ſupra dictis haud eſt recedendum: nec primũ adduci meruit, aliis reſponſionibus ſepoſitis, quia ubi de mente diſponentis conſtat (quod etiam, licet ad aliud, dicebam heri) ordo titulorum attendi non debet. l. cum pater. §. fidei tuæ committo. ff. de lega. ij. ſed hic conſtat, quod actio ad exhibẽdum, ſiue titulus, præmitti debuit: ergo: & eſt argu. in l. 1. ĩ §. pueritiã. ubi gl. ratus. ff. de poſtu.

Minusque ſecundum, quia confunditur per tex. in d. l. ordinarij, & in d. l. incerti. nec ad idem dictum de intentante conſuetudinem, facit, qđq; ſit date caſum, in quo poſſeſſorium reperiatur, cui petitorium haud correſpondeat, quia hęc cũ non ſint regularia, ad conſequentias neceſſariò trahi minimè debent. c. quæ à iure, cum uulga. de regu. iu. in 6.

Non denique tertium, & ultimum, quia acceſſorium, ideſt, quod acceđit, non quod procedit. c. acceſſorium. de regu. iu. in 6. l. cum principalis. ff. eo. l. 2. ff. de pecu. lega. ergo eſto, quòd nõ conueniat, quòd principale trahatur à ſuo acceſſorio, conuenit tamen, ut ex præparatorijs inferatur ad præparatum.

§ Quæſtio in materia not.

Et prædicta præſtant nobis argu. ad. 9. ſingu-
14 larem; quod in adulterio an †ex præparatoriis ueneris ad ipſum inferatur, ita, & taliter

vt

vt mulier dotem perdat iuxta deciſionem c. plerunque de do. int. ui. & vxo.

Bal. in c. tuæ. de procu. tenuit, quòd ſic: & maximè, quia ex præparatorijs infertur ad præpatatum, ut ſupr. & ſignanter per tex. in c. 1. in §. 1. quib. mo. feu. ami. in uſib. feu. ubi hoc dicitur ad literam.

Quod etiam probatur, & ſecundo, per tex. in l. quod ait lex. in prin. ff. ad leg. Iul. de adul. ubi, & clarius hoc idem dici uidetur, patri ſcilicet permiſſum eſſe, vt filiam in præparatorijs veneris inuētam, occidat, perinde ac ſi ipſam in adulterio inueniſſet.

Tertiò probatur per tex. in l. 1. ff. de extraordi. cri. vbi ſolicitatores alieni thori, quamuis effectu ſceleris potiri non potuerint, puniuntur tñ propter voluntatem perniciosæ libidinis: ergo & in dote hic mulier.

Quartò, quia legum præſumptiones, liquidiſſimæ probationes dicuntur. l. licet Imperator. ff. de lega. 1. uerum adulterium præſumptum eſt hic: ergo.

Quintò, & ultimò, quia eadem ratio, quæ eſt in adulterio, læſio ſcilicet matrimonij, & iniuria qua afficitur maritus, eſt etiam in præparatorijs eiuſdem: ergo idem ius ſtatui debet, vulg. l. à Titio. ff. de uerbo. ob. l. illud. ff. ad leg. Aquil. etiam in pœnalibus, & odioſis. clem. 1. de electio.

Quibus tamen non obſtantibus, multi cōtrarium tenuerūt, & eſt opi. æquior, & laudabilior, quod imò ex ſolo adulterio dote priuetur, & nō aliter. Et probatur efficaciter (mitto, quòd in pœnalibus, & odioſis ſemper fieri debeat reſtrictio, quòdque nunquàm pœna priuationis imponatur, niſi cautum iure inueniatur: quòd deciſio d. c. plerunque. non habeat locum pariter in uidua ſtuprum committente: & quòd denique non incurratur pœna, impoſita actui perfecto, ſi delinquens repertus fuerit in preambulis actus. c. odia, c. in pœnis. de regu. iu. in 6. l. cū quidā. ff. de lib. & poſthu. c. fi. de iu. pat. l. ſororem. & utrobique not. C. de his quib. vt indig. c. perpetuo. de elec. in 6. & ut latius in alijs lectu. dixi) Et primò, quia iura ubique paſſim in adulterio loquuntur in d. c. plerunque. de do. int. ui. & uxo. & in l. palam. in §. quæ i adulterio. ff. de ri. nup. & in l. capite quinto. ff. ad leg. Iul. de adult. ergo non extendentur ad præparatoria ipſius.

Secundò, quia adulterium eſt coitus carnalis cum vxore alterius commiſſus. §. item lex Iulia. inſti. de pub. iudi. l. ſi adulterium cum inceſtu. ff. ad leg. Iul. de adult. declarat Bal. i c. 1. in 7. col. quib. mo. feu. am. in uſib. feu. Sed coitus, in præparatorijs dici probabiliter non poteſt: ergo.

Tertiò, quia ad probandum adulterium, vt
15 adulter, & adultera conuincantur, † pſumptio uiolenta neceſſaria eſt: quam ueritatem appellat Bal. in c. ſtatuimus. nu. 24. de offi. del. aliàs probabilis vel temeraria non ſufficeret. c. literis. c. literas. de præſumpt. ſed iſta non eſt uiolenta, ergo. deq́ue his aliàs etiam per glo. in cap. quanto. eodem tit.

Quartò, quia præſumptionibus quis nunq̄ eſt condemnandus. l. abſentem. ff. de pœn. argu. in l. fi. C. de proba. præterquam tamen in caſibus à iure expreſſis, ſecundum Bar. in l. quod Nerua. in 6. col. ff. depo. ſed hic caſus à iure expreſſus non eſt, ergo.

Quintò, & ultimò, quia in pœnis infligēdis, quando cauſa dubia eſt, ſemper debet fieri interpretatio, quæ ſit excluſiua delicti, & in partem aliàs mitiorem. l. interpretatione. l. ſi præſes. ff. de pœn. l. proximè. ff. de his, quæ in teſta. del. unde uidemus hac de re, quòd lata culpa non æquiparatur dolo. l. in lege Corn. de ſica. Bar. in l. 1 in §. culpa. in prin. ff. ſiquis teſta. lib. eſſe iu. fue. ꝙq́ue ex tribus iuriſdictionibus cardinalibus, pecuniaria, decreti, & correctionis, ſimplici uerbo minor conſtitui uidetur, ut teſtatur Bal. in c. cum dilectus. in prin. de conſue. & facit etiam tex. in l. imperium. ff. de iu. o. iud. & quòd denique facinus impunitum relinqui non debet, quando conſtat. l. ita uulneratus. ff. ad leg. Aquil. Sed in dubio conuenit potius nos eſſe clementes, quā crudeles. l. reſpiciendum. ff. de pœn. c. omnis de pœn. & re. ſentit Dy. in d. regu. odia. de regu. iu. in 6. ergo.

Et tenendo ſic, facile tollentur contraria, ſi dixerimus maximè ad primum, id in feudo uendicare ſibi locum, ſpeciali ratione, quoniam conſuetudinarium eſt, extendiq́ue non debet. l. ut iuriſiurandi. §. ſi liberi. & ibi Bar. ff. de ope. lib. bo. text. in l. ſolent. in ſimili tamen, ff. de offic. procon. & leg.

Et hinc eſt, ꝙ feudum, etiam pro anima, alienari non poteſt, nec etiam pro dote: & ſi alienatum fuerit, reuocabitur alienatio. c. 1. §. donare. qual. feu. alie. po. in uſib. feu. & tamen uterque caſus fauorabilis eſt, & aliàs de iure communi admittitur. authen. resque. C. communia de leg.

Quòdq́ue non uenit in iudicio peti. hære. ut per Bar. in l. item uidendū. in §. fi. ff. de peti. hæ.

Et quod denique re alicui conceſſa pro ſe, & hæredibus ſuis, indiſtinctè intelligitur de omnibus hæredibus. l. in cōditionibus. §. ſi patronus. ff. de condi. & de. l. in annalibus. C. de lega. tradit Bar. in l. Gallus. in §. etiam. nu. 4. ff. de lib. & poſthu. & tamen in feudo de liberis debet tantum intelligi. l. in conuentionibus. ff. de uerbo. ſi. l. ex facto. §. fi. ff. ad Treb. tradit Bal. in l. etiam.
16 in fi. prin. ff. ſol. mat. Nec officit, † quod ex præparatorijs inferatur ad præparatum, quia non eſt generaliter uerum, nec in adulterio, quo ad effectum maxime dotis amittendæ, ut inſti. de pub. iud. in prin. ubi bo. tex.

Non ob. ſecundum, quia iam dixi, & aliàs, ꝙ imò loquitur in ipſo adulterio, ex quo diuerſa ſunt, res veneris, & ipſius antecedentia. uerum loquitur in filia, inuenta in rebus veneris: ergo non in præparatorijs: & patet, quia uenit interpretatiuè

pretatiuè

pretatiuè ad l.patri.eo.tit.quæ loquitur in adul-
terio: ergo & interpretans §.fi.in Auth. de fil.an
dota.inſt. nat.aob.ſiquis in aliquo.infr.eo.

Non ob.tertium, quia antecedēs uerum eſt,
conſequens autem falſum in caſu præſenti, cum
ſignanter (ut probaui) iura in adulterio loquan-
tur.uel dic, quòd in agente loquatur, vt extra or-
dinem puniri poſſit: nos autem in muliere, quæ
patitur, & in qua non eſt eadem ratio, quæ eſt in
violatoribus alieni thori. tamen prima melior
eſt, ex quo hæc confundi uidetur per tex. in au-
then.ſed hodie. C. ad legem Iul.de adul.uel dic
ultimo loco, quod ibi ad actum magis proximū
peruenerat, & violenter quidem, hic autem nō:
quod probat tex.ibi, propter voluntatem perni-
cioſæ libidinis.

17 Non ob.quartum, quia† præſumptio eſt teme
raria, ſiue probabilis, non uiolenta.c. literas.c. li
teris.de præſump. ergo non admittenda ad d.ef-
fectum, ut mulier dote priuetur.

Non quintum denique, & ultimum; quia &
ipſum quoque negabo, vel ſaltim dicam, quod
non tanta ſit ratio, quanta in adulterio, qua do-
te priuatur.cogita.

¶ ADDITIO.

Si tamen uelles tenere opi.Bal.fundabis te ſo
lum in d.c.1. in §.1. quib. mo.feu. ami. in uſib.
feu. conſiderando, quod de caſu feudali ad ca-
ſum etiam non feudalem indeciſum poteſt ar-
gui, ſi ſit fundatus in ratione naturali, ſecundū
Bar.in l.ſi mihi, & Titio.ff.de uerbo. ob. & poſt
eum Ro.in conſi.212.incip.quo ad primum.in
2.col.Sed quod dicitur in d.§.1.fundatum eſt in
ratione naturali, quoniam iniuria fit marito, ma
trimonijque uinculū, ac ſocietas, læditur: (ſocij
enim diuinæ, & humanæ domus dicuntur.l. ad
uerſus.C.de cri.expila.hæ.) ergo. & hinc eſt, ꝙ in
delictis non admittitur compenſatio. l. fi. C. de
compen.& tamen admittitur in adulterio. l. ui-
ro.l.cum mulier.ff.ſol. mat. & quòd actio furti
int.uir.& ux.non datur, ſed rerum amotarum.l.
1.& toto.tit. ff.rerum amo.

Et tenendo ſic, limitabitur in caſu, quādo ma
rito etiam adulterium, ſiue lenocinium uxoris
18 obijci poſſet, † quoniam tunc dote non priua-
retur, ex quo paria delicta mutua compenſatio-
ne tolluntur.l.viro atque uxore.l.cum mulier.ff.
ſol.mat.c.ſignificaſti.de diuor.& eſt regula, quæ
negari non poteſt.

Sed contra, quia (ut proximè dicebam) in de
lictis non admittitur compenſatio: caſus eſt in
19 l.fi.C.de compen.meliorq; † ſemper eſt excipiē-
tis conditio. c.à nobis.extrà de excep. ergo priua-
bitur dote omnimodo. Sol.uerū eſt in illis, quæ
mutua compenſatione haud tolluntur, ut inqt
Bal.in d.c.à nobis. in 1.col. & gl.in d.l.fi. Sed a-
dulterium eſt huiuſmodi, ut in iuribus ſuprà
allega.ergo.

Secundò limitabitur in mandato, quod eſt
ſtricti iuris c.cum dilecta. de reſcrip.& ibi not.

20 Et hinc eſt, quod † procurator conſtitutus ad
agendum, non tranſigit.l. tranſactionis placitū.
C.de tran.

Quòdque decretum in alienatione bonorū
pupilli ad obligationem, non extenditur.l. ſi pu
pillorum.§.ſi prætor.ff.de reb.eo.

Et quòd denique mandatum de uulnerando
non obligat mandantem, ſi mandatarius occi-
dat.l.1.& ibi plenè Iaſ.C.de ſer.fu.

Et horum omnium ratio breuiter eſt, quia fi-
nes mandati ſunt diligenter cuſtodiendi.d. c. cū
dilecta.l.ſi diligenter.ff.man.Tamen aduerte, q̄a
hoc ipſum confundi uidetur per tex. in l. ad rē
mobilem.& in l.ad legatū. ff. de procu. Nec ob.
contraria, quia requirebant ſpecialem commiſ-
ſionem. l. fi.& ibi not.Salice. in 1. colum.C. de
hær. inſti.

Tertiò, & vltimò limitabitur, hodie locū nō
habere, quoniam clarè deciſum uidetur in auth.
ſed hodie.C.ad leg.Iul. de adu. ut dotem non a-
mittat: Sed dubitabilis eſt, quoniam ſi agatur de
crimine ciuiliter, iuxta not.per Bar.in l. infamē.
in 2.col.de pub.iudi.& in d.c. tuæ. de procu. &
in c.ſuper his.de accu.perdit abſque dubio. d. c.
plerunque.de do.int. ui. & uxo. ſi criminaliter,
tunc acquirit maritus tantum id, quod ſibi ex
pacto acquiſiuit, alias non: ſed diuiditur inter
perſonas ibi enumeratas, & ut latius in d.auth.
ſed hodie.

QVÆSTIO II.

Secundò, prædicta præſtant nobis argu.ad a-
liam q.quæ huiuſmodi eſt, an Iudex eccleſiaſti-
21 cus competens in præparatorio † puta in abſo-
lutione à iuramento, ad effectum agēdi, ut not.
in c.1. de iureiu.& in c. cum ſit generale. de fo.
com.& dicendi contractum ſimulatum, ſit com
petens in præparato.

Idem Bal.in d.l.ordinarij allega.ſupr.C.de rei
uen.dicebat, quod ſic forte, quia iuramentum
eſt quid ſpiritale, & addit forum foro.c. fi. de
fo.compe.in 6.idem Bal.in l.per diuerſas in ult.
col.C.man.Alex.conſi.151.col.3. vol.7. uſque
adeo, ut iudex eccleſiaſticus, qui ſe intromiſit in
abſoluendo iurantem ad effectum agendi, uide
tur etiam iuriſdictionem ſibi acquiſiuiſſe in cō-
tractu quem dicturus erat agens ſimulatum. &
maximè, quia continentia cauſa diuidi non de-
bet.l.nulli.C.de iudi.Bar.in l.quidam æſtimaue-
runt. ff.ſi cer. per. pulchrè Bal. conſi.102.ad fi.
uol.3. hocque controuerſiæ genus antiqui vin-
dicias appellabant, & ita prius dicebat idē Bal.
in d.l.ordinarij, col.2.

Secundò probatur, quia quemadmodum iu-
dex incompetens, ratione incidentiæ, efficitur
competens.l.quotiēs.C.de iudi.l.nullum. C. de
teſti. pari ratione incompetens ratione contra-
ctus, debet dici competens, quia dictum agentē
à iuramenti uinculo abſoluit.

Tertiò, quia, qui uult unum, reliquum etiam
uelle uidetur, ſi ab illo depēdeat: ex quo de quo

conne-

cõnexis idem eſt iudicium. l. quæ religioſis. de rei uen. c. translato, de conſti. argu. in l. quãuis. ff. de preca. ſed ſimulatio contractus ab abſolutione pendet, cõnexaq; eſt, ergo.

Quartò, quia nemo in dubio uidetur uelle à ſe abdicare iuriſdictionem quam habet. l. legatus. de officio. præſi. arg. in. l. cum de indebito. ff. de proba. ſed iudex quam primum abſoluit petentem à iuramento, ſibi iuriſdictionem acquirit, ergo eam a ſe non abdicabit facile, l. e. fi. ff. de pac. & erit iudex in præparato.

Quintò, & ultimò, quia habebat eam in potentia. c. lator. & ibi Abb. in ij. colu. qui fil. ſint legi. & adeo quidem ut in loco ſi non ſit iudex alius, quam ſpiritualis, ipſe temporalem iuriſdictionem habeat. ita Bal. in c. bonæ. nu. 24. de poſtu. prælato. ergo ad actum facile deduci potuit. l. quæſitum. §. illud fortaſſis. ff. de lega. iij. l. pe. ff. de mil. teſta. cum ſimilib. & in hoc à laico differt quod nullo modo cognoſcit, etiam ſi emergat uel incidat cauſa coram eo, ut in d. c. lator, not. & per Ange. in l. 3. C. de iudi.

Alii uerò tenuerunt contrariũ: moti & ipſi: primò, quia limitata iuriſdictio, debet etiam limitatum effectum producere. l. in agris. ff. de acqui. re. do. ſed iuriſdictio iudicis eccleſiaſtici limitata eſt. c. nouit. de iudi. æquumq; eſſe uidet. l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudi. ergo non erit iudex competens.

Secũdò, quia cauſa incidens, quæ eſt minus digna, nõ debet aliquo pacto ad ſe trahere principalẽ, quæ eſt magis digna. l. quod per maons. ff. de iu. codi. l. ex pupillari. ff. de uulga. & pup. ſub c. quod in dubiis. de con. ec. uel alta. quod utiq; eſſet, ſi i casu præſenti diceretur iudex cõpetens, & malè. ergo.

Tertiò, quia actus abſolutionis, diuerſus eſt ab actu principali, quod de ſe patet, ex diuerſis non infertur, quod propterea iudex ſit etiam in cauſa præparata. l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acqui. po. l. Papinianus exuli. ff. de mi. ergo.

22 Quartò, quia † actus noſtri uoluntarii, non extenduntur, niſi quatenus de neceſſitate inſeruiunt. l. fi. C. ne uxor pro ma. l. nõ omnis. ff. ſi cer. peta. ſed ex abſolutione à iuramento non inſertur neceſſariò prorogatio, iuriſdictionis in cauſa principali. ergo.

Quintò & ultimò, quia in dubio uidetur agens uoluiſſe ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. l. cum acutiſſimi. C. de fideicom. l. cũ auus. ff. de condi. & de. quæ eſt, ut nulli beneficium iuriſdictionis auferatur, ſibi à lege indultum. d. §. latrũculator. quod utiq; fieret, ſi in cauſa principali cognoſceret, ergo. & eſt argu. in c. deniq; 11. q. 1. & in cle. 1. de ſen. excõ. & in c. cũ inter. de conſuetud.

Et hæc pars, uti uerior tenenda eſt, & nouiſſimè, quia reſpectu iudicis abſoluẽtis, uolũtas ad non cogitata extendi non debet. l. non eſt ferendus. ff. de tranſa. teneturq; actor ſequi forũ rei. l. iuris ordinem. C. de iur. om. ind. & eſt arg. amplius in l. legata inutiliter. ff. de adi. lega. Nec ob. primum, quod in contrarium adducebatur, quia iudex eccleſiaſticus ibi erat competens ratione iuramenti, de cuius obſeruãtia agebatur, cùm laicus clericum conſeruare indemnẽ promiſiſſet, & iuraſſet, ſoluentem pro eo, fideiuſſorio nomine, certam pecuniarum quantitatẽ: hic uero non, ex quo de ſimulatione cõtractus agebatur, quid diuerſum ab ipſius iuramenti abſolutione. c. tuam. de ordi. co. & de materia alias in l. Titia. ff. ſol. matr. & propterea non generaliter forum foro addi, ſed eo caſu tantum, ratione p̃dicta. cauſæq; diuidi poterunt, ex his, nec obſtabit reg. d. l. nulli, C. de iudi. & ſimiliũ.

Non ſecundum, quia antecedens uerum eſt, conſequens autem falſum, & differentiæ ratio aſſignatur, quia in caſu d. l. quotiens. incidens cum principali cõnexitatem habebat, ſed non abſolutio à iuramento ad effectum agendi cum principali cauſa. ſpecialeq; eſt in caſu l. nullũ. præalleg. quia teſtis autes iudicis offendit, ergo non generaliter uerum etiam hoc caſu (quod nota) ut ipſemet tex. dicit.

Non ob. tertium. quia ex proximè dictis ſublatum eſt, uel reſponde aliter, quod bene contractus ab abſolutione pendet, ut ſimulatus dicatur, ſed nõ ut iudex eccleſiaſticus cognoſcat: & ſic argu. fallaciam habet.

Non ob. quartum, quia adhuc antecedẽs nõ negamus, ſed conſequens ſic, quod iuriſdictionem ſibi acquiſierit.

Non quintum deniq; & ultimum, quia potentia ad actum bene facile deduci poteſt, ſi patiens diſpoſitum ſit (actus. n. actiuorum nihil operantur in patiente male diſpoſito. c. uenerabilem de elec. fruſtraq; ſparguntur ſemina, niſi prius ſulcus præmolitus fuerit) ſed (ut probauimus) non eſt. d. ca. nouit. de iudi. ergo. & ut latius dixi in aliis lectu.

In ea. glo. ibi, ſed quæritur. (alia enim dubitationem non habent, & minus quæ de gerũdio dicuntur per Docto. hic, ubi etiam ego latè in aliis lectu.) ſumpta occaſione, de pulcherrima, & not. q. dubito. Si in accuſatione dicatur quod

23 Titius † inſultum fecit uulnerando, nunquid intelligatur accuſare de uulnere & de inſultu, an uero de inſultu tantum, qualificato tamen.

Et breuiter uidetur dicendum, de inſultu tantùm intelligi, qualificato tamen: & hoc pri. quia gerundium per ſe nullam determinationẽ facit, ſed qualificat, declarat, ſeu limitat, & determinat uerbum, cui adiungitur, maximè quãdo ponitur ſine copula, ut hic: alias ampliaret, ſecundum Bald. conſil. 212. colum. 2, uolum. 3. uerum hic eſt huiuſmodi, ergo de inſultu tantum intelligetur, & iudex accuſatum, quatenus hoc ipſum doloſè egerit, condemnabit, tam & ſi utrunq; probatum ſit, & inſultus, & uulnus:

ita Salice.in l. 1.per illom tex. ibi, reos ſociarunt occultādo.in 1.col.C.de his q lat. occul. quē adducit Bal.etiam io conſilio præalle.

24 Secuodò, quia † gerundium, reſpiciens uerbū futuri temporis, conditionem inducit. l. ſi tu ex parte.& ibi Bar.in fi.ff.de acqui.hæ.in illis uerbis, ex ſubſtitutione adeundo, quæ exponit glo. ideſt ſi adieris. ergo ſi præſêntis aut præteriti, modificaoit. l. nim facit ff. de ni & ui ar. tradit adhuc Bar. in loco præallega. & idem dicit Bal. io l. falſus.in ij.col.io fi. C.de fur. ſubiiciēs & declarans, quare geruodium dicatur, quodq; multum eſt in uſu, maximè in libellis accuſationū, & alia latius, ut per eum.idemq; Salic.in d.l. 1. C.de his qui lat.oc.

25 Tertiò, quia † debet ſemper fieri (maximè in criminalibus) ioterpretatio io partem mitiorē. l.proximè.ff.de his quæ in teſta.delē. l. ioterpretiooe.l.ſi præſes.ff.de pœn. quia quælibet cauſa crimioalis etiam mioima, eſt maior quacūq; pecuniaria.l.i ſeruorum. ff.de pœn.ergo.quod potius delictum ſit qualificatum, quam duo.

Quartò, quia i ſimili uidemus, & ferè ad idē tendit, quod ſi in accuſatione pariter dicatur, ꝙ quis percuſſit alium pluribus percuſſionibus, debet intelligi de duabus tantum, ſecundū Bar. in l.ſi gemina.in fi.ff.arbo.ſur.cæſa.l.ubi numerus.ff.de teſti. & tamen uerbum plures, ſaltem quatuor ſignificat, ut ibi per eum, quē io oot. q.citat etiam Areti.io cooſi.cij.incip.in cauſa.in ij.colu.quod teſtis à ſimili diccos, ſe à pluribus audiuiſſe, ſamam noo probat, ex quo potuit audiuiſſe à quattuor hominibus, & non à maiori parte, ut deſideratur.l.de minore.§.tormeota.& ibi Bar.ff.de quæſtio.

Quiotò & ultimò, uidetur caſus in l.illud. in §.fi.ff.ad leg. Aquil. ubi ſi quis ſeruum alterius uulnerauerit, & occiderit ex tēporis interuallo, de uulnerato & de occiſo tenebitur. ſi uerò uoo impetu, erit tunc ſola actione de occiſo puniendus, ergo & in caſū præſenti de inſultu qualificato.& iſtum tex.ad idem citat Bal.in ſtatu.in §. arma.n.2.& io l.aduerſus ad fi.C.de fur.

Sed tamen contrarium etiam facilè ſuaderi poteſt, quia imò gerundium in uerbum reſoluitur, ſecundum glo. in Auth. de non eli. ſe. nub. in tub.in prin.ita ut ſenſus ſit, Titium inſultaſſe & uulneraſſe, ſicuti ibi de non eligendo ſecūdo nubentes mulieres, ideſt non eligant alterum ex filiis primi matrimonii, antenuptialis donationis, §.proſpeximus eo. ti. ergo duo erūt delicta, & non unum qualificatum. & hinc eſt quod gerundium dicitur, quia gerit actū uerbi, ſeu uim uerbi habens.

Secundò hoc idem probatur authoritate Io. And.in addi. Spe.in tit.de lib.ob.in §. iam nunc uidendum.in prin.ubi ſi dicatur, Titium alium inſultaſſe, haſtam in eum proijcendo, perinde erit ac ſi diceret, inſultauit, & proiecit. Melius Abb.io praxi ſua, inq; forma libelli Spolij ſuper rebus mobilibus, ad fi. exemplificādo, ſi dicitur damnum datum alicui rapieodo: quia perinde eſt, ac ſi dicatur damoum dedit, & rapuit.

Tertiò, quia imò actus gerundij uidetur cauſam formalem libelli denotare, ſecundum Bal. in l.id quod pauperibus. in ii.col. in prin. C. de ep.& cle. exempli gratia, ſi dicatur, quod quis inſultauit Titium, dicendo ſibi uerba iniurioſa. ita ut potius hæc reſpiciat, q̄ inſultum. ergo in caſu oostro, & inſultū, & uulnus importabit.

Qoartò, quia eſto quod unum delictum uideatur, poteſt tamen puniri, ſecundum diuerſas circunſtantias declaratas io proceſſu. ita Bar. in l.ſi præſes.in fi.ff.de pœn.exemplificando, ſi dicatur, quod ego alium deiecerim, inſerendo ſibi uiolētiam, ergo ex diuerſitate pęnarum diuerſa etiam iudicabuotur delicta. aliàs uerbum uulnerando in accuſatione appoſitū nihil operaretur, & malè.l.ſi quando.ff.de lega.1. c.ſi Papa, de priui.in 6.pulchrè Bal.in rub.de cont.emp.in.9. q.

Quiotò; & ultimò, quia ſemper in libellis debet fieri interpretatio ſecuodum intentionem agentis. l. ſi quis intentioue ambigua. ff. de iudi. adeo ut uideatur etiam in eo deduxiſſe quod eſt ſibi utilius.l.qui ſtipendia.& ibi Alex. in ii. col. C.de procu.ſed ſibi utilius eſt, quod duo dicaotur delicta, quā unum modificatum, ergo. nec officit quod prædicta in ciuilibus loquaotur, qa poteſt ex eis etiā ad criminalia argui, ut in iſtis, & longè magis quidem, locum habeant.l. abſentem. ff.de pœn.

Ego breuiter à prima opi. non diſcedo, cum ſit tex.in d.l.illud.non cauillaudus.

Nec ob.contraria, quia facilem habent reſpōſionem, nam primum, ſecundum, tertiom, & quartum, procedunt, quia gerundium per ſe ꝓlatum ooo erat in d.locis, & eo quidem modo, quo hic, ſed aliud ubique etiam additum. exempli gratia, de non eligendo ſecundò oubentes, & ſic etiam cum aliqua præpoſitione. iuxta not.per Bar.in l. 1.io vj.q.ff.de condi.& de.in eū proijciendo haſti, dicendo ſibi uerba iniurioſa, inſerendo ſibi uiolentiam, & ſimilia (ſingula ſingulis referendo) ergo nimirum ſi nō modificat ut hic, ſed potius in uerbū reſoluitur, arg. in l.ius.autē ciuile.ff. de iuſti. & iu. & plus dato qđ his caſibus, & iſto io uerbū reſoluat, uoū tñ delectum erit in.d.l.illud.§. fi.ad l.Aquil. ergo.

Nec ob. qood gerundium geret uim uerbi, quia dr potius a duplici ſigoificatione gerenda actiua, & paſſiua: actiua, ut, Mātua loquitur legēdo, ideſt dum legit loquitur, Paſſiua ut, Frigidus in pratis caotando rūpitur anguis. c. 1.dum cātatur. Vtrūq; uidendo, Fœmina. i. dum uidetur Minus ob.quod uerbum uulnerando, oihil operaretur, qa operat ſatis, ex quo modificat, & determinat illud, cui adiungitur, ut ſupra.

Noo ob. quintum, & ultimum quia uerū eſt, dummodo interpretatio fiat ſecuodum ꝓpriā ſignificationem uerbi. l. non aliter.ff. de lega.iii.

tradit

tradit Alex.in l.diuortio.in vlt. col.ff.ſol.mat.& intrinſeca,ſecundum Bal.in l.Gallus. in §. quid ſi is. in ii.co.ff.de libe.& poſthu.dicitur,ſed propria ſignificatio uidetur, quod unum delictum ſit qualificatum.d.l.illud.ergo non duo.

Vel dic, quòd interpretatio eius procedat,dũ modo probabilis ſit,aut ueriſimilis, ſecundum Ange.in d.l.in ambigua. qood utique non eſſet hic.ſi duo delicta dicerentur.ergo.

Imò & tertiò,cùm de iore ſit clarũ, quod alia interpretatione nó eſt opus, argu.in l. cõtinuus. in §.cũ ita.ff.de uerbo.ob.cui tamen ſol. obſtare uidetur tex.in l. 1.in §. quãuis. ff. de uen. inſpi. quòd uerba edicti, quãuis clara ſint, attamen ſi interpretentur, eorum interpretatio non eſt negligenda.ſed nihil eſt,quoniam id ſit ſolum, ne negligi uideantur, ut uerba ipſa ſonant;nó tamẽ quòd pro cuiuſq; arbitrio poſſint alterari,ut ibi glo. inquit, & benè:appellaturq́; interpretatio declaratiua,ſecundùm Bal.in d.l.Gallus. in d. §. quod ſi is,in ii.col.præallega.ff.de li. & poſthu. qui declarat,nihil noui adducit.l. hæredes palã. §.ſed ſi notam. ff.de teſta. l.adeo.§. cum quis. ff. de acqui.re. do. ergo. & maximè, quia ſit etiam propter rudes,ut in ſimili legitur in c.1. de no. for.fide.in uſib.feudo.ergo non aliter,& ut duo ſint delicta,uel & ultimo dicamus regulam fallere, quando interpretatio cedit in perniciẽ rei, or declarat Ange. in d.l.ſi quis intentione ambigua,& Corn.conſi.26.nu.16.uol.3.quod utique hic eſſet,ergo. maximè quia accuſator ampliat,reus uero extenuat illo fauorabilior.l.fauorabiliores.ff.de reg.iu.ĩ arg.ĩ l.Arrianus.ff.de act. & ob.& ex iſtis ſumus de rub.iſta expediti. Die vj.Nouembris,M D XLVI. Paduæ. Mantua.

S V M M A R I V M.

1 *Argentarij antiquitus qui,& quod eorum officiũ, uocabanturq́; menſarij.nu.3.*
2 *Numularij ab argentarijs parũ differebãt,et ĩ quo.*
4 *Argentariorum loco,hodie notarij,& mercatores ſunt,differuntq́ue notarij ab argentarijs.*
5 *Fœminæ officiũ argentariæ exercere non poſſunt.*
6 *Libri,quos uulgò diurnales appellamus,olim aduerſaria,& tabulæ tumultuariæ dicebantur,& quomodo capiatur in l.1.C.de eden.*
7 *Intellectus ad principium l.1.C.de eden.*
8 *Iudicis officium triplex, abile, mercenarium, & aduerſarium.*
9 *Reus ĩ depoſito ſui natura priuilegiato,an teneatur edere rationes ſuas actori ad petitionẽ fundandã.*
10 *Poſitionibus quis cũ iuramẽto cogitur reſpõdere.*
11 *Veritas a reo cõuẽto nõ eſt oſtẽdẽda,ſed ab actore.*
12 *Vaſſallus obligans feudum,ſi ad actum traditionis pceſſit,illud admittit,ſecus ſi ſtetit ĩ finibus uerbi.*
13 *Imperator nunquid ad facti quæſtionẽ reſpondeat.*
14 *Factum cauſarum fundamentum optimũ dicitur.*
15 *Probationem cauſæ quis facere teneatur eo caſu, quando reus ex cauſa edere tenetur.*
16 *Edere an teneatur ille, qui de alicuius mandato, uel ſui procuratoris ſcripſit.*
17 *Mandatum,& Ratificatio in quo differant.*
18 *Iudicis officium loco competentis actionis, locoq; deficientis plerunque datur.*
19 *Mandatum argẽtario factum, ut ſcribat rationes, probatur per iuramentum mandantis.*
20 *Editio eo in caſu fieri debet, ſi rationes editæ amiſſæ ſint fortuito caſu.*
21 *Doctor ſi efficiatẽ auditor ſacri palatij,examinari debet.*
22 *Caſum quomodo probare debet actor.*
23 *Editio ex cauſa, an procedat in uoluntaria,& neceſſaria editione.*
24 *Editio an ſæpe peti poſſit,caſu probato.*
25 *Rationes quo in caſu reus actori edere teneatur.*
26 *Reus an teneatur fiſco rationes edere.*
27 *Vſurarius an teneatur actori rationes edere.*
28 *Clam aduerbium, à clauibus deriuatur.*
29 *Vſurarij inteſtabiles.*
30 *Iuramentum non eſt modus inducẽdæ obligationis.*
31 *Vſurarius ſi clam exercet uſuras, an edere rationes actori teneatur.*
32 *Clem.1.de uſur.nunquid locum habeant in Iudæis fœnerantibus.*
33 *Deciſio c. quamquam.de uſuris in 6. quare locum non habeat in feudis.*
34 *Nautæ,caupones,& ſtabularij, an eo, quia peſſimum genus hominum eſſe dicuntur, compellantur rationes edere actori.*
35 *Mercatores noſtri temporis an teneantur rationes edere actori.*
36 *Mulier quando officium argentarij exercere poſſit,& per quem.*
37 *Reus an teneatur actori copiam dare, ad replicationem fundandam.*
38 *Editio an officio iudicis,uel iure actiõis fieri dẽat.*
39 *Iudicis officium in æquitate fundatum eſt, daturque,ubi non eſt de ſpeciali actione prouiſum.*
40 *Actio mandati,quare non detur ad edendum.*
41 *Editio ſi fiat iure actionis, uel officio iudicis, quæ utilitates reſultent.*

In l.1.C.de eden.

¶ Imp.Antoninus Pius A.Æmilio.

Ipſe diſpice,quemadmodum pecuniam, quam te depoſuiſſe dicis,deberi tibi probes.

Nam, qđ deſideras, ut rationes ſuas aduerſaria tua exhibeat, id ex cauſa ad officium iudicis pertinere ſolet. PP.IIII.Kl.Octob.Sabino II. & Seuero Coss.

¶ Euidentialia.

Ad euidentiam huiuſcæ nota. l. præmitte, & primò.

1 Quòd argentarij,antiquitus erant, † qui publicis præficiebantur menſis.

Quòdq́ue eorum officium erat ſcribendi rationes, cum in actionibus, tum in alijs hominum negotijs.

Et quòd denique apud eos etiam pecuniæ deponebantur cuſtodiendæ.

Secundò

Secundò præmitte, quod erant etiam num-
2 mularij † ab argentarijs tamen parum differentes, ſaluo quòd hi priuatas habebant menſas, priuatiſque inſudabant quæſtibus, quoniam fœnerato pecunias cuſtodiebant: illi vero, publico præficiebantur muneri. l. quædam. §. nũmularios. l. argentarius. §. 1. ff. eod.

3 Tertiò præmitte, quòd à menſis † Menſarii etiam appellabantur. lege prætor. in principio. ff. eodem.

Ab argento autem Græcè, argyrocopi, quoniam argyrion Græcè, argentum dicitur.

A miniſterio verò quod habent, ut in d. l. argentarius. in prin. Camilli, quoniam veteres ita miniſtros omnes vocabant.

Quartò præmitte, quòd hodie nõ habentur,
4 † vt experientia docet, magiſtra rerum efficax. c. quàm ſit. de electon. in ſexto. quòdque loco eorum ſunt Notarij, & mercatores, quorum libris tamen ex conſuetudine credendum ſit, ſecundũ Bald. in d. l. prætor. in prin.

Quintò præmitte, quòd Argentarij differunt à Notariis & Tabellionibus, quia iſti officium habent authoritate, & vtilitate publicum: illi vero non, & ſi publico præficiantur muneri. ita Bald. in l. inſtrumenta. in princip. C. de fideicom miſſ. Verum eſt tamen, quod vtrunque vile eſt, ſecundum glo. in rub. C. nego. ne milit. lib. 10. & Bart. (ſingula ſingulis referendo) in l. 1. in princ. C. de primice. eo. lib.

Sextò præmitte, quòd fœminæ officium ar-
5 gentariæ † exercere non poſſunt, quoniam ea opera uirilis eſt. l. 2. ff. de regul. iur. l. fœminæ. ff. eod. & in hoc eſt deterioris conditionis quàm maſculus. l. in multis. & ibi not. ff. de ſtatu homin. quod ſanè intelligendum eſt, per ſe, quoniam per ſeruum aliàs poſſunt, & ſi argentario ſucceſſerint. lege prætor, in fin. princip. l. ſi quis ex argentariis. §. primo. ff. eodem. & vt infrà l atius.

Septimò & ultimò præmitte, quòd licèt aliàs
6 uerbum, aduerſaria, tabulæ tumultuariæ † dicerentur, in quibus olim ſcribi ex abrupto ſolebant aliqua, ne memoria laberentur: hodie uerò libri, quos uulgò diurnales appellamus, ut poſtea ex compoſito in aliquo alio codice ordinatè reponantur. hic tamen aliam habet ſignificationem, ut de muliere intelligamus, & eſt uerifimilius. l. in obſcuris. ff. de regu. iur. aliàs argentaria dicitur etiam locus, ubi argentum foditur, & tamen hic capitur, pro miniſterio eorum, qui ipſam exercent, vt ſuprà: & aduerſaria dicitur, quia agenti aduerſatur in iudicio. c. 1. de iudic. c. propoſuiſti. de foro compet. §. omnem. in Authen. de liti.

¶ Scholia.

7 Ipſe diſpice.] non alius, quia tu melius † ſcire potes, quomodo probandum ſit depoſitum factum fuiſſe, de quo hic, argum. in l. 1. in §. fina. ff. de Carbo. edic. l. 2. §. fin. ff. ad leg. Iul. de adult. tradit in ſimili Imo. in l. penult. in §. ad crimen. in decimanona colum. ff. de publ. iudic. nanque (ut ille ait) conſilium tibi dare non poſſum, neſcius qua parte pedem tuum torqueat calceus. & diſpice dixit, ideſt diligenter aſpice, ne inepte agatur, & ſuccumbatur, fatigeriſque litibus, laboribus & expenſis, eoque magis, ut infrà, cum de aduerſarii domo probationes ſumere non poſſis. l. nimis graue. C. de teſtib. l. ſi quando. C. de dilation. lege qui accuſare, inſt. eodem, niſi ex cauſa, quę ſemper & in quacunque diſpoſitione excepta uidetur. lege, ſi hominem. ff. mandat.

Quam te depoſuiſſe dicis.] quia eſto quòd depoſitum multa habeat priuilegia. l. penult. C. depoſi. l. in contractibus. §. ſed quoniam. C. de non numer. pecun. Authen. ſed iam cautum eſt. cũ ſimilibus. C. depoſi. in hoc tamen tibi non ſuffragabitur, quia priuilegium hoc caſu habere non reperitur. argum. in l. in fraudem. in §. fina. ff. de mili. teſtamen.

Probes.] ex quo probatio fit multis modis, deque dicto depoſito fidem facere potes, aut per teſtes, aut per inſtrumenta: aut iuramento, ſi aduerſaria tua ipſum ſubire recuſaret. l. manifeſtæ. ff. de iurei uran. & de multiplici probationis ſpecie latè Spec. in titu. de proba. in §. fin. in princip. & colum. ſeq.

Nam quod deſideras &c.] fruſtra deſideras, dicere Antoninus author intendit, quoniam vt ſuprà declaratum fuit, de domo rei non poſſunt ſumi probationes, niſi ex cauſa, adeo ut deſiderium uanum ſit, & auxilium aliunde comparandum, ſi obtinere quod iam animo conceptum, non detractas.

Aduerſaria.] tabulæ erant antiquitus, hodie uero libri, in quibus aliqua, ne memoria exciderent, ac ex abrupto ſcribebantur, ut ex compoſito poſtea & ordinatè reponerentur in codicibus rationum, ſed tamen hic, pro muliere capitur, quæ cum actore litigat, ut ſuprà in euidentialibus dictum eſt.

Exhibeat.] ſecus in actione reali, quoniam (vt in rubric. diximus ſæpe) exhibitio, ſiue actio ad exhibendum, ipſius præparatoria eſt: nõ ſecus quàm poſſeſſorium petitorii, uel quętela petitionis hęreditatis, & ſimile. lege prima. C. ad exhibend. l. ordinarii. C. de rei uend. l. incerti. C. de interdic.

Ex cauſa.] quæ ſemper excepta uidetur in quacunque diſpoſitione. l. ſi hominem. ff. manda. l. qui iurato. ff. qui ſatiſdar. cogan. ergo abſq; cauſa non pertinebit ad iudicis officium; nec ipſam compellere poteſt, ut rationes edat: eſtque argumentum optimum in l. 1. in §. circa. ff. de exception. dol.

8 Ad iudicis officium. quod eſt † triplex, Nobile, Mercenarium, & Aduerſarium. de quibus per Bart. in lege prima, ff. de iuriſdictione om. iudic. ſed tamen hic de nobili intelligitur, quod petentibus utilitatem, & non paruam quidem affert, ut infra.

Pertinere ſolet. Non ab re forte pertinere dixit, quia ſicuti officium iudicis latiſſimum eſt ſui natura. lege prima, ff. de iuriſdictione omnium iudicum, ita conueniens fuit ipſi, hoc uerbum adaptare, quod huiuſmodi eſt pariter. lege, uerbum pertinere. ff. de uerborum ſignificationibus.

¶Dubitatio 1. in tex.

Contingit modo in iſto tex. de aliquibus dubitare, & primò (caſus enim clarus eſt) nun-
9 quid reus † teneatur edere rationes ſuas actori ad originem petitionis fundandam, etiam quòd ſimus in depoſito, ſui natura priuilegiato.

Et prima facie, ac breuiter, quoniam in aliis lectu. dictum eſt latè, uideretur dicendum, quòd ſic.

Et hoc potiſſimum, quia litigantibus non eſt occaſio delinquendi præſtanda, aliàs ubi ius oriri, debet, & lux bene uiuendi, orirentur iurgia, & tenebræ male agendi, contra tex. in lege, meminerint. C. unde ui. & in lege, conuenire. ff. de pac. dota. Sed ſi reus non ederet, delinqueret utique, & ueritatem occultaret, quod nemini conceſſum eſt. l. cum, qui celauerat. & ibi not. C. ad legem Corneliam de fal. eoque magis, quia hoc idem eſſet cum iactura ipſius actoris, quod à natura uidetur alienum penitus. l. nam hoc natura. ff. de condic. inde. c. locupletari. de regu. iu. in 6. ergo.

Secundò, quia ſi in actione ad exhibendum, edit quis contra ſe, ſolius intereſſe ratione. l. 3. §. ſciendum. ff. ad exhiben. nec eſt conſiderabilis grauitas, de qua in l. minus. C. de teſti. multo magis edere debet in materia huiuſce tituli, quę in æquitate fundata eſt. l. prætor. in prin. ff. eo. quod ex eo apparet etiam, quia datur officiũ iudicis, ut hic, in æquitate fundatum pariter. l. 2. & ibi Bar. in fi. ff. de fideiu. & fit inter eos, inter quos ratione correlationis quoque æqualitas ſeruari debet. l. fina. C. de indic. uidu. tol. lege fina. C. de fructi. & lit. expen.

10 Tertiò, † & ultimo. quia idem à ſimili in poſitionibus uidemus, quoniam cogitur quis eiſdem reſpondere cum iuramento. l. 2. §. quod obſeruari. C. de iura. cal. c. 1. & 2. de confe. lib. 6. ergo & multo magis ſine.

Attamen, ut in caſus figuratione aliàs dicebam, contrarium eſt uerius, nec ſecus dici põt.

Et hoc, quia agens ad iudicium inſtructus uenire debet l. ſi quando. C. de dila. ergo non ab alio inſtrui, maximè à ſuo aduerſario, quod eſſet nimis graue. l. nimis graue. etiam proximè allega. C. de teſti. multa Bononien. in lege, de minore. in §. tormenta. ff. de quæſtio.

Secundò, quia ſi hoc ipſum in priuilegium conceſſum eſt reo, ut deliberet, an cedere uel contendere uelit, & ſic ad iudicium uenire. lege prima, in prin. ff. de eden. non debet eſſe actori commune, in quo non eſt hæc ratio conſiderabilis.

Tertiò, & ultimò, quia tenetur reus edere ſpecialiter ea, quæ communia ſunt, uel quibus omnimodo uſurus eſt. lege 1. § edẽda. ff. eo. ergo non regulariter lege ius ſinguiare. l. quod uero. contra. ff. de legi. & ita in ſimili arguit Bart. in lege ſecunda. C. de primice. lib. 10. & hoc pacto intelligitur tex. in c. contingit. qui obſtare paulum uidebatur, ſecundum Bal. ibi, in prin. de fi. inſtru. & eſt hic breuiter caſus, qui cauillari non poteſt.

Nec ob. adducta in contrarium, quia ſecum
11 afferunt reſponſionem. non primum † quia antecedens uerum eſt, conſequens autem falſum, ex quo ueritas non eſt à reo conuento oſtendenda, ſed ab actore, ut diximus. d. l. ſi quando. C. de dila. eſtque argu. optimum in l. pe. C. ſi contra ius uel uti. pub. & propterea non eſt uerum, quòd occaſio delinquendi præbeatur, & minus, quod ſimus in caſu regulæ lege conuenire. cum ſimilibus. ff. de pact. dota. Conſiderando etiam regulam l. nam hoc natura. ff. de condi. inde. ad propoſitum haud facere, quia locupletaretur quis cum aduerſarij iactura, quotiens non facit id, ad quod de iure tenebatur, uel aufert eadem, quod non erat auferendum. ita Bar. in l. Marcellus, in 2. colum. ff. re. amo. & in l. ſtipulationes non diuiduntur. in 7. colu. ff. de uerbo. oblig. & probatur etiam in l. planè. ff. de peti. hæ. alias ipſe reus poſſet per denuntiationem euangelicã cõuenire, ut ad hoc naturaliter obligatus, teneretur, ſecundum Bar. met in extrauagã ad reprimen. in uerbo, denuntiationem. in 1. colu. quod tamen dictu, eſt abſurdiſſimum.

Non etiam ſecundum, quia non ſimpliciter fit, ſed cum cauſæ cognitione. d. §. ſciendum. delato etiam iureiurando actori, ſi ſua intereſt igitur nec mirum, ubi aliàs regula l. nimis graue. C. de teſti. ſimpliciter procedit, & quando ſine cauſa uult actor ſibi edi. nec facit æquitatis, æqualitatisque ſeruandæ ad idem ratio, quia æquitas hoc idem dictat, & retorquebitur, argumen. adeo, ut nec æqualitas inter eos ſeruanda ſit, ex quo actor à ſe ipſo inſtructus eſſe poteſt, reus autem non. l. 1. ff. de eden. d. l. ſi quando. C. de dila.

Non denique tertium, & ultimum, cæteris reſponſionibus ſepoſitis, de quibus in aliis lectu. latè, quia compulſio non eſt præciſa, &

eo

eò modo, quo hic patet, quia poteſt dicere, credo, & non credo, adeo, ut index fiat in cauſa propria. argum. in l. admonendi. ff. de iureiu. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. Quod etiam probatur, quia in editione agitur de fundanda intentione agentis directò. l. fi. infr. eo. in poſitionibus, de eo releuando. l. eum qui. ff. de iureiu. & quia etiam uerbo hoc caſu fit editio, in materia autem noſtra, facto, quæ duo ualde differre
12 uidentur: patet, † quia vaſallus obligans feudū ſi proceſſit ad actum facti, ideſt traditionis, illud amittit: ſi uerò ſtetit in finibus uerbi, non, quia iniuria effectum non habuit. ita Bal. in c. 1. in 2. col. in prin. de prohi. feu. alie. in uſib. feu. & ita eſt tenendum.

¶ Dubitatio 2.

Secundò dubitare contingit, nunquid impe-
13 rator reſpondeat † ad q. facti.

Prima facie uidebatur dicendum, quòd ſic, per tex. in l. precibus. C. de impube. ubi ad mulieris conſultationem reſpondet, & ſi eam humaniter reprehendat, prius manifeſtius intentionem ſuam exprimere debuiſſe.

Et idem in l. cum precibus. C. de proba.

Imò quòd alibi reſpondens iuriſcon. pariter his utitur uerbis, hæc diſceptatio in facto conſiſtit. l. Neſennius. C. de nego. geſt.

Dicique ſolet amplius, facta eſſe optima fundamēta cauſarum. l. fi. C. ſi per uim uel alio mo. tradit Roſ. in tracta. de libel. qui aduo. etiam po. in 1. colum.

Et in terminis probatur turſum, in l. Barbarius. ff. de offi. præto. ibi, at quin uerum eſt, eum prætura functum &c. quæ uerba facti ſunt, & de facto intelligūtur, & tamē reſpōſio eſt iuriſcon.

Et regulare denique, ubi in lege reperiuntur uerba huiuſmodi facti ſcilicet affirmatiua, ſi nihil expreſſe dictum fuerit, quod tunc reſponſio iuris eſſe intelligatur. l. cum fundus. §. ſeruum. ff. ſi cer. peta. ergo à contrario expreſſe quæſtioni facti poterit reſponderi.

Sed tamen oppoſitum, quātum ad iſtud quoque, uerius eſſe exiſtimo, ut hic in prin. & in illis uerbis, ipſe diſpice, quemadmodum pecuniā quam te depoſuiſſe dicis, probes.

Secundò ad idem eſt tex. in l. eum quem temere. in §. 1. ff. de iudi. ubi ad literam dicitur pariter, quòd iudicibus de iure dubitantibus præſides reſpondere ſolent, non autem de facto conſulentibus.

Tertiò ratione ſuadetur, quia qui conſulit factum, melius ſcire poteſt, quàm princeps cui conſulitur. l. 3. §. tu magis ſcire potes. ff. de teſti. lege prima. §. final. etiam ſuprà allegat. ff. de Carbo. edic.

Quartò, quia factum plerunque etiam prudētiſſimos homines fallit. l. 2. ff. de iu. & fac. ignor. c. 1. de conſti. in 6.

Quintò idem tenet Bar. in l. Arethuſa. & ſeq. per d. tex. ff. de ſta. ho. ubi ultimus, qui naſcitur, liber, ſine ingenuus naſcitur, & cum ſit quæſtio quis ultimò natus fuerit, potius facti quam iuris, eidem non debet reſponderi.

Sextò, & ultimò idem tenet adhuc, in l. 1. in §. quæſitum. per illum tex. pariter. ff. de appella. ubi conſulitur Præſidi, an aduerſus reſcriptum Principis prouocari poſſit, ex quo hoc idem in iure conſiſtit: ergo non ſi in facto, an debeat appellare, nec ne.

Nec ob. contraria, maximè primum, ſecundū,
14 tertium, & quartum: † quia reſpondetur de iure, & ſi factum narratum ſit, diſceptatioque conſiſtat in facto, & cauſarum fundamentum etiā optimum dicatur.

Imò quòd abſque facto reſponderi non poſſet de iure. l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ff. ad legem Aqui.

Non ob. quintum, quia imò intelligi debent de iure, ex quo facti quæſtioni nō reſpondetur, ut ibi per Docto. & in ſpecie Iaſ. in 4. colū.

Non ultimum denique, quia ſi argu. ſumeretur à contrario, eo modo reſultaret abſurdum prædictum, & contrarietas legum ſupradictarum, haud dicendum. l. 2. C. de condi. inſer. c. cupientes. §. quod ſi per 20. de elec. in 6. latè ſcriben. in l. 1. ff. de offi. eius.

¶ Dubitatio 3.

Tertiò, & ultimò dubitare contingit, nam hic dicitur, quòd ex cauſa plerunque reus edit
15 actori, quis hanc † cauſam probare debeat. Videretur prima facie dicendum, onus eſſe negantis, ſecundum Bar. in l. nec codicillos. C. de codi. quod intellige de negatiua, quæ in ſe affirmatiuam habeat, quoniam aliàs negatiua probari non poteſt. l. actor, quod aſſeuerat. & ibi not. C. de proba. latè ſcriben. in c. bonæ. de elec. ad propoſitum ergo dicit Bar. in d. loco, quod neganti teſtamentum, tanquam factum ab eo, qui non erat ſanæ mentis, incumbit onus probandi. ergo & pari ratione hic.

Tamen contrarium uerius eſt: tum quia actor, is eſt, qui cauſam allegat, tum etiam ex ipſius affirmationis natura. l. qui accuſare, infrà, eod. dicta lege actor, quod aſſeuerat. de probat. l. 2. ff. eodem.

Nec ob. doctrina Bar. in d. l. nec codicillos. quia eo caſu actor pro ſe præſumptionē habet ſanæ mentis. l. ab ea parte. ff. de proba. & negari non poteſt, abſque alia diſputatione.

Declarando tamen probationem eſſe tunc neceſſariam ſi non ſit cauſa notoria, quoniam hoc caſu ſola allegatio ſufficeret. clem. appellanti. de appel. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff. ad legem Iuli. de adulte.

Oportereq́; notorium eſſe actus permanẽtis,
non tranſeuntis.l.ſi uero.§. qui pro rei qualita-
te.& ibi Bar.in prin.ff.qui ſatiſda.co.

¶ In glo.ex cauſa. Dubitatio.1.

In glo. ex cauſa. (cæteræ enim nihil habent)
primo dubitare contingit, an cauſa potiſſima
16 † ſit editionis, ſi agens, uel procurator ſuus ſcri
bi mandauerit. dicit glo. quòd ſic, quam etiam
reliqui ſequuntur.

Et hoc maximè per tex. in l.ſiquis ex argenta
rijs.in §.ptinere.ff.eo. ubi ex hoc edicto agitur,
ſi ad agentem pertineat, interſitq́ue ipſius ſibi
rationes edi: intereſſe autem uidetur,& ad ipſũ
hoc idem pertinere, ſi eo mandante, rationes cõ
ſcriptæ fuerint: ergo non aliter.

Et maximè ponderandum eſt iſtud, quia uer-
ba, eo mandante, ſunt ablatiuorum abſolutiuo-
rum, adeo, ut reſoluantur in conditionem, ideſt
ſi mandauerit.l.à teſtatore.ff.de condi. & de.ar-
gu.in l.1.C de legi.tu.conditio autem debet im-
pleri in forma ſpecifica.l.qui hæredi.l. Mæuius.
de condi.& de.ergo.

Secũdò probatur, per tex.in l.prætor. in prin.
ff. eo. ubi argentariæ menſæ exercitores tenen-
tur agenti edere rationes, quæ ad ipſum perti-
nent, adiecto die, & conſule: & hoc, quia quod
ſui cauſa confectum eſt, id quodammodo, ut
ſuum, edi ſibi debet. & ſui cauſa confectum di-
cit, ideſt eo mandante.d.§.pertinere, proximè al
lega. & quodammodo, quia aliàs ſi ſuum eſſet,
poſſet uẽdicari.l.3.§.pe.ff.ad exhi. l.Quintus. §.
argento.ff.de au. & ar. leg. tradit plenè Bal. in l.
1.in 1.lectu.ff.de ſta.ho.

Tertiò probatur, nam mandatum appellatur
cõtractus.l.1.ff.man.declarat Bal.in l.pluribus.
poſt prin.ff.de procu. Exempli gratia, in contra-
ctu, ſi plures perſonæ includantur, quælibet in-
cluditur pro parte, & non inſolidum.l. reos. §.
cum in tabulis.ff.de duo.re.ergo idem in conſti
17 tutione ſimplici plurium procuratorum, †quo
niam mandatum (ut dixi) contractus eſt.& hęc
eſt ratio, quare non fit inter abſentes, niſi nun-
cio uel epiſtola interueniente, ratihabitio autem
ſic: ex quo mandatum adhuc contractus eſt, qđ
pari modo præſentiam partis deſiderat, ratihabi
tio uero pendet ex mera uoluntate ratum ha-
bentis, ita Bar.in l.Pomponius.in 2.col.ff.de ne
go.geſt. & eſt not. limitatio ad tex. in l. fi. C. ad
Mace.& probatur etiam, quia ſolo conſenſu fit,
d.l.1.& in contractibus dicimus ſimiliter ſuffi-
cere eos, qui negotia gerunt, conſentire, ut inſti.
de ob.quæ ex con.in prin.uerum ad propoſitum
ex cõtractu teneretur reus edere abſque dubio,
ut inſti. de ob. in prin. ergo, & ex mandato, &
aliàs non.

Quartò probatur, nam hodie (ut dixi in eui-
den.) notarij ſunt loco argentariorum ſuffecti.
& ſentit Bal. in l. prætor.in prin. ff. eo. Sed no-
tarij debent eſſe rogati, ut ibidem not. & per
Bar. in Authen. de tabel. in prin.ergo, & argen
tarij, aliàs non tenerentur edere rationes ſuas.
argum. in l. ſi eum, in l. qui iniuriarum. ff. ſi-
quis cau.

Quintò, & vltimò, quia ſi non mandaretur,
iam dictæ rationes à priuatis non differrent, ſeu
ab illis, qui eas conficiunt, ſed non tamen ex
conſuetudine, uerum hi edere non tenentur. l.
nimis graue. C. de teſti.ergo. & eſt argum.in l.
3.in prin. ibi, cur non in milite diuerſum. ff. de
mili. teſta.

Sed ex multis etiam contrarium ſuaderi fa-
cilè poteſt, & primo per tex.in l.fi. ff.de bo.au-
tho.iudi.po.ubi à notario rationes petuntur, &
eduntur pariter creditoribus, & tamen ipſis mã
dantibus, non fuerant conſcriptæ.

Secundò probatur per tex.in l.3.in §.pe.ff.ad
exhiben.ubi poſſum petere à tertio mihi ratio-
nes exhiberi, quę à ſeruo uxoris meæ ſcriptæ fue
rant: ergo mandatum neceſſarium non eſt.

Tertiò uidetur in materia, caſus in l. quædã,
in §.fi. ff. eo. ubi ſolo contractu cum argentario
geſto, ratio dicitur ad me pertinere, ergo man-
datum non requiretur.

Quartò (ut dicebã aliàs) ratione demõſtratur,
quia ſi mandatum requireretur, iam non habe-
rent argentarij hanc ſcribendi authoritatem à
conſuetudine, haud dicendum.l.quædam.§.nũ-
mularios.ff.eo.

Quintò, & ultimò, quia mandatur propriè
perſonis non obligatis, & quæ parere non tenẽ-
tur.l. ſi mandator.& ibi Bal.C. quod cũ eo.aliàs
à iuſſu mãdatum non differret: & tamen diffe-
runt.l.1.§.1.& ibi glo.ff.quod iuſſu.Bal. in loco
prææalle.uerũ argentarius obligatus eſt.l.argenta
rius.in prin.ff.eo.ergo.

Quibus tamen non obſtantibus, à prima opi.
haud eſt recedendum ex ſupr.dictis, quæ cauil-
lari non poſſunt.

Nec primum adduci meruit, quia non petũt
à notario, quicqd aliàs dixerim, & aliter quidẽ
reſpondendo, nec eduntur: imò quòd nec ipſa
corpora deſcribuntur, ſed ſubnotantur tantum
quot ſint, & de qua re, & ſibi quodammodo in-
uentarium conficiunt, ne corrũpantur, ueruſq;
eſt illius literæ ſenſus: eoq́ue magis, quia in poſ
ſeſſionem bonorum miſſi fuerant debitoris, pro
modo debiti declarati.l.plerique.l.ſatis, quæ eſt
ſeq.ff.de in ius uo.

Non etiam ſecundum, quia alijs reſponſioni
bus ſepoſitis, adhuc dici poteſt, quòd cùm à ter
tio peterentur, dubitatio uana eſt, an requiratur
mandatũ: & maximè, quia ab uxoris meæ ſeruo
dictæ rationes ſcriptæ fuerant, & facit etiam,
quia quandoque de aliquo contingit apud le-
giſlatorem dubitari, omni alio caſu terminorum
habilitas præſupponitur. l. qui teſtã.ff.de teſta.
Sed dubitatio ibi eſt quando charta poſſit uen-
dicari.ergo.in conſequentiã ẽt, an, & qñ debeas

rationes

rõnes exhiberi præſupponentes (ut dixi) quod
à ſeruo nxoris meæ,ſcriptæ fuerũt.

Minus tertiũ, quia ſi mandatum contractus
eſt,ut ſuprà,mandando contrahere uidebitur.

Vel dicamus,quòd contractus non tollat mã
datum,de quo paulo ante iuriſcon.in d.§. perti
nere.locutus fuerat.uel & ultimò, quod contra
hendo mandat.arg.in l.Paulus reſpondit.ff.rem
rat.hab.& in.l.reprehendenda. C. de inſtitutio.

Non quartũ, quia habent authoritatẽ à con-
ſuetudine,nobis mandantibus,ut ſic una lex a-
liam ſuppleat.l.non eſt nouum . l. ſed & poſte-
riores.ff.de legi.quaſi ſola conſuetudo non ſuf-
ficiat argu.in l.obligationum ferè.in §.placet. ff.
de act. & obl.& in. l. cum hi. in §. ſi prætor . ff.
de tranſact.

Non quintum denique , & ultimum , quia
uerum eſt propriè loquendo,ut à iuſſu differat,
quemadmodum dixi, ſed non quòd non poſſit
etiam uerificari in his , qui nobis obligati ſunt
ex natura officij.

Vel dic,& melius,ꝙ obligati nõ ſint, niſi quã
primum mandauerit quis,rõnes ſuas conſcribi.

Mihi tamen maximè mirum uidetur, ꝙ man
datum requiratur,& nihilominus actio in factũ
detur tantum ex hoc edicto ad intereſſe.l. in fa-
ctum.ff.de actin.& ob.d.§. ex hoc edicto. & of-
ficium iudicis,ut rationes edantur,quemadmo
dũ hic dicitur,& in d. §. pertinere not. fine in §.
ex hoc edicto.& non actio mandati.l.licet.§. ea
18 obligatio.ff.de procurat. Niſi † replicemus, dari
loco competentis actionis , ut plerunque loco
deficientis,& exceptionis pariter, ſecundũ Bar.
in l.ſi depoſita. in 1. col. C. depo. & certè ſolus
tex.in d.§.pertinere.difficultatem facit. uel dic,
quòd non datur actio mandati,quia id,quod fa
cit, facit potius ratione officij , quàm mandati,
ut infra,per Bar.& in l.quædam,in prin.ff.de e-
19 den.& latius dicemus ĩ q.de mercatore.† Et no
ta,quòd in hoc ſtabitur iuramento mandantis,
ne ſit in facultate argentarij dicere,ꝙ ſibi man-
datum non fuerit,ex quo aliàs ſemper teſtes uo
cari deberent , dictu abſurdiſſimum, argu. in l.
prætor.in ſi.prin.ff. eo.

Et ſi uellemus tenere tacitum etiam manda-
tum ſufficere , quòdq; non requiratur ſpecificè
mandari,dici poſſet ad tex.in d.§.pertinere , qđ
ſunt uerba non conditionalia, ſed ſapientia po-
tius admonitionem, & declarationem quandã,
ut in ſimili dicitur in l.muto.in §. ſub condi. ff.
de tute. ibi,ſi ſatiſdederis,tamen(ut dixi)cogita,
quia difficultas non leuis eſſe uidetur. Vel dic,
quòd fictum ſufficiat,quia in d.§.pertinere.facit
etiam mentionem de procuratore unde : qui
per alium facit, per ſe ipſum facere uidetur.l.1.
§.deieciſſe autem uidetur.ff.de ui & ui ar.uel ꝓ-
ſumptum, quod oritur ex ſolo contractu , ut in
d.l.quædam. in §. fi. ff. eo. quia tunc mandaſſe
hoc idem præſumitur.

¶ Dubitatio 2.

Secundò, dubitare contingit, nunquid alia
20 ſit cauſa,qua teneatur reus † actori edere ratio
nes ſuas.

Et breuiter in hoc quoque glo.reſpondet , ꝙ
ſic,ſi ſemel æditæ, amiſſæ caſu fortuito fuiſſent,
& ſimili de cauſa inſtrui ex e is non poſſet, quia
iterum edi debent,exemplificãdo,ut in l. ſiquis
ex argentarijs. in §. fi. iuncta l.ſeq. ff.eo.ubi de-
ciſio clara .

Et maximè ſi negligentia ei imputari haud
poſſit,quoniam tunc nõ ederetur, ut adhuc ibi
dicit, quoniã culpa eſt & lædit.l.ſi ab hoſtibus.
§.ſi uir.ff.ſol.mat.Bal.in c.bonæ.nu. 3. de elect.

Et, quia quæ fortuitis caſibus eueniunt hu-
mano iudicio præuideri non poſſunt.l.2.§. ſi eo
tempore.ff.de admi.re.ad ci.per.l.quæ fortuitis.
C.de pi.ac.l.incendium.C.ſi cer.pet.l. cum à ma
tribus.C.qui pet.tu.

Et hinc eſt,quòd querela inofficioſi teſtamen
ti,poſt quinquennium intentari haud poteſt.l.
Papinianus.§.fi.l.ſi proponas.§.ſi duo.ff.de inof
fi. teſta. l.ſiquis filium. in fi.l.ſcimus.§.illud. in
prin.C.eo. & tamen ſi agens negligentia carue-
rit,ſecus.l.contra maiores.C. eo. & ibi not. glo.

Et facit etiam ad propoſitum , quia iteratio
fieri non,debet arg.in.le.3.in §. fi. ff. nau. caup.
ſtab. niſi ex cauſa. l.de die.§.ſi fideiuſſor. ff. qui
ſatiſd.co.l.licet.§.ea obligatio,iuncta glo.dedit ,
21 ff. de procu. † in tantum, ut Doctor etiam hac
de re debeat examinari, ſi auditor ſacri palatij ef
ficiatur, quod eſt quotidianum , & ita de facto
obſeruat,Bal.teſte in c.ſcriptum.in 2.col. de ele.
ſed hic eſt cauſa,ergo.& certè quæſtio hæc de in
dubitabili eſſe uidetur , quia notarij ſunt hodie
(ut dixi)loco argentariorum : uerum ſi millies
inſtrumentum amiſſum ſit , millies peti poteſt,
ut exhibeatur,ſecundum Bal.in l.2.in 4.not.C.
de diſcu.lib.10. ergo & argentarius hic tenebi-
tur,ſi ſemel rationes amiſſæ fuerint , uel aliter
nõ poſſit petitionis tempore actor ex eis inſtrui.

Item, & ſecundo, acta exhibẽda ſunt hoc ca-
ſu,ut concludit Pau.de Caſt.in l.ueluti.in §.hæc
uox.ff. eo.

Imò plus, & tertiò,quod nec poteſt de negli-
gentia agens imputari,ut alibi in ſimili in l. pro
pter.in §.neptis.ff. ad Silla.ubi neptis, ſciẽs auiã
interfectam,quia mortem non uindicauit, pri-
uatur non ſolum bo.poſſeſſione,quam petierat
in bonis eiuſdem,uerum etiam fideicommiſſo,
quod ſibi debuit auia prædicta ex alio teſtamen-
to, non autem ſi negligentia bonorum emolu-
mentum amiſiſſet.

Quibus tamen facilè reſponderi poteſt, & di
ci ad primum id eſſe in inſtrumentis uerũ , quia
maiorem ẽt ſolemnitatẽ requirunt, antequã ex-
hibeant,maximè partis citatio,iudicis auctoritas
& iuramentũ petẽtis,qđ nõ eſt in rõnibus, ut in
d.§.final.not.& in l.final.in fin.ff. de bon.aucto.
iudic.poſſ.& in l.fina.ff.de tabu.exib. & quia no
tario edẽti nõ nocet, ut argentario ſecundũ Bal.

in d.l.ne caſu.conſiderando quoque, quod auctoritate, & utilitate illius officium publicum eſt, ſine publicã haber cauſam, iſtius autẽ utilitate tantum.l.argentarius.§.1. ff. eo. tradit idem Bal.in l.inſtrumenta.C.de fideicom.

Ad ſecundum uero, quod id etiam in actis procedit ſpeciali iure, ex quo facta ſunt communia.l.2.infi.eo.l.1.§.edenda.ff.eo.l.ſerui electione.§.1.ff.de lega.1.& ad tertium denique, quod non intelligitur de negligentia propriè, ſed de ignorantia facti potius, quæ etiam prudentiſſimos fallit.l.2.ff. de iur. & facti igno.c.1.de conſti. in 6. & ita in l. hæredem. ff. de his quib. ut indi. not.

Nihilominus tex.clarus eſt in rationibus loquẽs in d.l.ſiquis ex argẽtarijs, in d.§. fi. cum l. ſeq.ff.eo. igitur ut prius tenendum eſt, & amplius declarandum, quod ſpectet probatio caſus actori, qui ipſum allegat, & ea rõe ſibi edi iterũ petit l.publicati.C.de teſta.l.3.§.ſi ad diem.l. qui commeatum.ff.de re mil.l.2.ff.de prob.& not. quoque in d.§.fi.

¶ Quæſtio 1.2.cauſæ.

Verum iuxta prædicta quæritur, quomodo
22 caſum actor probabit, † quoniam eſt iuramentum, & teſtes inde, quibus hoc ipſum commodè, & regulariter fieri ſolet.

Bar.in l.emãcipatione.in 1.lectu.C. de fi. inſt. ſentit, iuramento probari debere, teſtatus amplius hoc eſſe generale in omnibus caſibus, in quibus ſcriptura neceſſariò deſideratur, & eſt arg.in l.fi.C.eo.

Cuius opi.probo. etiam ratione ſolida, quia in materia exhibitionis quoque præſtari ſolet, & fieri ſummaria probatio regulariter.caſus eſt in l.theſaurus.ff.ad exhiben.& in l.3.in §.ſciendum.ff.eo.imò & ſecundo loco, quòd maximũ dirimendarum litium remedium dicitur.l.1.ff. de iureiur. & magis in terminis uidetur caſus tertio in d.l. prætor.in §.ſed & ſi ſeruus.ff. eod. ubi ſi ſeruus inſcio Domino rationes fecerit, ſatis erit ipſum dominũ iurare ſe eas non habere.

Sed tamen contrarium uerius eſſe uidetur: oſtendo, quoniam certum eſt, ſi ꝓbationis fiat mentio in lege, quod debet ſemper intelligi de probatione legitima. ita Bar.in l.Lucius.ff. de cõdi.& de.& not.in l.1.C.de prob. & ĩ c.Michael. de fil.presby.eſtque argu.in l.1.in §.qui in perpetuum.ff.ſi ager uectiga.uel. emphi. pet. ſed in d.l.ſi quis ex argentarijs, in §.fin.prealleg. lega. ff.eo.fit mentio probationis:ergo.

Nec ob.contraria, quia in d.l.theſaurus, & in d.§.ſciendum. non agitur de probando caſum, ut hic, ſed tantum an interſit petentis, ſibi aliqd exhiberi, & ubi de modico agitur ꝑiudicio, hic autem de magno, & in actione ad exhibẽdum, in qua ſummatim cognoſcitur. d. §. ſciendum. adeo, ut adduci non meruerint ad propoſitum. & minus, quod iuramentum ſit maximum dirimendarum litium remedium, quia uerum eſt, ſi à parte parti, uel à iudice deferatur, caſu quo plena aliàs non deſideretur probatio, ſed hic deſideratur, ut uerba indicant, à quibus recedere non debemus.l.non aliter.ff.de lega.3.ergo.

Nõ denique tertium, & ultimum, quia id eſt ſpeciale, cum uult aliquis ſe purgare, ut ſibi iuramentũ deferatur ab effectu etiam purgationis ſic appellatum, quod nihil commune habet cũ his, quæ ad præſens diſputamus. & not. in d.§. ſed & ſi ſeruus. & in ſimili in l. præſenti.C.de his, qui ad ec. con. & in l. Marcellus. ff. de ac. rer. amota.

Vel diſtinctionis fœdere, opi.cõcorda, & dic quòd utroque modo probari poſſit, & iuramento, & teſtibus; ſed effectu differre, quia ſi iuramẽto probabitur, iam non debebit fieri editio amplius quàm ſemel: ſi uero teſtibus, tũc fiet ſępe, ut not.in d.l.ueluti.in d.§.hæc uox, alleg. etiam ſuprà.ff.eo.

¶ Quæſtio II.

Secundò quæritur, an prædicta cauſa proce-
23 dat tam in uoluntaria editione † quã neceſſaria indiſtinctè.

Videbatur prima facie dicendum, quòd ſic, quia ſi ſemel edidit, nòn eſt ratio, cur ad id rurſum etiam, & ex cauſa quidem non teneatur. l. pater.§.quindecim.ff. de lega.3.

Secundò, quia edens uidetur uoluiſſe ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.l. hęredes mei. §. cum ita. ff.ad Treb.l.cum acutiſſimi.C.de fideicom.l.cum anus. ff. ad Treb. ut cũ cauſa iterum ederetur, quæ in quacunque diſpoſitione ſemper excipitur, ut dicebam ſuprà, in tex.& nouiſſimè probatur in l.ſiquis ex argentarijs.in §.fi.ff.eo.

Tertiò, quia lex magis fauet ei, qui ex neceſſitate facit actum, quàm ei, qui facit ex uolũtate. l.ſi fideiuſſor.§. ſi neceſſaria.ff.qui ſatiſda.co. ſed edens ex neceſſitate, iterum edere tenetur, & cũ cauſa, ut ſuprà, ergo & multo magis ſi ex uoluntate.

Conſiderando etiam, & quarto, iura ſimpliciter, & indiſtinctè loqui, non faciendo differentiam inter uoluntariam, & neceſſariam editionem, ita, ut reſtringi minimè debeant, uulga.iuribus.

Quintò, & ultimò, quia materia hæc, eſt in æquitate fundata. l.prætor.ff. eo. & dictum fuit ſæpe: uerum æquitas hoc ipſum dictat, tam in uoluntaria, quàm in neceſſaria.ergo.

Sed tamen contrarium uerius eſſe uidetur, ut in neceſſaria tantum procedant.

Et hoc, quia ſufficit ſi in paucis amici laboribus conſulatur. l.tutori. C.de nego.geſt.l.bones §.hoc ſermone.ff.de uerb. ob.& eſt arg.in l.fi.C. ne ux.pro ma.& in l. cum de indebito. ff.de ꝓb.

Secundò, quia in ſimili ſi ſtatuti neceſſitate compromiſſum factum ſit, & terminus expiret, iterum fieri debet, non autem ſi ex uoluntate.l. fideicõmiſſa.§.hæc uerba.& ibi not.ff.de lega.3.

Tertiò

Tertiò, quia aliàs actus neceſſarius à uoluntario non diſtingueretur, haud dicendom. d. l. ſi fideiuſſor. d. §. qui neceſſaria. ff. qui ſatiſd. co. arg. io l. ſicut. C. de actio. & ob.

Quartò, quia agitur de argentario edente obligando, ut patet ad ſenſum. ergo de editione neceſſaria tantum intelligimus, quoniam ſui natura obligationes ſunt odioſæ, & conſequenter, reſtringendæ. l. id, qđ. de reſcin. uen. tradit Abb. in c. cum clerici. in fi. de uerb. ſi.

Quintò & ultimò, uidetur caſus in l. prætor. in prin. ibi cogatur. & in l. ſiquis ex argentariis, in §. 1. ff. eo. ibi, cogentur & ſucceſſores. in qbus iuribus de editione neceſſaria mentio fieri uidetur, & ſucceſſiuè in d. §. fi. ergo non in uoluntaria prædicta ſibi locum uendicabunt.

Nec ob. adducta in contrarium, quia fallaciã habent: & ad primum dici poteſt, uerum eſſe, ſi ſemel editæ fuerint neceſſariò, non ſi ex uolũtate libera edentis. & ut latius in aliis lectu.

Ad ſecundum uerò, quod antecedẽs uerum eſt, conſequens autem falſum; & iam probauimus, nec repeto.

Ad tertium dico, quod regu. non eſt generaliter uera. patet, quia ratihabitio, ex quo dependet à mera uoluntate ratũ habentis, poteſt fieri etiam in abſentia, mandatum autem, & contractus non, quia actus neceſſarii ſunt, & obligãt. ita Bar. in l. Pomponius. in ii. col. ff. de nego. geſt. quem, licèt ad aliud, etiam ſ̄. induximus, & ut plenius ſcripſi io d. §. qui neceſſaria.

Non ob. quartom, quia imò differentia fieri uidetur, ex quo in iuribus poſtremo loco allegatis, de editione neceſſaria tractatur, quæ uoluntariam abſq; dubio non comprehendit. l. cum prætor. ff. de indi.

Non quintum deniq; & ultimum, quia antecedenti admiſſo, conſequens audacter nego ibo. d. l. tutori. C. de nego. geſt. & eſt opi. æquior.

Et pro complemento conſidera, quod non alia, quàm neceſſaria, editio eſſe poteſt, ſi non præciſa, cauſatiua ſaltem, quia edit ex neceſſitate officii. l. argentarius. l. quædam. §. nũmularios. ff. eo. & eſt argu. in l. nouiſſimè, & ibi Bal. ff. quod fal. tu. autho. & in l. fi. ff. de ſepa. Niſi replicetur, in argentario uerum eſſe, ſed non in alio edente uoluntariè.

Quæſtio III.

Tertiò quæritur, ſi caſus legitimè probatus ſit ut ſupra p teſtes, & non per iuramentum: an
24 ſæpe † editio peti poſſit.

Videretur dicendum, quod non, infinitatis uitandæ gratia. l. ſi finita. cũ uulga. ff. de dã. infec.

Et eſt ſimile in l. edita. C. de eden. ubi in editione actionis, hac de re haud admittitur uariatio. ergo nec multiplicata editio in caſu noſtro.

Tertiò & ultimò, quia ſermo ſimpliciter prolatus intelligitur de prima uice. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de uerb. ſig. tradit Bar. in l. licet. ff. de iu. do. & in l. dotis. eo. titu.

Tamen contrarium mihi uidetur uerius, ut etiam dixi ſ̄. in 1. q. huius. 2. cauſæ, in fi. & hoc nouiſſimè, quoniã qua ratione motus eſt legislator decidendo, ſi caſu amiſſæ ſint, ut edantur ſemel, eadem implicitè determinaſſe uidetur, ut edantur ſæpe.

Secundò, quia aliàs legitima probatio à ſommaria non differt, haud dicendum, ſecundum Pau. in d. §. hæc uox. ergo.

Tertiò & ultimò, quia hoc idem æquitas dictare uidetur ſi agẽti nõ poteſt culpa imputari, ut dicebã ſ̄. & probatur in d. l. ſi quis ex argẽtariis in d. §. fi. ff. eo.

Nec ob. contraria, quia infinitas hoc caſu tolerabilis eſt, cũ (ut dixi) petenti nihil imputari poſſit, iuxta not. in l. fi. C. de ſacroſanc. ec. & eſt argu. in l. ſi ita ſtipulatus. ff. de fideiuſſo.

Quod etiam ſecundum tollit, quia culpa ibi agenti poterat imputari, ex quo lite contestata, res deſijt eſſe integra.

Tertium fallax eſt, quia regula illa procedit de rigore, non de æquitate, ſecundum Bart. in l. hæc conditio. ff. de condi. & de. Verum hæc materia, ut ſæpe dictum fuit, in æquitate fundata eſt. d. l. prætor. ff. eo. ergo.

Dubitatio III.

25 Tertiò dubitare contingit, nunquid alia † ſit cauſa, qua teneat reus edere actori rationes ſuas. Bar. hic concludit, quod ſic, ſi ipſis ſit in iudicio uſurus, per tex. in l. 5. in §. edenda. ff. eo. ubi edenda ſunt omnia, quibus quis apud iudicem uſurus eſt, nec habet dubiũ, ut dixi in 1. & 2. lectu.

Adde nouiſſimè, non ab re, quia tunc poſſũt dici communia: communia autem eduntur neceſſariò. l. 2. infra. eo. l. fi. ff. de fi. inſtru. c. quoniã contra, de proba. ergo. & communia dixi, ſi non actu, ſaltem potentia, quæ cùm ſit ad actum deducibilis, actus eſt. l. quæſitum. §. illud fortaſſis. ff. de lega. 3. l. pe. ff. de mili. teſta.

Et quia poſtquam edita ſunt, reus uidetur fateri omnia in eis contenta, ſecundum Bar. in l. poſt legatum. in ii. col. ff. de his quib. ut indi.

Etidem in indulgentiis, & priuilegiis inquit Bal. in c. contingit. in 1. col. de fi. inſtru. ſubiiciẽs ſi ipſe reus renunciat productioni inſtrumentorum, quod edere non tenetur, ex quo eis nõ eſt uſurus. Et plus, quod ſi hoc caſu non edantur, appellari poteſt à denegatione editionis, eodem Bal. teſte in c. perpetuus, in prin. eo. titu. ſignãter in inſtrumentis cõmunibus loquens per illum tex. Vel & melius, agi actione in factum ad intereſſe, ut infra, & in l. ſi quis ex argentariis. in §. ex hoc edicto. ff. eo, & dictum quoq; fuit ſ̄.

Cum declaratione tamẽ, ipſum ad hoc teneri, ſi edenda habeat præ manibus & in promptu, uel habere poſſit facilè, quoniam aliàs procederetur in cauſa, & ſuo loco producerentur, quod uſq; ad concluſionem in cauſa fieri poteſt, ut not. declarat Inno. in c. 1. in fi. de proba.

Sed moueo difficultatem. certum eſt (ut dicebam

bam in.ii. lectu.) elici hoc idem non poſſe, diuinando, ſed ita demum, ſi earum mentionem feceri reus in libello exceptionum ſuarum. l. poſt quam. §. ſi dies. & ibi Bar. ff. ut lega. no. ca. ergo editio fiet ad replicationem actoris fundãdam, quod eſt regulare, quia hoc caſu reus eſt. l. 2. ff. de excep. & replicano, exceptio, habens ſe ad exceptionem, ut exceptio ad actionem, ſecũdum Bar. in l. ſi ex falſis. in 1. col. C. de tranſac. & in l. ſiquis ad ſe fundum. in. 2. C. ad legem Iuli. de ui pub. & de materia ad propoſitum in l. fi. infra. eo. ubi plenè Alex. & alij, ergo cauſa non uera, ꝙ reus teneatur edere actori. ad originem petitionis fundandam hoc caſu.

Ad idem difficultatẽ moueo, quia ſi uſurus eſt, debent regiſtrari: ergo de actis. acta ſunt cõmunia, ergo nimirum ſi edi debent. d. l. 2. infrà, eo. c. quoniam contra, de proba. ergo Bar. concluſio indubitabilis tamen ſol. & intellectus cõmunis eſt ad motiuum glo. & tenendus, quod in rationibus priuatis loquatur, & mulier edere non teneatur, niſi ex cauſa ſi ipſis in iudicio ſit uſura. d. §. edenda.

¶ Dubitatio 4.

Quartò dubitare contingit, quid in fiſco agẽ-
26 te, nunquid cauſa hæc † potiſſima ſit, ei edi debere.

Videretur dicendum, quòd ſic, ut etiam poſt Vltramonta. hic Bar. inquit, nu. 4. ex quo eſt perſona ualde priuilegiata. patet, quia in rationibus fiſcalibus compenſationem non patitur. l. in ea. C. de compen. & tamen ſecus eſt in pupillo, qui patitur eam in rationibus tutelaribus. l. ſi tutores. C. eo. ergo magis priuilegiatus, quàm pupillus, quod tamen eſſe non deberet, ut ibi per Bal. eſtque arg. in l. ſi apud. ff. de mino. idem Bal. in c. in præſentia, à ſimili, de proba.

Ad idem & ſecũdo, comminationes iudicũ non ualent, niſi eorum contemptum reſpiciãt. l. ius alimentorum. §. 1. ff. ubi pup. edu. debe. & ibi not. Iacob. de Are. arg. in l. ſi familia. ff. de iur. o. iud. & tamen eiſdem permiſſum eſt terrere litigantem, ad commodum fiſci. l. ſiquis dicat. ff. de manu. tradit Bal. in. l. 1. C. commi. uel epiſ.

Cuius obligatio quando de bonis debitoris contẽdit (& 3.) præſumitur etiam præceſſiſſe, ſi bona ipſius eadem die uendita ſint, & obligata, ut per Bal. in l. ſi debitor. C. de iure fi. & not. in l. debitor. C. de iure fi. libro decimo.

Quartò facit, quia ſi non ederentur, iam inter eum, & priuatum differentia minime conſtitueretur, haud dicendum, argu. in l. 3. ibi, cur non in milite diuerſum. ff. de mil. teſta. patet in ſimili ultra adducta alias, quia magiſtratus, & Tabellio utilem mihi actionem quærit, nec eſt ceſſio neceſſaria. l. 1. §. exigere. ff. de mag. conu. & tamẽ in procuratore ſimplici ſecus. l. in cauſæ. §. fi. ff. de procu.

Sextò, quia regulare eſt, ſi non edantur inſtrumenta ad cauſam fiſci pertinentia, ut præſumãtur ſubtracta. l. 2. §. diuus. ff. de iu. fi. & ultimo, in terminis uidetur caſus in l. ne quiſquam. ff. eo. ubi quis fiſco edere tenetur, nõ alia ratione, niſi, ut ſupra, quia priuilegiatus eſt: quod tamẽ intelligi debet uerum in inſtrumẽtis ad cauſam facientibus, quia alia edenda non ſunt, ut etiam habetur in d. l. 2. & quando ſolum hoc diceret, opi. iſtam probaret abſque dubio, ex quo exceptio in uno caſu, firmat regulam in non exceptuatis, ſumendo argu. etiam à contrario, quod in l. frequens eſt, & probabile, nulga. l. 1. ff. de offi. eius. & eſt etiam pro iſta inductione argu. in l. qui teſtamento. ff. de teſta.

Attamen contrarium uerius eſſe uidetur, quia in dubio ſemper eſt contra fiſcum iudicandum. l. non puto. ff. de iu. fi. l. cum ratio. §. fi. ff. de bo. dam. l. 1. C. de ſec. nup. l. 1. §. pe. c. de. cad. tol. ea ratione (ut Ptholomæus dicebat) quia longe melius eſt, & magis regale, homines locupletare, quam locupletari, & hominum adiectione ĩperiũ augere, ꝗ̃ pecunia & copia, ut ſ. d. §. 1. & maximè, quando tractat de lucro, priuatus uero de damno, quoniam huius cauſa potior eſt. l. in ſumma. ff. eo. arg. in l. fi. C. de codicil.

Secundò, quia fiſcus etiam utitur iure priuati. l. item ueniunt. §. in priuatorum. ff. de pet. hæ. melior tex. in l. quod placuit. ff. de iu. fi. Nec debet eſſe in eo ſpecialitas, niſi quatenus iure cantum inueniatur. l. 1. & ibi Cy. Bal. & oẽs. C. de peti. hær. Gui. Papę deci. 536. de cõſuetudine col. 2.

Tertiò, quia legatis alimentis, ad ea etiam tenebitur, ſi fuerit ſucceſſor ultimus, nec eſt in eo aliqua ſpecialitas. l. 2. ff. de ali. & ciba. lega.

Quartò, quia nec proprijs rationibus creditur, ſicuti nec priuatorum. l. exemplo. C. de proba. imò quod plerunque eſt deterioris conditionis, quàm priuatus. l. fi. ubi bo. gl. C. de ſacroſan. ecc. & facit, quia priuatus intra dies 30. poteſt obiicere exceptionem nõ nu. pe. fiſcus non l. 2. & ibi Luc. de Pẽna uo. C. de conue. fi. debi. libro decimo, ad fi.

Quintò, & ultimò, quoniam lex generaliter loquens includit perſonas etiam alijs caſibus priuilegiatas. l. in fraudem. §. fi. ff. de mili. teſta. ſed lex generaliter loquitur hic, reum ad editionem non teneri, ut fundet intentionem agentis. l. ſi quando. C. de dila. l. nimis graue. C. de teſti. l. fi. infra, eo. c. 1. de proba. ergo etiam fiſcus includetur.

Et hæc pars uidetur uerior, quæ nouiſſimè ẽt probatur, quia fiſcus agens nõ eſt priuilegiatus. l. inſtrumenta. infr. eo. ergo multo minus patiẽs. l. 1. & ibi Bar. ff. de regu. Cato. facit regu. l. relegatorum. §. cõſtitutum. ff. de inter. & rele. & quia dato uno inconuenienti, non debet dari maius, ut inquit Bal. in l. lego, in fi. C. de legi. hæ. l. 1. C. de dot. promiſſio. nec ob. primũ ſecundũ, & tertium adducta in contrarium, quia dicam, uera eſſe in caſibus illis. l. fi. & ibi Salice. in ſimili in prin. C. de iu. do. d. l. in fraudem. proximè alle

ga.

ga.§.fi.ff.de mili.teſta.

Non ob.quartum, quia differunt in caſibus à iure expreſſis: iſto autem non, d.l.fi.C.de ſacro ſanct.ec.& eſt rationabile, deberéque ſufficere. l. tutori.in argu.tamen, C.de neg.geſt.ibi, ſufficit autem ſi in paucis amici laboribus, &c.

Non ob. quintum, quia dici poteſt, aliis reſponſionibus omiſſis, quomodo etiam ſextum tollitur, iura ipſa intelligi debere in replicatione, ex quo fiſcus intentionem habebat fundatam ex denunciatione delatoris, & probatione quam facere debet.l.extat.ff.de iu.fi.l.fiſcus.§.fi. ff.eo.l.iiii.C.de dela.lib.x. quo caſu ſemper reus tenetur edere actori, ut proximè dixi, & not. in

* l.fi.infra.eo.& eſt communis.* opi.& ſic utrobique erit idem quod in priuato.

Et non ab re, quia lex debet eſſe fundata (niſi aliud dictum ſit) in diſpoſitione iuris cõmunis, & non particularis.l. leges.C.de legi. c. erit autẽ lex.uii.diſtinc.d.l.in fraudem.§.fi. de mili. teſta. & ita argui Alex.in l.diem functo, in 5.col.ff. de offi.aſſe.per.bo.tex.in §.quibus.in 1.cõſti. Codi. & in l.neque.C.de decu.libr. x. Addo ego alium in l. 1.in prin.ff.de offi.eius, & in §. planè. inſti. de iu.natu.

Vel dicamus, id ueritatis inueſtigandæ gratia inductum fuiſſe, & odio delatorum, falsò plerunq; prouantium, ut punirentur, ſi ueritas ſe aliter haberet.argu. in l. 2. & in l. non eſt nouũ. & in l.iuſtum, infra.eo.

Vel quod ſi hæres regulariter edit inſtrumentum teſtamenti legatorio legatum petenti. l. ſi legatum.ff.eo.ea ratione, quia ſolet ipſius habere exemplum, multo magis edet fiſco bona uendicanti ſibi delata. & ita teneo, quicquid aliàs dixerim.

Vel, & quartò, reſponderi poſſet, quod cum hoc caſu procedatur, per inquiſitionem, ex quo cauſa eſt fiſci.l.ſi uacantia.C.de bo.ua.lib.x. l. 1. C.de hæ.uel.ac.uen. Alex.in l. 4.in §. hoc autem iudicium, col. 1.ff.de dam.inf.nec iudicium conſiſtat ex tribus perſonis, ut eſt regulare. c.forus. de uerb. ſig.not. in rub. extra de iudi.non eſt in conſideratione, neq; agi uidetur de editione facienda à reo actori ad eius petitionẽ fundandã.

Vel, & quintò, quod in his cauſis proceditur de facto.l.miſſi.C.de exac.tribu.lib.x.tradit Bal. in d.l. 1.in 2.col.C.de hæ.uel ac.uen. Pulchrè cõſilio.238. ad ueritatem, in prin. uol. 1. ergo non de iure, quòd eſt, ut reus nõ teneatur edere actori rationes ſuas ad originẽ petitionis fundandã.

Et ſi in fiſco eſt ſpeciale, poteſt dici quod ſit ſpecialitas his caſibus. Vel quod loquatur in criminalibus, ut ſenſit glo.in l. 2.Infra.eo.& in d.l. 2.ĩ §.diuus.ff.de iu.fi.& indicat ſupraſcriptio, q̃ eſt Modeſti.lib. 2.de pœn. Abb.in ca.auaritiæ.de præben.& ſi diceretur, neminem ſe ipſum prodere debere, quodq́; delatoris onus eſt probare. l.extat.ff.de iur.fi. replicabo, quæſtionem fuiſſe in d.l.ne quiſquam.inter fiſcum ſeu delatorem, & tertium: & ceſſabit obiectum. Cogita tamen, quia confundi hoc idem uidetur per tex. in d.l. 2, in §.itẽ diui fratres,.ff.de iu.fi.& ſolidius dic, ut ſupra.

ADDITIO.

Si uelles tamen tenere, quod ſit ſpeciale in fiſco, poſſes ſic probare, & fundamentum ſatis reale uidetur.

Omne id, quod ĩ fiſco diſpoſitum reperitur, ſpeciale eſt, & ad priuatos non trahendum, ſi diſpoſitum ius commune non contineat. tex. ẽ in l. 1.& ibi Albe.hoc ipſum not. C.de peti. hæ. l.quod uero contra.l.ius ſingulare.ff.de legi. ſed in l.ne quiſquam. ff. eo. de eden. diſpoſitum eſt in fiſco contra ius commune, quod reus edat rationes ſuas, & Inſtrumenta ipſi, ſeu delatori agẽti, quod eſt contra ius commune.l.qui accuſare. C.eo.l.actor quod aſſeuerat.C.de proba.l. ſi quãdo.C.de dila.ergo.Cogita.

Dubitatio. V.

Quintò, dubitare contingit, quid in exercẽte

27 fœnus, ſiue uſurario.† an petẽti edere teneatur, Bar.hic pariter concludit poſt. Iac. Butrig.quod ſic, motus per tex.in clem. 1. in §. cæterum. de uſu.ubi caſus clarus.

Et non ab re, qm̃ ſimiles non facilè conuinci poſſunt de uſuraria prauitate, ut ibi dicitur: ex quo contractus ineunt occultè, & doloſè. & in ſimili facit text. in l.conſenſu.C.de repu.& in l. ſi qñ C.de unde ui. Anch.in d.§.cæterũ, in princ.

Vnde contra clandeſtinè contrahentes matrimoniũ, alibi quoq; prouiſum eſt, ut ſi in gradu prohibito id faciant, proles legitima haud ſuſcipiatur: & ſi in permiſſo, peccẽt mortaliter.c. fi.§. 1.& 2.de clan. deſpon.

Et alibi contra ementes rem furtiuam, ut participes fraudis eſſe dicantur. l. inciuilem. & ibi Bar.C.de fur.

Et alibi contra patrem filium emancipantẽ, ſi diu occultata fuiſſet emancipatio.l. 1.§.is quoque.ff. de col la.bo.tradit Bal.ĩ l.frans. ff. de legi. & plura huiuſmodi ſunt, quæ non refero. Bald. pulchrè in l.ſi is qui.in fi.ff.de acqui.hæ. & cõſi. 311.quidam.col. 2.uol. 2.

Et nota deteſtabile eſſe, ſi hoc modo fiat actus etiam à lege permiſſus.l.fi. ff. de ritu nupt. ubi qui affinem duxerit, leuius punitur; ſi palam

28 id fecerit, ſi clam grauius (clam † .n.aduerbium à clauibus deriuatur, quia quæ celare nolumus, claudimus, ut inquit Val. Flac.) quem tex.ſic declarat Areti. in c. fi. in 2. colu. de accuſa. ergo & multo magis ſi fiat.qui nullo modo fieri debet, nimirumq́; ſi rationes eduntur. & alibi uẽditio ſimulata, ante delictum facta, ut potè clãdeſtina nõ officit fiſco.l.ſi is qui, & ibi Bal.ff.de acq.hær.

Sed dubium facit, hoc idem ſpeciale nõ eſſe, quoniam librum ac rationes conficit ex neceſſitate officij, eiq́; ſi non expreſsè, ſaltem tacitè demandatum uidetur, ut ſentit Abb. in ca. 1. in v. col.de proba.

Vel & ſecundo dicamus, quod nõ teneatur, quia eſto quod ſit ita legibus odioſus, non eſt, tamen legibus ciuilibus, ſed canonicis tantum, & uſuraria prauitas inde prohibita, utriuſq; teſtamenti pagina, ſed iure ciuili permiſſa. c. ſuper eo. de uſu. l. eos. C. eod. dummodo fœnus improbum non ſit. l. improbum. C. ex quib. cau. infa. irro. ideſt ultra legitimum modum, de quo in d. l. eos. Et pro intelligentia ſciendum eſt, quod alia centeſima dicitur, quando æquatur ſorti in fine anni, alia pupillaris, quæ põt pupillus pro ſua conditione ſtipulari: alia ex conſuetudine regionis. l. tutor qui. §. ſi poſt. & ibi glo. ff. de admi. tu. ergo non omnis prohibita. & apparet, quia cenſura eccleſiaſtica compellitur, ut i d. §. cæterũ.

Tertiò, quia forte hoc idẽ procedit, ſi de uſuraria prauitate agatur, nõ generaliter omni alio caſu, quod tum ex natura tituli arguitur, tum ex uerbis in d. clem. prolatis, & quia non aliter ſubiecta materia dictabat. l. Imperatores. ff. de in di. ad l. Labeo. §. idẽ Tubero. ff. de ſup. le. l. ſi uno (ſingula ſingulis referendo) ff. loca. & adhuc expreſſè dicitur in d. §. cæterum.

29 Quartò, quia ſatis eſſe uidetur † quod reddantur uſurarii inteſtabiles, ex diſpoſitione c. quanquam. de uſu. in 6. abſq; eo etiam quod afficiantur incommodo, ut teneantur edere rationes ſuas actori, ad originem petitionis fundãdam, argu. in l. diuus. ff. de offi. præſi. & in c. cum percuſſio. 7. q. 1.

Quintò & ultimo, quia ſi rationibus non ſtatur per eis. l. inſtrumenta. l. rationes. l. exemplo. C. de proba. not. in l. quædam. in §. nũmularios. ff. de eden. non debet etiam ſtari contra eos, quod utiq; eſſet, ſi edere cogerẽtur. l. ſi. ff. de legatis 3.

Quibus tamẽ nõ obſtantib, à prima opi. haud eſt recedendum, quia te uera tex. in d. §. cæterũ. cauillari non poteſt.

Nec primum adduci meruit, quia id eſt uerũ ſecundum intellectum quorundam, à quo tamen recedimus deciſione d. §. cæterũ. fundantia ſe i ſpeciali ratione, ut ſ. quæ efficit, ut ſpecialis ẽt ſit deciſio §. quibus; in prima conſti. Codi. §. planè. Inſti. de iu. na. & ut latius dicebam proximè, nec habet dubium. & hinc eſt, quod à ratione regulatur dictum, ſi maximè finalis ſit, & ſcripta in lege, ut ibidem: quodque ceſſante hac ratione, ceſſat lex, non ſi fuerit impulſiua. l. 1. §. ſexum. ff. de poſtu. l. cum tale. §. pe. ff. de condi. & de. latè Bal. in l. 1. in v. col. ff. ſol. matri.

Multoq; minus ſecundum, quia imò odioſa erat etiam iure ciuili, quamuis ſub quadam diſſimulatione uſuræ permitterẽtur, maioris mali uitandi gratia, quia abſurdum toleratur, ut uitetur abſurdius: & de duobus malis minus eſt eligendum. l. ita uulneratus. ad ſi. ff. ad legẽ Aqui. l. in concubinatu. ff. de concubi. declarat Bar. in l. cunctos populos. nu. v. C. de ſum. tri. & eſt ſimile in lege, permittente patrem filiam adulterã, uel maritum uxorem, interficere: quæ & ſi permittat, l. patri. l. quod ait lex. ff. ad legem Iuli. de adulte. l. Gracchus. C. eo. & ratione quidem, de qua in l. nec in ea. & in. l. ſi adulterium cum inceſtu, in §. Imperatores. ff. eo. non concedit tamẽ diſponendo, quia non eſſet lex, præbendo occaſionem delinquendi. l. prima. & 2. ff. de legi. ſe. conuenti. ff. de pac. dota.

Non ob. tertium, quia nec aliter intelligi põt, cũ nõ conficiantur rationes, niſi dicto prætextu.

Non quartum, quia uerum eſſet, quãdo legẽ non haberemus, in d. §. cęterum. ita expreſſe dicentem, taliter ut ſtent iſta ſimul, quod inteſtabilis reddatur in mortis articulo, niſi reſtituat uſuras, illicitè extortas, & iuxta formam d. c. quanquam. latius, & quod ad editionem teneatur. l. proſpexit. ff. qui & a quibus. ea. in iſtis. iiii. diſtinc. arg. notatorum in d. c. cum percuſſio.

Non quintum deniq; & ultimum, quia fallaciam manifeſtam habet, contra eos ſtari: pro eis autem non, ut in d. §. cæterum. not. quod in aliis locum etiam habet, ſecundũ Bar. in l. nuda ratio. ff. de dona. & in l. quædam. in §. nummularios. ff. eo. & ideo ab oppoſitis argu. factum nõ procedit, quia ſi odio ipſorum inductum eſt ut edere compellantur, & contra ipſos probent, multo magis inductũ uidetur, ne poſſint ex eis fundari. & minime mirum, quia uidemus in ſimili etiam, quod pr ſtipulatur filio emãcipato, & tamen è contra, filios non ſtipulatur patri, ex quo uotum non eſt par, l. quod dicitur. & ibi
30 Bart. in ultim. col. ff. de uerbo. ob. quodq; † iuramentum non eſt regulariter modus inducendæ obligationis. l. ſi qs pro eo. ff. de fideiu. & tamen eſt modus tollendæ. l. duobus. §. à fideiuſſore. ff. de iureiu. ex quo uno caſu id ipſum liberationis fauor ſuadet, alio autem non. & quod denique actio commodati tollitur ipſo iure per cõdictionem furtiuam, è contra uero ope exceptionis, ex quo condictio eſt plenior. ita Bartolus. in l. ſi is cui. ff. de fur.

Quæſtio. 1. v. cauſæ.

Et prædicta in ſe ueriſſima ſunt, amplĩãdo ea,
31 ſiue publicè exerceat foenus, † ſiue clam. & etiã ſi exercere ipſum deſiſſet, ut in aliis lectu. dixi. Sed quæritur, an ad tex. noſtrũ poſſint applicari.

Idem Bar. hic, ſentit quod ſic, quodq; mulier iſta eſſet uſuraria.

Et malè Primò, quia cum opera uirilis ſit. l. fœminę. ff. de eden. hoc ipſum haud eſt ueriſimile, & experientia, magiſtra rerum efficax, docet. c. quàm ſit. de elec. in 6.

Secundò, quia in tex. de uſura, aut uſurario, nullum uerbum penitus, ſed de depoſito tantũ ꝓbãdo ab Aemilio, quod ſibi id reſtitui poſtulabat.

Tertiò & ultimò, quia impoſſibile uidetur, quod Antoninus, author legis, diuinare potuerit de d. clem. 1. multo tempore poſt à Summo Põtifice cõdita, oulg. l. iubemus. in ſi. C. de teſta.

Et ita tranſeo. & ſi diceretur ad primum, ut dicebam aliàs, ſatis eſſe, quòd aptitudine talea

eſſe

eſſe poſſint, negabo, quoniam aptitudo eſt, quæ aliquando poteſt ad actum deduci. exempli gratia, Homo eſt qui loquitur. uerba hæc, in diffinitione poſita, non reiiciūtur; ex quo exponūtur, qui loquitur, ideſt qui loqui poteſt. Ad idem, riſibilis eſt homo, tametſi non rideat ſemper, q̄a eſt aptus ridere, & aptus comedere, licet non comedat, ſi pari modo dicatur, Titius comedit. ita Abb. in c. maiores. in fi. prin. de bap. ſed aptitudo in muliere ad actum deduci non poteſt, quia lex reſiſtit principio, dicens eam operam uirilē eſſe. d. l. fœminæ. arg. in l. 1. in §. ſexū. ff. de poſtu. & in c. 2. de iudi. in 6. ergo.

Minus obſtat rurſum, ſi diceretur ad ſecūdū, quod implicitè, & uirtualiter præſupponitur in tex. ex quo depoſitum quoq;, & interdum quidem uſuram præſupponit, quia nō eſt regulare, nec attendendum. l. nam ad ea. ff. de legi. l. ſuus quoque. §. puto. ff. de hæ. inſti. tradit Barto. in l. quotiens. ff. ſi quis cau.

Nō denique, & ultimo, ſi diceretur ad tertiū, quod potuit in genere ſaltem cogitare: quæ reſponſio fuit Bar. in l. 1. in 2. col. ff. de con. ex l. & non ab re, cum lex ſemper loquatur, & ſit in uiridi obſeruantia. l. Arriani. C. de hæret. argu. in l. qui iure militari. ff. de mil. teſta. q̄a tolerari poſſet tunc, quando eſſent aliqua uerba de uſura, aut de uſuratio loquentia. Conſiderando ad idē & ultimo, quod cauſa eſt in uſurario, ut edat. d. §. cæterum. & tamen hic dicitur mulierem hāc ad editionem compelli non poſſe. Cogita.

Quæſtio. II.

Secundò quæritur, nunquid d. clem. 1. in Iu-
32 dæis fœnerantibus locum † habeat.

Videtur dicendum, quod non ex multis, de quibus ſupra, & in alijs lectu. tum uel maximè ex eo, quia uideo, quod ibidem uſurarij ad editionem compelluntur cenſura eccleſiaſtica, quæ in Iudæis locum non habet. cap. gaudemus. de diuor. ergo.

Tamen contrarium uerius eſt, & hoc, quia eccleſia pro crimine tali habet poteſtatem ſtatuēdi pœnam, ſi uult, etiam cōtra infideles. ita Abb. in d. c. gaudemus. & benè.

Secundò, quia diſpoſitio canonis, generalis, fundata in æquitate, & ratione naturali, quæ nō reſpicit principaliter correctionem peccatoris: ita infidelem, ut fidelem complectitur. ita Lauren. de Rodul. in tracta. uſura. q. 146. quem refert. & ſequitur Areti. in conſi. 158. incip. copioſe. in 3. col. ſed deciſio d. clem. eſt hmōi. ergo.

Tertiò, & ultimò (ex quo tolletur contrariū ſuprà factum) quia eccleſia adhuc indirectè cōpellit Hebræos, ut uſuras reſtituāt. c. poſt miſerabilem. c. quanto. de uſu. & ſic quo ad hoc comprehenduntur in lege, denegando eis ſcilicet cōmercium fidelium, ut in d. iuribus. ergo debent etiam comprehendi in præambulis, & pertinētibus ad reſtitutionē ipſam, quæ ſunt rationes eorum, & codices, ſine quibus fœnus exercere non poſſent. Cogita.

Quæſtio. III.

Tertiò quæritur, quare deciſio. c. quanquàm.
de uſu. in 6. ut ibi concludunt omnes, locum
33 non habeat † in Iudæis, & tamen hoc caſu, & in
d. cle. 1. comprehendantur, ut ſuprà.

Sol. eſt, & ſine diſputatione quidem uera, q̄a reſtituere uſuras, & exhibere rationes præambulas & pertinentes ad uſuras, ſunt eiuſdem ſpeciei: igitur nec mirum ſi comprehenduntur. Verum quoniam factio teſtamenti diuerſa eſſe uidetur, non comprehenduntur in d. c. quanquā. argu. in l. in rem. in §. item quæcunque. ff. de rei uen. & ſimile eſt in delegatione iuriſdictionis, ut ea quoque uideantur commiſſa, ſine quibus expediri non potuiſſet, etiam maiora expreſſis, ſiue commiſſis, dummodo ſint eiuſdem ſpeciei. l. ea quæ. §. magiſtratus. ff. ad muni. ci. tradit Bar. in l. 2. ff. de iu. om. iudi. & Areti. in loco proximè allega. in 3. col. & benè.

Quæſtio. IIII.

34 Quartò quæritur, quid in nauta † cauptione
& ſtabulario, uideretur dicendum, in eis etiam locum habere quod dicitur in d. clem. 1.

Quia peſſimū hominum genus eſſe dicunt, ſicuti, & uſurarij. l. 1. in fi. prin. ff. nau. cau. ſtabu.

Secundò, quia ſicuti ex neceſſitate officij cōpelluntur omnes recipere. l. 1. §. fi. ff. fur. adner. nau. ita debent compelli edere.

Tertiò, & ultimò, quia contra ipſos generalis eſt præſumptio, taliter, ut teneatur etiam de caſu, ſecūdum Bal. in l. 1. in fi. C. loca. & propterea ad editionem compelli omnimodo debent.

Sed tamen contrarium arbitror fore de iure uerius, quoniam abſque dubio, ratio d. clem. 1. non uidetur poſſe ad iſtos homines adaptari, ex quo nec codicem habent rationum, nec tale officium gerunt, ut compelli debeant, quemadmodum uſurarij: aliàs idem in publicanis diceremus, & ſimilibus. l. quantæ audaciæ. ff. de publica. quod eſt tamen maximè dubium.

Nec ob. adducta in contrarium, quia primū fallaciam habet, nam & ſi peſſimum hominum genus ſint, cùm tamen non habeant libros, nec tale officium gerant, quale uſurarij, non debent etiam comprehendi in caſu d. clem. 1.

Longeq́ue magis ſecūdum, quia benè recipere compellunt, ſed non edere, cum non habeāt, quod edant. l. decem. ff. de uer. ob.

Non ob. tertium, & ultimum, quia ex prædictis ſublatum uidetur, conſiderando generalem præſumptionem allegatam, non propterea facere, quod ad editionem teneantur, ſed ad caſum (ut diximus) & teſtatur in terminis Bal. in d. loco, & ita tranſeundum eſt.

¶ Quæſtio. V. & ultima.

35 Quintò, & ultimò quæritur, quid in † mercatoribus noſtri temporis.

Idem Bart. adhuc concluſiſſe uidetur hic, nu. 5. q̄ rōnes edere teneantur, & eſt opi. cōis.

Et probatur primò, quia ex conſuetudine, quaſi aduerſario mandante, confectæ uidentur. l. uel uniuerſorum. ff. de pigno. ac. l. qui ſemiſſes. §. fi. ff. de uſu. l. Titianus. ff. quod cum eo. tradit Bal. in c. cum olim, in prin. de conſue. & hoc eſt ad propoſitum, quod in ſimili in argentario dicitur, quidquid diſputando tenuerim ſuprà, in l. ſiquis ex argentarijs, in §. ex hoc edicto, & in l. quædam. in §. fi. & in l. prætor, in prin. ff. eo. & hinc dici ſolet, quòd ex cõſuetudine aliquid præſumitur, quod aliàs non præſumeretur, quia diſpoſitio à conſuetudine regulatur.

Secundò, quia omnes, qui occaſione exercitij rationes conficiunt, eas exhibere tenentur, ut tutor, adminiſtrator, executor ultimæ uoluntatis, & ſimiles. l. fi. §. 1. ff. de libe. lega. l. ſi ita. ff. de ma. teſta. l. 1. §. officio. ff. de tu. & ra. diſtra. l. ſi hæres. ff. de condic. ob cau. l. cum oportet. §. non autem, per locum à ſpeciali tamen, C. de bonis quę libe. ſentit Abb. conſi. 12. incip. caſus, in 6. dubio. in 1. uolum. ſed mercator eſt huiuſmodi: ergo.

Tertiò, quia edicto eſt in æquitate fundata. l. prætor. l. 1. in prin. ff. eo. quæ maximè locum habet in mercatoribus, adeo, ut inter eos agatur ex pacto etiam nudo, ſolennitasque iuris omitti ſemper debeat, ſecũdum Bar. in l. Quintus, & in l. ſi fideiuſſor, in §. quædam. ff. man.

Quartò probatur, quia ſi iuranti aduerſario eduntur, quod non calumniæ cauſa edi ſibi poſtulat. l. ſiquis ex argentarijs. §. exigitur. l. quædam. §. nummularios. ff. eo. non eſt ratio, cur etiam edi non debeant à mercatore, ex quo in notario idem quoque legimus. l. fi. & ibi Bar. ff. de bo. autho. iudi. po.

Quintò, & ultimò. quia iurant artem fideliter exercere, matriculantur, & ſunt denique publica authoritate approbati. l. fi. C. de iu. o. iudi. aliàs non gauderent priuilegio artis, nec in pertinentibus ad exercitium ſuum, ſtatuta facere poſſent: & tamẽ faciunt, ſecũdum Bar. in l. ex eo. ff. de mili. teſta. & in l. omnes populi. in 4. col. ff. de iu. om. iudi. ergo edent neceſſariò, ut argentarij, notarij, & ſimiles.

Sed multa etiam contra Bar. obſtãt, & ſequaces. & primò, quia in uſurario eſt ſpeciale. clem. 1. §. cæterum. de uſu. dictumque eſt ſupra ſatis. ergo contrarium in cæteris, & quidem de iure uulga. l. ius ſingulare. ff. de legi. conſiderando in effectu, quod non eadem ratio ſit in mercatoribus noſtri temporis, quæ eſt in uſurario, ex quo contractus non ineunt clam, & occultè, ſed palam, & publicè, ita ut facile conuinci poſſint: ergo à ceſſante ratione non tenebuntur edere.

Secundò, & iſtud urget, quia eſto, quod quæ de conſuetudine fieri ſolent pro appoſitis habeãtur. l. fi. C. de fideiu. non habentur tamen ubi agitur de mandato præſumendo, quia notarius ſolet rogari. l. prætor, & ibi Bar. ff. eo. & clarius in authen. de tabel. in prin. & tamen non præſumitur. l. ſciendum. ubi omnes. ff. de uer. obl. quæcunque. §. fi. ff. de publicia.

Tertiò, quia idem, quod in militibus antiquis, dici deberet in noſtris, & tamen non dicitur. l. miles. & ibi Bar. ff. ex quib. cau. ma. ergo nec de mercatoribus noſtri temporis, quod in argentariis antiquitus obſeruabatur, teſtatumque reliquere iuriſcon. in locis præallega.

Quartò, quia cum exercitium faciant uoluntariè, rationesque conſcribant, ut negotijs proprijs conſulant, habeantque more diligentiſſimi patrisfam. expẽſi. & impenſi rationem, quẽadmodum in ſimili dicitur in l. emptor, in §. Lucius. ff. de pac. ſi ederent, idipſum potius ſibi dãnoſum eſſet, quam utile; & facile mercaturam deſererẽt, quod parum utile eſſet reipu. l. ſiquis ex ſignatoribus. ff. quemadmo. teſta. ape. l. 2. C. quando, & quib. quar. pars debe. lib. t 2. l. ſemp. §. negotiatores (ſingula ſingulis referendo) ff. de iu. immu. & cum ſit actus (ut dixi) uoluntarius, eſt argumen. in l. fi. C. ne uxor pro ma. ut non edant.

Quintò, & ultimò, uidetur mihi quòd ſit caſus in l. cuicunque, in §. 1. ff. de inſtito. ubi fœneratoris appellatione non uenit mercator, nec è contra, ex quo, ut diuerſa ponuntur, puncto diuiſiuo in medio poſito loco copulæ, iuxta not. in l. aut facta, in §. o uiri. ff. de pœn. & per Bar. in l. cum duobus, in §. ſi in coeunda. ff. pro ſo. ergo nec compelletur edere, ut fœnerator: quia ubi non cõueniunt uerba legis, eidem nec lex, & diſpoſitio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infec. l. quod cõſtitutum, de mili. teſta. l. hos accuſare. §. omnibus. ff. de accuſa.

Et hæc pars, uti uerior, tenenda eſt.

Nec ob. adducta in contrarium. nõ primum, quia cõſuetudo talis cum ſit facti, ut per Arbe. in l. cum de conſuetudine in prin. ff. de legi. non præſumitur, niſi probetur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. c. 1. de conſti. in 6. intellige facti, in probando, ut uerba ſonant, quoniam aliàs in diſponendo eſt iuris, ita Bal. in c. dudum, in 2. col. de elec. imò quod Doctori eam alleganti non eſt credendum. l. iuriſiurandi. C. de teſti.

Tamen aduerte, quia hoc ipſum confundi uidetur per gl. in l. dos à patre. C. ſol. matri. & in l. illam. C. de colla. tradit Bar. in l. de quibus. in repe. nu. 21. ff. de legi.

Eoque magis, ſi notoria ſit, ut in caſu iſto, & notorietate quidem actus permanentis, non trãſeuntis, quoniam non ſolum allegatio Doctoris ſufficeret, uerum etiam cuiuslibet. clem. appellãti, de ap. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Polliont. ff. ad legem Iuli. de adulte. & utrobiq; not. & de notorio, quale eſſe debeat, declarat ſlatt. in l. ſi uero, in §. qui pro rei qualitate, in prin. ff. qui ſatiſda. co.

Nec ob. tex. in l. iuriſiurandi. C. de teſti. quia procedit in ſimplici teſte, non autem in Doctore, cui iſtud ipſum incumbit ratione officij. arg.

in l.ſi quis decurio.C.ad legem Cor. de fal.

Verum eſt tamen, quòd non creditur eidem, niſi donec & quanſque contrarium probetur, & tacitè obiectioni occurremus.d.l.iuriſiurádi. dũ dicit, quantacunque dignitate præfulgeat.

Reſpondeo igitur aliter, & realis ſol. mihi uidetur, quòd cum hæc conſuetudo ipſorum mercatorum gratia introducta fuerit, ut ſuprà oſtenſum eſt, non debet ad eorum læſionem retorqueri, quod utique eſſet, ſi rationes edere compellerentur.c.quod ob gratiam.de reg.iu.in 6.l.quod fauore uulg.C.de legi.nec probant ll.allega. per Bar.ſequentes in conſuetudine mandantis, non mandatarii, ut hic, & aduertit etiam Purput. & benè: nec ſimile de argentario facit, quia eius officium cauſam habet publicam. l.argentarius. §.j.ff.eo.mercatorum autem non. Vel ſuſtine adhuc primam, quia imò credi non debet, ex quo duo ſpecialia ſimul concurrerent, ꝙ teſtis etiam non iuratus admitteretur, & ad teſtificandum quidem per ſcripturam, quorum neutrum de iure procedit.l.iuriſiurandi.C.de teſti.l.3.§.idẽ diuus.ff.eo.& not.in c.tuis.de teſti. & malè.l.1.C. de do.pro.l.cum poſt.§.gener.ff.de iu.dot. & ita in ſpecie tenet etiam Aret.in conſi.132.incip. in cauſa.in 3.colum.

Vel & tertio poteſt reſponderi.ꝙ benè uerum eſt ex conſuetudine confici ſolere, ſed non quaſi aduerſario mandante, quia negotiis propriis inſudant, ut ſuprà.

Non obſt.ſecundum, quia loquitur in habẽtibus officium authoritate publicum, & illis, q ad redditionem rationis cõpelluntur iure actionis, nos aũt in negociationibus, & his, qui officio iudicis regulariter tenẽtur, ut hic, ergo de uno ad aliud non infertur, arg. q; eſt, Inſt. de act.ĩ prin. & in l.qui per colluſionem.ff.de act. emp.

Non obſt.tertium, quia nec id eſt negandum in caſibus à iure expreſſis, & ꝑcipuè cùm nõ minus æquum uideatur ipſos ad editionem cõpelli non debere.l.nimis graue.C.de teſti. Conſiderando quoq; æquitatem hanc non eſſe iuris ſcripti, quæ tunc cuicunq; iudici ſpectat, aliàs uero ſoli principi.l.1.C.de legi.declarat Bart.in l.ubicunq;.in 7.col.ff.de inter.act.ergo nõ ſequẽda.l. placuit.C.de iudic.cap.fina.& utrobique not.de tranſactionib.

Non obſt.quartum, quia imò ex prædictis eſt ratio, qua teneri non debeant, cum non habeant officium, quo & argentarij, & notarij fungebantur: & patet ad ſenſum: & propterea iuramentũ debet intelligi ſecundum qualitatem perſonarũ, cum petentium, tum eorum etiam à quibus petitur.l.plenum.§.equitii.ff.de uſu & habi.

Non ob.quintum & ultimum, quia & ipſum quoque uerum eſt, ſed non ut rationes conficiant eo modo, quo argentarij: ergo nec ad editionem tenebuntur, & iſta ſatis ſint ultra dicta aliàs in aliis lecturis meis, & alio quidem ordine.

§ Additio.

Nouiſſimè uidetur mihi, ꝙ ſit caſus à nemine allegatus, ꝙ Mercator teneatur edere rationes ſuas agenti, in l.neminem, & ibi in ſpecie Bar. C. de ſuſcepto lib. 10. & in l.ſi quis.nu.8.C.de nauſr. eod.lib.

Sol.dic.ꝙ ad propoſitum d. iura non faciant. In primis, quia non loquuntur in mercatoribus ſed in officiali publico, qui non debet in officio reſirmari, niſi primi rationes reddiderint: nos autem in mercatoribus, qui priuatis negotiationibus inſudant.

Secundo, quia non ſunt mercatores ſimpliciter, dato quòd de his loquantur, uel ſecundum Bar.arg.præſtent ad ipſos. ſed ſocij lucri & dãni, de quibus in l.1.C.pro ſoc.vel mercatores, quibus data erat pecunia dicta de cauſa, adeo ut nõ debeant non edi, quoniam aliàs lucrum & dãnũ uideri haudquaquam poſſet: argum.in l.1. in §. rationes.ff.de eden.

Tertiò & ultimò, quia de redditione rationis loquuntur ſiẽda in fine anni, & extrà iudicium, ac uoluntariè, quod eſt longè alienum à caſu noſtro, quem in editione neceſſaria, & quidem iudiciali intelligimus.

Sed urget longè magis, quia rationes æquiparantur inuentario, ſecundum Bartol.in d. §.officio.ad fi.uerum hæres edit inuentarium creditoribus, & legatariis.l.fi.§.licentia.C.de iur. delib. tradit Bart.in l.controuerſia. in fi.ff. de tranſact. ergo & mercator.

Etiam quòd ſibi mandatum non ſit, quia nec eſt mandatum, in l.fi.ff.de bon.autho. iud.po. & tamen eduntur.

Sol. æquiparatio non eſt bona, quia ſicuti tutor tenetur facere inuentarium, ita tenetur rationes ſcribere: & hoc caſu duo hæc æquiparantur, ſed non ut ad mercatorem trahantur, qui ad hoc nullo modo obligatus eſt. cogita.

Stringe fortius, quòd erant æquiparata de iure antiquo.d.§.officio.cum ibi not. quòdq; ſuperuenit ius nouum, in d.§.licentia. extendendum ad aliud, & ſi quoad unum tantum diſponat.l.ſi quis ſeruo.C.de fur.tradit Bar.in l.ſi minores. in 3.col. ff.qui pet.tu.

Solut.intelligitur hoc ipſum uerum, quando æquiparatio facta fuiſſet per uiam regulæ, ut per Doctor.in l.ſciendum.ff.de lega. 1.& quando in æquiparatis eſſet eadem ratio, quemadmodum declarat glo.in cap.quanquam.de electionibus. in ſexto, ſed in caſu iſto æquiparatio eo modo facta non erat, neque eadem ratio æquiparatòrum. ergo.

Et ꝙ non teneãtur mercatores, probo à partibus ſufficienter enumeratis, quia aut nolumus quòd ex tacito mandato teneantur, & tunc non tenebuntur, quia non habent officiũ de publico, ut argentarij, & nummularij. aut ex expreſſo,

& minus,quia tunc non eſſet dubitatio,nee te-
netetur officio iudıcis, vt hic præſupponitur,
ſed actione mandati,ut infrà.

Conſidera etiam,quod licet dicantur merca-
tores noſtri temporis, non propterea dicuotur
ad differenniam mercatorum antiquorum, ſed
argentariorũ,& numulariorum, de qbus ſuprà.

¶ Difficultas in materia,non leuis.

Modò reſtat,ut aliud uideamus,ad gl.redeun
36 tes, qnod non eſt abſque difficultate † quomo-
do prædicta ſic de rationibus argentarij hic fue-
rint inculcata, & ad propoſitum tex. noſtri,cum
mulier officium iſtud, quod uirile eſt, exercere
non poſſit.l. fœminæ. ff.de eden.l. 2. ff. de regu.
iu.& not.in l.in multis.ff.de ſta.ho.

Pro ſol.dicunt Docto.poſt gl.& primo,quòd
iſta mulier ſucceſſerat argentario.& malè, quo-
niam diuinat. conſiderando etiam, ſi eſſet uera,
quod edere teneretur.l. ſi quis ex argentaıijs. §.
1.l.quædam.§.nihil.ff.eo.& tamen tex.hic præ-
ſupponit non teneri, & quòd denique dicit,
rationes ſuas.Sed ſalua,quòd plerunque diuina
re oportet, tolerabileque eſt,quando non facilè
dubia poſſunt reſolui, iuxta doctrinam Bart. in
l.ita ſtipolarus.io 14.colum. ff.de uerb. obligat.
quòdque edere non tenetur, quia eas forte non
habebat, nec dolo deſietat habere. vel quia ſuc-
ceſſio erat, etiam particularis, & noo vniuerſa-
lis, præallega.§. nihil. ff. eod. argum.in l. 1. io §.
ſi ex fundo.ff.de hær.inſti. & ultimo loco, ad ul
timum, quod pronomeo ſuas, poteſt eriam in
ſuceeſſore uerificari.lege prima §. ueteres. ff. de
acquir.poſſeſſ.

Secundò ſoluit Bart. quod mulier hæc rationi-
bus hic erat uſura. l. 1. §. edenda. ff.eo.quæ ſol.
eriam in ſe uera eſt, & oſtendimus ſuprà,decla-
rando quo modo iſtud poſſit apparere, & cogno
ſci, ſed falſa ad text. ooſtrum, quoniam ſi ipſis
uſura fuiſſet, debuiſſet utique edete, cuius cou-
trarium tamen (ut diximus) præſupponitur in
text. ooſtro.

Tertiò, & ultimò ſolnunt alij, quòd mulier
prædicta officium exercebat per ſeruum: & ad-
huc malè, quia edere etiam debuiſſet, & nihilo-
minus hic non edit.

Quartò dicebant alij, quòd fortè huic mulie
ri depoſiti diſtributio facta fuerat ab argẽtario:
quod cum Æmilios repeterer, non poteſt cogi ip
ſa ad edeodum. l. nimis graoe. C. de teſti. Quæ
declaratio, & ſolu.peior eſt cæteris, ex quo peti
debuit ab argentario, non à muliere.argum.in l.
loci corpus, in §. competit. ff. ſi ſer. uen. eoque
magis, quia pecuniæ nnmeratiooe, dato quòd
hoc ſit uerum, dominium erat iam in eam tranſ
latum.l.Lucius.l.die ſponſaliotum.ff.depo.not.
io l.incendium. C.ſi cer.peta.& quia præſuppo-
oitur in tex.quòd fuerit depoſitaria.

Quintò dicebant alij, quòd non de muliere,
ſed de maſculo loquitur, quòdque uerbum ad-
uerſaria, pro parte ipſa capitur, exponiturque
aduerſaria, ideſt pars, noſquam etiam tutum,
quia aduerſa pars dicitur, & oon aduerſaria. ca.
cum ſuper. de conce. præben. c. 1. de eo qui mit.
in po. cau. rei ſer. cap. præſentium. §. teſtes. de
teſti. in ſexto.

Prima igitur ſol. & intellectus ad iſtum text.
poteſt teneri, quia pro rei veritate, eſt cæteris mi
nus periculoſus, & meminimus etiam in figura
tione caſus, in alijs lectu.

Vel dicamus, & ultimo loco, quòd hæc mu-
lier erat depoſiıaria, quòdq; depoſitũ negabat,
ita ut ad editionem ſuarum rationũ non tenea-
tur.l.nimis graue allega.ſæpe.C. de teſti.l.ſi quã-
do.C.de dila. cum nulga. cætera difficultatẽ non
habent an fœmina poſſit eſſe argentaria, quia cer
tum eſt (ut diximus) quod non. & minus, an poſ
ſit ſaltem per ſeruũ, dictum miniſterium exerce
* re, quia teoent * omnes, quòd ſic, & eſt caſus
expreſſus in l.prætor.in §. 1.ff.eo.

¶ Dubitatio ultima glo.

Vltimò in glo.iſta dobitare contiogit, (oon
enim diſputo intellectum eorum, qui expone-
bant ratiooes, id eſt inſtrumenta, quia violatu
oio litera) dum in ea dicitur, editionẽ ex cauſar
ad iudicis officium pertinere ſolere, an alias ul
37 tra ſuprà dictas, qua fieri debeat, † eſſe poſſit.

Reſpũdetur ex ea, breuiter, quod eſt, cũ actor
petit ad replicationem ſundandam, & bene: pro
baturque in l.fin.infrà, eod. ubi caſus clarus, &
in l.maritus. in §. fina. ff. ad legem Fal.& quidẽ
operatur replicatio quoad exceptionem, quod
exceptio quoad actionem.l.2. ff.de excep.l. ſi ex
falſis. & ibi Bart.in prin. C.de tranſac.Sed actor
edit ad exceptionem fundandam, quia à ſeipſo
inſtrui non poteſt.d.l.ſi qoando.C.de dila. ergo
& reus ad fundandam replicatiooem, quo caſu
militat eadem ratio.

Sed cootra, quia ſi reus non edit ad intentio-
oem fundandam, multomious edet ad iam ſun
datam, & deſtructam reparandam.arg.in l.quo-
tiens.ff.qoi ſatiſda.co.

Sol.antecedens uerum eſt, cõſequens falſum
quoniam intentiooem non fundat, ex quo ip-
ſam à ſe fundare debet, nec eſt ab alio inſtruen-
dus, qui poteſt eſſe inſtructus à ſe ipſo.l.argen-
tarius.in prin.ff. eod. d. l. ſi quando. C. de dila.
in replicatione haud dicendum, in qua inſtru-
ctus à ſe ipſo eſſe noo poteſt: & propterea ſtant
iſta ſimul, quòd non edat ad intentiooem fun-
daodam, & tamen edat ad iam fundatam, &
deſtructam quidem reparandam. & ut latius di
xi in alijs lectu.

¶ In glo.ultima,
dubitatio I.

In gl. ultima, quamquàm additio ſit Ceruo-
tina, & glo.præcedens in fi. ſe remittat ad dicta
in lege, ſi quis ex argentarijs, in §. ex hoc edicto.
ff.eo.& multa dicat Bar.hic ĩ fi.) dubitat, an edi-
tio offõ Iudicis, an uero actiõis iure fieri debeat.
38 & † ẽ iudicio meo dubitatio abſq; difficultate of
ficio

ficio iudicis fieri debere, quicquid in d. additione dicatur, alternatiuè.

Quoniam hic eſt caſus non cauillãdus, & in l. ſi maritus, in §. fi. ff. ad legem Fal. utrobique maximè ponderando, quòd dicitur ad officium iudicis hoc idem pertinere, quæ dictio, quandam intrinſicitatem, eius ratione, cui adijciat denotat. l. non putabam. ff. de condi. & de. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infec. declarat Bald. in l. militis codicillis. ff. de mili. teſta. & ad propoſitum probatur quoque in l. ſiquis ex argentarijs. in §. prætor, & in l. quædam, in prin. ff. eo. quòd officio iudicis fiat.

59 Et ratione etiam † ſuadetur, ac ſecundò, quia officium iudicis in æquitate fundatum eſt, ſicut & materia editionis, l. diuus. ff. de reſti. in integ. l. prætor. in prin. (ſingula ſingulis referendo.) de eden. & eſt arg. in l. in rem. in §. item quæcunq;. ff. de rei uen. ubi ſimile congruit ſuo ſimili, ſi maximè intrinſecum ſit, ut æquitas, aliquid Bar. in l. 4. in §. Cato, in 3. col. ff. de uerb. ob.

Tertiò, & vltimo, quia officiũ iudicis datur, ubi non eſt de ſpeciali actione prouiſum. l. 1. §. decretalis. ff. de ſuc. edic. l. 1. ff. de in. om. iudi. d. §. item quæcunque. tradit idem Bar. in l. ſi depoſita, in 1. colum. C. depo. ſed nullibi eſt de ſpeciali actione prouiſum, ergo. Vel & melius ſic, ubi non eſt de ſpeciali actione prouiſum, datur actio in factum. d. §. item quæcunque. l. in factum. ff. de ac. & ob. uerum hic dari non poteſt, quia locum habet, ſi non edantur, ad intereſſe: ergo officium iudicis neceſſariò.

Verum dubitationem faciebat, quia datur officium iudicis ex cauſa, ut hic: ergo non regulariter. l. quæſitum. §. denique. ff. de fun. inſtruc.

Secundò, quia qui ad editionem tenẽtur, ſunt obligati, & compelli poſſunt. l. prætor. in prin. & in §. is etiam. l. ſiquis ex argentarijs. §. 1. ff. eo. ſed officium iudicis nullã præſuppõit obligationẽ. l. qui per colluſionem. §. 2. ff. de ac. emp. ergo.

Tertiò, & ultimò, quia uerba uidentur ad partem referri, quo caſu ſemper oritur actio, nec officium iudicis oriri poteſt. l. ſi ſoror. ubi bo. glo. C. de colla.

Non eſt breuiter à prima opi. recedendum, cõtrarijs parum obſtantibus, quoniam primũ fallaciam habet, ex quo reus nunquam edit actori, niſi ex cauſa, quæ multiplex eſt, ut ſupr. & ꝓpterea non põt eſſe niſi regulare, qđ dicit hic, & in d. l. ſi maritus, quia legatarius agebat de replicatione fundanda. & in cæteris ſimiliter, cũ argentarijs expreſsè, uel tacitè demandatum fuiſſet, ut rationes conſcriberent. & uidetur ueriſſimũ. uel dic, quòd ex cauſa dictum eſt, quia aliàs regulare eſt in alia materia, ut detur uel actio ad exhiben. uel interdictum de tabu. exhiben. uel actio ex cõtractu, ſi præcedat. vel mandanti denique, ſi rationes uoluntariè ſcribuntur, & non ex neceſſitate officij, ut hic per Docto. & dixi in 2. lectu, alio tamen modo deducendo.

Non ob. ſecũdum, quia compelli poſſunt mediante iudicis officio, quod quãdam ſaltem quaſi obligationem continet ſecundum gloſſ. in l. ſi ſeruum, in §. fi. ff. de ve. b. ob.

Aliàs ſequeretur etiam, quòd pro eo quod quid eodem iudicis officio debet, fideiuſſor dari non poſſet: & tamen datur. ita Bar. in l. Marcellus. in 1. col. ff. de fideiuſſo.

Vel, quòd non poſſet exerceri contra ſingularem ſucceſſorem, & tamen exercetur, ut per eundẽ Bart. in l. ſi tertius. in. §. ſiquis prius. nu. quinto. ff. de aqua plu. arcen.

Et hinc, quòd perſonale, & in rem ſcriptum dicitur, ut ibidem.

Non ob. tertium, & ultimum, quia imò, ut uideri poteſt, & maximè hic, & in d. l. ſi maritus relata ſunt ad ipſum iudicem, & propterea, ac non ab re eſt etiam, ſi eius officium oritur. d. lege, ſi ſoror.

Eoque magis, quia non conſtat actionem cõpetere, aliàs non referret ad quẽ uerba dirigerẽtur, ut hic dicunt Docto. & benè.

Oritur ẽt officium Iudicis, quia ſunt ꝓlata affirmatiuè, ut adhuc uideri poteſt, & tradit Bar. in l. metum. in §. ſed quod prætor. ff. qđ me. cã.

Et in ſimili in edicto de min. & ex quib. cau. ma. ponderando illa uerba, quæ res erit aduerſam. & illa, ſi qua mihi iuſta cauſa. idemmet inquit in l. ab hoſtibus. in §. ſed quod ſimpliciter. in 7. col. ff. ex quib. cau. maio. & ita * communiter tenetur, & benè: præterquã in aliquibus caſibus, in quibus de ſpeciali actione prouiſum ſit, ut per me in aliis lectu.

Dubitatio II.

40 Secundò dubitatur, quare ſit, quòd non † detur actio mandati.

Reſpondent hic Bart. & * omnes, hoc ideo fore, quia mandatum debet eſſe uoluntariũ, ac gratuitum. l. 1. ff. mand. uerum huiuſmõi non fuit, quia quidquid facit argentarius, facit ex neceſsitate officij. l. argentarius. in prin. ff. eo. ergo. & idem Bar. latius in l. quædam. in prin. ff. eo. & Bal. in l. ſi mandator. C. mand.

Sed contra, quia nauta, caupo, & ſimilis, qđ quid faciunt, faciunt ex neceſſitate. l. 1. in fi. ff. fur. aduer. nau. ubi caupo iter agentes repellere non põt, nec recuſare, quominus eos hoſpitetur; & tñ datur actio in factum ciuilis, & plerũque ẽt ex locato, & conducto: non autem officiũ iudicis. l. 1. §. ex hoc edicto. ff. nau. cau. ſta.

Sol. neceſsitas eſt cauſata a uoluntate ipſorũ, quia poterãt a principio non eſſe tales, nec ſigna hoſpitij ante domum ponere. ut experientia docet, & declarat Bar. in d. l. fi. eſtq́ue arg. optimum in l. commodato. in §. ſicut. ff. commo. & in l. 2. in §. ſi quis. iuncta glo. ff. ſi quis cau. in argentario autem (ut diximus) ratione officij ergo.

Et pro intelligentia nota, quòd in caupone eſt præciſa, in argentario autem cauſatiua,

iuxta nota. in l. ſi. ff. de ſepa. tradit idem Barto. in l. Neſennius. in 2. col. de nego. geſt. quia nõ edendo tenebitur ad intereſſe actione in factũ. l. ſi quis ex argentariis. §. ex hoc edicto. ff. eo.

Verum, & ad propoſitum moueo difficultatem, quòd imò mandatum gratuitum eſſe non debeat, quia procuratori habenti ſalarium poſſet obiici mandatum minus legitimum, & tamen non obiicitur ſecundum Bald. in rubr. C. man. in fi.

Sol. quo ad actionem omnimodo eſt differẽtia, ſed quo ad executionem officij, poteſtas eadem uidetur. l. naturalis. §. pe. ff. de præſcrip. uer. declarat Bal. in d. loco, & benè.

Secundò reſpondent Doct. dari officium iudicis, quia mandatum ſit ad implendum edictum prætoris.

Et adhuc malè prima facie, quia eſto, quòd fiat hoc de cauſa, fit tamen argentario, qua ratione deberet etiã (ut diximus) oriri actio mandati. l. licèt. §. ea obligatio. ff. man.

Sol. benè fit argentario, ſed quia non ſimpliciter fit, oriri nullo modo poteſt.

Tertiò, & ultimò reſpondetur, quòd cum ex edicto competeret iam actio in factum, ſi denegaretur editio, d. §. ex hoc edicto. & quidem ad intereſſe, ut ibi debuit a principio dari potius officium iudicis, quàm alia mandati.

Dubitatio III. & ultima.

41 Vltimò dubitatur, quæ utilitas poſſit† ex iſta diſputatione reſultare.

Congeſsi aliàs ego multas, ideo tres tantum nunc recitabo.

Et breuiter: prima eſt, quia officium iudicis dicitur miſericorditer implorari, longeq́ue eſt fauorabilius, quàm actio, ſecundum glo. in rubri. ff. de iur. act. & propterea libellus non uidetur neceſſarius. l. requirendi. & ibi Barto. C. de ſer. fugi. & ad propoſitum declarat idẽ Bart. in l. 1. nu. 2. ff. de iur. om. iud. tamen dubito (ut dixi aliàs) nec repeto.

Secunda eſt, quia ſemper æquitas iudicẽ mouet in actione, haud conſiderabile. l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod cer. lo. dummodo ſit a iure informata, ut inquit Ab. in c. ex parte. in 2. col. de offi. dele. & ideo dicit idem Barto. quod ea ceſſante, ceſſat officium ipſius, in l. in fundo. nume. 5. ff. de rei uendic. & alibi, quod ſi quis obligatus officio iudicis fideiuſſionẽ præſtare, minus idoneum facultatibus dederit, ad id tenebitur iterum: ſi autem iure actionis non, in l. 3. in fi. ff. de fideiuſſo.

Tertia, & ultima, quia in officio iudicis mora iudicialis non ſeruatur, aliàs ſic: & ideo, ſi quis confiteatur ſe habere tabulas, datur edictũ ſi quis omi. cau. contra negantem uero interdictum de tabu. exhiben. Ratio, quia edicto prædicto ſubuenit officio iudicis, in quo lis nõ conteſtatur, nec (ut dixi) mora iudicialis ſeruatur, ubi aliàs interdictum de tabu. exhib. cum in eo locum habeat actio in factum, formam iudicialem exigit, & ut per Bal. latius in l. 2. in §. fi. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. & iſta ſufficiant. Die 22. Nouemb. 1542. Patauij. Laus Deo.

SVMMARIVM.

1 *Ratio a capite edi debet.*
2 *De edendo, quare dictum ſit in rub. cum præpoſitio de, habeat ſignificationes multiplices, cum exemplis.*
3 *Gerundia, unde dicta.*
4 *Ignoratur communiter, quod multipliciter exponitur.*
5 *Edere, quid ſit.*
6 *Album, quid eſſet.*
7 *Britannia, quare Albion dicta.*
8 *Perfectè tunc enunciamus, cum loquimur ſecundum ſubiectam materiam.*
9 *Generalitas non illuminat intellectum.*
10 *Generalitas non reſtricta ad aliquam certam ſpeciem, obſcuritatem parit.*
11 *Rub. de edendo, an incipere debuerit a perſonis, et non ab actionibus.*
12 *Voluntas pro ratione, in his quæ ſunt iuris poſitiui, ſufficit.*
13 *Iudex libellum ineptum, parte nõ opponẽte reiicit.*
14 *Iudicium eſt trium perſonarum, iudicis, actoris, & rei.*
15 *Rofredi exemplum dicentis, quòd parum eſſet aquã in puteo habere, niſi hauritorium haberemus.*
16 *Glo. continuatio in rub. de edendo, cum illatione, quòd præparatoria neceſſariò præmitti debent.*
17 *Ordine perueniendi ad finem deſtructo, deſtruitur finis.*
18 *Iudicij fundamentum in editione actionis conſiſtit.*
19 *Iudicium a litis conteſtatione incipit.*
20 *Ex præparatorijs nunquid ad præparatum inferatur.*
21 *Adulterium ex præparatorijs an arguatur.*
21 *Intellectus ad §. 1. c. 1. quib. mod. feu. amitt.*
23 *Ex præparatorijs in mãdato nunquid inferatur ad præparatum.*
24 *Epiſcopus ſi aliquem abſoluat a iuramento ad effectum agendi, an poßit cauſam ſimulationis uel uſuræ terminare.*
25 *Rub. de edẽdo triplici de editione tractat, actorũ, rationum, & inſtrumentorum.*
26 *Statutum ſi puniat falſificantem inſtrumenta, an puniat falſificantem acta.*
27 *De actione quare non prius dictum eſt in rubr. de edendo, ex quo iudicij fundamentum eſt.*
28 *De edendo quare dictum eſt in rub. et unde proueniat uerbum edere.*
29 *Edere, & exhibere in quo differant, & an alter iſtorum titulorum ſit ſuperfluus.*
30 *De edendo, & non de editione quare dictum eſt.*
31 *Libellus de inſultu uulnerando, an intelligatur de inſultu, & uulnere.*
32 *Gerundij natura eſt qualificare terminum, cui adiungitur.*

Anno

Anno Domini M D L.
Nouemb. III. lect. I.

¶ De edendo, Rub.

1 QVoniam ratio † debet edi à capite
l. argentarius. §. edi. ff. eo. & deri-
uari ab eo, utpote à fôte riuulus,
& in unaquaque re principium
tradi, cuius ordine finem quo-
que interpretamur, ſecundum Bal. in l. quâuis,
in prin. C. de fideicom. & quia etiam (ut uulgo
aiunt) dimidium facti, qui benè cæpit, habet:
imò, quòd ad ſumma peruentri non poteſt, niſi
ex principijs, præſtantibus nobis euidentiorem
intellectum ad ſequentia; ut inquit iuriſcon. in
l. 1. ff. de origi. iu. & forte hoc eſt, qđ Plato quo-
q; dicebat in lib. de iuſto, An neſcis omnis ope-
ris maximum quid principium eſſe? Ideo pro
materiæ introductione, & primum, quæro, qua
re ſic amphibologicè Gymnoſophiſtarum mo-
re, huiuſce lib. ſecundi author (pars enim prima
eſt Codicis, quæ hoc anno ſeſe offert à nobis in-
terpretanda, uſuque ita in alijs academijs etiam
receptum) locutus fuerit, dicens de edendo.
2 † uerbum enim hoc, ſiue gerundium potius, ſe
cundum Grãmaticos, ſignificationes habet mul
tiplices: nam plerunque cõditionem importat,
ut per Bar. in l. ſi tu ex parte, ad fi. ff. de acqui. hæ.
per illum tex. iuncta glo. quæ exponit adeundo,
(hæreditatem intellige) ideſt ſi adieris, ipſumq;
etiam Iaſ. citat hic, col. 4. ſed ad aliud. Plerunq;
cauſam finalem denotat, ut ſi dixero, Titium re
linquo ad exequendum. l. id quod pauperibus,
& ibi Bald. in princip. C. de epiſcop. & cleric.
Nonnunquam formalem, ut in libello, ſi di-
cat quis, quòd Titius ipſum inſultauit, dicendo
ſibi verba iniurioſa. l. 1. & ibi Iaco. But. infrà, de
his, qui lat. occul. tradit idem Bal. in loco ſuprà
allega. & forma eſt, quia non ſuper inſultu, ſed
ſuper uerbis iniurioſis, pcedetur, quibus actus
gerũdij ſolum applicari uidetur. Poſſet et aliter
exemplificari, ut in c. 1. de poſtu. præla. in 6. cùm
dicitur, eligo Titium, poſtulãdo, uel poſtulo eli
gendo. ſed quoniam in uerbis eſt perplexitas, &
repugnantia, quoniam electio innititur iuri cõ-
muni, poſtulatio autem gratiæ, quæ ſunt contra
ria, formaq; reprobata à lege, ut ibi, & per Ro.
conſi. 360. in prin. & 483. col. 2. primum tenen-
dum eſt. Item & factum quandoque, ſecundũ
glo. in rub. Inſti. de ac. & Iaſ. hic. & hac ratione
non mirum eſt, ſi ibi dicitur de actionibus, non
de agendo, quoniam actio eſt ius, & non factũ.
& idem in bo. po. l. 3. §. eſt autem. ff. de bo. po. Et
ſi dicatur, Titius numerando dedit decem Seio,
ſonat actum, qui uiſui ſubiicitur, ſeu modifica-
tionem, & qualificationem notat. ut per Bart. in
d. l. ſi tu ex parte. l. uim facit. ff. de ui & ui ar. exẽ-
plificat etiam Bald. in l. ſi ex cautione, in 5. q. C.
de non nu. pe. & fuſius in l. falſus, in 2. col. C. de
fur. debebat enim & ad propoſitum clarius lo-
qui, ex quo amphibologia hæc, ſub ſe æquiuoca
tionem continet, unde ambiguitas, & non par-
3 ua quidem, naſcitur. † Imò, quòd gerũdia caren-
tia numeris, & perſonis, & habentia tam paſſi-
uam quàm actiuam ſignificationem, à gerenda
duplici ſignificationem, ſecundum aliquos, di-
cta fuere, iuxta illud etiam Georgico. 3.

,, *Carpit eni m uires paulatim, uritque uidendo*
,, *Fœmina.*

ideſt dum uidetur. & propterea reprehenſio-
4 ne non caret, † quoniam communiter ignõ-
ratur, quod multipliciter exponitur, & ignoran
tes, ſicut longe diſtantes ſpeculantur. l. quotiens
in ſtipulatione ambigua. ff. de reb. dub. tradit idẽ
Bald. in l. precibus, in 7. col. C. de impube. & in
feu. in cap. 1. in §. die lunæ, de pa. Cõſtan. dicens
ſignanter æquiuocum eſſe, quod pluribus mo-
dis exponi poteſt: nec ſecus in l. cum Stichus,
per illum tex. ff. de ſolu.

Cui difficultati multifariam, multiſque mo-
dis reſpondere poſſumus, & dicere primò, quod
licèt plures habeat ſignificationes, ea tamen te-
nenda eſt, quæ actum facti denotet, ut ſuprà. &
5 quoniam edere, nil aliud eſt quoque quàm pro-
ducere aduerſarium ad album, ut ei demonſtret
quid dicturus ſit, & etiam aliter, ut in l. 1. in
prin. & in §. edere. ff. eo. & in l. edita. infra. eo. di-
xique latè in 2. & 3. lectu. & ad propoſitum,
quòd hoc idem facti ſit, & in facto conſiſtat,
probatur in l. conſilio. in §. fi. ff. de cura. fu. &
quoad album (uera enim lectio eſt d. §. edere,
& non ad alium, ut quidam dicunt) obiter de
claro, non parietem dealbatum fuiſſe, quod
multi ſentiunt, præcipuè glo. in clem. 1. in uer-
bo albo, de iud. & Abb. in capitu. cum cauſam,
colum. 3. de proba. & nos quoque in hunc er-
rorem aliquando lapſi ita firmabamus declaran
6 tes, † ſed tabulam gypſatam potius, quam Iu-
lius pollux λεύκωμα appellauit, & in qua præ-
torum edicta ſcribebantur, ſicuti & alibi decu
rionum nomina, in l. 1. & 2. ff. de albo ſcri. &
de iſto albo etiam in lege ſiquis id, quod. ff. de
iuriſ. omn. iud. & in §. pœnales, inſti. de ac. &
quòd verum ſit, liquet ex eo, quia tenebatur,
quis ne dum album corrumpens, uerum etiam
ſi ipſum ſuſtuliſſet. d. l. ſiquis id quod. §. quod
fieri nequit ſi paries ſit, igitur, & neceſſario,
(ut diximus) erat tabula. quod & Nebriſſen.
Grammaticus quoque confirmat, in uerbo, al-
bum. & ad idem notandum eſt, quod Sabini
non album ſed alpum dicebant, à Græco dedu-
ctum ἀλφὸν, quæ uox candorem ſignificat, &
inde alpes, à niuium candore, ſic appellatas fuiſ
ſe. & λευκογραφοῦντας qui depingit albo colore. &
Albani populi (ut Solinus refert) qa albo crine
7 naſcuntur: † & Britannia Albiõ, ab albis monti

bus, qui primò apparent ad eam nauigantibus.
Vel & 2.eo redeundo, unde diſceſſimus, reſpon
deri poteſt, quod licet plures habeat ſignificatio
nes, ea tamen præualet, quæ ſubiectæ materiæ
conueniat, ut de editione actionum, rationum,
& aliorum, de quibus infrà, intelligamus, uulg.
l.ſi uno.ff.loca.l.ſi ſeruus plurium.§.fi.ff. de leg.
1.l. quotiens idem ſermo. ff. de regu.iu.tradit
notanter Bar. in l.omnes populi, col.2.ff.de iu-
ſti.& iu.& exemplificat in uerbo fuerit, in ſtatu
to poſito, quod præteritum, & futurum propriè
ſignificat, ut hoc modo intelligatur, non illo, ex
quo natura legis eſt dare formā futuris negotijs
non præteritis.l.leges.C.de legi.c.fi.de conſti.ſu
biiciens aliter tamen eſſe, ſi una propria ſit, alia
uerò impropria, quoniam tunc propriæ ſignifi-
cationi ſtamus, nec recedimus regulariter à uer
bis legis.l.non aliter.l.ille aut ille. §. cum in uer
bis.ff.de lega. 3. & in domo Pau. Caſtren. quòd
licèt multis modis capiatur: pro ſimplici habita
tione ſcilicet. l.lex.Cornelia.§. domum.ff.de in-
iur.pro domicilio.l.in lege cenſoria. ff. de uerb.
ſi.pro familia plurium ſimul habitantium. l. 1.
§. ſi uir.ff.ad Sylla.pro agnatione, ut ibidem, in
prin.& pro patrimonio.l.lecta.ff. ſi cer.pe. atta-
men ea capienda eſt, uerboque danda ſignifi-
catio, quæ conueniat rei, de qua agitur, conſil
92.colu. 2.uolu. 1.imò (philoſopho teſte) quod
q̃ † tunc rectè, & perfectè enunciamus, cum loq-
mur ſecundum ſubiectam materiam. 1. ethico,
refert Bald. in l.data opera, in 10.col. C. qui ac-
cuſ.non poſſ.

Tertiò poſſumus reſpondere, quāuis adhuc
plures habeat ſignificationes, quod tamen intel
ligi debet ſecundū iuris ordinem, ut præparato-
ria, quæ in editione actionum potiſſimum con-
ſiſtunt, cum tractatus ſit de iudiciis, præparata
præcedant.l.cum pater.§.pe. ff.de lega. 2. tradit
Bar.in l. uxorem, in §. teſtamento. ff.de legat.3.
dicens in ſimili, ſi pater dotet filiam, ad quod ēt
de iure tenetur.l.fi.C.de do.pro.l.obligamur. §.
lege.ff.de ac.& ob. & alternatiuè ſtipuletur ſibi
aut filiæ reddi, quòd ītelligi debebit facta ſtipu
latio ſibi prius, poſtea filiæ poſt mortem patris,
uel ſi fiat aliter ſui iuris: quoniam ordo eiuſdē
ita expoſtulat.l.2.§.quod ſi in patris.ff ſolu.ma.
l.1.§.uideamus.C.de rei uxo.ac.

Vel & 4.quod perſonarum qualitas dictat, ut
omni alia ſignificatione relicta ita intelligamus,
ex quo non ad alios, quàm ad litigantes, hoc idē
quoque referri poſſe uidetur.l.plenum.§. equi-
tij. ff. de uſu, & habi.l. ex mil.teſta.c.magnæ, de
uoto.c.requiſiſti, de teſta.plene Corſe. in ſingu
la.conditio perſonæ, per totum.

Quintò, & ultimò reſponderi poteſt, quòd
cum libera ſit legiſlatoribus poteſtas loquendi,
& conſequenter his, qui hunc librum compila-
runt.l.1.in prin.ff.de offi.præfe.urb.l.1.§.initiū.
ff.de poſtu.§.pe.Inſti. de excu. tut. & utrobique
glo.non etiam priuatis, ut inquit Saly.in l. 2. in
2.col.C.loca.haud eſt quid in eis, licèt ſimplici-
ter dictum ſit de edendo, quod reprehēſionem
habeat.& præcipue ultra hæc, quia poteſt etiam
ſubauditione iuuari.l.fi.C.de libe.præte.quæ eſt
quincuplex alias ex natura actus, orationis, rela
tionis, breuiloque locutionis, & conſuetudinis,
ut per Bal.in l.errore, in prin. C.de teſta. fuſius
Ripa in rub.ad Treb.imò, quod laudabile eſt ple
runque etiam, quod obſcurè, & amphibologicè
loquantur, ne nimia facilitate noſtra hæc iuris
peritia etiam idiotis reddatur communis, quod
ſæpe exclamabat Bal. ut refert Pau. Caſtren. &
poſt eum Iaſ.in l.iuriſgentium, in §.quinimmo,
in ulti.col.ff.de pac.unde magna reprehenſione
fuit dignus ob hoc Cn.Flaui.libertino patre ge-
nitus, & ſcriba, qui Ædilis curulis creatus, cū
ingenti nobilitatis indignatione ius ciuile per
multa ſecula inter ſacra cerimoniasque Deorū
immortalium abditum uulgauit, ut in l.2. in §.
Appius.ff.de ori.iu.quod.& Pau.quoque prima
ad Corin. ca. 5.ſenſiſſe uidetur, dicens, prædica-
mus ſapientiam Dei, reconditam in myſterio,
quem nemo principum huius mundi cogno-
uit.& Matth.7.ibi ſolliciti enim eſſe debemus,
ne margaritas noſtras mittamus ante porcos.
idemque in ca. in mandantis.43.diſ.Qua de re
Ariſt. cum paulo obſcurius libros phyſicos edi-
diſſet, quàm Alexandro uideretur, eidē cauſam
percōctanti, id de induſtria factum, reſpondit,
ne à uulgaribus intelligerentur.Sic Orpheus, cū
ignotis hominibus ſacrorum cerimonias aperi
ret, qui nil aliud in primo ueſtibulo ab iis exe-
git, niſi iuriſiurandi neceſſitatem cum terribili
quadam authoritate religionis.Nec alia ratione
Plato Timæum, perpetuum apud ſe frequenter
continuit, omniaque ſilentio conſecrauit Py-
thagoras.

Poſſet etiam opponi, ut dicebam aliàs, quòd
9 generale uerbū ſit, & ſic demonſtratio † nulla,
quoniam generales theoricæ non illuminant in
tellectum practicū, qui debet eſſe de rebus tra
ctatur (tactui forte dicere uoluit) quodammodo
ſubiacentibus, ut inquit Bal.in c.cū acceſſiſſent.
in pe.col.de conſti.& benè.& alibi, quod gene-
ralitas cōfuſionem parit, in c.ad hæc, de reſcrip.
& Ro.conſ.326.in fi.quod reſcriptum redditur
ſurreptitium, cum generaliter narratur, ex quo
(vt dixi) generalitas obſcuritatem parit, & Prin-
ceps facile circunueniri poteſt.l.fi.ad fi.C.de do.
promi.unde ſi debeo tibi decem actione perſo-
nali, ea quidem, antequam ſoluantur, mea ſunt,
ſi in genere nullius, nec ab aliquo poſſidentur.
firmat idem Bal. conſi.319.in 1.lib.poſt Bart.in
l.ſequitur, in §.ſi uiam.ff.de uſuca.qui tamē hoc
non dicit. & in quacunque generalitate hoc idē
procedere demonſtrat idem Ro. conſi. 455. ad
medium. & forte, quia conſenſum non habet,
ita, ut hac de re nec poſſit etiam effectum ſorti-
ri, ex quo radix eſt humanorum actuū, & ſub-
ſtantia uocatur, alias carent anima, & ſpiritu eſ-
ſentiati

ſentiari, l. ſi ego. l. non omnis. ff. ſi cer. pe. l. obliga
tionum ſubſtantia. ff. de ac. & ob. Bal. conſ. 326.
col. 2. lib. 1.

10 Sed nihil eſt, † & pro ſol. breuiter dici poteſt
prædicta omnia uera eſſe, quando generalitas
non eſt ad aliquam certam ſpeciem reſtricta: ve
rum hic reſtricta eſt, ut ſuo loco declarabimus,
quoniam non aliter intelligi poteſt, quam de e-
ditione actionis, & ſimilium, ergo confuſioné,
aut obſcuritatem parere non poteſt, quoniá ge
nus ad ſpeciem reſtrictum, ſpecies eſt, ſecundú
Bal. in authen. hoc inter libetos, in prin. C. de te-
ſta. unde in l. 1. ff. de offi. eius, Senatuſcon. men-
tio ſimpliciter facta eſt quoque, quia non pote-
rat niſi Syllania. verificari. Nec ſecus in renun-
ciatione generali dicitur, in authen. matri, & a-
uiæ. C. quando muli. tu. offi. fun. ut valeat, quia
beneficium erat mulieris, nec aliter, quàm de
Velliano intelligi debeat, ut ibi per Bar. in 4. col.
imò ad propoſitum noſtrum, quòd legiſlatoris
proprium eſt, generaliter. ff. de lega. præſtan. l. re
gula. §. fi. ff. de iu. & fac. igno. l. 1. §. quod autem.
ff. de alea. tradit Bal. in d. c. ad hæc, de reſcrip.

Vel dicamus, quod ſit genus, put eſt terminus cō
munis, qui verificatur in pluribus. l. uxorem. §.
concubinæ. ff. de lega. 3. non quòd includat ſpe
cies limitatas, quia non reperitur editio in gene
re, ſicuti nec alibi bo. po. cum tamen generaliter
dictum ſit infra, qui admi. ad bo. po. poſſunt, ut
ibi per Bal. in 2. col. in 2. q. & declarat idem met
in c. cum ordinem, in 1. col. de reſcrip.

11 Vltimò opponi poſſet, † quod debuerunt le-
giſlatores incipere non à rebus, ſiue ab editio-
ne ipſarum, ſed à perſonis, & tractare primum,
qui ſint hi, qui edere tenentur, & quibus editio
fieri debeat, ut in ſimili infrà, qui teſta. fa. po. &
de teſta. & de his, qui ac. po. & ſubſequenter de
accu. & ibi glo. & not. in c. 1. ubi Abb. & alij in
prin. extra de accu. & eſt caſus clarus in l. ſi quæ-
ramus. ff. de teſta. & in l. quidam referunt. ff. de
iu. codi. & in l. 1. ff. de confirman. tu. & ideo be-
ne dicebat Bal. in d. l. ſi quæramus, in prin. quòd
perſona eſt principium, à quo, & ſine quo nihil
ſubſiſtere poteſt. & quòd ab ipſa perſona depen
dent omnia, licèt cætera ſe habeant tanquá prin
cipia, & fundamenta totius: & ita etiam dicit
Barba. in rub. de iudi. in 2. col. & non ſine ratio-
ne, quia perſona dignior eſt cæteris rebus, uul-
ga. Liuſtiſſimè. ff. de Ædi. edic debetque dignio-
rum tractatus ſemper præmitti. l. 2. ff. de ſta. ho.
unde, ut Flo. etiam ait in rub. de ſerui. uidemus,
quòd de ſeruitut. perſonalibus prius tractarum
eſt ibi, quàm de realibus: pluraque ſunt huiuſ-
modi, non referenda, quoniam (ut inquit rhe
to, 3. philoſophus) quod breuius eſt, eſt etiam
delectabilius. & habetur etiam in l. 1. ff. quod
met. cau. & in l. ampliorem, in §. in refutatorijs.
C. de ap. & melius quàm alibi, in l. ita uulnera-
12 tus, in fi. ff. ad leg. Aqui. Cui difficultati † etiá
reſponderi poteſt, & dici, quòd reprehendi nó

mereantur, ex quo hæc ſunt iuris poſitiui, & hu
iuſmodi quidem, vt ſufficiat pro ratione volun
tas. l. 1. §. pueritiam, & ibi glo. ff. de poſtu. plene
Veronen. conſi. 15. nu. 7. uol. 2. & Barba. in rub.
qui admi. col. 8. Adde, quod habetur in l. quia
poterat. ff. ad Treb. quòdque lex hac de re à ſub-
ditis infringi non poteſt, licet in ſe rationé non
habeat. l. proſpexit. ff. qui & à quib. l. non omniú
& ibi Bal. ff. de legi. qui dicit etiam in l. de qui-
bus, in 12. col. ff. eo. per. d. iura, quòd cōſuetudo
pariter ex ſola authoritate conſtituentium ua-
let, licet ratione careat. & formalius Bart. ī Auth.
de hæ. & Fal. in prin. quòd non poteſt conclu-
dens ratio aſſignari, quare liber auth. ſit ſic diui
ſus in tres partes. Vel & ſcdò poſſumus rñde
re, quod hoc non ſemper ſit uerum. l. cum bi. §.
ſi prætor. ff. de tranſac. l. aut facta, in prin. ff. de
pœn. ubi vtrobique à cauſis incipit iuriſcon. &
non à perſonis. & ad tollendum argu. ſufficit da
re inſtantiam. l. manumiſſiones quoque. ff. de in
ſti. & iu. §. panonum, ī ſti. de re. di. c. ſicut urgeri.
1. q. 1. Bar. in l. quamuis. C. de pigno. Iaſ. in l. cre-
didit. ff. de no. o. nun. & fuſius quam alius Caſſa
ne. conſi. 32. nu. 13. Aut tertiò, & vltimò, quod
cum non poſſit fieri editio, nec de rebus tracta-
ri, quin etiam tractaretur de perſonis, haud fuit
neceſſarium ordinem ſeruare, qui in locis ſupr.
allega. ſeruatus fuit. & hinc eſt, quod non tantú
gratia rei fit editio, vt ſciat an cedendum, uel cō
tendēdum ſit. l. 1. ff. eo. uerum etiam actoris, ut
videatur actionem intentare, ſine qua nemo ex-
peritur. l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de nego. geſt.
13 & † denique iudicis, qui libellum admittat,
vel reiiciat, ſi ineptus ſit. l. 1. ff. de offi. aſſe. quod
facit etiam parte non opponente. Inno. in c. exa
minata, de iudi. Soci. conſi. 146. in 5. col. uolu. 1.
Paris de Pu. fo. 62. col. 2. in tracta. ſyndi. vnde ni-
mirum eſt etiam cum in iudiciis fiat, & in ia-
14 nua fori, † ſi hinc dicimus iudicium eſſe trium
perſonarum actum, iudicis, actoris, & rei. c. fo-
* rus, de verb. ſig. tradunt * omnes in rub. extra,
de iudi. Ex quibus declarata incidenter etiam
habetis hæc omnia, quid ſit edere, & uirtualiter
vnde dicatur, cuius gratia fiat, ſiue cui. qualis, &
ad quid: cætera videbimus infr. de induſtria núc
ſilentio inuoluēda. obiter tamen, quod de libel-
lo dictum eſt declarando, uerum eſſe hodie, non
olim, auth. offerat. C. de lit. cōte. d. l. 1. §. 1. ff. de e-
dē. & fere per totá Italiam ita ſeruatur: ferè dixi,
quia Apuli hoc non faciunt, vt per Roſ. in quo
lo. offera. lib. in prin. imò quòd d. authen. offera-
tur, etiam quoad inducias deliberatorias, con-
ſti. regni. correcta eſt, incip. dilationes, ad fi. de di
la. & eſt libellus conuentionalis, de quo etiam
in l. edita. infr. eo. ad differentiam contradicto-
rij, de quo in l. 1. C. de his qui po. no. Bar. in l. cer
tum, in §. ſiquis abſente, in fi. ff. de cōn fe. & cita
torij ad effectum interrumpendæ præſcriptio-
nis. l. fi. C. de anna. excep.

In glo. rub. (diuiſione enim facilis eſt, ut per
Iaſ.

Iaſ.& alios)in prin.ibi.§ poſt. originem, dicẽdũ eſt, & primò, ut dixi in alijs lectur. & addendũ
15 ultra, † exemplum materiale Roſ. in libel. ſuis, in quib.ac.primum, & ſecũdum decre.inter po. col.3.par.4.quod parum eſſet habere aquam in puteo,niſi etiam hauritorium haberemus,ad ꝓpoſitum tamen, quod ſic modica foret utilitas primi decreti, niſi ſecundum quoque adhiberetur, de quibus in l. ſi finita, in §. Iulianus.ff.de dam.inſec.contra opi.eorum,qui uolebant non in omnibus perſonalibus actionibus locum habere, ſed in cauſa damni infecti tantum, in qua id ſolum iure cautum reperitur.l. prætoris officium.l.prætor,eo.ti.& ratione prædicta male, ut per eum.quòdque parum curarentur actus iudiciarij, niſi eſſent executionis effectus, ut inquit Signo.conſi.54.col.1. ad fi.inferendo amplius, & ob id, ſententiam die feriata executioni mandari non poſſe. & quod deniq; ad idem fruſtra eſſent Nomothetæ, ideſt legum latores, qualis Solon apud Athenienſes, & apud Lacedemonios Lycurgus, niſi eſſent nomophilaces, ideſt ipſarũ cuſtodes. imò quòd ſine magiſtratibus uiuere non poſſemus, nec ſine iuſtitia, ſecundum Bal. in l.1. in 5.col. C.de iure libe. dicentem etiã hac de re, non mirum eſſe, ſi conſuetudine, & præſcriptione ſimul acquiritur merum imperium: quod nil aliud eſt,quam habere gladij poteſtatẽ ad animaduertendum in homines facinoroſos. l.imperium. ff.de iu.o.iu. quòdque factæ ſunt leges,ut humana coerceatur audacia, & ut tuta ſit inter improbos innocentia.cap. factæ autem ſunt leges.4.diſ.l.congruit.ff.de offi.præſi.

Nec ſit iuriſdictio tandem in territorio, tanq̃ in re inanimata, aliter quàm ſeruitus in fundo ſeruiente,uel dominante:in magiſtratu vero, tãquam in ſubiecto animato,ſine quo per ſe nihil agit. Bal.in c.1.in §.adhoc,col.2.de pa. iu. fir. in uſib.feu. & ut hic.ita etiam glo.dicit in cap.duo ſunt,in uerbo,in quibus.96.diſ.& in c. commiſſa,& in c.ubi periculum, in §. præterea,de elect. in 6.Abb.in rub.de reſcrip.in prin.Ancha.conſi.205.colu.1. & conſi.218. ad fi. & Ro.conſil. 322.colu.penu.

Secundò,paulo poſt,ex eadem glo.habetis cõ
16 tinuationem huiuſce tituli † ad præcedentes: ꝙ cum dictum fuerit ſuprà, de magiſtratibus, conſequenter erat uidendum de iudicijs, quæ per eos exercentur, ſed quia iudiciorum præparatorium eſt editio, ideo de edendo dicitur.

Et qua continuatione infertur, præparatoria neceſſariò præmitti debere.

Quòd ex eo probatur etiam,quia actio ad exhibendum eſt præparatoria rei uẽdicationis. l.j. & 2.ff.ad exhibẽ.& ipſam ſemper præcedit,qua de re non poſſunt in eodem libello cumulari, Bar.in l. 1.in fi.ff.de priua.delic.Cy. in l. ordinarij,in prin.in 2.q.C.de rei uen.

Et idem in querela dicendum eſt, quæ ſimiliter præcedit neceſſariò peti.hær.cuius eſt præparatoria.l.qui de inofficioſo.ff.de inoffi.teſta.

Nec ſecus in poſſeſſorio, cuius commodum maximum eſt.l.is qui deſtinauit.ff.de rei uen.§. commodum,Inſti. de interdic. præceditque neceſſariò proprietatis q. l. incerti. C. de interdic. plenè omnes in l.naturaliter,in §.nihil commune.ff.de acqui.po. & quòd hoc tantum ſit dicere,quantum eſt, quòd cumulari non poſſint ſimul,ut ſupr.& ratione ordinis firmat Bart.in l. edita,in 6.col.infr.eo. Et idem in primo decreto dicimus, quod ſit præambulum ad ſecundũ. l.ſi finita.§.Iulianus,& ibi idem Bar.ff. de dam. infec.tradit Iaſ.in l.iubere cauere.ff.de in.o.iud. Et in iuſſu patris antequã adeatur hæreditas. l. ſiquis mihi bona.§. iuſſum .ff.de acquiren.hær. Et in bo. po.gratia litis agnoſcendæ. l. poſthumus.§. fi. ff.de inoffi. teſta. quæ eſt præparatoria querelæ, ſi filius emancipatus exhæredatur, ut ibidem. Et in publicatione proceſſus,antequã concludatur in cauſa.l.probatam, & ibi Bart. C. de ſenten.plene Maran.in ſpecu.pra.fo.64.co.4. uer.undecimus actus.& diximus in l.admonendi.ff.de iu.iein.

17 Quorum omnium † ratio forte ea eſt, quia deſtructo ordine perueniendi ad finem,deſtruitur finis.l. oratio. ff. de ſponſa.l.Neſennius, iuncta ſeq.ff.de excu.tu.& quia in ſimili,ſi legatum relinquatur alicui vt tutelam gerat, eidem non debebitur,niſi tutelam geſſerit,ut inquit Bal. in l.generaliter,in 6.col.C.de ep.& cle. & maximè quia ordo iuris eſt,ut heri dicebam,qui peruerti non debet,poſt Bar.in l.uxorem,in §.teſtamento. ff. de lega. 3. declarat idem Bald. conſi. 326. colum.2.uol.1.

Verum, quod iſta continuatio tuta non ſit, nec ſolida, quòd præparatoria ſemper præmittantur,argumentis oſtenditur: nam actio ad exhibendum (quod proximè etiam teſtati ſumus) eſt præparatoria rei vendicationis.d.l.ordinarij. C.de rei uen.& tamen poſtponitur titulo prædicto de rei uend.

Cui difficultati reſponderi poteſt, ut hic per Iaſ.& per me latè in 2. lectu. ubi trado quinque ſol. Nouiſſimè tamen aliam addentes,& veriſſimam quidem, quod licèt ratione prædicta debuerit præcedere titulum de rei uen.alio tamen reſpectu poſita eſt, ut dicam ſtatim. interim ita ſoluit glo.in rub.C.de bo.po.contra tabu. & eſt argu.in l.pater Seuerinam,in §.conditionum.ff. de condi.& de.& in c.olim,de reſcrip.& in cap. Raynutius, & ibi not.de teſta.quod demonſtratur, non poſt titulum de rei uen.& de peti. hær. & non ante,& quòd ſit præparatoria rei uendicationis,poſita fuit,quia eſt perſonalis in rẽ ſcripta.l.3.§.eſt autem.ff.ad exhi.inuẽta ad ſimilitudinẽ realiũ,ut inq̃t glo.in rub.ff.ſi cer.pe.& huiuſmodi q̃dẽ,ut neceſſariò ſeq̃ debuerit exẽplatũ exemplar præcedere.l.in teſtã magna.ff. de condi.& de. & ita in ſpecie ẽt arguit Butige. præcep. in præallega.rub.ſi cer.pe.in 8.col.& ad propoſitum

tum dicit Barto.in ſimili,in l.unica, ut ibi refert Dec.lect.5.in 5.not.C.de ſent.quæ pro eo. & eſt uerum,ꝙ in factis non habentibus certam natu ram, uel quantitatem, totum intereſſe debetur: nec habetur conſideratio dupli,quia nec eſt ſim plum,cui poſſit adaptari.

Eoq; magis,quia accidens eſt, ꝙ agatur actio ne ad exhibendum, ex quo agens non compelli tur.l.1.C.de alie.iu.mu.can.fac.c.examinata, de iudi.naturale autem ꝙ ſit perſonalis in rem ſcri pta.d.§.eſt autem.natura & non accidens atten-
* ditur.l.qui habet.ff.de tut.ergo. & ita tenent *
omnes,licet Dec.dicat, hoc uerum eſſe in rebus immobilibus,non in mobilibus.l.1.C.ad exhib. l.1.ff.eod.not.in l.ad rem mobilem.ff.de procu. & in l.2.in §.1.C.quando & quib.quar.pars de-bea.lib.10.ubi aſſignatur ratio, quam idem De cius adducit, ex quo immobiles latere non poſſūt, mobiles autem ſic: & male, quia ſi utilis eſt, ut in d.l.1.dicitur,ſequitur neceſſariò,ꝙ nec i mo-bilibus erit neceſſaria.

Tamen pro opi.Decij conſidera, ꝙ text.dicit alibi,hoc idem ordinatij iuris eſſe, i l.ordinarii. C.de rei uen.& à prima ſol.non recede.

Secundò inſtatur adhuc contra prædictā con-tinuationem,& illationem glo.ꝙ verè non ſint, quia editio actionis bene eſt præparatoria iudi-cij,& hac ratione præmitti debuit, ſed non alia; quæ inſtructoria cauſæ dicuntur, ut teſtes,inſtru menta, & rationes.l.1.ff.de fid.inſtrumen. c.per uenit.extra,de teſti. & non immeritò, quia alia etiam ſunt, quæ inſtrumenta appellantur, & tñ non inſtruunt cauſam,ut illud,quo fundus coli tur,& de quo in l. quæſitum. ff.de fun.inſtru. & inſtrumentum, id eſt ſexus,in caſu c. fraternita-tis.de frigi.& male.declarat Barba. latius in c.1. nu.25.de proba.

Cui difficultati etiam reſpondent omnes,con tinuationem ſaltantes,præcipuè Franc.Tig. qui fuit præceptor Barto. ſeu à quo Piſis omnia ha-buit,ut dicit Ang.in l.ſi quis ſeruo.ff.de ſol. Bal. Fulg.Paul. de Caſt. & Iaſ. ſatis eſſe, ꝙ aptitudine & potentia poſſint eſſe præparatoria,ſi in libello fiat eorum mentio,quoniam tunc ante litē con teſtatam edi deberent, à quo tempore iudicium formari dicitur.l.amplius non petitum.ff. rē rat. hab.ſentiunt Inno.& alii,in d.c.1.& Barto. in l. poſtquàm.in §.dies,ut lega.no.cane.& non eſt à ratione alienum,quod ex multis,in aliis lec. ma ximè ſecunda probamus.

Adde nouiſſimè Bald.alibi dicentem,adeò ue rum eſſe,aptitudinem & potentiam conſiderari poſſe his modis,ut actum repræſentent, conſil. 241.colum.1.ad ſi.uolum.1.& per glo. in §.præ iudiciales,Inſti.de act.& in prin.de re.di.eo.lib.

Vel & melius,ꝙ imò hæc quoque præparato ria dicuntur, ediq; debent ante litem conteſta-tam,ſi fuerint propria uel communia.l.1.§.eden da ſunt omnia.ff.eod.& fuit reſponſio Abb. in d.c.1.in 6.col.de prob.

Vel & ultimò,ꝙ de editione propriè intelle-xit,& impropriè: propriè ante lit.conteſt. impro priè uerò poſt,argumen.in l.2.ff.de offi.procon. ſenſitq; glo.noſtra hic, in ſecūda continuatione. & ſatis eſt,ꝙ continuatio poſſit ut in pluribus uerificari, quemadmodum in ſimili dicit glo. in l.ſiuns quoque.in §.puto.ff.de har. inſti. quā ex-tollit Aret.in l.1.col.pen.de teſta.

18 † Et maximè in editione actionis,in qua indi cij fundamentum conſiſtit.l.1. ff.de eden. l.edi-ta.infr.eod.l.ſi pupilli.§.uideamus.ff.de neg.geſ. l.1.ff.de offi.aſſeſſ.

Tertiò oppono,ꝙ editio libelli non poſſit eſſe præparatoria iudiciorum, cum à citatione inci-piant.§.fin.Inſtit.de pœ.te.liti.

Et ſepoſitis aliorum ſol.(multum enim labo rat idem Iaſo.hic) ut dicebam aliàs reſpondeo,
19 † ꝙ imò iudicium propriè incipit à lit.conteſt. l.amplius non petitum, allegata etiam ſupra,ff. rem ratam hab.c.1.de lit.conteſt.

Et hinc eſt nouiſſimè, ꝙ bon.poſ. agnitio,eſt actus iudiciarius, & tamen citationem non re-quirit.l.ſi.C.qui admi.Barb.in rub.eo.ti. col.3 2.

Quòdq; non eſt de proceſſu, ſecundum Ale-xand.in rubr.de in ius uocan.& Canon. in cap. quoniam contra. de probat.

Et ꝙ denique ſecundum iura antiqua,licebat iſta ratione actionem mutare uſque ad litem cō-teſtatam,ut uidebimus in l. edita.C.de eden.tra-dit Bart.in l.cum quærebatur,in §.fin.ff.iud.ſol. Aliæ eſſent etiā difficultates tangendæ, ſed quia in aliis lectu.dictum eſt ſatis,non inſiſtam nunc aliter.

20 Sed nunquid ex præparatoriis † inferatur ad
* præparatum. omnes * dicunt,quòd ſic,ſublato prius tamen obſtaculo.l.quod per manus, de iu re cod.ut hic per Dec.& Rip.in rubr.de iudi.nu. 11.& bene, propter cōnexitatem. l.quiſquis, & ibi Bart.C.de agric.& cenſi.lib.10.adeo, ut uen-dita ſeruitute rei, res ipſa etiam uendita uidea-tur.l.ſi aquęductus.ff.de contrahen.empt.l.1.ff. ſi uſufr.pe.l.3.§.qui habet. ff.de ſer.ruſt prædio. tradit idem Bart.in l.1.in 2.colum. ff.de no.ope. nuncia.dicens,ſi cui præcedentia permittantur, ꝙ eidem quoque ſequentia permitti uidentur. & probatur in l.qui proprio, in §. itē quæritur. ff.de procu.& ut infra latius, nec ad propoſitum (quod uulgo aiunt) bona ſit illatio, niſi ex præ-miſſis fiat.l.Papinianus exul.ff.de minorib.l.Sti chum.§.naturalis.ff.de ſolu. l.qui ad certum. ff. de act.empt.

21 Et ſi mulier † reperta ſit in præparatoriis a-dulterii,arguitur adulterium hac ratione, debet que dote priuari. l. qui domum. l. & ſi amicis domum.l.quod ait lex.ff.ad legem Iul. de adult. c.plærunque,de don.int.uir.& uxo. & fuit opi.
* Bal.magis * communis,in c.tuæ, de procu.

Qui dicit etiam in l.aduerſus, in 2.colum. C. de fur. ꝙ oſculum confunditur cum adulterio, ex quo præambulum eſt ad illud naturaliter or-dinatum

dinatum.& ita quoq; tenuit Bar.in l.capite quinto. ff.ad legem Iu.de adul. & Abb.in c.tertio loco,in pe.col.de proba.

Quod lege etiam,ultra ſupradictas,& ratione probatur: lege,quia ſic vaſſallus priuatur feudo, ſi ludere cum domina inuentus ſit,& in præparatorijs veneris.c. 1.§.1.quib.mo.feu.amit.& licèt in uaſſallo loquatur, & in materia feudi, in qua ſpecialis, & extraordinaria conſuetudo ſolet attendi, nec ad conſequentias trahi, ut per Bar.in l.ut iuriſiurandi, in §. ſi liberi.ff.de ope. liber.& Alex. in l. diuortio, in §. ſi fundum,in 2. col.ff.ſolu.ma.plenè Cur.iuni. conſi.26. nu. 11. par. 1. extendetur tamen ad caſum noſtrum ,in naturali ratione fundatum,ut ibi, quoniam uiolatur naturalis ſocietas.l.aduerſus.C.de crim.expi.hæ.Ro.conſi.212.in 2.col.& per locum à ſpeciali probatur inductio. d.c.1. ex his quæ habentur in l.Caii Caſſij. ff .de fideicom. lib. Ratione vero ob criminis deteſtationem, quoniam atrociſſimum reputatur.l.auxilium , ubi glo. not.ff. de mino.Gramma.deci.74.nu.14.

Vel quia maxima afficitur iniuria maritus, uiolaturq́; ſocietas maritalis (ut proximè dicebam) & hoc idem ſibi eſt grauius, quàm homicidium filii.l.codicillis.§.pen. ff.de lega.2. tradit Bald.in l.fi.in pen.col.de ſeri.& in c.ex parte, in 2.de conſue.& præcipuè (ut dixi)quia ex præparatoriis infertur ad præparatum, & quia præſumitur quid ſemper ſubſecutum ex præcedenti tractatu.l.1.ff.de indi.Bal.in d.c.ex parte.

Tamen uerior uidetur opi. contraria ex multis,& primò ultra dicta aliàs,quia conſiderandũ eſt in adulterio duplex eſſe principium: quoddã præparatorium & remotum, quoddã uero propinquum & ſubſtantiale.l.ſi pecuniam. ff.de cõdi.ob cau.ſed ſi in præparatoriis veneris reperiatur principium præparatorium eſt, & remotũ: ergo non propinquum & ſubſtãtiale, quia multa tractantur,quæ non perficiuntur , dicit Bald. in l.multum intereſt, colum.2.C.ſi quis al.uel ſibi . eſtq́; tota uis in concluſione l. ſi voluntate, ubi idem Bal.C.de reſcin.uen.d. plenè Deci.cõſi. 11.col. 1.uol. 1.ergo nec dote priuabitur.

Secundò,quia homicidium eſt maius adulterio.c.ſi quod uerius dicitur.33.q. 2.Fel.in c. at ſi clerici,de iudi. inq́; eo ordinaria pœna non punitur is,qui nõ perfecit.l. 2.& 3.ff.ad legem Iul. de ui priua.l.is qui cum telo.C.ad legem Cor.de ſica.ergo nec mulier in præparatoriis veneris inuenta,quia ſi de quo magis uidetur ineſſe & nõ ineſt,conſequens eſt, ut nec inſit de quo minus. l.relegatorum.§.conſtitutum. ff.de interdic. & releg. c.ſi Paulus.32.q.5.

Et idem in ueneno dicit Flo.in l.item ſi obſtetrix,in princ.in 1.col.ff.ad legem Aquil. in adulterio, ueneno,homicidio,& falſo, Gramma. latè,deci.74.allega.etiam ſupra,per totum.

Tertiò, quia leges, huiuſcemodi pœnas pro delictis imponentes , ut plurimum loquuntur per uerba temporis præteriti perfecti, ſi hominẽ occiderit, ſi à uiro receſſerit, ſi uenenum propinauerit.l. 1 .ff.ad leg. Cor. de ſica.præallega.c.plerunque, de do.int.ui.& uxo.l. 1. ff. de extraordi. cri. d.l. is qui cum telo.ergo ſatis non erit mulierem inuentam in præparatorijs adulterij,ut dote priuetur.d.l.1.§.fi.ff.quod quiſque iu. quæ pœna mulieri eſt maxima.l. 1.ff.ſolu.ma.l.teſtamento centurio.ff.de man.teſtamen.l.aſſiduis. C.qui pot.in pign.habe.

Quartò probatur per text.in §.quia uero plurimas,in Authen.ut li.ma.& auiæ. ponderando tria ibidem. Primò dum dicit, ꝙ ſolui nuptiæ nõ poſſint, niſi ex cauſa , & ſunt uerba proœmialia legis , ex quo facile ac ſine cauſa hoc idem fieri ſolebat ante dictam conſtitutionem. Secundò ꝙ ex cauſis ſolummodo ſoluantur,in d.§.nominatis . Tertiò ꝙ adulterium inter cætera exprimit & alia, ergo præparatoria ueneris excludentur, nec erunt in cauſa ut nuptiæ ſoluantur , & mulier dote priuetur.

Quintò & ultimò uidetur caſus à nobis aliàs allegatus, in c.literis, de præſump.ubi nõ poteſt iudex ſententiam diuortii ferre prætextu adulterii, niſi ex uiolenta præſumptione, per quam indubitanter carnis copula probatur, ut puta ſi teſtes dicant,nudum cum nuda , ſolum cum ſola in eodem lecto iacentes uidiſſe,ea (ut credebãt) intentione,ut ſe carnaliter cognoſcerent. imò ꝙ probabilis eſt etiam, ne dum uiolenta, ut p Abb. in c.quanto, de præſump. & nimirum ad propoſitum,quia directè probari non poteſt, & per rationes intrinſecas,ſed extrinſecas, quæ non præſumuntur, niſi exprimantur, ut pulchrè declarat Bal.in l.ſolam.in 1.col. C.de teſti. ergo non ſi in præludiis ueneris ſimpliciter reperiantur.

Et tenendo ſic, parum obſtabunt contraria , nam d.l.qui domum, & ſeq. incipiens, & quia micis, loquuntur in adulterio conſumato, & qñ quis conſentit delicto,præſtando domum delinquentibus , quo caſu non mirum eſt ſi tenetur, ex quo agentes & conſentientes pari pœna puniuntur.c. 1.de offi.deleg.eſtq́, cauſa cauſati,qui eſt cauſa cauſæ.l.manumiſſiones quoq;.ff.de inſti.& iu.& pondera dum dicunt etiam, ꝙ quaſi adulter punitur, oĩa longe aliena à caſu noſtro. Similiter quicquid ſit, tex.in d.l.quod ait lex, loquitur in filia inuenta, non in præparatoriis Veneris,ſed in ipſo crimine & actu Veneris, dataq; eſt etiam poteſtas dicto caſu patri & non marito, quia non eſt ueriſimile ꝙ ipſam interficiat.l. nec in ea.§.fi.eod.tit.

Nec ſecus intelligendum eſt , quod habetur in d.c.plærunq;.ut ſupr. oſtenſum fuit, nec repeto. & ſic opi.Bald.in d.c.tuæ, & in d.l.aduerſus. & Bar.in d.l.capite quinto, & Abb.in d.c.tertio loco, falſa, quantum ad prædicta.

22 Non † obſt. text.in c.1.in §. 1.quib.mo.feud.amit.quia ut dicebam aliàs, loquitur in caſu claro , ꝙ uaſallus priuetur feudo alternatiuè, ſi do-

minam

minam cognouerit, uel turpiter ludere cum ea
fuerit inuētus, quo caſu ad ueritatem ipſius ſuf-
ficit alteram partem eſſe ueram. l. ſi hæredi plu-
res. ff. de condi. inſti. nos autem in dubio, quorū
duorum non eſt par eademq; ratio. l. cōtinuus.
§. cum ita. ff. de uerbo. ob. quod nihil aliud eſt di
cere, niſi quod diſpoſitio legis eo caſu ultra pro-
cedit, in caſu autem noſtro eſt dubia, quomodo
reſpondet etiam in ſimili Bald. in l. cum ancillis,
col. 2. C. de inceſ. nup. & in dubio debet capi ea
præſumptio, quæ ſit excluſiua delicti. l. merito.
ff. pro ſo. præcipuè ubi debet eſſe conſummatū,
aliàs puniretur affectus, etiam quando ad actū
proximum delicto deuentum non eſſet, haud
dicendum. l. ſiquis non dicam rapere. C. de ep. &
cle. multa Gramma. in loco ſuprà, allega. deci.
74. col. 1. & Bal. conſi. 294. per totum. uolum. 1,

Vel & nouiſſimè ad d. tex. rñde, quod iure Lō
gobardorum loquitur iniuſto, & ſine ratione,
quod etiam aſininum appellaint, ut per Bald. in
authen. dos data, in 2. col. C. de do. ante nup. &
Iſer. in c. 1. in §. fi. de no. ſen. in uſib. quod refert,
& ſequitur Maran. in diſpu. ſuis. 2. nu. 34. nec ad
caſum noſtrum aliquo modo trahendum, præci
puè, quia iure Ro. uiuimus, ut in d. locis not. Et
minus rurſum facit ratio, quia non eſt conſide-
rabilis, ut mulier dote priuetur, ex quo adulte-
rium ex eo non probatur, nec ex iſtis præparato
riis infertur ad præparatum, quod etiam, cum ſu
pra ſatis oſtenſum ſit, ſilentio inuoluo.

23 Sed quid in mandato, † an ex præparatoriis
inferatur ad præparatum? uideretur dicendum
quod ſic, quia ſi procurator conſtituatur ad con
trahendum, uigore contractus poteſt etiam ei-
dem ſolui. l. quod ſeruus, in fi. ff. de ſolu. tradit
Bar. in l. filiæ. ff. eo. ſignanter dicens, ſi quis man
det alicui, ut contrahat, quod eidem mandare ui
detur, ut ſolutionem recipiat. Et idem in l. qui
procuratorem. ff. de procu. ubi habens mandatū
ad litem inchoandam, illud idem habere uide-
tur etiam ad eam perficiendam. Et ſi minoris
nomine, læſionis prætextu, reſtitutio petita ſit, re
ſtitutorium iudicium accipere etiam compellit.
l. qui proprio. §. item quæritur. ff. eo. & not. in l.
ad rem mobilem. ff. de procu. & in l. inuitus. C.
eo. tamen opponitur, quia imò conſtitutus ad
agendum, appellationem proſequi nō tenetur,
præallega. l. inuitus. c. non iniuſtè, eo. ti. Rota de
ci. 373. in nouis Bal. in d. §. item quæritur, colu.
4. et uidetur caſus ī l. 1. in §. igitur. ff. de exer. ac.
vbi præpoſitus ad locandum, nō uidetur præ-
poſitus ad exigendum, intellige locationis pen-
ſionem. Idq; clarius in l. hoc iure. ff. de ſolu. ubi
hoc iure vtimur, ut litis procuratori haud rectè
ſoluatur. tradit Bar. in l. ſtipulatio iſta, in §. ſi ſti-
puler, in 3. col. ff. de uerbo. ob. Et in c. Nicolao,
de ap. ubi qui habet mandatum ad iudicem im-
petrandum, quod eſt præparatorium litis, non
intelligitur habere id ad ipſam litē ꝓſequendā.

Et ſi denique iudex delegatus ſit in cauſa poſ
ſeſſorii, quæ eſt præparatoria petitorii, non pro-
pterea cognoſcet petitorium. l. ſi de proprietate.
C. ſi a nō cōpe. iud. ſue. ap. c. 1. de ſeq. po. & fruc.

Et hæc opi. uerior eſt, quoniam mandatum
ſtricti iuris eſſe dicitur, non facilè extendēdum,
uulga. l. diligenter. ff. man. cap. cum dilecta, &
ibi not. de reſcrip. & ita tranſit Deci. hic, poſt
Ro. conſi. 330. col. 3. & 4. & ultra eum, conſil.
461. in 1. & benè. Præſertim, quia cauſa ap. à pri
ma diuerſa eſt penitus, & ſeparata. vnde eſto ꝙ
appellare debeat, ſi ſententiam contra ſe reporta
uerit, non tamen hac ratione ap. proſequi tene-
tur. & ita declarat Bar. in l. cum & iudices, in 2.
col. C. de iu. cal. Et quo ad ſecundū, & tertiū,
quia ſolutio requiritur ſpeciale mandatum, ut
idem Bar. dicit in d. §. ſi ſtipuler, & eſt caſus in
l. uero procuratori, ī prin. & in l. qui hominem,
in §. ſi gener. ff. de ſolu. etiam ſi ſit pater, inquit
Abb. in c. cum M. in 3. col. de conſti. imò (ut dixi
ſuprà,) ſi quis à procuratore mutuam pecuniā
accepiſſet, uel cum eo aliter contraxiſſet nullo
actu domini interueniente, quòd ei etiam ſolui
poſſet, d. l. quod ſeruus. Bat. in l. eum qui ita, in
§. qui ſibi aut filio. ff. de uer. ob. Quoad quar-
tum uerò, quia limitate ad impetrandum tantū
fuerat conſtitutus, nec erat conueniens, quòd
ſe ad litem proſequendam ingereret. l. in agris.
ff. de acqui. re. do. l. euictis. ff. de uſu. cum ſimili-
bus. Et quo ad quintum denique, quia poſſeſſo
rium, & ſi præambulum ſit petitorij, nihil tamē
cum eo commune habet. l. naturaliter. §. nihil
commune. ff. de acqui. po. & quia ex diuerſis nō
infertur.

Ex quibus dubium facientia ſublata mane-
bunt, nam primum procedit in peculio, cui ſer
uus præpoſitus ſit, ut exactioni præpoſitus ēt
uideatur, quia eſt quid vniuerſale, vt hæreditas.
l. peculium. §. ſi ære. ff. de pecu. Bar. & alii in rub.
ſolu. ma. ad fi. nos autem loquimur in mandato
ad certam rem ſpecialem ut ſuprà.

Et ſimiliter ſecundum, ſecum reſponſionem
habet, ut in mandato agendi procedat, quod ad
litem perficiendam etiam extenditur. l. qui cum
maior. §. accuſaſſe. ff. de bo. lib. l. in ſeruitutem. §.
petiſſe. ff. eo. eſtq; ne argu. in l. cum Syllanianum,
in §. fi. C. de his quib. vt indi. Nec ſecus tertium.
ex quo vnum ſine altero ſtare non poteſt, fitque
dicto caſu reſtitutio, ut agatur, & ſic neceſſariò,
cum unum ab altero pendeat, cōnexumque ſit,
ex præparatorio infertur ad præparatum. & not.
in d. l. ad rem mobilem, & in d. §. item quęritur.
& dubium non habet. Vel fac regulā quicqd
dicatur, quòd imò etiam in mandato, ex præpa-
ratorijs ad præparatum inferatur, ut per glo. in
d. l. ad rem mobilem. ff. de procu. & iam oſtēſum
fuit propter connexitatem, quod Iaſ. in l. 1. in 1.
col. C. de tran. etiam declarat plenè Caſſane. cō-
ſi. 1. nu. 29. Cur. iuni. conſi. 19. nu. 16. uol. 1. & ad
contraria reſpondeas ut ſupra.

Verum adhuc quæritur, de alia not. q. ſi epi-
ſcopus

ſcopus abſoluat aliquem à iuramento, & quidẽ
ad effectum agendi, quia dicat contractum ſimu
24 latum, uel uſurarium, an poſſit † cauſam princi
✻ palem etiam terminare, ✻ communis opi. eſt, ꝙ
ſic, per regulam ſupradictam, quia iudex præpa-
ratorii eſt etiam iudex præparati, & originaliter
eiuſdem Bald. in l. ordinarij, in 1. col, C. de rei uẽ.
quem ſecutus eſt etiam Alex. in l. quotiens. C. de
iudi. & conſi. 58. ad fin. uolum. 1. & fuſius, ut Pe
traſanc. teſtatur ſing. 88. & communem dicit in
ſpecie Deci. in rub. extr. de iudi. colum. 2.

Et pro ea uidetur caſus clarus, in c. de pruden
tia, de don. inter vir. & uxo. ubi iudex eccleſiaſti-
cus, & ſic incompetens, ratione matrimonii, qđ
eſt ſpirituale, efficitur competens, & cognoſcit
etiam de dote, deq; materia al.às, in c. tuam, de
ordi. co. & in l. Titia, & ibi Bar. ff. ſolu. matr. ergo
& ratione iuramenti quoque in caſu præſenti,
quoniam hmői eſt. c. & ſi Chriſtus, de iureiur.

Et ad idem etiam in l. minor, in fi. princ. ff. de
mino. ubi ſi cognitione prætoria fundus mihi a-
blatus ſit, eadem etiam reſtitui debet, & con-
gruit. cap. 1. de reg. iu. Auth. è contra. C. de repu.

Nec ultimo loco uidetur poſſe diuerſitatis ra
tio aſſignari, ſi iudex conuentionis cauſam recõ
uentionis audit, & utranq; debito fine terminat
c. 1. de mu. peti. cu. non etiam poſſit ẽps hoc caſu
de cauſa principali cognoſcere.

Contrarium autem tenuit Pau. de Caſt. in d. l.
ordinarij, & multa ꝓ eo etiam adduci poſſent,
ut dixi alias, ſed nunc ſatis ſit adducere text. qui
in indiuiduo hoc idem probet, in l. 1. C. ad exhi.
ubi præſes fuit iudex in actione ad exhibendum,
& ſic præparatoria, & tamen in actione reali a-
lius cognouit.

Breuiter mihi placet Bal. opi. non ex ſupradi
ctis, tamen; quoniam tex. in c. de prudentia, ſpe
ciali ratione procedit, & in dote, quæ eſt acceſ-
ſorium matrimonij, & ſine controuerſia ſequi
debet ſuum principale c. acceſſorium. de regu.
iur. in 6. c. accedens. ut lite non conte. Abb. in
c. ex parte. col. 2. de reſti. ſpo. Bal. in l. & ſi cõ-
tra. ad fi. C. de uſu. plene Caſſa. conſi. 43. nu.
14. & facit quod habetur in l. 3. ff. de iur. dot.
Secundum etiam parum probat, quoniam iu-
dex erat competens, hic autem non, uel dic, ꝙ
de facto id uerum ſit, ut fundus ablatus teſti-
matur, quia quæ de facto fiunt, de facto debent
retractari, & ad hoc ille tex. ſolet allegari. Et mi
nus tertium, quia id eſt ex regula l. cum Papi-
nianus. in fin. ibi, cuius enim in agendo. C. de
ſen. & quia non debet licere actori, quod nõ li
ceat etiam reo. Rota deci. 104. col. 1. in nouiſ.
& Deci. 353. in fi. eo. lib. & in regu. non licet
plenius. de reg. iu. in 6. longe diuerſa a caſu no
ſtro. Ea igitur ratione ſolum, ut dicebam alias,
tenenda eſt, totum enim pendet a competentia
uel incompetentia iudicis, quia eſto, ꝙ actu in
competens ſit, potentia tamẽ eſt competẽs, quo
caſu ſtatim petita abſolutione a iuramẽto, fit cõ
petens actu. l. quæſitum. §. illud fortaſsis. ff. de
lega. 3. uulga. l. pe. ff. de milit. teſta. alias a lai-
co non differret, qui in cauſa eccleſiaſtica nun-
quam nec actu, nec potentia competens effici
poteſt. c. laicos. & ibi Abb. col. 2. qui filij ſint le
gi. pulchrè Ang. in l. 5. C. de iudi. & quia plus
eſt, ꝙ cauſa incidat, quàm quòd ſit præparata,
& nihilominus incompetẽs de incidenti cogno
ſcit. l. quoniens. C. de iudi. ergo multo magis
epiſcopus hic præparatam. Nec obſt. tex. in l. 1.
ad exhiben. quia cognouit iudex datus a præſi-
de, per iudeq; eſt, ac ſi ipſe cognouiſſet. c. ſanè. de
offi. dele. l. 1. §. qui mandatum. ff. de offi. eius.
& probatur hæc reſponſio in l. ſæpe. & ſeq. ff. de
offi. præſid. & ſentit quoque Cur. hic, & bene.
& quia cum eſſet dubitatio ibi apud legiſlatorẽ,
nunquid filia quæ matri ſucceſſerat, non obſtan
te uenditione patris (ancilla enim ab ipſo fue-
rat alienata) poſſet agere tanquam domina ad
exhibendum, & decidatur ꝙ ſic, omni alio ca-
ſu præſupponitur habilitas, & ſic, quòd iudex
ſoret competens. l. qui teſtamento. ff. de teſta.
c. 1. de æta. & quali. in 6. & iſta ſufficiant.

25 In ea. glo. ibi, & nota. habes, quòd hic † de
triplici æditione agitur actionum, rationum, &
inſtrumentorum, & eſt uerum, & in legibus ꝑ
eam alleg. ſed uidetur defectiua, quia acta omit
tit, & nihilominus in eis iudicij ſubſtantia con
ſiſtit, & cauſæ deciſio, & de quibus etiam ſpe-
cialiter tractatur in l. 2. infra eo. Saluant ſcrib.
præcipue Fulg. omiſiſſe de induſtria, quia appel
latione inſtrumentorum ueniunt acta. l. 1. ff. de
fi. inſtru. tradit Bart. in l. in fraudem. in §. ne-
que. ad fi. ff. de iure fi. & ex eo etiam liquet, qꝫ
debet intelligi ſecundum leges allegatas, in qui
bus fit (ut diximus) de actis mentio. Bart. in l.
non ſolum. in §. ſi liberationis uerba. ff. de libe.
lega. Quæ reſolutio tamen dubitabilis eſt, quo-
niam hac ratione debuiſſet etiam omittere edi-
tionem rationum, quæ pariter ueniunt inſtru-
mentorũ appellatione. l. ſcripturas. C. qui po.
in pig. ha. firmat Bar. in l. 1. C. de iu. cal. & ta
men non omiſit. Imò, ut inquit Bar. in l. 1. in §.
1. ff. de edeu. non eſt uerum, quòd inſtrumen-
torum appellatione ueniant acta, & probatur
in d. §. neque. ubi inter hæc duo copula poni-
tur, quæ diuerſitatem arguit copulatorum. glo.
in rubr. de iur. & fac. igno. Bart. in l. ſed & re-
probari. in §. amplius. col. 4. ff. de excu. tut. Et
26 † ideo ſi ſtatutum puniat falſitatem inſtrumen
ta, locum non habebit in falſificante acta, ut per
Gaudi. latè in tracta. maleſi. de fal. col. 4. & Ri
mi. latius, atque alios dicentes ſuppleri per gl.
in rub. ff. eo. quæ de actis etiam mentionem fa
cit, & bene. Sed conſidera etiam quo ad ſupra
dicta, ꝙ ſecundum communem uſum loquẽdi
non ita appellatione inſtrumenti continentur
rationes, ut acta, quod præſenſit etiam Bar. in d.
l. 1. de iuram. calum. & maximè attendi debet, cũ
ſit in exaudiendis ſermonibus, & verbis legum
poten-

potentiſſimus. l. librorum. §. quid tamẽ Caſſius. ff. de leg. 3. Pau. de Caſt. conſil. 40. ad fin. uolum. 2. nec probatio ipſius neceſſaria, quãdo illuſtres Doctores ita eſſe teſtantur, ut Bar. in loco præall. fuitq; dictum Cur. Senio. conſi. 74. col. 27. relati per Sauilia. conſi. 325. col. 2. uol. 2.

Nec officit, quòd inter inſtrumenta & acta ponatur copula, in d. §. neque, quia ponitur iter genus & ſpeciẽ. l. fi. §. cui dulcia. ff. de ui. tri. oleoq; lega. & ita idem Bar. reſpondet ibidem, & probatur in rub. infr. de ſer. & aqua. & per glo. in l. 1. C. de rer. permut.

Et minus quod de ſtatuto dictũ eſt, quia forte, ut dicebam aliàs, propter criminis deteſtationem, id inductum eſſe uidetur.

Vel & melius, quòd imò uerificetur in falſificãte etiam acta, ex quo ſecundum communem vſum loquendi debet intelligi, ut per eundem Bart. in rubr. ff. de nou. ope. nunc.

Verum adhuc difficultatem moueo, quare eſt cùm editio actionis ſit prius facienda, quàm rationum, inſtrumentorum, & actorum, ex quo in ea fundamentum iudicii conſiſtit, quòd nõ prius de
27 actione dixerit, † ut facit Iuriſcon. in l. 1. ff. eod. quàm de aliis. augetur difficultas, quia de actione in ſpecie eſt tractatus, actorum uerò in genere, debuitq; omnino hac ratione pręmitti. l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ff. ad legem Aqui. & tamen factum non eſt, ſed de rationibus tractatũ in l. prima, ĩ 2. de actis, ĩ tertia de actione, & ſucceſſiue de inſtrumẽtis ĩ aliis legibus, & malè: ſentitq; Ripa in d. l. 1. in princ. & non reſoluit. Cogita tu ſi pro ſolu. forſitan dici poſſit, in contingentia facti ita eueniſſe, ubi Iuriſcon. artificioſo ordine proceſſerunt, quod declarat Odoſt. in d. l. edita. nume. 2.

Vel aliter, quòd ordo literæ & compoſitionis attendi non debeat, ex quo conſtat de mente legiſlatoris. l. nec enim. ff. de ſol. firmat Bart. in authẽ. hoc amplius, in prin. C. de fideicom.

Vel & ultimò, cùm non poſſit concludens ratio aſſignari. l. non omnium. ff. de legi. dici poteſt id factum fuiſſe, quia ſic legiſlatori placuit, Bart. in l. hæreditatum, in prin. nu. 1. in fi. ff. ad l. Fal. & in l. ex facto, nu. 19. ff. de uulg. & pup. ſubſt. & ita licèt ad aliud, reſpondet Cy. hic. & facit text. in l. 2. C. de cri. ſacr. & in c. in iſtis. 4. diſt. & fuſius ẽt ſuprà diximus, nec repetimus.

In ead. glo. ibi, de edendo, id eſt de demonſtrã
28 do, ab edo, edis † uult dicere, & non ab edo, es, eſt, ideſt comedo, & bene: quod etiam hic declarat Odof. Hinc uidemus, ob id quod ab edendo, idus (diuiſio enim dicitur, quia diuiditur mẽſis per medium) quaſi edus dicebatur pariter ab edendo, quia dies epularum erat: ab edo edis igitur dici debet omnino ut prius. ſed declaratio, tanquam nota, neceſſaria non erat, ex quo uerba intelligenda ſunt, ne abſurditatem includant. §. ſed & quod principi placuit, ĩ ſt. de iu. na. l. Plautius. ff. de aur. & arg. lega. imò quando de mente conſtat, quòd mala grammatica etiam nõ uitiat, nec leges Priſciano ſubiacent. l. quoniam indignum. C. de teſtamen. Bald. conſi. 33. ad fin. uolum. 1. uerum abſurditas maxima eſſet aliter intelligere, & hoc ipſum à materia penitus alienum. l. 1. §. edere. ff. de eden. l. edita. infrà eo. ergo probabilis tamen, nec ſpernenda, ſtudium gratia. l. 1. §. quamuis. ff. de uen. inſpic. c. 1. de no. for. fide. in uſib. feu. optima glo. in §. cum ex aliena, Inſtit. de rerum diuiſione.

Sed ad idem opponitur, quòd ſatis eſſet ꝓuiſum per actionem ad exhibendum, nec tractatus iſte
29 fuerit neceſſarius, quod intellige † quo ad editionem inſtrumentorum, l. 3. §. pen. ff. ad exhib. l. non ignorabit. l. inſtrumenta. C. eo.

Soluit Alb. & primò, licet Cur. dicat, nihil eſſe quòd iure actionis ex illo titulo ſit exhibitio, hic autem offi. iud. & per actionem in factũ. l. 1. inſt. eo. l. ſi quis ex argentariis. §. pertinere. ff. eo.

Aliter Cur. quòd tit. ad exhibendum locũ habet quando inſtrumenta propria petũtur, & ſic à domino, iſte uerò, quando communia. d. §. pe. l. 1. §. edenda. ff. eo.

Quæ confundi uidetur per text. in d. l. 3. in §. ſciendum, & in d. §. pen. no. ubi non ſolum Dño actio ad exhibendum datur, uerum ẽt non Dño, ſi ſua interſit. Saly. latè in l. 1. in pen. col. infr. eo.

Et plana, ſepoſitis his omnibus, ac uera tradi, ſi dixerimus quòd cum per titulum ad exhibendum prouiſum ſit ad alium effectum, quã ſit per iſtũ de edendo. l. 1. ff. de eden. l. 1. & 3. ff. ad exhi. præalleg. §. ſciendum, non põt dici iſte uel ille ſuperfluus. & eſt ad idem not. theo. Barto. in l. ſi maritus. 1. in §. 1. in 1. col. ff. ad legem Iul. de adult. dicentis, quando duo ſunt auxilia eundem effectũ habentia, quòd non refert qualiter intententur, quòdq; diuerſa eſſe non uidentur, & nimirum, quia effectus regulantur à cauſis. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. ergo ſi effectus fuerint diuerſi, ſecus.

In ea. glo. ad fin. dum ſe remittit ad not. in rubr. ff. eo. quare ſic per gerundium dixerit author,
30 de edendo, † & non uerbaliter de editione, ut alibi de pactis, de tranſact. & ſimilibus, concluſiue habetur, quoniam relatum eſt in referente. l. aſſe toto, ff. de hæredib. inſtituen. authen. ſi quis in aliquo documento. infra eod. quòd hoc ideo factum ſit, quia neceſſitatem importat. & ſic trãſit Odof. Io. Fab. Inſti. de act. in rub. & alii hic, per Iaſ. relati, & habet colorem.

Sed Bart. & Docto. replicant, iure non probari, quòd gerũdium neceſſitatem importet, & ſic reſponſio glo. falſa. §. conſideremus in Authent. de trien. & ſem. §. cum igitur. ibi, nec eſt lex, quæ hoc dicat, de non eli. ſec. nub. eo. lib. & maximè: quia uidemus dictum fuiſſe de in ius uoc. & de poſtu. & tamen nemo inuitus id facere compellitur. l. 1. C. ut ne. inui.

* Et eſt ✱ cõmunis reprobatio: ſed iudicio meo glo. ſaluari poteſt, quòd de neceſſitate cauſatiua

intellexerit, non præciſa, & eſt rationabile, quia ſi quis uult obtinere & conſequi quod intēdit, actionem edere debet. l. qui accuſare. l. edita. infrà eod. l. 1. ff. de eden. Quæ neceſſitas, ut dicit Ripa, & benè, in rub. de in ius uoc. & de poſtul. conſiderari etiam poteſt, deducendo ut per eū; nume. 6. dic tu quòd glo. ita declarat in d. l. 1. ut ne. inui. & hoc modo ſignanter neceſſitatis uerbum, in l. fi. ff. de ſepa. nonnihil Bar. in l. imperiū, colum. 2. ff. de iuriſd. omn. iudic.

Et quod neceſſitatem præciſam non importet, aliàs in pulchra q. Alexan. ita decidit, eius q locauerat fundum ad decennium cū pacto francandi, ut id facere non cogatur præciſe, conſ. 28. ad fin. uolum. 4. quotidianumq; eſt.

Secundò reſpondet etiam Bar. poſt Pet. tamē, ꝙ ideo dixit de edendo, & non de editione, quia ſibi ſic placuit. l. 1. §. pueritiam, ff. de poſtu. noluit dicere, ut in ſimili ſuprà, quòd cum hæc ſint ad bene eſſe, parum curandum eſt: & præcipuè, addas tu, quia uidemus quoque dictum fuiſſe alibi de ſatiſdando, & de ſatiſdationibus, de iureiurando propter litem, & de iuramēto calūniæ, de contrahen. emp. de emptione & uend. & ſimilibus. & ita tandem tranſit Dec. & alij. nec obiiciatur refugium miſerorum eſſe ita reſpōdere, quoniam longe magis miſeri mihi illi uidentur, qui his tricis tempus terunt, & laborant in re, ī qua laborandum non eſt, cum nec poſſit concludēs ratio aſſignari, imò ꝙ ipſemet Iuriſcon. dixit in l. non omnium. ff. de legib. & in l. proſpexit. ff. qui & à quibus.

* Tertiò tamen tǹdet Bart. & eſt communis * reſolutio, quòd ſic dixit, quia intendit tractare principaliter de actu edendi, & non de effectu editionis: & principaliter dixi, quia incidenter etiam de ipſius effectu tractat in l. edita. infra eo. & quadrant quæ diximus ſuprà col. 1. poſt Bald. in l. ſi ex cautione, in 5. q. C. de non nume. pecu. plenè Purpu. hic, in princ. Quam reſponſionem etiam arbitrantur multi, Iaſ. Socin. Aret. & alii tutam non eſſe, dantes inſtantias, ubi gerundiū inuenitur, ibi de effectu tractari rei, de qua agiť, & de actu prout eſt in facto, etiam ubi uerbalia nomina poſita ſunt, ut per eos. & ſic nugis poſt poſitis, prima, uel 2. quòd arbitrarium ſit, tenenda eſt, & ut latius dixi in aliis lectu.

Et ſi à communi hac reſponſione recedere nolueris, poteris dicere, quòd in primam incidat, defenſatam ut ſuprà, q̄m ſenſus erit per gerūdiū fuiſſe ſic rubricam hic poſitam, & alibi, ut cauſatiuam neceſſitatem oſtenderet editionis, quæ omnino fieri debet. l. 1. ff. eo.

Id unum quoque non omittentes, ut Ripa dicit, cum gerundium prædictum non ſit hic à legumlatoribus indeterminatè poſitum, ſed cum adiectione præpoſitionis De, quòd materialis cā huiuſce tituli noſtri deſignatur. l. 1. §. nunc uideamus. ff. de coniungen. cum emancip. lib. & bene. dixi late in rub. de offi. ciuis.

Præſtantq; argum. hæc ad not. q. ſi in libello dictum ſit, quòd Titius inſultum fecit uulnerando, an intelligatur de inſultu † & uulnere, an ue-
31 rò de inſultu cum d. qualitate uulneris.

Breuiter Iaſ. hic, reprobando Salyc. in l. 1. C. de his qui lat. occul. tenuit, quòd de inſultu & uulnere intelligatur, duoq; ne maximè ſtringuor, ꝙ gerundium in uerbum reſoluatur, & ſenſus ſit, quòd inſultum fecerit & uulnerauerit. l. quiſqs. C. de dona. glo. in Authen. de non elig. ſecund. nu. in rub. & quia in libello ſemper ſit ſecūdum intentionem agentis declaratio. l. ſi quis intentione ambigua. ff. de indi. coniuncta l. abſentem. ff. de pœn. & ut per eum latius.

Sed opin. Saly. uerior uidetur, quam etiā Dec. hic ſecutus eſt, Purpur. & alii, quòd ſolum intelligatur de inſultu, cum d. qualitate tamen uulne-
32 ris, ex quo † gerundii natura eſt qualificare terminum, cui adiungitur. l. ſi quis maior. C. de trāſact. d. l. 1. in illis uerbis, reos occultando &c. C. de his qui lat. occul. & in indiuiduo uidetur caſus in l. illud, in §. fi. ff. ad legem Aquil. & hoc eſt quod dicebat Bart. in l. nunquam plura, in pen. colum. ff. de priua. delic. quando ſunt plura facta ad eundem finem & effectum tendentia, quòd unum tantum eſſe cenſetur. & magis in terminis conſi. 108. in princ. unde etiam uulgatum id probatur, ubi duo propter unum, utrobique unum tantum. l. qui libertatis. §. 1. & ibi Bar. ff. de euic. Iaſ. in l. quominus, col. 5. ff. de flum. propter coniunctionem actuum, & in delictis Bald. ita etiam declarat ſignanter per d. l. illud, in c. paſtoralis, in fin. de appel. & in l. aduerſus, in princip. C. de fur. & clarius in fi. & in l. quicunque. in 1. colum. C. de ſer. ſug. cum igitur unum ſit, uulneris eſſe non poteſt, quoniam (ut diximus) gerundium qualificat, ergo inſultus tantum, cum d. qualitate alterante. l. aut facta. ff. de pœn. l. Aquilius Regulus. ff. de donation. cum ſimilibus. & continuationem actus in argumen. ſic conſiderat etiam Iuriſconſul. in l. quod ait lex, in §. final. ff. ad legem Iul. de adult.

Ex quibus adducta ad oppoſitum per Iaſ. facilè tolluntur, quoniam uerum eſt, quòd gerundium in uerbum reſoluitur, ſed qualificando. l. 2. ff. ſi uſufr. peta. non faciendo quòd aliud ſit delictum ab inſultu ſeparatum, ex ſupra dictis, & ut in iuribus ad idem alleg. in quibus nō poteſt hoc modo conſiderari, ſed diſpoſitiuè potius.

Veriusq; uerba ſecundum intentionem agentis interpretari debere, ſi rationabilem patiantur interpretationem. l. quamuis. ff. de in ius uocan. l. 1. §. quamuis. ff. de uen. inſpicien. uerum hic rationabilis non eſſet, ſed contra expreſſam iuris determinationem, ergo admitti non debet, & quia etiam, ut dicebam aliàs, à propria uerbi ſignificatione recederemus, ut per Alexand. in l. diuortio, col. 5. ff. ſol. mat. & facit etiam quod dicit Angel. in l. in ambigua. ff. de legib. & quia accuſatio præſumitur fieri malo zelo, cum ſit genus

illud

illaudabilis inten tionis, ut inquit Spec. in §. 1. de præpa. iudi. nu. 7. & ita tranſeo. vel & aliter reſponde, ut per Doct. contra Iaſ. tenentes, & ut dixi ego qnnq; in aliis lectu. & ex his finis ſit huic rub. Die 8. Nouemb. M D L. Paduæ.

SVMMARIVM.

1 *Edere, quid ſit.*
2 *Libellus, hodie an ſit neceſſarius, & in quo differat a petitione.*
3 *Editio triplex eſt, actionum, rationum, & inſtrumentorum.*
4 *Editio fit ex ſeptem cauſis, cum declaratione.*
5 *Remedia tria dantur, ut quis edat.*
6 *Editio quo tempore fieri debeat.*
7 *Editio in iudicio fieri debet.*
8 *Editio fit, ut reus deliberet nũquid uelit cedere, uel contendere.*
9 *Editio in ſcriptis fieri debet.*
10 *Editio gratia rei fit.*
11 *Iudices olim ab edendo nominabantur editity.*
12 *Generis nulla eſt demonſtratio, cum ſit quid immaginarium.*
13 *Iudicia per magiſtratus exercentur.*
14 *Editio preparatorium iudiciorum eſt.*
15 *Libelli defectus omnia facit corruere, cum totius iudicij fundamentum ſit.*
16 *Præparatoria an præmitti debeant.*
17 *Ex præparatorijs, an inferatur ad præparatum.*
18 *Adulterij ex præparatorijs, an inferatur ad adulterium.*
19 *Præſumptiones legũ ſunt liquidiſſimæ probationes.*
20 *Acta an ueniant appellatione inſtrumentorum.*
21 *De edendo, quare per gerundium dixit.*
22 *Gerundium unde dictum.*
23 *Accuſatio de inſultu uulnerando, ſi probatum ſit inſultus, an uulnus probatum ſit.*

¶ De edendo. C.

QVamuis in hoc titulo multa dicátur, & adeo multa, ut præcipi potius, quàm præberi uideatur facultas, cùm ſcribendi, tum loquẽdi, ut de commentariis Cæſaris (adeo opinione hominum probantur) inquit Hircius. Imò quòd cum Poeta poſſemus ita etiam præfari.

„ *Frontonis platani, conuulſaq; marmore clamãt*
„ *Semper, & aſſiduo rupta lectore columnæ.*

Sed tamen quia inueniendis inuenta minime obſtant, naturaq; nouas ſemper deproperat edere formas, decreui piſtrinum ſolitum, quod elapſis feriis, quaſi manumiſſi reliqueramus, Deo optimo maximo auſpice tamen, nunc primum repetere.

Et quoniam principia maxime ualent ad ſequentia, dimidiumq; facti qui bene cœpit habet, ut eſt in prouerbio, & libentius perducunt uos ad auſcultationem eorum, quæ dicturi in materia ſumus, aliqua ad tituli euidentiam præmittemus.

Diffinitio.
Et primo, quid ſit edere?
Diuiſio.
Secundo, quotuplex ſit editio.
Cauſa.
Tertio, quot cauſæ.
Actio.
Quarto, quot remedia.
Tempus.
Quinto, quando fieri debeat.
Locus.
Sexto, in quo loco.
Ratio.
Septimo, quare
Modus.
Octauo, qualiter.
Perſona.
Nono, cui.
Denominatio.
Decimo & ultimo, an ſint iudices, qui ab edendo nominentur, & appellati ſint.

Edere igitur, nihil aliud eſt, quàm demonſtra-
1 re, qua actione † quis uelit experiri, & qua uſurus ſit. l. 1. ff. eo.

Vel copiam deſcribendi facere.

Vel producere aduerſarium ad album, ut uideat quid dicturus ſit, & utrunque probatur in d. l. prima. in §. edere. (quid ſit album, dixi alibi ſatis, dicto text. reſtituto, qui in uulgatis codicibus, ad alium dicebat, & malè) & nota, quòd duo hæc differunt, quòdque plus importat primum, quàm ſecundum. l. 2. & ibi Purpu. Illuſtr. Doct. notat, nu. 2. infra eo. l. 1. ff. quemad. teſt. ape. l. boues. §. fi. ff. de uerb. ſig.

2 Et prædicta omnia olim, non hodie, † quoniã libellus neceſſarius eſt, auth. offeratur. C. de lit. conteſt. ad quem omnia referantur, principium, medium, & finis, ut ibi, & in cap. 1. de lib. ob. & in l. ut fundus. ff. cõmuni diui. fuſius Io. de Graſ. in lib. qui arbor iudicio. inſcribitur, colũ. 16. & quare, declarat Alb. in d. auth. offeratur, col. 1. in fi. & 2. in princ.

Quod intellige communiter, & in cauſis grauibus, ex quo multi etiam ſunt caſus, in quibus neceſſarius non eſt, enumerati per Io. de Blanaſco, Inſti. de ac. in prin. qualiter fiat editio, col. 1. & 2. & Alb. fuſius, in d. auth. offeratur.

Et differt à petitione, quoniam formam continet, petitio autem eſt ſine forma, ut declarat Cardin. in clem. ſæpe, in 17. q. de uerbor. ſignific. Rimin. in l. edita, in princ. infr. eod. eſtq; de ſubſtãtialibus iudicij, de quibus in l. prolatam. C. de ſen. quæ remitti etiam conſenſu partium nõ poſſunt, ut no. Bar. in d. auth. offeratur, idem Rimi. in l. 2. col. 11. infr. eo.

3 Quo ad ſecũdum, dic etiam, ꝙ triplex eſt, † actionum, rationum, & inſtrumentorũ. & in hoc non inſiſto, quia dicemus. infr. poſt glo. interim adde, ꝙ editio fit ẽt reſcripti, licet dici poſſit, ꝙ ueniat ap. inſtrumentorũ. caſus eſt in l. nec exem-

plum.ibi,nec exemplum editionis precum &c.
C.ad leg.Cor.de fal.& nominis.l.1.ff.de offi.con
ſu.l.2.§.ſi mater.ff.ad Tertul.& partus. l.Arethu
ſa.ibi,exiſtens conditio efficit, ut ex libera edat.
uulgati enim codices habent naſcatur, & malè,
ſicq; illum tex.doctiſſimus Haloander reſtituit,
& ita in pandectis Flo.legitur tamen edatur, id
eſt naſcatur,exponi debet,& ſic non facit ad pro
poſitum, & hæc ſufficiant quantum ad iſtud. vel
dic,quòd edere etiam ponatur pro dicere, ut in
ora.pro P. Quin.Ci.

Quo ad tertium dico,ꝙ cauſæ ſunt ſeptẽ.pri-
4 mo generalis,hæcq; † eſt æquitas,in qua titulus
fundatus eſt.l.1.in prin.ff.eo. nam æquiſſimum
uidetur,eum,qui actutus eſt,actionem edere.&
eſt æquitas ſcripta,informata à iure, & non ſine
ratione,vt infra,& ſic proptie æquitas.l.placuit.
C.de iud.c.ex parte.2.& ibi Abb.col.2.de offi.de
leg.§.oportet,in Auth.de iudi.

Secundò ſpecialis, hæcq; in contractu ſita &
poſita eſt.l.quædam,in prin.ff.eod. ubi procura-
tor metu pœnæ actionis in factum edere non co
gitur,quia id (dicit Iuriſconſ.) conſequi poſſu-
mus per actionem mandati.

Tertiò eſt officium, puta nummulariorum,
qui rationes conficiunt, & ad quorum fidem
frequentiſſime decurrimus.d.l.quędam.§.num-
mularios.

Quartò eſt ſucceſſio,ſi quis argentario ſucceſ-
ſiſſet,quoniam is,ut hæres tenetur edere, diſtin
guendo tamen,ut facit Iuriſcon.adhuc, ibidem,
in §.is autem.

Quintò delictum,ut in uſurario,cle.1.§.cæte
rum,de uſu.& ſuo loco dicemus.inſr.in l.1.

Sextò conſuetudo, ſi librum rationum confi-
ciat mercator,de quo etiam infrà in l.1. prælle-
gata.interim Bald.poſt Iacob.Butr. colum.ſecun
da ad fin.ibidem.

Septimò & ultimò,uſus.l.1.§.edenda,ibi, qui
bus quis uſurus &c.ff.eo.

5 Quo ad quartum † dic quòd tria ſunt reme-
dia prodita à lege,actio ſcilicet ex eo contractu.
d.l.quædam,inducta ut ſupra: Item officium iu-
dicis.d.l.1.in fi.ibi,id ex cauſa ad officium iudi-
cis pertinere ſolet. & ibi dicemus,inſt.eo.& ulti
mo loco actio in factum,ex mora,de qua etiã in
d.l.quædam.l.ſi quis ex argentariis.§.ex hoc edi-
cto.ff.eo.iuncta glo.

Quò ad quintum, arguentes ab ordine titulo
6 rum,quod arg.ualet,quia non aliàs leges † ſituã
tur,niſi ſub eiſdem,& congruis quidem.§.qui-
bus,in prima Cod.conſti.& ibi Bald.colum.2.&
Bartol.in l.cum filio, in pen.colum.ff.de lega.1.
uideretur dicendum,fieri debere ante citationẽ,
quia iſte titulus eſt ante titulum de in ius uocã.
& hoc idem innuere uidetur text. in l. quidam
Hyberus.ff.de ſerui.urban prædio.& quia etiam
citatio eſt de proceſſu.c.quoniam contra,de pro
bat.quo caſu non haberet reus tempus ad deli-
berandum,ut infra ſi poſt citationem fieri debe-
ret. Contrarium tamen uerius eſt, poſt citatio-
nem fieri debere,ante tamen litem conteſtatam:
nec ab re, quia in iudicio fieri debet, ut infrà, &
in Authen.offeratur,proxima etiam alleg. C.de
lit.conteſt.iudicium autem à citatione incipit.§.
fi.Inſti.de pæ.te.liti.ergo.

Nec obſt.contraria: non primum, quoniam
argum.non procedit,ubi de mente aliter cõſtat,
& aliter poteſt ratione ſuaderi,ut hic, & in l.cũ
pater,in §.fidei tuæ committo.ff.de leg.2. imò ꝙ
ea ſunt iuris poſitiui,& ad bene eſſe,ſatisque eſt
dixiſſe, ita legiſlatori placuiſſe, non quòd neceſ-
ſarium ſit, dixeruntque forte hac de re Bono-
nien.in cap.Raynutius, nume. ſeptuageſimoſe-
cundo.de teſtamen. hoc argumen. nil eſſe debi-
lius, & probatur in l.talem.ff.de hæred.inſtit.&
in l.quidam teſtamento.ff.de pecu.leg.

Non ſecundum,quia text,ibi loquitur de ur-
banitate, de quo multa Bartol. in l. creditores,
in repet.colum.tertia.C.de pignorib. ubi aliàs e-
ditio ſit iudicis officio,uel aliter,ut ſupra.

Non ultimum denique, quia ualde dubium
eſt: & dato quòd ſit de proceſſu,hoc tamen non
tollit inducias reo.d.auth.offeratur.

7 Quo ad ſextum † ex ſupradictis expeditum ui
detur,in iudicio fieri debere, quia eſt caſus cla-
rus,loquendo maximè de iure nouo Cod. in d.
authent.offeratur, ibi, Offeratur ei, qui ad iudi-
cium uocatur,libellus.C.de lit.conteſt. & in cor
pore unde ſumitur, ideſt in §.ſancimus, in Au-
then.de exhib.reis.

8 Quo ad ſeptimum dic,quòd ſit,ut † reus deli
beret nunquid uelit cedere,uel contendere. l.1.
ff.eodem.l.edita, ibi, prout edicti perpetui mo-
net authoritas.infr.eod.& ibi pulchre Purpura.
nume.299.Alexand.conſi.3. in cauſa, colum.1.
in fi.uolum.1.

9 Quo ad octauum † etiam clarum eſt ex ſu-
pradictis,quòd fieri debet in ſcriptis hodie.d.au
then.offeratur.

10 Quo ad nonum,† cui fiat,ſeu cuius gratia,di-
ci etiam poteſt,quòd fiat gratia rei.ratione præ-
dicta.d.l.1.ff.eo.Item actoris, ut uideatur actio-
nem intentare,ne dicam habere, quia ſine ea a-
liàs nemo experitur. l.ſi pupilli. §. uideamus.ff.
de nego.geſt.& denique iudicis,ut uideat, an li-
bellus ſit aptus,necne:quoniam ſi ineptus,ne iu
dicium eluſorium fiat,laceratur.l.prima. ff.de of
fi.aſſ.not.in cap.1.de lib.ob.Io.de Blanuſ. in lo-
co,de quo ſupra.

11 Quo ad decimum & ultimum uerò † ſine di
ſputatione etiam dicendum eſt, quòd ſic, olim
tamen,non hodie,hiq; ea ratione editiuj appel-
labantur, & ſoli de crimine ambitus iudicabant,
quorum meminit Cic.in ora.pro L.Muræna, &
pro Cn.Plancio.

Et iſta uobis ſufficere deberent, tamen priuſ-
12 quàm ueniamus ad gloſſ.rubr. oppono, † & ui
detur mihi, quòd ſic ſimpliciter dicendo, De edẽ
do, legiſlator reprehenſione non careat, quoniã
gene-

generale nerbum eſt, generis antem nulla demonſtratio, cum ſit quid imaginarium, quod nec in obligatione cadit. l. ſecnnda. §. & harum, ubi Bar. in fin. ff. de uerbo. oblig. idem Bartol. in l. Mœnius, in §. duobus. ff. de leg. 2.

Et nimirnm, quia conſenſum non habet. l. obligationnm ſubſtantia. ff. de act. & oblig. Cyn. in l. 1. C. quæ res pig. ob. po. Plus dicit Bal. cõſi. 383. Bertonus, colnm. 2. uolum. 5. quòd qui in genere confitetur ſe nſurarinm, nihil confitetur. Et alibi Iuriſcon. in l. prætor edixit, in princip. ff. de ininr. quòd generalitas obſcnritatem parit.

Et idem Bald. in c. cum acceſſiſſent, colum. pennlt. de conſti. quòd generales theoricæ non illuminãt intellectum practicum, ex qno debet eſſe de rebus tractatni quodammodo ſubiacẽtibus. & hac de re Flo. in l. in tradendis, in princ. ff. cõmunia præd. ꝙ exceptio, nel reſeruatio, quæ fit, debet fieri ſpecialiter.

Cui difficultati tamen reſpõderi poteſt, & dici, quòd hæc omnia procedant, & uera ſint in genere generaliſſimo, quod ſupra ſe nihil habeat, & de quo in l. legato generaliter, in prin. ff. de leg. 1. Bar. in l. 1. in prin. ff. de iur. om. ind.

Vel & melius, quòd obiectum uernm ſit adhuc, in uerbo generali, quod nnlli qualitati determinatæ aſtrictum ſit, nec reſtrictum ad aliquam certam ſpeciem, nt hic reſtrictum eſt, ut infra, ergo ſpeciale dicetur. l. ſi optio. ff. de opt. lega. ibi, cum tota familia ad ùnum, ideſt Stichum reciderit, quem tex. dicit ſing. Bal. ĩ auth. hoc inter liberos, in prin. C. de teſta. l. 2. ff. de lib. & poſthu. l. fundus qui locatus. ff. de fund. inſtru. l. ſi in emptione. §. fi. ff. de contrahen. emp. Alex. conſil. 6. nideretnr, col. 1. uol. 4.

Vel dic, ꝙ non ſit nerbum generale, ſed mutilatum, ſubauditione iuuandum, nt enthymema, in l. prima. ff. ſi certum petat. & in ſimili quando in ſupraſcrip. legum dicitnr, ad edictnm. l. fin. C. de liber. præter. Alexand. in d. l. 1. colum. 1. ad Senatuſcon. Treb. & ſimile, qnoniam ſubauditur exponendum. & cùm ſubauditio ſit multiplex, ut per Bald. in l. errore, in princ. C. de teſtam. hoc erit ex natnra breuiloquæ locntionis. l. Gallus. §. primo. ff. de libe. & poſthu. optimus text. in l. oratio, in fin. ibi, ut ſuppleatur quod orationi deeſt. ff. de ſponſal.

Secũdò oppono, quòd omnino nerbum iſtud obſcurum, ſiue ambiguum ſit, naſcens non ab alternatione, ut in l. ubi aũtem non apparet, in §. qui illud, aut illud. ff. de uerb. oblig. non ab indefinitate, nt in l. ſi ſeruitus. ff. de ſerui. nrban. prædio. ſed ab æquiuoco, qnoniam editio multifariam, multiſque modis fit, & non ſolum unius rei eſt, ſed & plurium, ut ſuprà. & eſt ſimile in l. quotiens in ſtipulationibus, ubi glo. Bart. & omnes. ff. de nerbor. oblig. ſi canis mentio fiat, quoniam latrabilis eſt, piſcis, & ſtella, Bald. in l. ueteribus, in prima lectu. in princip. ff. de pac. ſuſius. uerum hoc ipſum uitioſum eſt, ex quo prius diſtingui debet, poſtea diffiniri, inqt Philoſophus, ergo malè. & qnòd uitioſum ſit, probatur in l. non idcirco, ubi in ſpecie Odof. C. de teſta.

Sol. ambiguum, ſiue obſcurum nerbum eſſe non poteſt, quoniam habet relationem ad actionem, uel rationes, uel inſtrumenta, & breuiter prout materia patietur, in qua de editione tractetnr, intelligi debebit. l. ſi uno. ff. loca. & ſic ſi declarari poteſt, huiuſmodi eſſe non dicetur, ut p Bal. in l. hac conſultiſſima, colum. ſecunda. C. de teſtam. melius in l. hæredes palam, colum. 1. ff. eod. & not. in l. 1. & in l. edita. infra eo. & in l. fi. C. de anna. excep.

Tertiò & ultimò oppono, regulare eſt (quod omnes hic admittunt) ubi reperitur gerundiũ, quòd inſtruat, ſiue conſulat, quid agendum ſit, argum. in l. is qui deſtinauit, ff. de rei uendi. in l. prima. ff. de inoffic. teſtamen. Bald. pulchrè, in rubr. de liber. & poſthum. ad fin. hic autem nulla inſtructio colligitur, ergo malè: & maximè, quia potuit facere hoc ipſum compilator facilè. l. unica. §. ſin autem. uerſi. ſin uerò. C. de caduc. tollen. quomodo ita præcisè etiam arguit Rimio. in l. prima. in fin. infra de in ius uocan. & in l. in bonæ fidei, colum. quarta. C. de pact. & in l. petens, colum. qnarta. C. eo. & dicere de edendo actiónem, uel de editione actionum, in materia præcipuum. l. prima. ff. eodem. quod tamen non fecit, & malè.

Sed & iſtud quoque tolli leuiter poteſt, & dici, antecedens uernm, cõſequens autem falſum, quoniam ſi ſubaudiatur actio, uel aliud, ut ſupra ſatis inſtruxiſſe uidetur. nec eſt à iure alienum. Nec facit, quòd hoc idem facile dicere potuerit compilator, & non dixerit, quia id uerum eſt in interpretatione extenſiua, quæ in caſu omiſſo locum non habet. at nos ſumus in declaratiua, suppletiua, ſiue ſubauditiua, longe ab illa differente. d. l. hæredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſtament. Regien. conſil. 146. Melchior, in fin. uolum. ſecundo. igitur nullo modo reprehenſionem habebit.

In glo. rubr. modo, in princ. dnm dicit, quòd
13 iudicia per magiſtratus exerceantur, & benè. l. ſecunda. §. poſt originem. ff. de orig. iur. ibi, parum eſt enim ius in ciuitate eſſe, niſi &c. cap. ubi periculnm. §. præterea, de election. in ſexto. cap. unico. §. & quoniam, de ſta. regu. eod. lib. argumen. ſumi poteſt, non ab re eſſe etiam, ſi arma legibus indigent, & ẽ conuerſo leges armis, ut in proœ. Inſtit. in princip. & ſignanter per d. §. poſt originem, ita inquit Alb. in l. 1. nu. 1. de Inſt. Cod. confir. & ad illud uulgatnm infert Fulg. quòd nõ ſeruata forma tradita à lege, actus erit ipſo iure nullus, conſi. 107. ſuper eo, colum. pen. & probatur in l. cum hi, in §. ſi prætor. ff. de tranſactio. & in l. qui Romæ, in §. Flauius. ff. de uerb. oblig. & pulchre Bald. in l. cum mulier, colum. 10. ff. ſol. mat. quòd niſi lex, ipſiusq; diſpoſitio ad iudicium deduci poſſit, erit ridiculoſa.

Secundò dicit glo.quòd idcirco hic de edēdo
tractatur, quoniam edere, & editio, præparato-
14 rium iudiciorum eſt,†& in hoc continuatio ip-
* ſius communiter * approbatur.

Et bene, quia præparatoria pręmitti debent.l.
1.ff.de orig.iur.citata per Deci. & Iaſ. ante eum,
quæ non facit, quia neceſſarium ibi non eſt, ſed
ea ratione, ex quo præfationes libentius nos per
ducunt ad lectionem propoſitæ materiæ: & hac
de re glo.ibi uerbum neceſſariò,in prin.exponit,
id eſt utiliter, adde tu text.in l.1.in princ.ibi, be-
ne eſt.ff.ſi cert.pet.

Melius igitur facit text.adhuc per eū citatus,
in l.1.ff.de interrog.act.& per glo.ante eum, in
l.1.ff.ad exhib.ſignanter loquens in interrogato
riis,quæ ſunt præparatoria litis, ad differentiam
eorum,quæ ſunt deciſoria,ut in tit. de confeſſis
declarat Iacob.But.in l.cogi,per illum text. C.de
peti.hær. & Bart.in d.l.1. Gui. Papæ conſi. ano.
interrogatoria,in princ.But.in c.fi. in princip.de
confe.quæ nec hodie neceſſaria ſunt, ſed in de-
ſuetudinem abierunt,ut tex.mer dicit,in d.l.1.ꝙ
tamen per illū tex.præparatoriis uti debeamus,
quantum ſit ſatis,tradit Bald.in l.presbyteri, in
princ.C.de epiſc.& cler.

Facit etiam text.in l.ad legatum, & in leg.ad
rem mobilem.ff.de procur.& in l.1.C.ad exhib.
& in l.2.cum ſimilibus.ff.de iuriſd.om.iud.faci-
lis inductionis.

Et ad idem, quia ſic eſt etiam in aditione hæ-
reditatis,quam facere debet filius iuſſu patris,
præambulum neceſſarium, aliàs aditio non uale
ret,etiam ſi ex poſt facto eam ratam haberet. l. ſi
quis mihi bona.§.iuſſum.ff.de acquir.hær.& eſt
not.limitatio ad id, quod dicitur in l.fi.C.ad Ma
ced.quòd rati habitio retrotrahitur,& ęquipara
tur mandato.

Et cum ſit quòd cauſa præcedat cauſatum,di-
caturq́; proprie cauſa,ad cuius eſſe aliud ſequit.
l.licet.§.ea obligatio.ff.de procur.l.quædam, in
princip.ff.eod.de eden.l.3.§.ex pluribus.ff.de ac
quiren.poſſeſſ.Bartol.in l.ubicunque,colum. 1.
ff.de interrog.act.

1 Tamen continuatio hæc falſa uidetur,quia a-
ctio ad exhibendum eſt præparatoria rei uendi-
cationis.d.l.ad rem mobilem. l. ordinarii. C. de
rei uendi.l.incerti. C.de interdic. & tamen titu-
lus de rei uendicatione,ubique titulo ad exhib.
præponitur.

Cui difficultati reſponderi poteſt, & dici, ſta-
re iſta ſimul, ꝙ actio ad exhibendum ſit præpa-
ratoria rei uendicationis, & tamen præpoſtere
tractentur.l.nec enim.ff.de ſolu.l.2.§.prius.ff.de
uulg.& pup.ſubſt.l.præpoſteri.C.de teſta.

Et probatur,quia præcedit quandoque etiam
libellus,ſi præpoſtere conceptus ſit, quia dicat,
peto Titium cogi & condemnari,ita Bald.in l.e-
dita.lectu.2.colum.17.infra eo. ſignanter per iu
ra proximè alleg.

Et quia fingitur primo fieri, & tractari, quæ
primo fieri & tractari debebant,argum.in l.3.in
§.qui habet.ff.de ſer.ruſt.præd.& fuit uerbū glo.
in l.illud.ff.de acqu.hær.

Conſiderandum quoque,hoc idem maximè lo-
cum habere, ubi apparet ordo iuris,ut hic, & in
l.quotiens.ff.de uſufr.Bar.in auth. hoc amplius,
in prin. C.de fideicom.

Et quia diuerſis reſpectibus hoc idem fieri, ſo
let,ut per glo.not.in rub.C.de bono.poſſ.contra
tabu.argum.in l.pater Seuerinam, in §.conditio-
num.ff.de condi.& dem.Ecce de rei uendicatio-
ne,quia prius tractauerat de petitione hæredita-
tis,quæ eſt uniuerſalis, & poſtea ad exhibendū,
quia in his quandoque prius quàm rei uendica-
tione quis experitur,ad exhibendum agit.l.1. &
2.ff.eod. & utrobique not. & quandoque dixit
glo.continuatiua ibidem in rubr.quia non ſemp
neceſſaria eſt.

Exemplum in rebus immobilibus, quod ad-
mittunt omnes.l.1. C.de alien.iud.mutand.cau.
fac.& hoc quia non facile latere poſſunt, ut di-
citur in l.2.in §.1. C.quando & quib.quar. pars
deb.lib.10.

Et ſi agatur ad tignum, in ędificio immiſſum,
quod tamen res mobilis eſt.l.gemma. ff.ad exhi.
ſed quare ſecus ſi agatur ad gemmam annulo in-
cluſam,ut ibidem? Sol.quia non militat in ea ra
tio,quæ in tigno cōſiderabilis eſt,ne ſcilicet rui-
nis deformetur ciuitas.l.prætor. §.hoc īterdictū.
2.ff.de no.ope.nun.l.2.§.ſiquis nemine prohibē
te.ff.ne quid in lo.pub.

Et quia non ſolum eſt præparatoria rei uendi
cationis,uerum datur quoque ei, cuius pecunia
riter intereſt.l.3.§.ſciendum.ff.ad exhib.l.ſi liber
homo.ff.eo.glo.exhiberi,in l. 2.infra eo. & in l.2.
in §.1.in uer.agatur.ff.de iur.fiſci.

Et quia (ut inquit glo.in l.1.ff.ad exhi.) uide-
mus etiam,ꝙ in actione reali offertur libellus, et
poſtea interrogationes fiunt.l.1. ff.de interr.act.
quamuis (ut dixi ſupra ex mente Iuriſcon.ibidē)
hoc idem exoleuerit.

Vel quoad actionem ad exhibendum, dic in
d.loco tractaſſe, non autem ante titulum de rei
uend.quia non eſt actio realis, ſed perſonalis in
rem ſcripta, quæ ad exemplum realium proponi
tur.l.3.§.eſt autem.ff.ad exhib.not. in rubr. ff. ſi
cer.pet.& ſic ne prius de exemplato tractaretur,
quàm de exemplari, arg.in l.in teſtamento. ff.de
condi.& demon.

Tamen quia iſtud eſt regulare, & ut dicitur ī
l.ordinarij.C.de rei uen.ordinarij iuris eſt,à prin
cipibus ſol.non recedatis.l.ſuus quoq;. §.puto. ff.
de hæred.inſti.l.ab ea parte.ff.de prob.

Secundò contra iſtam continuationem facit,
quia editio actionum,id eſt libellus, hodie, Au-
then.offeratur.C.de lit.conteſt.bene eſt præpara
toria iudiciorum, ſpeciemq́; futurę litis demon-
ſtrat.l.edita.infra eo.ſed non alia,quæ potius in-
ſtructoria cauſæ dicuntur.l.1. ff.de fid.inſtr. ubi
inſtrumentum dictum eſt,eo ꝙ inſtruit, & ipſius
appel

appellatione, quoniam eſt terminus generalis,
uenit omne, quod idem operatur, ut actu & te-
ſtes, & ita declarat ſignanter per illum tex. Dec.
Sen. in l. fi. in princ. infra eo. & Rimin. hic, ad a-
liud tamen, colum. 4. dic tu, ꝙ capitur large, ut
ibi, ideſt in d. l. 1. ſtrictè pro actis. l. 2. §. neque, &
ibi Bar. ff. de iur. fiſ. ſtrictiſſimè uerò, pro inſtru-
mentis, propriè extraiudicialibus, quod adhuc
idem Bar. declarat in d. §. neque.

Cui difficultati quoq; reſpondetur, quòd etiã
inſtructoria poſſint eſſe præparatoria, aliquo ca-
ſu, puta ſi in libello eorum fiat mentio, ut pul-
chrè per Bar. in l. poſtquàm, in §. ſi dies. ff. ui leg.
no. ca. not. in cap. 1. de prob. exemplificando, ut
ibi per eum, & ſufficit, quia quod eſt in aptitudi
ne, & in potentia, actu repræſentat, argum. in l.
2. ibi recepturi non eandem ſpeciem quam dedi
mus, iuncta glo. ff. ſi cert. pet. l. cum quis. ff. de do
lo. Bald conſi. 242. quia ueritas, colum. 1. uolu.
primo, in ſimili, conſi. 161. proponitur, colum.
2. uolum. 3.

Conſiderãt etiam Dialectici, ſi dicatur, homo
eſt qui loquitur, homo riſibilis eſt, ꝙ non ideo
minus rectè dictum erit, quia loqui poteſt, &
quia aptus eſt ad ridendum.

Tamen non credo, ꝙ hæc ſit mens gl. quòdq;
poſſit ex iſto capite argu. tolli, ex quo iſtud acci-
dens eſt, & non conſiderabile, primordialisq; na
tura ſua, ut inſtruant, & quidem attendenda, &
iſtud eſt quod obſtat, l. certi condictio. in princi.
ubi glo. magiſtra. ff. ſi cert. pet. quam citat Areti.
in c. 1. in antepenult. colum. de iudic. & ad idem
Socin. in l. frater à fratre, in duodecima. ff. de con
diction. indeb.

Igitur reſponde ſecundo, quòd intellexit, edi
tionem eſſe præparatoriam, propriè, & impro-
priè, propriè ante litem conteſt. poſt uerò impro
priè, quod ego adducebam aliàs, ſumpto argum.
ex gl. poſita. in l. 2. ff. de offi. procon. l. pater Seue-
rinam. §. conditionum. ff. de cond. & demonſt.

Et nunc non placet, quoniam ſi cauſam in-
ſtruunt, non poſſunt poſt lit. conteſt. dici, nec p-
priè, nec impropriè præparatoria, d. l. 1. ff. de fid.
inſtrum. Conſiderantes quod dicitur in d. l. 2. &
in præalleg. §. conditionum, potiſſimum in uer-
bis uerificari, quod eſt longe tolerabilius. cap. in
telligentia, de uerbo. ſignific. glo. in l. eas cauſas.
ff. de condict. & demonſt. Bald. in l. ex atrali, in fi.
C. de act. emp.

Vnde ultimo loco putaui (cæteris etiam de
induſtria prætermiſſis) reſponderi poſſe, ꝙ cum
omni caſu, & in quibuſcunque hominum acti-
bus unum ſemper ſit præcipuum, atque præſtan
tius cæteris, exempli gratia, in contractibus iuris
gentium, conſenſus. l. iuriſgentium, in prin. ff. de
pac. toto tit. Inſti. de ob. quæ ex con. in ſtipulatio-
ne, uerba, quæ eſt contractus iuris ciuilis. l. 1. ff.
de uerb. oblig. in l. ſcriptura. l. humanum. C. de le
gi. ad not. in rub. de conſtit. in teſtamento, hære-
dis inſtitutio. §. ante hæredis Inſti. de lega. l. pro-
ximè. ff. de his quæ in teſta. de. & ſimilibus, ita
15 præcipuum ſit in caſu præſenti, & † totius iudi
cii fundamentum quidem, libellus. Vnde dice-
bam heri, & nunc ad propoſitum repeto, quòd
ad ipſum omnia referuntur. nouiſſime Cuman.
conſi. 77. uiſis, colum. 2. quòdq; omnia corruũt,
ſi defectus ſit in fundamento, ideſt in libello, ſu
per quo fundata ſunt. c. cum Paulus. 1. q. 1. l. egi.
ff. de excep. rei iud. Pau. de Caſt. conſi. 65. uiſo, co
lum. ult. uolum. 1. & ideo diligenter aduertendũ
eſt, quia difficile admodum uidetur, in eo com-
ponendo, non errare, ut exclamat poſt Goſ. Abb.
in proœ. practicæ ſuæ, colum. 1. ad fi. libello autẽ
ſit editio, igitur benè dixit glo. hic de edendo tra
ctari, quia edere & editio potiſſimum eſt præpa
ratoria iudiciorum, habẽdo reſpectum ad actio
nem & libellum, tanquam ad iudicii (ut dixi-
mus) fundamentum, tametſi alia poſtmodum
cauſæ inſtructoria ſint. quod licet uidere, quia
dicitur in l. edita, edita actio ſpeciem futuræ litis
demonſtrat. & in l. 1. in princ. qua quiſque actio
ne agere uult, prius eam edere debet &c. & in §.
edere. ea l. eum quoque edere Labeo ait, qui pro
ducit aduerſarium ad album, & demonſtrat qd
dicturus eſt, uel id dicendo, quo uti uelit, & hãc
credo meram ueritatem.

16 Tertiò contra † iſtam continuationem facit,
quia præſupponit neceſſariò præparatoria præ-
mitti debere, & male, ſecundum Bald. in authẽ.
generaliter, colum. pen. C. de epiſc. & cler. ubi ſi
actor non præſtiterit ſatiſdationem de ſoluendis
expenſis in caſu ſuccumbentię, iuxta formam de
qua ibi, non propterea proceſſus erit nullus, ex
quo (ſubdit, & in hoc obſt. magnaq; eſt eiuſdem
authoritas, ſecundum Alex. in l. Gallus, in §. etiã,
colum. quarta. ff. de libe. & poſthum.) ordo iudi
cij non conſiſtit propriè in præparatoriis iudi-
ciorum, quòdque eorum omiſſio non uiciat
proceſſum.

Reſponde breuiter, & adde uerbum, quia nõ
obſtabit aliter, quòd omiſſio eorum non uiciat
proceſſum, præter libellum, & ita ipſemet dicit,
ratione prædicta, & non ab re (ſubiicit) quoniã
ſuper eo fundatur iudicium per lit. conte. & poſt
eum Alex. conſi. 37. uiſo, col. 1. uol. 2. & ſic conti
nuatio communis defenſata eſt.

17 Verum quæritur, an ex præparatoriis † ad præ
paratum inferatur, uideretur dicendum, quòd
non, quia præparatoria ſunt acceſſoria, & nõ cõ
uenit quòd ad principale ex eis inferatur, quia
principale trahit ad ſe acceſſorium, non ecõtra.
l. quod per manus. ff. de iur. codic. l. ex pupillari.
ff. de uulga. & pupil. ſub. l. 2. iuncta gloſſ. ff. de pe
culio lega.

Et hinc eſt, quòd pactum nudum non ueſti-
tur à ſtipulatione pœnali acceſſoria, ut per Iaſ. in
l. iuriſgentium, in §. quinimo, colum. 3. ff. de pac.
Ferrarien. in l. ſi pacto quo pœnam, in princ. ubi
etiam idem Iaſ. C. de pac. & in l. petens, col. 6. C.
eo. Item quòd ſubſtitutio exemplaris non poteſt
fieri

fieri in codicillis, ex quo non ſunt apti ad hoc, & quia nō nult lex ſubiicere principale acceſſorio. l.humanitatis, & ibi Bal.col.11.C.de impub.

Et tertio loco, ꝙ inter hæredem & legatariũ nulla coniunctio inducit ius accreſcendi, imò legatum expirat, ut per eundem Bal.conſ.379.thema, col.2.uol.4.

Cōfirmatur obiectum, & magis in terminis, ut dicunt aliqui hic, quia ſponſalia ſunt præparatoria nuptiarum & matrimonii, & tamē ad matrimonium neceſſariò non infertur. l.item quia. §.1.ff.de pac.l.ſtipulationē.ff.de iu.dot.l.ſi puellæ.ff.de ſponſa.

Et quia procurator ad exhibendum datus, nō uidetur datus ad agendum.

Ad idem facit, quia in præparatis non ſunt ſumenda arma de domo rei.l.nimis graue. C.de teſti. & tamen ſecus eſt in præparatoriis, ergo ex his non infertur ad præparatum. l. ordinarii. C. de rei uendic.

Vltimò q.poſſeſſorii eſt præparatoria petitorii.l.incerti.C.de interdic. & tamen nihil habent commune.l.naturaliter.§.nihil commune. ff.de acquirend.poſſeſſ.

Nihilominus contrarium uerius eſt, & in materia quidem, aliis Docto.nugis ſepoſitis, quia ſi editur actio infertur ad præparatum, quale iudicium futurum ſit.d.l.edita.infra eo.præalleg.l.1. ff.de eden.in princ.& in §.edere. & quia ex iuſſu patris ad hæreditatis aditionem infertur, ut dicebam heri, & ex cauſa ad cauſatum.

Ad oppoſita reſpondetur, & ad primum maximè, quod negere uidebatur plurimum, nō ut per Deci.hic, ſed aliter, aſſumptum eſſe uerum, ꝙ acceſſorium non trahit ad ſe ſuum principale, argum.in c.quod in dubiis, de conſecr.ecc.uel alta.ſed ꝙ præparatoria ſint acceſſoria falſum. l. 1. 2.& 3.ff.de pecu.leg. quia præcedunt & non accedunt, ideo præmittuntur, & ex eia ad præparatum omnimodo infertur, ut dictum eſt.

Non obſt.ſecundum, quia eſto ꝙ ex aliquo accidenti non ſequatur matrimonium, ut in d.iuribus, non eſt propterea, ꝙ non ſint præparatoria, quòdq́; non inferatur ex eis ad matrimoniũ, l.1.& 2.l.oratio de ſponſa.

Ex quibus tertium quoque tollitur, confundiq́; uidetur per iura ſupra alleg. maximè in l.1. C.ad exhi.& in l.ordinarij.C.de rei uend. & in l. ad rem mobilem.ff.de procu.

Non obſt.quartum, quia illud ideo eſt, ex quo agens intentabat actionem realem, quo caſu ſpeciale eſt reum exhibere debere, cum ſint præparatoria eiuſdem actionis: nec mirum hac de re ſi ſumuntur arma de domo rei, quanquam ſecus ſit in præparatis.

Non obſt.ultimum, quia eſt præparatorium petitorii, non ut inferatur ad præparatum, quia ut dictum eſt nihil habent cōmune, ſed ut prius expediatur. Vel dic quod non ſit præparatoriũ propriè, quia ex eo non infert ad ꝑparatũ, ut hic.

18 Et ad idem dubitatur ex his, † an pariter ex ꝑparatoriis adulterii ad adulterium inferatur, ut mulier perdat dotem, necne, iuxta tex. in c.plerũque, de do.int.uir.& uxo.

Et breuiter glo.in l.quod ait lex, in princ.ff.ad leg.Iul.de adult.& Bal.in c.tuæ, in fi.ſentiunt, ꝙ ſic, quia ex præparatoriis infertur ad præparatũ (ut dixi) ita ut etiam ad ſeparationem thori agatur, & ad dotis amiſſionem. & uidetur caſus ꝓ iſta opin.aliis prætermiſſis, quę multa ſunt, in l.1.ff.de extraord.cri.ubi ſollicitatores alienarum nuptiarum, & ſi effectu ſceleris potiri nō potuerint, puniuntur tamen: & ita etiam per illũ text. dicit Pic.in l.Titia, in §.Titia, col.89. ff.de leg.2. nec ab re, quia hoc caſu adulterium præſumptũ eſt, ergo multo magis reperta in præparatoriis
19 Veneris. & facit, quia † præſumptiones legum ſunt probationes liquidiſſimę.l.licet Imperator. ff.de leg.1.& regulare (quod iam dictum eſt) ex præparatoriis ad præparatum inferri. conſiderādo quoq; criminis grauitatem. l.1. C.de quæſtio. l.auxilium.ff.de mino.& maximè in marito, cui hoc idem grauius eſt, quàm homicidium filii.l. codicillis.§.pen.ff.de leg.2.Bal.in c.ex parte, col. 2.de conſue.& furtum, inquit Alex.conſi.24. animaduerſis, colum.10.uol.2.propter infamiá, ut inquit Bald.in d.c.tuæ.& quia uiolatur ſocietas maritalis, de qua in l.aduerſus.C.de cri. expila. hæ. & hinc eſt quòd ſolus maritus accuſat.l. quamuis.2.C.ad legem Iul.de adult.l.miles.§ uolenti.ff.eo.not.in l.ſi conſtante.ff.ſol.ma.quòdq; ſolus occidit inuentum in adulterio.l.Gracchus. C.ad leg.Iul.de adult.§.his quoque, in Authen. ut li.ma.& auiæ.Affiic.in c.1.in fin.an ma.ſuc.in ſeu.uxo.in uſib.& cum Bald. opi. in d. loco ma-
✱ gis ✱ communiter tenetur.

Tamen multa obſt.& potiſſimum (breuitati ſtudendo) à generalibus incipiētes, quòd ſumus in pœnalibus & odioſis, & maximè pro graui delicto, pro quo etiam pœna grauis infligenda eſt. l.ſancimus.C.de pœn. in quibus ad propoſitum extenſio fieri non debet de caſu ad caſum, dedu cendo, ut per Rip.in rub.de iudi.extra, col.5. Alex.conſi.113.uiſo, ad fi.uolum.2.præſertim, quia iura in adulterio ſignanter loquuntur. maximè text.in d.c.plærunq;.l.interpretatione. l. ſi ꝑ eo. ff.de pœn.c.in pœnis, de reg. iur.in 6.

Quod argum.patum obſtat, quia fit extenſio de ſimilibus ad ſimilia, ut no.i l.ſi quis id quod. ff.de iur.omn.iud.Bal.in c.1.in §.porrò, quæ ſu. prima cau.bene.ami.in uſib.imò quòd lex, quantuncunque pœnalis, dicitur æqua, quia pro utilitate communi poſita eſt. l.ita uulneratus. ff.ad legem Aqui.Bal.in l.ſi quis ſeruo, columna tertia.C.de furt.

Secundò obſt.quia pœna priuationis non habet locum, niſi in caſibus à iure expreſſis, iuxta glo.in c.fi.de iur.pat.imò eſt tex.in §.cum igitur. ver.ſicut enim.in Auth.de non eli.ſecun.nub. Iaſo.in l.quod te, ad fi.ff.ſi cer.pet.Alex. conſi. 92.

pet-

perſpectis, colum. 3. uol. 6. & conſi. 212. ponderatis, col. 1. eo. lib.

Cui etiam reſpondetur, quòd ſatis expreſſum uidetur, cum ſit de mente legis. l. nominis & rei. §. uerbum ex legibus. ff. de uerb. ſig. l. ſcire leges. ff. de legi. glo. ordinaria, in c. ſi poſtquam, de elec. in 6. Alexan. multa conſi. 203. uiſo themate, colum. 3. uol. 7. Ferrarien. in l. pacta quæ contra, colum. 2. C. de pac. Bart. in l. 3. ff. ad legem Pompe. de par.

Tertiò obſt. quia deciſio d. c. pleruoque, non habet locum in uidua committente ſtuprum, ut per Doct. in l. ſororem, ubi in ſpecie Alexã. C. de his quib. ut indig. ergo multominus in uxore inuenta in præparatoriis Veneris.

Debile adhuc, ſuſtinendo Bal. opin. quia contrarium in uidua eſt uerius, ut tenuit ibi Paul. de Caſt. quia durante uiduitate, dicitur eſſe in matrimonio. l. filii. §. 1. ff. ad municipal. perindeq; eſt, ac ſi in uita mariti deliquiſſet, ergo à deſtructione antecedentis arguendo, conſequenti deſtructo, ut per Bald. in l. conuenticulam, colum. 3. C. de epiſcop. & cler. habebit locum etiam in muliere, quæ in præparatoriis adulterij inuenta ſit. & partem Paul. de Caſt. in d. l. ſororem, probat etiam Bermon. Choueroni. in tracta. concubina. fol. 51. col. 1. & 2.

Quartò, quia ex præſumptiuis probationibus condemnaretur, ſi dotem amitteret, & malè. §. ſi de adulterio, in Auth. ut li. ma. & auiæ. maximè quia ſi eſt delictum graue & atrox (ut dicebamus) probationes debent eſſe luce meridiana clariores, & præſumptio non ſufficit, ut in crimine falſi per Deci. quod conſi. not. eſt 175. in cauſa, colum. 5. & 6.

Quod etiam tollitur, quia adulterium directò probari non poteſt, & præſumptiones uiolẽtæ ſufficiunt, cum in præparatoriis inuenta eſt. c. præterea, de teſti.

Quintò & ultimò probat opi. contra Bal. text. in l. palàm, in §. quæ in adulterio. ff. de ritu nupt. ubi mulier in adulterio comprehenſa, notatur infamia, quaſi publico iudicio damnata, inquit Iuriſcon. ergo non ſi in præparatoriis adulterij.

Quod adhuc fallaciam habet, quoniam ex præparatis ad adulterium infertur. d. l. quod ait lex, & in hoc ſe fundat Bald. & cæteri poſt eum.

Tamen ſi contra Bald. tenere uis, ut dicebam aliàs, tene per text. clarum in d. c. præterea, quicquid garriant omnes, ubi mulier de adulterio conuincitur, ut dotem amittat, ſi teſtes de uiſu deponant, uel etiam de auditu, & præſumptionẽ uiolentam fama conſentiens ſubminiſtret, ac alia legitima adminicula ſuffragentur, ergo non erit ſatis, ſi in præparatoriis Veneris inuẽta ſit.

Et idem in c. literis, de præſump. ubi oportet, ꝙ teſtes dicant uidiſſe ſolum cum ſola, in eodem lecto iacentes, ea ut credebant intentione, ut ſe carnaliter cognoſcerent. ergo non erunt (ut dicebam) præparatoria ſatis, & iſta duo citat etiam Deci. hic & ultra eum pulchre Rom. per illum text. conſi. 91. nu. 8. ubi etiam d. c. præterea & alia ad idem citat.

Vltimò, quia iura, ut plurimum per uerba pꝫteriti temporis perfecti loquuntur, præſertim text. in d. c. plæronque, ibi, ſi mulier propria uolũtate à uiro receſſerit, ergo præparatoria adhuc ſatis non erunt, ut dicatur conuicta, & dotem amittat. l. 1. §. fin. ff. quod quiſque iur. Et maximè quia multa tractantur, quæ non perficiuntur, l. ſciendum. §. dictum. ff. de ædi. edic. & quia lex imponens pœnam actui perfecto nõ habet locum in præparatoriis actus. c. perpetuo. de elect. in 6. ex quibus facile omnia pro opi. Bal. adducta tolli poterunt, quia hæc ſine dubio eſt æquior.

Et maximè tex. in d. l. 1. quia non dicit, quòd puniatur abſolutè, ſed extra ordinẽ, propter uoluntatem pernicioſæ libidinis. ergo nec hic, atq; in caſu præſenti, in amiſſione dotis, tanquam adultera, ex quo oſculum, & ſimilia ſunt præparatoria remota, ut ſignanter dicit Bald. ſic ipſum declarando, in l. ſi quis non dicam rapere, col. 3. & pe. C. de epiſc. & cler. & in l. 1. in §. hæc autem uerba. 1. ff. quod quiſque iur. & licet ex præparatoriis inferatur ad præparatum, tamen nũ infertur hoc caſu, niſi proxima fuerint, ut in d. c. literis. Item tolli & illud poterit, quòd crimen graue ſit, quia hoc potius efficit, ut præparatoria hæc non ſufficiant, ex quo ubi maius eſt periculum, ibi cautius eſt agendum, uulga. l. 1. §. ſed & ſi quis. ff. de Carb. edic. c. ubi periculum, de elec. in 6. & iam teſtati ſumus, conſi. Decii adducentes ſuprà, inter diſputandum, 175. Cogita tñ, & à communi aliàs nõ recede, quoniam ſtat etiam concluſio, quòd ex præparatoriis inferatur ad præparatum.

In ea. glo. ibi, & nota, cęteris conſultò prætermiſſis, quia nihil habens, uidetur quòd ſit defectiua, dum ponit triplicem editionis ſpeciem tãtum, quoniam de actis mentionem non facit, de
20 †quibus tamen in l. 2. infr. eo.

Reſpondet tamen Alex. quòd non ſit ex eo defectiua, quoniam acta ueniunt appellatione inſtrumentorum. l. in fraudem. §. neque. ff. de iu. fi. l. 1. ff. de fid. inſtru.

Et malè, ſecundum Iaſ. quoniam hac ratione etiam comprehenderentur rationes, nec debuiſſet earum fieri ſpecialis mentio, & nihilominus facta eſt.

Replicat Deci. in rationibus fuiſſe neceſſariũ, quia à priuatis ſcribuntur, non in actis habentibus publicam authoritatem, ut inſtrumenta. c. quoniam contra, de prob.

Quod uidetur contra tex. in l. argentarius, in prio. ff. de eden. ibi, Quia officium eorum, atque miniſterium publicam habet cauſam. & in l. qđ priuilegium. ff. depo. ibi, idq; propter neceſſariũ uſum argentariorum ex utilitate publica receptum eſt. & in l. ſi uentri. in §. in bonis. ff. de priuileg. credit.

Sol.

Soln. ſtant iſta ſimul, quòd publicam habeat cauſam, & tamen non ſit publicum, patet, quia exercetur per ſeruum. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. quod aliàs fieri non poſſet. l. generali. C. de tabu. lib. 10. eſt enim (ut inquit Odofr. in l. 1. in prin. infra eo.) medium inter duo extrema, publicum ſcilicet, & priuatum. unũ eſt priuata ratio, aliud inſtrumentum publicum.

Sed hoc ſtante adhuc inſtatur, quòd rationes ueniant appellatione inſtrumentorum, ex quo medium denominatur ab extremo potentiori. l. quæritur. ff. de ſta. hom.

Et quia etiam ipſæ inſtruunt cauſam. l. 1. ff. de fid. inſtrum. non debuiſſet igitur ex his, de rationibus ſpecifice dici, & ſic ſaluatio Alex. defendi non poteſt.

Quare ergo de ipſis mentionem fecit gloſſ. & non de actis? quia ſecundum communẽ uſum loquendi, non ita ueniunt, ut acta, inſtrumentorum appellatione, ut per Rip. hic, à quo non diſſentio, & declaratio Bar. eſt in l. 1. nu. 2. C. de iur. calum. adde tu Soci. in l. fi. col. 3. inſt. eo.

Et ita dicere melius eſt, quàm dicere ut Cyn. quòd hoc ideò factum eſt, quia gaudent breuitate moderni, qm̃, hac ratione, potuiſſet etiã in ſpecie dicere, de actione tantum.

In ea. glo. ibi, ſed quare &c. aliqui tenuerunt, quòd per gerundium dixerit, editionem fieri debere, ut neceſſitas imminere edenti argueretur.

21 † ita glo. in rub. ff. eo. quam reprobat Barto. quia hoc nullibi probatur.

Et rectè, quoniam bene neceſſe habet agens edere. l. 1. ff. eo. & in ſimili in rub. de lib. & poſthum. & ibi Bal. ſed nullibi cõſtat (ut dicit) quòd gerundium hoc ipſum arguat, perindeq; eſt, ac ſi dixiſſet, de editione, deque eius natura, multa Bal. in l. falſus, colum. 2. C. de fur. & in l. id quod pauperibus, col. 1. C. de epiſ. & cle. & Saly. in l. 1. col. 2. C. de his qui lat. oc. & licet neceſſe agens edat, id facit, quia ſubiecta materia dictat, non ex

* natura gerundii, & eſt reprobatio * communis. l. ſi mulier. §. pen. ff. quod met. cau. Seyſel. hic, & bene, paretq; inſuper ex rub. de in ius uoc. & de poſtulan. quæ poſitæ ſunt per gerundium, & tamen neceſſitatem non important. & ex his malè hoc ipſum aſſerit Caſſane. conſil. 33. deceſſit, nu. 18. & conſi. 41. quia caſus, nu. 8. & Andr. de Piſis in tract. gerund. nu. 8. & ad idem Valla elegan. lib. 1. c. 19. in prin. inquit, gerundium nil aliud eſſe, quàm participium præſentis temporis, idemque in edendo quod in ipſa editione.

Pet. de Bellapert. aliter, quod ideo ſic dixit, quia ſibi ſic placuit, nec certa ratio reddi poteſt: quam opin. nec probat, nec improbat Barto. Dec. audacter cũ ea tranſit, ſubſcribunt Ferrarien. & Cur. Adde tu glo. in l. 1. in §. pueritiam, in verſi. ratus. ff. de poſtu. & ibi Feder. de Scalis no. ubi ẽt Ang. & facit quod habetur in l. non omnium. ff. de legi. & in c. ſi q̃n, de reſcri. Alex. pulchrè in ſimili, conſi. 51. circa col. 1. uol. 4.

22 Vltimò dicit Barto. † quòd cum gerundium ſit modus agendi & patiendi, de. lite ita ſic dictum à gerenda duplici ſignificatione, actiua & paſſiua, uoluit ſic dicendo ſignificare, ſeu determinare actum edendi, non effectum ipſius editionis,

* & eſt reſol. * communiter approbata. Cyn. ante Bar. quod etiam Dec. hic atteſtatus eſt, quamuis de effectu quoque tractetur in l. edita. infra eod. de quo principaliter tamen tractare nõ intendebat, nec debet eſſe hac de re in aliqua conſideratione l. ſi quis nec cauſam. l. rogaſti, in princ. ff. ſi cer. pet. l. uerum. ff. de fur. & ita in ſimili dicit idẽ Dec. in rub. de offi. eius. in prin. & in rub. de offi. dele. col. 2. & ſignanter utrobique per reg. d. l. ſi quis nec cauſam. & hic quibuſdam friuolis obiectionibus reſpondet, quòd imò nomen uerbale poteſt ẽt ſignificare actum, prout eſt in fieri, & fuſius Seyſel. dic ut per eos.

Verum ad materiam quæritur, quoniam hic

23 ſimpliciter de edendo dicitur, quid ſi † dicatur ſic, accuſo Titium, quòd inſultum fecit contra me, uulnerando, & utrunque probatum ſit, an iudex accuſatum condemnet de inſultu tãtum, an uerò etiam de uulnere.

Iaco. But. & Saly. in d. l. 1. C. de his qui lat. oc. tenuiſſe uidentur, de inſultu tantum condemnari debere, qualificato tamen addas tu, licèt Iat. referendo Saly. non dicat, & nimirum quia natura gerundii eſt qualificare uerbum, cui iungitur d. l. 1. ibi, eos occultando. l. ſi quis maior. C. de trã. fact. l. uim facit. ff. de ui & ui arm. & ita ſignãter d. theoricam inducit Alex. conſi. 1. colum. 6. uol. 3. & dictum commune eſt, ut atteſtatur Dec. qui adducit etiam doctrinam Bar. in l. ſi tu ex parte, in fi. ff. de acqui. hære. ubi ſi gerundium reſpiciat uerbum futuri temporis, conditionem inducit, exemplum (ut ibi dicitur) ex ſubſtitutione adeundo, quoniam exponitur, ideſt ſi adiens, ſi uero præſentis, tunc actum qualificat, ſignãter per texr. in d. l. uim facit. Bal. fuſius in d. l. falſus.

Et ita tenuit etiam Cur. & dicit pro iſta opin. eſſe caſum in l. illud, in §. fi. ff. ad legem Aquil. ubi quando fit inſultus cum uulnere, unum delictum eſt, & non duo. & glo. ad idem in l. qui de crimine. C. de accuſ. & ante eum Bald. d. l. illud, allegando conſi. 351. ſtatuto cauetur, in princip. uolum. 1. & conſi. 433. punctus, in princ. uol. 5. & in l. diuortio, col. 3. ff. ſoluto matrimonio, & in l. ſi familia, colum. 1. ff. de iuriſd. omn. iu. Bart. conſi. 108. in princ.

Et ratione ultimò poteſt confirmari, quoniã in delictis debet ſemper interpretatio mitior fieri, ut ſit potius unum, tametſi qualificatum, quã duo, uulg. l. ſi præſes. l. interpretatione. ff. de pœn. idem Deci. hic, in fi. & quia ſic etiã pluribus pœnis inſtitutis, ultra eum, ſtabitur ſemper minori, ut inquit Cuman. conſi. 138. hoc maximè propoſitum, colum. 2. ex prædictis, ad quod facit etiam in ſimili not. tex. in l. Semptonius Proculo. ff. de lega. 2.

Tamen

Tamen Iaſ. hic, fretus authoritate Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de lib. concep. in §. nunc uidẽdum, tenuit contrarium, motus tribus mediis.

Et primò, quia gerũdium hic, ſeu in caſu iſto, reſoluitur in uerbum: & eſt ſenſus, quòd Titius me inſultauit & uulnerauit, ergo debebit condemnari de inſultu & uulnere, non de inſultu tantum qualificato. l. quicquid. C. de donat. ibi, retinuit uſumfructum donando. quæ uerba pariter exponuntur, quòd donauerit, & uſumfructum retinuerit. quem text. ita quoque intellexit, & induxit Deci. conſil. 30. cum ſit. in princip. uolu. 3. Imò quòd dixit, alibi non eſſe Alexand. quòd res tradita, per retentionem uſusfructus, præſumatur, conſi. 7. uiſo inſtrumento donationis, in princ. uolum. 6.

Cui fundamento tamen poteſt reſponderi, tenendo dictum commune Saly. ut reſpondent aliqui, quòd illud non eſt ibi; quia gerundium qualificare non poterat uerbum, cui iungebatur, ut hic.

Quæ reſponſio non eſt tuta, quia imò poterat ipſum qualificare, ne retentione uſusfructus donatio eſſet perfecta, & poſſet quandocunque reuocari, non qualificat, ergo gerundium in uerbum reſoluitur, ut ſit donatio & uſusfructus, & hic pariter inſultus & uulnus.

Vnde reſponde tu aliter, quòd eſt uerum, quod reſoluitur in uerbum, qualificando & ibi, & hic. ibi, quòd ſit donatio cũ retentione uſusfructus, & hic inſultus cum uulnere, d. l. illud, in fi. per quem text. ita nouiſſime inquit Bald. in l. aduerſus, in princip. C. de furt. fuſius in l. quicunque, colum. 1. C. de ſer. fug. & in cap. paſtoralis, in fi. de appellation.

Secundò motus eſt per theoricam Bartol. in l. ſi præſes, in fi. ff. de pœn. ſed quia non ob. & potius probat contrarium, ut ſuprà tranſeo.

Tertiò & ultimò, quia in libellis eſt regulare, cum in ciuilibus, tum in criminalibus, ut ſemp fiat interpretatio ſecundum intentionem agentis, uulg. l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iudi. l. abſentem. ff. de pœn. cõfirmo ego, quod ſemper in eo uidetur deduxiſſe id, quod eſt ſibi utilius. l. q. ſtipendiá. C. de proc. & ibi Alex. in ſpecie, col. 2. ſed utilius ſibi erit, quòd duo ſint potius delicta, quàm unum; ergo.

Reſpondet Dec. ut ſuprà uerum eſſe, ad hoc ut ualeat, & ſuſtineatur actus, imo, ultra eum, quod uerba etiam ſunt improprianda, ut per Bat. in l. ſcire debemus, in fi. princ. ff. de uerbo. oblig. ſed non ut duo ſint delicta, quia in minorem partem inclinandum eſt.

Dicerem ego etiam uerum, quando eſſemus in dubio, ſed hic clarum eſt de iure, quod gerundium qualificat uerbum, cui iungitur, ut ſuprà, igitur non interpretabitur ſecundum intentionem agentis. l. ille aut ille. §. cum in uerbis. ff. de lega. 3. tradit Alexand. in d. l. diuortio, in princi. colum. 4. ff. ſolu. matrim. nec aliam interpretationem patitur, quia rationabilis, ſeu probabilis non eſſet, ut per Bald. & Imol. in l. hæredi. ff. de legatis primo, & Angel. in l. in ambigua. ff. de legi. & ex his, quoniam etiam illatio ex præmiſſis non uidetur, cum hic materialiter dicatur de edendo, non quòd gerundium aliquid ſignificet, ut in l. 1. in §. nunc uideamus. ff. de coniungen. cum emancip. liber. & eſt argument. in cap. intelligentia, de uerb. ſignific. ſumus de iſta rub. expediti. Die viij. Nouemb. M D L I I I I. Patauii.

S V M M A R I V M.

1 *Diſputatio utilis eſſe debet non uana.*
2 *Oppoſitiones in materia urgentes, cũ ſuis ſolu. quod ſic bene dictum ſit de eden. ſimpliciter. & ibi de gerundio aliqua, deque duplici neceſſitate, practiſa & cauſatiua.*
3 *Communiter ignoratur, quod multipliciter exponitur.*
4 *Gerundiũ, de quo hic, multas habet ſignificationes.*
5 *Generis non eſt demonſtratio.*
6 *Declaratio.*
7 *Voluntas in his, quæ ſunt iuris poſitiui, ſufficit pro ratione.*
8 *Titulus de edendo, an ſit ſuperfluus propter titulum ad exhibendum.*
9 *Cauſa efficiens, quæ fuerit hic, quæ formalis, materialis & finalis.*
10 *Edere, quid ſit.*
11 *Album quid.*
12 *Album triplex erat.*
13 *Editio unde dicatur.*
14 *Editio quando fieri debeat.*
15 *Editio quo in loco fieri debeat.*
16 *Editio quare fieri debeat.*
17 *Editio cui fiat.*
18 *Editio qualiter fiat.*
19 *Iudicia conſiſtunt in tribus perſonis, iudice, actore, & reo.*
20 *Præparatoria præmitti an debeant.*
21 *Ex præparatorijs adulterij, an inferatur ad præparatum.*
22 *Ex præparatorijs nunquid in mandato ad principale inferatur.*
23 *Iudex eccleſiaſticus, abſoluat actorem à iuramento ad effectum agendi, an ſit competens in cauſa principali.*
24 *Intellectus ad text. in l. 1. C. ad exhiben.*
25 *Iuramentum, ſi à parte remiſſum ſit, & is cui remiſſum eſt abſolutionem petat, an aduerſarium trahat ad forum eccleſiaſticum.*
26 *Editio quotuplex.*
27 *Declaratio ad tex. in l. argentarius in prin. ff. de eden. & in l. quod priuilegium. ff. depo.*
28 *De edendo quare per Gerundium dictum ſit.*
29 *Accuſatione indicatur, quod Titius fecit inſultum Seio, uulnerãdo, an ſint duo delicta, uel unum tantum qualificatum.*

Lectu.

Lectu. III.

De edendo. Rub.

QVoniam diſputatio utilis eſſe de-
1 bet,† nō uana, inutilis, & fruſtra
toria, ut inquit Iurecon. in l. 1. in
§. dixerit aliquis. ff. de public. ibi,
ad quid utique edictum hoc pro
poſitum eſt. & in l. ſi ſeruum. in §. fi. ibi effectus
huius conſtitutionis ille eſt. ff. de uerb. obl. & in
l. quotiens. in §. nequaquam. ibi, nec quiſquam
putet nullum effectum hoc habere, ff. de admin.
tut. qualis illa, quot ſint in orbe figuræ, quot ma
ris arenæ, & ſimilis. ex quo nec dici tractatiue,
aut fieri debet, quod dictum, uel tractatum, ſeu
factum non releuat. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff.
ut leg. no. ca. Bar. in l. 2. nu. 1. infr. eo. unde in ma
teria hac ratione inſtrumentum antiquatum re-
nouari non debet ſecundum Bart. in l. ſi quis ex
argentariis. in §. nec iterum. ff. de eden. nec edi ra
tionum exemplum ſi petatur, quia non probat.
auth. ſi quis in aliquo, & ibi. idem Bart. in 2. op-
po. infr. eo. nec iuramentum præſtari, ſi non rele
uat, inquit adhuc Bar. in l. 2. i §. quod obſeruati.
col. 1. C. de iuram. calum. duxi ego quinta hac ui
ce in præſentiarum, antequam ad materiæ inter-
pretationem & tractationem ueniamus, aliqua
dicere, ex quibus elici poſſit, an aliquid utilitatis
ex hoc titulo, allaturi ſimus nec ne, & an auctor
laudem, uel reprehenſionem ex eo ſibi compara
erit, quæ cauſa efficiens fuerit, quæ formalis, q̃
materialis, & quę denique finalis huius libri, ut
in ſimili dicitur in l. 1. ff. ſi cer. pet.

Quoad primum igitur oppono, & uidetur
2 qđ malè dictum ſit, de edendo, † ex quo gerun-
diũ eſt in do, quod ab edo, edis deriuatur, ut hic
per glo. & in rub. ff. eo. quòdq́ue exponitur ideſt
de demonſtrando, non ab edo, es, eſt: quia tunc
exponeretur, ideſt de comedēdo, dic tu abſurdiſ-
ſimum & uitandum. l. nam abſurdum. ff. de bo.
lib. modo gerundium neceſſitatem importat, ut
per glo. in d. rub. ff. eo. & exemplum poni poteſt.
uxor tibi ducenda eſt, ideſt neceſſe eſt, uxorem
ducas: & tamen nemo agere compellitur. l. 1. C.
ut ne. inui. age. coga. ergo nec actionem edere.
quia eſto quod alibi dicat tex. in l. 1. ff. eo. qua a-
ctione quiſque uſurus eſt, quod eam prius ede-
re debet, nihilominus intelligendum eſt, ſi age-
re uelit, ſed non quod ad agēdum compellatur:
quod & per locum à ſpeciali probatur, quia cō-
pellitur filius, & hæres occiſores patris, uel teſta
toris accuſare, ut Caſt. declarat in d. l. 1. ergo non
regulariter. l. quęſitum. §. denique. ff. de fun. inſt.
& eſt arg. etiam in l. in re mandata. C. manda. ubi
unuſquiſque ſui ipſius & rerum ſuarum eſt do-
minus. Sol. neceſſitas duplex eſt, quædã præci
ſa, quædam cauſatiua, ut per glo. in l. fin. ff. de ſe-
pa. illa compelli non poteſt, arg. in l. cum propo-
nas, iuncta gl. C. de hær. inſti. & in princ. Inſti.
de hær. qual. & diff. iſta autem ſic, quia ſi nō edat
abſoluetur reus ab obſeruatione iudicii, ſiue (&
melius) actori audientia denegabitur. l. ubi pa-
ctum. C. de tranſact. Bald. in c. 1. in §. i quibuſdã.
in fi. de conſue. rec. feu. in uſib. declarat glo. in d.
l. 1. C. ut ne. inui.

Vel dicamus non eſſe uerum, quod importet
neceſſitatem regulariter, ut hic per Bart. & alios.
* & eſt * communis opi. tradit Alex. conſil. 27. ad
fi. uolum. 4. & ceſſabit obiectum, quia ad deſtru
ctionem antecedentis ſequitur deſtructio conſe
quentis. c. cum ex officij. de præſcrip. Bal. in l. cō-
uenticulam. col. 3. C. de epiſ. & cler.

Vel et ultimò (ut inquit Seyſel. hic) qđ quã-
uis aliquando neceſſitemur aliquid facere, ut in
exemplo, de quo ſuprà, uxor tibi ducenda eſt, &
ſimili. c. in cauſis. de re iud. c. exceptionem. in fi.
de except. clem. ſæpe. §. & quia, de uerb. ſig. & in
rub. de hæred. inſt. id non eſt ex natura gerundii,
ſed propter accidens ratione adiuncti, & propter
ſubiectam materiam, & bene. l. ſi uno. ff. loc. ideo
quod ex natura gerūdij, importet neceſſitatem,
labitur Fere. Vicentinus. in c. 1. nu. 49. de conſtit.
& non ab re teſtatur hic Cy. quod hoc ipſum q̃ſi
uit à magnis grammaticis, qui non aliud ſibi di-
xerunt. Et quia præpoſitio De, ſeruit ablatiuo
gerundij, dictum eſt de edendo. i. de edēda actio
ne, & accuſatiuo, de edendo, actionem ſcilicet.

Secundò oppono, quia ex ſententia Boetij, cō
3 muniter ignoratur,† quod multipliciter exponi
tur. l. quotiens. ff. de reb. dub. Bald. in l. 1. in fi. C.
de bon. poſſ. ſecun. tab. unde fit, ut mirum nō ſit,
ſi ſuper lege habente uarios intellectus funda-
mentum ſolidum fieri non poteſt. l. in ambiguo,
& ibi Bart. ff. de reb. dub. & ſi ſententia lata con-
tra legem, habentem uarios intellectus ualet, ut
ſenſit Bart. (& eſt notandum) in l. qui Romæ. in
§. duo fratres. in 6. oppo. ff. de uerb. oblig. aliàs au
tem non. l. ſi expreſſim, & ibi not. ff. de appel. ſed
uerbum hoc multifariam multiſq; modis intel
4 ligi poteſt, uariasq́; habet ſignificationes; † in pri
mis enim qualificat uerbum, cui adiungitur. l. 1.
cum his, quæ ibi no. per Saly. C. de his qui latro.
occul. l. ſi quis maior. C. de tranſac. l. uim facit. ff.
de ui & ui arm. tradit Alex. conſi. 1. col. 6. uol. 3.
et eſt exemplum in dict. l. 1. ubi qui reum crimi
nis ſibi ſociarit occultandō eum pari pœna pu-
niendus eſt. & in d. l. ſi quis maior, ubi ſi quis in
terpellando iudicem, uel ſupplicando principi,
uel non implendo promiſſa, uenerit contra trā-
ſactionem iuratam, efficitur infamis, & actione
priuatur. & in d. l. uim facit, ubi pariter uim fa-
cit quis, ſi nō ſinat poſſidentem uti arbitrio ſuo
re poſſeſſa, uel ſerendo, uel arando, uel aliter ædi
ficando, eoq́; interdicto tenetur. latè Corn. conſ.
143. col. 4. uol. 4.

Interdum conditionem importat, ſi maximè
futurum reſpiciat. exempli gratia, in l. ſi ex parte.
in §. fin. ff. de acquir. hæred. ubi hæres inſtitutus
adeundo hæreditatem, poteſt quam partē uolue
rit

rit ant omittere ant uẽdicare, & ibi exponit glo.
adeũdo.i.ſi adierit, de quo tex. remiſſiue hic per
Aret.& Saly.ante eũ in d.l.1.C.de his qui lat. oc.
Corne.conſi.90.col.2.uol.4.Deci.conſi. 31.nu.
6.uol.3.So ci.Iuni.conſ.71.in prin.uol.3. qnan-
doq; cauſam formalẽ, puta quia dicatur in accu
ſatione, quod ego inſultaui Titium, dicendo ei
uerba iniurioſa, & ratione gerundii, accuſatio
prædicta procederet non ſuper inſultu, ſed ſu-
per uerbis iniurioſis, & iuxta not.in l.ſi non con
uitii.C.de iniur.tradit Bal. in l.id, quod pauperi
bus, col.2.C.de epi.& cle. aliquando finalem. l.
1.ff.de tute.l.1.§.dolum.ff. de dolo. ibi ad tuen-
dum hic ad decipiendum. & etiam ſi dicat quis
conſtituo te procuratorem meum ad agendum,
& ut latius in d.loco.ſepiſſimè uero actum, qui
uiſui ſubiicitur.d.l.uim facit. aliter exemplificat
Bal.in l.ſi ex cautione in 6.q.C.de nou nume. pe
cu.ſi dicatur, quod Titius dedit decem Seio, ea
ſibi numerando.& edere etiam hoc eſt parere.l.
boues.§.edere.ff. de uer.ſi.l.Arethuſa. ibi.edatur
ff.de ſta.ho.latiſſime idẽ Bal.in l.falſus, col.2. C.
de fur. ubi ẽt dicit, qđ gerundia ſunt in uſu, &
& maximè in libellis, ergo ad propoſitũ malè, eo
redeundo unde diſceſſimus, qm̃ ſic amphibolo-
gicè auctor locutus uſ, figuraq; eſt ſatis notaqua
ur plurimũ utuntur demones, ut inquit Albe.&
ibi exẽpla ponit in l.nemo, prima.ſupr. de iudæ.
glo.ante eum, in l.ueteribus. ff. de pac. & nos a-
lias. hinc dicimus, quod qui obſcure loquitur
nihil loquiť.l.de ætate.§.nihil.ff. de int.ac.ſequu
ti opinionem illorũ, qui idem obſcurũ, qđ ambi
guũ eſſe dicunt, minimè tamen uerũ.d.l. ueteri-
bus. ibi, ambiguam uel obſcuram, differuntque
non ut Accur.ibi dicebat, ſed quia ambiguum.
(ut diximus) multas habet ſignificationes, obſcu
rum uerò nullam, ſed in ſe ipſo latet.

Sol.eſto, quod plures habeat ſignificationes,
& uarias, ea tñ tenenda eſt, quæ actũ facti deuo-
tet, ut infra declaraturi loco ſuo qđ ſit edere. uel
& ſecundo, quod ea ſit attendenda, quæ ſubie-
ctæ materiæ conueniat, de edendo actionem uel
alia, ut ſimiliter dicemus infrà.& not.glo.l.ſi u-
no.ff.loca. & nõ ab re à ſubiecta materia arguen
tes ſic dicimus, quia uerba deſeruiunt intẽtioni,
non econtra intentio uerbis.l.ſcire leges.ff.de le
gi.c.intelligentia. de uer.ſi.uel & ultimo, qđ cũ
poſſit ſubauditione iuuari, & ſuppletione uerbi,
non erit quid, in quo poſſit rationabiliter repre
hendi.l oratio.in fi.ibi, ut ſuppleat quod oratio-
ni deeſt.ff.de ſpon.l.1.ff.de teſta.Bal. in l. errore,
in prin.C.eo.

Tertiò oppono, quod malè dixerit de edendo
in genere, & ſimpliciter loquendo, quoniam ſic
ad quamlibet ſignificationẽ adaptatur. l. ſiquis
ita.§.fin.& ibi Bald.ff.de teſta.tu. not. in rub. de
poſthu.hæ.inſti.efficitque, ut omnis editio ſub
d.uerbo comprehendatur, ut in ſimili in dona-
tione inquit Iureçon.in l. alienantur.in §. dona-
tionis.ff.de uerbo.ſig.& eſt argum.in l.1.in §. ge
neraliter.ff.de lega.præſtand. & in l.in fraudem.
in §.fina.ff.de milita.teſtamen. & in l.regula. in
§.fina.ff.de iur.& fact. ignoran.

Et quoniam generis non eſt demonſtratio,
5 † quid intellectuale, quod in iure potius, quàm
in facto conſiſtit.l.incendium. C.ſi certum peta.
l.Meuius.§.ſi duobus.ff. de lega.ſecundo. Barto.
in l.2.in §.& harum.in fin. ff.de uerbor. obligat.
Bal.in c.cum uenerabilis.num.7.de except.ea de
re prius erat à ſpecie inchoandum poſtea deſcen
dendum ad genus.l.2. C.de pignor. quam dicit
alibi non eſſe Bald.in capitulo, ſtuduiſti. nume.
8.de offic.deleg.

Solu. licet uerbum ſimpliciter prolatum ſit,
& in genere, reſtringitur tamen ad ſpeciem, quo
niam aliter intelligi non poteſt, niſi de edenda
actione, uel aliis, ut infrà, quo caſu dici poteſt,
quod ſpecies ſit.l.ſi optio.ff.de optio.leg.l.ſecun
da.ff.de liber.& poſthum.l.ſi in emptione. §.fin.
ff.de contrahen.empt.Bald.in authen. hoc inter
liberos.in princip.C.de teſtamen.Guid.Papæ cõ
ſilio 65.nume.6. Vel & ſecundò quod uerum
ſit obiectum, niſi à lege ſpecialiter loquente reci
piat probabilem interpretationem, ut infrà, in l.
edita. & in l.1.ff.eo. Vel & ultimò, quod ue-
rum ſit in genere generaliſſimo, quod nihil ha-
bet ſupra ſe.l.1.& ibi Bartol.In princip. ff.de iu-
riſdict.omnium iudic.idem in l.unica. colum.4.
6 C.de ſenten. quæ pro eo. † non in ſubalterno,
uel inferiori, de quibus in l.legato generaliter. ff.
de lega.primo. Dec.Seni.in l.cum mota. colum.
2.C.de tranſact.

Quartò oppono, quod à perſonis edentibus,
ſeu à quibus editio fieri debeat, & cui, debuiſſet
auctor incipere, & non ab editione ipſa actionis
uel aliorum, uulga.l.ſi quæramus. ff. de teſtamẽ.
& infrà, qui accuſ.poſſ.qui teſtamen.facere poſſ.
qui admin.ad bono. poſſeſ. & eiuſdem generis
pluribus, quæ breuitatis gratia referendæ non
ſunt.

7 Solu. poteſt dici iu primis, † quod à perſonis
non incepit, quia ſibi ſic placuit, regulareque eſt
in his, quæ ſunt iuris poſitiui (ius enim poſiti-
uum dicitur quod ad libitum ponitur. l. ſi quis
in principio teſtamenti. ff.de legat.tertio. capit.
non debet, de conſanguinitate, & affinitate) &
ſufficiat pro ratione uoluntas. l.prima. §.ſexum,
ubi glo.ratus.ff.de poſtu.argumen. in l.quia po-
terat.ff.ad Trebel.ubi uulgatum illud, Sic uolo,
ſic iubeo, ſit pro ratione uoluntas: quoniam a-
liàs qui iuſtè dominatur profitetur ſe uelle uiue
re legibus, quanquam legibus ſolutus ſit. l.prin
ceps.ff.de legi.l.digna uox.C.eo.

Vel & ſecundò, quia non omnium, quæ à ma
ioribus tradita ſunt ratio reddi poteſt, maximè
in hiſce (ut dixi) titulorum ſituatione. l.non o-
mnium. ff. eodem. quo modo reſpondet etiam
Bald.in l.prima, colum.4.C.qui admi.& Aretin.
in rubrica, extra, de teſtibus, & dicit alibi idem
Bald. ad propoſitum, quod ſuppoſita poteſtate

de ratione non eſt aliter quærendum, in c. & ſi
Chriſtus. in fi. de iureiur. & in rub. de conſti. nu.
12. & 13. quod conſtitutio eſt rationabilis, eo ip
ſo quòd non eſt prohibita, licet ratio demonſtra
ri non poſſit. Vel & ultimò, quod benè ratione
prædicta à perſonis incipi debuiſſet, ſed qđ alio
reſpectu ab editione actionis, & aliorum ceptũ
eſt, ut infrà in glo. ad ſupradicta titulum conti-
nuante, & ita in ſimili dicit glo. in rub. C. de bo.
po. contra tab. & ibi Dec. in fi. Rimi. in rubr. qui
admi. colum. 5.

Quintò & ultimò oppono, & uidetur mihi
quod tractatio hæc fuerit ſuperflua, cum habea-
mus actionem ad exhibendum, quæ inuenta eſt
ratione intereſſe uniuſcuiuſque uolentis ſibi ali
quid exhiberi. l. 3. §. ſciendum. & §. fi. ff. ad exhib.
l. ſi libet. eod. tit. glo. exhiberi. in l. 2. infra eodem.
& in uer. agatur. in l. 2. in §. item diui. ff. de iu. fiſ.

Pro ſol. ad iſtud quoque dici poteſt, ut hic per
Alber. in princ. quod obiectum ſit uerum, ex illo
8 titulo, iure actionis, hic autem & ex iſto, †officio
iudicis, & actione in factum, quaſi dicat diuerſis
reſpectibus conſideratis tractationem hanc ſup-
fluam dici non poſſe, & eſt uerius, melius: & fu
ſius Bart. infrà in l. 1 nu. 9. cuius uerba ad literã
reaſſumpſit Barb. in c. 1. colum. 27. de probat. &
propterea ad tollendum contrarium §. quibus,
in prima Codicis conſtit. & l. hæc ſtipulatio. §. di
uus. ff. ut leg. no. ca. ita dici ſolet. c. ſignificãtibus.
de lib. ob. c. ſignificantibus. de app. Feli. in proœ.
Rex pacificus, colum. fi. uer. quintò fallit. Tauri-
nen. in l. legem, in prin. C. de pact. & ut ſuprà de-
clarat Alex. in l. quædam. in prin. ff. de eden.

Quomodo ad ſecundum (de gerundio reli-
9 qua abſoluemus in glo.) dico, quod cauſa † effi-
ciens immediata, fuerunt compilatores, de qui-
bus in l. 2. in §. quæ omnia. C. de uete. iu. enu. me
diata Iuſtinianus, qui hoc idem eis mandauit, ut
per Alber. in procem. Digeſtorum. colum. quin-
ta. Formalis uerò, ut infrà, & in l. 1. in §. edere. ff.
eod. Materialis de edendo. Finalis autem, ſi ma-
ximè de actione loquamur, ut reus deliberet, an
uelit cedere, uel contendere. l. 1. præalleg. ĩ prin.
ff. eodem. uel ut ſpem futuræ litis demonſtret. l.
edita. infr. eod. Alber. in ſimili, in loco præallega.
Azo in prin. ſummæ. & Alua. in procem. feud. co
lum. 3. quarum cauſarum duæ ſunt intrinſecæ,
materialis & formalis, extrinſecæ uerò duæ, effi-
ciens & finalis.

Sed ad idem quęritur, & tertiò quid ſit edere,
10 †& ex mente Iurecon. reſpondeo in l. 1. in §. ede
re. ff. eod. quod nihil aliud eſt in materia, niſi co-
piam deſcribẽdi facere, uel in libello complecti,
dare, vel dictare, uel producere aduerſarium ad
album, demonſtrareq; eidem quid dicturus ſit,
& qua ratione, uti uelit, & eſt ſcriptura, cui cre
di debet, ut per glo. in c. cum cauſam. de probat.
Quid etiam ſit Album diximus aliàs, addo nũc
11 quod eſt materia prima, †in qua prætores indu
cere poterãt qdquid coloris uoluiſſent, quòdq;
ipſum litteris rubeis, ut plurimum inſcribebãt,
unde rub. inde dicta eſt, quanquam dictionem
barbaram, & ridiculam eſſe garriant aliqui, &
malè, quandoquidem oſtendãt Quintilia. haud
legiſſe lib. 12. dicentem ſic, Iureconſulti ſe ad al-
bum, & rubricas tranſtulerunt. eſt verum quod
titulus etiam dicitur. l. 1. ibi, pauca de ſignificatio
ne ipſius tituli referre, & ibi, ideo prior ſub hoc
titulo, &c. ff. ſi cer. pet.

Secundò addo quòd non erat paries dealba-
tus, ut ſenſit glo. in d. §. edere, & in cle. 1. in uerſ.
albo, de iudi. & Iaſ. in §. pœnales. nume. 7. Inſtit.
de act. ſed tabula gypſata amouibilis, in qua (ut
dixi) edicta ſcribebãtur. l. ſi quis id quod, ibi, hoc
uero edicto tenetur & qui tollit. ff. de iuriſdi. o-
mnium iud. quæ uerba uerificari non poſſent, ſi
eſſet paries dealbatus.

Tertiò addo, quod Album eſt triplex. Vnũ in
12 quo †edicta generalia ponebantur. Aliud ĩ quo
ponebantur temporalia. Tertiũ uerò in quo ſcri
bebantur decurionum nomina, & fuſius, ut per
glo. in d. §. edere. Iaſ. in d. §. pœnales. nu. 17. præ-
alleg. erat etiam olim Album Citharedorum, &
iudicum, illud in Nerone, illud in Claudio apud
Tranquil. grauiſſimum auctorem legitur. Nõ o-
mittentes etiam quòd delegati non habebant al-
bum, ut no. in l. ſancimus. C. de iud. Alua. in c. 1.
in prin. col. 4. de mi. ua. qui cont. eſt. in uſib.

13 Quartò quæritur, †unde dicatur editio. & re-
ſpondeo, ut ſuprà in prima oppo.

Quintò quæritur quotuplex ſit. cui quæſtio-
ni, non reſpondeo nunc, quia dicetur inſt. in gl.

14 Sextò quæritur †quando fieri debeat. & breui
ter (ut dicebam aliàs) uideretur prima facie con
cludendum fieri debere ante citationem, ab or-
dine arguentes, ut arguit Iurecon. in l. quotiens.
ff. de uſufr. l. ordinarii. C. de rei uend. l. prolatam.
C. de ſent. plenè Alb. in l. 1. colũ. 5. C. de no. Cod.
compo. imò iniurioſum eſt, quod fit contra ordi
nem, ut dicit etiam Bal. in c. cum dilecta. in prin.
de reſcr. titulorum ſcilicet, qđ nobis aliàs pmiſ-
ſum eſt, ex quo leges non aliter ſituant̃, niſi ſub
congruis titulis. §. quibus. ibi, & congruis titulis
ſubdere, in 1. conſt. Cod. & ibi Bald. col. 2. bonus
tex. ad idem, in l. 2. ff. de ſta. ho. ſed hic tit. rub. de
in ius uoc. præcedit, ergo. Sol. arg. ab ordine p
cedit in dubio, & qñ aliter de mente legis nõ cõ
ſtat. l. nec enim. & ibi no. ff. de ſol. ſed hic de men
te cõſtat, ut infr. ergo. Vel dicamus qđ ubi cõſu
lit lex (uirtus. n. ipſius eſt non ſolũ imperare, per
mittere, uetare, & punire. l. legis uirtus. ff. de leg.
ſed etiam conſulere, ut ibi no. l. is qui deſtinauit.
ff. de rei uen.) ut hic (qđ gerundiũ innuit) tunc
ordo ſeruandus non eſt. §. ante hæredis. Inſtit. de
lega. l. præpoſteri. C. de teſtam. Alb. in loco præal-
leg. prima tamen melior, quia non ſolum conſu
lit, ſed ẽt iubet. l. 1. ff. de edẽ. ubi dicit, quòd qua
actione quis uſurus eſt, eã edere debet, & qđ te-
net: quaſi dicat actionem edat, ut reus poſſit deli
berare, nunquid cedere, uel contendere uelit.

Secundò

Secundò tamen adhuc probari uidebatur. per
text.in l.quidam Hyberus.ff.de ſer.urb.præd. ibi
uolo,ut cum Hybero loquaris, ne rem illicitam
faciat,& ſic ante citationem. clarius in l.debito-
res.C.de pign.gl.pacem, quæ utrunque citat,in
c.ad apoſtolicæ.de re iudic.in 6.Quod arg.etiam
ſecum ſol.affert,non in editione loqui iura præ
dicta,ſed in monitione extraiudiciali facta,uel q̃
fieri debet ex urbanitate actoris, ſeu creditoris,
quod etiam declarat Rom.ſing.396. Bald.in d.l.
debitores.Iaſ.in §.ſic itaque.nu.41. Inſti. de act.
& in l.certi condictio. in prin.ff.ſi cer.pet. Abb.
& Feli.in c.nouit.in fi.de iud.Bertran.conſ.152.
nu.7.uol.3.eſtq́; arg.etiam in l.ratum.& in l. qđ
dicimus.ff.de ſol.

Tertiò probatur tamen,quia citatio eſt de pro
ceſſu.c.quoniam contra.de prob.l.1.& ibi Bald.
ff.de in ius uoc.nec ab re, quia ab ea parte iudi-
cium incipit.§.fin. Inſti. de pe.teme.liti. nec po-
teſt fieri hac ratione die feriata, ut idem Bald.di
cit in c. conqueſtus.nu.3.de fer. not. in l.1. in §.
nunciatio.ff.de no.ope.nunc.l.dies feſtos .C. de
fer. ergo ſi fieret editio poſt citationem, non ha-
beret reus tempus ad deliberandum,& malè,ac
contra tex.in l.1.ff.de eden.ergo ante neceſſariò.
Ad quod reſpondebam aliàs, quod quamuis
ſit de proceſſu,non tamen tollit inducias delibe
ratorias reo,quæ editionem præſupponunt, d.l.
1.auth.offeratur.C.de lit.conteſt.dicebam dubiũ
quoque fore,an ſit de proceſſu,nec ne,ita ut arg.
non concludat.l.duo ſunt Titii. ff.de teſtam.tut.
* ſed prima melior, quoniam communiter *tene
tur eſſe de proceſſu,ut in d.l.1. ff.de in ius uoc.
& in d.c.quoniam contra,not. Vel & nouiſſimè
etiam dici poteſt,quod imò propriè ſit ante litẽ
conteſtatam potius præparatorium, ac proœm.
quoddam ipſius iudicii, ſicuti libelli oblatio &
alia,quę dicto tempore fiunt,& ſic etiam editio.
ita declarat Alex.in rub.C.de in ius uoc. in prin.
& benè. ſi quæras igitur quando fieri debeat, dic
poſt citationem,quoniam fieri debet in iudicio.
d.auth.offeratur.iudicium ante citationem nul-
lum eſt.l.amplius non petitum. ff.rem ratam ha
be.d.§.fi.inſti.de pe.te.liti.ergo.

Et ex his ſeptimo loco & deciditur, ubi nã fie
15 ri debeat,† aliàs ab extraiudiciali ĩterpellatione,
non differret,quæ fit ex urbanitate,ut ſuprà,non
dicendum,arg. in l.3.ibi,ſed cur nõ in milite di-
uerſum,ff.de mil.teſtam.

16 Octauò rurſum liquet ex p̃dictis,† quare fiat,
ut reus ſcilicet, deliberet nunquid uelit cedere,
uel contendere.d.l.1.ff.eod.d.auth.offeratur, de
lit.conte.& quia edita actio ſpeciem futuræ litis
demonſtrat.l.edita.infra eo. & ne etiam actor ca
rere uideatur actione,qua reum obſtringat in iu
dicio,iuxta illud uulgatum,nemo ſine actione ex
peritur.l.ſi pupilli.§.uideamus.ff.de neg.geſt. ne
ue litibus laboribus & expenſis grauetur reus,
arg.in l.1.ff.de inof.teſt.ibi,melius facerent, ſi ſe
ſumptibus non uexarent inanibus. & breuiter
dici poteſt,quod hæc ſit urbanitas iudicialis, nõ
abſque ratione inuenta à lege,ſicuti extraiudicia
lis,de qua in d.l.quidam Hyberus. ff.de ſer.urb.
præd.& in d.l.debitores.C.de pig.d.auth. offera-
tur. tamen quantum ad iſtas inducias delibera-
torias corrigitur per conſtitutionem regni, inci.
dilationes. ad fi.qđ tu regnicola notabis.

17 Nonò liquet adhuc,reo † fieri debere,d.l.1.d.
auth.offeratur.Adde quod fit iudici prius, & p
ipſum reo,ut per glo.in c.1.de libe.obl. forte ne
partes uexentur inaniter (ut dicebam etiam pro
ximè) litibus,laboribus,& expẽſis,quia forte ui-
dens libellum ineptum,ipſum lacerabit,nec por
rigebit reo: qđ quidem facere poteſt etiã reo non
opponente.l.1.ff.de offi.aſſe.Inn.in c.examinata.
de iudi.Soc.conſi.146.col.5.uol.1.

18 Vltimò liquet qualiter fiat, † d.l.1. d.§.edere.
ff.de eden.ſed hodie libellus neceſſarius eſt. d.au
then.offeratur.C.de lit.conteſ. & eſt ſolemnitas
iuris,qm̃ alia eſt facti,de qua in l.1.& 2.C.de for
mu.& ut per Odof.in l.diuus.col.2.ff. de reſti.in
integ.& ſic ex his omnibus habetis,quid ſit ede-
re,unde dicatur editio,quotuplex ſit, quãdo fie-
ri debeat,quo in loco,quare fiat, cui & qualiter.
hæcq́; ſufficiant, quantum ad iſtud uerbum de
edendo.

¶ Additio.

Supradictis addendo,& ad materiam dici ad-
huc poteſt,quod cauſæ editionis ſint ſeptẽ. Gene
ralis, ſpecialis,officium,ſucceſſio, delictum,cõ-
ſuetudo,& uſus.l.1.ff.eo.l.quædam.ff.eo. §.is au
tem.ea.l.& tit.clem.1.§.cæterum. de uſur. l.1.§.
edenda.ff.de eden.de quibus infra,ubi Iaco.But.
Bald.& alii.

Et ad idem, quod in materia remedia pariter
ſunt tria,actio ex eo contractu.d.l.quædam, offi
cium iudi.l.1.C.eo. & actio in factum ex mora.
l.ſi quis ex argentariis.§.ex hoc edicto.ff.eod.idẽ
Bald.infr. colum. fi.

In gl.rub.in prin.ibi,quę per magiſtratus exer
centur,habes qđ iudicia per magiſtratus exercen
tur.& cũ dictum fuerit ſuprà de magiſtratibus,
qđ cõpetenti ordine reſtabat uidere de iudiciis:
& primò de edendo,quia editio eſt prępparatoriũ
19 iudiciorum. Adde † qđ iudicia conſiſtunt in tri-
bus.in offi.iud.in actionibus, & in exceptionib.
hoc eſt iudice,actore, & reo, & no.in rubr.extra
de iud.l.ampliorem,in prin.C.de app. offi.iudi.
æquè bonum eſt,actio optima, exceptio melior,
arg.ĩ l.ſi qñ.C.de dila.& in l.fauorabiliores. ff.de
reg.iu. & ĩ l.Arrianus.ff.de act.& obl.& in l.inui
tus.in §.cui damus.ff.de reg.iu. & ĩ l.uir bonus.
ff.iud.ſol. quòdq́; legibus fundata eſſe debẽt, &
in legum denique ac iudiciorum miniſtris, ita
Bal.in c.bonæ.1.col.3.de poſtu.prælat.deq́; legũ
miniſtris intellexit Imp.in proœ. Inſti.ĩ prin.ibi,
per legitimos tramites calumniantium iniquita
tes expellat.ut ibi per glo.

Secundò adde, quod ob id dicimus etiam,
quod ius publicũ in magiſtratibus cõſiſtit.l.1.§.

publicum.ff.de iuſti.& in.quòdq; iuriſdictio eſt poteſtas de publico introducta,cum neceſſitate iuris dicendi, & æquitatis ſtatuendæ. l. 1. & ibi glo.Bar.& omnes.ff.de iur.om.iud. Idem Bar.in l.Imperium.ff.eo.glo.in §.iuſiurandum,in auth. de deſenſo.ci.

Tertiò adde, niſi legis diſpoſitio, reduceretur ad iudicia & magiſtratus,quod eſſet ridiculoſa, uana & nihil operaretur, ut inquit,idem Bal.in l.cum mulier.col.11.ff.ſolu.mat. Et à ratione aliena,hæc non uidentur, quia ſi poſt peccatum lex cepit eſſe neceſſaria,& facta à legum condito ribus,à rege,uel à principe.c.factæ autem ſunt leges,4.diſt.arg.in l.1.in §.ſexum.ff.de poſtula. qđ etiam de lege parricidarum ſcribitur,namq; Romæ multis annis,multoque tempore nulla fuit huius ſceleris mentio,lataq; eſt cum primus L. Oſtius patrem interfeciſſet, Malleolus uerò matrem.l.pœna.ff.ad leg.Pompe.de par.§.alia.ibi,aſperrimum crimen noua pœna perſequitur. Inſti.de pub.iudi.utique etiam magiſtratus, & iudex creari debuit,qui legis eſſet executor,factūq; hinc eſt quaſi prouerbium quoddam, ad idem, quod fruſtra eſſent Nomotheræ,niſi Nomophilaces inuenirentur: illi latores legum ſunt,iſti executores,quòdq; iuſtitia mortua eſt, ubi deeſt magiſtratus. ita Bal.conſi.483.col.1.uol.1.

Secundò habes ex iſta glo. quod præparatoria
20 præmitti debent, † l.1.ff.de ori.iu.ibi, hæc enim libentius perducunt nos ad lectionem propoſitę materiæ.l.1.in princ.ibi,bene eſt prius quàm ad interpretationem uerborum ueniamus, pauca de ſignificatione tituli referre.ff.ſi cer.pe. l.lecta. in prin.ff.eo. Hinc dicimus (qđ ſanè negat nullus) cum actio ad exhibendum ſit præparatoria rei uendicationis pariter, quod præmitti debet, aliàs propoſitio non eſſet uera. & probatur in l. 1.& 2.ff.ad exhiben.& in l.ordinarii.C.de rei uē di.& poſſent in eodem libello cumulari, iuxta not.in l.edita.C.de edend.& tamen non poſſunt ſecundum Cyn.in d.l.ordinarii.in prin.in 2.q.& ſi proponi poſſit tamen ſimul,ſed ut poſtea procedatur ordine ſucceſſiuo:& firmat etiam Bart. l.1.in ſi.prin.ff.de priua.delic.

Et idem in querela, & petitione hæreditatis, ſeu remedio reſcindente & reſciſſorio. l.qui de ī officioſo.ff.de inoffi.teſtam.ibi, qui de inofficioſo dicit,nullam aliam quam petitionem hæreditatis exercet.glo.in rub.ff.de pet.hær.Bart.in d.l. edita.colum.6.infra eod.Bertran.conſi.5. in princip.uol.3. Et in reſtitutione ad appellandum ex cauſa,quando lapſum eſt tempus, quæ præparatoria eſt, & præmitti debet, aliàs non appellaret poſt lapſum temporis quis, ex quo tūc ſententia tranſiuiſſet in rem indicatam.c.quod ad conſultationem,de re iud.& ut per Bal.in l.2.C.ſi ſep.ī integ.reſti.poſt.in no.caſu Bertran.conſi.313.nume.9.uol.2. & breuiter eſt ordo iuris, ac æquitatis, qui peruerti non debet,ſed potius ſeruari, & ſubtiliter quidem, ut in c.in cauſis, de re iudi.

& æquitatis dixi,quia titulus iſte in ęquitate fun datus eſt.l.1.ibi, nam ęquiſſimum uidetur.ff.eo. Barb.in c.1.col.16.de prob.& quod ordo ſeruidus ſit, probatur per Bart.in l.uxorem.in §.teſtamento.ff.de lega.3.not.in l.Gallus. in §.quidam rectè.ff.de liber.& poſthu. aliàs deſtructo ordine perdeniēdi ad finem,ideſt editione, deſtrueretur finis,hoc eſt ipſa iudicia, neq; talia dici poſſent. arg.in l.oratio. ff.de ſpon.& deſtructo principio ordinis deſtrueretur ordo, inquit Bal.in c.ad noſtram.nu.4.de prob.

Sed contra iſtam continuationem, & qđ imò præparatoria non ſemper præmitti debeant, nec iſte iuris ordo ſeruari ſemper,opponitur,quia actio ad exhibendum (ut dixi ſupra) eſt præparatoria rei uendicationis.d.l.ordinarij. C.de rei uē. l.ad rem mobilem.l.ad legatum.ff.de procur. & tamen titulus ad exhibendum poſtponitur, non autem præmittitur titulo de rei uendicatione.

Cui difficultati multæ hinc inde ſolutiones traduntur,periculoſæ ut diximus aliàs: breuiter & pro nunc illa eſt tenenda, quod bene hac ratione titulus ad exhibēdum præmitti debuiſſet, ſed alia poſtpoſitus eſt,non modo d.titulo,ſed & titulo de peti.hær. pro qua ſol.facit text. in l.pater Seuerinam.in §.conditionum. ff.de condi.& demonſt.ubi unum,& idem uerbum diuerſis reſpectibus conſiderari poteſt propriè, & impropriè.melius glo.in rub.C.de bon.poſſ.contra tab. maximè in his (ut dicebam etiam heri) quę ſunt iuris poſitiui,& ad bene eſſe.Sed quod non ſine ratione poſita etiam ſit d.tituli tractatio poſt titu.de rei uend.& de pet.hæred.quæ etiam realis actio eſt,uniuerſalis tamen patet, quia licet ipſa realis nō ſit,eſt tamen perſonalis in rem ſcripta. l.3.§.eſt autem.ff.ad exhiben.quæ ad exemplum realium proponitur,ut no.ī rub.ff.ſi cer.pe. ideo non mirum ſi poſt d.titulos poſita eſt,quia exemplar præcedit, poſtea ſequitur exemplatum. l. in teſtamento magna.ff.de condi.& demon.not. in rub.de arbit. Soluit etiam Deci. quod continuatio fundata eſt in regula quod præparatoria præmitti debeant,& conſequenter bona,licet quandoq; contrariū inueniatur ex no.in l.1. ff.de reg. iu.à quo, nec ego diſſentio,eſtq; arg. ultra eum, in l.ab ea parte.ff.de prob.Bar.in l.2.col.2.ff.ſi qs in ius uoc.non ie.

Secundò contra prædicta facit, quia ſola editio actionum, bene eſt iudicij præparatoria.d.l.1. ff.eo.ſed non alia, quæ inſtructoria dicuntur, ut teſtes,inſtrumenta & reliqua.l.2.ff.de ſi.inſtru.l. notionem.§.inſtrumentorum. ff.de uerb.ſign. c. forus.extra eod.quia inſtruunt cauſam,in actione uero præparat ſe reus ad contendendum, uel cedendum.d.l.1. auth.offeratur. C.de lit.conteſ.

Cui difficultati etiam uariè traduntur ſol. ſed illa, ut minus periculoſa tenenda eſt, quod glo. habuerit reſpectum ad actionem d.l.1.ff.eo. l.edita,infra eo.& ut hic per Dec.nu.6.quo caſu editio propriè, eſt ante litem conteſtatam. Et præ

para-

paratorium iudiciorum dixit, quia ipſorum fun
damentum in actione conſiſtit, ſine qua nemo
experitur. l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de neg. geſt.
eſtq́; ſol. Alex. quam impugnat Deci. quia etiam
hic leges pro maiori parte, de editione rationum
& inſtrumentorum loquuntur, ſola autem de e-
ditione actionis. l. edita. infr. eod. & quia rub. om-
nia hæc comprehendit, facta ad deſignandum
id, quod in nigro continetur. l. 1. ff. ſi cer. petatur.
Tu uerò ſalua quod incidenter de editione ratio
num, & inſtrumentorum dictum eſt: vel hinc
ſumpta occaſione ne materia editionis diuidat̃,
quod & ipſe met Deci. nu. præalleg. ſenut, & ſic
ſol. Alex. probando, quanquam eam prius impu
gnet. nec facit quod titulus generalis ea oĩa com
prehendat, quia uerum eſt d. modo. & q̃n etiam
ſolam editionem actionis comprehenderet, non
eſſet nouum ex his, quæ no. in d. l. 1. ſi cer. pe. ubi
plerunq; nigrum eſt generalius rubro, & ibi in
ſpecie Alex. col. 1. & in Auth. ut Eccl. Rom. & ut
nul. mutu. agr. & ita etiam gl. poſt Azo. in ſecun
da continuatione hic deducit, ut in ea.

Tertiò contra iſtam continuationem facit, q͂a
(ut dictum eſt ſuprà) hodie requiritur libellus.
auth. offeratur. C. de lit. con te. & appellatur ſolē-
nitas iuris ad differentiam eius, quæ eſt facti, &
de qua in l. 1. & 2. C. de form. & in l. ſi ſeruus na-
uem. ff. de fur. Odoſ. in l. dinus. col. 2. ff. de reſtit.
in integ. modo dico quod libellus offertur parte
citata. d. auth. offeratur. Grat. conſ. 137. colum. 1.
uol. 2. iudicium à citatione incipit. §. fi. Inſtit. de
pe. teme. liti. ergo hæc non poſſunt dici iudicio-
rum præparatoria. Sol. uera eſt aliis ſepoſitis, &
ſtudendo breuitati, quod quamuis à citatione ĩ
cipiat, quod etiam firmat Barto. in tract. de iud.
colum. 2. non eſt propterea, quod præparatoria
ipſius iudicij, non ſit actionis editio, ex quo cita
tur reus, nec actor auditur, niſi edat.

Vel dicamus, quod imò propriè iudicium ſit
à lit. conte. l. amplius non petitum, & ibi Bart. ff.
rem rat. hab. c. 1. ubi etiam Bal. in prin. extrà eod.
alia pleraque poſſent adduci: ſed quia utilitatem
non habent, & quia dixi aliàs, non inſiſto nunc
aliter.

Verum ad prædicta quæritur, nunquid ex præ
21 paratoriis inferatur ad præparatum. † & conclu
dunt ſcriben. quod ſic, quod ego ex ſupradictis
probo, quia ſi quis agat ad exhibendum infertur
neceſſariò ad actionem realem, ſi querela ad pe-
titionem hæreditatis, & ſi deniq; reſtituatur q͂s
ad appellandum, ad appellationem. imò (quod
plus eſt) q͂d ex præparatoriis adulterii præſum-
ptione probatur adulterium, & ſic ad ipſum in-
fertur, ita ut mulier inuenta in præparatoriis Ve
neris, ſicuti inuenta in adulterio (hęcq́; eſt utili-
tas diſputationis) priuetur dote. c. plerunq;, de
do. int. ui. & uxo. & eſt doct. Bal. in c. tuæ. de ꝓcu.
poriſſimaq́; ratio eorum, qui cũ ipſo tenuerunt.

Moti etiam & 2. per tex. in c. 1. in §. 1. qui. mo.
feu. ami. in uſib. ubi uaſallus inuentus cum do-
mina turpiter ludẽs, priuatur feudo, qui & ſi in
feudo loquatur, generaliter tamẽ procedit, & lo
cum habet, quia naturalis ſocietas violatur: ſunt
eñ ſocii uir & uxor diuinæ, & humanæ domus.
l. aduerſus. C. de cri. expi. hær. Bart. in l. ſi mihi, &
Titio. ff. de uerb. obl.

Ad idem eſt tex. in l. & ſi amicis domum. ff. ad
l. Iul. de adul. ubi qui præbuit domum ad adulte
rium, uel ſtuprum committendum, lege Iulia de
adulterio tenetur.

Et idem in l. quod ait lex. ff. eo. ubi patri per-
mittitur, ut filiam inuentam in præludiis Vene-
ris impunè interficiat, quia ex eiſdem infertur ad
adulterium. Nec ſecus in l. 1. ff. de extraor. cri. ubi
ſollicitatores alieni thori, quãuis effectu ſceleris
potiti non fuerint, puniuntur tamen: & in l. con
ſenſu. & in l. fi. C. de repu. ubi mulier p̃dit dotẽ, ſi
ad conuiuia uirorum, ſpectaculaq́; publica acceſ
ſerit, uel eorum balnea fuerit aliter ĩgreſſa, ergo
quanto magis in præparatoriis Veneris inuẽta.
Et maximè, quia præſumptiones legum ſunt li-
quidiſſimę ꝓbationes. l. licet Imperator. ff. de le.
1. ſed ſi probatum fuiſſet adulterium, utiq; priua
retur dote. d. c. plerunq;, ergo & hoc caſu: quia p̃
ſumptiuè probatum uidetur, & quia ex præpara
toriis infertur ad præparatum. & hoc eſt q͂d dice
bat Bal. in l. aduerſus. col. 2. C. de fur. q͂d oſculum
cum adulterio confunditur, ex quo p̃ambulum
eſt ad illud naturaliter ordinatũ. Et cum eadẽ ſit
ratio ultimo loco, in præparatoriis, q́ eſt in adul
terio, licet non tanta iniuria. ſ. qua maritus affici
tur, non põt dici niſi quod idem ius ſit per om-
nia ſtatuendum, uulg. l. à Titio. ff. de uer. obl. &
ita foret tranſeundum, & ſic cum communi ac
continuatione glo.

Tamen cogita, ſi contrarium etiam, & proba-
bilius teneri poſſit, & dici ad primum hoc uerũ
eſſe ex præparatoriis inferri ad præparatum regu
lariter, ſed nõ ex præparatoriis adulterij, ad adul
terium, ut infr. Nec facit theorica Bal. in d. c. tuę,
quia dicam eſſe rigoroſam & non ueram, ex quo
maximè, nihil allegat, niſi tex. in d. c. 1. quib. mo.
feu. amit. in uſib. cui ſtatim reſpondebitur. l. non
ſolum. §. ſi liberationis uerba. ff. de lib. leg. addu-
cit etiam rationem, quia iſta diffamant matrimo
nium, & lacerant, & eſt uerum, non tñ ut amit-
tat dotem, ut infra, & hanc rationem fundat in
d. c. 1. ubi caſus clarus.

Ad illum tex. igitur reſpondetur, ut hic p Dec.
quod id uerum eſt, ex quo conſtabat ibi ex turpi
luſu, adulterium fuiſſe commiſſum. Quę reſpon
ſio non eſt bona, quia ſic tex. ille eſſet de indubi-
tabili, non dicendum. uulga. l. quod Labeo. ff. de
Carbo. edic. igitur reſpondet & ſecundò, quod il
le tex. loquitur in uaſallo qui propter graues in-
honeſtasq; iniurias debet priuari feudo. ca. 1. §.
porrò, quæ fue. prima cau. benefi. ami. in uſibus.
nos uerò in muliere, quæ priuari dote non po-
teſt, niſi propter adulterium. d. c. plerunq;. ergo
ad iſtum caſum extendi non debet. Nec iſta pla-

cet, quoniam hoc eſt, de quo ad præſens diſputamus. Vera igitur eſt (ut dicebam alias) ſolutio, quod ibi illud ideo eſt ſic deciſum, quia lex alternatiuè locuta eſt, ſi naſallus dominam cucurbitauerit, id eſt cum domina ſua concubuerit, & ſic cornutum fecerit dominum, uel cũ ea turpiter luſerit, ad ueritatem alternatiuè ſufficit alteram partem eſſe ueram. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſti. ergo omnino feudo priuabitur, hic autem mulier dote, ſi adulterium commiſerit, ut dicebat Dec. (& in hoc bene) ergo non inuenta in præparatoriis Veneris. & ad d. uerbum cucurbitauerit. adde glo. in l. ſi inimicitiæ. ff. de his quibus, ut indig.

Non obſt. text. in l. & ſi amicis domum, quia loquitur in adulterio conſumato, & quando qs conſentit delicto præſtando opem delinquenti, quod longe eſt alienum à caſu noſtro. l. is qui opem. ff. de fur. c. 1. de offi. dele. c. fi. de fo. compet.

Et hoc modo tollitur etiam text. in d. l. quod ait lex, quoniam pro rei ueritate, non in præparatoriis Veneris, ſed in ipſa turpitudine filiam inuentam poſſe interfici à patre loquitur.

Et pondera ac reſtitue text. du m dicit, non occiſum: uidetur, ut dicat, non ocioſum, habentem relationem ad tex. in l. patri. eod. tit. loquentem ſignanter in adulterio.

Minus facit rurſum tex. in d. l. 1. ff. de extraor. cri. quia fateor, quod puniantur extra ordinem propter uoluntatem pernicioſæ libidinis, etiam in caſu noſtro, ut text. met dicit, ſed nõ ut mulier patiens dote priuetur.

Non obſt. text. in d. l. conſenſu, quia caſus ibi æquiparantur à lege, ut ab uxore maritus diuertat: & loquitur in caſu claro, hic autem ĩ dubio, quorum non eſt par eademq; ratio. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. obl.

Et multo minus in l. fi. eod. tit. hoc idem probatur, quia ex uerbo libidinis cauſa, adulterium præſupponitur.

Vel ad utrunque dicamus, ut aliàs, quod cum ſint leges Theodoſij & Conſtantini, nec in uſu à nobis quoque contemnendæ ſunt, ne mulier dote priuetur. l. 2. §. exactis. ibi, lata lege tribunitia omnes leges exoleuerunt exactis Regibus. ff. de ori. iu. no. in l. Arriani. C. de hæret.

Non obſt. quod adulterium ex his præſumatur, quia non eſt uerum, ex quo non eſt præſumptio uiolenta, ſed temeraria. c. literas. c. literis, de præſumpt. nam multa dicuntur, quæ non fiunt; multa tractantur, quæ non perficiuntur, & tota uis in concluſione conſiſtit. l. ſi uoluntate. C. de reſcin. uend. Bal. in l. multum intereſt, colum. 2. C. ſi quis alt. uel ſibi. Alex. conſ. 13. col. pe. uol. 1. Dec. conſi. 11. col. 1. uol. 1.

Non obſt. ultimum, quia eſto quod eadem ſit ratio, ſicq; iniuria afficiatur defunctus in præparatoriis adulterij, ut in adulterio, non eſt propterea quod uxor debeat dote priuari, ex quo lex ſignanter in adulterio loquitur. d. c. plerunque.

Et quod hæc concluſio ſit uera (mittentes à nobis dicta aliàs, quod ſimus in pœnalibus & odioſis, in quibus extenſio fieri non debet, quod pœna priuationis nunquam locum habeat, niſi à lege expreſſe cautum inueniatur, quod ex probationibus præſumptiuis non debet uxor priuari dote, quod priuatio dotis adulteriũ arguat, & quod lex denique imponat pœnam actui perfecto) efficaciter probat ur, quia ſi ex præparatorus inferretur ad præparatum, cum iura in adulterio (ut diximus) loquantur, maximè in d. c. plerunque, & in Auth. ut mat. & auiæ. in §. quia uero plurimas, argueretur à maiori ad minus, ſiue de uno caſu maiori ad minus fieret extenſio affirmatiuè, & male. l. 3. §. transfugas. ff. ad legẽ Cor. de ſica. l. capite quinto. ff. ad legẽ Iul. de adult. docet Bal. & exemplificat in l. ſi quis non dicam rapere. in prin. C. de epiſ. & cler.

Præterea homicidium longe grauius eſt adulterio, c. ſi quod uerius dicitur. 33. q. 2. in homicidio pœna non imponitur ordinaria, ſi quis cum telo ambulauerit necandi hominis gratia, nec perfecerit. l. is qui cum telo. C. ad legem Cor. de ſica. ergo, nec mulier dote priuabitur, inuenta in præparatoriis Veneris, & adulterii.

Et præſertim ultimò loco, quia iura loquũtur maximè in materia, per uerba temporis præteriti perfecti, ſi quis hominem occiderit, ſi eidem uenenum propinauerit, ſi uxor adulterium commiſerit, quæ non poſſunt uerificari in caſu præſenti. & hæc diſputationis gratia dicta ſint, quoniam aliàs à communi op. cum Bald. in d. l. tuæ, diſcedendum non eſt.

Sed quid in mandato? † Deci. hic dicit regulã adhuc fallere, quodq; ex præparatoriis non inferatur ad principale, ſeu ad præparatum, quãquã in illis factum ſit, poſt Roma. conſi. 330. colum. 3. & bene. quoniam eiuſdem fines ſunt diligenter cuſtodiendi, uulga. l. diligenter. ff. mand. c. cũ dilecta. de reſcrip. unde non ab re etiam ait Bald. alibi in c. ex parte. nu. 3. eo. ti. quod præuaricatur qui excedit fines mandati.

Et fortius probatur, quia mandatum ad agendum contra debitorem efficaciter obligatum ciuiliter & naturaliter ex aliqua cauſa præparatorium eſt exactionis celebrandæ, & tamẽ ſi agat, non exigit. l. hoc iure. ff. de ſolu. imò quod ſolutio requirit ſpeciale mandatum, ex quo in procuratore ad agendum tranſit exercitium actionis, non proprietas, ut ibidem, & per Soci. in l. frater à fratre, col. pen. ff. de condi. indeb. Iaſ. in l. ait prætor. in prin. ff. de re iud. col. 2.

Ad idem eſt tex. in l. 1. in §. igitur. ff. de exercit. ac. ubi ſimiliter habens mandatum ad locandũ, quod eſt præparatorium penſionis exigendæ, nõ tamen habet ad exigendum, & ſi exegerit, conductor non liberabitur ſoluens, nec debitor in caſu d. l. hoc iure. & ſimilium.

Ad idem facit tex. in c. Nicolao de app. ubi habens mandatum ad iudicem impetrandũ, quod eſt

eſt præparatorium incohandæ litis, non tamen id habere uidetur, ad ipſam litem proſequendã.

Vltimò facit, quia Vicarius habens poteſtatẽ recipiendi reſignationem beneficiorum, quæ debent permutari, quanquam reſignatio ſit ipſius permutationis præparatorium quoddam, non tamen habet poteſtatem ea conferendi permutare uolentibus. c. fin. de offi. uic. in 6. & ita * communiter tenetur.

Sed tamen contra iſtam concluſi. facit text. in l. qui procuratorem. ff. de procu. ubi qui dat procuratorem, ut confeſtim agat, uidetur etiam dediſſe, ut litem peragat, ideſt uſq; ad finem perducat. Ad idem eſt text. in l. qui proprio. in §. item quæritur. ff. eo. ubi procurator pariter, qui me aduerſus minorem uẽdicantem fundum defendit, iudiciũ ſuſcipere cogitur, ſi minor aduerſus ſententiam reſtituatur, quaſi primum iudicium fuerit ſecundi præparatorium.

Ad idem facit tex. in l. quod ſeruus. ff. de ſolu. ubi qui mandat alicui, ut contrahat, eidem quoque mandaſſe uidetur, ut ſolutionem recipiat per quem tex. ita etiã dixit Bar. in l. filiæ. in prin. ff. eo.

Ad idem facit, quia ſi pater filio mandet, ut bonorum poſſ. agnoſcat, is autem adeat non propterea uitiabitur aditio ita Iaſo. in l. puberẽ. C. de iur. delib. melius facit tex. in l. ſi defunctus. in §. fi. in materia. ff. de procu. ubi qui ad agendũ in iudicio communi diuidundo datus eſt, is utique etiam datus uidetur ad defendendum.

Vltimò facit, quia contrariorum eadem eſt diſciplina. l. fi. ff. de leg. 3. l. 1. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. not. * omnes in rub. ff. de acquir. poſſeſſ. ſed mandatum ad conſequentia, extenditur ad præcedentia. l. ad rem mobilem. l. ad legatum. ff. de procur. ergo & è contra datus ad præcedentia, uidebitur datus etiam ad ſequentia, & ex præparatoriis infertur ad præparatum.

Et ita iudicio meo eſt tenendum, licet primũ & ſecundum pro iſta opinione mihi non ſatisfaciant, cum eadem ſit cauſa primo caſu, arg. in l. ſed ſi manente. ff. de preca.

Secundo uerò, quia expeditur coram eodem iudice reſtitutorio, l. præfecti etiam prætorio. l. illud ff. de mino. declarat Iaſ. in l. inuitus, colum. 2. C. de procur. ideo in appellatione ſecus, ut ibi. & ſic non loquuntur in præparatoriis & ꝑparato.

Minus ſatisfacit inductio. d. l. quod ſeruus, quia nec id ibi diſponitur, quia ex præparatorio inferatur ad præparatum, ſed quia ſeruus peculio erat præpoſitus, quod eſt quid uniuerſale, ut hæreditas. l. peculium. §. ſi ære. ff. de pecu. Bart. & alii, in rubr. ff. ſolu. matr. ergo conuenit, ſi contractui præpoſitus ſit, ut etiam exactionem celebret.

Nequaquam quod dicitur in d. l. puberem, & in d. l. ſi defunctus, quoniam etiam alia ratione id utrobique dictum eſt, non ratione præparatorii, & præparati. illud, quia qui pinguius mãdatum adimplet, formam ſeruat, ut ibi not. Iſtud uerò, quia duplex eſt iudicium, in quo quilibet eſt actor & reus. uſque adeo, ut ſolo nitamur & ultimo quidem argumento. Maximè, quia unum ſine altero commodè explicari non poteſt: unde dicimus quando unum commiſſum eſt, quod omnia alia commiſſa uidentur, ſine quibus illud commodè explicari non poteſt. d. l. ad rem mobilem. d. l. legatum. ff. de procu. l. fi. ff. de offi. eius. l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. l. oratio. ff. de ſponſa. & ſignanter in actione ad exhibendum, & rei uendicatione potiſſimum d. iura loquuntur, quæ ſunt præparatoria, & præparata: ergo etiam quod mãdatum ſit ſtricti iuris, & fines ipſius diligenter cuſtodiendi, ut ſupra, ex præparatoriis ratione prædicta inferetur ad principale, & conſequẽter ad præparatum, quod etiam ſentit Rom. conſil. præalleg. & ultra eum Dec. conſ. 461. col. 1. & 2. ubi eadem ferè repetit, & inducit.

Ex quibus primum ſublatum eſt, quo limitabitur regula d. l. diligenter. Non obſt. 2. 3. 4. & 5. quia tolli ſolo hoc uerbo poterunt, quod dictis caſibus non ſit præparatorium, & præparatum, ſed diuerſa penitus, maximè quia ſolutio requirit ſpeciale mãdatum, idq; etiam beneficiorum collatio, & appellatio, quid diuerſum pariter à cauſa principali, ut in iuribus ad idem alleg. & quo ad appellationẽ no. in d. l. inuitus. & eſt tex. in l. cum apud. ff. iud. ſol. & ita tene.

23 Verum adhuc quæritur, † quid in iudice eccleſiaſtico aliquem abſoluente à uinculo iuramenti, ad effectum agendi, & dicendi contractum ſimulatum, nunquid cognoſcat in cauſa principali? * communis opinio eſt, quod ſic, ex regula ꝑdicta, fuitq; opinio Bal. in l. ordinarii, alle. ſæpe, colum. 1. C. de rei uendic. Motus enim eſt ad ita tenendum, quia continentia cauſæ diuidi nõ debet, regulare tam in ciuili, quàm in criminali iudicio. l. nulli. C. de iudi. l. qui de crimine. C. de accuſ. c. 1. de ſeq. po. & fruc. & iſtud idem ex prædictis dicit etiam Alex. conſi. 197. in fi. uol. 2. & cõſil. 63. colum. 1. uolum. 3. & utrobique deciſionem uocat ſingularem, pro qua etiam multa alia faciunt à nobis relata aliàs, nunc aliter non repetenda.

Vnum tantum obſtare uidetur (cętera leuia ſunt, ac reſolutione facillima) quia alibi præſes ĩ actione ad exhibendum pronunciat, quæ eſt præparatoria rei uendicationis, & tamen alius, hoc eſt iudex ordinarius, quo ad ipſam actionem realem cognoſcit. l. 1. C. ad exhi. quem tex. ſignanter ibi not. Saly. & Deci. in rubr. extra de iudi. col. 3. Ex eoq; tenet audacter contra Bal. & communẽ, ſtringe tu fortius, quod ſi ſic dicendum eſt, dicto caſu, quo præſes erat iudex competẽs, multo magis dici debet in iſta quæſtione, cum ſit incompetens, & iuriſdictionem habeat limitatam, argumen. in l. ſolemus. in §. latrunculator. ff. de iudic. & iſtam opinio. tenet etiam Paul. Caſt. in d. l. ordinarii.

Sed ab opin. Bald. non diſcedendo, poteſt reſponderi primum id nõ eſſe regulare, ratione ſupradicta.

24 prædicta. † Secundò quod imò eſt idem iudex,
ex quo erat Vicarius præſidis, ſeu delegatus. l. 1.
§. qui mandatam. ff. de offi. eius. l. ſæpe audiui Cæ
ſarem dicentem, & ſeq. ff. de offi. præſid. c. ſanè.
de offi. deleg. c. 2. de conſue. in 6.

Vel & tertio, quod tantum eſt dicere, ut apud iudicē de rei ueritate quæratur (quæ verba ſunt tex. ibidem) quantum eſt dicere in iudicio ordinario, & apud eundem, nec obſtabit. quod & notiſſimè probatur: quia ſi ratione incidentiæ index incompetens ſit competens. l. quotiēs. C. de iudi. l. nullum. C. de teſti. multo magis efficietur ratione præparatorii & præparati, quæ ſunt connexa, ut ſuprà, quia propter unumquodq; tale, & illud magis, auth. multo magis. C. de ſac. ſan. eccle. & quia (ut dicebam aliàs) eſto quod actu ſit iudex incompetens regulariter quo ad negocia ſecularia, eſt tamen competens potentia. c. lator, & ibi Abb. col. 2. qui filii ſint legi. Ange. in l. 3. C. de iudi. potentia autem facile deducitur ad actum, ſi actui propinqua ſit. l. quæſitum. §. illud fortaſſis. ff. de leg. 3. l. pe. ff. de mili. teſta. Imò ſi in loco non ſit iudex, quod ſpiritualis habet temporalem iuriſdictionem: & nimirum, quia hæc ab eccleſia habuit originem, cui iuriſdictio etiā fuit aſſociata, ut declarat Inno. in c. licet, de foro compe. Bald. in c. bonæ. 2. nu. 24. de poſtu. prælato. & quia olim quoque omnes cauſæ laicorum tractabantur in ſynodo. c. teſtium. 11. q. 1. Ioan. And. in c. non licet. ad fi. de reg. iur. in Mercu. nimirum ergo ſi res de facili ad ſuam reuertit naturam, maximè in caſu præſenti, & ſolet fauorabile reputari. l. ſi unus. §. pactus. uer. quod in ſpecie. ff. de pact. c. ſtatutum. ubi glo. uumerandum, de præben. in 6. & ita teneo.

Et prædicta doct. Bal. ita demum procedit, niſi iuramentum à parte remiſſum ſit petente exe-
25 cutionem † inſtrumenti, quod fieri poteſt. cap.
1. de iureiuran. Bar. in l. Labeo. nu. 5. ff. eo. & in l.
ſ. in §. & poſt operis. nu. 7. ff. de no. ope. nunc. ne trahatur ad forum eccleſiaſticum, ubi lites efficiuntur immortales, ita ut ad propoſitum quancunque exceptionem reus obiicere poſſit, & ſi de facto iam abſolutus, iterum abſolui à iudice eccleſiaſtico uoluerit, non propterea iuriſdictionem extendet, & coram iudice ſeculari tenebitur comparere, nulloq; modo ad forum eccleſiaſticum trahetur, & eſt cautela ſingularis, ſecundum Pau. in d. l. ordinarii, qui ita in practica Brixiæ obtinuiſſe aſſerit, & ita ipſum ad unguem ſequutus eſt Gerar. Pet. Sanc. in ſingul. ſuis. 88. & Alex. ante eum in l. quotiens. in prin. C. de iudi. & maximè mirandum eſt, quod nullus de iſta limitatione hic mentionem fecerit.

In ea. glo. ibi, & nota (in ſecunda continuatione non inſiſto, quia fere in primam incidit, & quia huiuſmodi diſputationes communiter nobis parum utilitatis afferunt, ad declarationem ipſius glo. tantum addentes, quæ ſit iuriſdictio contentioſa, & quæ uoluntaria, in l. 1. C. de emā.

lib.) habes triplicem eſſe editionis ſpeciem, ut
26 in ea. † Opponitur quod ſit defectiua, quia eſt
etiam editio actorum. l. 2. ibi, acta exhiberi iubebit. infra eod. Saluant Alexan. & Dec. quod cum appellatione inſtrumentorum ueniant acta. l. 1. ff. de fid. inſtr. c. peruenit. 2. de teſti. co. neceſſe nō fuit aliter de actis mentionem facere, & eſt ſolutiſſima. Quam tamen improbant Ant. de Aloxandro, & Iaſ. quia etiam rationes ueniunt app. inſtrumentorum, ut in iuribus prealleg. & tamē de editione rationum mentio facta eſt. Sed poteſt reſponderi, quod dictum fuerit tollendæ dubitationis gratia. l. non ſolent. l. quę dubitationis tollendæ gratia. ff. de reg. iur. Solu. non tuta, quia hoc attento tollendæ dubitationis gratia etiam debuiſſet facere mentionem de actis. Igitur reſpondeamus, ut idem Dec. dicit, longe rationabilius eſſe, quod inſtrumentorum appellatione cōtineantur acta, quam rationes, quoniam acta auctoritatem publicam habent, ut inſtrumēta, ſed non rationes, quæ à priuatis conficiuntur, & eſt uera ſol. pro qua eſt arg. in l. in rem (ultra eum) in §. item quæcunque. ibi, per eandem materiam facit confuſionem. ff. de rei uendi. unde uulgatū illud prodiit, quod in habentibus ſimbolum facilè ſit tranſitus, quòdq; ſimile appetit ſuum ſimile, nec aliud eſt ſimilitudo quàm extēſio quędam, hoc eſt, ut inſtrumentorum editio ad acta extendatur propter ſimilitudinem. l. nō poſſunt. ff. de legi. c. inter cæteras. de reſcri. Ad declarationem tamen nota, quod licet inſtrumentorum appellatione rationes contineantur, non tamē appellatione rationū è contra continebuntur inſtrumenta. l. ſi quid earum. §. inter emptum. ff. de leg. 3. Soci. in l. fi. col. 2. infra eo. ubi multa.

Sed contra, quod imò etiam rationes publicā habeant auctoritatem, ut inſtrumenta, & acta. l. argentarius. in princ. ff. eo. ibi, publicam habeę cauſam. melius in l. quod priuilegium. ibi, ex utilitate publica receptū eſt. ff. depo. Solu. eſto, qđ publicam habeant cauſam, non tamen publicæ
27 ſunt, † ut inſtrumentum, aliàs non poſſent per
ſeruum ſcribi, & exerceri. l. generali. C. de tabo. libr. 10. & tamen poſſunt. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. dicemus in l. 1. infra eod. vnde inſtrumentum publicum hinc dicitur manu publica factum in forma ſolemni. c. 2. de fid. inſtru. cum ibi no. Alex. conſi. 166. col. 2. uol. 2. quod in rationibus uerificari non poteſt.

In ea. glo. in fi. ibi, ſed quæritur quare. reſpon-
28 det glo. in rubr. ff. eo. ſic dixiſſe, † quia importat
* neceſſitatem, quę reprobatur * communiter, ut
hic per Bar. ſubinde declarando tñ, ut dixi ſupra.

Secundò reſpondet idem Bar. poſt Petr. ſic dixiſſe, quia ſibi ſic placuit, & ꝑ rei ueritate eſt reſponſio amplectenda in his, quæ ſunt iuris poſitiui, ut pariter dictum eſt ſupra. l. non omnium. ff. de legibus.

Tertiò reſpondet, quod ideo ſic dixit, quia intendebat determinare actum edendi, non effectū

edi-

editionis, & ita etiam Cyn. Sed duo obſt. primo
tex. in l. edita. infra eod. ubi ponitur effectus ip-
ſius editionis. Sol. præponderat tractatus de a-
ctu edendi, idq́; attendi debet, argu. in l. ſi quis,
nec cauſam. ff. ſi cert. per.

Secundò obſt. quia per nomen uerbale etiam
poteſt ſignificari actus, prout eſt in fieri. l. tradi-
tionibus. C. de pac. Sol. poteſt per nomen uerba-
le ſignificari, in abſtracto, non in cócreto, ut hic
per Seyſel. Dicerem ego aliter in exemplo d. l. tra
ditionibus, quod ibi potius per uerbale nomen
ſignificatur traditionis effectus, quàm actus,
prout eſt in fieri, & ſic omnino ſolu. Bartol. &
Cyn. bona.

Sed ad gerundij propoſitum quæritur ultimò
pro huius glo. complemento, quid ſi quis in ac-
29 cuſatione dicat, † quòd Titius contra ipſum fe-
cit inſultum uulnerando, an accuſatio ſit de in-
ſultu, & de uulnere, an uero de inſultu tantum
qualificato (quid ſit inſultus declarat Barto. in l.
reſpiciendum, in §. delinquunt. in princip. ff. de
pœn. quod eſt in alium ſaltus, & motio de loco
ad locum) Iacob. But. & Sali. in l. 1. C. de his, qui
lat. occul. dicunt, quod accuſatio eſt de inſultu
qualificato, & hoc (ut dicebam etiam in prima
lectione) quia gerúdium qualificat uerbum cui
adiungitur. l. uim facit. ff. de ui & ui arm. l. 1. præ
alleg. C. de his qui lat. oc. tradit Barto. in l. ſi tu ex
✠ parte. in §. fin. ff. de acquir. hære. & ita ✠ commu
niter tenetur, ut etiam dicit Dec. nec ſecus tenui
mus nos aliàs.

Contrarium tamen tenet Iaſo. hic, motus in
primis, quia ita tenuit Ioan. And. in addi. Specu.
in §. nunc uidendum. in princ. de lib. obl. quod
ſi quis accuſauerit Titium, quod inſultauit. Seiú
proiiciendo in eum haſtam, duo erunt in cauſa,
inſultus & haſtæ proiectio, perinde ac ſi dixiſſet
inſultauit & proiecit: ergo idem in caſu noſtro,
quod inſultauit & uulnerauit, quòdq́; duo con-
tinebit accuſatio, inſultum & uulnus, non auté
inſultum qualificatum. Sed à communi non di
ſcedentes dici poteſt, dictam deciſionem cóſun-
di ex ratione communi, quandoquidem ab ipſa
gerundii natura, non ſit diſcedendum.

Secundò monetur Iaſ. ex deciſione Bart. in l. ſi
præſes. ff. de pœn. ubi etiam dicit, quod procedit
libellus accuſationis, ſi contineat, quod quis de-
iecit Titium inferendo ei uiolentiam, licet nó di
xerit cum armis, uel ſine. Quod etiam nihil facit,
quia (ut ipſemet ſubiicit) mitius hoc idem in-
telligetur, quaſi dicat quod violentia illi illata ſit
ſine armis, & ſic facta deiectio cum iſta qualita-
te uiolentiæ ſine armis tamen, non quod accuſa-
tio duo contineat, ergo idem in caſu noſtro, nó
de inſultu & uulnere, ſed de inſultu qualificato.

Tertiò & ultimò mouetur, quia eſt regulare
in libellis, uerba ſemper intelligi debere ſecun-
dum intentionem, ſeu interpretationem libellá-
tis, uulg. l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iudi.

Cui obiectioni poſſet dici, ut hic per Deci. ſed re
ſpondeo ego aliter, uerú eſſe quando uerba ſunt
ambigua, ſed hic ex gerúdii natura ſunt clara, er-
go. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. obl.

Secundò reſpondeo aliter uerum eſſe, dúmo-
do à propria uerbi ſignificatione nó recedamus,
ut per Alex. in l. diuortio. colum. 5. ff. ſolu. matr.
ſed hic à proprietate uerbi, id eſt gerundii ſignifi
catione recederemus, cuius natura eſt qualifica-
re, ut ſuprà, & in d. l. 1. cum aliis in prima lectio-
ne adductis, ergo.

¶ Additio.

In iſta quæſtione inſultus, crederem prima fa
cie, ſi dicat in accuſatione quis, quod Titius ip-
ſum inſultauit uulnerando, duo delicta eſſe, in-
ſultus ſcilicet, & uulneris, non inſultus tantum
cum iſta qualitate uulneris, & ſic contra Saly. &
Iac. But. in d. l. 1. C. de his qui lat. occul. periclitan
di ingenii gratia (natura enim (ut aiunt) nouas
ſemper deproperat edere formas. l. 2. §. ſed quia.
C. de uete. iu. enu. c. 1. §. ſed quia, quæ ſu. pri. cau.
ben. ami. in uſib.) & primò, quia (ut inquit glo.
in auth. de non eligen. ſe. nub. cuius auctoritas,
non parua eſt ſecundum Bart. in l. ut uim. ad fin.
ff. de iuſti. & iu.) iſtud gerundium debet in uer-
bum reſolui, quod inſultauit, & uulnerauit, ut
ibi, de non elig. ſecun. nub. id eſt in lucris primi
matrimonii non eligant, ſecundo nubentes unú
de filiis primi matrimonii pariter.

Secundò ad idem eſt text. in l. quiſquis: C. de
dona. ubi ſi quis donando, uel in dotem dando
rem, uel uendendo, uſumfructum retinuerit; ta
metſi ſtipulatus non fuerit, continuo tradidiſſe
credetur, & eſt ſenſus, ſi quis donauerit rem, uel
eam in dotem dederit, uel uendiderit, & uſum-
fructum retinuerit, quod tradidiſſe dicetur, etiá
abſque interuentu ſtipulationis.

Tertiò facit tex. in c. in cauſis. de re iud. ubi or
do iuris ſeruandus eſt, id eſt ſeruari debet.

Quartò eſt tex. in c. exceptioné, ad fi. de except.
ibi, publicè excommunicatus. tametſi hoc idem
in iudicio ſibi non opponatur, officio iudicis ta-
men repellédus eſt, quod in uerbum reſoluitur,
id eſt repelli debet, quia nó habet legitimam per
ſonam ſtandi in iudicio. c. cum inter. eodem tit.
Et hoc eſt quod dicebat Ioan. And. hic, ab omni
bus hanc partem tenentibus citatus, maximè à
Iaſ. in addi. Spec. in §. iam nunc uidendú. in prin.
de lib. con. quod ſi in accuſatione pariter ſit di-
ctum, quod quis inſultum fecit in Titium, proii
ciendo haſtam in eum, quod erit ſenſus, qđ eum
inſultauit, inq́; eum haſtam proiecit, & maximè
ultimoq́; loco, quia in principio iudicii magis
fauemus actori, quàm reo. l. ſi de die, & ibi not. ff.
qui ſat. cog. Bar. in l. inter ſtipulantem. in §. ſi Sti
chum, col. 2. ff. de uerb. oblig.

Pro opi. tamen Iacob. But. & Saly. ut ſuprà fa
cit, quia (ut dicebatur) gerundium per ſe nihil
ſignificat, ſed qualificat uerbum cui iungitur, iu
ribus

ribus præalleg. Reſponde tenendo opi. primam in caſibus illis uerum eſſe, non in accuſatione, quæ debet interpretari ſecundum intentionem accuſantis, ex quo in criminalibus eſt ſicuti libellus in ciuilibus, in quo hoc idem eſt regulare. d. l. ſi quis intentione ambigua. vel dicamus quod etiam in d. iuribus in uerbum reſoluatur. & ſi qualitas eſt, qualitatis eſt alterare. l. ius autem ciuile. ff. de iuſtit. & iur. l. Aquilius Regulus. ff. de donat. ergo.

Secundò facit pro prædictis, quia gerundium (ut diximus in prima lectione) reſpiciens uerbum, uel participium futuri temporis conditionem importat. l. ſi tu ex parte. §. fi. ff. de acq. hær. ibi, hæreditatem adeundo. quod exponitur, ideſt ſi adieris, ergo ſic præſens, uel præteritum qualificabit. d. l. uim facit. ff. de ui & ui arm.

Sol. qualificabit d. caſu, non in accuſatione, ut ſuprà. vel dicamus, quod antecedens ſit uerum, conſequens falſum, quia imò (ut diximus) in uerbum reſoluetur, totq; erunt ſubiecta quot prædicata. l. ſi defenſor. §. qui interrogatus. ff. de interr. act. Bald. in l. terminato. colum. penult. C. de fructi. & lit. expen.

Tertiò facit, quia in criminalibus debet ſemp fieri interpretatio mitior. l. ſi præſes. l. interpretatione. ff. de pœn.

Sol. hoc uerum eſt in pœnis infligendis, non in accuſatione inſtituenda, quo caſu d. iura loquuntur, & indicat titulos ſub quo ſunt ſituata. l. imperatores, uulg. ff. de in di. ad.

Quartò facit in ſimili, & ferè ad idem quod dicit Bar. in l. ſi gemina. in fi. ff. arb. fur. cæſa. ſi in accuſatione dicatur, quod quis percuſſit alium pluribus pcuſſionibus, qđ de duabus intelligi debebit tm̄, cum tñ uerbum pluribus ſit generalius.

Solu. illud eſt, ex uerbi pluribus ſignificatione. l. ubi numerus. ff. de teſtib. quicquid dicatur, ex quo uno ictu, & uno impetu id intelligitur: de diuerſis autem ſi pluries dictum fuiſſet, ut idem Bar. ibi in fin. declarat, longe diuerſum à caſu noſtro.

Quintò & ultimò facit text. in l. illud. in §. fin. ff. ad legem Aquil. quem citat Cur. hic. & ante eũ Bald. in c. ſicut, nu. 3. de teſtib. multa Aret. in c. ſi quis epiſcopus. ad fi. de accuſ. ubi qui uulnerauit & occidit ſeruum, diuerſis temporibus, de occiſo, & uulnerato tenetur, ſi eodem tempore de occiſo tantum, ergo & hic de inſultu tantum qualificatur.

Solu. de occiſo tantum tenetur, quia uulnera ab homicidio non diſtinguuntur, & quia uulnerauit, ut ipſum occideret: hic autem ab inſultu ſic, ergo & de inſultu, & de vulnere tenebitur, & ſic in utranque autem (quod eſt in prouerbio) dormire poteris. tamen a communi opinio. aliàs non eſt diſcedendum, ut ſuprà. Et præter hæc dicẽdum, ſi quis inſultum fecerit in aliquem eũq; non tetigerit, quod tenebitur actione iniuriarũ. l. item apud Labeonem. §. 1. ff. de iniu. Et ſi inſultans cum armis puniendus ſit ex aliqua prouiſione, punietur habens arma, puta enſem, quem tamen non ſtrinxiſſet. ita Bart. in l. idem autẽ eſt. in §. 1. ff. de ui & ui arm. Et à ſimili confirmatur opin. quam tenuimus contra cõmunem à fortiori. Et ex his finis ſit, huic glo. & rub. de edend. Die 10 quæ fuit vigilia Martini, Nouemb. 1558. Patauij.

SVMMARIVM.

1 *Verbum argẽtarius multas habet ſignificationes, cum declaratione.*

2 *Scripturarum quædam eſt publica, quædam ſolemnis, & quædam priuata.*

3 *Lex 1. C. de edendo, in uer. quẽadmodũ, habet duas lecturas, ſed ſecunda communis eſt, & tenetur.*

4 *Intellectus ad l. 1. C. de edendo. in uerbo, rationes, communis.*

5 *Fœmina, argentaria eſſe non poteſt.*

6 *Depoſiti priuilegium fuit cauſa dubitandi in l. 1. C. de eden.*

7 *Editio in æquitate fundata eſt.*

8 *Reus in criminalibus, ad eruendam ueritatem torquetur.*

9 *Actor ad iudicium debet uenire inſtructus.*

10 *Imperator ad facti quæſtionem, an reſpondeat.*

11 *Reus an teneatur rationes ſuas edere actori.*

12 *Actori an plus faueatur in principio iudicij, quàm reo, cum declaratione.*

13 *Reus cogitur rationes actori edere ex cauſa.*

14 *Editio rationis iudicis officio fit.*

15 *Liber rationum fidem facit contra ſcribentem, cum fallentijs.*

16 *Editionis cauſa an potiſſima ſit, ſi rationes ſcriptæ ſint actore mandante, uel eius procuratore.*

17 *Editionis cauſa an potiſſima ſit ſi rationes ſemel editæ caſu fortuito fuerint amiſſa, & quid in eo qui uoluntariè ſemel ediderit.*

18 *Fœmina an in l. 1. C. de eden. ſucceſſerit argẽtario.*

19 *Fœmina an argentarij officium per ſeruum exercere poſſit.*

20 *Editionis cauſa an ſit, ſi quis in iudicio rationes uſurus ſit.*

21 *Editionis cauſa, an ſit perſona priuilegiata, puta fiſcus.*

22 *Vſurarius rationes edere tenetur actori.*

23 *Iudæi an compellantur rationes edere actori.*

24 *Mercatores noſtri temporis, an teneantur rationes edere actori.*

25 *Editio ſcholaribus fieri debet, fauore publicæ utilitatis.*

26 *Editio officio iudicis, uel actione in factum an fieri debeat, & communis eſt, quod iudicis officio.*

27 *Iudicis officium ſucceſſit in locum manus Regiæ, intelligendo de nobili.*

28 *Vtilitas quæ reſultet, ſi agatur iure actionis, uel iudicis offic fiat.*

Imp.

Imp. Antoninus Pius A. Aemilio.

IPSE diſpice. Quoniam rationũ
hic mentio facta eſt, quæ ab argẽ
tariis conficiebantur. l. quædam.
§. nummularios. l. argentarius. ff.
eo. l. quod priuilegium. ff. depo. l.
argentarium. ff. de indi. §. argentariorum. in Au-
then. de fideiuſſ. uelim ſcias, & ad euidentiã pri-
1 mò, † quòd licet hoc uerbum multas habeat ſi-
gnificationes, nam quandoque argentarius, qui
argentum fodit, dicitur, ut de M. Aemilio Scau
ro Corn. nepos ait. qui tamen dubitauit, primò
an honores peteret, an argentariam exerceret, ut
hic, & non foderet, ut Corn. nepos dicebat. qñq;
fœnerator, apud Plau. in Aſina. ibi, apud Archi-
bulum ego ero argentarius. quod exponitur, id
eſt fœnerator. Nũnunquam pro liquore, q fluit
in fornacibus, capitur, ſecundo ſcilicet, quia pri-
mus ſtagnum appellatur. Argentarium quoque
portum Herculis hodie uocant, teſtis eſt Ioui. hi
ſto. par. 3. lib. 45. Interdum coactor dicitur. l. Sti-
cho. §. argentarius. ff. de ſtatulib. tamen hic pro-
priè, & in materia quidem, argentarius eſt, ſiue
erat, qui publicè præerat menſæ, quiq; rationes
ſcribebat in actionibus, & aliis hominum con-
tractibus, & apud quem etiam pecuniæ depone
bantur, easq; cum acceptas, tum redditas in ta-
bulas referebat. & à menſa menſarius quoq; di-
ctus erat, & à nummo nummularius. d. §. nũmu
larios. eſt uerum quod in hoc tantum differe-
bant, quia argẽtarius publico præficiebatur mu
neri, nummularius uero priuatas habebat men
ſas, & priuatis inſudebat quæſtibus. Vulgò cam-
ſores etiam dicuntur, ut per Bar. in l. ſingularia.
ff. ſi cer. per. lingua noſtra Banchieri, & erat (dixi
mus) quia hodie argentarios & nummularios
non habemus, ſed eorum loco tabelliones, ut p
Bal. in l. prętor ait. in prin. ff. de eden. Card. in cle.
1. in §. cæterum, præalle. de uſu. deq; his aliquid
etiam glo. in d. §. argentariorum. i Auth. de fide
iuſſ. & Saly. hic, in prin.

Secundò uelim ſcias; quod ſcripturarum
2 † quædam eſt publica, quædam ſolemnis, & q̃-
dam priuata: publica manu publica ſcripta, de
qua in l. cum precibus. C. de prob. ſolennis trino
teſte ſubſcripta. l. ſcripturas. C. qui po. in pig. ha.
priuata, & hæc duplex, una extrauagans, quæ a-
poca appellatur, & de iſta in l. plures apochis. C.
de fid. inſtr. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiu. alia
in codice rationũ clauſa, & iſta rurſum duplex,
una omnino priuata, de qua ĩ l. rationes. C. de p
ba. alia medium tenens inter publicam, & priua
tam argentariorum, & nummulariorum. l. quod
priuilegium. ff. depo. l. argentarius. in princ. ff. de
eden. nam priuata non eſt, ut in d. iuribus. non
etiam publica, qm̃ officium ipſius ſeruus exerce-
re non poſſet. l. generali. C. de tab. lib. 10. & tũ po
teſt. l. prætor ait. §. ſed ſi ſeruus. ff. de edend. ergo
(ut dixi) medium tenẽs & de publica, & de pri
uata, & ut per Bal. conſi. 149. ad fin. uol. 1. & de
iſta, hoc eſt de rationibus tractatur hic.

Tertiò uelim ſcias tex. iſtum habere duas lec.
3 † in ver. quemadmodum. prima ut exponatur ex
qua cauſa, & habeat relationem ad uerbum, de-
beri. ſed reprobatur, quia iam apparet deberi ſi-
bi ex cauſa depoſiti. nec ob. (ut dicit Salv.) quod
ſtet largè, quia confunditur hæc ſaluatio per tex.
uulg. in l. 1. in §. qui in perpetuum. ff. ſi ager uec.
uel emphi. pe. & quia à proprietate uerbi recede
re non debemus. l. non aliter. l. ille, aut ille. §. cum
in uerbis. ff. de leg. 3. aliter ſaluat Seyſel. quòd for
te depoſitum tranſiuerat in alium contractum,
l. certi condictio. §. ſi. ff. ſi cer. per. & rurſum ma-
lè, quia diuinatio eſt, & ut dixi ſignanter text. lo-
quitur in depoſito.

Secunda eſt, ut quemadmodum, ideſt quomo
do probes, intelligatur, & quo probationis gene
re, quia probari poteſt per inſtrumentum, per te
ſtes, & per confeſſionem aduerſarii, ut hic p O-
dof. & tunc relationem habeat ad uerbum pro-
* bes: & iſta * communiter tenetur, ut hic per gl.
& doct. Bal. in rub. ſolu. mat. in fi. probo ego, q̃a
ſicuti de facto fuit interrogatus, ita coarguit Ae-
milium interrogantem, per uerba, quæ ad factũ
referuntur, ideſt ad probationem, quæ in facto
conſiſtit. ſimileq; eſt. in l. ſi familia. ff. de iuriſdic.
omn. iudic. & quia ratio in probatione loquitur,
nec aliud uerba illa innuunt, nam quod deſide-
ras, ut aduerſaria tua, &c. ergo & dictum quod
ad ſe trahit, & in ſuam cõuertit naturam, inquit
Bald. in l. conuenticulam. col. 5. C. de epiſ. & cler.
& ita tenendum eſt.

Quartò ſcias uelim, quod ſimiliter tex. iſte in
4 uer. rationes, legitur duobus modis. † Primò pro
* priè, & iſta lectura * communiter tenetur, & be
ne. d. l. non aliter. Secundò, quòd intelligatur in
inſtrumentis, & malè, quoniam uiolatur litera,
ſciuiſſetq; Imperator hoc ipſum dicere, ſi uoluiſ
ſet, ut dixit in l. qui accuſare, & in l. procurator,
& in auth. ſi quis in aliquo. infr. eod. & quia (ut
diximus in rub.) inſtrumentorum appellatione
ueniunt rationes largè & impropriè, non ſtrictè
& propriè, ex quo inſtrumenta fiunt manu pu-
blica, rationes autem à priuatis, & per tex. in l. p̃-
tor ait. in prin. ibi, meum quodammodo mihi in
ſtrumentũ edi, ergo impropriè & largè. l. in ſuis.
ff. de libe. & poſthum.

Quintò & ultimò ſcias uelim, quamuis fœmi
næ mentio facta ſit hic, quòd tamen argentaria
5 † eſſe non poterat. l. fœminæ. ff. eo. l. 2. ff. de regu.
iur. quo modo igitur intelligatur tex. de fœmina
(ut dixi) loquutus, deq; rationibus, quomodo
inquam ſic deſiderabat Aemilius, ut ab ea exhi-
berentur ſuo loco declarabitur.

Iſtis ſic præmiſſis dubitãdi rationem faciebat,
6 † quòd aduerſaria Aemilii teneretur ad exhibi-
tionem rationum, quia depoſitum, cuius prætex
tu ad idem agebat, eſt ualde priuilegiatũ, ut hic
dicit Dec. Sen. addo ego ultra eum, & ultra alia
priui-

priuilegia aliàs a nobis expreſſa, & probata, oſtē
di nunc poſſe per tex. in l. ſi hominem, in §. fi. iun
cta l. l. ſeq. ff. depo. ubi cauſa depoſiti præfertur
cæteris, etiam priuilegiatis, nec qui prior eſt tem
pore potior eſt in iure, ut ſe habet communis
regu. l. quotiens. C. de rei uen. l. quotiens. ff. de re
gu. iu. c. qui prior. eo. ti. in 6.

Sol. primum hic de depoſito non conſtabat,
ideo dicit imp. ipſe diſpice quemadmodum pro
bes. Demum priuilegiatum dico non in hoc eſ-
ſe, ſed in caſibus duntaxat a iure expreſſis, quo-
niam priuilegia extendi non debent. c. porrò. de
priui. & probo, quia militaris cauſa etiam priui-
legiata eſt, & milites. l. 1. l. 3. ff. de mili. teſta. &
tamen lex generaliter loquens includit etiam p-
ſonas priuilegiatas. l. in fraudem. §. fin. ff. eo. Dec.
hic in 3. not.

Secundò dubitandi rationem faciebat, quia,
7 edictum de † edendo in æquitate fundatum eſt.
l. 1. ibi, ęquiſſimum eſt enim. l. prętor. ff. de eden.
l. qui accuſare. l. fi. infra, eo. ęquitas autem dictat
rationes edi, ut ueritas appareat, & inueniatur. l.
2. l. non eſt nouum. l. iuſtum. infra, eo. ergo. &
hinc dicebat Bal. quod eſt ſupremæ bonæfidei,
quodq; in eo non conuenit de apicibus iuris di
ſputare, ſed intueri ſolum quod bonū, & æquū
eſt, conſi. 256. ad fi. uol. 5. & probatur in l. bona
fides. ff. depo. & in l. ſi fideiuſſor. in §. quædam. ff.
man. & pondera, quod in ſupplicationę, & in
principe loquitur tex. iuxta not. per Bar. in l. ubi
cunque. col. 7. ff. de int. ac.

Sol. antecedens uerum eſt, conſequēs falſum,
ex quo reus non tenetur edere actori ad origi-
nem petitionis fundandam ut infra, & in l. fi.
eo. ii. ubi hoc idem quoque non minus æquita-
tis eſt quàm iuris. l. nimis graue. C. de teſti. uſque
adeo, ut nolit princeps, tametſi eidem ſupplice-
tur, cum non ſit æquum, ut mulier ſuas rationes
exhibeat. l. digna uox. C. de legi. & cum non fiat
editio niſi ex cauſa officio iudicis, ut tex. met di
cit. Probatione Æmilij igitur inuenienda eſt ue-
ritas. l. qui accuſare infra, eo. l. actor, quod aſſeue
rat. de probatio. & non exhibitione rationum in
caſu præſenti, quia non apparet, quod fuerint cō
munes, quo caſu loquuntur iura ſupra allega.
in l. non eſt nouum, & in l. iuſtum. infra, eod.
glo. in c. 1. de proba. imò contrarium, ibi ſuas. &
cum ex his æquitas non ſit a lege informata, at-
tendi non debet, ut declarat Abb. in c. ex parte
de offi. del.

Tertio dubitandi rationem faciebat, quia ſi ui
demus (ut dicebam aliàs) quod in criminalibus
8 ad eruendam † ueritatem reus torquetur. l. 1. l. fi.
& ibi Bar. ff. de quæſtio. quanto magis dicere de
bemus, quod ueritatis gratia ad exhibitionem
hic mulier tenebatur, cum ſimus in ciuilibus. l.
in ſeruorum. ff. de pœn.

Sol. id publicæ utilitatis gratia receptum eſt.
l. ita uulneratus. ff. ad legem Aqui. c. ut famæ. de
ſen. excom. per ſimilitudinem, ſeu per argum. à

multo magis ad cauſas ciuiles non extendendū,
ut inſti. de pub. iud. in prin. & eſt argu. in l. Papi-
nianus exuli. de mino. alias rōnes adducere poſſe
mus, ſed pro nunc iſtę erunt ſatis, locuturi fu-
ſius infra.

Ratio deciſionis eſt, quia actor ad iudicium
9 debet uenire inſtructus. † l. ſi quando. C. de di-
la. argu. in l. ſi quis ex argentariis. in §. fi. ff. eo. de
eden. non autem probationes ſumere de domo
rei, quia non conuenit, eſſetque nimis graue. l.
nimis. C. de teſti. nec eſſet melioris conditionis
in hoc reus quàm actor, dicendum minime. l. fi.
infra, eo. & quod debeat uenire inſtructus tradit
Alex. hic. & eſt in materia etiam tex. in l. ſi quis
ex argētariis, in §. prætor ait. ff. eo. ibi, inſtructus
eſſe poteſt, ex inſtrumento ſuæ profeſſionis, &
ī uer. ſeq. & quia non tenetur reus edere actori
niſi ex cauſa, ut hic dicit.

10 Notat primò Bar. hic, † quod imperator nō re-
ſpondet quęſtioni facti, pro quo ultra tex. hic, dū
dicit, ipſe diſpice &c. eſt tex. etiam in l. eum quē
temere. in §. 1. ff. de iud. ubi ad literam dicitur,
iudicibus de iure dubitantibus, præſides reſpon
dere ſolent, de facto autem conſulentibus conſi
lium non impertiuntur. & clarior in §. fi. in Au-
then. de iudi. quæſtio enim iuris eſt, quæ deter-
minatur per legem facto præſuppoſito. l. ſi ex pla
gis. §. in cliuo. ff. ad legem Aqui. facti uero aliud
factum non præſupponens. l. Arethuſa. ff. de ſta.
ho. Bal. in l. 1. ff. de iu. & fac. igno. fuſius Alb. in l.
idē erit. in prin. ff. de ſta. ho. ad idē. & pro iſto not.
eſt tex. in d. l. idē erit. ibi, qō ergo facti potius eſt
q̄ iuris. hoc eſt qs ex duobus natis primò, & alius
duob. natis poſtea, ad effectū, ut dicatur ingenuus,
fuerit poſterior. cui (ſuppleas tu) nō reſpōdetur.

Ad idē eſt tex. iuncta glo. in l. 1. C. de rela. ubi
cum iudex dubitat inter partes non pronūciat,
ſed refert principi, & ipſum conſulit, quod de
iure intelligit, non de facto. l. eius qui in prouin
cia. ff. ſi cert. pe. & ita intelligit text. in l. ſolent, in
§. legatos. ff. de offi. procon.

Ad idem eſt tex. in l. non ſtatim. in prin. ff. ad
legem Fab. de plagia. ibi, non ſtatim me conſuli
oportet, ſed iudex ea in re cognoſcens, ueritatē
ſequatur. quod intelligitur quid iuris pariter, ut
indicat uerbum præcedens etiam, ibi quæſtionē
facit. l. fi. infra. de uulga. & pup. ſub. & nō me cō
ſuli oportet dicit, quia quæſtio dubitabilis non
erat. l. 3. C. de rela. Alb. in d. l. ſolent. in §. legatos.
ff. de offi. procon.

Ad idem eſt tex. in l. mora. ibi, cum ſit magis
facti, quàm iuris quęſtio, cui (uult dicere iure-
con.) non reſpondetur. ff. de uſu.

Vlnmò ſuadetur ratione, quoniam plerunq;
facta etiam prudentiſſimos fallunt, maximè alie
na. l. fi. ff. pro ſuo. ex quo īcerta ſunt. l. 2. ff. de iu.
& fac. igno. l. unica. C. de ſent. quæ pro eo, quod
int. aliàs factum a iure non diſtingueretur, quod
ſemper eſt certum. l. ornamentorum. ff. de au. &
ar. lega. & quia hæc res nonnunquam infamat,
&

& materiam gratiæ uel ambitionis tribuit, ut dicitur in d.l.enm quem temere,& ibi gl.declarat.

Tamen his uerbis utitur Iuriſcon. in l.ſi cum filius.in §.fin.ff.de dona.facti quæſtio magis eſt, quàm iuris, ut ſuprà,& in l.1.in §.1 . ff.quæ res pi.ob.poſ.& in l.inſulam. ff.qui pot. in pig.hab. & in l.ſicut.in §.ſed & ſi permiſerit.ff.quib.mo. pig.uel hypot.ſol. & nihilominus reſpondetur, & quid iuris ſit deciditur in d.locis.

Sol.illud ideo eſt,quia factum non eſt omnino incertum,& ex uериſimilibus coniecturis cadit in eo aliqua præſumptio, uſque adeo ut etiã reſpondeatur quid iuris ſit,hic uerò ſecus, & ut latius declarat idem Alb.in d.l.idem erit.Bar. in l.1.in §.quæſitum.in princ.ff.de app.Angel.in d. l.Arethuſa.colum.1.ff.de ſta.hom.quod hoc caſu nec ſapiens conſulit, nec index iudicat, nec pars reſpondet.

Obſt.rurſum tex.in l.Seię.in §.fi.ibi,reſpondi non de iure quæritur,ergo de facto:quod etiam ibi ſentit glo.ff.de fun.inſtru.arg.in l.Põponius. ſcribit. in §.1.in h.ff.de procu.

Sol. (dicam ego) & malè,ut hic, Bald.per iſtũ tex.in d.l.idem erit.lect.1.in princ. Vel & aliter quod de facto quæratur,ut de iure reſpõdeatur. d.§.in chuo. Vel & ultimò (& hæc eſt uera reſponſio) quod teſtator ibi fundum inſtructum legaſſe uidetur,non ius quod habebat in fundo, iuxta tex.in l.qui tabernas.ff.de contr.emp.& ita d.uerbum intelligi debet.

Obſt.ultimò tex.in l.diuus. ff.de offic.præſid. ibi, conſules nos, de facto ſcilicet Ælii Priſci furioſi,qui matrem interfecerat, ſed (ut dicunt * omnes ibi & hic,præſertim Dec.poſt glo. in d.l. eum quem temere) licet ſuper d.facto conſulatur,conſulitur tamen quid iuris,& eſt uerũ: adde tu text.in d.l.eius qui in prouincia.in prin. ff. ſi cert.pet.& ad prædicta facit in ſimili quod dicitur in l.1.C.ut quæ de. aduo. qđ iudex ſupplet de iure,non de facto,ratione ſupradicta, ut ibi p Bald.in princ.& in fi. Item quod regula, debet eſſe iuris non facti.l.3.§.tu magis. ff.de teſti. d.l. mora.ff.de vſu.Bald.in l.ut uim. colum.3. ff.de iuſtit.& iur.& quod Imperator non reſpondeat ad quęſtionem facti,tradit etiam Bar. in l.unica. ad fi.reprobando tertiam lect.ibi,C.quan.nõ pe. par.& Iaſ.in l.Barbarius,colum.5. de offi. præto. cum declaratione tamẽ vt ſuprà, quod ſi in facto ex coniecturis cadat aliqua præſumptio, tunc reſpondebitur de iure,& nouiſſimè eſt tex. in l.Neſennius.ff.de nego.geſt.ibi, hæc diſceptatio in facto conſiſtit.

Verum dubito,& uidetur mihi, quod hoc nõ colligatur ex iſto tex.nec mẽs ipſius ſit iſta: nãq; habemus,quod talia ſunt ſubiecta,qualia prædicata demonſtrant.uel & clarius, quod nõ trahat ad ſe dictum,idq; in ſuam conuertat naturam. l. ſi defenſor.§.qui interrogatus.ff.de int.act.Bald. in l.conuenticulam.col.5.C.de epiſ.& cler.argu. in l.regula.in §.& licet.ff.de iu.& fac.igno.Boer. conſi.26.nu.4.ſed ratio eſt,quod editio non ſit, niſi & cauſa,quodq; hoc ipſum ad officium iud. pertinere ſolet,ergo dictum huiuſmodi,an rationes fœmina,de qua hic,ſuas ſcilicet,edere teneretur. Præterea uerba depoſiti fuerunt narratiua, nec interrogationem operantur, quãdoquidem nihil diſponant,arg.in l.unica. C.quando nõ pe. par. Et dato quod ſuper hoc facto fuiſſet interrogatus, non eſt quoque ratio,qua dici poſſit, quod non debuerit reſpondere, depoſitum ab eo eſſe probandum, quoniam ita iuris eſt, nec factum adeo incertum, ut in eo non cadat præſumptio.l.qui accuſare. infra eod. l. actor quod aſſeuerat. de proba.l.1. C.no.uect. inſti.non po. ibi,quod allegaſti proba.l.ſi ex plagis. §.in chuo. ff.ad legem Aquil.& ut ſupra latius.

Præterea ſupplicat hic Æmilius, non autem interrogat: ſupplicanti uerò incumbit onus probandi narrata in ſupplicatione, ut inquit Ioan. And.in c.1.de lit.conteſt.in 6. & Abb.in c.ſedes apoſtolica.de reſcrip.Dec.conſi.173.in prin. uolum.1.Bal.conſi.117.in prin.uol.1. igitur ut rationes ederentur tantũ ſupplicaſſe (ut diximus) intelligi debet. Et ultimò loco ſi interrogatus eſſet Imperator de depoſito probando,dico, qđ interrogatio fuiſſet fatua,ex quo i facto proprio ignorantia probabilis non eſt.l.ſi.ff.pro ſuo. l.3. §.tu magis.ff.de teſt.nihilominus cogita,& à cõi dicto Bar.ac aliorum non diſcede.

11 Secundò notat idem Bart.† quod reus non tenetur edere rationes ſuas actori ad intentionem fundãdam: & bene, ut dictum eſt in rationibus decidendi ſupra,quia ad iudicium inſtructus uenire debet.d.l.ſi quando.C.de dila. & quia ultra text.iſtum,eſt tex.in l.qui accuſare. infr.eo. & in c.1.de prob.& in hoc genere probationis, quod * eſt primum,ſunt * omnes doct.concordes,ut inquit Bal.in l.1.in §.editiones,col.3.ubi etiam ponit tria,ſiue quatuor exempla.ff.de edeu.& Dec. in d.c.1.col.7.de prob.

Eſt uerum,quod in materia difficultatem faciebant aliqua,& primò text.in c.contingit.de fide. inſtrumen.ubi reus actori edit inſtrumentũ, ergo & hic rationes, quia ueniunt appellatione inſtrumentorum ſaltem largè, ut dictum fuit ſupra.

Solu.illud eſt eo,quia eo inſtrumento reus uſurus erat, & in materia editionis regulare, ut edat actori, & actor reo omnia, quibus in iudicio ſunt uſuri.l.prima.§.edenda.ff.de edend.d.l. fina.infra eodem, & ſignanter glo.in dicto §.edẽda, not. ſic iura ſupradicta concordando.

Secundò difficultatem faciebat textus in dicta lege finali,infra eodem, & in dicto capitulo primo, de probationibus. ubi actor edit reo, uſque adeo ut non ſit ratio, qua reus non edat actori.l.fin.C.de indict.uid.tollend.aliàs ad imparia iudicarentur, & malè,cum promiſcuo iungãtur ſenſu, ait alibi Bald.in capit. ne pro defectu. numero 9.de electio. ideo lex loquens in reo,

habet etiam locum in actore. l.admonendi. &
ibi Bart. in fi. ff. de iureiurã. l. 1. C. ne li. po. l. 1. C.
de his qui pœ. no. & maximè, quia in principio
iudicii plus fauemus actori quàm reo, iuxta no.
in l. de die. ff. qui ſatiſd. cog.

Solu. imò eſt ratio, qua dici poteſt, non idem
eſſe in reo, quod in actore, quia actor (ut diximus)
ad iudicium inſtructus uenire debet, reus
non poteſt, igitur nec mirum ſi edit reo. l. 1. ff. eo
dem. reus uero actori non, ut hic, & propterea
quando in correlatiuis non eſt eadem ratio tũc
argum. corruit, ut declarat Paul. Caſt. in d. l. fi. &
nota quod dicta in uno correlatiuorum, non tra
huntur ad aliud uirtute correlationis ſimpliciter,
ſed in extenſionis per identitatem rationis
iuxta not. per Bartol. in l. omnes populi. in 6. quæ
ſtion. princip. ff. de iuſtit. & iure, & licet plus a-
ctori faueantur in principio iudicii, quàm reo
12 † in reſpicientibus litis ordinationem, ſecus eſt
tamen in editione rationum, in quibus ſubſtan-
tia & fundamentum ipſius iudicij conſiſtere ui-
detur, ut per Bar. in l. inter ſtipulantẽ, in §. 1. col.
2. ff. de uerb. oblig.

Tertiò difficultatem faciebat tex. in l. diſſolutæ.
C. de condict. ſine cauſa.

Sed nihil obſt. quia id eſt, ex quo inſtrumen-
tum puta debiti, erat cancellatum, & poterat no
cere ei à quo petitur editio, ut inquit Butr. in d.
c. 1. colum. 1. quod tamen mihi non placet, quia
ſi erat cancellatum quomodo poterat ei nocere,
l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. igitur obſt. &
fortius, quia ſi uidemus quod reus poſitionibus
actoris, reſpondere compellitur per iuramentũ
credulitatis. l. ſecunda. ff. de interrog. actio. capit.
primo. de confe. in 6. adhuc non eſt ratio cur ra-
tiones non edat. declara compelli non præciſe,
ſed cauſatiuè, quoniam aliàs pro confeſſis ha
bereutur.

Soluitur duobus modis, primò quod in poſi-
tionibus illud ideo eſt, quia quo ad rei reſpon-
ſionẽ, non poterat aliunde actor eſſe inſtructus,
hic autem ſic, & fuit reſponſio But. & Abb. in d.
c. 1. de proba. quam ibi & hic improbat Deci. lè-
ui ratione motus, quia (inquit ipſe) eſto qđ con
feſſio rei non ſit in poteſtate actoris, poteſt tamẽ
ipſe aliis modis probare id ſuper quo uult con-
feſſionem rei habere, & malè ac contra tex. in d.
c. 1. & in d. l. 2. ubi primum in poſitionibus ne-
gatiuis loquitur, quæ ſui natura improbabiles
ſunt. c. bonæ de elec. tex. uerò in d. l. 2. in his etiã
quæ ſunt difficilis probationis, quod quis ſcilicet
ſit hæres, uel bonorum poſſeſſor, q̃nquidem
hęc in animo conſiſtant cuius cognitor eſt ſolus
deus. igitur ſol. bona.

Secundò ſoluit idem Deci. & hic, & in d. c. 1.
quod cogitur reſpondere, quia poteſt etiam ne-
gare, ita ut ex confeſſione, non ſtatim inſurgat
probatio, ubi aliàs ex editione rationum, cõuin-
ceretur ſtatim, quæ pro rei ueritate ẽt mihi pla-
cet, licet poſſit impugnari, qm̃ adhuc arg. obſta-
re uidetur, quod reſpõdere cogatur, uel affirma-
tiuè, uel negatiuè hoc non quæritur, ergo & ede
re in caſu noſtro, igitur ſol. prima melior.

Vel dicamus nos, & tertiò id eſſe, quia uſus
longęuus ſic ipſas in cauſis admiſit, publicæ uti-
litatis gratia, ut facilior eſſet litium finis, clem. ſe
pe. §. & quia, de uerb. ſign. non tamen, ut ad ca-
ſum noſtrum extenderetur. c. quæ à iure. de reg.
iur. in 6. l. ius ſingulare. l. quod uerò contra. ff. de
legi. cæperuntq́; à tempore Grego. noui, cum ta-
men prius de poſitionibus nullibi foret expreſ-
ſum, ut ſignanter dicit gloſſ. in d. §. & quia, & eſt
ſol. Bald. in c. dudum, 2. colum. 2. de elect. ubi ẽt
in tertia docet, quid ſit poſitio. Alibi dicit quo-
que Cy. in l. 2. in §. quod obſeruari. col. 4. C. de iu
ram. calum. quod inuentæ ſunt gratia amplificã-
di probationum facultatem.

Tertiò notat Bart. quod reus tamen cogitur e-
13 dere actori ex cauſa, † quę autem ſint cauſæ di-
cemus inferius. & ad propoſitum non mirum
eſt, quia in quacunque diſpoſitione ſemper exce
pta uidetur, uulg. l. ſi hominem. ff. man. ad quod
facit etiam tex. in l. ſi mater. in fi. princ. ibi ex cau
ſa ei ſuccurrendum eſt. ff. de excep. rei iudic. & in
materia editionis. in l. ſi quis ex argentariis. in §.
fin. ibi iterum edi petenti uetat prætor, ſi nõ ſit
cauſa. ff. de edend. & plura exempla, quę hic non
ſcribo, poteris tibi ſumere ex his, quæ dicuntur
per Boer. deciſio. 204. nume. 24. par. 2. Ferrarien.
in rub. C. qui admi. colum. 15. nec habet dubiũ.
Imò quod impoſſibile eſt (philoſopho teſte) ali
quid eſſe uel fieri ſine cauſa, & probatur in l. 2.
in §. circa. ff. de excep. do. ex cauſa oreſtes matrẽ,
Horatius ſororem, Naſica Tiberium, (Hiſto. no-
ta eſt,) interfecit eſt uerum, quod cauſa hæc eſt
ab allegante probanda, ut hic per Dec. poſt Inno.
in c. preterea, de dilat. & Bar. in l. 2. col. 1. ff. ſi qs
in ius uoc. non ie. ubi non eſt ſatis, quando à iu
re communi receditur, quod cauſa ſubſit, niſi ẽt
exprimatur, & probetur, dummodo non ſit no-
toria, qm̃ tunc ſola allegatio ſufficit. l. 2. l. in exce
ptionibus. ff. de prob. l. ſi adulterium. cum ince-
ſtu. §. idem Pollioni. ff. ad leg. Iul. de adult. clem.
appellanti, de appel.

Quartò notat Bart. quod editio hæc fit per of
14 ficium iudicis † quod hic non examino, ſed re-
ſeruo loco ſuo dicẽdum infra, ut etiam facit De
ci. pro nunc ſolum addentes maximè cõuenire,
quia id æquitate nititur, ut titulus iſte. l. fin. §. 1.
& ibi Bal. in prin. C. de fur. l. 1. ff. de eden. l. fi. in-
fr. eo. & eſt arg. in l. in rem. in §. item quæcunq;.
ff. de rei uend. ſed (ut dixi) an uerum ſit tracta-
bimus aliàs.

Quintò & ultimò nota, quod liber rationum
15 probat † & fidem facit non proſcribente, ſed cõ
* tra eum, & * communis concluſio. Rationariũ
enim liber uocatur, Rationarius qui eas cõficit,
ſola hac ratione, quia aliàs fruſtra hic peteretur
editio, & quia eſt priuata ſcriptura, cui fides
regulariter non adhibetur, & probatur præ-
ter

ter cætera in l.quædam in §.nummularios.ff. de eden.ubi glo.magiſtra.Bat.in l.admonendi.ff.de iureiur.& in l.ſunda ratio.ff.de dona. etiã, quod negaret id, quod in eo continetur ſua manu ſcriptum fuiſſe, quia ſatis eſt, quod in d.libro, quem tenebat, id ſcriptum reperiatur, quod ſua manu ſcriptum præſumitur, ut habetur etiam in l.cenſus.ff.de proba.declarat Alex.conſi. 245.in prin.uolum.6.& ita intelligi debet quod dicit Bald.conſi.348.colu.3.uol.1.quod mercatorum ſcripturæ ſunt ſtabiles, & firmæ quodq; pro ſententia habentur, quæ quodammodo ſua fide tranſiuerit in rem iudicatam, uerumque eſt contra ipſos non pro ipſis, ut præall. gl.dicit.

Fallit tamen hæc concluſio, ſi editio fiat cum iuramento producentis,& libet uerisimilia contineat,quoniam tunc fidem etiam faciet pro ſcribente,ut hic per Bald.& Alex.colum.fi. Dec.hic, multa ad baliſtam adducit,quæ iſtud non ꝓbãt. tu igitur uerisſimum eſſe dicas ex eo, quia uerisſimilitudo pro lege habetur.c.quia uerisimile, de præſump.Oldr.conſi.13.ad fi.quam maximè iudices conſiderare debent,ut ueritatem ſcrutentur,cognata naturæ. uſque adeo,ut præſumptiones non fiant de non uerisſimilibus, inquit Bald. conſi.180 uol.3.& quia iurauit, arg.in l.fi. C.ad legem Iul.rep.& in l.Theopompus. ff. de donat. præleg.hinc dici ſolet, quod cauſas noſtra cognitio ortum habet à ſenſu quodque experimentũ uerorum ſermonum eſt, ut concordẽt rebus ſenſatis & uerisſimilibus, Philoſophus. 7.Phyſicorũ l.milites.§.oportet.C.de quæſtio.Bald.in l.1.col. 4.C.de ſeruis fug.& amplius, quod ſolus deus eſt ſapiens,& quod ſapientia obiectum eſt ueritas, quæ eſt in ſolo deo,& quod homines denique uerisſimilia ſequuntur.

Secundò fallit, ſi de impenſis modicis ageret in caſu quæſtionis Bal.in l. id quod pauperibus. ad fi.C.de epiſ.& cle.puta,quia uelit epiſcopus, quod executor ad pias cauſas reddat ratione annorum 40.ſi codicem rationum producat,quod eidem credetur,quia de his inſtrumenta confici non ſolẽt,exempli gratia,quia dat ſolidos quinque,hodie uni, cras decem alteri, & ſic de ſingulis, quod adhuc tamen cum iuramento intelligas,licet Dec.hic non dicat, aliàs obſtaret generalitas glo.præalleg. Eſt uerum ſi Epiſcopo ni debitur,& ex qualitate perſonarum iuxta not.in l.ad egregias.ff.de iureiur. & in l.plenum. in §. equitii.ff.de uſu & hab. quod poterit etiam non deferre,& eidem ſimpliciter credere abſque iuramento, quoniam non ſolum eſt iudex pauperum, ſed etiam procurator cum libera, ut dicit idem Bald.in loco præalleg.& benè,& hæc quo ad textualia ſufficiant.

Sed ultra Bal.Alex.& Dec. Adde etiam & tertio fallere tu, concluſionem ipſam, ſi extaret conſuetudo in loco, uel ſtatutum credi debere, quoniam tunc non ſolum contra ſcribentem, ſed ꝓ ipſo etiam crederetur,ut lleges.C.de leg.l.2.C.quæ ſit long.conſu.c.erit autem lex.4.diſt.addo ſimile, quia fœmina non poteſt eſſe argentaria. l.fœminę.ff.eo.& ut infra,& tamẽ conſuetudine induci poteſt,quod rationes conficiat, ut in Gallia,& in urbe Aſteñ.prout no. Barb.in d.c.1.col. 14.de proba. & conſuetudo uel ſtatutum dixi, quia non differunt,niſi ut tacitum & expreſſum l.de quibus.ff.de legi.§.ex nõ ſcripto, Inſti.de iu. nat.imò quod conſuetudo eſt membrum & ſpecies ſtatuti, inquit Bald. in c.cum dilectus.col.2. de conſue.ſupponẽdo ſemper ſi allegetur, quod ab allegante debent probari.c.1.de conſtit. in 6. Idem Bald.in d.c.cum dilectus. & iſta tutius ſufficiant,ſatisq; ſint, in iſta materia uulgari, ut hic dicit Alex.colum.ult.

In glo.ex cauſa,in princ. (cæteræ nihil habẽt, & fuerunt in euiden.expeditæ) concluditur primo,quod cauſa editionis potiſſima ſit, ſi rõnes
16 †me mandãte,uel procuratore meo ſcriptę ſint, & probatur clarè in legibus per eam alleg.ſiquis ex argentariis.§.pertinere.ff.de edẽ.ibi, ſi modo eam tractaueris me mandante,& prætor ait. in prin.ibi æquum eſt, id quod mei cauſa confecit meum quodammodo inſtrm mihi edi.ff.eod.ad idẽ eſt tex.in l.q̃dã.in §.fi.ff.eo. ibi ptinet aũt non tñ,cũ ipſi contraximus, uel ſucceſſimus ei q cõtraxit,ſed ẽt ſi contraxit is qui eſt in nr̃a poteſtate. q iura idẽ probantia inducunt quoq; Ferrar.i rub.ſupt.eo.col.pe.& licet mandati mentionem non fecerit, debebit tñ intelligi ſm ll.præcedentes,quia una aliã declarat.l.utrum.ff.de pet.hær. l.non eſt nouum.l.ſed & poſteriores. ff.de legi.c. ſuper qõnum.in prin.de offi. dele.& ita prædicti hic.col.6.tranſeunt. & probatur, quia quod dicitur.in d.§.pertinere,dicitur per uiam regulę & declarationis, quo caſu in qualibet ſequenti diſpoſitione cenſebit repetita, iuxta doct. Bar. in l. prætor.in §.eritq; hæc dr̃a ad fi.ff.ni bo.rap.exẽplum in l.de unoquoq;.ff.de re in.dr,qđ de unoquoq; pars citanda eſt,poſtea in l.2.C.de ſent.ex peri.re. qualiter feratur ſententia deq; citatione nihil,& ideo intelliget ſm regulam prædictam. & eſt arg.in l.qui teſtã.ff.de teſta.& in l.regula.i fin.ff.de iur.& fac.ignoran. & ita ſine dubio eſt pro nunc tenendum, quia ſi oportuerit poſtea, quod reliquum eſt in quæſtione de mercatore infra tractabimus latius.

Nec obſt. text.in l.fin.ff.de bon.auct.iud.poſſ. ubi inſtrumenta & rationes creditoribus eduntur,& tamen eiſdem mandantibus,non erãt conſcriptæ,quem adducunt concluſionem diſputãtes,originaliter uerò Bart.in d.§.pertinere, & gl. ante eum.in l.1.in §.edenda.ff.de edend. & in l. Ariſto.ff.de inr.delib.& in l.maritus.in §.fi.ff.ad legem Fal.quia primum rñderi põt, quod ibi nõ erant rationes ſcriptæ ab eo cuius officiã publicã habetet cauſam, ut dicitur in l.argentarius. in prin.ff.eo.& i l.qđ priuilegiũ.ff.depo.ergo nihil ad propoſitum. Scdò rñderi põt,qđ ibi ſit caſus ſpecialis,pluriũ creditorũ,miſſorũ in po.bo.

debitoris,iudicis aoctoritate, qui inuentatium conficere debẽt,nnn ipſotom corpotum,ſed inſtrnmentorum quot ſint, & de qua te, ergo nec trahendus ad conſequentias, qood regularitet rationes edantnr.

Tertiò reſponderi poteſt, quod cauſa cognita (nt tex.met dicit) nonnunquam prætor permittere debet creditoribns poſſe ẽt deſcribere ex dictis inſtrumentis aliqoid, & ſic concordabit, qm̃ in cauſa id erit forte eiſdẽ mandantibus ſcriptas fuiſſe.d.§.eritq; differentia, deducendo nt ſuprà.

Quariò reſponderi poteſt, adhuc ſpeciale in creditoribus hereditariis, ne fraudentur edi ſibi, quantis notari ab ipſis non fuerint rogati, ut etiam habetur in d.l.maritus.in §.fin. ff.ad legem Falc.& in d.l.Ariſto.ff.de iur.deliberá. ergo oon regnlare.

Vel dicamos qointò, quod eduntur ibi, quia ſunt commnnes, ſed hæc ratio quam aſſignabat Cnr.hic, non eſt bona, ex quo iu hoc nõ fundat ſe Iurecon.ibi, igitor dicendom eſt potius, ut ſuprà, & hinc Bertran. multa conſi.1 t 6. nume.2. & 3.uolum.2.

Minus obſt.text. contra hanc concluſionẽ in l.3 in §.pen.ff.ad exhi.obi quis, dummodo eius ioterſit, habet actionem io factum, ut ſibi exhibeatur, ergo aliud maodatom uoo requiritur: quia dicam id etiam fore io actione ad exhibendum regulare, ut agenti inſtrumentum edatur, licet notarius ab eo rogatus oon fuerit, ſi iurauerit ſua intereſſe, ut ibi, & io l.theſaurus.ff.eo.nos autem loquimur io argentario: uode eſto quod notarii fuerint hodie ſubrogati loco argentariorum, ot dicebam in euidentualibus, poſt Bald. in l.prætor ait.in princ.ff.de edend.ex hoc tamẽ differentia inter eos cooſtitui uidetur.

Vel dic & melius, quod & ipſi rogentur, & hac de re edere teneantur, ſed oõ ut tertio cum iurameoto ut ſuprà pbſſit editio denegari, & probator etiam in l.uel negare. ff.quemad. teſt.ape. Ang.in l.quædam.in prin.ff.de eden.

Mious obſt.tex.in d.l.quædam.in fi.ubi de cõtractu tantum fit mentio, & non de mandato, qoia (ut oſtendi ſuprà) dictnm i §. pertiuere, ibidem repetitum intelligitur, nec repeto.

Et minus rurſum, quod ſi requireretur mandatnm, ut præſupponuot iura ſupra alleg. dareſ actio mandati.l.licet.§.ea obligatio. ff.de procu. l.ſi hominem, & toto titu.ff.maod. & tamen editio fit per officinm iudicis, quia (ut dicebam aliàs) id quod facit argeotarius, facit potius ratione officii, quàm maodati.l.argentarius.in princ. ff.de eden.& quia uerba fere omnia, inq; omnibos locis de editione loquẽtibus directa ſunt in iodicem, oulga.l.ſi ſoror.ubi glo.oot.C.de colla. & ut infrà per Bar.& alios latius.

Non deniq; & ultimò, ſi diceretur quod mandatum ad hæredem non tranſit. l.mandatum.ff. man. quia electa eſt fides & induſtria hominis, ut ibidem, & tamen argẽtarius habebat hæredẽ, l.ſi quis ex argeotariis.§.1.ff.de edend.quia ſtant iſta ſimul, quod habeat hæredem, quodq; mandante dño rões ſcribas, & tñ maodatũ non trãſeat, quia non probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe.l.non hoc.C.unde legi.

17 In ea.glo.ibi, uel quia ſemel †cauſa eſt, ſi rões, editæ caſu fortuito ſint amiſſæ, quod iterum edi debent, ut in l.per ipſam alleg. ſi quis ex argentariis.§.fi.ff.de eden.ubi argeotario edi onn debet, quia à ſe ipſo inſtructus eſſe poteſt, niſi ex cauſa. ſi ſuas amiſiſſet, nec iterũ denegari editio, ſi cauſa ſubſit, ut ibi.imò ſentit tex.in l.ſeq.io fi.totiẽs peti poſſe, quotiens cauſa ſobeſt, capiendo uerbum iterum, quod erat in edicto prætoris poſitum in §.prætor ait, eadem l. pro ſæpius. & inter alios dicit d.§.ſingularem Alb.in procœ.fforum. col.5.& cum ibi habeamus caſum, non eſt opus dubitare amplius in editiooe neceſſaria.

Sed quid in ooluntaria, pota in eo, qui nõ eſſet obligatus, & ſemel ediderit, tenebitur oe amplius edere? Dec.Sen.hic dicit quod ſic, ſumpto arg.ex l.pater filium.§.quindecim.ff.de leg.3. ubi res ſubiecta fideicommiſſo, & ſemel alienata efficitur perpetuò alienabilis, ergo & rationibus ſic io caſu ooſtro editis ſemel, licet editio fuerit uoluntaria, dicentur etiam ſæpe factæ edibiles, & pro eo facit generalitas d.§.fi.nulga.l.de ꝑcio. ff.de publ.Io.Pet.de Pe.Ant.de Alex.& Dec.frater hic, contrarium tenuerunt, mot ex uulgari dicto, qđ ſufficit ſi in paucis amici laboribus cõſulatur.l.tutori.C.de neg.geſt.& quia actus uolũtarii ooo plus obligant quàm fuerit uoluotas, & q̃ de neceſſitate inferát.l.fi.C.ne ux.pro ma. l.uo luotarië.C.de excu.tut.& pro rei ueritate opinio hæc tutior eſt, aliàs ſi tibi ſemel aliqd ſoluiſſem certo tempore, ad quod tamen obligatus nõ fuiſſem, poſſes me rurſum ad ſolnendum cogere, qđ tñ eſt falſum, ſi ſolutio diotna non ſit, quia tũc ſecus.l.cum de in rem uerſo.ff.de uſur.faciunt q̃ dicuntur io l.ſi certis annis.ad fi. C.de pac.

Et ideo dicebat Bar.in l.cum doobus. io §.Papiuianus.in fi.ff.pro ſo. quod io iſtis quæ præſumuntur ex actibus, nunq̃ ꝑſumitur oltraq; actus ſe extendat.d.l.fi.ſed editio ex quo eſt uoluntaria ſe noo extendit, ergo quis ſemel edendo, edere iternm no o tenebitur.

Ad arg. Decii Senio.poteſt reſponderi id uerũ eſſe in prohibitiooe alienationis terminata pſonali, qm̃ colliberti, in quos peruenerat portio alienantium, noo erant prohibiti, ideo hæres extraneus admittit, & noo reali, quia duraret perpetuò, & declarat Bar.in l.peto.in §.fratre, col.2, ff.de leg.2.igitur oeq; mirum ſi res facta alienabilis perpetuò durat alienabilis, qđ malè applicari põt ad caſum nr̃m, ex quo editio facta eſt, & uoluntate edentis qdẽ, uſq; adeo ut nõ cõueniat ſi nolit, ut iterum edat. Quo oero ad gñalitatẽ d.§. fi.dicimus, qđ reſtriogi debet ad editionẽ neceſſariam argentarii, de quo loquitur, argo. in l.ut gradatim.in §.& ſi lege.ff.de munerib.& honor.

l.1.

l.1.C.de ſacroſanct.eccl. cum uulga. & in uolun
taria limitari, aliàs non diſtinguerentur & malè,
l.ſi fideiuſſor.§.ſi neceſſaria.ff.qui ſatiſd.cogã. &
ita aliis ſepoſitis tenendum eſt.

In ea.gl.ibi, ſed quomodo, dubitatur quomo
do hic de rationibus, deq́; fœmina mentio facta
18 ſit,†& (ut ita dicam) hæc de ea inculcata, cum
non poſſit officium argẽtarii exercere, ex quo ea
opera uirilis eſt, inquit text. in l.fœminæ. ff.eo.l.
fœminæ.ff.de reg.iur.& lata ſententia eſt, qđ nõ
poſſit, ut declarat Barb.in c.1.col. 14.de prob.
Cui difficultati reſpondet glo. quod ſucceſſe-
rat argentario.l.quædam.§.nihil.ff.eod. Quæ re-
ſponſio non eſt bona, quia diuinat ſecundũ Bar.
& bene.l.apud Celſum.§.illa etiam. ff.de except.
do.ibi num enim diuinat, qui cum tutore cõtra
hit? imò quod neque uera eſt, ex quo teneretur
edere, ſi ſucceſſiſſet argentario, ſicuti ipſe argen-
tarius tenebatur.d.§.nihil. Anch.pulchrè conſi.
244.in princ.& tamen text.dicit hic, quod non
tenetur, niſi ex cauſa,eſt uerum quod ſaluari poſ
ſet, ut per Deci. quod cauſa ſit, quia argentario
ſucceſſit.

Verum & nõ ab re, quia ſcitu dignum eſt mo-
ueo difficultatem, nam tutela quoque officiũ ui-
rile eſt, auctoritateq́; publicum. l.1.ff.de tute.l.
fœminæ.ff.eo.& tamen ab ea non arcet fœmina
Auth.matri & auiæ.C.quan.mu.tu.offi.fung.
Sol.non eſt regulare.d.l.fœminæ. & ſi id qui-
dem eſt in matre & auiã, eſt hodie ex indulgen-
tia legis, ut olim ex reſcripto principis iuxta no.
in d.Auth.matri & auiæ.

Secundò ad glo.oppoſitionem redeuntes re-
ſpondet Odofr. Albet.& Iaſ. quod exercuit hæc
19 mulier officium †argentarii per ſeruum.l.præ-
tor ait.§.1.ff.eo. Quæ etiam (ut dicit Deci. & be-
ne) diuinatione non caret, Subiiciens quod imò
nec in ſe uerã eſt, quia ſi mulier per ſe non pote-
rat, nec etiam debuit poſſe per ſeruum.l.nõ licet
ff.de contrahen.empt.& quia capacitas ſerui de
pendet à capacite domini.l.ſi mihi & tibi.§.regu
la.ff.de leg.1.quod tamen præſupponit tex.in d.
§.1.Adde tu quod etiam publicã habet cauſam,
à qua ſeruus remouetur.l.generali.C.de tab. lib.
10.Et quia prætextu officii oporteret eſſe aliquã-
do in iudicio, & tamen ſeruus non habet quo
ad hoc perſonam legitimam.l.ſeruus. C.de iudi.

Niſi ad primum dicamus, quod licet mulier
non poſſit per ſe poteſt tamen per alium, ideſt
per ſeruum, probo quia prohibitus contrahere
cum bannito, non tamen prohibetur contrahẽ-
re cum eius ſeruo.l.2.§.hæc autem & ibi Bar. ff.
de leg.præſtan.& ſic non ſemper uerum quod di
citur in d.l.non licet.

Ad idem dico, quod licet mulier non ſit ca-
pax in ſpecie eſt tamen in genere arg.in l.qui iu-
re.ff.de milit.teſtam.melius in l.debitor.in §.fin.
ff.de lega.2.

Præterea quod dicitur.in d.§.regula, locũ ha-
bet, & procedit habita ratione perſonæ tantum
cuius nomine actus geritur, hic autem perſonæ
& officii, & cum officium miniſteriumq́; ſit, nõ
attenditur perſona cuius nomine exercetur, ſed
quæ exercet.§.ſed cum factum, Inſti.de ſti.ſer.

Ad ſecũdum quod bene habet publicam cau
ſam, ſed quod tamen non eſt publicum. l.argen-
tarius.in prin.ff.eod.declaraui in euidentialibus
nec repeto.

Ad tertium & ultimum, quod licebit hoc ca-
ſu ſicuti aliis multis de quibus in l.uix certis. ff.
de iudi. maximè quia conuentus ratione officii
ſe defendit, & neceſſariò quidem, ac citatione ha
bilitatur, arg.in c.cum inter de excep.l.ſeruus. ff.
de accuſ.not.in l.ſi.C.de edic.di.Adr.tol.

Alii aliter legunt, & reſpondent ſecundũ eun
20 dem Bar.hic, nume.4.† quod loquatur text. ubi
in rationibus priuatis, quarũ; eas edere publice
hic non teneatur, niſi ex cauſa, cauſaq́; ſit quia
ſit in iudicio uſura.l.1.§.edenda.ff.de eden.& ita
* communiter * tenetur & bene, idemq́; not. ac
in c.contingit. de fide inſtr.glo.in l.qui accuſare.
infra eo.& in l.1.in §.editiones.ff.eod. & dictum
fuit in not. Sed (replicabis tu) ſic text. iſte eſſet
de indubitabili, ſtante deciſione d.§.edenda, &
ſic contra uulga.tex.l.quod Labeo.ff.ſi Car.edi.
& obiicit Purpur.

Reſpondeo primum non inconuenire aliquã.
l.4.ff.de natu.teſti.ibi hæc lex, nec habet nũc, nec
unquam habuit dubitationem. Sed quia id intel
ligi debet quo ad ipſum legiſlatorem.l.ubicunq́;
& ibi Bar.nu.10.ff.de int. act. non quo ad alios,
aliter reſpõdeo quod imò habeat dubitationem
ratione depoſiti, & ex aliis, ut ſuprà in figuratio-
ne caſus. ex quo negatiua diſpoſitio eſt hic, licet
poſtea dicat ex cauſa pertinere ad offic.iud. eiſdẽ
autem uſurã cognoſceremus, ſi quo quo modo
mentio facta fuiſſet, in libello exceptione miſna-
rum, arg.in l.in exceptionibus.ff.de prob. Bar.in
l.poſtq̃. in §.fin.ff.ut lega.no.ca.& ita tenẽdũ eſt.
21 Alia tñ eſt cauſa, † ſubdit adhuc Bar. ſi agens
eſſet perſona priuilegiata, ut fiſcus.l.ne quis quã.
ff.de eden. ubi uidetur caſus clarus, qui quãquã
in inſtrumentis loquatur, ad rationes tamen ex-
tendi debet, quia ſaltim largè dicuntur inſtrumẽ
ta, ut ſuo loco dictum eſt, & induco nouiter ſic,
quando de aliquo dubitatur apud legiſlatorem
omni alio caſu præſupponitur habilitas.l.qui te
ſtamento.ff.de teſtamen.c.nonne, de præſumpt.
argum.in l.cum prætor. ff.de iud.dicitur ergo ibi
quod delatori nomine fiſci agenti poſſeſſor hæ-
reditatis non tenetur deferre alia inſtrumenta,
quàm quæ faciant ad cauſam, deq́; hoc dubitaba
tur, ergo edere regulariter tenebitur, & habilitas
* hoc caſu præſupponetur. & ita * communiter
tenetur, licet ſit intellectus ſatis extraneus quo
ad text.noſtrum, & ita tenuit etiam glo.in l.qui
accuſare, & in l.2.inſt.eo.& in l.2.in §.1.ff.de iu
re ſi.Dec.in l.fina.nume.12.infra eod. Eoq́; ma-
gis, quia conuenit ut aliquo caſu differat à pri-
uato.argumen. in l.ad egregias. ff.de iureiurand.

glo.no.in l.nec honore.C.de epiſ.& cle. Et quia niſi ederentur præſumerentur ſubtracta, ut uerba Diui Adr.quæ in ipſius reſcripto reperiebant, innuunt, recitata in l.2.in prin.ff.de iu. fiſ.

Tamen Barba.in cap.1.colum.19.de prob.dicit, quod hæc opinio communis non probatur in d.l.ne quiſquam, ex quo plures habet intellectus, nec in ea fundamentum ſolidum fieri põt, quia communiter ignoratur, quod multipliciter exponitur, ut inquit Boet.relatus per Bald.in l.1. in ii.C.de bo.poſ.ſec.tab.Bar.in l.in ambiguo.ff. de reb.dub.

Sed poteſt reſponderi, quod imò ibi probatur optimè, ad arg. uerò intellectum communem tenendum eſſe, & ſic non ignorabitur ueritas. l.1. ff.de offi.quæſto.uirtualiter Bart.in l.uinum.col. 3.ff.ſi cert.pet.& ita Alex. reſpondentem in l.1. ff.ſol.mat.ad l.1.C.de iur.fiſ.lib.10.reprehendũt ibi doct.maximè Seyſel.in prin.& not.Iaſ.in l.cũ prolatis.de re iud.

Ex alio tamen adhuc non probat, quia id non eſt ratione editionis, ſed ne inſtrumenta (ut ſupra dictum eſt) uideantur ſubtracta, aliàs duæ ſpecialitates ſimul concurrerent, & malè.l.1.C. de dot.promi. l.cum poſt. §.gener. ff.de iur.dot. Purpu.in l.fi.nu.18.infr.eod.

Sol.imò eſt ratione editionis, ut uerba ꝓbãt: ibi, delatori edere cogatur. Nec obſt. quòd duæ ſpecialitates ſimul concurrerent, quia tolerabile eſt, quando ſunt ſubalternę.l.ſingularia. & ibi Bal.colum.2.ff.ſi cert.pet. uel una conſecutiua alterius, ut in l.licet ĩter priuatos.C.de pact.qđ militis uoluntas ſola ſpectetur, quodq; ſolemnitas teſtandi ſibi remittatur.

Sed rurſum ob. quia lex generaliter loquitur, quod reus non teneatur edere actori, ut hic, & in l.final. infrà eodem, & communiter includit etiam perſonas priuilegiatas.l.in fraudem.§.fin. ff.de milit.teſtam.

Sol.n.aſſumptum uerum eſt, conſequens falſum, quia tenetur ex cauſa, ut hic. cauſa autem eſt, ſi fiſcus agat ſiue alius ipſius nomine. d.l.ne quiſquam.una lex alteram declarat. l.non eſt nouum.l.ſed & poſteriores.ff.de legi.c.ſuper quæſtionum.de offi.deleg.ergo.

Tertiò obſt.quia fiſcus utitur iure priuati cõmuniter.l.item ueniunt. §.in priuatorum. ff.de pet. hære.priuato non editur, ut hic, & in d.l.fi. infra eo.ergo nec fiſco.

Sol.uerum eſt, niſi ſit priuilegiatus expreſsè, ut ibi gl.declarat, & hoc modo deberet etiam limitari text. in l.quod placuit. ff.de iur. fiſc. ſed hoc caſu expreſsè eſt priuilegiatus.dicta leg. ne quiſquam, ergo.

Quartò obſt.text.in l.non puto. ff.de iure fiſ.ubi non errat, qui iudicat contra fiſcum.

Solu. id uerum eſt in paſſiua editione, in qua non eſt priuilegiatus, nos autem loquimur in actiua.ita Purpur.hic, colum.4. & bene. Vel dic quod id uerum ſit, quoniam ſemper ſunt uerba impropria[n]da capiendaq; præſumptio, quæ ſit excluſiua delicti.l.merito.ff.pro ſoc.Et quid princeps reputat commodum ſubditorum propriũ, longeq; melius ampliare imperium hominum adiectione, quàm inſatiabili pecuniarum copia, ut dicitur in l.cum ratio.in §.fi.ff.de bo.dam.ipſiusque intereſt, locupletes habere ſubiectos, & non qui paupertate ſordeſcant, ut in l.quiſquis. C.ad legem Iul.ma.

Vel dicamus, quod in dubio ſit uerũ: nos autem ſumus in caſu claro, quorum duorum non eſt par eademque ratio.l.continuus.§.cum ita.ff. de uerbor.oblig.

Quintò & ultimò facit tex. contra iſtam concluſionem, qui pugnat cum text. in d.l.ne quiſquam, in l.extat.aliàs eſt, & decretum. ff. de iure fiſ.ubi ad litteram dicitur; extare reſcriptum Seueri nullo modo cogendum poſſeſſorem hæreditatis ad editionem, ſed delatorem probare debere ea, quæ intendit; hoc eſt dictam hæreditatẽ & bona eſſe uacantia; dominum ſine hærede defunctum; & conſequenter fiſco eſſe applicanda, & ita d.text.inducit Alber. in rubr. ff.eo. colum. 2.& uidetur caſus etiam in l.præced.

Non uideo quoque quomodo ad iſtud poſſit reſpõderi (ibi enim nullus ſcribit) niſi dicamus quod in d.l.ne quiſquam, aliàs Senatus cenſuit, agebat fiſcus, ſiue delator nomine fiſci, in l.extat, uerò & præced.ſuo. Vel ibi, ut præmium conſequeretur delator dimidiæ partis bonorum, ut olim quartę, qui quadruplatores dicebantur, in d.l.ne quiſquam, uerò reipub.Senatui, & fiſci zelo, prout etiam dicitur in l.2.in princ. ff.eod. de iur.fiſc.Vel & ultimò quod in d.l.extat.aſſumpſerat in ſe onus probandi, ut in l.edicto, in prin. ff. eod.& eſt arg.in l.circa. in fi.ff.de proba.imò qđ eorum onus erat.l. qui accuſare. infr.eod.ut ibi: Fiſci autem non, ut in d.l.Senatus. Et plus quod inimicos ſibi multos comparaut, & ſunt odioſi, nimirumq; ſi (ut memoriæ proditum eſt) Tiberius uno die omnes iuſſit interfici. Appellataq; hic curioſitas delatoria, a quadruplatorum improbitate, in l.nec ſupina.ff.de ior.& fac.ign.niſi ita reſpondeatur (magnum enim contrariũ eſt) non uideo qualiter poſſit reſponderi.

Alia (ſubdit Bart. tamẽ) potuiſſet quoque eſ-
22. ſe cauſa,† intelligendo iſtum tex. in muliere uiuaria, quæ librum ſuarum rationum edere teneretur, cle.1.§.cæterum, de uſu.

Vera in ſe, ſed non ad tex. noſtrum, quoniam diuinat pariter, & ex aliis multis, ut hic per Iaſ. Et quod ſit in ſe uera probatur clarè in d.§.cæterum, ratione præſertim, de qua ibi: quia adeo doloſè & occultè iſti contractus uſurarios ineunt, ut uix conuinci poſſint. Adde quod hac ratione uſus poſitionum inuentus eſt.l.2.ff.de interrog. act.c.1.de confe.in 6. & in ſimili facit text. in l. conſenſu.C.de rep.& in l.ſi quando.C.unde ui. quodq; hoc ipſum intelligi debet uerum tantũ, cum de uſuris agitur, ut tex.met dicit in §.cæterum,

rum, præalleg. quem ſic etiam ibi declarat Auch. & Card. & Beltrand. conſi. 103. nu. 2. uolum. 1. & dictu mirum uidetur, quod reddantur inteſtabiles ex diſpoſitione c. quanquam. de uſur. in 6. & quod incommodo hoc etiam afficiantur, ut contra regulam teneantur ſuas rationes edere. l. diuus. ff. de offi. præſid. in deteſtationem criminis, uſque adeo, ut longè magis hac de re, & hoc caſu locum habeat glo. in l. quædam. in §. nũmularios. ff. de eden. quod pro ſe non probent, contra ſe autem quàm maximè. Sed clarius probatur, quod nec ad text. noſtrum poſſit applicari, nec uera etiam hæc cauſa ſit in ſe, quo ad text. quia loquitur in depoſito.

Nec obſt. ſi diceretur, ut dicit Deci. quod etiã depoſitum tranſit & conuertitur in mutuum. l. certi condictio. §. fin. ff. ſi cer. pet. quia de conuerſione non apparet, & quia mutuum gratuitum eſſe potuiſſet. l. rogaſti. ff. eod.

Secũdò probatur, quia Imp. hic uerisimiliter non potuit conſiderare deciſionem d. §. cæterũ, longo temporis interuallo poſtea factam in concilio Viẽnen. à Clemente v. arg. in l. non eſt ferendus. ff. de tranſact.

Nec obſt. ſi diceretur, ut dicit Deci. quod potuit cogitare in genere. l. qui iure militari. ff. de mili. teſtamẽ. quia non ſufficit. l. 1. §. docere. ff. ui bon. rapt. ubi qui propoſuit unam actionem ui bon. rapt. & qualitatem probat aliam actionem deſiderãtem, puta damnum datum in turba, ſuccumbit: nec ſatis eſt, quod de illa actione cogitauerit in genere. declarat Soci. etiam conſil. 283. colum. 1. uolum. 2. ſufficit autem in d. l. qui iure militari, quia ea mente erat miles, quicunque ſi bi naſceretur exhæres eſſet.

Secundò non obſt. ſi diceretur (ut idem dicit adhuc) quod hæc lex patitur interpretationem hic paſſiuam ex noua. d. §. cæterum, ex quo ſemper loquitur. l. Arriani. C. de hæret. quia non eſt uerum, ex quo læditur ius commune, ut per Bar. in l. certa forma. C. de iu. fiſ. lib. 10. ad fi. quod eſt ne reus edere teneatur actori. l. fi. inſt. eod.

Tertiò probatur, quia cum uirile officium ſit fœnus exercere, ut in argentario dicimus, non eſt què uerisimile eſt text. noſtrum in fœmina poſſe uerificari. l. fœminæ. ff. de eden.

Quod in ſe etiam non ſit uera, probatur: quia forum fori diſtinguitur à foro poli, c. ſi. 17. q. 4. unde eſto quod id uerum ſit, quod dicitur in d. §. cæterum, in foro poli, & in deteſtationem criminis, non tamen eſt uerum in foro fori, quia in re noſtro uſuræ ſunt permiſſæ. l. eos. C. de uſur. c. pen. in prin. ibi, quid dicam de uſuris, quas etiã ipſę leges reddi iubent. 14. q. 4. & ſunt uerba Auguſtini ad Macedonium, regiſtrata ibidem, nec cauillanda.

Tamen facilè reſpondetur (ut dicebam aliàs) ſed primum declaro ueram eſſe in utroq; foro, id præ oculis habentes, quod quãdo aliquid eſt clarè decisum de iure canonico, dubium uerò de iure ciuili, ſemper ſtatur iuri Canonũ, etiam in foro ciuili. c. 1. & ibi Abb. de nou. oper. nunc. ſed iſto iure dubium eſt, Canonum uerò clarũ, d. §. cæterum, ergo. Facit etiam generalius ratio nis, de qua ibi, quæ ita in foro fori militat, ſicuti in foro poli, ergo idem ius per omnia ſtatui debet, uulg. l. regula. §. & licet, & ibi Bar. ff. de iur. & fact. ignor.

Ad motiuum reſpondetur uerum non eſſe, quia imò etiam in foro fori prohibitę ſunt, in cõcilio ſcilicet Niceno. c. qm̃. 14. q. 4. iubetq; Imperator in Auth. de eccl. tit. in princ. omnia in eo diſpoſita ſeruari, & licet permitti uideantur ſub quadam diſſimulatione, ut maius malum uitetur. l. ita uulneratus, ad legem Aquil. declarat Bart. in l. cunctos populos. nu. 5. & 6. C. de ſumma trin. & fid. catho. gl. in præalleg. c. pe. 14. q. 4. attamen (ut dixi) prohibitæ ſunt.

In cæteris quid in iudæis, in nauta, caupone, ſtabulario, & ſimilibus dic, ut per Iaſ. & Dec. latius d. cle. extendentes, quia nõ expedit, dictũq; fuit ſatis à nobis aliàs.

Et adhuc dicta in uſurario declara, quod ad editionem non teneatur, neque peti poſſit, niſi prius doceatur ipſum fore vſurarium, ex quo nemo aliàs talis præſumitur. l. merito. ff. pro ſoc. c. eſtote. de reg. iur. & quia quotieſcunque aliquid petitur ab aliquo ratione præexiſtentis qualitatis, qualitas illa ſemper probanda eſt. l. non ignorat. C. qui accuſ. non poſ. ubi mater, quæ uult accuſ. mortem filii, non temere ad accuſationem admittenda eſt, niſi prius probet ſe matrem. ita Ro. conſi. 226. col. 2.

Sed ad Iudæorum propoſitum (cæteris prætermiſſis) quæro, quomodo eſſe poſſit, quod d. cle. in eis habeat locum, quia ſi vſurarius libros non exhibeat, cẽſura eccleſiaſtica compellendus eſt. de his autem qui foris † ſunt (ut Iudæi) nihil ad nos. c. gaudemus. de diuor. ubi ſuperuacuę rei operam dare uidetur, qui nititur coercere Iudæos propter perfidiam damnatos. Anch. conſi. 243. in princip.

23 Solu. licet non compellantur directè, ut not. in d. §. cæterum, compelluntur tamen indirectè, ſi hominum commercio priuentur, idemq; etiã in c. poſt miſerabilem. de uſur. l. hi qui ſanctam fidem. C. de apoſta. & eſt ſimile in eccleſia, quæ de ſanguine non iudicat directè, unde aliç pœnę inuentæ ſunt, de quibus Feli. in c. qualiter. & qñ. 2. in §. ad corrigendos. colu m. 3. de accuſ. c. ſentẽtiam ſanguinis. ue cle. uel mon. indirectè autem ſic, tradendo clericum curiæ ſeculari, cum denenit in profundum malorum. c. cum non ab homine. de iud. & ad propoſitum facit regul. l. 1. ff. de aucto. tuto. De ſanguine enim non iudicat eccleſia (ut dixi) quia exemplo Chriſti. c. ſignificaſti. de elect. debet pati potius ſanguinem ſuũ effundi, quàm effundere alienum. Vnde uulgatum illud ad regẽ Dauid, Non ædificabis mihi tẽplũ, quia uir ſanguinis es. Veteres etiam diem nata-

lem

lem, celebrantes, à ſanguine, & cede abſtinebát, ne eo die quo lucem acceperant, alteri demerét.

Et ex prædictis ſumpta occaſione dubitát ſcri
24 ben. quid in mercatoribus noſtri temporis, † p̄ſertim Bart. & poſt Iacob. But. breuiter cócludit, quod tenētur & ipſi quoque ſuarum rationum
* librum, quem conficiunt edere eſtq́ue opinio * communis.

Contra quam tamen faciunt multa, & primò quia ſpecialitas in uno caſu, arguit ius commune in contrarium, uulg. l. ius ſingulare. ff. de legi. nec ad conſequentias trahenda. c. quæ à iure, de regu. iur. in 6. ſed ſpeciale eſt in uſurario. d. §. cæterum, quod etiam ſuadet ratio ibidem aſſignata, ergo non in mercatoribus noſtri temporis.

Pro ſol. dici poteſt, quod hac ratione attenta, nec etiam Argentarius teneretur, & tamen tenetur. l. quędam. §. nummularios. ff. de eden.

Secundò reſpondeo, quod dictum de uſurario, eſt exceptio ad regulam, exceptio extenditur ad ſimile, glo. in l. 2. C. de condi. indeb. mercatores noſtri temporis ſimiles ſunt argétariis, ergo.

Tertiò, quia ſic alibi lex loquitur in filio, ne ei mutuo pecunia detur, alias tutus ſit exceptione S. Con. Macedoniani. l. 1. ff. ad S. Conſ. Macedon. & in pecunia. d. l. 1. & tamen id etiam in nepote ſibi locum uendicat, inq́; aliis rebus. l. filium habeo. l. ſed & Iulianus. §. mutui dationem. ff. eodē. Alb. in l. quod uero contra. in princ. ff. de leg. poſſet etiam aliter reſponderi, ut per Alex. & reſponſiones eius à moribus Decii, ut hic per eum, facilè defenſari, ſed tranſeo, quia inculcant, hæcq́; ſatis argumentum formaliter tollere uidentur, & ut infrà latius.

Secundò contra communem facit, quia duo requiruntur in argentario, mádatum & ſcriptura. l. ſi quis ex argentariis. §. pertinere. ff. de eden. ibi modo ſi me mandante eas tractaueris, & ſuo loco dictum fuit ſatis, ergo non in mercatore, qa non mandatur ſibi, ut librum rónum conficiat.

Sol. ex conſuetudine ſcribendi reſultat mandatum, & ſufficit. l. uel uniuerſorum. ff. de pig. act. l. Titianus. ff. quod cum eo, & ut per Bart. hic, & ſimile optimum eſt, licèt non per omnia ſimile. l. 1. ff. commo. & cum ſit notoria non aliter probanda eſt, ſed alleganda tantum. l. ſi adulterium, cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff. ad legem Iul. de adul. cle. appellanti. de app. & quanquam expreſſum ſit mandatum. in d. §. pertinere ſufficit tamē hoc caſu tacitum. ex d. cóſuetudine reſultás uulga. l. cum quid. ff. ſi certum pe. & ſi diceretur adhuc, quod ſic ad læſionem ſcribentium retorqueretur ſi edere tenerentur, & malè cum eorum fauore inducta ſit. l. quod fauore. C. de legi. c. quod ob gratiam de reg. iur. in 6. reſpondeo quod imò fauore contrahentium cum eo inducta eſt, ergo nec conſiderabile, quod ad eorum læſionem retorqueatur, & quando etiam omnia (ut dixi) nó adeſſent ſufficit. §. affinitatis. inſti. de nupt. l. ſi uētri. §. in bonis. ff. de priui. cred.

Tertiò facit contra communem, quia mercatores pro ſe librum conficiunt, neq; habent publicam cauſam, ut officium argentarii. l. argentarius. in princ. ff. de eden. l. quædam. §. nummularios. ff. eod. igitur edere non debent, quia ſic ſibi eſſet damnoſum & male. l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. ff. quemadm. teſta. aper.

Solu. imò habere uidetur, ex quo cū omnibus contrahunt, & publicam cauſam intelligo (ut dixi ſæpe & potiſſimum in euidētialibus) ideſt publicam utilitatem. l. de pupillo. §. ſextos. ff. de noui oper. nun. l. quod priuilegium. ff. depoſ. nó qđ ſit publicum, aliàs nec poſſet ſeruos officium argentarii exercere, nec eſſe mercator & tamen poteſt. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de edend. uſqueadeo, ut hac ratione non ſimus in caſu regulæ. l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. ff. quemadmodū teſtamen. aperian.

Quartò quia ſi ſic eſſet facilè mercaturam deſererent ne ſecreta negotiationis pandantur, & domus. l. 2. C. quan. & quib. quar. pars de lib. ſo. Bar. in l. eo iure. ff. in quib. cau. pi. taci. contrahat. & ad propoſitum eſt not. tex. in l. ſemper. in ſi. ne gociatores. ff. de iu. immu. & in ſimili arg. in l. an liceſ. ff. de re milit.

Sol. primum non eſt uerìſimile propter lucrū l. cum de indebito. ff. de proba. & quia quo ad ſecundum ea ratione nec argentarii debeient ad editionem teneri, & tamen tenentur.

Quintò & ultimò, quia ſi librum pro ſe non edit, quia non probat. l. nuda ratio. & ibi Bar. ff. de dona. nec edere debet contrà ſe, ut de domo aduerſario probatio firmatur. l. nimis graue. C. de teſti. ſuo enim gladio ſiē iugularet, & male.

Sol. de aduerſarii domo ſumitur in argentario, ergo & in mercatore noſtri temporis, quia ex conſuetudine et mádatori uidetur ut librum conficiat. & quia idem propter difficultatem probationis uidemus in poſitionibus eſſe deciſum, clem. ſæpe. §. & quia, de uerb. ſig. & dictum fuit ſupra, & ſic ex his defenſata eſt communis opin. quam probo etiam quia (ut ſæpe dixi) hic titulus fundatus eſt in æquitate. l. 1. ff. de eden. l. qui accuſare. l. fin. infra eod. inter mercatores agitur de bono & æquo. l. quiotus. ff. mandati. l. ſi & me & Titium. ff. ſi cer. pe. in fi. ibi bonum & æquum eſt. ergo non eſt ratio cur librum edere non tenerentur, præſertim quia hodie, loco argentariorum (ut inquit Saly.) ſubrogati uidentur, ſed argentarii tenentur, ergo & ipſi. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. & uidetur mihi caſus in l. quicunque. in §. 1. quem tamen aliàs inducebā contra communem. ff. de inſtito. ubi fœneratores & mercatores æquiparantur, quia ſi quis (in quit tex.) aliquem pecuniis fœnerandis uel mercaturæ præpoſuerit tenetur inſolidum, ne rum fœnerator edere debet, ut dictum fuit, ſuprà cle. 1. §. cæterum. de uſu. ergo & mercator, latè Bertran. conſi. 102. col. 1. & 2. uol. 2.

Et ad intellectum nota de mercatore intelligi-

gi plurium negociationum, quia una hirundo nõ facit uer, ut inquit Philoſophus 1.ethy. deq; mercatura magna, non nili.l.legatis ſeruis,& ibi Bar.ff.de leg. 3.l.ſemper.§.negociatores.ff.de iur. immu.no.in c.1.de cle.coniug.in 6.ſicq; intelligendo,apparebit quendam lapſum,in tract.Nobilitatis, dicentem Lucẽſes & Florentinos nobilitatem amiſiſſe.l.nobiliores.C.de commer.quia uerum foret,quando mercaturam uilem exercerent,quod tamen non faciunt.

25 Fallit †regula etiam ultimo loco in ſcholaribus,quibus reus libros edere tenetur ſtudiorum fauore & publicæ utilitatis gratia. & ita Purpu. hic,& Dec.in c.1.col.10.de prob.& Bal. in Marga.ſua,ſcholaris,& Pet.Reb. in tract.priuilegio. ſchola.116.

In ea.glo.ibi,item quomodo dubitatur] an editio fiat officio iudicis, uel actione in factum,

26 † & pro reſponſione ſe remittit ad dicta in l. ſi. quis ex argentariis in §.pertinere. ff. de edend.

* Breuiter communis * opinio eſt,quod fiat officio iudicis,ſed dubium facit in primis, qđ imò fieri debeat per actionem in factum, quæ datur ſemp ex edicto prætoris,ubi de alia actione non eſt prouiſum.l.in factum. ff.de actionib.& oblig. ut à ſimili condictio ex lege ciuili,ſi non ſit pariter de actione prouiſum,ut per Bart.in l.1.nu.7. ff.de condic.ex leg.& potiſſimum (ut dicunt hãc partem tenentes,quæ fuit Spec. in §. uidendum. uer.pe.de inſtr.edi.But.in c.1.de proba. & Alex. hic) quia uerba in materia ad partem ſunt relata.l.prætor ait,in princ.ff.de eden.ubi ad literam dicitur,quod argentariæ menſæ exercitores edere debent rationes,quæ ad ſe pertinent, cum die & conſule.

Solu.licet de actione prouiſum non ſit,eſt tamen prouiſum iudicis officio, quod datur loco deficientis actionis.l.planè.l.fi.ff.de pet.hæredi. Item in d.l.prætor ait, & rurſum exercitores argentariæ menſæ edere debent officio iudicis (dicam ego) non per actionem in factum ut hic, & latius infra, ueniq; ſic tex.ille declarandus, cũq; ſit ius uetus paſſiuam ĩterpretationem patietur per nouum.l.1.§.lex Falcidia. ff.ad legem Falc.l. non eſt nouum.l.ſed & poſteriores.ff.de legib.c. ſuper quæſtionum.in princ.de offic.deleg. & ſic quia conſtat officium iudicis competere,non refert ad quencunq; uerba referantur, quia deſeruiunt intentioni non econtra.c.intelligentia. de uerb.ſignifi.l.ſcire leges.ff.de legi.ut in ſimili in l.ſi paſcenda pecora. C.de pact. ubi econtra uerba ſunt relata ad iudicem, & tamen datur actio ut ibi per Iaſ.& ſunt uerba etiam relata non imperatiuè,ſed enunciatiuè. imò quod in lege ueteri uerba etiam ſunt ad iudicem relata. l.ſi quis ex argentariis.§.fi.ff.de eden.

Tamen obſt.adhuc uerba illa debent, & in l. quædam.in §.is autem.in fi.ibi tenebitur, & ibi compellendus erit.ff.eod. ergo per actionem in factum,ut etiam ibi declarat glo. quia officiũ iudicis nullam præſupponit obligationem. l.qui p colluſionem.§.fi.ff.de act.emp.

Sol.licet obligationem non præſupponat, præſupponit tamen quandam quaſi obligationem, ut per glo.in l.ſi ſeruum.in §.u. ff.de uerb.oblig. hinc dixit Bald.quod eſt quodammodo actio perſonalis in auth.litigioſa.C.de litig. aliàs nõ poſſet exerceri contra ſingularem ſucceſſorem,& tamen poteſt,ut per Bar.in l.ſi tertius.in §.1. nu. 5. ff.de aqua plu.arc. Addentes etiam quod in Pandectis, non edere debent,ſed edant legitur in d. l.prætor ait. Vel & aliter reſpondeo, quod edere debet,quod tenebitur, & compellẽdus erit, cauſatiuè,quia ſi non edantur, tenebitur actione in factum ad intereſſe.l.ſi quis ex argentariis. §. ex hoc edicto.ff. de eden.& eſt arg. in l.1. ubi gl.C. ut nemo inui.age.comp.

Secundò dubium facit text. in l.quædam. in princ.ff.de eden.tametſi (ut Dec.dicit) pro communi adducatur,ubi actio in factum datur, ſeu editio ſit per actionem in factum, ergo non per officium iudicis, quod ex principio legis ꝓbat, ad quod debet haberi relatio, ĩ editione loquẽs: & quia ſicuti immediate actio mandati datur ut procurator edat,ita ratiõe editionis datur actio in factum ex edicto de eden.

Sol.probat oppoſitum (ut dicunt & bene tenentes communem) quoniam ſenſus eſt, quod quædam ſunt perſonæ, quæ tenentur edere, ut ſunt procuratores, nec tamen ex hoc edicto compellentur ſi non edant, per metum actionis in factum (ita enim legi debet, ut in Pandectis non pœnæ metu actionis in factum) ſupple tu ad intereſſe, & rationem aſſignat Iurecon. quia id conſequi poſſumus hoc eſt intereſſe,ſi non edat per actionem mandati.l.ſi procuratorem. §. mandati.ff.mand.per officium iudicis igitur, nobis edi petimus, & ſi non edatur intereſſe conſequimur per actionem in factum, & ſic inductio Dec. nõ eſt uera, uerus autem illius litteræ ſenſus iſte. Vel aliter inductionem retorqueamus, qđ imò ſicuti actione mandati immediate agitur, ita officium iudicis intentatur, ex quo (inquit tex.) nõ cogetur à prætore, quaſi dicat officio iudicis agitur, ſed non metu actionis in factum cogitur edere, quæ datur ad intereſſe, quandoquidem id conſequi ualeat per actionem mandati. & nota uerbum à prætore, quod propriè importat officium iudicis nobile, actioni non deſeruiens, ut no.in l.ſtipulationum aliæ.in prin. ff.de uerbor. oblig.Seyſel.hic,& in l. in prouinciali,in §.1.colum. 2. ff.de no.ope.nunc. & ita ſemper in ſequ. exemplis, prætoris mentionem facit.

Vltimò dico, quod cum ibi dubitetur, an poſſit compelli per metum actionis in factum, quæ (ut dixi) datur ad intereſſe, ſupponit neceſſariò quod per officium iudicis editio fiat.l.qui teſtamento.ff.de teſtamen. capit. 1.de ætate & qualitate. in ſexto.

Tertiò dubium facit, præter cætera, quia officium

cium iudicis datur, ubi de actione ordinaria nõ eſt prouiſum, ut in ſimili de actione in factum diximus, deq; cõdictione ex lege. l. in factum. ff. de act. & oblig. l. 1. ff. de condict. ex leg. & not. in l. uinum. ff. ſi cer. pet. & in d. l. quædam, ubi Bart. in princ. ff. de eden. Bal. in c. ſanè. nume. 12. de re nunc. ſed hic eſt prouiſum de actione in factum quæ oritur ex edicto prætorio. d. l. in factũ, ergo.

Sol. plana eſt ex ſupradictis fuiſſe prouiſum; ut detur ad intereſſe ſi non edatur. d. l. ſi quis ex argentariis. §. ex hoc edicto. l. ubi exigitur. §. 1. ff. de eden. ergo, non ut editio fiat, nec alicubi iure cantum inuenitur, ut in actione mandati, pro ſocio, & tutelæ de quibus in d. l. quædam. & per gloſſ. hic.

Quartò dubiũ facit, quia in rationibus oportet quod mandatum præcedat tacitum uel expſſum. d. l. ſi quis ex argentariis. §. pertinere. ff. de eden. diximus in q. de mercatoribus noſtri temporis, mandatum eſt contractus. l. Labeo. §. contractum. ff. de uerb. ſign. l. 1. ff. de procu. Bart. in l. Pomponius. 1. no. 2. ff. de neg. geſt. Contractus p̃ſupponit obligationem, obligatio actionem. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. no. in l. 1. ff. de edẽ. imò quod contractum dicit text. in d. l. quædam. in fi. ergo dabitur actio & non officium iud.

Sol. argum. concludit, ut detur actio mãdati, certumq; eſt non dari, ut ſuo loco diximus, quia id quod facit, non ratione mandati facit, ſed ex neceſſitate officij. latè Dec. hic, nu. 21. ergo officium iudicis.

Quintò & ultimò dubium facit ex mente ſcribentium text. in d. l. prætor ait. in §. ſed ſi ſeruus. ff. de eden. ubi ſi ſeruus exercuerit officinam argẽtarii, iudicium in dominum datur, perinde ac ſi ipſe rationes ſcripſiſſet, quæ uerba non poſſunt, niſi in actione uerificari. l. 1. ultra eos. in prin. ibi iudicium dabo. ff. de dolo.

Sol. non inconuenit, ut iudicium ideſt officiũ iudicis exponamus. l. uinum. ff. ſi cert. pet. ibi per iudicem petitum eſt. l. ſi. ff. de rei uend. quod exponitur pariter, ideſt per officium iudic. melius. in l. cum nauarcorum. C. de naufcu. lib. 10.

Vel dic iudicium, ideſt actionem in factum ſi edere noluerit. d. l. quædam. d. §. ex hoc edicto. & ſuſiis ut ſupra.

Alia quoque adducuntur leuia, & præcipuè. text. in l. 3. in §. pen. ff. ad exhi. ſed quia ſecum reſponſionem habet, inque alia materia loquitur, dic ut per ſcriben. & per gloſſ. in d. l. quædam; & Barto. hic, nu. 9. & ab opin. communi non diſcedas; pro qua eſt caſus clarus. in d. l. ſi quis ex argentarii. in §. prętor ait, ibi edi iubebo. & hic ibi, ad officium iudicis pertinet. & ſi diceretur quod de officio iudicis mercenario (ut hic per Bar.) intelligitur actioni deſeruienti, negabo, quia actio in factum datur ad intereſſe, & cum dicat ſimpliciter officium iudicis, de nobili intelligetur qđ
27 † ſucceſſit loco manus Regiæ, quæ erat olim de iure gentium, & de qua in l. 2. in princ. ff. de ori. iu. no. in l. 1. ff. de iur. omn. iud. & ibi quid ſit nobile & mercenarium declaratur.

Fortius dici poſſet, quod ſit mercenariũ, quia lex utitur uerbo iudicis, & non prætoris, ut dixi ſupra not. in l. in prouinciali. ff. de no. ope. nunc. ſed reſpondebitur uerum eſſe, quando non fuiſſet facta mentio prætoris, in l. ueteri. d. §. prætor ait. Et ſi rurſum diceretur quod officium iudicis conſideratur reſpectu cauſæ, reſpondeo qđ imò conſideratur reſpectu editionis, quia non fit regulariter à reo actori, niſi ex cauſa, ut ſuprà probatur etiam in l. pen. in §. fin. ff. ad leg. Falci. caue tamẽ, quia ibi eſt mercenarium, ex quo legatarii agebant contra hæredem, detrahere Falcidiã prætendentem, dicentemq; bona non ſufficere, ratione tutelæ per teſtatorem adminiſtratæ, qua de re officio iudicis exploratur, quantum ſit in bonis teſtatoris. Vnde ultra prędicta ratione etiam ſua detur, quia titulus de edendo in æquitate fundatus eſt. l. 1. ff. de eden. l. ſi. infra eo. ergo conuenit, ut dicebam etiam ſupra. in not. quod detur officium iudicis; quoniam huiuſmodi eſt. l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod cer. lo. l. æquiſſimum. ff. de bon. poſſ. ſecun. tab. & eſt argum. in l. in rem. in §. item quæcunque. ff. de rei uen. & ultimo loco à partibus ſufficienter enumeratis, quia realis nõ datur. d. l. prætor ait. in princ. ibi, quodammodo meum, non perſonalis quia obligatio non præceſſit. l. licet. §. ea obligatio. ff. de proc. l. Labeo. §. contractum. ff. de uerb. ſign. non in factum, quia datur ad intereſſe ſi non edatur. d. §. ex hoc edicto. non mandati ut * fatentur omnes Bar. hic, & cæteri. d. l. quędam. in prin. ff. eo. & dictum eſt ſupra, non ad exhibendum, quia non prætendit intereſſe dominii rei, quæ debet exhiberi. l. 3. §. pe. ff. ad exhiben. ergo officium iudicis neceſſariò. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. & ita tenendum eſt.

Verum ad propoſitum dubitatur, (ut dicit Im. recon. in l. 1. in §. dixerit aliquis. ff. de public. an
28 utilitas reſultet ex hoc, † & ex mente ſcribentiũ reſpondetur, quod ſic, quia in officio iudicis libellus uno modo formatur alio uero ſi cõpeteret actio, in hoc enim tota uis iudicii cõſiſtit, & pauci ſunt, qui non errent, inquit poſt Goſ. in libello iuris ciui. in princ. Abb. in proœ. praxis iudiciariæ. col. 1. ad fi. & habetur in c. examinata. de iudi. & in c. licet Heli. de ſimo. libellus, ergo in actione formatur & rectè quidem ſe narrentur ea quæ concludant partem libellanti fore obligatam, in officio iudicis uero, quæ debeant uel fieri poſſint ab ipſo iudice, ita Abb. in c. ſi. nume. 2. de offi. iudi. ideo aduertendum eſt, quia tota uis in concluſione conſiſtit. l. ſi uoluntate. C. de reſcin. uend. & in ſimili, per Odof. in l. 1. col. 4. ff. ſi cer. pet. aliàs libellus foret ineptus, & ueniret lacerandus à iudice, etiam parte non opponente. ut not. in l. 1. ff. de offi. aſſeſſ. & in d. c. examinata. Bartol. in l. libellorum. in §. 1. ff. de accuſ. & ſi ſententia, ſuper eo feratur. nulla eſt, ſecundũ Alex.

in

in l.fi.colum.1.C.de reſti.in integ. neque abſolutoria etiam lata in forma diffinitiue parit exceptionem rei iudi.l.niſi quem text. ibi ita ſumat Bal.ff.de tut.& rat.diſtra.

Item & ſecundò, quia quandoque implorat miſericorditer,ut per glo.in rub. ff.de inter.act. & iſto caſu nec libellus, nec lit. conteſtatio erit neceſſaria,ſecundum Ang.in l. fi.in prin.C.de té.po.in int.reſti.pe.Bar.in l.requirendi.C.de ſer.fugi.quod tamen declarat Bal.in c.ſignificante. nu.2.de appel.in actione autem ſecus.l.edita, & ibi no.infr. eo.c.dilecti.de iudi.idem Bal.in c.1.nu.17.de poſtu.prælat.

Tertiò utile eſt, quia ſemper iudex æquitate monetur.l.quod ſi Epheſi. ff.de eo quod cer.lo. & in materia prætor ipſe.l.æquiſſimum.ff.de bono.poſſ.ſecundum tabu.§.quos autem.Inſtit.de bon.poſſ. ibi prætor ex bono & æquo dilatauit, hac ratione exclamabat Ennius. Summum ius ſumma iniuria,effecitq́; Caſſius, cum eſſet inexorabilis,ut eius tribunal reorum ſcopulum diceretur.In actione ad propoſitum ſecus.l.ut fundus.ff.communi diuid.c.licet Heli.de ſimon. & ideo in his,quæ expediuntur officio iudicis, officium iudicis ceſſat,ceſſante æquitate,inquit Bartol.in l.in fundo.num. 3.ff.de rei uend.Et nō mirum eſt,ſi edicta omnia,quæ ſunt prætoria,ſunt in æquitate fundata,ut iſtud, & illud.quod quiſque iuris,de reſt.in integ.ex quib.cau. maior. & id genus plura.

Quartò utile eſt,quia quando datur officium iudicis,interpellatione extraiudiciali non contrahitur mora,aliàs ſic. l.cum poſtulaſſem. ff.de dam.infect.l.mora.ff.de uſu.Alex.hic, colum.ul. Adde quod eſt caſus præcæteris ſingularis, ut p Alb.in proœm.fforum.col.5. & non ab re, quia nullam præſupponit obligationem.l.qui per colluſionem.§.fin.ff.de act.emp.ubi non eſt obligatio, ibi non eſt petitio,ubi non eſt petitio,ibi mora eſſe non poteſt.l.ſi pupillus.ff.de uerbor.obligation.l.lecta.ad fin.ff.ſi certum petat. Iaſo.Inſti.de actio.in princ.nume.54.ergo, & ita tranſit etiam Bart. in l.ueluti. ff.de edend. Aretin. in c.ſi quis epiſcopus.nume.18.de accuſa. Seyſel. in l. non ſolum.in §.morte,colum.penult. ff.de noui ope. nuncia. preterquam in collatione dotis,quę debet fieri officio iudicis,& tamen per interpellationem extraiudicialem filia conſtituitur in mora.tradit Deci. in l.uinum.nume.14. ff.ſi certum petatur.

Quintò & ultimò,quia in officio iudicis non requiritur conſenſus patris.l.cum filiusfamilias. ff.ſi certum peta.not.in l.1.C.qui admi.aliàs ſic. l.fina.§.neceſſitate.C.de boniſque libe.& ex his, (quo ad reliqua dicta Bar. & glo. fi.quæ eſt additio Ceruotina,dic ut per eos, quia facilia ſunt & ex ſupradictis abſoluta) ſumus de l. iſta prima pariter expediti. Die penultima Nouemb. 1558. Patauij.

S V M M A R I V M.

1 *Scripturarum tria ſunt genera, publica,ſolemnis, & priuata cum declaratione.*
2 *Argentarii olim qui eſſent,& quòd eorum officiū.*
3 *Imperator in l.1.C.de edendo,conſultus fuit de duobus in facto,& in iure.*
4 *L.1.C.de edendo, duos habet intellectus.*
5 *Rationes uerbum propriè & impropriè legitur, in l.1.C.de pact.*
6 *Aduerſarius propriè dicitur,qui mecum in iudicio litigat.*
7 *Fœmina officium argentarij exercere non poteſt.*
8 *Probationum ſpecies quinque,& quæ.*
9 *Fatuus eſt,qui ſe inſtrui petit de facto proprio.*
10 *Dubitandi ratio in l.1.C.de eden.fundata eſt in priuilegio depoſiti.*
11 *Decidendi ratio in l.1.C.de edend.fundata eſt. in l. nimis graue.C.de teſti.*
12 *Edictum de edendo, in æquitate fundatum eſt.*
13 *Argumentum à partibus ſufficienter enumeratis ualet.*
emilij interrogatio in l.prima.C.de edend. an fa-
14 *Atua fuerit.*
15 *Imperator an reſpondeat quæſtioni facti.*
16 *Reus non tenetur rationes ſuas edere actori ad intentionem fundandam.*
17 *Reus actori ex cauſa rationes edere tenetur.*
18 *Liber rationum fidem facit contra ſcribentem.*
19 *Contractum ſex ualidant,creditor,debitor,res,cauſa,exiſtentiam conditionis,impletio modi.*
20 *Ius nouum non introducit legiſlator, quando reſpō det conſultationi.*
21 *Diſpicere quid ſit.*
22 *Secundus intellectus.l.1.C.de eden.uerus eſt.*
23 *Probatio an detur in genere.*
24 *Confeſſio an ſit ſpecies probationis.*
25 *Rationes uerbum quomodo exponatur, & an propriè intelligatur.*
26 *Reus cogitur actori rationes edere ad intentionem fundandam,ſi eo mandante,uel eius procuratore conſcripta ſint.*
27 *Reus cogitur actori rationes edere ſi caſu admiſſa ſint.*
28 *Reus ex cauſà, an teneatur iterum edere rationes actori,quando uoluntariè edidit.*
29 *Intellectus ad l.tutori.C.de neg.geſt.*
30 *Fœmina argentaria eſſe non poteſt tamen in caſu.l. 1.C.de eden.ſucceſſerat argentario.*
31 *Reus an teneatur fiſco rationes edere ad intentionem fundandam.*
32 *Vſurarius, an teneatur actori librum rōnū edere.*
33 *Serui capacitas,& in capacitas,à domini capacitate,uel incapacitate dependet.*
34 *Mercatores noſtri temporis,an teneantur edere actori rationes ad intentionem fundandam.*
35 *Aequitas inter mercatores ſeruari debet.*
36 *Iuri ſuo non præiudicat, qui alieni actui, ut teſtis eſt preſens.*
37 *Domus ſecreta non pandi noſtra intereſt.*
38 *Conſuetudinem alleganti,onus probandi incumbit.*

39 *Nautæ, caupones & ſtabularij, quia improbiſſimũ genus hominum ſunt, an teneantur rationes edere actori.*

40 *Bidellus an teneatur rationes edere.*

41 *Editio, an iure actionis, uel iudicis officio fiat.*

42 *Iudicis officium remedium extraordinarium, eſt et numquam habet locum, ubi ordinarium competere poteſt.*

43 *Iudicis officium largo modo obligationem præſupponit.*

44 *Iudicis officio quod debetur, trãſit ad hæredem, et cedi poteſt.*

45 *Rei uendicatio datur contra non obligatum.*

46 *Intereſſe, & pœna differunt.*

47 *Rationes, an appellatione inſtrumentorum ex communi uſu loquendi ueniant.*

48 *Rationes actori ad coadiuuandam replicationem fundatam, an edere teneatur.*

1 L. 1. Ipſe diſpice.] ad euidentiam, infra dicendorum † præmitte tria ſcripturarũ genera eſſe, publica, ſolẽnis, & priuata. publica, quæ fit manu publica, factum contrahentium probans inter omnes. l. deſiderium. C. depo. Bart. in l. nuda ratio, in 2. colum. ff. de dona. Iaſ. in l. admonẽdi, col. 62. ff. de iureiurau.

Solennis, quæ eſt trino teſte notata. l. ſcripturas. C. qui pot. in pig. hab. Bart. in §. ſed & ſi, col. 2. in Authen. de inſtru. cau. & fi. ſi actio realis tamen intentetur, quoniam ſi perſonalis, tunc duo ſufficiunt, ut idem not. in §. ſi qui, in princ. eod. tit. & lib.

Priuata uerò duplex, una extrauagans, quæ appellat̃ apodiſſa, ſiue apocha. l. plures apochis. C. de fid. inſtru. Alia quæ clauditur in corpore codicis rationum, & huius quoque una, quæ eſt omnino priuata, nec facta ratione alicuius officii. l. rationes. C. de prob. l. inter chartulas. C. de conue. fiſci debito. lib. 10. Alia uerò, medium tenens inter publicam & priuatam, ut argentariorum & nummulariorum, & de his potiſſimum infra, & ad idem not. etiam Bald. conſi. 149. ad fin. uolum. primo.

2 Secundò præmitte, quòd argentarii † olim dicebantur, qui publicis præerant menſis, & apud quos pecuniæ deponebantur, nec aliud eorum officium, quàm deſcribendi rationes in actionibus, & cæteris hominum cõtractibus, quos Græci, præcipuè Demoſthenes, Trapezitas appellãt, & Collibyſtas.

Nummularii uerò, qui priuatas habebant mẽſas, nihil tamen ab argentariis differentes, niſi ꝙ illi publico muneri præficiebantur, iſti uerò priuatis quæſtibus inſudabant, quod & Sene. in 1. lib. declama. ſcribit, & habetur in l. quædam, in §. nummularios, & in l. argentarius, in §. 1. ff. de edend. & in l. ſi uentri, in §. in bonis, ubi (quod nota) menſularii quoque à menſis appellabantur. ff. de priui. cred. & in l. quod priuilegium. ff. depo. & de nummularlis etiam in l. 1. in §. præterea. ff. de offi. præfec. urb. & Mar. cap. undecimo. Et olim dixi, quia hodie hos non habemus, ſed notarios & campſores, quorum libris tamen, ſit ex conſuetudine credendum, ut per Bald. in l. prætorair, in 2. lect. in prin. ff. eod. & Salv. hic, in ult. colum. in princ. & obſerua quòd lex Gabinia ob id, quòd argentarii nomina conficiebant, uetabat ius dici ex priuata ſcriptura, poſtea cũ deſiiſſent eſſe in uſu, exoleuiſſetq́; ſimul d. legis rigor, permiſſum eſt, ut ius ex ea diceretur, ſaltem poſt biennium. l. ſi ex cautione. C. de non nume. pecu. & habetur Inſti. de lit. ob. in princ. quòdq́; prædictis dabantur pecuniæ, ut ſupra, cuſtodiendæ, fœneratò interdum, interdum gratuitò. licet Plau. in Aſinaria, ut plurimum uſurpet eos, & pro fœneratoribus ponat. Et quòd denique hoc nomine uocatus eſt Octauius Auguſti pater, re & æſtimatione tam magnus tamen, à principio etiã ætatis, ut maximè (quẽadmodum in uita ipſius ait Sueto. Tranquillus, grauiſſimus author) mirandum ſit, & ad ipſius Auguſti ſtatuam proſcriptionis tempore aſcriptum, pater argentarius, ego corinthiarius, ut ibidem.

3 Tertiò præmitte, ꝙ Imper. fuit conſultus † de duobus, in facto, & in iure. factum reſpiciũt uerba illa, ipſe diſpice: ius uerò illa, nam qđ deſideras &c. & ita * communiter tenetur.

4 Quartò præmitte, † ut hic per Bal. quem etiam refert & ſequitur Iaſ. quòd iſte tex. duos habet intellectus in uerbo, quemadmodum, quorum unus eſt, ut exponatur ex qua cauſa, & ad uerbũ deberi referatur, & non ſit uerum, ſeu uerus, qa certa cauſa præſupponitur, dum depoſiti tex. mentionem facit: alius autem, ut exponat̃ quemadmodum, ideſt quo genere probationis, & reſpiciat uerbum probes, & iſte eſt communis.

5 Quintò præmitte, legi ſimiliter † duobus modis uerbum, rationes, adhuc in tex. poſitum, ut dicunt * omnes. primò propriè, & iſte ruetum uerus eſt: ſecundò uerò aliter, ut non de rationibus intelligamus, ſed de inſtrumentis, deque ipſorum editione, & iſta uiolat literam, ut infra latius.

6 Sextò præmitte, ꝙ de proprietate † ſermonis aduerſarius dicitur, qui mecum in iudicio litigat, & etiam ante litem inchoatam, quia hic nõ erat cœpta, ut per Dec. in 1. not.

7 Septimò & ultimò præmitte, ꝙ fœmina † officium argentarii exercere non poteſt, quĩa ea opera (inquit tex.) uirilis eſt, in l. fœminæ. ff. eod. & in ſimili in l. fœmina. ff. de reg. iur. & in l. fi. ff. de tute. Barba. plenè in c. 1. colum. 14. de proba. niſi tamen hoc idem eis eſſet de conſuetudine permiſſum, ut ſenſit Pet. de Bellaper. hic, & Sal. poſt eum, & Barba. in loco præalleg. & dicetur, ſi oportuerit, infra.

¶ Additio.

Potes etiam ad intellectum infra dicendorũ
8 præmittere aliud, quòd quinque † ſunt probationis ſpecies: per teſtes, per inſtrumenta, per ad

uerſarii

uerſarii confeſſionem, per quæſtiones ſeruorum, & per oculorum ſubiectionem deniq; , & quòd in l. iſta nec 4. nec 5. locũ habere poteſt, ut pulchrè hic per Odof.

Summa ponitur per Bart. & doct. Diuiditur, ✠ ut ſenſit Cy. & cæteri ✠ communiter in duas partes, dictumq; eſt ſupra in euidem. ꝙ Imper. fuerit conſultus ſuper facto & ſuper iure, quódq; conſulat quo ad factum, reſpõdeat uerò quo ad ius. ſecunda ibi, nam quod deſideras.

9 Sed nõ uidetur hoc ipſum poſſe † procedere, quoniam fatuus fuiſſet Æmilius, de quo hic, petere ſe inſtrui de facto proprio. l. fi. pro ſuo. & inepta Imp. reſponſio. & ideo Ripa hic dicebat', ꝙ imò conſultus fuit de uno tãtum, an aduerſaria edere teneretur, necne. Iudicio meo, nec uerũ, nec uериſimile, ex quo ob. dictio illa, nam, q̃ & ſi ſit orationis continuatiua, duo tamen dicta eſſe deſignat. l. nam & fœminæ. l. nam ita diuus. ff. de adop. l. 2. ff. de act. rer. amo. l. nam & ipſum ius. ff. de iuſti. & iur. cum ſim. Nec facit, quòd fatuus fuiſſet Æmilius, uelle inſtrui de facto proprio, ĩ quo non datur ignorantiæ præſumptio, maximè ſi factum ſit recens, ut per Cy. in l. fi. col. 1. C. ſi cõtra ius uel uti. pub. & Bart. in l. non fatetur. ff. de confe. Imò ꝙ ẽt data temporis longinquitate, nõ præſumeretur ignorantia, quando eſſet factũ notabile. caſus eſt in c. cùm illorum, in fi. de ſen. excom. quem tex. dicit ad hoc ſing. Ro. conſi. 391. col. 2. quia uerum eſt, nec ea rõne debuit Imperatorem interrogare, ut dicemus infra, qui non immeritò reſpondet; ꝙ cum nemo melius ſcire poſſit, quàm ipſe, diſpiciat quomodo ſit depoſitum probandum, qm̃ aduerſaria ſua non tenetur ſuas rationes edere, & eſt uеriſſimus literæ ſenſus. Nec potuit etiam ex dicto capite dici fatuus, cũ non eſſet forte factum tam recens, ut potuerit recordari, quod uerbum diſpice indicat, cuius ſenſus eſt, ideſt diligenter aſpice, & perquiras.

Vel miles, & ſic rudis, cui hoc ipſum etiam licuiſſe uidetur. l. precibus. C. de impub.

Caſus clarus eſt, & ratio dubitandi fundata in
10 priuilegio depoſiti, † ut hic per Deci. ſenio. Deci
11 dendi uero † in l. nimis graue, de teſti. ex quo de
poſitum eſt priuilegiatum in caſibus à iure expreſ
ſis, & quando factum fuiſſe conſtaret, ubi alias
hic negatur.

12 Vel nouiſſimè deducẽdo dicamus † dubitãdi rationem facere, ꝙ editio hic negari non poſſit. primum quia edictum iſtud in æquitate fundatum eſt. l. fi. infra eo. l. 1. l. prætor ait. ff. de edend. æquitas autem dictat, quòd reus edat actori, ſi actor edit reo. l. fi. ĩfr. e. & eſt arg. ĩ c. nouit, de iud.

Secundò, ut ueritas inueniatur. l. non eſt nouum. l. 2. infra eo. cùm nec ſint ad aliud nobis dati iudices & magiſtratus, quàm ad iſtud. l. 2. §. poſt originem. ff. de orig. iu. c. iudicantem. 31. q. 5. plenè Barba. in cap. ſi diligenti, nume. 9. de foro competenti.

Et maximè, quia mulier hic, d. rationes occultando, non uidetur dolo carere, arg. in l. dolus. ff. man. imò quòd in falſum incidit, qui tale quid facit, ne ueritas appareat. c. olim, de reſcrip. not. in l. Paulus. ff. ad legem Cor. de fal.

Tertiò, quia ſi in criminalibus hoc idem uidemus, quòd reus torquetur, ut ueritas eruatur. l. 1. ff. de quæſtio. plenè Ant. Cap. deci. 27. nu. 2. & 3. quanto magis dicendum eſt iſtud in ciuilibus, ut ad editionem teneatur.

Conſiderando etiam & 4. nunquam eſſe ab aliquo negandum, qđ alteri prodeſt, & ſibi non nocet. l. in creditore. ff. de euict.

Quintò & ultimò, quia reus tenetur poſitionibus actoris reſpondere per iuramentum credulitatis. l. 2. §. quod obſeruari. C. de iura. cal. Rimi. hic, col. 1. Dec. & Cur. ille num. 8. iſte 6. Cyn. ante eos in auth. hoc ius porrectum, col. 1. C. de ſacroſan. eccl. ergo & multomagis hęc mulier rationes edere, præſertim hoc caſu, ubi de depoſito agitur, quod priuilegiatũ eſt ſui natura, adeo ut nec Æmilio petenti hoc idem ſit in caſu præſentis legis negandum.

Ratio decidendi eſt, ut ſuprà, & ut in aliis lectur. fuſius.

Non obſt. inducta ad oppoſitum, quia primũ uerum eſt, reo edi, non è cõtra actori, ad effectũ, de quo in l. 1. ſupra alleg. uel qñ rationes mandãte eo, qui ſibi edi petit, uel procuratore conſcriptæ ſunt. d. l. prætor ait. nec æquitas hoc ipſum ſuãdet ex alio, quia actor edat reo, ut dicebatur, quia illud eſt, ex quo à ſe ipſo inſtructus eſſe nõ poteſt, & ut infra latius.

Secundum autem uerius in actis, quæ cõmunia ſint, & ubi de ſolutione probanda ageretur, quæ ſui natura fauorabilis eſt, ut not. in d. l. non eſt nouum, & per Ang. in l. non tantum, in §. qđ ſi pro emptore. ff. de petit. hær. uel quando ueritas aliter haberi non poſſet, ut per Bur. & Imo. in c. 1. de probation.

Tertium ſecum reſponſionem habet, id in criminalibus uerum eſſe, fauore publicæ utilitatis. l. ita uulneratus. ff. ad legem Aquil. & non in ciuilibus, ut hic per Odoſ. in princ. ſed obſt. text. in l. abſentem. ff. de pœ. & quia reg. l. qui accuſare, ut ibi no. ſcriben. non ſolum in ciuilibus, uerum ẽt in criminalibus, locum habet, & probatur in l. de minore, in §. tormenta. ff. de quæſtio.

Vnde dic aliter, ꝙ torquet legitimis præcedẽtibus indiciis, uel per uiã accuſationis procedat, uel inquiſitionis, ad arbitrium iudicis. l. fin. ff. de quæſt. l. cũ probatio. ff. de prob. & ſic non ſimpliciter, nec poſſit ob id inferri ad caſum noſtrum.

Non obſ. quartum, quia noceret, ex quo arma ſumerentur ſic de domo rei, dictu abſurdiſſimũ, ut ſupra, & in l. 2. C. quando & quib. quar. pars debe. lib. 10. & quia etiam non debet ab alio inſtrui, qui ad iudicium inſtructus uenire debet. l. ſi quando. C. de dila.

Non quĩtũ deniq; & ult. quia id eſt uerum in editione uerbali, nos aũt ſumus in editione ſcrip

turarum.ſed ut nouiſſimi Bononien.quorum etiam fuit reſponſio,dicebant, ſi id eſt in confeſſionę propriæ & uiuæ uocis uerum,quanto fortius uerum erit in editione ſcripturarum, & uocis mortuæ. & ante eos Imo.in l.nuda ratio, ad fin.ff.de donat.igitur alia eſt reſponſio, ut infra. & licet ſit aliàs depoſitum priuilegiatum ĩ multis,non tñ eſt hoc caſu, & maximè quia non conſtabat.l. 1.iuncta gl.ff.ſi quad.pau.fe.di.Barba.in c.1.col.14.de prob.

§ Additio.

Poſſent,priuſquam ad notab.ueniamus, for-
13 mari etiam aliquæ opp.diſputationis gratia,† & primo à partibus ſufficienter enumeratis, ꝙ Imper.in facto non debuerit interrogari, ex quo Æmilius etiam ignarus nõ præſumitur. l.cũ quem temere.§.1.ff.de iud.l.fi.ff.pro ſuo.l.quiſquis.C. de reſcin.uend.

Nec etiam in iure,quia quiſq; pariter ſcire leges tenetur.l.leges ſacratiſſimæ.C.de legi.l.ſciendum.ff.de uerb.obl.c.1.de poſtul.præl.nec de iure interroganti eſt reſpondendum. l.ornamentorum.ff.de au.& arg.leg. & ita etiam arguit Iaſ.in l.ſed & ſi quis,in §.quæſitum,col.4. ff.ſi qs cau. & not.ꝙ ſicuti q.facti non reſpondetur,quia facta ſunt incerta,ut infra,non reſpõdetur pariter. q.iuris,quia ius eſt ſemper certum.d.l.ornamentorum.l.cum quidam. §.ſuum.ff.de acq.hær.

Secundò ꝙ inepte ſcriben.hic, Cur.Seni.Iuni. & alii,& nos maximè,in 1.lect.dicant, dubitãdi rõnem fuiſſe,quia depoſitum eſt priuilegiatium (non mireris,quia ita dici & ſcribi debet,nõ priuilegiatum,unde creditores priuilegiatii quoq; dicti ſunt.l.ſi uentri.§.in bonis.ff.de priui.cred.) cum non appareat,nec probatum ſit, unde non entium non eſt qualitas.l.eius, qui in prouincia. ff.ſi cer.pet.nec ibi poteſt eſſe accidens, ubi non eſt ſubſtantia,niſi miraculosè & in abſtracto.l.ſi ſeruum.§.1. ff.de act.emp.c.cum Marthæ,de cel. miſſ.& ad propoſitum facit reg.l.in lege.ff. de cõtrahen.emp.& glo.in l.1.in prin. ff.ſi quad.pau. fe. di.ibi,ſi dicatur, & uerum ſit, & tex. optimus in l.diuus.ff.de mil.teſt.

Tertiò & ultimò, quomodo dicta in argentariis, poſſint procedere, quòd conficiebant nomina,rationesq; ſuæ eſſent huiuſmodi, ut aduerſus eas nibil obiici poſſet, nec ex priuata ſcriptura ius diceretur, cum tamen uideamus cõtrarium, quòd imò ius dicitur, ſaltem poſt quinquẽnium olim, hodie poſt biennium.l.ſi ex cautione. C.de non nume.pecu.& Inſtit.de lit.ob. in princip.& in §.multum.

14 Breuiter ad primum dici poteſt † uerum eſſe, quòd interrogari non debuit, quòdq́; fatua fuit Æmilii interrogatio,ſed non ut non potuerit interrogatus ab Imp.humanitatis pleno, conſulendo refelli,eo modo quo fecit,cum reſpondere aliter non teneatur, ut infra ꝙ ipſemet diſpiceret, quo probationis genere cõſultũ ſibi eſſe poſſet.

Vel (ut diximus ſuprà) quia forte factum nõ erat tam recens, ut potuerit recordari. l. peregre. ff.de acqu.poſſ. Vel quia in ius alterius ſucceſſerat, & iuſtam ac probabilem habebat ignorãtiæ cauſam.l.qui in alterius.ff.de reg. iu. Vel qa erat miles rudis & expers.l.1.C.de iu. & fac.igno. l.fi. C.de iu.delib.l.precibus.C.de impu.

Item uerius eſt, quòd quis debet, & præſumitur ſcire leges,per ſe,uel per alium, quia à cõmuniter accidentibus, uidemus ꝙ maior pars hominum iura ignorat,imò quòd quandoque (ut eſt in prouerbio) bonus dormitat Homerus, ꝙq́ peritii falluntur ſæpe, maximè in his, quæ dubitationem habent.l.2.§. Seruius autem Sulpitius.ff. de orig.iur.& ita reſpondet Alex. conſi.73.colũ. 3.uol.2.& probatur in l.in bonorum. ff.de bon. poſſ.& in l.regula, in princ. & in §.pen.ff.de iur. & fac.ignoran.& in l.iuris ignorantiam, & ibi dixi,C.qui admi.ſi poſſumus igitur interrogare peritiores,eosq́; cõſulere, ut in d.locis, quãto magis potuit Æmilius hic Imp.qui eſt pater & fons legum, & cuius proprium eſt condere, easq́; interpretari & tollere.l.fi.C.de pręſcrip.lon. temp. l.fin.C.de legi.

Ex quo tollitur etiam aliud, quòd interroganti de iure non eſt reſpõdendum, quia uerum eſt in poſitionibus, quæ fieri non debent iuriſcripti,ex quo non releuant nec grauant, & ubi non ſit poſitio,ibi non eſt probatio neceſſaria, ut no. in l.2.in §.quod obſeruari.C.de iuram.cal.& per Bald.in c.dudum.2.in 2.col.de elect. & pulchrè conſi.238.ad ſi.uol.1.

Non obſt.ſecundum, quia tolerabile eſt, & ſi aliæ longè meliores adduci poſſint, ut ſupra: qđ probo authoritate & ratione.authoritate glo.in l.eunuchis.C.qui teſtamen.fac.poſſ. quam ibi etiam Cyn.ut ineptam reiicit, & dicit (uerbis ipſius utar) nec muſcam ualere quidem.Sed Odofre.probat, & cum ea tranſit, nec ab re,quia uidemus ſic quoque, ꝙ ſimile,quamuis remotiſſimũ ſit, admittitur.c.quærenti,de offi.deleg. But.in c. non debet, in princ.de conſang. & affin. Abb. in proœ.Greg.in 7.col. Ratione, quia ſi poteſt aliquando eſſe lex etiam ſine dubitatione. l.3. ff.de nata.reſtit.l.filium eũ diffinimus.ff.de his q ſunt ſui uel alien.iur.plenè Dec.in c.1.lect.1.colum. 12.de iudic.tolerabile eſt etiam, quòd ſit dubitabilis,quamuis ratio fatua uideatur, uel ridicula, ut glo. præalleg.l. eunuchis.imò quòd plerunq; lex ipſa fatua eſt, & fatuam ſequitur rationẽ, anti qua ſcilicet, à Iuſtiniano correcta, quòd pater infantem uel poſthumum, qui nullam ingratitudinis cauſam commiſerant, poſſent à patre, odio matris, exhæredari, & à matre, odio mariti.l.ſi quis in ſuo.§.legis.C.de inoffic.teſtamen.Cur.in l.poſthumo,ubi & nos multa. C.de bon. poſſeſ. contratabul.

Non obſtat tertium & ultimum, quia iam ex ſupradictis ſublatum eſt, quòd ex priuata ſcriptura ius dici poſſit hodie, non olim, poſtquàm Gabinia lex, & argentarii pariter, in

uſu eſſe deſierunt.c.non debet, de conſan.& affi. l.unica,in princ.C.de cad.tol.

15 Modò,& primò notat † Bar. q Imper.non re ſpondet q. facti.l.eum quẽ temere.§.fi.ff.de iudi. quem tex.citat glo.in l. 1.C.de rela.& in l.ſolẽt,ĩ §.legatos.ff.de offi.procon.& ratio eſt, ut per Iu riſcon.in l.2.ff.de iu.& fac.ign. aduertit Iaſ.hic, in prin.alia aſſignatur in d.§.1. q hoc ideo ſit ĩ- ductũ à lege,ne reddatur interrogans ſuſpectus, & efficiatur infamis,& quia hæc res reſponden ti tribuere materiã poſſet gratiæ uel ambitionis. Vnde non immerito dicitur alibi (in iudice enim delegato loquitur tex.prædictus) tu magis ſcire potes quanta fides ſit teſtibus adhibenda. l. 3.§.1.ff.de teſti.& alia denique in l.mora.ff.de u- ſur.q non reſpondeat, quia facta ſunt incerta, ſi gnanter tamen per d.l.2.& eſt uerum.l.unica.C. de ſen.quæ pro eo,quod inter. Bald. in authẽ. ex cauſa,in 8.col.C.pe lib.præte.

Tamẽ dubitationis gratia aduerte, ne hoc mi- nus rectè dictum uideatur, qm̃ imò Æmilio in- terroganti hic, Imper. reſpondet, cum dicit, ipſe diſpice. Et ad idem uidetur caſus in l.diuus. ff. de offi.præſi.ubi liquidò apparet,ſuper facto Im peratorem conſultum,Diuum Marcũ, Scapulæ reſpondiſſe,quo ad Ælium priſcum, furioſum, an ſub diſſimulatione furoris, matrem interfeciſ ſet,necne. Et clarius etiam in l.idem erit. ff. de ſtat.homin. ubi relicta libertate Arethuſæ,ſi tres peperiſſet filios,hæcq; primò duos pariat,poſtea alios duos, quod non ſunt ambo ingenui, ſed q poſterior natus eſt (quæſtio.n.facti eſt potius, quàm iuris) inquit text.ibidem. Et alibi q facti quæſtio eſt,in arbitrio iudicantis,non in legis au thoritate,in l.1,in §.calumniatoribus,ad Turpi. Bal.plene conſi.301.in prin.uol.

Vltimò eſt tex.in l. 2.10 §.fi.ff.de dona.ubi etiã dicitur facti potius quæſtio eſt, quàm iuris in ca ſu,de quo ibi.

Niſi ad primum dicamus,& eſt uerum,quòd reſpondet conſulendo,ſm Rim.hic, & bene.l.a- ge cum Geminiano.C.de tranſac.& præcipuè qa cõſultus melius id ipſum ſcire põt, quàm alius, & ut in aliis lect.latius etiam ego. & nouiſſimè ad idem addo tex.in l.2.in §.1.& ibi Ang.in prin cip.ff.ſi ex nox.cau.aga.

Et ad ſcholares, maximè prælatos & nobiles, inferri poteſt,qui cum huc ſe conferant ad iuris peritiam aſſequendam, non debent aliquem in- terrogare quem audiant, nec precibus ſciolorũ quorundam flecti,ſed unumquenq; auſcultare, & eũ,qui ſibi ex multis magis placeat, & à quo planè inſtrui,ac edoceri poſſe putent,eligere: ex quo nemo melius quàm ipſi,hoc idem ſcire at- que intelligere poterit.nihilominus rogari & co li amplius uolunt,& nos (ut in 6.Vitruuius gra uiſſimus author ait, de Architectis loquens) à præceptoribus noſtris didicimus (ambiant alii, & rogent,ut lubet) rogatum,non rogantem,do- cendi curam ſuſcipere oportere. Vnde (ut ſubij-

cit)ſortè mirandum non eſt, q ita pluribus igno ti ſimus. Ad ſcdm uerò,& tertium,ex quo i du ctio quoq; d.§.calũniatoribus tollẽ,q ſup facto conſuli põt,non ut rñdeat, rõnibus ſupradictis, ſed ut legem cõſtituat,ſiue ius dicat, qm̃ ex facto oriẽ.l.ſi ex plagis.§.in cliuo capitolino.ff.ad l.Aq.

Vel,dic,q imò quid iuris ſit tm̃ quæratur, pro poſito prius facto,ut uidetur ſentire gl. in d. l.eũ quem temere,quia non potuiſſet aliter reſpõde- re de iure.l.precibus.C.de impu.l.ut reſponſum. C.de tranſac.cum ſimil. Vel & aliter, ut p Alb. ibi,& Dec.hic,q cõſulitur ſuper facto ambiguo, puta quia probationes ſint pares, & tunc liceat, aliàs non. Sed eadem eſt cum aliis,ex quo conſu litur,ut reſpondeatur de iure.

Cogitabam ego tñ aliter, hoc ipſum pro rñſio ne deduci,q ſi factum,reſpectu interrogãtis,cer- tum & indubitatum fuerit, incertum uero, ſeu dubium,quo ad alios,tunc nec interrogetur Im perator regulariter, nec interrogatus reſpõdeat, rõnibus de quibus,ſuprà ut hic,& in l.Sciẽ,in §. fi.ff.de fun.inſtr. ſi aũt certum & ſine dubitatio- ne,tam reſpectu interrogantis, quàm interroga ti,ſecus:& iſto caſu teneatur reſpondere, ſed ut dixi,ſupra de iure,& qd iuris ſit.l.precibus.C.de impub.l.ne cauſas.C.de ap.l.3.C.de rela.

Adde etiam,q regula iuris eſt,& non facti,u t per Bal.in l.ut uim,col.3.ff.de iuſtit.& iu.qui in materia ſignanter ita dicit ibidem,p tex.in l.3.in §.1.ff.de teſti.& in l.mora.ff.de uſu.alleg.ẽt ſup.

Scdò adde, q pari modo ſupplet iudex de iu- re,non de facto.l.1.C.ut quæ deſ. aduo.

Tertiò adde,q ſic iudex potius ius, q̃ factum ſequi debet.l.quædam mulier.ff.famil.erc.l.Car- melia pia.ff.de iu.pa.Bal. in l.tale pactum,in §.q prouocauit,in repe.io 7.col.ff.de pac.

Quartò adde,q factũ eſt cã remota, ius uerò proxima, ſm eundẽ Bal.in l.1.in 4.col.ff.de edẽ.

Quintò adde, q ſicuti ex facto ius oritur, ita oritur actio ex iure,ut ibidem.

Et ad propoſitum redeuntes,ſi Imper.non re- ſpondet quæſtioni facti, niſi ut dictum eſt, indu- bitatum uidetur,quòd reſpondeat qõni iuris, ut hic,in uer.nam quod aduerſaria tua &c. & ut e- tiam ſuprà,& nouiſſimè habetur in l.ultima.C. de relat.& in l.ſolent,in §.legatos.ff.de offic.pro conſ.& in §.fin.in Authen.de iudic. cum decla- ratione tamen, ſi dubia ſit, ut Albet.not.in d.§. legatos,& probat text.in d.§.fina.& non ab re, quia ubi non eſt dubium, ibi non uidetur eſſe ne ceſſaria prudentum interpretatio.l. 2. §.his legi- bus latis.ff.de orig.iur.argumẽto,in l.ille aut ille, in §.cum in uerbis.ff.de legat.tertio, & in l.con- tinuus,in §.cum ita.ff.de uerborum obligatio.& hæc ſufficiant (quid enim ſit alias quæſt.facti & iuris patet,& dici etiam poteſt, ut per Bald. in l. Arethuſa.ff.de ſtatu homi.colum.1.) quo ad pri mum not.Bart.

16 Qui no.& ſecundò q reus † non tenetur ede- re rationes ſuas actori, (γράμματα, γραμματεῖον,

Græci dicunt, edere rationes,) & ad intentioné fundandam. & ex eo maximè probatur, quia exceptio in uno caſu, firmat reg. in non exceptuatis. l.quæſitum.§.denique.ff.de fund.inſtru.l. Aquilius Regulus.ff.de don. l.Caii Caſſii. ff.de fideicom.liber.imò ꝙ officium eius non aliud eſt, quàm huiuſmodi, inquit Bald.conſi.131.col.1. uolum.1.& alibi, quòd purgat eam ab iniquitate, in c.ſicut, in princ.de prob. & quòd introducta fuit, quia impoſſibile uidetur, quòd inuétiones humanæ, cauſa unica, atque uniformi róne complecti poſſint.l.non poſſunt.ff.de legi. l. mora.ff.de uſu.l.4.ff.de præſcrip.uerb. cum ſimilib. ſed (ut hic dicitur) ex cauſa edi ſolent, & ad iudicis officium quidem pertinet, ergo non regulariter, & cũ hoc deſideraret Æmilius, fruſtra (uult innuere tex.) iſtud ipſum deſiderabat, quia non eſt iuridicum. & nota quòd quamuis naturale ſit petere, & in præſenti caſu cóſilium, ut inquit Bart.in extrauag. ad reprim. in uerbo figura, per tex.not.in c.afferte mihi gladium, de præſumpt. debet tamen petitio eſſe iuſta & tolerabilis, ſecũdum Inno.in c.examinata, de iudic.aliàs non admittitur. c.cum in iuuentute, de purg.ca. Bal. in l.ordinarii, in pen.col.C.de rei uend. & ſic deſiderium pro petitione capitur.l.deſiderium.C.de po.l.ſi quis à liberis, in princ. ff.de lib.agno. l.fi. infr. eo.Barb.in c.1.colum.14.de prob.& ſimilibus uerbis etiam utitur Iuriſcon. in l.nam ita diuus.ff.de adopt.

Et quia (ut in figuratione caſus dicebam) cũ à ſeipſo inſtrui debeat, ab alio non eſt inſtruẽdus, ſumendaq; arma de domo rei. l.ſi quando. C.de dila. adde ꝙ ſignanter ita etiam dicitur in l.ſi q's ex argentariis, in §.prætor ait.ff.de eden. uulga.l. nimis graue.C.de teſti.& quia rei officium eſt ſe defendere, non impugnare, Inſti.de excep.ĩ princip.Bal.in l.fi.col.3.infr.eo.

Et licèt ſimpliciter dicamus, ꝙ iuſtam ac probabilem ignorantiæ cãm habet, qui ſuccedit in ius alterius.l.qui in alterius. ff.de reg.iu. uerũ eſt in eo qui conuenitur, non in eo q agit, qñ ex ignorantia probabili non excuſatur, cũ in ſua ſit poteſtate, qñ agere uelit, ut ibi no. per Dec. nu.7.

Conſiderando aliud quoq; nouiter, ꝙ ſi rationibus prædictis fauore rei ita inductum eſt, nõ debet hoc ipſum ad ipſius læſionem retorqueri, qđ utiq; eſſet, ſi teneretur edere, uulga.l.quod fauore.C.de legi.

Et uidetur caſus clarus in d.l.fi.in fi.infr.eod. ubi non oportet originem petitionis fundari ex inſtrumentis eius qui conuenitur, uerum appellatione inſtrumentorum ueniunt etiam rónes.l. 1.& ibi Bar.C.de iur.calum.diximus in rubr.ſu- * pra eod.ergo.& pondera ſm * cõem intellectũ, ꝙ dixit originem petitionis, quia tenet̃ edere ad fundatã replicatione coadiuuandã, ut ibi p Doc.

Et clarior in c.1.de prob.imò quòd decretalis illa, ut ibi inquit Barb.col.20.uenit ad declarationem.d.l.fi.nulli dicendum eſſe, ut ea, quæ cõtra ipſum faciunt, in medium proferat. & ad extenſionem addas tu l.nimis graue, prææalleg.C.de teſti. Vnde & bene Alex.in l.cum quidam, in §.qđ dicitur, colum.2.ff.de acq.hær. dicebat quoq; ꝙ hæres, qui tenet̃ denunciare occiſores defuncti, non denunciat ſe ipſum. aureus tex. ad idem, in l.de minore, in §.tormenta.ff.de q̃ſtio.& ita tranſeunt omnes, nec pót facilè contrarium teneri.

Tamen aliqua obſtare uidentur, & potiſſimũ illud, quod in figuratione caſus inſolutũ reliquimus, ꝙ ſi poſitionibus extorqueri poteſt cõfeſſio rei, non eſt ratio, qua dicatur, cur non ẽt ſuas rationes edere teneatur.

Reſpondent Doct.in d.c.1.præſertim Butr.& Abb.ꝙ illud ideo eſt inductum à lege, quoniam quo ad confeſſionem rei inſtructus eſſe actor nõ potuit. Et male, inquit Dec.hic, & in d.c.1.quia potuit eſſe inſtructus ſaltem aliis modis.

Dic tu, reſpõſionem eſſe ueriſſimam, & replica, ꝙ ſi potuiſſet aliis modis eſſe inſtructus, poſitiones non feciſſet ueriſimiliter.l.dñs teſtamẽto. ff.de teſta.clem.auditor, de reſcr.

Aliter etiam idem Dec.reſpondet, utrobique adhuc, ꝙ differentia eſt inter confeſſionem & inſtrumenta, ſeu rationes: quoniam ſi ederent̃ immediatè conuinceret̃, ubi alias poſitiones ẽt negari poſſunt. Qđ adhuc non eſt ueriſimile propter iuramentum.l.2.§.qđ obſeruari. C. de iura cal.c.1.de conſe.in 6.& utrobiq; not.& ideo ita conuinci poteſt confeſſione, ſicuti inſtr̃is & rõnibus, & ſic reſponſio falſa, & prima melior.

Tertiò etiã Cur. reſpondet, poſt Pet. ſñ & Cy. in l.in contractibus, in §.illo, per illum tex. C.de non nume.pec.& in l.actor qđ aſſeuerat. C.de ꝓba.quòd uſus poſitionum iſto iure non erat cognitus, hodie autem ſic, propter breuiorem litiũ expeditionem, clem.ſæpe.§.& quia, de uerb. ſig. igitur non mirum, ſi non cogebatur reus edere. ſubiiciens, hodie correcta ratione legis, ꝙ correcta etiam erit lex, & tenebitur reus edere, uulga. l.1.ubi glo.magiſtra.ff.de legi.tu.dicens in ſimili, quòd ſoli agnati lege xij.tabul.uocabantur ad tutelam, ex quo ipſi ſoli etiam ad ſucceſſionem admittebantur.l.prima.§.denunciari.ff.de uent. inſpic.hodie autem ratio legis correcta eſt, ſublata differentia agnationis, & cognationis.§.nullam, in Authen. de hæred. ab inteſta. uen. ergo & lex.

Quæ nec adhuc placet, quoniam (ut dicebam aliàs, & eſt uerum) negari pót, ꝙ fuerit correcta legis ratio.l.unica, & ibi Bal.in 1.col. C.de cadu. tol.ex quo non ſimpliciter cõfitetur, ſed iuratus, & d.poſitionum uſus inuẽtus, in ſuffragium & releuationem probationum, ut earum facultas ampliaretur: & ea rõne, ſicuti diximus, ut abbreuiarentur lites. declarat idem Cyn. in d. §.quod obſeruari, in 4.colum.Bald.met in c.dudum. 2. in 2.colum.de elect. ergo non ut directò & ſimpliciter probationes & arma ſumerentur de domo rei, quia quod non mutat̃, cur ſtare prohibetur,

tur. l.ſancimus.C.de teſtamen. l.præcipimus. C. de appel.l.fin.in princ.C.de lati.lib.tol.

Vel & nouiſſimè dici poſſet, quòd imò uſus earum habuerit ortum à iure ciuili. l.Offidius. ff.de leg.3.l.Claudius Felix. ff.qui pot.in pign.habe.ſed melius eſt dicere, ut ſuprà, quoniam prædictæ leges non in poſitionibus loquuntur, ſed de interrogatoriis, quod Natta declarat in d.§.& quia, colum.1.& Barto.in l.ubicunque, colum. 5.ff.de interrog.act.

Quartò reſpondet Ripa (aliam etiam idem Cur.ponit, nu.6.ante præcedentem, ſed quia friuola eſt, ut per eum, nō refero) q̄ poſitiones fiũt ad effectum probandi & extorquendi confeſſionem, editio uerò ad finem reſpiciendi tantum. Peior cæteris, quia editio eſt propter probationem, argu.in l.nomen filiatum, in §.habere.ff.de uerb.ſign.cum uulg. prima igitur tenenda eſt, ut pote cæteris ſolidior. Vel & fuſius dicendum, ut dixi etiam in 2.lect.

Secundò obſ.contrarium urgentiſſimum.l.3. §.ſciendum.ff.ad exhib.ubi quis tenetur ad exhibendum, temq; exhibere, conſiderato ſolius petentis intereſſe. cur nō ergo etiam hic edet reus rationes actori, cum d.caſu quoq; ſumantur arma de domo ipſius. Augeo difficultatem, quoniam termini pares eſſe uidentur, ex quo dñium præſupponitur utrobiq; ex parte agentis, ibi. q̄a actio ad exhibendum eſt præparatoria rei uendicationis huiuſmodi, ut præſupponat (ſicut dixi) dominium ex parte agentis, hic uerò ratione de poſiti, in quo etiam dominium & poſſeſſio retinetur. l.licet.§.rei depoſitæ.ff.depoſi. adhibita tñ diſtinctione, de qua in l.Lucius, & ĩ l.die ſponſaliorum, in §.1.ff.eod.

Quod quidem inſolutum Cur. relinquit, ſed tenendo communem dcm̄ Barr. & rōnem fundatã in d.l.nimis graue, ut ſuprà, reſpōderi facilè pōt aliis ſepoſitis, q̄ cum in actione reali ſit antecedens neceſſarium, cui conſequens conceditˀ, eidem quoq; concedi uidetur antecedens. l.ad legatum.l.ad rem mobilem.ff.de procu.l.oratio.ff. de ſpon.l.2.ff.de iur.om.iu. Vel etiam aliter, q̄m intentatur ēt ſi uendicanda res non ſit, ut in d.§. ſciendum, ubi optionis exemplum, q̄ cum non fiat exhibitio, niſi ex cauſa, non ab re eſt ſi reus ad exhibendum tenetur, ſicuti etiam & rōnes edere hic, ſed non regulariter, & abſque cauſa, & ſic non obſt.

Tertiò & ultimò obſt.q̄m ſatis dictũ eſt aliàs, quomodo poſſit hoc pcedere, q̄ actor edat reo, l.fi.infr.eo.dictumq; fuit ſupra, & non reus actori, cum tñ regulare ſit q̄ in principio iudicii magis faueamus actori, quàm reo, in medio utriq;, in fine reo magis quàm actori. l.de die, & ibi plenè per Docto.ff.qui ſatiſd.cog.

Quod etiã facilè reſolui poteſt, ſi dixeris, hoc idem uerum eſſe in reſpicientibus litis ordinationem, ubi in editione rationum iudicii ſubſtãtia & fundamentum conſiſtere uidetur, ut ibi not.tradit Bart.in l.inter ſtipulantem, in §.1.col. 2.ff.de uerb.oblig.

Tertiò notat Bart. q̄ licèt reus edere nō tenea
17 tur actori regulariter, tenetur tñ ex cauſa † iudicis officio, probatumq; eſt proximè ſatis.

Tamen ad primum adde non ab re, ut dicebã aliàs, quia ſemper excepta uidetur in quacunq; diſpoſitione.l.ſi hominem.ff.man. quem tex. dicit no.Rui.præcep.cōnſi.106. nu.4.uolu.1.& in materia probatur in l.ſi quis ex argentariis, in §. ſi.ff.eo.ubi iterum edi poſtulanti uetat prætor, ſi non ſit cauſa, & in §.prætor ait, ea. l.ubi argentario non editur, quia à ſe ipſo inſtructus eſſe pōt, & tamen ex cauſa ſecus, quia editur eius heredi.

Et ad propoſitum pulchrè dicit Bal. q̄ ex cauſa fieri pōt id, q̄d ſine cauſa fieri non pōt, q̄.q; bene fieri præſumitˀ, et bona fide, q̄n cauſa ſubeſt, in l.contra iuris ciuilis regulas, in §.ſi filius, ĩ ff.de pact.& alibi Fel.in c.1.col.13.de conſti.q̄ à cōi opi.ex cauſa quoq; receditur, & ſic non aliter poſſit reus effugere, quominus actori rōes edat, ſi ſubſit, & ut infr.in glo.latius.

Ad ſecundum uerò per officiũ iudicis, ex cauſa edi, dicas, & addas, quia in æquitate fundatũ eſt, & cōgruit, cum ēt hic titulus huiuſmodi ſit. l.1.ff.de eden.l.edita.l.ſi.infr.eo. & dictum fuit ſupra ſatis: & competit maximè, ubi deficit obligatio.imò dicimus q̄ nullam præſupponit obligationem.l.qui per colluſionem.§.ſi.ff.de ac.empti.& q̄ in æquitate fundatum ſit, probatur in l. ſi.in §.1.& ibi Bal.in prin.C.de fur. q̄q; non ſit actio, in l.Quintus, & ibi Bar. ff.de ann.lega. ſed q̄ detur potius ubi ceſſat actio ordinaria, & hac ratione remedium ſubſidiarium, ſeu extraordinarium dicatur, quia ubi non eſt obligatio, ibi non eſt actio.l.licet.§.ea obligatio.ff.de procu. not.in l.uinum, & in l.cum filiusfamilias.ff.ſi cer.pe.& in materia in l. q̄dam, in prin.& ibi Bar.ff.de edē. & eſt arg.in l.ſi & me & Titium.ff.ſi cer.pet. q̄d etiam quomodo procedat, & an indiſtinctè uerũ ſit, infr.uidebimus.

Interim duo obiiciunˀ, primò q̄ primũ ſit cōtra tex.in c.1.de pb.& in l.nimis graue.C.de teſti.& aduertit Dec.hic.ſed replicatˀ, ibi regulã poni, hic uerò ſalleñ.a regula, ut dictum eſt ſupra.

Vel q̄ regula ſit & ſallẽ. ſimul, reũ non teneri ad editionẽ, niſi ex cã, uetum eſt, ut ſubiicit, q̄ allegant cãm incũbit onus probandi, & bene, cũ a regula recedendum non ſit.l.ab ea parte. ff. de prob.Bar.in l.1.ff.ſi qs in ius uoc.non ie.Ian. in c.præterea, de dila.& ut p eũ latius, pro quo facit quod habetur in l. eum actum.ff.de neg.geſ.& ĩ l.2.ff.de prob.cum uulg. declarandũq; eſt hm̄oi dictum, ut procedat niſi de cauſa liqueat & notorium ſit, q̄m tunc ſola allegatio ſufficeret. l.ſi adulterium cum inceſtu.§.idē Pollioni.ff.ad leg. Iul.de adul.cle.appellanti, de app.& in pulcherrimo caſu dixi ego conſi.76.uol.2.

Et ſimiliter ſcdm̄, non ſine dubitatione, q̄ nō offi.iud.ſed per actionem in factũ, ex hoc edicto

fiat editio, ut in l.ſi quis ex argétariis, in §.ex hoc
edicto.ff.de edend. & maximè cum habeamus,
nobis nunquam remedium extraordinarium da
ri, ubi de ordinario prouiſum eſt ſatis. l.in cau-
ſæ.ff.de mino.l.in prouinciali.ff.de no.oper.nun
cia.& urget. ſed quoniam in glo.dicetur, ibiq́ue
ſolu. patebit clara, nunc de induſtria aliter non
inſiſto.

18 Et quartò noto, †quòd liber rationum fidem
facit contra ſcribentem, pro eo autem regulari-
ter non, niſi in quibuſdam caſibus. l.rationes.l.
exemplo.C.de prob. & ex eo maximè probatur,
* ut dicunt * omnes, præcipuè Bald.Saly.Iaſ.Deci.
& cæteri, quia fruſtra aliàs peteretur editio, &
ita etiam communiter tenetur in l.nuda ratio.
ff.de dona.& in l.admonendi.ff.de iureiur.

Et iudicio meo concluſio indubitabilis eſt, p
text.in auth.quod obtinet.C.de proba. ubi caſus
clarus in fi.not.glo.in l.quædam, in §.nummula
rios.ff.de eden.& uidetur ex reg.colligi l.genera
liter, in princ.C.de non num.pec. & quia ſi epi-
ſtola facit fidem.l.Publia.§.fin.ff.depo. multoma
gis liber rationum hoc ipſum faciet. & idem in
inſtrumento dicit Bart.in l.impuberem, in §.fin.
ff.ad legem Corne.de fal. cuius appellatione ue-
niunt quoque rationes.l.1.ff.de fi.inſtr.

Sed obſtare plurimum uidetur tex. in l.nó ſo-
lum, in §.fin.ff.de pecu. ubi ſignanter dicitur, ſi
dominus in rationes ſuas retulerit ſe debere ſer-
uo ſuo, quòd hoc idem eum debitorem non fa-
cit, naturalem intellige, quia inter eos ciuilis ca-
dere non poteſt. l.naturaliter. l.ſi id quod. ff.de
condi.indé.cúm eorum ſtatus eo iure eſſet annì
hilatus.l.ſeruitutem.l.quod attinet. ff.de reg.iu.
ſicuti nec inter ipſum adhuc & filium propter
patriam poteſtatem, quæ eſt de iure ciuili, & pro
pter perſonarum identitatem, iuxta no. in l.fra-
ter à fratre. ff.de cond.inde.

Cui difficultati tamen poteſt reſponderi, & di
ci, uerumq́; eſt, quòd non facit ſe debitorem ex
eo, ex quo nulla cauſa debendi præceſſerat.d.l.
nuda ratio, & ibi glo. ſignanter allegat d. text.l.
2.§.circa.ff.de except.do. & cum myſterio nuda
ratio appellatur, à cauſa, ut nuda pactió alibi in
l.qui negocia, conſenſu carens.ff.mand. nuda uo
luntas, quando non fit traditio.§.interdum, Inſt.
de re.di.& nuda uenditio, quæ fingatur. l.nuda.
ff.de contrahen.empt.

19 Imò †quòd inter ea, quæ cõtractum ualidát,
quæ ſunt ſex, creditor, debitor, res, cauſa, exiſten
tia conditionis, impletio modi, ſeu cauſę finalis,
hęc potiſſima eſſe uidetur, ut in iuribus ſupra al
leg. debetque eſſe poſſibilis, rationabilis, & ho-
neſta, ut pulchrè per Bald. conſilio 104. per to-
tum, uolum.1.

20 Quintò & ultimò noto, † quando legiſlator
reſpondet conſultationi, quòd ius nouum non
introducit, ſed oſtendit potius, quod iam intro-
ductum eſt.gló.not.in c.ex tua, de fil.presbyt.&
in c.conſultationi, de tempo.ordi.& maximè qñ
hoc ipſum facere non intendit, & quando con-
ſultatio per ius commune determinatur, ut hic,
& in c.ex multa, de uoto.& per Bart. in l.nemo.
C.de ſent.& in ſimili, ac melius, in l.1. colum.1.
ff.de reg.Cat. & eſt declaratio Corſe.in ſing. con
ſultatio.licet Bart.in d.l.1.non alleget. dixiq; ét
in aliis lecturis.

Et nouiſſimè probo, quia nullum uerbum eſt
hic poſitum, quo cognoſci ſolet, an huiuſmodi
ſit, necne, ſancimus, ſtatuimus, & ſimile. l.1. C.
de ſenten.quæ pro eo.l.generaliter. C.de inſtit.l.
fin.C.de edi.d.Adr.tollé. c.ut litigantes, & ibi
Gemin.de offic.ordi.in 6.Dec.in l.ne quidem.C.
de milit.teſtamen.

Sed difficultatem moueo, quomodo hoc ip-
ſum potuerit per ius commune determinare, cú
poſt iſtam legem, in l.fi.infra eo.hoc ipſum deci
ſum fuerit, quòd reus non ederet inſtrumenta
actori ad originem petitionis fundandam, & in
c.1.de proba.& in l.nimis graue.C.de teſti.ꝙ ar-
ma non ſumerentur de domo rei.

Sol.clara eſt, ſi docueris, quòd cum dicat edi-
tionem fieri ex cauſa, hocq́; deciſum eſſet, de iu-
re digeſtorum, ut uidebimus infrà, & ex iſta ex-
ceptione firmet reg.in caſibus non exceptuatis,
ut dicebam heri, conſultationem determinat p
ius commune, nec nouum dici poterit, imò ꝙ de
dicta l.fi.& c.1.& l.nimis graue, potuit cogitare
in genere, & ſic de quacunque conſtitutione in
poſterum edenda, ut reſpondet Alex. in l.1. col.
5.in prin.ff.de offi.eius.& ibi dixi, & eſt arg.in l.
qui iure militari.ff.de milit. teſta. ex quibus tex-
tualia ſint expedita.

In glo.1.addit neſcio quid Deci. dic tu, ꝙ di-
21 ſpicere † nil aliud eſt, ut dixi obiter ſupra, niſi di
ligenter inquirere, & in omnem partem uidere,
ſeu per tranſlationem, ut inquit Valla, prouide-
re, circumſpicere mente, & tanquam in oẽm par
tem lumina mentis intendere, omniaq́; diſcerne
re. Vnde Cic.de Fini.ſimulatq́; ipſe (de Epaminũ
da loquitur) graui uulnere exanimari uideret ſe
ut primum diſpexit, quæſiuit, ſaluus ne eſſet cly
peus, pluraq́; huiuſmodi ſunt non referenda.

In glo.quemadmodum, ponuntur duo intel-
lectus ad text.ſecundus (ut dixi etiam in eodẽ.)
22 uerus eſt & communis.† Adde ſi exponeremus
quemadmodum, ideſt ex qua cauſa, quòd eſſet
uerborum inculcatio, cum ex cauſa depoſiti Æ-
milius peteret, omnimodo uitanda. glo.eſt not.
in l.certi condictio, in princ.ff.ſi cert.pet. & in l.
lecta.ff.eo.Bar.in l.1.colum.1. ff.de offi. procur.
Cæſ.& cum referatur ad uerbum, deberi tibi p
bes, aliam habet interpretationem. l.Plautius.ff.
de au.& arg.leg.& ideo dicebat ad propoſitum
Bal.ꝙ ſignificatio trahitur per rei naturam ſub-
ſtantialem, ſine qua intellectus remouetur ab in
telligibili, conſi. 326.col.3.uol.1.

Secundò pręſupponit, dum facit mentionem
de ſpeciebus probationum, idemq́; proxima, ꝙ
23 non ſit dare probationem ĩ genere: † de quo tñ
Deci.

Deci. ſe remittit ad not. per eum in rubr. extra, de prob. ubi idem tenet. quod an uerum ſit, nec ego diſputo, utpote alienum à materia, ſed bene dico, quòd cum de probationibus in genere dictū ſit ibi, & ſucceſſiuè de probationibus in ſpecie, non poteſt probabiliter doceri, niſi quòd probatio etiam in genere reperiatur. Demum quia ſpecies neceſſariò præſupponit genus, unde eximit, non ſpeciem: cum de ſpecie non eximatur, ſed diuidatur potius. l. quæſitum. §. 1. ff. de leg. 3. l. ſi Fortidianum. C. de lega. Bal. conſi. 328. colum. 3. uol. 1. & ideo eſto quòd de ſpeciebus locuta ſit, non propterea (ut dicebat Dec.) innuit, ꝙ non ſit probatio in genere, quòdq; ſpecies non diſtinguatur à genere, aliàs in ſimili legitimatus eſſet uerè legitimus originaria legitimatione ĩ ſpecie, quæ procedit ex matrimonio, & tamen non eſt uerum, ſed eſt legitimus in genere, Alexã. conſi. 2. colum. 4. uolum. 1.

Hinc dicimus, quòd ſpecies includit genus, & econtrà, quòdq; ſpecies ineſt ſuo generi, & propriè quidem. l. ſi cum exceptione. §. eum qui. ff. quod met. cau. l. ſemper in generalibus. ff. de reg. iu. Bar. in rub. ff. ſol. mat.

24 Tertiò præſupponit † glo. ꝙ confeſſio ſit probationis ſpecies, & eſt uerum large, ut inquit Rimi. & Dec. quia pro rei ueritate eſt potius releuatio ab onere probandi, & maximè, addas tu, ſi facta ſit, reſpondendo poſitioni actoris, clem. ſæpe. §. & quia, de uerb. ſign. l. 2. §. quod obſeruari. C. de iur. cal. & dictum fuit ſupra. & hinc eſt ꝙ præiudicat ſtatim ut probatio. l. generaliter. C. de non nume. pec. quod tamen uerum eſt, præterq̃ in contractu literarum. l. ſi ex cautione. C. de non nume. pec. & ita intelligitur tex. in l. Publia, in §. fi. ff. depo. ut ibi Pau. Caſt. declarat, & ſic effectu uim probationis habet regulariter, non quòd ꝓbatio ſit propriè, ſed (ut diximus) releuatio ab onere probationis. & plus dico, ꝙ ualet, licèt proceſſus ſit nullus aliàs ratione ordinis non ſeruati, quòdq; plus operatur, quàm alia quælibet probationis ſpecies. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. pe. ff. de iureiur. Bald. in l. cum mulier, colum. 12. ff. ſolu. ma. Inno. in c. Piſanis, de reſti. ſpol. & quòd nõ ſit probatio propriè, poſt Cano. in rub. de proba. idem Bal. in rub. C. eo. col. 3. probat concludẽter, quia poſitio negatiua ſit, in qua non cadit probatio, & tamen cadit releuatio propter confeſſionem. c. 1. de confe. in 6. & de his aliàs.

25 Glo. rationes, ẽt clara eſt, † quòd uerbum hoc propriè intelligi poteſt, & etiam exponi, rationes ideſt inſtrumenta, & ſic cum ipſius literæ uiolatione, & dici, quòd hoc ipſum tenuerit, iuxta no. in l. qui filium, in §. Sabinus. ff. ad Treb. & probatur quòd uerum ſit, quia uidemus etiam, ꝙ inſtrumentorum appellatione ueniunt. l. 1. ff. de fi. inſtr. l. notionem. §. inſtrumentorum. ff. de uerb. ſign. coniuncta l. in exercendis. C. de fide inſtru. Imò ꝙ rationes inſtrumenta appellantur in l. pętor, in princ. ff. de eden.

Tamen (ut in euidentia diximus) primus intellectus uerior eſt, & tenendus, & ſi oportuerit, arg. reſpondebitur infr. in gl. ſeq.

In glo. ex cauſa, in prin. concluditur, quòd cau
26 ſa potiſſima hæc ſit, † qua reus cogi ad edẽdum
poſſit, ſi rationes actore mandante, uel eius procuratore, conſcriptæ ſint, addit Bar. & ſi ſua interſit, quòd edantur ſibi, ex quo ſuam etiam contineant utilitatem.

Et probatur per tex. ſatis clarum in ea allegatum, in l. ſi quis ex argentariis, in §. pertinere. ff. de edend. ubi ſi quis non edat mihi rationes ad me pertinentes, tenetur actione in factum ad intereſſe. pertinere autem ad me (ſubiicit Iuriſcõ.) uidebuntur, ſi modo me mandante, uel procuratore meo, tractatæ, id eſt ſcriptæ ſint. ex qbus uerbis apparet, duo hęc neceſſaria omnimodo fore, aliàs cogi non poterit. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſactionibus.

Secundò ad idem facit text. in l. prætor, in §. 1. ff. eo. ſimiliter per glo. alleg. ubi æquiſſimum uidetur, id quod mei cauſa confecit argentarius, meum quodammodo mihi inſtrumentum edi. & nota quòd rationes (ut proximè dicebam) inſtrumentum appellat, & non ſimpliciter meũ, ſed quodammodo meum, quoniam aliàs poſſet uendicari, ut ibi per glo. & ad propoſitum ponderandum eſt, quòd dixit, mei cauſa, quia me mãdante confectę erant, & ad me ptinebant, meaq; intererat, mihi edi. Vel dicamus, ut dicit Bar. ibi, quòd una per aliam ſuppleatur.

Tertiò adde tu, probari per text. in l. quædam, in §. fin. ff. eod. ubi nummularius pariter cogitur rationes edere, ſi modò (inquit Iuriſcon.) nos cõtraximus, uel ille, cui ſucceſſimus, (quid. n. differant nummularii ab argẽtariis, declarauimus in euiden.) uerum (ut dicebam aliàs) mandatum contractus eſt. l. 1. ff. mand. tradit Bart. in l. Pomponius, colum. 4. ff. de neg. geſt. & Bal. in l. pluribus, in princ. ff. de procu. ergo & quando me mãdante ſcriptæ ſunt, ut ſuprà, quia qui contrahere non põt, utique non poteſt quoq; mandare, inquit idem Bal. in l. 1. in fi. C. de ſer. reipu. ma. & licèt iſte tex. ad oppoſitum inducatur, ut inſt. oſtẽdam tamen loco ſuo, non obſtare.

Cur ergo hic mouet aliquas difficultates, ꝙ imò ſolum intereſſe ſufficiat, nec mandatum neceſſarium ſit, & primò per tex. in l. fin. ff. de bon. auct. ind. poſſ. quem inducit etiam Barto. in d. §. pertinere, originaliter glo. in l. 1. in §. edenda. ff. de eden. ubi creditor pro ſuo intereſſe, cui bona debitoris ſunt obligata, petere poteſt à quolibet notario, ut inſtrumenta ſibi exhibeantur.

Secundò inducit tex. in l. 3. in §. pe. ff. ad exhi. ubi quis, cuius ſolũ interſit, habet pariter actionem in factum, ad exhibendum.

Tertiò & ultimò inducit tex. in l. quædam, in §. fin. ff. de eden. ubi ex ſolo contractu dicitur ratio ad me pertinere ſine mandato.

Quartò tamen adde etiam, quomodo poſſit

eſſe

eſſe, quòd mandatum requiratur, ſi per officium iudicis ex cauſa petitur editio: deberet enim ſtāte opin.glo. Bart.& aliorum ſic peti potius per actionem mandati.l.licet.§.ea obligatio.ff.de procu.ergo concluſio falſa.

Item, & quintò, quòd mandatum ad hæredē non tranſit.l.mandatum.ff.man.& tamen argentarius habet hæredem.l. ſiquis ex argentariis.§.3.& fi.ff.de eden.

Sed à communi non diſcedentes, ut ſuprà qđ omnes teſtantur, fortius dicta iura ponderātes, ut in aliis lectu. facilè his reſponderi poteſt, & dici ad primum, reiectis aliis ſolut. ut breuitati ſtudeamus, ꝙ illud ideo eſt, quia creditores miſſi fuerant in poſſeſſionem bonorum ipſius debitoris, ut clarè in primis uerbis dicitur.

Secundò poteſt reſponderi, ut etiā ſentit Cur. quòd inſtrumenta erant communia apud unum tantum repoſita, de conſenſu aliorum.

Sed aduertēdum eſt, quicquid aliàs dixerim, quòd hoc idem factum fuit ſolum, ne rationes, ſiue actiones, & melius, ad bona pertinentes, in quibus erat facta miſſio, corrumperētur, ut text. met rurſum dicit.

Vel & tertiò, quòd non exhibentur, ut corpora ipſa deſcribantur, ſed quot ſint, & de qua re ſubnotentur, & ſibi quaſi inuentarium faciant: quod etiam eis permiſſum eſt, uniuerſorum bonorum, & ſic nihil ad propoſitum noſtrum. Imò (ut ibi Alb. declarat) quòd eſt caſus ſingularis, in quo inuentarium conficitur, ad conſequentias non trahendum.c.quæ à iure, de reg. iur. in 6.quod etiam ad q. infert mulieris in domo remanentis, poſt mortem uiri, cum priuignis, & tenentis bona, tanquàm ſibi obligata pro dote, ut audiantur dubitantes, ne ea diſſipet, & uolentes, uel curatorem ipſis dari, uel inuentarium fieri, & eſt quotidianum. & licèt etiam deſcriptio aliquando conceſſa ſit, ut ibidem in fi.non ſ eſt conceſſa tamen, niſi ex cauſa.

Ad ſecundum reſponderi etiam poteſt, ꝙ ibi non agitur de exhibitione fienda inter actorem & reum, ſed inter actorem & tertium poſſidentem, quo caſu ſolum intereſſe ſufficit, nec aliud mandatum deſiderabitur, de quo idem Curt. ſe remittit ad no.per Feli.in c.1.in 7.fallen.princip. de prob. Dic tu, quòd fuit ſol.Bal.in l.fin.in pen. col.infra eo. Et probatur, quia ubicunq; petens, poteſt inſtrumentum reſcindere, illud ſemper ſibi edi debet, quo ad reſciſſionem peruenitur, ſi agens uoluerit, & ſignanter per d.§.pe.

Secundò reſponderi poteſt, quòd cum rationes ſcriptæ fuerint à ſeruo uxoris ibi marito mādante, & nunc à tertio poſſideantur, perinde eſt, ac ſi mandatum eidem fuiſſet, argum.in l.Pomponius, in §.cum quis.ff.de acqui.poſſ.quod tamen pendet ab infra dicendis in q. mercatoris.

Tertiò reſponderi poteſt, quòd ibi de ſeruo, q rationes ſcripſerat, ſiue de tertio ipſarum poſſeſſore, agebatur, hic autē de argentario, inter quos longè diuerſa ratio uidetur, & maximè, quia ibi adhuc rationabile uidebatur, cum nec rei uendicationem haberet dominus rationum, nec ad exhibendum, ex quo ſcriptæ erāt in charta aliena, ut ſaltem actione in factum ſibi ſuccurreretur.l. quotiens.ff.de præſcrip.uer.

Conſiderātes quoque in chartis ſpeciale eſſe, quòd domino detur actio ad exhibendum, in factum uerò non domino.l.in rem.§. ſed id quod in charta mea ſcribitur.ff.de rei uendi. ergo non regulare in aliis, uulga.l.ius ſingulare. ff.de legi.

Verum antequàm ad ſolu.tertii argum.ueniamus, aduertendum eſt, quia ad idem, & in materia, magis urget text.in d.l.3.in §.ſciendum, ubi propter ſolum intereſſe datur actio ad exhiben. quem citat Bart.in d.l.quædam, nume.3.& hic, numero nono. Sed nihil eſt, ut hic per Cur.

Videtur mihi, quòd in exemplo ibi poſito ſolu.clara colligi poſſit, ideo dari, quia aliàs legatarius agens legatum conſequi non poſſet, niſi ſeruus exhibeatur, quem Titius optare debebat, nihil commune habens cum rationibus, an edi debeant, necne. & ideo dicam, dicto caſu dari ſolius intereſſe ratione, hic autē non, quia lex mādatum etiam requirit.

Ad tertium modò, ideſt ad text.in d.l.quædā, in §.fin.de edeo. aliqua dicit idem Curt. & non firmat pedem, ut per eum, reſpōdebam ego aliàs per d.§.pertinere ſuppleri, quem etiam glo. in d. §.fin.citat, hoc idem ſentiens, & nos cum argentario contrahere, cum eidem mandamus, ut rationes conficiat.

Et nouiſſimè aliam ſolu.trado, quòd id ſorte uerum ſit & procedat in nummulariis, de quibus etiam in l.1.in §.præterea. ff.de offi. præfect. urb. qui priuatis quæſtibus inſudabant, ut in cuiden tialibus diximus, quorumq; officium ac miniſterium priuatum erat, & non publicam habens cauſam, ita ut ea de re contractus mentionem fecerit Iuriſcon.ibidem, & non mandati, ut in d.§.pertinere, quaſi propriè cum eis contraherent, argentariis uerò demandaretur, ut rationes conſcriberent.

Non obſt.quartum, quia Bart.hic ad fin. & in d.l.quædam, in princ.reſpondet, & Areti.etiam in 3.not.& in fi. legis pariter, quòd mandatum gratuitum pareret actionem mandati, ſi procurator rationes ſcripſiſſet.l.1.ff.mand.at hic quod facit argentarius, ex neceſſitate officii facit. l.argentarius, in princip.ff.eod.& dicetur etiam inf.

Non ob.quintum, quia ſtant iſta ſimul, quòd argentarius habeat hæredem, & tamen mandatum ad eum nō tranſeat, quod etiam ex iuribus ad idem alleg. colligitur facilè. & ad propoſitū dicebat Io.And.in addi.Spec.de inſtrum.edic. in rub.in uerſi.de quarto reſpondet, quòd notarius inſtrumentum mutui ſcribens, illud non edit debitori, licet eo mandante factum ſit, quia ipſius utilitatem non reſpicit, ſed creditoris, quòdq; in contractu emptionis, & uenditionis, ſeu loca-

tionis

tionis & conductionis, quia gratia utriuſq; fit,
ſecus, & idem Spec. in §. uidendum, in uerſic. ex
præmiſſis, eod. tit. quem refert & ſequitur Aret.
hic, & bene, totumque pendet ab intellectu d. §.
pertinere, qui cauillari non poteſt, ꝙ argentarius
rationes aliàs ſcriptas ſine mandato, edere non
tenebitur. & pondera, ꝙ uerba ſunt prolata à le-
ge, ibi, ſi modo me mandante eam tractaueris,
quæ formaliter in conditionem reſoluuntur, &
de futuro quidem. l. à teſtatore. ff. de condi. & de
monſt. qm̄ legis natura etiam eſt, futuris dare for
mam negotiis. l. leges. C. de legi. c. fi. de conſt. per
officium iudicis igitur cõpelletur edere, ut hic,
& actione in factum ad intereſſe, ſi edere nolue-
rit. d. l. ſi quis ex argentariis. §. ex hoc edicto. ff. de
eden. Vel quia de alia actione non eſt prouiſum,
uel ex æquitate, quoniam titulus iſte etiam (ut
diximus ſuprà) in æquitate fundatus eſt. l. in fa-
ctum. ff. de action. & oblig. l. quotiens. ff. de præ-
ſcrip. uerb. Odoſ. in l. ſi quis id quod, colum. 1. ff.
de iuriſd. omn. iud.

In ea. glo. ibi, uel quia ſemel, alia eſt cauſa, qua
cogitur quis edere, ſi rationes ſemel editæ ſcili-
27 cet, caſu amiſſæ ſint, † ut iterum edantur, iuraq;
ſunt clara, per eam alleg.

Fuſius declara tu, quòd argentario edi nõ de-
bet regulariter, cum à ſeipſo inſtructus eſſe poſ-
ſit inſtrumento ſuæ profeſſionis. d. l. ſi quis ex ar
gentariis. §. prætor ait, in ratione ſui. ff. eo. & in ſi
mili in l. ſi quando. C. de dila. & facit regu. petis,
quod intus habes, l. 1. §. ſi debitori. ff. ut in po. le.
ubi ſi debitori liberatio relicta ſit, cautio exigen-
da non eſt, quia penes ſe legatum habet, inquit
Iuriſcon. Ex cauſa autem ſic, ſi eas caſu perdidiſ
ſe probaret, puta (inquit adhuc tex. ibi) naufra-
gio, ruina, uel incendio, uel in longinquo habe-
re, & trãs mare quidem, & hoc caſu de reo actor
efficitur, & econtra de actore qui edit reus.

Et plus, quòd ſi ſemel editæ ſint, poteſt ex cau
ſa peti, ut iterum edantur; quæ uox, pro ſæpius
capitur, ut ibidem, & in l. ſeq.

Et nimirum his caſibus; quoniam ceſſat tũc
ratio editionis prohibitiua, ex quo à ſe ipſo iſtru
ctus eſſe non poteſt, ergo & lex, uulga. l. adigere.
§. quamuis. ff. de iu. pat. c. cum ceſſante, de ap. &
iſta eſt cauſa per glo. hic poſita, & recitata.

* Cum qua tranſeunt * omnes, & bene, nedũ
(ut dicebam aliàs) quia quæ fortuitis caſibus e-
ueniunt, humano iudicio præuideri nõ poſſunt,
uerum etiam, quia ſi ex cauſa argentarius edit a-
ctori, ut proximè dictum eſt, non debet detrecta-
re actor, ex cauſa pariter ſibi edere, etiam quòd
ſemel editæ fuerint, ut in ſimili dicitur, in l. cum
Papinianus. C. de ſent. & in c. 1. de mutu. pe. &
facit reg. contrariorum, poſita in l. fin. ff. de lega.
tertio, & quia in iudiciis actor & reus non de-
bent ad imparia iudicari. c. in iudiciis, de regul.
iur. in ſexto. Barba. in cap. primo. in princip. & co
lum. 20. de proba.
28 Sed moueo aliquas difficultates, † & primò,
quoniam præſupponitur hoc idem nedum in
editione neceſſaria locum habere, uerum etiam
in uoluntaria, ex quo fundat ſe lex in caſu l. regu
la. §. & licet. ff. de iur. & fac. ignor. & tamen fal-
ſum uidetur, quia ſi quis edidiſſet ex mera iui li-
beralitate, non æquè conuenit, ut amplius tenea
tur, arg. in l. tutori. C. de neg. geſt. ibi, ſufficit ſi in
paucis amici laboribus conſulatur, & quia (ut
inquit Dec.) actus uoluntarii non plus obligãt,
quàm fuerit uoluntas, quæ ex ipſo facto limita-
tur. l. fi. C. ne uxor pro ma. tradit Bart. in l. cũ duo
bus, in §. Papin. in fi. ff. pro ſo. & ad idem facit re
gula l. boues. §. hoc ſermone. ff. de uerb. ſignific.
& quod de compromiſſo dicimus, quòd ſi fiat
ex neceſſitate ſtatuti, & expiret, iterum fieri de-
bet, aliàs nõ. l. fideicommiſſa. §. ſi quis. & ibi Bal.
ff. de leg. 3. Et alia reg. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſa-
ria. ff. qui ſatiſd. cog. ꝙ actus uoluntarius à neceſ
ſario diſtingui debet.

Secundò moueo difficultatem, nam (ut dictũ
eſt) non poteſt compelli ad edendum quis, niſi
amiſſio probetur, quod utiq; debet intelligi de
probatione legitima, & per teſtes quidem, cum
agatur de graui præiudicio, deq; ſumendo arma
ex domo rei. l. nimis graue. C. de teſtib. & ſit uer-
bum prolatum à lege, ut per Bart. in l. Lucius. ff.
de condi. & demonſt. & tamen iuramentum ſuf
ficere deberet. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de
eden. & in ſimili, in materia tamen, in l. ſi quis
ex argentariis, in §. exigere, & in l. quædam, in §.
fin. ff. eodem.

Tertiò & ultimò, quia præſupponitur ſæpius
ex cauſa edi debere, & rurſum malè, quoniam in
finitas uitanda eſt. l. fi. §. ſed quia, in fi. C. de iure
delib. l. fi. C. de ſacroſan. eccl. & hac ratione emen
datio ſemel tantum permiſſa, in l. edita, infr. eo.
& ibi dicemus. & uidetur no. tex. in l. fin. in fi. ff.
de bo. auct. iud. poſſ.
29 Niſi ad primum † primam difficultatem reſpi
ciens, dicamus, quòd regula d. l. tutori, non ſit
generalis, ex quo uidemus, quòd iudex qui cum
cauſa minuit pœnam reo, cum eo etiam quo ad
infamiam diſpenſat, licet Per. de Bellaper. contra
rium tenuerit per d. l. tutori; & male. l. quod ergo.
§. pœna grauior, & ibi Bartol. in tertia colum. ff.
de his qui not. infam.

Imò ſi uera ea ratio eſſet, & generalis, ſequere
tur ſi quis putari feciſſet uineam alterius, quòd
medio temporis curriculo, ſeu intra annum, poſ
ſet culturam dimittere, dictu tamen abſurdum,
Bar. in l. ſi pupilli, §. uideamus, col. 1. ff. de neg.
geſt. Et tantomagis, quia ibi unum tm̃ geſturus
acceſſit, hic autem ſimpliciter edidit; & uidetur
caſus pro iſta q. in l. in commodato, in §. ſicut. ff.
commo. per glo. alleg. in d. l. tutori, & Bald. in l. ſi
cum dotem, in §. eo autem tempore. ff. ſolu. matr.
qui dicit per d. tex. alibi etiam, beneficiis nos ad-
iuuari non decipi oportere, conſil. 327. in prin-
cip. uolum. primo.

Similiter ſecundum probabilem rationem ha
bet

bet, & non eſt generale, ut ad caſum noſtrũ trahatur, quoniam editio in æquitate fundata eſt, arg. in l.nam & Seruius, in §.pen., ff.de neg.geſt. ubi aliàs iniquum foret, ſi mater, quæ nec naturali, nec ciuili iure tenetur debitum filii, & ſi alterius, ſolueret, quamuis ſoluerit ſemel, ut in regul.non debet, de reg.iu.in 6.

Et quòd generale non ſit in actibus etiam uoluntariis, patet, quia hæres, qui legatum ſoluere non tenebatur, ſi ſponte uni ſoluit, aliis etiam tenebitur, authen.ſed cum teſtatur.C.ad leg. Falc. & not.in d.l.fin.

Non obſt.tertiò regula l.boues. §.hoc ſermone.ff.de uerb.ſign. quia procederet qñ non haberemus legem ita dicentem, ꝙ ſæpius edi debeãt ex cauſa, nec diſtinguentem actum neceſſarium à uoluntario, ut per Bald.in d.l.ueluti, in §. hæc uox.ff.eodem.

Vel dic, quòd ipſa attenta, etiam in eo, qui neceſſariò edere tenetur, de prima uice tm̃ intelligi deberet, & tñ contrarium uerius eſt, ergo nec in actu uoluntario locum habebit.

Vel ꝙ uera ſit de rigore, non de æquitate, Bar. in l.hæc conditio.ff.de condi.& demonſt. titulus noſter in æquitate fundatus eſt, ergo.

Non obſt.dictum de compromiſſo 4.loco, qđ etiam ſm Curt.hic, ſenſit idem Bald. in d.§.hæc uox, & Iaſ.in l.qui per ſalutem.ff.de iureiur. quia ſi fiat uoluntariè, ut lites finiantur, dictumq; ſit, ut in ſtatuto, quoniam præſupponitur in d.locis ꝙ eiuſdem hæc fuerit motiua & finalis cã, non aliter forte quàm in compromiſſo neceſſariò dicendum eſſet. & maximè quia dubia q.eſt, & primum caſum ſolum determinant.

Vel dicamus, non ab re eſſe, ſi fiat ex neceſſitate ſtatuti, ratione ſupradicta, non ſi ex uolũtate, quia tempus finitum eſt, & ſuperinde etiam cõpromiſſum.l.ſed & ſi manente.ff.de preca.l.non diſtinguemus.§.de officio.ff.de arb.

Non obſt.quintum & ultimum, quia facit pro nobis, & retorquetur arg. nam lex ſuccurrit regulariter magis facienti actum ex neceſſitate, q̃ ex uoluntate.d.§.ſi neceſſaria. & tamen facta ex neceſſitate, iteratio fit ex cauſa, ut ſuprà, ergo & ſi fiat ex uoluntate, & ita tenendum eſt, diſputatiue tamen, ut etiam tenet Aquen. hic, aliis tamen mediis, quoniam opinio contraria uerior, & æquior uidetur.

Quo ad ſecundam principalem difficultatem Cur.hic ſe remittit ad diſtinctionem Bart. in d.l. ſi quis ex argentariis, in §.an uero.ff.eo. qui ſentire uidetur, ꝙ ubi editio fieri debet iure actionis, tunc probatio legitima requiratur, l.ſi creditor.C.de pig.act. ſi autem officio iudicis, ſolum iusiurandum ſufficiat, ut hic, & in l.fin.C.de fid. inſtrum. Bart.in l.emancipatione, eod.tit. Alex. latè conſi. 58.colum.ult. uolum.1.& declarat ubi Bal.alibi etiam, quando editio iure actionis fieri debeat, & officio iudicis, in l.1.in §.officio.ff.de iure.& fat.diſtra.

Placet, cùm iuramentum non ſit probatio, ſed releuatio ab onere probandi.l.cum qui. ff.de iureiur. ut reſpondeamus, de probatione legitima intelligi, ut ſuprà, quoniam editio non petitur ab argentario, ſed ipſe petit ab alio, & ſentit quoque Iaſ.in d.l.ſi quis ex argentariis, in §.fina.col. penul.ff.de edend.

Tamen cogita, hoc caſu etiam officio iudicis edi, & ſic omnimodo iuramentum ſufficere: & fatendo contrarium dicas, quòd licet text. ibidẽ probationis mentionem fecerit, non eſt propterea, quòd non poſſit etiam in iuramento intelligi, quod eſt ſaltem largè probatio.

Vel & aliter, quòd propriè tex.loquatur, quia iuramentum pro ſufficienti probatione capitur, ut in cap.ſtatutum, in §.cum uerò, de reſcript.in ſexto.plenè Deci.in rubrica, de probationib. columna 16. & 17.

Quo ad tertiam principalem difficultatem, dico, iurandam non eſſe inſinuatem, ubi uerba ad ipſam ſunt apta.l.ſi ita ſtipulatus.ff.de fideiu.ſed uerba poſita, & quidem legis, in d.§.hæc uox, ſunt apta, & intelliguntur totiẽs, quotiens opus fuerit, ergo.

Verum antequam ueniamus ad alias cauſas,

30 quæritur, quomodo ſic † de rationibus diſponatur, deq; argentario, ad legis noſtræ propoſitum in fœmina loquentis, quæ argentaria eſſe nõ poteſt.l.fœminæ.ff.eod. & in euidentialibus quoque dictum fuit.

Soluit glo.quòd ſucceſſerat argentario. l.quædam.§.nihil.ff.eod.& malè, diuinatioq; eſt maxima, ſecundum Bart.& ut ipſa met gloſſ.alibi inquit, ſui neſcia in hoc, & immemor quòd aliquã diuinauerit, miſerorum refugium, in l.filiũ quẽ habentem.C.famil.erciſ.& Bald.poſt eam, in l.reſcriptum, in §.ſi pacto, in 2.colum. ff.de pact. & in ſimili Cyn.in l.aduerſus.C.de non nume.pec. dicens, Quis hoc idem ſibi reuelauit, Diabolus? & quia ſi ſucceſſiſſet argentario teneretur edere rationes.l.ſi quis ex argentariis.§.cogentur.ff.eodem, & tamen hic dicitur, quod non tenetur.

Imò plus, quòd nec ſolu. hæc in ſe uera uidetur, quamuis idem Bar.contrarium dicat, ex quo oportet quòd ſucceſſor ſit eiuſdem profeſſionis, dicto §. nihil.

Reſponde, quòd imò etiam quòd non fuerit eiuſdem profeſſionis, argentario ſuccedere poterit, & ad editionem rationum tenebitur, ut argẽtarius, d.l.ſi quis ex argentariis.§.1.ff.eo. & ex ratione d.§.nihil colligitur, quia cum in locum, & ius ſucceſſerit argentarii, partibus eius fungi debet. & eſt uerus ſenſus illius literæ.

Et facit etiam, quia cum dubitatio ſolum ſit ex eo, an edere cogatur, ut cogeretur argentarius cui ſucceſſit, intellige ex cauſa, ut ſuprà diſputatum eſt, omni alio caſu præſupponitur habilitas, ſiue fuerit, ſiue non fuerit eiuſdem profeſſionis, l.qui teſtamento.ff.de teſtam.& ex ſeq.uer. apparet, qui ad præcedentem uenit aduerſatiue, ex

quo

quo non tenebitur is cui argentarius rationes uel legaſſet, uel donaſſet, niſi in ſubſidium, declarando, ut per Iaſ. in d. §. nihil, in 6. & 7. not. & ad propoſitum, quia tunc non in locum & ius argentarii ſuccedere diceretur. aliquid Bald. in l. fin. in 4. col. infr. eo. & ita tranſeundum eſt.

Et ad dubium redeuntes ſciendum, alio modo poſſe reſponderi, & ſecundo, ut per Bart. hic, quòd mulier iſta priuatas rationes haberet, quas edere compelli non poterat, niſi ex cauſa, ſi eis uti in iudicio uoluiſſet.

Cum qua ſol. tranſeunt omnes, eſtq; tertia cauſa, qua reus ad editionem tenetur, ultra enumeratas per glo. & bene, uidetur q; ſatis quadrare ad tex. & etiam in ſe eſſe uera. Quòd quadret ad tex. probatur, quia dicit ſuas, ut per Bart. i l. 2. ff. de manu. & in l. 1. in §. edenda. ff. eo. quòd in ſe uera ſit, idemq; in c. contingit, & ibi Bal. de fide inſtr. & ſi ex iſta cauſa non ederetur, poſſet appellari à denegatione editionis, ut idem Bal. dicit in c. G. perpetuum. in prin. eo. tit.

Tamen non placet ad tex. quoniam ſunt uerba narratoria legiſlatoris, Æmilio ſupplicanti reſpondentis, quæ non propterea arguũt q eſſent ſuæ. Et quia demonſtratiuum ſuas, non ſemper domioium importat, ſecundum Bart. plenè, in l. Quintus. ff. de au. & arg. leg.

Eſſetq; ſtante deciſione d. §. edenda, ut etiam inquit Purpu. hic, nu. 17. in fi. text. iſte de indubitabili, quod facilè tamen refelli poſſet, ſed quia alia urgent, tranſeo.

31 Tertiò reſpondet idem Bart. q † agens erat priuilegiatus, exemplificando in fiſco, quòdq; mulier hæc tenebatur rationes ſuas eidem edere, & eſt uerum in ſe. l. ne quiſquam. ff. eod. & communis opin. atque cauſa quarta, qua editionem fieri dicimus etiam actori ad originem petitionis fundandam, licèt Barba. plenè in c. 1. col. 19. 21. & 23. de prob. articulum diſputet, & dicat, quòd per multiplices lecturas ille text. non probat id, ad quod allegatur, & nos aliàs latius in aliis lecturis.

Sed quo ad tex. noſtrum, uidetur hoc idem eſſe diuinatiuum, imò falſum, nec ad ipſum poſſe ullo modo applicari, ex quo directo ſecus eſt, q edere non teneatur.

Quartò igitur adhuc prædictis non contẽtus, 32 dicit, quòd forte iſta mulier erat uſuraria: † uſurarius autem librum rationum edere tenetur, clem. 1. §. cæterum, de uſu. ergo.

Deterior cæteris, & eodẽ morbo diuinationis laborans.

Et quia (ut proximè dicebam) ſenſus eſt text. noſtri, quòd ad editionem nõ teneatur, latiusq; per Alexand. & alios.

Et nouiſſimè, quia qua ratione prohibetur exercere argẽtarii officium, eadem ratione etiam prohibetur exercere fœnus. l. fœminæ. ff. eo.

In ſe tamen uerum eſt, & cauſa quinta, q uſurarius teneatur, & commune uirorum prudẽtum reſponſum pariter, declarando plenè, ut p Iaſ. hic, & Abb. ante eum, in c. 1. colum. 2. de proba. & hoc idem, uel propter delictum, ut idem Iaſon ſentit, & ante eum Bald. in rub. de conſtit. colum. ult. uel propter difficultatem probationis, ut in d. §. cæterum.

Quintò & ultimò reſpondet Iaſ. ad primam ſolu. glo. redeundo, q hæc mulier argentariam p ſeruum exercebat. l. prætor. §. ſed & ſi ſeruus. ff. eod. ubi caſus clarus.

Et adhuc malè, quo ad text. qa, ut dicebamus ſuprà diuinat. imò quòd nec dictum in ſe uerum uidetur, quia ſi non poteſt per ſe, utique nec debet poſſe per alium. l. non licet. ff. de contrahen.

33 emp. l. neque. C. de hær. inſtit. & † quia habemus regulam, q capacitas & incapacitas ſerui depẽdet à capacitate uel icapacitate domini. l. ſi mihi & tibi. §. regula. ff. de leg. 1. & ita tranſit Dec.

Reſpondebam aliàs, tutando Iaſ. pluribus modis, maximè in 2. lectu. quòd ſaltem in ſe uerius ſit, ſed nunc hoc unum dixiſſe ſufficiat, id eſſe, quia non ita lex reſiſtit hoc caſu, ut in iurib. præalleg. d. §. ſed & ſi ſeruus. Conſiderando etiã maſculinum ibidem, fœmininum concipere. l. 1. ff. de uerb. ſig. quoniam prolatum eſt à lege, ſub nomine appellatiuo, in materia fauorabili, ut ibi p Bar. & in l. 1. in fin. princ. ff. de pecu. & facit text. in l. qdam, in §. nihil, ſuprà etiam alleg. ff. de edẽ.

Nec obſ. regula. l. ſi mihi & tibi, quia procedit habita conſideratione perſonæ tantum, cuius nomine actus geritur, hic autem perſonæ & rei, id eſt officii, quod alio nomine poteſt exerceri. Vel quia ſit mulier capax in genere. l. debitor. §. fi. ff. de leg. 3. inducendo, ut in 1. lec. & iſtum tex. dicit no. ad idem Iaſ. met, in præalleg. §. regula, in fi. & eſt arg. quoque in l. 1. in princ. ff. de uerbor. obl. Vel & aliter, quòd procedat in Domino incapace, ratione delicti. l. Anthiſtius, in fi. ff. de acq. hæred. l. diui. ff. de iur. patr. l. quæritur. ff. de bon. lib. Bart. in l. 1. in fi. ff. de interdic. & releg. at muliebris ſexus nõ eſt delictum. l. maximum uiti. C. de liber. præter. ergo per ſeruum hoc idem facere potuit, quod ſibi erat à lege interdictum. l. Ariſto. ff. quæ res pig. obl. po.

Et ſic ex his nullus intellectus ad text. uerus eſt, licèt in ſe (ut oſtenſum fuit) ſint aliàs uerisſimi, & planiſſimus reiectis omnibus, ad text. noſtrum, quòd conſultus Imp. Æmilio reſponderit ſimpliciter, ſicuti ſemper in progreſſu dictũ eſt, quòd ipſe diligenter inquirat, qualiter probet intentionem ſuam, ex quo reus ad editionem nõ tenetur, niſi ex cauſa, nec etiam ſpecificè cauſam exprimendo.

Verum & ad idem quæritur, quod à materia non erit alienum: diximus enim, quòd quamuis reus non edat actori, edit tamen ex cauſa, ſi rationes, eo mandante, conſcriptæ ſint, ſi ſemel editæ fuiſſent, ſi eiſdem eſſet in iudicio uſurus, uel agens priuilegiatus, & ſi reus denique fœnus

34 exerceret, † quid in mercatoribus noſtri tpis.

Vide-

Videbatur prima facie dicendum (non enim
tero tempus, nec diſputo, an mulier iſta merca-
retur, necne, quia ſomnium eſt, diuinatio, & me
ræ nugæ , ut alia) eos ad editionem teneri pari-
ter, poſſeq; ad idem iudicis officio compelli , &
fuit opin. Iaco. But. ut hic Bart. refert, ſolida ratio
ne etiam probanda, quia ille qui cum eo contra-
hit, mandare uidetur, ut ſcribat propter conſue-
tudinem, ex quo artem exercet, & eius occaſio-
ne librum conficit, arg. in l. uel uniuerſorum. ff.
de pigno. act. & in l. Titianus. ff. quod cum eo. &
in l. fi. C. de fideiuſſ. quam etiam tenet in l. 1. in §.
editiones. ff. eo. idemq; Ang. Salv. Flo. & alii hic,
& in c. 1. de prob. & in clem. 1. de uſur. & ut per
Alex. latius, qui poſt Card. in d. clem. 1. teſtatur,
* ita de facto ſeruari, & eſt * communis . & hoc
caſu idem operabitur tacitum mandatum quod
expreſſum, ampliabiturq; deciſio l. ſi quis ex ar-
gentariis. §. pertinere. ff. de eden. l. cum quid. ff. ſi
cert. pet. cum ſimilib. & quòd ex conſuetudine p̄
ſumatur tacitum mandatum, per d. iura. ita enī
tenuit Aret. conſi. 160. col. 2. nec habet dubium.
plura Rom. conſi. 114. ad fi.

Secundò, quia uidetur tex. in l. argentarius, in
princ. ff. eo. quem pro communi ponderat Alex.
ubi argentarius & ſimiles edere tenentur: mer-
cator ſimilis eſt ei, ſtante dicta conſuetudine, er-
go & ipſe tenebitur, & maximè quia duplex aſſi
gnatur ratio ibidem, q; officium argentarii publi
cam habet cauſam, & quia principalis ipſius o-
pera eſt, ut actus ſui rationem conficiat, quarum
hæc ſufficit. l. ſi uentri. §. in bonis, ubi gloſſ. ff. de
priui. cre. §. affinitatis. Inſti. de nupt. agitur omni-
no tenebitur.

Tertiò probabam ego aliàs ex eo quoq;, quia
titulus iſte, & ſæpe dictum fuit, in æquitate fun
35 datus eſt. l. fi. inſr. eo, cum ſimil. quæ † maximè
inter mercatores ſeruari debet, & cum his ; qui
ſecum contrahunt. l. Quintus. ff. man. & nomiſſi
mè ad idem, quia ubi de bona fide agitur, non di
ſputatur de apicibus iuris. l. ſi fideiuſſor. §. quæ-
dam. ff. man. l. ita pudor. C. ad legem Iul. de adul.
Bald. conſi. 223. col. 2. uol. 1. latè Curt. in l. bona
fides, in prin. ff. depoſi.

Quartò, quia ſi mercatores hodie ſuffecti ſunt
loco argentariorum olim, ut per Saly. hic, in ult.
col. & Bal. in l. prætor ait, in prin. ff. eo. dictumq;
eſt in euiden. non eſt ratio, cur non teneantur,
ut illi ad editionem. l. quædam. §. nihil. ff. de edē.

Quintò & ultimò, ultra dicta aliàs etiam pro
bo, quia legatarii edere non tenentur regulari-
ter, cum quibus nihil actum eſt, & tamen in ſub
ſidium cauſa cognita coguntur. d. §. nihil, in fi. er
go multomagis mercatores his, qui ſecum con
trahunt. d. l. quædam. §. fi. ff. eo.

Tamen multi contrarium etiam ſenſerūt, præ
cipuè Bal. hic, ea ratione motus , quia eſto quòd
librum conficiat, requiritur tamen ultra, manda
tum quoque, ut in argentariis. l. ſi quis ex argen-
tariis. §. pertinere. ff. eo. pro quo eſt arg. in l. cum
hi, in §. ſi prætor. ff. de tranſact.

Secundò, quia ſi ſpeciale eſt in uſurario, odio
ipſius, uel alia ratione, ut ſuprà, & in cle. 1. in §.
cæterum, de uſu. quòd teneatur, contrarium erit
in aliis, communiter dicendum, & ſic in merca-
tore, iurib. uulg.

Adde quòd mercator uſurarius non habetur
pro tali. l. 1. C. ubi ſena. uel cla. quòdq; priuilegiū
perdit. l. ſi uentri. §. in bonis. ff. de priui. cre. plenè
Bald. conſi. 251. col. 6. uol. 1.

Tertiò facit, quia cum exercitium iſtud , non
habeat publicam cauſam, ſed priuatam , librūq;
conficiat mercator pro ſe, ut impenſi & expenſi
rationem habeat, nullo modo dicendum eſt, ad
editionem teneri, quoniam ſic ſibi idem eſſet da
mnoſum , & malè. l. ſed ſi quis ex ſignatorib . ff.
quemadm. teſta. ape. & hinc eſt, q; præſens actui
36 ut teſtis, † iuri ſuo hac ratione non præiudicat. l.
Titia. §. Lucia, & ibi Ang. ff. de leg. 2. aliquid ad re
gul. gl. in l. mandatum. C. man.

Quartò, quia ſi teneretur, facilè mercaturā de
37 ſereret , † ex quo intereſt noſtra, ſecreta domus
non pandi. l. 1. C. quando & quib. quar. pars de.
lib. 10. hoc ipſumq; damnoſum eſſet reipubl. &
male, ſecundum Bal. in l. Macedoniani. C. ad Ma
cedo. l. ſemper. §. negociatores. ff. de iu. immu. &
præſertim intelligendo prædicta, ut intelligi de-
bent, in magnis negociationibus, non in merca-
tura parua & uili, ut ibidem , & in §. negociatio.
In tantum ut primo caſu nobilitas nō perdatur,
ſecundo autem ſic. Io. ſtaphi. in tracta. de præro-
ga. expect. in tertia parte reg. nu. 6. 7. 8. contra gl.
ibi indiſtinctè tenentē, & Alex. in addi. ad Bart.
1. in l. 1. licet non alleget eum, C. de digni. li. 10.
Venetos, ac Florentinos, mercaturæ ratione, no-
bilitatem amiſiſſe, & (ut dixi) male. l. nobiliores
C. de commer.

Quintò, & ultimò facit, conſiderata adhuc ti
tuli æquitate, ut pro communi pariter diximus,
quia certum eſt pro ſe librum non edere, ex quo
non probaret. l. nuda ratio, & ibi Bar. ff. de dona.
dictumque fuit in tex. ergo nec æquum uidetur
quòd ipſum edat aduerſario, ut probet contra ſe
& ex ipſius domo arma ſumantur. l. nimis gra-
ue. C. de teſti. & iſta ſufficiant.

Quæ tamen non adeo ſtringunt, ut à commu
ni recedere debeamus, nam ad primum reſpon-
deri poſſet, ut hic per Alex. ſed quia eius reſpon
ſio dubitabilis eſt , quod ex pluribus oſtendit
Deci. dico aliter ego, quòd mandatum præſumit
pp cōſuetudinē ſcribēdi, & idē ſolet operari taci
* tum, quod expreſſum, ut ſuprà, & ita * commu-
niter tenetur , quod hic Purpu. nu. 9. etiam teſta
tur. conſiderando ſimile optimum eſſe, licet nō
per omnia ſit ſimile. l. 1. in fi. iuncta glo. ff. de pre
ca. l. de quibus, in prin. ff. de legi. Bal. in l. curato-
ris, col. 2. C. de nego. geſ. plenè Iaſ. omnino uiden
dus, in l. creditori, col. 2. pariter. ff. de no. ope. nū.
quem Caſſan. refert & ſequit, conſi. 1. col. 40.
38 Et ſi diceretur, ut idem Deci. dicit, rñdendo
ad

ad primum fundamētum pro communi, quod ex hoc erit defenſatum, ꝙ iſta conſuetudo negāda eſt, quodq́; eam alleganti incumbit onus probandi, ut per gl. in l. præſcriptiones. C. ſi cōtra ius uel uti. pub. replicabitur notoriam eſſe, & negari non poſſe, & maximè, quia ita illuſtres Doct. atteſtantur, ut per Bar. in d. l. de quibus, col. 9. ff. de legi. ſufficitq́; ſola allegatio cle. appellanti, de ap. l. ſi adulterium, cum inceſtu. §. idē Pollioni. ff. ad leg. Iul. de adul. Cur. multa, conſi. 60. nu. 5. & 61. nu. 7. uol. 1.

Reſpondet ēt, dato ꝙ ſit iſta conſuetudo, ꝙ cum ſit in fauorem ſcribentiū, non debet ad eorum odium, & læſionem retorqueri, uulga. l. qd̄ fauore. C. de legi. & adhuc male (mitto ꝙ regula declaret̃ per Bal. ibi, opp. 7. ſatisq́; eſſet ad tollendum obiectum) quia imò aliorū quoq; utilitatē reſpicit, pp tacitum mandatū, qd̄ idē operari debet in eo, ut in argētario expreſſum. d. §. pertinere. l. prætor ait, in prin. In ratione ſui. ff. eo.

Non obſt. ſecundum, quia poſſet multis modis reſponderi, ut p Alex. & alios, cōem tenētes, eorumq́; rōnes defenſari à morſibus Decii, q tenuit contrarium, ut ſupr. ſed rūdeō ego aliter, ꝙ non procedat atq. ex quo in mercatoribus pars eſt ſpecialitatis rō. & regula in contrariū, ꝙ reus ſcilicet edere non teneatur, ut hic, probo: uſurarius edit ex cauſa. d. §. cæterum, in mercatore eſt cauſa, quia ex conſuetudine ſcribit, & rōnes conficit, uideturq́; ſibi à contrahentibus de mandatum, ut s. ergo qua ratione tenetur uſurarius edere, ſimili tenebit̃ mercator, & hoc modo declarat Alb. in l. qd̄ uerò contrā, in princ. ff. de legi. ſi aliquid (aductum ſit contra ius, ſm̄ rōnem tñ, ut in caſibus exceptis à regula, ꝙ id extenditur ad caſum, ubi ſit eadem, uel ſimilis ratio.

Non obſt. tertium, quia ex ſupra dictis ad primum rñſum eſt, antecedenſq́; falſum, & neceſſariò cōſequens, & maximè, quia ad reg. d. l. ſed ſi qs ex ſignatorib. inſtātia multiplex dari poſſet.

Ad quartū dicā, ueriſimile non eſſe, pp lucrū. l. cū de indebito. ff. de prob. & qa ſi tenentur oēs, q rōne officii & negociationis artem exercent. l. 1. §. officio. ff. de tut. & rat. dist. id eſſe in conſideratione non debet: aliàs ēt argentarii, nūmularii, & ſimiles, ex cā ad editionē cōpelli non deberent, & tñ cōpellunt̃. d. §. ptinere. l q̄ ſtā. §. 1. ff. eo.

Non obſt. quintum & ult. quia acta ſumunt̃ de domo rei ex cauſa, & in materia editionis q̄dē, ut ſæpe dictum oſtenſumq́; eſt, igitur & hoc caſu quoq; ab æquitate alienū non erit, ꝙ mercatores teneantur, & ſic opi. cōis Bar. & aliorū defenſata manebit, ex ſup. dictisq́; ſatis cōprobata.

Et ſi ad ſecundum pro ea (primum enim iam eſt in tuto, ut oſtendimus) adhuc diceretur, ut dicit Dec. ꝙ in d. l. argentarius, duo illa copulatiuè requiruntur, quodq́; utraq; rō concurrere debet, replicabimus, in argentario uerū eſſe, ſed nō ꝙ in mercatore una non ſufficiat, ideſt ſecunda, ut ſuprà d. §. in bonis §. affinitatis. Inſti. de nupt.

Imò ꝙ utraq; ēt in eo concurrere uidetur, ex quo publicè utile eſt, eſſe mercatores, ut p Bald. in d. l. Macedoniani. C. ad Maced. ſicuti olim eſſe argentarios, quorum officium dicebatur nō publicum, qd̄ præſupponit Dec. & malè, dum rñdet ad tex. in l. prætor ait, in §. ſed & ſi ſeruus. ff. eod. ꝙ licet ſeruus ſit capax, nō propterea dici debet, ꝙ non ſit publicum, ex quo habilitatur ex perſona dñi, & quia eſt caſus clarus in l. argentarius. in princ. ff. eo. ſed priuatum potius, publicam tñ habēs cām, ideſt medium inter priuatū & publicum, q̄ ſunt duo extrema, ut in euidentialib. declarauimus, exemplificantes in rōibus merè priuatis, de quibus in l. rōnes. C. de proba. & in inſtrumentis merè publicis, quia manu publica fiunt. l. cum precibus. C. eo. nec repeto.

Et ſi diceret̃, ut rurſum Deci. dicit, ꝙ nec alia in eo procedit, qm̄ principalis eius opera uerſat̃ in negotiando, non in ſcribendo, noſq́; latius in 1. lec. ubi in hoc art. ſumus per ſexdecim col. diuagati, rñdebo. ꝙ imò quia matriculatus eſt, & iuratus. l. ſi. C. de iur. om. iud. ēt ipſius opa principaliter uerſatur in ſcribendo, idemq́; Ripa hic, colum. 4. & bene.

Et ſi diceretur ad tertiū, ꝙ æquitas dictat contrarium edi non debere pp reg. l. nimis graue. C. de teſti. reſponſum eſt, ex ſupradictis ad quintum.

Poſſet ēt obiici ad quartū, ꝙ in eis non cōcurrunt oīa, q̄ erāt in argentariis, ſed ut iā diximus rñdendo ad primum contrariū, ſufficit ꝙ in aliquo ſit ſimilitudo, adhuc non repetendum.

Et ad quintum ēt quòd legatarii, ſaltem largo ſumpto uocabulo, hęredes quoq; appellantur. l. id tps. §. 1. ff. de uſucap. qd̄ ſi eſſet uerum eos ea rōe teneri, directò ēt tenerentur, ſicuti hæredes; & tñ non tenentur, niſi, ut diximus, in ſubſidiū d. §. nihil. ergo multomagis mercatores hic, cū quibus contrahunt & negociantur.

39 Poſt hæc dubitandum eſſet, qd in nauta, † caupone, & ſtabulario: ſed quia dixi aliàs, in 1. 2. & * 1. lect. non inſiſto. Cōis * opi. eſſe uidetur, ut hic per Alex. ꝙ ad editionem teneātur, qd̄ mihi maximè mirum uidetur nunc, cum librum rónum non conficiant.

Verum dato, ꝙ teneātur, quodq́; titulus nau. caupo. ſtab. ſpecialiter contra iſtos loquatur, nō
40 tñ comprehendetur Bidellus, † ſm̄ Barto. in l. ſi qs uxori, in §. apud Labeonem, in fi. ff. de furt.

Aduertendūq́; eſt, dū publicanos ēt iſtis idē Alex. æquiparat, nec ab re, qm̄ quātæ audaciæ, quātæq́; temeritatis ſint, nemo eſt q neſciat. l. quātæ audaciæ. ff. de pub. ꝙ tñ in alio ſaltem differunt, ex quo dñi nautas, caupones, & ſtab. exhibentes non liberantur, publicani aūt ſic, ut p Bar. in l. 1. in §. ſi. nu. 2. ff. de publ. Ro. conſi. 434. in fi.

Et ad nautarum propoſitum conducit, qd̄ in epiſtolis Eraſ. ſic dixiſſe aliqñ oſtendimus, Sat felix eſſem, ſi Britāniā nobis pons aliquis iūgeret, adeo male odi fretū illud īmaniſſimum, & nautas (nota) freto immaniores, Neptuniq́; filios,

Cyclopa,Cerciona,& Leſtrigonas ferociſſimos,
& immanes,ac ab oi humanitate alienos (Gel-
lius author eſt) poetas uocitaſſe.

In ea.gl.ibi,item quomodo per officium &c.
dum opponit,& de ſol.ſe remittit ad nor.in l.op
poſita,dubitatio nõ parua inſurgit,an editio fiat
41 officio iudicis,† an iure actionis,& non inutili
ter,ut hic per Alex.in fi.& alios, diximuſq; nos
fuſius in 1.& 3.lect.& nouiſſimè, quia qui im-
plorat officium iudicis,dicitur implorare quod-
dam factum,ut per glo.Inſti. de act.in princ.Bal.
poſt eam in l.hac lege, in princ. C.de ſenté.ex pe.
reci.ubi actio, nil aliud eſt aliàs, quàm ius perſe-
quendi in iudicio,quod nobis debetur,Inſtit.de
act.in princip.

Et ad idem,quia habere officium iudicis, nõ
eſt habere proprium, in actione uero ſecus. un-
de Monachus officium iudicis implorat contra
Abbatem,& tñ non habet actionem contra eũ.l.
ſeruus.ff.de alim.leg.Bald.in rubr.de offi.iud. in
2.col. Et quia deniq; ſi res deteriorata ſoluatur
alicui,iſque ſcienter accipiat, quo ad æſtimatio-
nem,ſibi non præiudicat in caſibus, in quibus
æſtimatio uenit iure actionis, quod ſecus ſi offi-
cio iudicis.l.exhibitionis,& ibi Bartol.in fin. C.
ad exhibend.

Modò quo ad ipſum articulum, communis
* * opin.eſt ꝙ officio iudicis fiat.caſus eſt hic,uer
baq; adeo clara,ut non ſit admittenda uolunta-
tis quæſtio,uulg.l.non aliter.l.ille aut ille.§.cum
in uerbis.ff.de leg.3.efficacius etiam deducẽda,
ꝙ ſi regulariter editio non fit,ſed ex cauſa tñ, &
id quidem ad officium iud.pertineat, iam nõ po
terit compelli reus edere actionis iure.l.cum p̄-
toſ.ff.de iud.c.nonne,de præſump.

Secũdò ad idem eſt caſus clarus in l.maritus,
alleg.in fi.glo. ad aliud tamen,ut infra.in §.fi. ff.
ad legem Fal.ubi ad offi.iudi.pertinet pariter ex-
plorare,ſi hoc ipſum cupiant legatarii ea, per q̃
probetur quantum ſit in bonis teſtatoris, ergo
non iure actionis, & ſignanter glo. idem iſtum
tex.pro concordanti adducit, forte tñ non ſubſi-
ſtit,quia non loquitur de officio iudicis nobili.

Tertiò probatur (mitto alia iura, hoc ipſum
ad literam etiam probantia, & in quibus uerba
ad iudicem diriguntur,ut ea ratione quoq; oria
tur officium iudicis. l. ſi ſoror. C.de colla.ut per
Deci.& alios,& quia in aliis lectu.etiã diximus)
ſolida ratione,quia negari non poteſt,quòd non
detur actio in factum ex hoc edicto,ad intereſſe,
ſi editio non fiat.l.ſiquis ex argentariis.§.ex hoc
edicto.ff.eo.ergo non ut fiat,quia iam erat proui
ſum per hanc l.& ſimiles,argu.in l.quotiens.ff.
de.præſcrip.uerb.& in l.1.ff.de condic.ex le.

Quartò etiam,quia congruit longe magis, ꝙ
detur officium iudicis, quàm actio,ex quo ſimi-
le appetit ſuum ſimile:gaudet enim gens(inquit
Boe.de muſi.) morum ſimilitudine, nec fieri po
teſt,ut mollia duris,& dura mollibus adnectan-
tur,depulſæq; pecudes ſui generis ſequunt̃ gre-
ges,ut bos armenta,& eſt planè arg.in l.in rem,
in §.item quæcunq;.ff.de rei uend. modò officiũ
iud.in æquitate fundatum eſt.l.diuus.ff.de reſti.
in integ.titulusq; noſter huiuſmodi,ut ſæpe di-
ctum eſt ſupra l.1.ff.eo.ergo.

Quintò & ultimò probo à partibus ſufficien-
ter enumeratis,quia actio realis dari non poteſt.
l.prætor ait,in prin.iuncta glo. ff.eo. non perſo-
nalis,quia obligatio non præceſſit.l.licèt.§.ea ob
ligatio.ff.de procu.non in factum,quia (ut dixi
mus) datur ad intereſſe ſi non edatur.d.§.ex hoc
edicto. non ad exhibendum,quia hoc caſu præ-
tendatur intereſſe dominii rei, quæ debeat exhi-
beri.l.3.§.pe.ff.ad exhib.non etiam actio manda
ti,quia mandatum gratuitum, & uoluntarium
non præceſſit,ut infra per Barto.& in glo.ſeq. &
dictum quoque fuit ſuprà,ergo neceſſariò offic.
iudicis.l.patre furioſo, cum uulga. ff.de his qui
ſunt ſui uel alie.iur.

Nihilominus Spec.in §.uidendum,in uer.pe.
de inſtr.edi.& Bal.in c.1.de prob. tenuerunt cõ-
trariũ,dicitq; Alex.poſt eos opinio. eſſe ueriorẽ.

Hac rõne moti potiſſimùm, quia uerba (quic
quid dictum ſit pro communi) ad partem dire-
cta uidentur.l.prætor.i prin.ff.eo.quæ huiuſmo
,, di ſunt. Prætor ait, argentariæ menſæ exercito-
,, res,rationes,quæ ad ſe pertinent, edere debent,
,, adiecto die & Cõſule.] ergo actio in factum da
bitur, & non officium iudicis. l.fin.ff.de eo per
quem fac.erit.l.3.in princ.ff.nau.cau.ſtab.no. in
l.in factum.ff.de act.& oblig.& in l.quotiens. ff.
de præſcrip.uer.& in §.fin.Inſti.de interdic. aliàs
non eſſet uera glo.in l.ſi ſoror,allega. quoque ſu
prà.C.de colla.& tanto magis (ſubiicit) quia of
42 ficium †iudicis extraordinarium eſt,quod nun
quam habet locum, ſed ceſſat, ubi ordinarium
competere poteſt.l.in cauſæ.ff.de mino.l.1.§.p
hanc, ubi gl.no.ff.de rei uen.& ut per eũ latius.

Ponderantur etiam & ſecundò uerba ad idẽ,
in d.l.prætor ait,in prin.adhuc:ibi, edere debẽt.
& in l.quædam,in §.1.dum dicit text. ꝙ tenebi-
tur hæres,quaſi dolo fecerit &c.quæ iud.officio
non conueniunt,nullam obligationem præſup-
ponenti.l.qui per colluſionem.§.fi.ff.de ac.emp.

Tertiò ponderat Dec. text.per quem audacter
opi.iſtam amplectitur,in d.l.quædam, in princ.
dum dicit,ꝙ procurator nõ cogetur metu actio
nis in factum rõnes edere, ſed per actionẽ man-
dati, conſiderando ꝙ ſicuti immediatè datur a-
ctio mandati ibi,ita aliàs ex edicto de edendo de
tur actio in factum.

Quartò uidemus ẽt hoc idem dici in l.3.in §.
fi.alle.quoq;, & inducta ſupra.ff.ad exhi.ꝙ rões
meæ,in charta aliena ſcriptæ,& à tertio poſſeſſę,
exhibentur per actionem in factum.

Quintò & ultimò probo, quia ut dicebam ẽt
ſuprà,licèt ad aliud,ſi rationes edi debent,opor-
tet quòd mandatum præcedat expreſſum,uel ta
citum mandatum eſt contractus. Bartol.in lege,
Pomponius,colum.4.ff.de nego. geſ. ex contra-
ctu

ctu obligatio naſcitur, & ex obligatione actio, ut
in l. 1. ff. de eden. ergo actio neceſſariò, & non of
ficium iudicis, dabitur.

Breuiter non eſt ab opinio. communi diſcen-
dendum, ex ſupra dictis, & maximè, quia facile
contraria etiam tolli poſſunt, & dici ad primũ,
ut dicit Deci. diſputando, quòd licet uerba dire-
cta ſint ad partem, ſunt tamen directa etiam ad
iudicem, ut hic. Verum aduerte, quia ſic uideret
competere officium iudicis, & actio, & eſſet ter
tia opi. quam ſenſit glo. in d. l. ſi qs ex argẽtariis.
in §. ex hoc edicto. ff. de eden. & malè, quã æque
non cõtenit (ut etiam inquit Cur. nu. 56.) quòd
habentes naturam contrariam (actio enim præ-
ſupponit oblig. officium iud. aũt non) cõcurrãt.
l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. l. qui per collu-
ſionẽ. §. fi. ff. de ac. emp. & aliter rñde, ꝙ licet uer
ba ad partẽ dirigantur, non propterea debet da-
ri actio, ex quo certũ erat officium iudicis cõpe-
tere, ut paulo ſuprà idem Deci. dicit, & bene, ꝙ
è contra ẽt, qñ conſtat actionẽ competere, non
refert ad quem uerba dirigantur. & ultra eum
uidetur caſus in l. ſi paſcenda pecora. C. de pac.
ubi uerba referuntur ad iudicem, & tñ oritur
actio, quem ibi ponderat Iaſ. & ſi ex his dicimus
officium iudicis oriri ſolere in dubio, quãto ma-
gis dicere debeamus, qđ oriatur in caſu noſtro,
cum hoc ipſum ĩ lege expreſſum ſit, à cuius uer
bis, ut dixi, recedere non debemus.

Nec officit, ꝙ extraordinariũ remediũ ſit, qđ
ab ordinario uincitur, quia hoc uerũ foret, quã-
do à lege non eſſet prouiſum, liceàque uidere in
clem. ſæpe, in §. quæ omnia, de uerbo. ſi. ubi re-
curritur potius ad extraordinariũ remediũ, quã
ad ordinariũ. & maximè qñ eſt ſm ius cõe, ut hic
& in d. §. quæ oĩa, ubi Nathã in glo. contradicen-
tibus, in prin. & not. in l. 1. in §. inde quærit. ff. de
publica. Abb. in c. ex parte. 2. col. pe. de reſcrip.
43 Non ob. ſm, † quia rñdetur, officium iudicis
obligationẽ præſupponere, ſaltẽ largo quodam
* modo, ut*omnes dicunt hanc partem tenẽtes,
Cur. hic & Deci. ẽt diſputando, quia tenet cõtra-
rium ut ſupr. & probatur ad propoſitũ per gl. in
l. ſi ſeruũ, in §. fi. ff. de uer. ob. quã ibi ẽt not. Bar.
adde tu, ꝙ ita per d. glo. dixit Alex. in l. 1. col. pe.
44 ff. de iu. o. iudi. † quòdq; aliàs quod officio iudi-
cis debetur, non tranſiret ad hęredem, nec in ſin
gularem ſucceſſorem, nec cedi poſſet, & tamen
tranſit & ceditor, quod non ex alio eſſe poteſt,
niſi ex eo, quia quandam quaſi obligationem
præſupponitur. l. non ſolum. §. fi. ff. de reſti. in in
teg. l. ſi tertius. §. 1. ff. de aqua plu. ar. l. ſi minoris.
& utrobique Bar. ff. de admi. tu.
45 Et facit ad idẽ ẽt, quia † naturã rei uẽdicatio-
nis habet, quæ pari mõ contra nõ obligatũ datur
ut per Bar. in l. 2. in §. Cato. col. 3. ff. de uer. ob. &
quæ quandam quaſi obligationẽ quoq; præſup-
ponit, ut not. inſti. de ac. in princi. ergo & offi-
cium iudicis, & ſic non ob. & quia ſol. ſatis rea-
lis eſt, tranſeo.

Vel & aliter dico, non inconuenire uerba ꝑ-
dicta ita intelligi debere, quod edere debeãt per
officium iudicis tamen, quia ſi non ediderint, a-
ctione in factum ad intereſſe mulctabuntur. d. l.
ſi quis ex argentariis, §. ex hoc edicto. ff. de eden.
& quòd teneatur hæres, quaſi dolo fecerit, &c.
ſimiliter actione in factum ad intereſſe, ſi facta ſi
bi denunciatione rationes legatariis tradiderit,
cum ad editionem officio iudicis teneretur.

Non ob. tertium, quia meo iudicio, quanquã
exiguum ſit, tex. ille adduci non meruit, ex quo
uerbum pœnæ abſoluit omnia, ut procurator nõ
compellat edere rationes dño pœnæ metu actio
nis in factum: quod eſt cum non edit, ſed p man
dati actionem, quæ oriri ſolet ex obligatione cõ-
tracta inter eum & dominum. l. licet. §. ea obli-
46 gatio. ff. de procu. & nota quod † intereſſe pœnã
appellat Iuriſcon. cum tamen differant. l. ſi ſic ſti
pulatus, in prin. & ibi Bar. ff. de uerbo. obli. quia
pœna ſemel committitur, intereſſe ſæpius. & ad
propoſitum pœnæ legalis eſt, ſecundum Ange.
& Alex. in l. ſi inſulam, co. 3. ff. eo. ergo cum edit,
ad id tenebitur officio iudicis.

Non ob. quartum, quia reſpondet Deci. hic di
ſputando, & Cur. quod cum non loquatur ille
tex. de actione in factum ex dicto de edendo, ad
duci non meruit. Adde tu (ut dicebam ſuprà, li-
cet ad aliud) quòd eſt ſpeciale eo caſu non dño
actionem in factũ dari, qđ & ibi Albe. not. nõ tra
hendũ ad conſequentias, ut idem diceremus in
in materia editionis, ubi de remedio per hanc l.
& ſimiles prouiſum erat. c. quæ à iure, de regu.
iu. in 6. l. ius ſingulare. ff. de legi. & ſpecialius per
Alex. in l. quædam. in prin. ff. de eden.

Non ob. quintum, & ultimum, quia eo ſtan-
te, deberet etiam dari actio mandati, quæ tamen
non datur, ut dictum eſt ſæpe, ex quo argẽtarius
& ſimilis, rationes conficiũt ex neceſſitate offi-
cii. l. atqui natura. §. 1. ff. de nego. geſ. uel quaſi,
ut hic per Bar. nu. 9. ut uſurarios, mercatores, &
nummularios comprehenderet, iuxta alibi dicta
ſupra, qui non officium habens publicam cau-
ſam gerunt, nec ex neceſſitate, quia ſibi iniunctũ
ſit, ſed quaſi. ergo officium omnino iudicis da-
bitur, & non actio, ſtantq; ſimul iſta, quòd man
datum ſit contractus, quodq; ex contractu oria-
tur obligatio, & ex obligatione actio, & tamen
hic detur officium iudicis.

Cui ſol. tamen obſt. duo fortiſſimi text. ut per
Rimi. Dec. & Cur. quorum primus eſt in l. ſi pro
curatorem, in §. ſi tutores. ff. manda. ubi tutores
mandant contutori, ut emat ſeruum, non emit:
dicit text. quòd actione mandati erit ſuccurſum
mandantibus contra eum, & tamen ex neceſſita
te officii tenebatur.

Alius eſt in l. 3. in §. ſed ſi tota. ff. nau. cau. ſtab.
ubi contra nautam datur actio, uel ex locato, ſi
res perferendas conduxerit, uel ſi gratis ſuſceptę
ſint, depoſiti, & profectò urgent.

Quibus rñdent idem Rimi. & Deci. dicentes,

ꝙ in materia noſtra, mandatum ſit ad hoc, ut impleatur edictum prætoris, & editio fiat, non aũt ut noua cauſaretur obligatio: in iuribus uerò p̃alleg. ſic, & fuit ſol. Old. Bal. & Aret. hic, & uera, licèt Cur. dicat, ꝙ parum ſaporis habet. pro qua facit quod habetur in l. ſæpe, de offi. præſi. & in c. licèt, de off. ord. Alias ſol. tradit etiam idẽ Cur. ſed quia hæc realis uidetur, tranſeo. & maximè, quia actio mandati datur, ſi non fiat quod mandatur, & non ſi non edatur, cũ ſit de actione prouiſum, ut ſuprà.

Tñ conſidera, ꝙ excitaretur, ſi mandatum eſſet de edendo, & non de conſcribendis rõnibus, ut in d. §. pertinere. Item conſidera, ꝙ in caſu l. ſi qui natura. §. 1. ff. de neg. geſt. alleg. ſupra nõ fit id qđ mandatur, & tñ actio mandati non datur. niſi replicetur, ꝙ imò excitatur, ad effectũ editionis fiendæ, quodq́; non datur mandati in d. §. 1. ſed ratione Iuriſcon. illius loco, neg. geſtorum.

Alii alia dicunt, Mod. Mediola. ſcilicet, & Bononién. ſed quia hęc à ueritate haud aliena mihi uiſa ſunt, illa aliter de induſtria non referemus.

Vel dic dari mandati in d. iuribus, quia mandantis intererat (actio enim ipſa nunquàm datur, niſi mandantis interſit. d. l. ſi procuratorem. §. mandati actio. ff. eo. & ubique glo. in d. §. ſi tutores, in uerbo enim, & in uerbo non eſt obtemperatum) nec de alia actione erat prouiſum, hic autem ſit. igitur nimirum ſi actio in factum ex hoc edicto datur, & non mandati.

Imò ꝙ termini diuerſi eſſe uidentur etiam ex alio, ex quo intereſſe in d. iuribus eſt, quia non emit tutor, cui mandatum erat ut emeret, uel quia nauta res depoſitas non reſtituit: hic autem nõ, quia argentarius rationes non ſcripſerit mandante actore, ſed quia non edit. d. l. ſi quis ex argentariis. §. ex hoc edicto. ff. eo. & nimirum ſi diuerſa etiam eſt diſpoſitio.

Et ſic defenſata eſt cõis opin. uerum eſt, ꝙ ad adducta pro ea, aliqua leuia dici poſſent, ex his defenſata, quæ aliter non referam.

47 In ea. gl. in fi. duo dicuntur. primò † ꝙ aliq legunt tex. nr̃m, & exponunt rõnes, id eſt inſtr̃a, & in hoc non inſiſto, ẽt ꝙ ex cõi uſu loquendi ueniunt appel. inſtrorum, ut dictum fuit ſupra, quia uiolat literam oĩo, nec eſt à uerbis claris legis recedendum etiam in hoc, quod rurſum communiter tenetur.

48 Scđo dicit ſm̃ iſtum intellectũ, quãuis ad tex. applicari non poſſit, ꝙ tñ põt concludenter teneri, reũ licet nõ ad fundandã intentionẽ actori edere debere: debere tñ ad fundatã replicatione coadiuuandã, & eſt ✱ cõis opi. l. ne quiſquã, ubi gl. ff. de eden. l. maritus. §. fi. ff. ad leg. Fal. l. qui accuſare. l. fi. inſ. eo. articulusq́; eſt diſputabilis. ſed qm̃ Bar. ad ibi dicta ſe remittit, me ẽt remitto: & quia diximus quoq; in aliis lectu. & latè in c. 1. de prob. Et ex his (gl. enim fi. eſt additio Ceruoti, ſatisq́; ẽt dictum ſupra de materia ipſius) finẽ facio. Die 26. Nouemb. M D L. Paduæ.

SVMMARIVM.

1 *Acta debent edi tum iudicibus, tum litigantibus ſi interſit, & quæ intelligantur propriè.*

2 *Acta quædam reſpiciunt litis ordinationem, quædam ueritatis indaginem, & aliqua deciſionem.*

3 *Sententia diffinitiua, ex actis ſumit robur.*

4 *Actorum nomine quicquid in præſentia iudicis factum eſt continetur.*

5 *Circuitus ſunt uitandi, & an ſemper.*

6 *Acta ordinantur ad ſententiam diffinitiuam, & debet eſſe conformis libello.*

7 *Acta dicuntur publica, quia in loco publico fiunt.*

8 *Acta quare publica dicuntur, & non communia, cum ſolutione.*

9 *Communitas nõ poteſt eſſe, niſi in indiuiduis: et ideo acta quomodo poßint dici communia, cum ſol.*

10 *Acta ſi communia ſunt, quare non datur communi diuidundo, uel rei uendicatio.*

11 *Acta quomodo poßint eſſe communia, & publica, cum ſint ſpecies diuerſæ.*

12 *Acta publica edi debẽt cuicunque petenti, dummodo eius interſit.*

13 *Acta criminalia, an dari debeant cum exemplo, et quomodo dentur.*

14 *Hæreticis defenſio, an denegetur.*

15 *Exhibitio ad ueritatem inueſtigãdam fit, & iudex in hoc laborare debet.*

16 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, an poßit opponere ille, qui mutuum in ueritate confeſſus eſt recepiſſe.*

17 *Verba ſano modo ſemper ſunt interpretanda.*

18 *Glo. 1. intellectus communiter approbatus.*

19 *Sententia ſi non exhibeatur, an iudex poßit declarare quòd ei fides non adhibeatur.*

20 *Intellectus ſecundus glo. ibi, ſecundo res, &c. & an ſit uerus.*

21 *Contumacia propriè nõ eſt delictum, ſed dolus præſumptus.*

22 *Terminus ad copiam accipiendum parti præſenti, an dari debeat.*

23 *Intellectus tertius tex. l. 2. C. de edend. ut exhibitio fiat ſucceſſori actorum, quæ coram prædeceſſore facta ſunt.*

24 *Intellectus quartus l. 2. C. de eden. ut exhibitio fiat ordinario, qui totam delegauit cauſam, reſeruata ſibi diffinitiua.*

25 *Intellectus ultimus l. 1. C. de edendo. quod loquatur de publicatione teſtium examinatorum ſecreto.*

26 *Intellectus autoris ad l. 1. C. de eden.*

27 *Exhibitio actorum, an fiat iudicis officio, uel condictione ex lege.*

28 *Intellectus ad l. 2. §. diuus. ff. de iure fiſci.*

29 *Iudicis proprium eſt ueritatem inueſtigare.*

30 *Iudex maleficiorum, an poßit examinare teſtes à parte non productos, & quando.*

31 *Teſtis ſi pro una parte depoſuerit, pro alia interrogatus dixerit, nolo r̃ndere, ei fides nõ adhibetur.*

32 *Teſtis qui ſe aſtrinxit iuramento, ad non deponendum, an poſſit contrauenire.*

33 *Minor an iuret de ueritate dicenda, cum de calumnia non iurat.*
34 *Acta an probent contra alios.*
35 *Teſtes nõ probãt niſi aduerſario pſente, uel citato.*
36 *Teſtes an faciant aliqualem præſumptionem, contra alios.*
37 *Acta ſuper facto probant contra omnes, quia inducunt notorium, & quomodo intelligatur.*
38 *Sententia corporis affectiua corpus ſequitur quocunque uadit, ſicut lepra leproſum.*
39 *Acta reſpicientia effectum facti, fidem non faciũt, nec inter eaſdem perſonas in alio iudicio.*
40 *Acta an fidem faciant in alio iudicio, de partium conſenſu.*
41 *Inſtantia de iure canonico non perit.*
42 *Acta, quæ cauſam reſpiciunt, non inſtantiam, an pereant uel durent.*
43 *Acta reſpicientia ueritatem, & non publicata, nõ faciunt fidem in alia inſtantia etiam inter eaſdem perſonas.*
44 *Actorum publicatio, an fieri poſsit ab alio iudice.*
45 *Teſtium dicta publicata, an fidem faciant in alia inſtantia inter eaſdem perſonas.*
46 *Teſtium dicta in alia inſtantia, ſi aduerſum ſeparatum finem agatur fidem non faciunt, confeſſio uero ſecus.*
47 *Sententia effectus ad quoſcunque porrigitur, eius effectus probationis porrigitur.*
48 *Acta facta in uno iudicio, an inter eaſdem perſonas probent in alio in his, quæ curſu temporis mutantur.*
49 *Confeſsio, & ſententia in quo differant, & in quo conueniant.*
50 *Exemplum, ut ſumi poſsit de prothocollo notarij mortui, quæ requirantur.*
51 *Inſtrumentum fideiuſſoris referens ſe ad debitum inſtrumenti abſque inſtrumento debiti probat.*

De eden. lectu. ii.

¶Imp. Seuerus A. Fauſto.

IS apud quem.] ad euidentiam huiuſce no. legis, quæ eſt ſingularis & allegabilis ad infinitos caſus, ut teſtatur Pau. Caſt. Iaſ. & alii, & quia continuatiue ad præcedentem uenit, ubi de rõnibus tractatũ eſt, ita ut nunc, & ordine quidem competenti tractare teſtatur de actis, quę fiunt in iudiciis, inter actorem, & reũ, præmitte quæ præmiſimus in 1. lectu. & nouiſſime, qđ cõis intellectus eſt ad iſtũ tex. acta tã ciui-
1 lia q̃ criminalia † edi debere, cũ iudicibus, tum ẽt
litigãtibus, dũmodo eorũ interſit, ut hic p Alex.
Itẽ, qđ licet uerbũ acta ſit generale, & tã ea, quæ
fiunt extrà iudicium cõprehendi uideant, q̃ in iu-
dicio, attamen propriè intelligi debet de illis ſcri-
pturis, quæ in iudicio fiunt, ut p glo. in l. acta. ff.
de re iud. & in l. illud. C. de ſacroſan. & in c. qm̃
contra. de prob. nõ tñ, qđ ſcriptura ſit neceſſaria,
qm̃ ẽt probant̃ p teſtes. d. c. quoniã contra, ſed ad
obuiãdũ ne ſoli dicto iudicis ſtaret̃, & ut facilior
eſſet ipſorũ probatio. l. cõtrahit̃. ff. de pigno. d. ca.
qm̃ cõtra. Itẽ & ad idẽ, ut p Bar. infrà in ulti. col.
2 qđ q̃dã litis ordinationẽ reſpiciũt, † quædã uerita-
tis indaginẽ, & aliqua ẽt deciſionẽ, exẽplificãdo,
ut p eũ. i. pricipiũ, mediũ, & finẽ. & nõ ab re, qm̃
ex his tribus partibus ẽt iudiciũ conſiſtit. §. ſi. In
ſti. de pe. tene. lit. l. amplius nõ petitũ. ff. rem ratã
hab. idẽ Bar. in l. nſ. in §. eandẽ. ad fi. ff. de excep.
rei iud. Itẽ, qđ oĩa acta ad ſententiã diffinitiuã or-
3 dinant̃, qđq; ipſe ex actis ſumit robur, † eaq; con-
cernit deſcẽſiue taliter, ut lata ſine actis ſit nulla.
l. 1. & ibi Bal. in prin. C. de ſen. Vel, & melius, qđ
quædã ſunt, quæ fiunt in præludiis iudicii, ante
litẽ cõteſtatã. §. ſi. in Auth. in medio lit. nõ fie. fac.
iuſſio. poſt litẽ cõteſtatã in figura iudicii. d. l. am-
plius nõ petitũ. & ſi facta ſint per modũ uolun-
tariæ iuriſdictionis, tunc facta dicant̃ in quaſi fi-
gura iudicii, auth. ad hęc. §. ſimiliq; mõ. C. de lati.
lib. tol. & ibi Bal. ẽt in prin. imò, qđ actorũ nõie
4 continetur, quicqd factũ eſt in pñtia iudicis, † li-
cet nõ ĩ figura iudicii, ſm̃ Bal. p illũ tex. in l. inter-
rogatã. C. de lib. cau. & ſeruit ad ea, q̃ habent̃ in
l. ſi. C. qui admi. itẽ, qđ acta à geſtis differunt, qm̃
geſta ſpecialiter dicunt̃ extra iudicium, acta uero
(ut diximus) terminus eſt gñalis. l. 1. & ibi gloſ.
Bar. Iaſ. & oẽs. ff. de offi. proc. Cæſa. Itẽ, & ulti-
mo, qđ acta, & proceſſus ſunt idẽ. d. c. quoniam
contra, & ibi in ſpecie Deci. col. 8. & licèt lege
nſa, & aliis ſupra allega. acta dicant̃ q̃ ſiunt in iu-
dicio, & uerſitata plerunque appellentur. l. prope-
dũ. §. 1. C. de iud. cle. ſæpe. de uerb. ſi. attñ qcquid
aliàs dixerim, effectualiter differre nõ uidentur.

Dubitandi mõ tõ (nõ diuiditur tex. iſte ſummarioq; pliniſſimus eſt) eſſe potuit, dũ ſm̃ unã
lectu. pſupponitur, iudici fore acta oĩmodo edẽ-
5 da, qđ imò edi nõ debeāt, † quoniã trita, & uulga-
ta regula eſt, circuitus uitãdos eſſe, qñ minime
ſunt neceſſarii, fruſtraq; fieri p plura, quod põt
fieri per pauciora. l. dñs teſtõ. ff. de condic. inde.
Clem. Auditor. de reſcrip. maximè qñ petens pe-
tit, qđ i tus habet, & à ſe ipſo inſtructus eſſe põt.
l. 1. §. ſi debitori. ff. ut in poſſ. lega. l. ſi q's ex argẽta-
riis. §. prætor ait. ff. de eden. Sed Iudex à ſe ipſo in-
ſtructus eſſe põt, ut aliàs dicebã ẽt in 1. lectu. ali-
ter tñ deducendo, petit qđ intus habet, ergo ex-
hiberi nõ debebũt. & hoc idẽ eſt, qđ Græci perio-
dũ uocãt. Cice. qñq; circuitũ, aliqñ, clauſulã, &
nõnunq̃ ẽt cõprehẽſionẽ, & nõ ab re. Bart. hic in
2. oppo. ſubiicit̃ hoc iõ, q̃a fieri nõ debet ẽt quod
factũ nõ releuat. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. ut le-
ga. no. ca. & hac rõne adde tu, ſententia ĩ notorio
executioni mittit̃, nõ expectato lapſu dierũ decẽ,
q̃a nõ appellatur, pter q̃ tñ in Gallia, ut p multa
pbat Bernõ. Chonetõ. in tracta. de cõcubin. fol.
274. nu. 23. Cõſiderãdo ẽt, qđ notarius dicta a-
cta nõ ſcribit, niſi ab ipſo iudice ſibi cõmittatur,
d. c. quoniã contra. Bal. in l. 1. col. 8. C. q accu. nõ
po. & ultimo loco cum fiat editio per officium
iudicis, ex quo uerba ad ipſum diriguntur,
uulga. l. ſi ſoror, ubi glo. C. de colla. quod ſit

ſibi ipſi quodammodo auctoraretur, & in pro-
prio facto quidem, & malè.l. 1. ff. de auc.tuto.l.
1.C.ne quis in ſua cau.

Sed reſpondetur breuiter, quod circuitus ne-
ceſſarii ſunt, nec iſto caſu uitandi, & utiles petē
ti, ut in locis præallega. not. & quia hic non eſt
de caſibus in iure expreſſis, ut vitari debeant, qđ
etiam declarant Docto.& in ſpecie Deci. in l.cū
fundus, in §.ſeruum tuum imprudens, ff. ſi cert.
pet.plene Gramma. deciſio. 103. nu. 129. 193.
194. ex quo non eſt uerum, quod hoc idem in-
tus habeat, & à ſe ipſo poſſit eſſe inſtructus, niſi
exhibeantur, cum non ſint propria, nec à ſe ipſo
facta, vt in rationibus argentariorum, ſed cōmu-
nia, & à notario quidem ſcripta: licèt de ipſius iu
dicis commiſſione. Imo, quod hac ratione igno
rantia etiam tolerabilis eſt, & facile præſumitur
obliuio. l.Lucius.§.emptor.ff.de pac.l.peregre.ff.
de acqui.po.l.non fatetur, & ibi de materia.ff.de
cōfe.l.quod iuſſit.ff.de re iud.& contra Bar.quē
* * communiter damnant docto. dicendum edi-
tionem fieri debere, quoniam ſic facta releuabit
ex his, & ita etiam Soci.latius. Nec rurſum ob.
quod quodammodo auctoraretur in facto pro-
prio, quia dici primum poteſt, non eſſe uerum,
ex quo utilitas partium eſt.uel, & aliter, quod li
ceat, etiam quod factum proprium uideatur, cū
ab ipſo acta inſpicienda omnimodo ſint, ad ue-
ritatis fidem inueſtigandam.l. properandum. §.
& ſi quidē.C.de iudi.& de ipſius iudicis intereſ-
ſe agi uideatur, ut per Saly. hic, in prin. vel quia
hoc permiſſione legis facit, quod nulli negari po
teſt, & ut infra latius.

6 Verùm dubium† quoque faciebat quoad par
tem, quod ſibi acta edi non debeantur, quia (ut
dicebam etiam aliàs, & in euiden. ſuprà) ordinā
tur principaliter ad ſententiam diffinitiuam, tan
quam ad fontem, ut per Bal.in l. 1.in prin. C. de
ſen. unde nouiſſime hinc dicimus, quod debet
eſſe conformis libello.l.ut fundus. ff. communi
diu.l.fi.C.de fideicō.lib.c.licet Hely, de ſimo.uel
ſaltē talis, ut poſſit ex actis iuſtificari, imo qđ va-
let ſnīa, ſi dicatur, cōdēno cōdēnādū, & abſoluo
abſoluēdū, ut per Bal.cōſ.229.uol.1.tradit Inno.
caſu Abb.in c.pe.in pe.col. de ind. l. terminato.
C.de fruc.& lit.expen.plenè in l.uinum.ff.ſi cer.
pe.ergo parti edi non debent. l.legata inutiliter.
ff.de adi. lega.& præſertim, quia nec rationes ſi-
mili modo edi debent, niſi ex cauſa.l.1.ſupra eo.
Conſiderantes maximè, criminalia poſſe non pa
rum præiudicii afferre, ſi exhibeantur, argu. in l.
in ſeruorum.ff.de pœn.ita, ut cautius proceden-
dum ſit, vbi periculum eſt maius.l.1. §.ſed & ſi
quis.ff.de Carb.edic.c. ubi periculum de elec.in
6.& quia in fiſco ſpeciale eſt, ut ſibi edatur, in
cauſa ciuili tamen, non in criminali. l. ne quiſq̄.
ff.de eden.l.2.§.item diui. ff. de iur. fiſ. diximus
in d.l.1.ſuprà, eo.

Quibus etiam facilè reſponderi poteſt, & ad
primum dici antecedens uerum eſſe, conſequēs
falſum, ut de iuribus ſuis dicat, & iudicem tota-
liter inſtruat, ut facile ſperet poſſe conſequi, qđ
optat. l. illicitas. §. ueritas.l. obſeruandum.ff.de
offi. præſi.& in ſimili per Bar.in l.4.in §.hoc au-
tem iudicium.nu.5.de dam.inf.alias nec conclu
ſio in cauſa, nec publicatio proceſſus requirere-
retur, & tamen ſunt omnimodo neceſſaria, ut
not. in Clem.ſæpe de uer. ſi. & in l. admonendi.
ff.de iureiur.& eodem modo ad ſecundum, qm̄
acta publica & communia ſunt, & edi debēt cui
cunque petenti, dummodo (ut dictum eſt) eius
* intereſt, & not.* omnes hic, & in d.c.quoniam
contra. Intantum ut poſſit quis reſcripto delega
torio ante præſentationem renunciare, ipſumq;
lacerare, poſt uerò nō, quia commune effectum
eſt, l. 2.& ibi Paul.Caſtr.C.de tempo.in integ.re-
ſtit. peten.

Vltimum ea ſola ratione deciſionis tollitur,
quam adducit text.& quæ uobis pro nunc ſuffi
ciet, præiudicium conſiderabile non eſſe, ut fi-
des ueri conſtare poſſit, & in ſimili in l. non eſt
nouum.infr.eo.Et non ab re alibi dicitur, quod
ueritas rerum geſtarum erroribus uitiari nō de
bet, l.illicitas præalleg.§.ueritas. ff.de offi. præſi.
Et alibi quod proprium iudicis eſt ueritatē ſcru-
tari, & rem omnino ad lucem perducere. l.fi. ff.
de prob.Gramma.deciſio.34.in princ. quoniam
reperta poſtea, ei cedunt omnia.l.quædam. ff.de
reb.dub. c. fraternitatis.de frig.& ma. c.ueritate.
8.diſt. & fuit uerbum etiam Pau.Caſt. conſi.19.
col. 1.& conſi.74.ad fi.uol.1.

Nec obſt. dictum de fiſco, quia id eſt uerum
alio caſu, & in inſtrumentis, non in actis, quę (ut
diximus) communia ſunt, ediq; debent cuicun
que petenti, dummodo eius interſit, & ut infra,
in glo.fi.latius.

Ratio deciſionis eſt in tex.& ut ſuprà. Nota
7 igitur & primò, qđ acta dicuntur publica, † idq;
eſt certum non ex alio, niſi quia in loco publico
fiunt, coram iudice, & à perſona quidem publi
ca.d. c.quoniam contra. & fuſius, ut per Alexan.
Paul.Caſt.Iaſ.Dec.& alios. Vel quia exhibentur
omnibus prætendentibus intereſſe, ut dixi ī eui
den.tradit Bart.in l.1.in §.editiones. col.1, ff.de
edend.Cyn.hic, col.1.adde ſimile in iudiciis pu-
blicis, quæ huiuſmodi etiam dicta appellataque
fuerunt, quoniam cuilibet de populo datur ple-
runque eorum executio, ut Inſti.de publ.iudi. in
prin.& no.glo.in rubr.ff.eo.Et in tabellione, qui
ſeruus publicus dictus eſt pariter, quod publicè
ſeruiat.l.2.ff.rem pup.ſal.fo.declarat glo. in §.cū
autem, Inſti.de adopt. Vel & ultimo, quia eiſdē
credendum eſt, ut ait Spec.in §. nunc dicendum
reſtat, nume.3.de inſtr.edi. ſpecialeq; ſit hoc ca-
ſu, ſcripturam dici publicam, cui de iure, uel de
conſuetudine ſit credendum ſecundum Inno.in
c.1.de fid.inſtrum.

8 Ego circa iſtud no. † plures difficultates mo-
ueo, & primò quare dictum ſit hic acta publica
eſſe, & non communia, cum tamen certum ſit

eſſe

eſſe huiuſmodi, & hac ratione edi debere cuicũque petenti, dummodo eius interſit, ut ſupra.

9 Secundò † moueo difficultatem quomodo communia eſſe poſſint, cum non ſit propriè cõmunitas ſeu communio, niſi in indiuiduis. l. ſi communem. ff. quemadmo. ſeru. amit. faciunt q̃ dè ſeruo communi dicuntur in l. 1. & §. ſi ſeruus communis. ff. de ſtip. ſeru. deq́; Politia Socratis, quod uxores eſſent communes, tradit Cardin. in rubr. de ſponſa. l. ſi plures, & ibi Bald. col. 5. C. de cond. inſer. imò dici ſolet, quod indiuidua partẽ non habent. l. pro parte. ff. de ſeru. acta autẽ ſunt diuidua, ergo.

10 Tertiò moueo † difficultatem, ſi communia ſunt, quare non detur communi diuidundo, uel rei uendicatio, quando quidem meum ſit, quod commune eſt. l. ſerui electione. §. 1. ff. de leg. 1. vel ad exhibendum, cum tamen agatur de ipſorum exhibitione, & ſufficit quod pecuniariter interſit. l. 3. §. ſciendum. ff. ad exhibend. & ut hic per Cyn. ſed officium iudicis, uel aliud remedium, ut infra.

11 Quartò † quomodo poſſint eſſe publica & cõmunia, ut dicebam aliàs, cum hæc duo ſpecie diuerſa ſint. l. nemo. ff. de rer. diu.

Quintò & ultimò, quia præſupponitur hic, quod per iudicem ſcribi non poſſint (dubitationem enim Decii de c. quoniam contra, præalleg. ut hic per eum in 1. no. & ibidem, colum. 5. non refero, quia reſolutione facilis eſt) & tamen uidetur mihi caſus in l. 1. C. de deſen. ci. & in l. 2. C. de magiſtratib. municip.

Sed ad primam reſponderi poteſt, non dixiſſe, quia quæ publica ſunt, eadem quoque ſunt communia, quo ad uſum, ut per Alb. & benè, in d. l. nemo. ad fin. imò quod ſatis fuiſſet iudicio meo, ſi ſimpliciter etiam legiſlator dixiſſet acta, tam criminalia, quàm ciuilia &c. quoniam omnino clarum eſt publica fore. Et ſi replicaretur, quod imò neceſſarium fuit, ex quo aliqua etiam ſunt priuata, ut per Dec. & probatur in l. in fraudem. in §. ex his. ff. de iur. fi. reſpõdebo ſtare iſta ſimul, quod ad ius priuatorum pertineant, ut ibi dicit, & tamen publica ſint, atque communia, neque repugnat. Tamen nõ firmo, & me remitto ad dicta Barto. ibi, in §. neque.

Ad ſecũdum uerò, quod imò ſint indiuidua, ex quo uſus tantum, ut in ſeruitutibus quoque quæ huiuſmodi ſunt, conſideratur, ut ſuprà, & uidetur caſus in l. ſi ex re. i §. 1. & in l. ſi cum duorum, & melius ff. de ſtip. ſeru. ubi obligatio uſusfructus indiuidua eſt, commoditas autem diuidua, & eſt arg. in c. 1. in §. præterea ducatus, de ꝓhib. feu. alie. per Fede. in uſib. uel dic quod poſſit dari utilis communi diuidundo, ut ibi, quod tamen pendet ab infra dicendis, & nõ uidetur uerum conſiderata natura actionis, quibus detur, & inter quos, quodq́; hic à notario petunt acta.

Et eodem modo ad tertium, quod cum non ſint communia quo ad proprietatem, dari non poteſt communi diuidundo actio, ut tradit Alb. in loco præalleg. & probatur etiam in l. per hoc iudicium. ff. communi diuid. & quia hæc, ſicuti etiam fam. erc. & fini. regun. ſapiunt cauſam poſſeſſionis quantum ad ordinem iudicii, quantum uerò ad adiudicationem, proprietatem, uel quaſi. l. pen. ff. com. diuid. l. 1. ff. fam. erc. no. in l. incerti. C. de interdic. & in §. fi. Inſti. de offi. iudi. plenè Bal. in rub. de can. po. & propr. col. 1. aliena penitus à materia noſtra. Minus rei uendicatio, cum non ſint communia eo modo, quo poſſint uendicari, & plenè no. in d. l. ſerui electione. neq; meũ id quod eſt commune (ut dixi) niſi quo ad uſum. Et non denique ad exhibendum, quia illa inuenta eſt ad effectum agendi, hic autem actorum exhibitio deſideratur ad alium affectum, ut fides ueri ſcilicet conſtare poſſit, ſiue ad inueſtigãdam ueritatis fidem, & maximè, ut dixi aliàs, quia eſto quod tam hic, quàm in d. l. 3. agatur de intereſſe petentis, uno caſu à denegata iuſtitia appellatur, ſi acta non exhibeantur. l. 2. C. ut lit. pẽ. alio uerò agitur in factum ad intereſſe. d. §. ſciendum, uſqueadeo ut mirum non ſit, ſi neq; actio prædicta in materia, in q́; l. noſtra locum habet. uel & aliter etiam, ut per Alex. in l. quædam. in princ. ff. de edend.

Quartum ex ſupradictis ſublatum eſt, quod quamuis ſpecie diuerſa uideantur, ex quo publica occupanti non conceduntur, communia uerò ſic. d. l. nemo, & ibi not. uſu tamen non diſcrepant.

Non obſt. quintum & ultimum, quia ſuſtinẽdo communem opinionem fundatam in d. c. quoniam contra, tametſi iura ad oppoſitum alle. urgere uideantur, dici poteſt, uerba prædicta acta, conficias, id eſt coram te confici ac conſcribi facias. & congruit contrarietatis uitandæ gratia, uulg. l. 1. C. de inoffi. dot. c. cum expediat. de elect. in 6. Tamen adhuc urget tex. in auth. iubemus. in §. his quoq;. C. de ſacroſ. ecc. ubi iudex acta ſcribit, & ibi glo. quam Bar. dicit notandam. Poſtea ſoluit quod bene poteſt ſcribere literas teſtimoniales. l. diuus. ff. de offi. præſi. ſed non acta, quæ ſint in forma iudicii. d. c. quoniam contra. l. nec in arbitris. C. de arb. Nec obſt. tex. in d. §. his quoque, quia loquitur in iudice chartulario, qui erat iudex & notarius, de quo etiam in l. 1. ff. de iud. & ut per eum latius ibi.

Secundò nota, quod acta publica, tam crimi-
12 nalia, quàm ciuilia edi debent † cuicunque petenti, dummodo eius interſit, ut obiter etiam dictum fuit ſupra, & per Bar. in l. 1. in §. editiones. ff. de eden. plenè Feli. in c. 1. col. 12. uerſi. limita ſextò. & 13. fallen. nona. de probat. & in pulchro caſu Capici. deciſio. 127. numero 6. nec habetur dubium.

Sed quo ad uerborum ordinem quærit Dec. Seni. cum ſit facta æquiparatio per aduerbiũ tam & quam, & illud ſecundum Grammaticos iungatur caſui maiorem dubitationẽ habenti, iſtud

uerò

uerò habenti minorem, exempli gratia. Deus tā
peccatores quàm iuſtos diligit. Ita gaudium erit
in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agen-
te, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non
indigent pœnitentia. ut Luc. 15. l. pro hærede. in
princ. ff. de acq. hær. in quo ſtet iſta maior dubita
tio, & nō reſoluit. Iudicio meo dici potuiſſet ſta
re in hoc, quia (ut etiam in caſus figuratione de
clarabam) in criminalibus agitur de grauiori p̄-
iudicio, quàm agatur in ciuilibus. l. in ſeruorum.
ff. de pœ. §. & quoniam ſcimus. in Auth. de teſti.
Bart. in l. addictos, ad fi. C. de ap.

Aliter inducit Purpu. hic colum. 2. legēdo tex.
ſic, tam ciuilia, quàm criminalia, prout legitur ī
l. cum clericis. C. de epiſ. & cler. & ſentit etiā De
ci. Iun. hic, nu. 14. quod tamen non dicit Senior,
ſed ut ſupra relatū eſt. & dato quod ſic legatur,
probat lectionem idem Purpu. eſſe optimā, quo
niam in ciuilibus eſt maior dubitatio, quàm in
criminalibus: patet quia in his, ſi editionem fi-
ſco factam conſideremus, hoc ipſum publicam
concernit utilitatem. l. ita uulneratus. ff. ad legem
Aquil. ſi ea quæ ſit reo, defenſionem innocentis,
pro qua lex multum laborat. l. abſentē. ff. de pœ.
cle. Paſtoralis. de re iud. Bald. in l. edita, lec. 2. co
lum. pen. infra eod. nec diſplicet, ſed ut dicebam
proximè conſiderando grauitatem iudicii in ge-
nere, omnino maior dubitatio in criminalibus
eſſe uidebatur, ita ut primo modo etiam ac ſine
dubio ſupradictis ſtantibus legi debeat. alias e-
tiam reſolutiones tradidi in 1. lect. quæ hic pro
expreſſis habeātur. Vel & nouiſſimè dicas quo
modocunque legatur, nō eſſe curandum, quia ius
noſtrum nō ſubiacet regulis Priſciani. l. Plautius.
ff. de aur. & arg. lega. l. qm̄ indignum. C. de teſta.
Bald. conſi. 35. ad fi. uolum. 1. in ſimili Pau. Caſt.
in l. ſi is qui ducenta. in §. utrum. in princ. ff. de
reb. dub. vel quod ſtent dicta uerba copulatiuè,
& non comparatiuè, ut in §. diſcipuli, ī procem.
ſſorum primo & ſecundo, & in §. hæc autē tria,
& in §. illud. & ubiq; uerba ad idem clara. ibi tā
per Tribunianum, quàm per duos ex nobis. &
ibi, tam friuolo quàm ridiculo. & ibi, tam Athle
tæ, quàm gubernatores. & ibi, tam in Regiis Vr-
bibus quàm in Berytenſium ciuitate pulcherri-
ma. & ibi, tam obſeruare, quàm uindicare. & ibi
denique, iam iuuenum, quā ſcriptorum qualitas.

Verum ad ipſum no. redeūtes quæritur (quo
ad ciuilia enim clarum eſt, quæ edi debeant. l. 2.
C. ut lite pē.) quomodo criminalia poſſint exem
13 plificari † dicit Deci. & ante eum Bald. Alexan.
Iaſ. & cæteri, quòd exemplum optimum erit in
inquiſitione, qm̄ ipſius copia dari debet & arti-
culorum ſuper fama, ſi petatur, & generaliter o-
mnium iudiciorum. c. qualiter & quando. §. de-
bet. de accuſ. tradit Bar. in l. fi. col. fi. ff. de quęſtio.
non alia ratione niſi ut habeat facultatem ſe ip-
ſum defendendi inquiſitus, ut in dicto §. debet.
ad literā dicitur, aliàs negari uideretur, ſi nō prin
cipaliter & directo, in conſequentiam ſaltem, &
per obliquum, & malè. clem. Paſtoralis, de re iu-
dic. l. defenſionis facultas. C. de iur. fi. lib. 10. & ſi
non daretur, poſſet appellari, uel proteſtari de re
currendo ad principem, ex quo interim fores à
tortura ſuperſedendum, ut per Rpam hic, poſt
Fel. tamen in c. licet Hely, co. 2. de ſimo. & de ma
teria aliàs in d. l. 2. C. ut lit. pen. nec ab re, qm̄ tor-
tura damnum eſt irreparabile. l. prouocatione. C.
de ap. Bar. in l. 2. ff. de ap. recip.

Et quanquàm hęc regulariter procedant, limi
tantur tamen in hæreticis, quibus abſolutè om-
14 nis defenſio † negata uidetur. c. ſi aduerſus. de
hære. ſuntq; deterioris conditionis, q̄ excommu
nicati, quibus permiſſa eſt. c. cum inter, de exce-
ptio. ſi tamen neceſſaria ſit, non ſi uoluntaria, ut
per Bart. in l. ſi fideiuſſor. in §. ſi neceſſaria. ff. qui
ſatiſda. cogant. & dictu ad propoſitum mirabile
eſt etiam, quod aſſeſſores non debent pati, ali-
quem patrocinium præſtare pro furibus inſigni
bus, & latronibus, quorum periculi ſui neſcia
feruet inſania. l. per omnes. C. de defen. ci. Bal. in
auth. ſed nouo iure, col. fi. C. de ſer. fug. Idq; per
indirectum negari uidetur in caſu l. ſi ſeruus, &
ibi Bar. C. de his qui ad ec. confugi. quoniam li-
cet interficere eum, qui ſe capi non permittit, ut
ibidem, & per Ang. in l. ſi ſic. in prin. ff. de leg. 1.
& Flor. in l. 3. colum. 2. ff. ad legem Aqui. ea ratio
ne forte, quia exercenti officium ſuum licitè reſi
ſti non poteſt. l. prohibitum. C. de iur. fiſ. lib. 10.
Idem Flo. in l. magiſtratus. col. 1. ff. ad legem Aql.
cum declaratione tamen, ut per Boer. deciſio. 1.
quamplura alia poſſent adduci ad ampliandum,
& limitādum iſtud no. ſed quoniam plana ſunt
& facilia dictaq; aliàs, ea non aliter repetam.

Tertiò & ultimò nota, quod exhibitio fit ad ī
15 ueſtigandam ueritatis fidem, † quodq; deber a-
liàs, & maximè iudex, in hoc laborare plurimū,
ut in caſus figuratione dictum eſt, & nouiſſimè
probatur ſecūdum omnes, in c. iudicantem 30.
q. 5. per quem tex. ita etiam dixit glo. in c. cum
Ioannes. de fid. inſtrum. Iaſ. in l. admonendi. in 1 re
pe. colum. 113. ff. de iureiur. Anch. conſi. 194. ad
fi. & conſi. 191. in princ. Rom. conſi. 479. multa
Dec. hic, & in l. unica. in 7. not. C. de ſen. quæ pro
eo. Adde quod eſt baſis & fundamentum iuſti-
tię, ut per Bal. conſi. 343. colum. 2. uol. 1. quodq;
luci comparatur iniquitalibi, in c. 1. in princ. de
proba. & quod denique melius eſt pro ueritate
ſupplicium pati, quā beneficium pro adulatione.
c. nemo peritorum. 11. q. 3. & dicit idem Bal. qd
Hebræi quærunt ſigna, Græci uerò ſcientiam, ut
ueritatem inueniant, quodq; ſic iudices eſſe de-
bent, Græci ſcilicet & Hebræi, ne circumuenian
tur errore facti, conſi. 70. in princ. uol.

Et quod iudex ad ueritatem inueſtigandam
ſemper oculum habere debeat, probatur, in l. cū
ita. ff. de condi. & demon. & ex eo planè liquet,
quoniam dixit Chriſtus, ego ſum ueritas, nō ſen
tentia, non ſtatutum, uel conſuetudo. c. qui con-
cepta. 8. d. c. quicunque. 81. diſt.

Sed

Sed ad propoſitum dubitatur, pone quod
in ueritate confeſſus ſit, ſe centum à te mutuo
cepiſſe nunquid poſſit, ſi petantur, opponere
16 † exceptionem non numeratæ pecuniæ. Bald. in
c. ex inſinuatione. colum. fi. de proc. ſenſit quod
non, nec ab re, quia ſi uerè accepiſſet, non obiice
retur, ergo nec quando hoc ipſum confeſſus eſt
modo prædicto.

Dec. uerò contrarium, quia qua facilitate con
fitetur, eadem quoque uerba quæcunq; in chy-
rographo apponit. Et quia non poteſt renũciare
exceptioni prædictæ ſecundum Bar. in l. ſi ex cau
tione. colum. fi. C. de non nume. pecu. & ut per
eum latius. Quæ opi. mihi admodum placet, ſed
non ipſius Deci rationibus, ex quo primum for
te procederet, quando ad ſuaſionem creditoris
dicta uerba in chyrographo appoſuiſſet, ut inqt
idem Bar. in loco præalleg. nu. 7.

Nec ſecundum adhuc uerum eſt, eodem teſte
ibidem, num. 4. & poſt eum firmat etiam Bald.
in l. pecuniæ. C. de ſol. uerum ex hoc ſolum, quia
ſi confeſſio ſit iurata, nõ propterea tollit quomi-
nus obiiciatur exceptio. l. fin. & ibi idem Bart. C.
eod. ergo multo minus ſi d. uerbis facta ſit, &
arg. Bal. in d. c. ex inſinuatione, retorquebitur, &
ita tranſeundum eſt, & cogitandum, quia omni-
no q. inepta uidetur, nihil commune habẽs cũ
iſto no. quod ad iudicem maximè ſpectat uerita
tem inueſtigare, & rem ad lucem perducere.

Prætermiſimus etiam de induſtria quærere,
quare dixerit quoq; legiſlator hic, is apud quẽ,
& non iudex, quia diximus in 1. lect. Adde quod
ſic etiam Papa ſummus ſacerdos appellatur in
c. 1. in prin. quis dicatur Dux uel Comes in uſi-
bus, & ibi Bal. in prin. qui uocat alibi quoque
principem magnum prætorem, conſi. 345. uol. 1
Ex in ueteri teſtamento alii, ſeu apud Hebræos,
Angelos & ſtellas populum ſempiternum, dato
qđ hæc fuerit mens legiſlatoris periphraſticè lo
qui, & non ex alio ut ibi dixi. Quibus adde etiã
locos, ubi uerbum met iubebit, de quo hic repe
ſitur, & maximè in l. ſi quis ex argentariis. in §.
prætor ait, & in l. argentarius. in prin. & in l. ſi le
gatum, & in l. uelut. ff. eod. & in l. 2. C. commu-
ni diuid. & in l. ſi tibi. C. loca. & in l. 1. C. quem-
admod. teſtam. aper. & in l. hæredes. in §. 1. ff. fa-
mil. erciſc. & forte hac de re officium iudicis da
tur, quod an uerum ſit loco ſuo uidebimus.

Super prima oppo. Bart. de l. 2. C. ut lite pend.
inſtat Ripa & dubitat, poſtea ſoluit: dic ut p eũ,
quoniam dubitatio ſecum ſolutionẽ afferebat,
ex quo uerba ſano modo ſemper ſunt interpre-
17 tanda, † & taliter, ut abſurditatẽ non includãt,
quod utique eſſet ſi (ut dicebat) itelligeremus,
iudicem ipſum, uel ſuperiorem copiam facere.
§. ſed & quod principi placuit. Inſti. de iur. natu.

Quo ad ſecundam eiuſdem Bart. oppoſitionẽ
de l. hæc ſtipulatio. §. dinus. ff. ut lega. no. ca. dãna
* tur * communiter, ut idem Ripa teſtatur, & be
ne, dictumq; eſt in figuratione caſus, qui tamen
poſtea eum ſaluat per tex. in l. properandum, in
§. & ſi quidem. C. de iudic. in illis uerbis tunc iu
dicem negotii acta apud ſe confecta conſpicere
cenſemus, & poſt Abb. ac alios in c. ueniens, &
in c. fraternitatis. de teſti. ſed nihil eſt, quoniam
conſpicientur, ſi exhibeantur, ad ueritatis fidem
inueſtigandam. cogita.

In glo. 1. quinque intellectus ponuntur, ut in
18 ea. Primus breuiter communiter † approbatur,
vt Seyſel. teſtatur, quod text. noſter loquatur in
cauſa ap. & in iudice ad quem, exponaturq; res,
ideſt cauſa. uerum dubito, quia ſolum ĩ iuribus
per ipſum alleg. legitur, quod iudex à quo debet
mittere copiam opinionis ſuæ, & cauſam inſtru
ctam, una cum actis omnibus iudici ad quẽ, &
tamen in tex. noſtro dicitur iubebit.

Conſiderando etiam, quod eſt uerbum impe-
rantis. l. ſi quis ex argentariis. §. prætor ait. l. uelu
ti alleg. etiam ſupra. ff. de eden. l. 3. C. qđ cum eo.
uulgarumq; illud poe. facit.

Infandum regina iubes renouare dolorem.

vel & melius.

Eſt rogare ducum ſpecies uiolenta iubendi.

Et quaſi nudato ſupplicat enſe petens. & tamen
par in parem non habet imperium. lege nam
magiſtratus. ff. de arbit. l. 1. §. ueteres. ff. de acqui
ren. poſſeſ.

Et ultimò, quod ſic tex. iſte eſſet de indubita-
bili, & male, uulg. l. quod Labeo. ff. de carb. edic.
quis enim eſt tam rudis, & expers, qui non ſciat
ſi iudex ad quem debet confirmare uel infirma
re ſententiam iudicis a quo. l. Titianus. ff. quod
cum eo. l. cum apud. iud. ſol. quod hoc idem fa-
cere non poterit niſi uiſis actis. l. probatam. C.
de ſen. c. cum ex literis. de teſti. in int. & utrobi-
que not. tamen quia (ut dixi) communis eſt ab
eo non recedemus, & in 1. lectu. ipſum fuſius (ſi
bene ſum memor) tutati ſumus. & nouiſſimè re
ſponderi poteſt ad primum uerum eſſe, non qđ
iubere etiam non poſſit, ſi non mittatur, ex quo
hoc caſu ſuperior, & maior dicitur, ſecũdumq;
tolletur, nil aliudque appellatio, quam prouoca
tio à minori tribunali ad maius, ut not. in l. 1. ff.
de ap. & in rub. extra, eo. in prin. & q̄uis dubita-
tionem habere non uideatur, ex eo, quia pro-
nunciari aliter non poſſet à iudice bene appella
tum, & malè iudicatum, uel è contra, ut ad ter-
tium reſpondeamus quoque, habet tamẽ ex pre
dictis non aliter repetendis, quæ ſufficiunt qua
liacunque ſint. l. eunuchis. C. qui teſta. fa. po. uel
ad omnem difficultatem tollendam, dicamus &
quod in primis uerbis is, apud quem iudex ap-
pellationis deſignetur, quòdque iubeat parti, ut
acta omnia exhibeat ad cauſam pertinentia.

Verum quæritur ſi exhibita non ſint, dicatq;
pars non habere, puta ſententiam, uel tale quid
19 aliud, de quo agatur, ĩterrogata, poteritne † pro
nunciare iudex ſi aliquo tempore inuenta fue-
rit, quod ei fides non adhibeatur?

Bar. hic poſt Inno. in c. G. ppetuus. de fi. inſtr.

conclu-

concludit qđ ſic,motus potiſſimùm,quia quemadmodum poteſt ſtatui terminus actori ad agendum,quo elapſo non audiatur amplius. l.diffamari.C.de inge.ma.& aliis per ipſum allega. ita poteſt alicui audientia denegari ſuper aliquo inſtrumento,& dictum eſt pari modo cõiter * approbatum,ut per Alex.Iaſ.& alios, licèt pro rei ueritate (ut inquit Are.) Bart.infideliter referat Inno.alio caſu loquentem,quando ſcilicet interrogatus quis an ſententia pro eo lata eſſet,necne, reſpondit quod non,quo ſit ut non ex ui pronũciationis iudicis,ſed ex proprio actu caſſetur effectus ſententiæ,quia negando pro ſe latã fuiſſe, eidem renunciat.l.duobus.ff.de excep. rei iudic. nos uerò aliter,ut in exemplo eiuſdem Barto. de quo ſupra,& tunc caſſatur ſola malitia & contumacia negantis,& ut per eum latius,idemq́; Alexand.& Iaſ.Soci.uerò implicitè & uirtualiter ſaluat,quòd ampliatio ſit ad præalleg.dictum Inn. nec diſplicet, licet fortior ratio uno caſu uideatur quàm alio.

Nihilominus miſſis his, & utcunque ſit quo ad propoſitam q.licèt (ut dixi) communis determinatio ſit cum Bar.aduertendum putat Iaſ. ex duobus non eſſe tutam. primò,quoniam non debet quis ſic iure ſuo incontinenti priuari, ſed bina monitione termino durante.§.ſi quis autẽ, non implens,& ibi gl.in Auth.de hæred.& Falc. Suſtinendo Bart.dicit idem Iaſ.quod contra glo. prædictam eſt tex.in c.licet,de accuſ.& poſtea reſpondet,& uerum eſt,text.q́; met ſecum reſponſionem affert,ut per eum. Aliter Cur.quod hoc non ſit Bart.reprehendere,ſed limitare, quod bina requiratur monitio: & adhuc malè,quoniam ipſe de unica intellexit,& prout etiam in iuribus per eum alleg.iuxta no.in l.non ſolum. in §.ſi liberationis uerba.ff.de lib.leg.

Igitur dicas tu non eſſe uerum,neq; id dici in d.§.ſi quis autem,neque in authẽ. hoc amplius, ſumpta ex d.§. C.de fideicom. & ſi quæ ſunt iura,quæ hoc dicant,ut in glo.præalleg. loquũtur in caſibus ſpecialibus, quia de maiori agebatur pœna.Qua de re Ang.in d.§.ſi quis autem,cogitandum relinquit.& in §.ſi quis autem,ĩ Auth. de eccl.titu. non eſt auſus hoc ipſum affirmare, & in terminis facta mentione Bar.hic, quod nõ requiratur bina monitio,ita tenuit Capici.deciſi. 205.colum.4.ad fi.

Secundò dicit Iaſ.theor.Bar.nõ eſſe tutã, quia uult quod propter contumaciam audientia negari poſſit perpetuò,& tamen hoc non eſt uerũ, ſed ad tempus ſic,ut per glo.in l.1.in §.fi. ff.ſi qs ius di.non obtemp.quam commendat Bal.ultra eum,in c.1.col.1.de mi.ua.qui cont.eſt, in uſib. feu.Cui argumento ſufficienter Dec.hic reſpondet,ut per eum, prima uerior eſt cæteris, quam etiam refert & ſequitur Cur.quòd glo. prædicta loquatur de ſimplici contumacia, abſque comminatione,& ibi Bar.ſignanter reprehendendo, nu.3.expoſitionem glo.dicit fatuam, quod pro ſimplici contumacia quis puniatur ad intereſſe totius cauſæ.

Tertiò dubitabilem concluſionem adhuc eſſe ſentit idem Cur.quia appellans debet fidem facere iudici de grauamine,& ſic de ſententia cõtra eum lata,alias audiri non debet. c.Romana. §.ſi uero,de ap.in 6.l.hi qui,& ibi Bar.C.eo.ergo nec debet poſſe ſilentium imponi appellato, ſi ſententiam non produxerit, cum ad id non teneatur. quod argum. fuit But.licet ipſe ſubticeat, in d.c. G.perpetuus,& Aret. hic,& eſt uerum quando poteſt,ſed ſi non poſſit,& culpa uacet, fortè quia notarius inſtrumentum ſententiæ amiſit, nõ eſt ratio qua dicatur,niſi ſub dicta comminatione, hoc idem iudici à lege permiſſum eſſe. quod & idem Inno.in d.c.G.perpetuus,& Pau.Caſt. in l. 2.C.ut lite pend.& Ripa hic,obſeruaſſe uidẽtur. Et pro iſta ſolu.facit,quia humani actus à duplici principio regulantur, uoluntate & poteſtate. c.cum ſuper. de offi.dele. Bald.plenè conſi.326. colum.2.uolum.1.licet igitur uelit, nõ poteſt tamen. ergo hoc caſu per hanc praxim prouiſum eſt,ne ius ipſius appellantis pereat.

Quartò idemmet rurſum arguit contra Bart. quod alio remedio erat prouiſum appellanti, ut haberet recurſus ad principem,& iudex cauſę prĩcipalis cogeretur edere,nihil allegat: adde tu tex.in l.2.C.ut lite pend,& reſpondet quod procedit in caſu ſuo,non hic, quodq́; fruſtra ſit per plura,quod poteſt fieri per pauciora. l.dominus teſtamento.ff.de cond.indeb. clem. Auditor.de reſcrip.& maximè cum hæc ſit praxis legis.

Quintò arguit,quia ſi hoc uerum eſſet,adhuc tota editionis materia deſtrueretur, & non edenti poſſet perpetuum ſilentium imponi, & eſt coloratum,ſed non ſubſiſtit,quia regulare eſt ĩ materia editionis agenti non fieri,ex cauſa autẽ ſic, & ſi non edatur negans ad intereſſe tenetur per actionem in factum.l.1.ſupra eo. & ibi diximus latius.l.ſi quis ex argentariis §.ex hoc edicto.ff.eodem.ergo hoc ſolo caſu praxis utilis, & neceſſaria. Imò plus inquit Soci.hic poſt Anch. in cle. 1.de uſu.& Bar.in l.Ariſto. ff.de acquiren. hære. quod in quolibet inſtrumento idem dici poteſt, ſi negetur,uel non exhibeatur, hoc eſt peti poſſe pronunciari ei fidem poſtea non eſſe adhibẽdã, ſi aliquo tempore apparuerit.

Sextò arguit, quòd cũ teneatur iudex à quo, ut ſuprà,mittere copiam ſuę opinionis iudici ad quem,nec miſerit, uidetur eſſe ĩ dolo.l.dolus.ff. mand.ergo non debet appellatus ex eo damnificari,ſed agi prius contra doloſum ad intereſſe, & poſtea in ſubſidium contra appellatum.l.fi.ff. de eo per quem fac.erit. & facilis etiam eſt reſpõſio,ſi dixeris in caſu ſuo pariter procedere,quod habetur in d l.fi.qm̃ præſupponimus dolũ non poſſe iudici imputari, fortè quia requiſitus non fuerit,nec appellanti culpa,ut ſupra,quodq́; totum à comminatione pendeat, & latius, ut dixi etiam in 1.lect.

Vltimò conatur etiam Ripa impugnare opi.
Bar.& Rimin.ante eum, quod ſententia ſit con-
ditionalis, quodq; communiter non ualeat. l. 1.
§.biduum.ff.quando app.ſit.poſtea reſpondent,
quod conditio intrinſeca ſit, poſt Bar.in l.ait prę
tor.in §.ſi iudex.ff.de re iud.adde tu ſimile, ut p
Bald.conſi. 229.uolum. 1.

Vel quod non eſt ſententia propriè, ſed com-
minatio, quæ non aliter fieri poſſe uidetur, niſi
conditionaliter. & ſic Bart.à tot tantiſq; mori-
bus defendi poteſt. Tamen ad propoſitum pra
xis prædictæ, quanquam ſumpta occaſione ex d.
legibus, ita ſimpliciter dicat, & in materia editio
nis uerum ſit, & ut per Bald.latius in c.licet cau
ſam, colum. 5.de prob.& in l.quid ergo. in §. 1.
ff.de cont.act.tu. ubi tradit etiam intellectum ad
tex.in d.l.diffamari, quod illud ideo ſit ibi, quia
reus diffamatus prouocatur, & hac ratione ad-
mittitur ad petendum, ut diffamatus agat intra
certum terminum, aliàs ei perpetuum ſilentium
imponatur.c.cum in tua, qui mat.acc.poſ. c.cau
ſamq; qui fi.ſint legi.& hoc modo quis inuitus
agere compellatur, ut no.in l. 1.C.ut nemo inui.
age.co.multa Card.Alexand.in c.lator. nu.7. eo.
tit.et idem Bal.melius quàm alibi, in authen.ad
hæc.colum.6.C.de uſu. Rom.conſi.53. Old.con
ſil.3.in prin.aduertendum eſt, quia nihil aliud
uoluit dicere, niſi iſtud quod ſicut ex cauſa, au-
dientia alicui denegari poteſt, ita poteſt denega-
ri ſuper aliquo inſtrumento.

¶ Additio.

Quo ad primum iſtum intellectum gl. adhuc
eſt aduertendum, quòd ex aliquibus, (licet ſit cō
munis) non uidetur bonus, primò (ut dicebam
aliàs) quia diuinatiuus.l.ſi putator.ff.ad leg. Aq.
l.apud Celſum.§.illa etiam.ff.de except.do.

Secundò, quia acta ciuilia & criminalia, non
cumulantur.l. 2.C.quan.ac.ciui.

Vltimò, quia ſic exhibitio non fieret ad inue-
ſtigandam ueritatis fidem, ut hic, & in l.non eſt
nouum.inſt.eo.ſed ad cognitionem æqui, uel ini
qui.& ita tranſit etiam Purpu.hic, nu.38.

Verum ſuſtinēdo Bar.ad primum dici poſſet,
quod imò nō diuinet, ex illo uerbo, is apud quē.

Ad ſecundum, quod imò plerunq; cumulan-
tur.l.nullū.C.de teſt.arg.in l.quotiens.C.de iud.

Ad tertium uerò, quod non ita adhiberi po-
teſt ea ratione, quin ueritas inueſtigetur. & bre-
uiter quicquid ſit aliàs, à communi opi. non eſt
diſcedendum.

In ea.glo.ibi, ſecundo res &c. habes ſecundū
20 intellectum glo.† ad text. noſtrum, ut tem, ideſt
cauſam principalem exponamus, exhibeanturq;
acta neceſſariò, quia actor diu abſuerat, eoq; con
tumace fuerat proceſſus exinde formatus, & ſic
ſentit ſecundum inductionem Bar.quod de edi-
tione facienda actori agatur, per text.in l.prope-
randum.in §.& ſi quidem.C.de iudi.qui pro rei
ueritate non probat, locutus potius de editione
fienda iudici. & ideo dicit Alexā. quod hæc fuit
mens glo.Idemq; Dec.ex quo ſimpliciter alleg.
text.in d.§. & ſi quidem, iuxta no. in l.non ſolū.
in §.ſi liberationis uerba.ff. de lib.leg. & non di-
ſplicet. Nec ſecus Purpur.qui utitur termino diu,
Conſiderando edi actori, ét ſi parum abſuiſſet.

Sed tamen cogita gl.nil aliud innuere uoluiſ-
ſe, & Bar.ſalua, cum de contumacia actoris lo-
quat, & replica d.termino diu, n ſam fuiſſe, nar-
rando, non myſteriū iuris ponēdo: & ita teneo.

Verum eſt, quod ad tex.noſtrum applicari nō
poteſt, ut idem Purpur.ait. primò, quia diuinati
uus. Secundò, quia contumacia eſt delictum. l.
omne delictum.ff.de re milit. delictum non præ
ſumitur.l.merito.ff.pro ſocio, ergo. Tertiò, quia
editio ſic fieri non uideretur gratia ueritatis in-
ueſtigandæ. ſed ad finem deliberandi.l. 1. ff.eod.
& ſic omnino reiiciendus.

Et placet opinio hæc, quia de actore, deq; ab-
ſentia ipſius nullum uerbum in text. ſed ad unū
21 ex prædictis aduerte, † quia contumacia nō eſt
delictum propriè, ut no.in l.ſi mora. ff.ſolu.mat.
ſed dolus præſumptus.l.minor.in princip.& ibi
Bart.ff.de minor.

Aliud quoque non omittentes, quod maior
tamen eſt actoris, quàm rei.c.cauſamq;, de dolo
& contum.c. 1.eod.tit.in 6.Rota deciſiō.402.co
lum. 1.in nouis.Nath.in clem.ſæpe, in prin. col.
6.de uerb.ſignifi.

Item aduerte, quòd imò ſit editio, ut inueſti-
getur ueritas, ſed quod hæc inueſtigatio ſpectat
ad iudicem regulariter, ut dictum eſt ſupra.

22 In ſe tamen uerus eſt, & ex eo no.Bart.† quòd
à contrario ſi pars eſt præſens, & litigat, non de-
bet ſibi dari terminus, ad accipiendam copiam
actorum, & hoc ipſum eo ſolo, quia tota die ,p-
ut acta fiunt, debet copiam accipere, quaſi dicat,
& ſi non acceperit, ſubeſſe uidetur quid, quod ſi
bi poteſt imputari: & ita etiam tenet Ang.hic, &
in l. 1.in §.editiones.colum. 2.ut atteſtantur Do
cto.præſertim Alex.Iaſ.Dec.& alii, ff.de edend.

Et plus dicit, quod nō aliter obſeruat praxis:
& ad propoſitum eſt argum.in l.ſi quando.C.de
dilat.& in l.ſi quis ex argentariis.in §.prætor ait.
in princ.ff.de eden.& in l.de die.in §.ſi.ff.qui ſa-
tiſd.cog.ubi priuatur priuilegio, qui eo uti no-
luit cum poſſet.& ideo ſi poſſum examinare te-
ſtes in loco, nec faciam, ipſiq; poſtea abſint, non
debet fieri remiſſio ad locum, ut examinentur,
quod ibi no. & bene: nec eſt regulare, niſi i caſu,
quando producenti culpa poteſt imputari, ut p
glo.in §.& quoniam, in uer.abundantiam in Au
then.de teſti.& ita foret tranſeundum.

* Nihilominus Bar.damnatur communiter, *
quod imò nec in ſe uerus ſit, ut atteſtatur Ripa,
& in ſpecie ipſum reprobant Fulg.Paul.Caſt. Ale
xand.& Dec. Moti auctoritate & ratione: aucto
ritate, quia probari clarè uidetur in l. 2.C.ut lit.
pend.& in c.quoniam contra.de prob.ubi utro-
bique dicitur, acta iudicii, cùm ſint communia,
generaliter, & quandocunque edi debere. Rōne,

ne

ne contumax ſit melioris conditionis, quã pars quæ ſemper fuit præſens, arg. in l.non ſolum. ff. de noxa.& in l.Licinius.ff.quib.ad lib.procla.nõ li.Imo.in l.hæc conditio.prima, per illum tex.ff. de condi.& demon.ſed contumaci datur terminus ad accipiendam copiam actorum, ergo & præſenti. & poteſt ſecundum Cur. etiam ex alio ſuaderi, quia in text. noſtro de danda dilatione nullum eſt uerbum, ſed ſolum, quod actorum copia danda eſt partibus.

Cogitabam ego, & ſi a cõmuni opinione non ſit recedendum, Bar.ſaluari poſſe, quem etiam ſaluat Iaſ.ex ſupradictis, & ſi ad l.ſi quando, præalleg diceretur, ut dicunt tenentes contrarium, quod non habet locum in actis, quę communia ſunt, & edi debent, replicabo uerum fore, quando præſenti nihil eſt, quod poſſit imputari, & in hoc ſtat punctus: ſed hic eidem poteſt imputari, cur dietim copiam non acceperit, ut ſupra dictum eſt, ergo.

Et ad idem facit, quia eſto (ut dicebat etiam Cur.communem opin.ſequutus) quod loquatur text. ille in dilatione impeditiua proceſſus, nos autem in danda ea ad accipiendam copiam actorum, probat nihilominus in ſui ratione.l.regula.§.& licèt, ubi gloſſ. & Bartol.ff.de iur.& facti ignoran.

Dicunt etiam ad l.de die, prælle. pariter, qđ ibi non agitur de ſimplici negligentia, ut hic, ſed de contumacia illius qui cauere noluit. quod etiam non ſubſiſtit, quoniam generale eſt, per illum text.priuilegiatum priuilegio priuari, ſi eo non utatur, cum poteſt.d.§.regula. l.metum. §. animaduertendum.ff.quod met.cau.

Inſtantes rurſum, quod ibi priuilegium eſt, tolliq; facilè poteſt.l.eius militis.§.ſi militia miſſus.ff.de milit.teſtam. adhuc non tutum, qm̃ & hic quoque priuilegium eſſe dicemus, à lege indultum, qđ non minus facilè etiam tolli debet.

Et tenendo ſic, ad contraria poterit reſponderi, & dici ad primum, ut ſupra dicta iura negari non poſſe, ſi culpa præſenti imputari non poſſit, & limitabũtur, ſed hic imputari poteſt, ergo.

Ad ſecundum uerò, quod contumax ſoluit expenſas, & pœnas contumaciæ luit, ut per eoſdẽ Fulg.& Iaſ.hic. & ſi replicaretur, ut per Deci. & Alex.ante eum hic.colum.3.quod ſic etiam ſoluit expenſas rõne retardati proceſſus.l.non ignoret.C.de fruc.& lit.expen. quodq́; hac rõne ſibi copia negari non debet, dicam & reſpõdebo d. l.non ignoret, in actore tantũ, & ſic in caſu ſuo intelligi, & bene, non generaliter. Poſſet etiã ad argum.reſponderi, quod plerunque non inconueniat, quod contumax ſit melioris conditionis quàm præſens, ut pulchrè inquit Matheſi.ſingu. 17. hoc vnumq́; in præſentiarum ſufficiat, quia contumacia, ſeu abſentia, etiam per contumaciam indiſtinctè ſuppleri de facto per iudicem poteſt. auth.qui ſemel.C.quomo.& quan.iud. d.§.& ſi quidem, præſentia uerò non.l.prima. C. ut quæ de.aduoc.

Non obſt.ultimum, quia nunc non diſputamus, an ad text. nec ne poſſit intellectus iſte applicari, ſed an ſit uerus in ſe.

Et ex his dicimus, quod ſic, & ita Bar.defendi poteſt, licèt (ut dixi) non ſit à communi opin.diſcedendum.& ita, quicquid dicat Ang. in d.§.conditiones, ſeruatur de facto. Et dũ ſubiicit idem Barto.quod notarius cogitur dare copiam actorum, adde (ut dicebam aliàs) melius probari in l.quædam.in §.nummularios.ff.eo. ſoluta tamẽ eidem mercede ſolita, & debita, ut idem Bartol. declarat in l.argentarius, in princ.ff.eo. nouiſſimè Bald.in l.fin.in prin.C.de fruct. & lit.expen. quod nota.

23 In ea.glo.ibi, tertiò res, habes tertiam lec.† ad text.quod loquatur in exhibitione fienda ſucceſſori, actorum quæ coram præceſſore facta ſunt, & uerbum res exponatur, ut ſupra, ideſt cauſa principalis.Quæ & ſi in ſe ſit uera, ad tex.noſtrũ tamen (quicquid dicatur) applicari non poteſt, & ut proxima (ſicuti dicebam aliàs) diuinatione non caret.

Et quod in ſe uera ſit, probatur in l.mortuo. ff.de iud. ubi ad literam dicitur, quod ſucceſſor ex eiſdem actis iudicat, ex quibus erat iudicaturus etiam mortuus, in cuius locum ſuffectus eſt. Et per iſtum tex.alibi Bal.quod nouus iudex nouum iudicium non facit, ſed in eodem ſuccedit, quodq́; ex perſona ſuccedentis in actu non uariatur qualitas, in c.publicato, col.pen.de elect. & ita ipſum inducit etiam Barba.in c. quoniam Abbas, col.pen.de offi.de.magis in terminis idẽ Bald.in l.conſentaneum. col.2. C.quomo. & qñ iud.quod ſucceſſor contumaciæ ſuccedit in proceſſum præceſſoris.

Eoq́; magis, & ſecundò inquit Bart.quia ſententia lata, ſine actis aliàs non ualeret, quamuis iuſta.l.hæc autem.§.1.ff.ex quibus cau. in po.ea. l.ſed & ſi de ſua, in prin.ff.de acquiren.hær.quæ iura faciunt in argum.in d.§.1.quia niſi conſtiterit pupillum nõ defendi, prætorq; hoc ipſum licuerit, poſſeſſionem bonorum non dabit. & in d.l.ſed & ſi de ſua, quia ſic ignorans conditionẽ teſtatoris pariter, adire hæreditatẽ non poterit.

Et ideo tertiò arguitur, & oſtenditur ſic, ubicunque certa qualitas requiritur. ad fundãdam poteſtatem iudicis, poſſe procedere eo modo, quo procedit, non eſt ſatis qualitatem eſſe ueram, niſi etiam de ea iudici conſtet.ita Bart.in l.ſi finita. in §.Iulianus.ff.de dam.infe. & eſt exemplum in conceſſione primi decreti contra contumacem, ut non ualeat, niſi iudici conſtet per acta, quod ſit contumax.tradit idem Bart. in l. multum intereſt.ff.de cond.& demon.latè Aret.conſi.165. col.6.ergo nec ſimili modo ſententiam ferre poterit in caſu præſenti, niſi reproductis, & uiſis, actis cauſæ.

Quartò facit, quia ex breuitate temporis, non uiſis actis lata præſumitur, & ſine cãæ cognitione,

ne, nec rurſum ualebit.cap.ſi. & literis.de reſtit. in integ. Alexan.in d.l.ſed & ſi de ſua. colum. 2. Pau.Caſt.conſi.15.ad fi. ubi.num. 1. plenè Grāma decisio. 59.nu. 1. & notaliàs in l. prolatam C.de * ſenten. & eſt communis * opi.licet nitatur aliquibus leuibus etiam impugnare. Cur.hic, nu. 45.quæ de induſtria aliter nō referam. ergo mul to magis actis non reproductis in caſu præſenti.

Quintò & vltimò, quia ſic videmus etiam qđ acta facta in vno iudicio fidem non faciunt in alio, niſi reproducantur, etiam inter eaſdem pſonas, ut infra, ergo nec in caſu iſto, & pſertim cū ſucceſſor probabilem, & iuſtam ignorantiæ cām habeat.l.qui in alterius.ff.de reg.iu. cum uulgaribus, & ita foret tranſeundum, quod etiam tenuit hic, Ang.plus dicens, quod non aliter praxis ſe habet.

Sed tamen contrarium ex aliquibus ſuaderi poteſt, ut per Alex.Fulg.& Pau.Caſt.tum uel maximè ex eo, quod cum idem iudicium ſit eadēq; inſtantia, & ex eiſdem actis ſit iudicandum. d.l. mortuo.l.proponebatur.ff.de iudi.Bart.in l.meminiſſe.in princ.ff.de offi.procon. & in l.cum & iudices.colum.2.C.de iuramen.calum. & in capitulo à ſimili quod ſemper eſt idem, præſens, pteritum & futurum, Cald.conſ.21.in princip.de præbend. Alia reproductio non uidetur neceſſaria, & ita * communiter Moder.quoque tenuerunt, ut teſtatur Seyſel.

Quod ex eo & ſecundò etiam probari poteſt, & fere idem eſt, quia ſecundum Bal.hic, non poteſt inſtantia tranſire in ſucceſſorem iuriſdictionis, quin etiam tranſeant acta.l.cum apud. in argum.tamen.ff.iu.ſol. l.ſi ut proponis. C.quomodo, & quando ind.

Tertiò adde, nā certum eſt, qđ actorū productio ſit, ut uideantur, & iudex ex eiſdem iudicet. l.illicitas.§.ueritas.ff.de offi.præſid.ſed producta ſemel uideri poſſunt, & à ſe ipſo quidem. l.properandum.§.& ſi quidem.C.de ind. ergo alia reproductio neceſſaria non erit. l.dñs teſtamento. ff.de cond.indeb.cle.auditor.de reſcrip.

Quartò idemmet Bar. paulo infra, & ſic ſibi ipſi contrarius, iſtud ſenſiſſe uidetur, cum dicit conſilium eſſe, ut reproductio fiat, ergo non præceptum, & legis neceſſitas.c.quiſquis.§.quod pcipitur.14.q.1.not. in c. nam concupiſcentiam, de conſtitutio.

Quintò & ultimò, quia certum eſt, cū à iudice ſentētia fertur de ſtilo ſemper dici, niſis actis, ut per Bar.in l.properādum, in §.& ſiquidem.C. de iud.plenè Alex.hic.Item qđ eidem creditur.l. Herennius.§.Caia.ff.de euic. c.in noſtra de renū. & qđ deniq; præſumptio eſt, qđ ea uiderit, ergo reproductio reproducentem non releuabit, nec ēt neceſſaria erit, quia fieri non debet qđ factum non releuat.l.hęc ſtipulatio.§.diuus.ff.ut leg.noca. & profectò, licet aliàs utranque partem tutatus ſim, placet tamen hæc mihi magis nunc contra Bar, quam etiam tenuit Dec.

Nec obſt.adducta ad oppoſitum, qm̄ ſecum reſponſionem habent.nam primum uerū eſt, qđ ex eiſdem actis iudicat, ſed non propterea qđ reproductio ſit neceſſaria, ut probatū oſtenſumq; fuit ſupra.

Nec ſecundum, ſimiliter negamus, ſententiam ſcilicet non uiſis actis, non ualere, ſed dico quod præſumetur acta uidiſſe, iam producta coram præceſſore, ut ſimiliter oſtenſum eſt.

Ex quibus tertium quoq; tollitur, quia antecedēs uerum eſt, conſequens falſum, in caſu noſtro, facta ſemel (ut diximus) productione, nec exemplum eſſe in terminis q.præſentis.

Quartum fallax eſt, quia licet ex breuitate tēporis lata præſumatur ſententia non niſis actis, & abſq; cauſæ cognitione, non tamen cadet hęc præſumptio in q.noſtra, quanquam acta nō fuerint reproducta, ex quo reproductio, non eſt neceſſaria.

Et longè magis ultimum, quia in diuerſis iudiciis id ea ratione receptum eſt, ex quo diuerſæ, etiam ſunt perſonæ iudicum, diuerſaq; tribunalia, hic autem idem tribunal, & iudicium, ac inſtantia: igitur nimirum ſi illo caſu reproductio neceſſaria eſt, iſto autē non. Poſtremò etiā Cur.hic, nu.42.pro ſaluatione Bar.inducit arg. Peruſinorum in c.ex ratione. col.10.de app. ſed * quia debile eſt, & facilè tolli poteſt, non refero, dic ut per eū. Et minus aliud, de quo Ripa, qđ imò ſententia etiam non uiſis actis, ſit aliqua, ſi lata fuerit, quia etiam ſophiſticum eſt, ut poſtea oſtendit clarius Cur.col.6.nec ab re quoque, & ob id calamo occludendum. Pro ſaluatione Bar. igitur erit melius dicere, ut dicit Dec.quod de cōſilio ſit, quodque ipſemet idem ſenſerit, adhuc non tutum, uel quia paulo ſupra innuere uidetur (ut dicebam) quod neceſſarium ſit: uel quia de conſilio dixerit, ideſt conſulo quòd ita fiat, & ſic neceſſariò, ut pronunciatio ualeat, & propterea non uideo quomodo poſſit ſaluari.Cogita.

In ea.glo.ibi, quartò in adminiſtratore, habes
24 †quartam lectu.ad text.ut intelligatur in adminiſtratore, ideſt ordinario, qui totam cauſam cōmiſit, ſeu delegauit cognoſcendam, retenta ſibi diffinitiua, ex quo certum eſt, quod acta prius ter uidere debet. authen.ad hæc.C.de iud.ubi caſus clarus. & ita etiam tranſeunt Bart.Bald.Angel.& Saly.& ex Modern.Riminal.dicens, quod eſt communiter approbata, ſubiiciens declarationem colligi ad d.authē. ad hæc, quòd procedat nō ſolum in cauſa ciuili, uerum etiam criminali.Alex.Iaſ.Dec.& Seyſe. ne uerbum quidem, & ita [illegible]iam tranſeundum foret.

Sed tamen ad multa hoc quoque caſu aduertendum eſt.Primò non poſſe applicari ad tex. noſtrū, in quo nullibi eſt facta delegationis mētio.

Neque ſecundò probari in d.authen. ad hæc, ex quo (ut inquit Purpur.) bene ibi dicitur, qđ ter cauſam ipſam debet audire, ſed non quòd alia actorum uiſio ſit neceſſaria.

Ad.ſit Ripa tertio, quod licet ibi dicatur ad-
huc, quod adminiſtrator aliqua per conſiliarios
ſuos expedire poteſt, non tamen dicit quod cau-
ſam delegauerit.l.1.& per totum.C.de aſſeſſ.

Quartò, quia præſupponit delegationem cau
ſæ criminalis ab ordinario fieri poſſe, quod tamē
non eſt uerum.l.1.ff.de offic.eius.

Imò quinto & ultimo loco, quod Bar.glo.in-
tellectum ſequutus, ſibi ipſi contrarius uidetur
hic, & ſupra in 2.opp.

Quorum primum pro rei ueritate uerisſimū
eſt, ſed ad alia reſponderi facilè poteſt, & dici ad
ſecundum, quod audiendo uidet, quoniam ne-
gotiorum merita partium aſſertione pandūtur,
l.fi.C.ſi p nim, uel alio mo. vel quod hoc ipſum
omnimodo neceſſarium ſit, & ſubaudiendum,
ex quo aliàs ſententiam ferre non poſſet. c.iudi-
cantem.35.quæſtione 1. l.prolatam. & ibi not.
C.de ſenten.

Non obſt.tertium, quia imò dicit, ut ex uer.ſe
quen.colligitur, iuxta no.in l.utrum.ff.de pet.hæ
red.& ita d.tex.intelligit idem Bar. in l.ne quic-
quam.in §.ubi decretum.ff.de off.procon. nu.8.
vel dic, quod glo.aliter locuta ſit, commiſit ſeu
delegauit. Quartū fallaciam habet, & ipſemet
Ripa ſentit, quia imò uerum eſt ſi fiat, quo ad co
* gnitionem, d.l.1.(& eſt * communis opinio) ff.
de off.eius. Nec quintum uerum uidetur, quia
in 2.opp.Bar.aliter loquitur, & non quando cau
ſa cognoſcenda alteri commiſſa eſt, mittentes qđ
alia rōne dicto caſu ēt damnatus eſt, ut diximus
ſupra, & maximè in figuratione caſus.

In ea.glo.in fi.quintum & ultimum habes In
25 tellectum, quod tex.iſte † loquatur de publica-
tione teſtium examinatorum ſecretè, quā iudex
mandat fieri, & copiam dari partibus, uel in ciui
li cauſa loquamur, uel criminali, qui optime pro
batur in iuribus in ea alleg.inducendo, ut in 1.le
* ctu.& eſt communiter * approbatus, ut hic te-
ſtatur Purpur.ſed (ut dixi alias) generalitatē tex.
reſtringit, & diuinat cum aliis, ex quo de teſtib.
deq; publicatione ipſorum nullū eſt ī eo uerbū.
Addit plus Ripa, quod in criminalibus non fit
publicatio, cum proceditur per inquiſitionem.c.
cum clamor.de teſti. nec in cauſa matrimoniali,
c.cum in tua, eo.tit.nec in curia mercatorum, u-
bi proceditur de bono & æquo, & non conſide-
rantur apices iuris.l.ſi fideiuſſor.§.quædam.ff.
man.Abb.in c.conſtitutis.de teſti. Et tñ conſtat
Liſtam in prædictis omnibus locum habere.

Quibus nihilominus (niſi alia obſtarent) re-
ſponderi poſſet & dici, uera eſſe, ſed non conſi-
derari, quoniam lex ſe adaptat ad ea, quæ frequē
tius accidunt.l.nam ad ea.ff.de legi.l.4.§.1.ff.de
fideicom.lib.Bar.in l.fi.col.3.C.de ſent.pa. Bald.
conſi.119.column.1. Gallian. in l.centurio, pul
chrè.colum.61.de uulg.& pup.ſubſt. & ideo ad
propoſitum uidemus, quod acta omnia edenda
ſunt, quia publica, & tamen aliqua etiam ſunt,
quæ edi non debēt, ut interrogationes teſtium,
allegationes iuris, & indicia ad informationem
curiæ, & ut in 1.lect.latius, & ut hic per Dec.nu
me.19.20.21.atque alios. Adde ut refert Dec.
Seni.quod ita hanc glo.primus notauit Franciſ.
Tigrini preceptor Bar.atteſtaturq; Seuer.ſic aliàs
hic fuiſſe iudicatum de conſilio Iac.de Are. & a-
liorum Doct.& idem Dec.dum legeret Piſis quē-
dam notarium in hoc crimen hac ratione inci-
diſſe.Idemq; Cur.poſt iſtos, & fuſius de materia
in l.geſta alleg.hic, per Bar.C.de re iudic.& ſic ex
his uides, quod licet intellectus primus gl. quar
tus & quintus ſint communes, ad text.tamē ap-
plicari non poſſunt. Vnde poſt Pau.Caſt.& Ale-
xand.in l.quædam.in prin.ff.de eden. idem Pur-
pur.dicebat, quod Fauſtus, de quadam falſitate
26 conqueſtus eſt, cōtra eum cōmiſſa, † uolebatq;
originalia regiſtra curiæ inſpicere, ut appareret
ueritas, & ſic realem tātum exhibitionem fieri,
habuit recurſum ad Imperatorem, qui reſcribit
quod iudex iubebit exhiberi ad inueſtigandam
ueritatis fidem. Et eſt coloratus, ſed dicam ego,
quod diuinat. quis enim hoc ipſum reuelauit ſi
bi, ut inquit Cyn.in l.aduerſus. C.de non nume
ra.pecun.

Præterea ſi de falſo ageretur, utiq; dixiſſet lex,
ut alibi in l.tranſigere.infra de tranſac.uerū falſi
nulla eſt mentio in ea, ergo. Et quia ultimo loco
neceſſarium non erat, ut haberet recurſum ad
Principem, cum hoc ipſum ab ordinario poſſet
conſequi.l.2.ſupra, ut lite pend.arg. in l.1.C.de
Theſau.lib.10.facta mentione quoque non mō
do criminalium actorum, uerum etiam ciuiliū;
ex quo planiſſimus intellectus uidetur, ſi dixeri-
mus, quod cum ſupra in l.1.dictum ſit generali-
ter, de rationibus, quod reus eas non edit actori,
ad originem petitionis fundādam, niſi ex cauſa,
conſultus Imp.quid iuris eſſet in actis, reſpōdit
generaliter in his ſecus eſſe, qm̄ cū publica ſint
tā criminalia, quàm ciuilia, cuicunq; edi debēt,
dummodo eius intereſt, & hoc ipſum iubet ſem
per, ſeu iubebit iudex, ad inueſtigandam ueri-ta-
tis fidem. uel etiam ut per Paul.Caſtr. in figura-
tione caſus.

Alium intellectum quoque tradunt quidam
hic Repeten.ſcilicet de Vico merc.aume.29.ſed
quia cæteris deterior eſt, & ut alii quinque gl.no
ſtræ, diuinatiuus, ipſum aliter non refero, & hæc
ſufficiant.

Sequitur glo.fin.ex qua primum habes (diui
ſione enim facilis eſt, ut in ea) quod exhibitio a-
ctorum officio iudicis fieri debet, uel condictio
ne ex hac lege, & ſecundum diuerſas poſitiones
27 (ſubiicit) uel ipſi, uel actori, uel reo: † quod
ultimum cum à ſupradictis pendeat, non aliter
diſcutiam, ſed quo ad primum tantum dicam
uerius eſſe officium iudicis dari, quoniam (ut
dicunt omnes) uerba ad iudicem diriguntur,
loquiturque lex de actis, habentibus fomen-
tum à iudice. lege, ſi furor.uulga.C.de collatio-
nib. capitu. quoniam contra.de prob.& dictum

fuit

fuit in l. præcedenti ſatis, & in c. not. ſupra. Et ſi replicaretur, quod imò fomentum habent à notario, qui ea ſcribit, d. c. quoniam contra. Reſpõde (ut ſupra) quod ſcribit de commiſſione iudicis, ibidemq; no. & benè, & in c. ſtatutum. in §. notarium. de reſcrip. in 6.

Et ad propoſitum atq; tertiò datur tantum officium iudicis, quia condictio ex lege eſt remedium ſubſidiarium. l. 1. ff. de cond. ex lege, quod non competit, ubi de alio eſt prouiſum, ut ibidẽ, & per glo. in l. ſi quis argentum. in §. fin. C. de dona. Bart. in l. fin. in §. & ſi præfatam, colum. ſi. C. de iur. delib. ſed hic prouiſum erat uirtualiter & implicitè, licet non expreſsè, quia text. dicit, is apud quem inbebit, ergo.

Et nota, quod loco actionis ſuccedit c. 2. de offi. iud. Rota deciſio. 4. col. 2. in nouis, & ita trãſeunt ✱ communiter doct. glo. reprehendentes, maximèque eſt ex hoc mirandum, quomodo Cur. Senior hic inaduertenter dixerit, quòd omnes nemine excepto cum glo. tranſeunt, quod officium iudicis detur, & condictio ex lege, & nõ eſt uerum. Officium iudicis etiam perſonalis actio dicitur: probo, quia in beneficiis eccleſiaſticis, quæ petuntur officio iudicis, nõ contrahitur uitium litigioſi, ut eſt regulare in actione perſonali, ergo officium iudicis huiuſmodi, quoniam aliàs contraheretur ſecundum Bald. in auth. litigioſa. C. de litigio. Bart. in l. ſi tertius. in §. 2. colũ. 3. ff. de aqua plu. arcen. ergo ceſſabit condictio ex lege. l. in cauſæ. ff. de min. tamen alia ſolidiora ſunt, ex quo non eſt propriè actio perſonalis, cũ obligationem præſuppouat, & officium iudicis non. l. qui per colluſionem. §. fi. ff. de ac. emp. ſed quodammodo perſonalis, ut in d. locis no.

Verum difficultatem moueo pro ſaluatione glo. quod duo hæc remedia concurrant, ex quo utrunq; extraordinarium eſt. l. cum filiusfamilias. ff. ſi cer. pet. præalleg. l. 1. ff. de cond. ex leg. & probatur ad propoſitum in l. in prouinciali. ff. de no. op. nun. & eſt exemplum in actione in factũ ſubſidiaria, quæ datur ex æquitate. l. quotiens. ff. de præſcrip. uer. ut officium iudicis. & no. in l. 1. ſupra eo. Et in minore, cui utraque uia extraordinaria ſuccurri poteſt, ideſt reſtitutione in integ. & ex clauſula. ſi qua mihi iuſta cauſa ſubeſſe ui detur. l. fi. & ibi Bart. in princip. C. ſi mi. ſe maiori dixerit. qui idem dixit quoque in l. 1. in §. ſi curator. in princ. ff. de eo qui pro tu. er maximè, quia intereſt noſtra habere plura remedia, & actiones, quibus nobis ſuccurſum ſit. l. non eſt nouum. ff. de act. emp. l. ſi domus. ff. de ſer. urba. præd. Bald. in l. certum. column. 3. C. unde cognat. Imò dicit Bartol. in l. ſi maritus. prima, in §. 1. in princip. ff. ad legem Iul. de adulter. quod quando duo ſunt auxilia ad eundem effectum tendentia, non refert qualiter intententur.

Vel dicamus (ad quod aduertit Cur. Seni.) qđ officium iudicis (& erit alia difficultas) detur, ut fiat exhibitio, & ſi non fiat, condictio ex lege, uel actio in factum ad intereſſe. l. ſi quis ex argẽtariis. §. ex hoc edicto. ff. de edend. l. 3. §. penult. ff. ad exhiben. l. 1. ubi glo. iudicio. ff. ſi quis ius dicen. non obtemper.

Vel & ultimò (ſitque tertia difficultas) quòd nec officium iudicis detur, nec condictio ex lege, ſed actio in factum, quoniam edictum eſt pręceptiuum. l. obligamur. §. lege. ff. de act. & ob. ſeu tit Ripa hic, in prin. legis, præſertim cum editio ſine cauſa fiat, ad differentiam rationum, quæ debent edi cum cauſa. l. 1. ſupra eo.

Et urgent prima facie, ſed ad primum dici poteſt uerum eſſe in exemplis prædictis, non hic, ex quo condictio eſt magis extraordinaria, quã officium iudicis. imò (ut ſupra dictum eſt) qđ ſubſidiaria potius appellatur. quodq; plenius officio iudicis agenti prouidetur, quàm condictio ne ex lege, ut omnino ceſſare debeat. l. ſi filius, & ibi Bald. & Paul. Caſt. C. de inoffi. do. quem text. dicit ad idem no. & inducit Iaſ. in d. l. in prouinciali. colum. penult. & eſt argumentum optimũ in l. ſi apud. ff. de min. & in l. p minorẽ. ff. de iud.

Nec facit regul. l. non eſt nouum, quam confirmat Alexand. & rationem aſſignat in l. ſingularia. colum. 4. ff. ſi certum pe. quia procedit, ubi prouiſio facta reperitur à lege ut ibi: uerum hic de ſolo iudicis officio prouidetur, ergo.

Vel in cauſis non lucratiuis, ut per gloſ. in l. ſi mihi & tibi. in princ. ff. de leg. 1. hic autem de lucro agit, qui acta ſibi exhiberi cupit, igitur locũ non habebit reg. prædicta. Vel quod licet interſiragentis, non tamen ſemper & generaliter eſt uerum, habenti actionem aliam eſſe dandam. l. poſthumus. §. fi. ff. de inof. teſt.

Minus facit rurſum doctrina Bartol. in d. l. ſi maritus, fundata in l. Gallus. in §. ſi. eius. ff. de lib. & poſthum. quia & ipſa quoque intelligi debet caſu, quo ſit facta prouiſio à lege, exemplificando in inquiſitione, & accuſatione, ut per eũ, ubi in caſu noſtro prouidit tantùm de ſolo iudicis officio, quod huiuſmodi eſt, ut condictione ex lege aliter non ſit opus, oſtenſumque eſt ſupra ſatis.

Quo ad ſecũdam principalem difficultatem, dico nec ſubſiſtere poſſe, ut detur condictio ex lege, uel actio in factum ad intereſſe hic, qa põt haberi recurſus ad principem, & eſt rationabile, ex quo inſtrumenta ſunt publica. l. 2. C. ut lit. pẽ. in rationibus haud conſiderabile, igitur actione in factum opus fuit. d. §. ex hoc edicto.

Quo ad tertiam & ultimam dico, & ſi pceptiſ legis ſit, qđ tñ oritur officium iud. ut ibi per Bar. & maximè cum cauſa, ad inueſtigandã ueritatis fidem, ſicuti & in rationibus in d. l. 1. Pau. Caſt. conſi. 73. in prin. uol. 1. & conſi. 80. col. 1. eo. lib. & ſignanter. d. l. ita declarando, & l. qui liberos, ff. de ritu nup. tradit Bal. in l. ſi ſocer. ſ. ſi. prin. ubi & plenius Alex. ff. ſol. mat.

In ea. glo. ibi, ſed uidetur. fortiter opponit, arguendo hoc modo, fiſcus eſt priuilegiatus, &

O 2 longe

longè magis quàm pupillus, quia ille in rationibus fiſcalibus compenſationem nõ patitur, iſte autem ſic in pupillaribus, l. ſi tutores, & ibi Bal. pulchrè. C. de compen. uerum fiſco acta criminalia non eduntur. l. 2. §. diuus. ff. de iu. fi. ergo multominus priuato, quia ſi de quo magis ineſſe uidetur, & non ineſt, ergo nec de quo minus. ca. ſi Paulus. 32. q. 5.

28 Cui difficultati gloſſ. reſpondet bifariam.† & primò quod ille tex. non de actis, ſed de aliis inſtrumentis loquitur, ita ut ciuilia edantur, criminalia non, ex quo pecuniariter non intereſt, nec poſſunt uerba negari, tam in prin. §. quàm ĩ verſ. item diui, ubi idem probatur, ſumpto arg. etiam ex eo, quod habetur in l. ſi liber. ff. ad exhibẽ. ubi ita demum datur actio ad exhibendum, ſi agẽtis pecuniariter interſit, aliàs non. puta ſi agatur de exhibẽdo libero homine, & clarius in d. §. diuus, in uerbo agatur, quod ad exhibendum non agitur, pro inſtrumentis in actionibus criminalibus, nec actione in factum, ex quo pecuniariter

* non intereſt. & eſt ſol. cõis, * ut Ripa teſtatur.

Contra quam tamen facit, quia ſi ut inqt Iaſ. & alii, & de quo in rub. ſupra eo. appellatione inſtrumentorum ueniunt acta ẽt in materia ſtricta & pœnali. l. 1. ff. de fi. inſt. no. Bat. in l. in fraudẽ. ĩ §. neque. ff. de iu. fiſ. non poteſt dici aliud in actis & aliud in inſtrumentis. Et præcipuè ẽt qñ non ueniret, quia ſolum diuerſificat caſum, ut inqt Imo. in l. 1. in §. 1. col. 4. ff. de public. imò text. in l. ſi libertus minorem. ff. de iur. pat. & ideo Bart. in d. §. diuus. ait, quod hoc dicere nihil eſt. col. 1.

Sed facilè defendi poſſet & dici, quod licẽt regulariter id uerum ſit, nõn tamen in materia editionis procedit, ex quo acta publica ſunt, ut hic, & publicè intereſt ea exhiberi. l. ita uulneratus. ff. ad leg. Aqui. in inſtrumentis haud cõſiderabile, quia tunc de intereſſe priuato agitur, & oportet quod facta ſint (ut Rimi. quoq; ſentit & benè) dño mandante. l. prætor ait. in prin. ff. de eden. ex quo tollitur aliud, qm̃ diuerſificat caſum, & põt ex his diuerſitatis ratio aſſignari. Quib. accedat ẽt qđ acta cõia ſunt, ut hic, & in l. 1. C. ut lite pẽ. dictumq; eſt ſ. inſtra aũt non niſi producũtur. c. qm̃ contra. & ibi Inno. & alii, de prob. Et qđ differant probatur denique in l. qui accuſare, infra eod. in ſui generalitate, ubi nec iuris, nec æquitatis rõ permittit, ut poteſtas fiat alicui inſpiciendi aliena inſtra, quibus tñ uſurus non ſit, qm̃ tũc eſſet ſecus. l. 1. §. edenda. ff. eo. Et nihilominus paſſim quiſq; ad acta admittitur, ut ſibi exhibeant, & latius, ut dixi etiam in 1. lect. & ita eſt tranſeũdum, nec uideo ſtantibus his, quo modo hæc ſolu. ſit communiter reprobata, ut quidam reper. de quibus etiam ſupra hic inaduertenter dicũt, per tex. in l. ne quiſquam. ff. eo. quãquidem in ciuilibus id ipſum uerum ſit, & non in criminalibus dictumq; fuit ſatis in l. 1. ſ. eo.

Secunda nihilominus eſt eiuſdem glo. noſtræ ſol. quod ſpeciale ſit in fiſco ei nedum ciuilia, uerum ẽt criminalia inſtrumenta exhiberi debere. ſed quod inter hæc ſit differentia, ut ciuilia præſumantur ſubtracta, niſi exhibeantur poſſitq; agi furti, ſed non ſi criminalia fuerint, nos autem de actis, & ſic in hoc eſt eadem cum prima.

Falſa tamen & nõ tenenda in duobus. Primò dum præſupponit criminalia edi debere, de directo contra d. uer. item diui. ibi, non ſi de capitali cauſa agatur, & cõtra regulam l. nimis graue. C. de teſti. ut Bat. hic dicit, & in d. §. diuus.

Sed cogita, quod in ciuilibus hęc ratio locum etiam habet, & tamen editur. l. ne quiſquam. ff. eo. & dic primum magis urgere, quod etiam cõ-

* muniter * tenetur, ut hic per Dec. nu. 41.

Scdò, quia nec uerum uſ, ſi ciuilia non exhibeantur, quod furti agi poſſit, ex quo hoc non dicit tex. ſed contrarium potius, qđ hæc ſubtractionis præſumptio nõ nocet, niſi in cauſa mota, ſed ſi ageretur furti noceret ẽt in alia, quia condẽnaretur ex p̃ſumptionibus, & ĩ actione furti & malè, ut ibi, & in l. abſentem. ff. de pœn. & per eundem Bat. in d. §. diuus. qui tamen ſubiicit ibi, & hic, quod ſol. hæc poſſet ſaluari in caſibus, in quibus ſerui contra dominum torquentur. l. 1. l. interrogari. C. de qõ. qm̃ in illis compelletur etiam contra ſe ipſum inſtrm edere, & rurſum malè, non ut dicit Rimi. ſatis confusè locutus, quę ob id non refero, ſed ex eo tãtum, quia iſtud ipſum nõ eſt regulare. d. uer. item diui. & nihilominus glo. intellexit regulariter edi ſibi tam criminalia, quàm ciuilia, contra illum tex. & ſic ſaluari non poteſt. Niſi ſimpliciter dicamus, ut in 1. qđ hæc in actis loquatur, illa uerò in inſtrumentis.

Tertiò reſpondet ẽt Bart. hic, & in d. §. diuus, qđ acta criminalia fiſco eduntur à notario, uel à tertio, ut in l. noſtra, non autem ab ipſo reo, ut in contrario. pro qua ſol. adhuc reg. prædicta facit d. l. nimis graue. C. de teſti. & quia editio fit tantum, quando ſerui torquentur contra dominũ, l. 1. C. de qõ. quorum primũ nõ ſubſiſtit, ex quo (ut ẽt proximè dicebam) d. regula in ciuili pariter procedit, & tñ fiſco editur. l. ne quiſquã. ff. e.

Scdm placet, licẽt aliter inducat Bart. q̃ faciat Cur. hic, nu. 61. pro ſaluatione ſecundæ ſolu. glo. & tunc malè, oſtenſumq; eſt ſatis ſ. nec repeto. Et ad propoſitum confirmatur Cur. inductio, quia exceptio in caſu, firmat regulam in nõ exceptuatis. l. quæſitum. §. denique. ff. de fun. inſt. inſtroq;

* leg. & ita * oẽs ferè tranſeunt, tenendaq; eſt uel 1. ſol. glo. uel iſta Bar. q̃ idem Cur. confirmat per regul. l. q accuſare. infra eod. in ſui generalitate. nec placet, quia dici poſſet (ſi alia iura non haberemus) in fiſco non procedere, ex quo dicit etiam generaliter lex, graue nimis eſſe, quod arma ſumantur de domo rei. d. l. nimis graue, & tamen fauore fiſci ſumuntur. d. l. ne quiſquam.

Secundò confirmat, quia poſitioni criminoſæ quis non compellitur reſpondere, ne ſuam detegat turpitudinem. l. aliàs, & ibi notat. ff. de iureiurando. ergo multo minus edere, ex quo lex

facilius

facilius admittit, quem aliàs compelli poſſe ad reſpondendum poſitionibus, quàm ad edendũ, ut per eum, & no. etiam in c. 1. & 2. de cõſe. in 6.

Quod etiam tutum nõ eſt, nec termini pares, ex quo acta ſui natura communia ſunt & publica, & conuenientius, quod edãtur, quàm quod poſitioni reſpondeatur, & ſic non concludẽs, q̃a non tenetur reſpondere etiam ſi ciuiliter agatur rõne prædicta, & ut no. in c. ſuper his, de accu. & in c. iux. de procu. & tñ (ut dictum eſt) in ciuilibus fit editio, præal. l. ne quiſquam. Imò qđ poſitioni criminoſæ plerũq; etiam iudicis officio cogitur reſpondere, ut per Ang. in l. ampliorem. in prin. C. de app. latè Nat. in cle. ſæpe. in §. & quia, colum. 7. de uerb. ſig.

Tertiò confirmat per text. in l. non puto. ff. de iure fiſci, ſecundum intellectum Fulgo. ut refert Alex. in l. 1. in prin. ff. ſolu. matri. ubi in dubio in cauſis criminalibus contra fiſcum iudicandum eſt, ergo multominus ſibi edendum: & d. intellectum probat etiam Iaſ. in l. de die, ad fi. ff. qui ſatiſd. co. Sed nec iſtud placet propter uarietatem lecturarum. d. l. non puto, & quia communiter ignoratur, quod multipliciter exponitur, ut inquit Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. & etiam quia in fine cauſæ magis reo quàm actori fauetur, promptioraq; iura ſunt ad abſoluendũ, q̃ ad condemnandum. l. Arrianus. ff. de ac. & oblig. in prin. uerò magis actori. d. l. de die, & ibi not. ideo ſtant iſta ſimul etiam ſm intellectum Fulg. quod ſit in dubio contra fiſcum iudicandum, & tamẽ eidem agenti fiat editio in principio iudicii.

Imò quod ibi generaliter locutus eſt Iurecon. quod non delinquit, qui in dubiis quæſtionibus contra fiſcum reſpondet, ipſius ratione poſthabita, ex quo uult princeps, imperium augeri potius hominum adiectione, quàm pecuniarũ copia. l. cum ratio. §. ſi plures. ff. de bo. dam. Et ſi facit hoc modo conſiderabile eſt etiam in editione, ne eidem fiat. & ad propoſitum quoque eſt argum. in l. abſentem. ff. de pœ. & in §. cogitatio. in Auth. ut iud. ſi. quoquo ſuffr. & in l. ampliorẽ. in prin. C. de ap. & i Auth. ut diui. iuſſio. in prin. & in l. fi. ad fi. C. de quad. præſcrip.

Vltimò confirmat, quia fiſcus utitur iure priuati. l. item ueniunt. §. in priuatorum. ff. de petit. hær. l. quod placuit. ff. de iure fi. Barba. plenè in c. 1. col. 19. de proba. & quia non eſt lex, quæ hoc dicat. Sed poſſet replicari, quod eſt ratio l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excu. tut. quia editur in ciuili. d. l. ne quiſquam, & uidebatur dicendũ edi debere etiam in criminali. d. l. abſentem. ff. de pœ.

Tamen (ut diximus) cum Bat. transeunt communiter * Docto. & ita etiam Alexã. conſi. 132. col. ult. uolum. 1.

Sed adhuc contra Bart. faciunt aliqua. Primo tex. in d. uer. item diui, excipiens ſolum cauſam capitalẽ, ut fiſco non edatur, ergo ſi ẽt criminalis fuerit non capitalis ſecus, puta qa pœna ueniat applicanda fiſco, ẽt pecuniaria iuxta glo. in l. 3. in §. 1. ff. de ſep. uio. differuntq; ualde, qa primo caſu licèt unicuiq; redimere ſanguinem ſuũ qualitercunq;, ut inquit Rimi. l. 1. ff. de bon. eo. q ſibi mor. cõ. ſecundo aũt non. l. trãſigere. j. de tranſa.

Qđ prima facie urgere uidetur, ſed nihil eſt & facile rñderi põt, ut hic p Curt. diximusq; nos ẽt in 1. lect. Et nouiſſimè, qđ licet cãm capitalẽ excipiat, non ppea firmat in nũ capitali fore ſecus, qm̃ utroq; caſu ad uindictã agitur, & non eſt in conſideratione cõmodũ pecuniariũ: unde cũ nũmariã cãm. i. intereſſe priuatũ, & familiare à cã capitali diſtinxerit, q̃ publicũ reſpicit, & hoc idẽ in criminali non in capitali conſiderabile ſit, dicendũ eſt gñaliter, edi non debere. & pro hoc do tibi in ſimili tex. in l. interdũ. ff. de pub. iu. & probo, quia ſi duo ſint eandẽ rõnem habentia, & unius fiat mẽtio in lege, id ipſum exemplariter fieri ur, non reſtrictiuè. l. Imperiũ. ff. de iur. om. iu. Bal. ĩ l. de q̃bus. col. 14. ff. de legi. & ideo exẽpla non reſtringunt reg. §. hactenus. Inſti. de grad. l. dãni infecti ſtipulatio pertinet. ff. de dam. infe.

Scđò contra Bart. facit gñalitas. d. l. ne q ſquã. cui adhuc idem Cur. reſpondet, qđ p d. §. diuus, declaratur, nec diſplicet. l. nõ eſt nouum. l. ſed & poſteriores. ff. de legi. c. ſup q̃onum. in prin. de offic. de. Et qñ ẽt d. §. nõ haberemus, rõe tñ reſtringi deberet, ut p Bal. in l. pactum. col. 2. C. de coll. l. q̃uis. cum ſim. ff. de in ius uo. & ſm Cur. ſenſus eſt, qđ d. l. in ciuilibus procedat, non in criminalibus, & bñ dictum eſt ẽt ĩ. Verũ dubito, qm̃ delatoris mentionẽ facit, qui eſt criminis denũciator: ſed nihil eſt, qm̃ de delatore intelligitur propriè. i. bonorũ uacantiũ denunciatore, & ſic ciuiliter non criminaliter. l. 1. ff. de iu. fi. l. intra quatuor. ff. de diuer. & temp. præſcr.

Tertiò contra hãc cõem ſol. ob. doct. eiuſdem Bar. in l. quemadmodum. C. de agr. & cẽſ. li. 10. qñ de delicto puniẽdo agitur, qđ iſtud ipſum publicam reſpicit utilitatem, uidetur mihi quod ſit caſus tritus in l. ita uulneratus. ff. ad leg. Aqui. & in c. ut famę, de ſent. excom. ergo de cauſa ciuili ad criminalem fiet extenſio. In cuius ſol. non parum adhuc laborat Curt. & ſolo hoc uerbo tolli poterat, antecedens uerum eſſe, conſequẽs uerò falſum, ex quo ſic reperitur à lege deciſum, ſm quam iudicandum eſt, & nõ diſputandum. c. in iſtis. 4. diſt. l. 2. C. de cri. ſac.

Vltimò ob. qa ſi in criminalibus reus torquetur. l. fi. ff. de q̃ó. multo magis debet ad edendum cogi. Rñdet rurſum Cur. uerum eſſe in caſibus ĩ quibus torturę ſubiicitur, ſeu ſubiici põt, p æq̃parationem, quam facit Bar. qñ ſerui torquẽtur, ut in l. 1. & in l. interrogari. C. de quæſtio.

Sed cogita, quod æquiparatio eſt in caſu ſpeciali, ut editio fiat tunc, quoniam etiam ſerui (ut dixi) torquentur, nec ad regulam inferri poteſt. l. ius ſingulare. ff. de legi. quod ſic etiam dici debeat, ubi præcedentibus inditiis ad torturam deuenitur, quoniam ob. text. in dicto uerſiculo item diui. Igitur reſponde tu aliter, qđ ſi inditia

præcedunt conuenit, ut torqueantur, & plerunque etiam cõdemnetur. c. affer te mihi gladium, de præſump. latè ſcriben. in l. 1. ff. ſi cer. pet. Alexand. conſil. 53. colum. 2. uolum. 1. ſed non, ut ſimpliciter edendo acta, ſe ipſum perdat, & eſt uera reſponſio. l. Imperatores. ff. de tut. & ra. diſt. c. quis aliquando. §. non tibi dico, de pœn. diſt. 1. Bald. hic, col. 3. licet ad aliud. Nath. in cle. ſæpe. in §. & quia. colum. 7. de uerb. ſig. duas alias reſponſiones tradidi in 1. lectu. ſed quia hæc defenſata eſt & uera, & 1. etiam communis (ut dixi) eas aliter non referam.

Adde tñ ſupradictis, quod cauſa criminalis dicitur, quanquam pœna pecuniaria ſit, dummodo ueniat applicanda fiſco, quod ita etiam p glo. in d. l. 3. dixit Bart. in l. 1. in fi. ff. de legi. & in l. fi. in princ. ff. de priua. de. & in l. licitatio. in §. quod illicitè. ff. de publ. & Bal. in l. fi. in prin. C. de fruc. & lit. expen. & Rom. conſi. 152. in prin. & Ang. in tract. malefic. in uer. & ad querelam. col. 2. & Veronen. caute. 51. ad fauorem creditorum, & pro decipula. l. plerique. ff. de in ius uoc. in prin.

In ea glo. ibi, & nota, habea, quod licet cuicunque petenti acta, tam criminalia, quàm ciuilia, quia publica ſunt & communia exhibenda ſint,
29 ut ueritas inueſtigetur, id tamen iudicis † ꝓpriũ eſt, quod ſatis ſuperq; oſtenſum eſt ſupra.

Adde nouiſſimè, quòd de aptitudine diſponit lex, iudex autem de ueritate diſputat. l. Arethuſa. ff. de ſtat. homin. Bald. in l. 1. column. 1. ff. de teſtament. & profectò in ore habere debet iudex ſemper quod dicitur in l. cum ita. ad fi. ff. de condiction. & demonſtratio. uerbum illud dei, Verum amamus: cum nec aliud ſit deus, quam ueritas, ut Ioan. 14. & in Auth. de inſt. cau. & fi. in princ. & dicit idem Bald. alibi, in l. ſi irruptione. ff. fi. regun. quod ordo iudiciorum inſtitutus fuit ad notionem ueritatis, quę eſt ſuper omnia, & omnia uincit, & benè: legiturq; 3. Eſdræ c. 4. & ad q. infert hic Bart. notab. dicitq; Piſis fuiſſe diſputatam, an iudex maleficiorum, poſſit ſuper accuſatione examinare teſtes a parte non produ-
30 ctos ex officio. † Et concludit breuiter, quod ſic, ſe remittendo ad dicta per eum in l. 4. in §. hoc autem iudicium, nu. 5. ff. de dam. inſe. & uidetur
* eſſe communis * opin. non generaliter tamẽ intelligenda, ſed limitatè, quod pro abſentibus tãtum, hoc ipſum ſibi permiſſum ſit à lege, ut in auth. qui ſemel, & ibi Bart. met. nume. 3. C. quo mo. & quando iud. & in l. ampliorem. in §. 1. C. de appel. & in ſpecie hic Rimin. Et ſi diceretur, ut hic rurſum dicit Ripa, quod in d. iuribus non probatur: non in d. auth. qui ſemel, quia ex deductis & probatis ueritas perquiri poteſt, & minus in d. §. 1. quia uerba intelliguntur ibi, ut ſuppleat de iure, quia replicabo, quod imò optimè ex uerbis ibi poſitis probatur, quodq; ſic exponere, eſt dictam legum generalitatem reſtringere, & officium iudicis, quod latiſſimum eſt. l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. & quia ſic forent aliàs de in-dubitabili. l. prolatam. C. de ſenten. l. 1. C. ut quæ de. aduo.

Item & ſecundò intelligitur prò accuſato examinari poſſe. l. ſi non defendantur. ff. de pœn. nõ pro accuſatore, quoniam tunc aboletur nomen rei. l. libellorum. §. fin. ff. de accuſ. & firmat idem Bar. in d. §. hoc autem iudicium. nu. 8. aliquid in l. quid ergo. i §. pœna grauior. colum. 3. ff. de his qui not. infa. & conſi. 107. in prin. & eodem modo ſi procedatur per inquiſitionem: quoniam omnino fama eſt loco accuſatoris. c. qualiter, & quando, de accu. & in ſpecie Aret. conſi. 80. col. 2. & Bald. hic, in princ. & hoc idem nil aliud eſt, quàm quęrere de innocentia ipſius rei, quæ ſemper tuenda eſt, undecunq; clarueris, & maximè ab ipſo iudice. & ita etiam dicit Bal. conſil. 158. ad fi. uolum. 1. & Alex. in l. exigendi. col. 2. C. de procu. imò quod facilior eſſe debet hoc caſu iudex, quàm in ciuilibus, quia de maiori præiudicio tractatur. idem Alex. in l. fi. colum. pen. ff. de fer. & ſi in criminalibus hoc idem eſt, ꝓdictaque omnia locum habent, quia de publica utilitatè agitur, deq; innocentia iuſtificanda, pro qua lex multum laborat. l. abſentem. ff. de pœn. d. l. ſi non defendantur. l. 1. §. ſi. ff. de quæſtio. non deberent habere locum in ciuilibus. l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudi. & tamen habent, ut p Bart. in d. auth. qui ſemel, & in d. §. hoc autẽ iudiciũ. nume. 7. & 8. & probatur in iuribus ſupra alle. nec obſt. text. in d. §. & ſi quidem, quia loquitur in abſente contumace, ut ſupra dictum eſt in 2. lect. glo. præcedentis. & not. Bald. in d. l. ampliorem. in princ. aliquid Bar. in l. 1. nu. 2. C. ut q̃ de.
* aduo. & * ita tenent omnes.

In ea. glo. ibidem, alia determinatur quæſtio, quod teſtis debet deponere pro utraque parte. & nimirum, quia ita etiam iurat. c. hortamur. 3. q. 9. neq; eſt à forma iuramenti recedẽdũ. c. ad noſtram. de iureiu. Bald. in l. 1. C. de ſent. quæ ꝓ eo. Et quia ſignanter ad examen adhibetur utriuſq; partis, ca. non ſanè. 14. q. 5. plenè gl. in c. fraternitatis, de teſti. & ita tranſeunt omnes.

Et poteſt ſecundum Bald. hic, in princ. quem Pau. Caſt. Fulg. Alex. Iaſ. & alii referunt, notabili-
31 ter inferri, ſi depoſuerit † pro una parte, & pro alia interrogatus dixerit nolo reſpondere, quod ei fides non adhibebitur, & bene, ex quo doloſè ueritatem ſupprimere uidetur.

Sed ultra eum dubito ne teneatur falſi. l. Paulus. ff. ad legem Corn. de fal. c. olim. de reſcript. c. 1. de cri. fal. ſentit Bald. in d. c. fraternitatis. ad fin. & Feli. in c. 1. in princ. de teſti. cogen. quod debet puniri criminaliter, & ciuiliter ad intereſſe parti, poſt eundem Bald. in l. nullum. C. de teſti.

Vel dic, quòd teſtificari cogatur in ciuilibus, in criminalibus nõ, quia de dolo manifeſto non conſtat. Imò quod indiſtinctè noluntaliqui cogi poſſe. c. 1. de teſti. cog. l. ſi quando. C. de teſtib. & præcipuè Crot. in tract. de teſti. in 5. par. colum. 2. q. 3. nume. 198. aliquid Specu. in §. de teſtium com-

compulſione, nume. 4. & per Docto. ſuſius in d.
l. ſi quando.

32 Verum ad propoſitum dubitatur, † quid ſi ſe
aſtrinxiſſet iuramento ad non dicẽdum teſtimó-
nium, an poſſit contra ipſum uenire auctoritate
propria, uel ſaltem ſuperioris? uideretur dicen-
dum quòd non, propter uinculum iuramenti, ar
gum. in l. uideamus. in §. 1. ff. de in litem iur. d. c.
ad noſtram. de iureiu. c. quamuis. de pac. in 6.

Tamen contrarium uerius eſt, ex quo cælare
ueritatem eſt peccatum. c. quiſquis. 11. q. 3. d. c.
1. de crim. fal. & ſic iuramentum temerariũ, nec
ſeruandum, ut obiecto reſpondeamus: & ita in
terminis decidit Specu. in loco prælleg. nu. 5. &
benè, probaturq; ad literam in c. intimauit. de te
ſti. & in l. fi. in princ. ff. ad municip. & ita reſidet
etiam Alber. in d. l. ſi quando. in princ. & Vero-
nen. caut. 4. ad fi. quòd ſi quis mihi probationes
teſtium ſubtrahit hoc modo, iuramento non ob
ſtante examinantur, & ſubtrahens cauſam pdit,
ſignanter per d. c. intimauit.

Poſt hæc rurſum aliam diffinit q. gl. & adhuc
ibidem, quod licet minor de calumnia non iu-
33 ret, iurat tamen de ueritate dicenda, † cum qua
* tranſeunt etiam * omnes, ſe de materia remittẽ
tes ad uo. in l. 2. in §. quod obſeruari. C. de iuram.
cal. Interim aduerte tu, quod iura per glo. alleg.
probant duo dicta priora, maximè text. in l. inter
rogari. C. de quæſtio. & in l. cum probatio. ff. de
prob. Primum quod iudex laborat ad ueritatem
inueniendam, alia uerò, ideſt auth. ſed iudex. C.
de epiſcop. & cleric. & l. quoniam, iuncta glo. C.
de hære. Secundum, quod teſtis debet depone
re pro utraque parte.

Et ſi probatur ultimum, probatur in arg. in d.
auth. ſed iudex, qd Epiſcopus non iurat manu
tactis ſcripturis, ſed ueritatem dicit, propoſitis
tantum ante eum ſacroſanctis Euangelijs, ut di
gnitatis epiſcopalis habeatur ratio.

Et ad quæſtionis propoſitũ, dic quod de cal.
nõ iurat, quia curator ſcit melius, quàm ipſe iu-
ſtitiam cauſæ, ut præciſè dicitur in d. §. quod ob
ſeruari, & quia iudicium eſt actus trium perſo-
narum, iudicis, actoris, & rei, c. forus. de uer. ſig.
quod in minore conſiderari non poteſt, legitimã
perſonam non habente. l. 1. ff. de mino. & per to-
tum. infrà qui legi. per. hab. ſtan. in iud.

Et quia iuramentum cal. eſt de ſubſtãtialibus
iudicii. l. prolatam. C. de ſent. ipſe autem in iudi-
cio (ut diximus) ſtare non poteſt, niſi cum aucto
ritate curatoris, quia tunc agere uidetur, ex quo
præſtat auctoritatem agendi. lege prima. §. om-
nia. C. de ueter. iur. enucl. ergo. De ueritate au-
tem ſic, quia teſtis eſſe poteſt; nec ſunt aliæ
probationes de ſubſtãtia iudicii, ut in dicta lege
prolatam. Et ideo non ab re dicimus. quod eam
iudex omnibus modis perquirit, ut hic, quodq;
ſeruus interrogatur de facto ſuo. licet non de fa-
cto domini. l. interrogari. C. de quæſtio. & pupil-
lus pariter. l. 1. §. ſufficit. ff. de auct. tut. no. in l. cer

tum. in §. ſed an & ipſos procuratores. ff. de con-
feſſis. aliàs non reſtitueretur aduerſus ſuam con
feſſionem, & tamen reſtituitur ut ibi dicitur. &
licet text. in l. quotiens. in §. ſi tutor. ff. de noxa. ui
deatur dicere, quod imò tutor iurat de ueritate,
& non pupillus: id tamen non eſſe regulare re-
ſpondeas, ſed uel quia melius ipſe ueritatẽ ſcie-
bat, uel quia pupillus erat abſens, & not. in d. §.
quod obſeruari, & eſt uerum, nec habet dubiũ.

Et ad propoſitum iuramenti calum. nota, qd
ipſe tutor ſeu curator afficitur iuramento, quia
iurat in animam propriam, ad differentiam pro
curatoris ſpeciale mandatum habentis, qui iurat
in animam domini. d. §. quod obſeruari. c. fin. de
iuram. calum. in 6. & eſt utilitas ad cognoſcendũ
quis periurus ſit, ſi ſcienter falſum iurauerint,
& ſuſius ut legitur in locis prælleg.

In ea. gloſſ. ibi. Item an ex his actis, dubitatur
an acta facta inter collitigantes, & quod teſtes aſ
34 ſeruerunt † contra unum probeat contra alios
& breuiter concludit quod non, & potiſſimùm
per text. in l. ſed & ſi poſſeſſori. in §. fin. iuncta l.
ſeq. ff. de iureiur. in argu. tamen. ubi ſi iuraſſem
hæreditatem meam fore, cum inter te & me fo-
ret controuerſia, & alius à me poſtea ipſam pete
ret, nihil mihi proderit iuramentum. & ibi glo.
rationem aſſignat, quia res inter alios acta non
præiudicat tertio. l. quia. ff. eod. res int. ali. acta. c.
pen. de re iud. & uirtualiter ſentit hic, dum alle-
gat l. ſæpe. ff. de re iud. ubi hoc etiam dicitur, &
ut per Dec. latius. quæ omnia tamen prius Ale-
xand. in d. l. ſæpe, congeſſit. col. 3. Et paulò infra
35 ſubiicit glo. plus, † quod imò nec inter eaſdem
perſonas præiudicium facit, niſi teſtes producti
ſint aduerſario præſente, ſeu citato. l. ſi quando.
§. fi. C. de teſti. & ad propoſitum conducit, quod
habetur in l. ſi unus. in §. ante omnia, iuncta glo.
ff. de pact. & in l. 1. in prin. ff. de alie. iud. mutan.
cau. fac. & in l. fi. C. quib. res iud. non nõ. Ro. ple
nẽ conſi. 487. in princ.

Et apertiſſimè (ut idem Dec. inquit) probari
uidetur in c. inter dilectos. in §. porrò, de fi. in-
ſtrum. quem tex. licet ſubticeat, adducit gloſſ. in
d. c. pen. ubi ad ſaturitatem multa, & Alber. in l.
ingenuum, in princ. ff. de ſta. hom. Alex. hic, col.
* 5. & Iaſ. ultimo, & ita * communiter tenetur.

Eſt uerum ſubiicit glo. quamuis quo ad alios
36 plenam probationem nõ faciat, quod faciat † tã
men qualemqualem præſumptionem, reſpon-
dendo ad text. in l. res hæreditarias. ff. de crim.
expi. hær. & in l. hæredes. in §. idem ſcribit. ff.
famil. erciſcun. quæ obſtare uidebantur. Idemq;
gloſſ. & poſt eam Iaſo. ibi, colum. priora. in l. ſi
duo patroni. in princip. ff. de iureiur. & in l. 1. C.
ad legem Corn. de fal. & in l. denunciaſſe. in §. fi.
ff. ad leg. Iul. de adult. Bart. in l. Lucius. ff. de his q
not. infam. & in d. l. res hæreditarias. & in l. ad-
monendi. nu. 45. ff. de iureiur. Idem Albe. in d. l.
ingenuum. in 1. oppo. & Alex. hic, & in prælle.
l. ſæpe. col. 11. & 20. & ſi hæc omnia locum ha-

bent

bent in ciuilibus, multo magis locum habebunt in criminalibus. l. transigere, & ibi no. C. de tranſact. l. ſi cui. §. iiſdem. ff. de accuſ.

Et in ſimili quæſtionem decidit alibi Bal. in l. in inſulam. in §. fin. per illum text. ff. ſolu. mat. q̃d ſi nobiles fecerint pacem, ſub pœna applicanda Eccleſiæ, & rupta pace reconcilient ſe, ac omnẽ iniuriam remittant, quod non propterea eccleſiæ præiudicabitur, & ut per Bart. latius, qui plures conſiderat caſus.

Interim tamen aduertentes dictum hoc ultimum glo. dubitabile eſſe, quod imò nec noceat, quo ad qualemqualem præſumptionem, ex quo teſtis examinatus parte non citata iudicium non facit. l. marius, & ibi Bart. ff. de quæſtio. ubi ad literam dicit, quod quando ratione ordinis examinari non debuit, puta ante litem conteſtatam (inquit) uel parte non citata, ſi examinatus fuerit indiuum non facit. ita Are. hic, & in c. cũmq; colum. 4. de teſt. Imò quod uidetur caſus eodem teſte; in d. c. cauſamq; , quem ẽt refert Iaſ. in d. l. ſi duo patroni. colum. 2. & Soci. hic, in fi. in d. c. inter dilectos, ponderando uerbum nocumentum aliquod, quod etiam in minimo uerificatur. l. ſi ſeruum. §. ait prætor, & ibi Bar. ff. de acq. hær.

Tertiò urget, quia iuramentum contra alterũ nihil nocet. d. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fi. ff. eo. ergo nec ſententia, nec dicta teſtium præiudicabunt.

Sed facilè reſpondetur ad primum, ut hic per Dec. poſt Alexã. tamen, in l. de unoquoque. ff. de re iud. & maximè (addas tu) quia tertius citari non debuit, cum de eius præiudicio tunc nõ tractaretur exemplum ſi mecum & tecum ſit controuerſia alicuius rei, teſteſq; examinentur, te citato, ut eſt regulare. l. nam ita diuus. ff. de adopt. d. l. de vnoquoque. poſtea alius eãdem rem à me petat, & in ſimili in d. l. ſed & ſi poſſeſſori, alleg. in glo. certum eſt quod tunc citari non potuit, ex quo nihil petebat, nec erat in conſideratione, & ideo ſtant iſta ſimul, quod citatus tertius nõ fuerit, ſed principalis, quodq; faciat qualemqualem præſumptionem, quo ad ipſum tertium, & pulchrè Bald. hic, col. 3. ſic dicens plenum præiudicium facere non poteſt, quia probationes receptæ ſunt lite non conteſtata, neque citata parte (loquor quo ad nonam perſonam) ergo qualequale præiudicium (ut diximus) faciet: multa in ſimili Iaſ. in l. decem, nu. 41. ff. de uer. obl.

Ad ſecundum uerò, ideſt ad tex. in d. c. inter dilectos, dicit idem Dec. confutata reſponſione eiuſdem Soci. pro rei ueritate ſatis friuola, quod imò eam interpretationem habebit uerbum prædictum ſubiecta materia ſic dictante, præiudiciũ plenum non inferri ex dictis atteſtationibus Archiepiſcopo de quo ibi, ſed quo ad hoc, ut qualemqualem (ſicut diximus) præſumptionem faciant. l. ſi uno. ff. loca. l. ſcio. ff. de reſt. in integ. clemen. 1. de for. compe. & maximè (addas tu) quia rationabilis eſt. l. ut gradatim. §. & ſi lege. ff. de mune. & hono. l. 1. cum uulga. C. de ſacroſ. eccl.

Poſſet etiam reſponderi quod Archiepiſcopo non præiudicent, quia non fuerant publicatæ.

Tamen, quia hanc ſol. improbat ibi Abb. à proxima non diſcedemus, & quod qualemqualem præſumptionem faciat probatur in l. à ſentẽtia, & ibi Bar. in princ. C. de appel. & in d. l. ſi duo patroni, & ut per eundem Soci. hic latius, ad finẽ.

Nec obſ. ultimum, quia dici poſſet forte id in ſententia uerum fore, lata uirtute iuramẽti, quæ omnino minus operatur, quàm ſi foret lata ex ueris probationibus, ut idem Dec. adhuc dicit hic, ad aliud tamen, non huic argum. reſpondendo, & hoc per text. not. in l. ſi iurauero. ff. de iure pat. quem ante eum inducit gloſ. ad idem in l. 2. ff. de iureiur, & ita etiam formaliter reſpondet Iaſ. in d. l. ſi duo patroni. colum. 2.

Sed non eſt tuta reſponſio, quoniam etiã tex. in d. l. ſi duo patroni, loquitur in iuramento, & tamen dicit, quod qualemqualem præſumptionem facit. Vnde ſolue quod facit inter perſonas, non omnino ſeparatas, & concluſionem declara, ut hic per Bal. Alex. & Dec. & Iaſ. met. in d. l. ſi duo patroni. & ſuperinde cogita omnino alteri nocere, & effectualiter quidem, quoniam cũ iſta qualisqualis præſumptio uim ſemiplenæ probationis habeat, deferretur iuramentum in ſupplementum probationis, utilitasq; eſt diſputationis, ut etiam per But. in c. quamuis, de re iud. ita Bart. in d. l. admonendi. nu. 47. & alii hic, & ĩ d. l. ſi duo patroni: & quia ab infra dicendis etiã ſtatim, hæc omnia pendent, aliter non inſiſtam.

Primum igitur in iſta materia concludit Bar. & poſt longam diſtinctionem quidem hic, & in l. 1. ff. iud. ſol. quod ſi de facto quæratur non ſolum inter eaſdem perſonas, uerumetiam inter quoſcunq; homines mundi acta facta in uno iudicio probant in alio, † & fidem faciunt exemplificando, ut per eum, & clarè probatur in iuribus adhuc per eum alleg.

Addit Rimin. rationem, quia dici ſolet, quod inducunt notorium, & fuit uerbum Innoc. in c. ex inſinuatione. in fi. de app. Abb. in c. cauſamq; , colum. pen. de teſti. aliquid Bald. in l. 1. col. 2. C. quomodo & quando iud. notorium autem omnibus innoteſcit. l. pupillus. §. proſcribere. ff. de inſti. eſtq; ſatis, quod allegetur, neque probatio requiritur. cle. appellanti. de appella. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff. ad leg. Iul. de adul. ergo. Imò quod non ſolum notoriũ inducunt, uerum etiam loquuntur ſemper ultra eum, ut inquit Bal. conſi. 229. col. 2. uol. 1. igitur ſine controuerſia (ut diximus) fidem faciunt inter omnes, & de notorio actus permanentis intellige iuxta no. per Bar. in auth. qui ſemel. n. 16. C. quomodo & quando iud.

Et ultra exemplum Bar. exemplificat quoque Bald. in ſententia lata contra principalem, ſuper excuſſione, ut fidem etiam faciat contra fideiuſſorem: quod improbat Alex. ex duobus. Primò quia agitur de effectu actorum, an probent excuſſionem

cuſſionem legitimè factã fuiſſe, ut poſſit agi contra eum, non de ipſo facto ſimpliciter.

Secundò, quia ita demum fidem facerent contra eum adhuc, ſi legitimè citatus fuiſſet. l. ſi deſerta. C. ſi propter pub. pen. tradit Bart. in l. decẽ. ff. de uerb. obl. Idq; etiam Iaſ. hic, quod uidens Dec. diſtinctionis fœdere nititur opiniones concordare, ut per eum. clarius Ripa. nu. 34.

Videtur mihi, quod Bal. ſe ipſum ſaluet, quia dicit, quod aut quæritur ſimpliciter, an ꝓbetur proceſſus & ordo iuris, ſiue debitoris excuſſio, & concludit quod ſic: aut uero ius perſonæ procedentis, & iſto caſu dicit quod non, quia fideiuſſor citatus non fuit, quodq; oportebit probare principalis debitoris obligationem, niſi ſit fideiuſſor iudicii, qui afficiatur ex proceſſu cauſæ, & contra quem ſententia executioni mandatur, abſque aliquo proceſſu. l. fin. C. de execu. rei iud. in fideiuſſore contractus haud uerum, hæcq; eſt concordia Decii, quam (ut dixi) Bald. ſentit optimè locutus hic, & ante eum Bart. in l. 1. ff. iudic. ſol. in princ. & profectò mirandum quàm maximè eſt quomodo ſic Alex. & Iaſ. ipſum infideliter referant, & dicat Rimin. quod ✱ communiter reprobatur.

Vltimò idem Ripa hic addit exemplum, nu. 35. in conuicto de periurio, ut fidem faciant acta etiam in alio iudicio, & inter diuerſas perſonas; & eſt uerum, neque poteſt negari. c. ex parte, & ibi Abb. col. 1. de teſti. ſed conſidera tunc de effectu facti agi, ne conuictus amplius ad teſtimo-
38 nium admittatur, † cum ſit ſententia corporis afflictiua, quæ ipſum corpus ſequitur, ut lepra leproſum. l. ingenuum. ff. de ſtat. hom. c. cito turpem. 1. q. 1. & fuſius, ut per eundem Abb. in loco prælle. & ita etiam dici poſſet ad exemplum Bar. & Bal. Niſi ſaluando reſpondeamus, quod uoluerit factum conſiderare ſimpliciter, & quaſi in abſtracto, prout diſtinguitur ab effectu facti, quod (ut etiam inquit Purpu. nu. 70.) ipſum immediatè producit, ut infra. Vel & clarius, quod licet factum hoc effectum pariat, non tamen de ipſo effectu quæratur, ſed de facto ſimpliciter.

Additio.

Ad Bald. exemplum redeuntes, quod in fideiuſſore iudicii, ſeu de iudicato ſoluendo, probãt acta excuſſionem factam fuiſſe, & ſtatim fiat executio, non autem ſi fuerit fideiuſſor contractus, ex quo citatus non fuit, moueo difficultatem; & dico quod quamuis non probent d. ratione, ſeu præiudicium eidem faciant, faciunt tamen qualemqualem præſumptionem, maxime (ut dicebam in glo. ſupra.) cum non ſint perſonæ omnino ſeparatæ, & iuramentum in ſupplementum probationis deferri poterit. cogita & de materia latius dic, ut in d. l. decem. ff. de uerb. obl.

Secundò concludit Bar. ſi de effectu facti quæ-
39 ratur, & acta reſpiciant litis ordinationem, † exemplificando adhuc, ut per eum, quod effectũ reſpicientem ipſam inſtantiam non habent in alio iudicio, vt fidem faciant etiam inter eaſdẽ perſonas. Et nimirum, quoniam ipſa inſtantia perempta, pereunt acta, ut ipſemet virtualiter ſentit, dum alleg. text. hoc dicentem in l. cũ lite mortua. ff. iud. ſol. & no. in l. properandum. in princ. C. de iudi. eritq; neceſſaria noua citatio, litis conteſtatio, fideiuſſoris datio, & ſimilium, ut ꝑ Abb. in c. cauſamq;. col pe. de teſti. Et ad propoſitum dicit Bald. alibi, in l. ſi pater. C. mand. quod inſtantia perempta etiam, nulla datur amplius litis pẽdentia. Et Deci. ac Ripa hic, quod utilitas hinc quoq; reſultabit, quod in alio iudicio dilatoriæ exceptiones opponi poterunt, quod tamen fieri non potuiſſet aliàs poſt litem conteſ. l. ita demũ. C. de procuratoribus.

Et prædicta procedunt, niſi habeatur recurſus ad principem, & uitæ ſpiritus inſuffletur, quoniam tũc reſurgerent omnia, & nõ amplius diceretur perempta, nec ſimul acta cum ea periiſſe pariter, ut in regno Neapolis, ut per multa oſtendit Gramma. deciſio. 69. col. 1. & 91. nu. 1. & 103. nu. 117. & eſt glo. in l. ab hoſtibus. in §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quib. cau. maio. Bart. in l. ſi ab hoſtibus. nume. 5. C. eo. vel ſi ſtaret ſtatutũ in ciuitate, ut hic renouari debere, & cum Bart. ✱ tranſeunt communiter ✱ doct.

Sed ſi partes, conſentirent acta in alia inſtan-
40 tia uires habere, † quid iuris eſſet hoc caſu? Idẽ Deci. & Ripa hic, poſt But. in c. præſentata, de teſti. ſentiunt quod poſſint hoc facere, quodq; uires habebunt, ex quo uno ictu, ea etiam renouantur ſi uelint, ut per Bar. in l. mutari. ff. de procu. & in d. l. properandum. in princ. nu. 5.

Sed cogita tu quomodo iſtud uerum ſit, cum non poſſit fieri niſi lege, uel ad principem (ut ꝓximè dicebam) recurſus habeatur, qui in eã inſufflat ſpiritum uitæ, ſicuti olim Chriſtus in Lazaro, ex quo à priuatione ad habitum regreſſus eſt difficilis, poſitoq; impoſſibili in eſſe, nullum ſequitur contingens. l. qui res. §. aream. ff. de ſol. l. filium. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. nec officiunt dicta Bar. in locis ſupra alleg. quia loquitur in productione facta de nouo, etiam quod eadẽ ſint acta, quæ operatur perinde, ac ſi nunquã inſtantia periiſſet. l. Aquilius Regulus. ff. de don. l. ius ciuile. ff. de iuſti. & iu. & probatur quoq;, q͏̃a inſtantia alibi erat perempta, & tamẽ acta unius iudicii fidem faciunt etiam in alio, in c. præſentata. de teſti. quod eſſe non poteſt, niſi ex hoc, quia princeps (ut diximus) in eam inſufflauerat ſpiritum uitæ, uoluitque tunc Papa ex eiſdem actis cauſam debito fine terminari. Quod tamẽ Ripa adhuc ait ibidem non probari, licet in ſe uerum ſit, ex quo non apparet, quod loquatur de actis ordinationem litis reſpicientibus, nec etiam q͏̃d inſtantia perierit: ſed reſponderi poteſt, ſatis apparere, cum generaliter loquatur, & quia dicens ex eiſdem actis, neceſſariò innuit periiſſe, inſtantia perempta.

Tamen quod ibi non probetur, liquet ex alio,

41 ut poſtea ſubiicit, † quia inſtantia non perit de iure canonico, & bene.c.cum olim.§.iudices,de priuil.& atteſtatur Abb.in d.c.præſentata. colū. * 3.ita communiter * teneri, eſtq́; differētia inter unum, & aliud ius, quam pulcherrimam ponit etiam Bartol.in tract. de differen.inter ius cano. & ciui.colum.3.

Verum ad idem dubitatur, ſi effectus non ipſam inſtantiam, ſed cauſam reſpiciant, nunquid 42 pereant acta, † an uerò durent, quo ad d.effectus etiam in alia inſtantia, concludit idem Bart. hic, & in l.2.C.de fruc.& lit.expen.quod ſic exemplificando, ut per eum. declara tu latius mediante litis conteſtatione, contrahi uitium litigioſi, & reum conſtitui in mala fide, quod omnes etiam præſupponunt, & conſequenter quo ad iſtos effectus, quod acta non pereunt inſtantia ipſa perempta. Et probatur in l.fin.C.de præſcrip.30. anno.quem text.adducit idem Bart.in d.l.2.& bene, nec meruit reprehendi, quod alleg. per eum adhuc hic nihil faciant, ut Cur.inquit, quia ſi rectè aduertant faciunt optimè, quod iſti effectus perſonales ſint, & præſcriptio interrumpatur. verum eſt quod inaduertenter l.ſi quis emptionis, allegauit, & uoluit allegare l.cum notiſſimi.§. ſed & ſi quis.C.eod.& latius, ut in d.l.2. ad propoſitum igitur dicit text.in d.l.fin.ſi ego egi tecū rei uendicatione, poſtea lite conteſtata ceſſaui caſu impeditus, quod interrumpetur præſcriptio, neque perpetuata actione uſque ad annos 40. minori tempore amplius præſcribi poterit, ergo perempta inſtantia, quæ finitur triennio.l.properandum.in princip.C.de iudi.effectus prædictus durabit, & malæ fidei poſſeſſor reus dicetur, tenebiturq́; ad reſtitutionem fructuum.Et idē per iſtum tex.dicit gl.ante Bar. in d.l.properandum. in §.& ſi quidem.& probat aliud exemplum, qđ res efficiatur litigioſa, quodque uitium duret etiam perempta inſtantia, & formaliter in §.fi. in Authen.de litigio. & eſt utilitas hoc caſu pariter, quia tunc alienari non poterit, ut in l.fin.C. de litigio.

Sed contra primum difficultatem mouit idē Cur.& dicit, quod cum nemo cogatur ius ſuum indefenſum relinquere, & confiteri id quod petitur, impoſſibile eſt, quod reus in mala fide conſtituatur.l.illud.ff.de pet.hære. quomodo arguit etiam Bald.in l.fi.in fi.C.quib.ad lib.procla.non li.& conſi.326.col.3.uol.1.& Ang.in l.2.in §.1. ff.ſi ex noxa.cau.aga.& fuit argu.Bar. in l.fiſcus, ff.de iure fiſ.in prin.quod idem Cur. inſolutum reliquit. Ripa uerò reſpondet, quod ſequuta ſententia condemnatoria, præſumitur fuiſſe reus in mala fide, adhuc poſt Bart.in d.l.fiſcus, & malè, quoniam ſic ſola litis conteſtatio, hoc ipſum nō operaretur, & tamen operatur, ut ſupra oſtēſum * fuit, & ita * communiter tenetur, poteſtque ad argum.reſponderi facilè, & dici regulam fore ueram, ſed non, quod mala fides non præſumatur, hoc caſu, ex quo (ut dicebam alias) ſubeſſe uidetur quid, quod ſibi imputari poteſt, cur inſtantiā labi permiſerit.l.properandum. §.& ſi quidem. C.de iudi.Et idem ſi noua inſtantia inchoaretur ex eadem cauſa, ut ſignanter Bart.met, inquit in d.l.fiſcus.vel & aliter, ut dico in gloſſario in ver. Nemo.ad fi.tradendo intellectum uerum ad text. in d.l.fiſcus.& per locum à ſpeciali probatur cōcluſio hæc, quia perempta inſtantia, per expreſſam partium renunciationem, pereunt acta quo ad omnes effectus.l.cum mora.C.de tranſac.quę hoc idem ſatis probat in ſui generalitate, quicquid ab aliqbus dicatur, & idem ſi reus fuiſſet abſolutus ab obſeruatione iudicij, ob ineptitudinem libelli.l.ſi pater.C.ne de ſta.def.not. in d.l.2.C.de fruct.& lit.expen.& ut per Alex. ac alios latius. Adde Hoſt.& Ioan.And. in c. cauſamq́;.de teſti. & ſignanter Soci.in c.uenerabilis.colum.24.de iudi.pulchrè Bald.in l.1.in princ.C.ex del.def.& in l.magiſtratibus.ff.de iur.om.iud.Corſe.in ſingul.præſcriptio.3.

Verum ad exempla redeuntes uidetur dicendum quoque, quod nec ſecundum ſubſiſtat de uitio litigioſi, ex quo Bart.contrarium tenuit in l.1.in §.fin.ff.de litig. quod imò pendente uitio res poterit alienari.

Reſponde breuiter (Cur. enim hic multa effundit uerba, quæ non referam aliter) quod uitium litigioſi, nō rem ſed perſonam afficit, eſtq́; reſponſio Bar.hic, dum dicit quod effectus ſunt perſonales, & in d.§.fi.quem etiam Iaſ. ſequtur, & no.etiam in l.1.ff.eo.

Vel & ſecundo, quod ſtant iſta ſimul, quod duret uitium litigioſi, & tamen alienatio permittatur, ut idem Bart. ait ibidem, & benè: quia operabitur alios effectus, ut is ſcilicet in quem fit alienatio, non poſſit in præſcriptione connumerare tempora ſui auctoris. l.1.C.de præſcrip.long. temp.& ſi cecidiſſet à poſſeſſione, quod recuperari non poſſet, obſtante exceptione, ut in d.§.fi. vel & ultimò, quod olim alienatio fieri poterat, hodie autem non.d.l.fi. C.de litig.

Et ſi diceretur, ut idem Cur.dicit, quod poſſet attentari opinio noua cōtra communem, quod imò perempta inſtantia, pereat etiam uitium litigioſi, & malæfidei, per tex.in l.cum lite mortua. ff.iud.ſol. ponderando uerbum, res nulla ſit, & per text.qui adducitur per Bart.& pro communi, in l.fin.C.de præſcript.30.ann. conſiderando ibi ante litem conteſtatam agi de mala fide, ex quo præſcriptio triginta annorum, de qua loquitur, huiuſmodi eſt, ut currat etiam quod præterita bens bonam non habeat, & ſic quod per litis cōteſtationem inducta non fuerit.

Reſpōdebo d.uerbum nulla, reſtringi quo ad effectum reſpicientem ipſam inſtantiam, ut dictum eſt ſupra, & non cauſam, quā tūc etiam ipſa perempta durant acta. & nouiſſimè ratio colligi poteſt ex no.in l.2.in §.fi.& ibi Bar. ff.de don. & per Doct.hic latius.quodq́; minus facit inductio d.l.fi.quia imò ex curſu temporis annorum

30. In dubio præſumitur bona fides, etiã in poſſeſſore ſine titulo ſecundum Bart. in l. fi. ad ſi. C. unde. vi. plenè Balbus in l. Celſus. n.u. 85. ff. de uſucap. ergo neceſſariò ibi (ut dicebatur) mala, in ducta erat per litis conteſtationem.

Sed ultra Cur. aliud eſt, quod magis urget con tra communem quo ad uitium litigioſi, quoniã odioſum eſt, ex quo res efficitur non alienabilis, ut ſuprà odia reſtringenda ſuñt. l. cum quidã. ff. de libe. & poſthu. ergo perempta inſtantia nõ de beret durare. eoq; magis, quia poſſet ſic quilibet prohibere alienationem rei ſuæ ſecum litem cõ teſtando, & malè l. rem quandam. ff. de dolo.

Niſi ad primum dicamus, quod cũ acta à prin cipio ſecum executionem traxerint, ceſſante cau ſa non debet ceſſare effectus iam conſumatus. d. l. 2. & ibi Bart. ff. de dona. tradit Bal. hic. col. pen. & Canoniſtæ in c. cũ ceſſante, de appell. ergo oi tium durabit, quamuis odioſum iam contractũ per litis conteſt. licèt inſtantia perierit.

Nec officit ſecundum, quia ſic dicere eſt ex preſſam legis determinationem poſitam in l. fin. C. de litigio. reprehendere, deq; ipſa diſputare, & non ex ipſa determinate conceſſum nemini, c. in iſtis. 4. diſt. & hoc eſt, qđ dicit glo. in l. ſi non fuerit. ff. pro ſo. quod ubi lex figit pedem, non eſt ulterius loquendum, eſtq; argu. in l. proſpexit. ff. qui & à quib. & in l. ſi nauis, & ibi Bald. ff. de rei uend. & quamuis obſtare uideatur tex. in d. l. rẽ. non obſtat tamen, quia probat contrarium, & pro communi facit potius, quod per litis conte ſtationem res efficitur litigioſa, quodq; eiñdẽ impeditur alienatio, & ibi gl. ſignanter, per iura ſuperius alleg. & præcipuè per d. l. fi. C. de litig.

Tertiò concludit Barto. (alia non tango, quia non expedit ratione inſtitutæ breuitatis) ſi acta reſpiciant ueritatis indaginem (& eſt ſecũdum membrum principale) exempli gratia dicta te ſtium, nec ſint publicata, quod fidẽ non faciant 43 † in alia inſtantia, etiam inter eaſdem perſonas, & hoc ipſum per glo. in l. 3. ff. quæ in frau. cred. & in l. geſta. C. de re iud. & utrobique Bar. no. qui tamen d. l. 3. legit cum 1. ideo aduertendum eſt, & non ab re ad propoſitum, quia ſi perempta in ſtantia ante publicationem pereunt, & ipſa quo que impoſſibile eſt, quod fidem faciant in alia, ex quo non ens effectum non producit, uulga. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pe. l. non dubium.

* C. de legi. & ita communiter * tenetur. & etiam (ut hic dicit Paul. Caſtr. & Iaſ.) quia priuata eſt ſcriptura, non habens iudicis auctoritatẽ. l. rões. l. exemplo. l. inſtrumentorũ. C. de prob.

Vnum ſolum obſtat, quod publicatio teſtium non eſt de ſubſtantia. l. prolatam. & ibi Bar. C. de ſent. & propterea ſecundum Deci. deberent fidẽ facere, etiam quod non fuerint publicata. & qđ non ſit neceſſaria adducitur quoque per Rimin. text. in c. fin. de hære. in 6. & malè quoniam ſpe cialiter loquitur in cauſa hæreſis. ex cuius dictis tamẽ reſpõſio colligitur, & eſt uerum, quod li cet neceſſaria non ſit quo ad ualiditatem ſenten tiæ, ex quo lata etiam ſine probationibus tenet. d. l. prolatam. eſt tamen neceſſaria ſimpliciter, & reſpectu ipſarum atteſtationum, ut not. in l. ſolã. C. de teſti. & in d. l. geſta, & ut diximus in 1. lec. Imò quod tex. in d. c. fin. de hære. in 6. dicit publi cationem in aliis iudiciis neceſſariam eſſe. & ſi ad l. geſta obiiceretur, nil de publicatione dici, ſed tantũ quod acta debent in publica redigi mo numenta, reſpondeo ſubintelligi neceſſaria. c. ue niens. de teſti. c. cauſamq́ue. & ibi no. eo. tit. c. 1. ut lit. non conteſt. d. l. ſolam. & quoniam non a liàs eſſent publica & cõmunia, nec acta propriè dicerentur: imò quod licet ſimpliciter allegetur hic, idem Bar. tamen in d. l. 3. quæ in frau. cred. al legat eam tantum in arg. & in l. 2. obi hoc idem 44 tenuit, nume. 5. ff. iudic. ſol. notata ibidem. † & ſumpta occaſione dubitant ſcriben. amplius, an publicatio poſſit fieri ab alio iudice, multaq; in ſpecie dicit Cur. & nititur probare quod ſic, dic tu, quod opinio contraria eſt uerior fundata i te gula l. nulli. C. de iudi. præterquàm tamen in caſi bus hic, pulchrè enumeratis à Rimi. colum. 11. quos referre non curo: huiuſmodi enim ſunt, ut nulla prorſus egeant ſuppletione.

Quartò igitur concludit Bart. ſi dicta teſtium fuerint publicata, quod fidem faciant etiam in 45 alia inſtantia. † et probari optimè uidetur in iu ribus per eum allega. eſt uerum ſi acta facta ſint coram arbitro, quod fidem nõ facient in alio iu dicio, etiam inter eaſdem perſonas, niſi adhibita diſtinctione l. fi. C. de teſti. ſi uerò coram iudice * ſic. & ita dicit Alex.* communiter teneri. Bal. ue rò hic, col. penul. contrarium, quod imò arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum, & malè pri mumq; uerius ex alleg. per eundem Alex. ad qđ etiam Seyſel. aduertit, nec ab eo diſſentio, & ita dicit etiam Bartol. in d. l. 2. nu. 5. iud. ſol. & in l. 2. nu. 6. ff. ui bon. rapt. & ad declarationem, cum de arbitro loquemur, dic exemplum ſic uerifica ri, quod teſtes receperit, poſtea eius officium ex pirauerit, deinde corã iudice partes litigauerint ſuper eadem re, ut fidem faciant, adhibita (ut di ctum eſt) diſtinctione d. l. fi. Et hinc dubiũ mo uent ſcriben. Alex. Rimi. Dec. & alij, an conclu ſio hæc procedat indiſtinctè, an uerò quãdo alia tendit ad eundem finem, multa hinc inde dicen tes, & iſtud idem, quia Bart. in d. l. 2. iud. ſol. hoc ultimum tenuit, contrarium uerò in d. l. 2. col. fi na. ff. ui hon. rapt. & non eſt uerum, ut ex ipſius lect. conſtat, & oſtendit idem Deci. & bene, qui tamen ueritatem concluſionis aliter non oſten dit. Igitur dic tu ratione poſſe probari, qu ia ſicu ti ſententia ſi ad alium agatur finem non obſtat l. cum quæritur, & ſequ. ff. de excep. rei iud. pari modo non obſtabũt atteſtationes, neque fidem facient. & probatur (ut dicebam etiam ſupra) in c. inter dilectos. in §. porrò. in uer. nec atteſta tiones. de fide inſt. ſentit Abb. in c. ueniens. 2. co lum. 6. & in c. cauſamq́; . pe. de teſti.

Sed

Sed obuiunium, ut idem Abb. inquit in d. locis, quod cum acta inducant notorium. c. cum olim. de uer. ſi. plenè Alex. in l. exitus. in prin. ff. de acqu. po. & prima ſolemnitas adhoc ſufficiat, deberent poſſe, ut notorium facientes, adduci. quod etiam Inno. in ſimili probat in c. qualiter, & quando. 2. ad fi. de accu. & præcipuè quia ſic uidemus quoque q; inſtrumentum fidem facit etiam ſuper eo, ſuper quo non fuit confectum. l. optimam. C. de contrahē. & commi. ſtip. c. illud. de præſump. imò quod dicit in d. c. cauſamque. hanc partem tanquam equiorem ſibi magis placere, ne opprimatur ueritas his uanis ſubtilitatibus. c. dilecti. de ind. c. Abbate. in fi. de re in. in 6. Et urgent prima facie, niſi ad primum dicamus, quod ſententia etiam inducit notorium. c. noſtra. de cohab. cle. & mu. & nihilominus fidem non facit, ſi ad alium agatur finē, ut ſuprà: ergo nec atteſtationes. & probatur per locum à ſpeciali, in d. c. ueniens. quia ſi faciunt communi partiū conſenſu, ut ibi, utique non erit regulare. l. quæſitum. §. denique. ff. de fun. inſt.

Nec obſt. inductio d. l. optimam, quia dicam, ut dicit Inno. in c. cum in iure peritus. colum. 2. de offi. de. continere caſus ſpeciales, qui ad conſequentias trahi non debent. c. quæ à iure. de regul. iu. in 6. vel ſecundum Bal. in l. 2. C. de neceſ. ſer. hære. inſti. quod ibidem fuit utriuſque partis confeſſio, ad ualiditatem actus emanans, quæ ſibi potuerunt liberè præiudicare, ut per Bart. in l. ſi fortè. in fi. ff. de caſt. pe. non nihil dicens etiam in auth. ſi quis in aliquo. colum. 1. infra eodem.

Vel & aliter, quod ibi ſolum agitur de uerbis enunciatiuis tabellionis, quæ neceſſaria ſunt in actu, quodq; probant, ſeu quod reſpectu illius actus tantum fidem faciunt, ut per Deci. in c. cū uenerabilis. colum. 15. de excep. & Bal. ante eum conſi. 194. colum. 2. uol. 1. plenè Gerar. Per. ſanc. ſing. 39. Rom. conſi. 255. in princ. imò quod generaliter ſtandum eſt eiſdem in iudicio uel extra, ſi pars ſit præſens, & non contradicat, ut per illum text. dixit etiam Ancha. conſi. 159. colum. fi. & conſi. 179. circa medium. & conſi. 242. col. 1. Et hoc ipſum, niſi probetur contrarium, ut p eundem conſi. 291. colum. 2. Aret. in §. fi. ī prin. inſti. de fideiuſſ. quibus (ut uerbis ultimis Abb. reſpondeamus) ueritas detegi uidetur, & ſplendeſcere in lucem potius, quàm (ut dicebatur) uanis ſubtilitatibus opprimi, uel anguſtari. Et plus quod nec ſi rationabiles fuerint reprehēſionem habent. d. c. Abbate. d. c. Capellanus. de fer.

Et quamuis prædicta in atteſtationibus procedant, ſicuti declarauimus, ſi in alia inſtantia ad eundem finem agatur, non ſi ad diuerſum & ſe-
46 paratum, ſecus eſt tamen in confeſſione, † quæ indiſtinctè præiudicat confitenti, ut hic per Bal. Alex. Dec. & alios, & probatur in l. generaliter in ratione ſui, C. de non nume. pec. & in l. locum. in §. ſi quis. ff. de tab. exhib. & fortè Bat. ſupra exemplificauit in dictis teſtium, & confeſſionibus, & poſtea nihil dixit de his, niſi in fi. quando acta p tinent ad litis deciſionem, ut infra, mirandumq; eſt maximè. Adde tu text. in l. fi. in princ. C. arb. tut. & in l. ſi ille. C. de decu. lib. 10. & quod negari non poſſit, quod quiſq; ſua uoce dilucidè proteſtatus eſt, ut in d. iuribus dicitur: ita etiam arguit Bald. in præalleg. conſi. 194. & licet præiudicare confitenti diximus, ſcias tamen, ut hic p Rimin. etiam prodeſſe, & æquum eſt, ut in ſimili habetur in l. 1. C. res int. al. acta. Butr. & alii in c. per inquiſitionem. de elec. & adhuc ſecundum eum inferri poteſt, quod plus operatur confeſſio quàm probatio, quæ releuatio ab onere probandi dicitur, ut no. in rub. de prob. extra. & ſic maioris auctoritatis. Et facit, quia ſic etiā uidemus, quòd præſumptio iuris, & de iure non admittit probationem in cōtrariū, niſi per confeſſionem partis. l. antique. C. ad Velleia. authen. ſed iam neceſſe. C. de don. ante nup. quodq; negatiua ſui natura improbabilis eſt. c. bonæ. de elect. & tamen confeſſionem admittit. c. 1. de confe. in 6. & qđ ſententia denique nulla eſt ratione ordinis non ſeruati, & tamen ſi pars confiteatur ualet. c. Piſanis. de reſti. ſpol. d. c. per inquiſitionem, & utrobique Inn. not. & Bal. poſt eum in l. cum mulier. col. 12. ff. ſol. mat.

Verum aduerte (quod ſupradicta enim procedant in confeſſione uera non ficta, etiam incidēter facta per uerba tamen diſpoſitiua, item propria, ideſt domini & non procuratoris, & latius ut hic per eundem Rimi. ita etiā firmamus nos, firmat Dec. & cæteri, nec in aliquo eſt dubitandum) quia uidetur, quod confeſſio non ſemper præiudicet confitenti. caſus eſt no. in l. Lucius. in §. quiſquis. ff. de leg. 2. ubi teſtator confeſſus erat ſe eſſe debitorem trium denariorum ex cauſa depoſiti, & tamen confeſſio ſibi nō præiudicat, neque depoſitum probatur.

Solu. illud ideo eſt, quia facta fuerat in abſentia partis. l. fi. ff. de interrog. act. declarat Bald. in d. l. generaliter, col. 4. in 10. q. eratq; ne nuda ſcriptura, non uallata conſenſu recipientis, hic autē totum contrarium. uel dic quòd non faciat ad ad propoſitum, ex quo loquimur in confeſſione facta in una inſtantia, an noceat in alia, aliter uero ibi Iurecon. Vel & tertio, quod licèt non præiudicet ſibi quo ad hoc, ut denaria tria de qbus ibi petantur, præiudicat ſaltem, ut petantur iure legati, ſecundum Old. conſi. 258. colum. 2. & in pulcherrima q. inducit Bald. in l. deberi. C. de fideicom. lib.

Obſtat etiam text. in l. interrogatam. C. de lib. can. ubi confeſſio mulieris, dicentis apud acta ſe eſſe ancillam, ſibi non præiudicat, neque libertatis defenſionem tollit.

Sol. forte idem, quia confeſſio non erat facta in figura iudicii, & ſic perinde, ac ſi facta fuiſſet extra iudicium, ut per Flor. in l. ait lex. in §. notādum. in princ. ff. ad legem Aquil.

Tertiò obſtat text. in l. pen. ff. de confe. ubi hæ

res confeſſus eſt petēti, debere fideicommiſſum,
& exinde etiam condemnatus. l. proinde. §. 1. ff.
ad legem Aquil. c. nos in quenquam. 2. q. 1.
Sol. illud ideo eſt, quia confeſſio facta fuerat
per relationem quandam, & ſententia lata ex cō
feſſione perinde, ac ſi lata fuiſſet ex falſis proba-
tionibus, quo fit ut mirum non ſit, etiam ſi præ-
iudicium haud parit confitenti.
Vel dic quod ſpeciale ſit, quando lata eſt præ-
textu ultimæ uoluntatis, ut etiam in d. §. quiſq;.
& ſentit Bald. in l. error. colum. 1. C. de iu. & fa-
cti ign. qui ibidem dicit quoque, in tertia, quod
error reuocari non poteſt, niſi minoris ætatis
ſuffragium, uel aliud æquitatis ſubſidium affe-
rat reſtitutionem in integrum. Vel quod ibi agi-
tur de exceptionibus ſententiam modificanti-
bus, quæ per ipſam non excluduntur, ut per Bal
dum in l. ex diuerſo. in §. primo. columna ſecun-
da. ff. ſoluto matrimonio, & Alexan. in l. rei iudi
catæ. in §. 1. colum. 1. ff. eod. in caſu noſtro haud
conſiderabile. Vel & generaliter, quia appareat
poſtea in teſtamento petenti nihil relictum fuiſ-
ſe. Vel in patrimonio nihil eſſe, unde ſoluatur, &
latius etiam, ut per eundem Bald. in l. 1. in 13. co
lum. C. de confe. qui plus dicit in duodecima ibi
dem, quod d. legis non eſt facilis intellectus, ex
quo habet diuerſas lecturas, & communiter i-
gnoratur quod multipliciter exponitur, ut tra-
dit Bartol. in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis, &
Bald. in lege prima, ad fin. C. de bonorum poſ-
ſeſſ. ſecun. tab.
Et quoniam incidenter inter cætera, de con-
feſſione uera intelligi debere diximus, non de fi
cta, ita ut contumax qui habetur pro confeſſo in
cauſa ciuili, non habeatur in criminali ſecundū
Bald. hic, & alios, quos citant Rimi. & Dec.
Aduertendum puto nouiſſimè, quoniam Ol-
dra. conſi. 320. nu. 2. contrarium ſenſit, dicens ſi-
gnanter quod ſicut quis uenire non poteſt con
tra ea, quæ ore proprio confeſſus eſt, dicta lege
generaliter, non poterit uenire pariter aduerſus
confeſſionem ex contumacia præſumptam, per
text. in l. conſiliarios. C. de aſſeſſo. & in lege loco-
rum. C. de omni agro deſer. libro decimo, & in
§. ſi uerò, in Auth. de exhibend. re. Et nihilomi-
nus Bartolus in leg. eius qui delatorem. in fin. ff.
de iure fiſci. dicit pro prima opinio. eſſe text. ex-
preſſum in lege ſecunda, in §. primo. ff. eodem.
Cui poſſet reſponderi diſputando, quicquid a-
liàs dixerim, quod ideo qui inſtrumenta non ex-
hibet fiſco ibi, habetur pro confeſſo per ſenten-
tiam diffinitiuam, & nihilominus confeſſio fi-
dem non facit in alia cauſa, ex quo expreſsè ita
diſponendo proceſſit, ſubtractionis præſumptio
nem non nocere, niſi in cauſa iam mota, ergo
non regulariter.
Et præcipuè, quia non minus operatur fictio
quàm ueritas. l. qui ad certum. ff. loc. l. 1. in prin.
C. de rei uxo. actio. imò quod loquimur in præ-
ſumptione, in qua minor dubitatio uidetur, ex
quo ſæpe cum ueritate concordat, fictio uerò nū
quàm, ut per Bald. in rubr. de prob. extra, in prin
cip. refert Curt. conſi. 4. nume. 15. tamen à prima
opinio. non eſt recedendum, quæ cum Bartol. eſt
* * communis.
Quintò & ultimò, modo eò redeundo unde
diſceſſimus, concludit, quod ad quaſcunque
perſonas porrigitur effectus ſententię latę etiam
inter alios, ad eaſdem porriguntur effectus pro-
bationis.
47 † Vel clarius ex aliorum mente, quod eiſdem
nocent probationis effectus, quibus nocet ſen-
tentia. vel & rurſum, quod idem iudicatur de a-
* ctis, quod de ſententia, cum quo pariter * om-
nes tranſeunt. & ex multis probat Ripa, ut per
eum poſt Barto. in l. ſecunda, nume. 6. ff. iudi. ſol.
& in l. ſæpe. ad fin. & ibi Alexand. colum. 52. de
re iudic. & text. quem adducit idem Bartol. hic,
in l. ſed & ſi poſſeſſori. in §. fin. ff. de iureiurand.
ibidem inducit Iaſ. & alium non minus egregiè
hoc ipſum probantem citat in l. lege Iulia Petro-
nia. ff. de manumiſſio. & poſt eum etiam hic Ri-
pa, tacito tamen autore. Adde tu ante omnes
ad idem dictum tex. induxiſſe, & dixiſſe no. Bal.
in l. cum magiſtratu. in fin. C. quando prouo. nō
eſt ne. et ſignanter quod notorium eſt, eundem
fauorem atteſtationibus deberi, qui debetur rei
iudicatæ, & Alex. hic, in ſecunda concluſi. col. 5.
& tex. in d. §. ſi adhuc ante Iaſ. inducit Alexan. in
præalleg. l. ſæpe, quod à pari procedunt ſententia
& acta, & eſt uerum, licet Purpu. hic num. 78.
dicat non probare, ex quo uult ſi non nocent ꝓ-
bationes uerę ſecundum eum, quod nec noceat
iuramentum, & ſic inquit arguēdo negatiuè de
maiori ad minus, quod eſt alienū penitus à men
te Iureconſul. uolentis potius, & ita induci de-
bet iuncta l. ſeq. Iuramentum uim ſententiæ, &
probationis habere inter eaſdem perſonas, non
inter alias, ergo quibus proderit ſententia, uel
nocuerit, eidem quoque proderunt, & nocebūt
alia acta, ſiue probationes.
Et ad propoſitum non mirum eſt, quoniam
ſententia & ex actis pēdet, & iuſtificatur regula
riter, ut dictum eſt in poſitione caſus, & no. ple-
nè in c. quoniam contra. de prob. & in c. pe. ubi
Abb. col. pe. de indi.
Cætera etiam Bart. dicta parum dubitationis
habent, deq; l. ſi. inſti. de teſti. per ipſum allega.
meminimus ſuprà, nec foret amplius hac de re
in eis inſiſtendum. Tamen puto aduertendum,
dum dicit quod acta facta in vno iudicio, nō pro
bant in alio, etiam inter eaſdem perſonas in his,
48 quæ curſu temporis mutantur, † exemplifican-
do, ut per eum, dicentem idem quoque in d. l. 2.
nume. 7. ind. ſol. & uidetur text. utrobique alleg.
in l. ſpadonem. in §. qui abſolutus. ff. de excu. tu.
ubi ad literam inquit Interō. qđ qui à tutela uel
cura abſolutus eſt, non oīo depoſitionibus ad re
miſſionē alterius creationis utet, & ibi idē Bart.
clarius, & eſt rationabile, quia ex præterito non

præſumitur de præſenti, ut adhuc dicit in lege,
ſi minorem. C. de teſti. in integ. & ſignanter p d.
§. qui abſolutus. Ancha. conſi. 5. colum. 2. Conſi-
derando etiam quod probatio neceſſariò conclu
dere debet, uel præſumptiuè. c. in præſentia. de p
ba. l. non hoc. C. unde legi. not. in l. 1. ff. ſi cer. per.
quodq; hæc non eſt huiuſmodi ſecundum Bal.
in d. §. qui abſolutus, & ideo (ut diximus) fidem
facere non debet. Et ad propoſitum infertur, ſi
quis fundaret intẽtionem ſuam ex uita alicuius,
quod debet probare ipſum uiuere, ex quo proba
tio non ſufficit ipſum aliquando uixiſſe, prout
Bar. affirmat in l. ſi quidem. in prin. (& quotidia
num eſt) C. ſol. mat. & in l. ſi inter. ad fi. & in l. q.
duos. in §. cum in bello. ff. de reb. dub. & ita etiã
tranſit hic Rim. & ueriſſimum eſt.

Solus Dec. opponit, quod imò ſufficiat proba
re ipſum uitium fuiſſe, ex quo præſumitur quis
uiuere regulariter uſq; ad centum annos. l. fi. C.
de ſacroſan. eccl. l. ſi uſusfructus municipibus. ff.
de uſufr. leg. reſpondendo ſubinde ad tex. in d. §.
abſolutus, ut per eum.

Replica tñ, quod licet uiuere præſumatur tan
to tempore, & poſſibile ſit, non tamen eſt uериſi-
mile, ut inquit Bal. in alio propoſito tamen, in l.
ſcripturæ, col. 2. C. de fi. inſtr. & ipſemet Dec. in
l. ſi emancipati. in 3. no. C. de colla. & ideo debet
omnino probari, quod inrat, qa iſtud ipſum eſt
fundamentum intentionis agentis iuxta gloſſ. in
l. cum actum. ff. de neg. geſt. & ad propoſitum fa
cit text. in l. 1. ff. de cond. & dem. & generale mo
tiuum ac ratio Iurecon. in d. §. abſolutus, ex quo
tolletur eiuſdem Decii reſponſio fundata (ut di
ximus) quando fit ſuper eo, quod curſu tempo-
ris mutatur naturaliter. & quia de hac materia
ſæpe fit mentio à Doct. quæ ad longum congerit
Nicol. de Matarel. in l. ſiue poſſidetis. C. de prob.
reaſſumpta & amplificata plurimum per Bal. in
l. ex perſona, diſcurrentem Porphi. prædicaméta
omnia. C. eo. uidenda ſunt.

Secundò aduertendum puto, dum dicit, qd ſi
noua inſtantia eſt ſuper eodem facto, & ad eun-
dem finẽ, teſtes de nouo produci non poterunt,
ſeruata tamen diſtinctione l. fin. C. de teſti. quia
forte hoc ipſum non eſſet generaliter uerum, ſed
in inſtantia cauſæ appellationis tantum, & qñ
prima fuiſſet perempta, clem. 2. de teſti. Salua ut
hic Purp. declarat. nu. 79. & dic ueriſſimum eſſe,
quod imò Bar. dictum procedat generaliter, ex
ratione alleg. in d. cle. 2. & in c. fraternitatis. de te
ſti. & in auth. at qui ſemel. C. de prob. & adde no
uam Bal. concluſionem, in l. ampliorem. C. de ap
pell. quam ut mirabilem refert & ſequitur Ro.
conſi. 479. ad fi. quod licet in prima inſtantia nó
poſſint in inſtantia ap. ſuper eiſdem, uel directò
contrariis teſtes nouiter produci, eſt tamen reme
dium qd eorum noĩa dentur iudici, ipſe uerò q
dat ſe abſentet, qm̃ iudex poſtea, in quo non eſt
timor ſubornationis, ex officio eos recipiet: ſup-
plendo per d. l. ampliorem, ualebitq; tũc eorum
depoſitio. & ad propoſitũ d. cle. 2. eſt opi. inter le
giſtas in l. per hanc. C. de temp. app. & in d. auth.
at qui ſemel. & aduertit quoq; Gui. Pap. in deci-
ſio. ſuis 14. ſubiiciens opi. negatiuam ſeruari ĩ cu
ria parlamenti, quodq; ita fuit ſeruatum de men
ſe April. ibidem, anno 1445. & quod ĩ multis lo
cis ſeruatur affirmatiua, q̃ dicit eſſe legiſtarũ, &
fuſius deciſio. 347. & 386. & per Cur. etiam hic,
aliquid, nume. 111.

Tertiò & ultimò dum adhuc dicit, qd ſecus e-
rit, ſi inſtantia fuerit ad alium finem, qm̃ tunc de
nouo teſtes produci poterunt, & forte à ratione
ceſſante, ex quo ſubornatio non timebitur. c. cũ
ceſſante, de ap. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pa.
& cum prohibeatur dicta de cauſa, qa inſtantia
eſt ad eundem finem, ſequitur neceſſariò, qd ſit
ſecus dicendum, ſi ad alium fuerit ordinata. l. cũ
prætor. ff. de iud. & eſt caſus ſm cõem lect. (ut ip
ſe dicit) in c. ueniens. 2. de teſti. aduertendum pu
tãt Alex. & Cur. hic, quia ſeipſum correxit, & me
lius locutus eſt in l. 2. in §. 1. nu. 6. ff. ui bon. rapt.
nec uideo quo ſpiritu moti fuerint, cum idẽ qd
hic dicat, & ſignanter per d. c. ueniens. Saluaniq;
cum ſic Seyſel. & Purpu. Doct. inſignes, eſt uerũ
quod prima facie timore nouæ ſubornationis
deberet hoc caſu quoque impediri noua produ
ctione, ut idem Cur. dicit. Sed nihil obſ. qm̃ ſi di-
uerſus eſt finis, nullaq; examinatio facta, nó põt
ſubornatio timeri. d. cle. 2. de teſti. tradit Butr. in
c. cum cauſam. col. 1. in fi. eo. tit. in reliquis Bart.
quo ad acta litis deciſoria ſe remittit, & ego idẽ
facio. & dum confeſſionem hic ponit inter acta
prædicta, aliter uerò ſupra dũ loquitur de actis
reſpicientibus ueritatis indaginem, ſalua ut hic
49 per Cur. nu. 113. & †conclude ſm eundem Bar.
licet aliqualiter, ſeu in aliquo ſententia & confeſ
ſio differre uideantur, quod tamen idem eſt in
confeſſione, quod in ſententia, cum habeatur cõ
feſſus pro iudicato. l. 1. C. de confeſ. l. proinde. ff.
ad legem Aquil. Ancha. conſi. 146. ad fin. Abb. in
cap. olim. colum. 3. de reſcrip. & facit quia con-
feſſio notorium inducit. c. ueſtra, de cohab. cler.
& mul. notorium habet uim ſententiæ. l. empto
rem. ff. de act. empt. Barto. in l. ictus fuſtium. in
princip. ff. de his qui not. infam. ergo idem in cõ
feſſione, quod in ſententia. Finis, 18. Decem-
br. 1550.

Additio 1.

Si notarius prædecedat (quicquid aliàs dictũ
ſit in lectu. prima & ſecunda, ſuprà) quod eius
50 prothocolla non poterunt exemplari, †niſi ſex
concurrentibus, quod fiat ad partis petitionem,
auctoritate iudicis, per tabellionem, fideliter, in
formam publicam redigatur, & quod uocentur
denique ii quorum intereſt, ut not. in capitulo
cum P. tabellio. de fide inſtrumentorum. multa
Guid. Pap. in deciſi. ſuis 2. nonnihil Cuma. conſi.
158. colum. 2.

Additio 2.

Additio 2.

Quod inſtrumentum exemplatum non probat, niſi de iudicis cõmiſſione conſtet ſibi facta, etiam ſi notarius aſſereret, ſe habere talem commiſſionem, quod mirum uidetur, cum ſit pſona publica, ut in c. qm̃ contra. de proba. eſt uerũ qđ in Delphinatu de ſtilo curiæ parlamenti ualet, ſi demq; facit, niſi in diſcurſu proceſſus, pars opponat de defectu talis commiſſionis, et idem, tametſi de commiſſione non conſtet, & iam diu exemplatum ſit. c. Alberteus. de teſti. c. cum clim. de prob. c. ad audientiam. de præſcrip. tunc enim ex temporis longinquitate præſumpta reſultat probatio, ut per Bal. in auth. quas actiones. C. de ſacroſan. eccl. idem Gui. Pap. deciſi. 404.

Additio 3.

Quod quamuis non ſufficiat inſtrumentum, nec fidem faciat de alio mentionem faciens, niſi
5 relatum † exhibeatur, ut hic clare dicitur, ſufficit tamen & fidem facit, ſi fuerit inſtrumentum fideiuſſionis de inſtrumento debiti principalis mentionem faciens, licet nõ producatur. ita Bal. & Ang. in l. ſciendum. quos refert ibi, & ſequtur, Seyſel. col. 2. ff. de uerbo. obl. & eſt ad iſtum text. not. limitatio.

Additio 4.

Quod ad probandum tenorem inſtrumẽti debet fieri diſtinctio inter teſtes peritos, & imperitos, de quo per Bar. hic, & in l. de ætate. col. 2. ff. de mino. & in l. de quibus. col. 14. ff. de legi. multa congerit idem Seyſel. in d. l. ſciendum. colũ. 5. nouiſſimè poſt Pet. de Bellaper. & Cy. hic, tenuit Gui. Pap. cõſi. 75. col. 2. Alex. in priuilegio, conſi. 196. col. 2. uol. 2.

Additio 5.

Quod illud de quo hic, quòd inſtr̃m referens aliud, non probat niſi relatum exhibeatur, uerũ eſt, ſi notarius non habuiſſet poteſtatem inducẽdi de nouo, aliàs probaret, eidemq; crederetur, ita Io. de Prato in l. admonendi. col. 1. ff. de iureiu. & dictum eſt in lect. aliter tamen deducendo.

Additio 6.

Quod regula huius auth. limitatur etiã ĩ his, quæ dependent à partium uoluntate, ut in obligatione, namque referenti creditur, etiam quod de relato non appareat, ut not. in l. ſi donatione. C. de colla. & in l. ſi liberti. ff. de offi. aſſeſ. unum uerbum Bald. hic, Sauilian. pulchrè conſil. 157. nume. 3. uol. 1.

Additio 7.

Quod exemplum ſumptum manu illius, qui ſcripſit originale probet, prout dictum eſt in lectu. ſupra 1. & 2. nouiſſimè tenuit etiam Fulgo. conſi. 195. ad fi. & Roma. in exemplo ſolutionis debiti, ſumpto manu notarii, de inſtr̃o ſolutionis rogati, conſi. 105. ad fi.

Additio 8.

Ad illud etiam, quod exemplum regulariter non probet, niſi contra eum, qui ipſum dedit, quiq; produxit, de quo hic per Bart. & in l. i. ſi au dem. in §. neque. ff. de iur. fiſ. & in l. 2. C. de erro. aduo. & quod tunc cum producitur, notarius dicere debet, hoc eſt exemplum cuiuſdam inſtr̃i, ꝓducti per Titium, cuius copia datur de uoluntate ipſius, & de mandato iudicis. declarat etiã Angel. Aret. Iuſti. de legi. pat. tute. nu. 4. & ad idem pulchra Pet. de Bellaper. diſtinctio uidenda eſt in q. ſuis 471. ad l. ſi quis ex argẽtariis. §. prætor ait. ff. de edend.

Additio 9.

Quod uerba narratiua tenoræ facientia mentionem de mandato, non probant, ut hic, & per Innoc. in c. cum in iure peritus, de offi. delega. & in c. quoniam contra. de proba. Bald. in ſpecie, in rub. C. de fid. inſtrum. col. 7. & Alexan. conſi. 81. colum. 4. uol. 3.

Additio 10.

Quod ſi fœmina producat inſtr̃m, in quo dicatur, rem eſſe feudalem, probatio non eſt ſufficiens, ex quo inueſtitura noua, uel antiqua aliàs probanda eſt per teſtes, ut inquit Cuma. ſignãter per no. hic, & in c. cum olim. de priui. conſi. 137. col. 1. & ſcitu dignum eſt. Idemq; dicit Imo. conſil. 126. colum. 2.

Additio 11.

Quod non poteſt eſſe plus in exemplo ſumpto, quàm in originali, ut in pulcherrima qõ. Iudæorum dicebat Alex. conſi. 233. col. 2. uol. 6. ex not. hic, & in l. ſi quis ex argentariis. in §. prætor ait. ff. eo. & in §. pen. in Auth. de tabellio. & in l. 2. ff. de fi. inſtr. & in c. ſi. eod. tit. utebantur enim orationibus, quæ erant deſcriptę in certis libris antiquis, non in contemptum chriſtianæ religionis tñ, editis & compilatis, ergo nec ipſi dictis orationibus ita uti uidebãtur, ratione ſupradicta, ut hic, & in iuribus præalleg.

Additio 12.

Ad ſupradicta facit eiuſdem Alexã. deciſio, ſi in inſtr̃o ſententiæ. ſ. fiat mentio enunciatiuæ, certæ aſſertæ dotis, quod per tale inſtrumentum id non probatur, niſi inſtrumentum dotis producatur, conſi. 61. col. 2. uol. 7.

Additio 13.

Quod exemplatio inſtr̃i, iam cancellati ĩ actis facta etiam iudicis auctoritate, nõ ualebit, ſi partes, quæ uocari debebant, non interfuerint exemplationi, vt hic per Cy. & Bar. in l. chyrographis. ff. de admi. tut. no. in c. Albericus. de teſti. & in c. ſi inſtr̃a. de fi. inſtru. Collecta. in c. cum dilecta. de conſ. uti. uel inuti. & in c. dudum. de conuer. coniug. Spec. in §. oſtenſo. de inſtru. edi. Nec ab re, quia quę in conſtitutione actus requiruntur, eadem neceſſaria ſunt in ipſius reuocatione. au then. è contra. C. de repud. l. ſi ut proponis. 2. C. de nup. ſed in inſtrumento à primordio requiritur conſenſus illius, cuius intereſt, ergo & in exẽplatione. & ita etiam in deciſi. Tholoſa. 417. decidit ex multis Stepha. Aufre. & bene eſt uerũ qđ qualemqualem pręſumptionem facit, ut hic no. in pulchro caſu. Gem. conſi. 157. col. 5.

Additio 14.

Quod ſi ſcriptura amiſſa ſit, & probetur amiſſio, probari poterit etiam tenor ſcripturæ per teſtes, ut no. in l. teſtium. C. de teſti. & in l. ſicut. C. de fid. inſtr. & in l. 1. in §. ſufficit. ff. de bono. poſſ. ſecũdum tab. Ferrarien. in l. pactum, quod bona fide. colum. 2. C. de pac. qui ſe remittunt ad dicta etiam hic. Alua. conciuis, in c. 1. in §. ſi cum domino. col. 2. quid ſit inueſt. in uſib.

Additio 15.

Quod quando inſtrumẽtum inſinnatum eſt, ex tempore antiquo, ita quod probatio redditur impoſſibilis, omnia præſumũtur ſolẽniter acta, & impoſſibilitati probationis parcitur. l. ſi arbiter. de prob. c. ſi. de pact. c. faciat. 22. q. 2. Gemin. conſi. 100. col. 3. & vnum uerbũ (licet ad aliud) dictum eſt, ſupra additio. 2. & idem dicit Calca. in uerbis narratiuis ſententiæ, quod ei nõ credatur, niſi antiqua ſit, conſi. 6. col. 1.

Additio 16.

Quod ſcriptura priuata, propria manu producentis conſcripta, fidem non facit, ex quo multa requiruntur, ut ſuprà, & probatur aliàs in l. inſtrumenta, & in l. rationes, & in l. exemplo. C. de prob. Bar. in l. nuda. ff. de don. Imò quod nec partium conſenſu fieri hoc idem poſſet, arg. in l. priuatorum conſenſu. C. de iur. omn. iud. & dictum fuit aliàs, in auth. iſta, & nouiſſimè tradit Rom. conſi. 105. colum. 1.

Additio 17.

Quod uerbis narratiuis principis, mentionẽ facientibus de ſententia, ſtandum eſt, licet de ipſa non appareat, ut per Rom. conſ. 180. latiſſimè. Bello. conſi. 36. nu. 6.

Additio 18.

Quod ſi ſtatutum faciat mentionem alterius ſtatuti, nec in referente ſit tenor relati, nec certitudo appareat, ſi inſertus non ſit referenti; ſtandum non erit, maximè in pœnalibus. ita Aluaro. conciuis, in c. 1. in §. de illa. col. 1. quali. olim feudali. pote. in uſib. poſt Bal. in l. 1. C. de epiſ. & cler.

Additio 19.

* Quod reg. de qua hic (ut etiam dicunt * oẽs) fallit inter eaſdem perſonas, per tex. in l. optimã. C. de contrahen. & committen. ſtip. multa nouiſſimè Bellon. conſi. 75. in no. caſu, nu. 3. & conſil. 77. nume. ſecundo.

SVMMARIVM.

1 *Lex 2. C. de eden. ſing. eſt, de qua Alb. in proœ. ff. forũ non eſt recordatus.*
2 *Actorum diffinitio, & quæ ſint.*
3 *Litis cõteſtatio eſt iudicij lapis angularis, à qua forma iudicii incipit.*
4 *Acta à quo conficiantur, & an iudex ea ſcribere poſſit.*
5 *Acta à factis diſtinguuntur.*
6 *Acta & actitata quomodo differant.*
7 *Acta non ſunt, quæ in mente retinentur, & quæ fidem publicam non habent.*
8 *Acta & proceſſus idem ſunt.*
9 *Acta quædam aſſertoria, quædam probatoria.*
10 *Factum quod non releuat, fieri non debet.*
11 *Inſtrui non debet, qui à ſe ipſo inſtrui ualet.*
12 *Acta ad ſententiam ordinantur, & ſententia ad acta refertur.*
13 *Acta & rationes parificantur.*
14 *Poſitiones, & interrogationes ſunt de actis.*
15 *Exhibitio fit ad ueritatem inueſtigandam, & numero 24.*
16 *Acta exhibentur, quia ſunt communia.*
17 *Exhibitio denegari non poteſt prætendenti intereſſe in re ratione dominij.*
18 *Circumloquutio eſt figuratus modus loquendi.*
19 *Res pro cauſa ponitur, ſed differunt.*
20 *Acta iudicij dicuntur publica.*
21 *Acta tã ciuilia, quàm criminalia exhiberi debẽt.*
22 *Acta in iudicijs habitis ante inquiſitionẽ ad informandam curiam, an exhiberi debeant.*
23 *Allegationes iuris, an parti exhiberi debeant.*
24 *Exceptio non numer. pec. an obiici poßit, qui in ueritate confeſſus eſt ſe recepiſſe centum ex cauſa mutui.*
25 *Intellectus primus ad l. 2. C. de eden. com. approbatus quòd loquatur in iudice appellationis.*
26 *Sententia ſi non exhibeatur, an poßit pronunciari quòd non adhibeatur fides ei.*
27 *Iudicis maieſtatem contemnere, plus eſt, quàm aliquem diffamare.*
28 *Contumacia ratione contemptus delictum eſt.*
29 *Intellectus ſecundus l. 2. C. de eden. qui diſputatur.*
30 *Intellectus 3. ad l. 2. C. de eden.*
31 *Intellectus 4. ad l. 2. C. de eden.*
32 *Intellectus 5. ad l. 2. C. de eden.*
33 *Intellectus 6. ad l. 2. C. de eden.*
34 *Intellectus 7. ad l. 2. C. de eden.*
35 *Exhibitio, an fiat iudicis officio, uel condictione ex lege.*
36 *Fiſco eduntur acta, quia priuilegiatus.*
37 *Intellectus ad l. 2. §. diuus. ff. de iu. fiſ.*
38 *Oppoſitio prima ad intellectum l. 2. §. diuus. ff. de iure fiſci.*
39 *Oppoſitio ſecunda ad intellectum l. 2. §. diuus. ff. de iure fiſci.*
40 *Fiſcus in pœnis dicitur habere cauſam lucratiuam.*
41 *Prærogatiua fiſci iuri communi non præiudicat.*
42 *Acta ad ueritatem inueſtigandam exhibentur.*
43 *Iudex maleficiorum, an examinare poßit teſtes à parte non productas ſuper accuſatione.*
44 *Teſtis pro utraque parte iurare debet, & ueritatem dicere.*
45 *Teſtis pro una parte examinatus, ſi pro altera interrogatus dixerit, nolo reſpondere, an ei fides adhibeatur.*
46 *Teſtis qui iurauit, nolo dicere teſtimonium, an cogatur deponere, & iuramento contrauenire.*
47 *Minor an iuret de ueritate, cum de calumnia non iurat.*
48 *Probatio ex actis, an contra omnes ſit, etiam contra quem non ſit probatum.*

Probatio

49 *Probatio inter alios acta, an faciat aliqualem pro-bationem contra alios.*
50 *Effectus qui reſultent ex præſumptionibus.*
51 *Acta facta in uno iudicio quando fidem faciant in alio.*
52 *Acta contra conuictum de periurio, an fidem faciant, in alio iudicio.*
53 *Acta, quæ reſpiciunt cauſam, & non inſtantiam, an pereant perempta inſtantia.*
54 *Acta notorium inducunt.*
56 *Confeſſio indiſtinctè præiudicat confitenti.*
56 *Sententiæ effectus ad quoſcunque porriguntur, porriguntur effectus probationis.*

¶ Seuerus A. Fauſto. Lectu. 3.

IS. apud quem] Dominus Chriſto
phorus de Caſtelliono, Mediola-
nenſis, qui fuit præceptor Fulgo.
dicit in rubr. ſupra eod. hanc legẽ
ſingularem, ut atteſtatur Dec. Se-
ni. hic, Iunior uerò, quod utilem & quotidianã
habet materiam præſatur, & ante eos Pau. Caſtr.
quod ad infinitos caſus allegatur, tanquàm ſin-
gularis, neque de ea eſt recordatus Alb. in proœ.
1 florum. col. 5. † ea de re non ita paſſim eſt expo-
nenda, niſi aliqua etiam ad euidentiam præmit-
tamus, quæ libentius perducant me ad ipſius tra
ctationem ueram & ſolidam, ut inquit Iuriſcõ.
in l. 1. ff. de orig. iur. uos uerò ad eam attentionẽ,
quam mihi præſtare conſueuiſtis promptiores.
imò quod admonet nos quoq; Vlpia. & Paulus.
in l. 1. & in l. lecta. in princ. ff. ſi cert. pet. quando
dicit ibi ille, Bene eſt priuſquam ad interpretatio
nem ueniamus uerborum, pauca de ſignificatio
ne ipſius tituli referre. iſte uerò, Lecta eſt in Au-
ditorio Æmilii Papiniani præfecti prætorio Iure
conſulti cautio huiuſmodi.

Et primo ad propoſitum redeũtes, quoniam
de actis fit mẽtio in l. noſtra. quod acta nil aliud
2 ſunt, † quàm ſcripturæ quæ fiunt coram iudice,
ut inquit Dec. hic, & benè, eſtq; glo. in l. illud. C.
de ſacroſan. eccl. & in l. ſi quis obrepſerit. ff. ad le
gem Corn. de fal. & in l. acta, & in l. actorum. ff.
de re iud. ſiue in iudicio quolibet modo, inquit
alia glo. in l. 2. ff. de cur. bo. dan. no. in c. qm̃ con
3 tra. de prob. † & licet iudicium habeat tres par-
tes, & incipiat à citatione, nec ſit propriè iudiciũ
formatum, niſi à litis conteſtatione, quæ ipſius
lapis angularis dicitur. §. fi. inſt. de pœna teme. li
ti. l. amplius non petitum. ff. rem rat. habe. c. 1. &
ibi Bald. in princ. de lit. cont. acta tamen dicũtur
etiam ea quæ fiunt ante. d. c. quoniam contra. ibi
uniuerſa iudicii acta conſcribant. & facit quia ſi
dicerentur acta duntaxat poſt litem conteſtatam
iudicia ſummaria ſic forent ſine actis, ex quo tũc
litis conteſtatio non requiritur. cle. ſæpe. de uer.
ſign. & idem in notoriis. c. cum olim. ubi glo. &
Abb. colum. pen. de re iud. uel ſi de crimine cri-
minaliter agatur maximè inquirendo. c. qualiter
& quando. de accuſ. c. cum olim, de teſti. c. cum
I. & A. de re iud. c. quoniam frequenter, ut li. non
conteſt. quod quàm abſurdum ſit neminem la-
tet, quia ſic ueritas inquiri non poſſet, & falſitas
eidem præiudicaret, & malè. l. contrahitur. ff. de
pigno. not. in d. c. quoniam contra. Inſuper ſcias,
quod à duobus uiris idoneis, uel à notario con-
ſcribuntur, à iudice electo, & ad idem deputato,
qui etiam ab actis actuarius appellatus eſt, & ex
ceptor, aliàs l. ſed addes. §. fi. ff. loca. l. exceptores.
l. ne diutius. l. actuarios. C. de num. & actuar. lib.
12. & ſufficit, quia non eſt opus aliter, quod id
de ipſius iudicis mandato ſiue commiſſione fa-
ciat, ut per Bald. in d. cap. quoniam contra. colũ.
3. & in auth. quæ ſupplicatio. colum. 1. C. de pre
ci. Imper. offer. & ita de ſtilo etiam ſeruatur, qui
ſemper attendendus eſt. c. quam graui, de crimi.
fal. no. in l. 2. C. quæ ſit long. conſuetud. & à no-
4 tario dixi, quia iudex non poteſt, † ex quo ei non
crederetur etiam in cauſis arduis, ut hic per Al-
ber. columna prima, & probatur in d. cap. quo-
niam contra.

Secundò præmitto, quod acta à factis diſtin-
5 guuntur, † facta autem à geſtis, nam acta in iudi
cio fiunt, ut ſupra, facta uerò extra iudicium con
trahendo. hinc dicimus, quod contractus ſunt
facti. l. conſilio. in fi. ff. de cur. fu. facta rurſum uer
bis, geſta uerò ſine uerbis. l. Labeo. in fi. ff. de uer
bor. ſignific. glo. in l. 2. ff. de cura. bon. dan. ſed ad-
uertendum eſt, quia licet hęc ſubtilis differentia
uideatur, inter factum tamen & geſtum nihil in
tereſt. ita glo. in d. l. Labeo. imò text. in l. licet. eo-
dem titulo, Iaſ. hic, colum. ſecunda. non nihil in
l. 1. in prin. ff. de offi. procu. Cæſ.

6 Ab actitatis quoque diſtingui uidentur, † ut
acta conſiderata notarii perſona dicantur, actita
ta uerò à partibus. clem. fin. ibi, & aliis actitatis
in cauſa. de uerb. ſignific. l. properandum. §. & ſi
quidem. ibi, & ſi quidem nihil ſufficiens actita-
tum ſit. C. de iudi. ſi maximè parum conferant,
quoniam non propriè acta, ſed potius actitata
dicentur ſecundum aliquos. Vel dicamus quod
acta ius, actitata uerò factum denotent, ut in ſi-
mili de teſtamento, quod intellectuale ſit iuris,
materiale uerò ſiue ſcriptura facti. §. diſponat. in
Authen. de nupt. no. in l. 1. ff. de teſtamen. uel de
conſuetudine, quod eſt iuris, conſueſcere uerò
facti. cap. cum dilectus, & ibi Bald. colum. ſecun
da, de conſuet. & idem in poſſeſſione, ut not. in
l. 1. ff. de acquirend. poſſeſſ. quod deducta in eſſe
eſt iuris, cum uerò deducitur facti, quo uerbo a-
ctitata uſus eſt etiam Bald. in c. conſuluit, num.
16. de offi. deleg.

Tertiò præmitto, quod quædam ſunt in men
te hominum retenta, ut ſunt dicta teſtium an-
7 tequàm deponant, † quædam uerò non haben-
tia fidem publicam, ut teſtamẽta in ſcriptis à nũ
cupatiuis d’ſta, & de quibus in l. 1. C. de bon. po.
ſe. tab. Pau. Caſt. in rub. C. qui admi. col. 1. & iſta
acta non dicuntur, non teſtium, quia non con-

ſtant, & paria ſunt non eſſe, uel eſſe & non appa
rere, nihilq́; (ut uulgo dicitur) operatur propo
ſitum in mente retentum.l.in lege. ff.de contra-
hen.empt.l.ſi repetendi. C.de condict. ob cau.c.
litteraturam, de uoto. non teſtamentorum, quia
iudicis decreto non ſunt publicata.l.conſulta di
ualia.l.publicati.C.de teſtamen.ea igitur acta di-
cuntur, quæ in iudicio fiũt quomodolibet ut ſ.

Quartò præmitto, quod acta & proceſſus idẽ
8 ſunt,† c.quoniam contra.ibi, nec pro ipſius præ
ſumatur proceſſu.de prob.& hinc effectus reſul
tat, quia ſicuti proceſſus appellatione uenit ſen-
tentia.c.cum i.& a. & ibi Bald.de re iudi. ita ue-
✻. niet actorum appellatione, & eſt communis ✻
opi.ut not.in d.c.quoniam contrà .Bartol.in l.in
fraudem.in §. neque.ad fi.ff.de iure fi.Cy. & Bal.
in l.2. in fi.C.ut lite pen.& ut infrà latius.

Quintò & ultimò præmitto, qđ acta etiã quæ
9 dam aſſertoria ſunt, quædam probatoria.† aſſer-
toria quæ aſſeruntur, & allegantur. vnde in l.fi.
C.ſi per uim, uel alio modo, dicitur ad propoſitũ
negotiorum merita partium aſſertione pandun
tur.probatoria uerò quæ probantur, quæq́; duo
etiam, quanquam ſub hoc generali uerbo acto-
rum comprehendantur.l.acta.ff.de re iudi.diffe-
runt tamen ex alio, quia ſi iudex ſententiã ferat,
& dicat abſoluo abſoluendum, condemno con-
demnandum, prout ex actis apparet tunc refere
tur ad acta qualiacunque fuerint, uel aſſertoria,
uel probatoria, & eſt forma, ſiue cautela pronun
ciandi, quando iudex non habet plenum delibe-
randi conſilium, quam primus inuenit Iac. But.
licet dubitet Bald.conſi.229.in princ. uolum.1.
ſi uerò ſimpliciter ſententiam ferat, nec aliter ſe
referat ad acta, tunc ad probatoria referetur tan
tum, ut per Bart.in l.ſi expreſſim.colum.2. ff.de
appel.l.illicitas.§.ueritas.ff.de offi.præſid.& hoc
modo concordabuntur duæ glo. contrariæ, una
in l.3.C.de ſent.quæ ſi.cer.quan.alia in l.quid ta
men.in §.Pomponius.ff.de arbit. & ita declarat
Saly.in d.l.3.

Dubitandi modo ratio in text.iſto eſſe potuit,
10 † quia fieri non debet quod factum non releuat
ut hic per Bart.l.hæc ſtipulatio.§.diuus.ff.ut le-
ga.no.ca.l.1.in fi.ff.de act.emp.c.2.de prob. ſed
acta iam edita ſunt, nota parti & iudici, ergo am
plius edi ſiue exhiberi non debent.

Sol.antecedens uerum eſt, cõſequens falſum,
quod ex infra dicendis apparebit in glo.
11 Secunda dubitandi ratio †.eſſe potuit, quia q
à ſe ipſo inſtrui ualet, ab alio inſtrui non debet.l.
ſi quando.C.de dilatio.l.ſi quis ex argentariis. §.
prætor ait.ff.de eden.Vetus etiam prouerbiũ eſt,
petis quod intus habes.l.1.§.ſi debitori. ff.ut in
poſſ.leg.Bart.in l.ſi unus.in §.pactus. col.5.ff.de
pact. ſed petens à ſe ipſo inſtrui poteſt, ex actis
quotidie & productionibus, in ſui uel procura-
toris præſentia factis, ergo nunc inſtrui ab alio
non debet.

Sol.non commodè inſtrui potuit. l.Paulus. l.
quod dicimus.ff.de ſolu.uulga.l.nepos Proculo.
ff.de uerb.ſig.eſtq́; hominum memoria labilis.l.
peregrè.ff.de acquir.poſſ. igitur inſtrui debebit
ſi uoluerit, quia non ita inſtrui poterit ex præte-
ritis, uel etiam præſentibus, cum non unus ſit a-
ctus, ſed plura.
12 Tertia dubitandi ratio eſſe potuit,† quia ſecũ
dum Bald.in l.1.col.1.C.de ſent. acta ad ſenten-
tiam ordinantur, & ſententia ipſa refertur ad a-
cta, inquit Barto.in l.ſi expreſſim. colum.2.ff de
appel.imò quod robur habet ex mente actorũ,
ſicut contractus ex mente contrahentium, dice-
bat Cyn.in l.1.in princ.C.de erro.cal. uerum ſen
tentia fertur à iudice, ergo parti exhibitio fieri
non debebit.

Sol.eſto quod iudex ferat ſententiam, inſtrui
debet tamen à parte.l.3.§.eiuſdem.ff.de teſti. l.il
licitas.§.ueritas.ff.de offi.præſi.c.in præſentia.de
renun.c.iudicantem.35.q.1. aliàs nec eſſent ex-
hibenda in cauſa app.& tamen exhibentur. Imò
✻ quod eſt ✻ communis intellectus ad iſtum tex-
tum, ut infra, ergo & in cauſa principali regu-
lariter.
13 Quarta dubitandi ratio † eſſe potuit, quia pa
rificantur rationes & acta, ut no. in rub.ſupr.eo.
l.notionem.§.inſtrumentorum. ff.de uerb.ſigni.
ſed rationes non eduntur, niſi ex cauſa.l.1.ſupra
eo.ergo nec acta.

Sol.acta publica ſunt, rationes autem priuatę,
quanquam officium argẽtarii publicam habeat
cauſam.l.argentarius.in princ.ff.eo.declarando,
ut dixi in eodem.l.1.ſupra eo.Ideo eſto quod pa
rificentur, quia ſicuti inſtrumentorum appel.ue
niunt rationes large tamen, ita etiam ueniunt a-
cta: non eſt propterea, quod ita facilè exhibeant,
ſiue exhiberi debeant ut acta, imò quod nec ipſa
acta ſine cauſa quoque exhibentur, ſi benè conſi
derabis, quicquid à doct. dicatur.

Quinta & ultima dubitandi ratio eſſe potuit,
14 † quia poſitiones & interrogationes ſunt de a-
ctis.c.quoniam contra.de probat. & tamen non
exhibentur.c.2.ubi glo.de teſti.in 6.no. in l.2.C.
de iuramen. calum.Bal.in l.2.col.2. C.ut li.pen.
ergo nec acta.

Sol.illud ideo eſt, ne pars ab aduocatis inſtrua
tur quomodo debeat reſpõdere, uel teſtibus præ
beatur occaſio deponendi falſum ad damnum,
& præiudicium interrogantis, & fuſius, ut in lo
cis præalleg. & per Innocen.in c. per tuas. de te-
ſti.Deci.hic, nume.19.& eſt argum.in l.conueni
re.ff.de pact.dot.

Ratio deciſionis eſt, exhibitionem fieri ad in-
15 ueſtigandam ueritatis fidem,† ut etiam dicit gl.
in l.uideamus.in uer.poteſt.ff.de in lit.iur. & in
ſimili text.in l.non eſt nouum, infra eod. & in l.
fi.ibi, ueritati locum fore.ff.de prob.& in c.iudi
cantem. 35.q.1.& in Auth.de inſtru.cau. & fid.
in princ.iuncta glo.ubi Deus ueritas eſt, iuxta il
lud etiam, Ego ſum uia, ueritas, & uita: mutatio
ueritatis uerò falſitas. Aret.in c.qualiter & quã-
do.

do, 2. colum. 4. de accuſ.
16 Item quia publica ſunt, & communia, † nec
à iudice, uel à notario poſſunt negari, ut hic, &
in d. l. 2. C. ut lit. pend. l. 1. §. edenda. l. prætor ait.
ff. de eden. l. ſerui electione. §. Labeo. ff. de lega. 1.
aliàs poſſet appellari. d. l. 2. nec à priuatis rationi
bus differrent, dicẽdum minimè. l. nimis graue.
C. de teſti. arg. in l. 3. ff. de milit. teſt.
Et quia ſi exhibitio negari non poteſt, quãdo
quis prætendit intereſſe, ratione dominii in re,
17 † quæ debet exhiberi pariter. l. 3. §. interdum. ff.
ad exhi. multominus negari poterit in caſu præ-
ſenti ex ſupradictis.
Præſertim & ultimo loco, quia ſi non nocet
exhibenti, illi uerò cui exhibitio fit ad effectum
ſupradictum maximè prodeſt, non eſt ratio, qua
denegari exhibitio debeat, ualg. l. in creditore. ff.
euict. imò quod compelli poteſt per hanc regu-
lam, ut declarat Fab. inſti. de lege Fu. in fi. & ipſe
met Iurecon. in d. l. in creditore, & iſta ſufficiant.
uel ſi placet, caſum aliter figura. ſecũdum primũ
intellectum glo. qui (ut dixi etiam ſupra) eſt cõ
muniter approbatus, & de cuius ueritate uidebi
mus ſtatim.
Nota primò, quòd licet Imp. in primis uerbis
18 hic, † non dixerit iudex, uerba prædicta tamen,
non aliam interpretationem habere, ut per glo.
infra, & eſt figuratus loquendi modus per circũ
locutionem. adde tex. formalem in l. etiam. in fi.
princip. ff. de ma. uindic. & ſimile in l. eum qui
iudicare iubet. ff. de iur. omn. iud. quibus uerbis
ordinarium iudicem delegantem intelligit pari-
ter. & in l. cum inter. C. de fideicom. lib. ibi, ut cũ
libertate ſolem reſpiciat, quæ exponuntur, id eſt
ut naſcatur ingenuus.
Alibi reum, partem fugientem appellat Imp.
in l. properandum. in §. & ſi quidem. C. de iudi.
quia reorum proprium eſt fugere, & quia iudi-
cia redduntur in inuitos. l. inter ſtipulantem. §.
ſi Stichum. ff. de uerb. obl.
Principem uerò ciuitatis magiſtratum Iurecõ.
in l. ſpadonem. in §. ſi ciuitatis princeps. ff. de ex-
cuſ. tut. Et adultum ea ætate eſſe, quæ caret re-
ſtit. in integ. in l. cum filiofamil. in §. fi. ff. de le. 3.
Et alibi omnes iudices quieſcere uenerabili
die ſolis iubetur, hoc eſt die dominico. in l. 3. C.
de fer. ad quod facit etiam tex. in l. cum uir. C. ad
leg. Iul. de adul. Paul. ad Corin. 1. c. 1. ad fin. forte
modo ad propoſitum redeuntes, ut uariaretur
oratio, quia in l. 1. ſupra eod. ad cuius limitatio-
nem iſta uenire uidetur. dixerat apertè, id ex cau
ſa ad officium iudicis pertinere ſolere.
Nota ſecundò, quòd rem pro cauſa ponit ſiue
19 lite, † quodq; rem dixit & non cauſam ſine litẽ,
ex quo uerbum eſt generalius, uulga. l. 1. ibi, rei
quoque, ut generale prætor elegit. ff. ſi cer. peta.
Adde text. in l. iudicatum. ff. iud. ſol. ibi, de re de-
fendenda, exponit glo. (& ſic in terminis) de re
id eſt cauſa. quod etiam ornatus gratia dictũ eſt,
quoniam aliàs quanquam uerbum rei generale
ſit, differt tamen à cauſa. §. certè. inſti. qui teſtam.
tu. da. pò. ubi certæ rei, uel cauſæ tutor dari non
poteſt, quia perſonæ, & non cauſæ, uel rei datur,
ergo diuerſa ob dictionem, uel, l. hæc uerba. ff. de
uer. ſig. Cuma. conſi. 97. col. 2.
Nota tertiò, quòd iudicii acta dicuntur publi
20 ca, † non alia ratione niſi iſta, quia à notario, qui
ſeruus publicus dicitur, ſic à ſeruiẽdo dictus, cõ
ſcribuntur. l. 2. ff. rem pup. ſal. fo. §. cum autẽ. In-
* ſti. de adop. l. 2. C. eo. & eſt (ut dicunt * omnes)
tex. in c. quoniam contra. de prob.
Vel quia fiunt coram iudice, qui adhuc pu-
blico fungitur officio. l. 2. ff. ad exhibẽ. l. in publi-
cum. ff. de ſer. fu. Deci. hic, quiq; ius dicit popu-
lo. c. 1. 23. q. 1. iuriſdictionem habẽs, quæ eſt po
teſtas de publico introducta, cum neceſſitate iu
ris dicendi, & æquitatis ſtatuẽdæ. l. 1. & ibi Bart.
ff. de iur. om. iudi. & cuius officium hac de re ẽt
latiſſimum eſt, ut ibi, & in l. ubicunque. ff. de in-
terrog. act. imò quod etiam notarius dicitur in-
dex chartularius. l. 1. & ibi glo. ff. de iudi. no. in l.
rem non nouam. C. eod.
Vel quia in iudicio fiunt, qui adhuc eſt locus
publicus. l. pen. ff. de iuſti. & in gl. in l. 2. ff. de cu
ra. bon. dan. vel ut per Bart. in l. 1. in §. editiones.
nume. 3. ff. de edend. quia cuicunq; prætendenti
intereſſe exhibẽtur, & ita ſummatur hæc lex, &
probatur in ſimili, per text. in §. 1. Inſti. de pub. iu
di. & per glo. in rub. ff. eo.
Vel & ultimò, quia dominiũ ipſorum ſpectat
ad rempub. ut dicebat Nico. de Mata. ſimpliciter
relatus per Ioan. And. in addi. Spec. in rub. de in-
ſtrumen. edi. colum. 2.
Quod ultimum tamen reprobat Alex. & ſeq-
tur Dec. quia imò originalia debent ſemper rema
nere apud notarium. d. c. quoniam contra. & eſt
uerum, ſed quia tex. ille ſuppletur per gl. in c. fi.
ubi etiam Abb. ad fi. eo. tit. ratio hæc poteſt tole-
rari, aliqua alia leuia dicuntur adhuc per Dec. ad
ſupradicta ſol. facillima, aliter non referenda, in
telligendo de actis iudiciariis, ut dixi in euiden-
tialibus. & quanquam aliqua etiam ſint priuata
ſiue ad ius priuatorum pertinẽtia. l. in fraudem.
§. ex his, & ſeq. ff. de iur. fiſ. non tamen ſunt pro-
priè acta. Vel dicamus ſtare iſta ſimul, quod ad
ius priuatorum pertineant, & tamen ſint publi-
ca, ut inſtrumenta de quibus loquitur ille text.
quia manu publica ſunt conſcripta ut ſupra.
Sed moueo difficultatem: rationes publicam
habent cauſam. l. argentarius. in princ. ff. de edẽ.
& tamen non dicuntur publicæ. l. prætor ait. in
princ. l. quædam. §. nummularios. ff. eo.
Sol. ſtant iſta ſimul, quod publicam habeant
cauſam, & probatur etiam in l. quod priuilegiũ.
ff. depo. & tamen non ſint publicæ, aliàs à ſeruo
ſcribi non poſſent (ut dixi ſæpe in l. 1. ſupra eo.)
& nihilominus poſſunt. d. l. prætor ait. §. ſed ſi
ſeruus. ff. eo. non ſunt igitur publicæ, licet publi
cam habeant cauſam, ſed medium tenent inter
publicum & priuatum, quod rurſum declaraui
in

in euiden.d.l.1.dic or ibi,& obiter etiam ſuprà.
21 Nota quartò,quod iam criminalia,† quàm ci
uilia debent exhiberi rationibus ſupradictis, &
probatur clarè etiam in d.c.quoniam contra.ibi,
& omnia ſic conſcripta partibus tribuantur, de
prob. & pondera, quod dicit,omnia. l.Inlianus.
ff.de leg.3.c.ſoltæ.de maio.& obe. ubi qui oẽ di
cit,nihil excludit.

Sed dubitatur (alia enim difficultatem non
habet,ut per Alexand.Iaſ. & Dec.) quid de indi-
ciis habitis ante inquiſitionem pro informatio-
ne curię,& ad effectum capiendi delinquentem
22 an debeat dati copia petenti.† ſentit Bart. quod
noo, io l.fi.io fi. ff.de quæſtio.dum dicit,qđ non
præiudicant reo,ot poſſit torqueri ex quo teſtes
fuerunt examinati eo noo citato, ergo nec copia
dari, quia licet publica ſint,non tamen hac rõne
ſunt communia,nec de ipſius rei ĩtereſſe agitur:
& idem dicit Saly.ad litteram relatos hic,p Dec.
in l.fi.in fi.C.eo.aliàs inſtrueretur ad fugam , ut
ſubiicit,& poſt eum Alexand.conſi.180. colom.
3.nol.2.eſt uerum antequàm torqueatur, quod
iterum teſtes eo citato poſtea debent examinari,
& tunc dabitur copia, & ita quoque tranſeunt
Soci.Cur.& Ripa, nec dubium habet.

Et ideo adde tu tex.in l.unius.in §.cognitnrũ,
ff.de quæſtioo.dicentem reos defendendos eſſe,
indiciorumq́; copiam ſibi dandam (aliter enim
defendi non poſſent) intelligi debere poſt inqui
ſitiooem ſpecialiter factam, & malè, ſicq́; delicta
impunita manerent contra oulg.reg.l.ita uulne-
ratus.ff.ad legem Aquil.& c.ut famæ. de ſenten.
excom.& qua ratione dati oon debent dicto ca-
ſu,nec alia iſto debent oegari,ſi petantur,ne ſcili
cet ſubitis accuſatorũ crimioibus opprimantur,
ut tex.met dicit in d.§.cogniturum.

Sed obſt.aliquaotulum dum ſubiicit, qđ imò
defenſio ſibi negari non debet,quocunque tem
pore poſtulauerit.

Sol.quocunque tempore,iotellige ante ſentẽ-
tiam,qnod inquiſitionẽ præſupponit, & ſic poſt
ipſam inquiſitionem , & non ante, quandoqui-
dem examinatio fiat ad informationem curiæ tã
tum ut ſuprà.

Secundò dubitatnr,quid in allegationibus iu
23 ris.† Rom.ſing.262.dicit,quod copia dari non
debet,quodq́; Io.de Imo. præceptor ſuus inter-
rogatus Bononiæ,dum ibi eſſet ſcholaris,obmu
tuit,& quod dum ſe illuc contuliſſet poſtea do-
ctoratus gratia,duxit ſibi quod inuenerat dictum
Innoc.in c.per tuas,de teſti.

Et ratione ſuadetur,quia dãtur ad inſtructio-
nem iudicis,uſque adeo, ut non conueniat co-
piam dari partibus,& ita io interrogatoriis dicit
Innoc.in loco præalleg.& Alex.in l.iubemus. co
lum.2.C.de iud.& Dec.hic.& nimirum, quia ſi
non eſt de actis.d.c.qm̃ contra,exhiberi non de-
bent,oe dicam copiam dari,ut hic.

Iaſ.uerò cootrarium,poſt Prac.Pap.de for.pe.
co.Inſt.in prin.motus,quia iudex ex falſis allega
tionibus poſſet circumueniri.l.1.C.ſi ex fal. alle.

Et quia eadem ratione ſententia quandocun-
que retractari poteſt.d.l.1. imò quòd eſt ipſo iu-
re oulla fauore pupilli,ut ibi dicit Odoſ.quo fit,
ut copia danda omnimodo ſit, aliàs oou poſſet
detegi allegationum falſitas.

Et quia denique in actis tedigi debent,& ſunt
de actis.c.dudum,de elect.

Ab opin.Ro.& Innoc.oou eſt diſcedendũ, ra
tione prædicta. nec obſt.motiuum primum Iaſ.
quia ſit iuriſperitus,non facilè circumueniri po
teſt.l.2.§.Seruius autem Sulpitius.ff.de orig.iur.
l.2.cum no.ibi.ff.qnod quiſque iu.l.pen.C.ſi.re
gun.igitur hac ratione copia dati non debet.

Minus obſt.ſecnodum , quia non eſt uerum,
niſi in illis expreſsè ſe fuodet,ut not.pariter in l.
cum prolatis.de re iud.& in c.inter cæteras.eod.
tit.Seyſel.hic,& benè. & fateri inde etiã oportet
hoc ſtante,quod loquatur tex. ibi,in allegatione
facti,& ſimiliter tex.in d.c.dudum,ut idem De-
ci.hic dicit,& indicant nerba illa. cum autem al
legationes nobis oon fuerint præſentatę, non po
tuimus ſcire,quid obiectum ſit, quidq́; rñſum,
ſicq́ue cauſa remiſſa non fuit ſufficienter inſtru
cta,propterea ad diffinitiuam duximns procedẽ
dum non eſſe: & ita ſeruatur de conſuetudioe,
minimeq́; mutanda ſunt, quæ longam interpre
tationem habnerunt,l.minimè.ff.de legib.& ita
tranſeunt cæteri.

Eſt uerum ſi pars conſentiret,qđ petenti non
eſſet deneganda,ex quo in re ſua quilibet eſt mo
derator & arbiter.l.in re mandata.C.man. uel ſi
ad producentis inſtantiam fuiſſent productæ in
actis notarij,qm̃ tunc eſſent de actis,& exhiberi
neceſſariò deberent,ut hic.aliàs dico has limita
tiooes ineptas,quia non ſunt de terminis regu-
læ,cum nec inditia ad informationem curię; nec
allegationes iuris regulariter redigantur ĩ actis.
l.nam quod liquidè.§.fi.ff.de pen.leg.

Nota quintò & nltimò,quod exhibitio fit ad
24 ueritatem inueſtigandam,† ut dixi in figuratio-
ne caſus,ad ſaturitatem, Alb.hic,in fi. & ut infrà
ego in glo.fi.ſed ad propoſitum pone,quod quis
in ueritate confeſſus ſit,ſe accepiſſe centum mu
tuo,poterit ne opponere except. non numeratæ
pecuoiæ? Bald.io c.ex inſinuatione.colum.fi. de
procu.concludit quod non, & benè,quia ſi uerè
accepiſſet , non oppooeret d.exceptionem, ergo
nec quando confitetur modo prædicto,quia cõ
fiteri non uidetur ſub ſpe futuræ numerationis.
Addo ego benefacere,quia uerba debẽt aliquid
operari.l.ſi quando.ff.de leg.1.c.ſi Papa, de pri-
ui.in 6.imò inqoit Bal.in d.c.ex inſinuatione, qđ
ueritas iuramentum eſt.

Decius uerò contrarium,motus quia qua fa-
cilitate confitetur,eadem facilitate quoque uer-
ba appooit io chyrographo. adde iu ſimili Bert.
arguentem hoc modo, in auth. ſi quis in aliquo
documento.un. 12.infra eo.

Et quia exceptioni non numeratæ pecuniæ re
nunciare

nunciare non poteſt, ſecundum Bal. in l. ſi ex cautione. C. de non num. pec.

Sed ad primum dici poſſet uerum, quando ſuaſione creditoris d. uerba dixiſſet, ergo non aliter.

Ad ſecundum uerò, quod contrarium ibi tenet, numero quarto, & in l. pecuniæ. C. de ſolu. & uerius eſt.

Ex alio tamen dici poteſt, quod Bal. malè loquatur, quia potentius operatur actus iuratus, quàm non iuratus. c. quamuis. de pac. in 6. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de lega. 2. glo. quia iuraſti. in l. ſi pecuniam. ff. de condiction. ob cauſ.

Sed ſi debitor iurauit, non tamen ei tollitur exceptio non numeratæ pecuniæ. l. fin. C. de non numer. pecun. ergo nihilominus etiam, quod dixerit, ſe in ueritate recepiſſe: maximè quia etiam iuramentum habet tres comites, iuſtitiam, iudicium, & ueritatem, ut no. in c. cum contingat. de iureiurand. Et quia in dubio quibuſcunque uerbis uſus fuerit, ueriſimile non eſt, d. exceptioni uoluiſſe renunciare. argum. in l. cum de indebito. C. de prob.

Ex quibus apparet etiam, quod ueritas nõ ſit iuramentum, quodq; non officit tamẽ, & quod iuraſſet. d. l. ſi. C. de non nume. pec.

Ad rationem l. ſi quando. de leg. 1. reſpondet, quod imò uana eſſe debent, & inania potius, q̃ quod quis indebitè damnum patiatur. l. fin. §. in cõputatione. C. de iure delib. & quia hoc ipſum æquitas pati non debet, in qua omnis exceptio fundata eſt. l. qui æquitate. ff. de excep. do. etiam quod in ueritate confeſſus fuerit ſe recepiſſe: q̃m d. exceptio tempore perit, cum tamen aliæ ſint perpetuæ. l. purè. ff. eo. & ita teneo. aliàs quæſtio inepta uidetur, ex quo nihil commune habet cum inueſtigatione ueritatis, de qua hic. & ex his textualia ſint expedita: quo ad id enim, de quo hic per Dec. Senio. tam. & quam nõ inſiſto, quia utroque modo legitur, tam criminalia, quam ciuilia, & tam ciuilia, quàm criminalia, & quia ſciẽtia noſtra non ſubiacet Priſciano, ut aliàs dicebam, l. quoniam indignum. C. de teſtamen. Bald. conſi. 33. ad fi. uol. 1.

In glo. 1. ponitur primus intellectus ad iſtum text. ut in iudice, & in cauſa appellationis exem-
25 plificari debeat, † & eſt communis (Seyſello teſte) & ſecundum iſtum potuiſſet etiam figurari caſus, ſed quia à littera nec diſcrepat ille, quo ipſum figurauimus; & quomodo figurant etiam Odof. & Pau. Caſt. & eſt intellectus ante eos Io. & Azo. ſatis erit nunc de illius ueritate uidere.

Declarat ipſum igitur Bart. quod iudex appellationis iubebit iudici, uel etiam parti, contra q̃ appellatur, ut faciat ſibi copiam actorum primæ cauſæ, & uidetur rationabile, ut dicebam aliàs, & probatur in iuribus, per glo. alleg. id eſt in l. ne cauſas, & in l. à proconſulibus, & in l. eos. in §. ſuper his. C. de appel. acta omnia iudici ad quem, à iudice à quo exhibenda eſſe, aliàs ueritatem inueſtigare non poſſet, nec inde ad diffinitiuã procedere, benè appellatum, & malè iudicatum, uel è contra ſententiam confirmando, uel infirmando, ut in l. cum apud. ff. iud. ſol. melius in l. Titianus. ff. quod cum eo. & in c. dudum, uer. cum autem. de elect.

Sed tamen uidetur, quod ad iſtum text. uerus non ſit, primùm quia diuinatiuus: in eo enim de appella. uerbum nullum, ergo non tenendus. l. apud Celſum. §. illa etiam. ff. de excep. do.

Nec obſt. ſi diceretur ſuppleri debere, ut oratio imperfecta perficiatur. l. oratio. ff. de ſponſ. quia non eſt uerum, ex quo non elicitur ex præcedentibus, uel ſequentibus, quod ſuppleri debet: & quia non agitur de uitanda iurium correctione, uel falſa latinitate, quibus caſibus licet ſupplere. c. ſuper quæſtionum, & ibi Abb. in 2. no. de offi. deleg. Bal. in l. eam quam. in prin. C. de fideicõ. Ripa in rub. ad Treb. & ibi exemplum.

Poſſet dici etiam, quod appareat ex uerbo ad inueſtigandam ueritatis fidem. l. per hanc. C. de tempo. appel. ibi, ut plenius lumini ſubueniatur ueritatis: ſed reſpondetur quod etiam inueſtigatur in cauſa principali, & coram primario iudice. c. iudicantem. ibi, quouſque ad rei perueniat ueritatem. 30. q. 5.

Vltimò dici poſſet apparere ex uerbo apud quem, quia ꝓpriè iudex appellationis eſt iudex ad quẽ, ſupple appellatur, primarius uerò à quo appellatur. l. 1. §. dies. uer. ſi quis. ff. quan. app. ſit. no. in l. à Proconſulibus. in glo. alleg. C. de ap.

Ad quod reſpondetur etiam, uerum nõ eſſe, ex quo ſubiicit res agitur, quod exponitur, ut ſupra, id eſt cauſa, uel lis, quæ eſt etiam in iudice primario conſiderabilis. l. etiam. in fin. prin. ff. de ma. uind. ibi, exiſtimare debebit is, apud quẽ res agitur, & ſic in terminis.

Secundò non eſt tenendus iſte intellectus ex alio, quia in l. 1. ſupra eo. poſita eſt regula negatiua rationes regulariter edi non debere, hic autẽ affirmatiua in actis; & ſic limitando quantum ſit ad editionem (licet enim continuatio legis ad legem facienda non ſit, ut per gl. poſthumos, in l. Gallus. in princ. ff. de lib. & poſthu. plerunq; tamen licet declarationis gratia, ut not. in l. 2. ff. de uerb. obl. & in l. de pupillo. in princip. & in §. ſextus. ff. de no. ope. nun. Iaſ. inſti. de act. in rubr. colum. 2.) ergo debebit intelligi ſecundum terminos illius, argum. in Auth. de ſi. ante dot. in ſt. nat. ibi, tertia uerò conſtitutione nõ adiecimus, Bar. pulchrè in l. in his. ff. de legi. ſed lex prima præcedens loquitur in iudice primario, inq; cauſa principali, quæ erat depoſiti, & inſtantia prima, ergo & iſta.

Nec obſt. ſi diceretur, quod continuatio ſeu limitatio eſt bene quantum ad editionem, ſed nõ quod eadem eſſet inſtantia hic, ut ibi. & ſufficit quod limitatio ſit de terminis regulæ quoquomodo. l. nummis, & ibi Iaſ. colum. 3. ff. de in litẽ iuran. quia iſtud eſt, de quo diſputamus: & dico

ego

ego quod imò erat eadem, & non appellationis, cum non appareat.

Tertiò opponitur, quia non uidetur uerbum exhiberi iubebit, quod eſt imperantis. l. ſi quis ex argentariis. §. fin. l. ueluti. ff. de edend. poſſe ad iudicem appellationis referri, quandoquidem ſibi inſtructa cauſa à iudice primario cum literis dimiſſoriis (quæ nanque ſint declaratur in l. dimiſſoriæ. ff. de uerb. ſign. & in l. 1. ff. de lib. dimiſ. & in cle. 1. de appel. ubi de refutatoriis, & aliis) tranſmittatur. d. l. à Proconſulibus. c. dudum. de electio.

Et ſi diceretur, quod imò conuenit, quia ſuperior iubet inferiori. c. cum inferior. de maio. & obe. reſpondebo regulare non eſſe, quia ſi iudex à quo cauſam inſtructam cum omnibus actis non tranſmiſerit iudici ad quem mulctabitur. l. quoniam iudices. l. iudicibus. C. de appe. & quia ordinarius etiã iubet, ſicuti figurauimus caſum.

Quartò opponitur, quia eſto quod ſuperior ſit ea ratione, ut ſententiam primam probet, uel improbet, eandem tamen iuriſdictionem habet, hoc eſt ordinariam, propterea nõ uidetur adhuc quod uerbum prædictum ad ipſum referri poſſit. l. nam magiſtratus. ff. de arb. natura enim parium eſt, ut unus in alterum nihil poſſit. l. apud eum. ff. de manumiſſio. l. 1. §. ueteres. ubi glo. de aſino intumeſcente, cum uidet ſe per comparẽ ligari. ff. de acq. poſſ. Bald. in rub. de conſue. col. 2.

Et ſi diceretur, quod imò non eſt par ſed maior. l. 1. ff. de ap. ubi appellatio eſt reclamatio, quæ fit à minori tribunali ad maius, replicabo, ut ſupra, & in argu. adduco text. in l. 1. C. ne li. po. ubi uno reſpectu præſes in parem habet imperium, alio non, ergo nec etiam hic, ut iubeat acta exhiberi, maximè (ut dixi) quia iudex à quo punitur, ſi non exhibuerit. d. l. iudicibus. C. de ap.

Quintò & ultimò facit, quia ſi ſic eſſet, foret intellectus iſte de indubitabili, cum ſit plusquã certum iudicem teneri ad exhibitionem actorũ, aliàs non poſſet ueritas inueſtigari per iudicem ad quem. d. l. à Proconſulibus, & aliis alle. ſupra, nec ſciret pars contra quam ſententia lata fuiſſet quid agendum, quidq; de nouo producendum, iuxta formulam traditam in l. per hanc. C. de tẽp. appel. & in auth. qui ſemel. ubi Bart. num. 16. C. de prob. & ad propoſitum malè, uulg. l. quod Labeo. ff. de Carb. edic. Bart. in rubr. de reb. dub. unde non ab re Papa deridet conſulentes, de indubiis in c. de multa, & ibi Abb. col. 1. de præb.

Et ſi diceretur nõ inconuenire. l. 3. ff. de nata. teſt. ibi, hæc lex non habet, nec unquam habuit dubitationem, reſpondebo non inconuenire reſpectu legiſlatoris, quo ad nos uerò quàm maximè, ut per Bart. in l. ubicunque. nu. 10. ff. de int. act. Poſſet etiam dici de dubitabili eſſe ex alio, quia officia promiſcuis uſibus turbari non debent, uulg. l. conſulta diualia. C. de teſtamen. ſed dicam non concludere, ut dubium faciat, quoniam unum ordinatur ad aliud. d. l. à Proconſulibus conſiderantes etiam quod non modo ciuilium, ſed criminalium actorum quoque mentionem facit, quodq́ue cumulari non poſſunt, l. 2. C. quando ac. ciui. dicemus in l. edita. infr. eod.

Qualiſcunque igitur ſit intellectus iſte, ex eo occaſione ſumpta Barto. format quæſtio. an poſſit denegari audientia ſuper aliquo inſtrumento exemplificando, ut per eum, ſi dicat pars ſe non habere inſtrumentum, uel nolit exhibere, an poſſit pronunciare, ſi aliquo tempore inueniatur,
26 quod ei non adhibeatur fides, † ſed ſit caſſum & uanum.

Et breuiter concludit quod ſic, ſola hac ratione motus, quia ſicuti poteſt ſtatuere terminum alicui intra quem agat, quo elapſo amplius non audiatur, vulg. l. diffamari. C. de inge. ma. cũ aliis concord. per eum ad idem alleg. bonus text. in l. ſi optio. in §. fi. & in l. mancipiorum. ff. de opt. le. eſtq; dilatio, quæ datur in odium inuiti, & nolentis, ut declarat Bald. in c. preterea. nume. 5. de dilat. l. ſed & ſi. §. 1. in fi. ff. ex quib. cau. ma. ita ẽt debet poſſe denegari audientia ſuper inſtrumento. & hoc poſt Innoc. in c. G. perpetuus, de fi. inſtrum. & eſt (ut atteſtatur Seyſel.) commune dictum, quod etiam probatur per tex. in l. non alienum. ff. de interrog. act. ubi qui ſe prædii dominum negat, uti prerogatiua dominii non poteſt, citatum ibi per Innoc. & per Bald. in l. 2. colũ. 2. C. ut lit. pen. & idem in legatario dicit text. in l. ſi legatarius. C. de lega. ergo idem hic, ſi dicat ſe nõ habere, & ferè in terminis, ut hic dicit Iaſ. poſt Bald. in l. hi qui. C. de appel. & in l. fin. ibi quod ſi prædictum iuſiurandum ſubire minimè maluerit. C. de fi. inſtr. Et quia ſi dicat nolle exhibere, contumax eſt, inq; contumaciæ pœnam debet poſſe ſibi audientia denegari, ut per eundẽ Bart. in l. ſi appellationem. ad fin. infra de appell. cum ſit maximè in dolo, ut per Bal. in c. conſtitutis. ad fi. de eo qui mit. in po. cau. rei ſer. nec debeat ſibi patrocinium afferre. l. nec ex dolo. ff. de dolo. c. Sedes Apoſtolica de reſcript. Et quia ſi plus eſt quem actione priuare, quàm ſuper inſtrumento audientiam denegare, & id quidem facere permittatur, multomagis permitti debebit iſtud, auth. multomagis. C. de ſacroſan. eccl.

Et quia ſi in cauſa criminali, ex cauſa poteſt audientia denegari, quæ eſt grauis. l. in ſeruorũ. ff. de pœn. l. ſi ea. C. qui accuſ. non poſ. Imò falſi qua nulla eſt grauior, iuxta no. in l. tranſigere. infra de tranſact. l. Titia. ff. ad legem Corn. de fal. & etiam ſtatus, quæ reputatur grauiſſima. l. placet. C. de inge. ma. non eſt ratio, qua dici queat, quod denegari non poſſit etiam in caſu præſenti. Aliàs ut olim dicebam appellatio, ſiue proſequutio appellationis per indirectum tolleretur appellãti, cum tamen directo eidem tolli non poſſit. l. 1. ff. de appel. c. ſuggeſtum. eod. tit. clem. paſtoralis. de re iud. ſententiaq; tranſiret in rem iudicatam, appellatione deſerta, dolo & fraude negantis eã habere, uel exhibere nolentis, quod ei eſſet ual-

de

de præiudiciale.l.ue cauſas.C. de appel. ergo omnino pronunciatio ualebit, & (ut diximus) ſic poterit ei audientia denegari.

Quibus accedat etiam, quod iudicis officium latiſſimum eſt, uulga.l.1.ff.de iur.om.iud.l.ubicunque.ff.de interrog.act.l.1. ff. de iure deliber. quodq; terminus hominis ſuccedit loco termini iuris.c.cum ſit Romana, de appel.ſed in termino iuris ſi labatur audientia denegatur. d.c.cum
27 ſit Romana, ergo & in caſu præſenti. † & quia denique plus eſt maieſtatem iudicis contemnere.l.ſi familia.ff.de iuriſd.omn.iud.l.1.& toto tit. ff.ſi quis ius dic.non obtemp.l.ſi prætor. ff.de iudi.quàm aliquem diffamare, quod patet ad ſenſum, & eſt argumẽ. in l.decurionum. C.de pœn. & in l.Diuo Marco. C.qui ma.non po. & in l. ſi priuatus.ff.qui & à quib.& in c.Oſius.de ele. nedum diffamanti lapſoq; termino non agenti denegatur, ut ſupra, & in d.l.diffamari, ergo multo fortius dicenti ſe non habere inſtrumentum uel nolenti exhibere, & ita tranſeundum eſſet.

Sed tamen aliqua ſunt, quæ non parum urgere uidentur contra, & primò (ut inquit Iaſ.) qa ubi quis debet priuari iure ſuo incõtinenti, per lapſum termini requiritur bina admonitio durante termino, glo.eſt no.in §.ſi quis autem non implens, in Auth.de hæredib.& fal. & in auth. hoc amplius.C.de fideicomm. & ut per eum fuſius, & fuit ante Iaſ.oppoſitio D.Hiero.Torti, ut refert Dec.Sen.

Solu.glo.illa non eſt uera in caſu præſenti, ex quo de facto dicens non habere ſententiam, uel nolle exhibere ueniebat priuandus, uſq; adeo, ut etiam unica ſufficiat admonitio, ſicuti & ibi, hoc eſt in d.§.ſi quis autem. bina uerò quando quis uenit priuandus per ſententiam, & ita procedat glo.illa, & iura per ipſam alleg. in caſibus ſpecialibus loquentia. Anto.Cap.multa deciſio.205. p totum, & probatur in d.l.diffamari, & cum iſta
* ſit communis * opin.ut per Rom. & Aret. in l. quandiu.ff.de acquiren. hæred. & Alex.in l.fi. ff. de ſer.tranſeo. uel (ut dicebat Cur. & benè) dato quod bina admonitio requiratur, non propterea tollitur, quod audientia non denegetur, unde non ab re à ſimili, per d.l.diffamari arguit Bartol.ut ſuprà.

Verum & ſecundò magis urget, ut idem Iaſ. dicit, & uterque Dec. (non enim dubito quando dicit ſe non habere, & præſumptio ſit contra eum quod habeat, & nolit exhibere, quoniam aliàs ſi non poſſet, quia ipſam forte amiſiſſet, & probaret, nihil eſſet (ut inquit etiam Dec.) quod ſibi foret imputandum, eſtq; declaratio probabilis, ſed non neceſſaria, arg.in l.quod Labeo. ff.de Carb.edic.) quia ad propoſitum non æquè conuenit, ut audientia denegetur perpetuò, ex ſimplici contumacia dicentis ſe nolle exhibere, ut p glo.in l.1.in §.fi.ff.ſi quis ius dic. non obtempe. Bald.in c.primo.colum.1.de mi.ua.qui con.eſt, in uſibus.

Sol.plana etiam eſt ad iſtud, ut hic per Deci. quod procedat, & uerum ſit in contumacia ſimplici non facta cum comminatione, ut hic, & p batur ultra eum in d.l.diffamari, & aliis alleg.ſuprà, imò quod comminatio ſupponit contẽptũ, ut not.in l.1. C.commi. uel ep. & propterea hic eſt contumacia cum contemptu iudicis, ut dicebam ſupra, tradit nouiſſimè Bal.in c.auditis.nu. 1.de procur. quæ efficit, ut poſſit ea de re audientia perpetuò denegari. idem Bald. in l.cum mulier.colum.7.ff.ſolu.mat.& licet regulariter comminatio non ualeat, niſi ad commodum fiſci, ut terreat litigantes. l.ſi quis dicat.ff.de manu. Bal. in d. l.1. ualet tamen quando facta eſt propter contemptum, ut ibi declarat.

Tertiò adducitur contra iſtam concluſionem Bart. quia ſi iudex ad quem ſententiam non uidit, fundamentum ſuæ iuriſdictionis ignorat, ergo nec poterit uti competens aliquid pronunciare, iuxta no.in l.multum intereſt. ff.de condi.& demonſt.& in l.2.in princ.ubi Bart.ff.de iudi.& fuit argum.Rimi.quod ego confirmo, quia dicit alibi Bald.ad idem, quod ignorantis nullus effectus certus eſſe poteſt, in l.dicere, in princ. ff.de arb.& in l.ſi quando.C.de dila.& in l.ſed & ſi de ſua, & ibi Alexand.in princip. ff.de acquirenda hæred.& idem Bald.adhuc, in c.prudentiam.nu. 3.de offi.del. quod incertus de ſua iuriſdictione eam non exercet.

Ad quod etiam idem Rimin.reſpondet, quod hoc idem ignorare non potuit, ex quo de tenore ſententiæ conſtabat ex actis, poſt Bald.in l.2.col. 2.C.ut lite pend.unde adde tu, quod uidendo acta ſicuti tenetur, non poterit ignorare (ut dicebatur) quod erat fundamentum ſuæ intẽtionis, & declarat Bal.in l.properandum. in §.& ſiquidem.col.2.C.de iudi.

Sed iſta ſol.non eſt tuta, quia ſi de tenore ſententiæ appareret in actis, iam quod alia exhibitio neceſſaria non eſſet, ut in ſimili in inſtrumento not.in auth.ſi quis in aliquo.infra eod. Igitur dic tu aliter, quod de actu ipſius appellationis conſtabat in actis quodq; per appellationẽ cauſa ad ipſum erat deuoluta tanquam ad iudicem competentem, & ſufficit ea de re potuit pronunciare, ex quo erat de hoc certus, licet in accidentibus dubitaret.arg.no.in l.Gallus. in §.ſi eius.ff. de lib.& poſthu.& in l.quod ſi dubitet. ff.de acquir.hær.& in d.l.multum intereſt. idem Bal.in l.1.lect.2.col.8.C.de ſacroſan.eccl.

Quartò adducitur per eundem Rimin. & ſibi aſcribit Ripa, ſed fuit ante eos argum.Bald.in d. l.2.col.2.C.ut lite penden.nec Rimi.negat, quia iſta pronunciatio fit ſub conditione, ergo nulla quia conditio nihil ponit in eſſe, nec ſunt in diſpoſitione quæ pendent.l.ſi quis ſub conditione dandorum decem.ff. ſi quis omi.cau.teſta.l.1. §. biduum.ff.quando ap.ſit.

Soluunt & benè quod toleratur, quia conditio intrinſeca eſt, l. cum eorum.l.cum iudex. C.

de ſent.not.in d.l.2. Adde tu ſimile, quia erit cõ
ditionalis hoc modo lata ſi probaueris, & tñ ua
let, ut per Aret.in c.illa.nu.16.de accuſ. Abb. in
c.in litteris.nu.4.de offi.dele.Bald.conſi.229.in
princ.uolum.1.quem citauimus ad idem etiam
ſupra in euiden.ultimo.

Quintò & ultimò facit, quia ſi is, in cuius fa
uorem ſententia lata eſt, uigilauit & ſuam condi
tionem meliorem fecit, ut in ſimili dicit Iuriſcõ.
in l.pupillus.in fi.ff.quæ in frau.credi. ſumendo
ſibi copiam, quo caſu priuatum ius ipſius etiam
reſpicit.l.in fraudem.§.neque.ff.de iur.fiſ. appel-
lans uerò dormitauit, non debet poſſe ſibi audiẽ
tia denegari, quanquàm dicat nõ habere, uel nol
le exhibere, & maximè (ut dicebam ſupra) quia
iudex à quo cauſam inſtructam mittere cum li-
teris dimiſſoriis tenetur iudici ad quẽ.d.l.à Pro-
conſulibus.C.de ap.c.dudum.de elec.

Sol.etiam quod ius priuatorum reſpiciat, &
uigilauerit exhiberi, tamen debet maximè iuben
te iudice, quia eſt de actis, & acta ſunt publica,
ac communia, ut hic, & in d.l.2.C. vt lit.pend. &
not.in d.§.neque, ſupponentes etiam quod ap-
pellanti negligentia imputari non poſſit. & licet
iudex à quo, mittere teneatur, eſſe tamen poteſt,
quod non mittat, quia originale amiſſum eſt: ſi
uerò doloſè id facere prætermiſerit mulctabitur
ut dicebam heri.l.quoniam iudices. l.iudicibus.
C.de appel. Et propterea hoc non tollit qđ pars
non teneatur. ſi ergo dixerit non habere, uel nol
le, ut ſæpe dictum eſt, ea poſtea uti non poterit,
& ſibi audientia denegabitur, & ita Bartol. de-
fendi poteſt.

Sed ultra omnes (alia etiã quæ leuia ſunt de
induſtria prætermitto) oppono ego & cõſidero,
quod priuare quem iure ſuo, eſt pœna.l.teſtamẽ
to centurio. ff.de manu.teſta. ſi maximè priuatio
fiat ratione delicti, & in odium perſonarum, ut
28 hic,† quia contumacia ratione contemptus eſt
delictum.l.omne delictum.§.contumacia. ff.de
re mil. & eſt glo.in d.l.1.in §.fi. ff.ſi quis ius dic.
non obtemp.Seyſel.in l.ſi mora.col.ult. ff.ſoluto
mat. & quod pœna ſit his caſibus, declarat Bald.
in l.fin.col.1. C.de bon.lib. & in l.non dubium.
colum.1.ad fi.C.de legi. uerum pœna nunquam
ipſo iure imponitur, niſi in caſibus à iure expreſ-
ſis.§.cum igitur.in auth. de non eli.ſecund. nub.
glo.uulg.in c.fi.de iu.pat. ergo nec audientia hic
ſuper d. inſtrõ ſententiæ, denegabitur, quia iure
expreſſum non inuenitur.

Sol.antecedens uerum eſt, & conſequens ne-
rius, ſed concluſio falſa, quoniam expreſſum eſt
à ſimili in l.ſi ea. C.qui accuſ. non poſ. & in l.ſi
eo tempore.C.de remi.pign. & in l.mancipiorũ,
coniuncta etiam l.ſi optio.§.fin.ff.de opt.lega. &
aliis, de quibus ſupra, & ratione pariter cõfirma
ri poteſt, ut ſufficienter demonſtrauimus, q́ nim
legis aut decretalis obtinet.l.ſcire oportet.§.ſuffi
cit.ff.de excuſ.tut. Cy.in l.non dubium. ad fi. C.
de legi. Archi.in c.uius.11.diſt. Boer. conſi.20.
nume.26. imò dicit Bald. quod ratio eſt neruus
intellectus, in c.cum cauſam. nume.2. de proba.
à ſupradictis igitur defendi poteſt Bart. (ut oſten
dimus) ſed non facilè ab iſto argum. niſi modo
prædicto reſpondeamus. cogita.

In ea.glo.ibi, ſecundò res, ideſt cauſa &c. tradi
tur ſecundus intellectus ad text. quod loquatur
29 in cauſa principali,† & in actore qui diu abfue-
rat, ut ei detur actorum copia, factorum in con
tumacia.

Neſcio quo ſpiritu ductus Deci. hic dicat, &
Alexand.ante eum, quod glo. non habuit iſtum
intellectum, quod abſenti reuerſo exhibeantur
acta, & quod ſimpliciter allegat text.in l.prope-
randum.in §.& ſi quidem.C.de iudi.loquentem
in iudice, quia imò dicit expreſsè, & probatur
in d.§.& ſi quidem. quia ſi dilatio actori abſenti
datur, nec ueniat, abſoluitur reus, neceſſariò ſibi
exhibebuntur, ſi ueniat, quia publica ut hic, &
quia omnis actus includit ſemp ſua eſſentialia.
l.illud.ff.de acq.hære.Bal.in l.Barbarius.colum.
4.ff.de offi.præto.declarat glo.in uer.inuenta.in
d.§.& ſi quidem. Eſt uerum, quod ad tex. noſtrũ
applicari non poteſt, quia de abſentia uerbũ nul
lum in eo, & quia exhiberi imperſonaliter di-
cit, non plus actori quàm reo, & fuſius Purpu.

Notat tamen Bart. quod præſenti non debet
dari terminus ad recipiendam copiam actorũ,
abſenti autem quanquam contumaci ſic.

Motus, quia ſubeſſe uidetur quid, quod præ-
ſenti poſſit imputari, cur non acceperit copiam
ſingulis diebus, in abſente autem non: ea de re
huic datur, illi uerò non, arg.in l.ſi quando.C.de
dilat. & in l. pupillus.in fi.à ſenſu contrario. ff. q̃
in frau.cred. & in l.de die.in §.fi.ff.qui ſatiſd.co-
gan.ibi cum per eum ſteterit quominus &c. &
in l.fi.in fi.ibi cum contra deſides, & ſui iuris cõ
temptores odioſæ exceptiones oppoſitæ ſint. C.
de annali excep. & in argu. de induſtria diximus
hæc iura facere, qa aliqua obiici poſſent, ut hic
per Deci. quæ ut pote leuia, nec refero, ut feci a-
liàs, nec refello. imò quod in lata culpa præſens
fuiſſe uidetur, ut per glo.in §. pen. Inſti. quibus
mo.re cont.ob.l.latæ culpæ.ff.de uerb.ſig.not.in
l.quod Nerua.ff.depo. & in l.quæ fortuitis. C.de
pigno.act.l.ſi ſeruum.in princ.ff.de uerb.obl.la-
ta culpa dolo proxima eſt.d.l.quod Nerua. ergo
conuenit ſibi in pœnam dari, quod terminum
non habeat.l.teſtamento centurio. ff.de manu.
teſtam.arg.in c.quoniam contra.ad fi.de proba.
& quia etiam nullo modo negligentia præſentis
purgari poteſt, ſeu mora, quæ propriè eſt in ne-
gligendo, uel omittendo, ut no.in l.ſi inſulam.ff.
de uerb. obl.abſentia uerò quamprimum uene-
rit actor.d.§.& ſi quidem, cum ibi not. facit etiã
ad propoſitum ſibi dari non debere, abſenti autẽ
reuerſo ſic, quia dilationum materia eſt amputã
da.l.oratione.l.fi.ff.de fer.l.2.ibi, ubique dilatio-
num materias amputantes.C.de temp.app. ſuffi
citq́; ſemel ſibi datam fuiſſe ad probandum. d.l.

ora-

oratione. ibi, non amplius quàm ſemel dandam eſſe inſtrumentorum dilationem, oratione Diui Marci comprehenſum eſt. ff. de fer.

* Tamen ſcriben. ipſum * communiter dãnãt præſertim Ful. Alex. Dec. & Ripa, moti & ipſi potiſſimum, quia acta indiſtinctè partibus edi debent, caſus eſt in l. 2. C. ut lite pend. ubi acta iudicii non debent denegari, aliàs etiam cauſa pendente ſupplicare licebit.

Sed tutando Bar. poſſet reſponderi uerũ eſſe quando ſibi culpa imputari non poſſet, quomodo etiam Bal. hic, col. 1. intellexit, ſed hic præſenti culpa imputari poteſt, ut ſupra, ergo.

Melius ſecundum eos cõtra Bart. probat tex. in d. c. qm̃ contra. ibi, omnia ſic conſcripta (de actis enim loquitur) partibus tribuantur, de pba. uerum eodem modo reſpõderi poteſt, tribui, ſi alio tempore id facere nõ neglexerint, ſed hic præſens ſuo ſe gladio iugulauit, neglexit copiam petere, ergo.

Tertiò inſurgunt, quia ſic melioris conditionis eſſet contumax, q̃ præſens, & malè. arg. in l. non ſolum. ff. de nox. Bar. in l. cum te. nu. 4. C. qd̃ me. cau. & in ſimili, ita arguit Iurecon. in l. qui de inofficioſo. in fi. ibi, ne aliàs melioris cõditionis ſit &c. ff. de inoff. teſt.

Sol. non eſt melioris cõditionis; quia ſolutis expenſis contumaciæ, iuxta no. in l. ſancimus. C. de iud. perinde eſt, ac ſi non fuiſſet contumax.

Replicat Deci. qd̃ ẽt præſens ſoluet expenſas retardati proceſſus. l. non ignorat. C. de fruc. & lit. exp. & malè, quia id habet locum qñ quis cõparuit, & p ambages litẽ protraxit. ita Bal. in d. l. ſancim'. co. 2. ergo nihil ad ppoſitũ, & ſol. bona.

Poſſet ẽt dici plerunq; non inconuenire, do ĩſtantiam, quia iudex pro abſente, quamuis cõtumace ſupplet de facto. auth. qui ſemel. C. quõ & qñ iud. l. ampliorẽ. in prin. C. de ap. pro præſente autem non. l. 1. C. ut quæ de. aduo.

Item ſnĩa lata contra abſentẽ contumacẽ dolo aduerſarii eſt nulla, contra præſentem uerò aliqua. l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iud. l. diuus. ff. de re iud. hinc quo ad Deũ, iudicem cœleſtẽ, melioris conditionis eſt peccator, q̃ iuſtus, iuxta illud Luc. 15. ita gaudiũ erit ſup uno peccatore pœnitentiam agente, q̃ ſuper nonaginta nouẽ iuſtis pœnitẽtia nõ indigẽtibus, unde Poe. Lyricus hic,

» *Che piu gloria è nel regno de gli eletti,*
» *D'un ſpirito conuerſo, & piu ſi eſtima,*
» *Che di nouantanoue altri perfetti.*

ergo ſic etiam in caſu noſtro dicere poſſumus, qd̃ qñq; non inconueniat, qd̃ ſit contumax melioris conditionis q̃ præſens, atg. ĩ c. ſignificaſti. de elec. ubi Chriſti actio noſtra eſt inſtructio.

Quartò facit contra Bar. quia ſi acta ſunt cõia & publica, eaq; ratione debent exhiberi. d. l. 1. C. ut lit. pen. non propterea cõia & publica eſſe deſinunt. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mil. ubi qualitas ſemel ĩ eſſe poſita durat. c. ſemel malus. de reg. iur. in 6.

Sol. fateor qd̃ publica & cõia ſint, ſed nego qd̃ exhiberi debeant, ſi negligentia (ut dictum eſt) poſſit imputari præſenti, qui copiam debito tpe ſibi non aſſumpſit. & poteſt dari inſtantia, qa rationes etiam cões ſunt, & tñ eſt dare caſum, ut aliqñ non edantur. l. ſi quis ex argentariis. §. fi. & l. ſequen. ff. de eden.

Quintò opponitur (ut ego aliàs dicebã) quia in iudiciis ſeruatur æqualitas. l. fi. C. de fru. & lit. exp. neq; debent actor & reus ad imparia iudicari. c. in iudiciis. de regul. iu. in 6. c. 1. de mutu. pe. Barb. in c. 1. in prin. & col. 20. de prob. ergo ſi datur terminus actori abſenti, debet dari ẽt reo pſenti. l. petendæ. in princ. & ibi Bar. C. de tempo. in integ. reſti. pe. & urget.

Sed ſuſtinendo Bar. pro ſol. dici põt, qd̃ ubi nõ eſt fauorabilis paritas, ibi nõ ſeruatur æqualitas. ita Bal. in d. c. 1. col. 3. de prob. ſignanter p text. in d. l. petendæ. ſed hic non eſt fauorabilis paritas (qd̃ oſtenſum eſt ſupra) ergo nimirũ ſi actori abſenti & contumaci datur dilatio, pſenti uerò nõ. Cogita tñ, & a cõi opi. non diſcede contra Bar. qa re uera qñcunq; peti poſſunt, & à quocunq; cuius intereſt, & dari ſibi debet ẽt terminus ad accipiendam copiã: in reliquis bene loquitur quod notarius cogendus ſit dare copiam petenti, qd̃ ẽt probatur in l. q̃dam. in §. nummularios, & ĩ l. argentarius. in prin. ff. de eden. & ibi idem Bar. declarat, ipſum mercede non eſſe fraudandum, nõ qd̃ officium iud. imploret, quo ſibi ſalarium conſtituatur, ut in l. 1. in prin. ff. de uar. & extraordi. co. ſed qd̃ ex conſuetudine, quæ eſt ſoluendi, poterit ſibi utili actione locati eſſe conſultum, arg. in l. licet, & in l. excepto. C. loc. ita ut conceſſo officio, ſalarium, & merces quoq; conſueta tacitè ſibi permiſſa uideatur, ut per d. iura ſignanter ẽt dicit Bal. in l. item, quia. lect. 1. col. 2. ff. de pac.

In ea. gl. ibi, tertiò res, id eſt cauſa &c. traditur
30 tertius intellectus, † qd̃ acta debent exhiberi ſucceſſori primi iudicis, apud quem res, id eſt cauſa principalis agitur. & uidetur in ſe uerus, ſed nõ ad tex. noſtrum, qñquidem aliorum morbo laboret, & ſit diuinatiuus. qd̃ tñ ſit in ſe uerus probatur in l. mortuo. ff. de iud. ubi mortuo iudice, ſucceſſor ex eiſdem actis iudicat reproductis, & ſic in terminis, quia aliàs non poſſet iudicare, niſi exhiberentur, nec ualeret ſententia (ut hic p Barto.) non uiſis actis ẽt ſi rectè lata eſſet, argu. in l. hæc autem. in §. 1. ff. ex quib. cau. in poſſ. ea. & in l. ſed & ſi de ſua, in princ. ff. de acquir. hær. idem Bart. in l. 2. in princ. ff. de indi. latè Alexan. & Deci. hic, qui poſtea ampliant, & limitant hoc dictum, ut per eos: non enim aliter conferunt quo ad ueritatem concluſionis, ideo non refero. Eſt uerum quod inoleuit practica, ut in prolatione ipſius (quod prædicti ſubiiciunt) ſemper dicatur, uiſis actis, & dictu mirabile eſt ultra omnes quod iudici nõ credatur regulariter, ſi quid difficultatis emerſerit ſuper proceſſu. c. quoniam contra. de probat. & tamen credatur

ſibi ſic diconti, quod uiderit acta argumen. in l. non omnes. in §. à barbaris, ff. de re milit. probatur. item, quia ſic iudex ſuppleret de facto, & ſine cauſæ cognitione, & malè. l. 1. C. ut quæ de. aduoc. & quia denique à ſimili, ſi acta facta in uno iudicio, in alio reproduci debent, ut infra, etiam inter eaſdem perſonas, tradit interim Bartol. in l. naturaliter. in §. nihil commune. numero 32. ff. de acquiren. poſſeſſ. Alexand. hic, non eſt ratio qua non idem dici poſſit etiam in caſu iſto quanquam idem iudicium ſit. d. l. mortuo. l. proponebatur. ff. de iudi. ex quo (ut diximus) aliter, cum in ius alterius ſucceſſerit, & probabilem ac iuſtam ignorantiæ cauſam actorum habeat. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. ſniam ferre non poſſet.

Fulg. tamen, idem Alexand. & Pau. Caſt. ac cō-
* muniter * Moder. tenuerunt contrarium, freti eiuſdem Barto. auctoritate paulo infra, qui dicit hoc idem, quod ſcilicet reproducantur acta, fore de conſilio: ergo non aliter neceſſarium. c. quiſquis. §. quod præcipitur. 14. q. 1. Abb. in c. nā concupiſcentiam, colum. 2. de conſti. Cardi. in clem. 1. in fin. de ui. & hon. cler. Alexand. conſi. 8. in fi. uolum. 1. Maximè quia (ut dictum eſt) idem iudicium dicitur, eadem inſtantia, & idem tribunal. d. l. mortuo, præallega. l. proponebatur. ff. de iudi. c. ſecundo, de conſuet. in 6. Calde. conſi. 2. de præbend. Nec poteſt tranſire ſecundum Bal. hic inſtantia in ſucceſſorem quin etiam trāſeant acta. l. cum apud. ff. iudic. ſol. l. ſi ut proponis. C. quomodo, & quando iudex. l. Titianus. ff. quod cum eo. & propterea fieri non debet, quod factum non releuat. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. ut lega. no. ca.

Sed poteſt reſpondetri tutando opinionem primam, quod quanquam Barto. dixerit eſſe de conſilio non ideo minus dixit, quia neceſſarium nō fuerit, & eo modo quo alleg. ſupra intelliguntur, ſed ſic de conſilio eſt, hoc eſt conſulo quod acta reproducantur, aliàs &c. & eſt argum. in l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pet. aliàs eſſet ſibi contrarius, & ideo eſto quod idem ſit iudicium, & eadem inſtantia, & conſequenter acta tranſeant in ſucceſſorem, tranſeunt tamen ſi producantur, ut dicit Barto. ex quo idem iudicium dicitur, & eadem inſtantia iuris fictione, ut declarat in ſimili Flor. in l. ſeruitutes. in §. ſi ſublatum. ff. de ſeru. urb. præd. unde ne tranſiuiſſe fingantur pariter, & ſic duæ fictiones ſimul concurrant contra tex. in l. 1. C. de du. pro. & in l. cum poſt. in §. gener. ff. de iu. do. non aliter dici pōt. ex quo tollitur reg. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. ut leg. no. ca. quia ex his releuabit producentem.

Viget tñ adhuc contra Bar. quia leges de ꝓductione actorū loquentes de una uice tm̄ intelligi debent, arg. in l. boues. in §. hoc ſermone. ff. de uer. ſig. ergo nō de pluribus, maximè quia fruſtra fit per plura qđ pōt fieri per pauciora (ut inquit Philoſophus) & pluralitas ſui natura ſit odioſa. l. dominus teſtamento. ff. de cōd. inde. cle. auditor. de reſcrip. ſed hic productio ſemel facta eſt, ergo.

Sol. ꝑdicta, non uendicant ſibi locū in diſpoſitione legis, maximè quod habetur ī d. §. hoc ſermone. l. ueluti. §. hæc uox, & ibi nu. ff. de edē. Iaſ. in l. duobus. in §. ſi. ad fi. ff. de iureiur. nec alia ad propoſitū faciunt, ex quo proditū eſt, ſi pauciora non ſufficiant, id p plura agi debere, qđ agendum eſt, nec uitandos circuitus, ſi fuerint neceſſarii, ut in d. locis no. ergo eſto qđ ſemel ꝓducta fuerint, ex cauſa tñ reproduci debent, aliàs nec facta in uno iudicio, nec in alio, deberent reproduci, & tamen contrarium uerius eſt, ut ſupra.

Ad idem contra Bar. inſurgunt alii, quia non eſt de modo curandum, dummodo effectum cōſequamur rei, uulg. l. 3. C. de inſti. l. ſi. ff. mand. l. Gallus. §. ſi eius. in fi. ff. de lib. & poſthu. ſed effectum ſententiæ conſequi poſſumus iudici dicēti uiſis actis, cui creditur, ut ſupra, ergo alia reproductio non erit neceſſaria.

Sol. regula procedit in nō deſiderantibus certam formā ſeu modum, ut declarat Bal. in l. ſi cū dotem, in fi. prin. ff. ſol. ma. ſed hic forma ſeu modus in reproductione cōſiſtit ex cauſa; ergo ēt qđ iudici credatur, dicenti uiſis actis, ſi de reproductione non conſtaret, uti priuatus, non uti iudex id dixiſſet, & ſententia non ualeret. ut in ſimili no. in l. illicitas. in §. ueritas. ff. de off. præſi.

Vltimò opponitur, qđ iteratio actus nunq̄ permiſſa eſt, niſi ex cauſa. l. argentarius. iuncta l. ſeq. ff. de eden. l. rotationes. ff. de ſer. l. de die. §. ſi fideiuſſor. ff. qui ſatiſd. co. ſed hic nulla cā ſubeſt, ergo.

Sol. antecedens uerum eſt, conſequēs falſum, quia eſto (ut dictum fuit) qđ idem iudicium fingatur, eademq; inſtantia, ſuccedit tñ iudex in ius alterius, & iuſtam ac probabilem ignorantiæ cauſam habet, igitur reproduci debent.

Tñ à cōi reprobatione nō recede, hæcq; diſputationis gratia dicta ſint. imò qđ ſaluat ēt Bar. De ci. non aliter intellexiſſe, quia dicit qđ eſt de cōſilio, non qđ alia productio ſit neceſſaria, ſed uerba eius innuunt contrariū, declarando ut ſupra, igitur uel cū eo tene, rñdendo contrariis, ut mō diximus, uel ſi placet (iterato dixerim) à cōi nō recede contra eū. & ꝓ iſta opi. uide q̄ ad declarationem dicit Bal. in c. cauſamq;. col. 2. de teſt.

In ea. gl. ibi. Quartò in adminiſtratore &c. tradit quartus intellectus ad tex. iſtū, qđ loquatur ī adminiſtratore delegante cām, retenta ſibi diffini-
31 tiua, qui ter acta uidere debet, ut auth. ad hæc, ītra de iud. cæteris quo ad tex. nrm deterior, ex quo ī eo de delegatione uerbū nullū. dicit tñ Bart. non eſſe inſiſtendū, quia aliàs res eſt clara, nec aliter Bal. Ang. & Sal. Mod. ꝑtertim, Iaſ. Dec. & Seyſ. ſub ſilentio trāſeunt, Rim. teſtat fere cōem, & ſubiicit tex. in d. auth. ad hæc, declarari, ut non ſolū ꝓcedat in cauſa ciuili, uerum etiam criminali, cū quo hic dicit acta publica, tam ciuilia, quàm criminalia, & non ſine myſterio (ut dicebam aliàs) glo. exponit (quod nota) adminiſtrator, ideſt ordinarius, ex quo delegatus etiam principis non

poteſt

poteſt totam cauſam committere reſeruata ſibi diffinitiua, ut not.in dict.authen.ad hæc,eſtque dictu mirabile, quod maiorem poteſtatem ille habeat in delegando, quam iſte qualiſcunq; ſit; obſeruandum pro limitatione.c.paſtoralis,de offi.de.& hoc,quia ratio occupationum ceſſat in delegato, unde continentia cauſæ diuidi non debet.l.nulli. C.de iudi. Rimi.in rub. de offi.eius. col.3. uel dicamus,qđ ſic expoſuerit,quia ordinarius qñcunq. delegationem reuocat, delegatus non.l.iudicium ſoluitur.ff.de iudi. Bal. poſt Inno.in c. licet, in fi.de offi.de.uel & ultimò declaratiuè non quod fuerit neceſſarium, ut in d.auth.ad hæc,& in l.rem non nouam,in §.1.C.eo.& in Anth.de iud. in prin.

Sed uidetur, qđ nec in ſe ſit uerus intellectus iſte,primò quia text.in d.auth. ad hæc,non dicit aliquid de delegatione,ſed qđ cauſam audire poteſt per ſuos conſiliarios.l.1.C.de aſſeſ.

Sol.nõ dicit audire,ſed expedire, quod arguit delegationem,ſiue commiſſionem, ut gl.noſtra inquit his uerbis,qui cõmiſit ſeu delegauit. imò quod d. auth. paulo inferius,in delegato formaliter loquitur,ergo & principiũ; quia una pars legis alteram declarat.l. utrum. ff.de pet.hær.

Secundò tñ obſ.quia bene dicit adhuc text. in d.auth.ad hæc,quod debet audire,ſed non quod acta ualeat, uel uidere oporteat.

Sol.dicit uirtualiter, quia ſi ſibi diffinitiuam reſeruauit oportet quod uideat, aliàs (ut dicebã proximè) ſententia non uiſis actis eſſet nulla.c.1.de re iud.in 6.c.cum ex literis.de reſti.in integ. c.iudicantem.35.q.1.Bart.in l.2.in princip.ff.de iudic.& in l.properandum.in §.& ſi quidem.C.eodem. Felin.latè in c.eccleſia S.Mariæ. colum.6.de conſtit.

Tertiò obſt.quia (ut dictum eſt) cum iſtud nõ modo in cauſa ciuili procedat, uerum etiam criminali, ſic præſupponit quod hæc ut illa poſſit delegari,& malè.l.1.& ibi no.ff.de offi.eius.l.nemo.ff.de reg.iu.

Sol.poteſt quo ad cognitionem,& eſt cõmunis * opin.ſcriben.in d.l.1.ergo non ab re ſi ſibi executionem reſeruauit, ut hic præſupponitur. cogita.

In ea.glo.ibi, Quintò &c. traditur quintus & ultimus intellectus, quod loquatur text. iſte de publicatione teſtium, quam iudex mandat fieri,

32 ut poſſint partibus exhiberi,† aliorũ peſſimus, cum (ut proximè dicebam pariter) in eo de hoc nihil dicatur,in ſe tamen optimus, nedum uerus,ut in iuribus in glo.alleg.& in auth. at qui ſemel.C.de prob. & quia ſi publicatione effecta ſunt publica,ac communia, ut in præſentatione reſcripti inquit Bald.in l.petendæ.colum.2.C.de tempo.in int.reſt.pe.& Paul.Caſt. in l.ea quæ. in princ.C.eod. uterque poſt Innocen. in c. ex conqueſtione. de reſti.ſpol.non eſt ratio,qua exhiberi non debeant.

Vnam obſt. tantùm, quia editio pendet à publicatione,ſed publicatio non eſt neceſſaria. l.geſta.C.de re iud.ergo nec editio,arg.in l.quamuis. ff.de preca.& in l.ſi donatæ.in §.ſi ſponſus. ff.de don.int.ui.& uxo.Bal.in no.caſu.conſi.205. col.2.uolum.3.

Sol.antecedens uerum eſt,cõſequens falſum, nec aliter probatur in d.l.geſta. imò quod fieri debet,etiam quod pars non petat,aliàs non facerent fidem.l.2.C.ut lit.penden.d.auth. at qui ſemel.C.de proba.& ubique no. c.cum clamor,& ibi Inn.de teſti.& ita ſeruatur de conſuetudine, ut per Bar.in d.l.geſta, quæ uim legis obtinet.§.ex non ſcripto inſti.de iu.nat.ergo ad propoſitũ, & editio ſi petatur.

Ad tex. noſtrum etiam redeundo,dicebat adhuc Ripa,quod nullo modo,poteſt ad ipſum applicari,loquentem tam in actus criminalibus, q̃ ciuilibus,ex quo in criminalibus non fit iſta publicatio.d.c.cum clamor.

Reſponde tu quantum ad iſtud ſaluari poſſe, quia lex ſe adaptat ad ea quæ frequentius accidunt.l.nam ad ea.ff.de legi. unde quia regulariter publicantur,tametſi aliquo caſu fallat reg.nõ poteſt dici,quod ex hoc ad textum adaptari non queat: & maximè quia uidemus etiam quod acta edi debent regulariter, & tamen aliqui ſunt caſus,in quibus editio fieri non debet, ut ſupra, & latius Dec.hic, nume.19.ex alio igitur nõ quadrat,quia diuinàt, & quia generalitatem tex.reſtringit.

Et præſtat nobis aliàs argum.copiam ante publicationem parti à notario dari non poſſe, ne præbeatur occaſio fabricandi falſum, ut hic per Bald.& eſt argum.in l.conuenire.ff.de pact.dotu.& facit quia ſi à lege deciſum eſt publicari debere,& poſt publicationem edi, non aliter dici poteſt, niſi quòd editio & copiæ traditio ſit ante prohibita.l.ſtatuliberum.§.Stichum. ff.de legat. ſecundo. aliàs notarius lege Corn.de falſis teneretur.l.ſi quis aliquid. §.ſi quis inſtrumentum. ff.de pœn.melius in l.1.in §.is qui depoſita. ff. ad legem Cornel.de falſ.idem Bald. in l. fin. colum. penult.infra eodem.& iſtud ex iſta gloſſ. colligit Franc.Tigr. præceptor Bartol. ut refert Dec.Sen. aſſeritque Seuerin. & idem Deci. & ante eos Ioan.Fab.hic Paduæ ita de conſilio Iacob.de Are. & plurium Doctor. fuiſſe iudicatum: & quod dum ipſe Deci.legeret Piſis, uidit ita practicari in Tabellione ſignanter, qui manifeſtauerat parti ſecreta cauſæ,& ita tranſit poſt eos etiam Seyſel.& benè. deq; materia ſuſius in d.l.geſta,& in d.c.cum clamor.

Sed quid ſi iudex iuberet, tenebitur ne ante publicationem dare copiam parti impunè, ſentit idem Seyſel. poſt Io. Fab.quod ſic, & uidetur caſus in l.liber homo.ſecunda, ff.ad legem Aqu. ubi qui obedit iubenti,qui ius imperandi habebat,excuſatur à delicto, quem text. ſic inducit etiam Riminald.in l.imperium. colum.antepenult.ff. de iuriſdict.omnium iudic.l.is damnum.

ibi, cius uerò nulla culpa eſt, cui parere neceſſe ſit. ff. de reg. iur.

Mihi uerò (ut dicebam aliàs) contrarium uidetur uerius, quia mandatum iniuſtum eſt. l. 1. §. quotiens. ff. de ui & ui arm. & ideo ſi obediat culpa non carebit, & punietur. c. cognoſcentes. de conſtitut.

Nec obſ. contrarium, quia loquitur in eo, qui parere tenebatur ratione ſubiectionis, in notario non dicendum, quia iudici non eſt ſubiectus niſi ratione officij. c. quoniam contra. de prob. nec ei obedire tenetur, niſi in licitis & honeſtis. c. relatum. c. uniuerſitatis. de ſen. excom. no. in c. mulieres. in §. 1. eodem titu.

Sextus tamen ultra glo. traditur intellectus,
33 † quod hic ageretur quæſtio falſi, eſſetq; falſitas commiſſa ad damnũ Fauſti, cui acta exhiberi debent ad inueſtigandam ueritatis fidem, fuitque Purpu. hic, q eſt diuinat. quàm uerus ſit in ſe, ex quo nullum uerbum falſitatis eſt in tex. ut in l. tranſigere. infra de tranſac. & ita in ſimili dicit Cy. in l. aduerſus. C. de non nume. pec. & quia non erat neceſſariũ, ut Fauſtus haberet recurſum ad principem, cum iſtud ipſum, hoc eſt quod exhiberentur acta, poſſet conſequi ab ordinario. l. 1. C. de theſau. lib. 10. l. 2. C. ut lite pend. & quia his uerbis, quibus hic, alibi utitur lex. infra non eſt nouum. ibi, ut fides ueri conſtare poſſit, & tñ quæſtio non erat falſi, igitur reijciendus.

Alium & ſeptimum tradit hic Socin. ſed quia ut Doc. dicit, tex. reſtringit generaliter loquen-
34 tem, † & benè, nõ reſero aliter, nec ab intellectu lo. atq; Azo. diſcedo, ut ſupra. & prout etiam gl. exhiberi. in prin. inf. ſenſiſſe uidetur.

Poſſet etiam dici, ut dicebam aliàs, quod cum huic Fauſto actorum copia denegaretur, ſupplicauit principi, ut in l. 2. C. ut lite pen. & ſic omiſſo medio, quia ad primarium iudicẽ ire debuit. d. l. 1. C. de theſau. lib. 10. l. Imperatores. ff. de ap. ipſe uero cõſuluit, ut primarium adeat iudicem (ut diximus) quoniam ipſe iubebit oĩa acta ſibi exhiberi ad inueſtigandam ueritatis fidem. Cogita.

In gl. fi. in prin. colligitur, quod exhibitio fieri
35 poteſt duplici remedio per officium iudicis, † & condictione ex hac lege. per officium iudicis, quia uerba etiam ad ipſum diriguntur. uulg. gl. in l. ſi ſoror. C. de colla. & dicit tex. iubebit, qd propriè eſt (ut dicebam ſupra) imperantis, iuxta illud,

Infandum regina iubes renouare dolorem.

Item & ad idem

Rogare ducum ſpecies uiolenta iubendi.

& probatur in l. ſi quis ex argentariis. in §. fin. & in l. ſequen. ff. de eden. & in l. 1. ſupra eod. ibi, ad officium iudicis ex cauſa pertinere ſolet. & quia (ut inquit Doc.) acta uidentur habere fomẽtum à iudice. c. quoniam contra. de prob. condictione uerò ex lege, quia ipſum etiam eſt diſpoſitio ſecundum glo. quam ibi ad hoc not. Saly. in auth. ſi qua mulier. ad ſi. C. de ſacroſan. eccl. mult a Spec. in §. ſequitur. nume. 50. de act. & non abre, quia noſtra intereſt habere plura remedia, quibus nobis ſuccurſum eſſe poſſit. l. non eſt nouũ. ff. de act. emp. argum. in l. ſi domus. ff. de ſeruit. urban. prædio. Alexand. in l. ſingularia. colum. 4. ff. ſi cert. pet.

* Sed tamen communiter * tenetur, officium iudicis competere ex ſupradictis, & utile eſt, ut diximus in l. 1. ad fi. ſupra eodẽ. Conſiderantes quoque uerba ad iudicem affirmatiuè relata fuiſſe, quoniam ſi negatiuè tunc actionem & exceptionem producerent ſecundum Bartol. in l. metum. in §. ſed quod prætor. ff. quod met. cau. Et quia condictio ex lege eſt remedium ſubſidiariũ, quod non datur nec competit, ubi de alio eſt prouiſum. l. 1. ff. de condict. ex lege. no. in l. ſi quis argentum. in §. fin. C. de dona. & in c. ſæpe. de reſti. ſpol. Barto. in l. fin. in §. & ſi præfatam. C. de iur. deliber. ſed hic (ut uerba tex. innuunt) de officio iudicis prouiſum erat, quod datur loco deficientis actionis. c. 2. de offic. indic. l. qui per colluſionem. §. 1. ff. de actio. emp. l. quæro. ff. loca. l. quædam. ff. de eden. Rota deciſio. 4. colum. 2. in nouis. ergo.

Et ad idem facit etiam, quia officium iudicis perſonalis actio dicitur. probo, quia in beneficiis eccleſiaſticis, quæ petuntur officio iudicis, non contrahitur uitium litigioſi, ut eſt regulare in actione perſonali, ergo officium iudicis huiuſmodi, quoniam aliàs contraheretur, ut per Bald. in auth. litigioſa. C. de litigio. Barto. in l. ſi tertius. in §. 1. colum. 3. ff. de aqua pluu. arcen. ergo ceſſabit condictio ex lege. l. in cauſæ. ff. de minorib. tamẽ alia ſolidiora ſunt (ut dicebam aliàs) ex quo actio propriè non eſt, quæ præſupponit obligationem. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. officium iudicis non, l. qui per colluſionem. §. 1. alleg. etiã ſupra. ff. de act. emp. & fuſius, ut in d. locis not. ſed ſimile, & quodammodo actio perſonalis, ergo non idem, uulg. l. quod Neruа. ff. depo.

Verum pro ſaluatione gloſſ. uideretur dicendum, omnino duo hæc remedia concurrere poſſe, ex quo utrunque extraordinarium eſt. l. cum filius familias. ff. ſi certum petatur. d. l. 1. ff. de cõdi. ex le. & ad propoſitum not. in l. in prouincia li. ff. de no. oper. nuncia. & eſt etiam ſimile in minore, cui ſuccurri poteſt, per reſtitutionem in integrum, & ex clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa ſubeſſe uidebitur, ut per Bartol. in l. fin. in princip. C. ſi mi. ſe maio. di. & in l. 1. in §. ſi curator. ff. de eo qui pro tuto. imò dicit idem Bartol. in l. ſi maritus. prima. in §. 1. in princ. ff. ad legem Iul. de adult. quod quando ſunt duo auxilia ad eundem effectum tendentia non refert qualiter intẽtentur, maximè ratione d. l. non eſt nouum, deducendo, ut ſupra.

Poſſet etiam dici, & ſentit etiam Cur. Sen. qd detur officium iudicis, ut fiat exhibitio, & ſi non fiat condictio ex lege, ſeu actio in factum, ut etiam in l. prima dicebam; & probatur in lege, ſi quis ex argentariis. in §. ex hoc edicto. ff. de eden.

eden.& in l.5.in §.pen.ff.ad exhiben. gl.iudicio, in l. 1.ff.ſi quis ius dic.non obtemp.& ſentit noſtra met, ibi ſecundum diuerſas poſitiones.

Vel ut Ripa (& erit opinio ſingularis) quod nec detur officium iudicis, nec cõdictio ex lege, ſed actio in factum ex iſto edicto. l.in factum: actio.ff.de act.& oblig.& præcipuè, quia eſt præceptiuum, & cum editio fiat ſine cauſa ad differentiam rationum, quæ eduntur cum cauſa.l.obligamur.§.lege.ff.de act.& obl.l.5.ſupra eo.

Nihilominus à communi nõ diſcedo, ex quo plenius & pinguius prouidetur officio iudicis, quàm alio remedio.l.ſi filius, & ibi Bar. ac Paul. C.de inof.teſtam.no.in d.l.in prouinciali, & eſt arg.in l.ſi apud.ff.de minor.& in l.per minorem. ff.de iudi.

Nec facit regul.d.l.non eſt nouum hic, & ſuperius adducta, quia procedit, ubi de ſpeciali remedio non eſſet prouiſum à lege, ut hic de officio iudicis, & in l.1.à ſimili, ſupra eodem.

Item procedit in cauſis non lucratiuis, ut per glo.in l.ſi mihi, & tibi, in prin.ff.de leg.1.ſed hic agitur de lucro, ergo.

Item quia eſto, quod regulariter agentis interſit, non tamen eſt uerum ſemper, quod ei detur actio, ſi actionẽ habeat, maximè (ut diximus) prouiſione legis ac uerbis, ut hic, & in l.poſthumus.in §.fin.ff.de inoffi.teſtam.& ita tollitur qđ dicit Bar.in d.l.ſi maritus.

Non obſt.conſideratio Cur.Senio. quia id in rationibus lege eſt cautum, hic non, ex quo poteſt haberi recurſus ad ſuperiorem, ut Fauſtus fecit, & habetur in l.2.C.ut lit.pend.idq; procedit in rationibus priuatis. acta autem ſunt publica, ergo de uno malè poteſt ad aliud inferri. l. Papinianus exuli.ff.de minor.

Et minus quod dicebat Ripa, quia eſto quod uerbum ſit præceptiuum, non tamen actionẽ pariat, quia uerba (ut diximus) ad iudicem relata fuerunt, aliàs non dixiſſet, is apud quem, res agitur iubebit. & licet exhibeantur acta regulariter ſine cauſa, rationes uerò cum cauſa. d.l.1.ſupra eod.exhiberi tamen iubet hic ad inueſtigandam ueritatis fidem: imò quod oritur officium iudicis, etiam quod ſit preceptum legis, ſiue edictum præceptiuum.d.l.ſi quis ex argentariis; Bar.in d. §.lege. Paul.Caſt.conſi.73.in princ. & conſil.80. colum.1.uolum.1.Bald.& Alexã.in l.ſi ſocer.in princ.ff.ſolu.mat.

Poſſet etiam dici, & opin.concordari, ut hic p eundem Bald.colum.2.ſi fiat editio per modum emergentis petitionis, quod tunc officium iudicis competat, aliàs non, ſed condictio ex lege, ue rum iure nõ probatur, ideo melius eſt in dubio à carrotio non diſcedere, ut dr̃ in l.oĩs diffinitio. ff.de reg.iu.ideſt à communi opi.l.1.ibi, crebrior apud ueteres opi.eſt.ff.de of.quæſto.

In ea, gl.ibi, ſed uidetur. opponitur hoc modo

36 qđ acta non eduntur fiſco, † l.2.§.diuus. ff.de iure fi.ergo multominus priuato, quaſi dicat, fiſco edi deberent, cum ſit priuilegiatus, toto tit. C.de pri.fi.arg.in l.ſi tutores, & ibi Bal.C.de compen. ubi priuilegiatior eſt quam pupillus, quia compenſationem non patitur in rebus fiſcalibus, pupillus uerò in pupillaribus ſic, ut ibi, & tamen non eduntur.d.§.diuus, ergo multominus priuato.l.relegatorum.§.conſtitutum. ff.de int.& rel.l. nec ex uera.C.de acq.poſſ.c.ſi Paulus.32.q.5.

Sol.communis eſt, ut hic per gl.quod ille tex.

37 loquatur in inſtrumentis, † nos in actis.imò qđ inſtrumenta ſibi eduntur ciuilia, criminalia nõ, ex quo pecuniariter non intereſt, & eſt arg.in l. ſi liber.ff.ad exhi.ubi ita demũ datur actio, ad exhibendum, ſi agentis pecuniariter interſit, aliàs non, puta quia agatur de libero homine exhibendo.clarius in d.§.diuus. nec poſſunt uerba negari, hoc idem dicentia, ibi tam in prin.† quàm in uer.item diui.& cum ſint clara, non eſt aliter dubitãdũ, uulg.l.ille aut ille.§.cũ ĩ uerbis. ff.de le.3.

Videtur tamen, qđ non ſit bona, quia diuerſificat caſum & non aſſignat rationem diuerſitatis, & malè.l.ſi libertus minorem.ff.de iur.pat.Imo. in l.1.in §.1.col.4.ff.de publ.& uect.ideo Bar.in d.§.diuus.inquit, quod iſtud dicere nihil eſt.

Sed replicatur, qđ imò aſſignatur, ſiue aſſignari põt, qm̃ acta ſunt publica & cõia, ut hic, & in l.2.C.ut lite pend.& in c.qm̃ contra. C.de prob. inſtrumẽta uerò priuata, licet à perſona publica ſcripta ſint, niſi producantur.d.c.qm̃ contra. ubi Inno.& alii, l.5.§.edenda, ff.de eden.l.qui accuſare.inſr.eo.& quia rogitus primò caſu, hoc eſt in actis, nõ requiritur.l.in fraudem.§.quotiens.ff. de iure fiſ.Secundò uerò ſic.§.nos aũt.in Authẽ. de tabellio.& fuſius, ut in d.c.qm̃ contra.

Obſt.rurſum ſecundum Iaſ.quia appel.inſtrumentorum ueniunt acta.l.1.ff.de fi.inſtr.Bart.in l.in fraudem.in §.neque.ff.de iure fiſ.

Et adhuc leuiter, qm̃ id uerũ eſt largè, ut not. in d.l.1.& quia in materia editionis (ex ſupradictis) non eſt uerum, quanquam inſtruant cãm, ut inſtrumenta, prout dicitur in d.l.1.& cum ita ſit neſcio quo ſpiritu ducti aliqui Mod.hic, dixerint ſol.hanc damnari communiter.

Eſt uerum, quod glo.non contenta prima ſol.

38 aliam tradit, † quod fiſco inſtrumenta ciuilia, & criminalia exhibeãtur.l.ne quiſquam.ff.de edẽ. differentiaq; ſit in hoc, quia ſi ciuilia non exhibeantur, præſumuntur ſubtracta & furti agi poteſt, criminalia uerò non: nos aũt loquimur in actis, & ſic in hoc eſt eadem cũ prima, ex alio tñ falſa, qa p̃ſupponit inſtra criminalia edi debere contra tex.in d.uer.itẽ diui, & cõtra reg. l.nimis graue, ut hic p Bar. C.de teſti. & furti agi poſſe, ſi ciuilia non exhibeant, & tñ hoc non dicit tex.in d.§.diuus, ſed aliter, qđ ſubtractionis p̃ſumptio non nocet, niſi in cã mota, aliàs ſi furti ageret noceret ẽt non exhibenti in alia, & condemnaretur ex præſumptionibus, & malè. l.abſentem. ff.de pœn. Bar.in l.quod Nerua.col.6. ff.depo. not. in l.1.ff.de offi.eius. ſubiicit tamen idem Bart.hic,

& in d.§.diuus, quod glo.poſſet ſaluari in caſi-
bus, in quibus ſerui contra dominum torquent̃,
l.1.l.interrogari.C.de quæſtio.no. in l.cum pro-
batio.ff.de prob.quoniam in illis compelletur ẽt
contra ſeipſum edere inſtrumenta, & malè, non
ex his quæ dicit Rimi. ſatis diffusè in materia lo
cutus, nec aliter referendus, ſed ex eo tantũ, quia
hoc ipſum non eſt regulare.d.uer. Item diui. &
nihilominus glo.intellexit regulariter edi debe-
re tam criminalia, quàm ciuilia. & ſic nullo mo
do ſaluari poteſt, niſi ut ſupra, quod nos in actis,
contrarium uerò in inſtrumentis loquatur.

Tertiò etiam ſoluit Barto.hic, & in d.§.diuus,
39 quod acta à notario hic edi debent,† uel ab alio
tertio, ut ſæpe dictum fuit, non autem à reo, &
ita loquatur contrarium d.l.nimis graue. C. de
teſti.Et quia editio fit tantum, quando ſerui con
tra dominum torquentur, ut ſuprà, & in d.l.1.
& in l.interrogari.C.de quæſtio.& facit, quia ex-
ceptio in caſu firmat regulam in non exceptua-
tis.l.quæſitum.§.denique.ff.de fun. inſtruc. not.
in c.cum dilecta.de conſ.uti.uel inuti. ſed aduer
te, quia primum non ſubſiſtit, ex quo ratio l.ni-
mis graue.C.de teſti. procedit etiam in ciuili cau
ſa & pecuniaria, & tamen editur fiſco.l.ne quiſ-
quam.ff.de edend.diximus in l.1.ſupra eod.

Confirmat etiam Cur.hanc ſolu.per generali-
tatem l.qui accuſare.infra eod.ſed poſſet dici nõ
procedere in fiſco.

Secundò confirmat, quia quis poſitioni crimi
noſæ reſpondere non compellitur.l.aliàs.ff. de iu
reiur.& ibi not.ergo multominus edere, quia fa
cilius ad id compellitur, quàm ad iſtud, ut no.in
c.1.& 2.de confeſſ.in 6.

Quod etiam nõ placet, quia acta publica ſunt
& communia, & conuenientius, quód exhibeã-
tur, quàm quod poſitioni reſpondeatur, ne quis
ſuam turpitudinem detegat, ergo non ſunt ter-
mini pares, nec argumentatio bona.Et quià ple-
runque etiam cogitur quis reſpondere poſitioni
quanquam criminoſæ, ut per Ang. in l.amplio-
rem.in princ.C.de ap.Nath.latè in clem.ſæpe. in
§.& quia, col.7. de uerb.ſig.

Tertiò confirmat p tex.in l.non puto.ff.de iu-
re fiſ.inducendo eum ſecundum intellectũ Ful-
go.(ut refert Alex.in l.1.in princ.ff.ſol.mat.) qđ
in dubio contra fiſcum iudicatur, & multomi-
nus hac de re ſibi edendum ſit, quod adhuc tu-
tum non eſt, namq; uarietas lecturarum ad illũ
text.efficit, ut ſuper eo ſolidum fundamentũ fie-
ri non poſſit, nec modo prædicto argumentari
ex eo, iuxta not.per Bartol. in l.in ambiguo. ff.de
reb.dub.Demum cogita, quod in fine iudicii reo
magis, quàm actori fauemus, promptioraq; iura
eſſe ad abſoluendum, quàm ad cõdemnandum.
l.Arrianus. ff.de act.& obl. in princ. uerò magis
actori.l.de die.& ibi no.ff.qui ſatiſd.cog. & ideo
ſtant iſta ſimul, quod in dubio contra fiſcum iu-
dicetur, prout Ful. dicebat, & tamen eidẽ agenti
edatur in principio iudicii.

Vltimò confirmat, quia fiſcus utitur iure pri-
uati.l.item ueniunt.§.in priuatorum. ff.de petit.
hæred.& quia nulla lex eſt, quæ iſtud dicat, ut in
ſimili arguitur ultra eum, in §.cum igitur, in Au
then.de non elig.ſec.nub.

Sed replicabitur, quod non ſemper utitur iu-
re priuati.l.ſi tutores, & ibi Bald. C.de compen.
& licet non ſit lex, quę hoc dicat, eſt tamen ratio
loco legis, qua id ipſum ſuaderi poteſt. l.ſcire o-
portet.§.ſufficit.ff.de excuſ.tuto.quia in ciuili ſci
licet eidem fit editio.l.ne quiſquam.ff.de edend.
no.in l.1.ſupra eod.uſq; adeo, ut idem etiam in
criminalibus dicendum uideatur. l.abſentem.ff.
de pœn.à ſol.ipſa tamen non eſt diſcedendum.

Sed rurſum obſt.aliqua.primo text.in d.l.2.in
uer.item diui, dum excipit cauſam capitalem, ut
fiſco non edantur, quia ſic innuere uidetur, ſi fue
rit criminalis, non capitalis, puta quia pœna ue-
niat applicanda fiſco, iuxta glo.in l.3.in §.1.ff.de
ſepul.uio.quod ſibi edi debeant.

Sol.facilis eſt, ut hic per Cur.& nos aliàs. no-
uiſſimè dico, quod licet capitalem cauſam exci-
piat, non propterea firmari in non capitali ſecus
eſſe, quoniam utroq; caſu ad uindictam agitur,
& non eſt in conſideratione commodum, quan
quàm pecuniarium. unde cum nummariã cau-
ſam, ideſt intereſſe priuatum, & familiare à cau-
ſa capitali diſtinxerit, quæ publicum reſpicit, &
hoc idem in criminali, non capitali conſiderabi-
le ſit, dicendum eſt generaliter edi non debere.
& pro hoc eſt in ſimili text.in l.interdum. ff. de
publ.iud.& facit etiam glo.in l.1. C. de condict.
indeb.Alb.in l.quod uerò contra.in princip.ff.de
legi.& probo, quia ſi duo ſint in lege (ut dicebã
aliàs) & unius facta ſit mentio, id ipſum fieri ui
detur exemplariter non reſtrictiuè, ut per Bal. in
l.de quibus.colum.14.ff.de legi.unde fit ut dica
mus hinc quoque, quod exempla non reſtrin-
gunt regulam, quanquàm declarent.§.hactenus.
Inſti. de gradi.l.damni infecti ſtipulatio pertinet.
ad fi.ff.de dam.infect.

Secundò obſt.quia cum agitur de delicto pu-
niendo, hoc ipſum reſpicit utilitatem publicam
inquit Bar.in l.quemadmodum. C.de agri.& cẽ.
lib.10. dic tu quod eſt caſus in l. ita uulneratus,
uulg. ff.ad leg.Aquil. ergo de cauſa ciuili ad cri-
minalem fiet extenſio, ut hoc caſu edatur, ſicuti
illo.d.l.ne quiſquam.in cuius arg.ſol.idem Cur.
laborat multum & torquetur, & meo iudicio,
poterat ſolo hoc uerbo reſolui, dicta ratione ue-
rum eſſe, ſed ex alio non concludens, quia text.
clarum habemus in criminali dicentem contra-
rium in d.§. diuus.ideò ſecundum legem iudice-
mus, non autem diſputemus de lege, quia ſacri-
legium eſt.cap.in iſtis.4.diſtin.l.2.C.de cri.ſac.

Vltimò obſt.quia ſi in criminalibus reus tor-
quetur.l.fin. ff.de quæſtio.ad eruendam uerita-
tem, & appellatur probatio ſuppletoria.l.de mi-
nore.§.tormenta. l.unius. §.cogniturum. l.edi-
ctum.ff.eod.Bald.conſi.359. ad fi.uolum.1. non
eſt

eſt ratio cur non debeat, & multomagis quidẽ,
ad edendum etiam cogi.

Reſpondet Cur. adhuc uerum eſſe in caſibus,
in quibus torturæ ſubijci poteſt per æquiparatio
nem, quam facit Bart. quando ſerui torquentur,
ut ſupra, & in l. 1. & in l. interrogari. C. de quæſt.

Sed cogita quod æquiparatio eſt in caſu ſpe-
ciali, ut editio fiat tunc, quoniam etiam ſerui (ut
dictum eſt) torquentur, nec ad regulam inferri
poteſt. l. ius ſingulare. ff. de legi. quod ſic etiam di
ci debeat, ubi ad torturam deuenitur, quoniam
obſt. tex. in d. uer. item diui. igitur aliter reſpon-
deri poteſt, quod ſi indicia præcedunt, conuenit,
ut capiatur & torqueatur. d. l. fi. ff. de quæſtio. &
plerunq; etiam condemnetur. c. afferte mihi gla
dium, de præſump. latè ſcriben. in l. 1. ff. ſi cer. pe
ta. Alex. conſi. 53. colum. 2. uol. 1. ſed non, ut ſim
pliciter edendo acta ſe ipſum prodat, & eſt uerіſ
ſima reſponſio. l. Imperatores. ff. de tute. & ra. di-
ſtra. c. quis aliquando. §. non tibi dico. de pœni. di
ſtinct. 1. Alex. in l. cum quidam. in §. quod dici-
tur, col. 2. ff. de acq. hær. Bald. hic (licet ad aliud)
col. 3. Nath. in clem. ſæpe. in §. & quia, colũ. 7. de
uerb. ſign. cogitabis.

Modò ad contrarium redeundo d. §. diuus. ul
tra ſol. prædictas dicebam etiam ego aliàs poſſe
40 reſponderi, † quod illud ideo ibi eſt deciſum, qa
in pœnis fiſcus dicitur habere cauſam lucratiuã,
ut no. in l. 1. ff. ſolu. mat. & in l. Meuius. in §. duo-
bus. ff. de legat. 2. ergo ſibi edi non debet, ne duæ
cauſæ lucratiuæ ſimul concurrant. d. §. duobus.
§. ſi res aliena, & ibi Angel. Inſti. de lega. pulchrè
Bald. in l. unica. col. fi. C. de ſen. quæ pro eo. dice-
mus in l. edita. infr. eod. ergo in priuato ſecus, &
ſic argumentatio non procedit.

Vel & ultimò, quod cum prærogatiuæ fiſci
priuilegia appellentur, ut per Bald. in rub. de pri
ui. fi. debet fieri ſtricta interpretatio taliter, ut mi
41 nus † præiudicetur iuri communi, quàm poſſi-
bile ſit. l. 2. C. de noxa. l. ſi quando. C. de inoffi. te-
ſtam. c. cum dilectus. de conſue. not. in c. 1. de re-
ſcrip. ius commune autem eſt probationes de do
mo rei ſumi non debere, ut ſupra dictum eſt ſæ-
pe. l. nimis graue. C. de teſti. Alex. conſi. 132. col.
fi. uolum. 1. etiam ſi cauſa ſit priuilegiata. l. 1. ſu-
pra eo. ergo admittetur & fiet tãtum, ut ei inſtru
menta edantur, ſi de re nummaria quæratur. d. l.
ne quiſquam. ff. eod. non ſi criminalis cauſa fue-
rit capitalis, uel non capitalis, id eſt pecuniaria,
dummodo eidem ueniat applicanda. d. l. 3. ff. de
ſepul. uiol. & de quibus in d. §. diuus, in caſu no
ſtro haud conſiderabilia. & hoc modo in ſimili
arguit etiam Aret. conſi. 164. colum. ult. & quod
cauſa criminalis dicatur, etiam quod ſit pecunia
ria, ut ſupra, dummodo ueniat fiſco applicanda,
ita etiam per d. l. 3. dixit Bar. in l. 1. in fi. ff. de legi.
& in l. fi. in princ. ff. de priua. delic. & in l. licita-
tio. in §. quod illicitè. ff. de publica. & uect. Bal. in
l. fi. in princ. C. de fruc. & lit. expen. Ro. cõſi. 152.
in prin. Ang. in trac. malefi. in uerbo, ad q̃relã, co-
lum. 2. Veronen. caute. 51. in prin.

In ea. glo. ibi, & no. habes quanquam cuicun-
que petenti acta tam criminalia, quã ciuilia exhi
42 beri debeant † rationibus ſupradictis ad inueſti
gandam ueritatis fidem, ut dicitur etiam in l. nõ
eſt nouum. ibi, ut fides ueri conſtare poſſit, infra
eod. quod id tamen iudicis proprium uidetur,
& forte glo. locuta eſt, hoc ipſum notando iuxta
intellectus, ſupra traditos, aliàs uerba text. ſecun
dum lect. Io. & Azo. etiam in parte poſſunt ueri
ficari. uerum quod id iudicis proprium ſit, tu ex
eo cõfirma, quia lex de aptitudine diſponit, ipſe
uerò de ueritate diſputat. l. Arethuſa. ff. de ſta. ho.
Bald. in l. 1. col. 1. ff. de teſta. l. ubicunque. ff. de in
terrog. act. l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. c. iudicãtem.
35. q. 1. imò quod in ore debet ſemper habere,
quod dicitur in l. cum ita. ad fin. ff. de condit. &
demon. uerbum illud dei, uerum amamus, cum
nec aliud ſit Deus, quàm ueritas, ut in Authent.
de inſtru. cau. & fi. & Io. c. 14. & dicit ad idẽ Bal.
in l. ſi irruptione. ff. fin. regun. quod ordo iudicio
rum inſtitutus fuit ad notionem ueritatis, quæ
eſt ſuper omnia, quæq́; omnia uincit. legiturque
Eſd. 3. c. 3. ex quo Symandius Ægyptiorum Rex
olim propoſuit ſculptas imagines iudicum, qui-
bus à collo ipſarum ueritatis pendebat effigies.
nonnihil Dec. in l. unica. in 7. uot. C. de ſent. quæ
pro eo. Et hinc Moſes querelas populorum, ut
ueritatem inueſtigaret, ad dominum ingreſſus
referebat, atq́; imperabat iudicia proponebat.
Diciturq́; alibi, quod rerum geſtarum erroribus
uitiari non debet, in l. illicitas. in §. ueritas. ff. de
offic. præſid. Abb. in c. examinata. colum. pen. de
iudic. & quod iudex inuentus eſt, ut ueritatẽ pa-
riter inueniat, Gramma. deciſio. 34. in prin. aliàs
(vt inquit etiam Sene. de clem.) cito decidunt
ea, quibus ueritas non ſubeſt, & cõtra naturam
ſuam redeunt. & quod ad d. effectum notarius
cogi poſſit à iudice ad editionem actorum, nota
biliter declarat Ripa in l. 4. in §. hoc autem iudi-
cium. nume. 71. de dam. infe. & Ang. in Authen.
de tabellio. in princ. quod hac de re ex officio te-
ſtem repellit non idoneum, exemplumq́; reijcit,
licet non opponatur. & Pau. Caſt. conſi. 162. nu.
3. uolum. 1. quod iuramentum indiſcretè defer-
ri non debet, ſed cum interrogationibus cõgruis
& oportunis, aliàs ueritas difficulter inuenire-
tur. & licet alibi inſpiciatur non quantum eſt in
ueritate, ſed quantum petitur. in l. cum quædam
puella. in §. quotiens. ff. de iuriſd. omn. iudic. non
officit tamen, quia id eſt uerum, quantum ad iu
riſdictionem fundandam, non quantum ad diffi
nitionem cauſæ, ut hic, & ibi not. Pau. Caſt. in fi.
eſtq́; pro declaratione notandum.

Sed dubitatur hinc ſumpta occaſione, an iu-
dex maleficiorum ex officio poſſit examinare te
ſtes ſuper accuſatione à parte non productos.
43 † quæſtio ſanè non inepta, quam Barto. hic dicit
Piſis diſputaſſe, & pro deciſione ipſius, ſe rem t-
tit ad dicta in l. 4. in §. hoc aũt iudicium. ff. de dã.
inſe.

✻ inſe.concludendo tñ quod ſic, & uł eſſe ✻ cõis
opinio,non tamen generaliter intelligenda, ſed
limitatè,quod pro abſentibus hoc ſibi ſit à lege
permiſſum,ut in authen. qui ſemel,& ibi idem
Bart.nu.3.C.quomo.& quando iud. & in l. am-
pliorem.in princ.C.de appel.Rimi.hic.

Verum Ripa dicit in d.iuribus non probari,
non in d.auth.qui ſemel,quia ex deductis & pro
batis ueritas perquiri poteſt,non in d.l.amplio-
rem.quia intelliguntur uerba ibi, ut iudex ſup-
pleat de iure non de facto.

Replica tu,& dic ad primum,quod imò pro-
batur optimè ibi, ex quo forte de innocentia rei
non conſtabat,nec erat legitimè & plenè ꝓbatũ.

Ad ſecundum uerò,quod id eſt reſtringere ge
neralitatem dictæ legis,& officium iudicis qđ la
tiſſimum eſt.l.1.ff.de iuriſd.om.iud.l.ubicunq;.
ff.de iterrog.act.aliàs eſſet de indubitabili.l.pro-
latam.C.de ſen.l.1.C.ut quæ de.aduo.

Vrget tamen ultra Rip. quia d.iura loqui ui-
dentur in ciuilibus cauſis, non in criminalibus.
ad quod facit,quod habetur Inſti. de publ.iudi.
in princ.ibi, magnaq; diuerſitas eorum eſt. ſed
nihil facit,quia ſi id eſt à lege permiſſum in ciui
libus,ut iudex quandocunque poteſt ad diffiniti
uam peruenire contra abſentem, ualeat ipartiri
officium ſuum, etiam non requiſitus, ex officio
& ſupplere,de facto examinando teſtes, etiã (ut
diximus) non productos, multo fortius poterit
in criminalibus, in quibus agitur de publica uti
litate,ut in d.§.hoc autem iudicium,no.& de in
nocentia rei dixi ſupra, quia concluſio ſecundo
loco debet ſic intelligi,id eſt quod teſtes pro ac-
cuſato examinari poſſint. l.ſi non defendantur.
ff.de pœn.pulchrè Pau.Caſt.conſi.299.num.10.
uol.2.Boeri.deciſi.165.nu.1.par.1.Barto.met.in
l.ſeruum quoque.in §.publicæ.nume.5.ff.de ꝓ-
cur.& conſi.107.in princ. non pro accuſatore,
quoniam tunc nomen rei debet aboleri.l.libello
rum.§.fin.ff.de accuſ.firmat Barto.in d.§.hoc au
tem iudicium.nume.8.aliquid in l.quid ergo. in
§.pœna grauior.colum.3. ff.de his qui not. infa.

Neque prædictis obſt.tex. in l.properandum.
in §.& ſi quidem.C.de iudi.quia loquitur in ab-
ſente contumace,non ex cauſa, ut declarat Bald.
in d.l.ampliorem.in princ.C.de ap. & Bart.in d.
l.1.nu.2.C. ut quæ de.aduo. & hoc eſt quod di-
cit idem Bald.in l.ſcire oportet.in §.1.ibi, nec ul
la uia eſt ei derelicta ad excuſationem. ff.de excu
ſatio. tuto.

In ea.glo.ibi,& ſic eſt argum. colligitur quod
teſtis debet iurare pro utraq; parte, & conſequẽ
44 ter ueritatem dicere, † qa ita iurat.c.hortamur,
ibi,ut quæ in ueritate rerum nouerunt,profeſſio
ne ſuæ teſtificationis aperiant.3.q.9. uſque adeo
vt à forma iuramenti, quæ eſt de ueritate dicen-
da recedere non debeamus.c.ad noſtram, de iu-
reiur.Bal.in l.1.C.de ſent.quæ pro eo.

Et quia etiam ad examen utriuſque partis ad-
hibetur,aliàs ab aduocatis, & iuriſperitis non
differret: illi enim iuſtum patrociniũ uendunt,
iſti uerum conſilium,inquit text. in c.non ſanè.
14.q.5.& ideo inter utranque partem (ut dixi-
mus) ad examen adhibetur,& ibi ſubiicitur, fu
ſius in c.fraternitatis.de teſtib.& eſt argum.in l.
fi.C.de fruc.& lit.expen.& in l.fi.C.de tempo. in
integr.reſtit.pe. & facit uulgatum illud, Amicus
Plato,amicus Socrates, ſed magis amica ueritas,
ut 1.Ethyco.inquit Philoſophus, & ita etiam di
cit Abb.in c.1. col.6.de poſtul.præla.& in c.om-
nes,de maior.& obed.& in c.qualiter,& quãdo,
col.2.de accuſ.& prædicta uera intellige, niſi ſit
ſuper certo articulo receptus,ut in auth.ſed iu-
dex.C.de epiſ.& cle.& in d.c.non ſanè.Spec. i §.
iam de interrogatoriis,nu.7.de teſte.

✻ Et ita tranſeunt ✻ omnes, & inferunt, præſer
tim Bald. hic,in princ.Fulg.Pau.Alex.Iaſ.& Dec.
ſi depoſuerit pro una parte, & pro alia interroga
tus dixerit nolo reſpondere,quod ei fides nõ ad-
45 hibebitur,† etiam pro eo, pro quo depoſuit, &
benè,ex quo doloſè uidetur uelle ueritatem ſup
primere,& occultare, debetq; dicere ſe uelle ius
habentem uincere,ut not.in c.quotiens.de teſti.
Spec.in d.§.iam de interrogatoriis. colum.2. eo.
titu.nume.19.

Sed dubito ego,ne teneatur falſi. l.Paulus. ff.
ad legem Corn.de fal.c.olim.de reſcr. c.1. de cri.
fal.ſentit Bald.in c.fraternitatis.in fi.de teſti.plus
dicit Feli.in c.1.in princ.de teſti.cog.quod debet
puniri criminaliter,& ciuiliter ad intereſſe parti
poſt eundem Bald.in l.nullum.C.de teſti. uel di-
camus, quod teſtificari cogatur in ciuilibus, in
criminalibus non, quia de dolo manifeſto non
conſtat. imò quod nolunt aliqui indiſtinctè co-
gi poſſe.d.c.1.de teſti.cogen.l.ſi quando. C.de te
ſti.& præcipuè Crot.in tract.de teſti. in 5.par. co
lum.2.q.3.nu.198.aliquid Spec. in §. de teſtium
compulſione.nume.4.de teſte. & per Docto.fu-
ſius in d.l.ſi quando,quod intellige uerum de iu
re ciuili,quoniam aliàs iure canonum ſecus,niſi
quando ſe odio uel amore ſubtrahunt, aut aliter
ueritas haberi non poſſet, & aliis caſibus,de qui
bus Soci.reg.417.

Sed pone quod teſtis iuraſſet, ſeu iuramento
ſe aſtrinxiſſet ad non dicendum teſtimonium, an
46 cogatur,† ſiue poſſit contrauenire iuramẽto au-
ctoritate propria,uel ſaltem ſuperioris. uidere-
tur dicendum prima facie,quod nõ propter uin
culum iuramenti, argum.in l.uideamus. in §.1.
ff.de in lit.iur.& in c.ad noſtram.de iureiurã. &
in c.quamuis.de pact.in 6.& in l.ſi pecuniã. ubi
glo.quia iuraſti,ff.de condict.ob cau.& in l.2.in
fi.ibi,augeri magis uolumus noſtram Rempub.
& legitimis hominibus progenitis frequentari,
quam impiis periuriis affici.C.de indict. uidui-
ta. tollend.

Tamen contrarium his non obſt. uerius eſt,
ex quo celare ueritatem eſt peccatum. d. c.1.de
cri.fal.c.quiſquis.11.q.3. & ſic iuramentum te-
merarium,& conſequenter non ſeruandum, ut
con-

contrariis reſpondeamus, quòd in terminis deci
dit etiam Spec. in d. §. de teſtium compulſione.
nume. 5. de teſte, & probatur ad literam in c. inti
mauit. de teſti. & in l. fin. in princ. ff. ad municip.
& ita reſidet etiam Alb. in d. l. ſi quando. in prin.
& Veronen. cante. 4. in fi. quod ſi quis mihi pro-
bationes teſtium ſubtrahit hoc modo iuramen-
to non obſtante, examinantur, & ſubtrahens per
dit cauſam, ſignanter per text. in d. c. intimauit.
& idem in c. conſtitutus. eodem titulo. Innoc. in
c. qualiter, & quando. 1. de accuſ. Capel. Tholoſ.
deciſio. 240. & facit etiam quod habetur in c. nõ
eſt obligatorium, de reg. iu. in 6.

In ea. glo. ibi, item eſt argum. colligitur. & a-
liud, quod licet minor nõ iuret de calumnia, iu
47 rat tamen de ueritate † dicenda, adeo uerum, ut
* cum ea tranſeant * omnes, ſe remittẽtes ad nõt.
in l. 2. in §. quod obſeruari. C. de iura. calumn. eſt
uerum, quod iura per glo. alleg. iſtud non pro-
bant, nam (ut dicebam aliàs & eſt uerum) text.
in l. interrogari. de qua etiam ſupra, C. de queſt.
& in l. cum probatio. ff. de proba. ſolum dicunt,
quod iudex laborat, ut ueritatem inueniat. aliã
uerò, quod teſtis debet pro utraque parte depo-
nere, ita ut conſerant potius ad dicta proximio-
ra glo. quàm ad iſtud.

Ad propoſitum tamen ſcias, quod non iurat
de calumnia, quia curator ſcit melius iuſtitiam
cauſæ, quàm ipſe, ut præciſè dicitur in d. §. quod
obſeruari. & quia iudicium eſt actus trium per-
ſonarum, iudicis, actoris & rei, c. forus. de uerb.
ſig. quod in minore conſiderari non poteſt, ut a-
gat uel excipiat, quia imbecille eſt eius conſiliũ,
& multis captionibus expoſitum. l. 1. ff. de mino.
& per totum, qui legi. per. ha. ſtan. in iud. l. ſi mi
nor. ff. de ſeru. expor. Bald. conſi. 72. columna ſe-
cunda, uolum. 2.

Et quia iuramentum prædictum eſt de ſubſtã
tialibus iudicii. l. prolatam. C. de ſenten. ipſe au-
tem in iudicio ſtare non poteſt, niſi cum auctori
tate curatoris, qui tunc agere uidetur, ex quo pͤ-
ſtat auctoritatem agendi. l. 1. §. omnia. C. de uete.
iur. enucl. l. qui fundum. §. tutor. ff. de uſuca.
pro empt. quod ultimum tamen damnat Bart. in
d. §. quod obſeruari. nume. 8. & 9. ideo cogita.

Et quod de ueritate dicenda iuret, ex eo proba
tur, quia ut teſtis examinari poteſt, l. 1. §. impu-
beres. ff. ad Sillania. ergo & ſibi iuramentum de
ferri, ut ueritatem dicat, & ut per Bartol. latius
in d. §. quod obſeruari. nu. 12. glo. in l. uideamus.
in §. curatores. ff. de in lit. iur. & ideo unum non
extenditur ad aliud, ut inquit Spec. in §. 1. ad fin.
de iuram. calum. quod etiam probatur ex alio à
ſimili tamẽ, & in cauſis ſpiritualibus, in quibus
illud iuramentum non defertur, cum ex æquita
te canonum potius, quàm ex legum diſtrictione
debitum ſortiantur effectum. c. literas. de iuram.
calum. Iſtud autem ſic ut ibidem, & in c. dudũ.
de elect. & in c. ex literis, de iureiur. & quia unũ
eſt credulitatis, aliud uerò ſcientiæ. c. ſtatuimus,

& ibi not. extra. de confeſſ. Specu. in loco præ-
allegato.

In ead. glo. ibi, item an ex his actis, dubitatur
48 an ex actis probari poſſit contra omnes, † quod
contra unum agendo teſtes aſſeruerunt. & con-
cludit quod non, ſumpto argum. ex eo quod di-
citur in l. ſed & ſi poſſeſſori, in §. fi. iuncta l. ſeq.
ff. de iureiur. ubi clarè dicitur, ſi petam hæredita-
tem à te, & probem eſſe meam, hoc eſt me hære-
dem, & poſtea alius eam à me petat, nihil mihi
proderit probatio.

Et rationem ibi aſſignat per uiam not. gl. quia
res inter alios acta tertio non præiudicat. l. quia.
ff. eod. de iureiur. ubi cum dixiſſet ferè idem Iu-
recon. in l. præcedenti, in fi. his uerbis uſus. cæte-
rum aduerſus alium, ſi uelit prærogatiua uti iu-
riſiurandi, nihil ei proderit, ſtatim in d. l. quia, ra
tionem aſſignat, quia ſcilicet non debet alij no-
cere, quod inter alios actum eſt, toto titu. C. res
int. ali. ac. c. pen. de re iud. & hic uirtualiter ſentit
dum allegat l. ſæpe. ff. eod. ubi hoc etiam dicitur,
& ut per Dec. latius, & Alex. ante eum, in d. l. ſæ
pe, colum. 3. Et paulo infra ſubiicit glo. plus, qđ
nec inter eaſdem perſonas præiudicium facit, ni
ſi teſtes producti ſint aduerſario præſente, ſeu ci
tato. l. ſi quando, §. fin. C. de teſti.

Et ad propoſitum conducit, quod habetur in
l. ſi unus. in §. ante omnia. ff. de pact. iuncta gloſſ.
& in l. 1. ff. de aliena. iud. mu. cau. fac. in princ. &
in l. ſi. C. quibus res iud. non no. Rom. conſ. 487.
in prin. plenè, & apertiſſimè (ut idem Dec. inqt)
probari uidetur in c. inter dilectos. in §. porrò. de
fi. inſtrumen. quem tex. (licet ſubticeat) adducit
glo. in d. c. pe. ubi multa, & Albe. in l. ingenuum.
in princip. ff. de ſtat. homi. & Alexand. hic, col. 5.
& Iaſ. fi. idem Dec. conſi. 342. col. penul. uol. 2. &
* ita * communiter tenetur.

Eſt uerum (ſubiicit adhuc glo.) quod quam-
uis quo ad alios nõ faciat plenam probationem,
49 facit tamen qualemqualem præſumptionẽ, † re-
ſpondendo ad tex. in l. res hæreditarias. ff. de cri.
expila. her. & in l. hæredes. in §. idem ſcribit. ff. fa
mil. erc. quæ obſtare uidebantur, idemq́; glo, &
poſt eam Iaſ. ibi, col. 1. in l. ſi duo patroni. in prin
cip. ff. de iureiur. & in l. 1. C. ad legem Cor. de fal.
& in l. denunciaſſe. in §. fi. ff. ad leg. Iul. de adulte.
Bart. in l. Lucius. ff. de his qui no. infam. & in d. l.
res hæreditarias, & in l. admonendi. nu. 45. ff. de
iureiur. idem Alb. in d. l. ingenuum. in 1. opp. A-
lex. hic, & in d. l. ſæpe. colum. 11. & 20. & ſi hæc
omnia locum habent in ciuilibus, multo magis
locum habebunt in criminalibus. l. tranſigere. &
ibi no. C. de tranſact. l. ſi cui. §. iiſdem. ff. de accuſ.
& in ſimili q. decidit Bald. in l. in inſulam. in §. fi.
ſolu. mat. quod ſi nobiles fecerint pacem ſub pœ
na applicanda eccleſiæ, & rupta pace poſtea ſe re
concilient, & omnem iniuriam remittant, quod
non propterea eidem eccleſiæ præiudicabitur, &
ut per Bartol. hic latius, qui plures conſiderat
caſus.

Verum

Verum aduertendum eſt, quo ad dictum glo. de qualiquali præſumptione, quia non uidetur uerum, ex quo teſtis examinatus parte non citata indicium non facit. l. maritus. & ibi Bart. ff. de quæſtio. Are. hic, & in c. cauſamq́. col. 4. de teſti.

Sed poteſt ſuſtinendo glo. reſponderi, ut hic p Dec. poſt Alexã. tamen in l. de unoquoque. ff. de re iud. & maximè (addas tu) quia tertius citari non debuit, cum de ipſius præiudicio tunc non ageretur. d. l. ſed & ſi poſſeſſori, alle. in gl. & ideo ſtant iſta ſimul, quod citatus tertius nõ fuerit, & quod faciat quo ad ipſum qualemqualem præſumptionem, & pulchrè etiam Bald. hic, colum. 3. ſic dicens, plenum præiudicium facere nõ poteſt, quia probationes receptæ ſunt non citata parte, ergo (ut diximus) qualequale. multa in ſimili Iaſ. in l. decem. nu. 41. ff. de uer. obl.

Obſt. tamen adhuc text. in d. c. inter dilectos, ponderando uerbum, nocumentum aliquod, qđ etiam in minimo uerificatur. l. ſi ſeruum. §. ait p̃tor. & ibi Bart. ff. de acquir. hæred. ſentit Aret. in d. c. cauſamque. & Iaſ. in d. l. ſi duo patroni. colũ. 2. & Soci. hic, in ſi.

Cui obiectioni quoque poteſt reſponderi, ut idem Dec. adhuc dicit, confutata ſol. eiuſdem Soci. pro rei ueritate friuola, quod imò uerbũ prædictum eam habebit interpretationem, ſubiecta materia ſic dictante, præiudicium plenum nõ inferri ex dictis atteſtationibus Archiepiſcopo de quo ibi, ſed quo ad hoc, ut qualemqualem (ſicut diximus) præſumptionem faciant. l. ſi uno. ff. loca. l. ſi ſtipulatus. ff. de uſu. l. ſcio. ff. de reſtit. in integ. clem. 1. de foro compe.

Et maximè (addas tu) quia rationabilis eſt. l. ut gradatim. ff. de mu. & ho. l. 1. C. de ſacroſ. eccl.

Poſſet etiam reſponderi (ut dicebam aliàs) qđ Archiepiſcopo non præiudicent, quia non fuerant publicatæ.

Tamen quia hanc ſolu. ibi improbat Abb. à p̃xima non diſcedemus, & quod qualemqualem præſumptionem faciant, ita ut dictum uerbum non aliter intelligi poſſit, probatur in l. à ſententia, & ibi Bartol. in princip. C. de appel. & in d. l. ſi duo patroni.

Obſt. ultimò, quia ſi iuramentum tertio non præiudicat. d. l. ſed & ſi poſſeſſori. l. nam poſteaquam. §. ſi. ff. eo. non etiam præiudicabunt teſtiũ dicta. & facit quia eſto quod iuramentum propriè non ſit probatio. d. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi. ibi perinde, ac ſi probatum eſſet. ff. de iureiu. uim tamẽ probationis habet, uel eſt ſaltem releuatio ab onere probandi. l. eum qui. ff. de prob. & no. plenè in rub. de prob. extra.

Pro ſol. ad iſtud quoque dici poſſet, eodẽ modo, quod non præiudicet plenè, ſed (ut inqt glo.) quod faciat qualemqualem præſumptionem. d. l. ſi duo patroni. vel (ut hic per eundem Deci.) quod obiectum procedat (& eſt uerius) non in iuramento ſimpliciter, ſed in ſententia lata prætextu iuramenti, quæ minus operatur, quàm ſi lata fuiſſet ex ueris probationibus. l. ſi iurauero. ff. de iur. patr. ſed poſſet replicari, benè ibi dici, ſententiæ ſtandum eſſe, ſed non quod qualemqualem præſumptionem non faciat. & de materia aliàs in d. l. ſi duo patroni, & in præalleg. l. admonendi. ff. de iureiur.

Et hinc effectus reſultant, quòd qualemqualẽ
50 præſumptionem faciat, † ultra multa de quibus per Alex. in d. l. ſæpe. quia ſecundum Bar. in præalleg. l. admonendi, inducitur ſemiplena probatio, cuius quidem ratione tertius tanquam ſua interſit poterit appellare. l. à ſententia. ff. de app. & ita iſtud ipſum debet declarari, ut declarat Rom. conſi. 343. col. ult.

Poterit ex hoc etiam deferri ſibi iuramẽtum, ut in d. l. admonendi. curſum no. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. But. in c. ſi. de iureiur. & Docto. in c. pen. de re iudi.

Poſthæc tamen Soc. hic, aliter dicit, colum. 2. & poſt eum Dec. quod præſumptionem facit p̃ habentibus cõnexitatem cum eo, qui in iudicio interuenit, non pro perſonis omnino diuerſis, * & aſſerit idem Dec. ita * communiter teneri, nec aliud Rom. in d. loco ſenſiſſe. & non eſt uerũ, mihiq́; magis placet opin. prima, & quia ab infra dicendis etiam ſtatim, hæc omnia pendent, aliter non inſiſtam.

Primum igitur in iſta materia concludit Bar.
51 & poſt longam diſtinctionem quidem, † ut per eum hic, & in l. 2. ff. iud. ſol. quod ſi de facto quæratur, non ſolum inter eaſdem perſonas, uerum etiam inter quoſcunque homines mundi acta facta in uno iudicio probant in alio, & fidem faciunt exemplificando adhuc, ut per eum, & clarè probatur in iuribus ab ipſo alleg. pariter. Addit Rimi. rationem, quia dici ſolet, quod inducunt notorium, & fuit uerbum Innoc. in c. examinatione, in ſi. de appel. aliquid Bald. in l. 1. colum. 2. C. quomodo & quan. iud. notorium autem omnibus innoteſcit. l. pupillus. §. proſcribere. ff. de inſtito. eſtq́; ſatis quod allegetur, ex quo probatio non requiritur, clem. appellanti, de appel. l. ſi adulterium, cum inceſtu. §. idem Polioni. ff. ad leg. Iul. de adult. imò quod non ſolum notorium inducunt, uerum etiam loquuntur ſemper ultra eum, ut inquit Bald. conſi. 229. colum. 2. uolum. 1. igitur ſine cõtrouerſia (ut diximus) fidem faciunt inter omnes, & ultra exemplum Bart. exemplificat quoque idem Bal. in ſententia lata contra principalem ſuper excuſſione, ut fidẽ etiam faciat contra fideiuſſorem.

Quod improbat Alex. duobus mediis, primò quia agitur de effectu actorum, an probent excuſſionem legitimè factam fuiſſe, ut poſſit agi contra eum, non de ipſo facto ſimpliciter.

Secundò, quia ita demum fidem facerent cõtra eum adhuc ſi legitimè citatus fuiſſet. l. ſi deſerta. C. ſi propter pub. pen. tradit Bart. in l. decẽ. ff. de uerb. obl. idq́; etiam Iaſ. hic, quod uidẽs Deci. diſtinctionis fœdere nititur opin. concordare,

re, ut per eum, clarior Ripa. nu. 54.

Videtur mihi quod Bald. ſeipſum ſaluet, quia dicit quod aut quæritur ſimpliciter, an probetur proceſſus & ordo iuris, ſiue debitoris excuſſio: & concludit quod ſic, aut uerè ius perſonæ procedentis, & iſto caſu dicit quod non, ex quo fideiuſſor citatus non fuit, quodq; oportebit probare principalis debitoris obligationem niſi ſit fideiuſſor iudicii, qui afficiatur ex proceſſu cauſæ, & contra quem ſententia executioni mandatur abſque aliquo proceſſu. l. fi. C. de execu. rei iudic. in fideiuſſore contractus minimè uerum, hæcq; eſt concordia Decii, quam (ut dixi) Bald. ſentit optimè locutus hic, & ante eum Bartol. in l. 1. in princ. ff. iud. ſol. & profectò mirandum eſt quàm maximè, quomodo ſic Alexan. & Iaſ. ipſum infideliter referant, & dicat Riminal. quod communiter reprobatur.

Vltimò idem Ripa hic, addit exemplum nu-
52 me. 55. in conuicto de periurio, ut fidē faciant acta etiam in alio iudicio & inter diuerſas perſonas, & eſt uerum, nec poteſt negari. c. ex parte, & ibi Abb. col. 2. de teſti. ſed conſidera tunc de effectu facti agi, ne conuictus amplius ad teſtimonium admittatur, cum ſit ſententia corporis afflictiua, quæ ipſum corpus ſequitur, ut lepra leproſum. l. ingenuum. ff. de ſta. hom. c. cum turpē. 1. q. 1. & fulius, ut per eundē Abb. in loco, ſalle:

Et ita etiam poſſet dici ad exemplum Bart. & Bal. Niſi ſaluando reſpondeamus, quod uoluerit conſiderare factum ſimpliciter, & quaſi in abſtracto, prout diſtinguitur ab effectu facti, quod ipſum (ut etiam Purpu. inquit num. 70.) immediate producit, ut infra. vel & clarius, quod licet factum hoc effectum pariat, non tamen de ipſo effectu quæritur, ſed de facto ſimpliciter.

Additio.

Ad Bald. exemplum redeuntes, quod in fideiuſſore iudicii, ſeu de iudicato ſoluendo, acta probant excuſſionem factam fuiſſe, ita ut ſtatim fiat executio, non autem ſi fuerit fideiuſſor contractus, ex quo citatus non fuit, moueo difficultatem, & dico, quod quamuis non probent dicta ratione ſeu præiudicium eidem faciant, faciūt tamen qualemqualem præſumptionem, maximè (ut dicebamus ſupra in glo.) cum non ſint perſonæ omnino ſeparatæ, & iuramentum in ſupplementum probationis deferri poterit, cogita, & de materia latius dic ut in præalleg. l. decem. ff. de uerb. obl.

Secundò concludit Bart. ſi de effectu facti quæratur, & acta reſpiciant litis ordinationem, exemplificando adhuc ut per eum, quod effectum reſpicientem ipſam inſtantiam non habent in alio iudicio, ut fidem faciant etiam inter eaſdem perſonas. Et nimirum quoniam ipſa inſtantia perempta, pereunt acta, ut ipſemet uirtualiter ſentit, dum alleg. text. hoc dicentem, in l. cum hæ mortua. ff. iudic. ſol. & no. in l. properandum. in prin. C. de iudi. eritq; neceſſaria noua lit. conteſt. fideiuſſoris dano & ſimilium, ut per Abb. in c. cauſamque. col. pen. de teſti. & ad propoſitum dicit Bald. alibi in l. ſi pater. C. manda. quod inſtantia perempta etiam, nulla datur amplius litis pendētia: & Dec. ac Ripa hic, quod utilitas hinc quoque reſultabit, quod in alio iudicio dilatoriæ exceptiones opponi poterunt, qđ tamen fieri non potuiſſet: aliàs poſt litem conteſtatam. l. ita demum. C. de procu. & prædicta procedunt, niſi habeatur recurſus ad principē, & uitæ ſpiritus inſuffletur, quoniam tunc reſurgerent omnia, & non amplius diceretur perempta, neque ſimul cum ea acta periiſſe, ut in regno Neapolis, quod ex multis oſtendit Gramma. deciſio. 69. col. 1. & deciſio. 91. nu. 1. & deciſio. 103. nu. 117.

Vel ſi ſtaret ſtatutum in ciuitate (ut hic Pataui) renouari debere, & cum Bart. tranſeunt cōmuniter * Docto.

Sed ſi partes conſentirent acta in alia inſtātia uires habere, quid iuris eſſet hoc caſu? idem Deci. & Ripa hic, poſt But. in c. præſentata, de teſti. ſentiunt, quod poſſint hoc facere, quodq; uires habebunt, ex quo uno ictu ea etiam renouantur ſi uelint, ut per Bart. in l. mutari. ff. de procura. & in d. l. properandum, in princ. nu. 5.

Sed cogita tu quomodo iſtud uerum ſit, cum non poſſit fieri niſi lege, uel ad principem (ut proximè dicebam) habeatur recurſus, qui eſt lex animata in terris. §. fi. in Auth. de conſu. quique in eam inſufflat ſpiritum uitæ, ſicuti olim Chriſtus in Lazaro, ex quo à priuatione ad habitū regreſſus eſt difficilis, poſitoq; impoſſibili in eſſe, nullum ſequitur contingens. l. qui res. §. aream. ff. de ſol. l. filium. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. nec officiunt dicta Bart. in locis ſupra alleg. quia loquitur, ſiue loquuntur in productione facta de nouo, etiam quod eadem ſint acta, quę operatur perinde ac ſi nunquam inſtantia periiſſet. l. Aquilius Regulus. ff. de don. l. ius ciuile. ff. de iuſtit. & iu. cum ſimilibus. & probatur quoque, quia inſtantia alibi erat perempta, & tamen acta unius iudicii fidem etiam faciunt in alio. c. præſentata. de teſti. quod eſſe non poteſt niſi ex hoc, quia princeps (ut diximus) in eam inſufflauerat ſpiritū uitæ, uoluitq; tunc Papa, ex eiſdem actis cauſam debito fine terminari. Quod tamen Ripa ad hunc ait non probari, licet in ſe uerum ſit, ex quo non apparet quod loquatur de actis litis ordinationem reſpicientibus, neque etiam quod inſtantia perierit. Sed reſponderi poteſt, ſatis apparere, cū generaliter loquatur, iuxta doctr. Bart. in l. 1. nu. 7. ff. de uulg. & pup. ſub. l. fi. C. quod cum eo. & quia dicens ex eiſdem actis, neceſſario innuit periiſſe, inſtantia perempta. Tamen quod ibi non probetur, liquet ex alio (ut poſtea ſubiicit) quia, inſtantia non perit de iure canonico, & benè. c. cum olim. §. iudices. de prioi. & atteſtatur Abb. in d. c. præſentata. col. 3. ita communiter * teneri, & eſt differentia inter unum, & aliud ius pulcherrima, quam ponit etiam Bart. in tract. de dif-

fer.

ſer.int.ius canu.& eiu.col.3.

53 Verum ad idem dubitatur, † ſi effectus nō ipſam inſtantiam, ſed cauſam reſpiciant, nunquid pereant acta, an uerò durent quo ad dictos effectus, etiam in alia inſtantia, concludit idem Bar. hic, & in l.2.C.de fruct.& lit.expen. quod ſic, exemplificando, ut per eum. declara tu latius mediante litis conteſtatione cōtrahi uitiū litigioſi, * & reum conſtitui in mala fide, quod * oēs etiam præſupponunt, & conſequenter quo ad iſtos effectus, quod acta non pereunt perempta inſtantia. & probatur in l.fi.C.de præſcript. 30.annor. quem tex.adducit idem Bar.in d.l.2.& benè, nec meruit reprehendi, quod allegata hic per eum nihil faciant adhuc, ut hic per Cur.quia ſi rectè aduertatur faciunt optimè, quod iſti effectus perſonales ſint & præſcriptio interrumpatur: uerū eſt quod allegat l.ſi quis emptionis titulo, & uoluit ac debuit allegare l.cum notiſſimi. §. ſed & ſi quis.C.eo.& latius, ut in d.l.2.ad propoſitum igitur dicit text.in d.l.fi.ſi ego egi tecum rei uendicatione, poſtea lite conteſtata ceſſaui caſu impeditus, quod interrumpetur preſcriptio, neque perpetuata actione uſque ad annos 40. minori tempore amplius preſcribi poterit, ergo etiā perempta inſtantia, quæ finitur triennio.l.properandum.in princ.C.de iudi.effectus prædictus durabit, & malæfidei poſſeſſor reus dicetur, tenebiturque ad reſtitutionem fructuum. & idem per iſtum tex.dicit gl.ante Bar.in d.l.properandum, in §.& ſi quidem, in uer.iudicii. & probat aliud exemplum, quod res efficiatur litigioſa, quodq; uitium duret etiam inſtantia perempta, & formaliter in §.fi.in Auth. de litigio. & eſt utilitas hoc caſu pariter, quia tunc alienari non poterit, auth.litigioſa.C.eo.

Sed contra primum difficultatem mouet idē Cur.& dicit, quod cum nemo cogatur ius ſuum indefenſum relinquere, & con fiteri id quod petitur, impoſſibile eſt, quod reus in mala fide conſtituatur.l.illud.ff.de pet.hær. quomodo arguit etiam Bal.in l.fin.in fi.C.quib.ad lib.procl.non li.& conſi.326.col.3.uolu.1.& Ang. in l.2.in §.1.ff.ſi ex noxa.cau.aga.& ſuit argum. Bar.in l.fiſcus.in princ.ff.de iure fiſ.quod idem Cur.inſolutum relinquit. Ripa uerò reſpondet, quod ſequuta ſententia cōdemnatoria præſumitur fuiſſe retro in mala fide, adhuc poſt Bar.i d.l.fiſcus, & malè, quoniam ſic ſola litis conteſtatio hoc ipſum non operaretur, & tamen operatur, ut ſupr. * oſtenſum fuit.& ita * communiter tenetur, poteſtq; ad argum.reſponderi facile, & dici regulā eſſe ueram, ſed non, quod mala fides non præſumatur hoc caſu, ex quo (ut dicebam alias) ſubeſſe uidetur quid, quod ſibi imputari poteſt, cur inſtantiam labi permiſerit.l.properandum. §. & ſi quidem.C.de iudic. & idem ſi noua inſtantia inchoaretur ex eadem cauſa, ut ſignanter Bartol. met inquit in d.l.fiſcus. & per locum à ſpeciali probatur hæc concluſio, quia perempta inſtātia per expreſſam partium renunciationem pereūt acta quo ad omnes effectus.l.cū mota.C.de tranſact. quæ hoc idem ſatis probat in ſui generalitate, quicquid ab aliqbus dicatur. & idem ſi reus fuiſſet abſolutus ab obſeruatione iudicii ob ineptitudinem libelli.l.ſi pater.C.de fruc. & lit.exp. & ut per Alexan.ac alios latius. Adde Hoſti. & Io.And.in c.cauſamque.de teſti.& ſignanter Soci. in c.uenerabilis, colum.24. de iudic.pulchrè Bald.in l.1.in prin.C.ex delic.defunc.& in l.magiſtratibus.ff.de iur.om.iud.& Corſe.in ſingula. præſcriptio.3.

Verum ad exempla redeundo uidetur dicendum quoque quod nec ſecundum ſubſiſtat, de uitio litigioſi, ex quo Bar. contrarium tenuit in l.1.in §.fi.ff.de litig. quod imò pendente uitio res poterit alienari.

Reſponde breuiter (Cur. enim hic multa effundit uerba, quæ non referam aliter) quod uitium litigioſi non rem, ſed perſonam afficit, & eſt reſponſio Bart. hic, dum dicit, quod effectus ſunt perſonales, & in d.§.fi. quem etiam Iaſ.ſequitur, & no.quoque in l.1.ff.eo.

Vel & ſecundò, quod ſtāt iſta ſimul, quod duret uitium litigioſi, & tamen alienatio permittatur, ut idem Bar.ait ibidem & benè, quia operabitur alios effectus, ut is ſcilicet in quem ſit alienatio, nō poſſit in præſcriptione connumerare tempora ſui auctoris.l.1.C.de præſcrip. lon. tempo.& ſi cecidiſſet à poſſeſſione, quod recuperari non poſſet obſtante exceptione, ut in d.§.fi.

Vel & ultimò, quod olim alienatio fieri poterat, hodie autem non.l.fi.C.de litigio. & ſi diceretur, ut idem Cur.dicit, quod contra communē poſſet attentari noua opinio, quod imò perempta inſtantia pereat etiam uitium litigioſi, & malæ fidei, per text.in l.cum lite mortua. ff.iudi.ſol. ponderando uerbum, res nulla ſit, & per tex.qui adducitur per Bar. & pro communi, in l.fi.C.de præſcrip.30.anno.conſiderando ibi, ante litem conteſtatam agi de mala fide, ex quo præſcrip. 30.anno.de qua loquitur, huiuſmodi eſt, ut currat, etiam quod præſcribens bonam nō habeat, & ſic, quod per litis conteſtationem inducta non fuerit.

Reſpondebo dictum uerbum nulla, reſtringi quo ad effectum reſpiciētem ipſam inſtantiam, ut dictum eſt ſupra, & non cauſam, quoniā tunc etiam ipſa perempta, durant acta, & nouiſſimè ratio colligi poteſt ex no.in l.2.in §.fi.& ibi Bar. ff.de don.& per Doct.hic latius, quodq; minus facit inductio d.l.fin. quia imò ex curſu temporis annorum 30. in dubio præſumitur bona fidei, etiam in poſſeſſore ſine titulo ſecundū Bart. in l.fi.ad fi.C.unde ui.plenè Balb.in rep.l.Celſus. nume.85.ff.de uſucapion.ergo neceſſariò ibi (ut dicebatur) mala inducta erat per litis conteſt.

* Sed ultra Cur.aliud eſt, quod magis urget cōtra communem, quo ad uitiū litigioſi, quia odioſum eſt, ex quo res efficitur non alienabilis, ut ſupra,

ſupra, odia reſtringenda ſunt. l. cum quidam. ff.
de lib. & poſthu. ergo perempta inſtantia nõ de-
beret durare.

Eoq; magis, quia poſſet ſic quilibet prohibe-
re alienationem rei ſuæ, ſecum litem conteſtan-
do, & malè. l. rem. ff. de dolo.

Niſi ad primum dicamus, quod cum acta à
principio ſecum executionem traxerint, ceſſante
cauſa non debet ceſſare effectus iam cõſumatus:
d. l. 2. & ibi Bar. ff. de don. tradit Bal. hic, col. pen.
Cano. in c. cum ceſſante, de ap. ergo uitium dura
bit, q̃uis odioſum, iam contractũ per litis conte-
ſtationem, licet inſtantia perierit.

Nec officit ſecundum, quia ſic dicere eſt expreſ
ſam legis determinationem poſitam, in d. auth.
litigioſa, & in l. ſeq. & in l. ult. C. de litig. repre-
hendere, deq; ipſa diſputare, & non ex ipſa deter
minare, cõceſſum nemini. c. in iſtis. 4. diſt. & hoc
eſt quod dicit glo. in l. ſi non fuerit. ff. pro ſoc. qđ
ubi lex figit pedem non eſt ulterius loquendũ,
facit tex. in l. proſpexit. ff. qui & à quib. & in l. ſi
nauis, & ibi Bal. ff. de rei uen. & quamuis obſta-
re uideatur tex. in d. l. rem, non obſ. tñ, ſed potius
facit pro cõi qđ per litis conteſt. res efficitur liti-
gioſa, quodq; eiuſdem ĩpeditur alienatio, & ibi
glo. ſignanter per iura ſuperius alleg. & pręcipuè
per tex. in d. l. fi. C. de litigio.

Tertiò concludit Bart. (alia non tango, qa nõ
expedit rõe inſtitutæ breuitatis, dic ut per doct.)
ſi acta reſpiciant ueritatis indaginem, (& eſt ẜm
membrum principale) exempli gratia dicta te-
ſtium, nec ſint publicata, qđ fidem non faciũt in
alia inſtãtia etiam inter eaſdem perſonas, & hoc
ipſum per glo. in l. 3. ff. quæ in frau. credi. & in l.
geſta. C. de re ind. & utrobique Bar. no. qui tamẽ
d. l. 3. legit cum prima. ideo aduertendum eſt,
& non ab re, quia ſi perempta inſtantia ante pu
blicationem, pereunt & ipſa quoq; impoſſibile
eſt, quod fidem faciant in alia, ex quo non ens ef
fectum non producit, uulg. l. eius qui in prouin-
cia. ff. ſi cer. pet. l. non dubium. C. de legi. cum ſi.
* & ita * communiter tenetur.

Vnum ſolum obſtat, qđ publicatio teſtiũ non
eſt de ſubſtantia. l. prolatam. & ibi Bar. C. de ſen.
& propterea ẜm Dec. deberent fidem facere, etiã
qđ non fuerint publicata, & qđ publicatio nõ ſit
nęceſſaria adducitur quoq; p Rimi. tex. in c. fi. de
hær. in 6. & malè, qm̃ ſpecialiter loquitur in cau
ſa hæreſis. ex cuius dictis tñ rñſio colligitur, &
eſt uerum, quod licèt neceſſaria non ſit, quo ad
ualiditatem ſententiæ ex quo lata ẽt ſine proba-
tionibus, tenet d. l. ꝓlatam, eſt tñ neceſſaria ſim-
pliciter & reſpectu ipſarum atteſtationũ, ut no.
in l. ſolam. C. de teſti. & in d. l. geſta. & ſi ad l. iſtã,
obiiceretur, nil de publicatione dici, ſed tantum
quod acta debent in publica reddi monumẽta,
reſpondeo ſubintelligi neceſſario. c. ueniens. de
teſti. c. cauſamq́ue. & ibi not. eod. titu. c. 1. ut lite
non conteſt. d. l. ſolam. & quia non aliàs eſſent cõ
munia, nec acta propriè dicerentur.

Imò quod licet ſimpliciter allegetur hic, idem
Bar. tamen in d. l. 3. ff. quæ in frau. cred. allegat eũ
tantum in arg. & in l. 2. ubi hoc idem tenuit. nu.
5. ff. iudic. ſol. notata ibidem. & ſumpta occaſio-
ne dubitant ſcriben. amplius, an publicatio poſ-
ſit fieri ab alio iudice, multaq́; ĩ ſpecie dicit Cur.
& nititur probare quod ſic. dic tu quod opinio
contraria eſt uerior fundata in regu. l. nulli. C. de
iudi. præterquam tamen in caſibus hic pulcher-
rimè enumeratis per eundem Rim. col. 11. quos
referre non curo, ſunt enim huiuſmodi ut nulla
prorſus egeant ſuppletione.

Quartò igitur concludit Bart. ſi dicta teſtium
fuerint publicata, quod fidem faciunt etiam in
alia inſtantia; & probari optimè uidetur in iuri-
bus per eum alleg. eſt uerum ſi acta facta ſint co
ram arbitro, quod fidem non facient in alio iudi
cio, etiam inter eaſdem perſonas, niſi adhibita di
ſtinctione. l. fi. C. de teſt. ſi uerò coram iudice ſic,
* & ita dicit Alex. * communiter teneri, Bal. uerò
hic, colum. pen. contrarium, qđ imò arbitria ſunt
redacta ad inſtar iudiciorum, & malè primũque
uerius ex alleg. per eundem Alex. ad quod etiam
Seyſel. aduertit, nec ab eo diſſentio, & ita etiam
dicit Bart. in d. l. 2. nume. 5. ff. iudic. ſol. & in l. 2.
nume. 6. ff. ui bon. rap. & ad declarationem cum
de arbitro loquimur, dic exemplum ſic uerifica-
ri, quod teſtes receperit, poſtea eius officiũ expi
rauerit, deinde coram iudice partes litigauerint
ſuper eadem re, ut fidem faciant, adhibita (ſicuti
dictum eſt) diſtinctione. d. l. fi.

Et hinc dubitant ſcriben. Alexand. Dec. Rimi
nald. & alii, an concluſio hæc procedat indiſtin-
ctè, an uerò quando alia cauſa tendit ad eũdem
finem, multa hinc inde dicentes, & iſtud idem,
quia Bartol. in d. l. ſecunda. ff. iudic. ſol. hoc ulti-
mum tenuit, contrarium uerò in d. l. 2. in ult. co
lum. ff. ui bon. rapt. & non eſt uerum, ut ex ipſius
lectura conſtat, & oſtendit idem Dec. & bene, q
tamen ueritatem concluſionis aliter non ꝓbat,
igitur dic tu ratione poſſe demonſtrari, quia ſi-
cut ſententia ſi ad alium finem agatur, nõ obſtat
l. cum quæritur, & ſeq. ff. de excep. rei indic. pari
modo non obſtabunt atteſtationes, nec facient fi
dem, & probatur rurſum, ut dicebam etiam ſu-
pra, in cap. inter dilectos. in §. porrò. in uerſi. nec
atteſtationes, de fid. inſtrumen. ſentit Abb. in c.
ueniens. 2. col. 6. de teſti. & in c. cauſamq́ue. colũ.
penul. eod. tit.

Sed obſt. unum, ut idem Abb. inquit in d. lo-
cis, quod cum acta inducant notorium. c. cum
54 † olim, de uer. ſig. plene Alex. in l. exitus. in prin.
ff. de acq. poſſ. & prima ſolemnitas ad hoc ſuffi-
ciat deberent poſſe, ut notorium facientes addu
ci, quod etiam Inno. in ſimili probat in c. quali-
ter & quando. 2. ad fi. de accuſ. & præcipuè quia
ſic uidemus quoque, quod inſtrumẽtum fidem
facit ſuper eo etiam ſuper quo non fuit confe-
ctum. l. optimam. C. de contrah. & com. ſtipul. c.
illud. de præſump. imò quod dicit in d. cap. cau-

ſamq́ue, hanc partem tanq̃ æqniotem ſibi magis placere, ne opprimatur uetitas his ſubtilitatibus uanis. c. dilecti. de iudi. c. abbate, in fi. de re iudi. in 6. & urgent prima facie, niſi ad primum dicamus, quod ſententia etiam inducit notorium. c. ueſtra, de coha. cler. & mul. & nihilominus fidē non facit, ſi ad alium agatur finem, ut ſupra, ergo nec atteſtationes. & probatur per locum à ſpeciali, in d. c. ueniens. quia ſi faciunt communi partium conſenſu, vt ibi, vtique non erit regulare. l. quæſitum. §. denique. ff. de fun. inſtr.

Nec obſt. induĉtio d. l. optimam. quia dicam ut dicit Innoc. in c. cum in iure peritus 1. colum. 2. de offic. dele. continere caſus ſpeciales, qui ad conſequentiam trahi non debent. c. quæ à iure, de reg. iur. in 6. uel ſecundum Bal. in l. 2. C. de nei ſer. hær. inſt. quod ibidem fuit utriuſque partis confeſſio ad ualiditatem actus emanans, quæ ſibi potuerunt liberè præiudicare, ut per Bat. in l. ſi forte. in fi. ff. de caſt. pecu. nonnihil dicens etiā in authen. ſi quis in aliquo. col. 1. infr. eo.

Vel & aliter, quod ibi ſolum agitur de uerbis enunciatiuis tabellionis, quæ neceſſaria ſunt in actu, quodq́ue probant, ſeu quod reſpectu illius actus tantum fidem faciūt, ut per Deci. in c. cum uenerabilis. colum. 1. 5. de excep. & Bald. ante eū conſi. 194. colum. 2. uolum. 1. plenè Gerar. Petr. ſane. ſing. 39. Rom. conſi. 255. in prin. imò quod generaliter ſtandum eſt eiſdem in iudicio, uel extra, ſi pars ſit præſens, & non contradicat, ut per illum tex. dixit etiam Anch. conſi. 159. col. fin. & conſi. 179. circa medium. & conſi. 242. col. 1. & hoc ipſum niſi probetur contrarium, ut per eundem conſi. 291. col. 2. Are. in §. fi. in prin. Inſti. de fideiuſſ. quibus (ut uerbis ultimis etiam Abb. reſpondeamus) ueritas detegi uidetur, & ſplendeſcere in lucem potius, q̃ (ut dicebatur) ſubtilitatibus uanis opprimi uel anguſtari. & plus quod nec, ſi rationabiles fuerint, reprehenſionē habēt. d. c. abbate. c. capellanus. de fer.

55 Et quis † prædicta in atteſtationibus procedant ſicuti declarauimus, ſi in alia inſtātia ad eūdem finem agatur, non ſi ad diuerſum & ſeparatum, ſecus eſt tñ in confeſſione, quæ indiſtinctè præiudicat confitenti, ut hic per Bald. Alex. Dec. & alios, & probatur in l. generaliter. in rōne lui. C. de non num. pec. & in l. locum. in §. ſi quis. ff. de tab. exhib. & fortè Barto. ſupra exemplificauit in dictis teſtium, & confeſſionibus, & poſtea de his nihil dixit, niſi in fin. quando acta pertinent ad litis deciſionem, ut infra, mirandumq́; eſt maximè. Adde tu tex. in l. fi. in princ. C. arbi. tu. & in l. ſi ille. C. de decu. lib. 10. & quod negari nō poſſit, quod quiſque ſua uoce dilucidè proteſtatus eſt, ut in d. iuribus dicitur. ita etiam arguit Bal. conſi. præalleg. 194. Et licet præiudicare confitēti diximus, ſcias tamen ut hic per Riminald. etiam prodeſſe, & æquum eſt, ut in ſimili habetur in l. 1. C. res int. ali. ac. But. & alii in c. per inquiſitionem. de elect. Et adhuc ſecundum eum inſerri poteſt, quod plus operatur confeſſio quā probatio, quæ relenatio ab onere probandi dicitur, ut not. in rubr. de proba. extra, & ſic maioris auctoritatis. & facit, quia ita etiam uidemus qđ præſumptio iuris & de iure non admittit probationem in contrarium, niſi per cōfeſſionem partis. l. antiquæ. C. ad Velleia. auth. ſed iam neceſſe. C. de donat. ante nupt. quodq́; negatiua ſui natura improbabilis eſt. c. bonæ. de elect. & tñ confeſſionem admittit pariter. c. 1. de confe. in 6.

Et quod ſententia deniq; nulla eſt ratione ordinis non ſeruati, & tamen ſi pars confiteatur, ualet. c. Piſanis. de reſtit. ſpol. d. c. per inquiſitionem, & utrobique no. Inn. & Bal. poſt eum in l. cum mulier. col. 12. ff. ſol. mat.

Verum aduerte (quòd ſupradicta enim procedant in confeſſione uera non ficta, etiam incidēter facta, per uerba tñ diſpoſitiua. Item propria id eſt Domini, & non procuratoris, & latius, ut hic per eundem Rimi. ita etiam firmamus nos, firmat Dec. & cæteri, nec eſt in his dubitandum) quia uidetur quod confeſſio non ſemper præiudicet confitenti, caſus eſt not. in l. Lucius. in §. quiſquis. ff. de lega. 2. ubi teſtator confeſſus erat ſe eſſe debitorem trium denariorum ex cauſa depoſiti, & tamen confeſſio ſibi non præiudicat, neque depoſitum probatur.

Sol. illud ideo eſt, quia facta fuerat in abſentia partis. l. fi. ff. de interrog. act. declarat Bal. in d. l. generaliter. colū. 4. q. 10. eratq́; nuda ſcriptura non uallata conſenſu recipientis, hic aūt totum contrarium.

Vel dic quod non faciat ad propoſitū, ex quo loquimur in confeſſione facta in uno iudicio, ſiue in una inſtantia, an noceat in alia, aliter uerò ibi Iureconſ.

Vel & tertiò, quod licet non ꝑiudicet ſibi quo ad hoc, ut denaria tria petantur, de quibus ibi, præiudicat ſaltem ut petantur iure legati, ſm Oldr. conſi. 258. col. 2. & in pulcherrima q. inducit Bald. in l. deberi. C. de fideicom. lib.

Obſt. ēt tex. in l. interrogatam. C. de lib. cau. ubi confeſſio mulieris dicentis apud acta ſe eſſe ancillam, ſibi non præiudicat, neq; libertatis defenſionem tollit.

Sol. fortè id eſt, qa confeſſio non erat facta in figura iudicii, & ſic perinde, ac ſi facta fuiſſet extra iudicium, ut per Flo. in l. ait lex. in §. notādū. in princ. ff. ad legem Aqui.

Tertiò ob. tex. in l. pe. ff. de confe. ubi heres cōfeſſus, ſe debere fideicom. peteti, & condēnatus ſibi nō ꝑiudicauit. Sol. illud ideo eſt, qa cōfeſſio facta fuerat ꝑ relationē quandam, & ſnia lata ex confeſſione, perinde ac ſi lata fuiſſet ex falſis ꝓbationibus, quo fit, ut mirum non ſit ēt ſi ꝑiudiciū non parit confitenti. Vel dic qđ ſpeciale ſit qñ lata eſt prætextu ultimæ uolun. ut etiā in d. §. qſqs. & ſentit Bal. in l. error. col. 1. C. de iu. & fac. ign. q ibi, co. 3. dicit quoq;, qđ error reuocari nō pōt, niſi minoris ætatis ſuffragiū, uel aliud æqta-

tis

tis ſubſidium afferat reſtitutionem in integrum. Vel quod ibi agitur de exceptionibus ſententiã modificantibus, quæ per ipſam non excludũtur, ut per Bald. in l. ex diuerſo. in §. 1. col. 2. ff. ſol. matrimo. & Alex. in l. rei iudicatæ. in §. 1. colum. 1. ff. eodem. in caſu noſtro haud conſiderabile.

Vel & generaliter, quod appareat poſtea in teſtamento petenti nihil relictum fuiſſe, uel in patrimonio nihil eſſe, unde ſoluatur, & latius etiã, ut per eundem Bald. in l. 1. colum. 13. C. de conf. qui plus dicit ibidem, colum. 12. quod dicta l. non eſt facilis intellectus, ex quo habet diuerſas lec. tradit Bart. ultra eum, in l. in ambiguo. ff. de rebus dub.

Et quoniam incidenter inter cętera de confeſſione uera intelligi debere diximus, nõ de ficta, ita ut contumax, qui habetur pro cõfeſſo in cauſa ciuili, non habeatur pro tali in criminali, ſecũdum Bald. hic, & alios, quos citant Rimi. & Deci. aduertendum puto nouiſſimè, quoniam Oldra. conſi. 320. nu. 2. contrarium ſenſit dicens ſignanter, quod ſicuti quis uenire non poteſt contra ea quæ orę proprio confeſſus eſt. d. l. generaliter non poterit uenire pariter aduerſus confeſſionem ex contumacia pręſumptam, per tex. in l. conſiliarios. C. de aſſe. & in l. locorum. C. de omni agro de. lib. 11. & in. §. ſi uerò. in Auth. de exh. re. & nihilominus Bart. in l. eius qui delatorem. in fi. ff. de iu. fi. dicit pro prima opi. eſſe tex. expſſum in l. 2. in §. 1. ff. eod. Cui poſſet reſponderi diſputãdo, quicquid aliàs dixerim, quod ideo ibi, qui inſtrumenta non exhibet fiſco, habetur pro confeſſo per ſententiam diffinitiuam, & nihilominus confeſſio fidem non facit in alia cauſa, ex quo expreſsè ita diſponẽdo proceſſit, ſubtractionis præſumptionem non nocere, niſi in cauſa iã mota, ergo non regulariter, & præcipuè quia nõ minus operatur fictio q̃ ueritas. l. qui ad certum. ff. loc. l. 1. in prin. C. de rei uxo. act. imò quod loquitur in præſumptione in qua minor dubitatio uidetur, ex quo ſæpe cum ueritate concordat, fictio nunquam, ut per Bal. in rub. de proba. extra in prin. refert Cur. conſi. 4. nu. 15. tñ à prima opi. non eſt recedendum, quæ cum Bar. eſt cõis.

56 Quintò & ultimò † concludit (redeũdo modo unde diſceſſimus) quod ad quaſcunq; perſonas porrigitur effectus ſnīæ latæ ẽt inter alios, ad eaſdem porriguntur effectus probationis.

Vel clarius ex aliorum mẽte, quod eiſdem nocent probationes, quibus nocet ſententia.

Vel & rurſus, quod idem iudicatur de actis, quod de ſententia, cum quo pariter omnes * tráſeunt, & ex multis probat Ripa, ut per eum poſt Bar. in l. 2. nu. 6. ff. iud. ſol. & in l. ſæpe. ad fin. ff. de re iud. & ibi Alex. colum. 52. & tex. quem adducit idem Bar. hic, in l. ſed & ſi poſſeſſori. in §. fi n. ff. de iureiu. ibidem inducit Iaſ. & alium non minus egregiè hoc ipſum probantem citat in l. lege Iulia Petronia, ff. de manumiſſio. & poſt eũ idem Ripa etiam hic tacito tamen auctore. adde tñ ante omnes ad idem d. text. induxiſſe & dixiſſe no. Bal. in l. cum magiſtratu. in fi. C. quan. prouo. nõ eſt ne. & ſignanter ꝙ notorium eſt, eũdem fauorem atteſtationibus deberi, qui debetur rei iudicatæ, & Alex. hic, in 2. conclu. colũ. 5. & tex. in d. §. fin. adhuc ante Iaſ. inducit idem Alex. in præal leg. l. ſępe, quod à pari procedunt ſententia & acta, & eſt uerum, licet Purpo. hic, num. 78. dicat non probare, ex quo uult ſi nõ nocent probationes uerę ſecundum eum, quod nec noceat iuſm & ſic (inquit) arguendo negatiuè de maiori ad minus, qđ eſt alienum penitus à mente Iuriſcon. uolẽtis potius (& ita induci debet iuncta l. ſeq.) iuſm uim ſententię, & probationis habere inter eaſdem pſonas non inter alias, ergo quibus ꝓderit ſnīa, uel nocuerit, eidem etiam proderunt, & nocebunt alia acta ſiue probationes, & ad propoſitum non mirum eſt, qm̃ ſnīa ẽt ex actis pendet, & iuſtificatur regulariter, ut dictum eſt in figuratione caſus. not. plenè in c. qm̃ contra. de ꝓba. & in c. pe. ubi Abb. col. pe. de iud.

Cætera etiam dicta Barto. parum dubitationis habent, deq; l. fi. infra de teſti. per ipſum alle. meminimus ſupra, nec eſſet amplius hac de re ĩ eis inſiſtendum. Tamen puto aduertẽdum, dum dicit, quod acta facta in uno iudicio non probãt in alio etiam inter eaſdem pſonas in his q̃ curſu tẽporis mutantur, exemplificando ut per eum, dicentẽ quoq; idem in d. l. 2. nu. 7. iud. ſol. & uidet tex. utrobique alleg. in l. ſpadonem. in §. qui abſolutus. ff. de exc. tut. ubi ad literam inquit Iurecõ. quod qui à tutela uel cura abſolutus eſt, non omnino depoſitionibus ad remiſſionẽ alterius creationis utetur, & ibidem Bar. clarius, & eſt rationabile, quia ex præterito non præſumitur de præſenti, ut adhuc dicit in l. ſi minorem. C. de reſtit. in integ. & ſignanter per d. §. qui abſolutus. Ancha. conſi. 5. col. 2.

Conſiderando etiam, quod ꝓbatio neceſſariò concludere debet, uel præſumptiuè. c. in pſentia, de prob. l. non hoc. C. unde leg. no. in l. 1. ff. ſi cer. pe. qđq; hæc non eſt hmõi ſm Bal. in d. §. q abſolutus, & ideo (ut diximus) fidẽ facere nõ debet.

Et ad propoſitum infertur ſi qs fundaret intẽtionem ſuã ex uita alicuius, qđ debet probare ipſum uiuere, ex quo probare non ſufficit, ipſum aliqñ uixiſſe, prout Bart. affirmat in l. ſi quidem. in princ. (& quotidianum eſt) C. ſol. ma. & in l. ſi inter, ad fi. & in l. quidnos, in §. cum in bello. ff. de reb. dub. & ita etiam tranſit hic Rimi. & ueriſſimum eſt.

Solus Dec. opponit, qđ imò ſufficiat ꝓbare ipſum uiuũ fuiſſe, ex quo pſumit qs uiuere regulariter uſq; ad centum annos. l. fi. C. de ſacroſ. eccl. l. ſi uſusfructus municipib. ff. de uſuf. leg. rñdẽdo ſubinde ad tex. in d. §. qui abſolutus, ut per eum.

Replica tu, quod licet præſumatur uiuere tanto tpe, & poſſibile ſit, non m̃ eſt ueriſimile, ut inquit Bald. in alio propoſito tamen, in l. ſcripturę. col. 2. C. de fi. inſtru. & ipſemet Dec. in l. ſi emancipati.

cipati.in 3.no.C.de colla.& ideo debet omnimodo probari quod uiuat, quia hoc ipſum eſt fundamentum intentionis agentis, iuxta gl.in l.eum actum.ff.de neg.geſt.& ad propoſitum facit tex. in l.1.ff.de cond.& demó.& generale motiuum ac ratio Iurecon.in d.§.qui abſolutus, ex quo tolletur eiuſdem Decii reſponſio, fundata (ut diximus) qñ fit ſuper eo qđ curſu tẽporis mutatur, naturaliter, & quia de hac materia ſæpe fit mentio à Doctor. quæ ad longum congerit Nic.de Mata. in l.ſiue poſſidetis.C.de proba. reaſſumpta & amplificata plurimum per Bal.in l.ex perſona, diſcurrentem Porphirij prædicamenta omnia. C. eod.uidenda ſunt.

Secundò aduertendum puto dum dicit, quod ſi noua inſtantia eſt ſuper eodem facto, & ad eũdem finem teſtes de nouo produci non poterũt, ſeruata tamen diſtinctione l.fi.C.de teſti. qa forte hoc ipſum non eſſet generaliter uerum, ſed in inſtantia cauſæ appellationis tantum, & non qñ prima fuiſſet perempta, clem.2.de teſti. Salua ut hic Purpur.declarat, nu.79.& dic uerisſimum eſſe, quod imò Bar.dictum ꝓcedat generaliter ex ratione alleg.in d.clem.2.& in c.fraternitatis.de teſti.& in auth. at qui ſemel.C.de prob. & adde nouam concluſionem Bal.in l.ampliorem. C. de appel. quam ut mirabilem refert & ſequitur Rom.conſi.479.in fi.quod licet in prima inſtantia non poſſint in inſtantia appellationis, ſuper eiſdem uel directò contrariis teſtes nouiter produci: eſt tamen remediũ quod eorum nomina dentur iudici, ipſe uerò qui dat ſe abſentet, quoniam iudex poſtea, in quo nó eſt timor ſubornationis, ex officio eos recipiet, ſupplendo per d.l.ampliorem, ualebitq; tunc eorum expoſitio. Et ad propoſitum d.clem.2. eſt opinio inter legiſtas in l.per hanc.C.de temp.appel.& in d.authen. at qui ſemel.& aduertit quoque Gui.Papa in deciſ. ſuis 14.ſubiiciens opinionem negatiuã ſeruari in curia parlamenti, quodq; ita ſeruatum fuit de menſe Aprilis ibidem anno 1445. & quod in multis locis ſeruatur affirmatiua, quam dicit eſſe legiſtarum opinionem, & fuſius deciſi. 547.& 586. & per Cur. etiam hic aliquid. un. 111.

Tertiò & ultimò dum adhuc dicit, quod ſecus erit ſi inſtantia fuerit ad alium finem, quoniam tunc de nouo teſtes produci poterunt, & fortè à ratione ceſſante, ex quo ſubornatio non timebitur.c.cum ceſſante, de appel.l.adigere. §.q̃uis.ff.de iure pat. & cum prohibeat dicta de cauſa, quia inſtantia eſt ad eundem finem, ſequitur neceſſariò quod ſecus dicendum ſit, ſi ad alium fuerit ordinata.l.cum prætor.ff.de iud. c.nonne. de præſump. & eſt caſus (ut ipſe dicit, & ſecundum communem lect.) in c.ueniens.2.de teſti. aduertendum putant Alex.& Cur.hic, quia ſe ipſum correxit, & melius locutus eſt in l.2.in §.1. nu.6.ff.ui bon.rap.neque uideo quo ſpiritu moti fuerint, cum idem qđ hic dicat, & ſignanter p d.c.ueniens.ſaluantq; eum ſic Seyſel. & Purpur. inſignes doct. eſt uerum quod prima facie timore nouæ ſubornationis deberet hoc caſu quoque impediri noua productio, ut idẽ Cur.dicit, ſed nihil obſt. qm̃ ſi diuerſus eſt finis, nullaque examinatio facta, non pôt ſubornatio timeri.d.clem.2. de teſti.tradit But.in c.cum cãmi col.1.in fi.de teſti.in reliquis Bar.quo ad litis deciſoria ſe remittit, & ego idem facio.& dum confeſſionẽ hic ponit inter acta prædicta, aliter uerò ſupra dum loquitur de actis reſpiciẽtibus ueritatis indaginẽ, ſalua ut hic per Cur.nu. 113.& conclude ſecundum eundem Bar, licet aliqualiter ſen in aliquo ſententia & confeſſio differre uideantur, qđ tñ idem eſt in confeſſione qđ in ſententia, cum habeatur confeſſus pro iudicato.l.1. C.de confeſ.l. proinde.ff.ad legem Aquil.Ancha. conſi.146.in fi.Abb.in c.olim.colũ.3.de reſcript. & facit quia confeſſio notorium inducit.c.ueſtra. de cohabi. cle.& mu.notorium habet uim ſententiæ.l.emptorem.ff.de act.emp.Bart.in l.ictus fuſtium. in prin.ff.de his qui not. infa. ergo idem in confeſſione quod in ſententia, & ex his finis ſit etiam huic not.legi 2. die 18.Decemb.1558.Patauij.

SVMMARIVM.

1 *Irnerius auth.qui excerpſit, ex lib. Auth.non habebat auctoritatem legis condendæ.*
2 *Authent. ſi quis in aliquo. C.de edend. an ſit ſuperflua.*
3 *Auth.ſi quis in aliquo, quomodo ſe habeat ad leges Codicis.*
4 *Inſtrumentum quoddam priuatum, quoddam publicum, cum declaratione.*
5 *Inſtrumentum tribus modis redditur ſuſpectum.*
6 *Exemplum quid ſit, & quid exemplar.*
7 *Inſtrumentum de alio fidem faciens inter eaſdem perſonas, an fidem faciat.*
8 *Inſtrumentum uitio uiſibili carens fidem facit.*
9 *Priuilegia a Papa confirmata abſque ipſorum exhibitione ualent.*
10 *Scriptura una pars alterius eſſe cenſetur, ex correlatione.*
11 *Referenti non adhibetur fides, niſi relatum exhibeatur.*
12 *Inſtrumentũ, de quo mentio facta eſt in alio, ſi producatur, cuius uirtute ſit exactio.*
13 *Probationum facultas non eſt anguſtanda.*
14 *Exactio an dicatur fieri ex inſtrumentis debitum probantibus, uel ex referente.*
15 *Exemplum regulariter non probat, minuſque exẽplum exempli. 16.*
17 *Exemplum iudicis auctoritate ſumptum, an & quando probet, nu. 18.*
19 *Exemplum iudicis auctoritate ſumptum abſque citatione uel proclamate prætendentium intereſt, quomodo fidem faciat.*
20 *Statutum quod inſtrumentum habeat executionẽ paratam, an uerificetur in exemplo iudicis auctoritate ſumpto.*

21 Exem-

21 *Exemplum an probet, ad conueniendũ productũ.*
22 *Exemplum manu illius, qui ſcripſit originale, an probet.*
23 *Exemplum exemplatum extraiudicium de conſenſu partium an fidem faciat, & quando* 24.
25 *Exemplum an faciat qualemqualem præſumptionem.*
26 *Præſumptio operatur, ut is obtineat, pro quo eſt, in paribus probationibus.*
27 *Exemplum parte non opponente an probet.*

In Autheu. ut ſpon. largi. §. & hoc iuſuper.

SI quis in aliqoo.]tex. iſtum ex cor
pore Authenticorum excerpſit Ir
ner. (cõmunis enim opi. eſt ut ĩ
1 uita ipſius legitur) licèt non † ha
buerit auctoritatem legis condẽ
dæ ſm Alex. in l. 2. in §. quod ſi in patris. colũ. 2.
ff. ſol. mat. no. in l. 1. ff. ſi cer. pet. & in authen. ex
cauſa. C. de lib. præte. quod tamen Authenticorũ
fuerit autor, ſentitq; glo. in anthẽ. multo magis.
C. de ſacroſan. eccl. ubi hæc formalia uerba legũ
tur quæ hic, & præcipuè in §. & hoc inſuper. ut
ſpon. lar. & ad propoſitum continet materiã uti
lem ac practicabilem in utroque foro, ut Alber.
teſtatus eſt, & experientia docet magiſtra rerum
efficax, ueriſſimum fore.

Sed cum idem quod hic dicitur, in ueteribus legibus quoq; ſcriptum inueniatur, ut text. met ait in fi. nonne ſuperflua deciſio uidebitur obelo (ut aiunt) iugulanda, & contra unlg. regulam §. quibus. in prima Cod. conſtitutio. aliàs de no. Cod. fa.?

2 Pro ſolu. dicas † quod non, quia addit, præci
puaq; materia erit, ſi inſtrumenti fiat mentio, an
edendum ſit, & ſuperfluitas uitabitur, ut infra,
& no. Bar. in l. 1. ff. pro ſuo. Vel dic quod eſto, qd
in ueteribus legibus hoc idem continetetur, nõ
ita tamen claré & formaliter continebat, ut hic,
& ſentit Odofr. & benè, licèt ſibi aſcribat Cur. &
ſufficit ad euadẽdum ſcopulum prædictum l. fi.
in fi. infra de pact. l. uerbo uictus. de uerb. ſign. c.
omnino. 3 1. diſt. ſed prima uerior, & de ueteri le
ge maximè præcedenti intelligi poteſt, in qua ha
betur, quod inſtrumentum ſemper ſtat penes di
gniorem, qui tamen copiam deſcribendi cohæ-
redibus facere tenetur, & pleruuq; etiam authẽ
ticum exhibere, ſi exemplum non probet, idque
clarius in l. ſi quæ ſuut cautiones, & in l. Pompo
nius. ff. fam. erc. ex quibus alia eiuſdem Curt. ſol.
ad contrarium, reprehendi poteſt, quod d. leges
non inuenirentur, & hæc ſint loco primi euiden
tialis, præſtantia adhuc nobis arg. authenticas in
hoc libro poſitas, non ſolum corrigendo, dero-
gando, declarando, & determinando ſe habere
3 ad leges Codicis, † ut in auth. ſi qua mulier, &
in auth. quas actiones. C. de ſacroſ. ecc. uerum ẽt
addendo, ut hic, & in auth. hoc ius porrectum,
& ubiq; Cy. in prin. ſupra eo. tit. de ſacroſ. eccl.

4 Secundò ad euidentiam præmitte, † quoddam
eſſe inſtrm priuatum, qd fidem nõ facit. l. inſtra.
C. de proba. niſi ſit aliquo adminiculo roboratũ,
ut ibi, & per Bart. in l. fi. ff. de præto. ſtip. nu. 20.
Ripa in l. admonendi. nu. 97. ff. de iureiu. quod-
dam publicũ, & iſtud, quod originale, exẽplar,
documentum, munimentum, authenticum, &
prothocollum appellatur, probat regula. imò qd
probatio probata eſt. l. cum precib. C. de prob. ni
5 ſi tñ ſuſpectum reddatur, qd contingit altero de
tribus modis, ſi abraſum ſit, abolitum, uel cãcel
latũ in loco, de quo eſt qõ. l. fi. C. de edi. di. Adr.
tol. ſi producens ſit perſona uilis, ſolita falſa pro
ducere. l. ſi quis ex argentariis. §. cogentur. ff. de
eden. arg. in c. ſemel malus, de reg. iu. in 6.

Vel & ultimo loco, notarius talis, ut ei fides adhiberi uõ poſſit. l. ſi aliquid. C. de ſuſcep. & ar. lib. 10. Bar. in d. §. cogent. col. 1. Adde tu & quartò, ſi alterius mentionem faciat, qm̃ tunc originale produci debet, & iſta eſt materia auth. noſtræ, ut hic per Alb. ad fi. Pau. Caſ. in prin. Iaſ. & alios, & ultra eos nonnihil dicit etiam Bal. conſi. 444. col. 1. uol. 1. & ut infra latius.

Verum difficultatẽ mouet Dec. Sen. hic, quomodo poſſit uenire hęc auth. ad legem Codicis, proxime ſupra poſitam (quod iam dictum eſt) addendo, cum minor ſit dubitatio, an inſtrm alterius mentionem faciens probet, ut hic, quàm ſi totum exemplatum fuerit, ut ibidem, & malè, quoniam addere deberet caſum magis dubitabilem, & cogitandum relinquit.

Soluit Cur. quod non ueniat addendo, ſed ponendo potius ſimile ad materiam exempli, cuius contrarium tñ cõiter tenetur. & dato qd hoc ipſum eſſet uerum, conſidera tñ effectualiter, nil aliud concludere, qm̃ ſimile non eſt idem, uulg. l. qd Nerua. ff. depo. quodq; ponẽdo ſimile addit. Imò qd nec etiam ſimile vr inducendo, ut ſupra.

Ea pp ad argu. aliter rñderi põt, & dici qd lex præcedens loquitur de exemplo priuato, nos autem in documento, qd publicum eſt, & ſic in caſu, in quo erat maior dubitatio omnimodo. nec officit ſi diceretur, ut dicit idem Dec. quod ſic nimis reſtringitur deciſio d. l. præcedentis, qa falſum eſt, ex quo uerba hoc ipſum indicant, cõtrarium uerò hic, nec aliter dici poteſt.

Tertiò ad euidentiam p̃mitte, qm̃ in materia
hic, & in l. p̃cedenti, vt diximus, exẽpli fit mẽtio;
qd exemplũ nil aliud eſt, niſi ſcriptura exempla-
6 ta, † exemplar uerò, ut ſuprà ſcriptura principa-
lis, iuxta illud de quo ẽ p eundẽ Alb. hic, col. pe.

Exemplar genus eſt, exemplum qd trahis ĩde, declarat gl. in l. 1. in §. ſi quis. ff. de bo. poſſ. ſe. tab. & Bar. in l. Sempronius. ff. de leg. 2. ſignanter per tex. noſtrum, & in l. cenſus. ff. de prob. & in c. 2. de fi. inſt. clarius Spe. in §. poſtq̃. i prin. de ĩſt. edi.

Sed quare etiam hac rõne, exemplaris ſubſtitutio, in l. humanitatis. C. de impub. non dicitur exemplata potius. Sol. magiſtralis locutio uidetur, de qua nõ eſt curandum, uel dicamus aliter,

quia aliud eſt, quod una ſcriptura ab alia exempletur (quo caſu loquimur nos) & vna res ad exemplum alterius fiat, ut ſubſtitutio exemplaris, quæ ad exemplum pupillaris inuenta eſt, & introducta à lege. ita Bar. in l. ex facto. num. 4. ff. de uulg. & pup. ſubſt.

7 Dubitandi ratio forte eſſe potuit † (ſummario enim & diuiſione plana eſt, ut in ea) quia alterius inſtrumenti fit mentio in l. optimam. C. de contrahen. & com. ſtipu. & tñ fidem facit, nec eſt neceſſaria relati exhibitio.

Sol. plana eſt, ſecundum Bar. inſt. nu. 1 t. ut fidem faciat, & id quod ibi dicitur uerũ ſit inter eaſdem perſonas, inter quas inſtrumentum confectum ſcriptumq́; ſit, non inter alias, quo caſu authen. noſtra loquitur, & ita etiam declarat Alber. hic, ad fi. & Alexand. in l. cum aliquis, col. 2. C. de iu. delib. & Inn. in c. cũ in iure peritus, col. 3. de offi. dele. & Bal. in l. 2. C. de ne. ſer. hær. inſti.

Vel & aliter dicamus, quod ſint uerba enunciatiua ſolennitatis cui poſſint partes renunciare, ut per eundem Bar. in l. ſciendum. colũ. 1. ff. de uerb. obl. & ibi exemplum ſubiicit, & in l. ſi forte, ad fi. ff. de caſt. pec. & hic, nu. 12. & ita in matrimonio Flo. quod uidetur mirabile, ſi eiuſdem fiat mentio in inſtrumento, quod abſq; alio probatur inter contrahentes, non tñ quo ad tertiũ in l. ſicuti. in §. ſed ſi quæritur. in prin. ff. ſi ſer. uen. & ante eum Bal. hic, col. 2.

8 Secunda † potuit eſſe dubitandi ratio, quia ſi inſtrumentum à notario factum eſt, nec (ut dicebam in euidentialibus) uiſibile aliquod uitiũ appareat, non eſt ratio cur eidem credi non debeat, quanquam alterius mentionem faciat, imò quòd probata probatio appellatur, & ueritas apparens. l. cum precibus. C. de probat. & ſignanter ita arguit Bar. in l. 1. nume. 4. C. de iura. calum. & Bal. in l. fi. in fi. ff. de fid. inſtru. & in l. Imperator. colum. 1. ff. de ſtat. hom. Qui alibi etiam inquit, quod quale eſt in forma, tale eſt in materia, qđq; uerbis ipſius ſtandum eſt omnimodo, conſ. 156. in princ. uolum. 1.

Sed ad iſtud quoque reſpõderi poteſt, uerum fore ſi nihil à parte dicatur, ut in ſimili de exemplo inſta, & in l. procurator. ubi Fulgo. in ſpecie ſupra eodem.

Vel & aliter quod procedat regulariter, ubi alterius inſtrumenti mentio facta non ſit, aliàs ſecus: ex quo tunc ei non creditur, niſi originale producatur. Imò quod neque crederetur iudici, ſi diceret in ſententia, litem conteſtatam fuiſſe, uel factum tale quid aliud, adeo ut probatione omnimodo opus ſit. c. quoniam contra. de ꝓba. l. ne in arbitris. §. 1. C. de arb. declarat Alb. hic, ad fi. & colum. 2. latius. & Bar. quem aliter non referam poſtea, ergo multominus notario. uel ſaltem pari ratione hoc idem in eo, qui iudex etiã dicitur. l. 1. in prin. & ibi glo. ff. de iudic. not. in l. rem non nouam. C. eod. & in l. fina. C. ubi & apud quem.

9 Tertia † & ultima potuit eſſe dubitandi ratio, quia ſi Papa in reſcripto confirmat eccleſiæ priuilegia exemptionis, eo ipſo ualet, eiq́; credendum eſt, licet d. priuilegia non exhibeantur, ita glo. ſingu. & unica, in c. ſi Romanorum, 19. diſt. imò quod perinde eſt, ac ſi totus tenor prædictorum priuilegiorum in reſcripto fuiſſet inſertus, ut no. in reg. Cancel. 58. in princip.

Quæ etiam parum obſt. ex quo ſpecialiter in principe id deciſum inuenitur, qui dicitur lex animata in terris. §. fi. in Auth. de cõſu. & factum principis factum legis. l. Cæſar. ff. de publi. ſed qñ lex facit alterius legis mentionem, eidem ſtatur pariter, licet relata non appareat ſecundum Bal. in l. 1. C. de epiſc. & cler. not. in l. admonendi. in princ. ff. de iureiur. ergo idem in principe, cuius auctoritas ſuprema, ſemper eſt loco cauſæ, ut idẽ Bald. ait conſi. 477. uolu. 1. & idem in ſcripturis Cardinalium. c. nobiliſſimus. 97. diſt. uel aliarũ perſonarum Illuſtrium, ut in Poteſtate Iannenſi reſpondit Rom. conſi. 59. colum. 3. aliquid Alex. conſi. 28. colum. 3. uolum. 1. uel neutrum ſimpliciter uerum eſſe dicamus, non primum, ut hic ꝑ Iaſ. colum. fin. & minus ſecundum, ut per eundẽ Rom. conſi. 387. col. 1. clarius Abb. in c. ſicut. de ſenten. excommu. & Cald. conſi. ult. de fid. inſtr.

10 Ratio autem decidendi eſt, † quia una ſcriptura, pars alterius eſſe cenſetur, & una alteri continuata ex natura correlationis, ideo relata exhibẽda eſt. l. inciuile, & ibi. Bal. ff. de legi. declarat Rimin. hic, col. 1. & benè.

Secunda eſt deciſionis ratio, quia ĩ relato poſſent forte aliqua inueniri, quæ non eſſent in referente, ut per glo. hic, & in l. 2. ff. de fid. inſtrum. & in ſimili per Bar. arguendo de parte ad totum in rub. de no. ope. nun. col. 3.

Tertia & ultima eſt, qa notario non creditur, niſi de geſtis tempore confecti inſtrumenti, ex quo etiam tunc rogari uidetur ſecundum Inn. in c. cum in iure peritus. de offi. deleg. not. plenè. in c. qm̃ contra. de prob. ſed tunc temporis relatum confectum non erat, ergo.

Notandum modò eſt, & primò quamuis dicatur uulgo, relatum eſſe in referente. l. aſſe toto. ff. de hæred. inſti. quodq́; inſtrumentum certũ eſt, per relationem ad aliud, ut per Bald. conſi. 99. ad fi. uol. 1. Et quod deniq; ea quæ ſunt in termino, ad quem fit relatio, intelliguntur ſpecificata pariter in termino referente. l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iud. But. conſi. 2. ad fi. non tamen referen

11 ti fidem eſſe adhibendam, † niſi relatum exhibeatur, quod tum hic probatur, tum ratione uerum eſſe oſtenditur ex prædictis. & nouiſſimè facit, quod de Guardiano S. Franciſci, & cedula apud eum relicta, inquit Bart. in l. ſi ita ſcripſero. ff. de condi. & demonſt. & Bald. in l. captatorias, colum. 2. C. de milit. teſtam. & in d. l. aſſe toto. ad fi. in documento intelligentes, prout tex. loqtur. adde hinc ſi primarum literarum facta etiam ſit mentio in delegatione, qđ iudex procedere non

poterit,

poterit, niſi exhibeantur, glo. eſt not. in c. 1. de fide inſtrumen. quam ad idem Rimin. quoque & Dec. hic citant, & benè. ſed mirum uidetur, qm̄ Papa delegãs, eſt lex animata in terris. §. fi. in Authen. de conſu. uerum ubi lex alterius mentionē facit ei creditur, ut dicebam etiam ſupra, licet relata non appareat, ergo.

Pro ſol. dicas, quod ideo exhiberi debeat, quoniam iudex aliàs ignoraret fundamentum ſuę iuriſdictionis, quæ p literas delegationis ultimas, ſibi non datur, & ſic proceſſus nō ualeret. l. multum intereſt, & ibi Bar. ff. de cond. & demonſtr. & quia regulare eſt ubicunque iuriſdictio competit ratione certæ qualitatis, quod ꝓcedere non poſſit, niſi prius de ipſa qualitate ſibi conſtet. l. hæc autem. in prin. ff. ex quib. cau. in po. ea. plenè Barb. in c. 1. col. 25. de prob.

Et idem ſubdit Rimin. ſi fuiſſet facta, ſeu conceſſa renouatio priuilegiorum ad aliorum īſtar, quod non ualebit pariter, niſi priora exhibeãtur poſt Abb. in c. inter dilectos. de fid. inſtrumen. & in c. ex parte. de priui. cuius deciſionis ueritas pēdet etiam à ſupradictis in figuratione caſus. imò plus quod nec teſtamentum probat ultra eos, ſi inſtrumenti mentionem faciat, niſi relatum exhibeatur ſecundum Bar. in l. cum quis. in §. codicillis. in princ. ff. de leg. 3. qui tamen declarat uerum eſſe contra alium, non contra teſtatorē, uel eius hæredem, quoniam tunc probaret, etiam inſtrumento non oſtenſo. & in marito iurante in teſtamento, ſe certum quid mutuo habuiſſe ab uxore, q ei creditur, licet cōtra de mutuo aliter non appareat. ſic decidit idem Bar. in l. Aurelius. in §. fi. ff. de lib. leg. Nec ad propoſitum admittetur libellus actoris ſi inſtrumenti mentionem faciat pariter, niſi producatur, ut per Inno. in d. c. 1. & alios in l. edita. ſupra eo. Et ſi delegatus rurſum citet abſentem, & in citatione copiam delegationis Apoſtolicæ mittat, uelitq́; citatus originale uidere, ei debet oſtendi. c. præterea. de dilat. uo. Barb. in d. c. 1. col. 26.

Sed pone quod inſtrumentum, cuius mentio
12 facta eſt producatur, uirtute cuius fiet † exactio debitæ quãtitatis? Concludit Dec. hic, quod fiet uirtute primi referentis non relati, & potiſſimū per iſtum text. à contrario, quia dicit ex ipſa memoria nullam exactionem fieri, niſi relatum producatur, ergo ſi producatur, fiet aliqua, quod argum. in lege ad propoſitum, maximè locum habet, fortiſſimumq́; eſt, uulg. l. fi. ff. de offi. eius. & quia uerbum ex, ſeu præpoſitio, ſeruiens ablatiuo caſui, ſui natura cauſam immediatam ſignificat. l. eo tempore. §. fin. & ibi Bar. ff. de pecu. melius in l. libetotum. nu. 11. ff. de uerb. ſig. ponitq́; aliud, niſi ſcilicet (coniunctio enim eſt compoſita ex non, & ſi) exceptionem à regula. l. actione. C. de tranſact. quæ eſt reſpectu referentis, non relati, & ſic facta etiam in caſu exceptio, in quo loquitur regula l. 1. & ibi no. ff. de regul. iur. & ut per eum latius.

Ego uerò contrarium ſentio, quia ſi referens inualidum eſt, ex eo agi non poteſt, uulg. l. non dubium. C. de leg. l. eius qui in prouincia. ff. ſi certum petat. ergo ex relato neceſſario ſi producatur. l. 1. §. omnia. C. de uete. iu. enuc. l. adoptio nō iure facta. ff. de adop. l. priuilegia. in princ. C. de ſacroſan. eccl. & quia referens eſt propter relatum non è contra, ita ut nec ab re etiam iſtud attendi debeat, quo ad d. effectum agendi, & non illud. l. & ſi non ſint. §. perueniamus. ff. de au. & arg. leg. l. cum enim. ff. de noua. pulchrè Bar. in l. cum proponas in 1. lect. colum. 3. C. de dolo. & quia denique relatum referens iuſtificat, regulareq́; eſt ex iuſtificante agi, & non ex iuſtificato, ſi per ſe inutile ſic. l. poſthumus. §. fin. ff. de inoffi. teſtamen. l. ſi quis priore. ff. ad Treb. plenè Bart. in auth. ex cauſa. colum. pen. C. de lib. præte. ſed hic inutile eſt (ut dixi) atque inualidum, ergo.

Nec primum Decii motiuum ſic tenendo ullatenus obſtabit, quoniam abſurdum foret ſi diceremus, ex inualido inſtrumento agi poſſe, quo caſu à contrario argui non ſolet, uulga. l. 2. C. de condi. inſer.

Multoque minus hac ratione ſecundum, qm̄ dictum uerbum ex, id eſt propter exponetur, ut per Bart. in l. 1. in §. ex incendio. ff. de incend. rui. nauſ. memoriaq́; ipſa cauſa remota dicetur actionis, originale uerò productum proxima.

Non denique tertium & ultimum, quia uerū eſt quod exceptionem ponit à regula, exactionē fieri, ſi relatum producatur, ſed non ex referēte, & in hoc eſt fallacia. Conſiderando quoque ſufficere, quod aliquo modo ſit de regula. l. nūmis, & ibi Iaſ. colum. 3. ff. de in litem iur.

Vel dic ut dixi ad primum, quod fallat qñ ſic intelligendo ſequeretur abſurdum. ita Imo. in l. filio præterito. colum. 2. ff. de iniuſt. teſtam. quod utique foret ſi ex documento inualido ageretur. vel quod exceptio ſit de regula, quantum ad uerba, non quantum ad iuris diſpoſitionem, ut per Bart. in d. l. 1. ad fi. ff. de reg. iu. uel exponamus dictum uerbum niſi, id eſt quãuis, c. cum à nobis, de teſti. & ſenſus ſit ex hac memoria exactionē non fieri, quamuis originale producatur, qm̄ (vt diximus) inualida eſt, & effectum exactionis ꝓducere non poteſt, ſed uel ex referēte agatur, vel ex relato cogita tu, quæ nam poſſit eſſe diſputationis utilitas, cum effectum rei habeamus, nec aliud curandum ſit. l. ſi mater. C. de inſti. l. ſed & ſi de ſua. in princ. & ibi Alex. ff. de acquir. hære. l. Gallus. §. ſi eius. ff. de liber. & poſthu.

Et in ſimili ad propoſitum redeundo opinio hæc contra Dec. probatur in c. 1. de fid. inſtrum. ubi nec exemplum probat, & ſi producatur originale probatio ex eo ſumitur. idemq́; in l. procurator, ſupra eo. adeo ut nulla uirtus in exemplo conſiſtere uideatur.

Quod dictum tamen ibi in primis uerbis improbat Bald. quoniam ſi datus ſit terminus peremptorius ad producenda inſtrumenta, & intra

termi-

terminum producatur exemplum, poſt uerò originale, exemplum confirmatur, & productio facta uidetur in termino.l.ſi donatæ.§.1.ff.de don. inter uir.& uxor.cum quo etiam idem Dec. hic tranſit, & ruſum malè, quoniam omnis conceſſio, regulata tempore, inducit tacitam prohibitionem poſt tempus.l.ſtatuliberum. §.Stichum. ff. de lega.2.l.Imperator. ff.de poſtu. plenè Flor.in l.ſeruitutes.2.in princ.ff.de ſer. quomodo igitur exemplum cõfirmari potuit, uideriq; productio tunc facta in termino? non obſt.text. in d.§.1. quia non ita reſiſtit lex ibi, ut hic, loquens in donatione quæ eſt actus extraiudicialis, & quando agitur de ſubroganda re loco alterius longè alienum à caſu noſtro, quoniam tunc eadem cenſetur, ſed non hic, ratione ſupradicta productio (ut dixi) facta in termino, nec originale ſubrogatum loco exempli, & ita illum text. declarat Soci.in l.filiæ.in §.Titia.in princ.ff.de condi.& demonſt.& Bal.in l.ſi eum.in §.qui iniuriarum.colum.2.ff.ſi quis can.& Rom.conſil.146. ad fi.& Alex.in diſputatione Sigiſmũdus.colum.37.plenè Dec.in c.quoniam.Abb.col.3.de offi.dele.& quod in diuerſis terminis loquatur etiam ex eo liquet, quoniam actus adhuc ibi de ſe ualidus erat hic non, declarat Crot.in l.omnes populi.colum.25.ff.de iuſti.& iur.

Vel dicamus ſecundum Fulg.ibi, quod dicto caſu ſit ſpeciale, quoniam donatio inter uirum & uxorem, non ualet, nec donatio eſt, cùm quid datur ut uice mutua aliud recipiatur. vnde nec inferri poteſt ad prædictam Bal.deciſionem, uulga.l.ius ſingulare.l.quod uerò contra. ff.de legi. ſed tamen prior ſol.uerior eſt, & magis amica literæ, nec ab ea recedere oportet.

Secundò notandum eſt (ut Riminal.ait) qđ licet quis produxerit inſtrumentum ad intentionem ſuam probandam, nõ propterea ſibi legem imponit, quo minus aliis modis etiam id facere
13 poſſit, † & non ab re ultra eum, quia facultas hæc probandi non eſt regulariter anguſtanda.l. quoniam.C. de hære. l.curent magiſtratus. ff.de teſti.c.fin.de fi.inſtrum. vnde forte poſitiones ẽt inuentæ fuerunt.l.2.§.quod obſeruari.C.de iuramen.calum.& ibi Cyn.colum.4.not.aliàs nõ dixiſſet Iurecon.in l.ob carmen.in §.fin. ff.de teſti. & in c.in præſentia, de renun.quod iudex uõ debet ad unam ſpeciem probationis mẽtem ſuam applicare, ſed motum animi potius ex confeſſionibus, depoſitionibus, allegationibus & aliis. idemq; Bald.in l.ſpadonem.in §.qui iura.ff.de excuſ.tut.inq; teſtibus & inſtrumentis exemplificat hic gl.& benè, quoniam parem uim habent inſtrumenta & teſtes in exercendis litibus.l.in exercendis.C.de teſtib.neque probatio ulla maior eſſe poteſt, quo ad cõfeſſionem, quàm aduerſæ partis confeſſio.l.generaliter. C. de nũ nu.pe.

Sed obſt.unum, quoniam ſi inſtrumentũ producitur, agens habet intentionem fundatam, aliæq; probationes ſuperfluæ eſſe uidentur, & cõſequenter reiiciendæ.c.2.de prob. imò quod nec ualeret conſuetudo inducens probationes ſuperfluas, ut per Abb.in c.cum eſſes, in repe. in prin. de teſtamẽ. tradit Iaſ.in l.qui bis idem, colum.4. ff.de uerbor.oblig.fortè quia ars & natura nihil operantur fruſtra.d.l.qui bis idem. & quia fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora. l. dominus teſtamento.ff.de condi.inde. Et inde eſt quoque, quod hac ratione non eſt concedenda ſæpius in integrum reſtitutio.l.1.& ibi Cy.C. ſi ſæp.in int.reſti.poſtu. nec reſtitutio ad reſtituẽdum, ut ibi & in l.interdum.ff.de mino. idẽ Cy. in l.1.C.de temp.in integ.reſti.peten.& in l.2.& in l.fi.in princ.C.eod.tit. aliàs fatigaretur iudex, ut in ſimili inquit Flo.in l.ſi precario. ff.communia præd.& ita uidetur innuere tex.noſter hic alternariuè loquutus, quod aut inſtrumentum ꝓduci debet, aut alia debitæ quantitatis probatio fieri, & non, ut Riminal.dicit.

Verum eſt tamen ſi inſtrumentum producatur, & uelit agens id etiam aliter probare, quod ei mos gerendus eſt.l.circa.ff.de prob.firmat Bartol.in l.cum uirum.C.de fideicom.& ita concordantur hęc iura, quod ſuperflua probatione onerandus non ſit agens, ſi fundatam intentionẽ habeat, & aliter probare non curet, neque poſſit cogi pręcisè, aut cauſatiuè; ſi autem uelit ſic, ut moderator & arbiter in re ſua, uulg. l.in re mandata.C.mand.nec cauſam perdit, licet in probatione deficiat.l.unica.in princ.C.de rei uxo.act. Salyc.in d.l.cum uirum. Et quamuis contrariũ dicere uideatur idem Bart.in d.l.1.in §.quæſitum. ff.de aqua quoti.& æſti.nihil eſt tamen, quoniã dictum eius procedit, & uerum eſt, quando agens fundatam intentionem non habet, & multa ad idem congerit etiam Caſſaue.conſi.19.ĩ 6. dubio.col.1.& 2.

Tertiò & ultimò notandum eſt, quod exactio
14 fieri dicitur ex inſtrumentis † debitum probantibus, & hoc ipſum de plano procedit ſecũdum Dec.in caſibus, in quibus habent executionẽ paratam de iure communi, uel ex forma ſtatutorũ, quos ultra eum pouit Alex.in l.ſi cum dotem.in §.eo autem tempore, colum.2.ff.ſolu.mat.& Iaſ. in l.fi.in 5.not.C.de edic.di.Adr.tollẽ.arguuntq; ius commune eſſe in contrarium.l.minor uiginti quinq; annis, cui fideicommiſſum.ff.de mino.

Sed dubium eſt, ſi ſequatur ſententia, quid iuris, an ex ipſa fieri uideatur, an verò ex ipſo inſtrumento.& breuiter idem Dec.adhuc dicit ex ipſo inſtrumento fieri omnimodo, quia ſententia in eo fundatur, & quia cauſa potiſſima eſt condemnationis, ut in ſimili inquit Ang. in l.ſi poſſeſſor.in §.1.ff.de pet.hær.& ut per eum latius.

Tamen conſidera poſtquam tranſiuit in rem iudicatã, quod ipſa eſt quæ executioni mittitur, & quæ parit exceptionem rei iudicatæ. l.eos. in princ.C.de appel.l.1.C.de arb.Bal. conſi.344. in prin.uol.1. vnde eſto quod in eo fundata ſit, nõ ex eo tamen, ſed ex ſententia exactio fieri uidebi

tur, aliàs à præceptiua ſimpliciter, quando inſtru
meotum (ut diximus) habet executionem para-
tam, iuxta not. l. ſi debitori. ff. de iudi. & in l. 1.
ubi Bal. ad fi. C. de lit. cont. non differret, haud di
cendum, cogita.

Et ad huiuſce auth. noſtræ declarationem di-
cas, quod uerba illa quantitatis debitæ, non re-
periuntur in corpore, & ſic ſuperflua ſunt ab ip
ſo Irnerio poſita inaduertenter, quoniam paulo
poſt reperiontur quoq; repetita ibi, quia & quã
titas, &c. quodq; oon debeatur, ſed debetur po-
tius legi debet, & utrunque dictũ ſic, quia quao
titas cuius memoria facta eſt, pro ueritate debe-
tur. & planiſſimus erit ſenſus, & ita adhuc i cor
pore legitur. & ultimo loco, hoc coim etiã in ue
teribus legibus inuenitur, & non ſimpliciter ſic.
hoc enim in ueteribus legibus, &c. & fortè ſorta
ret melius, ſi ſic dictum fuiſſet. & hoc etiam in
ueteribus legibus ſcriptum inuenitur.

In glo. 1. etiam quod materia principalis hu-
ius auth. non ſit, vt abũdè oſtenſum eſt ſupra, ſed
legis proximæ, & ſecundum ueros intellectus à
doctoribus traditur regula, quod exemplum nõ
15 probat, † & bene, nec in iudicio, nec extra. d. l. p
xima. l. ſi quæ ſunt cautiones. l. Pomponius. ff. fa-
mil. ercíſ. c. 1. de fi. inſtrum. Rota deciſi. 20. in no
uis. colum. 1. & deciſio. 223. eo. lib. Rom. conſil.
336. in princ. & ratione etiam ſuadetur, quia ſi
eſt exemplum oeceſſariò relationem habet ad a-
liud, exhiberiq; debebit exemplar, ne aliàs exem
platum deficiat, ut hic per Bal. & eſt text. in l. 1.
in princi. ibi, abſurdum eſt enim re ſublata eius
imaginem derelinqui. C. de lati. lib. tol. & in l. in
teſtamento. ff. de condi. & demon.

Adde quod ſimilitudo aliàs figuratiua appel-
latur, & exterior, quæ ab interiori & exemplari
quoq; differt quàm maximè, quũ ſumitur ex cor
pore ſcripturæ quę uidetur, exemplar uerò & ſic
interior per rationem intellectus, ut idem Bal. di
cit in l. comparationes. ad fi. C. de fid. inſtrum. &
melius in l. humanitatis. colum. 1. C. de impub.
quod quandoque aliquid ſumitur ex aliquo ſi-
militudinariè, & tunc id dicitur exemplar, ut ſub-
ſtitutio exemplaris, quia cum pupillari ſimilitu-
dinem habet, quandoque productiuè, vt ex arti
fice opus, & tunc non aliud, quàm opus appella
bitur, quandoq; uerò formaliter, ot ſit illius ima
go, & expreſſio, & iſto caſu exemplum oocabit.

Erad propoſitum in l. de quibus. col. 13. ff. de
legi. quod reuocata conſuetudine, eius ratio ad
ſimilia trahenda oon eſt, ex qoo deficieote exem
plari, deficit ſimilitudo ſignanter per d. duo iura
io l. in teſtamento. ff. de condi. & demon. & in l.
1. C. de lati. lib. tol. uode etiam dicimus in ſimili,
quod rubrica habet relationem ad nigrum, nec
diſponit, niſi quatenus in eo reperitur, ut plenè
per Alex. & alios, in l. 1. ff. ſi cer. per. & Deci. io ru
bri. extra de conſti. ad fi.

Secundò ſuadetur, quia tabellioni noo credi-
tur de facto, de quo oõ eſt rogatus. §. nos autem.
in Auth. de tabellio. & ut per Bar. infra latius, nu
me. 8. ſed de facto principali noo fuit rogatus, er
go eidem oon credetur, oec principale factũ pro
babitur exemplo, tradit idem Bal. hic, & fuit etiã
dictum in figuratione caſus.

Tertiò & ultimò adhuc, ſecundũ eum ſuade-
tur, quia originale falſum eſſe poſſet, & ſi crede-
retur exemplo, ex comparatione literarum, uel
ex ſiguo non aliter detegeretur ueritas, & malè,
præberetur q; ſic delinquendi occaſio, cõtra text.
io l. conuenire. ff. de pact. do. & io l. ſi unus. in §.
illud. ff. de pact. & probatur ultra eum in l. 2. in
§. diem. ff. quemadmo. teſtam. ape. & io l. 1. in §.
editiones. ff. de edend. & io authẽ. at qui ſemel,
C. de prob. & in c. fraternitatis, de teſtib. & quod
materia dati non debeat falſum fabricãdi docet
conſi. 352. colum. 2. uolum. 1. aliam etiam ratio-
oem ponit Iureco. in d. l. Pomponius, & ut per
eundem Bald. ac Salycet. hic latius, oeque du-
bium habet.

Et ſi non creditur exemplo, multo minus cre
16 detur exemplo exempli, ſicuti nec † teſti de audi
tu auditus depooeoti, ut per Barto. infra, nume.
* 10. qui dicit ita * communiter teoeri, & proba-
tur in l. 3. & ibi Bal. in ſpecie. C. de diuer. reſcrip.
& conſi. præalle. idem dicit, & atteſtatur amplius
in d. l. 3. iſtud alibi oon reperiri. adde benefacere
reg. l. in exercendis. C. de fi. ioſtrum. eundemque
rurſus ita dicentem in l. io bonæ fidei. colum. 3.
C. de reb. cred. & quod exemplum quodammo-
do teſtimonium de auditu dicatur, firmat Iaſ. in
l. admooendi. colum. 60. ff. de iureiur. & ita foret
tranſeundum.

Sed tameo cogita ſimile ex toto non procede-
re, quoniam eſto quod teſtis de auditu auditus
non probet, probat tameo de auditu proprio, &
ſimpliciter. c. 2. de conſue. c. licet. c. tam literis. c.
cum cauſam, de teſti. l. quod meo. §. ſi per uendi-
torem. ff. de acqu. poſſ. l. teſtium, & ubique oot.
C. de teſti. d. l. 3. C. de diuer. præſcrip. ubi oec exẽ-
plum exempli probat aliàs, d. l. 3. oec exemplum
ſimpliciter, ut ſupra oſtenſum eſt.

Nec obſt. reg. l. io exerceodis præalle. quia nõ
ſemper procedit & uera eſt, ut per Bar. in l. 2. C.
ſi mi. ſe ma. di. Alexand. & alios, io l. oratiooe. co
lum. 1. de fer. imò plus quod non credetur etiã ſi
exemplatum fuiſſet per tres, uel quatuor nota-
rios aſſerentes ſe uidiſſe inſtrumentum ooo abo
litum, nec cancellatum ipſumq; aoſcultaſſe, &
cognouiſſe amplius litteram, & caracteres oota
rij, ut idem Bar. dicit infra, num. 9. rationibus, de
quibus ſupra, tum uel maximè illa, quia de illo
ooo fuerant rogati, & ut Paul. Caſt. teſtatur, qoẽ
* refert & ſequutus eſt etiam Iaſ. hic. ita * commu
niter teneiur, & de teſtibus ſingularibus ita in ſi
mili loquit Bald. io l. iuriſiurandi. colum. 1. ad fi-
nem. C. de teſti. & in l. de quibus, colum. antepe.
ff. de legi.

Sed moueo difficultatem, quia ſi totidem te-
ſtes uidiſſe inſtrumentum deponant, probabũt

abſque

abſque dubio, eiſdemq́; ſtandum erit, ut idē Bar. hic, nu.6. ait, ergo multomagis notariis, uel ſaltem, quia teſtibus æquiparantur. l.Dominius Labeo.ff.de teſtam.tradit Bald. in l.Imperator.ff.de ſtat.hom.& in l. ſi conſul, col.2. ff.de adopt. pro ſol. dicas non eſſe uerum, quia teſtes examinantur ſolenniter, notarij autem nō, ut per eundem Bart. nu.5. igitur neque mirum ſi teſtibus creditur & non ipſis notariis. & quia plura alia etiā concurrere debent, aliàs nec ipſis quoq; crederetur teſtibus. c.cum olim.de priuil. quod originale ſcilicet amiſſum ſit, quod ſint periti, & quod denique cognoſcunt ipſius notarii literas & caracteres, hoc idemque etiam Paul. Caſtr. & Iaſ. hic, & benè.

Sed dubitatur quid ſi exemplum ſaltem eſſet
17 ſumptum auctoritate iudicis, † an probet. gl. noſtra hic, quam (ut inquit Deci.) omnes ſequuntur, concludit quod ſic, idemq́; Bar. in 3. oppoſi. aſſignatq́; rationem Bal. hic, col. pe. quod ob hoc uerum præſumatur. Et erit limitatio admodum not. ad regulā, quæ probatur in l.chyrographis. ff.de admi.tut. & in §.illud, in Auth. ut frat.fi. & in l.publicati. C.de teſtamē. in eā alleg. & melius quàm alibi in c.fi. de fi.inſtr. ubi etiam exemplificatur, quando hoc ipſum ex iuſta cauſa fieri ſoleat. Et pro declaratione notādum eſt, quod ſimplex iudicis auctoritas non ſufficit, ſed neceſſarium eſt, quod originale uideat, & ſi inuenerit illud in nulla ſui parte uitium habere, mandare tunc poterit exemplari per publicam perſonam, aliàs non, ut hic per Bal. in antepen. col. & Abb. in d.c.fi. & ita debet etiam ipſe notarius atteſtari, quod iudex diligenter uidit, & inſpexit, quodq́; nullo uitio in eo reperto mandauit ſibi ut exemplaret. Et quod propriè inſtrumenta publica exēplantur, priuata uerò publicantur, tradit Abb. admonetq́; nos, ut ad hæc diligenter aduertamus, & ſic propriè ac rectè loqui diſcamus, in d.c.fin. & ad propoſitum limitationis pro ratione Bald. eſt tex. in l.1.C.de præd.decu.lib.10. & in l.tranſactionem. C.de tranſac. & in l.pacta nouiſſima. C.de pact. & utrobique not. nonnihil Curt. hic, nu.14. declarando tamē, ut per Bal. in l.tutores. ff.de confir.tut. quod ſumatur coram iudice maiori, quoniam ritè exemplatum præſumetur. l.1. in fi.ff.de offi.præſ.præto. & probat. in §.nos autem, Inſti.de Att.tu. dicitq́; Bart. alibi conſilium eſſe, ſi auctoritatem iudicis habeamus ī actu, quā etiam non eſſet neceſſaria. in l.creditores. in lec. in princ. C.de pign. & Bal. in l.1. in §.nunciatio. in princ.ff. de noui oper.nunc. & hoc ipſum ad-
18 huc ita demum eſt uerum ſi citetur pars ī † ipſo exemplo ſumendo ex cauſa, ut in d.c.fin. quia lædi poteſt. l.nam ita diuus.ff.de adoptio. l.de uno quoque.ff.de re iud. Bar. hic, nu.4. plenius Bald. colum.2.

19 Niſi † & primò eſſet mora periculum allatura, ut per Dec. & alios, poſt Feli. in d.c.fi. quoniā tunc citatio non requireretur, c. cum dilecta. §. nos igitur, de con fir. uti. uel inuti. c. quoniam frequenter. in princ. ut lite non conteſt. & ratione ſuadetur, quia hoc caſu recedimus à regulis iuris communis. l.de pupillo. §.ſi quis nuoſ. ff.de no.oper.nunc. exemplificantes, ut per eos, ſi inſtrumenti amiſſio uel corruptio timeatur. ad qd aduerte, quia imò abſentes ſunt citandi, ſi nō in ſpecie, ſaltem in genere ad domum ſolitæ habitationis, nec ſecus probatur in iuribus preal.

Secundò non requireretur, ſi ſic eſſet conſuetudo, ut per Bal. hic, col. pen. Dec. & Alexan. ante eum conſi.41. colum. 4. uolum. 2. nec ab re, q̄a facit licitum & probabile, quod aliàs non eſſet. c.1. & 3. de conſue.

Sed contra citatio eſt defenſio, clem. paſtoralis, de re iu. defenſio eſt de iure naturali. l. ut uim ff.de iuſt. & iu. l.1. §.cum arietes. ff. ſi quad. paup. fe. di. ergo non debet poſſe tolli à conſuetudine, quæ eſt actus ciuilis. l.de quibus. ff.de legib. §.ex non ſcripto, Inſti.de iur.na. §.fi. de legi.agna.tut. eodem libro.

Et minus tertio loco, ſi foret aduerſarius ſpe, & potentia tantum, non re & actu, puta ſubſtitutus. l.1. §.denunciari. ff.de uen.inſp. tradit Bal. in l.nec quicquam. in §.ubi decretum. colum. 7. ff.de offic.procon. & Dec.Seni. hic, qui gloriatur Bal. à nemine allegari, & Purpu. latius, num.12. Adde ultra eos eundem Bald. in d.l.nam ita diuus, & in rub.de ſuu. ed. ad fi. & Bart. in l.in dict. ff.de aqua plu.arcen. & ſignanter per d.§.denunciari Alexan. in l.ſæpè. colum. 5. ff.de re iudic. & Aretin. conſi. 37. ad fin. & multos alios caſus, in quibus non requiritur, enumerat hic Riminald. die ut per eum.

Et hinc ſumpta occaſione ad limitationem ipſam redeundo, quæritur ſi ſtatutum dicat, quod inſtrumentum ſcriptum manu notarii de contractu rogati habeat executionem paratam, an ueri
20 ficetur in exemplato iudicis auctoritate. † Alex. hic, col.2. concludit quod non, motus per glo. q̄ ibi etiam Bart. ſignanter ponderat in l. probatorias. C.de diuer.offi. lib.1c.

Contrarium uerò tenet Dec. hic, nu.13. quia facta æquiparatione etiam in ſtatutis, habet locum paſſiua interpretatio. l.1. §.lex Falcidia. ff.ad legem Falcid.

Et malè, ut uerba, manu notarii de contractu rogati, in eodem ſtatuto poſita aliquid operentur. l.ſi qñ. ff.de leg.1. c.ſi Papa. de priui. in 6.

Nec obſt. reg. ad oppoſitum inducta, præalle. §.lex Falcidia, quia quod ibi dicitur, non ex paſſiua interpretatione eſſe uidetur, ſed ex coniūctione duarum legum potius, ſecundum Ange. in l. non poſſunt, ad fi.ff.de leg. & eſt propriè modus arguendi Iurecon. l.Gallus. §.ille caſus. ff.de libe. & poſthu. quod cum omnis hæres detrahat Falcidiam, & fictione legis Corneliæ hæres fit. §.ſed ſi ab hoſtibus, Inſti.quib.mo.ius pa. pot.ſol. ipſe quoque detrahet, imò quod confunditur inductio Decii per text. in l.fi. C.de his qui ue.ætā. ī p.

aduer-

aduertitque Bal. in ſpecie in l.3. in §. hec uerba. col. 2. ff. de nego. geſt. vel ad d. §. lex Falcidia. dic aliter, ut per eundem Bal. in ſtat. in uer. agnatus, ad fi. quod illud ideo eſt ibi, quia fictio legis Corneliæ ueniebat ad confirmationē teſtamēti, aliàs à ſimili (ut ſubijcit) agnati appellatione, cuius mentio facta ſit pariter in ſtatuto, ueniret etiam ſororis filius, & tamen non uenit, quia non eſt ꝓpriè agnatus. l. meminimus. C. de legi. her.

Secundò dubitatur quo ad regulam, quid ſi ageretur de conuincendo eo qui exemplum pro-
21 duxit, † ꝓbaret ne, eſto quòd iudicis auctoritate ſumptum non ſit? Bar. hic in 1. oppo. concludit quod ſic, eritque ſecunda limitatio, & cum
* eo tranſeunt * communiter ſcribentes. & hoc potiſſimum per tex. in l. in fraudem. in §. neque. ff. de iure fiſci, ubi fiſcus exempla ſuorum actorum edit, hac conditione tamen, ut is cui deſcribendi poteſtas ſit, eiſdem contra illum non utatur cautione etiā interpoſita, ut cauſa cadat ſi ſe eus factum fuiſſet, & ſi contra fiſcum, multo magis contra alium, & nota quod cauſa cadere, eſt rem amittere. §. ſi quis agens. Inſti. de actio. ſiue (Cic. teſte in Ora. pro L. Murena) in iudicio uinci & condemnari, hisque uerbis in ſimili utitur Imp. in l. vnica. C. de ſen. quæ pro eo. ibi, ne dum in infinitum computatio reducitur pro ſua impoſſibilitate cadat.

Sed ad idem, & ſecundò facere uidetur tex. in l. quædam. in §. nummularios. ff. de eden. ubi nūmulariis rationes ſuas exhibentibus pariter, nō creditur hodie, niſi quatenus faciant contra ipſos, & ubi (ut diximus) de illis conuincendis ageretur. & forte Bar. ad hoc tex. iſtum voluit allegare in l. 2. in §. ſi dubitetur, ad fi. ff. quemadmo. teſtam. apèr. corruptè allegans text. qui nihil facit, in l. ſi quis ex argentariis. in §. prohibet. ff. eo.

Tertiò adducit Deci. text. in l. cum precum. C. de lib. cau. & ante eum Rim. ubi ſi quis principi ſupplicauerit, & petierit aliquem pronunciari ſeruum, tanquam ex ancilla ſua natum, poſtea aliquo modo dixerit, eam fore aſcriptitiam, erit pro libertate pronunciandum, & ſic contra ſupplicantem.

Quartò facit ratio, quia habemus quando exēplum producitur, quod producens uidetur fateri omnia in eo contenta, ad quod prædicti Rim. & Dec. allegant no. per Bar. in l. poſt legatum. nume. 2. ff. de his quib. ut indig. Inn. in c. cum uenerabilis. de excep. Adde tu fuiſſe etiam argu. eiuſdem Bart. in d. §. ſi dubitetur. ad fi. aliquid Felin. in c. ſi cautio. colum. 9. de fide inſtr. ergo ratione confeſſionis, contra producētem, probabit, aliàs poſſet productioni contrauenire, nō dicendum. l. generaliter. C. de non num. pec.

Quintò & ultimò, quia effectualiter exempla à rationibus priuatis differre non uidentur. l. inſtrumenta. l. rationes. l. exemplo. C. de prob. l. procurator. ſupra eo. l. ſi quæ ſunt cautiones. ff. fam. ercif. uerum rationes probant contra ſcribētem. l. nuda ratio, & ibi Bart. colum. 3. ff. de do. prælegat. §. nummularios, diximus in l. 1. ſupra eo. ergo & exemplum, & profectò aliter dici non pōt.

Vnum ſolum obſt. quod imò nec pro producente probet, nec contra: quia habemus qđ lex reſiſtit actui, quod ſi id quod agitur non ualet, ut agitur, non ualet etiam ut ualere poteſt. l. ſi cauſa cognita, & ibi no. infra de tranſac. ubi tranſactio, quæ poſt rem iudicatam eſt prohibita. l. 1. ff. eo. ſi non ualet, ut tranſactio non ualebit quoque, ut pactum de non petendo. Et idem in fideiuſſoria obligatione, quæ ſi non ualet ultra debitum principale adhibita, non ſuſtinetur quoque uſq; ad concurrentem quātitatem. l. Græcè. §. illud. ff. de fideiuſſ. & in ſtipulatione denique ultra centeſimas uſuras, de quibus in l. eos. C. de uſur. ut etiam non ualeat, nec ſuſtineatur pariter uſq; ad centeſimas tantum. l. ſi non ſortem. in prin. ff. de condi. indeb. ſed ad propoſitum lex actui reſiſtit, ut non probet ad fauorem producentis, ergo nec contra, aliàs uideretur elegiſſe uiam etiam ad impugnanda ſua iudicia, nō dicendum. l. 3. ff. de mil. teſtamen. l. & puto. §. 1. ubi glo. no. ff. fam. erc. tradit Feli. in cap. cum ordinem. columna ſecunda, de reſcrip.

Quod ſanè parum concludit, ex quo uerum eſt legem reſiſtere, nulloq; modo ualere, pro ꝓducente, contra autem ſic, & cum de eo conuincendo agitur, & ſic argum. habet fallaciam, nec facit regula d. l. 3. quia in dubio uera eſt, non in caſu claro, ut hic, & etiam ut actus potius ualeat quàm pereat, quod eſt regulare. l. quotiens. ff. de reb. dub. ſed non ut exemplum hic non probet, ſi producatur, deq; ipſo producente conuincendo agatur, ut oſtenſum eſt, aliàs in rationibus idem etiam foret dicendum, & nihilominus cōtrarium oſtendimus eſſe uerius. & quia pater etiam extraneum inſtituit, & filium præterit, uel exhæredat nominatim, & tamen eius teſtamentum uel per bo. poſſ. contra tab. uel querela ſubuertitur, authen. ex cauſa. C. de lib. præter. & ita tranſeo. Nec aliter intellectum d. §. neque, ꝑ Bar. alleg. diſputo, an in exemplis loquatur. uel in originalibus, ut uidetur tenuiſſe Dec. exponēdo uerbum exempla, ibi poſitum, ideſt exemplaria, per tex. in l. unum. ff. de teſtam. quia omnino ex aliis ueriſſima eſt concluſio, nec ipſe negat. & ſi hoc ipſum tenere uelis, quod de originalibus loquatur, dic potius ex eo elici, dum uerbo deſcribēdi pariter utitur Iureconſ. quod originale omnino præſupponit, à quo exemplum ſumatur. l. procurator. ſupra eodem. l. ſi quæ ſunt cautiones. lege, Pomponius. ff. famil. erciſcun. l. fin. ff. de bon. aucto. iud. poſſid.

Tertiò dubitatur, ſi inſtrumentum foret exēplatum manu illius, qui ſcripſit originale, nunquid probet. † & ſecundum eundem Bart. hic, in 2. oppo. reſpondetur, quod ſic, qui idem dicit etiam in d. §. neque, alleg. proximè in princ. & clarius Bal. in d. l. unum. ff. de teſtamen. Et probatur 22

optimè

optimè per tex. in l. ſi quis ex argentariis. in §. prætor ait. ff. de eden. ubi argentario petenti ſibi exemplum rationum edi, edendum nõ eſt, ex quo (inquit Iurecon.) à ſe ipſo instructus eſſe poteſt, & quidem inſtrumento ſuæ profeſſionis, ergo probat neceſſariò, aliàs fruſtra editio peteretur. Et dato quod ex cauſa edatur, ut ibidem paulò poſt ſubiicitur, ſi caſu rationes amiſiſſe probauerit, optimè facit, quia edi ſibi adhuc non peteret. Et maximè mirandum eſt, quod pro eo faciat, quia contra eum (ut concluſum eſt proximè) nulla foret dubitatio.

Secundò probatur, ut in d. locis dicitur, ex alio, quia ſi eadem eſt perſona, neceſſariò fateri oportet utrunque eadem auctoritate niti, ergo nõ aliter exemplum ab eo ſumptum faciet fidem q̃ originale. imò ſecundum Bald. hic, colũ. 2. quod originale dicetur, licet non ſit prothocollum, & benè poterunt q́; ex eodem facto plura instrumẽta confici, & nihilominus omnia erunt originalia, ut inquit Bar. in l. Sempronius Proculo. ff. de leg. 2. & uidetur caſus in l. unum. ff. de teſta. ibi, unum teſtamentum poteſt pluribus exemplaribus deſcribi, & plerunque (ſubiicit Iurecõ.) hoc idem neceſſarium eſt forte ſi nauigaturi, & nobiſcum ferre, & domi relinquere iudiciorum noſtrorum teſtationem uelimus. & idem in l. 1. in §. ſi quis. ff. de bo. po. ſecun. tab. & in l. ſi in duobus. ff. queadmo. teſtam. ape. quod tamen ad propoſitum uerum eſt largè loquendo, ut declarat Bart. in d. l. Sempronius, & Bald. met. in l. publicati. in fi. C. de teſtam. & Rimin. hic poſt eum, ſentiens primam ſcripturam ſemper originalis nomen retinere. Vltimò probatur in c. dudum, de conuer. coniug. ubi notarius inſtrumento perdito aliud conficere poteſt, nec uitiabitur, licet in prima pſona loquatur, originale uerò in tertia, quoniam ſatis eſt, ut in ſimili dicitur in l. pediculis. in §. Labeo. ff. de an. & arg. leg. quod in ſubſtantia cõueniant, cõſiderando aliàs fidem facere, ex quo dubitatio erat ſolum, an uitiaretur ratione ſupradicta, uulg. l. qui teſtamento. ff. de teſta. c. r. de æta. & qual. in 6. & ita poſt Bart. Bal. & Saly. trãſeunt
* Alex. Iaſ. Dec. & cæteri * communiter & mirabile eſt, ut ait quoque Purpu. quod nec iudicis auctoritas requiratur hoc caſu, neque citatio, & quod probet quanquam prothocollum ſeu originale omiſſum ſit.

Nihilominus urget plurimum tex. in l. 1. in §. ſi quis. in fi. ff. de bon. poſſ. ſecun. tab. ubi ſi teſtator duo teſtamenta fecerit, & unum quaſi teſtamentum eſſet, aliud uerò quaſi exemplum, & illud extet bo. poſſ. peti poterit, ſi autem iſtud nõ, & tamen eadem eſt perſona, quem text. ad idem etiam inducit glo. in l. fi. ff. quemadm. teſta. aper. & poteſt exemplificari quando dicitur, hoc eſt exemplum teſtamenti facti aliàs manu mei notarii, ut per Bart. in d. §. ſi quis, referunt Pau. & Alexand. & ad propoſitum adeo uerum eſt, ut neq; poſſit ex eo quoque, hæres mitti in poſſeſſionẽ bonorum, ex edicto Diui Adriani, ut ibi adhuc idem Bar. dicit. in princ. & per locum à ſpeciali poſtea probat, eritq; alia limitatio, quia ſi exemplaretur ex prothocollo notarii mortui, ſecus, quoniam tunc haberetur pro inſtrumento publico, & authentico. c. cùm P. tabellio. de fide inſtrumentorum.

Secundò facit, quia ratio legis hoc caſu ceſſare non uidetur, quod multa poſſent eſſe in originali, quæ fortè non erunt, nec reperiẽtur poſtea in exemplo, de qua per glo. hic, & in l. 2. ff. de fid. inſtr. & dictum fuit ſupra ſatis, ergo nec lex ceſſabit, quod originale exhibeatur, quia exemplo aliàs non creditur. l. adigere. §. quamuis. de iurepat. c. cum ceſſante. de appel. Et uidetur mihi ultra alios quod urgeat etiam, quia ſi inſtrumentũ publicum faciens mentionem alterius inſtrumẽti, non probat niſi authenticum producatur, ut hic, multominus probabit exemplum, quamuis ſit eiuſdem notarii. c. ſi Paulus. 32. q. 5. *

Tamen à communi opinione haud eſt recedẽdum, ex ſupradictis, & nouiſſimè etiam, quia ſic ſolutio debiti, per exemplum ſumptum à notario de contractu rogato probat, ut per Rom. conſil. 105. ad fi. & quia creditur exemplo manu alterius facto, ut infra ſi idem notarius, qui ſcripſit originale ſe ſubſcripſerit. l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dot. & eſt communis * opinio, ut plenè p Deci. & alios hic, ergo multomagis ſi ſcripſit totũ & exemplauit.
*

Nec obſt. text. in d. §. ſi quis, quia (ut dicebat Lap. de Caſtellio. alle. 77. col. 2.) fortè id eſt, quia teſtator non erat perſona publica, ut notarius ridiculumq; eſt dicere, ut dicunt aliqui, quod hoc attento eidem credi non deberet, etiam ſi plures ſcripturas authenticas & originales feciſſet & tamen creditur. d. l. unum. ff. de teſta. d. l. ſi in duobus. ff. quemadmo. teſtam. ape. quia alia tunc. cõcurrunt quibus ei omnimodo credendum eſt, quamuis non ſit publica perſona, haud concurrentia in exemplo.

Obiiciunt etiam huic ſolutioni, quod imò teſtator publica perſona dicatur, quia ad libitum de bonis ſuis diſponit. l. 1. C. de ſacroſan. eccle. l. non uſque adeo. ff. ſi quis à pa. fue. ma. & rurſum malè, quoniam benè uerum eſt, quod teſtamenti factio eſt publici iuris. l. teſtamenti factio. ff. de teſtam. ſed non quod ipſe teſtator ſit perſona publica ut notarius, & ſic ſol. Lapi. optima.

Vel & ſecundò poſſumus dicere, quod illud ideo ſit, quia uoluntas teſtatoris lex eſt, & ad unguem ſeruari debet. §. diſponat. in auth. de nupt. l. in conditionibus primum locum. ff. de condi. & demon. l. cum antiquitas. C. de teſtamen. nos autem in aliis actibus uiuentium, in quibus nõ requiritur tanta indago, igitur nec mirum ſi exẽplo creditur, quamuis nec originale producatur in caſu præſenti, & eſt ad idem argum. optimum in l. fi. ff. communia præd.

Vel & tertiò reſpondetur, quod cũ neceſſaria

tabularum exhibitio non ſit in bon.poſſ. petenda,ſed ſola agnitio ſufficiat, quodq; tabulæ extent,l.1.§.ſufficit.ff.de bo.po.ſec.tab. l.fi.C.qui admi.declarat Bart.in d.§.ſi quis in princ. ſi exhibeantur,ſolenniter exhiberi debẽt, ergo aliter peti non poterit, ſi exhibeatur exemplum, hic haud conſiderabile,l.1.ff.ſi men.fal.mo.di.

Tamen prima & ſecunda ſolidiores eſſe uidẽtur,hæcq; confundi per reg.l.1.in princip.C.de rei uxo.act.& fuſius diximus in l.edita.ſupra eo. vel eiſdem terminis retentis,reſponderi põt, q́d cum tabulæ extare non uideantur,non debet poſſe peti bo.po.ut in priu.illius §.dicitur, ſi extet exemplũ,longè alienũ à caſu noſtro. uel & ultimò ut hic,per Alex.& alios.

Non obſ. ſcd̃m,qa imò ceſſat,ex quo conſtat de exẽplari,cũ ſit idẽ notarius,& conſequẽter ac neceſſariò legis diſpoſitio,non aliter exhibendũ eſſe,ita ut hoc ſtante, nec deficiat exẽplum. l.in teſtamento.ff.de cond.& de.ergo probabit, & fidem faciet,& pro iſta rãſione adduco text.in l.ſi: uentri.in §.in bonis.ff.de bon.auct.iu.poſſ.& q́d habetur in §.affinitatis.Inſti.de nup.ẽt quod alia non ceſſaret,quæ tñ ceſſat propter præſumptionem.legis,ſicuti qñ ſumitur iudicis auctoritate.

Non obſt. ultimum,quia fallaciam habet, nã benè uerum eſt,q́d multominus credetur exemplo,q̃ inſtr̃o publico alterius faciente mẽtionẽ, ſi ab alio ſumptum ſit, ſed non ſi ab eo qui ſcripſit originale,qm̃ tunc (ut diximus) ipſum quoque originale diceĩ,& quantum ad iſtam tertiã limitationem,hæc etiam erunt ſatis.

Quartò dubitaĩ,an extra iudiciũ cõſenſu par
23 tium poſsit inſtr̃m exemplari,† intellige ad effectum ut faciat fidem,ſicut authenticũ & originale,qm̃ vana aliàs videretur dubitatio.& breuiter concludit Bar.hic,nu.5.q́d ſic, ſi originale uerũ fiteantur, quodq; fidẽ facit quo ad ipſas partes tm̃, & profectò uĩ ..alus ſine dubitatione. l. optimam.C.de contrah.& com.ſtip.l.ſciendum. ubi idem Bar.col.1.ff.de uerb.obl. Adde tu ut ꝑximè ẽt dicebam,q́d hoc modo exemplũ deficere non põt,qñquidem conſtet ꝑ ipſarum partiũ confeſsionem de exemplari.l.in teſtamento. ff. de cond.& dem.& q́d ẽt ſi fidem facit qũ à notario qui ſcripſit originale, ſumitur, multomagis facere debet,ſi ſic illud probeĩ à partibus, ut nõ ſit amplius neceſſaria exhibitio. & q́d denique hoc ipſum non confiterenĩ uerisſimiliter, niſi ſic eſſet q́d ẽt lex p̃ſumit.l.cũ de indebito. ff.de ꝓb. l.cum precib.C.eo. Nec mirum hac de re, ſi conſentientes ẽt exemplari uoluiſſe uidentur abſq; alio,ut fidem faciat. Et ſi partibus uolentibus ac conſentientibus exemplari,non aliter inſtr̃m approbantes,ſed dicentes potius con entimus,q́d tu exemples,nõ q́d ꝑ hoc eũ approbemus,abſq; dubio nõ probabit,neq; fidem faciet,ut idẽ Bar. dicit,q́d adhuc ſine dubitatione uidetur,quoniã ſic uidentur uoluiſſe,ſe conformare cum diſpoſitione iuris cõmunis,quæ huiuſmodi eſt.l.Gallus.§.quidam rectè.ff.de lib.& poſthu.l.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Treb.& iua quodãmodo pro teſtatione reſeruaſſe.l.Neſennius, & ibi no.ff.de neg.geſt.l.ſi debitor.§.1.ff.quib.mo.pi. uel hyp. ſol.& ſic uerba ipſius Bar.clara ſunt his caſib. & indubitatã nec pñt negari.l.ille aut ille.§.cum in uerbis.l.non aliter.ff.de leg.3.l.continuus. §.cũ ita.ff.de uerb.oblig.

Verum difficultas exoritur, ſi ſim; liciter conſentiant,& dicant notario,ſumus contẽti, q́d tale inſtr̃m exemplifices, an hoc facto exemplum
24 hmõi ſit,ut fidem faciat,†abſq; eo q́d originale producatur,tacitè ſentientes,q́d ueritatẽ contineat,& perinde ac ſi expreſsè,& in ſpecie id dixiſſent,& breuiter hoc quoq; ca u dicendũ uidereĩ q́d non,ut Inno.ſenſit in c.fi.de fi.inſtr. per Bar. ẽt relatus. In primis quia regulam habemus, exẽplo credendũ non eſſe,ut ſupra,& in l.2.ff.de fi. inſtr. à qua recedere non debemus.l.ab ea parte. ff.de prob.Bart.in l.2.col.2. ff.ſi quis in ius uoc. non ier. Demum quia forte conſentiunt partes exemplari,non ut fidem ei tribuant,ſed ut uideant potius quid agendum ſit, tenorem inſtrumẽti conſiderantes.l.fi.C.de fide inſtrum.& quia denique præiudicare partibus non debet,ut fidem faciat cõtra ipſas,ex quo non eſt actus,qui de neceſsitate approbationem inferat,ut pulchrè per Aret.hic,qui etiam ita tenuit,& eſt argum. in l. pro hærede.in prin.ff.de acq.hær.& in l.Titium & Mæuium.in §.pen.& ibi Bar.ff.de admini.tut. aliàs adde tu & ultra omnes uiderentur elegiſſe uiam (q́d aiunt uulgo) ad impugnanda ſua iudicia,non dicendum.l.3.ff.de mil.teſt.& præcipuè ultimo loco,quia actus noſtri uoluntarii,nõ extenduntur niſi quatenus de neceſsitate inferũt.l. fi.C.ne uxor pro mar.ita ut conſenſus hoc caſu, ſm̃ ipſius exempli naturam intelligatur, quæ eſt ut neq; probet, neq; fidem faciat,niſi originale producatur,& hoc ut Soci.& alii teſtantur,uide
* tur communis * opinio.

Imò verò i d.c.fi.tenuit contrarium, q́d imo probet & fidem faciat,& in hoc dubio foret uerius,quia (inductionem enim l.ſi quis ex argentariis.§.prætor ait.ff.de eden. omittimus conſultò,licet plurimũ laboret in ea Deci. quia re uera (ut proximè dictũ eſt) non facit ad ꝓpoſitũ, & loquiĩ in exẽplo rõnum ab ipſomet argẽtario ſumptũ q́d ea rõe maximè fidẽ facit, non q a partiũ conſenſu, ut hic ſumptum fuerit)ſi exẽplum regulariter probat contra producentẽ. l.in fraudem.§.neque.ff.de iure fiſ.probat pariter contra illum,cuius conſenſu exemplatum eſt,qm̃ diuerſitatis rõ aſsignari non põt,uulg.l.à Titio. ff.de uer.obl. Et quia certum eſt,cũ exemplatio abſq; cauſa fieri non ſoleat,ut no.in d.c.fin.ſi conſentiant hoc fieri, quod ipſum exemplum approbare uidentur,non ut tanquam exemplũ ualeat, quemadmodũ dicebatur ſ. ſed ut melius ualere

poteſt,& fidem faciat.l.1.§.ſi quis ita.ff.de uerb. obl.l.quotiens.ff.de reb.dub. Conſiderãtes quo que & ultra alios,hoc caſu idem operari tacitũ, quod expreſſum,ex quo de actus ualiditate agi tur:ſi enim fidem non faceret utiq; non ualeret, & originalis productio eſſet neceſſaria,ut ſupr. ſed ſi expreſsè dictum fuiſſet,eidem fidem adhibendam fore,uel originale uerum eſſe,utiq; ualeret,& fidem faceret,quod Bar.non negat,ergo & quando exemplari conſenſerunt hoc idem tacitè innuentes. & ad propoſitum eſt arg. in l.cũ quid.ff.ſi cer.pet.& in l.ſi quis legatum.ff.ad legem Cor.de fal.& in l.ſi quis aliquid. in §.teſtamentum.ff.de pœn.declarat Bal. egregiè in l.eleganter.in §.ſi quis poſt.col.4.ad fi. ff.de condic. indeb.& pro rei ueritate ex his hæc pars tenenda eſt.

Nec obſt.contraria:non primum,quia antecedens uerum eſt,conſequens falſum,propter conſenſum,ut aliquid etiam operari uideatur, unde bene dicitur quod ineptum eſt regulam non fallere,ut in Auth.ut ſi.prohib.mat.deb.in princi. quodq; data inſtantia corruit. c.ſicut urgeri.1. q.1.§.pauonum.Inſti.de re.di. Bart.in l.quãuis. C.de pigno.& quod denique exceptionem patitur non genus,ut ſentit Abb. in c.uenerabilem. colum.3.de elect.

Ad ſecundum dicam id non eſſe præſumendum,cum potuerint proteſtatione ius ſibi reſeruare,& prætermiſerint,ut in ſimili per Bart.in l. cum filius.in §.ſi.ff.de uerb.oblig.l.1. §.quemadmodum.§.Iulianus.ff.de lib.agn.l.ſi debitor.§.1. alleg.etiam ſupra.ff.quib.mo.pi.uel hyp.ſol.

Ad tertium uerò quod imò infert neceſſariò approbationem,ex quo conſenſum eſt,ut exemplaretur,& conſequenter debet cõſentienti præiudicare.l.ad legatum.l.ad rem mobilẽ.ff.de ꝓcu.l.illud.ff.de acq.hær.cum ſim.

Nec officit reg.generalis l.3.ff.de mil.teſt.qa ut dicebam in 2.limit.non ſemper eſt uera.& dato quod ſit,procedit in dubio,& in caſu ſuo,nõ hic,ex quo poteſt partibus imputari, qđ exẽplari conſenſerint,exemplum quodammodo (ut diximus) approbantes, & minus qđ habetur in l. fi.C.ne ux.pro ma. quia ſimili modo dicã ex his inferri neceſſariò taliter, ut extendi debeant.cogita tamen & à communi aliàs non recede.

Quintò dubitatur,ſi exemplum non probat, nunquid faciat ſaltem qualemqualem præſum-
25 ptionem,† Bar.hic,num.9.ad fi.dicit quod ſic, quodq; utilis eſt ad multa,& potiſsimũ per glo. in l.2.ff.de fide inſtr. adde tu aliam in l.in fraudem.in § neque.ff.de iu.fiſ.

Tamen contrarium tenuit Bal.in l.in bonæ fidei.col.3.C.de reb.cred.motus quia exemplum eſt quodammodo teſtimonium de auditu auditus, ut not.in l.3.C.de diuer.reſcrip.uerum teſtis de auditu auditus,nihil probat, quia neſcit ueritatem facti, ergo nec exemplum, cum quo tranſit etiam Alexand.hic,ſubiiciens tamen glo. dictum ſaluari poſſe in duobus caſibus, ut per eum,quorum unum tamen infra referemus.

Adde tu interim contra glo. tex.noſtrum etiã facere,ibi,nulla ex hac memoria fiat exactio. Conſiderando idẽ in inſtrumento faciente mentionem alterius dici debere, quod in exemplo. & text.in d.l.2.ff.de fid.inſtrum.ubi calumnioſa ſcriptura, id eſt exemplum (ut ibi per Bald. in princ.) in iudicio uim obtinere non poteſt. Deci.à gloſſ.non diſcedit, & ad argum.reſpondet, quod licet teſtis de auditu auditus non probet, præſumptionem tamen facit & bene,poſt Gem. conſi.57.& 187.dic tu quod fuit opinio Archidiac.in c.uidetur,22.q.5.& Rom.in l.ſi uerò. in §.de uiro,in ult.col.ff.ſol.ma.& aliorũ,ut p Iaſ. latè in l.admonendi.in rep.col.61. ff.de iureiu.à quo uerifimiliter hauſit omnia, licet ſubticeat.

Sed dico ego aliter,quod nec ſecus ſenſit Bal. in d.l.in bonæfidei,locutus de ſemiplena probatione,& non de præſumptione,ſtãtq; ſimul iſta, qđ ſemiplenam probationem non faciat,& tñ faciat qualemqualem præſumptionem.

Nec obſ.tex.noſter ad idem, quia dicta uerba innuũt bene,quod exactio nulla fieri poſsit, ſed non qđ præſumptionem non inducat aliqualẽ, ergo & exemplum pariter, uulg.l.ſi quis ſeruo. C.de furt.& eodem modo reſpondeo ad text. in d.l.2.qđ uim non obtinet quo ad plenam probationem,ſed quo ad qualemqualem præſumptionem ſic. & eſt utilitas q̃q̃ Bart. non dicat, qđ tñ habetur in d.l.admonendi, non ut deferatur iuramentum in ſupplementum probationis, quia tũc fateri uideremur ex eo ſemiplenè ꝓbari ſm oẽs falſum.l.3.§.1.ff.de min.l.fi. ff.qđ met.cau. & utrobiq; no.ſed ut aliquã obtineat is, pro quo
25 eſt præſumptio,ſi probationes † forent hinc inde pares.l.ſi duo patroni, & ibi gl. communiter approbata,ff.de iureiur.adde ſimile etiam, quia res inter alios acta tertio non præiudicat. l. 1. & toto tit.C.res int.ali.ac.l.ſæpe.ff.de re iud. & tamen qualemqualem præſumptionem facit, dictumq; eſt etiam in l.2.ſup. eo.& intellige uerũ quo ad effectũ ꝑdictum,licet Dec.contrariũ ſentiat & male,quod poſsit tunc deferri iuramentũ in ſupplementum probationis.conſi 42. colum. pen.uol.1. Niſi ſaluando dicamus qđ dicto caſu alia concurrebant,ut per eum ibidem.& ad propoſitum plenè per Iaſ.atq; alios in d.l.ſi duo patroni.& eſt arg.in l.4.in §.addictis. ad fi. ff.de fideicom.lib.qđ leuis occaſiò q̃nq̃ẽ eſt magni ponderis,p quem tex.ita ẽt dixit Bal.in c.p tuas in prin.de prob.& ſi aliam utilitatẽ ſcire deſideras,dic qđ onus probandi ẽt in aduerſariũ trãſferat.l.diuus.l.ſiue poſsidetis,& ibi Bal.in prin. C.de proba.dixi ego in d.l.admonendi. nu.210. Ro.ſing.341. Quodq; ult.loco excuſat à dolo, ſi per errorẽ iuris producens putaret exẽplũ ꝓbare,ex quo quælibet cã ẽt iniuſta,hoc idẽ operatur.

ratur.l.plagii ubi glo.magiſtra C.ad legem Faui.de plagia.Quod tamen dicit Dec.non ſubſiſtere,ex quo etiam quod exemplum præſum tionem non faceret,excuſaret tamen us conſuetudo nulla.c.uenerabilis,& ibi glo. de elect.

Et malè quoniam loquitur in conſuetudine praua & iniqua,ut ibi per Abb. quæ licet nomē conſuetudinis habere non mereatur, eſt nihilominus conſuetudo.l.proſpexit.ff.qui & à quib. l.2.§.1.ff.quemadm.teſt.ape.& ita eam intelligit etiam Gramma.in pulchro caſu, an dicere, al diſpetto di Dio,prout eſt cōſuetudo in īfęlici patria hominum ſic loquentium, ſit blaſfemia, & an excuſet à pœna,qđ uidetur tenuiſſe Bal. cōſi. 476.uol.3.deciſio 50.per totum.ſed tamen pro opi. Decii ſiguanter per dictam glo. qđ imo etiā conſuetudo nulla,tribuat iuſtam ignorātiæ cauſam & excuſet à pœna,& ſic exemplū hic (ut dicebatur) à dolo, ēt quod qualemqualē præſumptionem haud faceret, tenuit in ſpecie Are.cōſi. 154.co.2.ideo cogita,& de materia aliàs uo.plenè in l.1 .in §.fi.ff.ſi quis ius dic.non obtemp. & in l.1 .ff.quod quiſque iu. & in l.ſi quis id quod. ff.de iuriſd.omn.iud.

Sextò dubitatur,ſi ab eo contra quem produ-
27 citur nihil dicatur,ſed taceat,† an probet.Fulg. in ſpecie in l.procurator.ſupra eo. tenuit quod ſic,quem nos etiam in ſecunda ratione dubitandi retulimus,& benè. licet Peruſini quidam (ut Soci.refert) tenuerint cōtrarium,motl,qa.regula eſt,qđ fidem non facit,ut proximè quoq; dicebam.l.2.ff.de fide inſt. & quia tex.noſter ait formaliter,nulla exactio celebretur, inducendo ut ſupra,qm̄ non loquitur ſm̄ uerum intellectū in exemplo,ſed in inſtrumento faciente mētionem alterius. & quia deniq; iudex ex officio ueritatē inueſtigare poteſt.l.ubicunq;.ff.de inter.act.l.2. ſupra eo.& ibi diximus.tradit Ang. in Auth. de tabellio.in prin.& ad propoſitum teſtem minus idoneum repellere.c.intimauit,& ibi Inn.de teſti.ergo & exemplum reiicere, quia de teſte ad exemplum,& ècōtra,optimè arguitur,l.in exercendis.C.de fid.inſtr.firmat Bal. adhuc etiam citatus proximè in l.3.C.de diuer.reſcr.Deci.fundere diſtinctionis uititur opiniones concordare,ut per eum,nec diſplicet.ſed conſidera nos ꝑ abſoluto habere debere, qđ iudex exemplū reiicere potuerit,& qđ inde poſtea dubitatio inſurgat,cum hoc ipſum non fecerit,an probet. & ſine dubio opin.Ful,tenemus affirmatiuam, q̃ uirtualiter nec ipſe Dec.negat,non aliter tñ arg. reſpondendo,fortè quia leuia ſunt.

Ad primum tamen di.i breuiter poteſt,quod uera ſit regula ſi obiiciatur à parte,eidem nō eſſe credendū, aliàs probat.imò qđ qñ ſupplet ēt iudex, partis perſonā aſſumit.l.de pupillo.§.meminiſſe,ubi gl.ff.de no.ope.nun.l.properādum. § ſinaūt.C.de iud.Bal.ī terminis,in l.cū mulier. col.7.ff.ſol.ma.nonnihil Bar.in l.3.in §.idē ſcribit.ff.de pec.col.3.& in l.ait ꝑtor.in §.hæc uerba.ff.ne uis fi.ei.& pro iſta reſponſione eſt argu. in l.q̄uis.ff.de in ius uoc.& in l.1.ad fi.C.de lib. ꝑte.& eodem modo ad ſcđm,quamuis ſit uerbū nulla uniuerſaliter negatiuum. l.ſi is qui ducenta.§.utrum.ff.de reb.dub.quia non ſemꝑ uniuerſaliter negat.l.ſi ſtipulatus.ff.de fideiuſſ. l.ſi mihi Mæuia.ad fi.ff.de le.3. Vltimum ex prædictis ſublatum eſt,quia non negatur:imò qđ propriū eius eſt ueritatē inueſtigare. d.l.1. ſed finge non aliter inueſtigaſſe in his terminis,tacuit ipſe, neque pars oppoſuit,abſq; dubitatione ꝓbabit, & ex eo ꝓducens obtinebit. Qđ & pōt in ſimili ꝓbari, quia cumulatio (ut diximus in l.edita. ibiq; not. oēs ſupra eo.) rōne ordinis impeditur,& tñ ſi non opponatur iudicium procedit; & ſnīa ualet.l.1.infra de app.l 2.cōi diu,ad idem miles, ꝓcurator eſſe non pōt.l.filiusfamilias.§.ueterani. ff.de procu.& tñ ſi hoc ipſum ſibi nō obiiciatur, poteſt.l.ita demum.ſupra eo.de procu.& in pal. §.ueterani.not. Nec clericus fideiubere.c.1.de fideiuſſ.c.te quidem.11.q.1. & nihilominus ſi fideiuſſerit,& nihil fuerit dictū,ualebit fideiuſsio c.peruenit.c.conſtitutū.de fideiuſſ. pluraq; alia huiuſmodi ſunt, qđ reus criminis aliū defendat hoc caſu,qđ ꝓceſſus ab excōicato factus ualeat, & qđ deniq; probatio fiat, ēt contra ꝑſumptionē iuris & de iure, non regularia tñ.l.reum criminis.C.de procu.c.1.de reſcr.in 6.c.is qui fidem. ubi But.col.2.de ſponſ.non aliter referēda. Multas alias limitationes etiam ponunt hic ſcrib.ſed quia iſtę ꝓcipuæ ſunt,inq; cæteris Bart.theorica plana & facilis,nec non materia principalis huius auth.expedita ſupra ſatietati occurremus,& ne quoq; uobis ut uerboſi cātū patroni ſtomachū moueamus.l.ampliorem.§.i refutatoriis. C. de ap.l.1.ff.de ori.iu.l.ex ea.ff.de poſtu. finem facio.die 16.Ianuarii 1551.Patauii. Laus Deo.

S V M M A R I V M.

1 *Experientia non admittit probationē in contrariū.*
2 *Irnerius ex commißione Federici Imperat. inſeruit authenticas in libro Codicis.*
3 *Authentica,ſi quis in aliquo, an ſit ſuperflua.*
4 *Exemplum an probet, & an inſtrumentum de alio mentionem faciens. & nu. 22.23.*
5 *Authen.ſi quis in aliquo,quomodo ſe habeat ad legem Codicis.*
6 *Conuentio partiū, ut ſcripturæ priuata credatur, non ualet.*
7 *Inſtrumentū quoddā eſt publicū,quoddam priuatū, ſed publicum diuerſis nominibus appellatur.*
8 *Inſtrumentum quot modis ſuſpectum reddatur.*
9 *Exemplum quid ſit, & quid exemplar.*
10 *Inſtrumentum de alio mentionem faciens fidem facit inter eaſdem perſonas, & quando.*
11 *Inſtrumentum abſq; uitio uiſibili fidem facit.*
12 *Priuilegia eccleſiæ à Papa confirmata abſque exhibitione ualent.*

13 *Scripturæ dicenti ſolemnitatem interueniſſe creditur, & quando.*
14 *Laudum mentionem inſtrumenti uenditionis faciens probat ratione antiquitatis.*
15 *Inſtrumentum de alio mentionem faciens, quare relatum non probet.*
16 *Notario non creditur, niſi de geſtis tempore confecti inſtrumenti.*
17 *Relatum eſt in referente, ſi exhibeatur, aliás fidem non facit.*
18 *Exactio debiti an fiat prateſtu relati, uel referentis, quando inſtrumentum, ſe ad aliud refert.*
19 *Ex præpoſitio quando exponatur propter.*
20 *Inſtrumentum producens ad ſuam intentionem fundandam, non ſe abſtringit, quia aliis modis id facere poßit.*
21 *Exactio fit ex inſtrumentis debitum probantibus.*
22 *Venditio rei eccleſiæ, cum aſſertione licentiæ epiſcopi, an probet licentiam.*
23 *Exemplum nec in iudicio probat, nec extra, etiam quòd fiſcus agat.*
24 *Exemplum cum ad aliud relationem habeat, id, ut exemplatum deficiat, exhiberi debet.*
25 *Exemplum exempli non probat.*
26 *Exemplum à pluribus notarijs aſſerentibus ſe uidiſſe originale, an probet.*
27 *Exemplum auctoritate iudicis ſumptum probat.*
28 *Exemplis in ſumendis partis citatio requiritur, ſed quando proclama ſufficiat.*
29 *Statutum quod inſtrumentum manu notarij de contractu rogati habeat executionem paratam, an uendicet ſibi locum in exemplato iudicis auctoritate.*
30 *Exemplum ad conuincendum eum, qui produxit probat.*
31 *Intellectus ad l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fiſ.*
32 *Intellectus ad l. cum precum. C. de lib. cau.*
33 *Lex ubi reſiſtit actui, quód nõ ualet, ut agitur, nec ualet, ut ualere poteſt.*
34 *Exemplũ manu eius, qui ſcripſit originale probat.*
35 *Intellectus ad §. ſi quis. l. 1. ff. de bo. poſſ. ſec. tab.*
35 *Exemplum ex partium conſenſu extraiudicialiter exemplatum probat, & quando.*
37 *Exemplum ex partium conſenſu tantum exemplatum abſque approbatione, an probet.*
38 *Exemplum eo caſu, quo non probat, an faciat qualemqualem præſumptionem.*
39 *Exemplum ſi nil opponitur ab aduerſario, an fidem faciat.*

¶ In auth. ut ſpon. lar. §. & hoc inſuper.

Lectura 2.

SI quis in aliquo.] hæc auth. quæ ab Irnerio ex corpore authenticorum excerpta eſt, & præcipuè ex §. & hoc inſuper, ut ſpon. lar. quemadmodum in ſuperſcriptione apparet, ubi ſunt uerba formalia, quæ hic etiam leguntur, continet materiam utilem, & quotidianam in utroque foro, atque maximè practi
1 cabilem, ut Alber. teſtatur, † & experientia docet, magiſtra rerum efficax, quæ non admittit rationem in contrarium. cap. quam ſit, de elect. in ſexto. ideo attendatis oportet, quia non parum frugis ex ea eſtis conſecuturi. Verum eſt, quod iſte Irnerius, quem miris effert laudibus Odofred. in l. ius ciuile. in princip. ff. de iuſtit. & iure. & dicit quod fuit primus gloſſator, ex commiſſione Federic. Imperatoris, unà cum aliis Doct. Bononiæ in eccleſia Sancti Petri, authẽticas in-
2 ſeruit in hoc libro Codicis † (ut refert idem Odofred. in authen. caſſa. column. prima. C. de ſacroſanct. eccleſ. & Bald. in prælud. feud. colum. tertia. & Dec. in authen. prætotea, in princip. C. unde vir & uxor.) excerptas (ut dixi) ex lib. Authenticorum, non quod aliter haberet poteſtatem legis condendæ, ſecundum Alexand. in l. 2. in §. quod ſi in patris. colum. 2. ff. ſolu. matrimo. not. in l. 1. ff. ſi certum petatur, & in auth. ex cauſa. C. de liber. præter. idem Dec. in loco præalle. quodque auctoritatem habent, & ſunt allegabiles, ſed nõ, ſi quidquam à ſe additum inueniatur in illis, ut no. in d. locis, & in auth. multomagis. C. de ſacroſan. eccl. & in c. de quarta, ubi Pari. ad fi. de præſcrip. & ut in ſimili dicimus, de lib. Decretorum, à Gratiano Monacho S. Felicis Bononiæ compoſito, qui licet authenticus ſit, quo ad dicta ſanctorum patrum, in eo contenta, quo ad dicta ipſius tamen eadem ratione ſecus, ut in c. 2. & ibi in ſpecie Io. And. in fi. de reſcr.
3 Sed mirum uidetur, † quod in corpore, unde iſta ſumitur, id eſt in præalleg. §. & hoc inſuper. ita lege cautum fuerit, & eademmet ſimul in hoc libro inſerta, ut ſupra, cum iſtud iam deciſum in ueteribus legibus inueniretur, ſicuti utrobique dicitur, præſertim (ut hic per gloſſ. & ibi) in l. ſi quæ ſunt cautiones. ff. famil. erc. & in l. 2. ff. de fi. inſtr. & in l. fi. ff. quemadmo. teſta. ap. imò & in l. procurator. ſupra eo. & malè, ex quo reſecatis ſuperfluis potius ipſemet Imperator teſtatur ſe uelle procedere, in §. quibus. C. de no. Cod. fa. & quod nullum ſimile, uel cõtrarium reperietur in hoc uol. in l. 1. & 2. C. de ueter. iur. enu. & quia ſuperfluitas uitãda eſt etiam reſpectu unius ſyllabe. l. 1. ff. qđ me. cau. & alibi dicit Bal. qđ de ſuperfluis non curat lex, nec eius rõ. in l. 1. ff. de lib. & poſthum. & probatur in l. uerba. C. de don. & in l. fi. C. qui admi.

Sol. ſuperfluitas dici non poteſt, quoniam iure nouo hoc diſpoſitũ eſt, ut ueteribus legibus, de quib. ſupra, nonnihil adderetur. ita in l. 1. & ibi Bar. ĩ pri. ff. ꝓ ſuo. & eſt arg. in d. l. ius ciuile.

Vel & ſecundò, quamuis hoc idem in legibus ueteribus contineretur, quod non tamen ita clarè continebatur, ut hic, & ſentit idem Odofred. hic, licet Curt. ſibi aſcribat, & facit textus in l. finali, in fi. ibi, quod etiam anterioribus legibus, & conſtitutionibus incognitũ non eſt

licet

licet à nobis clarius ſit introductum. infra de pa
ctis,& in l.uerbo uictus. ff.de uerbo.ſignifica.&
in c.omnino.31.diſt.aut & tertiò, quod repeti-
ta lectio probatur.l.1.§.ſupradictis. C. de iuſti.
Cod.confir.Vel & quartò,quod non nocet, qđ
bis dicitur (ut inquit Plato) ſi bene dicatur. Vel
& ultimò,quod diuerſis reſpectibus,ſuis deſer-
uiant titulis, ut reſpondet Felin.in procem.Rex
pacificus,in fi.aliquid Odof. in l.ſi quis in con-
ſcribendo.C.de pact. Alberic.in l.1.colum.2.in
procem.ff.orum.Butr.in cap.ſignificantibus. in
princ.de lib.ob.

Ea de re ceſſet admiratio, ſed prima & ſecun
da ſolidiores, quoniã lex Codicis uetus, eſt ſub
hoc eodem tit.hic, uel dic quod prima tantum
tenenda ſit,ut ſtatim ſubiiciemus.

Priuſquàm igitur ad ipſius materiæ tractatio
nem ueniamus aliqua præmittenda ſunt, & pri-
4 mo,†quod hic duo tractantur, unum an exem-
plum probet, & de hoc etiam in l.Codicis, hoc
eſt in d.l.procurator.ſupra eo.

Alterũ uerò quid in inſtrumento de alio mẽ
tionem faciente,ut hic per Bar.& pro rei ueritа-
te non poteſt aliter dici,niſi quod iſta auth. ad
5 d.l.Codicis ueterem ueniat addendo,†quia hoc
ſecundo caſu loquitur, & non de exemplo, ut
uult glo.Odofr.& Gul.de Cun.& malè, ut hic p
Iaſ.in princ.

Verum difficultatem mouet Dec. Sen. quia
ſi ſic eſſet, debuiſſet ius nouum hic addere ca
ſum magis dubitabilem,ſed minus dubium eſt,
an inſtrumentum de alio mentionem faciens p
bet,quàm exemplum, ergo.

Sol.ſatis eſt,quod materia ſit diuerſa,ut idem
Bart.dicebat,quanquam minus dubitationis ſit
uno caſu quàm alio.

Sed adhuc ſecundum eundem Dec.longè ma
gis urget,quia nõ uidetur poſſe dici rurſum qđ
auth. iſta ueniat addendo ad legem Codicis,ex
quo in fi.inquit idipſum inueniri & in legib. ue
terib.Sol.in legib.ueterib.inuenitur, quod ori-
ginalia exhibeantur, ſed non iſtud in ſpecie, an
inſtrm̃ de alio mentionem faciens probet.

Et ſi diceremus legem ueterem loqui de exẽ-
plo priuato, hic aũt de documento, qđ publicũ
eſt,ceſſabit oĩs difficultas,uerumq; erit omnino
dicere,ut ſuprà,à lege noua ueteri hoc additum
fuiſſe,qđ & maius dubium habebat. & ſi replica
retur (ut idem Dec.Sen.ſentit) qđ hoc eſſet ni-
mis reſtringere d. legẽ ueterem gñaliter loquen
tem,rñdebit uerum non eſſe, ex quo hoc ipſum
uerba innuunt, ibi procurator priuatæ rõnis, à
quib.non eſt regulariter recedendũ, uulg.l.non
aliter.l.ille aut ille.§.cũ in uerbis.ff.de leg.3. &
ita q̃q; aliter dicat idem Dec. qđ confirmat legẽ
ueterem:alii ut Rim.qđ declarat inferendo:Cur.
uerò quod ponat ſimile. tranſeo ego non diſce-
dendo ab opi.Bart.
6 Scdò præmittẽdum eſt, † quoddã eſſe inſtrm

priuatum, qđ fidem non facit.l.inſtrũ. C.de pb.
c.2.de fide inſt.ibi,non uĩ alicuius firmitatis ro
bur obtinere,niſi ſit aliquo adminiculo robora
tum.l.rationes.l.exemplo.C.eo.imò qđ nec ua-
let conuentio partium,ut credatur priuatæ ſcri-
pturæ,quia per hoc quis inuitaret̃ ad deliquen
dum, & malè.l.conuenire.ff.de pac.do.Bar.in l.
fi.nu.3.ff.de præto.ſtipu. Ripa in l.admonendi.
7 nu.97.ff.de iureiu.Quoddam† publicum, qđ di
uerſis nominibus appellatur,originale,exẽplar,
documentum,munimentũ, authenticum, & pro
thocollum,ut in l.2.ff.de fi.inſtr. & illud regula
riter probat,ex quo uerum præſumitur,& ſolẽ-
ne, inquit Bal.in c.1.in §.ſi inſtrm̃,de not.feu. in
8 uſib.†niſi ſuſpectũ reddatur, qđ cõtingit altero
de tribus modis,primò ſi raſum ſit,abolitum, &
cancellatum.l.fi.C.de edic.di.Adr.tol.Scđò ſi p
ducens,ſit perſona uilis, ſolita falſa producere.
l.ſi quis ex argentariis.§.cogentur.ff.de edend.
Tertiò ſi notarius ſit talis,vt ei fides adhiberi nõ
poſsit.l.ſi aliquis.C.de ſuſcepto. lib.10. Bart.in
d.§.cogentur.col.1.Bal.conſi.444.in prin. uo.1.
Vel & fuſius dic,quod in dubio probet, niſi obii
ciatur exceptio falſi,uel ſimulationis, uel nõ nu
me.pec.uel erroris,uel ſine cauſa,quia tunc non
probabit,ſed ad probandum admittetur potius
opponens,ut pulchrè per eundem Bal. poſt Iac.
But.in l.cum de indebito.in lect.antiqua.col.2.
de prob.& idem ſi de alio inſtr̃o mentionem fa-
ciat,uel ſi ſit exemplũ,quia tunc originale exhi
beri debebit,& iſta eſt materia noſtra, ut dictũ
& eſt ſupra,& ut hic per Alb.in fi.Paul.Caſtr.&
Iaſ.in princip.

Tertiò & ultimò præmittendum eſt,qm̃ exẽ-
pli ſit mentio in materia hic, & in l.ueteri, ut ſ.
9 qđ exemplum nihil aliud eſt † q̃ ſcriptura exem
plata, quod etiam index ſumptum, & memoria
appellatur,ut in d.l.2.ff.de fide inſtru.exemplar
uerò (ut adhuc dictum eſt ſupra) nil aliud quã
ſcriptura principalis,iuxta illud de quo per eun
dem Alber.hic,col.pen.

Exemplar genus eſt,exemplum qđ trahis in-
de,declarat glo.in l.1.in §.ſi quis.ff.de bo.po.ſe.
tab.& Bar.in l.Sempronius.ff.de leg.2.ſignanter
per no.hic,& in l.cenſus.ff.de prob.& in p̃all.
cap.2.de fid.inſtrumen.clarius Spec.in titulo de
inſtrumen.edi.in §.poſtquam.in princip.& legi-
tur in ſimili Exo. 17.ibi, fac omnia ſecundum e-
xemplar,quod tibi monſtratum eſt, & ad Hebr.
9.ibi,hæc omnia exemplaria ſunt cœleſtium. e-
xemplata tamen,& non exemplaria dici debent,
ut per Bar.in l.ex facto.col.2. ff.de uulg.& pup.
ſubſt. Vnde ſubſtitutio hinc exemplaris dicitur,
in l.humanitatis.C.de impub. & non exemplata,
ut ſubiicit Barto.in d.l.ex facto.numero 4. quia
aliud eſt quod una ſcriptura ab alia exempletur
ut hic, & una res fiat ad exemplum alterius, ut
ibi,& in lege, in teſtamento magna.ff.de condi-
tion. & demonſtrationibus, tamen exemplaria

(quod nota) dicit text. in c.1.de fid.inſtrumen.

Et ad propoſitum ſcias, quod inter cætera, q. obiiciuntur inſtrumento, & ultra ſupradicta, iſtud potiſsimum uidetur, quod non eſt authenticum, ſed exemplum, ut infrà, & declarat Ioan. Mona.in defen.iur.de legi.excep.col.2.

Dubitandi rationē faciebat (ſummario enim & diuiſione plana eſt litera, ut in ea) quia alte-
10 rius inſtrumenti fit † mentio in l.optimam. C. de contrahen.& commit.ſtip.& tamen fidem facit, nec eſt neceſſaria relati exhibitio.

Soluit Bart.hic, nume.11.illud uerum eſſe inter eaſdem perſonas, inter quas inſtrumentum factum erat, non inter alias, ut hic, & rationem aſſignat Alex.in l.cum aliquis.colum.2.C.de iure delib.quia res inter alios acta tertio non nocet, nec prodeſt.l.1.& toto tit.C.res int.ali.ac. l.ſæpe.ff.de re iud.& ita tranſit etiam Alb.hic, ad fi. & la.& Ioan.in c.cum in iure peritus. colum. 2.de offi.deleg.& eſt ſol.ueriſsima, quamuis ibi non dicatur, quod in inſtrumento alterius inſtrumenti fiat mentio, ſed tantum quod præſumitur uerum, quod dicitur de perſonis in eo nominatis, quæ fuerunt præſentes, & pro iſta ſol. dato quod iſtud ibi dicatur, facit in ſimili text. in l.1.eod.tit.& lib. & in l.ſicuti. in §.ſed ſi quæratur, ubi Flor.in princ.ff.ſi ſeru.uen.& in c.cũmq; de teſti.latè Dec.infra, nu.34.

11 Secundò dubitandi † rationem faciebat, quia ſi inſtrumentum à notario factum eſt, nec (ut dicebam in euidentialibus) uiſibile aliquod uitiũ appareat, non eſt ratio cur fidem non faciat.l.cũ precibus, præalleg.C.de proba. & ſignanter ita arguit Bar.in l.1.nu.4.C.de iura.calum.& Bald. in l.fi.in fi.ff.de fide inſtrumē. & in l.Imperator. colum.1.ff.de ſta.hom.qui alibi etiam inquit, qđ quale eſt in forma, tale eſt in materia, quodque uerbis ipſius ſtandum eſt omnimodo, conſ.156. in princ.uolum.1.

Cui difficultati reſpōderi etiam poteſt, quod regulariter procedat, ubi alterius mentio facta non eſt, & ſic lex uetus ex iſta noua declarabitur ſiue limitabitur, ut plerunque noua per ueterē, & ut per glo.in auth.offeratur. C.de lit.conteſt. & in l.ſciendum.ff.qui ſatiſda. cog. quia ſi facta fuerit mentio ſecus, nec eidem fides adhibebitur niſi relatum producatur. imò quod nec iudici crederetur, ſi diceret aliquid factum fuiſſe, nec appareret, puta litis conteſt.citationem, & ſimilia.c.quoniam contra.de prob.l.de in arbitris.§. 1.C.de arb.idem Bart.hic, in fin.ergo multominus notario, uel ſaltem pari ratione. maximè qa & ipſe etiam iudex eſt, & iuriſdictionem habet poteſtatia, licet nō actu, & uocatur chartularius, ut no.in l.1.in princ. ff.de iudi. & in l.rem non nouam.C.eo.& in l.fi. C.ubi, & apud quem. uel reſponderi etiam poteſt quod obiectum procedat, ſi nihil à parte dicatur, aliàs ſecus, argum.in l.ita demum.C.de anna.except.Barto.in l.edita, colum.3. ſupra eod. & quod relatum hoc caſu produci debeat ſi opponatur, nec aliter referēs fidem faciat regulariter, declarat Bal.in d.l.optimam, ſignanter per iſtum tex.colum.1.C.de contrahen.& commit. ſtip.

12 Tertia dubitandi ratio † eſſe potuit, quia ſi Papa priuilegia exemptionis eccleſiæ confirmauerit, ipſo iure confirmatio ualebit, etiamqđ priuilegia ipſa non exhibeantur, glo. eſt ſingularis in c.ſi Romanorum.19.diſtin. Imò quod perinde eſt, ac ſi totus tenor dictorum priuilegiorum fuiſſet inſertus in reſcripto confirmationis, ut no.in reg.cancell.38.in princ.

Sol.id eſt ſpeciale in principe, qui dicitur lex animata in terris.§.fin.in Auth.de conſu.& factũ principis, factum legis.l.Cæſar.ff.de public. ſed quando lex facit alterius legis mentionem, eidē ſtatur pariter, licet relata non appareat, ut per glo.in l.admonendi. quam ibi etiam no.doc. ff.de iureiur.tradit Bald.in l.1.C.de epiſc.& cle. Barb.in c.1.colum.26.de prob. ergo idē in principe cuius auctoritas ſuprema ſemper eſt loco cauſæ, ut inquit Bal.conſ.477.uolum.1.& ideo à ſimili licet ſententia de actis non præſumatur, niſi exhibeantur, ut per Innoc. in c.1.de confir. uti.uel inutil. Abb.in c.ca quæ.ad fi. de re iudic. etiam ſi in ea actorum mētio facta fuiſſet, ut not. in locis præalleg. in Papa tamen & Principe ſecus eſt, ut per Barto.in l.1.in §.cum urbem.ff.de offi.præf.urb.& licet Iaſ.hic, colum.ult.dubitauerit, ita tamen hic * communiter teneri atteſtatur Seyſſel.poſt Rom.in l.ſciendum.colum.7. ff.de uerb.oblig.

13 Quartò dubitandi † rationem faciebat text. in l.1.C.de fid.inſtru.& iur.haſ.fiſca.lib.10. ubi contrarium eius quod hic dicitur probari uidetur, quod ſcripturæ ſcilicet dicenti ſolemnitatē interueniſſe creditur, quodq; præſumitur id abſque eo quod probetur.

Soluit Bar.hic, nu.præalleg. & eſt potius declaratio ad dicta in prima ratione dubitandi, confertq; ad materiam l.optimam.C.de contrahen. & commit.ſtipul.ut hic per Iac.à S.Geor. col.2. quod id uerum eſt, ex quo fit mētio facti, quod poſsibile eſt interueniſſe tempore inſtrumenti, & bene.d.l.optimam, & no.in l.prædia. ff.de acquir.poſſ.ubi ſi maritus confiteatur, ſe aliqd recepiſſe, factum præſumitur, quod tunc temporis celebrari potuit, & in l.poſt dotem. ff.ſol.matrim.& in l.ſi ita ſtipulatus. in §.Griſogonus. ff. de uerb.oblig.

Dicerem ego aliter, quod ibi non habetur in terminis, quod inſtrumentum faciens mentionē alterius inſtrumenti probet ſeu fidem faciat, ſed quod ſolemnitas intrinſeca præſumatur, quod etiam eſt regulare.l.ſciendum, & ibi not. ff.eod. ideo non obſt. aliàs inſtrumentum relatũ quid extrinſecum eſt, nec præſumitur niſi probetur, ſiue exhibeatur ut hic.

Quintò

Quintò & ultimò dubitandi rationem facie-
14 bat, † quia aliàs si in laudo fiat mentio instrumenti uenditionis, aut transactionis, probat, proeoq; præſumitur, licet de relato non appareat. ita Pau.Caſt.conſi.139.col.1.uol.1.& ſic magis in terminis, quàm prima, & quarta ratio.

Sol. loquitur Pau. eiusque dictum uerum eſt, ratione multæ antiquitatis, argum. in l. non omnes. in §. à barbaris. ff. de re mili. & in l. ſi arbiter. ff. de prob. aliàs non erit uerum, ut hic, etiam ſi notarius atteſtetur, relatum uidiſſe & legiſſe nõ abolitum, nec cancellatum, & ut ibi latius per eũ per no. hic. Dec. infra, nu.4.& 33. poſt Ang. in l. ſi donatio. C. de don.

Ratio deciſionis eſt, quia in relato poſſent a-
15 liqua inueniri, quæ non eſſent in referente, † & daretur materia falſum fabricandi, & malè. l. cõuenire. ff. de pac. dot. glo. hic, & in l. 2. ff. de fide inſtrumen. licet in exemplo loquantur, & in ſimili per Bart. arguendo de parte ad totum in rub. ff. de no. ope. nunc. num.3. Vel & ſecundò, quia una ſcriptura hoc caſu, pars alterius eſſe cenſetur, & vna alteri continuata ex naturâ correlationis: quia de re omnimodo relata exhibenda eſt. l. inciuile, & ibi Bald. ff. de legi. declarat poſt eum Rimin. hic, column.1.& benè. Vel & tertiò, quia priora dant intellectum ſequentibus. l. regula. §. fin. ff. de iur. & fac. igno. ſed relatum eſt prius, ergo exhibendum. ita idem Bald. in præalleg. l. inciuile. in princip.

16 Vltimò quia non creditur notario, niſi de geſtis tempore confecti inſtrumenti, ut per Innoc. in c. cum in iure peritus. de offic. deleg. not. in c. quoniam contra. de prob. ſed tunc temporis relatum confectum non erat, ergo omnino exhibebitur, nec aliter pro referente præſumetur, & ut hic etiam per Bald. in exemplo tamen loquentem, ut ſupra: ſed ſunt rationes ad propoſitum q̃ negari non poſſunt, & ut fuſius dicemus ſtatim. de exemplo aliter non loquor, quia eſt materia legis præcedentis tractanda poſt hãc, & poſt gl. infra loco ſuo.

Nota igitur ex iſto tex. & primò, quod quannis dici communiter ſoleat, quod relatum eſt in
17 referente † cum omnibus qualitatibus eius, ut per Bart. in l.1. in §. fin. ff. ſi fa. fur. fe. di. & in l. ſi quis ſeruum. in §. fi. num.4. ff. de leg.2. probatur in l. aſſe toto. ff. de hære. inſti. & in l. ſi quis fundum. ff. de contrahen. emp. quodq; inſtrumentũ certum eſt, per relationem ad aliud. l. certum. ff. ſi cert. pet. Bald. conſi.99. ad fi. uol.1.

Et quod denique ea, quæ ſunt in termino ad quem fit relatio, intelliguntur ſpecificata in termino referente. l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re ind. But. conſi.2. in fi. & ad idem Pau. Caſt. conſ. 376. nume.2. uolum.1. quod ſi una diſpoſitio referatur ad aliam, intelligitur, & declaratur, ac limitatur ſecundum illam, ad quam refertur, non tamen fidem referenti adhibendam eſſe, niſi relatum exhibeatur, ut hic, & ratione uerſi fore oſtẽditur ex prædictis.

Adde hinc, quod ſi teſtator grauaret heredem ad dandum illud quod ſcriptum reliquit apud Guardianum fratrum Minorum in ſchedula, uel ipſum inſtitueret in omnibus, & per omnia, ut in ea, quod ualeret inſtitutio ſiue relictum, cedula tamen exhibita aliàs non. ita Bart. in l. ſi ita ſcripſero. nume.1. ff. de condi. & demonſt. Bald. in l. captatorias. colum.2. C. de mili. teſtam. & in d. l. aſſe toto. in fi. Iaſ. in l. ait prætor. in §. ſi iudex. colum.1. ff. de re iud. per illum tex. ubi paria ſunt, quod in ſententia exprimatur certa quantitas, uel appareat per relationem ad aliud certã quantitatem continens. Anch. conſi.242. in prin. pulchrè Bertran. conſi.307. nu.1. uol.2.

Secundò adde ſi primarum literarum mentio facta ſit in delegatione, quod iudex procedere non poterit, niſi exhibeantur. glo. eſt not. in c.1. de fid. inſtrum. quam Rimin. & Deci. etiam hic citant & benè, ſed mirum uidetur, quoniam Papa delegans eſt lex animata in terris. §. fi. in Authen. de conſue. & ubi lex facit mentionem alterius legis eidem creditur, licet de relata nõ conſtet, ut dicebam in figuratione caſus per gloſſ. in c. ſi Romanorum. 19. diſt. & no. in l. admonendi. ff. de iureiurand.

Sol. exhiberi debent, quoniã aliàs iudex ignoraret fundamentum ſuæ iuriſdictionis, quæ per literas ultimas ſibi non datur, & ſic proceſſus non ualeret. l. multum intereſt, & ibi Bart. ff. de condi. & demon. & hoc eſt etiam, quod dicebat Bald. in c. prudentiam. nu.3. de offi. deleg. quod incertus de ſua iuriſdictione eam exercere non poteſt. & quia regulare eſt ubicũque iuriſdictio competit ratione certæ qualitatis, quod procedere non poſsit, niſi prius ſibi de ipſa qualitate conſtet. l. hæc autem. in princi. ff. ex quibus cau. in poſſ. ea. Barb. in cap.1. col.25. de prob.

Tertiò adde quod nec teſtamentum probat, ſi inſtrumenti mentionem faciat, niſi exhibeatur ſecundum Bar. in l. cum quis, in §. codicillis. in princ. ff. de lega.3. per illum text. ubi ſi teſtator confiteatur debitum, hoc idem probationẽ non inducit, ſi de debito non appareat.

Verum aduertẽdum eſt, quia iſtud procedit, quo ad alios, non quo ad ipſum teſtatorem, uel eius heredem, imò quod nec probat, quo ad prędictos, niſi iuret, & rationem ibi aſsignat Bartomet nu.8. quia ſine iuramento non intendit probationem inducere, ſed diſponere, cum iuramento uerò ſic, quia perinde eſt ac ſi dixiſſet, uolo uerba iſta ualere omni meliori modo quo ualere poſſunt. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. ſecundo.

Quartò adde, quod neque libellus actoris admitteretur pariter, ſi inſtrumenti mentionem faceret niſi exhibeatur. ita Innoc. in c.1. ad fin. de proba. & Bald. in d. l. inciuile. in princ. ff. de legi.

quod

quod eget etiam declaratione, quoniam id non
eſt ex quo inſtrumenti faciat mentionem, ſed quia
eſt regulare, quod actor edat reo, non è contra,
ut diximus in l.1. ſupra eod. l. qui accuſare. l. fin.
eo. tit. ſupra & infra, & quia non poſſet reus, ni-
ſi exhiberetur plenè deliberare. l.1. ff. eo. & quia
etiam in libello ipſius mentionem faciendo eo
uti uelle uidetur, quo caſu etiam edi exhiberiq;
debet. l.1. §. edenda. ff. eo.

Quintò & ultimò, adde ſi delegatus citet ab-
ſentem; & in citatione mentionem faciat delega-
tionis Apoſtolicæ, quod exhiberi debebit. c. præte-
rea, de dila. Barb. in loco prælleg. imò quod in
citatione debet poni copia, aliàs citatus compa-
rere non teneretur. l.2. & ibi Bar. col.3. ff. ſi quis
in ius uoc. non ie.

Quod adhuc declarari debet uerum, ſi peta-
tur, aliàs exhiberi non debebit, & citatus tenebi
tur comparere. & ita in ſimili in mandato inquit
Alex. conſi. 146. in fi. uolum. 5. declarando not.
per Bal. in l.1. in prin. ff. de procur.

Sed exhibito inſtrumento, dubitatur cuius p
18 textu fiat exactio, † puta quia quantitatem con
tineat, an relati, an uerò referentis. & breuiter
concludit Dec. hic, quod fiet uirtute referentis,
non relati, motus per iſtum text. à ſenſu contra-
rio, quod arg. in iure fortiſsimum eſt. l.1. §. hu-
ius rei. ff. de offic. eius. ſed hic dicit, quod nulla
ex hac memoria, id eſt ex referente fiet exactio,
ſi relatum non exhibeatur, ergo ex eo fiet à con
trario, ſiue ex eo, ſi exhibeatur.

Et quia dictio ex, ſignificat cauſam immedia
tam, ut per Bart. in l. eo tempore. in §. ſi. ff. de pe-
cu. melius in l. liberorum. nu. 11. ff. de uerb. ſig.
l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu. & cum dicat ex hac
memoria fiet exactio ſi producatur, non aliter
intelligi poteſt, quàm ex referente, & ſic non ex
relato.

Et quia ultimò ponit exceptionem à regula,
ibi rurſum, niſi aliud documentum proferatur.
l. actione. ibi, niſi de dolo intra conceſſa tempo-
ra, infra de tranſact. quæ eſt reſpectu referentis,
quęq; facta intelligitur in caſu, i quo regula lo
quitur. l. nam quod liquidè. §. ſi. ff. de pen. leg. no.
in l.1. ff. de reg. iur. ergo (ut dixi) ex eo, non ex
relato fiet exactio.

Ex quo (ſubiicit) ad no. dictum Bald. inferri
poſſe, ſi intra terminum peremptorium datum
ad producenda inſtrumenta, exemplum produ-
catur, quod regulariter non probat, ut infra: ori
ginale uerò poſt terminum, quod imperfecta p
batio exempli confirmabitur, & uirtualiter pro
batio in termino facta dicetur, in c.1. in princ.
de fid. inſtrumen. & eſt argum. in l. ſi donatæ. in
§.1. ff. de don. int. uir. & uxo. ubi quod ad confir-
mationem alterius accedit, eodem tempore fa-
ctum uidetur.

Sed aliqua obſtare uidentur, & primò, quia ſi
referens inualidū eſt, ex eo agi non poteſt. l. non
dubium. C. de legib. l. eius qui in prouincia. ff. ſi
cert. pet. ergo ex relato neceſſariò, quia omnia
noſtra facimus, quibus à nobis auctoritas impar
titur. l.1. §. omnia. C. de uete. iu. enucl. l. adoptio
non iure facta. ff. de adop. Bar. in l. priuilegia. C.
de ſacroſan. eccl. in princ.

Secundò quia referens eſt propter relatum,
non è contra, ergo iſtud quo ad exactionis effe-
ctum attendi debet, & non illud. l. & ſi non ſint.
§. perueniamus. ff. de aur. & arg. leg. l. cum enim.
ff. de noua. pulchrè Bar. in l. cum proponas. lect.
1. colum. 3. C. de dolo.

Tertiò quia relatum referentem iuſtificat, re
gulareq; eſt agi eſt iuſtificante, non ex iuſtifica-
to, ſi per ſe inutile ſit. l. poſthumus. §. ſi. ff. de in-
offi. teſta. l. ſi quis priore. ff. ad Treb. Bar. i authē.
ex cauſa. col. pe. C. de lib. præte.

Quartò facit etiam, quia cum referens ſit mi-
nus dignum relato, non æquè conuenit, ut exa-
ctio ex referente fiat, ex quo ſic minus dignum,
& efficax, traheret ad ſe magis dignum & effica-
cius, non dicendum. l. quod per manus. ff. de in.
codi. c. quod in dubiis. de confecr. ec. uel altra. &
eſt in ſimili tex. 5. loco in l. iuriſg. in §. quinimò.
ff. de pact. ubi ex pacto nudo non producitur a-
ctionis effectus, ſed ex ueſtimento contractus, ſi
incontinenti appoſitum iuxta illum fuiſſe dica-
tur, quandoquidem informetur actio uetus, &
producatur noua præſcriptis uerbis, ut dicemus
etiam in l. petens. infra de pact. quaſi inualidum
referēs hic à relato ueſtiatur, quo ad effectum pa-
riter exactionis producere debet. & in terminis
in d. c.1. de fi. inſtru. ubi nec exemplum probat,
& ſi originale producatur, probatio ex eo ſumi
tur. & idem in l. procurator, proximè, ſuprà, &
in l.2. ff. de fi. inſtr.

Nec obſt. adducta in contrarium, quia foret
abſurdum, ſi ex eo diceremus exactionem fieri,
cum ut diximus inualidum ſit, quo caſu debilita
ri ſolet argum. à contrario, ne procedat, uulg. l.
2. C. de condi. inſer. & quia eſt à coniecturis, &
ſubauditus itellectus. l. apud antiquos. C. de fur.
per ſubauditos intellectus non debet induci le-
gum correctio. c. cupientes. §. quod ſi per uigin-
ti. de elec. in 6. quod utique eſſet ſi exactio fieret
ex referente, ut ex multis iuribus ſupra oſtēſum
eſt, quod ex actu inualido, ſcilicet agi non po-
teſt, ergo.

Non obſ. ſecundū, quia id non ſemper uerum
19 eſt, † imò quod ex, id eſt propter quandoque ex
ponitur, ſi id ſubiecta materia dictarit, & ſic quod
una dictio ponatur pro alia. l. ſi uno. ff. loc. l. eas
cauſas, & ibi glo. no. ff. de cond. & demon. in ter-
minis Bar. in l.1. in §. ex incendio. ff. de incen. rui.
nauf. & ita capitur & exponitur hic, memoriaq;,
id eſt inſtrumentum referens, ſit cauſa remota
exactionis, relatum uerò proxima.

Non obſt. tertiū, quia uerum eſt, quod exce-
ptionem ponit exactionem fieri ſi relatum exhi-
beatur,

beatur, ſed non quod fiat ex referent. & in hoc eſt fallacia argumenti.

Vel dic quod fallat, quãdo ſic intelligendo ſequeretur abſurdum, quoniam tunc de alio eſſe poteſt, quam de regula, & facta non in caſu, in quo regula loquitur, ut declarat Imol. in l. filio præterito. colum. 2. ff. de iniuſto ruptam. ſed hic ſequeretur abſurdum ſi intelligeretur reſpectu inſtrumenti referentis, quoniam de ſe inualidum eſt, ergo.

Subinde adiicientes, nec Bal. dictum fore negandum in d. c. 1. quod inualida probatio exempli confirmabitur, ſed tamen, ut ex confirmante agatur, non ex confirmato, ut ſupra, imò qđ nec dictum ipſum uerum eſſe uidetur, quoniam omnis conceſſio regulata tempore inducit tacitam prohibitionem poſt tempus. l. ſtatuliberum. §. Stichum. ff. de leg. 2. l. imperator. ff. de poſtu. plenè Flor. in l. ſeruitutes. 2. in princ. ff. de ſer. quomodo igitur exemplum confirmari potuit uideriq; productio facta in termino?

Non obſt. tex. in l. ſi donatæ. in §. 1. ff. de don. inter vir. & uxo. quia non ita reſiſtit lex eo caſu, ut iſto, loquens in donatione, quæ eſt actus extraiudicialis, & ubi de ſubroganda re loco alterius agitur; longè alienum à caſu noſtro, quoniã tunc eadem cenſetur, ſed non hic ratione prædicta productio, & ita illum tex. declarat Socin. in l. filiæ. in §. Titia. in princ. ff. de condi. & demon. Bal. in l. ſi cum. in §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. colum. 2. Rom. conſi. 146. in fi. Alex. in diſputa. Sigiſmundus. colum. 37. plenè Dec. in c. quoniam Abb. colum. 3. ubi & nos quoque. de offic. deleg. Et quod in diuerſis terminis loquatur et ex eo liquet, quoniam adhuc actus ibi de ſe ualidus e at. hic non, Crot. in l. omnes populi. colũ. 23. ff. de iuſti. & iur.

Vel dicamus, ut ibi per Fulg. quod dicto caſu ſit ſpeciale, quoniam donatio inter vir. & uxorẽ non ualet, nec eſt donatio, cum quid datur, ut uice mutua aliud recipiatur, ex quo non poſſit inferri ad deciſionem prædictam. Bal. uulg. l. ius ſingulare. ff. de legi. uel à priori, ſul. non recedas utpotè ſolidiori & magis amica literæ.

Verum pro complemento cogita tu, quæ ſit utilitas diſputationis, uel ex relato, uel ex referente fiat exactio, cum effectum habeamus, nec aliud curandum ſit. l. ſi mater. C. de inſti. l. ſed & ſi de ſuã, & ibi Alex. ff. de acqui. hæred. l. Gallus. §. ſi eius. ff. de lib. & poſthum. & quia, ut dicebam ſupra, unum tantum cenſetur ex natura correlationis poſt Bald. in l. inciuile. ff. de legi.

Vel dic quod utilitas ſit propter gabellas, ſi diceret ſtatutum de quolibet contractu, de quo fuiſſet rogatus notarius, ſoluendam eſſe, quia ſi exactio fieret ex referente ſolueretur, ſi ex relato non, quoniam tunc notarius rogatus nõ fuit, ut dicebam pariter in rationibus decidendi, ita in ſimili Bar. in l. edita, nu. 4. ſupra eo. & Bald. in l. cum dotem. ad fi. C. de iu. do.

20 Secundò nota, ut hic dicit † Rimi. quod licet quis produxerit inſtrumentum ad ſuam intẽtionem probandam, non propterea ſibi legem imponit, quominus id poſſit etiam aliis modis facere, ex quo dicit tex. hi. ſi inſtrumentum faciat alterius mentionem, quod non probat: ideo aliæ probationes neceſſariæ ſunt, de quo ſe remittit ad not. in c. 2. de prob. & in authen. iubemus. C. de iudic.

Adde tu non ab re eſſe, quia facultas probationum anguſtari nõ debet, ſed ampliari potius. l. quoniam. C. de hæret. l. curent magiſtratus. de teſti. c. ſi. de fid. inſtr. & quia ſi anguſtaretur nõ dixiſſet aliàs tex. in l. ob carmen. in §. fin. ff. de teſti. & in c. in præſentia. de renun. & Bald. in l. ſpadonem. in §. qui iura. ff. de excu. tut. quod iudex non debet applicare motum animi ſui ad unam ſpeciem probationis tantum, ſed formare potius ex confeſſionibus partium, ex depoſitionibus teſtium, allegationibus iuris, & aliis.

Vnde fortè ſecundum quoſdam poſitionũ uſus etiam inuentus eſt. l. 2. §. quod obſeruari. C. de iuram. calum. & ibi Cy. refert c. l. 4.

Secundò adde, bene dixiſſe quod aliæ probationes neceſſariæ ſunt, quia inſtrumentum alterius mentionem faciens non probat, quia ſi probaret à contrario, neceſſariæ non eſſent.

Imò ſuperfluæ & conſequenter reiiciẽdæ, nec producens aliter grauandus. d. c. 2. de probatio. imò quod nec ualeret conſuetudo inducens ſuperfluas probationes, ut inquit Abb. in repet. c. cum eſſes, in princ. de teſta. & eſt ratio, quia ars & natura nihil operantur fruſtra. l. qui bis idem. ff. de uerb. obli. & quia fruſtra fit, & dicitur, per plura, quod poteſt fieri & dici per pauciora. l. dominus teſtament. ff. de condi. inde. & per iſtam rationem inquit Bald. in rubr. ſi cert. pet. colum. 3. quod pluralitas poni non debet, ubi nõ oportet. & eſt comprehenſio ſiue clauſula Latinè longioribus numeris comprehenſa, quæ à Græcis dicitur periodus, ut ĩ Parti. inquit Cic. vnde videmus, quod hac ratione non eſt ſæpius reſti. in integrum concedenda ſecundum Cyn. in l. 1. C. ſi ſæp. in integr. reſt. pe. & facit etiam quod habet in l. 1. & toto titu. C. ne in una eademque cau. liter. prouo. aliàs fatigaretur iudex, ut in ſimili inquit Flor. in l. ſi precario. ff. communia prædio. quod quando quis poteſt aliquid facere auctoritate propria, non debet iudicem fatigare, & eſt argum. in l. 1. C. de theſau. lib. 10. Et ita uidetur innuere tex. noſter hic, quod aut relatum produci debet, aut alia probatio fieri debitæ quantitatis. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſti. l. ſi is qui ducenta. §. utrum. ff. de reb. dub.

Eſt uerũ & tertiò, his non obſtantibus, ſi uellet producẽs ſuperflua probatione onerari, nõ quod cogi poſſit neceſſariò, aut cauſatiuè quod ei mos gerendus eſt, l. circa. ff. de prob. Bar. in l.

cum

cum uirum.in fi.C.de fideicom. Et quamuis poſtea in probatione defitiat, nõ tamen perdit cauſam, dummodo ex alio fundatam intentionem habeat.l.unica.in princ.C.de rei uxo.ac.Saly. in d.l.cum uirum. & quanquam Bar.in l.1.in §.fuit quæſitum.ff.de aqua quotid.& æſti.contrarium ſentire uideatur,& eſt tex.in l.habebat.ff.de inſtito.nihil eſt tamen,nec obſtabit, quia uerũ eſt quando producens,ſiue agens non haberet intẽtionem fundatam,& multa plura congerit Caſtrenſ.conſi.19.in 6.dub,col,1.& 2.

21 Tertiò nota ex iſto text.quod exactio fieri dicitur † ex inſtrumentis debitum probantibus, quod planè procedit ſecundum Deci.ſi ſunt inſtrumenta habentia executionem paratam, uel de iure communi, ut depoſitum.l.pen.C.depoſi. uel teſtamentum.l.fi.C.de edic.di.Adr.tol.uel ſi legatum aut fideicommiſſum petatur.§.illud. in Auth.de hær.& Falc.latè Alexã.in l.ſi cum dotẽ. in §.eo autem tempore. colum.2.ff.ſolu.matri. Iaſ.in l.fin.colum.5.C.de edic.di.Adr.tol. quod arguit ius commune in contrarium. l.ius ſingulare.l.quod uerò contra.ff.de legi.quia regulariter inſtrumenta non ſunt huiuſmodi, id eſt non habent executionem paratam, ſed requiritur libellus,& reliqua, de quibus in l.prolatam. C.de ſenten.l.minor uigintiquinque annis cui fideicõmiſſum relictum eſt, ff.de minor.uel ſi habeat executionem paratam ex forma ſtatuti, quia immediatè fit præceptum de ſoluendo. l.ſi debitori.ff.de iudic.& idem in confeſsione propria debiti, quæ immediatè mittitur executioni,ut ſententia, dicebat Pau.Caſt.conſi.232. ad fi.uolu.2. argum.in l.proinde. ff.ad leg.Aquil. & in c.nos in quenquam.2.q.1.& eſt pluſquàm uerum.

Sed dubitatur, quid ſi lata inde ſit ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam,queq; executioni mittitur,in inſtrumentis ſcilicet paratam executionem non habentibus;dicetur ne fieri ex ipſa ſententia exactio,an uerò ex ipſo inſtrumento? concludit idem Dec.adhuc ex ipſo inſtrumẽto fieri,motus hac ſola ratione,quia in inſtrumẽto fundata eſt, quod cum cauſa potiſsima fuerit condemnationis,nõ poteſt aliter dici, niſi quod ex ipſo fiat exactio. inferendo poſtea ad dictum Ang.in l.ſi poſſeſſor.in §.1.ff.de pet.hære. ubi ſi ſtatutum concedat quartam partem condemnationum poteſtati,& unus poteſtas condemnet, alter exigat,debebitur quarta pars condemnanti,qui fuit cauſa potiſsima exactionis. ſubiiciens quod ita in ſimili etiam conſuluit D. Otho Nicolinus aduocatus Flo.& ut per eum latius.

Mihi autem contrarium uidetur uerius,& utilitas reſultabit ex hoc,ſi de ſententia,uel de inſtrumento gabella ſoluenda ſit,ut ſup.Moueor, quia cum primum ſententia tranſiuit in rem iudicatam,ipſa eſt,quæ executioni mittitur,quęq; parit exceptionem rei iudicatæ.l.eos. in prin. C. d.appel.l.1.C.de arb.Bal.conſi.344.in princip. uolum.1.unde eſto quod in eo fundata ſit, non ex eo tamen dicetur fieri exactio; ſed ex ſententia,argum.in l.illicitas.in §.ueritas.ff.de offi.prçſid.aliàs à præceptiua,quando inſtrumentum habet executionem paratam nõ differret, minimè dicendum, & not. aliàs in d.l.ſi debitori, & per Bald.in l.1.in fi.C.de lit.conteſt. & uidetur caſus in l.ait prætor.in §.ſi iudex.ff.de re iudi.

Nec illatio uidetur facere ad propoſitum. quia id primum uerum eſt in ſtatuto de condemnatione loquente. Demum quia neceſſariò exactio debet trahi retro,ſicuti finis ad principiũ,à quo habeat neceſſariam conſequentiam.l.3.§.ſcio.ff. de mino.idem Dec.conſil.381.in fin.uolum.2. longè aliena à caſu iſto,igitur conclude omnino quod ex ſententia fiat exactio non autem ex inſtrumento,ut ſic ab eo differat, quod habet executionem paratam,ut ſupra. Et nota pro complemento,licet ſæpe mentionem fecerim debitæ quantitatis,de quo uerbo hic, quod iſtud tamẽ non reperitur in corpore,unde authen.iſta ſumpta eſt,debentq; aliàs deleri, quia addita fuerũt ab Irne.qui (ut dixi in euidentia.) non habebat poteſtatem legis condendæ. & quia paulò, infra idem legitur,ibi,quia & quantitas, cuius memoria facta eſt,pro ueritate debetur. & ex his textualia ſint expedita.

Licet adhuc (& in materia quidem utile eſt) dubitetur priuſquam ueniamus ad gl. ſi eccleſia uendit fundum,& in contractu dicat præcedentibus legitimis tractatibus auctoritate epiſcopi,&c.& aliis de quibus in authẽ.hoc ius porrectum.C.de ſacroſan.eccl.& in corpo.unde ſumptur, an iſta uerba faciant fidem, † & eſt quæſtio
22 quam ponit Bar.hic in fi.qui tenuiſſe uř qđ nõ, idemq; in l.ſciendum.colum.1.ff.de uerb.obli. motus hac ſola ratione, quia qua facilitate uendit,eadem etiam uerba prædicta profert. & licet dubium facere uideretur text. in l.optimam.C. de contrahen.& commi.ſtip. ubi uerba enunciatiua probant inter eaſdem perſonas (quod etiã dictum fuit in caſus figuratione) attamen nihil eſt (ſubiicit Bar.) quia id uerificatur,& procedit in his, in quibus partes poſſunt ſibi præiudicare non in aliis.ideo Dec. hic, nume.36. opinionem Bart.ſecutus,poſt Feli.etiam in c.ſicut,de re iud. inquit qđ conſilium eſt,de dictis ſolennitatibus fieri inſtrumentum ſeparatum.

Videtur tamen mihi arguendo de fiſco ad eccleſiam.l.fi.C.de ſacro ſan.eccl.quod pro deciſione iſtius quæſtionis ſit tex.in l.1.C.de fid.inſt. & iure haſtæ fiſca.lib.10.quod imò fidem faciant. & maximè,quia (ut dicebam ſupra) uidentur ſolennitates intrinſecæ, quæ omnimodo præſumi debent.d.l.ſciendum.

Nec obſt.quod eadem facilitate,qua uẽdit, eadem etiam dicta uerba proferat, quia hæc ratio quoque locum habet in caſu d.l.optimam, & tamen fidem faciunt.

Minus obſt. quod loquatur in his, in quibus partes poſſunt ſibi præiudicare, quia reſtringit generalitatem d. legis, & malè. l. 1. uulga. §. generaliter. ff. de lega. præſtand. tamen ab opin. Bart. non diſcedas, hæcque diſputationis gratia dicta ſint.

In glo. 1. (cæteræ nihil habent) traditur regula, quanquam materia ſit, ut diximus ſupra, legis præcedentis, quod exemplum non probat (quid ſit exemplum diximus pariter in euidentia.) &
23 bene, † nec in iudicio, nec extra, etiam quod fiſcus agat, & probatur clarè in l. 2. ff. de fid. inſtr. & in l. Pomponius ſcribit. ff. fam. erciſc. & ſupra in l. procurator, quæ eſt proxima (ut diximus) alleg. quoque in gl. hic, melius quàm alibi in c. 1. de fide inſtrum. ubi ad literam dicitur, ſi ſcripturam authenticam non uidemus, ad exempla recurrentes, nihil facimus, & pódera uerbum nihil facimus, perinde ac ſi dixiſſet, nihil agit qui exemplo utitur, eſtq; frequens loquendi modus Iureconſultorum, quaſi loco prouerbialis ſchematis. l. fi. ibi, nihil agit. ff. de libe. & poſthu. l. 1. ff. de offi. proc. Cæſa. l. ſi quis obrepſerit. ff. ad legem Corn. de fal. l. fundus. ff. de contrahen. emptio. l. is qui hæres. ff. de acquir. hæredit. & idem in l. 3. C. de diuer. reſcrip. ubi ad literam dicitur, quod reſcripta originalibus probantur non exemplis. & idem in l. fi. ff. quemadmodum teſtamen. aper. ubi Bald. ait, quod non dicitur etiam dicta teſtium percunctatus, qui uidit exemplũ, ī quo erant depoſitiones, nec didicit a teſtificata, quominus adhuc teſtes poſſint examinari, & eſt ſingul. dictum Rom. ut hic, per Dec. nu. 7. & illum tex. alleg. glo. in §. & hoc inſuper, in Authen. ut ſpon. larg. unde iſta authẽ. deſumpta eſt, & dictũ ſing. Rom. quod eſt 32. Barb. ante Dec. in apoſt. ad Bald. in præalleg. l. fi. Sed non eſt tutum, & ipſum in ſpecie bonis rationibus, reſpondendo ad tex. in d. l. fi. reprobat Maria. Socin. in c. fraternitatis, colum. 4. de teſtib. dic ut per eum. text. ipſe uerò in d. l. fi. regulam optimè probat, quod aptum tunc dicitur teſtamentum, ſi authenticũ patefactum ſit, non ſi exemplum.

Et ad propoſitum ratio eſt regulæ, quia cum exemplum habeat relationem ad aliud, id debet
24 exhiberi, ne exemplatum deficiat, † l. in teſtamẽto magna. ff. de condi. & demonſt. melius in l. 1. C. de Lat. lib. tol. ibi, abſurdum enim eſt re ſublata eius imaginem derelinqui, quaſi exemplum ſit imago repræſentans authenticum & originale, non ſecus ac filius, qui eſt imago patris. l. fin. C. de impu. Bal. & Sal. hic, in prin. fuſius.

Secundò quia tabellioni non creditur, niſi de facto, de quo rogatus eſt, ut etiam dicebam ſupr. ſed ad aliud. §. nos autem. in Auth. de tabellio. uerum de exemplo tantum rogatus eſt, nõ de principali facto, quod agens probare intẽdit, ergo eidem nõ credetur. idem Bal. hic poſt Inn. in locis de quibus per eum, & etiam Iaſ. declarat.

Tertiò, quia ex comparatione literarum, & alijs ueritas inquiri debet, argum. in l. 2. & in l. nõ eſt nouum, ſupra eod. ne uia aperiatur fraudib. ergo exemplo non credetur, niſi de ueritate appareat, ſenſit Bar. hic, nu. 3. idem Bald. in princ. & quod non debeat aperiri uia fraudibus, & dari materia falſum fabricandi ultra prædicta probatur etiam in l. 1. in §. editiones. ff. de edend. & in l. 2. in §. diem. ff. quemadmodum teſtam. aper. & in Authen. at qui ſemel. C. de probationib. & in cap. fraternitatis, de teſti. idem Bald. conſilio 352. colum. 2. uol. 1.

Et ſi exemplum non probat, multominus pro
25 babit † exemplum exempli, ita Barto. infra, nu. 9. in fi. qui allegat text. in d. l. 3. C. de diuer. reſcr.
* & dicit ita * communiter teneri, & ibi in ſpecie Bald. not. & conſi. præalleg. 352. tex. tamen in d. l. 3. non probat. unde idem Bal. rationem ſeu ſimile adducit, quia uidemus hinc, quod nec probat teſtis de auditu auditus, puta quia audiuiſſe dicat aliquem dicentem audiuiſſe Titium (uerbi gratia) dediſſe centum Seio, & bene. l. in exercẽdis. C. de fid. inſtrum. qui ſignanter ita etiam declarat in l. in bonæfidei. colum. 3. C. de reb. cred. & Iaſ. poſt eum, in l. admonendi, colum. 60. ff. de iureiurando.

Videtur tamen, quod ſimile non ſit bonum, quia licet tex. de auditu auditus non probet, ꝓbat tamen de auditu proprio, & ſimpliciter. c. 2. de conſue. c. licet. c. tam literis. c. cum cauſam. de teſti. l. teſtium. C. eod. l. quod meo. §. ſi per uenditorem, & ubiq; not. ff. de a. quirẽ. poſſeſſ. ubi nec exemplum exempli aliàs, nec exemplum ſimpliciter probat, ut ſupra.

Nec obſt. regula l. in exercendis. quia non eſt ſemper uera, ut per Bart. in l. 2. C. ſi mi. ſe ma. di. Alexan. & alios, in l. oratione. colum. 1. ff. de ſer. & ideo argumento à ſimili nullum eſt debilius, quia data in aliquo diſsimilitudine corruit, iuxta no. in l. non poſſunt. ff. de legi. & in c. per uenerabilem, qui fi. ſint legi. ego in collecta. in d. l. non poſſunt, multa.

Dictum tamen ueriſsimum eſt, quia qua rõne exemplum ſimpliciter non probat, eadem minus probabit ſi fuerit exemplum exempli, per ſu prædicta. Alexan. conſi. 138. colum. 3. uolum. 1. Corn. conſi. 24. colum. 4. uol. 4. ſed adde tu rationem, non probare, quia inconueniens multiplicari non debet. l. 1. C. de d. t. promiſſio. l. cum poſt. §. gener. ff. de iure do. Bald. in l. lege. ad fin. C. de legi. hær.

26 Imò plus, quod nec adhuc probaret, † ſi ſumptum eſſet à pluribus notarijs, aſſerentibus ſe uidiſſe originale, non abolitum, uel cancellatum, ipſumq; auſcultaſſe, & cognouiſſe amplius notarij manum, & literas, ſiue caracteres, ut hic per
* Bart. nu. 7. Iaſ. Dec. & alios, & eſt cõmunis * opinio, nulla alia ratione præ cæteris, niſi iſta, quia de eo rogatus non fuerat. d. §. nos autem. in Authen.

then.de tabellio.ideo eſto,quod aſſerant ſe illud uidiſſe, non tamen exemplo credetur.tantū igitur probat ſi à pluribus ſumptum ſit, quantum ſi ſumptum ſit ab uno,ut in ſimili de teſtibus ſingularibus inquit Bald.in l.iuriſiurandi . colum. 1.in ſi.C.de reb.cre.ſed non probat,ſi ab vno ſumatur,ergo nec etiam ſi à pluribus.

Sed contra,quia tabell o æquiparatur teſti. l. Domitius Labeo.ff.de teſtamen.Bald.in l.Imperator.ff.de ſta.hom.ſed ſi plures teſtes deponant ſe uidiſſe inſtrumentum probabunt abſque dubio,eiſdem ſtandum erit,ut hic per Barto. num. 6.ergo multomagis ſi à pluribus notariis exemplum ſumatur.uulga.l.ſi quis ſeruo.C.de furtis. ubi gloſſ.

Cui difficultati reſpondebam aliàs,idq; etiam Pau. Caſt. Iaſ.& alii non eſſe bonum argum. de teſte ad tabellionem,quia teſtes ſolemniter examinantur,tabelliones uerò non , ſed ſimpliciter rogantur,ut exemplificent. & maximè, quia plura alia requiruntur,quod originale amiſſum ſit, quod ſint ualde periti,& quod literas notarii cognoſcant,aliàs nec ipſis quoque crederetur.c.cū olim.de priui.& ut per eundem Bart.ſuſius, nu. præalleg.& eſt argum.in l.2.in §.ætas. ff. de excu tut.Bar. in l.1.in §.idem Cornelio.ff.de quæſt. Vltimò neq; fidem faceret ſi iuberet Papa,vel Imper.d.c.1.de fide inſtrum.Rom.ſing.708. Felin.in c.cum olim.colum.11.de re iudic.per d.c. 1.& eſt argum.in l.ſi quando.in princ. C. de inof ſic.teſtam.& in c.ſi.de reſcr.in 6.

Regulam igitur ſic firmatam & declaratam limita,ut hic per glo.& Bar.in 3.oppo. quem ſequuntur omnes,non procedere ſi exemplū ſum
27 ptum ſit auctoritate iudicis, †quod optimè probatur in iuribus ad idem alleg. in §.illud . in Authen.ut fra.ſi.in l.chyrographis.ff.de adminiſtr. tut.in l.publicati.C.de teſtam.& in c.fin. melius & clarius,quàm alibi, de fi.inſtr.

Non ſufficit tamen,niſi iudex ipſe inſtrumentum originale uiderit,non abolitum, nec cancellatum,uel in aliqua ſui parte uitiatum, ut in ſimili dicitur in l.ſi.C.de edic.di. Adr.tol. mandaueritq; tabellioni exemplari,qui hoc etiam atteſtari debebit,quod uidit,quodq; ſibi idipſum mandauerit,ut per Bal.hic,& Abb.atque alios in d. capit.finali.

Et ad materiam,ac declarationem facit , quia propriè loquendo publica inſtrumenta exēplantur,priuata uerò publicantur,ut in iuribus præal leg.& in l.ſi.ff.quemadmo.teſta.ape.

Et ad propoſitum limitationis ratio aſsignatur hic per Bal.colum.pen. quia auctoritate iudicis præſumetur uerum , ad quod uidetur etiam text.(ut dicebam aliàs) in l.1.C.de prædiis decu. lib.10.& in l.tranſactionem.C.de tranſact. & in l pacta nouiſsima.C.de pact.uſque adeo ut dicāt ſcriben.in l.1.in §.nunciatio,præcipuè idē Bald. in princ.ff.de no.ope.nun.& Bar. d.l.creditores. in princ.in lect.C.de pigno.quod utilis eſt etiam in caſibus,in quibus neceſſariò nō requireretur, bonus text.in l.cum oſtendimus.in §.fin.ff.de fideiuſſ. tut.

Cum declaratione tamen , ſi is ſit de maioribus iudicibus,quoniam aliàs ſecus §.nos autem. Inſti.de Attilia.tut. Bald. in l.tutores.ff.de confirma. tuto.

Contra quam rationem tamen facit text.in c. quoniam contra.de prob.ubi iudici aliquid aſſerenti regulariter non creditur,ergo nec etiā ſi dicat originale uidiſſe,ut ſupra.

Sol.iudici non creditur aliquid aſſerenti ſimpliciter,ſed benè, ſi hoc ipſum atteſtetur notarius(ut dictum eſt) ſibiq; demandatum ab eo,ut originalis exemplum ſumeret, latius De . & alii ita ſine controuerſia tranſeuntes.

Cogita tamen quomodo eidem credatur , qđ iudex hoc ſibi demandauerit, ſi non creditur qđ aſſerit ſe uidiſſe originale non abolitum, cognouiſſe literas, & ſignum,ut ſuprà, quia tamen habemus tex.clarum in d.c.ſi.ita eſt tranſeundum.

Verum adhuc aduertendum eſt,quia aliud requiritur, quòd citetur pars , ex quo lædi poſſet, ut per Bar.hic,nume.4.& Bald.in loco prælle. & Ang.poſt Pe.Gul.& Cy.& Innoc.in c.Albericus,de teſti.& bene.l.nam ita diuus. ff.de adopt. uulg.l.de unoquoque.ff.de re iudi. l.1.§.1. ff.q́ ſen.ſi.ap.re.aliàs actus non ualeret,nec exemplū faceret fidem,ut per Aret.conſi.165. colum. 10. & dicit rurſum Bald.alibi,quod in iudice non citante præſumitur dolus,quia facit contra ius naturale,conſi.35.col.2.uol.3.clem.paſtoralis, de re iud.imò quod neque princeps aliquid poſſet, in non citatum,etiam de plenitudine poteſtatis. d.clem.paſtoralis,glo.in l.ſi.C.de legib. Abb.in c.uenerabilem.co.3.de elec. Iaſ.in l.Gallus.in §. & quid ſi tantum.col.pe.ff.de lib & poſth.

Quod declara uerū , ſi perſona ſit certa,aliàs
28 generale proclamma ſufficeret,† l.ſi eo tempore.C.de remiſſ.pi.Idem Angel.hic, & eſt exemplum in beneficio, ſiue priuilegio à principe conceſſo .

Declara itèm citationem ſpecialiter requiri , niſi mora ſit periculum allatura,argumen.in l. de pupillo.in §.ſi quis riuos. ff. de no.oper. nuncia. Alex.in l.ſi fideiuſſor.in §.ſi ſublatum. ff.qui ſatiſd.cogan.exemplificando in caſibus ſimili modo,ut hic per Dec.poſt Innoc. in d.c.uenerabilem.Feli. latè in d.c.fin. de fid.inſtrumen.& probatur in c.cum dilecto.in §.nos igitur . de cōfir. uti.uel inuti.& in c.quoniam frequenter, ut lite non conteſt.in prin.vel quia ſtatuto, aut conſuetudine ita caueatur,ſecundum Bald. in d.loco, ſignanter poſt eundem hic,& Salyc.pariter idem dicentem Alexand.conſi.41.colum.ult. uolu.2. & nimirum,quia hoc caſu ſit probabile qđ aliàs non eſſet,cap.2.& 3.de conſu.argum. in l.uiros. & in l.probatorias.C.de diuer.offi. lib.10.

Sed

Sed cõtra, quia citatiò eſt de iure naturali,&
defenſio quidem,quæ huiuſmodi eſt. l.1. §.cum
arietes.ff.ſi quad.pan.fe.di.clemẽ.paſtoralis, de
re ind.neque debet poſſe tolli ſtatuto uel cõſue
tudine,quæ eſt de iure ciuili.l.omnes populi. ff.
de iuſt.& iur.l.de quibus.ff.de legi.§.ex non ſcri
pto.§.ſed naturalia quidem.Inſti.de iure nat.§.fi.
Inſti.de legi.agna.tu.l.2.§.fi.ff.de uſuf.ea.re.quę
uſu con.cogitabis.

Non eſſet neceſſaria etiam citatio,quando ad-
uerſarius eſſet quis, ſpe & potentia tantum non
re & actu,puta ſubſtitutus.l.1.§.denunciari.ff.de
uen.inſpir.Bald.in l.ne quicquam.in §.ubi decre
tum.colum.7.ff.de offi.procon.Dec.Seni.hic,q
gloriatur Bald.à nemine allegari, Purpur. latius
nume.22. Adde tn ultra eos eundem Bald.in d.l.
nam ita diuus,& in rubr. de ſucceſſ.edic. ad fin.
Bart.in l.in diem.ff.de aqua plu.arcen.& Alex.ſi
gnanter per d.§.denunciari,in l.ſæpe.col.5.ff.de
re iudic.Are.conſi.37.in fi.

Et minus ultimò, quando certum eſſet aduer
ſario.defenſionem non competere, l.2. §. quod
de frumentaria.ff.de admi.re.ad ci.per.& ibi Bar
to.Abb.in c.ex inſinuatione.de appel. & in c.1.
col.2.de cau.po.& prop.Alexã.in l.ſi pacto quo
pœnam.col.1.infra de pac.

Sed ad ſtatuti propoſitum, ſi dicat quod in-
ſtrumentum manu notarii de contractu rogati,
habeat executionem paratam,& ſic contra regu
lam l.minor uigintiquinque annis cui fideicom
miſſum relictum eſt.ff.de minor.dictumque fuit
ſupra,an uerificetur in exemplato iudicis aucto-
29 ritate.† Alex.hic breuiter colum.2.tenet quod
non,motus per glo.quam ibi ſignanter etiã pon
derat Bartol.in d.l.probatorias.C.de diuer.offi.
lib.10. & dicit, quia non eſt exemplatum manu
notarii,rogati de contractu,quod ad d.exẽplum
ſe non extendit.

Adde tn ita & taliter interpretari debere, ut
minus lædat ius commune,quàm ſit poſsibile.l.
ſi ſerui ueſtri.C.de noxa. quod utique erit ſi ad
d.exemplum non extendatur.Et quia ſi uerifica
retur in exemplato,uerba manu notarii de con-
tractu rogati,nihil operarentur,& malè.l ſi quan
do.ff.de lega.1.c.ſi Papa. de priuil.in 6.Deci.ue
ro aliter dicit,ſi hoc requirat ſtatutum pro for-
ma, exempli gratia quia habeat clauſulam annul
latiuam iuxta no.in l.1.ff.de liber.& poſthum.&
in c.cum dilecta. de reſcrip.Alexand.conſ.35.co
lum.1.uolum.4.quod tunc dictum Bart. & Ale
xand.erit uerum,quod in exemplato non uerifi
cetur.ex quo à forma recedi nõ poteſt,aliàs nõ,
imò quod ea non ſeruata actus erit nullus. l.qui
Romæ.§.Flauius.ff.de uerb.oblig. l.qui hæredi.
l.Mæuius.ff.de condi.& demonſtr. l.cum hi. §.ſi
prætor.ff.de tranſact.Alex.conſi.3.ad fin. uolu.
1.ſin minus contrarium uerius, quoniam exem
plaris & exemplati facta eſt æquiparatio à lege,
maximè quando exemplum ſumptum eſt aucto
ritate iudicis. & quia interpretatio paſsiua ĩ ſta
tutis quoque locum habet communiter. l. 1. §.
lex Falcidia.ff.ad leg.Falc.

Videtur mihi indiſtinctè etiam quod tradita
eſſet forma,d.ſtatutum in exemplato poſſe uerifi
cari d.modo,& longè magis ſi forma tradita nõ
ſit, hoc ſolo,quia eſt caſus in d.c.fin.de fid.inſtr.
ubi ſignanter dicitur, quod eandem auctoritatẽ
habet exemplum ita ſumptum, quam habet e-
tiam originale,ſed in originali ſtatutum ſine dũ
bio procedit,ergo & in exemplato (ut dixi) di-
cto modo.

Non obſt.glo.in d.l.probatorias, quia eo ca-
ſu non eandem uim habet etiam quod ſit exem-
plum ſumptum auctoritate iudiciaria,ex quo re
quirebatur principis ſubſcriptio, ut ibi ſignan-
ter dicit.

Non ſecundũ quia auctoritas iudicis ſupplet.

Non tertium, quia ſi eãdem auctoritatem ha
bet,quam originale, ius commune lædi non di-
cetur.d.c.fi.per quem tex.ita debet ſtatutum in
terpretari,quãquam ſit contra ius commune, ut
ſupra.declarat ex multis Iaſ.in l.omnes populi.
col.pen.ff.de iuſti.& iu.

Non denique & quartum,quia ſatis eſt,quod
operentur in eo,qui de cõtractu fuerit rogatus,
& ĩ exemplo d.modo ſumpto etiam uerificetur,
quia perinde eſt ac ſi de cõtractu rogatus fuiſſet
pariter,propter iudicis auctoritatem.

Non quintum & ultimum, qđ ſic recederetur
ñ forma,quia licet ex æquitate in iure ſcripta, ut
inquit Iaſ.poſt glo.in l.placuit.C.de iudi. & Ri-
pa in l.edita.colum.ult.ſupra eod. uerum æqui-
tas hæc ſcripta eſt in d.c.fi.de fi.inſtr.ergo.

Et qñ etiam conſiderato effectu forma nõ eſt
magnæ importantiæ,ut per Bart.in l.obſeruare.
C.de decu.lib.10.Vel menti ſtatuentium ſatisfa
ctum ſit,ut hic,nam perinde eſt,ac ſi ſeruata fuiſ
ſet,ut per Ro.conſi.433.col.2.ubi ad idem mul
ta. & quo ad id quod ſtatutum hanc interpreta-
tionem paſsiuam admittit, ad quod allegari ſo-
let text.in d.§.lex Falcidia,citatus per Deci. ad-
uerte, quanquam ita communiter teneatur, qđ
tamen dicta ibi nõ ex interpretatione paſsiua ue
ra eſſe uidentur, ſed ex coniunctione duarũ legũ
potius,ut per Ang.in l.non poſſunt ad fi.ff.de le
gi.& eſt ƥciſè modus à Iureconſ. inuentus, in l.
Gallus.in §.ille caſus.ibi,Iuliano tñ uidetur duo
bus quaſi capitibus legis commixtis. ff.de lib.&
poſthu.qđ cũ oĩs hæres detrahat Falci. & hæres
fictione legis Corneliæ hæres ſit.§.ſed ſi ab ho-
ſtibus.Inſti.quib.mo.ius pa.po.ſol.ipſe quoque
detrahet.

Scđò (redeuntes eò unde diſceſsimus) limi-
tatur regula adhuc ſm Bar.hic,in 1.opp. qñ age
retur de cõuincendo eo, q exemplũ ꝓduxit,qm̃
30 probat ẽt qđ ſumptum non ſit iudicis † auctori
✱ tate,& cum eo tranſeunt cõiter ✱ doct. & docet
nos eſſe cautos,ut dicat notarius, hoc eſt exẽplũ

Inſtrumenti p.o.'ucti per talem,cuius copia da-
tur de uoluntate partium & e.e mãdato iudicis.
& probatur ad propoſitum per tex. in l.in frau-
dem.in §.neque.ff.de iure fiſc.ubi caſus clarus,
quod fiſcus actorum ſuorum exempla edit, hac
conditione tamen,ut ille cui poteſtas deſcriben-
di ſit,eiſdem contra eum,uel Remp.non utatur,
aliàs cautione interpoſita,ca ſa cadat,id eſt rem
am ttat.§.ſi quis agens, inſti.de act. & eſt ſimi-
le in l.1.C.de formu.& in l.2.in §.deinde. ff.de
orig.iu.ubi formula cadere etiam dicitur.& con
tra eum,uel Rempub.dixit (quod notandũ eſt,
(obiter q; dictum ſit) ad intellectum d.§.neque)
quia fiſcus principis eſt, Reſpu.uerò populi, &
ideo male dubitaſſe ibi glo.uidetur, & Barto.in
l.apud Iulianum.ad fi.ff.de leg.1.an fiſcus & Re
ſpub.ſint idem.

Tamen aduertendum putat Dec. † quia Bart.
31 nuli,quod exemplum probet contra fiſcum, &
non contra alium,tex.autem ibi contrarium, &
eſt uerum,quia ſi cautione interpoſita eiſdẽ cõ-
tra fiſcum uti non poteſt,ſequitur neceſſariò qđ
utetur contra alium, aliàs (ut ſubiicit) non pa-
teretur exemplum dari,& ita tranſit etiam Pur-
pur.in l.2.nume.14.ſupra eod.Imò ad intellectũ
ipſius dicit adhuc Dec. quod non loquitur in e-
xemplo,ſed in exemplari,& originalibus,expo-
nendo uerbum exempla, id eſt exemplaria. l.u-
num.ff.de teſtamen.idq; ex multis uerbis ipſius
liter comprobando,& potiſsimum quando di
cit, ne is cui deſcribendi poteſtas ſit, &c. & ut
per eum latius.à quo nec in hoc etiam diſſentio,
& addo ego,quod hoc ipſum prę cęteris præſup
ponat originale, probari quoque in l.procura-
tor.ſupra eod.& in l.ſi quæ ſunt cautiones,& in
l.Pomponius.ff.ſam.ercis.& in l.fi.ff.de bon.au-
cto.iud.poſ.per tex.tñ in d.§.neq;, & poſt Bart.
hic. ita tenuit idem Dec.conſi.36.col.2. uol.1.
Conſiderando etiam quod dicit exempla, & ſi
exemplaria dicere uoluiſſet,expreſsiſſet utique,
ut in l.unica.in §. ſin autem.verſic.ſin uerò. C.de
caduc.tollen.

Verum & ſecundò probatur hæc limitatio,
quia qui exemplum tradit, uidetur fateri omnia
in eo contenta eſſe uera.l.1.§ edere.ff.de edend.
& ſic in authentico, & originali, ut in inſtrumẽ
to inquit Inno.in c.cum uenerabilis.de excep.&
in libello tex.quem induc t hic idem Dec. & Ri
min.in l.cum precum.C.de lib.cau. ubi ſi qs ſup
plicauerit principi, aliquem ſeruum pronuncia
ri,ut potẽ ex ancilla natum, poſtea dixerit eam
aſcriptitiam,erit pro libertate pronunciandũ,&
ſic contra ſupplicantem & hoc mõ arguit Bart.
in l.poſt legatum.num.2.ff.de his quib.ut ind.&
in l.2.in §.ſi dubitetur.in fi.ff.quemad.teſta.ape.
aliquid Fel.in c.ſi cautio.col.9.de fi.inſt.aliàs ꝓ
ductioni poſſet is contraue ire non dicendum.l.
generaliter.C.de non nu.pec.

Quod argu.ẽt debile uř, fundatum potiſsimũ

32 in d.l.cum precum,quia oportet, † ut confeſsio.
d.caſu præiudicet confitenti, qđ preces ſint ſcri
ptæ manu confitentis,& ſupplicantis ut in Bart. in
l.nuda.ff.de do.nu.9.& qđ narratis ſubſequatur
litis conteſt.ut idem dicit in l.ex hac ſcriptura.in
fi.ff.eo.l.qui ſamiliæ, iuncta gl. ff.fam.ercis. ubi
Bar.Bald.& Flor.Soc.conſi.244 col.pe.uol.2. q̃
non poſſunt uerificari in caſu præſenti.

Ig tur probař & tertio per tex.in l.quędam.in
§.nummularios.iuncta glo.ff.de eden.ubi num-
mulariis exhibentibus ſuas rationes non crediř,
niſi contra ipſos,& ubi de ipſis conuincendis a-
gereř,& fortè Bar.in d.§.ſi dubiteř,uoluit allega
re iſtum tex.dum alleg.alium nihil facientem.in
l.ſi quis ex argentariis.in §.prohibet.ff.eo.

Quartò,quia effectualiter exempla à rationi-
bus priuatis differre non uideñ.l.inſtra.l.rõnes.
l.exemplo.C.de prob.l.procurator.ſup.eod. l.ſi
q̃ ſunt cautiones.l.Pomponius.ff.fam.erc.uerum
rationes probant contra ſcribentem. d.§.nũmu-
larios.no.Bar.in d.l.nuda.col.3. ergo & exẽ lũ.

Quintò & ultimò probatur per tex.in l.ut re-
ſponſum.C.de tranſac.ubi ad literam dř, qđ exẽ
plum in ſupplicatione productum,facit fidẽ cõ-
tra producentẽ ut hic,& ibi per Seyſel. in princ.
ultra oẽs,ſed obſtant ſupradicta ad tex. in l.cum
precum,non aliter repetenda, uera tamen (ut ꝓ
bauimus) eſt ex aliis limitatio,igitur & nos cum
aliis ita tranſibimus.

Vnum ſolum obſt.quia habemus qñ lex reſi-
33 ſtit † actui,qđ ſi id qđ agitur non ualet,ut agiř,
non ualet etiam,ut ualere poteſt.l.ſi cauſa cogni
ta,& ibi no.C.de tranſac. ubi tranſactio,quæ ſit
poſt rem iudic.l.1.ff.eod.ſi non ualet, ut tranſa-
ctio,non ualebit quoq; ut pactum de nõ petẽdo.
Et idem in fideiuſſoria obligatione, quæ ſi non
ualet ultra debitum principale adhibita,non ſu-
ſtinetur quoq; uſq; ad concurrentem quantitatẽ
l.Græcè.§.illud.ff.de fideiuſſo.& in ſtipulatione
deniq;, ultra uſuras centeſimas, de quibus in l.
eos.C.de uſu.ut etiam non ualeat neq; ſuſtineať
uſque ad centeſimas tantum. l.ſi non ſortem. in
prin.ff.de cõd.inde. ſed ad propoſitum lex actui
reſiſtit,ut non probet ad fauorem producentis,
ergo nec contra.

Aliàs & ſecundò uideretur elegiſſe viã ad im
pugnanda ſua iudicia, nõ dicẽdum.l.3.ff.de mil.
teſt.l.& puto.§.1.ubi glo.no.ff.fam.erc.Alex. in
l.hac conſultiſsima in §.per nuncupationem. C.
de teſta.Felin.in c.cum ordinem.col.2. de reſcr.
imò fatuus eſſet,ut inquit Bal.in l.1. colum. pe.
C.de furt.

Et inducta tertio loco ipſius fauore, cum tñ
fidem (ut diximus) non faciat, ad eius læſionem
retorqueri nõ debet.l.qđ fauore.C.de legi.c.qđ
ob grãm.de reg.iu.in 6. Vel & melius arg. iduci
põt,ſi fidem non facit pro eo,non æqua iuri aut
rõi conuenire ut faciat contra eũ, uel ſi de eo cõ
uincendo agať,arg.in l.non omnis. ff.ſi cert.pet.

Ni-

Nihilominus parum concludunt, & ad primum dici poteſt, uerum eſſe legẽ reſiſtere, nulloque modo ualere, ſeu fidem facere pro producente, contra autem ſic, & cum de eo conuincendo agitur. & propterea regula retorquetur, & argumentum, quia ſi id quod agitur non ualet ut agitur, ualebit ſaltem ut ualere poteſt. l. 1. ff. de iure codicil. l. fin. C. eodem. Bartol. in l. prima. in §. ſi quis ita. nume. 4. ff. de uerbor. oblig. & facit quia à regu. non recedimus, niſi contrarium doceatur. l. ab ea parte. ff. de prob.

Non obſt. ſecundum, quia id uerum eſt in dubio, ut Cro. declarat in l. qui Romæ. in §. duo fratres, colum. octaua. ff. eodem. & ex ipſamet l. 3. elicitur, non in caſu claro ut hic, & ut etiam actus aliquo caſu ualeat potius quàm pereat, quod eſt regulare. l. quotiens. ff. de reb. dub. aliàs foret idem quoque dicendum in rationibus, & tamen (ut oſtenſum fuit ſupra) cõtrarium eſt uerius, d. §. nummularios. Et quia in ſimili pater etiam extraneum inſtituit, filium uerò præterit, uel nominatim exhæredat, & nihilominus teſtamentum eius, poteſt uel bonor. poſſeſſ. contra tabul. uel querela ſubuerti, authen. ex cauſa. C. de libe. præteri. not. in l. poſthumo. C. de bono. poſſeſſ. contra tabul.

Non obſt. ultimum, quia id ex quadam neceſſaria conſequentia prouenit, quo caſu non militat regula, lege quod fauore, præallegat. ut ibi per Bald. in 7. oppo. Alexan. conſi. 52. columm. 2. uolum. 5. Cro. in d. §. duo fratres. num. 3. & 17. Nanque producendo exemplum ita uoluiſſe uidetur, & contra proprium commodum laboraſſe, ut mulieres. l. ſi pater. C. de ſponſ. ac ſuo ſe gladio iugulaſſe, & facit etiam reg. damnum, de regulis iur. in ſexto, & ſic quod imò iuri & rationi conueniat, ut probatum eſt, licet pro eo fidem non faciat, quod tamen facit contra eum. & actus productionis, hoc idem operatur, quicquid dictum fuerit, quia hoc ipſum non pendebat ab intentione producentis exemplum, ſed à lege & rõne quibus ita dicendum erat ut ſup.

Tertiò limitatur regula, ſi exemplum fuiſſet ſumptum manu illius, qui ſcripſit authenticum,
34 & originale, † ut hic per Bart. in ſecunda oppo. qui idem dicit etiam in d. §. neque, proximè allega. nume. 2. clarius Bald. in d. l. unum. ff. de teſta. & probatur optimè per text. in l. ſi quis ex argentariis. in §. prætor ait. ff. de edend. ubi argentario petenti ſibi exemplum rationum edi, edendum non eſt, ex quo (inquit Iurecon.) à ſeipſo inſtructus eſſe poteſt inſtrumento ſuę profeſsionis, ergo probat neceſſariò, aliàs fruſtra editio peteretur. Et dato quod ex cauſa edatur (ut ibidẽ paulo poſt ſubiicitur) ſi caſu rationes amiſiſſe probauerit, optimè facit. quia edi ſibi adhuc non peteret, & maximè mirandum eſt, quod pro eo faciat, quia contra eum (ut concluſum eſt proximè) nulla foret dubitatio, & no. in l. quædam. in §. nummularios. ff. eo.

Secundò probatur (ut in d. locis dicitur) ex alio, quia ſi eadem eſt perſona, neceſſariò fateri oportet, utrunq; eadẽ auctoritate niti, ergo non aliter exemplum ab eo ſumptum faciet fidem q̃ originale. imò ſecundum Bal. hic, col. 2. quod originale dicetur, poterũtq; ex eodem plura inſtrumenta confici & omnia erunt originalia, ut inquit Bar. in l. Sempronius Proculo. ff. de lega. 2. & uidetur caſus in d. l. unum. ff. de teſta. ubi unũ teſtamentum poteſt pluribus exemplaribus deſcribi, & plerunq; (ſubiicit Iurecon.) hoc idem neceſſarium eſt, forte ſi nauigaturi, & nobiſcum ferre, & domi relinquere iudiciorum noſtrorũ teſtationem uelimus. & idem in l. 1. in §. ſi quis in duobus. ff. de bon. poſſ. ſec. tab. & in l. ſi in duobus. ff. quemadmo. teſta. ape. quod tamen ad propoſitum uerum eſt, largè loquendo ut declarat Bart. in d. l. Sempronius. & Bald. met. in l. publicati. ad fin. C. de teſtam. & Rimin. hic poſt eum, ſentiens primam ſcripturam, ſemper originalis nomen retinere.

Vltimò probatur in c. dudum. de conuer. coniug. ubi notarius inſtrumento amiſſo, aliud conficere poteſt, nec uitiabitur, licet in prima perſona loquatur: originale uerò in tertia, quoniam ſatis eſt quod in ſubſtantia conueniant, ut in ſimili dicitur in l. pediculis. in §. Labeo. ff. de au. & argen. leg. gl. in c. cum eccleſia Sutrina, de cau. po. & pro. Io. And. in c. nihil obſtat. de uerb. ſignifi. Alex. conſi. 24. col. fi. uol. 2. Bal. in l. 1. co. 1. ff. de teſta. & conſi. 154. col. 1. uol. 5.

Conſiderando aliàs fidem facere, ex quo dubitatio erat ſolũ, an uitiaretur ratione ſupradicta, quod unum in prima, aliud in tertia perſona loquatur uulg. l. qui teſtamento. ff. de teſta. c. 1. de teſta. & qui l. in 6. & ita poſt Barto. Bald. & Salyc. tranſeunt Alex. Ia. Dec. & cæteri * cõmuniter. & mirabile eſt (ut etiam dicit Purpu.) quod nec iudicis auctoritas requiratur hoc caſu, nec citatio. Bal. hic ante eum, col. 3. no. in c. cum P. tabellio, de fid. inſtr. & quod probet etiam, ſi prothocollum, ſeu originale amiſſum ſit.

Nihilominus urget plurimum text. in d. §. ſi quis in duobus. in fi. ubi ſi teſtator duo teſtamẽta fecerit, ut unum quaſi teſtũ eſſet, aliud uerò quaſi exemplum, & illud extet bo. poſ. peti poterit ſi autem iſtud nõ, & tam eadem eſt perſona, quem tex. ad idem inducit etiam gl. in l. fi. ff. quẽadm. teſt. ape. & poteſt exemplificari quãdo dicitur, hoc eſt exemplum teſtamenti facti aliàs manu mei notarii, ut per Barto. in d. §. ſi quis. referunt Pau. & Alex. & ad propoſitum adeo uerum eſt, ut neque poſsit ex eo quoq; mitti hæres in poſ. bono. ex edicto di. Adr. ut ibi adhuc idem Bart. dicit, in prin. & per locum à ſpeciali poſtea probat, eritq; alia limitatio.

Quarto loco, quia ſi exemplaretur ex prothocollo notarii mortui ſecus, quoniam tunc haberetur

pro inſtrumento publico, & authentico.c.cũ P. tabellio.de fid.inſtr.ad quod tamen aduerte, qã ita demum uerum erit hoc ſi iudicis auctoritate fiat, ut ibi tex.innuere uidetur, & ſic eadem limitatio erit cũ prima prætermittenda hac de re, ne extra ſignũ (ut in ꝓuerbio) iaculari uideamur.

Igitur & ſcd'o contra hanc limita. facit, quia ratio legis non uidetur ceſſare hoc caſu, quod multa eſſe poſſent in originali, quæ non erunt fortè in exemplo, ut hic per glo.& in l.2.ff.de fi. inſtrumen.& ſuo loco dictum eſt ſatis, ergo nec lex ceſſabit eiuſq; diſpoſitio.l.adigere. §.quamuis.ff.de iur.pat.uulg.c.cum ceſſante.de ap.

Vltimò ultra alios uidetur mihi, quod urgeat quoque, quia ſi inſtrumentum publicum faciẽs mentionem alterius inſtrumenti, non probat niſi relatum producatur, ut hic, multominus probabit exemplum, quanquam ſit manu eiuſdem notarii.l.relegatorum.§.conſtitutum.ff.de int.& rele.c.ſi Paulus.32.q.5.

Breuiter ex ſupradictis non eſt à communi limitatione recedendum, & nouiſsimè etiam quia ſic ſolutio debiti per exemplum ſumptum à notario de contractu rogato probat, ut per Roma. conſi.105.in fin.& quia creditur exemplo manu alterius facto, ut infra ſi idem notarius, qui ſcripſit originale ſe ſubſcrip.erit.l.ſi ego.§.dotis.ff. de iure do.imò quod exemplum ſcripſiſſe uidetur, ut per Bal.in auth.contra qui propriam.colum.1.C.de non nume.pecu.& eſt communis opinio, ut hic, plenè per Dec.& alios; latè Iaſ.in l.cum antiquitas.colum.4.C.de teſtamen.ergo multomagis ſi ſcripſit totum, & exemplauit.

Nec obſt.text.in d.§.ſi quis in duobus, quia (ut
35 dicebat † Lap.de Caſtellio.alleg.77.col.2.) fortè id eſt quia teſtator non erat perſona publica, ut notarius, & eſt uerisſimum, ridiculumq; dicere, ut dicunt aliqui, quod hoc attento eidem credi non deberet, etiam ſi plures ſcripturas authenticas & originales feciſſet, & tamen creditur.l.unum.ff.de teſtam.præalleg.l.ſi in duobus, ff.quẽadmod.teſtam.ape.quia alia tunc concurrunt in d.iuribus, quibus ei omnimodo credendum eſt, quamuis perſona publica non ſit, in exemplo minimè concurrentia.

Obiiciũt etiam huic ſol.Caſtellionei, qđ imò teſtator publica perſona dicatur, ex quo ad libitum diſponit de bonis & rebus ſuis.l.1.C.de ſacroſan.eccl.l.non uſque adeo.ff.ſi quis à pa.fue. ma.imò ultra eos, quod legem eius uoluntatem appellamus.l.in conditionibus primum locum. ff.de cond.& dem.§.diſponat, ĩ Auth.de nup.& rurſum malè, quia benè uerum eſt, quod teſtamenti factio eſt publici iuris, & uoluntas eius ſolemnis, lex. ſed non quod ipſe teſtator ſimpliciter ſit perſona publica, ut notarius, & ſic ſol. Lapi optima.

Vel & ſcd'o dicamus, qđ illud ideo ſit ĩ ſupremis iudiciis, qa teſtatoris uoluntas debet ad unguem (qđ aiunt) ſeruari ut in iuribus ſupra alle. quodq; loquamur nos aliàs in actibus uiuentiũ, in quibus non reqrit̃ tãta indago, igitur nec mirum ſi exemplo creditur, quanuis nec originale producatur in caſu præſenti, eſtq; arg.in l.fin.ff. communia præd.

Tertiò reſponderi põt, qđ cum neceſſaria tabularum exhibitio nõ ſit in pet.bo.poſ. ſed agnitio ſola ſufficiat, quodq; tabulæ ipſe extent. l.1. §.ſufficit.ff.de bo.poſ.ſe.tab.l.fi.C.qui admi. declarat Bar.in d.§.ſi quis in prin.ſi exhibeant̃, ſolemniter exhiberi debent, ergo aliter peti nõ poterit, ſi exhibeatur exemplum, qđ hic non eſt cõſiderabile.l.1.ff.ſi men.fal.mo.di.

Tamen prima & ſecunda ſolidiores uidẽtur, hæcq; confundi facile poſſet ex regu.l.1.C.de rei ux.act.no.in l.edita.ſupra eo.

Vel eiſdem terminis retentis reſponderi põt, qđ cum tabulæ extare non uideantur, nõ debet poſſe peti bo.poſ.ſi extet exẽplum, ut in prin.d. §.dr̃, longe alienũ, & diuerſum à caſu noſtro.

Vel & ultimò, ut hic per Alexand. & alios, & ſicuti exemplum ſumptum ex prothocollo notarii mortui pro authentico habetur, ita debet haberi hic ſumptum ab eodem notario, ut ſupra. neque eſt dicto caſu ſpeciale, ut in contrarium ſit ius commune, quo ad iſtum quemadmodum dicebatur: maximè quia dicto caſu perſonæ ſunt diuerſæ, nec exemplatio fieri poteſt, abſque iudicis auctoritate, ut not. in d.c.cum P. tabellio.Paul.Caſt.conſi.25.ad fi.uolum.2. iſto autem ſic.

Non obſt.ſecundum, quia imò ceſſat, ex quo de originali conſtat, cum ſit idem notarius, & cõſequenter legis diſpoſitio.l.in teſtamento. ff.de condi.& demonſt.d.§.quamuis. ergo probabit, & fidem faciet.

Et quando etiam non ceſſaret, quia alia militat, quæ eſt legis præſumptio, cum ſit (ut diximus) idem notarius, qui ſcripſit originale, non aliud dici debebit.§.affinitatis. Inſtit.de nupt.l. ſi uentri.§.in bonis.ff.de priuileg.credi. Imo.in c.1.colum.6.ne ſe.ua. Alexand.in l.3.in §.ex cõtrario, colum.8.ff.de acquirend.poſſeſſ. perinde ac ſi ſumptum fuiſſet iudicis auctoritate, ut ſuo loco dictum eſt.

Non obſt.ultimum, quia fallaciam habet, nã bene uerum eſt, quod multominus credetur exemplo quàm inſtrumento publico alterius mẽtionem faciente, ſi ab alio ſumptum ſit, ſed nõ ſi ab eo, qui ſcripſit originale, quoniam tunc (ut diximus) id quoque originale dicetur, probabit, & fidem faciet ut illud.

Quintò limitatur regula, ſi inſtrumentum extraiudicialiter fuiſſet exemplatum conſenſu par
36 tium, † ad effectum, ut fidem faciat, ſicuti authenticum & originale, aliàs uana eſſet diſputatio l.prime, §.dixerit aliquis.ff.de publicanis. Cum declaratione tamen, quod ipſum originale

con-

confiteantur uerum, quodq; faciat fidem, quo ad ipſas partes tantum. ita Bart hic, nume. 5. & eſt caſus ſecundum eum in l. optimam. C. de cō trahen. & com. ſtip. & in l. ſciendum. ubi idē col. 1. ff. de uerb. oblig.

Adde tu (ut proximè etiam dicebam) qđ hoc modo exemplum deficere non poteſt, q̄nquidē conſtet per ipſarum partium confeſsionem de exemplari. l. in teſtamento. ff. de condi. & demō.

Et quod ēt ſi fidem facit, quando à notario ſumitur, qui ſcripſit originale, multo magis facere debet, ſi ſic illud probetur à partibus, ut non ſit amplius neceſſaria exhibitio. & quod deniq; hoc ipſum non confiterentur ueriſimiliter, niſi ſic eſſet quod etiam lex præſumit. l. cum de indebito. ff. de probat. l. cum precibus. C. eod. neque mirum hac de re ſi conſentientes etiam exemplari uoluiſſe uidentur, quod fidem faciat. Et ſi partibus uolentibus adhuc ac conſentientibus exemplari, non aliter inſtrumentum approbantes, ſed dicentes potius conſentimus quod tu exemples, non quod per hoc eum approbemus, abſque dubio non probabit, nec fidem faciet (ut idem Barto. dicit) quod rurſum indubitatū eſt, ex quo uidentur uoluiſſe ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis, quæ huiuſmodi eſt. l. Gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & poſthum. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. & ius quodammodo ſibi proteſtatione reſeruaſſe. l. Neſennius. & ibi not. ff. de negot. geſt. l. ſi debitor. §. 1. ff. quibus mod. pigno. uel hypot. ſolu. ſed cogita hoc ſtante tu, quid exemplatio poſsit operari, quia interim ego cum in uerbis Bartol. difficultas non ſit, cum eo tranſibo, & quid operetur dicam infra.

Verum dubitatur ſi ſimpliciter conſentiant,
37 & dicant notario, † ſumus contenti quod tale inſtrumentum exemplifices, an hoc facto exemplū huiuſmodi ſit, ut fidem faciat abſque eo quod, originale producatur tacitè ſentientes quod ueritatem contineat, perinde ac ſi expreſſè, & in ſpecie id dixiſſent.

Et breuiter hoc quoque caſu dicendum uideretur quod non, ut Inno. ſenſit in c. fi. de fi. inſt. per Barto. etiam relatus. In primis quia regulam habemus, exemplo non eſſe credendum, ut ſup. & in l. 2. ff. de fi. inſtrum. à qua recedere non debemus. l. ab ea parte. ff. de prob. Bar. in l. 3. col. 2. ff. ſi quis in ius uoc. non ie.

Demum quia fortè conſentiunt partes exemplari, non ut fidem ei tribuant, ſed ut uideant potius quid agendum ſit tenorem inſtrumenti conſiderantes. l. fi. C. de fid. inſtrum. imò quod facere non poſſunt, quod ſcriptura tranſeat in publicam formam, abſq; iudicis auctoritate, ſicuti nec priuato iuriſdictionem tribuere, l. priuatorum conſenſus. C. de iur. om. iud. & quia deniq; præiudicare partibus non debet, ut fidem faciat contra ipſas, ex quo non eſt actus, qui de neceſsitate approbationem inferat, ut pulchrè per Arc. hic, qui etiam ita tenuit. & eſt arg. in l. pro hærede. in princ. ff. de acquir. hær. & in l. Titium & Mæuium. in §. pen. & ibi Bart. ff. de admin. tuto. aliàs (adde tu) uiderentur elegiſſe uiam (quod aiūt) ad impugnanda ſua iudicia, non dicendum. l. 3. de milit. teſtam.

Et præcipuè ultimò loco, q2 actus noſtri uoluntarii non extenduntur, niſi quatenus de neceſsitate inferunt. l. fin. C. ne ux. pro ma. l. non omnis. ff. ſi cer. pet. uſque adeo, ut conſenſus hoc caſu intelligatur ſecundum ipſius exempli naturam, quæ eſt, ut neque probet, neq; fidem faciat, niſi originale producatur, & hæc (ut Soc. teſtatur, & alij) uidetur eſſe communis * opinio.

Imo uerò in d. c. fi. col. 3. tenuit contrarium, quod imò probet & faciat fidem, & in hoc dubio fortè uerius, quia à publica perſona exemplatio facta eſt, rogata coram teſtibus, & quia (inductionem enim l. ſi quis ex argentariis. §. prętor ait. ff. de eden. omittimus conſultò, quanquā in ea laboret plurimum Dec. quia reuera (ut proximè dictum eſt) non facit ad propoſitum, & loquitur in exemplo rationum ab ipſomet argentario ſumptum, quod ea de re maxime fidem facit, non quia partium conſenſu, ut hic ſumptum fuerit) ſi exemplum regulariter probat contra producentem. l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fi. probat pariter contra illum, cuius conſenſu fuit exemplatum, quoniam diuerſitatis ratio aſsignari non poteſt, uulg. l. à Titio. ff. de uer. obl.

Et quia certum eſt, cum exemplatio non ſine cauſa fieri ſoleat, ut not. in d. c. fin. argum. in l. 2. in §. circa. ff. de excep. do. ſi conſentiant hoc fieri, quod ipſum exemplum approbare uidentur, non ut tanquam exemplum ualeat (ut dicebatur ſupra) ſed ut melius ualere poteſt, & fidem faciat. l. quotiens. ff. de reb. dub. l. 1. §. ſi quis ita. & ibi Bar. ff. de uerb. obl.

Conſiderantes quoque & ultra alios, hoc caſu idem operari tacitū quod expreſſum, ex quo de actus ualiditate agitur. ſi enim fidem non faceret, utique non ualeret, & originalis productio foret neceſſaria, ut ſuprà, ſed ſi expreſsè dictum fuiſſet, eidem fidem adhibendam eſſe, uel originale uerum fore, utique ualeret & fidem faceret (quod Bart. non negat) ergo & quando exemplari conſenſerunt, hoc idem tacitè innuentes, argum. in l. cum quid. ff. ſi cert. peta. l. ſi quis legatum, ff. ad legem Corn. de fal. l. ſi qs aliquid. §. teſtamentum. ff. de pœn. declarat Bald. in l. eleganter. in §. ſi quis poſt. col. 4. ff. de condi. indeb. poſtremò uerò quod cum iſtud (exemplum ſcilicet non facere fidem) ius partium reſpiciat, nō ab re conſenſu eidem debent poſſe renunciare. l. penultim. C. de pact. l. pactum inter hæredem. ff. eodem. & pro rei ueritate hæc pars tenenda eſt uti uerior.

Nec ob. contraria, nō primū, quia antecedēs

uerum eſt conſequens falſum, propter conſenſum, ut aliquid etiam operetur. l. ſi quando. ff. de leg. 1. c. ſi Papa, de priuile. in 6. unde & bene dici etiam ſolet quod ineptum eſt regulam non fallere. ita gl. in Auth. ut ſi. prohi. ma. debi. in prin. quodq; data inſtantia corruit ſiue claudicat. c. ſicut urgeri. t. q. t. Bar. in l. quamuis. C. de pign. & quod deniq; exceptionem patitur, ut no. in rub. ff. de reg. iur. ad differentiam generis omnes ſuas ſpecies comprehendentis, ut declarat Abb. in c. uenerabilem. col. 3. de elect.

Ad ſecundum dicam id non eſſe præſumẽdũ, cum potuerint proteſtatione ius ſibi reſeruare, & prætermiſerint, ut in ſimili per Bart. in l. eum filius. in §. fi. ff. de uerb. obl. l. 1. §. quemadmodũ. §. Iulianus. ff. de lib. agno. l. ſi debitor. §. 1. ff. qb. mod. pig. uel hypo. ſol.

Et ſi notarius eſt pſona publica (ut diximus) aliud tolletur, quod imò facere poſsint qđ ſcriptura tranſeat in publicam formam, haud conſiderabile in priuata, in quam iuriſdictio (ut dicebatur) conſenſu partium tranſire non poteſt.

Ad ultimum uerò, quod imò infert neceſſariò approbationem, ex quo (ut diximus) cõſenſerunt ut exemplaretur, & conſequens eſt ut conſentientibus præiudicet. l. ad legatum. l. ad rẽ mobilem. ff. de procu. l. illud. ff. de acq. hær. cum ſimi. nec facit ad idem quod habetur in d. l. 3. ff. de mili. teſtam. quia (ut dicebam in 2. fallen.) non ſemper eſt uera. & dato quod uera ſit, procedit in dubio inq; caſu ſuo, non hic. ex quo poteſt partibus imputari, quod exemplari conſenſerint, exẽplum quodammodo (ut diximus) approbantes, ex quibus tollitur inductio etiam d. l. fi. & ſimilium. C. ne ux. pro ma. cogita tamen & à communi aliàs non recede.

Sextò limitatur licet exemplum non probet, 38 quod ſaltem facit qualemqualem † præſumptionem, ut per Bar. hic, nu. 9. ad fin. qui ſubiicit hoc idem utile etiam eſſe ad multa per gl. in l. 2. ff. de fi. inſtrum. adde tu aliam in l. in fraudem. in §. neque. ff. de iure fi c. & ſimilem in l. 2. & ibi diximus, ſupra eod.

Bald. tamen in l. in bonæfidei, colum. 3. C. de reb. cred. tenuit contrarium, motus, quia exemplum eſt quodammodo teſtimonium de auditu auditus, ut no. in l. 3. C. de diuer. reſcrip. & ibi in ſpecie idem Bald. teſtis autem huiuſmodi nihil probat, quia neſcit ueritatem facti, ergo nec exẽplum, cum quo tranſit etiam Alex. hic, ſubiiciẽs tamen dictum glo. ſeruari poſſe in duobus caſibus, ut per eum, quorum unum tamen infra referemus.

Adde tu interim contra glo. tex. noſtrum etiã facere, ibi, nulla ex hac memoria fiat exactio.

Conſiderando idem in inſtrumento faciente mentionem alterius dici debere, qđ in exẽplo.

Secundò contra eam facit tex. in d. l. 2. ff. de fi de inſt. ubi calumnioſa ſcriptura, id eſt exẽplum (ut ibi per Bald. in prin.) in iudicio uim obtinere non poteſt.

Deci. à glo. non diſcedit, & ad argum. reſpondet, quod licet teſtis de auditu auditus non probet, præſumptionem tamẽ facit & bene, poſt Gemin. conſi. 57. & conſi. 187. Dic tu quod fuit opin. Archidiac. in c. uidetur. 22. q. 5. & Ro. in l. ſi uerò. in §. de ulro. in ult. colum. ff. ſolu. matr. & aliorum, ut per Iaſ. è in repet. l. admonẽdi. co l. 61. ff. de iureiu. à quo uerīſimiliter hauſit omnia licet ſubiiceat.

Sed dico ego aliter, quod nec ſecus ſenſit Bal. in d. l. in bonæfidei, loquutus de ſemiplena pbatione, & non de præſumptione, ſtatq; ſimul iſta quod ſemiplenam probationem non faciat, & tñ faciat qualemqualem præſumptionem.

Nec obſt. tex. noſter ad idem, quia dicta uerba bene innuũt, quod exactio nulla fieri poſsit, ſed non quod præſumptionem aliqua em non inducat, ergo & exemplum pariter, uulg. l. ſi quis ſer * uo. ubi glo. Bar. Bald. & * omnes. C. de fur. & eodem modo reſpondeo ad tex. in d. l. 2. quod uim non obtinet quo ad plenam probationem, ſed quo ad qualemqualem præſumptionem ſic, arg. in l. 1. C. de ſacroſanc. eccl. & in l. ut gradatim. in §. & ſi lege. ff. de mun. & hono. & in l. inter oẽs. ff. qui ſatiſd. cog. & eſt utilitas licet Bartol. non dicat, quod tamen habetur in d. l. admonendi.) nõ ut deferatur iuramentum in ſupplementum probationis, quia tunc uiderentur fateri ex eo ſemiplene probari, ſecundum omnes ſaltum. l. 3. §. t. ff. de mino. l. fin. & utrobique nor. ff. quod met. cau. ſed ut aliquando obtineat quis pro quo eſt præſumptio, ſi probationes eſſent hinc inde pa* res. l. ſi duo patroni, & ibi glo. communiter * approbata. ff. de iureiur. Alex. conſi. 112 col. fi. uolum. 4. Ripa in d. l. admonendi. nu. 203.

Adde ſimile etiam, licet res inter alios acta tertio non præiudicet. l. t. & toto titu. C. res int. ali. ac. l. ſæpe. ff. de re iudi. quod tamen qualemqualẽ præſumptionem facit, & dictum fuit in præalle. l. 2. ſupra eo. & intellige uerum quo ad effectum prædictum, quanquam Dec. conſi. 42. colu. pen. uol. t. contrarium ſentiat, qđ imò p ſsit tũc deferri iuramentum in ſupplemẽtum probationis, & malẽ miſi ſaluando dicamus, quod dicto caſu alia concurrant, ut per eum ibidem, & ad propoſitum plẽnè Ia. in d. l. ſi duo patroni, & eſt nouiſ ſimè, arg. in l. 4. in §. addictis. ff. de fideicom. lib. ubi leuis occaſio quandoq etiam eſt magni põderis, per quem te. etiam ita dixit Bald. in c. per tuas. in prin. de prob.

Et ſi aliam utilitatem ſcire deſideras, dic qđ onus probandi etiam in aduerſarium trãſferat. l. diuus. l. ſiue poſsidetis, & ibi Bald. in prin. C. de prob. dixi ego in d. l. admonendi. nu. 210. Ro. ſing. 341. quodq; ultimo loco excuſat à dolo ſi per errorem iuris producens putaret exemplũ pbare, ex quo quælibet cauſa etiam iniuſta hoc

idem

idem operatur.l.plagii,ubi glo.magiſtra,C.ad le
gem Fa.de plagia.ſimilia in l.1. ff.ſi quis ius dic.
non obtemp.l.igitur.ff.de lib.cau.Paul.Caſt.cõ-
ſil.277.col.2.uol.2.Rom.in rub.de arb. col.21.

Quod tamen dicit Dec.nõ ſubſiſtere, ex quo
etiam quod exemplum præſumptionem non fa
ceret, excuſaret tñ ut conſuetudo nulla: c.uene-
rabilis,ubi glo.de elect.& malè,quoniam loqui-
tur in conſuetudine praua & iniqua, ut ibi p Ab
bat.quæ licet nomen conſuetudinis habere non
mereatur eſt nihilominus conſuetudo.l.proſpe-
xit.ff.qui & à quibus.l.2.§.1. ff.quemadmo.teſt.
aper.& ita eam intelligit etiam Gramma.in pul-
chro caſu deciſiu.50.per totum,Bal. conſi.476.
uol. 3. ſed tamen pro opinione Decii ſignanter
per d.gl.quod imò ēt conſuetudo nulla tribuat
iuſtam ignorantiæ cauſam,& excuſet à pœna, &
ſic exemplum hic (ut dicebatur) à dolo etiam
quod qualemqualem præſumptionem non face-
ret, tenuit in ſpecie Areti.conſi.154.col.2.ides
cogita,& de materia aliàs not.plenè in d.l.1. ff.ſi
quis ius dic.non obtemp. & in l.1. ff.quod quiſ-
que iur.& in l.ſi quis id quod.ff.de iuriſdictione
omnium iudic.

Septimò limitatur, ſi ab eo nihil dicatur ſeu
opponatur, contra quem producitur, ſed taceat,
39 †quoniam tunc probabit & fidem faciet adhuc,
ut in ſpecie tenuit Ful.in l.procurator. ſupr.eo.

Quidam Peruſini autem (ut Soci.refert) con
trarium ſentiunt, moti quia regula eſt (ut etiam
proximè dicebam) quod exemplum nõ probat,
& quia tex.noſter ait formaliter,nulla exactio ce
lebretur,inducendo ut ſuprà, quoniam non loq
tur ſecundum uerum intellectum in exemplo,
ſed in inſtrumento alterius inſtrumenti mentio
nem faciente, & quia denique iudex ex officio
ueritatem inueſtigare poteſt, l.2. l.nõ eſt nouũ.
ſupra eo.l.ubicunque.ff.de interr.act. c.iudican
tem.30.q.5.Ang.in Auth. de tabellio. in princi
pio.& ad propoſitum teſtem minus idoneum re
pellere,c.intimauit,& ibi Innoc.de teſti. necnõ
exemplum reiicere, quia de uno ad aliud arguit
communiter. l. in exercendis. C.de fide inſtru.
firmat Bald.in l.3.C.de diuer.reſcr. Dec.fœdere
diſtinctionis nititur opiniones concordare,ut p
eum,nec diſplicet, ſed conſidera nos pro abſolu
to habere debere, quod iudex exemplum reiice
re potuerit,quodq; inde poſtea dubitatio inſur
gat,ſi hoc ipſum non fecerit an probet,& dic o-
pinionem Fulg.tenendam eſſe,cui nec idẽ Dec.
aduerſatur,argumentis Peruſinorum tamẽ ali-
ter non reſpondendo,fortè quia ſunt leuia.

Tu uerò dicas ad primum poſſe reſponderi
non adeo enim leuia ſunt,ut dubitandi occaſio
nem non præbeant) quod uera ſit regula, ſi obii
ciatur à parte eidem non eſſe credendum,aliàs fi
dem faciet & probabit.l.ita demum.cum ſim.C.
de procu.imò quod quando ſupplet etiã iudex,
partis perſonam aſſumit,l.de pupillo.§.meminiſ
ſe,iuncta glo.ff.de no.ope.nunc. l.properandũ
§.ſin autem.C.de iud.in terminis Bald. in l.cum
mulier.col.7.ff.ſol.mat.aliquid Bart.in l.3. in §.
idem ſcribit.colum.3.ff.de pecu. & in l.ait pr̃tor.
in §.hæc uerba.ff.ne uis fiat ei. & pro iſta reſpõ-
ſione eſt arg.in l.quamuis.ff.de in ius uo. & in l.
1.in fi.C.de lib.præte.

Non obſt.ſecundum,quia eodẽ modo reſpon
detur,quamuis nulla uerbum uniuerſale negati
uum ſit.l.ſi is qui ducenta.§.utrum.ff.de reb.du.
quod non ſemper uniuerſaliter negat.l.ſi ſtipu-
latus.ff.de fideiuſſo.l.ſi mihi Mæuia. in fin.ff.de
lega.tertio.

Vltimum ex prædictis ſublatum eſt, quia nõ
negatur,imò quod proprium eius eſt ueritatem
inueſtigare.d.l.2.ſupra eod. ſed finge non aliter
inueſtigaſſe in his terminis:tacuit ipſe, nec pars
oppoſuit,abſque dubitatione probabit, & ex eo
producens obtinebit.

Quod etiam in ſimili probari poteſt, quia cu
mulatio (ut diximus in l.edita. ibique no.oẽs ſu
pra eod.) ratione ordinis impeditur,& tñ ſi non
opponatur,iudicium procedit,& ſentẽtia ualet.
l.1 infra de appel.l.2. ff.com.diu.

Ad idem miles procurator eſſe non poteſt.l.
filiusfamilias.§.ueterani.ff.de procu. & tamen ſi
hoc ipſum ſibi non obiiciatur poteſt.d.l.ita de-
mum.C.eo. & in præalle.§.ueterani, not. nec cle
ricus fideiubere.c.1.de fideiuſſ.c.te quidem.11.
q.1.& nihilominus ſi fideiuſſerit & nihil fuerit
dictum,ualebit fideiuſsio.c.peruenit. c.conſtitu
tum, de fideiu. pluraq; alia huiuſmodi ſunt, qđ
reus criminis alium defendat hoc caſu, quod p-
ceſſus ab excommunicato factus ualeat,& quod
denique probatio fiat etiam contra præſumptio
nem iuris,& de iure,non regularia tñ.l.reum cri
minis.C.de procur.c.1.de reſcr.in 6. c.is qui fi-
dem, ubi But.colum.2.de ſpon.non aliter referẽ
da. Multas alias limitationes ponunt hic ſcribẽ.
præcipuè Iaſo.& Deci.ſed quia iſtę principalio-
res mihi uiſæ fuerunt,inque cæteris Barto. theo
rica plana & facilis, necnon materia peculiaria,
& ordinaria huius authen.expedita ſupra,& an-
te hac exempli,de qua in l.procurator. ſupr.eo.
ſatietati occurremus,& ne quoque uobis ut uer
boſi cauſarum patroni facere ſolent ſtomachum
moueamus,finem faciemus.l.1. ff.de ori.iur.l.ex
ea.ff.de poſtu.l.ampliorem.§.in refutatoriis. C.
de appellation. conſiderantes non minus hoc
ipſum uitio habendum eſſe, quàm alui proflu-
uium,iuxta illud,

Scriptus & à tergo, nec dum finitus Oreſtes.
ſemperque delectabilius (ut inquit Ariſto.rhe-
tor.3.) quod eſt breuius.

Laus Deo optimo maximo. die 16.Ia
nuarij.1559.Patauii.

uerum eſt conſequens falſum, propter conſenſum, ut aliquid etiam operetur. l. ſi quando. ff. de leg. 1. c. ſi Papa, de priuile. in 6. unde & bene dici etiam ſolet quod ineptum eſt regulam non fallere. ita gl. in Auth. ut ſi. prohi. ma. debi. in prin. quodq; data inſtantia corruit ſiue claudicat. c. ſicut urgeri. 1. q. 1. Bar. in l. quamuis. C. de pign. & quod deniq; exceptionem patitur, ut no. in rub. ff. de reg. iur. ad differentiam generis omnes ſuas ſpecies comprehendentis, ut declarat Abb. in c. uenerabilem. col. 3. de elect.

Ad ſecundum dicam id non eſſe præſumēdū, cum potuerint proteſtatione ius ſibi reſeruare, & prætermiſerint, ut in ſimili per Bart. in l. cum filius. in §. fi. ff. de uerb. obl. l. 1. §. quemadmodū. §. Iulianus. ff. de lib. agno. l. ſi debitor. §. 1. ff. qb. mod. pig. uel hypo. ſol.

Et ſi notarius eſt pſōna publica (ut diximus) aliud tolletur, quod imò facere poſſint qđ ſcriptura tranſeat in publicam formam, haud conſiderabile in priuata, in quam iuriſdictio (ut dicebatur) conſenſu partium tranſire non poteſt.

Ad ultimum uerò, quod imò infert neceſſariò approbationem, ex quo (ut diximus) cōſenſerunt ut exemplaretur, & conſequens eſt ut conſentientibus præiudicet. l. ad legatum. l. ad rē mobilem. ff. de procu. l. illud. ff. de acq. hær. cum ſim. nec facit ad idem quod habetur in d. l. 3. ff. de mi li. teſtam. quia (ut dicebam in 2. fallen.) non ſemper eſt uera. & dato quod uera ſit, procedit ī dubio inq; caſu ſuo, non hic. ex quo poteſt partibus imputari, quod exemplari conſenſerint, exēplum quodammodo (ut diximus) approbantes. ex quibus tollitur inductio etiam d. l. fi. & ſimilium. C. ne ux. pro ma. cogita tamen & à communi alias non recede.

Sextò limitatur licet exemplum non probet,
38 quod ſaltem facit qualemqualem † præſumptionem, ut per Bar. hic, nu. 9. ad fin. qui ſubiicit hoc idem utile etiam eſſe ad multa per gl. in l. 2. ff. de fi. inſtrum. adde tu aliam in l. in fraudem. in §. ne quis. ff. de iure fiſc. & ſimilem in l. 2. & ibi diximus, ſupra eod.

Bald. tamen in l. in bonæ fidei, colum. 3. C. de reb. cred. tenuit contrarium, motus, quia exemplum eſt quodammodo teſtimonium de auditu auditus, ut no. in l. 3. C. de diuer. reſcrip. & ibi in ſpecie idem Bald. teſtis autem huiuſmodi nihil probat, quia neſcit ueritatem facti, ergo nec exēplum, cum quo tranſit etiam Alex. hic, ſubiiciēs tamen dictum glo. ſeruari poſſe in duobus caſibus, ut per eum, quorum unum tamen infra referemus.

Adde tu interim contra glo. tex. noſtrum etiā facere, ibi, nulla ex hac memoria fiat exactio.

Conſiderando idem in inſtrumento faciente mentionem alterius dici debere, qđ in exēplo.

Secundò contra eam facit tex. in d. l. 2. ff. de fide inſt. ubi calumnioſa ſcriptura, id eſt exēplum (ut ibi per Bald. in prin.) in iudicio uim obtinere non poteſt.

Deci. à glo. non diſcedit, & ad argum. reſpondet, quod licet teſtis de auditu auditus non probet, præſumptionem tamē facit & bene, poſt Gemin. conſi. 57. & conſi. 187. Dic tu quod fuit opin. Archidiac. in c. uidetur. 22. q. 5. & Ro. in l. ſi uerò. in §. de uiro. in ult. colum. ff. ſolu. matr. & aliorum, ut per Iaſ. la è in repet. l. admonēdi. col. 61. ff. de iureiu. à quo uerisimiliter hauſit omnia licet ſubticeat.

Sed dico ego aliter, quod nec ſecus ſenſit Bal. in d. l. in bonæ fidei, loquutus de ſemiplena pbatione, & non de præſumptione, ſtātq; ſimul iſta quod ſemiplenam probationem non faciat, & tñ faciat qualemqualem præſumptionem.

Nec obſt. tex. noſter ad idem, quia dicta uerba bene innuūt, quod exactio nulla fieri poſſit, ſed non quod præſumptionem aliquam non inducat, ergo & exemplum pariter, uulg. l. ſi quis ſeruo. ubi glo. Bar. Bald. & omnes. C. de fur. & eodem modo reſpondeo ad tex. in d. l. 2. quod uim non obtinet quo ad plenam probationem, ſed quo ad qualemqualem præſumptionem ſic, arg. in l. 1. C. de ſacroſanc. eccl. & in l. ut gradatim. in §. & ſi lege. ff. de mun. & hono. & in l. inter oēs. ff. qui ſatiſd. cog. & eſt utilitas (licet Bartol. non dicat, quod tamen habetur in d. l. admonendi.) nō ut deferatur iuramentum in ſupplementum probationis, quia tunc uiderentur fateri ex eo ſemiplene probari, ſecundum omnes falſum. l. 3. §. 1. ff. de mino. l. fin. & utrobique not. ff. quod met. cau. ſed ut aliquando obtineat quis pro quo eſt præſumptio, ſi probationes eſſent hinc inde pares. l. ſi duo patroni, & ibi glo. communiter approbata. ff. de iureiur. Alex. conſi. 112 col. fi. uolum. 4. Ripa in d. l. admonendi. nu. 203.

Adde ſimile etiam, licet res inter alios acta tertio non præiudicet. l. 1. & toto titu. C. res int. ali. ac. l. ſæpe. ff. de re iudi. quod tamen qualemqualē præſumptionem facit, & dictum fuit in præalle. l. 2. ſupra eo. & intellige uerum quo ad effectum prædictum, quanquam Dec. conſi. 42. colu. pen. uol. 1. contrarium ſentiat, qđ imò p ſsit tūc deferri iuramentum in ſupplemētum probationis, & malè: niſi ſaluando dicamus, quod dicto caſu alia concurrant, ut per eum ibidem, & ad propoſitum plenè Ia. in d. l. ſi duo patroni, & eſt nouiſſimè, arg. in l. 4. in §. addictis. ff. de fideicom. lib. ubi leuis occaſio quandoq etiam eſt magni pōderis, per quem tex. etiam ita dixit Bald. in c. per tuas. in prin. de prob.

Et ſi aliam utilitatem ſcire deſideras, dic qđ onus probandi etiam in aduerſarium trāſferat. l. diuus. l. ſiue poſſidetis, & ibi Bald. in prin. C. de prob. dixi ego in d. l. admonendi. nu. 210. Ro. ſing. 341. quodq; ultimo loco excuſat à dolo ſi per errorem iuris producens putaret exemplū pbare, ex quo quælibet cauſa etiam iniuſta hoe

idem

idem operatur.l.plagii,ubi glo.magiſtra,C.ad legem Fa.de plagia,ſimilis in l.1. ff.ſi quis ius dic. non obtemp.l.igitur.ff.de lib.cau.Paul.Caſt.cõſil.277.col.2.uol.2.Rom.in rub.de arb. col.21.

Quod tamen dicit Dec.nõ ſubſiſtere, ex quo etiam quod exemplum præſumptionem non faceret,excuſaret tñ ut conſuetudo nulla.c.uenerabilis,ubi glo.de elect.& malè,quoniam loquitur in conſuetudine praua & iniqua, ut ibi p Abbat.quæ licet nomen conſuetudinis habere non mereatur eſt nihilominus conſuetudo.l.proſpexit.ff.qui & à quibus.l.2.§.1. ff.quemadmo.teſt. aper.& ita eam intelligit etiam Gramma.in pulchro caſu deciſio.50.per totum,Bal. conſi.476. uol.3. ſed tamen pro opinione Decii ſignanter per d.gl.quod imò ẽt conſuetudo nulla tribuat iuſtam ignorantiæ cauſam,& excuſet à pœna,& ſic exemplum hic (ut dicebatur) à dolo etiam quod qualemqualem præſumptionem non faceret, tenuit in ſpecie Areti.conſi.154.col.2.idem cogita,& de materia aliàs not.plenè in d.l.1. ff.ſi quis ius dic.non obtemp. & in l.1. ff.quod quiſque iur.& in l.ſi quis id quod.ff.de iuriſdictione omnium iudic.

Septimò limitatur, ſi ab eo nihil dicatur ſeu opponatur, contra quem producitur, ſed taceat, 39 †quoniam tunc probabit & fidem faciet adhuc, ut in ſpecie tenuit Ful.in l.pcurator. ſupr.eo.

Quidam Peruſini autem (ut Soci.refert) contrarium ſentiunt,moti quia regula eſt (ut etiam proximè dicebam) quod exemplum nõ probat, & quia tex.noſter ait formaliter,nulla exactio celebretur,inducendo ut ſuprà, quoniam non loquitur ſecundum uerum intellectum in exemplo, ſed in inſtrumento alterius inſtrumenti mentionem faciente, & quia denique iudex ex officio ueritatem inueſtigare poteſt, l.2. l.nõ eſt nouũ. ſupra eo.l.ubicunque.ff.de interr.act. c.iudicantem.30.q.5.Ang.in Auth. de tabellio. in principio.& ad propoſitum teſtem minus idoneum repellere,c.intimauit,& ibi Innoc.de teſti. necnõ exemplum reiicere, quia de uno ad aliud arguit communiter. l. in exercendis. C.de fide inſtru. firmat Bald.in l.3.C.de diuer.reſcr. Dec.fœdere diſtinctionis nititur opiniones concordare,ut p eum,nec diſplicet, ſed conſidera nos pro abſoluto habere debere, quod iudex exemplum reiicere potuerit,quodq; inde poſtea dubitatio inſurgat,ſi hoc ipſum non fecerit an probet,& dic opinionem Fulg.tenendam eſſe,cui nec idẽ Dec. aduerſatur,argumentis Peruſinorum tamẽ aliter non reſpondendo,fortè quia ſunt leuia.

Tu uerò dicas ad primum poſſe reſponderi (non adeo enim leuia ſunt,ut dubitandi occaſionem non præbeant) quod uera ſit regula, ſi obiiciatur à parte eidem non eſſe credendum,aliàs fidem faciet & probabit.l.ita demum.cum ſim.C. de procu.Imò quod quando ſuppleat etiã iudex, partis perſonam aſſumit,l.de pupillo.§.meminiſſe,iuncta glo.ff.de no.ope.nunc. l.properandũ §.ſin autem.C.de iud.in terminis Bald.in l.cum mulier.col.7.ff.ſol.mat.aliquid Bart.in l.3. in §. idem ſcribit.colum.3.ff.de pecu. & in l.ait pretor. in §.hæc uerba.ff.ne uis fiat ei. & pro iſta reſpõſione eſt arg.in l.quamuis.ff.de in ius uo. & in l. 1.in fi.C.de lib.præte.

Non obſt.ſecundum,quia eodẽ modo reſpondetur,quamuis nullũ uerbum uniuerſale negatiuum ſit.l.ſi is qui ducenta.§.utrum.ff.de reb.du. quod non ſemper uniuerſaliter negat.l.ſi ſtipulatus.ff.de fideiuſſo.l.ſi mihi Mæuia. in fin.ff.de lega.tertio.

Vltimum ex prædictis ſublatum eſt, quia nõ negatur,imò quod proprium eius eſt ueritatem inueſtigare.d.l.2.ſupra eod. ſed finge non aliter inueſtigaſſe in his terminis:tacuit ipſe, nec pars oppoſuit,abſque dubitatione probabit, & ex eo producens obtinebit.

Quod etiam in ſimili probari poteſt, quia cumulatio (ut diximus in l.edita. ibique no.oẽs ſupra eod.) ratione ordinis impeditur,& tñ ſi non opponatur,iudicium procedit,& ſentẽtia ualet. l.1. infra de appel.l.2. ff.com.diu.

Ad idem miles procurator eſſe non poteſt.l. filiusfamilias.§.ueterani ff.de procu. & tamen ſi hoc ipſum ſibi non obiiciatur poteſt.d.l.ita demum.C.eo. & in præalle.§.ueterani, not. nec clericus fideiubere.c.1.de fideiuſſ.c.te quidem.11. q.1.& nihilominus ſi fideiuſſerit & nihil fuerit dictum,ualebit fideiuſsio.c.peruenit. c.conſtitutum, de fideiu. pluraq; alia huiuſmodi ſunt, qd reus criminis alium defendat hoc caſu,quod pceſſus ab excommunicato factus ualeat,& quod denique probatio fiat etiam contra præſumptionem iuris,& de iure,non regularia tñ.l.reum criminis.C.de procur.c.1.de reſcr.in 6. c.is qui fidem, ubi But.colum.2.de ſpon.non aliter referẽda. Multas alias limitationes ponunt hic ſcribẽ. præcipuè Iaſo.& Deci.ſed quia iſtę principaliores mihi uiſæ fuerunt,inque cæteris Barto. theorica plana & facilis, necnon materia peculiaris, & ordinaria huius authen.expedita ſupra,& ante hac exempli,de qua in l.procurator. ſupr.eo. ſatietati occurremus,& ne quoque uobis ut uerboſi cauſarum patroni facere ſolent ſtomachum moueamus,finem faciemus.l.1. ff.de ori.iur.l. ex ea.ff.de poſtu.l.ampliorem.§.in refutatoriis. C. de appellation. conſiderantes non minus hoc ipſum uitio habendum eſſe, quàm alui profluuium,iuxta illud,

Scriptus & à tergo, nec dum finitus Oreſtes.

ſemperque delectabilius (ut inquit Ariſto.rhetor.3.) quod eſt breuius.

Laus Deo optimo maximo. die 16.Ianuarij.1559. Patauii.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Antonij de Butrio erratum in c.ſignificantibus, de libelli ob.*
2 *Subtilitates riſum excitant, à quibus abſtinẽdũ eſt.*
3 *Legis ad legem non fit continuatio, niſi declarationis gratia.*
4 *Ius canonicum ſubtilitatem reſpuit.*
5 *Actionis nomen, an ſit exprimendum in libello, & quando.*
6 *Actionis nomen exprimendum in libello eſt, ubi eſt conſuetudo.*
7 *Scripturæ aſſertioni contra ſcribentem, quando ſtetur.*
8 *Intellectus ad l. rura. C. de omni agro deſer. lib. 10.*
9 *Intellectus ad l. ſicut. C. de repud. hær.*
10 *Prout eſt dictio limitatiua.*
11 *Edictum perpetuum, exponitur generale.*
12 *Intellectus ad l. edita. C. de eden. in illis uerbis, quã emendari.*
13 *Intellectus ad §. ſi minus. Inſti. de actio.*
14 *Emendare quid ſit.*
15 *Libelli emendatio in iudiciis uniuerſalibus fieri poterit uſque ad ſententiam.*
16 *Iudicium uniuerſale, quid ſit.*
17 *Libelli emendatio fieri non poterit, poſt litem conteſtatam, ſi agatur ad unam rem ſingularem.*
18 *Libelli emendatio uſque ad ſententiam, an fieri poſſit in iudicijs generalibus.*
19 *Libelli emendatio uſque ad litem conteſtatam fieri licet, & non poſt in iudiciis ſingularibus.*
20 *Libelli declaratio quotuplex ſit, & quibus in cauſis admittatur.*
21 *Concluſio cauſis in criminalibus non requiritur.*
22 *Libellus, qui in concluſione deficit, eſt nullus, & ratio.*
23 *Libellus ex expreſſione falſæ cauſæ uitiatur.*
24 *Libellus emendari non poterit, ſi facti mutatio inſtantiæ contingat.*
25 *Prouerbij declaratio, ponit currum ante boues.*
26 *Actionis mutatio poſt litem conteſtatam, fieri non poteſt.*
27 *Cumulatio quid ſit.*
28 *Cumulatio quo ad proceſſum facilius admittitur in criminalibus, quàm in ciuilibus.*
29 *Cumulationum genera quatuor, & quæ.*
30 *Cumulationem impedientia, quinque ſunt, & quæ.*
31 *Cumulatio quare ſit inuenta.*
32 *Cumulatio regulariter permiſſa.*
33 *Exceptio uulgaris quæ.*
34 *Abſolutoria in una cauſa, an & quando pariat exceptionem rei iudicatæ in alia.*
35 *Intellectus ad l. fundum, & ſequentẽ. ff. de except.*
36 *Cumulatio an impediatur, quando electione unius actionis altera tollitur.*
37 *Cumulatio, an impediatur ratione contrarietatis.*
38 *Intellectus ad l. 1. §. fin. ſi fam. fur. fec. dicatur.*
39 *Futuri temporis tractans ad iudicem non ſpectant cum fallentia.*
40 *Cumulatio fit ex diuerſis cauſis, & actionibus cõpetentibus, & quo caſu in ſpecie admittatur.*
41 *Cumulatio actionum facta, an ſint duo libelli, uel unus, & utilis erit diſputatio propter gabellas in caſu ſtatuti.*
42 *Actiones plures numero in eodem libello, una erit cumulatio, & unum iudicium.*
43 *Libellus capitur prout eſt iuris, non prout eſt charta materialis.*
44 *Actio perſonalis, & hypothecaria, quando cumulentur.*
45 *Solutio Dyni, & aliorum ad contrarium auct. ſed neque, de fideiuſſor. ubi actio perſonalis, & hypothecaria cumulantur, cum ſol. autoris.*

Additiones nouiſsimæ ad l. editã. C. de eden.

Additio 1. ad princ.

1 ANto. de But. in c. ſignificantibus, de lib. ob. ſatis † confusè inculcat hanc materiam, per quatuor membra, omniaq; hauſit à doct. Bar. hic, ut ibi col. 10. teſtaĩ Abb. ſubiiciens materiam eſſe prolixã, periculoſum, & ſubtilem.

Idem Bar. hãc l. pulcherrimo ordine repetijt, Bald. bis Patauii, & Peruſij.

Et dicit Paul. Caſt. qđ uolauit per aera, quodq; tantum ſubtiliauit, ut ſeipſum fregerit. ea de re dixit in fi. quod in princip. legis dicere debebat, Quis mihi dabit pẽnas columbarum, & alrẽ uolabo, ut dicitur pſal. 54.

2 Ab his ſubtilitatibus igitur, ut dicebam aliàs, abſtinendum eſt, † quia excitant riſum plerũq;, ut de uetula uendente ficus, quæ corpora ſcindi uolebat, non ad numerum dare, inquiunt & ridẽt Iaco. But. Fulg. & Alb. in l. nam & ſi fur. in §. fin. ff. ſi cer. pet. ob idq; deriſus eſt à Iaſ. Alex. in l. ſingularia. colum. 3. ff. eod. & quod peius eſt non inuenitur ueritas his modis, ſed læditur potius & anguſtatur, ut dicit Abb. in c. cauſamquæ. colum. pen. de teſti. imò quod clericus non tenetur ſcire, an ꝓprietas à poſſesſione differat, ſed canones diſciplinæ, ſubtilitatibus non effugit ſuſpitionem hæreſis inquit Archid. in c. quæ ipſis. 38. diſt. & in c. hinc etenim. colum. 2. 49. diſtinc. & qui ſubtilitatibus delectantur ſimiles ſunt loquentibus torto naſo, ut Luc. de Pẽna, ait in l. 1. C. de profe. qui in ur. Conſtan. lib. 10. relatus per Afflic. ubi de his longè plura, in c. 1. an §. ſi num. 25. Epiſ. uel Abb. in uſib.

Additio 2.

Ad dicta Odof. hic, in prin. & Bal. in 2. lect.

3 Legis ad legem non fit continuatio, glo. in l. Gallus. ĩ prin. ff. de lib. & poſthu. niſi declarationis gratia, † ut prædicti faciunt. adde gl. in l. 2. ff. de uerb. obl. & in l. de pupillo. in prin. & in §. ſextus. ff. de no. ope. nun. Iaſ. ĩ rub. Inſti. de ac. col. 2.

Additio 3. ad dicta de ſubtilitate in illo articulo, an nomen actionis ſit in libello exprimendum.

4 Ius canonicum ſubtilitatem † reſpuit. c. dilecti. de iud. quæ nec etiam ſeruatur in Gallia, nec
in curiis ſæcularibus ibi. imò quod actiones contrariæ quoque cumulantur, inquit Caſſane. conſil. 56. nume. 18.

Et minus in conſiſtorio principis in quo ſola facti ueritate inſpecta proceditur. l. Aemilius. & ibi Bart. ad fi. ff. de mino. Nec in uerbis teſtiũ, ut declarat Spec. in §. nunc aliqua, in uer. notandũ, de teſte. Nec etiam ubi agitur de utilitate publica. l. ita uulneratus. ff. ad leg. Aquil. multa Ro. in l. 1. col. 3. & 4. ff. de no. ope. nun.

Additio 4. ad id, an nomen actionis ſit exprimendum in libello.

Videtur quod ſic per tex. ultra multa aliàs inducta in cap. ad aures, de præſcript. iuncta glo.

Sol. duplex eſt actio, cauſalis & formalis: illa exprimi debet, & expreſſa dicitur cum exprimi
5 tur cauſa, iſta nõ, quia tacitè ineſt † ex facti narratione, & expreſsio nihil operatur, d. c. dilecti, declarat pulchrè Bal. in præal. c. ad aures.

Additio 5.

Concluditur hic ab omnibus, quod nomen actionis (ut dixi etiã proximè) non ſit exprimen
* dum in libello, & eſt communis * opi. præalleg. c. dilecti. de iudi.

6 Fallit ſi extet † conſuetudo. l. maiorib. & ibi Bal. C. communia utr. iud.

Secundò fallit, ſi ex narratione facti appareret plures actiones competere, puta utili & directa à ceſſionario intentatis, quia tunc teneretur exprimere, ut per Bal. in l. ſi duo, nu. 2. ff. de ſol. Deci. hic nu. 2.

Tertiò adde tu idem ſi peteret iudex, & eſt ſimile in teſte, qui non tenetur regulariter reddere rationem ſui dicti, ut not. in l. ſolam. C. de teſti. & tamen ſecus eſt ſi iudex petat. idemque in bon. poſſ. l. fi. C. qui admi. no. Corn. in rubr. eod. tit. colum. 2.

Additio 6.

Concluditur hic, in not. ut per Dec. 5. quòd emendatio & mutatio fieri poteſt, ſecundũ text. hoc clarè dicit, & ut in figuratione caſus oretenus declaramus, & ut in 3. lectu. quando nec dubium habet.

Sed contra, quia ſtatur ſemper aſſertioni contra libellantem, l. cum precum. C. de lib. cau. etiã ſi reus eſſet abſens, quia ſcriptura loquitur ſemper l. Arriani. C. de hær. & probatur aliàs in l. certum. in §. ſi quis abſente. ff. de conſe.

Nec ab re ad propoſitum, quia fateri uidetur omnia in eo contenta fore uera, qua rõne q̃q̃ exemplum nõ probet, probat tamen quando de eo conuincendo agitur, ut dixi in authẽ. ſi quis in aliquo documento. infra eod. & eſt etiam uerbum Bal. in l. Gallus. in §. quidam rectè. col. 1. ff. de lib. & poſthu. dicentis licet in libello quædam ponantur, quædam uerò negentur in dubio tamen ratione prædicta dictis in eo ſtandum eſſe.

Pro ſolu. multa dicit Dec. hic, Iaſ. & alii ante eum, ſepoſitis uerbis prolixioribus uera reſolu
7 tio eſt, † duo requiri, primum eſt, quod libellus ſcriptus ſit manu libellantis. d. caſu, & præalleg. l. cum precum. ita Bar. in l. nuda. ff. de don. ſecundum quod inde ſecuta ſit lit. conteſt. tradit idem Bar. in l. ex hac ſcriptura. ff. eo. ad fi. & in l. qui familiæ, ubi etiam Bald. & Flor. ff. fam. erciſc. ergo ante potuit corrigi & emendari, declarat Socin. conſi. 244. col. pe. uol. 2.

Imò plus dico quod ille tex. iſtud ipſum probat, ex quo primo Proculus ibi petierat pronũciari aliquem ſeruum, ut pote ex ancilla natum, poſtea ex aſcriptitia, & ita fuit pronunciatum, & ſic libellum emendauit. & ideo ad propoſitum, & per illum tex. dicebat idem Bal. quòd licet qs aliquid petat, ſiue confiteatur, petitio ſeu cõfeſſio, poteſt corrigi & emendari debito tempore, conſi. 307. col. 2. uol. 5. ſignanter per text. in d. l. qui familiæ. & quando nondum eſt acceptata à parte, unde practicam docet in d. §. quidam rectè, ut ſemper dicatur præſente tali, & acceptante in quantum &c. eſtque argum. in l. ſicut. C. de action. & oblig.

Obſt. rurſum huic concluſioni text. in l. rura. C. de omni agro de. lib. 10. adhuc citatus p Bal. in d. §. quidam rectè, ubi deſiderium apud acta publicatum, corrigi non poteſt, idem Bald. in c. publicato. nu. 4. de elec.

Sol. eſt, ut hic per Rip. nu. 37. quod loquitur
8 in deſiderio † obligatiuo non diſceptatiuo. Iudicio meo non ſatis tuta, ex quo etiam quod agatur hic de deſiderio diſceptatiuo, obligatio tamen quoquo modo conſiderari poteſt, argum. in l. 3. in §. idem ſcribit. ff. de pecu. & in l. ſi ſeruum. in §. fin. ff. de uerb. obl. Igitur dic tu aliter, quod loquitur in deſiderio firmitate decreti ſiue auctoritate iudiciaria uallato. ita Bald. in l. 1. in §. item ſolent, in 2. lect. ff. de offi. præfec. urb.

Vel quod erat deſiderium habens uim inſtrumẽti, quod erat publicatum in actis ad perpetuã rei memoriam. l. geſta. C. de re iud. Bal. in d. c. publicato. col. 2. de elect.

Obſtat ultimò tex. in l. ſicut. C. de repud. hær. ubi qui ſemel adiuit hæreditatem, non poteſt poſtea aditionem reuocare, & in iudicio confeſſus habetur pro iudicato. & idem dici uidetur ĩ l. ſeruus dotalis. ff. ſol. ma.

Sol. plana eſt, illud ideo fore ſic utrobique de
9 ciſum, quia ius quæſitum erat † creditoribus hæreditariis, quod ſibi auferri non poterat. l. fin. ff. de pac. l. apud Iulianum. §. fin. ff. quib. ex cau. in poſſeſſ. ea.

Additio 7.

Ad uerbum pront, dicas quod eſt dictio limi
10 tatiua, † quia non ſimpliciter poteſt emendari, & mu-

& mutari libellus, ſed prout perpetui &c. Ita A-
lex. per iſtum tex. conſi. 29. colum. 6. uolum. 3. &
Bar. hic, colum. pen. idem Alex. conſil. 48. col. 3.
uol. 6. Dec. conſi. 362. colum. 2. & conſi. 374. co
lum. 2. uol. 2. Bar. in extraua. ad repri. in uer. pro
ut, & quod actio hic pro libello ponatur tradit
Bal. in l. non eſt nouum, col. 2. ff. de act. emp.

Additio 8.

11 Ad illud ppetui edicti, † dic id eſt generalis,
ut per glo. hic, & edictum eſt in l. 1. ff. de edend.
& ut dicit Odofr. in l. prætor ait. in princ. ff. eod.
Item ad illud uel ius reddentis decernit æqtas,
dic quod uel, in coniunctam reſoluitur, quia nõ
patietur iudex, niſi ſaluũ ſit ius deliberandi reo,
& expenſę eidem ſoluantur, ut per Doc. hic Bal.
in c. 1. lect. 1. nu. 12. de iud. uel ſi unam actionem
prius non infamantem intẽtauerit, poſtea famo
ſa agere uoluerit, ut per Odof. hic, col. 2. & Bar.
nu. 21. & in fi. legis.

Additio 9.

12 Legitur litera hic duobus modis, † quã emen
dari uel mutari, & ſic in paſsiua ſignificatione,
& tunc ſuppleas patietur reus. legitur & in acti-
ua ſic, quam emendare uel mutare licet, & tunc
actori ſuppleas, & hæc lectio magis mihi placet.

Additio 10.

Dicit gl. magna hic in princ. quod emendare eſt
propriè, cum mihi deberentur decem, eaq; à me
peterentur, ſi poſtea petantur quinque, uel ècon
tra, per text. in §. ſi minus. Inſtit. de act. ubi caſus
13 clarus, † tamen aduerte, & primo quod ibi non
probatur. de emendatione enim nullum eſt uer-
bum, namq; bene dicit quod ſine periculo egit,
ſed non quod ex eo libellus emendetur uel emẽ
dari dicatur. unde Ia. inquit, quod eſt mutatio
potius, & nouus libellus, cũ ſumma ſit diuerſa d.
l. ſcire debemus. ff. de uerb. oblig. & propterea ſi
promitto tibi 10. & 5. non promitto formali prę
dicatione 15. ex quo unus numerus, nõ eſt pars
formalis alterius, quandoquidem proferãtur. di
ſcretiuè. d. l. ſcire debemus. & hac ratione Bart.
14 hic ſubtius, declarauit quid ſit emendatio, † & e-
mendare, nume. 1. & dicit quod eſt corrigere, ſu
perflua reſecare, mutare uerba, ſententia remanẽ
te, addere, detrahere, & obſcura declarare in ali-
quib. ex his etiam malè loquutus, dum dicit qđ
addere eſt emendare, nam ſicut qui ſupplet non
emendat, pari modo hoc idem non facit, qui ad-
dit; ut Inſti. de bo. poſſ. in princ. Dum etiã dicit
detrahere, inaduertenter loquitur, ex quo dixe-
rat prius ſuperflua reſecare. Vltimò minus rectè
dictum uidetur, quod obſcura declarare ſit emẽ
dare, quia emendatio fieri non poteſt poſt litem
conteſt. & tamen declaratio admittitur uſq; ad
ſententiam ut infra.

Sol. ſi conſiderauerimus, ut cõſiderat hic Cy.
per eundem Iaſ. relatus, colũ. 1. quod emendatio
nil aliud eſt, niſi extra mendam poſitio, utiq; &
exemplum. glo. & doctr. Bart. ad idem nulla ra-
tione improbabimus. nec obſt. quod non dica-
tur in d. §. ſi minus, quia imò uirtualiter dici ui-
detur in illis uerbis, ſine periculo agit, intellige
pœnæ tripli, de qua ibi in §. præced. quia emen-
dando libellum, & petendo decem, ubi alias pe-
tierat quinque tantum, eodem iudicio reum ei
condemnabit, reſtituendusq; eſt text. ille, dũ di-
cit in reliquum uero, nihilominus iudex aduer-
ſarium in eodem iudicio condemnat, ut dicat, in
reliquum enim nihilominus aduerſarium eodẽ
iudicio ei condemnat, ex conſtitutione &c.

Et minus quod ſummæ ſint diuerſæ, quia ue
rum eſt ante emendationem, & in exemplo ſuprà
poſito, ſed emendatione facta, eadem ex quo pe-
tieram 10. nunc quinque, uel ècontra, & ſic non
ſumus in caſu d. l. ſcire debemus. & quia, ut etiã
Dec. dicit, remanet eadem cauſa, & nõ mutatus,
ſed (ut dixi) emendatus ſiue reformatus uidetur
libellus, arg. (ut dicebam adhuc aliàs) in l. iuriſ-
gẽtium, in §. adeo. ff. de pact. ibi, ſi poteſt tota res
tolli, cur non etiam poteſt reformari? Ex quibus
ad oppoſitum deducta, poſſunt quoque uitari,
quoniam uerum eſt, quod non emendat, qui ad-
dit, propriè, & minus qui declarat obſcura, &
quod denique ſuperflua reſecat qui detrahit, ſed
nec falſum etiam, quod addere rurſum & obſcu-
ra declarare, non ſit extra mendam ponere, qua
non carebat libellus mutilatus, & obſcurus, ut
ſupra, l. 2. §. appellata. ff. ſi cer. pe. uel ad illud, qđ
qui detrahit ſuperflua reſecat, reſponde ut hic p
Dec. contra fratrem ſuum Lancelo. pro qua re-
ſponſione facit text. in l. ſi ſeruus. in §. inqt lex.
ff. ad legem Aquil. uel dic quod ex abundanti di-
catur. l. non ſolent. ff. de regu. iu. l. 1. §. quamuis
ff. de uentr. inſpicien. Bald. in l. 1. in fin. C. de iu-
re emphyteo.

Additio 11.

Concludit adhuc glo. hic, quod emendatio li
15 belli in iudiciis uniuerſalibus † poterit fieri uſ-
que ad ſententiam, ſed primum declara, ut hic p
16 Iaſ. & alios, quid ſit iudicium uniuerſale, † poſt
Bald. in l. 1. colum. 2. ff. de eden. & hic in lect. Pe
ru. quod eſt quando petitur uniuerſitas, patri-
monium, peculium, hęreditas, bo. po. iuriſdictio,
& ſimile, ſuntq; nomina iuris habentia aptitudi
nem augmenti & diminutionis.

Adde quod eſt uniuerſale, non quia conſiſtat
in aliquo ſigno uniuerſali, omnis, & nullus, ſed
quia uniuerſum ius ſignificat ſui natura, comple
cliturq; tam iura quàm corpora. ita Bal. in rub.
de iud. extra, lect. 2. col. 2.

Et eſt ſimile, ultra exempla ſuperiora, in pri-
mo parente noſtro Adam, qui appellatur homo
uniuerſalis, ex quo in eo omnes incluſi fuimus,
ipſeque fuit exemplar totius humani generis,
& à quo omnes proceſsimus, ut per gloſſ. in l.
ut uim. ff. de iuſtitia & iure, & in ſigillo quaſi
principis, & reipublic. quo literæ omnes ſi-
gnentur.

Et uniuerſale rurſum, quia una eſſentia, & una ſignificatione, enunciat omnia complexiua, ut idem Bald. declarat conſi.301. colum. penultima. uolum.1.

Et ultimo loco quod non diſtinguitur in ſpecies dialectico modo aſſumptas, ut adhuc idem Bal. declarat in c. cum eccleſia Sutrina. num.17. de cau. po. & prop.

Pro iſta concluſione igitur ad glo. propoſitũ facit tex. in l.4. & in l. ſi quo tempore. ff. de petit. hær. ut ſi peto rem à te hereditariam, quam poſſidebas, poſtea aliàs poſsidere ceperis, omnes mihi (inquit tex. utrobique) reſtituere debebis.

Et ut dicebam aliàs, niſi poſſet fieri emendatio uſque ad ſententiam, iam uniuerſale iudiciũ à particulari non differret, quod admittit emendationem tantum uſq; ad lit. conteſt. ut ſupradictum eſt in ſignatione caſus, & in not. & ut per glo. hic, & in l. non poteſt. ff. de iud. & tamen differunt, patet nouiſsimè, quia diuerſæ ſunt diffinitiones. l.1. C. de in emph. diuerſi tituli, c. præſentium. §. teſtes. & ibi Gemin. colum.1. de teſtib. in 6. & nomina, l. ſi idem. C. de codi. & quia in uniuerſalibus precium ſuccedit loco rei. l. ſi & rem & pretium. ff. de peti. hær. in particularibus autẽ non. l. uenditor. §.1. ff. de hær. uel act. vend. Bald. in l. cum ſeruum. in prin. ff. ſi cert. pe. & habet colorem, ſoretq; ita ſine dubio tranſeundum.

* Bart. tamen hic, in 3. oppo. & * communiter doct. tenent contrarium, non emendatione libelli, quia neceſſaria non eſt, idque fieri non debet, quod factum non releuat. l. hæc ſtipulatio. §. diuus, ut lega. no. ca. ſed ex natura actionis, & in executione omnia uenire, & reſtitui debere offi. iudici, quandoquidem agens dicat ſe hæredem ut in reali ſe dominum, & hæres idem eſt quod dominus. l. item Mela. §. legis. ff. ad legem Aquil. glo. in l.1. in princ. ff. ſi cer. pet. & petat, ut declaretur dominus. l. ex diuerſo. §. ubi autem, & ibi Bar. ff. de rei uen. Pan. Caſt. conſi.138. col.1. uolu.2. & qđ iudicis officio reſtituantur, probatur in l. licet. ff. de pet. hær.

Et ex his ceſſat inductio d. l.4. & l. ſi quo tempore & ſimilium, quia in d. iuribus de emendatione uerbum nullum.

Non obſt. ultimum, quia differunt, ex quo in particularibus fit ante litem conteſt. in uniuerſalibus nec ante nec poſt.

Additio 12.

Ad idem dicit Bar. hic, & in d. loco, qđ ſecus
17 ſi agatur † ad unam rem ſingularem, quia tunc emendatio fieri non poterit poſt litem conteſta. ſicuti nec in ſingularibus iudiciis, ut infra poſt Petr. & Cyn.

Videtur mihi quod Bar. malè loquatur ĩ duobus, dum dicit quod emendatio fieri non poterit hoc caſu, ex quo aliàs præſupponit fieri, & tamen contrarium dixit proximè.

Sedò quod ſi agatur ad unam rem ſingularẽ, alia in reſtitutione non uenient, & tamen iſtud confundi uidetur per text. in d. l.4.

Imò malè & tertiò ſi uoluit dicere, quod hoc caſu emendatio fieri non debeat, & ſi fiat, quod poſt litem conteſtatam fieri non poterit, ſicuti nec in ſingularibus iudiciis, quia uidetur iſtud pariter contra reg. l. unicæ, in prin. C. de rei uxo. act. & dictum fuit in tex. ſatis, in illo art. an nomẽ actionis ſit exprimendum in libello, igitur cogitabis, nec ſaluabis Bar. ut hic per Iaſ.

Additio 13.

Dicit rurſum gloſſ. hic, quod in generalibus iudiciis, emendatio fieri poteſt uſque ad ſenten-
18 tiam, † & benè, eſtq; caſus clarus in l. licet. per
* ipſam alleg. C. de iud. & ita * communiter teneri dicit uterque Curt. (quid enim ſit iudiciũ generale declarat Iaſ. hic poſt Bald. in c. cum eccleſia Sutrina. nu.17. de cauſa poſſ. & propr. & dicit ibi quod ad differẽtiam uniuerſalis diſtinguitur p ſpecies dialectico modo aſſumptas) adde Spec. in tit. de actio. in §. ſequitur. nu.45. & aduerte, quia imò tex. in d. l. licet, nihil facit, ut atteſtatur Iaſ. nam quis cum tutore egit unam adminiſtrationis ſpeciem proſecutus, tutor uerò fuit abſolutus, dicit ibi tex. ſi aliam proſequi uolueris, quod excep. rei iud. repelletur, & ſic de emendatione uerbum nullum.

Reſponde tu ſic de facto occurriſſe, non quod libellus emendari non potuerit, uſque ad ſententiam, ſi agens uoluiſſet, & aliam etiam adminiſtrationis ſpeciem proſequi, ita gl. in l.1. in princip. magna, quando de hoc iudicio loquitur, dic ut in ea.

Additio 14.

Dum concludit adhuc glo. quod in iudiciis ſingularibus permiſſa eſt emendatio uſq; ad litẽ
19 conteſtatam † non poſt, dic bene facere uulgatum illud, de quo in l. tutori. C. de neg. geſt. ibi, ſufficit ſi in paucis amici laboribus conſulatur.

Et dum pro contrario adducitur text. noſter, in ſui generalitate, dic qđ ratione diſtingui debet. l. quiq;. §.1. l. quamuis. ff. de in ius uoc. ſed ratio eſt ne poſsit fieri poſt litem conteſtatam, q2 aliàs reperiretur ſententia lata, non facta litis cõteſtatione ſuper libello emendato, & malè. l. prolatam. C. de ſenten.

Additio 15.

Dum Bar. hic, nu.2. dicit quod ſi defectus ſit in ſubſtantia libelli in ciuilibus non deſcendentibus ex aliquo crimine admittitur declaratio uſ-
20 que ad ſentẽtiam, † ſcias quod declaratio eſt triplex, correctionis, modificationis, & uerbi ſeu orationis dubiæ explanationis. l.1. §. qui operas. ff. ad Ter. l.1. ff. de ori. iur. Paul. Caſt. conſi.340. in princip. uolum.1. quodq; de iſta tertia loquitur, ex quo primis duobus caſibus, nõ poteſt dici propriè declaratio.

Scias item, quod declaratio eſt uerorũ, fictio falſorum, ita ut non reperiatur fictio declaratiua

na ſecundum Bal.in l.qui in prouincia.in §.1.colum.2.ff.de rit.nupt.

Et quod denique uera eſt concluſio, quia (ut
* dicunt * omnes, & bene) declaratio nihil noui inducit.l.hæredes palam.§.ſed ſi notam. ff.de teſtamen.ubi ego in collecta.multa.argumen.optimum.in l.adeo.in §.eum quis. ff.de acq. re. do.

Additio 16.

In primo membro adhuc emendationis Bar. dicunt doct. quod in criminalibus concluſio nõ
21 eſt neceſſaria,† & quod dum loquitur de concluſione libelli,id debet referri ad dicta paulo ſup. de iudiciis ciuilibus non deſcendentibus ex aliquo crimine,& eſt uerum.& quod non requiratur tradit Bart.in l.libellorum.in fi.prin.ff.de accuſ. no.in l.1.ff.de eden.& ibi Iaſ.col.3.

Et eſt ratio,quia hoc caſu,de uindicta publica agitur.l.licitatio.§.quod illicitè. ff.de public. & tunc iudex ſupplet & quanquam ſit accuſatio ipſe tamen officio ſuo expedit,quibus caſib. neceſſaria non eſt,ut per Bart.in l.imperium, col. 3.ff.de iuriſd.omn.iud.Iaſ.fuſius.in d.l.1.

Additio 17.

Bar in eo.membro quando dicit primo ſi libellus in cõcluſione deficiat, quod ipſo iure eſt
22 nullus,† adde rationem,quia tota uis in concluſione conſiſtit.l.ſi uoluntate.C.de reſcin.uend.l. ſi dominus.ad fi.ff.de præſcr.uer.l.ut fundus. ff. communi diui.Fallit tñ (ut dicebam aliàs) in ſentia principis,ex quo ſupplet omnem defectũ, arg.in l.omnium.C.de teſtam.

Secundò adde (ut dicunt Doct.& benè)quod ineptè loquutus eſt,quoniam exemplum ipſius, quia Rex eſt in Francia uel nõ eſt, potius eſt cauſa quàm concluſio,per dictionem quia. ita Bart. in l.demonſtratio falſa, in §.quod autem.nu.1 t. ff.de condi.& demon.unde glo.in l.2.in §.circa. ff.de exceptio.do. melius loqui uidetur, dicens, qđ deficiat in cauſa eodem modo exẽplificãdo.

Additio 18.

Videtur etiam dum dicit, quod ex expreſſio
23 ne falſæ cauſæ,libellus uitiatur,quodq; nõ† ualet,quod imò ualeat, ut in actione, quæ exprimi non debet,& ſi exprimatur ineptè, quod tamen ualet libellus,ut oſtenſum eſt loco ſuo.l.1.C.de rei uxo.act.in princ.

Pro ſol.multa dicuntur hinc inde, uerũ eſt,qđ cauſa deficiente nullus eſt.l.2.§.circa.ff.de exceptio.do.ut etiam in nudo præcepto dicitur.l.filiusfamilias.§.diui.ff.de le.1.& in ſolutione diutina.l.ſi certis annis.C.de pac.ergo ẽt ſi exprimatur & falſa ſit,quod non eſt in actione. c.dilecti. de iud.ergo nimirum ſi d.caſu ualet.

Additio 19.

Dum Bar.hic,in tertio emendationis mẽbro nu.8.dicit,ſi addendo, uel detrahendo cõtingat
24 ſubſtantiæ ſa :i mutatio,quod non licebit † per tex.in l. denunciaſſe,in §.quid tamen . ff. ad legẽ Iul.de adulter.declara illud, quod in adulterio miſſo libello repudii mulieri, eidem denunciari debet,ne nubat (hoc idem enim eſt de ſubſtantia) quia maritus eam accuſare intendit, ut condemnetur, nec eſt ſatis quod ſciat, aliàs denunciatio non requireretur.l.1.ff.de act.emp. declarat Alb.ibi,Bar.in l.quidam decedens.in §.fin. ꝑ illum tex.ff.de admi.tut.& ideo ſi nubet et antequam denunciaretur, accuſari amplius non poſſet,ut in d.l.denunciaſſe.in princ.& in l.2. eod. tit.& in l.ſi dum.C.eod. in propoſitum igitur, ſi in denunciatione complexus ſit eum, cum quo adulterium commiſit mox (inquit tex.) uelit eã ex alterius perſona accuſare, audiri non debet, & ſubinde rationem aſsignat,quia non obiicit crimen quod denunciauit.& ideo utile (nota) eſt multum in practica, ut ibi idem Alb.d cir, qđ ſi accuſo aliquẽ de homicidio , debeo ſignanter id probare,quia ſi probauero quod uulnerauit, abſoluetur,ex quo non probo crimẽ qđ obieci.

Additio 20.

Bart.hic in materia mutationis reaſſumendo glo.in 2.par.relatis opi.Odof.Martin.Sillan.Iaco.But.Pet.de Bellaper.& Cyn.conſiderat quatuor caſus, poſtea declarat,quid ſit mutatio, & ponit (inquit gl.in c.nullus.de reg.iu.in 6.) car
25 tucam ante boues † ſine (ut dicitur in Gallia) la charrue ua deuãt,lez boeuff,currus trahit bouem,& male,quia nec feſtum debet obſeruari ante uigiliam,nec poteſt eſſe magiſter quia, anteq̃ ſit diſcipulus, uel nauis gubernator, antequàm ſit remex,ideo declara prius tu , qđ ſit mutatio, aliàs ut inquit Cic.offi. 1.intelligi non poteſt qđ ſit id de quo diſputatur,ſic facit Iurecon. in l.1. ff.de tute.& in l.1.ff.de acq.poſſ.& in l.1. in §.dolum.ff.de dolo.inq; multis aliis locis.

Additio 21.

In materia mutationis adhuc concludit Bart. hic,nu.11.in 4.caſu,quod mutatio actionis fieri poteſt,ante litem conteſtatam poſtea uerò nõ ,
26 † quando dicit,quod poteſt quis renunciare actioni,remanente ſibi cauſa,& actionibus ex eadem proditis.quæ opin.fuit Odofr.etiam hic cõtra glo.& Pet.de Bellaper.quod ex recitatis opinio paulo ſupra,per eundem Bar.uer. ſumus expediti de emendatione,elici poteſt.& poteſt exẽplificari, ut per Alex.ſi actione ex empto actum ſit, & poſtea uelit intentare quis certi cõdictionem,& malè,quia illa eſt bonæfidei, hæc ſtricti iuris, nec uerilimile quod uelit mutatione actionis ſic ſibi nocere,arg.in l.3.ff.de mili.teſta.melius erit igitur dicere contrarium, ſi prius egit certi condictione, poſtea uelit agere ex empto. l.uideamus.ff.de uſu.uel intentare unam ex tribus,de quibus in l.1.C.communia de leg.quæ electione à principio ſublata fuiſſet iuxta text. in l.quod in hæredem.in §.eligere.ff.de tribu.ac. & in l.cum filius.in §.uariis.ff.de leg.2. & ut hic ꝑ Bald.colum.4.& Alex.8.Seyſel.7. vel petere cẽtum ſibi dari ex teſtamento, q̃ petierat ꝑ actionem

nem ex ſtipulatu, vt in §.ſi quia aliud.in fi.Inſti. de act.non è contra,ut ibi dicit Iaſ.in §.ſi minus. nume.11.& malè,ut dixi ſuprà,quia actio ex ſtipulatu eſt ſtricti iuris,ex teſtamento uerò habet ſe ad inſtar bonæfidei.l.in minorum.& ibi not. C.in quibus cau.in integ.reſtitutio non eſt ne. & uidetur caſus hic, ſecundum communem intelligentiam,& quia res eſt integra ante litē conteſ.& quia lite conteſtata quaſi contrahitur,nec poſt contractum licet ab eo recedere, l.ſicut.C. de act.& obl.ergo nec actionem mutare.& quia ſi conſenſu partium poſt lit.conteſtar. fieri non poteſt, ut concludit Bald.hic, lectu.Peruſi.& in auth.hodie.in fi.C.de iuram.cal.multominus au ctoritate propria.

Additio 22.

Bart.hic,nu.13.ponit diffinitionem cumulationis,qđ eſt unius actionis cum alio coaduna-
27 tio † coaceruatio,& congeſtio ſimul.

Adde probari in l.ſi idem cum eodem.ff.de iuriſd.omn.iud.ubi plures actiones ſimul cumulātur,ſiue coaceruantur, quo uerbo.ſignanter uſus eſt,ibi Iurecon.exemplum ad centum.ex cauſa mutui ad uiginti ex cauſa depoſiti,& ſic de ſingulis,& ita per iſtum text.declarant ſcriben. in §.ſi minus.Inſti.de act.citatum per Bartol.infra in generibus cumulationum.nume.15.16.Probatur item cumulatio in l.non eſt nouum.ff.de act.emp.& in l.ſi plures,ibi.cumulum debiti ad plures ſummas referimus.& ſimul dixit ad differentiam emendationis,& mutationis, quoniā illa eſt extra mendam poſitio, iſta poſitio unius actionis loco alterius,ut in præcedētibus lectionibus dictum eſt,& ſi non ex alio liquet qđ differant liquet ex eo,quia diuerſimodè deſcribūtur,arg.in l.1.C.de iure emph.

Et ſimul rurſum,quia poſſunt in eodem termino cumulari,ex quo non ueniunt ſucceſsiuè, inquit Bald.in l.ſi plures,per illum tex.ff.de iure delib.ubi terminus præfixus inſtituto non nocet ſubſtituto,quia ſucceſsiuè uenit non eodem tempore.& quanquam leuia aliqua adducantur hic,per Purpur.nu.40.& facilè poſsint reſolui, in ea tamen non inſiſto,id unum exploratum habentes,quod dicitur in l.omnis diffinitio.ff.de reg.iu.& in l.1.ff.de reg.Cat.quod nullū eſt,quę non poſsit facile ſubuerti.

Additio 23.

Cumulatio facilius admittitur in criminalib.
28 quàm in ciuilibus,quod intellige † quo ad proceſſum, non quo ad ſententiam,quia ita ea cumulari non poſſunt,quæ non concurrūt.l.Senatus. ff.de accu.Bal.in l.1.col.16.C.qui accuſ.nō poſ. & ad differentiam mutationis,quia in criminalibus non admittitur,ex quo deſiſtens à prima incideret in turpillianum,ut hic,per Bart.nu.12. paulo ſuprà,& oretenus ibi diximus,quæ difficultatem non habet.l.1.& toto tit.ff.ad Turp. late Alex.conſi.134.col.1.2.uol.4.

auis

Additio 24.

Adde quod ſunt quatuor cumulationum ge-
29 nera † hæreditatum tantum, quæ inter fratres uno libello,& una actione familiæ erciſ.poſſunt cumulari,puta matris,patris,& agnatorum.l.bona.C.fam.erciſc.

Hæreditatum & perſonarum, ſi inter me & te hæreditas Titii ſit cōis,& inter me & Titium Seii,eodē iudicio,hæreditates & tres omnes cumulari poterunt,ut diuidātur, & de hoc in l.hæredes.in §.de pluribus.ff.eo.

Perſonarum tantum exempli gratia ſi plures tutores cōdemnati ſint pro malageſtione unius, omnes poterunt appellare.l.ſi qui ſeparatim. in princ.ff.de ap.uel ut infra in 4.reg.Bar.dum allegat tex.in l.1.in fi.ff.ſi fa.fur.fe.di.item & actionum,& de iſto genere hic.

Additio 25.

Sicuti ſunt quatuor genera cumulationum,
30 ut ſupra,† ita dicas alibi quatuor, imò quinque fore ipſam impedientia.

Electio.

Contrarietas.

Præiudicialitas.

Superfluitas. &

Abſurditas,in materia ſcilicet petitorii,& poſſeſſorii,de quibus per Bald.in l.incerti, col.5.C.de interdic.In actionibus uerò de quibus hic ſex.

Exceptio.

Electio.

Contrarietas.

Liberatio.

Maioritas. &

Ordo, de quibus per ordinem pariter infra.

Additio 26.

Bart.hic rurſum quærit quare cumulatio ſit
31 inuenta,† & reſpondet non alia ratione quā iſta quia erat dubium, an poſſet mutari actio,inueſtigatio laudabilis eſt, ut etiam in emendatione facti,ſupra nume.4.& ibi dixi,ne uana ſit diſputatio,nouiſsimè facit bonus text.in l.inter ſtipulantem.in §.ſacram.in fi.ff de uerb.obli. Arct.in c.1.in fin.de reſcrip.ſed ratio non concludens, ✻ quia communiter ✻ tenetur,quod ante lit.conteſt.permiſſa ſit,ut ſupra.

Dici igitur poteſt,quod ea ſit ratio,ut tollantur circuitus,& fruſtra fiat per plura, quod pōt fieri per pauciora, neve lis de litibus oriatur, ſed dirimantur potius.l.dominus teſtamento.ff. de condict.indeb.l.ſingularius.ff.de except.rei iud.l.quidam æſtimauerunt.ff.ſi cert.pet. imò qđ actor cogi poteſt cumulare,ne reus duplici fatigeī iudicio,ut parcaī litibus,laboribus,& expenſis.ita Bal.in l.fi.in fi.C.de reſti.mi. p text.in l.non eſt nouum.alle.etiam ſupra.ff.de act.emp. c.ut litigantes,de offi.ord.in 6.

Additio 27.

Inquit Bartol.adhuc poſt glo.quod cumula-
32 tio eſt permiſſa,† ex quo nō reperitur phibita,

niſi in caſibus per text.in l.necnon. in §.qđ eis.
ff.ex quib.can.maio.eodem modo arguit etiam
conſi.165.quod à qualibet ſententia poteſt ap-
pellari niſi expreſsè reperiatur prohibitum. l.&
in maioribus.l.à proconſulibus. C.de appel. gl.
ſingul.ultim.in ordine.in l.qui reſtituere.ff.de
rei uendi.quam commendat Bald.conſi.141.co
lum.2.uol.1.& in l.1.col.2.ſi de mo.po.fue.ap.
& eſt regulare (ut dicebam aliàs) quod exceptio
in aliquibus caſibus firmet regulam in non ex-
ceptuatis. l.quæſitum.§.denique.ff.de fun.inſtr.
imò quod regul.exceptionem patitur, ineptũq;
eſt eam non fallere, ut inquit glo.in Auth. ut ma
tres debi.in princ.

Additio 28.

Dum in prima regula cumulationum Barto.
inquit quod ſi poſsibile eſt, quod abſolutoria la
ta in prima pariat exceptionem rei iudicatæ in
ſecunda non admittitur, dic quod hãc exceptio
33 nem uulgatem appellat † Iureconſ.in l.3. ff.de
popu.ac.& in ſimili uulgatem illam pacti de nõ
petendo in l.Bebius.ff.de pact.dota.& uulgares
actiones in l.1.& 2.ff.de præſcrip.uer. & uulga-
rem formulam libellum ſiue actionem in l.ſi ſer
uus nauem.ff.de fur.& uulgares leges Lõgobar
das Archid.in c.omnes.2.q.1.

Additio 29.

34 Dic regu. hanc primam adhuc † non probari
in l.ſi mater.in §.eandem cum tribus ſequẽ. alle
ga.per Barto.ff.de except.rei iudi. ex quo de cu
mulatione ibi nullum eſt uerbum, unaq; actio-
ne ſeruus petitus fuerat prius, reali ſcilicet, &
poſtquã captus reuerſus eſt ab hoſtibus, melius
facit text.in l.duobus.in §.exceptio. ff.de iureiu
ran.ubi egi ad centum contra te actione depoſi-
ti,& tibi iuramentum detuli fuiſti abſolutus po
ſtea egi certi condictione, dicit text. quod mihi
obſtat exceptio iuriſiurandi perinde ac ſi dixiſ-
ſet rei iudicatæ.l.2.ff.de iureiuran.ergo non po
tuiſſent cumulari à principio, quia poſsibile e-
rat abſolutoriam latã in prima parere exceptio-
nem rei iudicatæ (ut diximus) in ſecunda: niſi
hoc modo inducatur non uideo qualiter hanc
Bar.opin.& regulam probet.dicit etiam in fi.Iu
recon.hac ratione agi non poſſe, ex quo per alte
ram actionem, altera quoque conſumitur, eſtq;
ſimilis loquendi modus in l.nunquam plura.ff.
de priua.delic.& in l.generaliter.ff.de fideiuſſo.
& in l.ſi eum exceptione, in §.eum qui. ff.quod
metus cau.

Ad idem adducit tex.Bar.in l.fundum.ff.de ex
cept.ubi ſi inter te & me ſit cõtrouerſia fundi Ti
tiani, quem à te ego petebam rei uendicatione,
& uelim confeſſoria agere ad uiam, dicto fundo
debitam per tuum fundum Sempronianum (in-
quit Iurecon.) quod agere non potero, qu. dq;
tibi competet præiudicialis exceptio, id eſt ne
per hanc cauſam fiat præiudicium primæ, & de-
beo prius probare fundum eſſe meũ, poſtea uiã
mihi deberi, & quia ſi aliàs ſuccubuero, nec via
mihi debebitur, imò quod abſolutoria primi iudicii
pariet exceptionem rei iudicatæ in ſecundo.

Ad idem adducit text.in l.fundi.ff.eo. ubi idẽ
ferè caſus, agebam ad partem fundi actione rea-
li, deinde ſub eodem iudice uolebam agere cõi
diuidundo, ſiue agebam contra te & fundũ pete
bam, deinde fructus certi condictione (dicit Iu-
recon.) qđ non debet primæ petitioni præiudiciũ
fieri, & quia poſsibile eſt quod abſolutoria lata
in prima petitione ſiue iudicio pariat excep. rei
iu.in ſecunda, ſiue in ſecũdo, & bene ubiq;, in qq;
his tribus iuribus, quia fieri nõ debet, qđ factũ
non releuat (ut dicebam alias) l.hæc ſtipulatio.
§.diuus.ff.ut leg.no.ca.& p hæc duo iura ita et
dicit Abb.conſi.50.col.1.uol.1.

Vltimò adducit tex.in l.interdũ.ff.de pub.iu-
di.ubi ſi egero l. Aquilia pro damno mihi dato
morte ſerui mei, & ſic ciuiliter, non potero cu-
mulare actionem legis Cor.de ſica.criminaliter,
quia poſsibile eſt, qđ reus abſoluatur, & abſolu-
toria lata in ciuili pariat excep.rei iud.in crimi-
nali, ex quo conſtaret ſic crimen commiſſum nõ
fuiſſe.

Additio 30.

35 Contra tex.in d.l.fundum † ob.tex.in l.ſed ſi
ante.ff.eo.& eſt lex immediatè ſequẽs, ubi ſi pe
tatur uia prius, deinde fundus, non nocebit exce
ptio, qđ præiudicium fiat fundo, & ſic pugnant.
text. met ſoluit illud ideo eſſe quia diuerſa ſunt
corpora, replicatur diuerſa eſſe etiam in d.l.fun
dum, & nihilominus præiudicium facit.

Sol.non ſunt tñ ibi reſtitutionum cauſæ di-
ſpares, ut in d.l.ſed ſi ante, ubi hoc addit Iurecõ.
quia abſolutoria à uia non pareret except.rei iu-
dic.ad fundum, ex quo poteſt eſſe quod uia non
debeatur, & tñ debeatur fundus, e contra uerò
ſic, quia ſi non debetur fundus, nõ debebit con
ſequenter uia ad fundum.d.l.fundum.& not.qđ
uiam corpus appellat Iureconſ.in d.l.ſed ſi ante,
& male, quoniam nulla ſeruitus eſt corporalis.
l.ſeruitutes.ff.de ſeru.gl.igitur ibi exponit, cor-
pus, id eſt rẽ, & rurſum malè rõne prædicta. tu igiĩ
rñde, qđ ſermonis cõiũcti neceſsitas (fundus.n.
corpus eſt) excuſat Iurecon.impropriè loquẽtẽ.

Ob.& tex.d.l.fundi, dũ dicit qđ petendo fun-
dum, non poſſum petere fructus, qđ habetur in l.1
in §.ex die.ff.de ui & ui arm. & in l. item ueniũt.
in §.fructus.ff.de pe.hær.& in l.Aediles, in §.itẽ
ſciendum.ff.de ædi.edi.ubi in eodem libello &
fundus & fructus peti poſſunt. Bar.in l.ex diuer
ſo. in §.ubi autem.ff.de rei uen.latè.

Sol.pñt peti eadem actione, & ita iura iſta lo-
quunt, ſed non diuerſa, maximè quia põt eſſe qđ
abſolutoria in una pariat excep.rei iudi. in alia,
& ita loquatur tex.in d. l.fundi.Bonon.in c.gra-
uis. nu.49.& 50.de reſt.ſpo.

Obſt.& qa glo.non dicit quod poſsibile ſit,
ſed qđ parit excep.rei iudic. Sol.Bart.caſtiga

tius

tius loquutus eſt, ex quo poſſet etiam cõdemnari, ſi actor probaſſet id, quod eſt fundamentum ſuæ intẽtionis iuxta no. in l. in illa. ff. de uer. obl.

Obſt. ultimo, quia uidetur, qđ d. iura fundent ſe in exceptione præiudiciali. ſicuti enim actiones ſunt huiuſmodi. §. præiudicia es. Inſti. de ac. ita ẽt ſunt exceptiones, & de materia aliàs infra, & in l. per minorem. ff. de iudi. & in l. q de inofficioſo. ff. de inof. teſt. Sol. hoc nihil aliud eſt dicere, niſi quod abſolutoria ĩ una poterit parere exceptionem rei iudicatæ in alia.

Additio 31.

Ad ſecundam regulam, dum dicit Bar. quod prohibetur cumulatio, quãdo ſunt plures actio-
36 nes, † & electione unius altera tollitur, & optime probatur in iuribus per eum alleg. hoc eſt in l. fi. C. de codi. & in l. quod in hæredem. in §. eligere. ff. de tribut. & in l. cum filius. in §. uariis ff. de lega. ſecundo.

Adde rationem, quia non debet in incerto uagari cum ſui aduerſarii diſcrimine, ut dicit ad literam tex. in c. ut quis duas. de elect. in 6. & in ſimili Iurecon. in l. prætor edixit. in prin. ff. de iniu. & dic ſcđo qđ ſi copulatiuè ꝓponant, actor cogitur dicta ratione eligere: ſi uerò alternatiuè, & ſit de facto certus ideſt, ſi uerò incertus nõ cogetur. l. 1. §. 1. ff. quo. leg. Bar. infra, nu. 18. Specu. in §. ſequitur. nu. 9. de acto.

Tertiò adde in delictis, quando unum eſt factum idem titulus criminis, & plures agẽdi formulæ, quia una electa altera tollitur ſm Bart. in l. 1. in §. unde quæritur. nu. 3. ff. de publi. & probatur in l. 3. in §. fi. ff. nau. caup. ſta.

Quartò adde in exceptionibus fore ſecus. l. is q dicit. ff. de excep. l. nemo ex his. in prin. ff. de regu. iu. exemplum, ſi dicat ſe nõ teneri, uel ſoluiſſe, uel non occidiſſe: aut ſic, ad ſui defenſionem. vel dic etiam in exceptionibus idem ſi omni caſu ſint contrariæ qa tunc cogeretur eligere, ex quo duo contraria ſimul ſtare non pñt. l. ubi repugnantia. ff. de reg. iu. no. in d. l. nemo.

Quintò idem qđ in iudiciis & actionibus, addas, fore ẽt in ultimis uolun. l. ſerui electione. in prin. ff. de leg. 1. & ibi etiam Bal. notat.

Vltimò adde, quamuis à principio quis poſſit agere ad pœnam & ad ĩtereſſe, qđ ſi eligat primum, non ꝓpea prohibebiĩ poſtea agere ad ĩtereſſe. l. prędia. ff. de act. emp. & ſic contra reg. fort. qa hæc non ſunt de illis actionibus, quæ electione tolluntur. vel quia aliud eſt pœna aliud intereſſe, ut inquit Bar. in l. ſi ſic. ff. de uer. obli. q̄q̄ alibi dicat pœnam, eſſe intereſſe extrinſecũ. ĩ l. ſi pœnam. ff. eo. & liquet ex eo, quia diuerſa habent nomina. l. ſi idem. C. de cod. & diffinitiones l. 2. C. de iure emph. & qa pœna ſemel cõmittiĩ, intereſſe ſæpius: uel quia in intereſſe plus erat q̄ in pœna, & hæc eſt uera reſponſio.

Vèrum adhuc aliqua obſtare uidentur, & primo, quia ſi una electa altera tollitur, uana prorſus dubitatio uidetur an cumulatio fieri poſſit, quia certum eſt, qđ nemo ſine actione experitur l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de nego. geſt. & quod non eſt, cumulari non poteſt, l. eius qui in ꝓuincia. ff. ſi cer. pet. Sol. à principio non erat ſublata, & poterat intentari, igitur non inutilis dubitatio. d. l. fi. C. de codi. & ita tranſit etiam Dec. Seni. hic. imò quod ſententia lata pro agẽte ualet, etiam quod ſine actione petat & experiatur, ut ꝑ Alex. in l. ubi pactum. col. pe. C. de tranſac. & uidetur caſus in l. cum putarem. ff. fam. erc.

Secundò magis urget, quia in iuribus ꝑ Bart. alle. ideo electa una tollitur altera, neq; poſſunt cumulari, quia ſunt contraria, nam in d. l. fi. agere tanquàm hæres ex teſtamento, & ex codicillis ab inteſtato repugnat, & ita in d. §. quod in hæredem, agere de peculio & tributoria, quia deducit dominus primo caſu quod ſibi debetur, ſecũdò uerò non. nec aliter in §. uariis, quia agendo reali dicit ſe dominum, ex teſtamento uerò nõ, ergo reg. 3. Bar. ſuperflua.

Sol. pendet ab infradicendis, quando origine ſunt contrariæ uel exercitio. interim declara qđ d. regul. 3. non eſt ſuperflua, ex quo ibi cumulatio impeditur ratione contrarietatis. hic ratione electionis, & ut dixi ſupra ne actor cum ipſius rei diſcrimine uagetur, & ut infra latius.

Tertiò urget quod & hæc regu. ſupeſflua ſit, quoniam in d. iuribus, prima uerificari poteſt, quod abſolutoria in una pariat exceptio. rei iudicatæ in alia, ut hic per Deci. Imo. ante eum in d. §. uariis, in fi.

Pro cuius argum. ſolu. multa etiam dici poſſent: ſed placet quicquid dixerimus aliàs, ſic in præſentiarum reſpondere, quod non in hoc ſe fundat lex ubique, imò quod dictis caſibus, exceptio doli potius obiicitur, quod declarat Odofred. in d. l. fi. colum. 2. nec prætextu contrarietatis cumulationem impediri, ſed quia una electa altera tollitur, & ut dicit Imo. ita ſtatutum eſſe, ut cumulari non poſſint, in dicto §. uariis, ad finem.

Additio 32.

37 Circa tertiam regul. Dyn. † quod prohibita ſit cumulatio ratione contrarietatis. l. prima. C. de furt. l. cum qui. l. contra maiores. C. de inoffi. teſtamen. inquit hic Barto. dubitando, quod iſta non eſt noua regula, ex quo eſt de his, quæ electione tolluntur ut ſupra, patet in l. fin. C. de codic. & in dicto §. eligere, & in dicto §. uariis. imò quod text. met in dict. l. 1. C. de fur. pro regu. allegatus dicit, eligere debes, utrum furti uel mandati potius inferre debeas. & ita illum inducit & intelligit Bald. in cap. ueniens, colum. tertia, de præſcrip.

Poſtea reſoluit, qđ q̃ origine ſunt contrariæ, electione non tolluntĩ, & ita loquaĩ regu. hæc, & iura ꝑ Bar. alleg. ex quo una eſt iſta uel illa. l. cũ illud. §. qñ di. leg. ced. ubi caſus clarus. aliàs ſi cõ-

trariæ fuerint exercitio, ſecus, quia tunc cũ ſint plures, habebit locum electio.

Quam ſolu. impugnat Deci. quia cumulatio ſemper conſiderari uidetur ratione exercitii, igitur adhuc militabit obiectum, quod electione tollantur, & eſt uerum, nec poteſt reſponderi ad tex. in d. l. t. C. de fur. & quia bene unum eſt legatum in d. l. cum illud, ſed non una actio in d. l. t. & in d. l. eum qui, & in l. contra maiores. de inoſ. teſtam. dici igitur poſſet forte ſic, quod licet à principio eligatur quã actione experiatur, ſi ſuccumbat, nõ propterea prohibitus eſt, quominus ad aliam reuertatur in iuribus per Bar. alleg. arg. in l. t. in §. ſi. ſi fa. fur. ſe. di. de quo infra in ſeq. regu. in his autem, quæ electione tolluntur ſic. p̃ alleg. §. eligere. ibi, ſciat ſibi regreſſum ad aliam non futurum. cogita.

Additio 33.

38 Circa quartam reg. Bar. hic, † dum alleg. tex. in l. t. in §. ſi. ff. ſi fa. fur. ſe. di. quod ſi duæ actiões ſic ſe habeant, ut una propoſita & ſequuta condemnatione ac executione facta, contingat liberatio ab alia, cumulatio fieri non poterit, & eſt exemplum ut ibi, ſi contra dñm pro furto facto à ſeruo, puta Titio dño ignorante, quod non poterit agi pro furto facto ab alio ſeruo, puta Seio, & ſic actiones cumulari, ſed expectari euẽtus, & interim iudicium pendebit, quia ſi actori à domino ſatisfactum fuerit ex condemnatione iudicis, iam non erit alia actio contra alios ſeruos intentanda, eritq; dñs liberatus, aliàs non, ſi ſciente dño furtum commiſſum ſit, & cõtra alios agi poterit, ut ibi, & ut in l. ſi familia, latius. ff. de iuriſd. omn. iud.

Sed difficultatem moueo, quomodo iudiciũ poſſit ſtare in pendenti, contra text. in l. non quẽ admodum. ff. de iud. Item non uideo quomodo futurus euentus ſpectandus ſit, ex quo tractus

39 † futuri temporis non ſpectant ad iudicem. l. 1. ff. de u. ũ. maximè quia eius officium conqeſcit poſt ſententiam. l. 4. C. de po. Bal. in c. cum olim. de offic. deleg.

Sol. non ſtat in pendenti, ſi diceret r teneat iudicium hoc, ſi nauis ex Aſia uenerit, in ca. u aũt d. l. t. ſic ratione prædicta, & maximè quia nominatim ita ibi cauetur, declarat Bald. conſi. 195. col. pe. uol. 2. d. l. 1. ff. de uſu. uel dic regu. quod tractus futuri temporis non ſpectant ad iudicẽ, fallere boc caſu, ſicuti & aliis multis, de quibus in d. l. 1. uel quod non ſpectent ad iudicem gratia iuris futuri. d. l. non quemadmodum, ſed præſentis ſic, ut hic, & in caſu d. l. 1. ff. ſi fa. fur. ſe. di. & ut latius per Odof. in d. l. 1. ff. de uſu. ad ſi. & in l. 1. col. 2. C. de fideicom. per illum tex. ubi alimenta futura petuntur gratia iuris de præſenti.

Additio 34.

Mirum uidetur, quod Bar. has regulas ita appellet, quia ſi cumulatio regulariter p̃miſſa eſt, niſi prohibita reperiatur, vt paulo ſupra dicit nume. 14. & his caſibus prohibeatur, dici debe rũt potius exceptiones, q̃ regulæ ſeſe opponunt ſp, licet ſint de eodem facto, l. t. ff. de reg. iu. Bald. in l. item quæritur. in §. 1. colum. 2. ff. loca. quàm regulæ. cogita.

Additio 35.

40 In primo genere † cumulationum, dicit Bar. hic, n. 16. ſi actiones ſint diuerſæ ex diuerſis cauſis cõpetentes, & ſe nullo modo tangentes, qđ admittitur cumulatio, adducit tex. in l. ſi idẽ cũ eodem. ff. de iur. om. iu. q̃ lex in princ. contrariũ probare uidetur, ideo dic qđ probat in fi. ex quo principium uerum eſt, coaceruationem ſummarum fieri non potuiſſe, q̃a excedebat iuriſdictio nem eius apud quẽ agebat, ſed pluribus actionibus agi potuiſſe, quarum ſingularũ quantitas eſſet intra iuriſdictionem iudicantis, ex ſententia Offilii & Proculi, ſed Calſius & I egaſus contra rium dicunt, qđ imò coaceruatio fieri poſſit, & ea rõne non cognoſcat iudex apud quem agitur quia limitatam habet iuriſdictionem, & ideo allegatur ad hoc, quod opinio ultima aliis relatis tenenda eſt, l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Treb. Vel & aliter dicas quod imò probet in princ. q̃a regulariter fit cumulatio & coaceruatio, ſed nõ ibi, ex quo agebat de iuriſdictione iudicis excludenda, qđ odioſum eſt. l. ſi plures. §. pe. & fi. ff. de pac. vnde ſi ſtatutum dicat qđ bannitus in centũ poſſit impune occidi, & quis ſit bannitus una uice in 50. alia in aliis 50. non fit cumulatio ut poſſit impunè occidi. l. ſi fideiuſſor. & ibi Bart. ff. de ſol. Ial. & alii in d. l. ſi idem cum eodem. in prin. Bal. in l. nam & ſi fur. in §. ſi. ff. ſi cer. pet. latè Alexan. conſi. 134. colum. 1. & 2. uolum. 4. & clarius conſi. 113. col. 2. uol. 5.

Secũdò ad idem adducit tex. Bart. in l. ſi. C. de anna. excep. ubi ad lĩam dicit, qđ ſi q̃s habeat debitorem obnoxium ex multis cauſis eũq; uocauerit ad iudicium, qđ libellus ualebit ẽt qđ unã tm̃ expreſſerit, uel nullius mentionẽ fecerit ſed iudicio meo non probat, q̃a de cumulatione ibi uet buin nullum, & iam dictũ eſt ſuo loco quod loquatur de libello obſcuro ac generali, quodq; ualet ſi non opponatur à parte.

* Tertiò (ut dicũt * oẽs) eſt tex. pro iſto gñe in l. cum fundũ. in §. ſi. ff. de ui & ui ar. ubi uendica ui fundũ, dicit tex. qđ potero agere ẽt iterdicto uñ ui, pẽd. iud. & ſic duo hęc remedia cumulare.

Sed quomodo erit cumulatio, ſi iam uendicauit fundũ? ut tex. met dicit. Reſponde, quod ponatur tempus præteritum pro præſenti. l. ſi poſſidonium. ubi gl. magiſtra. C. ex q̃b. cau. infa. irro. unde non ab re dicit pendente iudicio.

Sed rurſum quare exponit gl. interdicto unde ui. cum tamen titulus ſit de ui & ui arm.?

Solu. idem eſt. imò quod præciſe erant uerba in edicto prætoris, unde ui deiectus es, te reſtituam. & eſt poſſeſſorium recuperandæ, qđ cum petitorio nihil habet cõe, igitur nimirum ſi põt cumu-

cumulari. Intentatur plerunq; etiam remedium c. reintegrãda. 3. q. 1. quod datur antiquiori poſſeſſori, qui ſine iuſta cauſa cecidit à poſſeſsioue ſua, & ad alium uitioſè peruenit, & ut latè dixi in dialo. 114. lib. 6.

Verum cõtra, quia actio criminalis & ciuilis ſunt diuerſæ, ex diuerſis cauſis prouenientes, ſeq; inuicem non contingentes, & tamen non cumulantur. l. fi. C. de ord. indi. & idem dico de uia & fundo, quod diuerſa ſunt, ex diuerſis cauſis prouenientia & tamen non cumulantur. l. fundum. l. fundi. ff. de excep. & idem in petitorio & poſſeſſorio, in actione ad exhibendum, & rei uendicatione. l. naturaliter. §. nihil cõe. ff. de acqu. poſſ. l. ordinarii. C. de rei uen. l. incerti, C. de interdic.

Sol. non cumulantur, quia obſtant (inqt Bar.) regulæ prohibitiuæ, de quibus ſupra, maioritas, exceptio, & ordo, & ut per eum fuſius.

Sed adhuc inſtatur quo ad dictum de actione criminali & ciuili, & uidetur, quod imò poſſint cumulari. l. rerum amotarum actio. ff. de ac. rer. amo. ubi actio rerum amotarum quæ datur contra mulierem loco actionis turpis & infamantis remotæ ĩ honorem matrimonii, & quia uxor eſt quodammodo domina ẽt uiuente marito. l. 1. l. 2. ff. eo. arg. in l. non debet. ff. de dolo. & actio de adulterio ſunt diuerſæ, & ex diuerſis cauſis prouenientes, & tñ (ut ibi dicitur) cumulantur.

Pro ſol. Bar. ad ibi dicta ſe remittit, ubi reſpõdet, quod ideo fit cumulatio, quia non ſunt præiudiciales, id eſt quia una nõ facit præiudicium alteri, ut in d. l. fi. C. de ord. iud. d. l. fundum. & l. fundi. ff. de excep. Solebam ego aliàs dicere, id eſt, quia inciderat adulterium, uel amotio, & ratione incidentiæ permiſſa ſit, arg. in l. nullum. C. de teſti. & in l. quotiens. C. de iud. vel & aliter cũ non agatur actione rerum amotarũ, niſi poſt diuortium, & ſuſpitio ſit ue diuerterit ex de cauſa odio ipſius inductum ſit id, ut dictæ actiones cumulentur, ſicuti ècontra ne fiat coaceruatio in l. ſi idem cum eodem. in prin. ff. de iuriſd. om. iudi. quia agebatur de excluſione iuriſdictionis iudicantis. cogita tamen quia neſcio tibi pro núc aliter dicere.

Obſt. ẽt contra Bar. dũ dicit, qđ petitorium & poſſeſſoriũ non põt cumulari, tex. in d. l. cũ fundũ, in §. fi. ff. de ui & ui ar. induxi ſup. nec repeto.

Sol. facilis eſt, Bar. loquitur in poſſeſſorio retinendæ, tex. in d. §. fin. in poſſeſſorio recuperandę. illo enim caſu eſſet ſibi contrarius, quia realis præſupponit poſſeſsionem ex parte rei conuenti, quod in poſſeſſorio retinendæ non eſt. ſet in poſſeſſorio recuperandæ ſecus, ergo non obſtabit, & ſic iura iuribus concordabuntur. l. 1. C. de inoffi. dot. c. cum expediat, de elec. in 6. vel & melius, ut ibi per gl. fi. in fi. & uidetur uerus ſenſus, quod imò cumulatio non fiat.

Additio 36.

Dum Bar. hic ĩ iſto primo genere cumulationis, dubitat qñ ſit an duo ſint libelli, uel unus.

41 † Adde non inutilem fore diſputationem pp gabellas, ut paulo ſupra dixit in materia emẽdationis, nu. 4. Bal. in ſimili in l. cum dotem. in fin. C. de iu. do. Vel pp ſolutionem, quæ notario fieri debet, ut in ſimili per Bal. met in l. 1. ad fi. ff. de teſta. & dum concludit primò ſi ſint actiones numero & ſpecie differentes, qđ cumulatio fiet in diuerſis libellis, minus rectè dictum uidetur, nã in l. ſi idem cum eodẽ. ff. de iur. om. iu. ſunt actiones ſpecie & numero differentes, & tñ in eodem libello cumulantur dũmodo non agatur de iuriſdictione iudicis excludenda, ut dixi inducẽdo illum tex. ſupra, & idem in l. cum fundũ. in §. fin. ff. de ui & ui ar. & clarius in c. paſtoralis, de cauſ. poſſ. & propr.

Solu. licet libellus materialis unus ſit, attenta forma tamen ſunt plures, quæ debet attendi, & tota uis ipſius in concluſione conſiſtit, ut not. in l. 1. ff. eo. Bal. in l. non debet. ff. de dolo. Inn. in c. ſuper literis, de reſcr. & in materia emendationis fuit dictum ſupra, poſt eundem Bar. nu. 2. & hãc ſol. ſenſit etiã paulo infra. imò qđ conſtat ex maiore, minore, & concl. ut dicit idem adhuc in l. ſi prius. nu. 13. ff. de no. ope. nun.

Aliter Bal. in rub. de iud. lect. 1. in fi. qđ radices libellorum ſunt cauſæ, formæ, concluſiones, & concluſio deniq; ultimus finis.

Et idem aliqui in ſimili in l. imperium. ff. de iuriſd. om. iud. qđ licet uerbum gladius, de materiali cõiter intelligatur, ibi tamen poteſt intelligi etiam de intellectuali. & idem de menſa in l. cum pater. in §. menſe. ff. de leg. 2. multa Paul. Caſtr. conſi. 285. nu. 4. uol. 1.

Et hinc eſt, quod uerba ſemper intelligenda ſunt prout habent effectum iuris non facti, formaliter & non materialiter.

Vel & melius, quod ubi proferuntur in materia proportionabili intellectui iuris & facti, ſemper intelliguntur de iure, ecus ſi in materia, in qua non poſſit proportionari intellectui iuris, puta quod presbyter matrimonium contrahat, uel quod quis habeat duas uxores, nã iſtud de iure eſſe non põt, ergo intelligetur de facto: ſed dicta hic de libello, intelligi poſſunt de iure & de facto, formaliter & materialiter, ergo illo modo non iſto intelligentur. ita Abb. in c. nuper, in 2. no. de big. & idem quod hic, dixit ẽt Bart. infra, ĩ 4. genere cumulationis. ad fi.

Secundò concludit ſi plures ſint actiones numero tantum differentes non ſpecie, qđ una tan-
42 tum erit actio, † & quod in eodem libello poterit fieri cumulatio, & adhuc malè: nam ſi una eſt actio, quomodo iſto caſu de cumulatione agi poteſt. l. cum illud. ff. quan. di. lega. ced. alleg. per eum ſupra, in tertia reg.

Sol. cùm myſterio dixit unam concluſio. fore, unumq; iudicium, & non actionem, ideo cũ actiones eſſent plures, numero tñ differẽtes, licet

non ſpecie, cumulari dicentur, ut in iuribus per ipſum alleg. id eſt in l. hæredes. in §. de pluribus, ff. fam. erciſ. & in l. ſi fratres (corruptò allegat l. cum duobus) in §. ſi plures. ff. pro ſo. & in l. non eſt nouum. ff. de act. emp. & ſic non obſt. qđ dicitur de legato in d. l. cum illud.

Additio 37.

Ad ſupradicta de libello quod debet intelli-
43 gi, prout eſt iuris, nō pro materiali charta, † declarat Bar. met etiam ab omnibus citatus in l. libellorum. in §. ſed ſi aliud. ff. de accuſ.

Adde uerũ eſſe, niſi aliter ſe habeat cōis uſus loquendi, intellige peritorum & imperitorum, quia ſi imperitorum tantum, non attenderetur, ex quo uanę uoces populi non ſunt exaudiēdæ. c. Olius. de elect. l. Decurionum. C. de pœn. aliàs ſic, & præfertur proprię ſignificationi. l. librorũ. §. quid tamen Caſſius. ff. de leg. 3.

Tribus etiam concurrentibus ad idem, uel quod probetur, ut per Bartol. in l. Labeo. ff. de ſup. leg. uel quod notorius ſit & allegetur. clem. appellanti, de app. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff. ad legem Iul. de adulte. uel qđ ita Illuſtres Doct. atteſtentur, ut inquit Cur. Seni. conſi. 74. col. 27.

Additio 38.

Bart. hic, nu. 18. format urgentiſſimam oppoſitionem, quæ potuit formari etiam in primo genere cumulationis, & etiam in prima regula prohibitiua, de §. ſed neque. in Authen. de fideiuſſ.
44 † ubi actio perſonalis & hypothecaria, adeo ſe contingunt, ut abſolutoria lata in una pariat exceptionem rei iudicatæ in alia, & tamen cumulātur qua de re. ſolutio inueſtiganda eſt, ſed primum ſcias quod hypotheca, unde poſtea hypothecaria actio naſcitur, propriè eſt res obligata creditori, nō uendita aliter nec tradita, ad pignoris differentiam ex quo pignus inde à pugno dictum eſt, & conſiſtit potiſſimum in re mobili. l. ſi rem alienam. §. propriè. ff. de pig. act. Bart. in l. creditor. nu. 1. ff. de diſtrac. pig. l. plebs. §. pignus. ff. de uerb. ſignifi. Antiqui pignus arrabonem appellabant ab arrarum nomine, quæ dabantur in contractu emptionis & uēditionis, & de quibus in §. in his, Inſti. de empt. & uend. poſtea (ut inquit Gel. lib. 17. c. 2.) in ſordidis uerbis haberi cęptum eſt.

Secundò ſcias, quod hypothecaria actio, quia ſuper re conſtituitur, eſt ius ſiue actio realis, quia non obligatur perſona debitoris, ſed res. l. eos. C. qui potio. in pig. hab. quanquam aliquid perſonalitatis habere dicatur, ut per glo. in l. ſi tibi. in §. de pignore. ff. de pact. Bald. conſi. 485. ad finem. uolum. 1.

Tertiò ſcias (& nunc præcedens dictum declaro) quod ĩ hypothecaria adhuc duæ ſunt cauſæ, una remota, alia proxima: remota eſt pactũ, conuentio, & obligatio, quam facit debitor creditori, proxima uerò, ius quod in re cōſtituitur, primo caſu perſonalis eſt, d. §. de pignore. ſecundo realis. d. l. eos. Bart. in d. l. pignoris. C. de pig. quomodo autem in ea concludatur declarat idē Bartol. in præalleg. l. rem alienam. numer. 12. ff. de pigno. act.

45 Modo ad contrarium redeundo, † primo ſoluebat Dy. in reg. nullus pluribus. de reg. iu. in 6. quod ibi loqtur de cumulatione, quæ fit ab initio, non de ea, quæ fit qñ una poſt aliam proponitur, ut in materia noſtra.

Quæ ſol. non eſt bona, & dicit Bart. confundi per tex. in l. fundum. & in l. fundi. ff. de exceptio. Dico ego aliter quod diuerſificantur caſus, & non aſſignatur ratio diuerſitatis & malè. l. ſi libertus minorem. ff. de iu. pat. arg. in l. filium quē habentem. ubi glo. C. fam. erciſ. ubi non eſt ſatis dicere, eſt ſpeciale, niſi aſſignetur quoque ſpecialitatis ratio, præterquam tamen in dote & in mutuo, ut no. in l. 1. ff. ſol. mat. & in l. ſingularia. ff. ſi cer. pe. & ad idem (& hoc eſt fortè quod uoluit dicere Bart.) quod ratio illa generalis, qđ abſolutoria lata in una parit exceptionem rei iudicatæ in alia, cumulationem impedire debet, uel fiat ex poſt facto, uel ab initio. l. regula. §. & licet. ff. de iur. & fac. igno.

Secundò ſoluit Petr. & Cyn. quod illud ideo permittitur, quia hypothecaria, eſt acceſſoria perſonalis actionis, quod etiam tradit Barto. in l. 1. in princ. ff. de Saluia. interdi. ſed acceſſorium ſine ſuo principali ſtare non poteſt. capit. acceſſorium. de regul. iur. in 6. l. cum principalis. ff. eodem titu. ergo.

Sol. adhuc non tuta, ut dicit idem Bar. quia ēt fructus ſunt acceſſorij fundo, & tamen cumulatio non admittitur. d. l. fundi, & ſic data inſtantia corruit argum. c. ſicut urgeri. 1. q. 1. §. pauonum, l. 1. ſti. de re. di. conſiderando terminos pares, & ſic in materia, aliàs inſtantia bona non eſſet, ut not. in c. conſtitutus. de app. Gallian. in l. centurio. colum. 37. de uulg. & pup. ſubſti. quia ſicuti hypothecaria non poteſt ſine ſuo principali conſiſtere, ita non conſiſtunt fructus abſq; fundo. longe melius fuiſſet dicere, quanquam ſit acceſſoria, quod non propterea cumulatio admitti debet dicto caſu, ex quo abſolutoria in principali obſtat agenti in acceſſorio. l. ſi deferente. ff. de pigno. & ſic ſemper regula prohibitiua obſtare uidetur.

Tertiò ſoluit Bart. ſic, grauatus in uno debet in alio releuari. l. eum qui. ff. de iureiurā. ſed ius authēticorum actorem ſeu creditorem grauat, prius agat contra debitorem, antequam conueniat poſſeſſores bonorum. igitur uidetur uoluiſſe eum in alio releuare, ne exactionem nimium differat, ut perſonalem & hypothecariam ſimul intentet. Pro qua ſol. adde tu tex. in l. 1. in prin. ff. de ſuc. edic. ibi, ne creditoribus longior mora fieret, nec iſta ſubſiſtit, primo contra illum text. dicentem id iamdudum ſtatutum fuiſſe, ergo nō

iure

iure autheticorum nouiſsimo.l.dudum.C.de cō
traben.emp.& ita etiam Dec.tranſit. & quia di-
cit rurſum tex,quod cumulantur,ſi actor uolue
rit,ergo non legis diſpoſitione. & quia ſi ea rō-
ne creditori conſultum fuiſſet, ne diu differant
agere, cumulatio etiam aliis caſibus deberet eſ-
ſe permiſſa, quibus tamen ratione prædicta p o-
hibita eſt.

Quartò ſoluit Bald.& Alexan.quod ideo per
miſſa eſt cumulatio dicto caſu,quia actiones ip-
ſę perſonalis & hypothecaria tendunt ad eūdem
effectum. Quam ſol.impugnat Dec.per tex.in d.
l.ſi deferente.ff.quib.mod.pig.uel hypo.ſol.alle
ga.hic per Bar.uidetur etiam mihi quod ſit con
tra tex.in l.1.in §.quia autem,per locum à ſpecia
li.ff.quor.lega.Alii aliter, Pau.Caſt.Socin.& cæ
teri quos non refert, quia non ſine periculo lo-
quuntur.

Quintò & ultimò dicebam ego aliàs,poſſe re
ſpounderi,quod cum ad hypothecariam non poſ
ſit peruenire creditor,niſi debitor ſit in mora.l.
debitores.C.de pign.moroſusq; furi æquipare-
tur.l.inter ſtipulantem.§.pen.ff.de uerb.obl1. &
contra furem omnes actiones degenerent. l.ſci-
re debemus.§.ſi à fure. ff.de uerb.obl. non ab re
eſt,ſi contra debitorem hic contra regulas cu-
mulantur,dummodo creditor uelit,duæ iſtę, p-
ſonalis ſcilicet & hypothecaria,atque in caſu d.
§.ſed neque.deq; materia multa Gui.Pap.deciſ.
108.& Boer.deciſio.334.part.2. uel & nouiſsi-
me præter alias dicta,quod contra regulas pro-
hibitiuas cumulentur dicto caſu, ex quo merce
naria actio eſt hypothecaria,deſeruiens perſona
li,non ſecus ac ſeruus domino, ut inquit Bal.in
rub.de offi.iud.col.2. in reliquis maximè quan-
do non eſt oppoſitum,& proceſſum uſq; ad ſen-
tentiam,ſuper actione cumulata, an requiratur
iuramentum calumnię,& ſi dictum ſit in libello
ſaluo mihi iure addendi & minuendi, quid im-
portet,Barto.nume.23.24.& 30. clare loquitur
fere repetendo in multis, quæ dicta fuerunt ſu-
pra,ideo dic ut per eum, & ut dixi aliàs latè in
aliis lect. qa pro nunc finem facio. die 8.Martii.
1559.Patauii. Laus Deo.

SUMMARIUM.

1 *Lex ſi.C.de edē.pluribus legitur modis, ſed primus intellectus com.& uerus.*
2 *Reus quando actori teneatur ad intentionem fundandam rationes edere actori.*
3 *Actor inſtructus ad iudicium uenire debet.*
4 *Replicatio quo ad quid ſit eiuſdem naturæ quòd eſt actio.*
5 *Replicatio eſt exceptio.*
6 *Excommunicationis exceptionem opponens, ſi petat excommunicationis inſtrumentum ſibi edi nō auditur, nec in alia exceptione criminoſa,nu.7.*
8 *Probatio nulla maior, quam ea quæ ſit per partis confeſsionem.*
9 *Compenſationis exceptionem opponens, non auditur, ſi petat ſibi rationes edi ad ītētionē fundādā.*
10 *Alexander uocat diuum Antoninū pium patrem, quia fuit conſecratus,& inter diuos relatus.*
11 *Alexander prius nomine Alexianus, qui adoptione erat Antonini filius.*
12 *Reus edere tenetur actori ad intentionem fundandam, quando pia cauſa eſt actrix.*
13 *Actor tenetur reo edere ad exceptionem fundandam, ſed fallit ſi reſultaret criminis manifeſtatio.*

Scholia ad l.ſi. C. de edend.

¶Imp.Alexander A.Floro.

1 L. Fin. Et quæ à diuo.] Hæc lex (ut atteſta-
tur Bar.) legitur tribus modis.Primò †ſe
cundum Io.quòd non ſit differentia inter
inſtrumenta & rationes,& benè,ex quo regula-
re eſt, quòd appellatione inſtrumentorum ue-
niant & comprehendantur.l.notionem.§.inſtru
mentorum.ff.de uerb.ſign.l.1.ff.de fid.inſtr.ſed
quòd bene fiat differentia inter actorem & reū,
ex quo reo eduntur ad exceptionem fundandā,
actori autem non,niſi ad probandam replicatio
nem,& concordabuntur leges,quę inuicem con
trariari uidebātur,duæ Antonini.l.1.ſcilicet,&
l.qui accuſare, & lex,nō eſt nouum, ac l.iuſtum,
quæ ſunt Alexandri.& iſte intellectus eſt uerus,
* tenetur * communiter, & ab omnibus eſt ap-
probatus.

Secundò legitur aliter, quòd imo differentia
ſit inter rationes & inſtrumenta: patet, quia in
princ.loquitur in rationibus,in fine uerò in in-
ſtrumentis, & ꝙ æqualitas inter actorem & reū
ſeruari debeat in rationibus,cum ſint commu-
nes.l.ſi quis ex argentariis.§.rationem.ff.eod.ut
ab utroque edantur, inſtrumenta uerò utilitatē
creditoris,uel debitoris continentia, numeratio
nem ſcilicet, quo ad creditorem,ſolutionem au
tem reſpectu debitoris, non. Et fuit intellectus
Azo.reprobatus,per iſtum tex.ibi, multum in-
terſit,aliàs exponeretur multum,id eſt nihil,qđ
dictu abſurdum eſt. & quia ll. contrarias non
concordaret,ut hic per Iaſ.quamuis nitatur Bar
to.ipſum tutari.

Tertiò legitur ſimpliciter,ut prius,ſed non ꝙ
reus edat actori, ad replicationem probandam.
& iſte fuit intellectus Pet.de Bellapert.idemque
Cy.& Gul.de Cu.tenuerunt,ut hic per Bart.nec
iſte etiam receptus eſt.

2 Dubitandi ratio † (ſummatur enim, ut per
Bar.& diuiſione aliàs facilis eſt) eſſe potuit,reū
teneri,& eſſe obligatum etiam ad intentionem
fundandam,actori edere,quia uidetur caſus cla
rus in l.1.in §.edenda.ff.de eden.Bar.hic,ſed gl.
ante eum,in l.qui accuſare.C.eo.

Sol.ut ubique declaratur,iſtud eſt uerum, ex
quo

quo reus,uel rationibus, uel inſtrumentis uſurus erat,ut text.met ibidem dicit,& cum incidēter,non principaliter edi petuntur,ut per eundē Bar.in l.1.in pe.col.ff.de iuriſd.om.iud.

Secunda dubitandi ratio eſſe potuit,quia directo hoc idem dici uidetur in l. qui concubinam, in §.cum ita.2.ff.de leg.3.& in l.prædiis.in §.Titio.ff.eo.ubi legatario agēti,reus idē hæres. l.1. ff.quo.leg.tenetur edere rationes teſtatoris ; cui ſucceſsit,& inſtruments emptionum, de quo et in l.ſi legatum.ff.de eden.

Solu.illud eſt etiam utrobique dictum , & à Iureconſulto de iſum,ſecundum Bart.& declarat Abb.in c.1.colum.3.de prob.non ad originē petitionis fundādam,quia text.hic refragaretur, & in l.1.& in l qui accuſare,ſupra eo.ſed ad fundatam coadiuuandam, & text.met etiam tollere obiectum uidetur,tam in d.§.Titio,quàm etiam in d.§.cum ita , ex quo teſtator ipſe ſe ad rationes ſuas, & inſtrumenta,retulit cum legatū debeatur , & dubium non ſit. & facit quod dicit Bar.in l.cum quis,in §.codicillis.ff.eo. & ad ſol. primam,tex.per Doct.alleg.in l.ſi donatæ, in §. ſi ſponſus.ff.de donat.inter uirum & uxor.Bald. in c.1.de fid.inſtrumē.uterque Deci.hic, & ante eos Saly.colum.3.

Tertia dubitādi ratio eſſe potuit,quia ſi tutor tenetur edere reo (quod admittunt omnes, ut hic,in princ.& in l.non eſt nouum , & in l.iuſtū. ſupra eod.& in l.diſſolute.C.de condic.ſi.cau. & in l.qui tabulas.ff.de fur.) non eſt ratio, cur non debeat etiam edi actori à reo primo , quia ſunt correlatiua.l.1.& ibi Bart.nu.3.C.ne li.po.l.fin. C.de indic.uid.toll. Secundò, quia materia editionis in æquitate fundata eſt.l.1.ff.eo.& hoc ipſum æquitas pati uidetur,ratione prædicta.l.diuus.ff.de in integ.teſt. Tertiò , ut æqualitas ſeruetur quæ in iudiciis maximè deſideratur.l.fin. C.de fru.& lit.expen.& eſt argu.in c.in iudiciis, de reg.iur.in 6.

Sol.actor edit reo,quia à ſe ipſo inſtructus eſſe non poteſt,ut actor.igitur non mirum, ſi edit reo, reus autem actori non.l.ſi qñ.C.de dila.l.ſi quis ex argentariis.§.prætor ait. ff.de eden.

Nec obſt. regula correlatiuorum , quia fallit hoc caſu,propter diuerſitatem rationis , ut not. in d.l.finali.

Et minus quòd hoc ipſum æquita ſuadere uideatur,quia contrarium uerius eſt , & probatur hic,& in d.l.qui accuſare . maximè quia æquitas hæc non eſt ſcripta,rigor autem ſic,illi præferendus.l.placuit,& ibi no.C.de iud.

Et minus quòd æqualitas ſeruanda ſit in iudiciis,quia nec iſtud negatur,ſed non quòd ſeruari debeat hic, ex quo ratione prædicta, & hoc caſu,licèt ſimus in principio iudicii,reus eſt actore fauorabilior, & not. aliàs in l.de die.ff. qui ſatiſda. cogan.

3 Ex quibus decidendi†ratio colligitur,ex quo actor deliberatus , & à ſe ipſo inſtructus uenire debet ad iudicium,quo fit ut mirum non ſit , ſi eidem reus non edit,reo autem ab actore ſic,qa inſtructus eſſe non poteſt . d.l.ſi quando. l.ſi qs ex argentariis.§.prætor ait.ff.de eden.præalle.pariter.Alex.in l.1.in prin.ſupra eo.

Et hac de re non mirum eſt etiam,ſi reus plures exceptiones,quamuis contrarias,opponit,actor autem non proponit,ut per Bar.in l.nemo. in prin.ff.de excep.& ſi iuſtior cauſa litigādi in actore requiritur, quàm in reo , ut ab expenſis excuſetur , eodem teſte in l. eum quem temerè. nu.2.ff.de iudi.

Et in ſimili dicit in l.in lege.in §.1.col.2.ff.ad leg.Aquil.ꝙ teſtes reus examinat etiam ante litem conteſt.actor uerò non,regulariter, qa non eſt in poteſtate ſua, quando conueniatur, ſed actoris, quando conueniat , & de quo etiam in §. pe.in auth.de teſti. & in c.quoniam frequenter, ut lite non conteſt.

Dubitandi ratio etiam eſſe potuit, quo ad ſecundum ; ꝙ nec actori adhuc edere teneat̃ reus ad replicationem probandam . exemplum , Peto à te centum quæ mihi debebas , tu excipis pactū de non petendo factum fuiſſe,ego uero replico, aliud pactum poſtea de petendo factum,& inſto inſtrumētum d.ultimi pacti , quod eſt penes te,
4 mihi edi, †& hoc quia replicatio eſt eiuſdem naturæ,cuius etiam eſt actio.l.quæſitum,§.fi.& ibi no.ff.de pec.l.ſi pactum,iuncta glo.ff.de except. ſed actori nō editur ad originem petitionis fundandam,ut hic,& in locis ſupra alleg. ergo nec ad replicationem probandam.

Sol. eiuſdem naturæ eſt , ut non ſit longioris uitæ,ut in d.l.quæſitum,no. ergo non quo ad reliqua,ut hic per Alex.colum.pen.ad fi.& ſignanter inducit theoricam Bar.de quo ſupra,in l.nemo.ff.de excep.ſed eſt reſponſio Bartol. in l.2. C. de except.

Secunda dubitandi ratio eſſe potuit, quia nō editur actori (ut dixi) ad originem petitionis fundandam,ut hic,in fi.ergo nec ad iam deſtructam,ut in exemplo propoſito,& ſimili,de quibus hic per Sal.reparandam,quia paria ſunt fundamentum non eſſe , uel eſſe,& inutile ac uitioſum.l.quotiens,qui ſatiſd.cog.c.inter corporalis,de tranſla.præla.

Sol.ſicuti facilius accidere poteſt,ꝙ reus pro uiſus non ueniat,ſeu inſtructus,quo ad exceptionem,quàm actori,quo ad actionem, ita facile eidem actori in replicatione,quæ exceptio eſt , euenire pōt,igitur omnimodo edendum erit.

Et quòd ſe habeat replicatio ad exceptionē, ut exceptio ad actionem,tradit Bart.in l.ſi qs ad ſe fundum.col.2.C.ad leg.Iul.de ui pub.

Et hæc ratio deciſionis,quam aſsignat Barto.
* hic, Alex.& * omnes , & quòd replicatio exceptio
5 ptio ſit,†probatur in l.2.ff.de excep.Alex.in l.2. C.de filiofam.mi.idem Bar.in l.ſi ex falſis,col.1.

C.de

C.de tranſact.& clarè ſm intellectum communē
probatur in l.pen.in §.fin.ff.ad legem Fal. quem
ita declarat etiam glo.in l.1.ſupra eo. & Bart.in
l.1.in §.1.col.2.ff.eod.ſignanter Bald.hic,col.2.
& 3.& Bar.ante eum.& ideo licet dixerit Petr.ꝙ
hoc idem iure non probatur.§.conſideremus,in
Auth.de trien.& ſe.§.cum igitur,in Auth. de nō
elig.ſecun.nub.malè tamen dixit, quia probatur
hic à ſenſu contrario,ut per Barto.& in d.l.pen.
quia ſi non ſit editio ad originem petitionis fun
dandam,ſit quo ad aliud:& quando etiam nō ꝓ
baretur lege,probatur tamen (ut oſtenſum eſt)
ratione,& ſufficit.l.ſcire oportet.§.ſufficit.ff.de
excuſ.tu.latè Saly.hic,colum.5. ubi alia etiā ad-
ducit.Non tenetur igitur,ex his,reus edere acto
ri,ad originem petitionis fundandam, ad probā-
dam replicationem autē ſic. & pari modo actor
reo,ad probandam exceptionem.

Quo ad iſtud ultimum tamen, adhuc uerum
non uidetur(& nunc tangam aliquas limitatio-
nes Docto.hic,& in c.1.de proba.) & primo qa
6 ſi reus † opponat alicui,quòd eſt excommunica
tus,& conſequenter quòd agere non poteſt. ca.
cum inter,de excep.Bar.in l.libertus,in fi.ff.de ī
ius uoc.& petat ſibi edi inſtrumentum excōmu-
nicationis,illud actor edere non tenebitur, ergo
male,nec concluſio uera.

Sol.eſt,non teneri hoc caſu,quia exceptio nō
excludit æquitatem petitionis,ut hic per Bal. &
alios,& quia concernit perſonæ inhabilitatem,
quo caſu non tenetur edere,quia ſic etiam deli-
ctum probare teneretur,non dicendum tamen,
ex quo nemo ſe ipſum prodere debet. c.quis ali
quando.§.non tibi, de pœn.diſt.1.argum.in l.li-
ber homo.ff.ad legem Aqui.& in l.1. ff.de bon.
eo. & quia exceptio fundatur in æquitate. l.qui
æquitate.ff.de excepr.do. nec iſtud ipſum æqtas
pati uidetur,aliàs permiſſum foret etiam ſuo ſe
gladio poſſe iugulare & male. d.l.1. & idem in
7 † qualibet exceptione criminoſa,eritq; ſecunda
limitatio l.2.§.diuus. aliàs,item diui fratres. ff.
de iu.fiſ.aliàs detegere ſuam turpitudinem debe
ret,contra tex.adhuc in l.aliàs. & in l.iuraſſe, in
prin.& in §.1.ff.de iureiurā.& quia in ſimili, nec
poſitioni criminoſæ quis reſpondere tenetur. l.
tranſactione,& ibi idem Bart.infra de tranſa.De
ci.hic.imò ultra eum,ꝙ iſtud improbum eſſet.l.
ſi ſeruus plurium.§.1.in fin.ff.de leg.1.glo.in l.
filium.C.de lib.cau.Bart.in l.qui accuſare. colū.
2.ff.de accuſa.

Videtur tamen ꝙ hæc limitatio ſit dubitabilis
quia quod dicitur in d.§.item diui fratres. non
eſt generaliter uerum,ſed duntaxat in cauſa ca-
pitali,ergo ſecus in aliis criminibus,ut idem De
ci.ait,pro quo facit regu.l.quæſitum.§.denique.
ff.de fun.inſtru.& quia uidemus ꝙ multi etiam
ſunt caſus,in quibus lex allegantem & proban-
tem turpitudinem ſuam,abſque controuerſia,ad
mittit,& potiſsimum de iure ciuili,ſupradictaq;
concluſio procedat de iure canonico,ut per Al-
ber.in l.2.C.de iuram.calum.patet, quia proba-
8 tio per confeſsionem fieri poteſt,imò † ꝙ nulla
ea eſt maior.l.generaliter.C.de non nume.pecu.
quodq; extorquetur plerūque etiam per tormē-
ta,toto tit.ff.& C.de quæſtion.ex quibus ad præ
cedentem etiam infertur,ꝙ imò tenebitur reſpō
dere, ex quo non agitur de magno præiudicio,
ſed de iudicio dilatando, & poteſt actor per ab-
ſolutionem iuuari,ut pulchrè Rom.ait, conſilio
149.dum quæritur,in fi.Nat.in clem.ſæpe, in §.
& quia,colum.7.de uerb.ſign.

Niſi ad primum reſpondeamus dictū in præ-
alleg.§.item diui, fuiſſe,gratia exempli:exempla
non reſtringunt regulam. §.hactenus. Inſtit.de
gradi. ergo.

Ad ſcdm uerò nō attendi,qa regulare nō eſt.

Ad tertium quod id eſt enim de publica utili-
tate,deq; crimine puniendo agitur, non de pri-
uata ut hic.

Ad quartum(& quo ad primam limitationē)
quod imò agitur de magno præiudicio. in c.cor
ripiantur 24.q.3.l.hi qui ſanctam. C.de apoſta.

Et ad vltimum denique,quanquam poſsit per
abſolutionem iuuari,quod non ob id ceſſat ab-
ſurdum antequam abſoluatur, de quo ſupra qd
ſic delictum probare teneretur, ſe ipſum prode
re & reliqua. ideo limitatio uera.

Sed quid (ultimo loco) in exceptione cōpen
9 ſationis:† idem(eritq; tertia & ultima limitatio)
ex quo hoc caſu eam obiiciens, agere uidetur,
* ut inquit Bald.& omnes, * & probatur in l.am-
plius non petitum.ff.rem rat.hab. agenti autem
editio non ſit ad originem petitionis fundandā,
ut hic,ergo.& probat ille text.in d.l.amplius nō
petitum. ad fi.ut infra.

Tamen eam adhuc nititur impugnare Deci.
motus primo,quia qui compenſat retinet, ut ꝑ
glo.in l.in reſtituenda.infra de pet.hæred. nil a-
liudq; eſt retētio,quàm defenſio, & ſic exceptio
in æquitate fundata.l.qui æquitate. ff. de excep.
do.ergo.Vel dicamus quod compenſare ſit quo
dammodo reconuenire,quodq; hac ratione,ex-
ceptio hæc,coram arbitro opponi non poſsit,ut
no.in c.cum inter.ubi Bald.in ſpecie, num.6.de
excep.ergo exceptio,& reconuentio impropriè.

Secundò hoc ipſum probat etiam ratio text.
noſtri,ibi,quod utiq; ipſa rei ęquitas ſuadet.

Tertiò,quia qui exceptionem iſtam obiicit,
uidetur uelle agentem repellere, ex quo compē
ſans ſoluere dicitur.l.ſi peculium.§.de illo,in fi.
ff.de ſtatulib. Bart.ultra eum,in l.diuortio,in §.
ob donationes,in 1.oppo.ff.ſol. mat. & in l.au-
fertur,in §.qui compenſationē.ff.de iur.fiſ. tex.
ad literam,in l.debitor. ad fi. ff.qui pot.in pign.
hab.ideo reo omnino edendum eſt, ut exceptio
hæc probetur.

Quartò,quia cum fiat ipſo iure compenſatio
à lege.l.uerum.l.poſteaquam.l.ſi ambo. l.fin.ff.
de

de compen.nihil petit,ſed defenſione utitur,facta à iure & ut per eum fuſius.

Quintò & ultimò ultra eum, quia ſi ante ſententiam oppoſita non ſit, poterit opponi tamen poſt, etiam quod tranſiuerit in rem iudicatam, ad impediendam ipſius executionem, quia cui damus actionem, eidem multo magis damus exceptionem.l.i uitus.§.cui damus. ff.de reg.iur. & eſt caſus in l.2.C.de compen.& ibi Bal. dicẽs; quod qui compenſat uidetur exequi, quodq́ cõpenſatio, quædam ſolutio eſt, ut ſup. & alibi Angel.quod d.caſu talis exceptio non eſt impugnatiua ſententiæ, & quod ob id opponi poteſt, conſi.19.Fuſius Feli.in c.cum Ioannes colum.ulti. de fid.inſtrumen.

Et ita tenendo Dec. reſpondet etiam ad text. in d.l.amplius non petitum, ꝙ ibi non eſt prohibita compenſatio, quia eam obiiciens, petere uelle uideatur, ſed quia dicto caſu erat prohibita ſolutio extraiudicialis, & prohibita ſolutione, prohibita eſt etiam compenſatio.

Et quòd non propriè petere dicitur ille, qui ſoluit, ſeu compenſat.

Ego uero, his non obſtantibus, à communi limitatione non recedo, & uidetur mihi, ꝙ ſatis clare probetur in d.l.amplius non petitum, ubi ſoluta pecunia extra iudicium, committitur ſtipulatio amplius non peti. ſolutione enim eius, quod debetur tollitur omnis obligatio, ut Inſt. quib.mo.tol.obl.in prin.(ex quo tolletur reſpõſio eiuſdem Decii) quia inde etiam dicit tex. & hoc ipſum confirmat, ꝙ ſimiliter ſi quis compẽſatione uſus ſit, quia petiiſſe tunc uidetur, ſtipulatio committetur. Nec officit, quòd nõ ſit propriè petitio, quod indicat, ultra eum, uerbum uidetur, uulg. l.1.§.deieciſſe.ff.de ui & ui arma. quia nec erit propriè exceptio, ut etiam Bal.hic ſentit, colum.3.ſed exceptio uim petitionis habens, argum.tn l.non diſtinguemus, in §.cũ quidam.ff.de arb.ergo nec actor ei edere tenebitur, quia id non dicitur tale, quod non eſt ſimpliciter tale.l.hoc legatum.ff.de lega.tertio.l.prima. ff.de donatio.

Et tenendo ſic, facile tollentur contraria, ſi maximè dixerimus ad primum, non eſſe uerum antecedens, quòd compenſatio ſit retentio, nec uera.glo.in d.l.in reſtituenda, tum quia iure nõ probatur, tum quia ad aliam expoſitionem forte hoc uidens tranſit. & quia uerbum retentio, ad bona teſtatoris refertur, non quòd compenſatio ſit retentio, & cum antecedens ſit falſum, corruit neceſſariò conſequens.c.cum ex officii, de præſcrip.Bald.in l. conuenticulam, colum.4. C. de epiſc.& cler.

Non obſt.ſecundum, quia dicam ego, quòd imò æquitas hoc ipſum non dictat, cùm non ſit exceptio propriè, in æquitate aliàs fundata.d.l. qui æquitate.ff.de excep.do.l.1.ff.de iureiu.Barto.in l.ſi unus, in §.pactus, colum.3.ff.de pac. & licèt tex.hic, & in d.l.qui æquitate, loquantur in exceptione doli, quæ generalis eſt.l 2.§.& generaliter.ff.de excep.do.glo.hic notat, habet tamẽ locum regula generaliter, in omni exceptione, ita Bar.in l.nõ ſolum, in §. ſi liberationis uerba, col.1.& 2.ff.de lib.leg.

Non obſt.tertium, quia non eſt ſolutio propriè, nec propriè ſoluit, qui compenſat, ſed eſt ſimilis ſoluenti, ut not.in l.Iulianus.ff.de condictio.& demonſtra.Bald.conſi.322.uidua, col. 2.uolum.2. ſimile non eſt idem. l.quod Nerua. ff.depoſi.ergo.

Non quartum denique, quia non eſt generaliter uerum, ut in locis ad idem alleg. not. & per Bald.in l.1.ubi ponit exemplum, & in l.ſi cõſtat. C.eo.dicitq́; ibidem, quòd eſt quæſtio antiqua, quodq́; eſt etiam neceſſarium, quòd opponatur. & in eo, quod opponitur, opponens (ut dixi) petere uidetur, ita ut non ſit propriè exceptio.d.l. amplius non petitum. Barto.in l.libertus. in fin. alleg.etiam ſuprà, licet ad aliud.ff.de in ius uoc. Ex quibus tollitur ultimum quoque, hæcq́; diſputationis gratia.dicta ſint. uerum ſi opi.Decii tenere uelles, quod ſit ſi compenſatio obiiciat à reo, exceptio, ex quo eſt actionis excluſio. l.2. ff.de excep.& ſic quod limitatio non ſit uera, & conſequenter quod actor edere reo teneatur, ut hic & in l.1.ſupra eo.introducta, quia melius eſt non ſoluere quàm ſolutũ repetere.l.3. ff.de cõpẽ.& quia doli exceptione repellitur qui petit quod ſtatim reſtituturus eſt.l.dolo. ff.de excep. doli.Petr.de Bellapert.in §.bonæ fidei. ĩn princi. Inſti.de act.poſſet ad arg.reſponderi, quod obiiciens compenſationem agere uidetur, uerum fore, ut in d.l.amplius non petitum, dicitur: ſed nõ quod exceptio non ſit propriè, quicquid diſputando dixerim ſupra, aliàs regula nũquam foret uera, quia generaliter is etiam uidetur agere, q exceptione utitur.l.1.ff.de excep. cogita. Inque cæteris non inſiſtam, quia leuia ſunt, eaq́ue uidebitis uos, & quia de materia etiam dictum fuit ſatis, in l.1.ſuprà eo. & ex his huic legi quoque paruo hoc commentariolo contenti, finis ſit. Die 8.Ianu. 1555.

Additio.

In hac l.fi.in prin.ibi, & quæ à D. Antonino patre me ,uidetur mirum quod ita dicatur, qa Alexander ipſius legis auctor filius Varii fuit, Chriſtiana Mammea genitus, & Variæ nepos, & Heliogabali cõſobrinus, ex urbe Arcena natus, dictus inde à militibus Seuerus, quia eorum ĩſolentiam compeſcuit.imò quod Antoninorũ nomen reiecit, ut in uita ipſius legitur. Patrem igitur ſuum Antoninum Pium honoris & reuerentiæ gratia, ac etiam propter ætatem & auctoritatem forte uocat, & ſic dicit ut ſupra, eſtq́; argu. in l.ſemper.ff.de iu.immu.melius. 4. Regum.c. 5. ubi ſerui Naamam ipſum patrem appellãt, & ad Timoth.1.c.5. Pau.ibi, Seniorem ne increpaueris,

ueris, ſed obſecra eum, ut patrem, latè Archid. in 10 c. fin. colum. 2. 22. q. 2. † Diuum etiam dicit Antoninum, quia erat conſecratus, & inter diuos relatus (auct. 1 Herodianus eſt lib. 4.) & à tergo numiſmatis ipſius eſt conſecratio.

11 Vel & uerius dicas, † quod Alexander nomine Alexianus prius, adoptione erat Antonini filius, ea de re eum uocat patrem, ipſe uerò Alexander ab Alexandro Macedonico uocatus eſt, qppe quod Antoninus pater illum fama celebrem maximè coluerat. Quod & idem Herodian. 5. teſtatur. reſcripta autem Antonini ſunt l. 1. & l. 2. accuſare. Alexandri autem l. iuſtum. & l. nō eſt nouum. ſupra eod.

Additio.

Seruit etiam nobis præſtatq; arg. text. iſte ad id, quod leges contrariæ ſunt ad concordiam reducendæ & iura iuribus conciliāda, quod olim pollicitus eſt quoq; Iuſtinianus nobis in §. quibus. in 1. Cod. conſtitutio. qu d ſcilicet nec ſuperfluum, nec contrarium quidquam relinquebat in iure, & ad ꝓpoſitum probatur in l. 1. C. de inoffi. dot. eſtq; argum. in c. cum tu, de teſti.

Et ob id, quia correctio uitanda eſt non appetenda aliàs refugium miſerorum dicetur, ut inquit Bald. in l. & ſi ſeuerior, colum. 2. C. ex qb. cau. infam. irrog.

Cócordantur autem per aliud & aliud, aliter & aliter, ſimpliciter & ſecundum quid, eodem teſte, in procem. ff. orum, col. 3.

Item & aliud ibi, cum iuris & æquitatis ratio nibus congruunt (intellige rationes edi reo ab actore, non è contra, ad originem petitionis fundandam) quod iudex debet habere ſemper æquitatē præ oculis, ut etiam dicitur ī l. qd ſi Epheſi, ff. de eo quod cer. lo. & in l. Diuus. ff. de reſtir. in inte. ibi, & ſi nihil eſt ex ſolemnibus immutandum, ubi tamen æquitas ſuadet, ſubueniēdū eſt.

Et amplius quod non erit æquitas, niſi ſit & rationi conſona, ut not. Abb. in c. ex parte. colū. 2. de offic. deleg.

Et nimirum dixit tex. quoque in §. quos aūt, & ſeq. Inſti. de bon. poſſ. & de leg. agn. ſuc. quod rigorem iuris ciuilis ex bono & æquo temperauit prætor.

* Et glo. Bart. & * omnes in l. 1. ff. de iuriſd. omnium iud. & in l. imperium. ff. eod. quod iuriſdictio eſt poteſtas de publico introducta cum neceſſitate iuris dicendi & æquitatis ſtatuendæ.

Et Iurecon. rurſum in l. in ſumma. in §. item Varus. ff. de aqua pl. ar. qđ æquitas nobis ſuggerere debet, etiam ſi ſtricto iure deficiamus.

Et de ſcripta intelligi debet, quoniam aliàs non ſcripta ſolus Imp. utitur. l. 1. C. de legi. tradit Bart. in l. ubicunque. colum. 7. ff. de interro. act. & quod magiſtratuum inferiorum eſt denique: principum autem clementia, inq; legibus & iudiciis, in contractibus uerò bona fides. l. qđ ſi Epheſi. ff. de eo quod cer. lo. l. edita. ſupra eod.

l. 1. C. de ſumma trin. & fide cathol. l. diuus. ff. de in integ. reſt. l. bonam fidem. C. de actio. & oblig. Item ſi ad ſuperos referatur, pietas eſt, ſi ad Manes, ſanctitas, ſi uerò ad homines, tunc iuſtitia dicetur.

Additio.

Ad materiam adde rurſum, quod nec actor, nec reus inſtrumentum edit, antequam producatur uerbo uel facto, aliàs ſic, actorq; edit reo ad exceptionem fundandam, reus uerò actori ad replicationem coadiuuandā, ut hic. & ideo hinc actione ad exhibendum non agitur adhuc pro inſtrumento, nec cuicunque etiam quod eius interſit debet fieri editio, niſi (ut dixi) producat, & ita declarat Bal. i aureo alphab. ſuo quē Marg. inſcribit in uerbo agere, nu. 40.

Et dato ſecundo quod teneatur producere actor inſtrumentum ad fundandam exceptionem rei, ut hic, declarat tamen Corne. uerum fore, ſi appareat, quod illud habeat, aliàs non teneatur, conſi. 223. uol. 2.

12 Tertio adde, quod licet † reus non teneatur edere actori regulariter ad originem petitionis fundandam, tenetur tamen in pia cauſa, ut inqt Ant. de But. in c. 1. de probar. arguendo de fiſco ad piam cauſam, nanq; eidem agenti edi debet, l. ne quiſquam. ff. de eden. ergo & agenti in cauſa pia. & idem in cauſa matrimoniali fauore animæ, ut per Ioan. And. in §. uidendum. de inſtru. edi. & utrunque ponit Rom. in authē. ſimiliter. col. 12. C. ad legem Falc.

Et ad ſupradicta redeundo quarto, quod ita faueamus actori replicanti, ut reo excipienti, facit etiam tex. in l. ſi maritus. in §. fi. ff. eod. & no. in l. 1. in §. editionem. ff. de eden. declarat Alexā. conſi. 235. col. 3. uol. 6.

Vltimo adde, quod actor reo tenetur edere ad exceptionem fundandam: niſi reſultet crimi-
13 nis † manifeſtatio, quia tunc non teneretur, ut dictum eſt ſupra. nouiſſime tradit Capi. deciſio. 127. col. 1. & ſi eſſet crimen læſæ maieſtatis, teneretur utique, ex quo crimen exceptuatum eſt circa probationem, ergo & circa editionem, & late idem Capic. declarat in loco præalle.

SVMMARIVM.

1 *Pactum quid ſit.*
2 *Pollicitatio quid ſit.*
3 *Vnus non eſt numerus, cum ſit unitatum collectio.*
4 *Pactum an ſit, uel pollicitatio, ſi fiat præſenti, & tacenti.*
5 *Confeſſio facta in præſentia pactis non ualet, ſi non acceptetur.*
6 *Pactum unde dicatur.*
7 *Pactum diuiditur in gratuitum, & nō gratuitum.*
8 *Conuentio, pactum, & contractus differunt.*
9 *Pacti appellatione, an de nudo intelligatur.*
10 *Pactum nudum de iure ciuili actionem non producit,*

cit ſecus de iure canonico.

11 Pactum large appellatur contractus.

12 Statutum quòd mulier contrahere non poſſit, an contrahenti conſentire poſſit, cum diſtinctione.

13 L.cum proponas.C.de pact. & l.de fideicommiſſo. C.de tranſ.an differant a l.1.C.de pact.

14 Qualitas non entium non eſt.

15 Intellectus ad §.ſi ſub conditione l.ſi ita ſcriptum. ff.de lega.2.

16 Cauſa impulſiua ceſſante non ceſſat diſpoſitio.

17 Pactum quod fratres reducit ad æqualitatem ualet, & eſt ſeruandum.

18 Intellectus ad l.pactum quod dotali.C.de pac.

19 Re in ſua quilibet eſt moderator & arbiter.

20 Legitimè quod factum eſt, ex ſuperuenienti cauſa non retractatur.

21 Fideicommiſſum appellatur conditio.

22 Metonimia figura ſæpe utitur.Iuriſcon.

23 Fideicommiſſum an ſit ademptum, ſi pater in teſtamento filijs inſtitutis æqualiter eos grauaret onere fideicommiſſi, in codicillis uerò conditionem adimat.

24 Fideicommiſſum, an uideatur ademptum, ſi in codicillis ſit adempta conditio, quando filij eſſent inæqualiter inſtituti.

25 Conditione adempta, an fideicommiſſum finitum ipſo iure, uel ope exceptionis ademptum cenſeatur, & 27.

26 Fideicommiſſum, an cenſeatur reuocatum conditione reuocata, quando filij ſunt inæqualiter inſtituti.

28 Intellectus ad l.1.C.de pac.in illis uerbis, fideicom. non iniquis conditionibus &c.

29 Vtilitas quę reſultet ſi fideicommiſſum ſit finitum ipſo iure, uel ope exceptionis.

30 Fideicommiſſi ex cauſa remiſſionis datam, an repeti poſſit, ſi poſtea filij naſcantur.

31 Conditio ſi ſine filijs in plurali numero, uerificatur in ſingulari.

32 Negatiua indefinita æquipollet uniuerſali.

33 Decius reprehenditur in l.non eſt ſine liberis. ff.de regul.iur.

34 Valle reprehenſio.

35 Præceptis in negatiuis ad ea ſemper tenemur in affirmatiuis tantum loco & tempore.

36 Teſtatoris mens in fideicommiſſis conſideratur, & non uerba negatiua, uel affirmatiua.

37 Grauatus reſtituere, an alienare poſſit bona reſtitutioni ſubiecta in præiudicium poſtea naſcentium, & nume.38.

38 Filij in conditione poſiti, & grauati cenſentur ſubſtituti, cum exemplis.

39 Filij in conditione poſiti, & prohibiti alienare ſubſtituti cenſentur cum exemplis.

40 Filij in conditione poſiti ſubſtituti cenſentur quando teſtator plures fecit gradus ſubſtitutio, & inuicem ſubſtituti.

41 Filij an cenſeantur uocati poſiti in conditione, ſi maſculorum mentio facta ſit.

42 Diſpoſitio alteratur ex qualitate.

43 Filij quibus factum eſt legatum, & poſiti in conditione, an cenſeantur ſubſtituti.

44 Glo.prima.l.1.C.de pact.intellectus an uerus.

45 Glo.finitum.l.1.C.de pactis.intellectus quo in caſu tenendus.

46 Glo.in uerb.ſextante.l.1.C.de pact.intellectus quis tenendus.

47 Ius futurum, an remitti poſſit, & ſi ei renunciari nequimus.

48 Renunciatio & pactum, qua ex ratione differant.

49 Intellectum ad l.à Titio.ff.de fur.

50 Conſenſus unius idem operari debet in dependentibus à uoluntate unius, quod plurium à uoluntate ipſorum dependens.

51 Iuri de futuro, quare renunciari non poſſit.

52 Interdictum quorum legatorum, quo in caſu locū habeat, & de intellectu.l.1.ſi prætor ait.ff.quorum legatorum.

53 Intellectus ad l.fi.C.de pact.

54 Pactum de quo in l.1.C.de pac.nec, contra legem neque contra teſtatoris uoluntate eſt.

55 Cauſa finali ceſſante, ceſſat effectus, ſecus eſt in impulſiua.

56 Cauſa finalis & impulſiua, quomodo cognoſcatur.

57 Lex ſemper eſt ſub congruo titulo collocanda.

58 Sextans de quo in l.1.C.de pactis, an à Licinio peti poſſit, ſi Philinus non ſoluiſſet.

59 Aquiliana ſtipulatio, & acceptilatio quid ſit.

60 Sextans de quo in l.1.C.de pactis, an peti poſſit, ſi dictum ſit: dabo tibi ſextantem, ut non petas fideicommiſſum.

61 Mutiana cautio, an locum habeat in caſu.l.1.C.de pact.ſi dictum ſit dabo tibi ſextantem, ſi fideicommiſſum non petieris.

62 Mutiana cautio in relictis tantum locum habet.

63 Iura nobis competentia abſque facto noſtro ex legis, uel teſtatoris diſpoſitione, an poſſint renunciari, & remitti.

64 Intellectus ad l.fi.C.de repud.hære.

65 Facto abſque noſtro nobis acquiſita perfectè non dicuntur.

66 Facilitate ea qua nobis acquiruntur eadem tolli poſſunt.

67 Iura facto noſtro nobis competentia, ſi perſonalia ſint renunciatione nullo modo tolli poſſunt pacto autem ſic, & quando.

68 Creditor confitendo debitorem ſuum non teneri, ſibi præiudicat abſente debitore.

69 Ius reale nobis competens ex facto noſtro, an ex ſimplici renunciatione perdi poſſit, & quo ad quid.

70 Ius nobis competens ſpe, pacto remitti poteſt, non renunciatione, niſi parte præſente. 71.

72 Renunciatio parte abſente in iudicio facta iuris de futuro ualet.

73 Renunciatio iuris de futuro parte abſente iurata ualet.

74 Renunciatio iuris de futuro geminata ualet.

75 Renunciatio iuris de futuro in ſcriptis facta, & alteri miſſa ualet.

76 Renunciatio iuris non competentis, nec re, nec ſpe, ſapiens

ſapiens diſpoſitionem de præſenti, ad ius futurum non porrigitur, ſecus ſi in futurum diſponat. 77.

78. *Pactum de non petendo factum de re ſi quo tempore ad paciſcentem pertinebit, an ualeat.*

De pactis.

Imp. Seuerus A. Philinu.

L. I. Conditionis incertum.] Quoniã de pactis inſcribitur tractatus iſte, deq; ipſis locuturi ſumus inferius, optimum erit, nec à ratione alienum, aliqua dicere quæ ad materiam conferant, eorum maximè gratia, qui illotis pedibus (ut eſt in prouerbio) malè ſibi cõſulentes ſe ad audiendum conferunt, & ut nos etiam lotis manibus, hoc eſt præfatione aliqua, rem aggredi uideamur.

1 Et primò quid ſit pactum. † diffinitio enim huiuſmodi eſt, ut ex ea omnis diſputatio naſcatꝰ, omniaq; deriuentur, ut ex fonte riuuli.

Nil aliud eſt igitur niſi (ut docet Iurecon. in l. 1. ff. eo.) duorum pluriumve in idem placitum & conſenſus.

Aliter dicit in l. pactũ. ff. de polli. qđ eſt duorum conſenſus atque conuentio.

Aliter Papa in c. pactum. de uer. ſig. qđ eſt ſcriptura legibus ac motib. cõprobata. & unaquæq; iudicio meo licet diuerſæ uideantꝰ optima eſt, ſacrilegiumq; aliter uelle reprehendere legum latores. l. 2. C. de cri. ſac. c. in iſtis. 4. diſt.

Placitum in prima, quia niſi placuiſſet partibus id, qđ inter eas actum erat, nõ fuiſſet pactũ, ut ibidem, in prin. qua ratione ẽt lex paciſcentiũ appellata eſt, ut principis, ſi quid ſibi placuerit, pariter & animũ condendæ legis habuerit. l. 1. ff. de conſti. prin. §. ſed & quod principi placuit, Inſti. de iu. natu. l. legem. C. de pact. l. 1. §. ſi conueniat. ff. depo. hęc unius tm̃ publica & cõis, illa uerò duorum pluriumve priuata & particularis. c. erit autem lex. 4. diſt. l. 1. ff. de legi.

Item conſenſus, qa adhuc pactum non eſſet abſq; eo. l. obligationum ſubſtantia. ff. de act. & obl. neceſſe. n. eſt ex diuerſis animi motib. in vnũ conſentire ut pactum ſit, i. in unã decurrere ſententiam, inquit I. C. met in d. l. 1. in §. 1. & in l. cõſenſu. iuncta gl. ff. de act. & obl. l. ſi tibi. §. unius. ff. de op. leg. Bal. pulchrè conſi. 218. in prin. uol. 3. conſenſus etiam, & non uoluntas eſt, quia ille plurium eſt, iſta unius tm̃. l. 1. ff. de teſta. l. 1. §. cõuentionis, ſupra eo. et ſic ſpontaneus. & hac de re glo. expoſuit ibi placitum & conſenſus, i. placitum conſenſus ſubiiciens figuratũ eſſe loquendi modum, quale Virgilianum illud,

Arma uirumque cano. i. armatum uirũ. homo diabolus eſt, i. diabolicus. c. pudenda, & ibi Archi. 24. q. 1. Quæ expoſitio tñ uera non uꝰ, qm̃ ẽt conſenſus coactus (ut inqt gl.) conſenſus eſt. † l. ſi mulier. §. ſi metu. ff. qđ met. cau. & pactũ dici poſſet ẽt qđ conſenſus ſpontaneus non eſſet.

Addunt aliqui, ex alio extraneã expoſitionem fore, & reiiciendam quidẽ, qm̃ ſubſtantiuũ in adiectiuũ, & ſubſtantia in accidens conuertitur.

Quorũ neutrũ ſubſiſtit: nõ primũ. qa eſto qđ conſenſus ſit, non eſt tñ cõſenſus ſimplr, ſed coactus, dr̃q; potius ſic conſentiens pati q̃ agere. c. ſacris, extra qđ met. ca. & eſt arg. in l. 1. ff. de do. nec propriè erit pactũ d. caſu, ex quo ſpontaneo conſenſu factũ non eſt, ut probauimus, habuitq; reſpectum I. C. ad cõiter contingentia, & quia ſm ius noſtrum eſſentia & forma ſubſtantialis rei conſideratur ſm id, quod ipſi ineſt regulariter, & ut in pluribus. l. ſuus quoque. §. puto. ff. de hær. inſt. declarat Bal. in rub. man. coſ. 1. & Aret. ſignanter ita diffinitionem I. C. defendendo in l. 1. in pe. col. ff. de teſta. & in rub. ſol. mat. in 5.

Nun ẽt ſm ſubſiſtit, qa Grãmaticorum regula eſt, quotiens duo ſubſtantiua ſunt copulata, ut reſoluantur, & unum ſit ex his adiectiuum alterius, figuratusq; loquendi modus ut diximus, & probatur ẽt in l. 1. ff. de tut. ibi, uis atq; poteſtas. & in l. ubi pactũ. infra de tranſ. tradit Bar. in l. 1. in fi. prin. ff. de iuſt. & iu. & rationem aſſignat in d. l. 1. in fi. prin. ff. de pact. & in ſimili ẽt ibidem in prin. hyperbolicè locutus eſt cũ dicit. Nihil tam congruum fidei humanæ &c. cum tñ magis congruat Deum colere. & ut in ſimili etiam in l. 1. & ibi idem Bar. in rep. nu. 3. C. de ſacroſ. eccl. argu. apertiſſimum planè aliter exponi non poſſe.

Et qđ ſubſtantiuũ in adiectiuũ conuertatꝰ, põt ẽt artificio iuris, ſicuti qđ bo. po. contrata. ĩ bo. poſ. ſm tab. conuertatꝰ. l. nonnunquã. ff. de leg. pꝰſtan. ſubſtitutio directa in fideicommiſſariam. l. precib. & ibi no. C. de Imp. & actio directa in utilem. l. 1. C. de act. & obl. & hoc eſt quod dicit gl. in licas cauſas. ff. de cond. & demõ. qđ plerunque unum uerbum vnaq; dictio ponitur pro alia, & Bal. conſi. 229. col. 2. uol. 1. qđ coniunctiones pẽdent ex mente proferentium, an ſint copulatiuę, diſcretiuæ, uel expoſitiuæ, & in c. ex parte, col. ultima, de reſcr. qđ ſæpe ẽt ponũtur impropriè, & unum adhuc pro altero.

Volebant etiam nonnulli quod legerentur dicta uerba ſine copula, ſed quia oẽs Codices eam habent, nec ſecus reperitꝰ in pandectis Florẽtinia putandũ eſt potius qđ iſtud in parnaſo ſomniauerint, ut in Bart. Bal. inuehit in l. 2. col. 2. ubi ẽt Pau. Caſt. C. de bo. poſ. contrata. Cocophoniaq; vr̃ dicere placitũ conſenſus, & cõſequẽter uitãda, ut inquit glo. decoratam, in procem. Inſti.

Abb. rurſum in c. monaſteria. in fin. de uita & hone. cle. aliter dicebat, qđ uerba ſic exponi debent. Placitum & conſenſus, i. conſenſus, quia duo copulantur, quorum unum eſt ſequela ſiue effectus alterius, & ſignanter illum tex. ſic exponendo ut hic. & iudicio meo bene, quia ſi nõ conſentiant conuenientes non erit pactum, ut ſupr.

Et ſi replicaretꝰ (qđ quidam obiiciunt) qđ cũ

inſit illico,& neceſſariò ſm Bar.in d.l.1.dici nõ
põt ſequela ſiue effectus placiti, rñdebo oĩno ẽt
qđ illico inſit,& neceſſariò ineſſe modo p̃dicto.
l.lecta,uer.dicebã.ff.ſi cer.pe.l.iuriſgen.§.quin-
imò.ff.de pac.uel ſaltem ordine ĩtellĩs,aliàs fuiſ-
ſet ſatis dicere placitum,non aũt placitũ,& con-
ſenſus,arg.in l.3.ff.de leg.1.& in l.non rectè.C.
de fideiuſ.q̃dã alia ẽt adduci poſſent, ſed qa bo-
na eſt expoſitio gl.uel Abb.& ut ẽt declarat Bar.
in d.l.1.pro qbus facit quoq; tex.in l.an inutilis.
in prin.ff.de accept.tranſeo,uec aliter ea refero.

Vr̃ tñ ex hoc,qđ diffinitio non ſit bona,qđ q;
non conuertaĩ cum ſuo diffinito,quia non ſeqĩ,
eſt duorũ pluriumve placitum & conſenſus er-
go eſt pactũ,ex quo poſſet eẽ ſtipulatio,uel em-
ptio & uenditio.l.iuriſgen.§.qđ ferè.ff.de pact.
unde qdã in rub.ff.de uerb.obli.dixerunt qđ eſt
potius deſcriptio q̃dam,ſubiicientes neminẽ ad
uertiſſe. Et malè, ac contra tex.in l.qnta,in §.ſti
pulatio.ff.eo.& qa emptio & uenditio,eſt ꝯctus
bonæfidei,ultro citroq; obligatorius, q ꝯſenſu
re,& precio p̃ficiĩ.l.1.in fi.l.2.l.pacta conuenta.
ff.de cont.emp.Fab.in trac.de emp.& uẽ.q.1.in
prin.& qm̃ oĩs diffinitio periculoſa eſt,& nulla,
q̃ non facilè poſsit ſubuerti.l.oĩs diffinitio.ff.de
reg.iu.l.1.ff.de reg.Cato.l.mora. ff.de uſu.tran-
ſeo,& ab iſta Iurecon.(ut ſupra) non diſcedo.

Quare aũt duorũ dixerit,reſponde ut hic per
2 Dec.Cur.& alios in rub.dixiſſe, † qm̃ pollicita-
tio eſt unius tm̃ poſt Azo.in ſumma hoc eo.tit.
& gl.met declarat in d.l.1.& probaĩ in l.ſciendũ.
in §.dictũ.ff.de ædi.edi.& in d.l.pactũ.ff.de pol-
li.latè ſcriben.in rub.præal.de uerb.obl.

3 Dixit ẽt plurium,licet nõ declareĩ,†qa unus
non eſt numerus,cũ ſit unitatum collectio, nec
duo pariter ſunt plures. l.cogi.§.idẽ Metianus.
ff.ad Treb.ideo d.uerbum additum eſt. & not.
qđ unũ & duo ſunt numerorũ principia, differẽ
ter tñ: illud primũ,& ſimplex,iſtud aũt ſcđm,&
cõpoſitum: ab illo eſt ſingularitas, ab iſto plura
litas.& qa iſta ſunt per ſe nota, ac certa & uera,
ut inquit Philoſophus,refert Bal.in l.1.in prin.
ff.de iuſti.& iu. tranſeo pariter.

Dixit & in idẽ ult.loco,dandũ uel faciẽdũ,ut
ibi,i.in d.l.1.ff.de pac.exponit gl.& benè, qm̃ ſi
in eodẽ dixiſſet,qđ Socrates ſit lapis,qđ lapis læ
dat pedẽ,uel tale qd aliud,ẽtiam non eſſet pactũ,
& declarat Azo ac Hoſt.in ſumma eo.tit.ĩ prin.
& q̃q̃ hęc ad ſtipulationẽ,& ꝯctus innominatos
poſsint applicari quoq;, ad pactũ tñ reſtringi de
bent, de quo in d.l.1.& ſic optima eſt diffinitio
I.C.ibi poſita,& in d.l.pactum.ff.de polli.Nec il
la reiicienda Iſid.poſita in d.c.pactum.de uer.ſi.
qa conſiderauit, cõiter pacta ſcribi ſolere, ut fa-
cilius probentur, non qđ ſcriptura neceſſaria ſit
c.1.de cenſ.in 6.l.contrahiĩ.ff.de pig.legib.com
probata amplius,qa alias non ualerent.l.iuriſgẽ.
§.p̃tor ait.ff.de pac.l.pacta q̃ contra.C.eod.& ſic
aliter ſm canones,& aliter ſm leges,q̃uis Deci.
dicat, qđ iſta potius ſit deſcriptio p accidentia
(adde tu) & quale ſit pactũ,non quid ſit, ac per
genus & ꝓpriũ,non p genus & drĩas,tradit Bal.
in c.ꝯtingit,in ult.col.de reſt.ſpo.q̃ diffinitio,&
non eſt uerũ,aliàs deſcriptio foret ẽt,in d.l.1.ff.
de pac.& in d.l.pactũ.ff.de pollic.& tñ fateĩ qđ
utrobiq; ſit diffinitio, ergo & in d.c.pactũ pari
ter.& cũ de ꝯſenſu ad propoſitum dixerimus,&
de pollicitatione q̃ huiuſmodi eſt,& ſine contro
uerſia ſi fiat abſenti,ut infra.

Dubitaĩ ſi fiat p̃nti & tacenti ex cauſa lucrati
ua,an ſit pollicitatio hoc caſu quoque, an uerò
4 pactum.†Et prima facie dicendũ uidereĩ hoc ca
ſu fore pactum,qa præſens & tacens, ubi de ip-
ſius utilitate agiĩ,p̃ſumiĩ conſentire.l.q patitur
ff.mand.l.ſi fideiuſſor.ĩ.eo.latè Bar.in l.q̃ dotis.
ff.ſol.mat. Alex.in l.3.col.1.C.de rep.hær. Bal.ĩ
l.ſolennibus.C.de rei uen.& in l.ſi ſine.col.2.C.
ad Velleia.pactũ eſt duorũ conſenſus, vrſ.ergo,

Vnde uidemus hinc, qđ donatio ẽt facta p̃nti
ualet rõne iſta, l.donatione.§.ſpecies.iũcta glo.
ff.de don.l.illud.C.de ſacroſan.eccl.& ubi de ip
ſius utilitate agiĩ diximus,qa alias ſecus ſi de dã
no,& ſi pollicitatio foret ex cauſa oneroſa, ut p
Imo.in c.cũ cõtingat.col.35.dũ q̃rit an ex iuro
oriaĩ actio,de iureiu.& Alex.in l.1.in fi.ff.de pa
ct.nonnihil Cy.hic,col.2.ſignãter p d.l.q patiĩ.
Soc.oĩa in rub.hic,de quibus ẽt Seuer.in tracta.
de pac.in 5.q.Iaſ.in d.l.1.colũ.3.& in l.tale pa-
* ctum.in prin.ff.eo.& ita * cõiter tenetur.

Sed tñ Dec.adhuc ĩ.in rub.dicit ꝯriũ eſſe ue-
rius,qđ imò ſit pollicitatio, fretus auctoritate
Hoſt.in ſumma, eo.ti.in prin.citati quoq; ĩ.&
hoc idẽ maximè,qa uerba in diffinitione poſita
conſenſum expreſſum denotant,qđ tu p reg.cõ
proba poſitã in l.1.in §.1.ff.ſi ager uect.& in l.
quis ſit fugitiuus,in §.erronem, melius.ff.de æ-
dil.edi.ergo non comprehendetur tacitum.

Ad qđ accedat ẽt (inquit) qa q̃uis tracteĩ de
utilitate tacentis,& p̃ſumaĩ conſentire, poſsitq;
dici pactũ,attñ pactum nõ erit ſimplr̃, ſed p̃ſum-
ptum legis interpretatione,& non ex diſpoſitio
ne ꝯbentium,ergo pollicitatio,arg.no.in l.ſi ma
ritus in §.legis Iuliæ.ff.ad legem Iul.de adul.

Et uĩ caſus in l.2.in §.uoluntatẽ,ibi ꝯſentiat,
an uerò ne ꝯdicat.ff.ſol.ma.& ſeruit ad q. qa ho
die põt fieri donatio cauſa mortis nudo pacto,
ut p gl.in l.cum pr̃.in §.Mæuio.ff.de lega.2.nec
erit donatio,ſi fiat p̃ſenti & tacenti,nec pactum,
ſed pollicitatio,& contra Ang.conſi.183.co.2.
& Soc.cõſ.112.col.4.teſtaĩ idẽ Dec. ubi ĩ. ſic cõ
ſuluiſſe,poſt Bar.in l.iuriſgen.in § qnimò.co.5.
ff.de pac.q ſm eũ ita ẽt intelligit tex.in l.ſi qs ar
gẽtũ.C.de do.& poſt Are.in terminis in l.2.co.
2.ff.de leg.1. Et ad propoſitum ẽt facit,qa cõis
rõ non eſt ſolida, conſiderando qđ abſens ẽt cõ-
ſentit.l.2.l.ſi creditores.ĩ.eo.l.1.§.accedit.C.de
rei uxo.act.quodq; hac rõne pactũ dici deberet,
& tñ eſt pollicitatio. ergo & hic pariter.

Et

5 Et quia † ultimo loco renunciatio, ſeu ꝯfeſſio facta in pſentia partis non ualet, niſi acceptet, c. ad apoſtolicã. de reg. Sal. in l. gñaliter. in 6. q. C. de non nu. pec. Iaſ. in l. poſtquã liti. col. 1. itr. eo.

Cur. opinionẽ cõem tuetur, & Dec. reprobat pluriq; alia multa dicunt ad idẽ in d. rub. ſupra, & in rub. de uer. obl. quos referre nõ curo, ut breuitati ꝯſulã, & qa ẽt in his potiſsimũ conſiſtit ueritas, & ut ingenuè dicã qd ſentiã cũ cõi, ego quoque cenſeo transeundũ, admiratus qd tã arrogãter quidã in d. rub. hic dicãt Dec. & in legẽdo, & in cõſulẽdo incidiſſe in magnã errorũ foueã, & loquacitate nimia, qd nõ eſt à uertice ad plãtas in dictis ſuis ſanitas, qñquidẽ urgeant, & non ſine quare motus uideaẽ ad tenendũ cõtra cõem, qbus nihilominus idẽ Cur. & Ripa clarius in locis pal. rñdent, & iſti poſt eos nihil noui tñ afferentes. & ppea modeſtius egiſſent, ſi cõmendatione pmiſſa, ut docet nos Imp. in §. nos uerò, & ibi Por. no. Inſt. de leg. agn. ſuc. ita tenuiſſent, & articulum ſine maledicentia diſputaſſent, maximè tã magni uiri, ut fuit Dec. q cũ ab animi morbo, non à iudicio proficiſcatur contẽnenda eſt.

Sed cogita ſi diſputando, & à cõi recedẽdo ẽt defendi poſſit contra oẽs Mod. ipſum reprobantes ex ſup. dictis. & ſi dicaẽ ad primũ, qd imò tacitus conſenſus æqparaẽ expreſſo. l. 1. §. ſi qs ita. l. ſi ſtipuler. §. ſi. ff. de uer. obl. l. Labeo. ff. de pact. uulg. l. cũ quid. ff. ſi cer. pe. rñdeo, uerũ non eſſe, niſi uerbis declaretẽ. nec ob. tex. i d. §. ſi qs ita, qa non ſequitur, licet annuere capite idẽ ſit, qd nõ rñdere in ſtipulatione, ut ibi, qd ſecus ſit in his q̃ fiunt conſenſu, qa conſenſus uerus nõ erit, ſed (ut dicit Dec.) interpretatiuus, uel ẽt ut infr. ad l. Labeo. & minus qd dr in d. l. ſi ſtipuler, alleg. p gl. in d. §. ſi qs ita, qa probat opi. illã, conſenſum uerbis exprimi debere, ex quo d. caſu dubitatio eſt, an rñdens conſenſerit ſi ex interuallo in contractu emptionis & ſimili rñderit. Nullo modo uerò in d. l. Labeo, qa facto uoluntatẽ oſtendit, q acceptionẽ reddit debitori, ut ibi: plus aũt eſt fcõ, q̃ uerbis uoluntatẽ oſtendere, l. ſi tñ. §. ei q. ff. de ædi. edi. ergo. Et parũ ad ꝓpoſitũ facit ult. loco regula d. l. cũ qd, adducta p Cur. qm̃ ꝓcedit ĩ caſu ſuo, & in his q̃ ueniũt ex natura cõtractus, q̃q; fictè ẽt uenire dñr non uerè, ut p Are. in l. 4. ĩ §. Cato, col. 14. ff. de uer. obl. idẽ Dec. in c. trãſlato. col. 1. de conſti. Bar. ante eos, conſil. 124. & in l. qcqd aſtringendæ. col. 2. ff. de uer. obl. Bal. conſ. 309. col. 1. Saly. in l. ſi. in ſi. C. de noua.

Ad ſm poſſet ẽt dici, qd imò eſt conſenſus uerus pp pſentiã eius in quẽ uerba diriguñt. d. l. q patiẽ. d. l. cũ qd, & fuit rñſio Purp. ex ſupradictis iudi. meo ſublata, igiẽ nõ ĩſiſtã alr, dicãq; ẽt ultra.

Ad tertiũ cõem tenẽtes rñdent, poſſe retorqueri, qm̃ pſupponit filię cõſenſum, dummodo non contradicat. ſed replicaẽ qd ꝓprie conſenſus nõ ſit, & conſequenter in caſu nr̃o. pollicitatio, & non pactũ. & ideo dicit tex. ibidẽ, qd illo caſu ſi non contradixerit uidebitur conſentire, qd uerbũ fictionẽ importat, uulga. l. 1. §. deiecisse. ff. de ui & ui ar. no. in l. naturalr. in prin. ff. de acq. po.

Alii ẽt rñdent, qd ibi ideo fingitur cõſentire, qa de ipſius mero cõmodo nõ agebaẽ. & rurſum malè, qa eſto qd pr̃ ſit legitimus adminiſtrator dotis, & hẽat exercitiũ actiõis à lege, ut ĩ §. 1. ca. l. & in l. ſi cũ dotẽ. in §. eo ſũt i pe. ff. eo. cõmodũ tñ eſt ipſius filiæ, cui dotẽ ipſam ꝯſeruare teneẽ.

Ult. rñdent ibi, clare apparere de mente I. C. rõne ſubiecta. qd de expreſſo conſenſu loq intẽdebat. Ad qd replicatur apparere ẽt in d. l. 1. ff. de pac. & in d. l. pactum. ff. de pollicita. igitur pactum non erit, niſi is cui promittitur, expreſsè conſentiat, ergo pollicitatio. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur.

Ad q. de don. cã mor. rñdet Ripa in d. rub. de uer. obl. nu. 24. qd non eſt in terminis deci. Bar. in d. §. qnimo, ex quo loqtur in dona. pſumpta ex parte donantis, ne duæ ſpãlitates ſimul cõcurrerent, ut p Ale. quoq; in d. l. tn l ſgẽ. in §. ſed cũ nulla. e. l. 1. ff. e. nos uerò in expſſa & tacita reſpectu donatarii, & ſic nihil ad ꝓpoſitũ ſimile, clarius & deducendo ut deducit Cur. in rub. pdicta. ĩ. nu. 15. ſed replicatur, ẽt qd ſi hẽ nõ ſic bonũ oĩo. nõ ualere, qs ſi iura antiqua ſũt correcta, ꝯgruit (ut dicebat Deci.) ſtrictè etiam iſtud ipſum interpretari debere, ut in nudo pacto expreſſo intelligatur, & non in tacito.

Ad 4. dici adhuc poſſet, qd æqparatio non eſt bona abſentis, & pſentis tacentis, ut p Deci. met in d. rub. ſupr. in 2. lect. ſed qs oñdit poſtea contrariũ tranſeo, nec ipſum alr refero, dic ut peũ.

Ad 5. & ult. dici poſſet, qd imò ualet, ẽt qd nõ acceptetur ſi ſit liberatoria. l. tale pactũ. ff. d pac. Ad qd etiam replicatur, iſtud ibi non dici. uel & aliter quod imò requiratur, quia obligat liberantẽ ad non petendũ. l. ſi unus. §. pactus. ff. de pact. ergo nec pactũ ad propoſitũ ualebit, nec erit pactum ſi fiat pſenti & tacenti ſed pollicitatio.

Et tenendo ſic, ad tex. in d. l. q patitur. ff. man. rñderi poterit, qd cum ultra taciturnitatẽ interuenerit ẽt pecuniæ receptio, non mirũ eſt, ſi taciturnitas operatur conſenſum hoc facto, ut dicebã ẽt ſupra, declaratũ & expreſſum. l. reprehẽdenda. C. de inſti. l. Paulus rñdit. ff. rem ratam hab.

Et ad id pariter, qd de donatione dicebatur, qd ualet, qm̃ à tradõne incipit, nec põt dici facta nudo pacto, & latius no. in d. rub. de uer. obl.

Tñ (ut dixi) durum eſt à communi opi. recedere, qd imò ſit pactũ & non pollicitatio, & qd d. diffinitio uerificetur tã in ꝯſenſu tacito q̃ expſſo. & maximè qa pollicitatio propriè eſt, q̃ fit deo, aut reip. l. 1. & 2. ff. de poll. & ſi hoc uerbũ reperiaẽ aliter poſitũ in lege. q̃ de priuato loquaẽ, exponeẽ, pollicitatio, i. pactũ, qd tñ non firmo.

Scdõ, ut modo ꝓſequamur inſtitutum nr̃m, uidendũ eſſet unde dicatur pactũ. ſed qa tex. clarũ habemus in d. l. 1. ff. de pac. à pactione. i. cõue-

6 tione † dici, vnde pacis nomen quoque deriua-
tur,appellatumque eſt, tranſeo.

Verum cogita ſi ſic eſt, qđ a pactione, ideſt
cõuentione dicatur,qũo pacti appellatione (ut
* concludunt oẽs * cõiter in d.rub.ſupr.) nudũ ue
niat & non conuentum ideſt ueſtitum, & proba
tur in l. iuriſgentium.in §. quinimo.iuncta glo.
ff.co.& reſponde ut infra.

Et quod à pactione dicatur,eſt quoq; no.tex.
in l.& eleganter.in §.ſeruua pactionis.ff.de do-
lo.ubi ſignanter,ſicuti in d.l.1.pro pacto pactio
nem ponit. & idem in c.niſi eſſent,de præben.ex
quo arg.à deriuatione ſumitur, ut dixi in d.l.1.
in collectan.poſt Bald.in l.conuenticulam,in 2.
col.C.de epi.& ele.& no.ĩ gl.rub.ẽt ſup.de edẽ.

Et ſi à pacto pacis nomen appellatum eſt,cõ-
gita rurſum quo modo liceat ꝑ pacem recede-
re à diſpoſitione iuris cõis,ut no.in l.unica, ubi
in ſpecie Iac.de S.Geor.in prin.col.2.C.de ead.
tol.& in d.c.niſi eſſent,ubi pro bono pacis arbi-
trator poteſt tollere uni,& dare alteri,& tñ pa-
cto non poſsit lædi,eiq; derogari aliquo modo.
l.ius publicũ.ff.de pac.& dic qđ imò eidẽ dero-
getur ſi priuatã cõcernat utilitatẽ.l.pactũ.ff.co.
l.pe.infra eo.no.in d.l.ius publicum. & ult.loco
adde, licet idẽ in tranſactione dici nõ poſsit, qđ
tñ tranſactio eſt pactum non gratuitũ & ſpecies
pacti.l.1.infra de tranſac. quodq; inde dicimus
pacem tranſactionem quandã eſſe,ſi maximè ad
litem eiuſdem generis referatur.l.ſi de certa.infr.
eo.tradit Bal.conſi.195.col.pe. uol.4.

Tertiò ſciendũ eſt ꝑdicta procedere in pacto
prout habet propriã denominationem, quia nõ
tranſeat in aliud nomen contractus, ut hic per
Bal.in rub.Dec.in 2.lect.& alios,ſed eſt text.ĩ l.
iuriſgen.in prin.ff.de pac. diuiditq; poſtea ĩ gra
7 tuitum,& non † gratuitum,qm̃ tranſactio eſt ẽt
pactũ,& hoc ideo ad propoſitũ,qa ſi capiatur ꝑ
conſenſu duorũ,in quolibet actu quoq; dicetur
ineſſe pactũ.l.1.§.conuentionis uerbum.ff.eod.
8 Fuſius dici põt,† qđ conuentio,nomen gñaliſsi-
mũ ſit, d.l.1.§.adeo, ſiue ad obligandũ ſiue ad
liberandũ tendat,& facit etiam text. noſter hic.
Pactũ uerò generale,obliget uel liberet pariter.
l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.d.l.1.§.1.contractus
uerò ſpeciale.l.Labeo.§.contractũ. ff.de uer.ſi.
Gul.de Cu.in diſput.ſtatutum,col.1.

Quartò ſciendum eſt, qđ pacti appellatione
9 intelligitẽ de nudo, † ut per eundẽ Deci.tradunt
oẽs,in rub.de uer.obl.& rõem aſsignat Rim.qa
contractus nominatus,non ſtat in noĩe ſui gñis,
ſed aſſumit nomen ſpeciale. d.l.iuriſgent.

Verũ (ut dicebã ſupra) cogitandũ eſt, qũo hoc
idẽ poſsit procedere ſi pactũ à pactione dr̃, i.cõ
uentione,d.l.1.§.1.niſi rñdeamus ueſtitum fore
conſenſu. Et ex his colligitur declaratio, nudũ
eſſe,qa remanet ĩ puris,& meris terminis ſui ge
neris,& non tranſit (ut dicebã) ſeu non aſſumit
ſpãle nomen contractus.d.l.iuriſgen. in prin. &
in §.quinimò.l.legitima.& ibi Bar.ff.de pac.l.legẽ
C.eo.plenè Por.ĩ d.q.mo.re cõt.obl.ĩ pri.col.2.

Et cũ nudũ ſit, actionẽ de iure ciu.nõ ꝑducit
10 † eſſicacem.de iure cano.aũt ſic.l.iuriſgen.§.igiť
cum nuda.ff.de pac.c.1.eo.tit.in 6. ſed ꝑmittens
tem tñ obligat naturaliter,& obligatio hæc ori
tur ex conſenſu.l.cũ amplius. §.1.natura debet.
ff.de re.iu.adde qđ prius ꝑceſsit ab ore dei, Pro-
uer.6.ibi,illaqueatus es uerbis oris tui. quodq;
deus ſeruat pacta, demon & princeps, & multo
magis priuatus hoc idẽ facere debet, Ge.c.22.
c.1.de prob.& ibi Barb.nu.22. ubi de ipſo demo
ne neſcio qd oĩm modo ſcitu dignũ refert. plenè
Aſten.conſ.12.col.5.in uolu.feudali.& actio nẽ
non producit de iure ciu.ne procedať in infinitũ
& ſingulis pactis,ac horis uariare oporteat,& a-
ctionũ confuſio fiat,& malè,ut in §.fi.in Authẽ.
de refe.ſac.pal. & ut det. ſit ele.nu.in prin.co. li.

Quintò & ultimò, qđ licet conuentio, pactũ,
& contractus differant,ut ſup.tetigi largè (ut di-
* cunt * oẽs,poſt gl.in l.1.ff.de act.& obl.) etiam
11 pactũ appellatur † contractus,& in ſpecie idem
Bal.hic in rub.ẽt ſi ad diſtractũ ordineť,& conſi.
102.in fi.uol.3.& contractus qdẽ innominatus,
non correſpectiuus erit,nec ex illis quatuor, de
quibus in l.naturalis.in §.1. ff.de pſcr.uerb. ut ꝑ
Iaſ.in l.iuriſgentium.in §.ſed cũ nulla. col.4. ff.
de pac.& in l.petens.col.5.infra eo.

Et ſeruit ad q.ſi ſtatutum dicat, qđ mulier cõ
12 trahere non poſsit,an poſsit † contrahẽti cõſen
tire,ut prima facie dicamus qđ ſic,quia duo hæc
ſunt longè diuerſa.l.ſi pater.§.fi. ff.de ma. uind.
ubi minor annis 20.non põt ſeruũ manumitte-
re,& tñ põt manumittenti conſentire. habetq;
in regula,aliud eſt uendere.ff.de reg.iu.ubi pari
ter aliud eſt uendere, aliud uendenti cõſentire.
Et dixit quoq; Bal.in l.cum pater.in §.libertis. ĩ
fi.poſt gl.ibi.ff.de lega.2.quod non facit contra
prohibitionem alienationis,qui conſentit, ſed q
alienat. Bar.plenè conſi.70.col.1.

Et ad propoſitũ, qa q conſentit nõ diſponit,
ſed diſpoſitũ coadiuuat,ut idem Bal.declarat in
c.cũ in iure,col.2.de ele.& ita foret tranſeundũ,
ut ꝑ eundẽ in d.rub.hic ad fi.ſed uř qđ iſtud nõ
ſit generaliter uerũ,ex quo minor alienare non
põt ſine decreto.l.1.in prin.ubi ẽt gl.no.ff.de re
bus eo.& ex ſupradictis deberet poſſe alienanti
conſentire,& tñ non conſentit,ut no.in l.2. C.ſi
aduer.do.dic tu qđ eſt tex in l.ſi prædium. C.de
iu.dot.ubi mulier, quæ alienare non põt dotale
prædium lege Iulia prohibente.l.1.ff. de fun.do
ta.non põt quoq; alienanti conſentire. & in l. ſi
fundus.in §.1.ad fi.ff.de pig.

Fœdere diſtinctionis Dec.opi.concordat ĩ d.
rub.& in d.reg.aliud eſt uendere, qđ qñ eadẽ eſt
rõ prohibendi,tunc prohibitus aliqd facere ĩtel
ligitur ẽt prohibitus conſentire.& ita intelligať
qđ dř in d.l.2.aut diuerſa, & tunc ſecus, & hoc
mõ procedat opi.Bal.in d.rub.ſupr.& tex.in d.l.
ſi pater.

ſi pater.cum ſi.& ita declarat etiam Ro. in l.2.
in prin.col.2.ff.de don.

Quod tamen non ſatisfacit,quia eadem ꝓhi-
bendi rõ eſſe uĩ,ſi ſtatutũ dicat minorẽ vendere
non poſſe abſq; conſenſu duorũ conſanguineo
rum, ẽt ſi iurauerit,arg.in l.1.ff.de min.Bal.in l.
2.col.6.C.de te lcin.uen.& tñ uẽdenti cõſentit,
ut idem Bal.inquit ibidem.

Vnde fortè melius eſſet dicere,qđ aut ſumus
in iuris cõis diſpoſitione,& tunc q non facit,fa-
cienti ẽt non conſentit,ex quo trahitur ad ſimi-
le.l.non poſſunt.ff.de legi.Abb.in c.1.ad fin.de
conſt.aut in ſtatutaria:& tunc quia illi contraria
tur ſecus,nec trahitur ad ſimile,& qui non facit
prohibitus,conſentit tñ,& ſentit Bal. in d.l.2.

Vel regulam negatiuam faciamus, qđ qui nõ
facit,non conſentiat quoq; facienti,fallat tñ ali-
qñ, & præſertim in caſu d.l.ſi pater.declarat idẽ
Bal.in d.l.ſi prædium.

Vel& aliter, ut dicit in l.ſi ut proponis. C.de
ſer.pi.da.ma.& erit intellectus ad d.l.ſi pater, &
clarius Bar.in d.conſi.70.in prin.& in l.fi. nu.1.
infra eo.qđ qñ aliquis abſolutè eſt dñs,plerunq;
habeat ius in re,ſi non põt contrahere, non põt
quoq; contrahenti conſentire.l.ſi fundus.§.1.ad
fi.ff.de pig.aliàs ſecus,quia eſto qđ quis ꝑ defe
ctum iuris prohibeaĩ contrahere,non tñ prohi-
betur contrahenti conſentire, quia ius alterius
perficit, & ita intelligatur text. in d.l.ſi pater &
erit ſm eum regula infallibilis.

Quidam hic contra gl.in c.nullus.de reg.iur.
in 6, ponunt currum ante boues, præmittentes
aliqua poſt caſus figurationem,q̃ præmittit Pur
pu.quod licet l.cum proponas.prima infra eod.
& l.de fideicommiſſo. de tranſac. loquãtur de re
miſsione fideicom.non loquunĩ tñ in terminis
13 l.noſtræ.& bene aliàs obſtaret,†qđ dr̃ in §.qbus
in 1.conſt.Cod.deducendo ut p eũ.& qđ loquũ
tur ẽt de remiſsione fideicõ. expreſſa, alibi uerò
Iurecon.de tacita in l.q Romæ.in §.duo fratres.
ff.de uer.obli.exempla ponit Azo. in ſumma de
fideicõ.in prin.bonus tex.in l.q filiũ.ff.ad Treb.
& utrunq; colligitur, licet non dicat Purpur. ex
no.hic,in gl.1.& 16.te filio.aliquid Odof.nu.2.
& in materia obſeruandũ eſt, ſi rogatus reſtitue
re poſt mortẽ,reſtituat in uita,qđ fideicom. nõ
erit,ſed donatio.l.ſed ſi ante.& ibi Bar.ff.ad Tre
bel.Bal.in l.poſt mortem. col.2. C.de fideicom.
Are.conſi.2.col.2.ubi atteſtatur etiam hanc eſ-
* ſe * communem opi.

Facti ſpecies clara eſt, dubitandi uerò rõ pri
mum in hac lege,incertitudo fideicommiſsi,nã-
14 que non entium,non eſt qualitas, †l.eius qui in
prouincia.ff.ſi cer.pe.nec remitti põt,qđ exiſtẽ-
tiam non habet.l.decem. ff.de uer.obl.

Et cum iſtud ius ſit de futuro (qđ fere ad idẽ
tendit) multo minus potuit eidem à Licinio re-
nunciari.l.ſi ita ſcriptum.§.ſi ſub conditione. ff.
de legat.2.

Imò qđ regulam habemus non eſſe in diſpoſi
tione q̃ ſunt in conditione,quodq́; conditio ni-
hil ponit i eſſe.l.ſi quis ſub conditione dandorũ
decem.ff.ſi quis om.cau.teſt.

Conſiderando ad idem ẽt,qđ Philinus,nõ po
tuit præiudicare filiis,quibus ius erat acquiſitũ
mediante prouiſione teſtatoris. l.cum acutiſsi-
mi.C.de fideicom.l.cum auus.ff.de condi.& de.
l.generaliter. C.de inſtit.

Et ultimo loco, qđ ceſſat cauſa finalis pacti,
& deficit fideicommiſsi conditio, ex quo Phili-
nus habuit filios, & conſequenter pactũ remiſ-
ſioq; ipſius ualere non debet.c.cum ceſſante, de
ap.l.adigere.§.quamuis.de iu.pat.

Tamen ad primum rñderi poteſt, ſpẽ remitti
pacto potuiſſe, ut infra,& in l.nomina,ff.de hæ.
uel act. uend.& in l.ſpem.C.de donat.Iaſ. in l.ſi
poteſt.col.9.ff.de acq.hær. Bar.in l.ſi uxor. in §.
diuus.ff.ad legem Iul.de adul. & in d.§.duo fra
tres.Aret.conſi.3.ad fi.

Ad ſecundum uerò,quod licet eidem renun-
ciari non poſsit,ſeu non potuerit, potuit tñ id
(ut diximus) tolli pacto,ut hic per glo. & in d.
§.ſi ſub conditione,& probatur in l.& heredi.in
15 §.filia.ff.de pac.& differentiæ ratio eſt,†quia re
nunciatio ſeu repudiatio in caſu d. §.ſi ſub cõdi
tione,pendet à uoluntate unius tm̃,pactũ uerò
duorũ,unde ualet & firmius eſt q̃ renunciatio,
ſeu repudiatio,arg.in c.prudentiam,de offi.de-
le.& in c.1.de treu.& pa.Arch.in c.ſi aũt.2.q.6.
& ut infra latius.

Ex quibus tertium quoque tollitur, qm̃ in di
ſpoſitione eſſe dicitur propter ſpem, licet nõ re
& effectualiter,& ſuſius Bar.infra.

Vel interim ẽt dicamus,qđ licet non ſint,eſſe
tamen finguntur.l.ſi pacto,quo pœnã,& ibi De
ci.Seni.ad fi.infra eod.Sed primo modo melius,
quoniam hoc ſtante ſicuti pactum ualet,valeret
etiam renunciatio,& tamen non ualet. d.§.ſi ſub
conditione. cogita.

Quartum ſecũ reſponſionẽ habet,qđ imò po
tuerit,qa filii erant in conditione poſiti, & non
* in diſpoſitione, & ſic non uocati iuxta gl.* cõi
ter approbatam, in l.Lucius.ff.de hær.inſt.

Ad ultimum uerò dicendũ eſt,qđ licet Phili-
nus filios habuerit, & cauſa ceſſauerit finalis pa
cti,defeceritq́; fideicom ꝯdõ non ꝓpea pactũ ir
ritari debebit,& datũ repeti,effectu iã con ſuma
to.l.fi.ff.unde lib.Bar.in l.2.ĩ §.fi.ff.de don.Bal.
in l.ex diuerſo,lect.2.ff.de rei uend.
16 Vel ut per gl.infra, † ꝙ non fuit cauſa finalis
ſed impulſiua,& ibi dicemus,qua ceſſante nõ ceſ
ſat diſpoſitio.l.1.§.ſexũ.ff.de poſtul.Archi.in c.
ꝓ eas.6.q.1.alias rõnes dubitandi ponit ẽt hic
Saly.in 1.oppo.& in 4.no.dic ut per eum.
17 Ratio decidendi (ut ẽt dicit Iaſ.)eſſe †potuit,
quia huiuſmodi pactum reducit fratres ipſos ad
æqualitatẽ,q̃ maximè inter eos eſt ſeruanda.l.cũ
pater. §.dulciſsimis. ff.de legat. 2.l. ut liberis.

X 3 C de

C. de colla. & eſt argum. ultrà eum, in l. ſi nõ fuerint. in §. Ariſto. ff. pro ſ. arguendo de fratribus ad ſocios, & è contra, argumentumq; optimum eſt. l. uerum. ff. pro ſocio. hoc idemq; tantum eſt dicere, quantum eſt, quod fau orabile ſit, quia reducit paciſcentes ad diſpoſitionem iuris cõmunis, quod æqualitas ſeruetur (ut diximus) inter fratres. c. ſtatutum. ubi glo. no. in uer. numerandum. de præben. in 6. l. ſi unus. §. pactus; uer. qđ in ſpecie. ff. de pac.

18 Sed contra, † quia in l. pactum quod dotali. infra eod. pactum reducebat fratrem & ſororẽ ad ius commune, cum patre tamen factum, & nihilo minus non ualet.

Sol. illud ideò eſt, quià eidem patri auferebat liberam teſtamenti factionem, & ſic erat contrà bonos mores, nec iſta ratione ualebat, & fuſius ut ibi dicitur, & in l. fi. infra eo.

Vel dicamus quòd ratio ſit decidendi hic, et, & pactum ualere, quia tollit uotum captandæ mortis, ut ſignãter dicitur in l. de fideicõmiſſo. infra de tranſac idem Iaſ. hic.

Sed contra, quia ſic fideicommiſſum non deberet ualere uotum ipſum inducens. l. fin. infra eo. l. ſi unus. § illud. ff. eo. l. conuenire. ff. de pact. dot. Sol. tolerabile eſt, ut uoluntas teſtatoris ſeruetur. §. diſponat. in Authen. de nupt. l. in conditionibus primum locum. ff. de cond. & demonſt. l. cum de lanionis. §. aſinam. ad fi. ff. de fun. inſtr. & no. in d. l. fin.

19 Secũda † decidendi ratio eſſe potuit, quia quilibet in re ſua eſt moderator & arbiter, & iuri ſibi competenti renunciare poteſt, pacto ſcilicet, l. in re mandata. C. mand. l. ſed ſi lege. §. cõſuluit. ff. de per. hæred. l. pe. infra eod. ſed fideicommiſſum hic erat relictum Licinii fauore, ergo illud pacto potuit remittere.

Verum adhuc cogita, fauore agnationis teſtatorẽ ità dixiſſe, & ut bona in ipſa agnatione conſeruarentur, quo caſu non ita facilè dictũ fideicommiſſum quãquam pacto, remitti potuiſſe uidetur. l. 1. §. denunciari. ff. de uent. inſp.

Sed nihil eſt, quia Philinus ſimpliciter rogatus eſt ſi ſine liberis deceſsiſſet, ut portionẽ ſuã Licinio reſtitueret, ideo dici non poteſt, qđ hæc fuerit mens & uoluntas teſtatoris. d. l. Lucius. ff. de hæred. inſti. præalleg. l. ſi quis ſub conditione dandorum decem. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. & ut infra latius. & non ab re dicit tex. fideicommiſſum ipſum, & de quo hic, nõ iniquis rationibus conuentione finitum fuiſſe, deq; his decidendi, etiam ante Iaſo. hic, per Cyn. Alber. Bald. Salyc. & omnes.

Vel unica ratione dicamus pactum non irritari, † quia quod legitimè factum eſt, ex cauſa ſuperuenienti non retractatur, ſonantq; uerba prædicta text. & probatur in reg. factum de re. in. in 6.

20

Et cum non irritetur pactum, non repetetur ſextans pariter, & hoc mõdo arguit in ſimili Baldus in l. petens. col. 10. infra eod. multa Roma. conſi. 194. col. 3. & Anch. conſi. 64. ad fi.

Notat ex iſto tex. primò Bar. iuncta gl. quod

21 totum fideicommiſſum appellatur † conditio. Idemq; dicit in l. ſi quis ſeruum. ff. de condi. & demonſt. ſed opponit Dec. Sen. & ante eũ Bald. Saly. & alii, quod iſta expoſitio non ſit bona, quia ſic appellatione conditionis ueniret conditionatum, & malè. l. 3. §. conditio. ff. de adi. lega. & ut infra latius. pro nunc ſol. ut ſoluit idem Bar. in d. l. ſi quis ſeruum, & pulchrè deducit Cur. ſen. hic, num. 4. quod ex propria uerbi ſignificatione uerum eſt quod dicitur in d. §. conditio, quodq; ex communi uſu loquendi intelligitur, quod dicitur hic, ſubiiciens tamen ibidem Barto. adhuc, quod hoc ipſum probari deberet, & clarius in l. Labeo, colum. 2. ff. de ſup. leg. & no. (addas tu) in c. ſi Papa. de priuil. in 6. & malè, quoniam ſi lex hoc ipſum dicit alia probatio haud eſt neceſſaria, inquit Cur. conſi. 7. col. 27. dic tu quod in ſimili eſt tex. in l. admonendi. in princ. iuncta gl. 1. ff. de iureiur. & in c. ſi Romanorum. 19. diſt. & in c. nobiliſsimus. 97. diſt. ubi legiſlatori uel alteri dignitatem habenti, & facienti mentionem legis, quam non habeamus, uel aliquid aſſerenti, creditur, licet non probetur. Et quod plerunq; lex intelligatur ſecundum communem uſum loquendi, uidetur no. text. (qui ut ibi dicit Bal. nõ eſt alibi) in c. inter corporalia. in §. ſed neque, de tranſla. ep. & melius quàm alibi in l. ſi qs donaturus. ibi, uſitatum eſt. ff. de uſufru. & pro iſta expoſitione allegant Moder. præcipuè Decl. & Seyſel. bonum tex. in l. declara, & ibi Salyc. declarat. C. de reb. cre. ubi ſimiliter conditio iuramẽti pro iuramento ponitur. adde tu tex. in l. Papinianus. in §. ſi quis. ff. de inoffi. teſtamen. ubi ſimiliter conditio electionis pro electione ponitur. & in l. legem. C. de pact. conditio pacti pro pacto.

Vel & aliter huic obiectioni reſponderi põt; quoniam pro rei ueritate dictum de communi uſu loquendi, intelligitur quãdo foret in loco, ut Ferrarien. hic declarant in glo. 1. quod iſtud ideo ſit (ad propoſitum) quoniam aliàs eueniret contrarium eius, quod partes egerunt, & uiderentur uoluiſſe remittere, & non remittere fideicommiſſum, & malè. l. non omnis. ff. ſi cer. pe. l. 1. C. de fur. & clarius Ripa hic in princ. & Bal. ante eum in 2. no. Videtur mihi quicquid ſit, qđ figurato modo loquendi utatur legiſlator, ponens contentum pro continente, id eſt conditionis incertum pro fideicommiſſo, quod ſub conditione relictum eſt incerta, ſi Philinus ſine liberis deceſsiſſet, quoniam habet ſe ad eſſe & nõ eſſe. l. cum ad præſens. ff. ſi cer. pet. & dici ſolet qđ de futuris nõ eſt determinatio, ſed de factis, philoſopho teſte, Rheto. 3. l. uentre. ff. de acquiren. hæred. imò dicit Bal. qđ futura, & facta ſunt incerta, in auth. ex cauſa, col. 3. C. de liber. prætẽ.

Et

Et figura eſt quam Græci metonimiam uocãt,
Latini uerò tranſmutationem: & qua frequentiſ
22 ſimè etiam † utuntur Iurecon. l. ſi ab arbitro. ff.
qui ſatiſd. cog. vbi querela ponitur pro appella
tione querelam continente. alibi uerò ius pro lo
co in quo redditur, in l. 1. ff. de poſtu. & pacta de
nique pro inſtrumentis illa cõtinentibus, in l. iu
riſgẽtium. in §. quod ferè. ff. de pac. & neceſſariò
ſic intelligatur ratione ſupradicta.

Et ſtante iſta expoſitione ad propoſitum du-
bitatur, ut hic per Bar. & in d. l. ſi quis ſeruum, ſi
pater grauaſſet filios reſtituere portionem ſuã,
ſi quis eorum ſine liberis deceſsiſſet, poſtea ĩ co
dicillis conditionem ipſam ademiſſet, ſic dicen-
do, conditionem quam ego appoſui in teſtamen
to meo, adimo & reuoco, an fideicommiſſum ẽt
23 ſit ademptum. & deciditur breuiter quod † ſic,
quia ſi remaneret, eſſet prorſus inutile, ſtatumq;
unus dare deberet quantum accipere. l. ab omni
bus. §. ſi à Titio, & ibi idem Bart. ff. de lega. 1. ad
fin. & ſic limitatur quod dicitur in d. §. cõditio,
& ita tranſit cum Bartol. præ cæteris quoque
Seyſel. hic.

Et hoc etiam, quia fideicommiſſum eſt onus,
l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de uulg. & pup. ſubſti.
ſuadetur, ex quo teſtator in dubio præſumitur
uoluiſſe grauare hæredem ſuum minus, quã ſit
poſsibile. l. unum ex familia. §. ſi rem. ff. de leg. 2.
l. nummis. ff. de leg. 3.

Et ſi diceretur forte quod tex. iſte nõ probat,
quoniam remiſsio fit ab eo, ad quem fideicõmiſ
ſum peruenire debebat, in q. iſta autem à teſtato
re, & ut per Iaſ. latius, reſpondebo ſatis eſſe, qđ
dicat remitti ex remiſsione conditionis, ſeu (ut
diximus) ademptione. & ita utrobique ipſum
inducit Bart. hic, ſcilicet, & in d. l. ſi quis ſeruũ.
& ſic uel à teſtatore, uel ab hærede remittat, non
eſt curandum.

Ex alio uidetur tamen, quod malè ad q. iſtã in
ferat, cum Philino tantum hic grauamen iniun-
ctum fuiſſet.

Sol. infert ſecundum primum intellectum gl.

Obſt. etiam, quia licet tollatur conditio libe-
rorũ non tñ tollitur conditio mortis, ut debeat
fideicom. ab eo qui prius morietur, quod adhuc
ſenſit Iaſ. poſt Cuma. in d. l. ſi quis ſeruum.

Sed reſpondetur, quod cum ſit una conditio,
diuidi non debet, & in odium filiorum retorque
ri (ſecundum Dec.) quod in eorum fauorẽ in-
ductum eſt. l. cui fundus. ff. de cond. & demon. l.
quod fauore. C. de legi. c. quod ob gratiam, de re
gul. iu. in 6. & quod tota ad eſſe ſui diſpoſiti req̃
ratur, & remota conſequenter remoueatur, tra-
dit Bald. in l. 2. colum. 2. C. de hære. act. & prius
Bartol. in l. Stichum qui meus erit. nume. tertio,
ff. de lega. primo.

Et ſi diceretur adhuc quod parum faciat reg.
l. unum ex familia. §. ſi rem. ff. de leg. 2. quoniam
reſtringitur uocabulum, ut minus importet quã

eius ſignificatio deſignat, præalleg. §. conſilio,
no. in l. centurio. ff. de uulg. & pup. ſubſt. reputa
bitur nihil eſſe, ex quo (ut diximus) fideicõmiſ-
ſum omnino eſſet inutile. d. §. ſi à Titio, aliàs ui-
deretur uoluiſſe grauare filios, caſu quo ẽt ipſi fi
lios ſuſcepiſſent non dicendum, ut idem Iaſ. ait,
& bene. l. cum acutiſsimi. C. de fideicom. l. gene-
raliter. C. de inſti. l. cum auus. ff. de condi. & de-
monſt. & uidetur mihi, quod per locum à ſpecia
li probetur apertè in d. §. conditio, & in d. l. ſi quis
ſeruum, ubi adempta conditione nõ propterea
ademptum eſt fidei commiſſum libertatis, ergo
regulariter ſecus. l. ius ſingulare. l. quod verò cõ
tra. ff. de legi. l. quæſitum. §. denique. ff. de fun. in
ſtr. c. præſenti. §. loca. de præbend. in 6. maximè
qñ puritas (ut dixi) ipſum redderet prorſus inu
* tile: & ita * communiter Doctor. ferè omnes
tranſeunt.

Sed (in iſta enim q. præſupponitur, filios æ-
qualiter inſtitutos fuiſſe, & æqualiter grauatos
ambos onere fideicommiſſi) quid ſi fuiſſent in-
24 æqualiter inſtituti, † & inæqualiter etiam gra-
uati, nunquid ademptum uideatur, adempta cõ
ditione in codicillis, ut ſupra.

Et uidetur breuiter dicendum quod non, ut
ſic à præcedenti caſu iſte differat, & eſt caſus in
d. §. conditio. & quia etiam Bart. ratio hic ceſſat,
& in d. l. ſi quis ſeruum, ex quo fideicommiſſum
non remanet inutile propter partes inæquales.
& ita tranſit Pau. Caſt. & Cuma. hic. Confirmant
Ferrarien. in glo. 1. ſupra relata, col. 2. ubi diffi-
cultatem tangit, quia ſicut aliud eſt contractus,
& obligatio, & aliud conditio ſub qua fiunt. l. ce
dere diem. ff. de uerb. ſigni. ita aliud eſt conditio
ĩ caſu noſtro, & aliud fideicommiſſum, & benè.
Sed cogita hanc rationem habere locum etiam
ſi æqualibus inſtituantur partibus & grauentur,
* & tamen concludunt * omnes ferè, quod adem-
pta cõditione adimitur fideicommiſſum, igitur
primum & ſecundum à ratione ceſſante ſolidio-
ra eſſe uidentur.

Imo. uerò in d. l. ſi quis ſeruum, tenuit cõtra-
rium, quod imò hoc caſu quoque ademptum in
telligatur fauore filiorum, & poſteritatis. d. l. cũ
auus. Alexã. & alii hic. Et facit quia in extraneis
adempta conditione, non adimitur fideicommiſ
ſum in his terminis tamen, ut uolunt Doct. hic,
& in d. l. ſi quis ſeruum, ergo in filiis ſecus, aliàs
non eſſent melioris conditionis, quàm extranei,
haud dicendum, & qua ratione uidemus hinc,
quod grauati duas detrahunt quartas. c. Raynu-
tius de teſtam. extraneus uerò unam tantum. l.
in quartam. ff. ad legem Falc.

Nec ob. tex. in d. §. conditio, quia dicã fallere
in caſu illo, fauore filiorum & poſteritatis.

Non ſecundum, quia eſto quod ex hoc nõ ui
deatur ademptum, uidebitur tñ ex alio, d. l. cum
auus. & eſt arg. in l. diuus. ff. de reſti. in integ.

Et ſi diceretur quod d. l. habet locum in con-

ditione

ditione tacita,quę ſuppletur per legem,quodq;
nos loquimur in expreſſa, & in caſu quando te-
ſtator fecit prouiſionem quam noluit, ut dicit
Dec.hic. Reſpondebo ut dicebam aliàs,quod ſi
ſuppletione legis, & conditione tacita tollitur
fideicommiſſum, multo magis tolletur expreſſa
ipſius ademptione,quæ fit per ademptionem cõ
ditionis.l.expreſſa.ff.de reg.iu.Bald.in l.elegan-
ter.in §.ſi quis poſt. col.antepe.ff.de cond.inde.
Ad ultimum nihil dico,quia id iam in indu-
ctione confutauimus.
Vel regulam faciamus,ut Seyſel.hic poſt Ale
xan.conſi.52.col.5.& conſi.54.col.3.uolu.4.q͞d
adempta conditione non intelligatur ademptũ
fideicommiſſum,idq; purum remaneat. d.§.con
ditio.quodq; in pluribus fallat caſibus,& potiſ
ſimum ſi ſe aliter habeat mens diſponentium,ut
hic,qua ratione legiſlator cõditionis incertum
dixit,& pro fideicommiſſo poſuit, & ad idem fa
cit, quia uerba debent deſeruire intentioni, non
ẽ contra.l.ſcire leges.ff.de legib.c.intelligentia.
de uerb.ſignifi.
Si communis uſus loquendi ſit in loco huiuſ
modi,ut Venetiis:dicunt enim Veneti,cum de fi
deicommiſſo loquuntur,bona conditionata, id
eſt fideicommiſſo ſuppoſita eſſe. d.l.ſi quis ſer-
uum,& ibi Bart.& ſi ſublata conditione fideicõ
miſſum aliàs ſit inutile remanſurum. d.l.ab om-
nibus,& latius,ut per eundem Seyſel.

Additio.

Sumpta occaſione Bart.hic, & in l.ſi quis ſer
uum.ff.de cond.& demon. & ſtante expoſitione
glo.dicentis conditionis incertum,id eſt fideicõ
25 miſſum,infert ad q.† ſi teſtator conditionem a-
demiſſet in codicillis,dicendo conditionẽ quam
appoſui in teſtamento meo,filiis meis adimo &
reuoco, an uideatur ademptum fideicom.& con
cludit utrobique quod ſic.
Motus primò per iſtum text.iũcta expo.gl.q̃
comprobabam heri poſt alios per text.in l.dela
ta.C.de reb.credi.& in l.Papinianus.in §.ſi quis.
ff.de inoſ.teſt.& in l.legem.infra eod.
Secundò, quia ars & natura nihil operaṅ fru
ſtra.l.qui bis idem. ff.de uerb.obl.modo ſi dice-
remus conditione adempta remanere fideicom
miſſum,id eſſet prorſus inutile & fruſtratoriũ,
ex quo unus tantum daret, quantum acciperet,
& male.l.ab omnibus.§.ſi Titio.ff.de leg.1.
Tertiò probatur,quia fideicommiſſum onus
eſt.l.cohæredi.§.cum filię.ff.de uulg.& pup.ſub
ſti.uerum adimendo conditionem uidetur teſta
tor uoluiſſe grauare hæredes ſuos minus, quàm
ſit poſsibile.l.unum ex familia.§.ſi rem. ff.de le.
2.ergo non modo conditionem, uerum etiam fi
deicommiſſum ademiſſe uidetur.
Quartò, quia conditio eſt qualitas quædam,
quæ non poteſt ſtare ſine ſubiecto,& qua ſubla-
ta neceſſariò etiam dici debet ſubiectum fore
ſublatum.l.1.ff.de uſufr.Bar.in l.1.ad fi. ff.de u-
ſufr.leg. Tamen iſtud nõ ſubſiſtit, quia uerum
eſt in qualitate naturali,ut calor in igne, albedo
in niuibus,& nigredo in coruo:ergo non hoc ca
ſu,& in qualitate,quæ poſsit abeſſe & adeſſe p̃-
ter ſubiecti corruptionem.& no.in l.Põponius.
in §.cum quis.ff.de acq.poſſ.
Vnde quintò & ultimò facit, & melius, quia
ſi teſtator fuiſſet interrogatus,ita uerisimiliter
reſpondiſſet.l.tale pactum.§.fin.ff.de pact. l.Ti-
tius.§.Lucius.ff.de lib.& poſthu. imò quod ui-
detur in dubio uoluiſſe ſe conformare cum di-
ſpoſitione iuris communis.l.hæredes mei. §.cũ
ita.ff.ad Treb.& ita foret tranſeundum. Adiiciẽ
tes etiam conditionem,& fideicõmiſſum ipſum
connexa eſſe,uſque adeo ut uno adempto,neceſ
ſariò alterum eſſe ademptum intelligatur. l.quę
religioſis.ff.de rei uen.c.tranſlato.de conſti.
Tamen aliqui contrariũ uerius eſſe dixerunt,
primum quia malè ĩferri uidetur ex tex. noſtro
loquente in remiſsione fideicommiſsi, facta ab
eo,cui reſtitutio fieri debebat, ideſt à Licinio:il
latio autem de remiſsione facta à teſtatore,& q͞n
grauamen erat iniunctum omnibus filiis, hic au
tem uni tantum,ergo malè. l.Papinianus exuli.
ff.de minorib.
Secundò uidetur caſus in d.l.ſi quis ſeruum,
ubi adempta conditione adiecta libertati, puta
ſi ſeruus rationes reddidiſſet in teſtamento, li-
bertas pura remanet,ergo eſt ibi caſus ad literã,
qui decidit iſtam q.
Tertiò ad idem eſt text.clarus in d.§.cõditio.
Quartò,quia in codicillis hæreditas nec da-
ri,nec adimi poteſt.l.2.C.de codic.ergo licet a-
dempta ſit conditio in codicillis,non tamen erit
ademptum fideicommiſſum.
Vltimò facit reg.l.ſi domus.ff.de ſeru.urban.
præd.& l.ſi prius.ff.de aqua plu.arc. & maximè,
quia facile fuiſſet teſtatori hoc idẽ dicere, ſi uo-
luiſſet.l.unica.§.ſin autem, uer.ſin uerò.C.de ca-
du.tol.non dixit,ergo nec nos dicemus.l ſi ſer-
uum.§.non dixit prætor.ff. de acquiren. hæredi.
& ideo qui perdit aſinum, non perdit ſalmam, ſi
ſtatutum non dicat,inquit Bald.in ſtatut.Decre-
tum.nume.1.
Quibus tamen non obſtantibus à prima opi-
nio.haud eſt recedendum ex ſupradictis, eſtque
* *communis.
Nec ad idem,inque hoc dubio uoluntas mu
tata præſumitur.c.maiores, de baptiſ.l.Lucius.
ff.de leg.2.eſtq; arg.à præſumptione perſeuerã-
tis uoluntatis.l.præcipimus.C.de appel. l.ſanci-
mus.C.de teſtam.
Et dicendum ad contraria, id eſt ad primum,
quod imò illatio bona eſt,quia ſufficit quod nõ
ſit diuerſa penitus,nanque ſatis eſt ex ademptio
ne conditionis fideicommiſſum quoque adimi,
uel grauamen iniunctum ſit uni, uel plurib. uel
remiſsio fiat ab eo, cui reſtitutio fieri debebat,
uel à teſtatore ademptio. Et quia illatio etiam

facta

facta eſt ſecundum alium intellectũ glo. ſed pro prima reſponſione datur etiam inſtantia, qa quę cunque ſpecialiter tribuuntur mandata iuriſdictione non transferuntur, neque quo ad cognitionem, neque quo ad executionem. l. 1. ff. de offic. eius. & tamen fit illatio ibi ad Proconſulem, qui cognoſcit tantum. l. ſolent. ff. de offi. ꝓcon.

Item iudex poteſt præfinire ſummam, uſque ad quam iuretur in litem. l. uideamus. §. iurare. & ibi no. ff. de iurein. & tñ ad ſtatutum infertur ſtari iuramento damnum paſsi præfinito tempore uſque ad quod iuretur, quod iuramentum nihilominus eſt ueritatis, ut in l. in actionibus. ff. de in lit. iurando.

Non obſt. ſecundum, quia retorquetur argu. id eſſe libertatis fauore inductum. l. libertas. l. in obſcura. ff. de reg. iu. ergo in contrarium ius cõmune. l. ius ſingulare. l. quod uero contra. ff. de legib. ex quo tollitur quoque tertium quod ad idem tendit.

Non obſ. quartum, quia id verum eſt directo, ſed aliter ſic, ademptione ſcilicet conditionis, argum. in l. Scæuola. ff. ad Treb. imò qđ dari & adimi poteſt per fideicom. ut ibi no. & in d. l. 2. Bertran. conſi. 182. col. 1. uol. 3.

Non obſt. ultimum, quia loquuntur iura illa in caſu claro, nos autem in dubio, quorum non eſt par eademq́; ratio. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. oblig. ergo.

Nec facit ad idem, quod hoc teſtator non dixerit quia dixit uirtualiter & implicitè. l. nominis & rei. §. uerbum ex legibus. ff. de uerb. ſig. & maximè, quia hic dictum eſt quaſi per modum regulæ, uel figura quadam loquendi, ut ſupra. & conditio id eſt fideicommiſſum, uſque adeo, ut expreſſa uideatur à teſtatore, uel ſubintellecta, & perinde ac ſi expreſsiſſet, & ut in ſimili dicit Bar. in l. prætor ait. ſecunda, in §. eritq́; differentia, ad fi. ff. ui bo. rap.

Et minus quod uoluntas mutata non præſumatur, quia imò præſumitur ex ademptione cõditionis, ut ſupra. nanq; uerba ſunt ſigna earum quæ ſunt in anima paſsionum notæ. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſup. leg. & imagines animorum noſtrorum, ac interpretes, quibus lingua explicamus, quod plus animo concepimus.

Sed quid ſi inæqualiter filii fuiſſent inſtituti,
26 † & inæqualiter etiam grauati, ut ſic à contrario, quæſtioni propoſitæ hæc quoque correſpondeat?

Pau. Caſt. Cuma. & alii tenuerunt hoc caſu adempta conditione, non adimi fideicommiſſum eo ſolo moti, quia ratio qua contrarium tenetur ſupra, in q; præcedẽti quæſtione hoc caſu ceſſat, ex quo fideicommiſſum non inutile manebit ꝓpter partes inæquales, & conſequenter effectus ceſſare debet, fideicommiſſum. ſ. ademptum non eſſe ex ademptione conditionis. c. cum ceſſantes de ap. uulg. l. adigere. §. quamuis. de iur. pat.

Secundò tamen probatur per text. in d. l. ſi qs ſeruum. ff. de condi. & demonſt. & in d. l. 3. in §. conditio. ff. de adim. leg. ſed dici poſſet hæc iura non facere, loquentia (ut ſupra tactum eſt) in libertate ſui natura fauorabili, & in hoc ſe potiſsimum uidetur fundaſſe I. C. utrobique, præalle. l. in obſcura. item loquuntur in extraneis, non ĩ filiis, ea de re forte & melius facit ratio ꝑdicta.

Tertiò probatur, quia niſi ſic diceremus iam nõn differret caſus iſte à præcedẽti, & malè, qm̃ ſunt diuerſi, & diuerſitatis ratio aſsignatur, ut ſupra, & eſt argum. in l. ſi libertus minorem. ff. de iur. pat. ergo (ut dixi) ſi eo caſu adempta conditione adimitur fideicommiſſum, iſto erit ſecus.

Imo. uerò in d. l. ſi quis ſeruum, ſenſit contrarium, fauore filiorum & poſteritatis ademptum eſſe, argum. in l. 1. in §. largius. ff. de ſuc. edic. & ĩ l. liberorum. in fi. ff. de uerb. ſign. & in auth. hoc inter liberos. C. de teſtam. & fortè uerior erit opinio, quia uerisſimile non eſt, ſi filius cum filiis moriatur, quod uelit teſtator hæreditatem alteri reſtitui. experimentum nanque uerorum ſermonum eſt, ut concordent rebus ſenſatis, & uerisſimilibus, quoniam quod longe diſtat à uerisſimili, eſt quædam falſitatis imago, ut per Bal. in l. 1. colum. 4. C. de ſeru. fug. & ex ſupradictis etiam ita audacter tenendum eſt.

Ad oppoſita reſpondetur primum nihil facere, quoniam eſto quod ea ratione ademptũ non uideatur, uidebitur tamen ademptum iſta, & una præſumptio tollit aliam. l. diuus. ff. de reſti. in integ. ex quo ultimum quoque parum obſtabit (ſecundum enim nihil facit, ut oſtendimus) qm̃ licet caſus ſint diuerſi, eadem ratione tamen poſſunt determinari, & decidi, ſicuti primo adẽpta conditione ademptum eſſe fideicommiſſum, ita etiam fore hoc ſecundo.

Additio.

Dicitur hic, nõ iniquis rationibus conuentione fideicommiſſum finitum fuiſſe, quæritur an
27 ipſo iure, uel ope exceptionis † finitum ſit.

Eſtque primum diſputationis utilitas, quia ſi non opponatur poſſet reus condemnari ad ipſius reſtitutionem, & ſententia ualeret, ut ꝑ Are. in §. omnis. Inſti. de uerb. obl. & Bart. in l. cum qđ ita. in §. qui ita. ff. de uerb. obl. Dec. hic, & in reg. non uidetur cępiſſe. nu. 5. ff. de reg. iu. & in ſimili dicit etiam utilitatem ex hoc reſultantem, an pœna imponatur ipſo iure, uel per ſententiam, Cro. in l. 1. in §. qui præſens. lect. 1. colum. 2. ff. de uerbor. oblig.

Debet igitur & breuiter intelligi ope exceptionis, uti natura eſt pacti, l. ſi unus. §. pactus. ff. de pact. ubi pactum de petendo tollitur exceptione pacti de non petendo, ergo & hic uirtute pacti fideicommiſſum.

Quod & ſecundò probo ego, quia ſi ex tacito pacto reſultat. l. 2. infra eod. l. Labeo, & ſeq. ff. eo. quanto magis reſultabit ex expreſſo, auth. multo

magis

magis.C.de ſacroſanc.eccleſ.propter unũquod
que tale enim & illud magis, ut ibi,& in l.quan
to magis.ff.de iureiur.

Tertiò, quia ipſo iure finitum fuiſſe dixiſſet,
ut dicit alibi in l.qui decem,in fi.prin.ff.de ſolu.
ubi maritus obtulit dotem mulieri, quam acci-
pere recuſauit, inquit I.C. quod ipſo iure libera
tur, ergo cum hic non dixerit Imper. ope exce-
ptionis intelligetur.

Quartò probatur per text.in l.minor.25.an-
nis adito Præſide.ff.de minor.in princip. ubi cu
ratores ſoluentes creditoribus adulti, ipſo iure
ſunt liberati, nec poſſunt amplius conueniri.

Quintò & ultimò probatur in l.fin. in §.ſan-
cimus.C.de liber.præter. ubi filia præterita, ut
filius maſculus ipſo iure teſtamentum euertit.

Nihilominus Dec.hic, mouet di'nenltatem,
quod imò ipſo iure finitum ſit, quia nondum ob
ligatio erat nata,& purificatum fideicõmiſſum,
arg.in l.qui autem.ff.quæ in frau.cred ubi ius q̃
rendum facilius à nobis abdicatur, quàm quæſi-
tum.& hoc eſt quod a ſimili dicebat Alex.in l.t.
col.4.C.qui admi. quod lapſu temporis à iure
quærendo quis excluditur, à iam quæſito uerò
exceptionis ope.

Secundò facit, quia ſi ope exceptionis foret
uerum, dixiſſet pariter Imp.ut in ſimili in d.l.qui
decem.in princ.& in l.1.C.qui bo.ced.poſſ.& ta
men non dixit, ergo ipſo iure intelligetur.

Tertiò facit text.in l.rogaſti. in §.ſi tibi. ff.ſi
cer.pet.ubi ſi dedi tibi decem, ut deberes nouẽ,
inquit I.C. quod non amplius quàm nouem de
bebuntur ipſo iure, ergo idem hic, deq́; iſto tex.
facit mentionem Dec.

Quartò probatur, quia uerba legis debẽt in-
telligi ſecundum id, quod eſt uerſimilius.l.ĩ ob
ſcuris.ff.de reg.iu.ſed ueriſimilius eſt ex his ĩtel
ligi ipſo iure, ergo,

Et maximè ultimo loco, qa text.noſter dicit,
finitum eſt; quæ uerba ſunt præſentis temporis,
& ſic ipſo iure intelliguntur. l.in criminali. ubi
glo.C.de iur.om.iud.

Tamen à prima opinione non eſt recedendũ.

Nec obſt.contraria, non primum, quia perin-
de eſt ac ſi nata fuiſſet,& purificatum fideicom-
miſſum propter ſpem, quo caſu remitti potuit
pacto (ut diximus in figuratione caſus) & ſen-
tit Dec.& benè, quia hoc etiam dicit Bartol.in l.
poſt emancipationem, in §.fi.ff.de lib.leg. natu-
ra pacti autem eſt, ut exceptionem pariat. d.§.pa
ctus,& dictum eſt ſupra, ergo.

Non ſecundum, quia neceſſarium non erat,
nanque expreſſio eorum quæ tacitè inſunt ne-
ceſſaria non eſt.l.3.ff.de leg.1.l.non rectè. C.de
fideiuſſ.ſed propter pactum exceptio opponi de
buit, ut dictum eſt, ergo.

Non tertium, quia poteſt reſponderi (inuol-
uit enim ſe Deci.in iſtius text.declaratione) ibi
ipſo iure intelligi, id eſt de ſubtilitate iuris. l.4.
ff.de ſer, ergo nihil ad propoſitum, Alb. in l.ſci
mus.in prin.C.de inoffi.teſt. uel & aliter ipſo iu
re, hoc eſt ope exceptionis. l.prætor.§.emanci-
patus, ſecundo.ff.de colla.bon.

Non obſt.quartum, quia imò ueriſimilius eſt
ita intelligi exceptionis ope quàm aliter, ꝓpter
pactum.d.§.pactus.

Non obſt.ultimum, quia id uerum eſt regula
riter, ſed non hic (ut dixi) propter pactum,& ra
tione ſubiectæ materiæ, ſecũdum quam ſemper
uerba ſunt intelligenda.l.ſi uno.ff.loc.l.ſi ſtipu-
latus.ff.de uſur.

Secundò no.ſcriben.ſiue potius declarãt tex.
iſtum, dum dicit fideicommiſſum non iniquis ra
tionibus inter fratres conuentione finitum fuiſ
ſe, ut non ipſo iure, ſed ope exceptionis hoc idẽ
28 dici debeat † ex natura pacti.l.ſi unus.§.pactus.
in prin.ff.de pac.ubi caſus clarus.

Et malè prima fronte, quoniam conditio fi-
deicommiſſi non erat purificata, nec orta obliga
tio.l.cedere diem.ff.de uerb.ſig. ergo ipſo iure
debuit poſſe tolli.l.qui autem.in princ.ff.quę in
fraud.credi.l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui
uel alien.iur.

Et quia ſi exceptionis ope finitum eſſe dixiſ-
ſet, ut alibi in l.qui decem.in princ.ff.de ſo.& in
l.1.iuncta glo.C.qui bo.ced.po.& in l.ſi fundũ:
in §.qui fundum.ff.de leg.1.non dixit, ſed ſimpli
citer legiſlator locutus eſt.ergo ipſo iure intelli
getur. imò quod hoc ipſum innuit tex. dicens fi
nitum eſt.l.in criminali, ubi glo.C.de iur.om. iu
di.eſtq́; arg.in l.prouidendum, iuncta glo.C.de
poſtul.Calde.conſi.6.de feu.& ſecundum Deci,
uidetur caſus in l.rogaſti.in §.ſi tibi.ff.ſi cer.pe,
ubi ſi dedero tibi decem, pacto appoſito ut de-
beas nouem, n. n amplius, quàm nouem ipſo iu
re debebis.

Sed ad primum dici poteſt, perinde eſſe, ac ſi
fuiſſet purificata, propter ſpem, quę per pactum
remitti potuit, ergo non ipſo iure, ſed ope exce
ptionis,& (ut diximus) ex natura pacti.& tradit
Bar.in l.poſt emancipationem.in §.fin.ff.de lib.
lega.& in l.is poteſt.ff.de acquiren hæred.Deci.
& alii hic.

Non obſt.ſecundum, quia ſi ideſt rurſum ex
natura ..ɛti, neceſſarium non fuit exprimere.l.
non rec..C.de fideiuſſ.ex quo tollitur ẽt aliud,
quod uideatur de mente text. ex his falſum. l.ſi
uno.ff.loc.cum uulg.

Non obſt.tertium, quia idem Dec.reſpondet
ut ſupra ad primum, aliter dic tu ipſo iure intel
ligi, id eſt de ſubtilitate iuris.l.4. ff.de ſerui. uel
per exceptionem.l.prætor.§. emancipatus iun-
cta glo.ff.de colla.bo.vel quod loquatur in caſu
claro, nos autem in dubio,& ſic ſecundum diſpo
ſitionem iuris communis,& pacti naturam, ut
ſupra fideicommiſſum finitum intelligatur.l.hæ
29 redes mei.§.cum ita.ff.ad Treb.† Quæ autem ſit
di putationis utilitas, liquet (ut dicunt Deci. &
Ripa)

Ripa) quia unò caſu oppoſito non eſt neceſſa-
ria, alio aũt ſic, reusq́; poſſet condemnari, & ſen
tentia ualeret, & no. ſuſius in d. §. pactus. & in l.
petens. infra eod. & in l. ubi pactum. infra de trã
ſactio. & proximè dictum eſt ſatis, imò latius
quàm hic.

Tertiò no. ſcriben. ibi, non idcirco poteſt &c.
quod datum in deſectum liberorum, & ex cauſa
30 remiſsionis fideicommiſsi repeti nõ põt, † ẽt
quod liberi poſtea naſcantur.

Et minus rectè dictum uidetur, & contra tex.
potius in l. ſi unquam. C. de reuo. don. ubi dona-
tio per ſuperuenientiam liberorum facta reuo-
catur, ergo & ſextans hic.

Sol. facilis eſt, ſi dixerimus tex. illum loqui in
donatione ſimplici, nos aũt in datione ſextantis
ob cauſam, prout etiam Bal. & poſt eum Ferra-
rien. & Ripa ſentiunt & benè. l. 1. ff. de dona. v-
numq́; ex his fore contractum lucratiuum, alte-
* rum uerò oneroſum, eſtq́; ſol. * communis.

Sed conſidera eum fiat in d. l. ſi unquam liber
tis, quod ob merita fieri uidetur, & ſic ex cauſa.
l. rem legatam. ff. de adim. leg. & tenendo ſol. cõ
munem poſtea replica, qđ imò in donatione re-
muneratoria locum non habet, ut ibi per Ang.
declarat Iaſ. in l. ſi non ſortem. in §. libertus. co.
5. ff. de cond. indeb.

Secundò reſpondet etiam Socin. hic, idemq́;
Dec. teſtatur & refert qđ lex illa loquitur in do
natione facta reſpectu iuris iam quæſiti, quod in
dicat uerbum reuertatur ibi poſitum, nos autẽ
reſpectu quærendi, quod à nobis facilius abdica
tur. l. qui autem. ff. quæ in frau. cred.

Sed contra, quia hoc attento debuiſſet etiam
donationi lex reſiſtere, & tamen non reſiſtit.

Sol. non reſiſtit, quia ineſt tacita conditio ni-
ſi donans liberos ſuſcepiſſet. l. tale pactum. §. fin.
ff. de pact. tradit Bart. in l. Titia. in §. Imperator.
ff. de leg. 2. & quod omnino alio caſu loquatᷣ, ac
tertio loco (cætera enim utpote aliena à præſen
ti materia non refero) liquet ex eo, quia imme-
diatè quod filii naſcuntur, donatio reuocata eſt
ipſo iure, ut adhuc uerbum reuertatur indicat,
ubi agenti aliàs hic obſtat exceptio pacti & re-
miſsionis fideicommiſsi. d. § pactus. vel id factũ
ibi dicamus gratia recipientis tãtum. hic autem
utrinſque, ut per eundem Bal. & benè. igitur ſtãt
iſta ſimul, quod reuocetur ibi, hic autem datum
repeti non poſsit.

Quartò no. quod conditio ſi ſine liberis deceſ
ſerit, & ſic appoſita in numero plurali, uerifica-
31 tur etiam in ſingulari, † & ſic in uno tantum ut
hic, & in uer. te filio eius ſuperſtite, & probatur
etiam (ut inquiunt Dec. & Cur.) in l. non eſt ſi-
ne liberis. ff. de uerb. ſig. ubi non eſt ſine liberis,
cui uel unus filius eſt, uel una filia, & benè.

Et propterea uult ad propoſitum Bald. in au-
then. ſed & ſi quis. col. 3. C. de ſecun. nupt. quod
32 † indefinita poſita negatiuè æquipollcat vniuer
ſali, & ſi dicatur, ſi ſine liberis deceſſerit perinde
ſit ac ſi diceretur, ſi deceſſerit ſine ullo libero. &
Bar. in l. ex facto. in §. ſi quis rogatus. ff ad Treb.
Io. And. in r. Raynaldus. col. 2. de teſtam. ubi ẽt
But. & alii, & Alex. conſi. 55. ad fi. uol. 3. quod ſi
hoc modo fideicommiſſum iniungatur expirat
etiam unica filia ſuperſtite. idem Dec. conſi. 15.
in princ. uolum. 1. & latius, conſi. 50. ad quod ẽt
ſe remittit, & ubique per d. l. non eſt ſine liberis;
& probatur etiam in l. 1. in terminis. C. de condi.
inſer. & in l. pater Seuerinam. in §. 1. ubi etiã ra
tio aſsignatur. ff. de cond. & demonſt. & in ſimili
in l. qui liberis. in §. hæc uerba. ff. de uulg. & pup.
ſubſt. & non habet dubium.

Verum eſt (inquit tex. in d. l. non eſt ſine libe
ris) quod enunciatio ſemper fit in numero plu-
rali, habet liberos, non habet: ſicuti pugillares &
codicilli, ſed non quod ſit ſine, ille (ut diximus)
cui eſt unus uel una, & uidetur d. l. ſenſus uerisſi
mus, non quod ex hoc ſit in ea ſpecialis ratio, ut
33 dicebat † Deci. Qui tamen dum ſubiicit, quòd
imò in ſingulari numero ſcriptum etiam inueni-
tur. l. ius agnationis. ff. de pact. uerũ dicit & in §.
hoc quoque, Inſti. per quas perſo. ius nob. acqu.
& in l. ſi quis in ſuo. in prin. C. de inoſ. teſta. & in
auth. nunc autem, & ibi Bald. no. in §. fi. C. de ſe-
cund. nupt.

Sed iura hæc parum faciunt, adducti etiã per
Iaſ. in d. l. ius agnationis, ex quo Imper. (ut dicit
Idem Iaſ. ibidem) uerborum proprietatem non
ſeruatᷣ, atteſtatus amplius alibi non inueniri, niſi
in d. loco, quodq́; malè dixit Valla elegan. lib. 3.
c. 106. qđ imò apud Caium & Paulum in libris
Digeſtorum liber pro filio legitur, ſiue liberum
pro filio legimus. ipſeq́; eſt maiori reprehenſio
ne dignus, quoniam ad idem uidetur caſus in l.
nemo prædo. in §. 1. ff. de reg. iur. citatus ab Al-
cia. in d. l. non eſt ſine liberis. Verum eſt tamen,
quod ibi auctor nõ eſt Paulus, ſed Vlpianus, &
ſic errauit Valla in nomine vnius autoris tãtum.
uel Iaſ. ſubſcribamus, quia in l. nemo, nõ liberũ
ſed liberos legi debet. vel libertum ſecundũ gl.
uel de libero homine intelligi, ut aliqui ibi ſen-
tiunt. l. liber homo. ff. de uerbo. obl. quod tamen
non placet, quia liberum hominem dixiſſet, non
liberum ſimpliciter. d. l. liber homo. cum ſimil.
& quia locupletior fit quis aliquando etiam ſi li
berum hominem acquirat. l. liberi. ff. de contr.
empt. Sed ad propoſitum redeuntes, & utcũq́;
ſit, Caium ſalua in d. l. non eſt ſine liberis, quod
enunciatio fiat ſemper in numero plurali, ſi pro
priè loqui uelimus, aliàs tolerabile ſit, etiam qđ
fiat in ſingulari. probatur, quoniam d. l. eſt in ti.
de uerb. ſign. poſita. l. eius qui in prouincia, &
ibi Iaſ. col. 9. ff. ſi cer. pet. Dec. in l. 1. lectu. 3. nu.
91. ff. eo. uel & aliter, quod ſemper fiat, id eſt fie
ri debeat, quanquam aliquando facta fuerit ali-
ter. l. 1. §. quotidiana. ff. de aqua quot. & æſti. l. ſo
ramen. ff. de ſer. urb. præd. l. 1. cum ibi no. in uer.
ſemper,

ſemper.ff.ſol.mat.& quia uidemus hinc etiam,
cum plura eiuſdē generis ſignificare uolumus,
quod è contra uti ſolemus ſingulari appellatio-
ne,ut Caſſellius dicebat,idq́; in uſu iuris frequē
tiſsimum fuiſſe.exempli gratia, multum hoīem
ueniſſe Romam,piſcem uilem eſſe, & alia huiuſ
modi.l in uſu.ff.de uerb.ſig.ergo non aliter,& ſi
ſecundum propriam uerbi ſignificationem (ut
diximus) loqui uelimus.

Aliud ad intellectum d.l.non eſt ſine liberis,
adhuc dicit Dec.poſt Bal. in l.iubemus. in §.pe.
C.ad Treb.quod quando iura loquuntur de li
beris negatiuè,uerificantur etiam in uno,ut hic,
aliàs non.l.ubi numerus.ff.de teſti.quia negati-
ua potentius negat quàm affirmatiua affirmet,
pluſque tollit negatio, quàm ponat affirma-
tio,ut per glo.in c.cum dilectus,de conſue.& ra
tionem aſsignat ultra eum idem Bald. in c.1. in
princ.in ult.col.de prohib.feu.alie.per Feder.in
35 ulib. & † hinc eſt (ut legebam heri) quod in p̄-
ceptis negatiuis, ad ea tenemur ſemper, in affir
matiuis nō,ſed loco,& tempore.ita diuus Tho.
& poſt eum Arch.in c.1.de pœn. diſt.5.

Sed hoc ipſum uerum non puto, quoniā uer-
ba narratiua ſunt legis,ex quibus regulariter ar
gum.ſumi non debet,& quia uerificarentur etiā
in uno,ſi dictum fuiſſet, nolo quod hæreditatē
Licinio reſtituat Philinus,ſi cū liberis decedat.
36 & quia † in fideicommiſsis non uerba,uel nega
tiua fuerint,uel affirmatiua ſpectamus ſed men
tem,& uoluntatem teſtatoris.d.l.pater Seuerinā,
l.3.l.cum uirum.C.de fideicom.l.in conditioni-
bus primum locum.ff.de condi.& demon.ita ut
ad regu.d.l.ubi numerus, planius poſsit reſpon
deri, & dici,illud ideo eſſe ibi,quia ſubiecta ma-
teria pluralitatem requirebat,ut reſpondet Bal.
in d.§.pen.ſignanter per d.l.ubi numerus.

Vel quod naturalis ratio non ſuadeat ibi, ut
in caſu noſtro,quia ſi ſuaderet,etiam in uno ue-
rificaretur pluralis numerus, ut hic, & declarat
Alex.ubi Bal.quoq; in d.l.iubemus. citat conſil.
109.nu.12.uol.7.idem Bald. melius quàm alibi
in d.l.1.col.2.C.de condi.inſer.vel qđ ibi agitur
de probatione non anguſtanda.l.qm̄. C.de hær.
Bal.adhuc conſi.102.col.pe.uol.3. hic aūt de te
ſtatoris uoluntate præſumenda.

Quintò & ultimò nota,qđ pater grauatus o-
nere fideicommiſsi reſtituere hæreditatem, ſcili
cet ſi ſine liberis deceſsiſſet,poteſt ipſam aliena
37 re † in præiudicium poſtea naſcentium, & non
✻ ab re (ut dicunt ✻ omnes) quia eſto qđ ipſi fa-
ciant deficere fideicommiſſum, non ſunt tamen
à teſtatore uocati.l.Lucius,ubi glo.communiter
approbata.ff.de hær.inſt.nec dicta uerba operan
tur incluſionem ipſorum, prolata non per mo-
dum diſpoſitionis, ſed conditionis.l.ſi quis ſub
conditione dandorum decem.ff.ſi quis omi.cau.
teſta.l.ex facto.ff.de hær.inſti.Anch. conſi. 137.
ad fi.& conſi.74.in prin.Alex.conſi.51.col.7.&
8.uol.4.& conſi.102.ad fi.uol.7.ubi dicit, quod
per iſtam glo.ſemper ita conſuluit,quodq́; ma-
ioris auctoritatis Doct.ita tenent, & quod iſta
dicitur communis opinio,non reſpectu numeri
doctorum ſecus tenentium. aliquid in l.Caius.
col.5.ff.de lib.& poſthum.& in l. ex facto. in §.ſi
quis rogatus,col.2.ff.ad Treb.idemq́; Ana. con
ſil.68.col.2.qui ſimiliter teſtatur ita communi-
ter teneri,& Gerar.Pet.ſanc.ſingu.61. in princ.
& Iaſ.hic,col.5. Are.Dec.Ripa,Cur.& alii quos
longum eſſet referre.

Quibus accedat etiam quod in conditionibus
merum inſpicimus factum. l. qui hæredi. l.Mæ-
uius.ff.de condi.& demonſt.Bar.& alii in l.filiuſ
famil.in §.cum quis.ff.de leg.1.in terminis vero
nen.conſi.49.nu.12.

Et quia teſtatoris affectio porrigi nō poterat
ad filios naſcituros.l.qui filiabus.in prin.ff.de le
ga.1.l.Publius.§.fi. ff.de cond.& demō. pulchrè
Bar.conſi.130.& ita foret tranſeundum.

Sed aduertendum eſt,quia Paul.Caſtrē. ſenſit
contrarium in d.§.cum quis. ad fi.poſt Bal. in p̄-
alleg.l.1.in antiq.recollectis,quæ non habentur
tamen,C.de cond.in er.& dicit quođ requiſitus
ſæpius noluit conſulere,quodq́; conſuluiſſet, ſi
habuiſſet ſocium, ex quo putat hanc eſſe meram
ueritatem,ſecundum quam conſuluit etiā Cor.
conſi.1.col.8.& 9.uol.3, & ſic ſibi ipſi contra-
rius,quia communē,de qua ſupra, ſequutus eſt
conſi.97.colū.2. uol.1. & clarius,ubi enumerat
multos doct.eam tenentes, conſ.243.colum.pe.
uolum.præalleg.3.

Et ad propoſitum opinio hæc contra glo.prę
dictam,probatur primo per text.in d.l.Lucius,
ubi non ſolum inſtitutus ſubſtituto prætertur,
uerum etiam liberi eius,ex interpretatione Iuriſ
conſ.animaduertentis prudens conſilium teſtā-
tis fuiſſe, affectionem oſtendere ad genus hære
dis, ut inquit Bald.in l.fin.in 7.oppo.C.eo. item
Corn.ubi ſupra præciſè.ſic Barb.in l. cū acuriſsi
mi,col.76.C.de fidei com.

Et maximè ac ſecundo,quia huiuſmodi con-
ditio uidetur appoſita fauore filiorum ſecundū
glo.in d.§.cum quis,ergo ne ad eorum læſionem
retorqueatur,cenſebuntur tacitè uocati. l. cum
præponeretur, & ibi pariter no.ff.de leg.2. uul-
ga.l.quod fauore.C.de legi.c.quod ob gratiam.
de regu.iur.in 6.

Conſiderando etiam tertio, quod non uerba
ſui natura fideicōmiſſum important,ſed mens
& uoluntas.l.fideicommiſſa.§.hæc uerba.ff.de le
ga.3.l.cum uirum.C.de fideicom.

Quartò, quia filius alibi in conditione poſi-
tus eſt,& tamen cenſetur uocatus ſi ſecundū cō
ſilium Galli dicatur ſic, ſi filius me uiuo moria-
tur,nepotem ex eo mihi inſtituo. l.ſi mater. §.ſi
filius.ff.de uulg.& pup. ſubſt. coniuncta l.Gal-
lus.in prin.ff.de liber.& poſthu. ergo & filii hic
pariter.

Quintò

Quintò & ultimò uidetur facere text. in d.l.fideicommiſſa. in §.cum eſſet, ubi uerba accepta certa quantitate inducunt fideicõ. & tñ ſunt conditionalia, ſeu ablatiuorum abſolutiuorum, quę regulariter in conditionem reſoluuntur. l.à teſtatore. ff. de condi. & demon.

Et quod ex coniecturata mente teſtatoris, ẽt poſiti in conditione uideantur uocati, ſicuti aliàs in l.cum auus. ff. eod. & in l.cum acutiſsimi. C. de fideicom. & in l.generaliter. in §.cum aũt. C. de inſti. tennit quoque Benedic. de Plumbi. in l.ſi cum dotem. in prin. ff. ſolu. matr. alia adduci quoque potuiſſent, de quibus hi per doctor. & Imo. fuſius in d.l.Lucius. ſed quia hæc mihi præcipua uiſa fuerunt, & q̃ magis urgeant, tranſeo.

Et à cõi breuiter nõ diſcedo, eſtq; utilitas diſputationis, qa ut ſ. dictum eſt, grauatus hæreditatẽ poterit alienare, deq; ea ad libitum diſponere, ex quo reſtõni non ſubiacet, ut p Bar. in l.cẽturio. ff. de uulg. & pup. ſubſt. & in l.ſi ſic, & in l. Lucius. de leg. 3. uidenturq; filii uocati ab inteſtato, ſi grauatus pr̃ teſtm̃ non fecerit, & latius, ut per Imo. in d.l.Lucius, col. 2. & Pau. Caſtr. in d.l.ſi palle. §.cum quis. Guid. Pap. deciſio. 39. in priu. & pro iſta cõi rurſum facit qđ dicit idem Imol. in d.l.Lucius. col. 5. refert idem Gui. ubi ſ.

Nec obſ. adducta in ꝯtrium, non tex. in d.l.Lucius, quia gl. ibi rñdet, & Imo. poſt eã, qđ prælati ſunt ſubſtituto, ut ab inteſtato patri ſuccedãt, non ex teſtamento defuncti, ex quo ſunt in conditione poſiti, idemque Bart. in l.Centurio. nu. 37. ff. de uulg. & pupil. ſubſti. & Dec. conſil. 291. ad fin. uolum. 2. quod ex eo etiam probatur, qa inſtitutum præſupponit text. ante aditam hæreditatem mortuum, & quia glo. prædicta cõmunis eſt, tranſeo.

Non ob. ſm, qa uerum eſt, ſed dico qđ ad eorũ læſionẽ non retorquetur, ex quo ſufficit qđ à pr̃e grauato poſsint inſtitui, uериſimileque eſt pp naturale uotum parentum. l.ſcripto. ff. unde lib. l.nam & ſi parentibus. ff. de inoffic. teſta. l.iſti quidem. ff. quod met. cau.

Non tertium, quia nec iſtud negatur, niſi ſint conditionalia ut hic.

Non quartum, quia ẽt filius d. caſu debebat inſtitui, ut ibi p Alex. Are. & alios, ergo nõ ſimpliciter erat in conditione poſitus, ut hic, & clare probatẽ in d.l.ſi mater. uel & melius dicas, qđ teſtm̃ ibi eſt nullũ, ex quo filius reperitur præteritus, quodq; ita cõtra Bar. in d.l. Gallus. cõiter * tenetur, ubi latè Iaſ. col. 10. & maximè mirandum eſt, quod Corn. in loco de quo ſupra fallax iſtud arg. induxerit.

Non obſt. ultimum, quia reſpondet Alex. ꝯſi. 158. uo. 2. melius Ripa hic, ut p eos: dic tu qđ ſecum afferę rñſionem, ut ibi per Bart. & in l.3. in §.uidendum. nu. 2. ff. ad Tertul. qđ ablatiui abſoluti non ſolũ ꝯdõnem inducunt, uerum ẽt diſpoſitionem, qñ referũtur ad eos, quos teſtator grauare potuit. & ſic, quicquid dixerit Pau. Caſt. in d.§.cum quis, ſe habet ueritas, q̃q̃ fundamẽtum fieri non poſsit ſolidum in tex. noſtro, vt hic per Iaſ. plenè, & alios. Niſi dicamus qđ probet hoc modo, non iniquis rationibus fideicom. conuẽtione finitum fuiſſe, potuiſſeq; Philinũ non modo ſextantem ſoluere, uerum ẽt abſolutè diſponere de tota portione ſua, q̃uis filios poſtea ſuſceperit, & in ipſorum præiudicium quidẽ, quoniam erant (ut diximus) non uocati, ſed in conditione poſiti.

Reformatio articuli.

Qđ pater grauatus onere fideicommiſsi, ſi ſinę liberis deceſsiſſet poſsit hæreditatẽ alienare
38 ẽt ad præiudicium filiorum † poſtea naſcentiũ.

Probatẽ primo, qa eſto qđ ipſi faciant fideicõ. deficere, non tñ ſunt à teſtatore uocati, neq; dicta uerba operantẽ incluſionem ipſorũ, prolata non diſpoſitiuè, ſed conditionaliter, ut per glo. communem in l.Lucius. ff. de hæred. inſtitu. l.ſi quis ſub conditione dandorum decem. ff. ſi qs omi. cauſa teſtam.

Secundo, quia in conditionibus uerũ inſpicimus factũ. l.qui hæredi. l.Mæuius. ff. de cond. & de. glo. eſt in l.ex facto in §.fi. ad fi. ff. ad Tre. Cy. in l.1. C. de cond. inſer. Bar. in l.filiusfamilias, in §.cum quis. ff. de leg. 1.

Tertiò facit, nanq; ex uerbis elicitur mens teſtatoris, quia ſunt ſigna earũ quæ ſunt in aĩa paſſionum notæ. l.Labeo. §.idem Tubero. ff. de ſup. lega. ſed uerba non idem ſignificant, nec ppriè nec impropriè, ut ſupra. & quia prolata ſunt ad unum finem, igitur non diſponũnt, nec aliud debent operari. l.legata inutiliter. ff. de adi. lega.

Quartò, qa teſtatoris affectio porrigi nõ potuit ad filios naſcituros. l.Publius. §. fin. ff. de condi. & de.

Quintò, & ultimò, qa bñ pferuntur ſubſtitutis, eiſq; ſucceſsio reſeruatẽ ab inteſtato, ut no. in d.l.Lucius, ad fi. & in d.§. cũ qs. Corn. conſi. 146. nu. 13, uol. 2. ſed nõ qđ uocati uideantũr, arg. in l.tutori. C. de neg. geſt. vbi ſufficit ſi ĩ pau
* cis amici laboribus conſulatur. & * ita communiter tenetur.

Nihilominus multi etiam ſenſerunt contrarium, & potiſsimum per tex. in d.l.Lucius. in fi. ibi, nam prudens conſilium teſtantis animaduertitur, qui non ſolum fratrem hæredem prætulit ſubſtitutis, uerum etiam liberos, uſq; adeo ut hac ratione quoque uocati uideantur neque pater diſponere poſsit, niſi de legitima & Trebellianica.

Secundò, quia fauore filiorum ipſorum mentionem faciendo, hæc conditio adiecta uidetur, ergo ne ad eorum læſionẽ retorqueatur, uidebuntur uocati, uulg. l.quod fauore. C. de legi. c. quod ob gratiam, de reg. iu. in 6.

Tertiò, quia licèt uerba ipſa fideicommiſſum importare non uideantur, ut ſuprà, importat tñ;

mens & uoluntas, quæ maximè in his eſt atten-
denda.l.cum uirum.C.de fideicom.l.3. §.condi
tio.ff.de adi.leg.l.cum de lanionis.§. aſinam.ad
fin.ff. de fund.inſtr.

Quartò, quia filius alibi in conditione poſi-
tus eſt,& tamen eſt etiam uocatus,ſi ſecundum
Galli conſilium dicatur, Si filius meus Mæuio
morietur, nepotem ex eo mihi inſtituo.l. ſi ma
ter.§.ſi filius.ff.de vulg.& pup.ſubſt.l.Gallus.in
prin. ff.de libe. & poſthu.

Quintò & ultimò,quia alibi verba ꝯditiona-
lia ſunt,in l.fideicommiſſa. in §. cum eſſet. ff.de
leg.3.& tamen fideicommiſſum inducunt.

Iudicio tamen meo parum urgent, namq; ad
primum dici poteſt,uerum id eſſe, ut ſupra, &
ex ipſa inductione elicitur,quo ad id,ut ꝑferanẽ
ſubſtitutis,& vt poſsint ſuccedere pr̄i ab inteſta
to,ergo non ut uocati uideantur.

Non obſt.ſ̄m,quia ad eorũ læſionẽ nó retor
quetur,ex quo pñt à pr̄e inſtitui ueriſimileq́ue
eſt & ſperandum.l.ſcripto.ff.unde lib.

Non tertium, quia mens ex uerbis elicitur. l.
Labeo.§.idem Tubero. ff.de ſup. leg.uerba hoc
idem minimè innuunt,ut ſupra,ergo.

Non quartum,quia poteſt reſpõderi, uel qđ
eo caſu d.filius debebat inſtitui, ita ut non ſim-
pliciter eſſet ſub conditione poſitus, ut in d.l.ſi
mater,uel qđ fuerit pręteritus,& teſtm̃ nullum,
ut no.in d.l.Gallus.ubi Iaſ.lect.1.col.10.Miran
dumq; maximè ſit,quod conſulendo dictũ fun-
damentum pro ſe induxerint aliqui partem con
trariam tenentes,præſertim Corn.conſi.320.co
lum.2.uol.4.cum ſit (ut oſtendimus) fallax.

Non vltimum, quia uerba relata ſunt ad eos,
quos potuit teſtator grauare, ergo non mirum,
ſi diſpoſitionem inducunt, & non modo condi-
tionem,ut ibi per Bar.& in l.3. in §.uidendum.
nu.2.ff.ad Tertullia.

Concluſionem hanc modo cõem d.glo. limi
ta pluribus modis,& primo, ut locum non hẽat
38 ſi ex coniecturis aliquo modo elici poſſet † cõ
trarium de uoluntate teſtatoris, inter quas iſta
præcipua eſſe uidetur, ſi filii in conditione poſi
ti eſſent grauati pariter. exempli gratia, quia in
ſtituto filio dixiſſet,& ſi ipſe uel filii ſine liberis
deceſſerint,talem ſubſtituo, ut hic per Iaſ. Dec.
& alios,poſt Bar.in l.Centurio.in 11.colũ. aliàs
nu.37.ff.de uulg.& pup.ſubſ.& in l.ſed & ſi ſic.
ad fi.ff.de leg.3.

Et dictat ratio,quia ſi grauati ſunt, in neceſſa
rium antecedens etiam debuerunt honorari, l.
ab eo. C.de fideicõ.l.ad legatum.l.ad rem mobi
lem.ff.de procu.& ita teſtatur Soc. ſe conſuluiſ
ſe pluries,quodq́; eſt opi. à multo tempore ci-
tra canonizata à Doct. Peruſinis, & qđ denique
ita conſultum uidit pariter ab aliis multis I. C.
totius Italiæ,in l.cum filiofam.col.2. ff.de le.1.
Referunt Mod.in l.Centurio.nu.392.ff.de uul-
ga.& pup.ſubſt.& plus Gui.Pap.deciſi.39.ad fi.

quod ita fuit ſeruatum aliàs in diffinitione pro-
ceſſus Baroniæ cuiuſdam Saornonis, uentilati
in curia parlamenti.

Et pro ea facit text.in l.denique.in §.interdũ.
ff.de pec.leg.ubi teſtator ſeruum grauauerat,ei-
dem libertate relicta, ut ex peculio daret centũ
hæredi, inquit I. C. quod uelle uidetur peculii
reſiduum ipſum retinere.

Et ut inquit Are.in §.fi.Inſti.de pup. ſubſt. re
fertq́; Dec.hic,ita ſeruatur in pratica, eſtq́; opi.
multum æqua.

Quã ego quoq; ex alio confirmo, qa ſi dicat
teſtator ſic,ſi ædium mearum ędificiũ altius nõ
extuleris q̃ nunc extructum reperitur,uſumfru-
ctum earum tibi do lego, in neceſſarium antece-
dens ipſarum proprietas legata uidebitur.l.Pro
culus.ff.de uſufr.idem Barto. in d.l.ſed & ſi ſic.
Alex.conſi.64.col.1.uol.5.ergo & idem pariter
dicendum erit in caſu noſtro.

Eſt uerum,quod multi tenuerunt contrariũ,
relati adhuc ꝑ Dec.& alios hic,imò qđ ẽt colle-
gium Pap.ita ꝯſuluit,conſiliumq́; eius eſt inſer-
tum in vol.conſiliorum Cur.Senio.& 46.ubi o-
re rotundo amplius inqͭ cõem opin.eſſe contra
Bart.idemq́; dicit Iaſ.hic.& nõ ſine ratione quo
que, qm̃ adhuc commune fundamentum mili-
tat,qđ cum iſti deſcendentes non ſint in diſpo-
ſitione poſiti,ſed in condõne,non cenſenẽ uoca
ti,ita ut ad hæreditatem patris ſui uenientes ue
niant à caſu,& fortuna,non qđ iudicio ipſius a-
ui fuerint uocati,d.l.ſi quis ſub conditione dan-
dorum decem.ff.ſi quis omi.cau.teſta.

Sed ab opinione Bart.non recedendo, põt re-
ſponderi uerum fore,quando ſimpliciter eſſent
poſiti in conditione,uerum grauati ſunt ipſi pa
riter,ergo (ut dicebam) in neceſſarium antece-
dens ẽt uidebuntur honorati,& eſt arg.quo om-
nia facilè tolli poſſunt.

Secundò tamen uidetur,quod contra Bar.ad-
huc faciat reg.d.l.ab eo,& ſic retorquebitur, C.
de fideicom.ubi clarè dicitur nihil poſſe per fi-
deicommiſſum relinqui ab eo, qui neq; legatũ,
neq; fideicommiſſum,neq; hæreditatẽ, uel mor
tis cauſa donationẽ accepit,ſed hic filii in condi
tione poſiti nihil accipiunt,ergo.

Ad quod dici rurſum poteſt,quod imò ſi gra
uatus eſt,& in neceſſarium antecedens honora-
tus,commodum conſequi dicetur, & nonnihil
accipere,ita ut iure merito etiam grauari potue
rit,ex quo perinde eſt,ac ſi à principio honora
tus fuiſſet.

Eoq́; magis,quod potiſsimum ponderãt ſcri
ben.in d.l.Centurio, & occurremus obiectioni
Bald.quam facit in d.l.ab eo, de l.hæreditas. ff.
de hære.inſti.quia in conditione ſunt poſiti, itẽ
& grauati, & grauamen eſt fideicommiſsi uni-
uerſalis,plenè Corſe.conſi.272. uolum.4.& con
ſil.174.uolum.2.& poſt eum Bo nonien. conſil.
26.nume.23.

Vltimò

Vltimò facit contra Barto. quia ſubſtitutiones potiſsimum fiunt, ut inſtitutionem extinguant, & in defectum inſtitutorum ordinantur. l. quãdiu. ff. de acq. hæred. & ibi no. ff. de uulg. & pup. ſubſt. ergo non debent effectũ ↄtrium operari, qđ utiq; eſſet ſi in conditione poſiti cẽſerẽtur uocati, & malè. l. legata inutiliter. ff. de adimen. leg. & urget.

Verum & iſtud etiam tolli facilè põt, ut p Angel. in d. l. Proculus, qđ reg. uera ſit, qñ diſpoſitio nulla præcedit alicuius rei conceſsiua, ſed hic præcedit grauamen iniunctum filiis in conditione poſitis, ego.

Secundò præmiſſam concluſionem glo. præalleg. limita, qñ filii in conditione poſiti prohi
39 biti forent perpetuò † alienare, qđ tñ intellige uſque ad quartum gradum, qm̃ tunc honorati & uocati cenſerentur, & ad ſucceſsionem anni admitti poſſent, ut in Auth. de reſti. fideicom. in §. 1. & firmat Soci. conſi. 250. ad fi. uol. 2. quem Bononien. in ꝑalleg. nu. 24. referũt & ſequuntur, & cum hoc idem quoq; ſit grauamen, efficit ut à præcedenti limitatione, iſta parum differat.

Adde ad uerbum perpetuò declarandum, ut ſupra, & obiter quidem, qđ ita Ang. & Iacob. de Belu. d. tex. notant, & ſingul. dicit Iaſ. ad idem in l. fi. col. 3. C. de hære. inſtit. & in l. uoluntas. col. 2. C. de fideicommiſſ. aliquid Alexand. conſi. 56. in princ. uolum. 1. & in ſimili in l. 2. in princi. ff. ſolu. mat. poſt Bar. in l. annua. in §. Atticia. ad fi. ff. de ann. lega.

Limita tertiò quando teſtator plures ſuſtitutionum gradus feciſſet, plures filios inſtituendo ſcilicet, & inuicem ſubſtituendo, & in defectum oĩum ultimo loco ſine liberis decedentium pro
40 uidiſſet, † qm̃ hoc caſu uoluiſſe uidereť ius legitimarum hæreditatũ inter liberos confirmare, eosq; non modo in conditione ponere, uerũ & uocare. l. põt. l. uel ſingulis. ff. de uulg. & pupil. ſubſt. Soci. in l. cum auus. col. 78. ff. de cond. & demon. tradit Alex. conſi. 64. ad fi. uol. 5. Anch. ante eum cõſ. 74. col. 2. Aliquid Cur. & hic, & poſt omnes Bonon. conſi. 64. nume. 10. licet contrarium ſenſiſſe uideatur idem Socin. conſi. 62. ad fin. uolum. 3.

41 Quartò limitatur, † ut non procedat forte & ſi maſculorum mentio facta ſit ſm Bar. in l. liberorum, in pen. col. ff. de uerb. ſig. & dicit Dec. ſe ita ſæpius conſuluiſſe, quodque etiam ita conſuluit Guid. ꝑ̃. deciſio. 184. & tranſit. poteſtq; ex eo comprobari, quod hæc coniectura efficax ſit ad oſtendendam teſtatoris uoluntatem, quia non alia fuit, niſi ut bona in agnatione & familia conſeruarentur, ut in ſtatuto, qđ dicit quod extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant. l. 1. §. denunciari. ff. de uent. inſpi. no. latè in l. maximũ uitium. C. de lib. præte.

Secundò, quia ſi maſculi uocati ſunt excluſis fœminis, oportet dicere quod ſint uocati ex teſtamento, ut in d. deciſio. inquit Gui. Pap. & Dec. hic, alias ita fœminæ ab inteſtato admitterentur ut maſculi, contra expreſſam uoluntatẽ teſtatoris, & latius conſi. 270. col. pe. uol. 2. Bonon. poſt eum conſi. præall. (licet ad aliud) 26. nu. 22. & conſi. 29. col. ult.

Et quia deniq; ſi à ſucceſsione excluſæ ſunt, fateri oportet, qđ maſculi includantur, ut adhuc dicitur in locis præalleg. & lucrum totum ipſis applicetur. l. poſt legatum. ff. de his quib. ut ind. plenè Bar. in l. 2. in §. uidendum. ff. ad Tertul. & ita foret etiam tranſeundum. ſed tñ aduertendũ
✱ eſt quia ✱ communiter contrarium tenetur, ut hic dicunt doct. à regula non recedentes, qđ in conditione poſiti non cenſeantur uocati. l. ab ea parte. ff. de prob. Bart. in l. 2. ff. ſi quis in ius uocat. non ier.

Et ad primum reſpondendo, quod licet ita fuerit mens & uoluntas teſtatoris, non tamẽ eſt curanda, quia in diſpoſitionem non tranſiuit. l. quidam cum filium. ff. de hær. inſti. l. unica. §. ſin autem. C. de cad. tol. l. commodiſsimè. ff. de li. & poſthu. & malè ab opin. prima non recedendo, quia ex uerbis colligitur, in conſequentiam uenientibus ad expreſſe diſpoſitum in teſtamento, facta mentione maſculinitatis, ut per Bal. in l. 1. in ult. colum. C. de condi. inſer. Moderni in d. l. centurio. colum. 11. ff. de uulg. & pupil. ſubſti. Et maximè, quia in fideicommiſsis uoluntas, & coniecturata attenditur, & quia uerba quoq; cõditionalia plerunque diſpoſitionem inducunt. l. cum proponeretur. ff. de leg. 2. l. fideicommiſſa. §. cum eſſet. ff. de leg. 3.

Aliter & reſpondet Soc. conſi. 62. col. pe. uo. 3. quod ſatis dř agnationem conſeruaſſe, ponendo maſculos in conditione, quos arbitratus eſt ſuccedere aſcendenti ab inteſtato, uel ex teſtamento. l. cum ratio. ff. de bo. damn. & rurſum malè, quia cum à ſucceſsione fœminæ (ut dicebamus) excludantur, ſui contemplatione, & à bonis ſuis, & includantur maſculi, non ea rõe, quia fuerit arbitratus teſtator eos aſcendenti ab inteſtato, uel ex teſtamento ſucceſſuros, includẽtur, & conſeruabitur agnatio, ſed ſui ipſius grã: igitur uocati uidebunť, & (ut diximus) grã agnationis conſeruandæ, maſculorum facta mentione.

Ad aliud rñdent, qđ expreſsio maſculinitatis benè excluſionem ſubſtituti, & fœminarũ inducit, ſed non qđ ipſi ſint uocati, & eſt rñſio Soci. in l. cum auus. col. 65. ff. de cond. & dem.

Sed tutando Guid. Pap. & Dec. atq; alios, dici põt, hoc ipſum eſſe, de quo diſputamus, qđ q; reſponſio iſta confundi uř per gl. ab ipſis alleg. in c. Rayn. in uer. maſculis, de teſtam.

Ad ult. denique dicunt, maſculis lucrũ ab inteſtato applicari, non ex teſtamento. Sed replicabimus id eſſe ex diſpõne iuris cõis uerũ, nõ ex ꝓuiſione teſtõris, ergo maſculinitatis qualitas expreſſa, hoc ipſum operabiť, ut uideantur uocati.

Nec ualet dicere,quod habeamus regulam,in
conditione poſitos vocatos non eſſe,quia hoc cã
ſu fallere dicemus,& procedere, quando ſimpli
citer dictum eſt ut hic,ſi ſine liberis deceſſerit,
42 †conſiderando quoque qualitatis proprium eſ
ſe, diſpoſitionem alterare. l. Aquilius regulus.
ff.de don.cogita tñ,& aliàs à cõi non recede; qa
rationes urgentes ſunt,ut ſupra.

Quintò & ultimò limitatur concluſio dictæ
gl.ultra coniecturas pdictas,qñ factũ fuiſſet le-
43 gatum in teſtamento,† & tunc,inq; dicto lega-
to filii adhuc in conditione poſiti, ſm Ang.in l.
in legatis.in lect.Flo.quam non habemus. C.de
lega.& hoc ſolum,qa legata ẽt ſolo nutu relin-
quuntur.l.nutu. ff.de lega.3. exemplificando ad
propoſitum,ut hic per Iaſ. quod non eſt in hæ-
redis inſtitutione,qui poſtea dicit,quod eum re
gula d.l.ſi qs ſub ꝯditione dandorum decem. ff.
ſi qs om.cau.teſt.ita in legatis procedat,vt in hæ
reditate,limitatio erit dubia,idemq; Soci.in d.l.
cum auus.pro quibus facit qđ no.in l.regula. in
§.& licet.ff.de iu.& fact.ignor.& in terminis eſt
tex.in l.gñaliter,in §.cum aũt.in fi.C.de inſtit.

Nec obſt.text.in d.l.nutu, cui non rñdet Iaſ.
Imò qđ in d.l.in legatis,limitationem ſequit̃, &
dicit no.qđq; nullus de ea mentionem facit, qa
dici poteſt,qđ qñ legata nutu relinquunt̃ ſimpli
citer,non ponunt̃ filii in conditione,nimirũ igit̃
ſi nec ad legatum uocati uidentur,per reg.ut ſ.
& ita comperi poſtea Moder. ita ẽt reſpondere
in d.l.centurio, col.103.at præſupponitur hic,
qđ poſiti fuerint.ergo.

Glo.1.tradit duos intellectus ad text.quo ad
primum,expoſitionemq; uerbi conditionis in-
certum, ſatis dictum eſt ſupra, ſecundus uerus
44 eſt † quẽ ipſa quoq; ex hoc tenuiſſe vr.l.q filiũ.
§.Sabinus.ff.ad Treb.Bal.in auth.ex teſtamento.
col.2.C.de colla.uitandæ abſurditatis gr̃a, qm̃
uel iſta l.uel illa,cum proponas .ĩ.eo. aliàs ſup-
fluerei,& malè.§.quibus. in prima C.conſtit.

Glo.finitum,uiolat text.ideo reprehẽditur &
benè,ut per Iaſ.adde iu, qđ qñq; tolerabile eſt.
c.1.& ibi Abb.de clan.deſpon.abſurditatis uitã-
45 dæ gr̃a, †ut proximè dicebam, & ut ibi declarat
idẽ Abb.& eſt arg.in l. nã abſurdum.ff.de bo.li-
be.ſed hic incurreret̃ potius, ſi ſic intelligeret̃
tex.ut dicit glo. ergo. eſt uerum qđ finitum eſt
tñ,non ipſo iure,ſed ope exceptionis,ut ſ.oſtẽ-
ſum eſt,nec repeto.

Glo.ſextante, tradit ſimiliter duos intellectus
ad tex.& ſm (ut dictum eſt quoque in prima)te
46 net & bene,per d.l.§.Sabinus.†aliàs dominiũ in
accipientem transferre non potuiſſet,ut tex. in-
nuit,ibi:dando præcipuè, quia vnius vnciæ tan-
tum erat dominus, portionis ſuæ. §.ſic itaque.
Inſtit.de actio.l.traditio. ff.de acquiren.rer.do-
mi.l.nemo.ff.de reg.iu.& declarant ſcriben.hic,
præſertim Iaſ.col.4.

Reſtat glo.magna,quæ format aliquas oppo-
ut in ea (diuiſione enim facilis eſt, ut per eundẽ
Iaſ.) & primam ſoluit(in cęteris ẽt q̃ dicit prius
fuit expedita ſ.igitur non ſunt repetẽda aliter)
qđ licet iuri futuro renunciari non poſsit, quo
caſu loquuntur oppoſita,poteſt tamen id per pa
47 ctum remitti,†ut hic,& ita tranſit ẽt Bar. nec ſe
cus dicit gl.met in oppoſitis, id eſt in l.ſi ita ſcri
ptum.in §.ſi ſub conditione.ff.de leg.2.& in l.q
ſuperſtitis,& in l. is qui hæres.ff.de acqui.hære.
& in l.qui poteſt.in §.1.ff.de regul.iur. & in l.&
* hæredi.in §.filiafamilias.ff.de pact.& ita * com-
muniter tenetur,ut atteſtantur ſcriben.præſer-
tim Curt.

Sed puto ego aduertendum,ut dicebam alias,
qa gñalis rõ ut, aſsignata in renunciatione, qua
dici oĩno deberet nec pactum quoq; ualere, qa
ſcilicet res debita in diem,uel ſub ꝯdõne, ante q̃
dies ueniat,uel conditio exiſtat,ad nos non pti-
net.d.§.ſi ſcriptum. & tamen (ut diximus) ua-
let,& fuſius Specu.in §.1.nu.5.& 6.de renun. &
conclu.cur ergo ſic diuerſum? quos enim ſeu q̃
nectit rationis idemptitas, quo ad diſpoſitionẽ
iuris,non ſunt ſeparanda.l.illud, & ibi Bald.illũ
tex. in princ.ita ſummat.ff.ad legem Aquil. & in
teſtamentis tradit Bar.in l.pater filium, in §.fun
dum.ff.de leg.3.qui etiam dicit in l.metum.in §.
animaduertendum.ff.quod me.cau. qñ ratio po
nitur indeterminatè in lege, quod comprehẽdit
omnem determinationem, quæ poſsit ad eam
adaptari. & uidetur caſus contra iſtam ſol. in l.
denique.in §.ſi quid minori. ff.de minor.allega.
in glo.ubi legatum filiofamilias minori relictũ
eſt, poſt mortem patris, & ſic ſub conditione,
pater fecit pactum de non petendo,& ſic condi-
tione pendente conſenſit filius patri paciſcenti,
inquit Iureconſ, quod poterit in integrum re-
ſtitui, ergo pactum fieri non potuit, nec fa-
ctum ualuit,

Et in l.nec nos. C.de capti. ubi pactum ſuper
bonis matertere captæ ab hoſtibus factum, ſiue
tranſactio q̃ eſt pacti ſpecies nõ ualet, ergo nec
in præſenti caſu ualere deberet.

Breuiter à communi reſolutione haud rece-
dendo, dici poteſt, iſta non obſt. non primum,
quoniam eſto quod generalis ſit ratio, reſtringi
tur tamen ad terminos,ſuper quibus reperitur
polita, ne abſurditas ſequatur & legum corre-
ctio.l.cui debes.ubi glo.ff.de ædi.edic. Modern.
in l.centurio.colum.81. ff.de uulg. & pup.ſub-
ſtitu.ergo in renunciatione procedet, & non in
pacto, aliàs lex iſta corrigeret alias leges, ſe-
cus dicentes, abſurdiſsimum die tu.l.prima. C.
de inoffic. dot.capitulo, cum expediat.de elect.
in ſexto. hæcque ueritas etiam patebit ex infra
dicendis.

Non ſecundum, quia pactum ualuit, q̃q̃ mi-
nor pp lęſionem amplius reſtituatur, perindeq;
eſt dicto caſu, ac ſi pactum factum non fuiſſet.
l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ff.eod.& ita Barto.

&

✻ & * omnes ibidem declarant.
Vltimum tollitur per glo. & doct.& bñ, qđ
ibi agebatur de hæreditate uiuẽtis,quæ nec re,
nec ſpe debebant,hic uero mortui, igitur nõ mi
rũ ſi nõ ualuit d.caſu.l.fi.ȷ̃.e. & ut p eos latius,
quia in his difficultatẽ fere nullã habẽtibus, la-
borandũ nõ eſt.Adde qđ d.l.nec nos,ita intelle
xit ẽt Bal.ɔſ.79.col.2.uol.1.& ɔſ.122.ad fi.eo.
lib.& de hæreditate uiuentis agi dicitur, qñ nõ
habetur certitudo, qđ quis ſit mortuus, ut ibi
probatur.& in d.l. q̃ ſuperſtitis,& in d.l. is qui
hæres.in §.1.ff.de a.q.hæ.& in l.ſi quidem.ff.ſo.l.
matrim.& in l.2. in §.ſi dubitetur. ff.quẽadmo.
teſta.ape.& in l.multũ intereſt.ff.de condi.& de.
& ubiq; not. qđ que ſecus eſt in uenditione rei,
quia uẽditor ſi dñs fuerit,licet emptor ſecus opi-
netur, ex quo cauſa erat habilis ad tranſlationẽ
dominũ,ualebit.§.per traditionẽ.Inſti.de re.di.
l.regula.§.qui ignorauit.ff.de iu.& fac.igno. &
in executione mandati apoſtolici deniq; extra
figurã iudicij, qñ præbenda eſſet mihi collata,
ſic,confero tibi ſi uacat, qm̃ ualebit pariter col-
latio attenta ueritate (intellige, quod uacet) li-
cet nec executor ſciret nec ego,an re uera uaca-
ret.Ita Io.And.& Io.Monach.in c.ſi tibi abſen-
ti,de præben.in 6.quos refert, & ſupradicta li-
mitando ſequitur Bal.in l.3.in fi.C.de ſen. quæ
ſi.cer.quantita, & ſine controuerſia ita eſt tran-
ſeundũ.& nota, quod licet hi duo caſus in hoc
cõueniant,in aliis tñ diſcrepãt, qm̃ ſpiritualia ſi-
ne traditione transferuntur. d. c. ſi tibi abſenti
declarat Abb.in c.cũ M. Ferrarien.col.9.de cõ-
ſti.c.fi.de cõceſsio.præbẽ.in 6. Archid. in pœ.
eiuſdem libri,col. pe.temporalia autem non.d.
§.qui ignoranti.l.traditionibus,infra.eo.
Sed ad propoſitũ, eoq; redeũtes,unde digreſ-
ſi ſumus q̃ritur, quæ nã potuerit eſſe rõ diuerſi
48 tatis,inter renuntiationem & pactũ. † & reſpon
det ẽm glo.hic & in d.l. qui põt.ff.de reg. iu. &
Spec.in d.§.1.nu.7.de renun.& conclu. & Bar.
hic,iſtud ideo eſſe,quia pactum nititur cõſenſu
duorum,ut ſupra, renunciatio autem unius tan
✻ tum: ideo non ualet,pactum uero ſic,& eſt ✻ cõ
munis.c.1.de treu.& pa.§.ſed hodie.Inſti.de ado
pt.auth.itaque.C.communia de ſuc.
Contra quam tamen inſurgit Deci.motus q̃a
in ultimis uoluntatibus, dependentibus à con-
ſenſu unius, dominium in alium tranſit, ſine tra
49 ditione.† l.à Titio.ff.de fur. & tamen in contra
ctibus dependentibus à uoluntate duorum ſe-
cus.l.traditionibus.infra eod.alleg.etiam ſupra,
& fuit motiuum glo.poſitæ in l.in teſtamentis.
ff.de reg.iur.
Sed poteſt reſponderi, quod tranſeat fictè nõ
uerè,ut ibi no.& in l.ſi tibi homo. in §.cum ſer-
uus.ff.de leg.1.& dixi aliàs, & nouiſsimè ita re-
ſpondet Bar.in l.ſi quis ita. ff.de condi.inſtit. &
Alex.in d.§.cum ſeruus.col.2. à morte teſtato-
ris,uerè autem ab adita hæreditate, ut in d.locis
legitur, & duplex eſt confirmatio, primitiua &
ſecundaria,inquit Bald.in l.1.lect.2.colum.ult.
C.de ſacroſan.eccl.& ſicuti fingitur tranſire, ita
fingitur non tranſiuiſſe ſi repudietur.l.Titio &
Seio,& ibi Flor.ff.ad legem Aquil.ergo non cõ-
cludit realiter. Imò quod nec generaliter uerũ
eſt,quoniam tranſit particulare,non vniuerſale.
d.l.à Titio.l.reſtituta.ff.ad Trebel. idem Bald.
in l.1.column.1.ff.de legat.1.Item in legato ſpe
ciei non quantitatis intelligitur uerſi,puro non
in diem,ſimplici non alternatiuo, & rei teſtato-
ris denique,non hæredis,uel tertii,ut ibidem.&
no.rurſum,ut dicitur adhuc in d.§.cum ſeruus,
quod fictio prædicta eſt inuenta non ad cõmo-
dum legatarii,ſed ex neceſsitate iuris, imò quod
nec tranſit,ſed ſtat in ſuſpenſo.d.§.cum ſeruus.
præterea dicam in legato fore ſpeciale, ut dicit
Bar.in l.ſi ager.ff.de rei uen. & quod ſi hoc eſt ĩ
legato,ſecus eſt in hæreditate tamen, quæ requi
rit aditionem.l.fi.§.tali.C.de cur.fu.
Secundò contra iſtam rationem arguit Deci.
quod ſi legatum,quod à ſolo legatarii conſenſu
pendet ſimplici renunciatione tolli poteſt, ut
hic per Bart.col.1.dum allegat text.in l.ſeruum
filii.in §.1.ff.de legat.1.à fortiori deberet poſſe
tolli qđ debetur uobis in futurum.l.ſeruus. in-
fra eo.l.fi.de a.q.poſſ.
Ad quod etiam reſponderi poteſt, & dici an-
tecedens uerum, inque caſu in quo loquit̃ Bar.
cum ad nos non pertineat antequã dies ueniat,
uel conditio exiſtat.d.§.ſi ſub conditione, & ſic
non minus fallax iſtud eſt quàm primum.
Et ſi diceretur, quod hæc rõ dicti & §. ſi ſub
conditione habet quoque locum in pacto, di-
cam non eſſe uerum, ut ſupra, & clarius oſten-
detur infra.
50 Vlterius inſtant Cur. † & Ripa, quod adhuc
ratio non ſit bona, quia debet tantũ operari con
ſenſus unius in dependentibus à ſola ipſius uo-
luntate, quantum conſenſus plurium in depen-
dentibus à uoluntate ipſorum. l. eius eſt nolle,
cum ſim.ff.de reg.iu.
Et nos rurſum dicemus fore iſtud, de quo di
ſputamus,rationem ſubinde quæritantes,quare
hoc idem ſcilicet inductum ſit, quod pacto ius
de futuro remitti poſsit,ut hic, & non renũcia-
tione,ut in d.§.ſi ſub conditione,& tandem re-
ſpondentes, ut ſupra.
51 Aliã quoq; † rõem aſsignat Bal.hic poſt Iac.
Bu.q̃uis (ut dixi) cõis ſit optima,qđ renuncia-
tio non ualeat, q̃a habetur reſpectus ad ſtatum
præſentem,& cũ de p̃ſenti non ſit ius, cui renun
ciet,renunciatio non ualet,q̃a priuatio præſup-
ponit habitum.l.decẽ.ff.de uerb.obl.ubi pactũ
aliàs futurum reſpicit, & obligat ad nõ petẽdũ.
l.ſi unus.§.pactus.ff.de pac.igitur non mirum ſi
ſubſiſtit,& ſi ius futurum ẽt eo modo tolli põt,
q̃ & ſi ex aliquib.friuolis reddi poſsit dubitatio-
nis,nõ eſt tñ improbanda,ut hic p Dec. & iudicio

meo probari uidetur in l.1.in §.decretalis, alle.
etiam in glo.ff.de ſuc.ed.& in d.§.quod quis, &
eſt arg.in l.fi.infra eo.dic tu de pacto eſſe caſum
in l.ſi quis in conſcribendo.in prin. ibi, ſeſe non
uſurum fori præſcriptione, infra eod. & ſi benè
conſideretur, quod dicit Bald. idem eſt qđ dicit
in d.§.ſi ſub conditione.

Tertia & ultima ultra alios, aſsignatur ratio,
quod renunciatio ſine repudiatio non admitta-
tur, in qua ſignanter loquitur glo. quia forma à
lege tradita, ſi.poſt prin.C. de iur.delibe.ſeruari
non poteſt, ubi aliàs ex conuentione partium le-
gem accipit pactum.l.1.§.ſi conueniat. ff.depo.
l.legem.infra eo.intelligendo tamen prout in l.
pacta quæ contra.infra eo.& in l.iuriſgentiũ. in
§.prætor ait.ff.eo.& quod de renunciatione di-
ctum eſt, intelligi rurſum debet de ſimplici, quã
do facta eſſet in præſentia teſtium, uel etiam ab
ſenti, aut præſenti, & tacenti, ut hic per Dec.nu.
19.contra Bal.Saly.& Mod.qui uolebant qđ eſ-
ſet pactum, & ut per eum malè.

In ea.gl.ibi, ſecundo obſt. format unã aliam
oppo.qđ pactum non ualeat de l.1. §.qđ ait præ
52 tor.ff.quo.leg.ſciendum enim eſt, † interdictũ
quorum legatorum dari hæredi, ſi legatarius le-
gatum occupauerit ꝓpria auctoritate ut rei le-
gatæ poſſeſsionem reſtituat, eſtque interdictum
adipiſcendæ, & ſenſus tituli quorum legato-
rum, quis poſſeſsionem occupauerit, hæredi
reſtituat, in quo etiam quomodo formetur li-
bellus pulchrè docet Petr. de Bellapert. q. 113.
modo dicit tex.in d.§.quod ait prætor, ſi hæres
conſenſerit legatario ante aditam hæreditatem,
ut rem legatam poſſideat, qđ non ob id interdi-
ctum prædictum, quod ſibi competit, ceſſabit.

Huic contrario glo.accomodat duas ſol.pri-
ma eſt quod ibi potius renunciatio quàm pactũ
eſſe uideatur, & malè, ex quo hæres conſenſit le-
gatario occupanti legatum, & ideo omninò ui-
detur pactum.l.1.ff.de pact.l.pactum.ff.de polli
cita.Niſi replicetur ſaluando eam, quod ibi (ut
dicunt doct.Alex.& Iaſ.) pactum eſſe nõ poſsit,
ex quo conſenſus non eſt diſpoſitiuus, ut dixi ẽt
in euidentialibus, & quomodo text. in l.1.ff.de
pac.intelligitur, ſed permiſsiuus, ergo potius re
pudiatio ſiue renunciatio eſſe dicetur. Inſtat tñ
adhuc contra d.ſol.Dec.quod licet non ſit con-
ſenſus diſpoſitiuus, ſufficit tamẽ ut excludat hæ
redem conſentientem ab interdicto quorum le
gatorum, quod uerisſimum eſt, ſi cõſentiat poſt
aditam hæreditatem. ſed iterum replicabo ego,
licet ſufficiat, qđ non tamen erit pactum, quia
(ut dicebatur) conſenſus permiſsiuus eſt, non
diſpoſitiuus.

Secunda eſt ſol.glo.quod ibi, id eſt in d.§.qđ
ait prætor, inuitabatur legatarius ad relinquen-
dum legatum, hic non: quam referri à nemine
comperio, nec uideo quomodo poſsit ſubſiſte-
re, maximè quia non eſt uerisſimile quod ipſum
relinquat ſi iam occupauit, conſentiente hære-
de, & hoc quandò conſenſiſſet adita hæreditate:
quoniam aliàs (ut dictum eſt) conſenſus ipſi hæ
redi non præiudicat. & plus qđ hoc ſtante uidè
retur hic etiam inuitari Licinius ad remittendũ
fideicommiſſum, cum ſextantem ſibi promittat
Philinus, & ideo prima melior.

Tertiò ſoluit Bar.quod ibi eſſet pactum, ſed
quod non ualuerit, ex quo ante aditam hæredi-
tatem, nec ſpe, nec re competebat hæredi inter-
dictũ quorum legatorum, hic autem ſpe ius cõ-
petebat Licinio, ideo pactum ualuit, & fideicõ-
miſſum remitti potuit.

Et malè ſecundum Dec.quia ea attêta, nec e-
tiam poſt aditam hæreditatem, conſenſus hære-
di præiudicaret, & tamen præiudicat. Replica
tu præiudicare, quia interdictum competebat ſi-
bi re, propter hæreditatia aditionem: & miror
quod tam facilè improbarit hac ratione ſol.Bar.

Ex alio tamen non placet, quia præſupponit
quod ibi fuerit pactum, & malè ut ſuprà: prima
igitur (ut dixi) tenenda eſt. Aut dic quarto lo-
co, uel fuerit repudiatio, ſeu renunciatio, uel pa
ctum, non ualuiſſe quia nondum adita erat hæ-
reditas, ſeu bon.poſ.agnita. l.qui poteſt.§. quod
quis.ff.de reg.iur.l.1.§.decretalis. ff.de ſuc.edi.
& aliis alleg.ſupra in prin.glo.

Quintò ſol.Dec.non attendi conſenſum hæ-
redis d.caſu ante aditam hæreditatem, quoniam
nec in eo uerba interdicti poſita in l.1.ff.eo. põt
uerificari, quæ adita hæreditate intelliguntur, &
benè, eademq; eſt cum proxima.

In ea.glo.ibi, tertio obſtant, habes aliud con-
trarium, quod pactum non ualeat, quia futuræ
ſucceſsionis non ualet pariter.l.ſi.infra eo.cum
aliis ut per eam.

53 Soluit poſtea † & clarius Bar.quod hic teſta-
tor erat mortuus, ibi uiuus, & ſic de ſucceſsione
defuncti hic agebatur, ibi uerò uiuentis, & eſt no.
in hoc, quod in fideicommiſſo iniuncto fratrib.
teſtatori ſucceditur, & non frater fratri. l.cohæ-
redi.§.cum filiæ.ff.de uulg.& pup.ſubſtit.Alex.
hic, & in l.ex facto.in §.ſi quis rogatus.colum.4.
ff.ad Trebel.

Secundò dici poteſt non ualere pactum, in d.
iuribus, quia eſt contra bonos mores, hic non:
ideo dicitur, non iniquis rationibus conuentio-
ne fideicommiſſum finitum eſſe.

Tertiò quod ibi inducat uotũ captandæ mor
tis, hic auferat, & ut dicemus fuſius in d.l.ſi.
In ea.glo.ibi quarto opponitur, ſentit aliam op-
poſitionem, quod cum ſit contra uoluntatem te
ſtatoris, quę eſt lex.§.diſponat, in Auth.de nup.
uidebitur adhuc eſſe contra legem, & conſe-
quenter non ualebit. l.pacta quæ contra. infra
eodem.

54 Sol.nec contra legem eſt, † neque contra uo-
luntatem teſtatoris, cum non prohibuerit. Quã
reprehendit Bar.quia ualuit pactum, etiam ſi ꝓ
hi-

hibuiſſet teſtator, cum factum ſit īter eos, ī quo
rum fauorem, diſpoſitio quoq; facta fuit, & ideo
non dicetur contra legem, nec conſequenter cō
tra uoluntatem teſtatoris factum.

Dicerem ego clarius non obſtare, quia non
eſt neque contra legem, neque contra uoluntatē
teſtatoris, ex quo in hoc dubio uidetur uoluiſſe
ſe conformare dum diſpoſitione iuris commu-
nis. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. q̄ eſt q̄d
fideicommiſſum per pactum remitti poſsit. l. cū
proponas. infra eodem. l. de fideicommiſſo, de
tranſactionib.

In ea. glo. ibi, quintò hoc pactū. ſ rmatur alia
oppoſitio, quod cauſa ſecuta, ſuſceptisq; à Phi-
lino liberis, deberet ceſſare pactum & non uale
re. Sed in ea non inſiſto, quia dictum eſt ſupra,
oretenus recitando glo. io prin. Noto etiam tñ
dum ſubiicit, q̄d hoc uerum non eſt hic, ex quo
cauſa impulſiua fuit, non finalis quomodo intel
ligitur regula, quodq; finalis fuis remiſsio fidei
commiſsi, cumq; ea tranſit ēt Bar. & eſt argu. in
l. 2. in §. fi. ff. de do. ubi ceſſante cauſa impulſiua
55 non ceſſat effectus, † adde glo. in c. cupientes. in
uer. periculoſis, de elect. in 6. & in c. duæ, in uer.
commendatitiis. 19. q. 2. Feli. latè in c. nonnulli,
in §. ſunt & alii. col. 15. de reſcrip. quomodo au-
tem cognoſcantur. declarat, & exemplificat idē
Feli. in c. poſtulaſti. col. 4. eo. tit. melius Bal. in l.
56 1. in §. fi. ad fi. ff. de do. dicens † quod in lege po
ſita, ſemper præſumitur finalis, ſi uerò ab homi-
ne idem, dummodo ſit ad utilitatem dātis, deq;
eius intereſſe agatur: ſi aūt ad utilitatem recipiē
tis ut hic, quando dictum eſt ſi ſine liberis deceſ
ſerit, impulſiua.

In ea. glo, ibi, ſextò opponitur. adhuc oppo-
nit, quod cum hic ſit potius tranſactio quędam,
debuit hæc lex collocari in tit. de tranſac. l. Impe
ratores. (adde tu) ff. de in di. ad. glo. in c. ne inni
57 taris. † de cōſti. friuolaq; oppoſitio eſt, ex quo
pacti & conuentionis mentionem facit, non trā-
ſactionis. & quia (ut ſubiicit poſtea ſoluendo)
nō eſt de re dubia & lite incerta, uti natura trā-
ſactionis eſt. l. 1. ff. de tranſac. & plus dicit Bart.
q̄d etiam ſi loqueretur de tranſactione, benè ſta
ret hic, ex quo titulus iſte eſt generalis, & tranſa
ctio pactum. uerum cogita tu, quod hac ratione
attenta non debuiſſet etiam fieri titulus de tran-
ſact. & tamen factus eſt. & quanquam tranſactio
ſit pactum, nō eſt tamen pactum ſimpliciter, ſed
ſecundum quid, non gratuitum ſcilicet.

Poſt hæc modo (& nunc ſum in glo. ibi, item
an poſſet agi) dubitatur, ſi ſextantē Philinus non
58 ſolniſſet, an peti poſsit à Licinio. † & breuiter
dicit gl. & clarius Bar. hic ad fi. nu. 7. ſi dictum
fuiſſet do ut des, ſeu ut facias, fideicōmiſſumq;
remittas, quod ſic, quia remitti poteſt incontinē
ti, & ſic pro parte remittentis, vt eſt regulare in
contractibus innominatis, ſi quis uult agere ſci-
licet, ut prius pro parte ſua impleat, & poſtea a-
gat. l. naturalis. §. 1. ff. de præſc. uer. l. ex placito
C. de re. permu. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. em-
pti, ubi qui uult agere, prius contractum obſer
uet, quiq; nō implet, neque obſeruat, non mere-
tur quoque ſibi promiſſa ſeruari. l. cum propo-
nas. ſecūdo, infra eo. l. quæro. §. inter locatorē.
ff. loca. Corn. conſi. 40. col. 1. uol. 4. & ſi contra-
ctus innominatus eſt (ut dixi) ſiq; ſic dictū eſt,
actione præſcrip. uerbis ad dictum ſextantem a-
get Licinius, præal. leg. §. 1. l. 2. C. de pact. inter em
pt. & uen. plenè in l. ſiue apud acta, infra de tran
ſac. ubi ad dicendum ſe Bar. remittit.
59 Subiicit tamen glo. † quod per acceptilationē
& Aquilianam ſtipulationem fideicommiſſum
hic erat remiſſum ſecūdum Azo. (quid enim ſit
Aquiliana ſtipulatio, & acceptilatio, habetur in
§. item per acceptilationem, Inſti. quib. mo. tol.
obl.) licet Hugo tenuerit contrarium, de quo in
d. l. ſiue apud acta, & quia nec in hoc eſt dubita-
tio, ſeq; remittit Bar. tranſeo.

Sed ad idem quæro, quid ſi dictum fuiſſet ſic,
dabo tibi ſextantem, ut non petas fideicommiſ
60 ſum. † inquit adhuc glo. & Bart. q̄d ſextans peti
non poterit, ex quo promittens, puta Licinius,
pro parte ſua non poteſt implere contractum
ex quo non petendo hodie poſſet petere cras, &
ideo ſummopere aduertendū eſt, quomodo uer
ba concipiantur. eſt uerum (ut inquit Dec. poſt
Imo. in l. Mutianæ. col. 2. ff. de cond. & demon.)
ſi in p̄miſsione iſta interueniſſet ſtipulatio, q̄d
poſſet implere pro parte ſua, eo modo quo poſ
ſet uirtute ſtipulationis, præſtando cautionem,
ſcilicet, de non petendo fideicommiſſo, & hæc
cautio differret à cautione Mutiana, quia illa ha
bet uim implementi, & facit oriri actionem nō
natam, iſta uerò iam natam coadiuuat, ut idem
Imo. declarat in loco præallega. quo ſtante non
modo in contractu ſtricti iuris, eadem ratione,
uerum etiam & multo magis locum habet et in
contractibus bonæ fidei.

Vltimo quæro, an hoc caſu habeat locum cau
tio Mutiana, dabo tibi ſextantem ſi fideicom. nō
61 petieris † de eo non petendo. Concludit gloſſ.
Bar. & omnes hic. & in d. l. Mutianæ, quod non,
ſed in relictis tantum, & aſtruunt omnes hanc
✱ eſſe opin. ✱ cōem, adhibita tamen diſtinctione
ut ſupra, quo ad contractus, & fuſius quo ad ul-
timas uoluntates, ut per Imo. in loco præallega.
& pro nūc (aliàs eſt materia d. l. ſiue apud acta)
62 fauore † ultimarum uoluntatum. l. in teſtamen-
tis. ff. de reg. iu. & ita ſignanter dicit Alex. in l. ſi
apud. infra de tranſac. quod in contractibus non
ſuccedit loco implemēti, quo ad creditorem, in
ultimis uoluntatibus autem ſic, ratione prædi-
cta, & eſt ratio communis.

Quam tamen impugnat Dec. motus, quia fa-
uor conſideratur quo ad inſtitutionē. §. ante hæ
redis. Inſti. de lega. l. proximè. ff. de his quæ in
teſtam. delen.

Scdò, quia in legatis ſit ſtricta interpretatio,
Tertiò, quia ſtipulatio ſub conditione nega-
tiua, ſi quis Romę non erit, impletur in uita pro
miſſoris. l. ſi quis ſtipulatus. ad fin. ff. ex quibus
cau. maior.

Ego tamen ab ipſa ratione non diſcedo, & ad
primum dico non eſſe uerum, imò quod tollit
generalitatem. d. l. in teſtamentis, & c. cum dile-
cti. de don. & eſt arg. in l. de precio. ff. de public.

Non obſt. ſecundum, quia eſto quod dicto ca
ſu de minimis intelligatur, quia præſumitur te-
ſtator uoluiſſe hæredem ſuum grauare minus q̃
ſit poſsibile, non propterea ſequitur quod lega-
tum non ſit fauorabile in genere, argum. in l. qui
iure militari. ff. de mili teſta.

Non tertium denique & ultimum, quia con-
ditio erat certa, & nata ſuperinde actio, uſque a-
deo, ut impleri potuerit uirtute ſtipulationis p̄-
ſtando d. cautionem coadiuuantem (ut dixi ſu-
pra) actionem iam natã. ex quibus ſumus de glo.
omnibus etiam expediti.

Modo extra glo. pro declaratione materiæ,
quærit Bar. an & quando iuri nobis competen-
ti poſsit renunciari: & multa dicit conſiderando
tria membra, ut per eum. ex cuius dictis, collige
primo, & in primo quidem membro, quod iura
nobis competentia re & ſpe, ex diſpoſitione le-
gis, uel teſtatoris, abſque facto noſtro, poſſunt
63 repudiari, & per pactum remitti, † & eſt exem-
plum in hæreditate, quę quæritur filio etiã igno
ranti, & in legatis quæ ſimiliter quærunt̃ igno-
ranti, à die mortis teſtatoris, & probatur. ſecun-
64 dum eum in † l. ſi. infra de repud. hær. ubi caſus
clarus de hæreditate, quia ſi dubitatio eſt ibi, an
ſuus abſtenſionem reuocet, omni alio caſu præ-
ſupponitur habilitas, hoc eſt quod poſsit abſti-
nere. & (ut dicit tex.) paternam hæreditatem re
cuſare. & de legato in l. ſeruum filii. in §. 1. ff. de
le. 1. ubi ſimiliter dubitat l. C. ſi legatarius igno-
rans. rem legatam, legauerit, an ualeat legatum,
& dicit quod ſic, cum primum uoluerit ad ſe per
tinere, quia (ſubdit tex.) ubi non repudiauit, ip
ſius retro fuiſſe uidetur. & not. etiam in l. ei qui
ita. ff. de condi. inſti. ubi glo. alleg. text. ſignanter
in d. l. ſeruum filii.

65 Addit † rationem tertiò Dec quia ſine facto
noſtro nobis acquiſita, perfectè acquiſita non di
cuntur, niſi ſubſequatur ratificatio, quia benefi
cium non confertur in inuitum. l. inuito. ff. de re
gul. iur. Et q̃a etiam iure ſpeciali acquiſitio fa-
cta uidetur, quo caſu debet quoque facile tolli
repudiatione uel pacto. l. eius militis. §. ſi militia
miſſus. ff. de mil. teſta.

Quarum neutra placet, quia imò acquiſitio
perfecta dicitur, ex quo ad finem deducta eſt, &
in hæreditate ſtatim facta, & in legato pariter, ex
quo ipſo iure in legatarium dominium tranſit.
l. à Titio. ff. de fur. eſt benè uerum ſi noluerit fi-
lius uel legatarius, quod & hæreditas & legatum
poterit repudiari, & per pactum remitti, ſed de
rebus perfectè acquiſitis & repudiatio, & pactũ
facta dicentur, quandoq; dem in re ſua quilibet
ſit moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mã.

Non ſecunda, quia imò facta eſt acquiſitio de
iure communi, d. l. ſi. præalleg. l. ſeruum filii, &
ideo niſi leges haberemus, iſtud dicẽtes, non ita
facile deberet (ut dicebatur) tolli.

66 Adde igitur tu † & quintò aliam rationẽ, id-
circo poſſe repudiari, & per pactum remitti, q̃a
qua facilitate acquiruntur filio & legatario, ea-
dem debent poſſe tolli, argu. in l. ſi quis ui. in §.
differentia. ff. de acq. poſſ.

Et ſic ex his concluſio dubium habere non vi
detur, quam firmat etiam idem Bar. in l. Pompo
nius. 1. nu. 3. ad fi. ff. de neg. geſt.

Tamen aliqua obſtant, & primo Bart. ineptè
loqui, dum dicit ſpe & re, iura nobis competere
hoc caſu, quandoquidem, ſpe de futuro ſit, de
præſenti uerò re, acquiſitio facta, ita ut hæc duo
ſimul ſtare nõ poſsint, arg. in l. ubi repugnantia.
ff. de reg. iur.

Cui difficultati reſponderi poteſt in primis,
quod Bar. ſit corruptus, & re tantum dicere uo-
luerit, quia ſtatim primum membrum declarare
incipiens, de acquiſitione re tantum facta memi
nit. Sed nõ refert, quia debet intelligi re & ſpe,
ut prędixerat, & quia etiam in ſecundo membro
principali dicit quædam eſſe iura, quæ nobis cõ
petunt ſpe & non re. vnde reſpondeo aliter q̃d
re & ſpe intellexit, ad actum deducta, quia filius
eſt in ſpe dum uiuit pater, ut ei ſuccedat, & lega
tarius propter merita, quod ſibi legatum relin-
quatur. l. nec adiecit. ff. pro ſocio. uel & aliter
quòd uoluerit dicere aliqua eſſe, quæ nõ ſolum
ſpe, ſed etiam re, ipſoq; iure nobis acquirantur,
ut in exemplis præpoſitis, & ita eſt tenendum.

Secundò obſt. aliud contra Barto. quia in l. ſi
ita ſcriptum. in §. ſi ſub conditione. ff. de lega. 2.
ſine facto noſtro ius nobis acquiritur, & tamen
repudiatione tolli non poteſt. ſed nihil facit, q̃a
(ut tex. met ibi dicit) legatum eo caſu erat reli-
ctum ſub conditione uel in diem, nec erat acqui
ſitum ius legatario re & ſpe, ſed ſpe tantum, &
quia nec ad eum pertinebat legatum antequam
dies ueniſſet, uel extitiſſet conditio. & plus, q̃d
licet hac ratione tolli non poſsit repudiatione,
poteſt tamen tolli pacto, ut ſupra dictum eſt ſæ-
pius. & ſic parum obſtat, mirandumq; eſt maxi
mè, quomodo ſic contrarium iſtud turbauerit
ſpiritum Aret. in §. idem iuris. colum. 19. Inſti.
de except. quod atteſtantur etiam aliqui hic, cũ
meo quidẽ iudicio (iterato dixerim) ex his non
ualeat obolum.

Tertiò obſ. quia ſunt aliquæ actiones, quę no
bis ipſo iure & abſque facto noſtro acquirunt̃,
& ex diſpoſitione legis, & tamen pacto tolli nõ
poſſunt, ut condictio furtiua, legis Aquiliæ, &
negotiorum geſtorum, ſi quæſita ſit furioſo, uel
abſenti,

abſenti,& ignoranti,ut in l.ſi tibi. in §.quædam. ff.de pact.& in dicta l.Pomponius, & ibi glo. & in l.ſi abſentis.C.ſi certum petatur, latè Matheſi la.ſingu.162.

Iaſ.& Deci.reſpõdent etiam huic obiecto,ut per eos.ego dico aliter,quod imò tolliant, qdq; perinde erit ac ſi nobis acquiſitæ non fuiſſent.l. ſeruum filii.§.1.ff.de leg.1.ſenſit Paul.Caſtr.hic, col.3.& benè,nec contrarium probatur in locis ad idem alleg.

Vel & aliter,dato quod id uerum ſit,non obſtare dicamus,ex quo loquimur in his quæ nobis acquiruntur re & ſpe,inq; ultimis uoluntatibus,iura uerò prædicta in actionibus,deſcendentibus ex delictis, uel quaſi contractu, q̃ duo ſunt longè diuerſa à caſu noſtro.

Secundò collige ex dictis Barto.ſi iura nobis competant ex aliquo facto noſtro,& perſonalia ſint,quod renunciatione tolli nullo modo pote-
67 runt,† pacto autem ſic,dummodo fiat parte præſente,quod probat Bar.ex eo, quia nemo poteſt alteri ſtipulari.l.ſtipulatio iſta.§.alteri. ff.de uerbo.oblig.ſed iudicio meo non probat hęc ratio concluſionem Barto.ad quod aduertit etiã Cur. & benè,quia aliud eſt dicere,quod nemo poſsit alteri ſtipulari,aliud uerò quod ius perſonale nobis acquiſitum facto noſtro tolli non poſsit renunciatione,pacto uerò ſic. ideo & melius Deci.aſsignat rationem, hoc ideo eſſe, q̃a ſicutius duorum conſenſu acquiſitum eſt, & obligatio contracta,æquè conuenit, ut etiam eodem modo tollatur.l.prout quiſque.ff.de ſolu.l.1.C.qñ li.ab emp.di.c.1.de reg.iur. quomodo arguit etiam Bal.& ſignanter per d.l.prout quiſque.in l. cum mulier.col.9.ff.ſol.mat.& Iaſ. in l.ſi unus. in §.pactus.col.4.ff.de pac.

Tamen aduerte,quia gl. in d.l.prout quiſq; , dicit,non tolli ex hoc propterea, quod reſolui aliis modis,ſiue tolli non poſsit, & replica uerũ fore dummodo modi ſint ſimiles, non renunciatione ſimplici.iuxta glo.in l.ſi fugitiui. C.de ſeruis fugitiuis.

68 Secundò † dicit Dec.probari,quia ſi confiteatur creditor debitorem ſuum non teneri eo abſente,ſibi non præiudicat poſt Bart.in l.non ſolum.in §.ſi liberationis uerba,ad finem. ff.de liber.legat.

Quod etiam tutum non uidetur liberationis fauore.l.pactum.in princ. ff.de pact. ſed adhuc nihil eſt,quia ualeret facta debitore præſente,ut in pacto quanquam nudo,liberatorio , loquitur tex.in d.l.tale pactum,& ut infra.

Tertiò addo ego benefacere,quia niſi ſic diceremus,iam non diſtinguerentur actus iſte acquiſitionis,mediante facto noſtro, ab actibus acquiſitionis ſine,non dicendum,& maximè, quia diuerſitatis ratio ex 2. dictis aſsignari poteſt. l.ſi libertus minorem.ff.de iure par.

Tertiò collige.ſi ſit ius reale quod adhuc (intellige) competat nobis ex aliquo facto noſtro, & ut poſſeſsionis , quod ſimplici renunciatione
69 perdi poterit,† dominii uerò non Quæ concluſio etiam minus dubitationis habet , probaturq; in l.ſi quis ui.in §. differentia. ff.de acqui.po.ubi caſus clarus .

Et ratio eſt (ut dicebam etiam ſupra,licet ad aliud) quia ut poſſeſsio facile acquiritur,facile etiam amittitur,& no.in d.§.differentia.

Niſi (ut inquit Dec.hic,ſed eſt deciſio Bar.in l.non ſolum.in § ſi liberationis uerba.ff.de libe. leg.) uelimus habere rem pro derelicto,q̃a tunc ſola uoluntate fieri poteſt, & benè: nec uideo quod ſit contra Bar.urgens contrarium,ut inqt Cur.faciens de culice elephantem, & probatur in §.ſi.Inſti.de re.diu.ubi ad idem no.tex.

Tamen conſidera tu quantum ad iſtud oportere uoluntatem hãc declarare facto uel uerbo: facto ut in d.§.fina.uerbo uero , ſi confitear rem meam eſſe tuam ſine cauſa,ut per Feli.in c.ſi cautio.col.2.de fi.inſtr.& confeſsio hæc idem operabitur quod renunciatio, cogitabis.

Quartò collige,& nũc ſum in ſecundo mem-
70 bro, ſi ius nobis ſpe tantum competat , † quod pacto remitti poteſt,renunciatione autem non, ut hic, & in d.§.ſi ſub conditione. & quia dictũ eſt ſupra,ſatis in hoc non inſiſto.

Quod tamen de renunciatione dicitur, limi-
71 tatur primo,quando eſſet facta parte † præſente,quoniam tunc (dicit Bar.)iſtoq; in caſu haberet uim pacti.l.tale pactum.in prin. ff. de pac.pacto remitti poteſt,ergo.

Imo,nihilominus in l.1.in §.ſi quis ante. col. 2.(ut etiam hic Dec.refert) ff.à quib.ap. non li. inquit tex.in d.l.tale pactum,nihil facere,ex quo loquitur in iure competenti alicui de præſenti, Bar.uerò hic de futuro.

Sed nihil eſt, quoniam ſufficit quod renunciatio uim habeat pacti,uel ius de præſenti , uel de futuro ſit,maximè liberationis fauore, ut ibi no.quo caſu arg. concludit qđ renunciatio ualeat,ea de re cum Bar.tenet Alex. & alii cõiter & bene.l.qui patitur.ff.mand.

Verum inſtat Dec. quod idcirco repudiatio non ualeat, quia habetur reſpectus ad præſens, & cum non habeat rẽ repudians,repudiatio non ualeat,quia priuatio præſupponit habitum.l.de cem.ff.de uerb.obl.l.qui poteſt. §. quod quis.ff. de reg.iu.l.1.§ decretalis.ff.de ſuc.edic. pactum autem ſic,quia futurum reſpicit,ex quo promittens promittit non petere, quæ ratio tamen (inquit ipſe) non uidetur militare,ſi pars ſit præſens & taceat , quia uidetur acceptare repudiationem ſimpliciter factam,ex qua nec induci uidetur obligatio non petendi in futurum, prout in pacto conſideratur.

Dictũ meo quidem iudicio abſurdum , quia imò etiam quod taceat pars promiſsionem acceptare uidetur eo modo quo ſit,cũ de ipſius utilitate

litatẽ agatur, uerum ſit pactum de fideicommiſ
ſo non petendo, quod non aliter intelligi poteſt
niſi in futurum; & ratione ſpei, quam habet de
præſenti, igitur vim pacti habebit (ut diximus)
& ualebit. & ſi hoc eſt uerum facta renunciatio
ne parte præſente, infertur (ut inquit Bart. in-
fra) qđ non ualebit facta ea abſente, & benè. d. §.
ſi ſub conditione.

Secundò limitatur, ſi facta ſit quanquam ab-
ſente parte in iudicio, quia tunc ualebit pariter,
72 † ut ſ. l. t. cum ibi not ff. de cur. bon. dan. ubi hæ
res inſtitutus ſub conditione, conditioni parere
cogitur, ſi poteſt: ſi uerò reſponderit ſe non adi-
turum, etiam ſi conditio extitiſſet, uendi debe-
bunt bona defuncti.

Tamen dicit Dec. ibi hoc non probari, quia
refert ſe ad futurum. & malè (reſponde tu) quia
refert ſe ad futurum in iudicio, ideo ſibi præiu-
dicat, & renunciatio ualet, & eſt arg. in l. cũ oſtẽ
dimus. in §. fi. ff. de fideiuſſ. tut.

Inſtat tamen adhuc Deci. quod ratio d. §. ſi
ſub conditione, militat ẽt in iudicio, quod de pꝛæ
ſenti ius non competat.

Sed cogita, quod cum renũciatio uim habeat
pacti, quoniã in iudicio eſt iudex, ſiue notarius,
qui partis perſonam repræſentat, argum. in l. bo
norum. C. qui admi. & in l. ſi ob cauſam. C. de eui
ctio. glo. in l. de pupillo. in §. meminiſſe. ff. de no.
ope. nun. Bar. in l. 3. in §. idem ſcribit. num. t t. ff.
de pec. & pactum ualeat, quod futurum reſpicit,
non eſſe uerum, quod ratio d. §. ſi ſub conditio-
ne, militet etiam in iudicio.

Tertiò limitatur, quando renunciatio foret
73 iurata, † ut Doct. hic dicũt, & maximè Iaſ. poſt
Cuma. in l. is qui hæres, alleg. in glo. ff. de acqui.
hæred. Moti quia natura iuramenti eſt, ut ad ius
de futuro porrigatur, & quia (ut ibi declarat ẽt
Alexan. hoc ipſum confirmando) facit ualere a-
ctum eo modo quo poteſt. l. cum pater. §. filiũ
matrem. ff. de le. a. 2. aliàs (adde tu) nihil opera
retur & malè, l. ſi quando. ff. de leg. t. c. ſi Papa.
de priuileg. in 6.

Sed obſt. unum (ut ſentiunt Dec. & Cur. hic)
nam certum eſt quod iuramentum ad plus non
extenditur, quàm extendatur actus cui adhæret.
l. fi. C. de non nu. pec. renunciatio non trahit ad
ius de futuro, ergo nec iuramentum.

Quòd meo quidem iudicio, non eſt uerum,
imò plus dico, quod ſemper aliquid addit actui,
& ipſum facit ualere (ut diximus) omni melio-
ri modo quo poteſt. d. §. filius matrem, ut ſcili-
cet ad ius de futuro porrigatur: ex quo tollitur
reſponſio tradita hic ab eodem Deci. ad d. §. fi-
lius matrem. Et maximè quia ſic iurata uim pa-
cti habere uidetur, & ſtipulationis, ut no. in l. ſi
pecuniam. ff. de cond. ob cau. Bald. pulchrè con-
ſil. 291. col. pen. uol. 2. pactum autem futurũ re-
ſpicit, vt dictum eſt ſupra, ergo.

Nec obſt. text. in l. fi. C. de non nume. pec. qa
eo in caſu deficiebat conſenſus in principali di-
ſpoſitione, quo fit ut neque mirum ſit, ſi nõ ex-
tenditur, & ſi non ſupplet defectum ipſius con-
ſenſus, & ut fuſiuſ declarat idem Iaſ. in l. ſi con-
uenerit. colum. 3. ff. de iuriſd. omn. iudic. hic au-
tem aderat, ergo.

Quartò limitatur adhuc, eodemque Iaſ. teſte,
74 conclu. hæc, in renunciatione † geminata, fuitq;
limitatio (ut dicit) glo. poſitæ in c. ſi cautio, &
ibi no. Abb. de fide inſtr. & benè quidem, ut ge-
minatio aliquid operetur, ſicuti de iuramẽto di-
ximus, arg. in l. Baliſta. ff. ad Trebel. & fuſius, ut
idem Iaſ. declarat.

Sed adhuc inſtat Dec. quod nõ ſit uera, ex quo
ratio, quare renunciatio non ualet, nec ad ius fu
turum porrigitur, quia ſcilicet agitur de iure,
quod de præſenti competebat, militat etiam in
* ea geminata. & rurſum malè, quanquã oẽs * fe-
rè cum eo dubitent, quia cum geminatio arguat
deliberatam uoluntatem renunciantis. c. ſi quis
iratus. 2. q. 3. perinde eſſe uidetur ac ſi iuraſſet
ſed quando iurata eſt ualet, & ad ius futurũ por
rigitur, ergo & quando eſt geminata. cogitabis.

Quintò & ultimò limitatur, quando illa re-
nunciatio eſſet facta in ſcriptis, & alteri miſſa, qa
75 iſto quoque caſu ualeret, † ut poſt Bart. in l. nu
da. ff. de don. inquit Syſe. nec aliter declarat, ſed
ſe remittit ad plenè dicta per Alex. conſi. 90. co-
lum. 1. uol. 4. Igitur dic tu uerißimam fore, & ĩ-
dubitatam, quia ſi perueniat ad eum, ad quẽ mit
titur, & illi conſentiat, uim habebit pacti, pactũ
autem porrigitur ad ius de futuro ut ſ. ergo & re
nunciatio, & conſequenter ualebit.

Quintò collige in tertio & ultimo membro,
76 ſi ſit ius nobis non competens, nec re, nec † ſpe,
uerbaq; renunciationis ſeu pacti ſapiant diſpo-
ſitionem de præſenti, quod ad aliud ius futurum
non porrigetur.

Quam concluſionem probat Bart. per tex. in
l. nec nos. C. de capt. & in l. t. in §. qđ ait prætor.
ff. quo leg. alleg. etiam in glo. ſ.

Sed aduertendum eſt, quia ſi non re, ſpe ſaltẽ
paciſcenti ſeu renuncianti competebat, & ideo
licet renunciatione tolli non poſſit, uidetur ta-
mẽ quod collatur pacto, ut ſupra dictum eſt pa-
riter, & fuſius. imò & renunciatione, ſi fiat parte
præſente, ut ibi. cogita.

Sextò & ultimò collige, ſi uerba pacti in futu
77 rum porrigantur, quod ualebit. † exemplum ſi
quo tempore res ad me pertineret, etiam ex cau
ſa de futuro, promitto tibi eam non petere, ſeu
facio tibi pactum de non petendo. & meo qui-
dem iudicio, indubitata eſt. & probatur ſecun-
dum Bar. per text. in arg. tamen, in l. ſi rem meã.
ff. de uerb. obl. ubi ſi rem meam ſub conditione
ſtipuler, ualet ſtipulatio, dummodo poſtea tem
pore exiſtentis conditionis res non ſit mea.

Cui tamen alius contrariari uſ, in l. nemo. ff.
eodem. ubi nemo rem ſuam utiliter ſtipulatur.

Sol.

Sol. uerum eſt purè, ut ibi: at ſub conditione
ſecus, ut in d.l. ſi rem meam. & ratio diuerſita-
tis eſt, vt ibi per ſcriben. ſic igitur in propoſitum
pactum valebit in caſu noſtro, exemplificãdo ut
ſupra, & maximè quia contractus ex conuentio
ne partium legem accipiunt. l. legem. C. de pact.
l. 1. §. ſi conueniat. ff. depo. l. contractus. ff. de re-
gu. iur. & cum uerba paciſcẽtium ſint clara, inq;
ęis nulla difficultas, non eſt admittenda uolun-
tatis quæſtio. l. ille aut ille. §. cum in uerbis. ff. de
lega. tertio. ea de re dixi concluſionem indubi-
tatam eſſe.

Sed quid in dubio ſi ſimpliciter dictum ſit,
78 † ſi quo tempore res ad me pertinebit facio ti-
bi pactum de non petendo, an ualeat, & an iſta
uerba ius futurum comprehendant, qđ ex noua
cauſa ſuperueniret?

Deci. hic, uidetur tenere quod ſic, quia ſunt
generalia, & generaliter debent intelligi. l. em-
ptor. §. Lucius. ff. de pac. aliàs nihil operarentur,
nec pactum ipſum pariter & malè. l. ſi quando.
ff. de leg. 1. c. ſi Papa, de priuil. in 6. & eſt ad pro
poſitum, arg. in l. hæc uerba. ff. de lega. 1. & in l.
non rectè. C. de fideiuſſ. quorum uerborum ta-
men appoſitio, non eſt ſpernenda, non (ut di-
xi) quod ſint neceſſaria. l. non ſolent. l. quæ du-
bitationis tollendæ gratia. ff. de reg. iu.

Dubium nihilominus facit, qđ dicit Bar. in l.
poſt emancipationem. in §. 1. ff. de lib. leg. quod
quando remittitur ius de futuro, quod remittẽs
habere ſperat, intelligitur ex cauſa de præſenti
(ſic enim propriè eſt ſperare. l. cum uerò. in fin.
princ. iuncta glo. ff. de fideicom. lib.) & ꝓpterea
exprimi omnimodo debent uerba ſupradicta, a-
liàs pactum non ualeret.

Sed reſponderi poteſt hoc idem uerum fore
propriè loquendo, at cum aliàs conſtet hãc fuiſ
ſe mentem paciſcentium, ex generalitate uerbo
rum (ut diximus) omnino ius futurum compre
hendetur, etiam ex noua cauſa, licet non expri-
matur, & pactum ualebit. l. in cõditionibus pri
mum locum. ff. de cond. & demon. l. cum uirum.
C. de fideicom. l. 3. §. conditio, ad fi. ff. de adim. le
ga. & ex his finis impoſitus ſit huic no. difficilli-
męq; l. 1. C. de pact. die 15. Maii 1563. Patauii.

Laus Deo opt. maximo.

SVMMARIVM.

1 *Pactum quid ſit, & multa de exornatione diffini-
tioni poſitæ in l. 1. ff. eo.*
2 *Pactum unde dicatur.*
3 *Pactum quid differat à conuentione et à cõtractu.*
4 *Conſenſus quotuplex ſit.*
5 *Pactum quid differat à pollicitatione, & aliud ex
preſſum, aliud tacitum. nu. 6.*
7 *Obligatio ex pacto in l. 1. C. de pact. quæ oriatur.*
8 *Conſenſus fictus obligationem naturalem non pa-
rit, nec tollit.*
9 *Pactum quare efficacem actionem non producit,
nec obligat ciuiliter, & naturaliter.*
10 *Donatio eſt contractus nominatus.*
11 *Intellectus ad l. ſi unquam. C. de reuo. don.*
12 *Intellectus ad l. non eſt ſine liberis. ff. de uerborum
ſignification.*

Prouerbio. xxiii.

*In auribus inſipientium ne loquaris,
quia deſpicient doctrinam
eloquii tui.*

Additiones nouiſsimę ad l. 1. C. de pact.

Additio 1.

PRæmitte primò quid ſit pactum,
1 † quia de pacto agebatur hic in-
ter Philinum & Licinium, & qa
etiam poſita eſt lex iſta in titulo
de pactis.

Et reſponde breuiter, quod eſt duorum, plu-
riumve in idem placitum & conſenſus. leg. pri-
ma. ff. eodem.

Exinde notando & primò, quod non pactum
ſed pactio dicta eſt ibi à Iureconſ. quæ tamen à
pacto prouenit, ut deriuatus à deriuante, inquit
Bal. in tract. de pac. col. 3.

Secundò quod dixit duorum, ad differentiam
pollicitationis, quæ eſt ſolius offerentis promiſ
ſio. l. pactum. ff. de pollicita. & teſtamenti, quod
in ſola uoluntate teſtatoris cõſiſtit. §. diſponat.
in Auth. de nup. l. ſi quis. in princ. teſtamenti. ff.
de leg. 3. & iuramenti, quia eſt actus ſolius iurã-
tis & uolũtas. c. Quintauallis. & ibi Bal. colum.
2. de iureiur. & idem in lege dicimus, quæ à ſola
uoluntate principis pendet, l. fi. ad fi. C. de legi.
et quia ex conſenſu unius tantum non oritur
actio, uel officium iudicis, ſed plurium, ſiue duo
rum. l. Pomponius. 1. ff. de neg. geſt.

Tertiò dixit pluriumve, quia duo non ſunt
plures. §. fi. Inſti. de iu. perſ. l. 1. §. hoc reſcriptũ.
ff. ad Sillan. Bart. in l. licet Imp. in prin. ff. de leg.
3. unde eccleſia, quæ eſt collectio fidelium, non
ab Adam cępit, quia unus: nõ a Cain, quia duo,
ſed ab Abel, ut ſacræ dicunt literæ, & legitur Ge
ne. 4. & eſt argumentum in c. in omni negocio.
de teſtibus.

Quartò dixit in idem, quod exponi debet, dã
dum uel faciendum, certum uel incertum. l. 2. in
princip. ff. de uerbo. oblig. l. unica. C. de ſentent.
quæ pro eo.

Quintò & ultimò dixit placitum, & conſen-
ſus, exponiq; rurſum debet. i. placitus conſen-
ſus, quia ſunt duo ſubſtantiua, quæ reſoluũtur,
ut unum ſit adiectiuum alterius, iuxta doctrinã
Bar. in l. 1. nu. 2. ff. de iuſt. & iu. idẽ in l. 1. ibi uis,
atq; poteſtas. ff. de tute.

Et

Et eſt figura quæ à Grammaticis uocatur en
diadis, qualis illa, Arma uirumq; cano. i.arma-
tum uirum. Pateris libamus & auro.i.pateris au
reis,& ut latius no.in d.l.1.ff.de pact.

Et placitus,id eſt ſpontaneus,ac uoluntarius
non coactus, quanquam ipſe quoque cõſenſus
ſit,ſed impropriè.c.ſacros,quod me.cau. l.ſi mu
lier.§.ſi metu.ff.eo.

Et ad propoſitum ſcias, quod iſte conſenſus
intra nos eſt,uſquequo perueniat ad labia, nec
eſt interim obligatorius,nec obligat.l.ſi repetē
di.C.de condi.ob cau.at poſteaquàm uerbo uel
facto declaratus eſt, tunc incipit eſſe obligato-
rius.l.ſicut.C.de act.& obl.Bald. in rub. de præ-
ſcrip.nume.2.

Additio 2.

2 Præmitte 2.unde dicatur pactum. † & decla-
ra,quod à pactione dicitur,ut effectus à cauſa. l.
licet.§.ea obligatio.ff.de procu.unde poſtea no-
men etiam pacis appellatum eſt, & quia de hoc
quoque habemus tex.clarum in d.l.1.ff.de pact.
tranſeo.

Additio 3.

Præmitte 3.quid differat à conuentione, & à
3 contractu,† & dic,ut dicebam aliàs, qđ differt ĩ
hoc ex quo conuentionis nomen, generaliſsi-
mum eſt.l.1.§.adeo.ff.eo.Bald.in l.1.col.2. C.de
uſu.& in l.2.C.de pact.int.emp.& uen. pactũ ge
nerale.l.ſi unus.§.pactus.ff.de pact. & cõtractus
denique ſpeciale.l.Labeo.§.cõtractum. ff.de uer
bor.ſignifi.I.a Guliel.Accur. in diſputat. incip.
ſtatutum.colum.1.

Et quia pactum,de quo hic in conſenſu potiſ-
ſimum conſiſtit,ut ſupra,ſcias etiam, qđ triplex
4 eſt licentiatiuus,† & de iſto in l.1.in §.quia autē.
ff.quorum legatorum, qñ teſtator conſenſit ut
legatarius propria auctoritate legatum capiat,
non eſt manu hæredis,ut eſt regulare.diſpoſiti-
uus, qñ obligat ut hic,& repudiatiuus, ut in l.ſi
ita ſcriptum.in §.ſi ſub conditione.ff.de leg.2.&
de hoc etiam infra,ubi Odof.& Sal.col.2. Eſt ēt
auctoritatis. .obligari.§.tutor. ff.de auct.tut. &
confirmationis,de quo in l.ſi quis mihi bona.in
§.iuſſum.ff.de acq.hær. argu. in l. Pomponius.
1.alleg.etiam ſupra,licet ad aliud.ff.de neg.geſ.

5 Differt ēt pactum† à pollicitatione ut ſuprà,
& quia pactum eſt quando quis promittit alicui
roganti,animo paciſcendi,aliàs eſſet ſtipulatio,
pollicitatio uerò quando promittit non rogan-
ti.l.iuriſgentium.§.quod ferè. ff.de pact. uel di-
camus,quod inter ſtipulationem,& pollicitatio
nem pactum ſit medium,ut dicit Bal.in tract.de
pact.ut ſup.col.3.

Additio 4.

Præmitte 4.qđ pactum, aliud eſt expreſſum,
6 aliud eſt tacitum:† expreſſum quod fit parte prę
ſente,& de iſto hic,& in d.l.1.ff.de pact.tacitum
uerò ſi ſubintelligatur,exempli gratia in credi-
tore ſolutionem recipiente ab uno ex pluribus
obligatis,qui ſibi tacite pactum feciſſe uidetur
de non petendo.l.ſi creditores. l.2.& utrobique
no.infra eo.latius in d.l.1.

Additio 5.

7 Præmitte 5.quod ex iſto pacto † oritur natu
ralis obligatio, propter conſenſum. l.cum am-
plius.§ is natura debet.ff.de reg.iu.ubi ego latè.
hinc dicit Bal.in l.ex hoc iure.colum.4.ff.de iu-
ſti.& iu.quod obligatio naturalis eſt de iure gen
tium,& ciuilis de iure ciuili, quodq; eſt regula,
quæ nunquam fallit.

Dic melius, quod in pacto oritur, ex natura-
li quadam ratione,quodq; ſolis hominibus con
uenit,quia bruta rationem non habent.l.1.§.cũ
arietes.ff.ſi quad.pau.fe.di. & conſiſtit in obſer
uatione pactorum ut hic,& in d.l.1.ff.de pac. &
pactum ipſum populi orientales olim pactum
ſalis appellabant,quoniam paciſcentes,ſal come
debant,ut perpetuo duraret,ex quo nec ſal cor-
rumpitur, unde 1.Eſdre.c.4.nos autem memo-
res ſalis,quod in palatio comedimus, alia eſt ob
ligatio naturalis,quæ oritur ex inſtinctu natu-
ræ,quæ antidoralis appellatur, ut benè facienti
benefaciamus,& de iſta in l.ſed ſi lege.in §.con-
ſuluit, ff de pet.hære.dora enim Græci munera
uocant,quod manu dentur: unde antidora, il-
ludque etiam prodiit,homo homini Deus. l.ſer
uus ea lege.ff.de ſer.expor. & iſta communis eſt
cum brutis, pactumq; illud ſiue obligationem
Theologi,obligationem charitatis uocant, quæ
licet actionem nõ producat, parit tñ laudabiles
effectus,enumeratos in d. l. ex hoc iure, ubi in
ſpē Iaſ.ff.de iuſti.& iur.

Verum ad id, quod de conſenſu dictum fuit
obſtat,quia qui à ſententia non appellat conſen
tit.l.ab eo.C.quomodo & qñ iud.& eſt conſen-
ſus tacitus, qui deberet idem operari quod ex-
preſſus.l.cum quid.ff.ſi cert.peta.& tamen ex eo
non oritur naturalis obligatio, ut dicit Bart. in
d.l.ab eo. Sol.non eſt cõſenſus uerus,ſed fictus,
quia fingit lex ipſum non appellantem conſen-
tire,nos autem loquimur in uero, & ita Iurecõ.
in d.§.is natura debet,ergo nimirum, ſi nec obli
8 gationem naturalem parit † nec tollit, ut p eun
dem Barto.in d.l.ab eo, & in l.2. numero quin-
to. ff.de iureiur.

Sed quare eſt, quod pactum actionem effica-
cem non producit,nec obligat ciuiliter & natu
raliter? Solu.quia obligationes, ſui natura ſunt
9 odioſæ,† & ne paciſcens inconſultè uideať uo-
luiſſe ſe obligare,ut no.in l.1.in §.ſi quis ſimpli-
citer. ff. de uer. obl.

Additio 6.

Scriben.hic in not.difficultatem mouent,qđ
ita reuocetur ſextans hic,datus per ſuperuenien
tiam filiorum, ſicuti reuocatur donatio in l. ſi
unquam.C.de reuoc.don.datus dico Licinio, à
filiis Philini uerò reuocetur. Cui poteſt reſpon
deri, ut hic dixi in lect.multis modis. adde no-
uiſsimè

uiſsimè adduci non meruiſſe, & nihil penitus ſa-
10 cere, † qm̃ loquitur in donatione, quæ eſt con-
tractus nominatus olim & hodie, ut per Bart. in
l. in ædibus. in §. 1. ff. de don. nos autem in pacto
qui eſt contractus innominatus ſecundum glo.
in l. 1. ff. de act. & obli. uſque adeo, ut ex diuerſis
illatio fieri non poſsit. l. Papinianus exuli. ff. de
minorib.

Vel dic quod ſextans hic, Licinio adhuc datus
ſit, quia Philino antedicto, fideicommiſſum re-
miſerat, & ſic in remunerationem, deciſio aũt d.
l. ſi unquam, non procedit in donatione remune
11 ratoria, † ut p Bald. ibi, & Ro. in l. ſi uerò. in §. de
uiro, fallen. 48. ff. ſol. mat. ergo.

Additio 7.

Dec. hic, in 4. no. dicit qđ tex. in l. non eſt ſine
12 liberis. ff. de uerb. ſig. loquitur negatiuè, † idq;
etiam Bal. ante eum in auth. ſed & ſi quis. col. 3.
C. de ſecun. nup. & nimirum ſi in uno etiam ueri
ficatur, quia negatiua magis negat, quàm affir-
matiua affirmet. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de
uerb. ſig. l. hoc genus, & ibi gl. ff. de condi. & de-
mon. & rationem ultra eum aſsignat Bal. in c. 1. ĩ
prin. in ult. col. de prohib. feu. alie. per Fed. in uſi
bus. tamen non eſt uerum, quia imò ẽt loquitur
affirmatiuè ibi: hæc enim enunciatio habet libe
ros, nõ habet liberos ſemper plurali numero ꝓ
fertur, ſicuti pugillares & codicilli, ideo not. ip-
ſum ordinandum eſt potius, ut ego dixi hic in
lectura.

Dicit item, qđ ille tex. rurſum in d. uerbis, ſpe
cialem habet rationem, & malè, qm̃ prolata ſunt
potius ſimilitudinariè, & quaſi exempli cauſa:
exempla autem non reſtringunt regulam. §. ha-
ctenus. Inſti. de gradi. ergo.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum quid ſit, et uerbum conuenit id importat.*
2 *Pactum nudum eſt medium inter ſtipulationem, et pollicitationem.*
3 *Pactum nudum pluribus ueſtitur modis.*
4 *Contractus, ſubſtantialia, naturalia, & accidentalia quæ.*
5 *Contractus uis extenſiua, & reformatiua quæ.*
6 *Pactum duobus modis eſt contractus, effectu ſcilicet, & effectu & nomine.*
7 *Contractus quodam ſunt ſtricti iuris, quodam bonæfidei.*
8 *Lex petens procedit in contractibus ſtricti iuris, & in contractibus bonæfidei.*
9 *Cõmuniter ignoratur, & difficilius redditur, quod multipliciter exponitur.*
10 *Pactorum uires ex quinque, de quibus in l. pacta quæ contra, duæ continetur in l. petens; C. de pactis.*
11 *Informare quid ſit.*
12 *Contractuum quidam conſenſu perficiuntur, quidã uerbis, quidam re.*
13 *Conſenſus interpretatiuus tribus modis colligitur.*
14 *Pactum incontinenti factum dicitur, uel ante contractum, uel in ipſo, uel poſt.*
15 *Actio præſcriptis uerbis, quibus ex contractibus oriatur.*
16 *Actio præſcriptis uerbis non concurrit cum alia actione ex eodem fonte, ſed cum alia ex diuerſo ſic.*
17 *Pactum, de quo in l. petens. C. de pac. ueſtitur cohærentia contractus.*
18 *Pactum eſt quid à ſtipulatione diuerſum.*
19 *Incontinenti quæ fiunt, cenſentur ineſſe.*
20 *Petens uerbum, intelligitur in iudicio, & extra.*
21 *Pactum appoſitum iuxta contractum ſtipulationis ueſtitur cohærentia contractus.*
22 *Contractus plures quando fiunt incontinenti, uidentur reciproci & conreſpectiui.*
23 *Pactum actionem informat, & nouam parit præſcriptis uerbis.*
24 *Litis & belli, ſemper dubius eſt euentus.*
25 *Teſtium dicta publicata in una inſtantia fidem faciunt in alia inter eaſdem perſonas.*
26 *Concluſio generalis in libello procedit.*
27 *Generalitas obſcuritatem parit.*
28 *Ius & iuſtitia, eſt quod iudici uidetur.*
29 *Pactum nouam parit actionem præſcriptis uerbis, & ueterem informat.*
30 *Actionũ pluralitas odioſa eſt, nec præſumi debet.*
31 *Stipulatio in contractu emp. & uendi. appoſita, an habeat uirtutem informatiuam.*
32 *Libelli concluſio generalis, an procedat.*
33 *Libellus ineptus ſubſtinetur ex clauſula, quare ſtantibus prædictis, peto ius & iuſtitiam miniſtrari.*
34 *Petens uerbum ad id, quod in pacto deductum erat refertur.*
35 *Rectitudo ad iuſtitiam pertinet.*
36 *Promiſsio nudo pacto facta, & id poſtea ſtipulatũ peti poteſt.*
37 *Clauſula, quæ omnia, in inſtrumẽto appoſita nouat præcedentes obligationes.*
38 *Pactum quod uenit ad implementum ſtipulationis an poſsit interponi ex magno interuallo.*
39 *Sermonis unitas diuiſionem non recipit.*
40 *Seruus tutor eſſe non poteſt, niſi ſit incontinenti futurus liber.*
41 *Incontinenti, & mox quomodo exponatur.*
42 *Quandocunque uerbum, an habeat relationem ad futurum.*
43 *Forma conſiſtit in uerbis, & eſt indiuidua.*
44 *Argumentum de ſtipulatione ad contractum procedit.*
45 *Ratio generalis reſtringitur ad terminos, ſuper quibus poſita eſt.*
46 *Stipulatori an poſsit imputari, cur pactum incontinenti non appoſuit.*
47 *Ius declarandi, an præſcribatur.*
48 *Declaratio an admittatur ex interuallo, quando de*

tertij præiudicio agitur.

49 *Libellus poſt litem conteſtatam declarari poteſt.*

50 *Pactum de retrouendendo quandocunque, an præſcribatur ſpatio 30. ann.*

51 *Ius offerendi non præſcribitur.*

52 *Præſcriptioni an renunciari poſſit.*

53 *Pactum declaratiuum ſtipulationis continetur in l. petens. C. de pact. ſecundum ſecundam lect.*

54 *Promiſſio de ſoluendo quicquid declaratum fuerit, promittentem eſſe debitorem, morte extinguitur.*

55 *Declarari non poteſt quod non eſt, aut eſt, & non ualet,*

56 *Promiſſio de ſoluendo omne totum, quod creditor declarauerit, morte debitoris extinguitur.*

57 *Hæres facto defuncti contrauenire non poteſt.*

58 *Adminiculo alicuius, qui utitur, cũ ſua cauſa uti debet.*

59 *Promittẽte aliquo quid per ſtipulationẽ pacto appoſito ante, uel poſt, agi poterit ex ſtipulatione ſecundum tertiam lecturam l. petens. C. de pac. & præſcriptis uerbis.*

60 *Contractus ſtricti iuris, excludit qualitatem bonæfidei.*

61 *Actio præſcriptis uerbis oritur ex contractibus innominatis.*

62 *Subſtãtia quorum una eſt, eadem ſunt ſimilia, quorum una eſt qualitas: diuerſa uerò quæ in qualitate, nec in ſubſtantia conueniunt.*

63 *Pactum cohærentia contractus ueſtitum, fingitur in eſſe.*

64 *tipulatio ſtrictè debet interpretari.*

65 *Promittente aliquo ſibi decem abſq; uſuris mutuo data, per ſtipulationem reddere, atq; incontinenti per creditorem pacto de Romam eũdo pro debitore appoſito, an hoc informet ueterem actionẽ.*

66 *Pactum in contractu ex interuallo appoſitum, an producat actionem.*

67 *Pactum de uſuris in contractu appoſitum, an ipſum contractum informet.*

63 *Vſuræ quo caſu ſint permiſſæ.*

69 *Pactum nudum principale, an ueſtiatur, an ſtipulatione pœnali acceſſoria, cum exemplo.*

70 *Acceſſorium non conuenit, ut ueſtiat principale.*

71 *Præcedentia magis influunt in ſequentia, quam è contra.*

72 *Actum fruſtratorium partes facere non præſumitur uoluiſſe.*

73 *Pactum nudũ, an rei interuentu ueſtiatur, & quando. nume. 79.*

74 *Pœna maior ſorte eſſe non debet.*

75 *Intereſſe non promiſſum in obligationibus, an debeatur.*

76 *Actio nemini datur, ubi nulla res ſequuta eſt.*

77 *Contractus innominati regulantur ſecundum naturam contractuum nominatorum.*

78 *Pœnam qui ſoluit, contractum non implet.*

80 *Actus uoluntarij non extenduntur, niſi quatenus de neceſſitate inferunt.*

81 *Contractibus in innominatis implementum reale requiritur.*

82 *Pactum de permutando, an ueſtiatur, ſi incontinẽti paciſcatur de eundo Romam.*

83 *Contractibus in innominatis tacita ineſt conditio, ſi altera pars impleuerit.*

84 *Obligatio naturalis impedit ſoluti repetitionem.*

85 *Modus non impedit obligationis naturalis natiuitatem.*

86 *Verba in dubio potius modalia, quàm conditionalia debent intelligi.*

87 *Pacti ad contractum relatio habita, an reſultet cõtractus innominatus, & oriatur actio præſcriptis uerbis.*

88 *Pactum nudum in contractu conditionali, an ueſtiatur cohærentia ipſius.*

89 *Pactum nudum contractu in conditionali, ſi conditio deficiat, an ueſtiatur cohærentia contractus.*

90 *Contractus ſi acceptilatione tollatur, an nudum remaneat pactum, & detur actio præſcriptis uerbis.*

91 *Obligationis pars ſublata, an altera tollatur.*

92 *Pactum conditionale, ſi nauis ex Aſia uenerit, an informetur ex pacto incontinenti appoſito de dãdo equo.*

93 *Actiones duæ ex eodẽ fonte competere nõ poſſunt.*

Impp. Dioclet. & Maximi. AA. & CC.
Aurelio Chreſimo.

L. Petens. Hæc lex (ut inquit Bar. Bal. & Sali. hic) breuis eſt, habens nihilominus materiam ponderoſam & ſubtilem, q̃ uix humeri ſcholaſtici ſufferre ualent, & ppea Doctorẽ, lumenq; deſiderant: nec (ſi tñ eam attentionem mihi pręſtabitis uiri ornatiſsimi, aureſq; veſtras benigniſsimas, quas pſtare cum ſoletis, tum debetis) dubitabo laboribus haud parcens, me poſſe eã facilem uobis reddere, & planã. ita, ut obſcurum, aut difficile, nihil ſuperſit inde, qđ aliá exoptet lucẽ, uel rõnabilẽ aliam ĩterpretationẽ.

Præmitto igit̃, & primo, pro ipſius intelligen-
1 tia, pactum nudum, nihil aliud eſſe, †niſi ꝯuẽtionem ſimplicẽ, ſtantem in fide placiti. i. in ſola cõuentione conſiſtens, abſq; alia ſolénitate iuris. l. legem. l. in bonæfidei. l. cum proponas. 2. l. ſi certis annis. ſ. & ĩ. eo. l. legitima. l. iuriſgent. §. ſed cú nulla. ff. de pac. l. ſi tibi. infr. loc. & hoc eſt qđ põderat̃, & benè, in rub. ff. de uerbo. obl. ꝙ in pactis factum uerſat̃, non aliud, q̃ nudi conſenſus miniſteriũ ſonans. l. ſi unus. §. pactus. ff. eo. & conuẽtionem ſimplicem dixi, loco generis, quia ea huiuſmodi eſt. l. 1. §. conuentionis uerbum. ff. eod. in tñ, ut ex uerbo promiſit, ſi promiſsio fauorabilis ſit, præſumatur ſolennitas. §. ſi ſcriptum. Inſti. de inuti. ſtipu. quod ſecus, ſi odioſa. l. ſeruus ea lege. ff. de ſer. expor. & non ex uerbo ꝯuenit: qm̃ tunc pactum nudũ importat. l. lecta. ff. ſi cer. pet. ita Bal. in l. 1. in 2. col. C. de uſu. *Et* ad idẽ in fide placiti, ut à ſtipulatione differat, & ſimilib. & fuit etiam diffinitio Barto. in d. l. iuriſgentiũ. in §. igitur. ad fi. ff. de pact. ubi exemplum, quem

refert

refert & ſequitur Iaſ. ibidem, in §. ſi cum nulla.
in 5. colū. & hoc caſu actionem non producet,
ut in dictis iuribus: ita enim poſsibile eſt, quod
ex pacto nudo oriatur actio, ſicuti quod mulier
ſterilis pariat filium, inquit idem Bart. in d. §. igi
tur, quod etiam per locum à ſpeciali probatur ī
c. 1. de pact. in 6. forte ne paciſcens inconſultè
obligari uideatur, ſecundum Docto. in l. 1. in §.
ſi quis ſimpliciter. ff. de uerb. obl. Mediumq; eſt
iſtud pactum nudum inter ſtipulationem & pol
licitationem, uſque adeo vt teſtes ſi de pacto mē
tionem faciant, de nudo intellexiſſe uideantur,
ex quo in dubiis media uia eſt ſemper eligenda.
l. antiqui. ff. ſi pars hære. pet. Bald. in tract. pacto-
rum, col. 2. num. 7.

Secundò præmitto, pactum nudū ueſtiri plu-
3 ribus modis, † & potiſsimum (prætermiſsis de
induſtria cæteris, de quibus Inſti. quib. mo. re cō
trahi. ob. in princip. & in d. l. iuriſgentium. in §.
quinimò. ff. de pact.) interuentu rei. l. ex placito.
C. de rer. permut. item traditione. l. traditionib.
ſupra eod. & cohærentia denique contractus. l.
in bonæfidei. ſ. co. & hic, adeo ut actionem nunc
primum pariat, quæ ex quinque pactorū uiribus
una eſt, & præcipua quidem, ut in d. l. iuriſgent.
in §. quinimò. ff. eo. & hic.

4 Tertiò præmitto † quædam eſſe ſubſtantialia
contractus, quædam naturalia, quædam acciden
talia, ſecundum gl. in l. pacta conuenta. ff. de con
trahen. emp. Subſtantialia, ſine quibus conſiſte-
re non poteſt, ut pretium in empt. & uendi. res,
& conſenſus. Naturalia, quæ à contractu ipſo in
feruntur, ut euict. Accidentalia, ſi ipſum non at
tingant, ut pactum de eundo Romam. Subſtan-
tialia rurſum tacitè ineſſe dicuntur, taliter vt nec
pacto etiam remoueantur, & contractus nihilo-
minus remaneat, aliàs ſic, ut infra inſunt, & na-
turalia pariter; ſed pacto tolluntur. Accidenta-
lia, nec inſunt, nec pacto conſequenter poſſunt
remoueri, ut no. in d. l. pacta conuenta. & ex his
licet elicere, ſuperſubſtantialibus aliquando pa
ctum apponi à partibus, quæ uis reformatiua
appellatur, nec iſta eſt materia noſtra, ſed l. iuriſ
gentium. §. adeo. ff. eod. & in l. pacta conuenta. in
fin. ff. de contrahen. empt. id eſt renouatiua con-
tractus, per appoſitionem pacti, continentis q̄d
ſimile, eadem ſubſtantia manente. exempli gra-
tia, ſi res 20. uendita ſit, & fiat pactum de mino-
ri pretio.

5 Aliquando † ſuper naturalibus & accidenta-
libus, & hæc uis eſt informatiua, id eſt extenſiua
& ampliatiua contractus, iuxta quem apponi-
tur, dando ei nouam formam, puta (ut dixi)
de eundo Romam, quoniam tunc actio dabitur
non ſolum ad pretium uerum etiam ad id, quod
in pacto deductum eſt. d. §. quinimò. & tractatur
etiam hic.

Quartò (mitto enim quòd habeat etiam uim
elidendi, id eſt debilitandi, quando eſt de non pe
tendo, & petendo, & ſic non ſimilia, aut diuerſa,
ſed contraria, & de materia aliàs in l. ſi unus. in
§. pactus. ff. de pact. & in d. §. quinimò. & in d. §.
adeo. & in l. ſed & ipſis. ff. ut legatorum nomine
caueatur. & in l. ſcripturæ. C. de fid. inſtrument.
Et ultimo loco perimendi, actiones ſcilicet in
iuriarum, furti, & ſimiles competentes, de qui
bus in l. ſi tibi. in §. quædam. ff. eod.) præmitto,
6 pactum ineſſe contractui † duobus modis, effe-
ctu ſcilicet, & effectu ac nomine: effectu, ſi fiat
ex interuallo, ut in d. l. pacta conuenta. ff. de con
trahen. emptio. effectu & nomine, ſi incontinen
ti apponatur iuxta contractum, ut in d. §. quin-
imò. & in l. lecta. in uer. dicebā. ff. ſi cer. pe. & hic.

Quintò præmitto, contractus quoſdam eſſe
7 ſtricti iuris, quoſdam autem bonæfidei, † q enu
merantur in §. actionum. Inſtit. de actio. & qui
non ſtricti iuris, quomodo arguit gl. in l. in bo-
næfidei. ſupra eod. & in l. in actionibus. ff. de in
litem iur. & in l. in bonæfidei. C. de reb. credit. &
Bar. in l. Cæſar. in 9. colum. ff. de public. & in l. in
ædibus. in §. t. in fi. ff. de dona. & in l. ſi rem alie-
nam. in §. omnis. ff. de pig. actio. Item bonæfidei,
in quibus ueniunt uſuræ, à tempore moræ, ſtri-
cti iuris aūt, in quibus ueniunt à tpe litis cōte. l.
uideamus. ff. de uſu. appellati inde quoque bo-
næfidei, non q̄ non requiratur ēt in contractib.
ſtricti iuris. l. bonam fidem. C. de act. & obl. ſed
quia magis illi eam deſiderāt, q̄ iſti. l. ſi dolo. C.
de reſcin. uen. l. 3. §. fi. ff. pro ſo. l. bonafides. ff. de
po. & no. Bar. in l. ſub p̄textu. 1. ad fi. ſ. de trāſac.
aliquid in l. eleganter, in §. 1. in 4. col. ff. de dolo.
Bal. in l. 1. in §. adeo. in 1. lect. ff. de pact. & plura
ſunt huiuſmodi, quæ non refero.

Sextò præmitto, q̄ licèt lex iſta loquat̄ in ſti-
pulatione, & ſic in contractibus ſtricti iuris. d.
§. actionum. non eſt propterea quòd non proce-
8 dat † etiam in contractibus bonæfidei, d. l. iuriſ-
gentium. §. quinimò. d. l. in bonæfidei. ſupra eo.
& ut infra latius.

Septimò & ult. præmitto, hanc legem habere
plures intellectus: tres ponit gl. hic, duos Ange.
9 & unum Saly. ex quibus † ultra ſupradicta, diffi
cilior ēt redditur, qm̄ cōiter ignoratur q̄d mul
tipliciter exponit̄. l. cū Stichus. ff. de ſo. l. quotiēs.
ff. de uer. ob. tradit Bal. in l. 1. ad fi. C. de bo. poſ.
ſec. tab. & in l. p̄cib. in 7. col. C. de impube. & ali.
ſub. qui dicit ēt in auth. nunc aūt, in §. talē. C. de
ſec. nup. quòd hac de cauſa, ille §. quoque, nō fa-
cilè intelligitur, niſi ad propoſitum cōem tenea
mus, ut infra, eſtq; interim tertius gl.

Additio.

Vel ſic aliqua ꝯgruentius ad euidentiā p̄mit-
tamus, & primo quòd ex qnq; pactorū uiribus,
informandi, pariendi, reformandi, elidendi, & pe
rimendi, de q̄b. in l. pacta q̄ ſ. ſupra eo. duæ hic
10 continentur, † quæ ſunt præcipuæ, informandi
ſcilicet, & pariendi. aliæ uerò, in l. iuriſgentium.
in §. adeo. & in l. ſi unus, in §. pactus. & in lege,

ſi tibi.in §.quædam.ff.de pact.
11 Secundò,quòd informare, eſt pars † eiuſdem
contractus fieri.l.fundi partem. ff. de contrahē.
emp.ſiue extendere,transfundere, & imprimere
formam quandam,non datam à cõtractu, ut per
Doctor.hic, & Cyn.latè in l.in bonæ fidei.ſupra,
eod.in quarta colum.& pars eiuſdem dixi, quia
quando aut ex oppoſito diſtinguitur, aut ſepara
tur, eo tunc informari non poteſt, ex quò nec
quid informandum inuenitur. l.pacta quæ con-
tra.& ibi no.ſupra eo.parere uerò nil aliud, niſi
actionem producere.
Tertiò,quòd contractuum quidam conſen-
12 ſu perficiuntur,quidam uerbis,† quidam re.pri
mo caſu pactum incontinenti appoſitum iuxta
contractum informat,ueterem ſcilicet actionē;
ad id quod in pacto deductum eſt, & parit nouā
præſcriptis uerbis,ut in l.iuriſgentium.in §.qn-
imò.ff.eod.Secundò idem,ut hic. Tertiò, nec in
format,nec parit.l.rogatti.§.ſi tibi. ff.ſi cert.pet.
l.ſi tibi.ff.de pact.
Rurſum cõtractuum quidam nominati ſunt.
l.iuriſgentium.in prin.ff.de pact.Quidam inno-
minati.l.naturalis.ff.de præſcrip.uerb.Quidam
mixti,ut hic.ita Bar.in l.fi.in ult.colum. ff.de cõ
dict.ob cauſ.
13 Quartò,quòd conſenſus interpretatiuus † col
ligitur tribus modis,ex præſumpta uoluntate.l.
cum oſtendimus.§.fin.ff.de fideiuſſ.tuto. ex uer
bis.l.1.§.ſi quis ita.ff.de uerbor.obliga.& ex fa-
cto, ut hic.
Quintò, quòd incontinenti pactum factum
14 dicitur, † uel ante contractum, uel in ipſo, uel
poſt. Primò caſu informat actionem naſciturā.
Secundo naſcentem. Tertio iam natam.l.duos.
§.fin.ff.de duo.re.l.ſi apud.C.de ædil.act.l.ſi uſu
ras.C.de uſur.
15 Sextò, ꝙ actio præſcrip.uerb.† oritur ex con
tractibus inominatis,reciprocis,ſeu reſpectiuis.
l.naturalis.ff.de præſcr.uer.Item qn̄ de nomine
contractus dubitatur.l.1.& 2.l.ſi tibi.ff.eod.Itē
& ultimò,ex pacto ueſtito cohærentia ꝯtus,ut
hic,& no.glo.in l.ex placito.C.de rer.permu.&
Iaſ.in d.§.quinimò. in 5.colum.
16 Septimò & ultimò,quòd non concurrit † cū
alia actione ex eodem fonte.l.quotiens.ff.eodē.
ſed cum alia ex diuerſo fonte ſic, ut hic,& in l.
2.C.de pact.inter empt.& uend. quodq; imple-
mentum deſiderat,ut no.in d.l.ex placito.Aliàs
non faciens condemnatur ad intereſſe. l.natura-
lis.§.1.ff.de præſcr.uer.l.ſi quis ab alio. §.fin.ff.
de re iud.l.ſtipulationes non diuidūtur. uer.Cel
ſus.ff.de uerb.obl.
Iſtis ſic ad euidentiam præmiſsis,caſum in ter
17 minis figura,† & in nube quidem, ut inquit Sa-
lic.& bene,propter uarietatem, ſupra dictarum
lecturarum, per ſtipulationem enim mihi pro
miſeras neſcio quid pacto incontinenti appoſito
amplius, dubitatum fuit hic apud Diocle.& Ma
xi.Imperatores,authores legis noſtræ, an pactū
hoc,uel præceſſerit, uel ſubiectum fuerit poſt,
incontinenti tamen,ueſtiatur cohærentia cõtra-
ctus,ita ut actione ex ſtipulatu ad utrunque aga
tur. breuiter,& prima facie quidem, dicendum
uidebatur,quòd non, rationemq; dubitandi fa-
ciebat fortaſsis,quia non datur regulariter,neq;
competit,niſi ad id,quod in ſtipulatione deduci
tur interrogatione præcedente & reſponſione
ſubſequente,ut Inſti. de uerbor.oblig. in princ.
18 l.1.ff.eod.& quia non conuenit, † cum pactum
etiam ſit quid diuerſum à ſtipulatione, ex ea agi
idq; contractus cohærentia ueſtiri, argum. in l.
naturaliter.in §.nihil commune.ff.de acqui. poſ
ſeſſ.& in l.Papinianus exuli,cum uulg.ff.de mi-
no.unde in ſimili uidemus hinc, quod inter ſuc
cedentes diuerſo iure, non habet locum colla-
tio.l.pater filium.ff.de colla.do. neque ius accre
ſcendi.l.ſed cum patrono. ff.de bonor. poſſeſſ.
Aliàs actus agentium, ultra eorum intentio-
nem operarentur,haud dicendum. l.non omnis.
ff.ſi certum pet.
Quibus tamen non obſtantibus, contrarium
deciditur in lege noſtra, & ratio deciſionis eſt,
19 † quia quæ incontinenti fiunt,ante,uel poſt,cen
ſentur ineſſe,id eſt intra eſſe creduntur, & id ip-
ſum cum his quibus adiciuntur. l. iuriſgentiū.
§.quinimò.ff.eo.l.lecta. uerſi.dicebam. ff.ſi cert.
pet.l.pacta conuenta.ff.de contrahen.emp.Feli.
in c.1.col.3.de iureiur.imò quòd non ſolum ue
terem informat (ut in euidentialibus declaraui
mus) uerum etiam nouam parit præſcriptis ver
bis, ut infra, ex quo dubitandi rationes tollun-
tur, quādoquidem ſtipulatio hoc caſu proprios
excedat terminos,arg.in l.Lucius.ff.depo.& ex-
tendat ad id,qđ in ea ꝑ modū interrogationis &
rñſionis deductum non eſt,ſed pacti qđ eſt pars
ꝯtus,nec quid diuerſum. d.l.fundi partē. ff. de
cont.emp, uideaturq; eſſe hoc,idē ſm intētionē
agētiū,cū ſit legis, ut in ſimili in l.hæredes mei,
in §.cum ita.ff.ad Treb.& in l.ſi is qui.in §.fin.ff.
commo.Hic eſt caſus, lr̃a pro lecta habeatur.
Noto primò ex iſto tex.ibi,petēs,ꝙ iſtud uer
20 bum,eam habet interpretationem,† ut in iudi-
cio intelligat,non extra,ꝑꝑ ſequentia, ibi, rectè
ſm ſe ferri ſententiam poſtulat.& eſt uerum.l.ſi
ſeruus plurium.§.fi.l.talis ſcriptura. ff.de leg.1.
& in ſimili per Bart.in l.fi.ff.ad Treb.nec obſta-
bit illud poſtulat (ut dicunt Doct.ſecus ſentiē-
tes) quia id factum eſt de induſtria, ut uariaret
oratio,non ꝙ alius eſſet ſenſus legis, perinde ac
ſi dixiſſet,petens ex ſtipulatione, quę placiti ſer
uandi cauſa ſecuta eſt,rectè ſm ſe ferri ſententiā
petit. & eſt ſimile ad propoſitum,in l.uinum. in
princ.ff.ſi cer,pe.& in l.amplius non petitum. ff.
rem ratam habe.& ex ſequen.iudicati dixi,quia
extra iudicium hoc etiam intelligi aliquādo po-
teſt.l.item ueniunt.§.petitam.ff.de petit, hæred.
not.in d.l.uinum.

Noto

Noto ſecundo, quòd pactum appoſitum iu-
xta contractum ſtipulationis, ueſtitur cohæren-
21 tia ipſius, † & multomagis ſi fuerit bonæfidei.
d.l.in bonæfidei.ſupra eod. & maximè mirandũ
eſt, cum alias extenſionem non recipiat. l.quic-
quid aſtringendæ.ff.de uerb.obl.huiuſmodique
ſit natura contractuum ſtricti iuris. l.ſi uerò. §.
de uiro.ff.ſolu.mat.l.ſi ſeruum.§.non dixit præ-
tor.ff.de acqui.hæred. in tantum, ut Bal.alibi, in
conſi.2.incip.uerba ſtatuti.in prin.in 1.uol. di-
xerit, adeo hoc uerum eſſe, ut à uerbis ipſius nõ
recedatur, etiam ſi æquitas ſuadeat, ſicuti nec à
uerbis ſtatuti, huiuſmodiq; eſt cõdictio ob tur-
pem cauſam, ut non extendatur, niſi ad id, quod
in ea deductum eſt.l.conſtitutionibus. ff.ad mu-
nicip.l.fi.& ibi no.ff.de condict.ob tur.cau.tra-
dit etiam Bar.in l.Cæſar.in 5.col. ff.de publica.
Sed nihil eſt, quoniam hoc idem identitas ratio
nis facit.l.à Titio.ff.de uerbor.oblig.l.3. in fin.
princ.ff.de iniuſt.rup.irritoq; teſtam.l.fin.C.de
fideiuſſ.& hoc eſt quod idem docet, in l.de qui-
bus.in 14.colum.ff.de legi. quòd quando plura
eandem habent rationem, licet de uno fiat men-
tio, exemplariter fieri uidetur, & non reſtricti-
ue, aliàs exempla reſtringerent regulam, & ma-
lè.§.hactenus.Inſti.de gradi.l.damni infecti ſti-
pulatio pertinet.ff.de dam.infect. Conſiderãdo
etiam deciſionem d.l.quicquid aſtringendæ, pro
cedere in dubio, & non ubi lex ultra diſponẽdo
proceſſit, ut hic. & dum dixi multomagis ueſti-
ri cohærentia contractus bonæfidei, addo ſimi-
le in l.1.C.de ſacroſan.eccl.in illis uerbis, nihil
eſt qđ magis hominib. debeatur &c. quia non ꝑ
hoc excludit, ꝙ non magis debeatur Deo, ut ibi,
per Barto.in princip.ex quo maior etiam eſt de-
bendi ratio.l.ueluti.ff.de inſti.& iu.& figura hy
perbole appellatur.

Noto tertio, ꝙ quã plures actus, ſiue contra-
ctus fiunt, unus incontinenti poſt alium, uiden-
22 tur correſpectiui & reciproci, † id eſt unus ꝓp
alium factus.l.ſi uenter.§.in bonis.in fi.ff.de pri
uileg.cred.l.1.§.quæ onerandæ.ff.quar.re.ac. nõ
de.c.officii.de electio.tradit Bart.in l.poſt con-
tractum.ff.de don.declarando, ut in euidentiali-
bus.hic Iaſ.in l.naturalis. in princ. colum.2.ff.
de præſcr.uerb.& dictu mirabile eſt, ex quo in
ſimili, ſi frater dotaret ſororem, ad quod tamen
non tenetur.l.fi.C.de dot.promiſ.l.obligamur.
§.lege.ff.de actio.& oblig.id ipſum facere uide-
retur animo donandi.l.unica.§.accedit.C.de rei
uxo.act.prætérquam in caſu quando inſtrumẽ-
tum quietationis eadem die fratri factum repe-
riretur, quoniam tunc eo prætextu ẽt ipſam præ-
ſumeretur dotaſſe, & idem in donatione dice-
mus, ſi donatarius ſe ad aliquid obligaſſet, ut ea
contemplatione hoc factum pariter intelligaт,
& mille ſunt huiuſmodi, quæ non refero breui
tatis cauſa. Verum conſidera, quòd ſic nõ actus,
aut contractus, purus erit, ſed ob cauſam, ita ut
non actio informata, uel præſcriptis uerbis, ex
pacto, ſed ob cauſam etiam dari debeat.l.fi.ff.de
condi.ob cau.l.1.C.de don.quæ ſub mo. Sol.fa
cilis eſt, ſi dixeris, in contractibus non inatis nõ
dari regulariter.l.1.C.de rer.permut.l.inciuile.
C.de rei uend.l.ſicut.C.de act.& obli.& in locis
præalleg.no.& ſi replicatetur, ꝙ pactum con-
tractus innominatus eſt.l.1.ubi glo.magiſtra. ff.
de act.& oblig.reſpondeo, huiuſmodi non eſſe
ſimpliciter, ſed mixtura etiam nominati, ut in e-
uidentialibus dictum eſt, quo fit, ut nec iſto ca-
ſu dari debeat, arg.in l.2.in princ. ff.de uerb.ob
lig.& in ſimili per Bar.in l.1.in fi.princip.ff.de
præſcrip.uerb.

Noto quarto, quòd pactum non ſolum infor
mat ueterem actionem, ut ſupra dictum eſt in e-
uidentialibus, uerum etiam nouam præſcriptis
23 uerb.parit, † tum quia incontinenti appoſitum
eſt, tum quia reſultat contractus innominatus
habita pacti relatione ad contractum, ut decla-
rat Pau.Caſt.in l.in bonæfidei, in 2.col.ſupr.eo.
& multo quidem fortius, qđ tñ in text. nec pro-
bari, nec uerum eſſe uidetur, ex quo pluralitas
actionum odioſa eſt, taliter ut fruſtra agenti da-
ri haud debeat.l.cum filiis.§.uariis. ff.de lega 2.
l.quod in hæredem.§.eligere. ff.de tribut.actio.
& in ſimili per Bar.in l.naturalis. in §.at cũ do,
in fi.ff.de præſcrip.uerb. Sol.probatur ex dictio
ne ſtatim, & clarius in l.iuriſgentium.in §.quin-
imò.ff.de pact. Nec facit ſecundum, quia hoc ca
ſu permittitur, aliàs pactum nudum diceretur,
& non contractus cohærentia ueſtitum, & malè
& eſt utilitas, qm̃ ſuccumbens in una, poterit ad
aliam redire.l.ſi actor.ff.de iureiu.l.ſi domus. ff.
de ſer.urb.præd. Sed rurſum conſidera ſi ſuccu-
buerit, quia in probatione defeciſſet, quomodo
ad aliam redire poſsit, quin iterũ ſuccumbat, ex
quo uериſimiliter deficiet ẽt nũc, niſi replicetur,
& eſt uerum defeciſſe forte prius, quia negligen
tia nihil probauerat, ubi aliàs uigilantius nunc
24 procedet. & quia † etiam dubius ſemper eſt, ut
belli pariter, litis euentus. l.eo tempore. ff.de
pecu.& ſic non erunt ex his quæ electione tol-
luntur, ut in d.§.uariis.& in d.§.eligere. & dixi-
mus in l.edita.ſupra eo. Vnum obſtat tamen, ne
detur actio præſcr.uerbis, quia non daretur ſi ue
rè ineſſet, ergo nec fictè. l.filio quem pater. ff.
de libe.& poſthum.l.qui ad certum.ff.loca. Re-
ſpondent Doct.hic.maximè Cur.collega, ꝙ da-
tur præſcrip.uerbis inſpecta ueritate: informata
uerò, inſpecta fictione, quia uere non ineſt, ſed
fingitur ineſſe: & ut per eum latius, qui ſic arg.
formaliter non reſpondet. Ideo dicas tu, id non
25 eſſe ſemper uerum, ex † quo dicta teſtium publi
cata in una inſtantia, faciunt fidem in alia, inter
eaſdem perſonas, & tamen ſecus eſt in probatio
ne ficta.l.2.§.1.ff.de iur.fiſ.l.eius qui delatorem.
& ibi Barto.in fi.princ.ff.eod.aliudq; eſt cum res
uenditur, & cum uendi fingitur, ut idem ne t

Bar.docet, in l.fi.in §.1.ff.de euictio. & quia de-
nique dies interpellat pro homine, cum ſolutio
ni adiectum ſit tempus, & ſic fictè. l. magnam.
C.de contrahen.& committen.ſtipul. uera autẽ
hominis interpellatio non,niſi à die litis conte-
ſta.l.uinum.ff.ſi cert.pet.ergo nec etiam iſto ca
ſu.vel & aliter,antecedens negari non poſſe,ſed
conſequẽs falſum eſſe,ex quo fictio reperiretur
inducta à lege,ſine effectu, & malè.l.1. §.ſi uir.
ff.de acqnir.poſſ.quem tex.ad idem inducit Bal.
in l.lex Cornelia.in 2.col.ff.de nulg.& pup. ſub
ſti. & ſi obiiceretur effectum augeri reſpectu in
formationis,replicabo,non ſufficere, quoniam
pactum (ut dixi ſupra) ueſtitum eſt cohęrentia
contractus. Vel & ultimò reſponde,ꝙ cum in-
uenta fuerit fictio,ut non ſolum informet,uerũ
etiam pariat, non poteſt non plus operari, quã
ueritas.l.2.§.1.ff.de iur.fiſ.l.3.& ibi no.C.de fi.
inſtr.& tradit idem Bal.in l.furti.in §.pactus. in
1.lect.ff.de his qui no.inſa.

Noto quintò & ultimò,qnòd generalis con-
26 cluſio in libello procedit, † ſi dicatur, peto ſen
tentiam pro me ferri,ut hic per Doct.& fuit ori
ginale nerbum Bald.in l.edita.in 2.lectu. in 12.
colũ. ſupra de eden.ſubiicientis rationem, quia
omnia neceſſaria inclndit, & ſignanter per iſtũ
tex. Sed tamen prima facie dictum nerum non
uidetur,ex quo nirtus libelli (tres enim partes
habet, maiorem,minorem,& concluſionem, ut
no.in l.1.ff.de eden.& formaliter per Bar.in l.ſi
prius.in 8.col.in 5.oppo.ff.de no.ope.nunc.)in
concluſione conſiſtit.l.ſi uolũtate. C.de reſcin.
uend.c.ſuper literis. & ibi Innoc.de reſcript.&
nimirum,quia reſtringit narrata ad ea,quæ con
cluſiue petuntur, ut inquit idem Bald. in l. ne
quicquam.in §.ubi decretum.in 7.col.ff.de offi.
procon.ſed ſi concluſio generalis eſt, nõ poteſt
reus deliberare,an uelit cedere uel contendere,
27 †quoniam generalitas obſcnritatem parit.l.præ
tor edixit.ff.de inıu.& malè.l.1. ff.de eden.ergo
non admittetur, nec ſnſtinebitur.l.fin.C.de an-
na.excep.& in l.edita,dictum fuit ſatis, ſuprà de
edendo.

Sol.non parit obſcnritatem, qnia ex narratis
certificabitur,aliàs obiectum procederet, & eſt
argum.in l.aſſe toto.ff.de hære.inſti. & in auth.
ſi quis in aliquo documento.eod.tit.de eden. &
in c.dilecti.de iudi.& in ſimili in concluſione ge
nerali reſcripti declarat Cald.in conſi.6.inci. an
ſi in reſcripto.de reſcrip.& non habet dubium.
Tamen ſubiicit uterque Dec. adhuc iſtud in ſe
uerum eſſe,ſed non probari hic,quoniam uerba
ſunt Imperatoris, concludentis in effectu peti
poſſe,non autem modum & formam petendi cõ
ſiderantis,quaſi dicat factum notari,non miſte-
rium iuris,& eſt ſimile in l.debitor,in prin. ibi,
ſublata naturali obligatione, ubi etiam Bart. ff.
ad Treb.& argum.in l.unica.C.quando non pe-
ten.pat.& non ſine ratione,nihilominus aduer-
te,quia hoc ſtante, dixiſſet aliàs ſimpliciter,re-
ctè petit: & non,rectè ſecundum ſe ſententiam
ferri poſtulat, ita ut omnimodo non aliud ſona
re uideantur,innuens ſic petitum fuiſſe,prout ẽt
peti poteſt, rationibus ſupradictis. & ſi dica-
tur,quemadmodum dici ſolet,obſeruatq; com
munis practica, Petens ſuper prædictis oĩbus ſi-
bi ius & iuſtitiam miniſtrari: longe melius erit,
& utilius.quoniã ex hoc etiam libellus ineptus
ſuſtinebitur,quod pro limitatione l.1. ff.de of.
aſſe.obſeruandum eſt:declarando tamen proce
dere ita demum,ſi aliqua narrata ſint, ſi actio cõ
petat,& contrarietas aut repugnantia non reſul
tet,& non põt (ut oẽs * hic dicunt,& can n.la-
tins in c.cum dilectus.de or.co.) negari,facitq;
reg.l.ſi pupilli.§.uideamus.ff.de nego. geſt. & l.
ubi repugnantia.ff.de reg.iu.& ratio rurſum, qa
iam dictum eſt, ſuper prædictis,quæ uerba,ſano
modo intelligi debent,ſi in eſſe deducta fuerint
& taliter ut ius poſſit exinde, ac iuſtitia mini-
ſtrari.l.decem.ff.de uerb.obl.c. ad diſſoluendũ.
de deſpon.impub.

Aliter tamen ad propoſitum dixit Bald. in l.
fi.in 1.lect.in fi.ff.de iuſtit.& iur. ꝙ imò tutius
eſt dicta uerba in libello non ponere, quoniam
ſi petens non foueret ius & iuſtitiam,nec ſentẽ-
tia libello conformis eſſet,& uitiaretur.l.ut fun
dus.ff.communi diui.l.fin. C.de fideicom.liber.
28 c.licet Hely.de ſimo.Sed nihil eſt, † ex quo ius,
& iuſtitia,eſt id,qđ iudici uidetur.l.Herennius.
§.Caia.ff.de euict.c.in præſentia.de renunc. qđ
& ipſe poſtea non negat ibidem. Ex alio tamen
addas tu,inaduertenter dictum fuiſſe, quoniam
tex.noſter ſecundum communem declarationẽ
loquitur in concluſione libelli, ubi clanſula hęc
poſt eam ſolet apponi, & ſi ſine appoſita repe-
riretur, forte libellus uitiaretnr, ſubſtantiali-
bus carens, ut dixi in l.edita.ſupra, de edendo.
cogita.

Additio.

Vel ſic dicere poſſumus,clarius omnia com-
plectentes. Noto ex iſto tex.quòd pactum non
29 ſolum ueterem informat actionem, † ut deẽ ad
id, quod in pacto deductum eſt,uerum etiã no-
uam præſcrip.uerbis parit, tum quia incontinẽ-
ti appoſitum eſt, ita ut ineſſe cenſeatur. l. lecta.
uer.dicebam.ff.ſi cer.pet.l.in bonæfidei. §. eo.l.
fundi partem.ff.de contrahen.emp. l.duos reos.
§.fi.ff.de duo.re.l.ſi apud.C.de ædil.act.l.ſi uſu-
ras.C.de uſu.tum quia reſultat contractus inno
minatus,mixtus ſcilicet,ut dicebam in euidẽtia
libus,habita relatione pacti ad contractum, qđ
tum ſtricti inris,tum bonæfidei intellige, ut ad-
huc dictum eſt ſupra, & declarat Pau. in d.l.in
bonæfidei.

Quod tamen non nidetur poſſe procedere,
ex quo in tex.non dicitur, argumen. in l.ſi ſer-
unm,in §.prætor ait. uerſi. non dixit prætor.ff.
de acquiren.hæred.& in l.commodiſſimè. ff. de
liber.

liber.& poſthum.& in capit.ſuſceptum, de reſcrip.in 6.

Et quia ſi uerè ineſſet (fictè enim ineſt.d.uer. dicebam) non daretur, ergo nec fictè, quia non operatur caſus fictus, quantum uerus. l.filio quẽ parer.ff.de lib.& poſthu.l.qui ad certum. ff.loc. l.ſi filiusfam.ff.ſi cer.pet.

30 Et quia † pluralitas actionum odioſa eſt, nec præſumi debet hic.l. ūm filius.§. uarijs. ff. de lega. 2. l. quod in hæredem.§.eligere.ff.de tributo.tradit Bario.in l.naturalis.in §.at cum do. in fi.ff.de præſcrip.uerb.& in ſimili not.Bart. in l.2.C.de bo.po.ſe tabu. & Abb. in c. cum Io. in 3.col.de fi.inſtru. conſiderando quoque, quòd eſt ſubſidiaria, nec datur, ubi alia competit.l. 2. & 3.ff.de præſcrip.uerb.

Et quia dato quòd detur, non præſcrip. uerbis dari deberet, imo nec etiam uetus informata ex pacto, ſed condictio ob cām, ex quo unus actus eſt poſt alium factus, & in continenti quidem ita ut cotreſpectiui & reciproci ſint. & eſt ſimile in fratre dotante ſororem, ad quod non tenetur.l.obligamur.§.lege.ff.de actio. & ob. l. fi.C.de dot. promiſſ.ut id ipſum ſi faciat, animo donandi facere uideatur.l.unica.§.accedit.C. de rei uxo.actio.niſi inſtrumentum quietationis eadem die ſcriptum reperiatur, quia tunc eo prætextu feciſſe uidetur.l.r.C. de do. quæ ſub mo. l.fi.ff.de condic.ob cau.& ſexcenta ſimilia ſunt, quæ non refero aliter.

Et quia ultimo loco habita relatione pacti ad ad contractum ſtricti iuris, non etiam bonæ fidei, dari deberet, dato (ut dixi) quòd detur, ex quo ſtipulatio huiuſmodi eſt l.quicquid aſtringendæ ff.de ucrb.ob.l.ſi uero.§.de uiro.ff.ſolu. matr.d.§. prætor ait. cum uulga. & eſt ſimile in condic.ob turpem cauſam. l. fi. & ibi glo. ff. de condic.ob tur.cau.ut non detur niſi ad id, quod in ea deductum eſt, & in ſtatuto.l. conſtitutionibus.ff.ad municipa. & hinc eſt quòd Bald. alibi conſi.2.inci.uerba ſtatuti, in prin.in 2.uol.dicebat a prædictorum uerbis haud eſſe recedendū, etiam ſi æquitas ſuadeat, dictu mirabile, pro ampliatione l.non aliter.ff.de leg.3. & limitatione l.diuus.ff.de reſt.in integ.

Sed ad primum reſpondeas, quòd imo dicitur in eo implicite, in uerbo ſtatim, ut fatetur omnes, & latius ut infra, idq; clarius in l. in bonæ fidei.& in l.debitori.ſupra.eo.& in l. iuriſgētium, in §.quinimò.ff.eo.& in l.cū mota. de tranſac.& eſt arg.in l.nominis & rei, in §.uerbum ex legibus.ff.de uerb. ſig.& quia habuit legiſlator pro conſtanti, cum hic de mixtis contractibus innominatis loquamur, ut in euidentialibus, & in eiſdem actio præſcrip. uerbis locum habeat, nec repeto.

Ad ſecundum, quòd id non eſt ſemper uerū, ex quo dicta teſtium publicata in una inſtantia, faciunt fidem in alia, inter eaſdem perſonas, & tamē in probatione ficta ſecus eſt.l.2.§.1.l. eius qui delatorem, & ibi Bar. in fi. prin.ff. de iu. fi. Item dies interpellat pro homine, cum ſolutioni adiectum eſt tempus.l.magnam.C.de cōtrah. & commi.ſtipu.& tamen uera hominis interpellatio non niſi a die litis conteſta. l. uinum. ff. ſi cert.peta. Vel & ſecundo, quod antecedens uériſſimum eſt, ſi ineſſet uerè quod non daretur, ſed conſequens falſum, ex quo fictio inducta a lege ſic reperiretur ſine effectu, & male.l. 1. §.ſi uir.ff.de acqu.po.Bal.in l.lex Cornelia, in 2.col. ff.de uulg. & pup. ſub. Vel & tertio, quòd cum fictio inuenta ſit, ut non ſolum informet uerum etiam pariat, non poteſt non plus operari, quàm ueritas, maximè pacto ipſo ueſtito cohærentia contractus.d.l.2.d.§.1.ff. de iu.fi.

Ad tertium reſpondetur, nec ipſum eſſe uerū ex quo pactum ueſtitum eſt, alias a nudo nō differret.& eſt utilitas, quia imo intereſt noſtra, habere plures actiones, quibus nobis ſuccurſum ſit.l.non eſt nouum.ff.de actio. emp.& quia ſi in una agēs ſuccumberet, ad aliā rediret.l.ſi actor. ff.de iureiu.l.ſi domus.ff.de ſerui.urba.prædio. & ſi diceretur, fruſtratorium eſſe, quia ſic uti ſuccubuit in prima, ſuccumbet etiam & uériſimiliter in ſecunda, puta, quia defeciſſet in probatione, & ideo admitti non debet quod admiſſum non releuat.l.hæc ſtipulatio.§. diuus. ut le. no. ca.replicatur, quòd dubius eſt litis, ut belli, euētus.l.eo tempore.ff.de pecu.& quòd forte non probauit, quod in ſecunda poſtea probabit. Nec facit diſpoſitio §.uariis.& §.eligere. quia procedunt in his quæ electione tolluntur, ut dixi latè in l.edita. ſupra de eden.& minus, quòd ſit ſubſidiaria, nec detur ubi alia competit, quia uerum eſt, ut pariter in euidentialibus eſt dictum, quando ex eodem fonte proueniunt, quod non eſt in caſu præſentis legis.

Ad quartum reſpondetur, dari in contractib. innominatis ſimpliciter.l.1.C.de rer.permut. l. inciuile.C.de rei uendi. Sed hic agimus de mixtis, ut in euidentialibus adhuc diximus, & eſt argum.in l.hoc legatum.ff.de lega.3.& in l.2.in prin.ff.de uerb.obli.& per Barr.in l.naturalis. in fi.prin.ff.de præſcrip.uer.& latius, ut not.in d.l. fi.ff.de cond.ob cau.in fi.

Ad quintum & ultimum reſpondetur, quòd idētitas rationis idem operatur.uulg. l.à Titio. ff.de uerb.obl. & ideo dixit Bald.& benè, in l.de quibus, in 14.col.ff.de legi. quòd quando plura habent eandem rationem, licet de uno fiat mentio, exemplariter fit, aliàs reſtringeretur regula & malè.§.hactenus.Inſti.de gradi.

Sed circa prædicta, loco aliorum not. quæritur, quid ſi iuxta cōtractum bonæfidei, puta em

31 ptionis & uenditionis † non pactum, ſed ſtipulatio reperiretur appoſita, an habeat uirtutem informatiuam ueteris actionis, quemadmodum pactum, ut ex uendito detur ad id, quod in ſtipulatione

pulatione ipſa deductnm eſt. Videretur dicendũ
quòd non, quia iura in materia alleg. de pacto lo
quuntur, & conſonat, quia nudum aliàs ſi cohæ
rentia contractus ueſtiatur, debet id ipſum abſ-
que dubio aliquid operari, in ſtipulatione haud
conſiderabile, ſolẽni ſui natura, perinde ac ſi u-
num pactum nudum iuxta aliud appoſitum eſſe
reperiretur, argum. in l. ſpadonem. in §. qui iura.
ff. de excuſ. tut. Nihilominus contrarium eſt ue-
rius. l. prædia. ff. de actio. emp. per quem text. ita
dicit Alex. & Iaſ. in l. iuriſgẽtium. in §. quinimò.
in 1. no. ff. de pact.

Nec obſt. primum, quòd inra in materia lo-
quantur in pacto, quia uerum eſt exemplifican-
do, & quia ex identitate rationis, ac per d. l. præ-
dia. extendi poſſunt. l. à Titio. ff. de ucrb. obli. l.
nõ eſt nouũ. ff. de legi. §. hactenus. Inſti. de grad.

Et minus ſecundum, quia multomagis hoc
ipſum operari debet ſtipulatio, alio ueſtimento
non egens.

Non denique tertium & ultimum, quia non
inuenit ultimum pactum quid, quod ueniat in-
formandum, ſicuti in ſtipulatione, ſi iuxta con-
tractum bonæfidei apponatur: idcirco nec mi-
rum ſi uno caſu uirtutem habeat prædictam ſti-
pulatio, pactum uero non, actionis alterius pa-
cti, informandæ.

Secundò quæritur, an generalis concluſio li-
32 belli procedat, † uidetur caſus hic, quòd ſic, in
illis uerbis, rectè ſecundum ſe ferri ſententiam
poſtulat. & ſenſit Bal. in l. edita. in 2. lect. in 12.
col. C. de eden. ratioueq́; ſuadetur, quia tunc om
nia neceſſaria includere uidetur. In contrarium
autem facit præſuppoſito prius, libellum ex tri-
bus conſtare, maiore, minore, concluſione, & de-
clarat Bart. in l. ſi prius. in 8. col. in 5. oppo. ff. de
no. ope. nunc. quia in concluſione eius uirtus cõ
ſiſtit. l. ſi uoluntate. & ibi Bald. C. de reſcin. uen.
c. ſuper literis, ubi Inno. de reſcrip. & nimirum,
quia reſtringit narrata ad ea quæ concluſiuè pe
tuntur, ut idem Bald. ait in l. ne quicquam. in §.
ubi decretum. in 7. colum. ff. de offi. procõ. ſed ſi
libellus eſt generalis, non poteſt reus delibera-
re, nunquid uelit cedere uel contendere, q̃a ge-
neralitas obſcuritatem parit. l. prætor edixit. ff.
de iniu. & malè. l. fi. C. de anna. excep. l. 1. ff. de e-
den. & dictum fuit in l. edita. C. eo. latè. Tu à pri
ma opin. non recedas. Nec obſt. contrarium, q̃a
non eſt uerum, cum poſſit ex narratis certifica-
ri. l. aſſe toto. ff. de hæred. inſti. authẽ. ſi quis in
aliquo. C. de eden. l. 2. ff. de fide inſtru. aliàs obie
ctum procederet. & ſi diceretur, uerba eſſe le-
giſlatoris narrantis, & factum ponentis, nõ ius.
l. debitor. ff. ad Treb. l. unica. C. quando non pe-
ten. par. l. ut uim. & ibi Ang. ff. de iuſti. & iu. Re-
ſpondeo nec iſtud procedere, quia dixiſſet ſim-
pliciter, rectè petit, non autem rectè ſm ſe ferri
ſententiam poſtulat, ergo ius, & non factum im
portare omnimodo uidetur.

Tertiò & ultimò quæritur, quid ſi dictũ fuiſ
ſet, prout etiam communis practica obſeruat,
quare ſtantibus prædictis peto mihi ius & iuſti-
33 tiam miniſtrari. † Dicunt Doct. longè melius eſ
ſe, quia ſic etiam ineptus libellus ſuſtineret, qđ
pro limitatione l. 1. ff. de offi. aſſeſſ. no. declaran
do tamen, ſi aliqua narrata ſint, ſi actio compe-
tat, & eo tunc cum nõ reſultat contrarietas, aut
repugnantia. l. ubi repugnantia. ff. de reg. iur. l. ſi
pupilli. §. uideamus. ff. de neg. geſt. & quia ſi nar
rata aliqua non eſſent (ſingula ſingulis referen-
do) non poſſet inde ius & iuſtitia miniſtrari. l.
decem. ff. de uer. obl. & ad propoſitum no. Cano
niſtæ in c. cum dilectus. de ordi. cogn. In cõtra-
rium autem facit, ꝙ imò longe deterius ſit, qnia
ſi petens ins non foueret, ſententia libello haud
eſſet conformis & uitiaretur. l. ut fundus. ff. cõi
diuid. A prima opin. nec iſto caſu recedas, q̃m
hoc ipſum fallaciam habet, & intelligitur iuſti-
tia, prout iudici uidetur. l. Hærennius. §. Caia. ff.
de euict. & no. Bal. in l. fin. in fin. in 1. lectu. ff. de
iuſtit. & iur.

34 Obſerua inſuper, † & antequam ad gl. uenia-
mus, ꝙ uerbum petens, refertur ad id, quod in
pacto deductum erat, ex quo principalis etiam
erat hæc dubitatio in lege, & ipſius uerba indi-
cant, ſatis clara.

Item & ſecundò, quòd uerbum ſecuta, expo-
nitur, id eſt interpoſita, ut ſic utrunque caſum
comprehendat, qui ſequitur, euitandæ etiam ab
ſurditatis gratia. l. eas cauſas. ff. de condi. & dem.
§. fin. Inſti. quibus alien. lic. uel non. c. ex parte.
de reſcript.

35 Vltimò, † quòd rectè dixit, & non ritè, ut iu-
ſtitiam ſecundum ſubiectam materiam notaret,
& non ſolẽnitatem: rectitudo propriè ad iuſti-
tiam pertinet, quæ in æquitate conſiſtit, & re-
ctus quì per lineas æquitatis procedit dicitur. l.
non putauit. §. non quæuis. ff. de bon. poſſ. con-
tratab. l. 2. ff. de inoffi. teſtam. l. iuſte. ubi glo. no.
ff. de acqu. poſſ. cum ſimil. nonnihil Dionyſ. Car
tuſia. in c. 1. ſuper illis uerbis, & erat uir ille ſim
plex, & rectus, Iob. & ad idem facit etiam illud
Luc. 7. rectè iudicaſti. & Marc. ſeptimo, & loque
batur rectè.

In glo. 1. in prin. habes primam lect. ad iſtum
text. cum mihi aliquid nudo pacto promiſiſſes,
36 † & id ipſum poſtea ſtipulatus eſſem quòd abſ-
que dubio peti poterit, nec ſine ratione, quoniã
placiti ſeruandi cauſa (ut ſubiicit) ſequuta eſt,
& ſic de ſtipulatione interpoſita ſuper eo, qđ in
pacto deductum erat, loquitur, intelligendo im
mediate de actione ex ſtipulatu, ut dictio ex, in
princ. poſita, ibi, petens ex ſtipulatione &c. in-
dicare uidetur. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu. l. 1.
§. ex incendio. ubi ẽt Bar. ff. de incen. ruin. naufr.
Et hinc eſt (ut hic Iaſ. in euidentialibus dicit) ꝙ
antiqui poſt pacta, generalem ſtipulationem ſu
biicere ſolebant, quodq́; ea omnia per ipſam ſer

uare

uare ampliuſ promittebant, ut in l. Titia, in §. fi. ff. de uerb. obl. & in l. duo ſocietatem. ff. pro ſoc. nec noſtri temporis tabelliones omittunt, ſemꝑ in fine inſtrumentorum ſcribentes, inquit Bart. in l. 2. C. de condic. ob cau. ad fi.

37 Quæ † omnia & ſingula in præſenti inſtrumẽto contenta, ambæ partes promiſerunt per ſolẽnem ſtipulationem, attendere & obſeruare, firma & rata habere, nec in aliquo cõtrafacere, aut contrauenire per ſe, uel interpoſitam perſonam ſub obligatione omnium bonorum ſuorum præſentium & futurorum &c. vſque adeo addas tu, ut ob hoc contractus firmitatis appelletur. l. 1. ff. de uerb. obl. & Inſti. eod. tit. in prin. & nullus ſit in iure firmior: nouat enim præcedentes obligationes, & unum contractum in alium transfundit. l. 1. & 2. ff. de noua. inq; ea ius uerſatur, in pactis uerò & contractibus factum. l. ſi unus. §. pactus. ff. de pact. l. conſilio. in fi. ff. de cur. fu. l. ſi ex pretio. & ibi Cy. (ſingula ſingulis reddẽdo) C. ſi cert. pet. & ueſtit omnes conuentiones nudas. & habetur etiam in l. ſiue apud acta. infra de tranſ. & in l. ex placito. de rer. permut. & in l. cũ maritus. in §. fin. ff. de pact. dot. imò quòd nomina firmitatem ſignificantia, duo hæc, ſola ſunt in iure, ſtipulatio, & reus, non à reatu alibi dictus, ſed à re & firmitate, quoniã efficaciter obligatur, & dicitur reus ſtipulandi & promittẽdi, l. 1. iuncta glo. ff. de duo. re. per quam ita etiã docet Bal. in l. 1. in princ. ff. de uerb. obl. & hoc forte quia conſenſum habet, uerba, & partium præſentiam, aliàs regularetur ſm naturam eorum ſuper quibus interponitur. l. 1. §. belliſsimè. ff. ut lega. no. cau. Alex. in l. certi condictio, colum. 3. ff. ſi cer. pet. & non è contra, nec ſtaret per ſe, ac * principaliter, minimè dicendum, ut * communiter concluditur in rub. prealleg. de uerborum obligation. & ad propoſitum ſatis amica litera uidetur.

Nihilominus quia ipſi non conuenit, eam gl. met, & Bartò. non tenet, & probant primò, quia uerbum ſtatim innuit, ſi ex interuallo pactum eſſet appoſitum, quòd ex ſtipulatione agi non poſſet, aliàs ocioſum uideretur, & nihil importaret, haud dicendum. l. quod ait lex. ibi, non ocioſum uidetur. in prin. ff. ad leg. Iul. de adult. l. ait prætor. in prin. ff. de iureiur. cum ſimil. & eſt argum. in l. cum prætor. ff. de iud. & ſimile in l. cum proponas. infra de tranſact. ubi maioris facta eſt mentio, quia ſecus erat in minore, & tamen hoc eſt falſum, quia ſi poſt, uel ante, per mille annos factum fuiſſet, ageretur ſine dubio. Secundò, quia ſic etiam ex pacto agi non poſſet, ſed ex ſtipulatione tantum, in qua pactum relatum eſt. l. aſſe toto. ff. de hæred. inſti. l. inſtitutio. ff. de condi. in ſti. ubi relatum eſt in referente, ex quo ſemper agitur, & tamẽ adhuc iſtud falſum eſt, quia imò ex ipſo pacto quoque agi poteſt. l. in bonæ fidei. ſupra eod. l. 2. C. de pact. inter empt. & uendito.

l. iuriſgentium. §. quinimò. ff. de pact.

38 Tertiò, † quia pactum, uel aliquid aliud, qđ ueniat ad implementum ſtipulationis, poteſt apponi, etiam ex magno interuallo, poſt l. ſi ita fuero ſtipulatus. §. fin. & l. ſeq. ff. de noua. l. ſi ita ſtipulatus. ff. de fideiuſſ. l. quidam eum filium. §. fi. ff. de uerb. obl. l. ſi uerò non remunerandi. §. ſi lio. ff. man. quem uoluit & debuit allegare (ut dicunt Doct.) loco l. duo ſocietatem. ff. pro ſoc. l. qui pecuniam. ff. ſi cer. pet. & ad idem etiam facit tex. in l. cum apud. ff. iud. ſol. & eſt * cõmunis * reprobatio. Quã in ſui generalitate. & quarto, etiamnum probant iura ſupra alleg. aſſe toto ſcilicet, de hær. inſt. & Inſtitutio. de condi. in ſti. dicentia, à principio inſtitutionem incertam, ex longo temporis interuallo poſſe certificari: ergo & ſtipulatio pariter. l. à Titio. ff. de uerb. obl.

Quinto, qa duo pacta nuda, ex interuallo etiã facta circa idem, actionem produeunt, ut not. in l. ſi pacto quo pœnam. ſupra eod. ergo & multo fortius ſtipulatio, & pactum.

* Ego breuiter ab iſta opin. * communi recedere non audeo, per ſupradicta. Nec obſt. ſecundum Iaſ. ſi diceretur ad primum, qđ uerbum ſtatim, nihil importat, ſicuti nec alibi in l. cum proponas. infra de tranſac. quia reſpondebo, uerum non eſſe, ex quo fuiſſet ſatis dicere aliàs, ſeu anteceſſit pactum, ſeu poſt interpoſitum ſit: ergo cum dictum uerbum appoſitum reperiatur ultra, non eſt ſine effectu alicuius operationis, in d. l. cum proponas. haud conſiderabile. innuit igitur id, quod ſupra abſurdiſsimum (ut probauimus) dictu: ergo lect. omnino falſa. & propterea Bar. in ſimili in l. 1. in §. qui præſens. ff. de uerbor. obl. dicebat, ſecundum diuerſitatẽ caſuum, d. uerbum intelligi debere, & benè: & pariter qđ in lege poſitum operetur, & non operetur, miſteriumq; iuris importet, ut hic, & non, ut in d. l. cum proponas. Minus obſt. rurſum (ait idem met) quòd ſi operatur, & miſterium iuris importat, hoc idem eſt ſtipulatione præcedente, non ſi ſequatur, quia uenit ad determinationem duorum uerborum præcedentium, aliter ut nõ poſſit non utrũque reſpicere, & eſt arg. in l. fi. & ibi Bart. C. de ſenten. & inter. om. iud. & in l. contra maiores. C. de inoffi. teſtam. & in l. iam hoc iure.

39 ff. de uulg. & pup. ſubſt. & † hinc eſt quòd unitas ſermonis diuiſionem non recipit, ut in ſimili qđ de eo qui ſe aſtrinxerat ad probãdum, teſtes corruptos falſum depoſuiſſe, inquit Bald. in c. licet cauſam. in 5. colum. de proba. ſubiiciens hac de re non ſufficere, ſi alterum tãtum probetur. Dici etiam poſſet ad ſecundum, quòd agitur ex pacto in contractibus bonæ fidei, quemadmodum iura ad idem alleg. loquuntur, non ſtricti iuris, ut ſtipulatione. §. actionum. Inſti. de act. ſed re* plicatur, contrarium communiter * teneri prationem generalem, poſitam in l. lecta. in uer. dicebam. ff. ſi cer. pet. patet, quia ex ea dicit etiam Bar.

Bar.in l.cum te.in fi.ff.quod met.cau.quòd ubi ſtatim poſt promiſsionem coactam fit ſolutio, metus ineſſe præſumitur, & in l.ſi impuberi. in 2.col.ff.de tut.& car.da.ab his. † ꝙ ſeruus non 40 poteſt eſſe tutor, niſi ſit incontinenti futurus liber.& in l.ſi unus.in §.pactus. in 4.ff.de pact. ꝙ pactum de non petendo, antequam opponatur exceptio,non elidit actionem,neque perimit, ni ſi incontinenti apponatur. & quia exempla non reſtringunt regulam.§.hactenus.Inſtt.de gradi. l.damni infecti ſtipulatio pertinet.in fi.ff.de damno infe.l.regula.§.fi. in princ. ff.de tur.& fact. ignor.& tradit in ſimili Alex.in l.ſororem. in 2. col.C.de his quib.ut indig. Ad iura quoque tertio loco per Bar.alleg.idem Iaſ.reſpondebat, & primo ad tex.in l.ſi ita ſtipulatus.& ſeq.ꝙ uerbũ mox,& incontinenti,ibi poſitum, indicat aliud eſſe ſi ex interuallo ſtipulatio ſeu numeratio ſub ſecta ſit.Sed replicatur id ipſum dici, ut unus eſſet contractus, non ꝙ ex interuallo interpoſita non oriatur ex numeratione ,& ſtipulatione actio pariter,ſenſitq; Cur.& malè, quoniam (ut ibidem) ſi numeratio ſit, implendæ ſtipulationis gratia,actio ex ea oriri non poteſt. Ideo Deci.reſpondet aliter,quòd caſus ſunt diuerſi omnino,ex quo ibi ſtipulatio & numeratio ſimplex eſt,ideo nimirum, ſi ponderatur etiam quòd incontinenti facta ſit,ſed hic ſecus,quia dictũ fuit, promittis mihi quod in pacto conuenies,uſque adeo ut uerba futurum reſpicientia efficiant,declarari ſtipulationem, etiam ꝙ pactum fiat ex interuallo. Nec iſta placet,quia glo.non ſolum exemplificat per uerba futurum reſpiciẽtia, ſed etiam præſens ſic,ſtipulatus ſum à te quod nudo pacto conueniſti,uel conuenies.Ideo reſponde tu aliter,quòd cum numeratio implendæ ſtipulationis gratia facta uideatur,ut ibi,hæcq; Iuriſc. ratio generalis ſit,militans,uel incontinenti,uel ex interuallo,ſtipulatio ſubiecta ſit, non poteſt non dici,niſi in d.uerbis uim non eſſe faciẽdam. Vel & aliter,quòd ex continenti poteſt intelligi etiam cum temporis interuallo.l.3.C.de error.

41 aduo.ubi † ex continenti id eſt triduo, exponitur. nec ſecus uerbum mox,quoniam interpretationem habet etiam,& ponitur interdum ꝓ poſtea.l.ſi arrogator.ff.de adop.quod interuallum notat pariter l.pacta conuenta.in priu.ff.de con trahend.empt.

42 Secundò,ad tex.in l.ſi ita ſtipulatus.†reſpondebat Iaſ.quòd uerbum quandocunq; ibi poſitum,expreſſam habebat relationem ad futurum: ideo nimirum. & Barto. re uera ita ipſum ſummat,ut infinitas toleretur,ſi uerba ad ipſam inducendam fuerint apta.Sed replicat Dec.quòd huiuſm di etiam ſunt hic,& malè, quia (ut ſupra dicebam) aliter etiam exemplificat glo.promittis ſcilicet mihi quod nudo pacto conueniſti, & ideo Cur.dicit aliam eſſe ſol.quòd licet uerbum quandocunque poſitum ſit ibi,non eſt tamẽ poſitum in l.quidam cum filium.in §.fi. ff.eo. & tamen idem deciditur.Sed nihil eſt,quia omnino do uerba idipſum innuere uidentur, & habere tractum in futurum. ea de re tu formalius reſpondeas,& aliter, uerbum prædictum ibi poſitum fuiſſe ex abundanti, & gratia dubitationis tollendæ, non quòd idem non ſit, etiam ſi quis ſtipuletur ſimpliciter,ſine appoſitione ipſius. l. non ſolent.l.quæ dubitationis tollendæ gratia. ff.de uerb.ſign.l.ſeruus furioſi.ff.de manumiſ.l. 1.in prin.ff.de æſtima.l.iam hoc iure. ff.de uulg. & pup.ſubſti.& eſt ſimile in l.ſi ſeruus communis,in §.locaui.& ibi glo. & Bar. ff.de fur.ubi de expreſſa conuentione fit mentio, & tamen tacita ſufficit.

Tertiò,ad tex.in l.quidam cum filium.in §.fi. ff.de uerb.obli.& in l.ſi uerò non remunerandi, in §.ſi filio.ff.mand.adhuc reſpondet Iaſ. quòd loquuntur in obligatione fideiuſſoria,& ſic acceſſoria,quæ bene poteſt pendere, ex quo non eſt in poteſtate partium,ut principalis. (ni replicat Curt.ſed quia id,quod dicit contra illum text.eſſe uidetur,non refero.

Soluit ergo aliter Dec. quòd cum ſit neceſſaria ad principalem,ab ea etiam pendere dicetur, & rurſum malè,quia pendet, ut non plus obligetur fideiuſſor,quàm reus, nec in cauſam duriorem.l.Græce.§.illud.& §.fina. ff.de fideiuſſ.ideò dic tu aliter, pro conſtanti habuiſſe Paulum eo caſu,pactum ex interuallo appoſi poſſe, ſeu qd aliud,quod (ut diximus) ad implementum ſtipulationis ueniat,& dubitaſſe ſolum, an filius qui in poteſtate patris erat ſtipulatus modo ut ibi,efficiat ſi emancipatus credat, fideiuſſorem ipſi patri teneri, & eſt argum.in l.qui teſtamento. ff.de teſtam.& in c.t. de æta.& quali.in 6. & ſic omnino probat opinio.Bartol. & intellectum uerum non eſſe.

Vltimò ad tex.in l.qui pecuniam. ff.ſi certum pet.reſpondet (ut idem Iaſ.refert) Bald.hic, in 2.col.ꝙ loquit in implemento caſuali, nos aũt ĩ formali,ꝑ ꝑ ſtipulationem,ꝗ eodẽ contextu debet impleri.l.obligari.§.tutor.ff.de aucto.tut.

43 Replicat Dec.†ꝙ forma conſiſtit in uerbis. l. 1.l.5.§. ſtipulatio.ff.de uerb.obl.quodq; hoc eſt potius implementum ſubſtantiale,& malè,quoniam forma eſt indiuidua ſui natura, & cõtinua. l.furioſum.& ibi no.C.qui teſtam.fa.poſſ.l.cum antiquitas.C.de teſtam.ergo eodem inſtanti fieri debebit,& non ex interuallo, interrogatione præcedente,& reſponſione ſequente. l. 1. §. qui præſens.l.continuus.in prin. ff.de uer.obl.

Secundò replicat Deci. quòd eadem rō quæ poteſt conſiderari in caſu d.l.qui pecuniam. militat etiam in iſto, ut ſcilicet obligetur promittens, ſi uoluerit, aliàs non.

Alia tamen iura pro rei ueritate melius probãt,ab obiectionibus Iaſ.defenſata, ut ſupra, quia re uera in d.l.qui pecuniam , debitor pecunia m erat

erat accepturus, creditoriq; futuro ſpoponderat, & ſic ex aliquo temporis interuallo, & in caſu claro, in quo non erat dubitandum. Ad text. in l. cum apud. poſſet dici, etiam ſtipulationem committi ex iudicis declaratione: ſed nihil eſt, quia iam ſtipulatio præceſſerat partium de indicato ſoluendo, & (ut inquit Barto.) dato φ hoc eſſet, non obſt. tamen, quia omnimodo alia iura ſupra à morſibus defenſata ſunt idem dicentia, nec repeto. Quartũ fallaciam habere uidet, & in inſtitutione forte procedere. l. uel negare. ff. quemadmo. teſtam. ape. Sed replicabitur, ut in inductione, non eſſe rationem, cur idem in contractibus, & maximè ſtipulatione, dicere non de-
44 beamus, ex quo † etiam procedit arg. de uno ad aliud. l. quæ de legato. cum uulga. ff. de legat. 1.

Ad quintum & ultimũ dici rurſum poſſet, ue rum eſſe, ſi eodem inſtanti fiant, & non ex interuallo. Sed nihil eſt, quoniam idem reputaretur, taliter ut non poſsit non interpretari, niſi de pacto ſecundo loco facto, ex aliquo temporis interuallo. & hinc eſt, quòd deliberate tunc factũ uidetur animo ſe obligandi, haud conſiderabile ſi de pacto incontinenti appoſito intelligeretur. l. ſi mulier. ff. ad Velleia. c. ex literis. de diuor. & no. in rub. de uerb. obl. & ita tranſeundum eſt, & reſpondendum amplius ad arg. Iaſ. quamuis generalis ſtipulatio ſubiiciatur poſt pacta, contractusque firmior cæteris dicatur, & incontinenti quidem, quòd non propterea ſi fiat ex interual lo, ex ipſa ſtipulatione etiam (ut probauimus) non agetur.

Et ſi diſputando uelles tenere intellectum ꝑ dictum gl. contra communem reprobationem, poſſes ad arg. ipſius, ac Bart. & ſequacium reſpõdere, & dicere, primum non obſtare, quoniã antecedens uerisſimum eſt, conſequens uerò falſum, ut infra, nec eodem modo ſecundum, quia ex pacto agi incontinenti appoſito dicam, non ſi ex interuallo. l. quia ratio. ff. de condi. inſti. in ratione ſui, uel hoc ipſum non præſupponi.

Non tertium, quia re uera tex. in d. l. ſi ita ſtipulatus, in fi. & ſeq. ff. de noua. (ut primitus Iaſ. reſpondebat) eo tunc locum habere uidetur, ſi incontinenti ſtipulatio, ſiue numeratio ſubiciatur. & uerba ipſius ſunt non cauillanda. nec fa-
45 cit † de ratione generali dictum, quia reſtringi tur ad terminos, ſuper quibus poſita eſt, & ſic ad ſtipulationem, ſeu numerationem incontinenti factam. l. pater filium. §. fundum. & ibi Bart. ff. de leg. 3. l. filiusfam. ff. de uerbo. obl. & minus quòd ex cõtinenti cum interuallo etiam intelligatur, quia in dubio haud eſt admittendum. & hac de re in d. l. 3. C. de erro. aduo. text. met ex continenti exponit, id eſt triduo, quod aliàs hoc ſtante nõ erat neceſſarium. Nequaquã quòd uerbũ mox, capiatur pro poſtea, quia uerum eſt in d. l. ſi arrogator, ſed non hic. Similiter in d. l. ſi ita ſtipulatus, reperitur uerbum quandocunque (ut adhuc Iaſ. dicebat, & benè) tractum habens, & relationem ad futurum. nec obſt. quòd id ſit ex abundanti dictum, & dubitationis tollendæ gratia, quia negabo, ex quo nullibi cautum reperitur, agi, ſi pactum ex interuallo fiat.

Ad tex. in l. quidam. cum filium. in §. fina. ff. de uerb. obl. & in l. ſi uerò non remunerandi. in §. ſi filio. ff. mand. dici poteſt etiam uerba habere pariter relationem ad futurum, ita ut non mirum ſit, ſi ex interuallo quid fieri poteſt, quod ſtipulationem impleat. ex quo tollitur, quòd Iuriſcon. pro conſtanti hoc ipſum habuerit, ut dicebatur, quia habuit dicta de cauſa. nec ſecus intelligitur tex. in l. qui pecuniam. ſi cer. pet. inducendo, ut ſupra, & in l. cum apud. ultimo loco alle. ex quo erat etiam iudex ex interuallo pronunciaturus, nec poterat id incontinenti in ſtipulatione deduci.

Non obſt. igitur quartum, quia inhęrebo primæ reſponſioni, & ad l. quæ de legato. cum ſimi. reſpondebo, argum. non ſemper procedere. d. l. uel negare. cuius ratio in contractibus haud eſt conſiderabilis.

Non quintum denique & ultimum, quia lon ge rationabilius uidetur, duo pacta actionẽ producere, quàm ſtipulationem hic, propter ſymboleitatem, argum. in l. in rem. in §. item quæcũque. ff. de rei uendi. tamen (ut dixi) à communi reprobatione non eſt recedendum, ex quo pactum, uel tale quid aliud, uenit ad ipſius ſtipulationis implementum, ſeu declarationem, ut inf. ita ut nec interuallum obſtet, quominus ex ea agatur, & maximè ſi uerba ad futurum referanſ, in quo ſtat punctus.

Additio.

46 Obſtat tamen unum in materia adhuc † ex interuallo pactum factum efficere, ne agatur: qa (ut opponendo dicebat Barto.) ſubeſt quid, qđ poteſt imputari ſtipulatori, cur incontinenti illud non ſubiecerit. l. quia ratio, in princip. ff. de de condi. inſtit. niſi reſpondeamus, eo caſu non iniquum fore, quia potentia explicandi actum, à poteſtate unius tantum dependebat. cogita.

A communi reprobatione igitur non recedendo, quæro primo, an iuri declarandi præſcri
47 batur, † glo. iſta in uerbis prædictis, nam ſi poſt uel ante, per mille annos &c. ſentit (pactum. n. declarat ſtipulationem) quòd non, & benè ſecũdum Doct. quoniam non præſcribitur, niſi actio quæ eſt ius: factum enim præſcribi non poteſt. l. omnes. l. ſicut. C. de præſcr. 30. annor. uerum actio non competit ante declarationem, ergo. Et quoniam hoc liberi arbitrii ſunt, non præſcribuntur pariter. l. in re mandata. C. mand. & quoniam hoc caſu poſſeſsio conſiderari non poteſt, nec ſine ea conſequenter cauſari præſcriptio. c. ſine poſſeſsione. de reg. iu. in 6. & in hoc non eſt difficultas. opponit tamen Dec. cum ſit facultas competens parti reſpectu iuris de nouo acqui-

rendi

rendi, ut in iure adeundi, quòd deberet poſſe pſcribi, ad differentiam facultatis competentis alicui ratione iuris iam quæſiti. l.ui im. ff. de uia pub. poſt Bar. in l.1. in 3 colum. ff. de condict. ex leg. & idem dicit Balb. in tract. præſcrip. in 4. par te. 5. par. princ. in 1. q. in 2. col. ſed nihil eſt, quoniam adhuc actio non competit, antequam declaretur, quæ eſt ipſum ius competens parti, & præſcriptibile, ergo præſcribi non poterit. l. decem. de uerb. ob. & ſic à iure adeundi differẽs multũ.

Sed quid, & ſecundo, ſi de tertii præiudicio
48 † ageretur, an declaratio ex interuallo admittatur? Ang. hic dicit, ꝙ non, exemplificando in gabella ut ſi uendatur res pro centũ, declarari uendi non poſsit ad fiſci præiudicium, pacto ꝙ minor. pretio facta intelligatur. & idem dicit ĩ l. iuriſgentium. in §. a leo. in princ. ff. de pact. & in ſimili habetur in l ſi mulier. in prin. & in l. in inſulam. in fi. ff. ſol. mat. & in l. ſi. ff. de pac. & per Bar. in l. ſi indebitum. in §. 1. ff. rem ratam habe. decidentem ratihabitionem pari ratione retro non trahi, quando ius tertio eſt quæſitum. In cõtrarium autem facit, quòd cum ſit declaratio hæcq; quandocunque fieri poſsit. l. hęredes palam. §. ſed & ſi notam. ff de teſtamẽ. non uidetur eſſe in conſideratione, ꝙ ius tertio ſit acquiſitũ. & ideo (ut inquit Bar. in l. edita. in 4. colũ. C. de edi. n.) licèt libellus, poſt litem conteſt. emenda-
49 ri, mutarive non poſsit pariter, † poteſt tamẽ declarari uſque ad ſententiam. Tu à prima opinõ recede, & ad text. in d. §. ſed & ſi notã. reſponde, ꝙ loquitur de quadam demonſtratione, non de declaratione eſſentiali, ſecundum Bald. in l. 1. in 8. col. in 2. lect. ff. de leg. 2. quæ cum præiudicet fiſco (ut diximus) propter ius quæſitum, nõ debet poſſe fieri. ubi alias de præiudicio alicuius, in d. §. ſed & ſi notam, non agitur, niſi replicet, quòd agitur de præiudicio uenientium ab inteſtato, & tamen declaratio admittitur. ergo & in caſu Ang. quia non erat clarum de quibus nummis intellex. iſſent contrahentes, & quia ſi de Imperialibus declaretur, fiſco prodeſt, ſi de minoribus, non nocet, quia in dubio etiam ita intelligebatur. l. nummis. ff de leg. 3. & ut infra ſtatim.

Tertio quæritur, quid ſi factum ſit pactum de
50 † retrouendendo, cum appoſitione verbi quandocunque, an ſpatio annorum 30. præſcribatur.

Videretur dicendum quòd non. & primo p tex. in l quod ſi nolit, in §. ſi quid ita. ff. de ædili. edic. ubi ſi conuentum ſit, ut rei uenditæ redhibitio quandocunque, ſiue perpetuo fiat, ualet conuentio, ergo pari ratione pactum in caſu noſtro.

Secundò, ad idem uidetur caſus in l. 2. C. de pact. inter emp. & uend. ubi ualet pactum tale, ꝙ emptor uenditori uel hæredibus ſuis quandocũque, uel intra certum tempus, pretium offerenti bo- teneatur eam retrouẽdere, ergo perpetuo.

Tertiò, quia emptor hoc ſciens, ſe obligatum ſcilicet, uirtute pacti, conſtitutus in mala fide uideretur, ergo non præſcribet. c. fi. de præſcr.

Quartò, quia ſi aliàs diceremus, deciperetur uenditor, qui aliàs & uerìſimiliter non uendidiſſet, arg in l. tale pactum. in §. fi. ff. de pact.

51 Quintò, quia † iſtud eſt quodammodo ius offerendi, cui non præſcribitur, ut not. in l. cũ notiſsimi. C. de præſcr. 30. ann.

Sextò, quia ſic, dictum uerbum in inſtrumento appoſitum, nihil operaretur, & malè, ſecundum Bald. in rub. C. de contrahen. empt. in 9. q. Conſiderando etiam ipſius emptoris intereſſe in hoc plerunque conſiſtere, ſi maximè res fuiſſet ſuorum progenitorum. l. lex quæ tutores. §. nec uerò. C. de admin. tut. l. ſi cui ff. de leg. 2. l. in emptionem. ff. de mino.

Septimò & ultimò, quia in contractibus mẽs potius quàm uerba debet attendi. l. ita ſtipulatus. uer. Sabinus. ff. de uerb. obl. l. ſemper. l. in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. ſed mens contrahentium fuit, ne præſcriberetur, ergo.

Nihilominus contrarium uerius eſt, & magis ✱ communiter ✱ tenetur, ut per Ang. conſi. 55. in
52 cip. Gulielmus. & benè, quia † præſcriptio hæc odioſa eſt, nec eidem renunciari poteſt, ſecundũ Bart. in l. nemo poteſt. & ibi latius Alex. in pen. col. ff. de leg. 1. & facit nouiſsime gl. in l. itaque. in §. 1. ff. de dolo.

Nec obſt. adducta in contrariũ, & primo tex. in d. §. ſi quid ita. per eundem Alex. in d. l. nemo poteſt. alleg. & in d. l. 2. ubi idem caſus, quia exponitur quandocunque, id eſt intra annos 30. vt per d. glo. & eſt arg. in l. 1. ff. ſol. matr. & in l. 1. ff. pro ſo. & Inſti. de perpe. & temp. act. in prin. quẽ tex. allegat glo. in d. l. 1. & in d. l. itaque. & in ſimili per Alex. in l. 2. in prin. ff. ſol. mat. quem latius refero & ſequor ego, in ſing. 552. inci. reliquit. & ad idem facit gl. in Auth. de reſt. fideicõ. in uerbo, uoluiſſe.

Non obſt. tertium, quia (ut dicunt Doct. hic, & benè) ante oblationem pretii in mala fide eſſe non uidetur: ergo nimirum ſi præſcribitur.

Non obſt. quartum, quia non eſt uerum, ex quo iura ſcire debuit. l. leges. C. de legi. & præſcriptioni renunciari non poſſe. cap. ſi diligen. de for. competen. c. contingit. de ſentent. excõmunic. l. ius publicum. ff. de pact. l. 1. ff. de uſuca. cum ſimilibus.

Non obſt. quintum, quia imò tollitur pręſcriptione, ex quo competit per modum iuris, non facultatis, ut dictum eſt ſ. l. uiam publicam. ff. de uia pub. & no. in d. l. cum notiſsimi.

Non obſt. ſextum, quia operatur ſatis, ex quo tempus habet uſque ad annos 30. aliàs de ſuperfluitate redargui iura etiam poſſent ſuperius allegata. imò ꝙ non inconueniens plerunque, & toleratur uerba potius eſſe ſine effectu aliquid operandi, quàm quòd quis indebitè damnum patiatur. l. ſi. §. in computatione. C. de iur. delib. nec

conſi-

conſiderabile eſt, quòd res uendita fuerit maiorum, niſi ad effectum, de quo in d.l.ſi in emptionem.

Non obſt. ſeptimum & ultimum, quia antecedens uerißimum eſt, conſequens falſum. l.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Trebel.& ita eſt tráſeundum breuiter.

Et ſi contrarium tenere uelles, poſſes ad arg. quod maximè urget, reſpondere de uerbo quandocunque, ut ſupra, & dicere non reſtringi ad tempus 30.annorum, quia eſto quòd id ſit ea legis diſpoſitione, non tamen eſſe debet in caſu noſtro, ex quo contractus legem accipiunt ex partium conuentione.l.1.§.ſi conueniatur. ff.depo. Cogita tamen, & à communi non recedas: quia & iſtud quoque, proxima reſpõſione ſublatum uidetur.& nouißimè ita etiam tenet Alexandri. conſi.3.nu.4.In cæteris, quid ſi contractus eſſet, uſurarius, dic ut per Doct.

In ea.glo.ibi, alii dicunt. habes ſecundam lecturam.quòd text.iſte loquatur in pacto declarati-
53 uo † ſtipulationis, quæ erat in x.quia ſcilicet pepigeram tecum, quòd in cõtractu quem feci, uel faciam, de imperialibus intelligeretur, de quibus loquitur etiam glo.in l.3.in §.ſed utrum.in uerbo, patrimonium.in fi.ff.de minor. nec iſtam tenet glo.dum ad tertiam tranſit ſtatim. l.qui filium.§.Sabinus.& ibi no.ff.ad Treb.& in ſpecie reprobat Bartol.

Primò, quia dicitur hic, ex ſtipulatione agi, quæ placiti ſeruandi cauſa interponitur: pactum autem, ſecundum iſtam lectur, factum eſt gratia declarandæ ſtipulationis: ergo mala, quoniam hæc duo ualde differunt. l.hæredes palam. §.ſed & ſi notam.ff.de teſtamẽ. l.cum enim.in ratione ſui (ſingula ſingulis referendo) ff.de noua.

Secundò, quia relata ad text.adhuc, præſupponit pactum ex interuallo fieri non poſſe, & malè. d.§. ſed & ſi notam. & proximè ſupra etiam dictum fuit.

Tertiò quia iſtud pactum (& hoc proximum argum.confirmat) ad replicationem inducitur, ex quo ſi petiero imperiales nummos, & excipias tu, de minoribus intelligi.l.nũmis. ff.de le. 3.l.ſemper in ſtipulationibus.ff.de reg.in.replicabo, uerum eſſe, niſi aliud actum ſit, ſed pactum ad inducendam replicationem, ea interuallo ẽt apponi poteſt.l.ſi unus.§.pactus.ff.eod.ergo. & ita eſt tenendum, quamuis dicat Bald.& ſequuntur alii hic, ꝙ in exemplo Bar.hoc uerum eſſet, ex quo ſtipulatio continebat quid & quantum, puta a.libras, quodq; iſto caſu non adaptaretur ad text.iſtum, non in exemplo glo.quo erat omnino incerta. l.1.§.ſed ſi filius. ff.de legat.3. l.ſi minor.ff.de ſern.export.l.quæ ab initio. ff.de regulis iur.

Conſiderando quoque minus quo ad replicationem prodeſſe, quoniam ſi ſtipulatio nulla fuit & incerta, replicatione iuuari haud poterit.l.iuriſgentium.§.quinimò.uer.ut puta.ff.de pact. & no.in l.lecta.ff.ſi cert.per.ſubiicientes quòd nec ualebit etiam pactum in uim confeßionis, iuxta not.in l.tale pactum. in §.qui prouocauit. ff.de pac.ratione prædicta, quia ſtipulatio fuit incerta, & nulla.l.ita ſtipulatus.l.triticum. ff.de uerb. oblig.& quòd iſto caſu tantum poteſt lect.ſuſtineri, ut ſtipulatio ualeat, ſi fiat pactum incontinenti. Sed nihil eſt, q̃m declaratio ex interuallo facta retro mentem contrahentium fuiſſe talem arguit, à principioq; eos ſenſiſſe id, quod in ipſa declaratione deductum fuit.l.quædam.ff.de rebus dub.l.ſed Iulianus.§.proinde. ff.ad Macedo. per quem tex.ita etiam dicit, & not. q. determinat Bar.in l.cætera.in 5.oppo. ff.de lega. 1.& eſt argum.in l.ad rem mobilem.& in l.ad legatum. ff.de procur.& in l.illud.ff.de acquir.hæredit.& in l.ſi ſeruus plurium, in fin.ff.de lega. 1. ſed ſi à principio ita ſenſiſſent, ualuiſſet: ergo non poteſt non dici, niſi ꝙ ſit falſa, ex quo primum ẽt, q̃alia non obſtarent, adhuc vrget, nec tolli põt.

Cogita tamen, & in materia aliàs unũ, de quo
54 hic per Iaſ.ſingulare eſſe di. as, ꝙ † ſi promitto ſoluere omne & totum id quod declaratum fuerit me eſſe debitorem, debet uerum intelligi, dũ modo declaratio fiat, me uiuo, quoniam aliàs hęredibus meis non officeret, caſus eſt in l.qui Romæ.in §.Augerius.ff.de uerb.obl.& exclamat Gerar.de Pe.ſanc.in ſingu.27.incip.libero.multiplicemq; rationem põnit Bald.in l.2.C.de pac. int.empt.& uend.

Additio.

Clarius prædicta induci poſſent ſic, & ſecundo loco, dum concluditur, text.noſtrum loqui in pacto declaratiuo ſtipulationis, ut dicamus, quòd aut ſtipulatio fuit certa quoquo modo, aut omnino incerta. ſi cẽrta, puta quia dictum ſit, promittis mihi libras x.& tunc pactum, uel incontinenti uel ex interuallo, declaratorium, quòd de imperialibus intelligeretur, factum, ualeat.d.§.ſed & ſi notam.& ita loquatur Bar.ſi incerta uerò, quia ſimpliciter dictum ſit, promittis mihi decem, ualeat adhuc ſi incõtinenti fiat, & iſto caſu procedat l.noſtra, & in his terminis loquitur glo.ſi ex interuallo uerò non.d.§.ſed ſi filius.d.l.ſi minor. d.l.quæ ab initio. l.ſi expreſ-
55 ſum.ff.de appel.l.ſi tibi.§.ſi pactus.ff.de pact.† & nouißimè, quoniam declarari non poteſt, quod non eſt, aut eſt, & non ualet legẽ, decem. ff.de uerborum obligatio.capit.ad diſſoluendum, de deſpon.impuber.& fuit opinio Bald.falſa, nulloque modo lectur.ſuſtentabilis ad text.ex quo (ut inquit Barto.) loquitur in ſtipulatione interpoſita, placiti ſeruandi cauſa, ubi aliàs ex pacto declaratur ſtipulatio hoc caſu. & quia uerbum ſtatim, indicat ſi ex interuallo fiat pactum, non ualere, & tamen ualet indiſtinctè, ſiue à principio ſit certa, ſiue incerta. dicta l. ſed Iulianus.d.§.proinde. cum aliis, de quibus ſ. ff.ad

Macedon.& eſt arg.in l.2.C.communia ut.iudi.
& in d.§.qui prouocauit. nec facit reg. l. quæ ab
initio.& ſimilium, quia lex non reſiſtit hoc ca-
ſu,ut in illis. vel dic,quòd cum adminiculum cõ
currat pacti declaratorii,non poteſt non dici,ni-
ſi quòd ualeat. vel quòd confirmans eſt ſuperue
niens,& efficiens rurſum ut ualeat, incertitudi-
ne ceſſante,iuxta no.in reg.non firmatur,de reg.
iur.in ſexto.

Et ad materiam etiam, dum Iaſ.hic mirabile
56 dictum ponit † per text.in l.qui Romæ,in §.Au
gerius.ff.de uerbor.obli.quem alibi non eſſe ibi
dicunt Docto.ſi promittat quis,ſe ſoluturũ om
ne & totum id, quod creditor declarauerit, ut
declaratio fieri debeat uiuo debitore promittien
te, ex quo poſtea hæredibus non officeret. addẽ
dum eſt,hoc ideo deciſum fore,quia lex ſemper
præſumit,paciſcentem uoluiſſe non ſolum ſibi,
ſed etiam hæredibus ſuis proſpicere in eo,quod
illis eſſet utile,& non damnoſum: item liberan-
do,& non obligando.l.talem pactum.§.fin.ff.de
pac.l.ſi pactum.ff.de prob. Et hinc dicit Barto.
quanquam in inſtrumento mentio hæredis fa-
cta non ſit,quod creditor tamen pignus hæredi
debitoris reſtituere tenetur,in l.ſi uxor.C.de pi
gno. conſiderando quoque & ſecundo obliga-
tiones ſui natura odioſas eſſe, non minus quàm
ſit liberatio fauorabilis.l.obligationum ſubſtã-
tia.§.1.ff.de actio.& oblig.l.Arrianus.ff.eo.l.fa-
uorabiliores.ff.de reg.iu.l.damni.ff.de dam.in-
fect.& no.Ang.in l.ſi certis annis,in repeti.in 6.
colum.infra eod.Soc.in l.eius qui in prouincia.
in 4.not.ff.ſi cer.pet.Alex.conſi.174.ad fi.uol.
6.quodq́; migrabiles non ſunt (& tertio) de u-
na perſona in aliam.l.quis ergo caſus.ff.de pec.
l.3.ff.pro ſo.& eſt argu.in l.unum ex familia.in
§.ſi rem.ff.de leg.2.& in l.quia ratio.in princ.ff.
de condi.inſtit. latè Iaſ.in l.eum qui ita.in §.qui
ita.uu.1.ff.de uerb.obl.

Additio.

Niſi haberemus text.in d.§.Augerius. dicerẽ
57 ego prima facie contrarium in q.iſta. in † pri-
mis,quia hæres facto defuncti contrauenire nõ
poteſt.l.cum à matre.C.de rei uendica.l.1.& 2.
C.de hær.ac.maximè quando eſt obligatorium,
inquit Bar.in l.Lucius.ad fi.ff.ſol.mat.imò dici-
mus, quod ipſum repræſentat in iure actiuo &
paſſiuo.§.1.in Auth.de iureiu.à mo.præſt. Are.
conſi.122.col.2.

Demum & ſecundò,quia ius erat creditori ac
quiſitum,quod ſibi auferri non debet.l.fin.ff.de
pac.l.id quod noſtrum.ff.de reg.iu.aliàs cum ip-
ſius iactura debitor locupletari uelle uideretur,
non dicendum.l.nam natura.ff.de condi.inde.c.
locupletari,de reg.iu.in 6.

Tertiò quia ſi diceret hæres ſe eſſe liberatum
morte debitoris, & non teneri,utique factum ip
ſius tacite impugnaret, quod tamen facere non
poteſt,ex quo lucrum ſentit ex p̄ſona eius.l.ea
qua perſona.ff.de reg.iu.l.ſi cum dotem.§.ſi pa-
ter.ff.ſol.mat.

Quartò facit in argum.text.in l.Pomponius.
58 in §.cum quis.ff.de acquir.poſſ. † ubi qui utitur
adminiculo alterius, uti debet eo cum ſua cau-
ſa,cumq́ue ſuis uitiis, hoc eſt ſi ſentit commo-
dum, quod utique etiam incommodum ſentire
debet, & onus. l.ſecundum naturam. ff.de regu
lis iuris.l.unica.§.fin.ibi, neque enim ferendus
eſt. C.de caduc.tollend.pulchrè Anchar. conſil.
ducenteſimo ſeptimo,colum.ſecunda, & in ter-
minis inq́ue debitis hæreditariis ita ſignanter di
cit Bald.per text.in d.§.cum quis.conſi.280.co
lum.1.uolum.2.

Quintò & ultimò uidetur caſus in l.epiſtola.
in fin.princip.ff.de pac. ubi ad litteram dicitur,
quod hæres tenetur pręſtare fidem pacto defun
cti, quod fecit, hoc eſt ad ipſius obſeruantiam.

Vel ſic tenendo poſſet etiam reſponderi ad
text.in d.§.Augerius,id quidem eſſe,ex quo uer
ba ibi fuerant prolata conditionaliter,& condi-
tio debet præciſè & in forma ſpecifica adimple
ri.l.qui hæredi.l.Mæuius.ff.de conditiou.& de-
monſt.& ſic debitore uiuo, non autem mortuo,
fieri declaratio.

Et quia ſi conſtat eo adhuc mortuo,non debe
re,ut uerbum in ſtipulatione appoſitum innuit,
ſed debuiſſe dicemus,& conſequenter quod nec
ſtipulatio commiſſa ſit,& ut ibi fuſius.

Et plus dico,quod illatio inepta eſt,nec ex p̄-
miſſis,& malè.l.Papinianus exuli.ff.de minor.
namque lect.eſt,pactum ſtipulationem declara-
re,illatio uerò an declaratio hæredi promitten-
tis officiat deducendo ut ſupra, ergo (ut aiunt)
nihil ad rumbum.

Et idem ſi ex illis uerbis fiat,quod ex ſtipu-
latione agitur,quamquam pactum poſt eam, e-
tiam per mille annos interpoſitum ſit, ut per Ia
ſo.hic,& Dec.Senio.allucinatos, quia dicta uer-
ba ſunt in prima lectur. inq́ue ea declarationis
mentio nulla.

Nec facit, quod dicebam ego,quod non prę-
ſumitur paciſcens uoluiſſe proſpicere hæredi-
bus ſuis, niſi in eo quod ipſis foret utile, quia
in dubio uerum eſt, & caſu quo non ſit alteri
ius quæſitum ut hic, præallega. lege finali. ff.
de pactis.

Minusq́ue ſecundum, quia & id quoque ue-
rum eſt, quo ad ipſum debitorem promittentẽ,
non quo ad creditorem, cui promittitur, arg.eo
rum,quæ in ſimili not.in l.maximum uitium.C.
de liber.præter.

Non ultimum denique,quia imò migrãt de-
bitore mortuo, ex ſupra dictis, & in ſimili in l.
1.ff.ad Trebellia.& ideo quibus uerbis promiſ-
ſio fiat, aduertendum eſt,quia ſi ſimpliciter quã
tum declarauerit creditor fiat promiſſio à de-
bitore de omni, & toto eo ſoluendo, tunc te-
nebitur etiam hæres,ut ſupra quãquã declaratio
fiat

ſiat poſt ipſius debitoris mortem. Si uerò illis uerbis, de quibus in præalle.§.Augerius non.& ultra alleg.ſupra. ita etiam tenuiſſe uide ur Deci.Sen.hic,colum.2.& Cuma.colũ. 4. & Fulg.3. & Imo.15.& Bal.in c.ſignificauit.nume.7.de reſcript.& in cap.ad noſtram.nume.10. de iureiuran. cogita.

In ead.glo.ibi,tu die,habes tertiam lectur.ad
59 text.ſi promiſiſti mihi † aliquid per ſtipulationem,pacto incõtinenti appoſito ante, uel poſt, de eundo pro me Romam pariter,quòd ex ſtipulatione informata agi poterit ad id, quod in pacto deductum eſt. & præſcr. uerbis etiam ex eo,
✱ & ita communiter ✱ tenetur.

Sed contra,quia (ut inquit Bar.) ſi ſtipulatio interpoſita eſt,placiti ſeruandi cauſa, in antedicto uerificari haud poterit,in quo aliud continetur,quàm in ipſa ſtipulatione, & propterea debet eſſe acceſſorium, & de appendiciis ſtipulationis,puta quia promiſeris mihi librum ſcribere,pacto appoſito,de eo etiam miniando.

Secundò, quia tot ſunt ſtipulationes, quot ſunt res,quæ in ea deducuntur.l.ſcire debemus. ff.de uerbor.oblig.ergo actio ex ſtipulatu uetus non informabitur,ſed dabitur noua: quod & latius etiam deducit Alexã.in l.in bonæfidei. in 2. col.ad fi.ſupra eo.

Tertiò,quia natura ſtipulationis repugnat,ex quo habet certam formam,& debet ſtrictè interpretari.l.quicquid aſtringendæ.ff.de uerbor.oblig.unde etiam uerba attenduntur in ea, ex quibus obligatio oriatur.l.ita ſtipulatus.§.Griſogonus.ff.de uerb.obl.& vt ſupra latius.

Conſiderando rurſum,iura ubique, maximè in d.l.in bonæfidei.ſ eo.& in l.iuriſgentium. in §.quinimò.ff.de pact.& in l.2. C.de pac.int.empt.& uen.& ſimilibus,loqui in contractibus bonæfidei,hoc ipſumque ſæpe & ſæpius repetere, quod ſine miniſterio factum non uidetur,argu. in c.ſi quis ratus.2.q.3.& in clement.1. in glo. diœceſanos, de iur.patron. & in l.Baliſta.ff.ad Treb.& qualitatem iſtam bonæfidei expreſſam
60 excludere contractus † ſtricti iuris,quia ponuntur tanquam contraria.§.actionum.Inſti.de act. & eſt arg.in l.cum prætor.ff.de iud.& in c.nonne.de præſump.

Quartò probatur in d.l.Iuriſgentium.in d.§. quinimò.ff.de pac.dum dicit,quòd interdum informat actionem in bonæfidei iudiciis, arg.planè apertiſsimum,regulam eſſe in contrarium. l. interdum.ff.ſol.mat.

Quintò confunditur per text.in l.1.in §.ſi ſtipulanti.ff.de uer.ob.ubi ſi dixero, promittis mihi x.tu uerò dixeris,promitto xx.ualet ſtipulatio duntaxat in x. & tñ fuit pactũ in aliis x. cum uidear tibi conſentire,ex quo de utilitate mea agebatur.l.qui patitur.ff.mand.

61 Sextò † quia actio præſcriptis uerbis oritur ex contractib.innominatis.l.quotiens.l.naturalis.ff.de præſcrip.uer.l.ex placito.C.de re.permu. & qñ reſultat contractus innominatus,habita relatione pacti ad contractum, puta ſtipulatione de codicibus noſtris permutãdis interpoſita, & pacto,ꝙ tuum mihi dares ligatum,incontinenti appoſito,uel ut per Bart.d.l.in bonæfidei.ſ.eo. d.§.quinimò.l.frumenti.C.de uſur. ſed hic reſultat,quia ſtipulatio & pactũ erãt pro eodẽ. ergo.

Septimò & ultimò,quia eum utrunque dicatur in d.§.quinimò.quòd ſcilicet actionem informet,& quòd ex pacto agatur,intelligendo neceſſario de actione præſcriptis uerbis.d.l.in bonæfidei.l.debitori.ſupra eo.l.cum mota.ĵ.de tranſact.hic autem neutrum,impoſsibile uidetur, ꝙ uim informandi actionem ueterem, & pariendi nouam, habeat.

Quibus tamen non obſtantibus (ut quoq; dictum fuit in figuratione caſus) ab ipſa lect. non eſt diſcedẽdum. nec primum facit,quia ipſemet Bart. reſpondet, quòd pactum præceſsit,poſtea ſtipulatio ſequuta eſt,ſeruandi placiti cauſa, ut antiquitus fieri ſolebat.l.Titia. §.fin. ff.de uerb. oblig.l.duo ſocietatem. ff.pro ſoc. deinde aliud pactum ſubiectum eſt,ut in exemplo ipſius Bar. & hoc modo ueterem actionem informabit, ut detur ad illud quod in pacto deductum eſt, & actionem nouam pariat.

Quæ ſolu.(ut etiam inquit Deci.& benè,nec ab eo diſſentio) eſt de directo contra tex.noſtrũ loquẽtem de uno tantum, perinde ac ſi dixiſſet, ſeu anteceſsit, ſiue interpoſitum ſit abſq; uerbo pactum,quod habet relationem ad verbum placiti, proximum,& idem eſt.

Aliter igitur reſpondeamus, quòd licèt quid diuerſum contineat, incontinenti tamen adiectum, efficit,ut ſtipulatio non alia de re interpoſita uideatur,niſi ipſius placiti ſeruandi cauſa,& eo tempore de pacto quoque cogitatum.ex quo ceſſat quòd de appendiciis ſtipulationis eſſe debeat.l.fundi partem.ff.de contrahend.empt.l.tenetur.§.1.ff.de act.emp.

62 Et eſt ueriſsima ſolu.quam confirmo † ego, quia eadem ſunt, quorum una eſt ſubſtantia. ſimilia,quorum una eſt qualitas: diuerſa uerò,quę nec in qualitate,nec in ſubſtantia conueniunt,ſecundum Bald.in l.ſi unus.in §.pactus. in 2. lect. in 2.column.ff.de pac. & probatur in l.cum qui ædes.ff.de uſucap.& in l.non poſſunt.ff.de legi. & in l.ſi maritus. (ſingula ſingulis referendo) C.de don.inter uirum & uxo.uerum ſi pars contractus eſt, ut ſupra,neceſſario ſtipulatio & pactum eadem & non diuerſa dicentur,uel ſtipulatio ſaltem interpoſita placiti ſeruandi cauſa.

Minus facit ſecundum, quia uerum eſt id ſtrictè & in ſpecie,non largè & in genere totalẽ ſtipulationem cõſiderando,qñ una eſt. l.cũ illud. ff:qñ di.leg.ce.& ſenſit Alex. in d.l.ĩ bonæfidei. in 3:eo.in prin.ſ.eo. Quam ſol.mordet Dec.dicens à uerbis legis non eſſe recedendum.l.non

aliter.ff.de leg.3.& malè, quoniam ratio hæc mi
litat etiam in caſu d. l.cum illud. ut plura ſint le
gata,& tamen non eſt niſi unum. præterea reg.
d.l.non aliter.ff.de leg.3.limitatur inter cætera,
gratia euitandæ abſurditatis,ut no.tradit Bar. in
l.1.in repe.in 2.col.C.de ſacroſan.eec. ſed abſur
ditas eſſet maxima hic,ſi diceremus nouam actio
nem dari ex ſtipulatu,cum ueterem informatam
à pacto habere poſsit. l.dominus teſtamento.ff.
de condi.indeb.clem.auditor. de reſcript.arg.in
l.cum quis,in §.ſi quis pro reo, ubi gl. magiſtra.
ff.de ſoln.ergo.

Secundò etiam reſpondetur per Iaſ. ꝙ tex.in
l.ſcire debemus, intelligitur in rebus æquè prin
cipalibus, non in pacto, quod ſtipulationis eſt
acceſſorium. Quam ſimili modo mordent Do-
ctor. & benè,quoniam re uera confunditur per
tex.in d.l.fundi partem, & quia in exemplo Bar.
procedere non poteſt.Item confunditur p text.
in l.ubi autem non apparet.in §.pe. ff.eo. & in l.
centum Capuæ. ff.de eo quod certo loc.loquen
tibus in ſorte & uſuris,& tamen plures ſunt ſti-
pulationes:

63 Tertiò † reſpondetur regulam prædictã pro
cedere in pluribus rebus in ſtipulatione uerè de
ductis,ſed pactum ex quo contractus cohærẽtia
ueſtitum eſt,fingitur ineſſe: ergo alia fictio ad-
mitti non debet,quòd plures ſtipulationes repu
tentur.l.1.C.de do.prom.l.cum poſt.§.gener.ff.
de iu.dot.l.1.ff.de uſur. Nec iſta placet,quia ple
runq; non inconuenit, ſecundum Bart. in l.ſi is
qui pro emptore,in pe.col.ff.de uſucap.

Quartò reſpondetur, quòd quamuis quo ad
iuris intellectum plures reputentur,non eſt pro
pterea ꝙ non informetur contractus,vt detur a-
ctio ad id,quod in ſtipulatione deductum non
fuerat. Nec iſta placet,quia replicabo,iſtud eſſe,
de quo diſputamus: & ſi plures reputantur, dari
actionem etiam de nouo ex ſtipulatione, non ꝙ
uetus informetur,adeo ut prima melior ſit cæte
ris, & tenenda.

Vel & quintò, dic,eritq; no.declaratio ad d.
l.ſcire debemus,quòd licet tot ſtipulationes de-
beant reputari,una tamẽ eſt, ex quo coniunctim
pactum,& ſtipulatio facta ſunt,ut in ſimili inq.t
Bar in l.ſi ex toto.in §.fi.in prin.ff.de leg.1.& in
l.Modeſtinus.in fi.ff.de donat. quòd idem eſt in
donatione, ut ſint tot, quot res quæ donantur:
una tamen quo ad effectum inſinuationis, ergo
& hic vna pariter,quo ad effectũ informationis.

Ad tertium etiam,in no. reſponſum eſt ſatis,
63 & nouiſsimè uerũ eſſe dicas,† ꝙ certã hẽat for
mam ſtipulatio,quòd debet ſtrictè interpretari,
itaq; in contractibus bonæfidei loqui,& id ip-
ſum amplius ſępe ac ſæpius repetitum fuiſſe,ſed
non ut non idem diceremus quoq; generaliter
& in contractu ſtipulationis, ex quo rõ genera-
lis eſt,& legem noſtram poſtea ita determinan-
tem habemus. qđ aliud etiam tollit, qualitatem
bonæfidei ſcilicet excludere, aliam ſtricti iuris
cõtrariam,quia uerum eſt in dubio, & ubi idem
non reperiretur à lege determinatum,ut hic.

Nec obſt.quòd ſuper iſta lege, fundamentum
fieri non poteſt propter uarios intellectus:quia
ſatis eſt,dummodo habeamus communem. l.1.
ff.de offi.quæſto.c.capellanus,de fe. & ſentit im
plicite Bar.in l.uinum,in 3.col. ff.ſi cer. pet.

Quartum fallaciam habet, quoniam ſtatim ꝙ
dixit interdum pactum contractum informare,
exemplificat in bonæfidei iudiciis, & rõnem ge-
neralem ſubiicit:ergo idem in ſtricti iuris, quia
exempla non reſtringunt regulam. §.hactenus.
Inſti.de gradi.& (ut dixi) generalis ratio efficit,
ut dictum ad illam extendatur, quanquam parti
culare ſit.l.metum.§.animaduertẽdum. ff.quod
met.cau. Vel reſponde, factum, non miſterium
iuris notari ex eo,ſicuti & in d.l.metum,in §.ſed
qđ prætor ait.ff.eo.& in ſimili de uerbo ſtatim,
in l.cum proponas.infra de tranſact.

Vel.& ultimò,quòd interdũ dixit pactum in
formare,non quòd hoc nõ eſſet generale, ſed ex
alio,quia reformat etiam, trãsformat, parit,pe-
rimit, & elidit, quemadmodum in euidentiali-
bus diximus.

Ad quintum reſpondetur,nimirum eſſe,quia
partes nolebant paciſci,ſed ſtipulari tãtum, hic
autem ſecus.l.non omnis. ff.ſi certum petatur.
Vel & aliter,id ibi fore deciſum,quia lex reſiſte
bat,cum non eſſet reſponſio congrua interroga
tioni,hic haud conſiderabile, ideirco nimirum
ſi extẽditur ſtipulatio ad id quoque, qđ in pacto
deductum eſt.l.1.ff.de uerb.obl.

Sextum quoq; falſum eſt (ut inquit Bar.hic)
quia imò oritur ex pacto incontinẽti appoſito,
etiam quòd habita relatione pacti ad cõtractũ,
innominatus inde non reſultet.d.l.in bonę fidei.
d.§. quinimò. cum ſimilibus. & eſt communis
opinio.

Non obſt.ſeptimum, quoniam implicitè ſal-
tem hic dicitur,ponderando uerbum ex ſtipula
tione, & uerbum ſtatim, quorum primum (ut
adhuc declarauimus ſupra) actionem ex ſtipu-
latu dari indicat:ſecundum uerò pręſcriptis uer
bis. Alios intellectus Angel.& Salyce.non refe-
ro,quia reprobantur, & benè,ut per Alex. hic.

In ea.igitur glo.ibi,ſed quid quæritur. & pri
mò ſi quis alicui mutuo dediſſet x. ſine uſuris,
eaque ſibi per ſtipulationem reddere promiſiſ-
ſet,& poſtea creditor pacto incontinenti appo
ſito,ſe pro debitore iturum Romam, an iſtud ip
65 ſum ueterem actionem informet,† ut det ad id,
* qđ in pacto deductum eſt? Cõiter * concludit,
quòd non,& hoc potiſsimũ,quia non æquè con
uenit,aliàs repugnantia manifeſta eſſet,quòd cõ
tractus,fauore creditoris factus,informetur,ex
tendaturq; actio ad id,quod in pacto deductum
eſt,contra eum.l.quod fauore.C.de leg.c.quod
ob gratiam.de reg.iur. in 6.

Imò

Imò quòd ratione iſta, nec præſcriptis uerbis oritur, nec ipſum pactum contractus cohærentia ueſtietur, ut tradit glo. in l. iuriſgentium. in §. quinimò. ff. de pact. ex quo etiam tria neceſſaria ſunt, quòd det legem contractui, ſit pars ipſius, & ab ipſo dependeat, ne nudum à cauſa dicatur. d. §. quinimò. l. fundi partem. ff. de contrahen. emp. l. 2. §. circa. ff. de except. do. Sed hic pactum, eſt ſeparatū penitus ab ipſa ſtipulatione: non eſt ipſius pars, nec pendet ab ipſa: ergo nec informabit ueterem, nec nouam pariet, nec cohærentia contractus ueſtietur. & probatur in l. ſi tibi. C. loca. ubi pactum non ueſtitur niſi ad utilitatem eius, cuius gratia contractus celebratus eſt, ſed pactum hic ueſtiretur contra creditorē: ergo. & quia actio contraria nunquam datur, niſi in caſibus à lege prouiſis. l. omnino. ff. de impen. in re. dota. fac. ubi glo. magiſtra. Et ult. loco, quia ſi uel uetus actio informaretur, uel nouam pareret, & cohærentia contractus ueſtiret, abſurdum reſultaret maximum in propoſito exemplo, creditorem elegiſſe uiam ad impugnāda ſua iudicia ſuoq; gladio ſe iugulare uoluiſſe, non facile præſumendum. l. 3. ff. de mili. teſt.

Sed tamen contrarium ex aliquibus etiā ſuaderi poteſt. & primò, quia quemadmodum non inconuenit, uni dari actionem directam & aduerſario contrariam, ut in depoſito, commodato, tutela, & ſimilibus, iura notiſsima ſunt, pari modo, nec inconueniet hic, dari actionem creditori ex contractu, pactumq; ueſtiri aduerſario.

Aliàs, & ſecundo, nihil operaretur, nec uériſimiliter ſe debitor creditori per ſtipulationē obligaſſet niſi ſibi illud feciſſet.

Tertiò, quia ſubeſt quid, quod creditori pōt imputari, cur id ipſum incontinenti promiſerit, arg. in l. 2. in §. ſi quis tamen, ubi glò. not. ff. ſi qs cautio. & in l. quia ratio. ff. de cond. inſti.

Quartò facit tex. in l. ex morte, in fi. C. de pac. con. & in l. unica. in §. accedit. C. de rei uxo. actio. ubi ſi promitto tibi centum per ſtipulationem nomine dotis pro muliere, pacto incontinenti appoſito, ut ea ſoluto matrimonio mihi reddas, ueſtitur; & nihilominus id ipſum pro uno eſt, ſtipulatio uerò pro alio.

Quintò & ultimò, uidetur caſus in l. lecta. ff. ſi cer. pet. ubi contractus principalis mutui, erat in fauorem creditoris: pactum uerò debitoris commodum reſpiciebat, & tamen ueterem actionem informat, ut detur ad id, quod in pacto deductum eſt.

Et hæc pars, diſputatiuè, uidetur uerior conſiderando amplius generalitatem rationis d. §.
66 quinimò. & ſimilium, pōderantium ſolum, † an
pactum incontinenti iuxta contractum appoſitum ſit, uel ex interuallo, ut primo caſu agatur; ſecundo uerò non, cum actione informata, tum præſcr. uerbis: ex quo ipſius contractus cohærētia ueſtitum eſt. quòdq; æquū id putare debuit in perſonam alterius, cui pacto ſe obligauit, quēadmodum in ſe ipſo, ut nedū ſibi actio detur, uerum etiam aduerſario, uirtute pacti, cohærentia contractus (ut diximus) veſtiti, arg. in rub. & toto tit. ff. q. d. quiſq; iur. & ꝙ denique ſibi lex ſuccurrere non debet, ne debitori det actio, ex quo obligatio & actus uoluntarius eſt. arg. in l. ſi fideiuſſor. in §. ſi neceſſaria. ff. qui ſatiſd. cog.

Nec obſt. adducta in contrarium, & maximè primum, quia ex his ſublatū uidebitur, ſenſitq; Dec. hic, dicens, non ſimpliciter contractum in mei ſtipulātis fauorem factum fuiſſe, ſed etiam debitoris, pacto incontinenti appoſito, diſtinguendo an actio informetur, uel contractus, ut per eum, quod ego non curo.

Vel & ſpecialius reſponderi poteſt, inducta unius fauore, ad odium eiuſdem, & læſionem pariter retorqueri, quando id in ipſius fauoris cōſequentiam uenit. l. cum ex oratione. §. fi. ff. de excuſ. tut. & tradit Bal. in d. l. quod fauore. in 7. oppo. C. de legi. & ad iſtum caſum poteſt commodè adaptari.

Vel & tertiò, quòd locum habet in his, quę in fauorem inducuntur à lege, ſine hominis facto: ſed hic factum hominis interuenit, cum ſtipulando, tum etiam paciſcendò: igitur non mirum ſi ad læſionem etiam retorquetur. ita Bal. in l. qui fidem. in 2. lect. in 2. co. ff. de tranſac.

Fallaciam ex his habet quoque ſecundum, quoniam rōnibus prædictis, nullo modo ſeparatū dicoē, ut in pce. art. ēt tactum eſt. ſed dare legē ꝯctui, pars ipſius, & cū ipſo deniq; connexitatē hēre. l. ꝗ religioſis. ff. de rei uē. c. trāſlato. de ꝯſti.

Non obſ. tertiū, qa inductio non eſt uera, nec de aliquo veſtimento pacti loqitur, ſed dicit tm̄, ſi ego pro te ſolueris tuis creditori ſuo ſoluerim, ꝙ habebo te obligatum, ſi hoc ipſum à te ſtipulatus fuero: aliàs autem non.

Non ob. quartū, qa antecedens ueriſsimū eſt, ꝯñs autem, qđ innuitur, falſum. d. §. quinimò.

Non denique quintū & ult. quia nec id eſt in dubio negandum at hic ſumus in caſu claro; ergo: & ita eſt tranſeundum. & dixi alias latè, in d. §. quinimò. nu. 43. uſque ad 51.

Sed à cōi non recedendo, qđ ſi uſuræ ꝓmiſſæ
67 fuiſſent, † an tunc pactū ueſtiat, informet veterē
actionē, & pariat nouā? Bar. hic, declarando gl.
in illis uerbis, ed ſi daret vſuras, fortè ꝯ eſſet, ſeu
ſit, interuentu rei ueſtiri (veſtimentū hoc. n. à ve
ſtimento cohærentia ꝯctus differt; ut hic p eū)
dariq; actionē pſcr. uer. tm̄, & in caſu qn̄ mutuo
à me accepiſſes centū gratis, poſtea ꝓmiſiſſes mi
hi uſuras, ſi pro te iuiſſem Romā, & eas ſoluiſſes
qm̄ habita relatione pacti ad ꝯctū, reſultat inde
innominatus do ut facias, non ex pacto, ſed ex ꝯ
ctu ueſtito rei interuentu, qđ ueriſsimū eſt i ſe,
q̄q̄ uerbis gl. haud ꝯgruat; ut p eādē Dec. & di
68 ctu mirabile vr̄, † q eſto ꝙ uſuræ aliàs ſint ꝓhi
bitæ, ꝓmittunt tn̄ qn̄ creditor pp ipſas ſe onera

 uit:

uit,ex quo (ut dicunt Docto.)recompenſatiuæ
ſunt,& debentur loco intereſſe. l.curabit. C. de
actio.emp.c. conqueſtus.de uſu.ceſſatq; tunc æ-
quitas naturalis ipſarum prohibitiua, poſita in
l.nam hoc natura.ff.de condict.indebi. & in l.ſi
quis.in §.Proculus.ff.de inſti.& declarat Bal.ul-
tra eos, in l.uſuras.in prin.C.de uſu. ſed utrun-
que dubitationem habet. illud, quia ubi datur
præſcriptis uerbis, ibi etiam pactum habet uir-
tutem informatiuam ueteris actionis ad id qđ
in ipſo deducitur, ut hic,& in d.§.qnimò. Iſtud
uerò, quia promiſſæ in fraudem uidentur uſuræ,
ex quo præceſsit mutuum.

Niſi ad primum reſpondeamus, & eſt uerum
quòd id procedit, ſi pactum incontinenti appo
ſitum ſit iuxta contractum, uel ipſius pacti rela-
tione habita ad ipſum contractum, reſultet, uel
non reſultet innominatus ut ſupra.

Ad ſecundum uerò, quia nõ præſumitur, ex quo
iam de recompenſatione conſtat. l.merito. ff. pro
ſo.c. t. de ſeruti.fac.cum uulg.

In ea.glo.ibi, item ad hoc &c.quæritur ſecũ-
do, utrum pactum nudum principale ueſtiatur à
69 ſtipulatione pœnali acceſſoria.† exemplum, con
uenimus de permutando rem meam cum tua,&
exinde pœnam, ſi hoc idem factum non fuiſſet,
promiſimus. concluditur breuiter, quòd non per
tex.in l.nuda.C.de contrahen.& commit. ſtipu.
ubi ſi noluero permutare, in exemplo propoſi-
to, & tu nolis, lite conteſtata committetur ſtipu
latio pœnæ: ergo pactum non erat ueſtitum, quia
aliàs interpellatio extraiudicialis ſuffeciſſet. l.tra
iectitiæ.§.de illo.ff.de actio.& obl.l.magnam. C.
de contrahen.& commit.ſtip.l.mora. ff.de uſur.
& idem ſecundo loco, in l. ſi pacto quo pœnam.
ſupra eod. probatur, ponderando cum miſterio
dixiſſe, pœnam exiges, quod ſignificat ab inito.
l.fideicommiſſa.§.ſi rem.ff.de lega.3. l.pupillus.
ff.quæ in fraud.cred.l. Thays.§.libertatem.ff.de
fideicom.liber.

70 Tertiò, †quia non æque conuenit, ut neceſſa-
rium ueſtiat principale. l.quod per manus. ff.de
iur.cod.l.ex pupillari.ff.de uulg.& pup.ſubſt.&
ſic in pacto reciproco, ſeu uiciſsitudinario, quoniam
aliàs ſecus, nec dubium haberet. l.1.§.ſi ita. ff.ad
legem Falcid.

Quartò, quia dicta ſtipulatio in pacti nudi de-
fectum concepta uidetur, ergo illud nõ ueſtiet,
ex quo actus agentium, ultra eorum intentionẽ
nihil operantur, nec inducta ad unum effectũ,
alium, uulga. l.non omnis. ff.ſi certum petatur. l.
legata inutiliter. ff.de lega.primo. l.quod fauo-
re.C.de legi.

Quintò & ultimò, quia ſi pœnalis ſtipulatio
ueſtiret pactum nudum hic, utique ualidaret a-
libi etiam ſtipulationem nullam, in caſu §.alte-
ri.Inſti. de inutili.ſtipulat. & tamen non ualidat,
ut ibi Doctor. dicunt, rationem aſsignantes for
* maliter, per d.l.quod per manus. & ita * com-
muniter tenetur.

Sed contra iſtam concluſionem efficaciter fa
cit tex. noſter, dicens, pactum nudum à ſtipula-
tione ueſtiri, uel præcedat, uel ſequatur, & cum
uerba legis ſunt clara, ab eis non eſt recedendũ.
l non aliter. l.ille aut ille. §.cum in uerbis. ff.de
leg.3. ergo & hic à pœnali. nec conſideratio So
ci.in d.l.ſi pacto quo pœnam. in fi. dicentis, bene
71 ueſtiri, ſi ſequatur, non ſi præcedat, † quia præ-
cedentia influunt magis in ſequentia, quàm è cõ
tra. l.quiſquis. & ibi Bartol. ff.de lega.3. erit ex
hoc uera.

Secundò (ut heri etiam dicebam) quia gene-
ralis ratio l.lecta.uer.dicebam. ff.ſi cer.pet. & l.
iuris gentium.§.quinimò. ff. de pact. ad caſum
iſtum quoque adaptari poteſt, ea ineſſe, quæ in-
continenti fiunt, & ſic ſiue pactum præcedat, aut
ſequatur.

Tertiò, quia ſtipulatio pœnalis per ſe ſta-
re poteſt. d.§.alteri, Inſti.de inuti.ſtipular. ergo
principalis, & non acceſſoria dicetur: nec obſta
bit quominus pactum ab ea ueſtiatur: quemad-
modum in iuramento, quod huiuſmodi eſt, &
tamen ab eo principalis diſpoſitio regulatur. c.
quamuis. de pact. in 6. c. cum contingat. de iure-
iu. auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. uen.
72 Quartò, † quia uериſimile non eſt, partes uo-
luiſſe facere actum fruſtratorium. l.ſi prætor. ff.
de iudi. quod utique diceremus; ſi pactum à ſti-
pulatione non ueſtiretur.

Quintò & ultimò, quia pœnalem ſtipulatio-
nem adiecerunt, ut metu pœnæ, quod in pacto
deductum erat impleretur. arg. in l.prædia. ff.de
act.empt. eſtq; pœna conuentionalis, ad legalis
differentiam, quia illa parti, iſta fiſco applicatur.
l.ſi quia maior. infra de tranſac. l.agraria. de ter-
mo. ergo uidentur uoluiſſe neceſſario quoque,
ut ueſtiretur, argumen. in l.cum furti. ff.de in li-
tem iurand.

Et tenendo hanc partem contra communem,
poſſet dici ad tex.in l.nuda. quòd imò dictio e-
tiam implicat ex pacto quoque agi potuiſſe, con
ſiderando rurſum loqui in prin. de pacto nudo:
poſtea in uer. uerum, aduerſatiuè, taliter ut ex
eo agi poſsit: quoniam aliàs non bene præcedentibus
aduerſaretur. l.mariti.§.fi. & ibi Bar. ff.ad legem
Iul.de adult.

Non obſt. tex.in l.ſi pacto quo pœnam. quia
ibi uerba etiamnum haud ſunt imperatiua, ſed
conditionalia, ſi agatur: quæ conditio nihil po-
nit in eſſe. l.ſi quis ſub conditione dandorum x.
ff.ſi quis omi.cau.teſt. ergo non negat, quin po
tuerit agi etiam ex pacto.

Non obſt. tertium, quia confunditur per tex.
in §.ſi tamen. Inſti.de re.diu. & in l.& ſi nõ fiat.
in §.perueniamus. ff.de aur.& argẽ.leg. & tradit
Abb.in capit.ſuper quæſtionum, in §.ſi uerò, de
officio delegati, & ex ſupradictis etiam ſub-
latum eſt.

Et quartum pariter, quia non negamus in de-
ſectum pacti nudi adiectum fuiſſe, ſed ut ueſtire
tur etiam.

Non obſt. ultimum, quia ibi reſiſtit lex, & lo-
quitur in caſu claro, hic autem nō, & eſt dubiū:
ergo eſto quòd non ualideat ibi, pactum nudum
tamen hic, ex ſupra dictis, ueſtit.

Verum à communi non recedas, nec obſt. re-
ſpōſio ad d.l. nuda. & ad d.l. ſi pacto quo pœnā.
quia eam tollit inductiō ſupra fact., ponderādo
quòd de litis conteſtatione, & exactione dicit,
nec repeto, ita ut alius ſit dictorum uerborum
ſenſus.

Non obſt. ad tertium, deciſio §. ſi tamen. & ſi
milium. Inſti. de re. di. quia non eſt regulare, ut
dixi in rub. de eden. latè, & probant contrariū.

Et minus, quòd non ſolum in defectum adie
cta ſit, ſed etiam ut ueſtiat, quia repugnant hæc
inuicem: & eſt argum. in l. obligationum ferè. in
§. fi. ff. de actio. & oblig.

Non denique quod dicebatur ad ulti. ꝙ non
reſiſtit hic lex, ut in d. §. alteri. quia imò reſiſtit,
& patitur hanc interpretationem, quanquam ex
preſſè non dicat, quod & iura & rationes oſten
dunt, ſupra adductæ.

Nec obſ. contraria, & primo tex. noſter, quia
inductio eius, uteriſsima eſt, caſu quo non ſequa
tur abſurdum, ſed abſurdum eſſet (ut diximus)
ꝙ dominus ueſtiretur à ſeruo, quodq; adiecta
in defectum pacti, ſtipulatio aliud operare-
tur, ergo.

Ex quo tollitur etiam ſecundum, quòd in d.
§. quinimò. & in d.l. lecta. ratio generalis ſit, quia
generalis eſt, reſpectu ſtipulationis ſimplicis, u-
bi hic eſt pœnalis, & cum acceſſoria non eſt. Soc.
in l. Gallus. in §. & quid ſi tantum. colum. 2. ff. de
liber. & poſthu.

Non obſt. tertium, quia ſtat per ſe in caſu d. §.
alteri, non hic: ergo acceſſoria omnino. nec di-
ctum de iuramento facit, quia id eſt religionis
gratia introductum, ut ſemp ſeruetur, uel prin-
cipale fuerit, uel acceſſorium, ſi ſeruari poteſt ſi-
ne interitu ſalutis æternæ. d. c. quamuis. de pact.
in 6. imò quod arg. retorquetur, ſicut non ualet
ſtipulatio in caſu d. §. alteri, pœna tamen peti po
teſt, quòd pari modo. nec ueſtiuur pactum in ca-
ſu præſenti, & eſt arg. in l. pacta quæ contra, ſu-
pra eo. & in d.l. ſi quis maior. C. de tranſac. & in
l. 2. C. de epiſc. aud. Guid. Pap. conſ. 31. colum. 6.
& conſi. 32. nu. 7.

Non obſt. quartum, quia negandum eſt, aliàs
pacta nuda omnia ſemper ueſtirentur, generali
ter tamen non concedendum.

Non quintum & ult. denique, quia antecedēs
uerum eſt, conſequens falſum, intelligendo re-
gu. d.l. cum furti, in caſu ſuo procedere, non hic.
& pro reſponſione iſta facit text. in l. nemo po-
teſt. ff. de leg. 1. melius in d.l. ſi quis maior. infra
de tranſac. & in d. §. alteri. Inſti. de inut. ſtip.

Sed nunquid ſaltem ueſtiatur interuentu rei.
73 † exempli gratia, quia alter ex contrahentibus
* ſoluiſſet pœnam? Doct. * communiter cōclu-
dunt quòd ſic, moti potiſsimum, quia pœna ſuc
cedit loco rei. l. ſi quis à ſocio. ff. pro ſoc. l. præ-
dia. ff. de act. emp. l. apud Celſum. §. Labeo. ff. de
excep. do. ſed ſi rem tradidiſſet, pro parte ſua im
pleuiſſet, & poſſet agere. l. ex placito. l. rebus. C.
de rer. permu. ergo & hoc caſu, quia ſubrogatū
ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. l.
ſi cum. uulga. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. l. 1.
§. Scæuola. ff. ſi quis teſtamē. li. eſſe iuſ. ſue. & eſt
arg. in l. fi. in §. fi. ff. mand. intelligendo tamen ꝙ
æſtimationi rei æquiualeat, quia tunc & aliàs ple
nè impleuiſſe non uideretur, ut in locis ſupra al
leg. & in l. Iulianus. in §. offerri. ff. de actio. emp.
74 & † nota quòd maior ſorte eſſe non debet, quia
tunc in fraudem uſurarum adiecta uideret. Bar.
in l. qui res. in §. qui ſtipulatur. in 2. colum. ff. de
ſol. deq; ſtipulatione mētionem fie i, quia aliter
promitti non poteſt. l. ſi ſeruus. ff. de ſer. export.
arg. in l. quamuis. C. de uſu. & ſentit Bald. in l. in
his. in §. uxor. ff. ſol. matri. & in exemplo propoſi
to, quia aliàs dationi quantitatis appoſita, etiam
in non ſolitis fœnerari, in fraudem uſurarum ap
poſita pariter, ut ſup. uideretur. l. Iulianus. §. idē
Pap. ff. de act. emp. & ibi per Doct.

75 Et eſt ſimile ſecundo loco, † quia in obliga-
tionibus pariter tenetur quis ad intereſſe, ſi pro
miſſum nō fiat, quod loco illius ſuccedit, & pœ
na loco ītereſſe, ſi per ſtipulationem adiiciatur.
* l. ſi quis ab alio. §. fi. ff. de re iudi. l. ſtipulationes
non diuiduntur, uer. Celſus. ff. de uerb. obli. l. fi.
ff. de præto. ſtip. §. fin. Inſti. de verb. obl. ergo (ut
dicebam) & pœna hic loco rei: cōſiderando in-
tereſſe quoque pœnam appellari. l. quædam, in
princ. l. ſi quis ex argentariis. §. ex hoc edicto. ff.
de eden. & nota quòd ex conſilio legis adiici de
bet, propter difficultatem probationis, & q̄a ad
exiguam ſummam deducitur. l. ſemper. in ſtipu-
lationibus. ff. de regul. iur. l. inter ſtipulantem.
§. ſi ſtipulante. ff. de uerborum oblig. & traditur
in d. l. fin.

76 Tertiò, quia † ubi nulla res ſecuta eſt, conſtat
nemini actionem dari, d.l. ex placito. ergo à con
trario, ſecuta re aliqua, ut hic, ſine dubio dabi-
tur. l. 1. §. huius rei fortiſsimum eſt argum. ff. de
offic. eius.

Quartò, quia ſi pœnam ſoluit, & grauatur in
hoc, æque conuenit ut releuetur in alio, ipſum
agere poſſe, ut is cui ſoluit, rem tradat. l. eum q.
ff. de iureiuran.

Aliàs quintò & ultimò, claudicaret contra-
ctus, nec æqualitas inter contrahentes ſeruaret,
& malè. l. Iulianus. §. ſi quis. ff. de actio. emp. l. fi.
C. de fruc. & li. expen. nec officit, quòd relatione
habita pacti ad contractum, reſultet innomina-
77 tus, quia † innominati regulantur ſecundum na
turam nominatorum, & illis aſsimilantur, ſecū
dum

dum Bar.in l.quod Nerua.In fi.ff.depo. & in cõ
ſti.c 59.incip.uiſa quadam cõſtitutione.in 2.col.
78 In contrarium autem faciunt multa,† & ma-
ximè ac primò,quia imò qui ſoluit pœnam,cõ-
tractum non implet:uerum qui non implet cõ
tractum parte ſua,non agit d.l.ex placito.C.de
re.permu.d,l.Iulianus.d.§.offerri.ff.de actio.
emp.l.ubi pactum.l.ſi quis maior.infra.de tran
ſactio.ergo.

Secundò,quia certum eſt quod ſoluitur pro-
pter contumaciam: ergo abſurdum eſſet ſoluen
tem agere poſſe,vt is,cui ſoluitur,rem tradat ei,
qui non tradidit ſuam.l.nam abſurdũ.ff.de bon.
liber.aliàs commodum & utilitatẽ afferret,haud
dicendum.l.ſi ab hoſtibus.§.1.ff.ſol.matr.l.ſiue
hæreditaria.in fi.ff.de neg.geſt.l.relegatorum.ff.
de inter & rele.

Tertiò,quia parte recipientis pœna continet
cauſam lucratiuam,ſecundum Bar.in l.Mæuius.
in §.duobus.in pen.col.ff.de leg.2.ergo ſi coge
retur rem promiſſam tradere,poſſetq; ſoluẽs a-
gere,hoc ipſum eſſet ſibi oneroſum & graue,&
malè.l.quod fauore.C.de legi.c.quod ob gra-
tiam.de reg.iu.in 6.

Quartò.quia ſoluitur pœna, ut à pacto rece-
datur:ergo non ut ueſtiat,& ſoluens agat.l.non
omnis.ff.ſi certum petat.l.legata inutiliter.ff.de
legat.1.& ſupra proximè,licèt ad aliud,dictum
eſt ſatis.

79 Quintò & † ultimò,quia tunc interuentus
rei ueſtit pactum,ex eoq; præſcriptis uerbis agi-
tur,ſi ſit ipſius materia.l.naturalis.ff.de præſcr.
uer.l.iuriſgentium.in princ.ff.de pact.ſed pœna
non eſt materia,cum (ut dixi) interponatur, ut
à pacto recedatur: ergo.

Et hæc pars,in puncto iuris,uerior uidetur
ex ſupra dictis,quibus non facilè poteſt reſpon
80 deri,& ſic debilia di-at Curt.& malè.& † quia et
actus noſtri uoluntarij non extenduntur,niſi
quatenus de neceſsitate inferunt.l.ſi.C.ne uxor
pro ma.ſed de neceſsitate per exſolutionem pœ
næ,non infertur ad actionem,ut ſupra,ergo.a-
liàs pactum nudum & diuina præſtatio in caſu
l.ſi certis annis.infra eo.actionem quoque pro-
duceret,& tamen hac ratione non producit,ut
ibi per Docto.uidereturq; in ſimili fideicommiſ
ſo renunciatum,ex ſimplici diuiſione facta inter
fratres,& tamen ſecus eſt,ut no.in l.qui Romæ.
in §.duo fratres.ff.de uerb.obl.

Nec obſt.primum,quia negabo audacter: &
ſi uerum eſt procedit in caſibus,in quibus iura
ad idem alleg.loquuntur,& aduerterunt Doct.
hanc partem tenentes,à quibus non diſſentio,re
ſpectu eius ſcilicet,cui ſoluitur,quia non æque
cõuenit,ut rem habeat & pœnam.l.reſcriptum.
§.ſi pœnam.ff.eo.& eſt arg.in l.Titia.in §.qui in
uita.ff.de leg.2.& in ſimili per Barto.in d.l.Mæ
uius.in prin.& in l.cum pater.in §.pater.in prin.
ff.de leg.2 & ad propoſitum declarat Io.And.in
c.bona fides.de reg.iu.in mercur.

Ex quo ſecundum etiam ſublatum manebit.

Non ob.tertium,quia antecedens uerum eſt,
conſequens autem falſum,ex quo pœna ſequuta
eſt,non res,contumaciæ ratione (ut diximus)&
non ut ueſtiretur pactum.

Quartum quoque fallaciam habet,quia rele-
uatur in hoc,ne rem tradere teneatur,& ſic ueri
ficabitur reg.d.l.eum qui.non ut experiatur ad-
uerſus eum,cui ſoluitur.

Non obſt.quintum & ultimũ,quia retorque-
ri poteſt & dici,quòd claudicaret potius ſi ageret,
quoniam rem non habuit ipſius agentis,quanq̃
pœnam ſoluentis,uel ut per Bald.Dec.& alios,
81 quòd † cum in contractibus innominatis implemẽ
tum reale requiratur,nec pœna committatur,ni
ſi illi,qui pro parte ſua impleuit,de indubitabi-
li erit quæſtio,ita ut ſi ſoluens rem habeat,ad eã
amplius agere non poſſit.§.ſic itaque.Inſtit.de
act.& de materia aliàs in d.l.ſi pacto quo pœnã.
ſupra eo.& in l.iuriſgentium,in princ.ff.de pac.
& in l.quæro.in §.inter locatorem.ff.loca.& ui-
detur caſus in l.ſi quis maior.infra de tranſactio.
ubi pœna conuentionalis applicatur parti ſeruã
ti pactum.cogita.

In ea.glo.ibi,item ſi nudo pacto.quæritur &
82 tertiò,quid ſi conuenio de permutando † nudo
pacto,poſtea incontinenti paciſcor aliquid,pu-
ta de eundo Romam,inde temporis interuallo,
primum pactum rei traditione ueſtitur,an ſecũ
dum à primo ſumat uires? Concludit gl.& Bar
* to.eſtq; * communis opi.quòd non.Et hoc quia à
principio non erat orta niſi naturalis obligatio
tantum,ex ſolo conſenſu.l.cum amplius.§.in na
tura deb-t.ff.de reg.iur.& poſtea rei traditione
ex interuallo ciuilis,ita ut ueſtiri non potuerit,
nec à pacto uires ſumere,nec etiam (ut ille Bar.
ipſam reaſſumendo inquit) ueterem actionem
informare,quam informandam non reperit,quia
naturalis ſola actionem non producit.l.iuriſgẽ-
tium.§.igitur nuda.ff.eod.c.1.per locum à ſpe-
ciali.de pact.in 6.

Secundò,quia primum pactum,per ſe robur
non habebat ab initio,nec (ut dixi) ueſtimentũ;
conſequenter potuit aliud ueſtire:argum.in l.
traditio.ff.de acquir.rer.dom.& in l.nemo.ff.de
reg.iur.& in l.ſpadonem,in §.qui iura.ff.de ex-
cuſ.tutor.& cum robur habuerit ex interuallo,
rei traditione,aliud diſtans & nõ cohærens erit
ut hic,& in l.in bonæfidei.ſupra eod.aliqd idẽ
Bar.in l.lecta.in pe.col.ff.ſi cer.pet.

Tertiò,quia lege cauetur,pactum nudum,co
hærentia contractus ueſtiri,ut hic,& in d.l.ſi bo
næfidei.& in l.iuriſgentium.in §.quinimò.ff.eo.
ergo non conuentio contrahendi.l.in bonæfi-
dei.ff.de eo quod cer.lo.uerum permutatio non
eſt contractus ante rei traditionem l.1.ff.de rer.
permu.ergo nec ante ueſtire potuit pactum,e-
tiam incõtinenti appoſitum.& certe ualde ſtrin

gunt,

gunt, ita ut abſolutè & ſine diſputatione dicant Doct. cum glo. tranſeundum eſſe, & in terminis Bal. ita declarat text. in d. §. is natura debet. quòd intelligi debet de naturali oriente ex uero contractu, in l. ait prætor. in §. & ſi furioſi. ff. de negot. geſt.

Imò plus, & quartò, quòd nec etiam naturalis orta uidetur, & ſic multominus pactum ueſtietur: minusq; dubitationis habebit concluſio. caſus eſt in l. 1. ff. de rer. perm. ubi emptio & uēditio, nuda conſentientium uoluntate contrahitur, permutatio autem ex re tradita initium obligationi præbet: ergo prius nata non erat: aliàs præſens à præterito non differret, haud dicēdū.

83 Quintò, quia † in contractibus innominatis ineſt tacita conditio, ſi altera pars impleuerit. d. l. 1. hæc autem ortum obligationis impedit, ut expreſſa. l. item quia. ff. de pact. & ſumit effectum diſpoſitio, cum extat conditio. ideo dicebat Bartol. in l. 1. in §. item ſi ita. in j. col. ff. ad legem Falcid. quòd conditione pendente nō eſt quid nec in petitione, nec in obligatione. & in l. certi cōdictio, in prin. in pen. col. ff. ſi cert. pet. & conſil. 1 t 6. incip. ſtatuto, in prin. quod poteſt ex prædictis intelligi, expreſſa, uel tacita.

84 Sextò facit, † nam certum eſt, quòd naturalis obligatio, inter cæteros effectus quos habet, impedit ſoluti repetitionem, & eſt ad retinendum potens. l. naturales. ff. de actio. & ob. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſ. l. Iulianus uerum debitorem. ff de condict. indeb. l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla. ff. de pac. l. etiam. ff. de compen. & tñ ſi ego pro parte mea impleuiſſem, uel quia res mea deducta in pacto ad manus tuas perueniſſet, poſſem repetere. l. ſi pecuniam. ff. de condict. ob cau. nec retentione uti poſſes; ergo naturalis non erat orta.

Quæ tria tamen non concludunt, nec ab opi. glo. eſt recedendum. probatur nouiſsime, quia ſi uolumus dicere, quòd orta ſit ex conſenſu ut ſupra, tunc non alia quàm naturalis eſſe poterit, d. §. is natura debet. nec alia ſi ex æquitate iuriſgentium, quoniam eo iure permutatio inuenta eſt, ut no. in l. iuriſgentium, in princip. ff. de pactis. ex quibus oriri communiter ſolet, ſecundū Bart. in l. Iulianus uerum debitorem. nume. 26. ff. de condi. indeb.

Nec obſt. tex. in d. l. 1. quia argumē. fallaciam
habet, inductioq; (ut dicunt Docto. & bene) pa
rum probabilis, nam fatendum eſt, quòd initium
obligationi præbeat, ſed non naturali, ex quo iá
erat orta, & indicant præcedentia, quibus ſequē
87 tia declarantur. l. ſi ſeruus plurium. in fi. ff. de le-
ga. 1. tradit Bar. in l. fin. in fin. ff. ad Treb. uerum
naturali & ciuili: ergo. & probatur etiam, quia
ſi efficax eſt ex contractu emptionis & uenditio
nis, erit ibi intelligendum etiam hoc idem in p-
mutatione, propter aduerſatiuam autem. l. hoc.
amplius. §. de his autem. ff. de dam. infe. l. mariti.
§. fin. & ibi Bar. ff. ad legem Iul. de adulte.

Et quia ultimo loco, mētio ſimpliciter ipſius obligationis facta eſt, ita ut de efficaci quoque debeat intelligi. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager uectig. §. ſed ius quidem. Inſti. de iur. natu. l. ſi is cui. & in terminis, §. Flauius. ff. de ſolut. l. uel obligatur. ff. de lib. cau. tradit Bald. per d. iura, in l. ait prætor. in §. 1. ad fi. ff. de negot. geſt. & alibi Barto. in l. legaui. in fi. ff. de libe. leg. quòd ſi teſtator dixiſſet, uelle ſatisfieri omnibus creditoribus debentibus habere aliquid ab ipſo, intelligetur reſpectu obligationis naturalis & ciuilis. & in ſimili in probatione, in l. Lucius. ff. de conditio. & demonſtr.

Rurſum minus obſt. quod de conditione tacita
ta dicebatur, quia non eſt conditio, ſed modus t
quia dicitur in eis, do ut des: do ut facias &c. l.
naturalis. ff. de præſcrip. uerb. & non do, ſi dede-
ris (ut, enim, modum ſignificat: ſi, uerò, cōditio
nem, ſecundum Bar. in l. quibus diebus, in §. Ter
85 milius. in 1. col. ff. de cond. & demon.) non † tñ
ita neceſſarius ad conuenta, ut natiuitatem obli
gationis naturalis impediat, aliàs nec poſſet in
eis habere locum pœnitentia, dictu nihilominus
abſurdiſſimū. l. quod Seruius. l. ſi pecuniam, in
princ. ff. de condi. ob cau. uerum eſt quòd reſol-
uit potius, quia de eo quod fuit pœnitet, à ſuſpē
ſione uoluntatis exiſtentis à principio, longe di
uerſum. l. 1. & 2. infra de lege commi. & pro rei
ueritate, nō poteſt aliud dici. & facit etiam, quia
uerba in dubio potius intelligi debēt de modo,
86 quàm de conditione, id eſt † ut modalia ſint, &
non conditionalia. l. quæro. §. inter locatorem.
ff. loca. tradit Cyn. & Bar. in l. cum mota. infr. de
tranſact. & poſt eos Aret. in conſi. 1 50. incipien.
uiſis. in princ.

Non obſt. ultimum, quia uerum eſt, quòd impediat ſoluti repetitionem, quodq; ſit potēs ad retinendum, & quòd denique poſſem ego repetere ſi pro parte mea impleuiſſem, uel res mea ad te perueniſſet, nec retentione uti poſſes: ſed falſum, quòd hoc caſu naturalis non ſit orta, ut oſtenſum eſt ſupra ſatis, ex quo non ſimpliciter orta eſt, ut dictos pariat effectus in contractibus innominatis, in quibus pœnitentiæ iuris permiſſione locus eſt. d. l. ſi pecuniam. fortè (ut aiunt Doct. ibidem) quia uidemus etiam, quòd ſolo conſenſu obligationem efficacem non producunt, ut nominati. l. 1. ff. de rer. permut. & ſupra tactum fuit, quodq; obligatus ad dandum, ſoluendo intereſſe liberatur. l. naturalis. §. 1. ff. de p̄ſcrip. uerb. tradit Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur, in 1 2. oppo. ff. de uerb. ob. haud tamen regulare. §. ſic itaque. Inſti. de actio. & quòd denique ſola obligatio in eis non habet uim implementi. l. iuriſgentium. in prin. ff. de pact. in nominatis autem ſic. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empti, & prædicta omnia propter eorum debilitatem. & ſi replicaretur, quòd hac ratione non deberet

beret quoque pactum nudum exceptionem pa-
rere,ſeu naturalem potentem ad excipiendum ,
& tamen parit.l.iuriſgentium. §.igitur nuda. ff.
de pact.l.tale pactum.in prin.ff.eod.reſpondeo,
forte id liberationis fauore inductum fuiſſe.l.
Arrianus.ff.de act.& obl.l.fauorabiliores.ff.de
reg.iu.imò quòd hac de re pacta liberatoria, ſi-
ue cum cauſa , ſiue ſine , ſemper ualent . d.l.tale
pactum.l.creditori.ſupra eo. Vel poteſt ad arg.
principale reſponderi,quòd oritur naturalis ob
ligatio reuocabiliter,ſimile adducendo in don.
cauſa mortis,pariente naturalem & ciuilem,ſe-
cundum Bar.in l.1.ff.de don.cau.mort.& tamen
poteſt reuocari.l.Senatus.§.1.ff.eo.

Quæ ſol.etiam uera eſt,& eadem cum prima,
quoniam ſi pœnitentiæ locus eſt (ut dicebam)
legis permiſsione, propter contractuum debili-
tatem,ſequitur quòd obligatio non ſit irreuoca
bilis.ſimile tamen non placet,quia id eſt,ex quo
potius ultimæ uoluntati quàm contractui æqui
paratur,imò eſt ultima uoluntas.l.fi.C.de dona.
cau.mor.l.fi.C.de eod.& plenè no.in l.2.ff.de le
ga.1.Verum in ultimis uoluntatibus nemo po-
teſt ſibi ipſi legem imponere, à qua recedere nõ
liceat.l.ſi quis in principio teſtamenti. ff.de leg.
3.ergo hoc idem ibi eſt ſpeciali ratione . niſi di-
camus,ꝙ ita pariter ſit hic ob debilitatem con-
tractuum,ut ſupra.cogitabitis.

Sed contra concluſionem aliàs,ꝙ imò ſcḋm pa
ctum à primo ſumat uires,& ueſtiat, licet iſtud
quoque fuerit,traditione rei , facta ex interual-
lo ueſtitum.facit urgens ratio : quia ueſtimentũ
retro trahi uidetur,& perinde eſſe, ac ſi traditio
à principio facta fuiſſet. l.potior. l.qui balneũ .
ff.qui pot.in pign.hab.tradit Bar.in l.ſi uerò . in
§.ſi filiofam. ff.man.& in l.neceſſario.in fin.ff.de
pe.& com.rei uen.& in l.ſi filiusfam. in princ.ff.
de uerbor.oblig.

Sol. breuiter (alia.n.non uideo , q̃ poſſint ob
ſtare)& dic, ſicuti iura ꝑdicta uẽdicant ſibi locũ
in ꝯditione caſuali tm̃,non in poteſtatiua, quem
admodum in d.locis Bar.declarat,non uendica-
re ſibi locum pariter in ueſtimẽto hic, quia fuit
ſimiliter poteſtatiuum.& eſt etiam ſol. Bald. in
auth.ſi qua mulier.in fi. C.ad Vell. & in l.fi.in fi.
C.ſi cen.uel reli.& in l.quotiens.ff.ſolu.matr.&
ratio eſt,quia deficit æquitas , cum in poteſtate
implentis,ſeu tradẽtis fuerit,ante implere,& tra
dere,qđ cum non fecerit, efficit ut nec implemẽ
tum,ſeu ueſtimentum trahatur retro.

Verum adhuc,ut omnem dubitationem tolla
mus,quæritur , quid ſi à principio permutatio,
ſeu primum pactum, ueſtitum ſit rei traditione,
an ſecundum ueſtiatur? Videretur dicendum,ꝙ
non,& hoc quia pactum appoſitum iuxta con-
tractum nominatum,ueſtitur ipſius cohærẽtia .
l.iuriſgentium.§.quinimò.ff.de pact. l.in bonæ
fidei.ſ.eod.ergo non iuxta innominatum, ut ẽt
inter diſputandum ſ.dicebam,& non ab re for-
te,quia ex ſupra dictis in multis differunt, unde
cum fuerit facta mentio de nominatis,innomina
ti nõ comprehendentur .

Tamen Bart.hic à contrario, dum loquutus
eſt de implemento rei ex interuallo,innuere ui-
detur ſecus eſſe , ſi à principio d. implementum
fiat,& bene,quia permutare eſt nomen genera-
le,quod comprehendit etiam contractus nomi-
natos,ut no.in rubr.infra de rer. permu . & quia
etiam contractus innominati iudicantur ſecun-
dum naturam contractuum nominatorum,qui-
bus æquiparantur,ut pe. Bar. in d.l.ſi pecuniã .
in 2.col.ff.de condi.ob cau.& in l.1.in §.1. & in
l.quod Nerua.in fi.ff.depo. & in l.cũ proponas.
in 1.lect.in 3.col.de dolo . & maximè quia non
uidetur quo ad iſtum effectum, ꝙ poſsit diuerſi
tatis ratio aſsignari,adeo ut per omnia idem ius
ſtatui debeat,uulg.l.à Titio.ff.de uerb.oblig.eſt
uerum,quòd aliqui differentiam quandam con-
ſtituunt inter ueſtimentum rei interuentu,& co
hærentiæ contractus,& benè, nec poteſt negari,
quia ita etiam dicit gloſſ.in l.iuriſgentium.in §.
quinimò.ff.de pac. & Inſti.quib.mo.re con. ob.
in prin.& minus ꝙ non ueſtiatur pactum nudũ
cohærentia contractus nominati, & implemẽto
rei in innominatis, ut ſubiiciunt , ſed quòd non
poſsit etiam ſic dici, rationem non uideo,cohæ-
rentia contractus ueſtiri, ſi iuxta innominatum
apponatur,quod rei interuentu ueſtitum ſit,qm̃
cohæret tũc,& à primo ſumit uires propter im-
plementum,ſicuti à contractu nominato,q̃a ſim
pliciter contractus ſit, & ita tranſeo.

Vltimò quæritur , an habita relatione pacti
87 ad contractum,reſultet innominatus, † & actio
ſaltem præſcript.uerbis oriatur ex toto contra-
ctu reſultante ex ipſis pactis,idem Bar.hic ſentit
quòd ſic,poſteaquàm ueſtiri non poteſt cohærẽ
tia contractus,ut ueſtiatur rei interuentu, & in-
de actio oriatur, ſaluando dictum glo . & Vltra-
mon.à contrarietate.

Et iudicio meo dubium reddi poteſt, quoniã
ſi utrunque nudum fuit,primum, quia traditio
ex interuallo facta eſt,& eo tempore ſecundum
diuerſum penitus , & non cohærens reperiatur,
quomodo poſſumus dicere , quòd ex his pactis
reſultet innominatus,quodq; actionem ꝑſcrip.
uerbis pariat,ut ſupra etiam deducebam,ꝑ text.
in argum.tamen, in l.ſpadonem. in §.qui iura.ff.
de ex uſ.tut.

Reſponde breuiter,hoc ipſum concludere,vt
cohærentia contractus non ueſtiatur , ſed non
* quòd non reſultet innominatus,& ita * commu
niter tenetur . & de materia aliàs plenè in l.le-
cta.ff.ſi cert.pet.

In ea.glo.ibi,ſed ſecus .dubitatur de alia no.
q.ſi iuxta contractum conditionalem, puta uẽ
88 ditionis,† apponatur pactum nudum , an ipſius
cohærentia ueſtiatur, & concluditur breuiter
quòd ſic, potiſsimum quia conditionaliter etiã
na-

naturalis & ciuilis obligatio orta eſt.l.ſi in uen-
ditione.ff.de peri.& com.rei ueu. ubi in uendi-
tione rei (ut diximus) ſub conditione facta, ſi na
uis ex Aſia uenerit, & ſimili, pactum quòd em-
ptoris periculo ſeruetur, ualet, ueſtiturq; con-
tractus cohærentia.

Quod intelligendum eſt, ſecundum Bar. non
de obligatione pura, ſed conditionali, ex ipſisq;
uerbis glo. etiam colligitur, quoniam quamprı-
mum extitit conditio, retro fingitur & obliga-
tio ſimul, ita quòd ab initio nata dici poteſt.l.po
tior.l.qui balneum.ff.qui por.in pign hab. l.ſub
conditione.ff.de ſol.& tactum etiam fuit ſupra
licèt ad aliud, aliàs obſtaret text. in l.cedere diē.
& in l.conditionales.ff.de uerb.ſign. ut ipſemet
ſubiicit, & bene, ex quo non eſt poteſtatiua in e-
xemplo iſto. ſed caſualis.

Verum mihi maximè mirum uidetur, quòd
ante conditionis euentum, non ſit nata nec obli-
gatio nec actio.d.l.cedere diem. & tamen par-
tes ab ipſo contractu recedere non poſsint.

Sol. non poſſunt, quia nominatus eſt, & quā-
primum conſenſerunt taliter firmatus, ut ab eo
recedi non poſsit, debeatq; omnimodo cōditio
expectari.l.1.ff.de rer.permut.l.1. in fi. & ſeq.ff.
de contrahen.emp.§.1.Inſt.de obl.quæ ex cont.
niſi uoluntariè ipſum diſſoluant, quia tūc ſecus.
l.1.C.quando li.ab emp.di. l.nihil tam naturale.
ff.de reg.iu. aliàs in hoc non differret ab innomi
natis, in quibus habet locum pœnitentia regula
riter.l.ſi pecuniam.ff.de condic.ob cau. dicendū
minimè.l.iuriſgentium.iu princip. ff.de pact.&
in hoc dixi, quia æquiparantur, & plerunque re-
gulantur ſecundum naturam nominatorum, ut
in d.l.ſi pecuniam. not. & tactum fuit ſupra. &
hoc eſt quod declarat etiam Bald hic, à Doctor.
citatus, in l.ſicut.C.de act.& obl. quòd in contra
ctibus non ſolum obligatio & actio conſiderabi
les ſunt, uerum etiam ius quoddā quod nec ob-
ligatio eſt, nec actio, ipſos faciēs irreuocabiles,
quod ab ipſo conſenſu oritur, & negari non po
teſt, & eſt argum. ultimo loco, in l.creditores.ff.
de uerbor.ſignifi.

Et ad concluſionis propoſitum, ſi exiſtat con
ditio, ſatis uerificari poteſt ex d.l.ſi in uenditio-
ne, quia dabitur actio præſcrip.uerbis, ad pretiū
uenditori, uel actio ex uendito, utpote informa
ta per pactum ut hic, & in l.iuriſgentium. in §.
quinimò.ff.de pact.& ſi diceretur quòd penden
te conditione nata non erat, quodq; informari
non poterat, ut quidam in d.l.ſi in uenditione.
dicunt, & ſecundum Barto.hic, eſt glo. in l.pa-
cta conuenta.ff.de contrahen.emp.

Reſpondeo, quòd ſicuti conditio trahitur re
trò, & taliter ut à principio quoque nata obliga
tio & actio uideatur, non eſt ratio, quòd non ui
deatur etiam informari tunc per pactum iuxta
ipſum contractum appoſitum, & ſic cum omni-
bus qualitatibus conditionis retrotractæ, argu.
in l.1.in §.& poſt operis. & ibi Bar. ff.de no.op.
nun.& in l.ſi duo.ff.de acq. hær. & in l.Pompo-
nius.in §.cum quis.ff.de acq.poſ.

Nec facit etiam quòd tex.in d.l.ſi in uenditio
ne, de uenditione conditionali loquatur genera
liter, quia ueriſimiliter rationibus ſupra dictis ſi
pactum ualet, & ueſtitur cohærentia contractus,
non poteſt aliter intelligi, niſi de caſuali, quoniā
poteſtatiua retro non trahitur ut ſupra, nec poſ-
ſet ueſtiri.l.in obſcuris.ff.de reg.iur.

89 Sed dubium eſt, ſi deficiat, quid iuris, †an ue-
ſtiatur, necne. dicit idem Bar. quòd non, cohæ-
rentia contractus, ſed rei interuentu, ſignanter
per d.l.ſi in uenditione.a ratione penitus alienū
ibidem, quia ſi deficit conditio ꝯtractus, nō ſub-
ſiſtit amplius: ergo nec pactum ueſtiri poterit
uel cohærentia contractus, uel rei interuentu.
Demum, quia aut res pendente conditione pe-
rit. & tunc perit hoc caſu periculo uenditoris,
& multo magis ſi poſtquam defecerit: ergo nec
emptor rem conſequi poterit, nec uenditor pre
tium. & arbitror eſſe uerum illius legis intelle-
ctum. uel & taliter ut per Doct ipſum adhuc re
prehendentes, & bene.

Subiicit etiam & adhuc Bar. aliud exemplum
quòd ſi uendam tibi rem pacto, ut per me eas
Romam, habeo ſtatim actionem præſcrip. uerb.
ut uadas: quoniam ex his oritur quidam contra
ctus innominatus, facio ut facias. Et non ab re,
cùm eo ipſo quòd conſtituo tibi hanc ſpem ha-
bendi rem, uidear etiam pendente conditione ꝓ
parte mea contractum impleuiſſe. l.ex placito.
infra de rer.perm.& no.in l.lecta.ff.ſi cer.pet.&
in l.iuriſgentium, in §.quinimò.ff.de pac. & eſt
arg.in l.ſpem.infra de don.& in ſimili per Bar.
in l.cotem ferro, in §.qui maximos.in 2.colum.
ff.de pub. ubi etiam ad idem allegat tex. in l.ſi ia
ctum rhetis.ff.de actio.emp.

Sed contra, quia imò traditio requiri uide-
tur.l.Iulianus.§.offerri.ff.de act.emp.

Sol. ſpes (ut inquit Bar.) tibi conſtituta, ut rē
habeas, traditionis loco habetur, & maximè q a
non aliàs uendidiſſem rem tibi, niſi Romam iuiſ
ſes. unde in ſimili dicimus, traditiōe uel quaſi e-
tiam dominia rerum in alios transferri ſolere, ut
per glo.& Docto.in l.traditionibus.ſupra co.&
propterea ſi Romam iueris, uenditio celebrabi
tur, poterisq; tu me ipſum quoque ad rem tibi
tradendam emptionis titulo, & deducendam de
ſpe ad rem, deque potētia, ad actum cogere. nec
plura ſcribo, dic tu reliqua latius, ut per ſcribē.
ſatis confuſe loquutos.

In ea.glo.in fi. reſtat ultima dubitatio, ſi pa-
ctum nudum cohærentia contractus ſit ueſti-
tum, contractus autem tollatur acceptilatione,
90 an nudum remaneat. †& detur præſcript.uerb.
actio. & breuiter ſentit quòd ſic, per tex. in l.ſed
Celſus.in §.ſi fundus.ff.de cond.emp. ubi no.ca
ſus, quòd fundo uendito, etiam ſi contractus re-
ſoluatur

ſoluatur,agitur actione ex eo, ad fructus puta,
& tale quid aliud. ergo & hic præſcript.uerbis,
quamuis acceptilatione reſolutus pariter fue-
rit. & eſt rurſum arg.ſecundum eam, in l.ſi poſt
mortem.in §.fin.ibi, cum enim ſemel beneficio
aliorum &c.ff.de bon.poſſ.contra tab. & ſecũdũ
Docto.in l.ſi unus,in §.ante omnia . ff. de pact.
ubi conuentio in una re facta,alteri non nocet.
Et quia effectu conſumato,quamuis cauſa ceſſa-
uerit,is tamen ceſſare non debet. l.2. §.fin.& ibi
Bar.ff.de do.l.fin.C.unde lib.tradunt Canon.in
c.cum ceſſante.de appel.& fuit argum.Corne.in
conſi.288.incip.uiſo.in pen.col. in 3. uol.

Conſiderando etiam ultimoque loco, quòd
actus noſtri uoluntarii,non extenduntur ultra q̃
de neceſsitate inferant.l.fi.C.ne uxor pro ma.&
in ſimili per Bart.in l.cum duobus. in §.Papinia
nus,in fi.ff.pro ſo.& in l.ſi patruus.in fi. C.com
munia ut.iud.& in l.Titium in §.altero.in ult.co
lum.ff.de adminiſt.tut. Sed de neceſsitate infert
hic acceptilatione contractum fuiſſe ſublatum,
ergo non pactum : ergo actio præſcript.uerbis
ex eo dabitur ut ſupra. Simile etiam adducunt
aliqui in contractu iuramento firmato, quod ſi
relaxetur,non propterea efficit, quominus con
tractus ualeat,ut tradunt Cano.in c.1. de iureiu
ran.& Corn.in conſi.ſupra alleg. remotum tñ à
caſu noſtro, quia relaxatio fit ad effectum agen
di,etiam ſine citatione partis, ergo non põt dici
ex eo quòd contractus ſit nullus : ergo neceſſa-
rio ualidus. l.legata inutiliter.ff.de adim.lega.l.
Papin.exuli.ff.de min.& ſi de læſione apparebit
poſtea,annullabitur. concluſio tamen uera eſt
ex ſupra dictis.

Sed parumper aduertẽdum puto, quia aliqua
91 omnino obſtare uidẽtur.& primò,† nam ſubla
ta una parte obligationis tollitur altera l.fin.ff.
de accep.l.cum uenditor.ff.de reſcin.uend uerũ
pactum eſt pars cõtractus,ſiue pretii, uel rei ab
initio debitæ.l.fundi partem.ff.de contrahenda
emp.ergo ſublato contractu, ſublatum etiã erit
& pactum illico.

Secundò,quia ſi contractum etiam ſit,& inde
pactum appoſitum,ut darentur fideiuſſores,ſub
lato contractu,tollitur quoq; pactum,ut Doct.
hic aſtruunt poſt Cyn.in l.in bonæ fidei,in 12.q.
ſupra eo.iſtud tamen non dicentem.

Tertiò uidetur caſus in l.& uno,in princip.&
in §.1. ff. de accept.ubi acceptilatione liberatio
ex omnibus cauſis fieri poteſt,ergo non tam cõ
tractus quàm pactum ſublatum uidebitur in ca
ſu noſtro.

Quibus tamen non obſtantibus ab opin.gloſſ.
haud eſt recedendum,& dicendum ad primum,
ut dicit Bart.quòd id uerum ſit in contractibus
correlatiuis,de quibus in l.naturalis.ff.de præ-
ſcrip.uerbis, non autem in non correlatiuis, &
in exemplo tex.noſtri. vel reſponde, ut alii ma-
* gis * communiter,quòd iura per ipſum allega,

alio caſu loquantur,an ſcilicet uno ex contrahẽ
tibus liberato liberetur & alius: nos uerò an li-
beratus ab eo,quod in contractu deductum eſt,
ſit liberatus ab eo, quod erat deductum in pa-
cto,& ſic non faciunt.

Sed durat adhuc obiectio d. l.fundi partem.
ubi partem fundi tibi uendidi, pacto ut aliã par
tem conduceres decẽnio,certè ſi à contractu re
cederetur,etiam pactum deberet reſolui.

Sol.id forte eſt,ut ſtatim dicam,quia nõ uen
didiſſem tibi aliter, indicatq; pactum, tanquam
contractus acceſſorium : ergo cum à contractu
recedatur,cõuenit etiam ut pactum diſſoluatur
in caſu noſtro,haud conſiderabile.

Non obſt. ſecundum, quia ea appendicia,ſiue
(ut dicebam proximè) acceſſoria contractua re-
putantur,quæ & non immerito quidem debent
tolli,principali ſublato.l.1.in prin.& ibi not.C.
de codi.ubi ſublato teſtamento pariter codicilli
euaneſcunt,niſi in eis eſſent expreſſe rogati ue-
nientes ab inteſtato, contenta in eo adimplere.
aliquid in ſimili,in l.ſi ex pretio.C.ſi cert.pet. &
in l.debitum.C.de re.per.& in l.debitor.in §.fin.
ff.quib.mo.pig.uel hyp.ſol.

Non denique tertium & ultimum, q̃a id quo
que ſpecialem habet rationem,quando uerba ac
ceptilationis eſſent prægnantia, & cõprehenden
tia non ſolum contractum,uerum etiam pactũ :
ergo non regulariter,& tex.met ibi ſecum affert
ſol.nec uideo quod aliud dici poſsit.

Cæteræ gloſſ. fuerunt in diſcurſu expeditæ,
ſuntque ſatis claræ ex ſe; igitur aliter ipſas non
tango,Sed earum loco de pulcherrima q. dubi-
to,à præcedenti parte glo.occaſione ſumpta. po
92 ne enim,†quòd ego ſim ſtipulatus mihi dari li-
brum,uel tale quid aliud,ſub conditione, ſi na-
uis ex Aſia uenerit,pacto pure poſtea appoſito,
& incontinenti quidem, de dando rurſum mihi
equo:nunquid actionem informet ex ſtipulatu,
& nouam præſcrip.uerbis pariat.

Dic, quòd non, quia quot res ſunt, tot ſunt
ſtipulationes.l.ſcire debemus . ff.de uerb.oblig.
una pura, altera uerò conditionalis,quodq; da-
bitur ex pacto, actio ex ſtipulatu diuerſa ab ea,
quæ ex ſtipulatione oritur,& non (ut dixi) præ
93 ſcrip.uerbis,†quia ex eodem fonte non poſſunt
duæ actiones competere.l.2.l.quotiens.ff.de præ
ſcrip.uer. vel & aliter, ac latè ut dictum fuit ſu-
pra,& latius per Alex.in l.in bonæ fidei.in 2.co-
lum.ſupra eod. Et ex his ſumus de difficili,& no
doſa hac l. expediti die 30. April. 1547. Patauii.

SVMMARIVM.

1 *Diocletianus legi debet, & non Dioclitianus, & ibi quare.*

2 *Diocletianus, Maximianum conſortem imperij habuit, & ibi quare.*

3 *Imperatores duo quare tunc fuiſſent. cum ſolu-*

tione

tione, nume. 4.

5 *Pactorum ex quinque uiribus hic de duobus tractatur in l. petens. C. de pactis.*

6 *Contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris, quomodo cognoſcantur.*

7 *Contractus conſenſu, uerbis, & literis perficiũtur. Et ibi quibus caſibus ex his, pactum habeat duplicem hanc uim informandi, & pariendi.*

8 *Contractus quidam nominati, quidam innominati, & quidam mixti.*

9 *Contractus quomodo cognoſcantur nominati, & innominati.*

10 *Dubitandi rationes quinque.*

11 *Decidendi. Et ibi exornata deciſio l. lecta. uerſi. dicebam. ff. ſi cer. pe. ex aliquibus ſimilibus.*

12 *Intellectus communis ad tex.*

13 *Petere propriè eſt in iudicio.*

14 *Libelli nomen, multis modis.*

15 *Omiſſum non dicitur inſeparabiliter annexum.*

16 *Actio præſcriptis uerbis, eſt ſubſidiaria, & ibi quomodo ſic datur in caſu præſenti.*

17 *Condictio ob cauſam quare non datur eo caſu, quo datur actio præſcriptis uerbis.*

18 *Petitio procedit, ſi quis petat pro ſe ſnĩas ferri.*

19 *In concluſione conſiſtit tota uis.*

20 *Clauſula, peto mihi ius & iuſtitiã miniſtrari, quid ſibi uelit.*

21 *Intellectus primus quorundam à gl. recitatus, quoniam tertius communis eſt.*

22 *Quandocunque uerbum, reſtringitur ad annos 30.*

23 *Pactum de uendendo dicitur mutuum palliatum.*

24 *Pactum de uendendo de iure canonico, an dicatur mutuum palliatum.*

25 *Infinitas uitanda eſt.*

26 *Decem ſi mutuata ſint, eaq; per ſtipulationem promiſſa, deinde pactum à creditore, appoſitum de eundo Romam pro ipſo debitore, an informet actionem ueterem, ut detur ad illud, quod in pacto deductum eſt.*

Additiones nouiſsimę ad l. petens. C. eo. de pac.

Additio 1.

PRæmitte primò, quod i ſuprascriptione ponit Dioclitianus (ſic enim legit Egnatius Eutropius uerò Diocletianus, & mihi magis placet: † quia à Dioclea Dal-
1 matię oppido, Diocles priuſquam ſumpſiſſet imperium, vocabatur, poſtea Graium nomẽ in Romanum morem conuertit, & Diocletianus uocitatus eſt) & Maximianus, quia ipſum conſortem
2 imperii habuit: † namque ruſtici cum tumultum in Gallia concitaſſent, Maximianum ad eos ſubigendos miſit, quos leuibus etiam perdomuit prœliis, partemque Galliæ reformauit, uſque adeo, ut hac de re, cum ex Cæſare fecerit Auguſtum, Diocletianusq; Iouius, Maximianus uerò Herculeus appellatus ſit.

3 Et mirum uidetur, † quod duo ſimul imperauerint, eſtq; ad idem etiam caſus in l. fi. ibi, Pacumæuia magna ſupplicauit Impp. noſtris (eſt. n. Paulus qui loquitur, deque Seuero & Antonino intelliguntur uerba, à quorum ſecretis erat ipſe & Vlpianus) ff. de hær. inſti. & in l. fi. ff. ad Turp. & in l. Imperatores. ff. de iur. fiſ. hoc enim de iure eſſe non poteſt. c. in apibus. 7. q. 1.

Vnde Philoſophus, entia nolunt malè diſponi: pluralitas principum odioſa. unus ergo princeps. arg. in l. 2. in §. nouiſsimè. ff. de orig. iu. nõnihil D. Thom. opuſcu. 20. c. 2. nec aliud ſibi uolunt uerba illa Ieremiæ, c. 12. Paſtores multi demoliti ſunt uineam meam.

Fraternoq; primi (hac de re) *maduerunt ſanguine muri.* l. fi. ff. de rer. diu.

M. Marcellus etiam Syracuſa e pugnata, cum Honori ac Virtuti uellet templum erigere, à Põtificum collegio impeditus eſt, ne duo dij eſſe uiderentur, uno eodemq; tempore, inq; eodem templo collocati: quod etiam non eſt adhuc alienum à iure. l. ſi ut certo. §. ſi duobus uehiculum. ff. commod.

Et plus qđ Dario Alexander, cum eidem conditiones offerret, reſpondit, neque terrã duos ſoles, neque Aſiam duos reges ferre poſſe.

4 Sol. de iure eſſe non poſſunt, † & ita procedãt oppoſita: de facto autem ſic, ut per Bart. in ſimili in l. 1. nu. 2. ff. quod quiſque iu. & fuit ſol. glo. in d. c. in apibus. adde ſimile in c. 1. in §. præterea. de proh. feu. ali. per Fed. in uſib. Gozad. ꝯſi. 90. n. 9.

Secundò ſolue, quod unus habet dignitatem alter adminiſtrationem, ut per glo. in c. nunc autem. 21. diſtin.

Tertiò ſolue, quod licet hoc eſſet olim, & ante Conſtantinum, eſſe tñ ac fieri hodie non poſſet, ac temporibus noſtris, ex quo Imp. ab eccleſia, id eſt à Papa Chriſti Vicario, approbatĩ & ungit, poſt electionẽ. Eccleſia aũt nil aliud eſt, niſi unio & fidelium collectio, una fides, unum baptiſma & unus Deus: igitur imperiũ indiuiduũ.

Datq; ſibi ſceptrum adhuc Papa, ut imperet, enſem ut hoſtes chriſtiani nominis profligat, & aureum pomum, ut totum terrarum orbẽ, uirtute & conſtantia gubernet & regat. uerum eſt qđ ante approbationẽ unctionẽ & reliquá, à die electionis Imp. eſt, adminiſtrat, geſtaq; ꝑ eum ualẽt & tenent, & de his aliàs latè in cap. uenerabilem. de electio n. & in capit. per uenerabilem. qui fil. ſint leg. & in c. qm̃ 10. d. Are. in proœ. Inſt. ĩ prĩ. nu. 5 Dec. in c. cam te, col. 2. de reſcr. Bart. ĩ l. ſed & reprobari. in fi. prin. ff. de excu. tut.

Additio 2.

5 Præmitte 2. qđ ex quinq; † pactorũ uiribus.
Informandi,
Reformandi,
Pariendi,
Perimendi, &
Elidendi, de quibus in l. pacta quæ contra. ſ.

eo.de duabus hic tractatur, informandi ſcilicet, & pariendi,& in l.in bonæfidei.ſ.eo.& in l.iuriſ gentium.in §.quinimò.ff.eo.& in l.2.C.de pact. inter emp.& uend.

Reformandi,in d.l.iuriſgentium.in §.adeo. ff.eod.de pact.

Perimendi,in l.ſi tibi.in §.quædam.ff.eo. & Eliděndi, in l.ſi unus.in §.pactus.ff.eo.& in re gu.nullus pluribus,de reg.iu.in 6.

Præmitte tertiò ad id,qđ in euiden. dictũ eſt in lectu.quomodo cognoſcantur contractus bonæfidei à cõtractibus ſtricti iuris. † & dic ultra

6 ea quod ex alio cognoſcuntur quoque,quia in illis plus ualet æquitas,quàm in iſtis,in quibus iuris ciuilis rigor attendit̃, ualetq; dialectica argumentatio,& non in illis probatur.l.ſi ſocius pro filia.ff.pro ſoc.Bald.conſi.43 4.ad fi.uol.1. licet ergo text.iſte loquatur in ſtipulatione, quæ eſt ſtricti iuris,uidebimus quid in bonæfidei, & ſtatim etiam obiter.

Quartò præmitte,quod cõtractuum quidam

7 conſenſu † perficiuntur.

Quidam uerbis.

Quidam re, (exempla ſunt clara ſuis locis,) modo ſi iuxta contractum apponatur pactum.1. & 2.caſu incontinenti,tractatur hic, an duplicẽ hanc uirtutem habeat informandi & pariẽdi. 3. uerò caſu,in l.ſi tibi.ff.de pac.& in l.rogaſti,ĩ §. ſi tibi.ff.ſi cer.pet.Paul.Caſt.hic,col.3.

Quintò præmitte ad idem, quod contractuũ

8 quidam † ſunt

Nominati,ut in l.iuriſgentium, in principio, ff.eod.Quidam,

Innominati correſpectiui, de quibus in l.naturalis.ff.de præſcr.uer.ad differentiã pacti ſimplicis,qđ dicitur contractus nõ correſpectiuus, vt p glo.in l.1.ff.de act.& obl.Quidam uerò

Mixti, ut hic. ita Bartol.in l.fina.ff.de condictio.ob cau.

9 Et nota ultra dicta aliàs,†quod innominatos cognoſcimus qñ ex eis prouenit actio præſcri. uerb.vt hic,& in d.l.in bonæfidei, & in d.§.quinimò.& in d.l.2. Nominatos autem qñ eſt in eis directa actio & contraria,ut ĩ depoſito, & aliis: unde dr̃ depoſiti uel ẽ contra, tradit glo.in l.conſenſu.ff.de act.& obl.qđ non eſt in innominatis, ex quo ſumunt nomen à ſuis extremitatibus, ut per Bal.in rub.de tranſac.extra nu.11.

Caſus clarus eſt.

10 Dubium tamen ultra aliàs dicta facit.†& primò,quod non ueſtiatur pactum cohærentia cõtractus,in caſu iſto,quodq; minus actionem informet ueterem, quia iura ſunt clara in contractibus bonæfidei loquentia l.in bonæfidei.ſupr. eod.d.§.quinimò.præalleg.l.2. ergo non in contractibus ſtricti iuris,ut hic:aliàs fruſtra adiecta eſſe uiderentur,non dicendum.l.quod ait lex, in prin.ff.ad leg.Iul.de adulter.ibi,non oeciſum,& uult dicere non ocioſum. l. ait prætor. ibi, nec fruſtra adiicitur conditione delata. ff. de iureiurando,

Sol.dictum eſt id, ĩ d. iuribus gratia exempli. exempla regulam non reſtringunt, ſed declarãt. §.hactenus. Inſti.de gradi.ergo.

Prætereà (ut inquit Bald.in l.de quibus, col. 14.ff.de legi.) quando ſunt plura eandem ratio nem habentia, licet unius fiat mentio,fit ſemper exemplificatiuẽ,non reſtrictiuẽ. ſed hic eadẽ eſt ratio,ut infra.ergo q̃q̃ in cõtractibus bonæfidei loquantur,tñ locum habebunt ẽt in contractib. ſtricti iuris, hoc eſt in ſtipulatione,ut hic.

Secundò dubium facit,quia informare eſt extendere,ut dicunt oẽs hic,& in d.§.quinimò.ſtipulatio aũt eſt cõtractus ſtricti iuris. §. actionũ. Inſti.de act.& extenſionem non patitur. l.qcqđ aſtringendæ.ff.de uer.obl.ergo.

Sol.extenſionem patitur hoc caſu, quia pactũ eſt pars contractus,ipſiq; ineſt.l.lecta.ff.ſi cer. pet.præalle.§.quinimò,& idem iuris eſt de parte quo ad partem,quod eſt de toto,quo ad totũ. l.quæ de tota.ff.de rei uen.ergo informat, ut dicatur non ſolum ad id,qđ in ſtipulatione deductũ eſt,uerum etiam ad deductum in pacto.

Tertiò facit, quia non debet plus operari fictio,quàm ueritas.l.filio quem pr̃.ff.de lib.& poſthu.ibi,ne imagine naturę ueritas obumbretur. uerũ informare,eſt fingere deductũ in pacto,de ductum fuiſſe in contractu.l.lecta.ff.ſi cer.pe.p alleg.ergo duæ erunt ſtipulationes,non una ĩformata.l.ſcire debemus.ff.de uerb.obl.

Sol.arg.non ꝯcludit,ſoloq; hoc uerbo tollit. in primis qđ duæ ſtipulationes eſſe non pñt, cũ pactũ (vt dixi) ſit ipſius ꝯ̃ctus pars. l.fundi partẽ. ff.de cont.emp. Demũ dico,qđ bene fingit ineſſe,ex quo fit incontinenti,ſed non qđ fingat deductum in ſtipulatione, ut dicebatur, qđ in pacto nerẽ deductum erat,& ſic non ob.

Quartò dubium facit, quia ſic poſſet dari certi condictio,ad incertum, ſi id in pacto deductũ fuiſſet,& malẽ l.certi condictio.ff.ſi cer.pe.l.qui ſine.ff.de condic.ſi.cau.l.ſi cum filius.§.aliud.ff. de donatio.

Sol.pſupponimus enim,qđ actio ſit ex ſtipulatu,ſi incertum ſit in ſtipulatione deductũ,idq; ẽt in pacto,ita ut poſſit informari,& extendi ad id,qđ eſt deductum in pacto,& pari modo ſi ſit certi condictio. nam qñ de aliquo dubitamus, oĩ alio caſu terminos habiles præſupponimus. l.qui teſtamento.ff.de teſta.& ſic in caſu iſto, qa ſi dubitamus, an pactum actionem informet & extẽdat utiq; præſupponere debemus etiam qđ actio informabilis ſit,& ut latius infrà.

Quintò & ultimò dubium facit, qa imò uidet quod nec ueſtiatur cohærentia cõtractus. caſus eſt in l.quamuis.C.de uſu.ubi mutuum contrahitur,pactumq; apponitur incontinenti de uſuris ſoluendis & tñ non ueſtitur, nec actionẽ informat,imò quod nec ualet.

Sol.

Sol. illud eſt ſpeciali ratione inductum, odio uſurarum, quæ nunquam debentur citra uinculum ſtipulationis, ut ibi Bar. in l. ſingularia. col. 4. ff. ſi cert. pet.

Chriſtophorus Caſtellioneus Mediolanen. tamen, præceptor Iaſ. ut ipſe teſtatur in addit. Por. Inſti. quibus mo. re con. ob. in prin. col. 2. biduò diſputauit, & ita tenuit ut ſupra, ſuo diuino ingenio: ſed domino Rapha. Fulgo. nec reſpondet idem Iaſ. ſed ſe remittit ad no. hic, dicẽs amplius quod iſte tex. uarios patitur intellectus & eſt uerum. nihilòminus ut dictum oſtenſumq; eſt, parum urgent, imò mihi adeo leuia uiſa ſunt, ut ſine ſtudio potuerint etiam tolli.

11 Ratio ergo deciſionis eſt † text. noſtri, quod ueterem actionem informet, quia quæ incontinenti fiunt cenſentur ineſſe. l. lecta, uerſ. dicebã. ff. ſi cer. pet. id eſt in ius eſſe, & ipſius contractus

* pars. l. ſundi partem. ff. de contr. emp. * oẽs hic, & in l. in bonæfidei. s. eo. d. §. quinimò.

Et ineſſe intellige, nomine atque effectu, quia effectu ſolum ineſt quando apponitur ex interuallo. l. pacta conuenta, & ibi Bald. in princ. in lectu. antiqua. ff. de contrahen. emp. & quod ipſe indicat uerbum poſt, hic poſitum, ex interuallo autem, poſtea, de quo ibi.

In tantum (ad propoſitum), ut Aret. alibi dicat, quod antequam ſententia ſit publicata, ſiue habeatur pro perfecta, & abſoluta, poterit à iudice corrigi, ut fecit Iul. Cæſ. in cauſa Q. Ligarii, audito Cice. in c. qualiter & quando. 1. num. 25. de accuſ.

Et idem in teſte, qui iuratus deponere debet, aliàs dictum eius nihil ualet. l. iuriſiurandi. C. de teſti. & tamen ſi deponat prius, poſtea (incontinenti tamen) iuret, ualebit eius dictum, ut ibi per Bald. idem Aret. in cap. de teſtib. nume. 15. de teſtibus.

Et in muliere denique, quæ ex forma ſtatuti hæreditatem adire non põt ſine conſenſu duorũ conſanguineorum, ut interueniant incontinẽti, aliàs cum ſit hoc ipſum de forma, actus non ualeret, ut per eundem Bald. in l. 1. colum. antepenult. C. qui admi.

Quod uerò (ad propoſitum redeundo) nouam pariat præſcrip. uerb. quia habita relatione pacti ad contractum, reſultat contractus innominatus. l. 2. C. de pac. inter emp. & uend. & in l. ſi auia. C. de iur. do. & in l. ſi uir uxori. ff. de præſcr. uer. & ita Vltramõ. tenebant, q̃q̃ ſecus Citramon. ut j. Alex. hic, col. 3. & alii.

Et ita pro nunc tranſeundum eſt, hæcque ex ſex lectu. tribus glo. duabus Angel. & 6. Salyc.

* ut hic, per Iaſ. in princip. eſt tertia glo. * communiter approbata.

Nec obſ. qđ hic agaẽ ex ſtipulatione ſolenni, non ex pacto (ut idem Chriſtoph. Caſtel. dice-
12 bat) qa uerum eſt pp pactum qđ ei inerat, † informans actionem ipſam, ut daretur ad id qđ in ipſo pacto deductum erat, & ideo rectè petens (in qt tex.) ſm ſe ferri ſententiam poſtulat.

Additio 3.

13 No. ibi petens, qđ petere propriè eſt in † iudicio, ex quo ad diſſinitiuã deueniri non põt, niſi petatẽ. in primis, qa dicit tex. hic rectè ſm ſe ferri ſnĩam poſtulat, & facit qđ hr̃ ĩ l. vt fundus. ff. cõi di. c. quaſr & qñ. ad fi. de acc. c. licet Hely. de ſim.

Secundò, quia ante litem conteſt. ſi ſit petitione porrecta, non dr̃ qs petere, ſed uelle petere. l. amplius non petitum. ff. rem rat. ha. Bart. in l. nã & poſtea. in §. ſi petitor. nu. 1. ff. de iureiur.

Tertiò, quia alibi dr̃, qui accuſare uolunt, hoc eſt agere & petere, probationes habere debẽt. l. q accuſare. s. de edẽ. l. actor qđ aſſeuerat. C. de pba. probationes in iudicio fiunt. l. prolatam. C. de ſen. ergo petere ꝓpriè eſt in iudicio, ut hic dicit Sal. & cæteri, & benè, & idẽ ĩ l. uinũ. ff. ſi cer. pet.

Quartò, quia petitio idem eſt, quod libellus, qui communiter in iudicio porrigitur, auth. offeratur. C. de lit. conteſt.

14 Noſq; ſic libellum appellamus. †

Romani petitionem propriè.

Bononienſes reclamationem:

Et Galli requeſtam. dixique etiam in l. edita. ſupra de edend.

Quimò tñ aduerte, quia prædicta uera ſunt, ſi petitionem (ut dixi) pro libello capiamus, & ita intelligatur tex. noſter hic, & in d. l. uinum, & in d. l. amplius nõ petitum. ſi uerò ſimpliciter, & ad corticẽ prout ſonat, tunc ſecus, qa non modo in iudicio, ſed & extra intelligemus. l. ſi decẽ cũ pe tiero, & ibi Bar. ff. de uer. obl. l. Titia. ff. de ꝯdi. & de. 4. Reg. c. 4. ibi, pete mutuo à uicino tuo. Mar. 10. neſcitis quid petatis. Luc. 11. petite & accipietis. milleq; huiuſmodi ſunt non referenda.

Additio 4.

Mirum vr̃, qđ hic no. qđ pactum informet ueterem actionem, ut detur ad id, qđ ĩ eo deductũ eſt, cum in text. non dicatur, & ideo

Caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis, & habetur pro omiſſo, nulg. l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſthu.

Neque nos id dicere poſſumus, qđ non dixit lex. l. ſi ſeruum. §. non dixit prætor. ff. de acq. hære. cum nec noſtrum ẽt ſit legem extẽdere. l. ſi uerò. §. de uiro. ff. ſol. mat.

15 Sol. non dicitur omiſſum † inſeparabiliter annexum. l. prædiis. §. qui domum. ff. de lega. 3. l. q̃ religioſis. ff. de rei uendi. Bald. in cap. tranſlato. nume. 3. de conſtit. ſed hic pactum incontinenti appoſitum eſt & cenſetur ineſſe, ergo informabit. & maximè quia omiſſus non eſt expreſsè, & tacitè, ut not. in d. l. commodiſsimè, Gozadin. conſi. 37. nume. 13.

Non ob. qđ hoc non dicat lex, qa dicit uirtualiter ex s. dictis, & ſufficit. l. nominis & rei. §. uerbum, ex legibus. ff. de uerb. ſig. præterea licèt hic non dicatur, dicitur tñ alibi in l. in bonæfidei. s.

eod.in l.iuriſgentium.in §.quinimò. ff. de pact.
& in l.2.C.de pac.int.emp.& uen.& una lex aliá
declarat, ampliat, & reſtringit.l.utrũ.ff.de pet.
hær.l.non eſt nouum.ff.de legi. c.ſuper quæſtio
num.in prin.de offi.delega.& quanquam adhuc
non dicat ab homine,tñ ſuppletur:aliàs nunquã
fieret extenſio,ut per Deci.poſt Bart. in l.qui ſe
patris,col.fi.C.unde lib.Grat. conſil.91. nu.19.
uol.2.ex quo tollitur ẽt,qđ noſtrum non ſit le-
gem extendere,qa uerum eſt, ſi ex capite noſtro
extendamus,ergo ſecus ubi,uel conueniũt uer
ba legis,uel ratio ſuadeat,uel aliarum legum au
ctoritas ut ſ.& eſt arg.in l.cum quid.ff.ſi cer.pe.
in l.fi.C.de indic.uid.tol.Bar.in l.iura.ff.de legi,
Cy.in l.1.in 1.q.C.quæ ſit lon.conſ.& in l.q cun
que.C.de ſer.fug.Alex.conſi.45.nu.9.uolum.7.
& in ſimili facit, quod de æquitate dicit Abb. in
c.ex parte.colum.2.de offic.delega.not. in l.pla-
cuit.C.de iudi.

Secũdò mirum uidetur, qđ detur præſcriptis
16 uerbis,cum ſit ſubſidiaria, † nec detur ubi alia
locum habere poteſt.l.2.& 3. ff.de præſcr.uerb.
eſtq; ſimile in l.in cauſæ.ff.de mino.& in l.in p-
uinciali.ff.de no.oper.nunciat.Bald. in l.Labeo.
ff. de contrahen.emp.

Sol.datur, quia actio ex ſtipulatu informata
eſt à pacto,quod inerat contractui, præſcriptis
uerbis uerò (ut diximus) quia habita relatione
pacti ad ꝯctum,reſultat cõtractus innominatus,
ex quo oritur d.actio,& ſic diuerſis reſpectibus
exq; diuerſis cauſis & fontibus: nec ab re, quia
noſtra intereſt habere plures agendi formulas,q
bus nobis ſuccurſum eſſe poſsit.l.non eſt nouũ.
ff.de act.emp.diximus in l.edita.ſ.de edend. nec
facit quod ſit ſubſidiaria,quodq; detur loco de-
ficientis actionis,quia uerum eſt,quando ex eo-
dem fonte prouenirent. uerum hic proueniunt
à diuerſis ut ſ.igitur non mirum.

Tertiò conſidera,quare potius non dcĩ con-
17 dictio ob cãm, † q̃ cõiter intentatur ꝯ obligatũ
ad dandum uel faciendum cauſa non ſecuta.l.2.
l.fin.ff.de condi.ob cau.

Solu.non datur in contractibus innominatis
mixtis ut hic,ex quo locum habet(ut dixi)actio
præſcrip.uer.ſed in his qui ſunt innominati ſim
pliciter,ut per Bart.in d.l.fi.clarius ibi Iaſ.dicit,
quod datur quando contractus pro uno factus
eſt,pactum uero appoſitum incontinenti pro a-
lio, quia tunc ueterem actionem non informat,
nec nouam producit: nos autem aliter loqui-
mur,quando ſcilicet quis ſibi ſtipulatur ,& pa-
ctum etiam apponit incontinenti, et in l.2. C.de
pac.int.empt.& uend.igitur non ab re eſt,ſi com
petere hoc caſu non poteſt, & ut latius not. in
dicta l.final.

Additio 5.

Si quis petat pro ſe ſententiam ferri procedit
18 petitio.caſus eſt hic:†& quanquam uerba narra
tiua uideantur legiſlatoris,quæ non diſponunt,
ut no.in l.unica.C.quan.non pe.par.c.ſi Papa.de
priui.in 6.clem.ſi ſumus de ſentẽ.excom.diſpo
nunt tamen hoc caſu, quia in eis fundata eſt legiſ
latoris intentio,clem.1.de prob.Gemin.in d.c.ſi
Papa,col.2. vel quia proferuntur affirmatiuè.l.
cum fundus.§.ſeruum tuũ imprudens,& ibi not.
ff.ſi certum pet.

Et quod petitio procedat,fuit uerbum Bald.
ſignanter per iſtum text.in l.edita,in lect.Padua
na.colum.12.ſ.de eden.nec abſque ratione,qm
uti generalis omnia includere uidetur.

Tamen obſt.quia libellus, ut arg.logicorum
conſiſtit ex maiore,minore,& cõcluſione. Bart.
in l.ſi prius.nu.13.ff.de no.ope.nun.& in cõclu-
19 ſione tota uis † conſiſtit.l.ſi uoluntate. C.de re-
ſcin.uen.no.in l.1.ff.de eden.

Nec ab re,quia narrata omnia ad eam reſtrin
guntur, ut per Bal.in l.ne quicquam. in §.ubi de
cretum,col.7.ff.de offi.procon.

Imò quod libellum ipſum declarat, & præce
dentia, ſecundum Bar.in l.Aurelius. in §.Sticho.
ff.de lib.leg.ergo uti obſcurus non ualebit,quia
non poterit reus deliberare nunquid uelit cede-
re, uel contendere.l.fin.C.de ann.excep.l.1.ff.de
eden.l.prætor edixit. in prin.ff.de iniur. l.ita fi-
dei.ad fi.ff.de iure fiſ.

Sol.obſcurus eſſe non poteſt.quia ex narratis
iuſtificatur.c.dilecti.de iudi.Auth. ſi quis in ali-
quo.C.de eden.l.certum.ff.ſi cer.pe.§.curare.In
ſti.de ac.in argum.

Et intelligitur ſecundum præmiſſa,c.2.requi
ris.de appel.

Et quia talia ſunt ſubiecta qualia pdicata de-
monſtrant.l.ſi defenſor.§.1. ff.de int.ac.

Et ita in conclu.gñali dicit ẽt Cald.ꝯſ.6. de re
ſcr.imò qđ ſonant uerba prædicta ſm ſe petiiſſe
ſñiam ferri.i.ſm ſuã petitionẽ,cui debet eſſe cõ-
formis.l.ut fundus.ff.cõi diui.c.licet Hely.de ſi-
mo.l.fi.C.de fideicom.lib.

Vterq; Dec.tñ dicit,qđ hic non probaẽ iſtud,
ex quo nõ poniẽ modus & forma petitionis. ſed
tñ dr, qđ peti poteſt, quaſi dicant qđ ponatur
factum,& non miſterium iuris uerba denotent.
pro quibus facit tex.in ſimili,in l.maritus.in §.1.
& ibi not. Alex.ff.ad l.Falc.

Et malè, quia dixiſſet ſimpliciter rectè petit,
rectè poſtulat,& ſimile.ſed qa dixit rectè ſm ſe
ferri ſententiam poſtulat,miſterium ponitur, &
ſunt uerba diſponentia,non enũciantia,ut ſ.ſeu
narratiua, ut dicebatur.

Additio 6.

Ad no.hic ẽt,& poſt hęc de cła,peto mihi ius
20 †& iuſtitiã miniſtrari,add Bal.ꝯſ.489.co.2.uo.3
Qui dicit ẽt in c.2.nu.4.de or.co. qđ perinde
eſt tunc ac ſi actio expſſa nominatim fuiſſet in li
bello,& hoc dico,qa nõ eſt neceſſe,ꝓ exprimaẽ.
c.dilecti.de iudi.dixi in l.edita. C.de edend. latè
Iaſ.& Deci.hic, & ultra eos Capici.deci.10. nu.
22.latè Iaſ.in §.omnium.nu.147.Inſti.de act.

Additio

Additio 7.

In gl. 1. traditur primus intellectus ad iſtum tex. ſecũdum quoſdam, quod pacto aliquid promiſſum ſit, & idipſum poſtea ſtipulatione cõfir-
2 matum, quodq; actione ex ſtipulatu † peti poterit. & hoc maximè, quia dicit text. qđ placiti ſeruandi cauſa ſecuta eſt.

Vnde ẽt tabelliones in fine inſtrumenti ſemp. dicere ſolent, quæ omnia in præſenti inſtrõ contenta partes ipſę p ſolẽnem ſtipulationem ꝓmiſerunt attendere, obſeruare, rata, & firma habere, nec in aliquo cõtrauenire per ſe, uel p alios, aut aliter contrafacere, ſub obligatione omniũ bonorũ ſuorum præſentium & futurorum, &c. non intelligentes tñ quid ſibi uelint hæc uerba, q̃ uim habeant, & hmõi clauſulas apponẽtes potius de conſuetudine, q̃ qđ eas intelligant, vt inquit Bar. in l. 1. in 6. q. ff. de iu. cod. cantoribus ſimiles, q praxi quadam cantant, non qđ rõnem muſicæ ſciant, ut inqt Bal. in l. iam hoc iure. poſt Cy. in §. fi. ad fi. ff. de uulg & pup. ſubſ. & Imo. in l. Lucius. col. pan. ff. eod.

Ideo dicebam aliàs, qđ ſtipulatio eſt ꝯtus firmitatis, ut Inſti. de uer. obl. in prin. veſtiens, non ſecus ac ſutor iuris ciuilis, oẽs conuentiones nudas, & iuris ciuilis dixi, quia iure canonum non eſt neceſſaria, produciturq; actio ſine aliquo verborum veſtimento, c. 1. de pac. in 6. & non aliter appellatur reus, non à reatu, ſed à re, quia efficaciter obligatur, & declarat glo. in l. 1. ff. de duo. re. Bal. in l. 1. in princ. ff. de verb. obl.

Non igitur ex ſtipulatu agitur, informata à pacto, uel præſcriptis uerbis, ſed (ut dixi) quia pactum ſtipulatione confirmatum eſt, & ex ipſa ſtipulatione immediate. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iur. l. 1. §. ex incendio. ff. de incend. ruin. naufr. & eſt argumen. in l. Pomponius. in §. 1. ibi, nam cũ iudicatur rem meam eſſe, ſimul iudicatur illius non eſſe. ff. de procu.

Iſtum intellectum tñ ipſamet gl. reprobat & Bar. duabus rationibus, quia ex uerbo ſtatim, de quo in tex. innuitur, qđ ex ſtipulatione agi non poterit, ſi ex interuallo fiat pactum, & tamẽ hoc eſt falſum, quia etiam ſi p mille annos ante, uel poſt factum fuiſſet, nihilominus (ut dixi) ex ſtipulatione ageretur.

Vnde Bar. hic, ad idem multa adducit iura, in l. ſi ita. in §. fi. iuncta l. ſequẽ. ff. de noua. Et in l. ſi ita. de fideiuſſ.

Et in l. quidam cum filium. in §. fi. ff. de uerb. obl. & in l. duo ſocietatem. in §. fin. ff. pro ſo. & in l. qui pecuniam. ff. ſi cer. pet. omnia nõ aliud probantia niſi hoc, qđ pactum ex interuallo fieri poteſt, uel aliud, numeratio ſcilicet, quibus impleatur ſtipulatio.

Et quia (ſubiicit gl.) iſto intellectu attento, ageretur ex ſtipulatione tm̃, non ẽt ex pacto, & tñ adhuc iſtud quoque eſt falſum, ex quo relatũ, hoc eſt pactum, eſt in referente, id eſt in ſtipulatione, & æque conuenit, quod ex utroq; agatur. l. aſſe toto. ff. de hær. inſt. l. inſtitutio. ff. de cond. inſti. l. fundi partem. ff. de cont. emp.

Iſtum intellectum tñ, vti literę amiciorem, defendit Iaſ. & ad primam rõnem gl. reſpondet, qđ uerbum ſtatim nihil importat. l. cum proponas. C. de tranſac. & ibi Fulg. no.

Replica tu confundi hoc per text. in l. ait prætor, in prin. ibi, ne fruſtra cõditio, adiecta uideatur. ff. de iureiu. & in l. quod ait lex, ibi, non ocioſum eſſe uidetur. ff. ad leg. Corn. de ſica. & in l. ſi quando. ff. de leg. 1.

Et quia ex his non eſt regulare.

Conſiderando etiam, quod ſatis erat dicere hic, ſeu anteceſsit pactum, ſiue poſt interpoſitũ ſit, verum cum dixerit ſtatim, omnino debet operari, & importare aliquid.

Nec obſt. tex. in l. cum proponas, de pac. quia ibi ſunt uerba narratiua, non aliter diſponentia, hic uerò ſic, cum in eis ſit fundata intentio legiſlatoris, ut ſ. rñdet ẽt aliter Iaſ. diſtinguendo, ſi ꝑceſsit pactum, neceſſariũ non eſſe, qđ ſtatim ſequatur ſtipulatio, & ita oĩa alleg. in glo. loquunť ſm eum, quia idem ſi fiat ex interuallo, ſi uerò ꝓcedat ſtipulatio, tũc bene eſt neceſſarium qđ pactum fiat ſtatim, idemq; Fulg. ante eum.

Et rurſum malè, quia omnino præſupponit, ſi pactum fiat ex interuallo, qđ ex ea agi non poterit, & tamen agi poteſt, ut ſ.

Non etiam d. iura per Bart. alleg. ob. quia reſpondet adhuc Iaſ. & Bal. hic ante eum, ſed quia Dec. Bar. tutatur, non refero aliter.

Ad aliam rationem glo. reſpondet Iaſ. qđ ex pacto agi non põt, ex quo idem cõtinebat, qđ ſtipulatio, aliàs ſi quid diuerſum, ſecus.

Replica tu ut ſupra, qđ cũ relatum ſit in referente, ẽt qđ idem contineat, qđ non modo ex ſtipulatione, uerum etiam ex pacto agi uidebiť, & ſic omnino intellectus iſte ſtare non põt, uſque adeo ut à cõi non ſit diſcedendum, qđ agatur ex ſtipulatione informata per pactum.

Refert Bart. ẽt hic, quod quidam uolẽtes ſuſtinere iſtum intellectum, ad primum arg. gl. dicebant, qđ ſi ex interuallo fiat pactũ, agi ex ſtipulatione non poterit, ex quo incerta erat.

Replica tu, qđ gl. exemplificando dicit, qđ ꝓmiſit qs, qđ ꝯueniet, uel conuenit, & ſic certa ẽt ex hoc. uel qđ eſt certa oĩno, ex quo pactũ q̃q; ex interuallo factum retrotrahitur ad tempus ſtipulationis. l. potior. l. qui balneum. ff. qui po. in pigno. hab.

Ad arg. ſm gl. dicebant, tex. non dicere quod agatur ex pacto.

Replica tu, quanquam non dicat text. dici tñ debere ratione. l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excu. tur. quia relatum &c. ut ſupra.

Additio 8.

A cõi reprobatione igiť iſtius intellectus nõ recedendo, dũ dicit gl. ẽt ſi per mille annos factũ

 fuiſſet

fuiſſet pactũ poſt ſtipulationem, uel ante, quod
nihilominus ex ea ageretur, de pluribus dubitát
ſcriben. & maximè aliis de induſtria prætermiſ-
ſis, quia non habent difficultatem.

An pactum de retrouendendo incontinenti
appoſitum iuxta contractum emptionis & uen-
ditionis, per iſtud uerbum, quandocunque ſpa-
cio 30. annorum præſcribatur, concluduntque
* breuiter quòd ſic poſt Ang. cõſi. 55. eſtq; opi. *
22 communis. † & ego quoque idem teneo, quia ita
etiam ſæpe iudicaui, & conſului. nouiſsimè Ale
xandrinus olim collega, conſi. 3. nu. 4.

Sed primum nota, quod pactum hoc, mutuũ
23 palliatum dicitur, † maximè ſi uenditio minua
iuſto pretio facta fuiſſet, ut per Alb. in l. 2. C. de
pac. int. emp. & uen. no. in c. ad noſtram de emp.
& uen. & in c. illo nos. de pig.

24 Secundò nota, † quod procedit etiam de iure
canonico, ut Abb. dicit in præallega. cap. ad no-
ſtram, colum. 2.

Imò quod in ſpecie approbatum eſt in extra
uag. Martini v. & Caliſti III. incip. regimini, de
emp. & uen. refert Boer. conſ. 3. nu. 17. & ortum
habuit à iure diuino, Ruth. 4.

Tertiò nota, quod olim erat annus iubileus
quinquageſimus, qui appellabatur remiſsionis,
& quo quiſque (ut de ſolennitatibus ſcribit Eu
cherius, capit. 8.) in Iſrael ſine pretio & abſque
pacto poterat ad rem ſuam uenditam recuperan
dam reuerti.

Modò dico probari, quia infinitas uitanda
25 eſt. † l. fi. in fi. C. de fid. inſtr. l. 1. ff. pro ſocio, no.
in l. ſi finita. ff. de damno infe.

Vnde uidemus etiam, quod uerbum ꝑpetuò,
ad annos centum reſtringitur. l. annua. §. Atticia.
& ibi Bar. ff. de ann. leg.

Et in legato annuo, ſi perpetuò relictum ſit,
idem, ut per gl. in l. 2. in §. hoc interdictum per-
petuum eſt. ff. ne quid in lo. publ. tradit Alex. cõ
ſil. 60. col. 2. uol. 1.

Et ſi alienatio prohibita ſit perpetuò, ne fiat
extra familiam, quod ultra quartum gradũ non
porrigitur, ſecundum Ang. in Auth. de reſtit. fi-
deicom. collat. 2.

Et ſic in debitore, qui ſemper ſoluere promi
ſit, quanquam uerbum ſit perpetuitatem ſignifi
cans, quod ad annos 30. reſtringitur, dicit Bald.
in l. 1. in fi. ff. ſol. mat.

Secundò probatur ad propoſitum, quia præ-
ſcriptio ſui natura odioſa eſt, ut per Bart. in l. ex
hoc edicto. in princi. ff. de eo per quem fac. erit.
Por. Inſti. de uſucap. in princip. uſque adeo ut ei
nec expreſsè, nec tacitè poſsit renunciari. l. ne-
mo poteſt, & ibi poſt Bar. Alex. colum. pen. ff. de
leg. 1. Odia reſtringuntur fauores uerò amplian
tur. l. cum quidam. ff. de lib. & poſth. c. odia. de re
gu. iur. in 6. ergo.

Vltimò probatur, quia uidentur uoluiſſe con
trahentes in hoc dubio, ſe conformare cum di-
ſpoſitione iuris communis. l. quæro. §. inter loca
torem. ff. loca. Bart. & omnes in l. hæredes mei. in
§. cum ita. ff. ad Treb. quæ eſt, quod actio præſcri
batur dicto 30. annorũ ſpatio. l. omnes. l. ſicut.
l. cum notiſsimi. C. de præſcrip. 30. ann. quod ta-
men intellige dicto iure Cod. quia hæc præſcri-
ptio de iure fforum non erat cognita, ſed illa iſ
tum 10. annorum inter præſentes. 20. uerò inter
abſentes, ut per Bart. in l. fi. in §. fi. ad fi. ff. rem ra
tam hab. & Bal. in c. uigilanti, nu. 2. de præſcript.
& ante eos glo. in l. qui occidit in §. 1. ff. ad legẽ
Aquiliam. & ita tenendum eſt, ut tenui etiam in
d. l. 2. C. de pact. int. empt. & uen. nu. 14. & n. 30.

Eſt uerum quod aliqua obſt. maximè text. in
d. l. 2. C. de pac. int. emp. & uendi. ibi quandocun
que, uel intra certa tempora, quæ uerba non a-
liam interpretationem habere uidentur, niſi ut
d. uerbum quandocunque, perpetuò intelligatꝰ,
aliàs alterum ſuperflueret.

Sol. intelligitur quandocunque. i. intra annos
30. ut ſupra, & intra certa tempora prout partes
conueniſſent, ex quarum conuentione contra-
ctus legem accipiunt. l. contractus. ff. de regulis
iuris. l. prima. §. ſi conueniat. ff. depoſi. l. legem.
infra eodem.

Obſt. ſecundò tex. in l. quod ſi nolit. in §. ſi q̃d
ita. ff. de ædi. edic. ubi ſi uenditur res, & niſi pla-
cuerit, intra præfinitum tempus redhibeatur, ſi
nihil dictum eſt, in factum actio dabitur itra 60.
dies, ſi autem actum quod perpetuo peti poſsit,
inquit Iurecon. quod conuentio ualebit.

Sol. dicam reſtringi, ut ſupra. uel & melius ad
tempus annorum 10. inter præſentes, 20. inter
abſentes, quia dicto Iure, iſta præſcriptio annor.
30. cognita non erat ut ſupra. nouiſsimè docet
glo. in l. qui occidit. in §. 1. alleg. ſupra. ff. ad leg.
Aquil. & in l. Iulianus. ff. ex quib. cau. ma.

Tertiò obſt. quia emptor, ſciens ſe eſſe obliga
tum uirtute d. pacti, eſſet in mala fide, quo caſu
non præſcribit. cap. fina. de præſcript. requiritur
enim (ut ibi no.) titulus uerus uel putatiuus, &
bonafides.

Solu. uerum eſſet quando fuiſſet admonitus,
uel facta oblatio pretii cum interpellatione, ſi-
ue depoſitio aliàs. imò quod bonafides ſemper
præſumitur, & ſic ualebit præſcriptio omnino,
ut per Bald. in c. ſi diligenti. de præſcript. etiam
quod ſciat ſe obligatum fore, uirtute dicti pacti,
q̃m forte nõ recuperabit, poſſentq; (ut eſt in ꝓ-
uerbio) multa interuenire inter os & offam, in-
terimq; lapi ipſis.

Quartò obſt. quia iſtud ius recuperandi eſt
quodammodo quoddam ius facultatis, quod nõ
præſcribitur. l. cum notiſsimi. §. ſed cum illud. C.
de præſcrip. 30. ann.

Sol. competit uenditori per modum actionis
d. l. 2. C. de pact. int. empt. & uen. igitur nõ eſt me
ræ facultatis. l. uiam publicam. ff. de uia pub. An-
gel. conſi. 54. Balb. in tract. præſc. in 4. par. 5. par.
prin.

prin.q.1.colum.2.& ſic falſum antecedens,& neceſſariò conſequens.c.cum ca officii. de præſcr.

Quintò & ultimò obſt.quia ſic uenditor reperiretur deceptus,nec poterit recuperare forte rē quæ fuit ſuorum progenitorum,& malè,quia ſi hoc ſciuiſſet non uendidiſſet.l.ſi in emptionem. ff.de minor.l.lex,quæ tutores. §.nec uerò. C.de adminiſtr.tuto.

Sol.hoc non conſideratur, ſuæque deſidiæ ac negligentiæ erit imputandum.l.fi.in fin.ibi,contra deſides & negligentes,&c.C.de annal.excep. eſtque argumen. in l.pupillus. in fin.ff.quæ in fraud. credit.

Additio 9.

Quo ad illam q.mutuo data ſunt decem, ſine uſuris,eaq; per ſtipulationem promiſſa mutuanti creditori,deinde incontinenti pactum adiectū eſt,quo creditor ſe Romam pro debitore iturū promittebat pariter,reſpondet glo. & concludit hic,pactum non informare ueterem actionem, ut detur ad illud quod in pacto deductum eſt,
26 nec nouam parere, † & ita * communiter tenetur.

Nec ab re,quia contractus principalis fauore creditoris mutuātis factus eſt, nec debet ad eius læſionē retorqueri,quòd utique eueniret, ſi ueterem actionem informaret, uel nouam produceret.& malè,uulgata l.quod fauore. C.de legi. c.quod ob gratiam.de reg.iu.

Cui arg.tamen,tenendo cōtrarium,& uerius, poteſt reſponderi,ut hic per Dec.

Vel & aliter,ut dico ego hic,in lect. poſt Bal. in d.l.quod fauore.in ſeptima oppoſi. per tex.in l.cum ex oratione.ff.de exc.tut.nouiſsimè Cror. in l.qui Romæ.in §.duo fratres.num.3.& 13. ff. de uerbor. oblig.

Sed & formalius nunc ad reg. quod retorquetur nec inconueniti,ratione connexitatis & æqualitatis ſeruandæ.l.die ſabbati. C.de Iudæ.ubi hac ratione Iudæi non conueniunt, neque conueniuntur. pulchrè Angel.in l.nulla.columna ſecunda.C.de legi.

Secundò tamen pro communi faciebat, quia aliqua neceſſaria ſunt,ne pactum nudum à cauſa uideatur,argum.in l.2.in §.circa.ff.de excep.do. & in l.filiusfam.in §.diui.ff.de leg.1. quæ conſiſtit in iure,ut ſic differat ab occaſione, quæ eſt facti.c.ſolitæ.ibi,huic admirationi non cauſam, ſed occaſionem præbuit.ubi Hoſtiē. quoque de maio.& obe.& potiſsimum ut det legem contractui,ſit ipſius pars & ab ipſo denique pendeat.l. iuriſgentium.§.quinimò.ff.de pac.l.fundi partē. ff.de contrahen.emp.

Ad quod etiam dici poteſt,quod cum incontinenti iuxta contractum appoſitum ſit,& conſequenter ueſtitum ipſius cohærentia, omnino ab eo pendeat,imò quod ſit ipſius pars, quāquā debitoris fauore factum, & det legem contractui,hoc eſt actionem informet ueterem, & nouam producat,ut ſupra,& probat in ſui generalitate tex.in d.§.quinimò.& in l.lecta. ff.ſi certū pet.nec ſine cauſa pr. ter hæc, eſſe uidebatur, qa creditor ſponte ita uoluit. l.3. §.ſubtilius. ff de cond.ob cauſ. ita Bald.in ſimili,in c.1. in §.ſi q̄s. colum.2.de feu da.in ui.leg.cō. in uſib.

Tertiò pro communi facit, quia actio contraria nunquam datur niſi in caſibus à lege ex preſſis.l.omnino,ubi glo.no.ff.de impen. in reb.do. fac.ubi actio de dote cōtraria non reperitur, q̄ detur marito,ad repetendas impenſas magnas, factas in re dotali,ſibique de actione negotiorū geſtorum (modicas enim quę præſumuntur donatæ non repetit) prouiſum eſt,ergo nec hic.facit etiam glo.in l.conſenſu.ff.de act.& obli.

Sol.hæc actio ex ſtipulatu,licèt detur debitori,ut creditor eat Romam, non dicetur tñ contraria eo modo, quo in locis præalle.ad differētiam directæ, ex quo à pacto informata eſt, uel nouiter producta: & ſicut informata datur creditori ad petendas uſuras,ita dabitur debitori, uſque adeo ut antecedens verum ſit, ī caſu noſtro autem conſequens falſum.

Quartò pro communi facit, quia ſi prædicta uera forent, uideretur creditor elegiſſe uiam ad ſua iudicia impugnanda, ſuo ſe gladio uoluiſſe iugulare,uel creare ſibi ſuum malum,ut turdus (quod eſt in prouerbio) non p̄ſumendum,uulg. l.3.ff.de mil.teſt.Alex.in l.hac conſultiſsima. in §.per nuncupationem.C.de teſta.

Sol.id uerum eſt in dubio, at hic ſumus in caſu claro;quādo promiſit, ſtrīq; iam obligauit,igitur non aliud dici poteſt. imò quod in dubio ēt ſic uoluiſſe videtur,ex quo ita à lege diſponitur. l.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Treb.

Quintò & ultimò uidetur caſus in l.ſi tibi.C. luca.ubi pactum non veſtitur,niſi appoſitum ſit gratia eius,cuius etiam cōtractus celebratus ſit, ſed hic appoſitum eſt gratia debitoris, non creditoris, cui ea ſtipulatione debentur uſuræ, ergo.& ita iſtum teat inducit Barto.hic,poſt multa,nūme.2.& Soci.in l.qui pecuniam.nume.4.ff. ſi certum petatur.& in l.lecta.colum.2.ff.eod.& Iaſ. hic latè.

Sed tamen pro ſol.dici poteſt,nihil facere,qa illud continet tantum,ſi quis colonorum tuorū creditoribus ſoluiſſet,idque à te domino fuiſſet ſtipulatus,quod obligaris: ſi autem conuentione nuda non, quia non ueſtitur, nec actionem producit,& nimirum:quia hic factum erat inter contrahentes, ibi inter alios,& ſic nihil ad propoſitum,eſtq; mera ueritas, quicquid dicat Bar. & alii,in intellectu d.legis uarii. & ita declarat, & ſoluit Bald.hic,in lectur. Padua. colum.8. de præceptore ſuo admiratus, quod ad idem induxerit iſtum teat.

Et ita tenendum eſt nec à regula recedēdum. l.ab ea parte.ff.de prob.quod pactum incontinē ti appoſitum iuxta contractum ueſtitur cohærē

tia

tia ipſius,informat actionem ueterem,& nouam parit,vt ſupra.

Et maximè,quia pro iſta opin. uidetur tex.in d.l.lecta. ſecundum communem intellectum, quicquid dicat Iaſ.& tenentes cum glo.ff.ſi cer. pet.imò quod contractus uidetur etiam factus gratia debitoris, & ſic pactum, quia ſine uſuris dicta decem ſibi mutuo gratis data fuerunt. l.rogaſti.ff.ſi cer.pet.cogita,& reliqua in lect.ſupra, ſi tibi non ingratum erit,lege.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum geminatum,an habeat effectum.*
2 *Confeßio geminata facta extraiudicialiter abſente parte nocet,exceptionemq́; non numeratæ pecuniæ tollit.*
3 *Animus & uoluntas non minus facto,quam uerbis datur intelligi.*
4 *Obligationis inducendæ, & tollendæ tempus non eſt modus.*
5 *Actus uoluntarij non extenduntur, niſi quatenus de neceßitate inferunt.*
6 *Obligationes communiter odioſæ ſunt.*
7 *Deciſio l.ſi certis annis.C.de pact.habet locum in ſoluente ſcienter.*
8 *Gratis quod fit,ad neceßitatem non debet deduci, cum fallentia.nu.9.& diffinitione, nu.10.*
11 *Intellectus ad l.ſi certis annis, an uerificetur decennio.*
12 *Annorum decem ex lapſu quæ præſumantur.*
13 *Debitor naturaliter,an debitor dicatur propriè,*
14 *Teſtatoris mandatum de ſoluendis debitis,intelligitur de debitis efficacibus,cum fallentijs.nu.15.*
16 *Exceptio debet eſſe de regula.*
17 *Stipulatio facta ſine cauſa,an ualeat.*
18 *Intellectus ad §.prætor ait. l.iuriſgentium. ff, de pactis.*
19 *Intellectus ad l.1.C.de fideicom.*
20 *Contractus an dicatur ſimulatus ſi emptor patiatur uenditorem triennio rem uenditam poßidere.*
21 *Intellectus ad l.numis.ff.de leg.3.*
22 *Intellectus ad l.cum fidem.C.de non nume.pec.*
23 *Renunciatio exceptionis non num.pec.facta in contractu mutui,an ualeat.*
24 *Intellectus ad l.cum de in rem uerſo.ff.de uſur.*
25 *Conſuetudo præſtandi aliquid,an ſit cauſa ſufficiēs ut in poſterum quis ad præſtandum obligetur: cū fallentia,nu.26.*

L. Si certis annis.] Hanc l. in una lectione abſoluit Bartol. ut hic in prima lectur. in princ. coniectura facile elici poteſt. quam rogatus etiam Ange.à ſcholaribus Bononiæ repetiit,in tranſitu tamen,dum diſceſsiſſet (ut uerbis ipſius utar,hic col.7.) à ſeruitiis proditoris & tyranni,F. de Carraria, parum ſalis (pace ipſius dixerim) habentibus, quia non licuit (qualiſcunque ille fuerit) ſic (quod aiunt) os in cœlum ponere.

Et eſt una de legibus,ut inquit Cy. quæ ſolēniter etiam repeti ſolet. & eam ſe Bononiæ repetiiſſe teſtatur adhuc Ang.conſi.233. ad fi.
1 Ratio dubitandi eſſe † potuit in ea,quia ſicuti nudum pactum,geminatum,effectum habet.l.
1.§.debitum.ff.de conſti.pe.§.de pecunia autē,
Inſti.de act.tradit Alex.in l.legem,in fi.ſ̄.eod.&
in l.ſi pacto quo pœnam,& in rubr.ubi alij om-
* nes * quoque.ff.de uerb.obli. forte ea ratione,
quia ex geminatione præſumitur animus delibe
ratus.cap.ſi quis iratus.2.q.3.melius in l.2.ff.de
2 manu.teſtamē.vnde † confeſsio facta extraiudi-
cialiter, abſente parte, non nocet.l.certum.§.ſi
quis abſente.ff.de confe.niſi ſit geminata, ut per
Bar.in l.cum ſcimus.C.de agri.& cenſi.lib.10.&
tollit etiam excep.non numeratæ pecuniæ.l.1.in
fin.C.de plus peti.multa Ro.in l.ſi uerò, in §.de
uiro.fallen.31.ff.ſolu.mat, ita hic actionem pro-
ducere deberet, ex quo eſt pluribus præſtationi
3 bus ratificatum. † conſiderando maximè, quòd
animus & uoluntas (ut inquit Dec.Seni.) non
minus facto,quàm uerbis datur intelligi. l.reprehendenda. C.de inſti.l.de quibus. ff.de legi. l.Paulus.ff.rem rat.hab.Imò plus,adde tu, facto quàm uerbis.l.ſi tamen.§.ei qui. ff.de ædil.edic. pulchrè Rom.conſi.291.col.1.

Sed poteſt reſponderi,ut idem Dec.reſpōdet quòd cum ſolutio facta uideatur,ut ſoluens liberet ſe ab obligatione naturali,qua tenebatur uirtute pacti nudi.l.cū amplius, §.is natura debet. ff.de reg.iur. non poteſt operari obligationem, quem ſequutus eſt etiam Cur.& Clau.hic,& facit quod habetur in l.non omnis. ff.ſi cer.pet.& in l.legata inutiliter.ff.de adimen.lega. & in l.in numerationibus (ut aiunt.) ff.de ſolut. quod tu declara uerum, maximè in præiudicium ipſius, qui liberatur,ut per Bar.in l.ſi unus. ī §.pactus. col.5.in prin.ff.de pact.

Secunda potuit eſſe ratio dubitandi, quia uidebatur dictum pactum ueſtitum fuiſſe cohærētia traditionis,ut per Cy.Alb.& Iaſ.hic,& Clau. poſt eos,& probatur in l.legem.ſ̄.eod. & in l.in traditionibus.ff.de pact.

Sol.ueſtitur in contractibus innominatis, hic autem fuit nominatus,ut per Bart.hic, in 2.lect. in fi.& no.aliàs in l.ex placito.C.de rer.permut. plenè Alex.hic,colum.1.uel & melius,ut adhuc Bar.hic dicit,& no.in d.l.ex placito,reſpondeamus,quòd non ueſtiatur contra tradentem, nec d.l.in traditionibus,aliter intelligatur.

Soluit etiam idem Albe.nu.1.ut ſupra, quem non refero,quia non expedit. & contra primam ſolu.Barto.facit, quia pactum, contractus innominatus eſt, ut per gloſſ.in l.1.ff.de action.& obligat.quam ſic etiam Bald. intellexit in l. petens, in 3.col. ſ̄.eod.

Tertia potuit eſſe dubitādi ratio Chriſtoph. de Caſtellio.quam idem Clau.refert, quod ideo teneatur ſoluens,quia debitum agnouiſſe uidetur,

quamuis

quamuis pactum nudum fuerit.l.fi. C.ad legem
Falcid.tradit ultra eos Bartol. in l.non dubium.
C.de teſtamen.
Pro reſponſione etiam dici poteſt,ut ſupra,
quòd ſolutio benè operatur liberationem, ſed
non ꝙ obligationem inducat. d.l.in numeratio-
nibus,& ſic nec iſta obſtabit.
4 Deciſionis autem ratio eſt † illa potiſsima,q̃a
tempus non eſt modus inducendæ obligationis,
ſicuti nec tollendæ.l.obligationum ferè. §. pla-
cet.ff.de act.& obl.l.nemo,de leg.1. ſenſit Odo
fr.hic,& in l.creditor.C.de uſur.& Bart.in 2.le-
ctu.& in l.cum de in rem uerſo,nume.2.ff.de u-
ſu.& in diſputa.incip.debitor,in 3.col. & Iaſ.in
princ.huius legis pariter,& eſt exemplum in ho
mine, qui ſi ſolutus tempore non ligatur, nec li
gatus ſoluitur ut per Bal.in l.illud, in 2.colum.
C.de legatis.
Et ſignanter ita glo. arguit in c.peruenit, de
cenſi.quòd tempore non acquiritur ſolutio cen
ſus,quoniam ſicuti non tollitur eo modo obliga
tio,pari modo nec inducitur.
Et ratio eſt,quia certi modi cõſtituti ſunt ad
tollendas,uel inducendas obligationes, ut in d.
§.placet, dicitur.& probatur Inſti.quib.mo.tol.
obl.& de ob.in princ. inter quos non eſt tẽpus,
& in ſimili in l.patre furioſo: ff. de his qui ſunt
ſui uel alien. iur. ubi enumeratis modis, quibus
ſoluitur patria poteſtas,furor non eſt de illis pa
riter,& ut per Cyn.hic,colum.2.& penul. fuſius
Iaſ.in l.cum quitta,in §.quitta, colum. 1. ff. de
uerbor.oblig.
Sed dubia uidetur,quoniam cum tempore cõ
currunt etiam præſtationes,ita ut nõ uideamur
eſſe in caſu d.§.placet.& ſimilium.
Niſi dicamus,ut dicit,ampliando tex.noſtrũ.
idem Dec.Sen. quòd non eſt modus inducendæ
obligationis,etiam ſi cum eo ꝯcurrat præſtatio.
Et quo ad illud nota,quòd hoc ipſum de iure
ciuili inductum eſt, quoniam aliàs tolli ꝑ aliud
ius non poſſet,& tamen tollitur,ut per Ang.in l.
1.in 19.col.C.de iudi.
Secunda poteſt colligi deciſionis ratio, effica
5 citer agi non poſſe hoc caſu, quoniam † actus no
ſtri uoluntarii non extendũtur,niſi quatenus de
neceſsitate inferunt.l.fin.C.ne uxor pro ma. ſen
tit Bartol.hic,in prima lectu. & Cur.poſt eum,
in princip.& glo.ante omnes, in l.non dubium.
C.de teſtamen.
Quę etiam dubia uidetur,quoniam id uerum
eſt in ſolutione debiti alieni, ꝓut loquitur text.
in d.l fin.idem Barto.conſi.180.colum.1.& hac
ratione dicit Pau.de Caſt.conſi.78.col.2.uol.1.
quòd repræſaliæ de facto conceduntur, contra
regu.iuris communis. uerum hic debiti ſolutio,
erat proprii,& propter præſtationes de neceſsi
tate inferri uidebatur,ergo.
Niſi & ad iſtud dicamus, probari ex generali
tate d.l.fin.conſiderando tantum actum uolun-
tarium ſoluentis,qui à neceſſariò diſtingui om-
nimodo debet.l.ſi fideiuſſor.§.ſi neceſſaria. ff.q.
ſatiſda.cogan.
Tertia & ſolidior fortè poteſt aſsignari ra-
6 tio,hoc ideo deciſum hic fuiſſe, † quia obliga-
tiones communiter ſunt odioſæ. l.creditor.C.de
uſu.&ale pactum,in princ.ff.de pac. tradit Ang.
hic,in repet.col.6.& dicit alibi Abb.in c.cũ cle-
rici,in fin.de uerb.ſignifi.quòd hoc caſu ſemper
debet fieri ſt. icta interpretatio,& benè. l.cũ qui
dam.ff de liber.& poſthum.ergo nec urgeri ſol
uens hic poterit, obligatus naturaliter, licèt cer
tis annis ſoluerit.
Et quòd non ſint,dicta ratione, obligationes
ampliandæ,probatur in l.obligationum ſubſtan
tia,in §.1.ff.de act.& obl.& in l.damni. ff.de da-
mno inſe.& in l.quicquid aſtringendæ. ff.de uer
bo.obl.declarat Cald.conſi.10.de iud.& 5.in fi.
& 23.de regula.
7 Et habet locum deciſio iſtius legis,† etiam ſo
lutione facta ſcienter,quicquid dixerit glo. hic,
in fine.
Et probatur in d.l.creditor. ibi, ex conſenſu,
& in l.operis.prima.ibi, ex uoluntate.ff.de ope.
lib.& aduertit hic Dec.Sen.poſt Chriſtopho. de
Caſtel.& ſi in ſciente (ut dicebam aliàs) multo
magis in ignorante.l.1. ff.de condictione indeb.
Imò ꝙ hæc eſt ampliatio, & declaratio Bart.
hic,in prima lect.in prima oppo. & Bal.poſt Ia-
cob.Butr. quam ad litteram reaſſumit Iacob. de
ſanc.Georg.quòd ſcientia ab ignorantia benè di
ſtinguitur, quo ad effectum repetendi ſolutum
indebitè,ſed non quo ad neceſsitatem ſoluendi
in poſterum,ex quo idem ius eſt in ſciẽte, quod
in ignorante.
Et ſi hoc idem (ut Doct.inquiunt,præſertim
8 Dec.hic,in primo no.) eſt in præſtationibus † fa
ctis pacto nudo,multo fortius erit in his, quę fa
ctæ fuiſſent abſque pacto,& ſine cauſa. exempli
ficantes primò in ruſtico,aliquid ſoluente ꝑ ali-
quot annos,poſt glo.in l.ſolent,in §.fi. ff.de off.
proconſ. per quam ita etiam dixit Bartol. in d.l.
cum de in rem uerſo,nu.9.ff.de uſur. & Bald.in
c.1.in §.ſi uerò,in fi.quid ſit inueſ.in uſibus feu.
& Ang.hic,in repet.colum.7.& benè, quoniam
ut dicta mea glo.inquit,quod fit gratis,non de-
bet ad neceſsitatem deduci, pro qua facit text.
quoque in d.l.fi.C.ne uxor pro ma.& in l.ſi cum
mens,& ibi Flo.ff.ſi ſer.uend.Abb. conſi.6.in q̃-
ſtione.col.2.uolum.2.
Vel in eo,qui amicum eſſet hoſpitatus, ut in
futurum nõ teneatur, ſi hoc ipſum facere nolit.
Vel ſi quis ad furnum, uel molendinum meũ
ueniſſet,quòd non poſſet cogi inuitus ad ipſum
accedere,& latius,ut no.in d.l.cum de in rẽ uer-
ſo,& in l.2.C.quæ ſit long.conſ.ubi Cyn.& alii,
Ang.hic,in repet.& Felin.in c.cum M.Ferrariẽ-
ſis,colum.4.& 5.de conſtitu.nec habet dubium,
9 † dummodo alterum ex his tanto tempore fa-
ctum

ctum haud reperiatur, ut non ſit memoria in bo
minum in contrarium, quia tunc ſecus. l. hoc iu
re. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti. c. ſup
quibuſdam. §. præterea, de uerb. ſig. no. in c. per-
uenit, de cenſi. Adde quod ex præſcriptione tan
ti temporis Veneti non recognoſcunt aliquem
in ſuperiorem, inquit Iaſ. (obiter dictum ſit) cō
ſil. 70. col. 2. uol. 3.

Vel ad tollendam omnem dubitationem, ſic
10 dicamus. † Quòd quidam ſunt actus, q inchoā-
tur per modum iuris debiti, ut intereſſe electio-
ni, conſilio populi, & ſimilibus, & iſto caſu per
patientiam illorum, qui tales admittunt, quæri-
tur quaſi poſſeſsio. quod dicit Abb. eſſe obſer-
uandum ad multa, in c. cum eccleſia Sutrina, in
4. no. de cau. po. & propr. & maximè ad intelle-
ctum l. fi. ff. quemadmo. ſer. ami. ubi eo ipſo qs
ſibi ſeruitutem acquirit, ſi acquirendi animū ha
buerit, & ſe uti ſuo iure crediderit.

Quidam uerò qui inchoāntur in re aliena, p
modum facultatis, & in iſtis quæritur quaſi poſ
ſeſsio pariter per aſsiduam patientiam, non mi-
nus tamen quàm triginta dierum. l. 1. §. 1. ff. de
iti. actuq; priu. ubi ſi quis uia uſus ſit, modico ēt
temporis ſpatio, non minus tamen quàm dierū
30. à prætore tuendus eſt. quid autem proſit &
operetur iſta quaſi poſſeſsio, declarat Barto. ibi,
nu. 2. omnino uidendus.

Quidam tertiò & ultimò, qui exercentur per
modum familiaritatis & amicitiæ, ut ī exemplis
ſupra poſitis, & tunc nunquam præſcribuntur,
ex quo non reperitur poſſeſsio in eis, qui aliqū
fuerunt hoſpitati, uel qui capones receperunt,
aut ad furnum uel molendinum alium admiſe-
runt, formata, à qua præſcriptio potuerit cau a-
ri. l. qui iura familiaritatis. ff. de acqu. poſſ. c. ſine
poſſeſsione, de reg. iu. in 6. pulchrè declarat An
cha. conſi. 157. col. fi.

Et quaſi poſſeſsionem dixi ſupra, quia in iſtis
iuribus incorporalibus, non cadit poſſeſsio, cau
ſaturq; à patientia aduerſarii. l. pen. ff. de ſeru. de
clarat Barto. in l. 1. nume. 5. C. eod. ubi etiam de
materia Cy. & alii.

In princ. huius legis, dum dicit, ſi certis annis,
dubitant ſcriben. potiſsimum Deci Seni. hic, an
11 in decennio † uerificentur (de duabus enim, &
aliis præſtationibus ultra, non eſt dubium, ut p
Cy. hic, in prin.) & reſpondet, quòd ſic, ponde-
rando ſolum, quòd in ſummario dicit Bar. præ-
ſtatione longi temporis non confirmari pactū,
quod à principio fuit inualidum, & benè loqui-
tur l. pen. & fi. C. de præſcrip. lon. temp. Bal. in l.
quæcunque, in prin. C. de bon. quæ lib. & Odofr.
ad longum hic, colum. pen. illud firmiter tenet
ante eos, & in argumē. facit, quod habetur in l. ſi
cum fideicommiſſaria, i §. Ariſto. ff. qui & à qui-
bus, & in l. ſi filius. C. de pet. hær. ſignanter idem
Bal. in rub. C. quæ ſit long. conſ. in princ. & in l.
de quibus, colum. 10. ff. de legi. cui deciſioni ob.
uidetur text. in l. cum de in rem uerſo. ff. de uſu.
quæ tamen non ob. ut infra dicemus.

12 Et † mirum uidetur, quia lapſu annorum x.
reuocatur teſtamentum, coram tribus teſtibus.
l. ſancimus. C. de teſtam. & ſine priuilegio proba
tur doctoratus, ſi decennio doctor reputet̄ q s, l.
ſi ſolennibus, & ibi Pau. Caſt. in fi. C. de fi. inſtr.
perditurq; poſſeſsio ex negligentia x. annorum
beneficii, ut per Abb. in c. cum ueniſſet. col. pen.
de reſti. ſpol. & diuiſio præſumitur, ſi fratres ſpa
tio annorum x. bona poſſederint, ut per gloſſ. in
* l. pen. C. communi diu. quam dicit * communē
Alex. conſi. 92. colum. 1. uolum. 2. ſed admiratio
ceſſet, quoniam his caſibus allegabatur titulus
ſolennis, hic uerò non.

Dubitant rurſum, ibi indebitum, cum ſit inde
bitum ciuiliter, ex quo naturalis obligatio tan-
tum orta eſt. l. cum amplius. §. is natura debet. ff.
de reg. iu. & debitor ſit is, à quo inuito pecunia
13 extorqueri poteſt. l. debitor. ff. de uerb. ſign. † an
qui debet naturaliter, debitor propriè dicatur.
& reſpondent pariter, quòd non, & adhūc benè
per tex. in l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſ.
adde tu, quòd uerbum eſt ſonans in ius, & effe-
ctum exactionis habens, quod in debito natura-
li uerificari non poteſt. l. 1. §. debitum. ff. de con-
ſti. pecu. l. debitor. tradit Anch. conſi. 350. ad fi.
& dicit Ang. ad propoſitum in d. §. fideiuſſor, ꝙ
propriè debitor eſt, à quo inuito, ut ſuprà, exigi
poteſt, alii omnes abuſiui. & Barto. in l. 3. in §. ſi
ſeruus, in fi. ff. de acqu. poſſ. ꝙ qui exceptionem
habet, non eſt propriè debitor.

14 Et utile eſt † ad q. ſi teſtator mandet hæredi,
ut ſoluat debita, quia intelligitur de debito effi
caci, ciuili & naturali, non autem inefficaci & na
turali tantum. l. ſi is cui. §. Flauius, & ibi Barto. ff.
de ſolu. longè clarius in l. legaui. ff. de liber. leg.
& in l. nec ſeruus, & ibi Bald. ff. de pecu. dicens
quòd procurator conſtitutus pariter ad ſoluen-
da debita, non uidetur habere mandatum ad ſol
uendum debitum naturale tantum. & facit reg.
l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager uect. uel emph.
pe. & l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellian.
& ut uideatur uoluiſſe etiam hæredem ſuum gra
uare minus quàm poſsibile ſit. l. unum ex fami-
lia. §. ſi rem, ff. de leg. 2.

15 Facit, † ſi aliud perſonarum qualitas dictet,
puta quia relatum ſit ad eum, qui non poterat eſ
ſe, niſi naturaliter creditor, & in quo non cade-
bat ciuilis obligatio actiuè, aut paſsiuè, ut in ſer
uo. l. plenum. §. equitii. ff. de uſu & hab. l. ſerui-
tutem. l. quod attinet. ff. de regul. iur. & conclu-
denter probatur in l. quibus diebus, in §. domi-
nus. ff. de condi. & demonſtr. idem Bartol. in d. l.
legaui.

Vel de exoneratione conſcientiæ agatur, ut
Dec. hic dicit, poſt Bald. in l. 2. C. de fideicomm.
& non ab re, quoniam tunc non conuenit de iu-
ris apicibus diſputare, ut ibidem dicit. l. ſi fide-
iuſſor.

iuſſor.§.quædam.ff.mand.

Vel ſi teſtator eſſet mercator, quoniam tunc
de bono & æquo ageretur,& debiti appellatio-
ne, forte naturale etiam comprehenderetur.l.
Quintus.ff.mand.Bart.in d.§.quædam.Bald.con
ſil.2:3.colum.2.uolum.1.& melius 249.colũ.
pen.cod. lib. dicens etiam 348.colum.2.adbuc
lib.prædicto,quòd mercatores tanquam ſpecu-
lum habere debent præ oculis.l.ſi & me,& Ti-
tium.ff.ſi cert.pet. quòd uix eſt quid contra na-
turalem rationem,quod conſcientia non remor
deat,ut etiam refert conſi.38.colum.2.co.lib.&
caſus iſti firmant regulam in non exceptuatis,
quæ locum habebit etiam ſi teſtator dixiſſet,ſa-
tisfieri debere omnibus creditoribus, quod eſt
perpetuò notandum.l.ſi mihi Mæuia.§.fin. ff.de
legatis 3.

16 Stipulationis quoque hic facta † eſt mentio,
& malè,quoniam exceptio debet eſſe de regula.
l.nam quod liquide.§.fina.ff.de pen.lega.Barto.
in l.ſi eum,in §.qui iniuriarum,colum.ſecunda,
ff.ſi quis cau.hic autem de regula eſſe non uide-
tur, ergo.

Et quòd ſit uerum,probo:quia ſi diutina præ
ſtatio non obligat ſoluentem,niſi ſtipulatio in-
tercedat,ſequitur ſi obligat hoc caſu,quòd obli
get uirtute ſtipulationis,& non pacti.

Cui difficultati optimè reſpondet uterq; De
ci.quòd imò eſt de reg.ſi ad obligationem refe-
ratur,quoniam ſenſus eſt promiſsionem obliga
re,ſi ſtipulatione uallata ſit:& nõ immerito,quo
niam tunc ueſtitur uerbis.l.iuriſgentium. §.qn-
imò.ff.de pact.uel præcedat,uel ſequatur.l.pe-
tens.ſupra eod.

Vel & aliter inquit Dec.Iun.ſi ad præſtationẽ
applicetur,quoniam ſenſus erit,pacto nudo ꝓ-
mittentem non obligari,etiam ſi concurrat præ
ſtatio,niſi promiſsio ſtipulatione uallata ſit,qm̃
tunc cauſam habere uidetur,aliàs non ualeret.
l.2.§.circa.ff.de excep.do.

Prima melior eſt,quia imò etiam ſtipulatio ſi
17 ne cauſa facta † ualet.probo, quia promittere,
& ſoluere ſunt paria.l.fin.C.ad legem Falci. ſed
nemo in dubio præſumitur ſine cauſa ſoluere.l.
cũ de indebito.ff.de prob.ergo nec promittere.

Et cum ſtipulatio à ſtipite dicatur, quod ſti-
pulum ueteres firmum appellabant, & ſic à fir-
mitate,ut Inſti.de uerb.obl.in princip.alia cauſa
neceſſaria non eſt.

Conſiderado etiam, quòd cum in ea ſit actio,
obligatio,ciuilis & naturalis.§.de pecunia autẽ
conſtituta,Inſti.de act.l.1.§.adeo.ff.de pact.ſine
cauſa omnimodo ſufficiens uinculum ſit ad agẽ
dum,nec obſt.tex.in d.§.circa.quia procedit qđ
ibi dicitur,& uerum eſt,ſi error promiſſoris pro
bari poſsit,& ita comperi tenere, dictoq; textui
reſpondere,& bene,Io.de Blanaſ.in titul.de act.
fo.34.col.2.& 35.prima & melius quadrat uer-
bis legis noſtræ.

Dixit etiam ultimò idem Dec.quòd litera a-
liter legi poteſt ſic,nec placitis ſtipulatio inter-
ceſſerit,abſque dictione niſi:quaſi duo ponãtur
dicta,deducendo ut per eum,quòd pactum nu-
dum fuerit cum præſtatione plurium annorum,
& habeat locum quæſt.de qua quæritur: ſi uerò
ſtipulatio interpoſita ſit, tũc non habeat locum
text. iſte.

Nec prima facie diſplicet, ſed in libro meo,
uerbum prædictum, niſi reperitur.

Demum cogita,etiã quòd ſic legatur,ſenſum
fore omnimodo exceptiuum, promittentem ſci
licet non teneri,niſi ſtipulatio intercedat.

Sed ad pacti propoſitum,de quo hic,mihi ma
18 ximè mirũ uidetur,† quòd ſeruari aliàs debeat,
& ore rotundo dicatur in l.iuriſgentium. in §.p̃
tor ait.ff.de pact.& in l.ſi quis in conſcribendo.
„ infra eod.& Matth.20. Amice, non facio tibi
„ iniuriam,pacto conueniſti mecum. & tamen a-
ctionem non producat,maximè hic. Bart.in d.§.
prætor ait,fatetur ſe nunquam ſciuiſſe reſponde
re,niſi diuinando. poſſet tamẽ dici, quòd loqua
tur de pactis ueſtitis. vel de æquitate,in caſibus,
in quibus deſideratur,ut ſupra: uel de iure cano
nico, de quo ſaltem in genere potuit cogitare.l.
qui iure militari.ff.de muli.teſta.Bart. in l.1.ff.de
condi.ex le.Vel eo caſu,quo uerba à prætore ꝓ
feruntur, qui æquitate utitur. l.æquiſsimum.ff.
de bono.poſſeſſ.ſecun.tabu.& dixi in Authen. ſa
cramenta puberum,in glo.cuſtodiantur.C.ſi ad
uerſ. uend.

In glo.1.& 2.formantur tres fortiſsimæ op-
poſitiones (alia enim clara ſunt, & ferè omnia
expedita ſupra) quarum prima eſt de l.1. C.de
fideicom. ubi Demetrius in codicillis minus ſo
lennibus à matre,legatum annuum reliquit ali-
cui,& alimenta menſtrua, quæ illi triennio ſol-
uit mater,poſtea ſoluere recuſabat: dubitabatur
an ad idem cogi poſſet.reſpondet Imp.quòd ſic,
ergo de directo contra tex.iſtum.

19 Prima ſol.eſt breuiter, † quòd ibi tribus an-
nis præſtatio facta fuerat,hic paucioribus. l.ubi
numerus.ff.de teſti.ex ſupra dictis falſa,ut dicũt
Docto.& ueriſsimum eſt,quoniam etiam ꝙ plu
ribus uicibus facta fuiſſet, nõ propterea ſoluẽs
cogeretur ſoluere in futurum.

Dumtamen notant, præcipue Dec. & Alex.
ante eum,ac Iaſ.maximam eſſe præſumptionem
d.ſolutionis annorum trium, potius ad materiã
d.l.1.quàm huiuſcæ noſtræ,quòd qui oſtẽdit pri
mis tribus annis ſoluiſſe, præſumitur ſoluiſſe in
præteritum,ex no.in l.quicunq;. C.de apo.pub.
lib.10 & dicit Bald.in l.ſi pro dote, in princ.C.
de iur.dot.quod d.l.non eſt alibi.

20 Adde † quòd in ſimili,contractus etiam dice
tur ſimulatus,ſi emptor patiatur uenditorẽ poſ
ſidere rem uenditam triennio,ut idem Bald. in-
quit conſi.70.colum.2.uolum.1.& in affictibus
ſeu locationibus & conductionibus, earumque
penſio-

penſionibus probandis.ita ſignanter etiam dicit
conſi.116.col.2.pariter,eod.lib. & Alexã.conſi.
10.nu.1.uol.3.& conſuluiſſe ac de facto ſic ob
tinuiſſe Dy.teſtatur idem Bal.in l.in emphyteo-
ticariis.in 6.colum.C.de iur.emphi.& quomodo
intelligendum ſit,declarat Cremẽ.ſing.78.poſt
Bal.in l.2.C.de do.promiſ.Capel.Tholoſ.deciſ.
235.in fine.

Secunda eſt ſol.ad contrarium prædictum, ꝙ
illud ideo ſit ibi, quia duplex concurrebat fa-
uor alimentorum,& ultimæ uoluntatis, & iſta
* communiter * tenetur, quam extendit & am-
pliat Bar.ad ſimiles caſus,ut per eum,Alexan.&
alios,latius.& ultra per Bald.nouel.in tract. do.
in 6.pat.prin.in 72.ſpeciali.

Impugnat idem Dec.quia ſequeretur, ꝙ hoc
idem non haberet locum in contractibus, ſi ali-
mentorum adhuc eſſet facta promiſsio, & tamẽ
d.caſu etiam eorum fauor militat.l.ſeruum filii
§.eum qui chirographum.ff.de leg.1. cum uulg.
ſentit Bald. in l.non dubium,in principio.C.de
teſtament.

Et quia fauor ultimę uoluntatis conſideratur
reſpectu inſtitutionis,non legatorum,in quibus
ſit potius ſtricta quàm larga interpretatio. l.nũ-
mis.ff.de leg.3.

Ad primum breuiter replicari poteſt,quòd li-
cèt militet alimentorum fauor, non tamen ſolui
debent ex ſupradictis:& quia in contractibus fa-
uor non eſt conſiderabilis,ut in ultimis uolun-
tatibus,nec ſemper arg.de uno ad aliud uerum.
c.cum dilecti de don.& ita tranſit Bart.in l.cum
de in rem uerſo,colum.1.ff.de uſu.

Ad quod facit etiam generalitas l. noſtræ, q̃
debet quoque comprehendere caſus priuilegia-
tos.l.1.& ibi diximus poſt alios, ſupra de eden.
argumen.in l.in fraudem,in §.fina.ff.de militari
teſtamento.

Ad ſecundum uerò,quòd imò & in legatis fie-
21 ri debet † larga interpretatio,ſecundum Bar. in
l.legatis,in §.ornatricibus.ff.de leg.3.l.in mino-
rum.C.in quib.cau.in int.reſti.non eſt ne. plenè
glo. in l.in teſtamentis.ff.de regu.iur. & ita com-
* muniter * tenent Docto.ut per Corn. conſi. 49.
colum.2.uol.3.

Vel & aliter,quòd deciſio d.l.nummis,nõ ha-
beat locum in caſu noſtro,ex quo alimenta re-
licta erant, ut in ſimili dicitur in l.nuptura.ff.de
iu.dot.& per Bart.in l.Titia,in §.fin. ff.de aur. &
arg.leg.declarat Bald.in tracta.de quo ſupra,in
præalleg.6.par.in 73.ſpeciali.Dec.conſ.92.col.
1.uolum.1. Et hoc eſt,quod dicit text.met in d.
l.nummis,id eſſe uerum,niſi ex conſuetudine pa
triæ,ſa.ex regione,uel ex contextu teſtamenti, a-
liud appareat.

Tertia nihilominus aſsignatur etiam adhuc
per glo.quòd hic per errorem ſoluerit,& igno-
ranter,ibi autem ſcienter.ſed ex ſupra dictis etiã
* redditur falſa,& communiter * reprobatur, quia
non agitur hic de indebito repetendo. igitur trã
ſeo,& à communi defenſata non recedo.

Quartò reſpondebat Cato Sachus, Doctor
Alexandrinus,quòd ibi præſtationes erant plu-
res,trigintaſex ſcilicet.aliquid Dec.hic, nu.12.
ex quibus cauſata uidebatur obligatio,hic haud
conſiderabile.

Nec tuta,quoniã (ut inquit Deci.Sen. & poſt
eum Claud.ac Cur.& bene) text.ibi ſe in trien-
nio fundat.

Quintò idem Curt.quòd ibi eſt facta taxatio
triennalis à lege, cum ſint plures pręſtationes,
ne procederetur in infinitum,ſumpto argumen-
to ex his, quæ habentur in l.non dubium. C.de
teſtamentis.

Sed replicabo ego,quid ad rhũbum? ſicuti ibi
in futurum mater Demetrii tenetur,ita hic tene-
bitur,qui ſoluit. & ſic adhuc militabit obiectũ.

Sextò reſpondebat Rolan.anus Cur.quem &
ipſe refert. aliquid Dec.nu.prææalleg. quòd uo-
luntas non erat inualida,ſed bene legatum incer-
tum,certificatum tamen ex triennali præſtatio-
ne.igitur non mirum ſi debetur,hic non,ex quo
promiſsio erat ſimplex,& cauſata tantum natura-
lis obligatio.

Minus tuta,quàm cæteræ,quoniam ſi alimẽta
erant menſtrua,& ueſtiarium annuum, legatum
incertum eſſe non potuit, & quia ſi uolũtas erat
ualida,iam ex lex eſſet de indubitabili, ita ut cõ-
munis uerior ſit,& tenenda, cæteris prætermiſ-
ſis omnino,utpote in materia & forma peccanti-
bus. & ita tenet etiam Bal.conſi.46.col.2.uol.5.

Et facit quod habetur etiam in l.ſi Titio. ff.de
fur.& in l.nec adiecit.ff.pro ſo. & in l. id tempus.
ff.de uſuca.& in l.ſi quis eum.in fi.ff.de cond.&
demonſtr. Barto. in l.ex facto, magna.num.2.ff.
de hæred.inſt.

22 Secunda principalis oppoſitio eſt, † redeundo
unde diſceſſimus,de l.cum fidem. C.de non nu.
pecu. ubi tutus excep.non numeratæ pecunię in-
tra biẽnium,ſi pro parte ſoluat, ſibi præiudicat,
& non auditur amplius.

Soluit gl.ne ſupra ad contrarium d.l.1.quòd
hic per errorem ſoluit, & ignoranter, ibi uerò
* ſcienter,& malè,* communiterq; reprobatur,ex
quo, ut ibi dictum eſt, non agitur hic de indebi-
to repetendo.

Secundò Bart.quòd ibi erat nata actio & obli-
gatio,licet confitenti daretur intra biennium ex-
ceptio,quo ſit ut mirum non ſit,ſi partem debi-
ti ſoluendo, ſibi præiudicat, hic autem non,
ex quo non erat nata, niſi obligatio naturalis
tantum.

Tamen ſolu.tuta non uidetur,ex quo expreſ-
ſe exceptioni non numeratæ pecuniæ renunciari
non poteſt.l.ſi ex cautione.& ibi Bar.C.eo. ergo
multominus tacitè.l.expreſſa. ff.de reg.iu.

Nisi reſpondeamus,ut reſpondet Bart.in d.l.
23 ſi ex cautione,quòd in ipſo contractu † renun-

ciatio

ciatio facta non ualet, ex quo eadem fragilitate debitor qua inductus eſt ad promittendum, inductus uidetur ad renunciandum, ex poſt facto autem ſic, ſi ſoluat: quoniam tunc (ut dictum fuit) & contractum approbare uidetur, & renũciare exceptioni. poteſtq; interdum quid tacitè fieri, quod nobis à lege non eſt expreſſè permiſſum. l. 2. §. ſed quia ueremur. C. de iuramẽ. cal. c. 1. eod. titu. in 6. plenè Iaſ. in l. cum quid. colum. 2. ff. ſi cert. peta.

Tertiò tamen & ultimò reſponderi poteſt, ꝙ cum ius debitori competens ibi, per ſolutionis actum, iam extinctum ſit, non debet poſſe amplius reuiuiſcere. l. qui res. §. aream. ff. de ſolu. in caſu noſtro haud conſiderabile. igitur non mirum, etiam ſi reſiduum ſoluere d. caſu cogitur: hic autem in futurum non, licèt ſoluerit in præteritum.

24 Tertia & ultima eſt oppoſitio † de l. cum de in rem uerſo. ff. de uſu. ubi cum ageretur de in rem uerſo contra hæredem patris, uel domini, & quæſtio uſurarũ moueretur, Imp. Antoninus uſuras ſoluendas eſſe iudicauit: quia ipſas dominus uel pater longo tempore præſtiterat. ergo de directo contra iſtum text.

Communis * ſolu. eſt breuiter, quòd ibi agebatur ex ſtipulatione, uel ex alio contractu, & ad agentis intentionem probandam inducebatᷣ longi temporis ſolutio: hic autem ex pacto nudo. & efficaciter probatur, quia præſtatio uſurarum, facit præſumi obligationem ſortis, neceſſarium antecedens ad ipſas, ex quo non debentur, niſi debeatur ſors. l. lecta. ff. ſi cer. pet. & eſt arg. in l. illud. ff. de acq. hær. & licèt aliquantulum obſtare uideatur tex. in l. tale pactum, in §. poſt diuiſionem. ff. de pac. non ob. tñ, ut hic per Clau. col. 3. uidetᷣ mihi ꝙ ad illum tex. planiſſimus ſit intellectus. qm̃ ſupponitᷣ, ꝙ hæredes patris, uel dñi eſſent efficaciter obligati, ex quo agebatᷣ contra eos actione de ĩ rem uerſo. Item ꝙ inciderit uſurarum qõ. modo certum eſt, cum nõ debeantᷣ, in contractibus ſtricti iuris, niſi ꝑ ſtipulationem. l. ꝗuis. C. de uſur. nec de ſtipulatione appareat, ꝙ ad earum ſolutionem debitor compelli non poteſt. tñ deciditur ibi ꝯtrium, qm̃ apparebat lõgo tpe patrem, ſeu dñm eas præſtitiſſe, & ueriſimile eſt, ſtipulationis interuentu ẽt promiſſas fuiſſe, & hoc ꝑſupponit Iuriſc. arg. in l. qui teſtõ. ff. de teſta. ubi (ut diximus) hic de nudo pacto agitur, nec debet ullo modo ſoluens aſtringi, ut in futurum ſoluat, qđ ſoluit in præteritum, & ſi lõgo tpe ẽt ſoluiſſet. poteſt dici etiam, ꝙ ibi fingatur ſtipulatio, ut per Bar. in l. 1. in prin. in 1. col.

25 ff. de uer. obl. & iſta ſufficiant. & ſi † qđ addendũ eſt, id unum ad materiam addi põt, qđ conſuetudo præſtandi aliquid, urᷣ cauſa ſufficiens, ut ĩ poſterum ad ꝓſtandũ qs obligetᷣ eccleſiæ. c. ueniẽs, de teſti. & ibi Feli. col. 2. dicit eſſe auream limitationem ad not. hic, & in d. l. cũ de in rem uerſo.

& probatur etiam in c. ad apoſtolicam, de ſimo.

26 & præter hæc aliud ẽt, † qđ quanquã quis præſtiterit obſequia ſeruitutis alicui multo tpe, nõ ob id ſeruus eius dicetᷣ, uel homo ſuus, ſeu aſcriptitius, ẽt ſi tpe ſeruiſſet fauore libertatis. l. eum ſcimus, & ibi Luc. de Pẽna, co. 1. C. de agr. & cẽ. li. 11.

S V M M A R I V M.

1 *Lex, ſi certis annis. C. de pact. eſt una de his quæ repeti ſolent.*
2 *Pactum nudum dicitur ſimplex promiſſio.*
3 *Debitor propriè dicitur ille, à quo inuito exigi põt.*
4 *Indebitum dicitur id, quod ex pacto nudo debetur.*
5 *Vſuræ non debentur niſi ſtipulatione promittãtur.*
6 *Donationis ex pacto nudo hodie agitur.*
7 *Geminatio in iure multum operatur, & huiuſmodi nudum pactum actionem producit.*
8 *Confeſſio geminata parte abſente ꝑiudicat cõfitẽti.*
9 *Geminata fuga impedit carceratũ ſub fideiuſſorib. relaxari, ſi cauſa ſit criminalis ciuiliter mota.*
10 *Facto non minus quàm uerbis datur uoluntas intelligi.*
11 *Pactum nudum rei interuentu ueſtitur.*
12 *Solutione debitum agnoſcitur.*
13 *Pacta ſeruari debent.*
14 *Obligationis inducendæ modus non eſt tempus.*
15 *Ruſticus qui ſoluit certis annis certum quid, an in futurum cogi poſſit ad id præſtandum.*
16 *Intellectus ad l. ſi certis annis. C. de pact. in his uerbis ſi certis annis, de quot annis intelligatur.*
17 *Annorum ſpatio decem decurſorum, quæ præſumãtur, quæ aliàs non præſumerentur, & quæ acquirantur.*
18 *Teſtator ſi mandat hæredi, ut debita ſoluat, de quibus intelligatur.*
19 *Pactum nudum de ſoluendo certis annis, etiam quod per aliquod tempus ſit ſolutum, non obligat in futurum.*
20 *Intellectus ad l. 1. C. de fideicommiſſis.*
21 *Solutiones quinque ad l. 1. C. de fideicommiſ. cum ſolutione auctoris. nu. 24.*
22 *Intellectus ad l. cum fidem. ff. de non num. pecu.*
23 *Intellectus ad l. cum de in rem uerſo. ff. de uſur.*

Additiones nouiſsimę ad l. ſi certis annis. C. de pact.

Additio 1.

1 LIcèt hæc lex ſit una de his, quæ repeti ſolent, ut inquit † Cyn. hic, imò eam repetiit Petrus de Bella pertica, & Angel. (quod ipſe hic teſtatur colum. 7. & conſil. 233.) in tranſitu Bononiæ rogatus à ſcholaribus dum diſceſſiſſet à ſeruitiis F. de Carraria: in una lectione tamen abſoluit Bartol. ad cuius euidentiam præmitte tu, quia non eſt ſine difficultate, nec tam breui tempore à nobis abſolui poterit.

Et primò quod pactum nudum dicitur pro-
2 miſsio † ſimplex quæ ſtipulatione uallata nō ſit,
ut no. in rub. ſup. eo. & ibi diximus & probatur
in l. iuriſgentium, in principio, & in §. ſed cum
nulla. ff. eo.
Secūdò præmitte, quod ille propriè eſt debi
3 tor, † a quo inuito pecunia extorqueri poteſt. l.
debitor. ff. de uerb. ſign. glo. in l. fideicommiſſa.
in §. ſi rem. ff. de leg. 3.
4 Tertiò præmitte īdebitum dici, † quod ex pa
cto nudo debetur, & nimirum quia actionem
non producit. d. l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla.
ff. de pact. & actio ius perſequendi in iudicio, qđ
nobis debetur, ut Inſti. de act. in prin.
5 Quartò præmitte, qđ † nec uſuræ debentur,
niſi in ſtipulatione promittantur. l. quamuis. C.
de uſu. & hoc gratia exempli, de quo hic p gl. &
Barto. dicemus nos infra, & oretenus in figura-
tione caſus.
6 Quintò & ultimò, quod nec olim pactum nu
dum donationis actionē producebat, hodie ue
rò ſic. l. ſi quis argentum. C. de dona.

Additio 2.

Ratio dubitandi primò eſſe potuit in hac le-
7 ge, † qa geminatio in iure multum operatur. l.
Baliſta. ff. ad Treb. Bal. ī c. cum te. nu. 2. de reſcr.
namq; pactū hmōi actionē producit, ēt nudū,
aliàs (ut diximus in euidentialibus) nō. l. 1. §. de
bitū. ff. de ꝯſt. pe. Alex. in l. legem, & in l. ſi pacto
* quo pœnam. ſ. eo. oēs in rub. * ff. de uerb. obl.
8 Similiter † confeſsio extra iudicium facta ab
ſente parte non præiudicat confitenti. l. certum.
§. ſi quis abſente. ff. de confe. geminata aūt ſic, ut
per Bartol. in l. cum ſcimus. C. de agrico. & cen.
lib. 10. in fi.
9 Et † licèt carceratus in cauſa ciuili, uel crimi-
nali ciuiliter tñ mota, ſit fideiuſſoribus relaxan-
dus, ut no. in l. pe. in §. ad crimen. ff. de pub. iudi.
nō relaxabitur tñ fuga prius ex carceribus gemi
nata. ita gl. in l. lege Cornelia, in ver. ex uinculis.
ff. ad Sillan. quā ſic intelligit & declarat Ro. in l.
ſi uerò. in §. de uiro, fallen. 31. ff. ſol. mat. uerum
ad propoſitum hic actus geminatus eſt, quia pa-
ctum factum fuit, & præſtatio certis annis, ut di
cit text. ergo debet operari effectum exactionis
in futurum quoque.
Sol. inducta ad vnum effectum, alium operari
non debent. l. legata inutiliter. ff. de adi. lega. l. in
numerationib. ff. de ſol. l. non oīs. ff. ſi cert. peta.
ſed præſtatio facta eſt, ut promittens ab obliga-
tione naturali liberaretur, ergo non debet indu
ci obligatio ad præiudicium ſoluentis, ut p Bar.
in l. ſi unus. ī §. pactus. col. 5. ff. de pact. & ita trā-
ſeunt hic Dec. Sen. Seyſel. & Cur.
Iudicio meo non tollitur arg. geminationis
actus: ideo dic tu aliter, quod qñ duo ſunt pp
unum, id unum tm̄ eſſe dicitur. l. qui libertatis.
§. 1. & ibi Bar. ff. de euict. ubi qui debet rōes red-
dere, reddit ut ſoluat reliqua, i. redditio rōnis
eſt, propter ſolutionem reliquorum, ſed hic ſo-
lutio eſt pp pactum, ergo actus geminatus non
dicetur, ut debeat aliquid operari. bonus text. ēt
in l. illud. in §. fi. ff. ad leg. Aqui. Bal. in l. cum do
tem. in fi. C. de iu. dot.
10 Secunda dubitandi ratio eſſe potuit, † quia fa-
cto uoluntas datur intelligi nō minus q̃ uerbis
l. Paulus. ff. rem rat. hab. l. reprehendenda. C. de
inſti. imò plus facto q̃ uerbis. l. ſi tñ. §. ei qui. ff. de
ædi. edic. ergo ex certis præſtationibus ēt hic fa-
ctis oſtendetur, qđ promittens quanquā nudo
pacto, fuerit efficaciter obligatus.
Sol. antecedens verum eſt, conſequēs falſum,
ex quo de eo obligando agitur: ea de re ueriſi-
mile non eſt, niſi quatenus ad d. præſtationes in
futurum compelli poſsit. l. ſi ſtipulatus. ff. de u-
ſu. ſed hic compelli non poteſt, ex quo pactum
nudum actionem non producit, ut ſ. & nemo ſi
ne actionē experitur. l. ſi pupilli. §. uideamus. ff.
de neg. geſt. ergo.
11 Tertia eſt dubitandi ratio, † quia pactum nu
dum multis modis ueſtitur, ut per glo. in l. iuriſ
gentium. in §. quinimò. ff. de pact. & præ ceteris
interuentu, & traditione rei. l. in traditionibus.
ff. eo. ergo actionem producet, & tenebitur hic
ſoluens ēt in futurum. unde uidemus quoq; qđ
traditione rei pariter dominium in accipiētem
transfertur. l. traditionibus. ſ. eo.
Sol. id locum habet in cōtractibus innomina
tis, ut hic per Bar. & malè, qm̄ pactum hmōi eſt,
ut per glo. in l. 1. ff. de act. & obl. Niſi replicetur,
quod eſt bene contractus innominatus, ſed non
correſpectiuus, ut illi de quibus ſenſit Barto. &
habetur in l. naturalis. in §. 1. ff. de præſcr. uer.
Secundò reſpondet Bart. ueſtiri ex parte im-
plentis non contra ipſum. d. l. naturalis, ergo nec
hic pari modo contra promittentem. Dico ego
quod termini non ſunt pares: namque non ueſti
tur d. caſu contra implentem, quia iam ꝯtractum
pro parte ſua impleuerat. at hic contra promit-
tentem veſtiri debet, quia ſoluendo certis annis,
uidetur uoluiſſe etiam ſoluere in futurum.
Vltimò igit̄ dico ego rñderi poſſe, verum eſſe
regulariter, ſed non hic: ex quo pactū nō erat ap
poſitum in ſolutione ſiue traditione rei, ut no. ī
d. l. in traditionibus, & alia ratione, ut infra.
12 Quarta eſt dubitandi ratio, † quia ſoluēdo p
mittens hic debitum agnouiſſe uidetur, l. fi. C. ad
legem Falc. ubi ſi teſtator ultra dodrantē legata
reliquit, & hæres ſoluat, ur̄ iudicium defuncti
agnouiſſe, nec Falcidiam non detractam ſolutam
tñ repetit. & idem in l. non dubium. in fi. hic etiā
per Bar. alleg. C. de teſta. ubi ſi hæres ex teſtamē-
to minus ſolēni legata ſoluerit iudicium defun
cti pariter agnouiſſe uidetur, arg. in l. fi. ff. de re-
bus eo. & non repetit ſolutum.
Solu. dicunt ſcriben. benè ſibi præiudicauit
in eo quod ſoluit, ſed non quod in futurum co
gi poſsit. Dic tu formalius, qđ nec repetit hic,
ſed

ſed non quod in futurum ſit obligatus. Sed con-
tra, quia ſi quod nudo pacto debetur indebitum
eſt (ut in euidentialibus dixi) deberet poſſe re-
peti. l. 1. l. nam hoc natura. ff. de condi. indebi.
Sol. non repetitur, quia ſcienter ſolutio facta
eſt. d. l. 1. ff. eo. & quia naturaliter erat obligatus
l. naturales. ff. de act. & obl.
13 Quinta & ultima fuit dubitandi ratio, quod
imò promittens hic, & ſoluens cogi poſsit in fu
turum, qa ait ptor pacta ſeruabo. l. iuriſgentiũ.
§. prætor ait. ff. de pac. Math. 20. ibi, amice non fa
cio tibi iniuriam, pacto conuenisti mecum. & in
telligitur quo ad actionem & exceptionẽ, & ibi
dicit Bar. fatendo contrarium, ſe nunquam ſci-
uiſſe ſoluere niſi diuinando.
Sol. procedit id quando pactum eſt ueſtitum.
d. §. quinimò, uel de æquitate, argum. in l. Quin
tus. ff. mand. uel ſi uerba à lege prætoria proferã
tur. l. legem, & ibi Iaſ. s. c. uel de iure canonico,
de quo ſaltem in genere lex potuit cogitare. l. q.
iure militari. ff. de milit. teſta. Bart. in l. 1. ff. de cõ
di. ex lege. & in ſimili no. ad intellectum cle. 1. §.
cæterum. de uſu. in l. 1. s. de eden. & ibi diximus.
nonnihil in Auth. ſacr. pub. in gl. cuſtodiantur,
C. ſi aduer. uend.
14 Ratio decidendi clara, † quia tps non eſt mo-
dus inducendæ obligationis. l. obligationum ſe
rè. §. placet. ff. de act. & obli. l. 1. C. de fideicõ. etiã
quod cũ eo cócurrant pſtationes, ut dixi in lec.
nouiſsimè ita Paul. Caſt. conſi. 51. col. 2. uolu. 1.
& quia actus noſtri uoluntarij non extendũtur,
niſi quatenus de neceſsitate inferunt. l. fin. C. ne
uxor pro ma. q in ſui generalitate probat, q̃q̃ lo-
quatur in debito alieno per matrem ſoluto pro
filio. l. regula, §. & licet. ff. de iu. & fac. igno. & qa
ut plurimũ obligationes ſunt odioſæ, & reſtrin
gendæ. l. obligationum ſubſtantia. ff. de ac. & ob.
Soc. in l. eius q in prouincia. in 4. no. ff. ſi cer. pe.

Additio 3.

Nota ex iſto text. quod ſi is qui ratione pacti
pluribus annis præſtitit qđ conuenerat, non te-
15 netur, † neq; ad id compelli põt in futurũ, mul
tominus compelli poterit & tenebitũ, ſi pſtiterit
ſine cauſa, quod exemplicant Doct. hic, præſer
tim Ang. colum. 7. & alij poſt eum, in ruſtico a-
liquid ſoluente per aliquot annos, poſt gl. in l.
ſolent. in §. fin. ff. de offi. procon. l. Scio. §. medi-
co. ff. de ann. le. uel in eo, apud quem amicus ho
ſpitatus fuiſſet, uel ad furnum meum, ſeu molen
dinum ueniſſet, & ut per eos latius. & p aliquot
annos dixi, quia ſi tãto tempore cuius initii me
moria non extaret in contrarium ſecus. haberet
enim hic caſu uim priuilegii & conſtituti. l. hoc
iure. §. ductus aquæ. de aqua quot. & æſt. c. ſuper
quibuſdam. §. præterea. de uerb. ſign. Ioan. And.
in c. peruenit. colum. 1. de cen. Ang. hic, colum.
6. Felin. in cap. cum M. Ferrarienſis. colum. 5. de
conſtitution.
Et hoc (inquit Innoc. in d. loco) quia non eſt
ueriſimile quem ſoluiſſe tanto tempore ſine cau
ſa. l. cum de indebito. ff. de proba. no. in l. cum de
in rem uerſo. ff. de uſu. & in ſimili in l. ſi filius. C.
de pet. hær. & ad propoſitum, quod aliàs in futu
rum compelli nõ poſsit facit, quia quod fit gra
tis & liberaliter, nõ debet ad neceſsitatem dedu
ci, ut inquit glo. in d. l. ſolent. pro qua facit tex.
in ratione deciſionis alleg. in l. fin. C. ne uxor p
ma. & in l. tutori. ibi, ſufficit ſi in paucis amici la-
boribus conſulatur. C. de neg. geſt. ſicuti è con-
tra quod fit de neceſsitate, non deducitur pari-
ter ad liberalitatem. l. rem legatam. ff. de adimẽ.
lega. l. ſi cum dotem. §. ſi pater, & ibi not. ff. ſolu-
to matrimonio.
Si ergo de quo magis uidetur ineſſe, & nõ in-
eſt, ergo nec de quo minus. l. relegatorum. §. con
ſtitutum, & ibi Bar. ff. de int. & re. c. ſi Paulus. 35.
q. 2. hoc eſt ſi non compellitur in futurum, cum
tamen præſtatio facta fuerit cum cauſa, propter
pactum quamuis nudũ, arg. in l. Paulus. ff. de uer
bo. ſig. multominus compelletur in d. exemplis,
quia facta eſt ſine cauſa. l. 2. §. circa. ff. de except.
do. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. 2. & ad idem
pulchram diſtinctionem pono in 1. lect. num. 7.
quam uide & memoriæ commenda.
Sed dubito quomodo intelligatur uerbum ſi
certis annis (de duobus enim, aut tribus clarum
eſt) nunquid ſi decem facta fuiſſet præſtatio te-
16 neretur † ſoluens in futurum. uideretur dicen-
17 dum, quod ſic. probo; quia † in ſimili ſpatio an-
norum decem reuocatur teſtamentum coram
tribus teſtibus tantum. l. ſancimus. C. de teſtam.
Et quia ſine priuilegio quis, ſi tanto tempore
doctor reputatus ſit, probatur talis. l. ſi ſolemni-
bus. & ibi Pau. Caſtren. ad fi. C. de fi. inſtrumen.
Probatur & diuiſio, ſi fratres decennio bona
pro diuiſo poſſederint. l. pe. & ibi glo. C. cõi diu.
* quam * cõem dixit Alex. conſi. 92. col. 1. uol. 2.
aliquid Iaſ. hic, colum. 3.
Et licet aliàs poſsit conductor expelli, quia
domum dominus uelit pro ſuis neceſsitatibus,
iuxta no. in l. ædem. C. loca. non poterit tamen ſi
decennio ſtetiſſet in domo conducta, ut per An
gel. conſi. 2. col. ult.
Et ſi ſcholaris denique, in ſtudio ſteterit pari
ter annos decem, ibi domicilium contrahit, uel
domum emat, uel conducat. l. 2. C. de inco. li. 10.
Boer. conſi. 26. nu. 2. & in inquilino ſeu colono:
quo ad ius colonatus, etiã inſtr̃o locationis non
oſtenſo, ut ad ſolitam penſionem teneatur, ſi de-
cennio ſoluerit, tenuiſſe uĩ Pau. Caſtr. conſi. 51.
nu. 7. uol. 2. & eſt arg. in l. ſi cum fideicommiſſa-
ria libertas. in §. Ariſto. ff. qui & à quib.
Tamen contrarium hic ſentit Bartol. dum in
ſummario dicit, qđ præſtatio longi tpis non cõ-
firmat pactum inualidum: longum tps autẽ eſt
annorum decem. d. §. Ariſto, Bal. in l. quæcunq;
in princ. C. de bonis quæ lib. & in rub. C. quæ ſit
long. conſ. in prin. & in l. de quibus. col. 10. ff. de

legi.firmat Deci.Seni.hic,in princip.& audacter
Odoſ.colum.3.

Poſſet dici, quando allegatur titulus ſolēnis,
uel legitimus,puta ſtipulationis,qđ tunc ex p̄ſta
tione decennali præſumatur ut hic. latè per Iaſ.
no.in d.l.cum de in rem uerſo.ff.de uſur. & tunc
quia compelli poſsit in futurum ſoluere , aliàs
non, ut hic.

Additio 4.

In euidentialibus dictum eſt,qđ debitor eſt is
à quo inuito pecunia extorqueri pōt. l.debitor.
ff.de uerb.ſig.quodq́; indebitum eſt id,ad qđ te
neī quis pacto nudo. Pone qđ teſtator mandet
18 hæredi ut debita ſoluat,† de quibus debitis in-
telligetur? dic ut dixi in 1.lect.& adde nūc (ibi
enim dixi qđ de debitis efficacibus intelligi de-
bet,rōnem aſsignando,p̄terq̄ in caſib.) qđ de de
bito naturali ēt intelligereī,qñ teſtōr fuiſſet tñ
natutaliter obligatus,ex quo uerba improprian
da ſunt,& ſm impropriam ſignificationem ēt in
telligend ,ut ſaluet̄ uoluntas teſtantis.l.in ambi
guo,& ibi Bar.ff.de reb.dub. Pro abſoluto habē
tes ſi liberationem reliquiſſet,ut de debitorib.ef
ficaciter obligatis intelligaī,qa q naturaliter tñ
tenentur,ipſo iure ſunt liberati,ut hic.

Additio 5.

Dicitur hic,qđ ex pacto, q certis annis aliq́d
præſtitit non obligatur in futurum, niſi pactū ſit
19 ſtipulatione uallatum,& malè:†qa ſic tenebitur
uirtute ſtipulationis, & non diutinæ p̄ſtationis,
nec exceptio erit de regula.l.nam qđ liquidè.ff.
de pen.leg.& fuit obiectio Iaſ.iudicio meo ſatis
lenis,ideo ſolue ut hic p utrunq; Dec.qa uerus
ſenſus eſt,ſi pactū non ſit ſtipulatione uallatum,
qđ non tenebitur,q̄q certis annis ſoluerit, quia
nudum eſt, & actionē non producit, aliàs ſic: ex
quo tunc eſt ſtipulatione, ſeu uerbis ueſtitum.l.
iuriſgentium.§.quinimò.ff.de pac.

Additio 6.

In glo.1.& 2.omiſsis cæteris,ut in ea, tria ur
gentiſsima contraria formantur, quorum pri-
20 mum eſt † de l.1.C.de fideicō. ubi caſus clarus.
Demetrius enim, neſcio quis (ſine hoc nomine
Demetrio,in ſuperſcriptione legis, debēt ſic iſta
reponi,Imp.Antoninus A. quoniam legatario
ſcribitur,& non teſtatori iam mortuo) in codi-
cillis minus ſolēnibus,puta coram duobus teſti-
bus,cum aliàs quinque requirantur.l.fin.§.fi.C.
de codi.alimenta menſtrua hoc eſt,ſingulis men
ſibus,& ueſtiarium annuum,i.ſingulis annis,cui
dam puta Titio per fideicommiſſum reliquit,hu
ius mater legata triennio præſtitit,anno uerò 4.
& 5.nō, à matre Demetrii hærede, pactionem
utilem ex teſtamento,quia directa datur ex codi
cillis ſolēnibus,uel p condictionē ex illa lege pe
tebat Titius legatarius,ut præterita ſolueret, &
in futurum quoq; ea p̄ſtare teneretur,dubitabat̄
quid iuris.re pondet Imp.hoc probato qđ trien
nio ſoluerit, ipſam ad præterita teneri,& ad ſo-
lutionem quoq; in futurum,& ſic directo cōtra
tex.noſtrum,quia ibi codicilli erant inualidi,hic
pactum:hic certis annis,ibi triennio facta p̄ſta
tio,& tamen (ut dixi) hic ſecus.

21 Soluit primo gl.hic,†qđ ibi tribus annis erat
facta ſolutio,hic paucioribus,& fuit ſol. Marti.
quam leuiter improbat Bart.dicens, quod iſtud
eſt diuinare.

Dic tu ridiculam, quia dicendo certis annis,
in multis præſtationibus intelligi poteſt, ſicuti
in d.l.1.ibi,p multum tempus, ideſt non minus
triennio,imò (ut oſtendi heri uobis) qđ uerba
hic etiam in decennio uerificantur.

Ad propoſitum tamen triennalis ſolutionis,
dum dicit Dec.& ante eum Alex.& Iaſ.hic,& in
d.l.1.quod qui ſoluit tribus annis continuis,p̄-
ſumitur ſoluiſſe ſemper in præteritum, per text.
in l.quicunque.C.de apo.pub.libr.10. quæ non
eſt alibi.

Declara tu, quod nō præſumeretur tñ,ſi una
ſolutio facta fuiſſet pro tribus annis,quia p̄ſta
tio eſt informis, & duo ſimul concurrerent,præ
ſtatio & informitas præſtationis,& malè.l.1. C.
de dot.promiſ.

Secundò declara quamuis argumē. ualeat,de
re ad tempus.l.miles ita.ff.de mil.teſtam.non tñ
idem quod hic dicitur de tempore, habebit locū
in re:& licet ualeat tempus circa aliud, exq́; præ
ſenti p̄ſumamus in præteritum,non eſt tñ idē in
parte rei,quoad aliā partē.ita idē Iaſ.i l.ſi fundū.
col.2.ff.ſol.ma.imò Bal. in d.l.quicunq; .col. 2.

Tertiò adde idem,qđ in tribus ſolutionib.fo
re ēt in trib.electionib.ſi quis ſe admiſſum ,pba-
uerit,quia præſumetur in præteritum admiſſum
fuiſſe pariter, tanq̄ ius habeat eligendi,ita idem
Bal.in c.cū eccl̃a Sutrina,col.2.de cau.po.& ,pp.

Scđò ſoluit adhuc glo. quod ibi concurrebat
duplex fauor,ultimæ uolun.& alimentorum, &
* iſta * communiter tenetur.adde Pau.Caſt.conſ.
51.colum.2.uolum.2.

Quam tamē impugnat Dec. quia ſequeretur
hoc ſtante,quod in contractibus non procede-
ret deciſio,ſi deberentur ex eis alimenta,& tamē
ſunt fauorabilia.

Reſpondeo, quanquā hoc caſu concurrat fa-
uor alimentorum,qđ non tñ concurrit fauor vl
timæ uolun.ut in ipſa ſolutione dicitur.

Secundò impugnat Dec.qđ fauor conſideratē
ultimæ uoluntatis ratione inſtitutionis non le-
gati, in quibus ſit potius ſtricta interpretatio
quam larga.l.nummis.ff.de legat.3. Bartol.in l.
cum auus.ff.de condi.& demon.idem Dec. cōſi.
289.col.1.uol.2.

Reſpōdeo legatum alimentorum fore, qđq́;
hac de re ſit in eo larga interpretatio, ita ut non
ſimus in caſu d.l.nummis. & eſt ſimile in legato
ad pias cauſas, l. Titia.§.fin.ff.de aur. & arg.leg.
Bar.Bald.& alii poſt glo. in l.ſi quis ad declinan
dam.C.de epiſc.& cler.Gozad.conſil.60.nume.
15.

15.imò quod in legatis eſt etiam regulare, quicquid dicat Dec. ut per Bart. in l. legatia ſeruts. in §. ornatricibus. ff. de leg. 3. l. in teſtamentis. ff. de regul. iur.

Et hinc ſumpta occaſione Iaſ. & Deci. d. l. 1. extendunt & limitant ſatis extra propoſitum. idem Iaſ. latius in d. l. 1. unum uerbum hic Bar. dic ut per eos.

Tertiò tamen ſoluit adhuc glo. hic, quòd ibi mater ſciens præſtitit, hic uerò promittens per errorem & ignoranter, & malè, quia ſi pacto ꝓmiſit, non poteſt dici ignoranter ſoluiſſe. l. ſi. ff. pro ſo. l. quiſquis. C. de reſcin. uen.

Præterea, ſi ignoranter ſoluiſſet, ex quo erat indebitum (ut diximus in euidentialibus) repeteret ſolutum, & tñ non repetit. nihilominus prima reſponſio eſt melior, quia erat obligatus naturaliter: obligatio autem naturalis impedit ſoluti repetitionem. l. naturales. ff. de act. & obli. & dictum fuit etiam ſupra. ergo.

Quartò reſpondet Cato Sachus Alexandrinus, & ſentit hic Dec. tacito auctore, nu. 12. qd̃ ibi ideo tenetur in futurum mater, quia præſtationes erant plures, factæ triginta ſex uicibus, ꝓut ſunt menſes triginta ſex, ex quibus triẽnium iſtud conſtat.

Nec reſponſio iſta ualet obolum, quia in triẽnio ſe fundat tex. q̃q̃ relictum fuiſſet menſtruũ, & præſtatio menſtrua. & quia eſto quo ad alimẽta, quod fuerit relictum mẽſtruum, & præſtatio menſtrua, ueſtiarium tamen erat annuum.

Quintò & ultimò (alii alia dicũt, ſed ut leuia nolo referre) reſpondet Cur. quod cũ eſſent plures præſtationes, triginta ſex ſcilicet, ut dicebat Cato Sachus, facta eſt taxatio triennalis à lege. Sed qd ad rumbum dicam ego: ſicuti mater ibi in futurum tenetur, ita deberet etiam teneri promittens & ſoluens certis annis in caſu noſtro, ſi non aliud ſuaderet ratio, ideo à communi ſol. ꝑ nunc non recedemus, quam tradit etiam Bart. in l. cum de in rem uerſo, col. 2. ff. de uſur. & Bal. conſi. 46. colum. 2. uol. 5. & eſt ſpeciale quod in libello uniuerſaliter peti poſsint alimenta præterita & futura, ut per eũdem Bart. in l. pecunia. nume. 4. ff. de alimen. & ciba. leg. & in l. libertis, in §. 1. ff. eodem.

Poſſet ultra alios omnes etiam dici, qd̃ illud ideo fit ibi, q̃a apparebat de uolũtate teſtatoris, q̃ declaratur etiam ex actu nullo, l. fin. ff. de reb. eo. confirmata poſtea triennali præſtatione, quo fit ut nec mirũ ſit ſi mater tenetur, hic uerò nõ, qui certis annis ſoluit ex ſupradictis.

Aliud eſt contrarium & ſcd̃o non minus ur-
22 gens † de l. cum fidẽ. C. de non nu. pec. ubi debitor ſoluẽdo, ſibi ꝑiudicat, nec amplius exceptionem non numeratæ pecuniæ obiicit.

Ad quod aduertens glo. adhuc dicit quod ibi ſcienter ſoluit, hic uerò ꝑ errorẽ & ignoranter, & malè oſtenſumq́; fuit ſupra, nec repeto.

Soluit ſcd̃ò Bar. qd̃ ibi erat nata actio, hic nõ, & bene, & ideo termini non ſunt pares. eſt uerũ quod aliqua obſt. à me tamen in prima lect. reſoluta, dic ut in ea.

Solui poteſt & tertiò, qd̃ ideo ibi non poteſt amplius opponi exceptio, ex quo ſoluendo fateri uidetur, pecuniam ſibi numeratam fuiſſe, cum non minus facto, quàm uerbis declaretur uoluntas. l. Paulus. ff. rem rat. hab. aliàs non ſoluiſſet. l. cum de indebito. ff. de prob. ſed numeratione facta ceſſat exceptio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infec: ergo & facta ſolutione debiti, in caſu noſtro autem non, quia erat indebitum, ſiue pactũ nudũ.

Vltimò urget tex. in d. l. cum de in rem uerſo (ut hic in gl. ult.) ff. de uſu. ubi uſuræ ab hæredibus ſolui debent, ſi probetur à patre ipſorum lõgo tempore ſolutas fuiſſe.

Soluit gl. quod decennio ſolutæ fuerunt ibi, & malè, quia etiam quod decennio hic facta eſſet præſtatio, non tamen in futurum debitor naturaliter obligatus teneretur, ut ſupra, niſi repli-
23 cetur (& hoc modo concordabũtur† hæc iura) quod ibi præceſſerat titulus legitimus & ſolẽnia ſtipulationis, ex quo uſuræ aliter non debentur. l. quamuis. C. de uſu. dixi in euidentialibus: ea de re ſolutio decẽnalis obligat, hic aũt præceſſerat pactum nudum. nimirum igitur ſi non tenetur, & declarauimus etiam ſupra. Laus Deo.

Additio 1.

24 Ad † contrarium l. 1. C. de fideicomm. rñde, qd̃ multę ſpecialitates ibi concurrebant, primò (ut diximus etiam ſupra ſ́m ſol. cõem) alimentorum fauor. l. ſi q̃s à liberis. §. ſi uel parẽs. ff. de liber. agnoſ.

Secundò ultimæ uoluntatis. l. in teſtamentis. ff. de regu. iur.

Tertiò, quia recta uia dñium rei legatæ trãſit in legatarium. l. à Titio. ff. de fur.

Quartò, quia in re certa potuit legatum capi propria auctoritate, ut tradit Bart. in l. ex facto. nu. 2. ff. de hæred. inſti.

Quintò, quia legatarius præſumitur magis dilectus q̃ hęres. l. ſi q̃s eũ ad fi. ff. de ꝯd. & demon.

Sextò, quia factum præſumebat̃ in remunerationem. l. nec adiecit. ff. pro ſoc.

Septimò, & ult. quia mr̃ ſic agnouiſſe uſ̃, & approbaſſe uoluntatẽ defuncti, q̃q̃ in codicillis minus ſolẽnibus. l. nõ dubiũ. C. de leg. l. fi. C. ad leg. Fal. in ſimili Bal. conſi. 46. col. 2. uol. 5.

SVMMARIVM.

1 *Actionem perdere eſt pœna.*
2 *Ius ſibi competens in dubio, nemo remittere præſumitur.*
3 *Donatio non præſumitur, niſi expreſſe actioni ſit.*
4 *Hæreditatem adire, eſt quid oneroſum.*
5 *Tacens conſentire non præſumitur in his, quæ ſunt ſibi præiudicialia.*

6 *Defunctus & hæres iuris interpretatione eadem perſona cenſentur.*
7 *Hæreditate adita omnes actiones directæ tranſeũt in hæredem.*
8 *Hæreditatem adire, eſt contrahere.*
9 *Compenſatio eſt ſoluti.*
10 *Conducens ſcienter rem, quam potuit euincere, iuri ſuo renunciare uidetur.*
11 *Proteſtatione ius conſeruatur.*
12 *Pactum ſimplexq́; cõuentio, an action9 producat.*
13 *Pactum, quando a lege conditio appelletur.*
14 *Actio præſcriptis uerbis quando oriatur.*
15 *Creditor ſi ſuccedit debitori actiones confunduntur.*
15 *Actiones an confundantur, ſi heres grauatus cogatur adire, & reſtituere hæreditatem.*
17 *Actiones reales, an confundantur ſicut perſonales, in caſu l. debitori. C. de pact.*
18 *Actio hypothecaria, an confundatur in caſu legis debitori C. de pact. ſicut perſonalis.*
19 *Hypotheca quid ſit.*
20 *Creditor ſi pro parte ſit hæres debitoris ſui, pro parte confunduntur actiones.*
21 *Actio confuſa in ſubſtantia durat in effectu, quia creditor hæres deducit debitum.*
22 *Inuentarium hæredem reponit in eodem ſtatũ, quo erat ante aditam hæreditatem.*
23 *Hæres in ſeparatione bonorum ſui debitoris, iudicis officium implorat.*
24 *Hæredem, qui confecit inuẽtarium in caſu ſtatuti, quod fiat inſtrumenti executio contra hæredem, non comprehendit.*
25 *Hæres cum inuentario, contra factum defuncti uenire poteſt.*

L. Debitori.] Summa, & diuide, ut hic, per Doct. & caſum in terminis ſic figura.

Quidam, puta Titius debitor alicuius fecit teſtamentum, & in eo ſibi hæredem creditorem uniuerſalem inſtituit. dubitatum fuit primo apud Anto. Imperatorem, authorem præſtãtiſſimum l. noſtræ, an actiones adita hæreditate, ſtatim & incontinenti confunderentur, taliter, ut nullum ius ipſi amplius eſſet reſeruatum, conſequendi quod ſibi debebatur.

Et breuiter, ac prima facie, dicendum uidebatur, quòd non, rationemq́ue dubitandi tot taſsis
1 faciebat, † quia actionem perdere, eſt pœna. l. teſtamento centurio. ff. de man. teſta. intrinſeca tñ non extrinſeca, ut inquit Bart. in l. prætor ait. in princ. ff. de no. ope. nun. & Alex. in l. turpia. in 1. colum. ff. de leg. 1. pœna dicta eſt, eo quòd puniat. c. pœnitentia. 2. de pœnit. diſt. 3. puniendus non eſt, qui non deliquit. l. ſancimus. C. de pœn. creditor non deliquit, ergo actione ſua priuari non debet.
2 Secundò, † quia in dubio nemo uelle præſumitur ius ſibi competens, tam facile remittere, & ipſi renunciare. l. cum de indebito. ff. de prob. c. ſuper hoc. de renun. quod etiam per ſimile probatur, quia nec alibi præſumitur quis aui ſui paterni hæreditatem repudiare, in caſu l. qui ſe patris. C. unde lib. ut ibi Iaſ. declarat, in 8. colum. & cæteri.
3 Tertio, † quia ſic, ſi confuſæ eſſent, donatio q̃dam uideretur, quæ non præſumitur pariter, niſi expreſſè actum ſit, ex quo donare eſt perdere, & dilapidare. l. filiusfamil. ff. de dona. & fatuitas potius creditoris appellaretur, quã liberalitas, ut inquit Bald. in l. generaliter. in 3. colum. C. de non nume. pecun. quem refert & ſequitur Iaſ. in l. ſi donaturus. per illum tex. in prin. & quia ſpeciale eſt aliàs, fauore matrimonii, ut ibi. ff. de cõdict. ob cau.

Quartò, quia materierum propriè confuſio eſſe uidetur, non iurium & actionum. §. ſi duorum. Inſti. de rer. diu. & in ſimili tradit Abb. Pa. in c. 1. in fi. & in c. quod in dubiis. ipſum tex. declarando, de conſe. eccl. uel dum dicit procedere in liquoribus, & his, quæ commixtione confunduntur.

Quintò, quia in una eademq́ue perſona diuerſæ qualitates concurrere poſſunt. l. ſi conſul. ff. de adopt. l. fiſtulas. §. 1. ff. de contrahend. empt. l. cum ſemel. ff. de iure.
4 Sextò, † quia adire hæreditatem, eſt quid oneroſum adeunti ſubire. l. qui in aliena. in prin. ff. de acqu. hær. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. eo. l. quia poterat. l. non eſt cogendus. ff. ad Trebel. § neque. Inſti. de auct. tut. & actus meticuloſus. l. 1. §. ſublata. ff. ad Treb. & ſic in hoc erit creditor grauatus, ergo in alio debet releuari, ut actiones non confundantur. l. eum qui. ff. de iureiur. Item teſtator releuatus, quia habet hæredem. l. & quia. ff. de inter ro. act. ergo grauari in alio debet è contra, ut debitum deducatur.
5 Septimo † quia tacens non præſumitur conſentire in his, quæ ſunt ſibi præiudicialia. l. ſicut. §. non uidetur. ff. quibus mod. pigno. uel hypothec. ſolu.

Octauò, quia ſi dixero tibi creditori meo, ecce centum, quæ tibi debeo, & non ultra, tuq́; ea accipias, tibi non præiudicas in reliquis. l. creditor, qui non idoneum pignus. ff. ſi cert. peta. l. ſi quidem. C. de except. declarat Angel. in l. ſi cum dos. in prin. ff. de act. re. amo.

Nonò & ultimò, uidetur caſus ad literam, in l. fi. in §. in computatione. C. de iur. del. be. ubi ſi quas actiones habet hæres cõtra defunctum, hæ (inquit text.) non confunduntur.

Quibus tamen non obſtantibus, contrarium deciditur in l. noſtra, & in ſpecie ſic exemplificat Iuriſcon. in l. Stichum. in §. aditio. ff. de ſol. & in l. 2. in §. fi. ff. de hær. uel act. uend. & ratio deciſio
6 nis eſt, † quia defunctus & hæres, iuris interpretatione, eadem perſona cenſentur. §. 1. in Authẽ. de iureiur. à mor. præſti. quando actus, ſui natura tamen eſt ad hæredem trãſitorius, ut hic, aliàs

non.

non. l. ſi is cui. ff. rem ratam hab. & hinc eſt ad ꝓpoſitum, quòd pacto, in l. 1. §. eod. fideicommiſſum remitti potuit, quia uoluntas teſtantis erat in hærede, ut ibi diximus: ergo actio & paſsio, debitor & creditor, quæ ſunt correlatiua, tanq̃ contraria, non poſſunt ſtare in uno eodemque ſubiecto. l. ubi repugnantia. ff. de reg. iu. l. 2. ff. de ſtipu. ſer. l. ille à quo. §. tempeſtiuum. ff. ad Treb. c. fin. de inſti. & eſt ratio Iuriſcon. in l. hæres. in §. quod ſi ſtipulator. ff. de fideiuſſo. & ſimile in l. 1. ff. de rer. permu. & ſenſit quoque Cy. in l. 3. C. de fideicom. Bal. latè in l. ſi uxor: in princi. C. de bo. auc. iu. poſ. & latius hic.

7 Secundò, † quia adita hæreditate, omnes actiones directæ tranſeunt in hæredem, quod aliàs nõ eſſet. l. 3. ff. pro ſoc. declarat Iaſ. in l. ex legato, in princip. C. de lega. ergo conuenit, ut quas habet ipſe contra teſtatorem, eas confuſione remittat, qua mente inſtitutus præſumitur.

8 Tertiò, † quia adire, eſt contrahere. l. apud Iulianum. §. fin. ff. quibus ex cau. in poſſ. ea. in contractibus ſemper fit interpretatio contra eum, qui legem apertius dicere potuit. l. ueteribus. ff. de pact. ergo.

Quartò, quia ſubeſſe uidetur quid, ipſi ex alio imputandum, cur proteſtatione eas ſibi non reſeruauerit. l. Ne ennius ff. de neg. geſ. l. alimenta. C. eo. l. ut debitum. C. de hær. act.

Quintò, quia ualet argu. de parte ad totum, ſi maximè eadem ſit ratio partis & totius. l. quę de tota. ff. de rei uend. l. ſcire oportet. §. aliud. ff. de excu. tut. ſed hæres debitoria pro parte actiones confundit. l. ſi debitori. ff. de fideiuſſo. l. licet. C. ad legem Fal. & ut infra, etiam ſi indiuiduum debeatur, ut ſeruitus, l. 1. & ibi glo. C. de hær. act. ergo etiam & in totum.

Sextò, quia ſi teſtator interrogaretur, ita uериſimiliter reſponderet, cum hæreditatem alteri poſſet relinquere. ergo ita etiam diſpoſuiſſe uidetur. l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & poſthu. & de bono opere lapidaretur (ut aiunt.)

Septimò, quia ſi ſecus diceremus, teſtatoria liberalitas hoc caſu, ſibi eſſet præiudicialis, & malè. l. illud. §. fina. & l. ſequen. ff. de bonor. poſſeſſ. contratabul.

Octauò, quia ſi confuſio fit in criminalibus. l. cum mulier. l. uiro. & ibi Bald. ff. ſolu. matrimo. multomagis fieri debet in ciuilibus, argum. in l. in ſeruorum. ff. de pœn. & in l. nec in ea. ff. ad leg. Iul. de adulter.

Nonò & ultimò, quia compenſatio facta uidetur. l. ſi pater. C. de contrario iud. tu. l. ſi adulta.
9 C. de hær. actio. † compenſatio eſt ſolutio. l. amplius non petitum. ff. rem ratam hab. ſiue habẽs uim ſolutionis. l. ſi peculium. §. de illo. ff. de ſtatu lib. Bar. in l. Iulianus. ff. de condi. & demon. ſolutione eius quod debuit, fuiſſet ſublata oĩs obligatio. §. 1. Inſti. quib. mo. tol. obl. ergo & actiones confuſæ in caſu præſenti. l. uerum. ff. de compen. l. ſi conſtat. C. eod. & de materia aliàs in l. ſi cum dotem, in § ſi pater. ff. ſol. mat.

Ex quibus rationes dubitandi adductæ ceſſant, & tolluntur uirtualiter: nam prima fallaciã habet, quia uerum eſt, quòd priuare quem ſua actione, eſt pœna, ſed in adminiſtratione & officio intelligitur. ergo nil ad propoſitum. uerum dato, quod de actione etiam intelligatur, nec falſum ſit, quòd pœna appellatur, q̃a puniat, q̃dq; creditor non deliquit, quid tũ? falſum eſt tamen dum dicitur, quòd actiones non confunduntur. d. l. Stichum. d. §. aditio. ff. de ſol. & aliis alle. in glo. quæ non refero. & dato quod pœna ſit rurſum, & ſine culpa puniatur creditor, non tamen punitur ſine cauſa ratione ſupradicta. c. cognoſcentes, de conſti. & patet ad ſenſum.

Secunda etiam ſecum reſponſionem habet, fallere & limitari adhuc rationibus ſupradictis, in caſu illo, & eſt ſimile in l. Cã anus. ff. de op. liber. ubi ſeruus, cui libertas fideicommiſſaria relicta eſt, ſi ei imponantur operæ, ſibi præiudicat, cùm poſſet prohibere, & non prohibuit. &
10 † quia ſcienter conducens, uel emens rem, quã potuit euincere, iuri ſuo renunciare uidetur. l. ſi proponas. §. ſi hæreditatem. ff. de inoffic. teſta. & eſt argum. in l. Paulus reſpondet. ff. rem rat. ha. & in l. reprehendenda. C. de inſti.

Tertia eſt cæteris deterior, quoniam (ut probauimus) imò potius hinc inde compenſatio q̃dam, ſiue ſolutio parte teſtatoris, quàm aliud, uĩdetur, nec repeto. & quod aditione uideatur remiſſa actio, & facta quędam quaſi donatio ex eo etiam probatur, quia adeũdo præſumitur in dubio uoluiſſe ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellianum.

Quarta nihil facit, & confunditur, poſtquàm de confuſione loquimur, per tex. in l. 1. ff. quemadmod. ſeru. amit.

Minus quinta, quia & ipſa quoque vera eſt, niſi qualitates ſint contrariæ, ut in d. l. ſi c. nſul, no. & declarat etiam Bald. in l. 1. in §. 1. de no. Co. compo.

Sexta tollitur, quia lucrum etiam ſentit, ita ut non debeat releuari in alio, ſatis releuatus ĩ hoc, l. ſecundum naturam. ff. de reg. in. Nec releuatus teſtator in hærede, ut dicebatur, quia alium ſibi parare potuiſſet, nec in ſubſidium defuiſſet fiſcus, ut dicebam in l. 1, ſupra eo. ergo nec grauari actionibus creditoris inſtituti.

Septima retorquetur, quia hoc attento, commodum & fauorem potius cõcernere dicemus. l. qui patitur. ff. mand. l. ſi uerò non remunerandi. §. ſi paſſus. ff. eod. cum uulga. ergo conſentire præſumetur neceſſario. uel dicamus id quod dicitur in d. §. ſicut, generale non eſſe ſed in debitore, diſtrahente pignus, ſciente nec contradicẽte creditore, quod ſibi non præiudicat, ex quo

ſciebat

ſciebat ubiq; pignus ſuum durare, ſatis alienum
à caſu noſtro.

Ex quibus tollitur octaua,quia bene erat præ
iudiciale in caſu Ang. ideo ſibi non præiudica-
uit creditor tacens, hic autem ſic.

Nona & ult. fundata in d.§.in computatione
loquitur,qñ hæres inuentarium confeciſſet, ut
infra loco ſuo dicemus.

Sed fuit & adhuc dubitatum,quid ſi hæres, id
eſt creditor,contra tertium poſſeſſorem egiſſet,
ſententiaq; hæreditatem obtinuiſſet,eamq; reo,
titulo emptio.& uēditionis reſtituiſſet, ſub iſta
conditione tamen,& pacto,ut ſibi,& cæteris cre
ditoribus,quod ſibi debebatur (ſi non adiuiſſet)
ſatisfaceret. dubitabatur apud eundem, quid iu
ris,an fides pacti ſeruanda eſſet. Videbatur dicē
dum quòd non prima facie,non reſpectu credi-
toris,quia actio ſemel extincta, non debet am-
plius reuiuiſcere.l.qui res.§.aream.ff.de ſol.l.de
ducta.in princ. ff.ad Treb. l.cum quidam. C.de
condi.inſer.& quia ad ius ſemel renunciatum re
greſſus amplius non datur. l.poſtquam liti. īfra
eod.l.quæritur.§.ſi uenditor.ff.de ædil.edi. l.ho
mo liber.ff.de ſtat.hom.c.quàm periculoſum.7.
q.1.& præſertim,quia alij creditores ius acquiſi
tum habebant,quod ſibi auferri non potuit.l.fi.
ff.de pact.l.id quod noſtrum.ff.de reg.iu.l.2.§.1.
ff.ſi cer.pet.non reſpectu ipſorum denique, qa
alteri paciſci,ſeu ſtipulari non potuit uendēs.l.
ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de uerb.obl.

Nihilominus tamen,iſtis non obſtantib.con-
trarium & in hac ſecunda parte deciditur pari-
ter,dictuq; eſt mirabile,quòd ſentētia prętoris,
uiui hæres efficiatur directo:mortui uerò, nō l.
ſtatuliberi à cæteris.§.Quintus. ff.de ſtatulib.

Et ratio deciſionis eſt (ut ipſemet text. ſubii-
cit) quia pacti,conuentioniſq; fides ſeruari de-
bet.l.1.ff.de pac. l.iuriſgentium.§.prætor ait. ff.
11 eo.l.1.ff.de conſti.pe.† & quia quodammodo ꝓ
teſtatione ius ſibi conſeruauit,ut in ſimili in l.ut
perfectius.C.de anna.except.l.debitor. in princ.
ff.de ſepa.l.ſi debitor.§.1.ff.quibus mo.pig. vel
hypoth.ſol.Vel dic,hoc ideo fuiſſe,quia contra-
ctus ex conuentione partium legem accipiunt.
l.1.§.ſi conueniatur.ff.depo.l.legem.ĩ.eo.

Nec faciunt rationes dubitandi,quoniam pri
ma procedit regulariter,niſi reuiuiſcat de æqui
tate.l.deferre.§.fi.ff.de iure fiſ.l.2.in fi.ff.de hæ
red. uel actio.uend.l.ſi is qui hæreditatem. ff.de
condi.indebi. Vel non extincta fingatur contra
emptorem,quod uidetur uerius, à lege tamen,
quia homo non fingit.l.ſi forte.ff.de caſtr.pecu.
Vel dic,quòd noua ſit,ut hic per Bal. ex quo hæ
res,pacto ſibi prouidit.l.fi.C.de pac. conuen. &
conſonat,quia ſi ex ſtipulatu, uel præſcript.uer.
agitur,iam non eſt hoc,quia extincta aliqua ope,
reuiuiſcat. Sed contra,ſi ſibi à lege prouiſum e-
rat abſque pacto.d.l.2. d.§.fi.ff.de hær.act. qua-
re paciſci? l.1.C.de theſau.lib.10.aliud dici non
poteſt,niſi uerum eſſe,ſed quòd tunc ei, hoc idē
facere uolenti,eſt mos gerendus, arg.in l.circa,
in fin.ff.de prob.ex quibus aliud etiam tollitur,
quod ad ius ſemel renunciatum, non detur am-
plius regreſſus,quia imò datur uirtute pacti, &
ut infra etiam latius.

Minus obſtat rurſum, quòd aliis creditorib.
ius acquiſitum fuerit, quia hoc caſu non eſt ue-
rum.l.delegare.ff.de noua.

Non denique quòd alteri paciſci non potue-
rit, quia non eſt id uerum quoque ſimpliciter,
ſed tūc,cū ſtipulatoris haud intereſt. d.§.alteri.
Verum hæredis hic intererat,creditoribus ſatiſ
fieri,quoniam ipſe ad idem tenebatur. d.l.ſtipu
latio iſta.§.ſi ſtipuler.ff.eo.l.1.& ibi not.ff.de ſti
pul.ſeruo.ergo.

Vltimò dubitatum fuit, ſi pacti,conuentio-
niſq; fides non ſeruetur, an contra emptorem
non ſeruantem agi poſsit. breuiter uidebatꝰ di-
12 cendum,quòd † non,quia pactum, ſimplexque
conuentio, actionē nō producit.l.iuriſgentiū.§.
igitur cum nuda.ff.de pac.

Qua tamen ratione non obſtante, cōtrarium
etiãnum deciditur in lege noſtra, à partibus ſuf
ficienter enumeratis,uulga.l.patre furioſo.ff.de
his qui ſunt ſui uel alie.iur.§.omnium.Inſtit.de
actio.quoniam aut interuenit ſtipulatio, & tunc
ex ſtipulatu dabitur actio,ut ſeruetur,aut ad in-
tereſſe,ex quo eius natura huiuſmodi eſt etiam,
ut ad incertum detur.§.1.Inſti. de uerb.obliga.
vel ipſius agentis reſpectu,certi condictio, quia
quantitas ſoluenda erat certa. l.certi condictio.
ff.ſi cer.per.reſpectu uerò cæterorum,ex ſtipula
tu,quia factum eſt in obligatione. l.liber homo.
§.fin.ff.de uerb.obli.quod etiam incertum eſt.l.
unica.C.de ſenten.quæ pro eo quod int.

Aut non interuenit ſtipulatio,& tunc quia pa
ctum ueſtitum eſt interuētu rei, orietur pręſcri
ptis uerbis.l.legem.infra eod.l.rebus. C.de rer.
permu.aut hęreditas poſſeſſori dimiſſa eſt:& tūc
quia remanſit nudum,interuentu nullius rei ue-
ſtitum,actione ex ſententia deſcendente agetur,
quę inerat.& ſi pactum obiiciatur,de dolo repli
cabitur,quòd ipſum non ſeruauit, & latius ut ĩ.
ex quibus dubitandi ratio ſublata manebit. Hic
eſt caſus,litera pro lecta habeatur.

Obſerua primum legiſlatoris artificioſum ꝓ
cedendi ordinem. primò in genere, poſtea ī ſpe
cie:quod etiam facit in l.nec nos. C.de capti. &
poſtli.re.& in l.1.& ibi dixi,ſ.eo. argum. in l.1.
ff.ſi certum petatur.

Obſerua ſecundò, quòd tradidiſti cum miſte
rio dicit,non factum notat,ex quo poſſeſſori hæ
reditatem dimittendo, actio præſcriptis uerbis
non orietur, ſed alia, ut ſupra, in caſus figura-
tione. & eſt ſimile in l.ſi pro fundo. infra de trā
ſact. ubi fundus ex cauſa tranſactionis traditus,
ſi euincatur ab actore peti poteſt,& de euictio-
ne agi,aliàs non,ſi dimittatur, quia trāſactio fit
ut

ut lis finiatur, nec titulus habilis eſt, ob id, ad dominij tranſlationem, & illum text. dicit ſingula. Corne. conſi. 241. ad fi. uol. 2.

13 Obſerua tertiò, quòd pactum à lege† plerũq; conditio appellantur, ex quo ſolet eiſdem uerbis concipi, quibus, & cõditio uel per ſi, uel per ut, ſi tamen monoſyllaba, addita ut hic, & in l. 1. ſuprà, eod. & de his aliàs in l. 1. ff. de condi. & demonſt. & in l. ſub conditione. & utrobique Bar. ff. de ſolu. & probatur in l. legem, ſecundum unã lect. infra eod. & ut infra.

14 Obſerua quartò † ſimilem diſtinctionem, ꝙ aut ſtipulatio interuenit, aut non, ut primo caſu actio ex ſtipulatu, ſecundo uerò, præſcrip. uerb. oriatur, in l. cum mota, & in l. ſi pro fundo. infra de tranſact. præalleg.

Obſerua quintò præſcriptis uerbis dixiſſe, tũ quia relationem habet ad uerbum actio pcedẽs, & ut malus uerborum ſonus uitaretur, iuxta no. in proœ. Inſti. in prin. tum etiam quia certa & pſcripta quidem uerba erant, à quibus denominata fuit, cũ deficerent uulgaria, atq; uſitata actionum nomina, quanquam in factum & condictio quoque appelletur, ut in rub. & l. 1. & 2. ff. de pręſcrip. uerb.

15 Modo notandum eſt, & primò ex iſto tex. † ſi creditor ſucceſſerit debitori, quòd actiones regulariter confunduntur, rationibus de quibus ſupra non repetendis aliter. adde (ut dicunt Docto.) quòd hoc idem etiam procedit, quanquam hęreditas non ſit apud ipſum adeuntem remanſura, annotatu certè dignum. l. deducta & ibi Ang. Imo. & Alex. in princ. ff. ad Treb. ex quo grauatus eſt, & cogi poteſt. l. cohæredi. §. cũ filiæ. ff. de uulg. & pup. ſubſt. l. cogi. ff. ad Treb. ſoloq; noie remanet hæres, ut in ſimili inquit Bald. per illum tex. in l. cum hæreditate patris, in prin. ff. de acq. hær. l. & ſi ſine. §. ſed quod Papi. ff. de mino. & ni mirum, quoniam poteſt detrahere creditũ ſuũ, & Trebellianicam amplius, quam non perdit, ut Falcidiam, ſi inuentarium haud faciat, iuxta ea, quæ habentur in l. Marcellus. ff. ad Treb. l. in imponenda. l. irritum. C. ad legem Falc.

Ex quo habetis inferre (ſubiiciunt adhuc) ꝙ licèt confundantur iura hæredis adeuntis (ut dixi) ipſa aditione, quo ad actionem & obligationem, non tamen confunduntur, quo ad retentionem, & benè: cum non ualeat fideicommiſſum uniuerſale, niſi quatenus in hæreditate reperiatᷣ. d. l. cohæredi. d. §. cũ filiæ. ff. de uulg. & pup. ſub.

Verum hæreditas non dicitur, niſi quæ reſtat, deducto ære alieno. l. fi. §. in computatione. C. de iur. deliber. ergo. & retentione intellige, reſpectu crediti ac Trebellianicæ, ut ſupr. d. §. cum filiæ. hoc idem ex alio quoque confirmando, uerum eſſe, quia retentio fauorabilis eſt ſui natura, ex quo alibi, pactum non ualet, quo ad actionem, & tamen ualet quo ad retentioné. in l. quamuis. & ibi Bar. in prin. ff. de ſolu. l. 1. C. de par. pi.

Qui dicit etiam alibi, quòd in pari cauſa potior eſt ſemper retinentia, quàm petentis conditio, in l. ratis. ff. de incen. rui. nauf. & benè. l. ſi ſeruum. §. ſequitur. ff. de uerb. obl.

Et hinc eſt, quòd in l. 1. in §. diuus. ff. de uar. & & extraord. cog. ſalarium aduocati repeti nõ poteſt, quodque petitio aliàs eo caſu impedirétur, ut no. in l. diem functo. ff. de offi. aſſe. & ad idem eſt bonus text. in l. & poſt rem. in §. 1. ff. de tranſac. & in l. per procuratorem. ff. de procu. nec poteſt negari.

Nihilominus tamen illatio iſta mihi bona nõ uidetur, ex quo non eſt ex præmiſſis, nec de terminis, ex quibus infertur, ut no. in l. 1. in §. q mandatam. ff. de offi. eius, cui mand. eſt iur. argumẽ. in l. Papinianus exuli. ff. de mi. quoniam beneficium hoc habet, ut hæres, non ut creditor, qui ſemper retinet, qualiſcunque fuerit: ex quo aliàs fideicommiſſa extinguerentur, nec inuenirẽtur hæreditatem reſtituentes, & malè. Inſti. de fideicom. hær. & de leg. Falc. in princ. ita tene, eſtque argum. in l. ſi paterfam. in §. 1. ff. de adop.

Imò nec ampliatio, quia ſi ſupradicta deducere poteſt, & maximè debitum, effectualiter actiones confuſæ non uidebuntur, de quo etiam ĩ. qñ inuentarium conficitur.

Interim tamen, & ſepoſitis his, ac conſultius quicquid arguendo dictum ſit, de pluribus dubitare contingit. & primò, quid in ipſo fideicommiſſario uniuerſali, Res expedita eſt, idẽ dici debere, quoniam loco hæredis habetur. l. ſi filius. §. 1. ff. quod cum eo. l. poſtulante, ad fi. ff. ad Trebel. adeo ut filius, ita relictus, nec directo inſtitutus, haũd dicatur præteritus, ita glo. in l. ſcimus. in §. cum autem. C. de inoffi. teſtam. non firmandum tamen, quia Bal. dubitat ualde in l. inter cætera. ff. de lib. & poſthu. ut per eum.

Verum ad propoſitum ſi loco hæredis habetᷣ. d. §. 1. & in hærede adeunte dicimus, actiones cõfundi, confundentur pari modo in fideicommiſſario. & quod dicatur in effectu hæres poſt reſtitutionem ſibi factam, probatur etiã in l. ex facto. ff. ad Treb. & in l. ſi neceſſe. in §. fi. ff. ad Treb. Iacob. de Aret. Petr. & Bald. in l. qui teſtamento. in princ. ff. de teſtam.

16 Secundò dubitatur, quid in † hærede grauato reſtituere, ſi coactus adiuiſſet, an confundatur actio in totum.

Docto. hic concludunt, quòd non, ex quo debitor ſaltem remanet naturaliter obligatus. l. debitor, & ibi no. Bart. in prin. ff. ad Treb. (cogi. n. poſſe non eſt dubium. l. 2. §. interdum. ff. de uulg. & pup. ſubſt. l. nam quod. §. qui compulſus. l. cogi. ff. ad Treb. ne fideicommiſſum euaneſcat, & eſt differentia, quia hoc caſu etiam quòd pœniteat, quartam non detrahit, ut in locis præalleg. & in l. pe. in §. fin. C. ad Treb. not. alio autem, ſi ſpõte ſcilicet reſtituat, ſic. & nota quòd coactio præciſa eſt, quia ſi cauſatiua foret, utique quarta

non

non priuaretur.l.1.& ibi gloſ. C.ut ne.inui.age.
co.) & ratione comprobari poteſt, quoniam
conſenſum non habet.l.Iulianus.ff.de condi.in-
de.unde ſicuti obligatio naturalis ſententia nõ
tollitur,quæ eſt de iure ciuili,ut ibi,pariter tolli
non debet aditione,quæ eſt huiuſmodi. Item qa
ſi in l.2.in §.fi.alleg.etiam ſupra ff.de hær.uel a-
ctio.uend.hæredi uoluntariè reſtituenti hæredi
tatem titulo oneroſo conſeruatur actio, qui de
translatione hæreditatis cogitare nõ potuit, mul
tomagis conſeruabitur hic reſtituenti coactè ti
tulo lucratiuo, qui hoc ipſum cogitare potuit,
ex quo eam habebat neceſſariò reſtituere.

Vltimò, quia grauatus in hoc,ex quo (ut ſu-
pra etiam dicebã in 1.no.) coactus adiit, debuit
in alio releuari.l.eum qui. ff.de iureiur.

Conſiderando maximè (ut dicebam pariter
in prima lect.) ſuccurri potius facienti actũ ex
neceſſitate,quàm ex uoluntate. l.ſi fideiuſſor.§.
ſi neceſſaria.ff.qui ſatiſd.cog.

Verum contrarium ſuadetur etiam facile,qm̃
coacta aditio,aditio eſt, arg.in l.ſi mulier.in §.ſi
metu. ff.quod met.cau. ergo ea neceſſariò actio
confuſa dicetur,& ſic obligatio, cum naturalis,
tum ciuilis.

Item quia ſi naturalem inducit. d.§.ſi metu.
æquè conuenit, iuxta reg.l.fi.ff.de le.3.quod tã
tum operatur oppoſitum in oppoſito, quantum
propoſitum in propoſito, ut eam etiam tollat,
& quia text.in d.l.debitor,ad literam dicit, ſub-
latam fuiſſe.

Breuiter à prima opi.non recede ex ſupradi-
ctis. nec obſ.adducta in contrarium, quia primũ
fallaciam habet, & uerum eſt coactam aditionẽ
eſſe huiuſmodi, ſed non proprie.l.1.ff.de don.l.
hoc legatum.ff.de leg.3.imò quòd diſſenſum ẽt,
habet, & fit permixtio contrariorum in eodem
ſubiecto, reſultatque mixtum quoddam in aia,
cuius libertas diſſentit, ſed ſenſualitas conſen-
tit,ne maius detrimẽtum patiatur, ut inquit gl.
in c.cum inter,& ibi Bald.in 2.col.de elect.& eſt
no.tex.in c.ſacris. quod met.cau.ubi pati potius
dicitur,qui aliquid coactè facit, quàm agere. &
dato quòd aditio ſit,confuſaq; actio, de æquita
te tamen reuiuiſcit,ut in ſimili,in d.§ ſi metu. &
eſt arg.in l.deferre,in § fi.ff.de iu.fiſ.melius in l.
2 in §.fi.ff.ſi ex noxa.cau.aga.& in l.hæredem.ff.
de his quib.ut indig.

Ex quo tollitur etiam ſecundum.

Non obſt.tertium & ultimum, quia idipſum
dicit Iuriſcon.arguendo,non determinando, ſe
cundum Barto.ibi,in princ.& benè, quaſi dicat,
uerba narratiua ſunt,non diſpoſitiua.l.unica.C.
quan.non peren.par.& ita eſt tenendum.

Tertiò dubitatur regula enim iſtius legis(pro
1 cedit in perſonalibus actionibus)quid† in reali
bus. Bal.in l.ſi uxor.C.de bon.auth.iudi.poſſ.in
princ.dicebat,per aditionem hæreditatis non cõ
* fundi,& ita communiter * cæteri, moti quia ceſ
ſat ratiò legis noſtræ,& ſimiliũ, ex quo poſſum
habere dominium rei poſſeſſæ à teſtatore,taliter
ut adita hæreditate non confundatur, ſed poten
tia duret apud hæredem,intentanda quandoque
contra tertium,poſſeſſionem occupantem. l. fi.
& ibi not.C.de hær.uel actio.uen.in actione per
ſonali haud dicendum,nec etiam quod bona hæ
redis ſint obligata pro debitis defuncti, aliaque
ſunt bona defuncti,& alia hęredis. l.Paulus, in
princ.ff.de pign.l.aſsiduis. C.qui po.in pig.hab.
& nimirum, quia ſi uidemus alio caſu differre.l.
ſi in rem.ff.de rei uend.§.omnium. Inſti.de act.
l.1.§.ſi hæres.ff.ad Treb.l.fi.§.fi. ff.de contrahen.
emp.l.1.§.illud.ff.quo.leg.l.cum notiſsimi.l.ſi-
cut.l.omnes.C.de præſcrip. 30. uel 40. anno.&
no.in l.2.C.de lui.pi.utique nouum non erit, ẽt
ſi differant iſto:& per dictam theoricam Bald.in
d.l.ſi uxor.ita etiam tenuit Salic. in l.fi. in §.ſi ue
rò & ipſe.in fi.C.de iu. delib.& quòd in actioni-
bus perſonalibus intelligatur text. noſter, ſatis
expeditum uidebatur,faciens debitoris mentio
nem,cuius appellatione non uenit is, qui actio-
ne reali tenetur,l.Aureliua.§.Mæuia. ff.de libe.
lega.per quem text.dixit Bald.alibi,in l.cum ne
ceſsitatem.C.de fideicom. quòd ſi teſtator legat
liberationem omnibus debitoribus ſuis, non ue
niet poſsidens res teſtatoris, & quòd largo ſum
pto uocabulo debitor eſt. in l. dominium. C.
quod cum eo, & alii in l.1.ff.ſi cer.pet.

18 Quartò dubitatur, quid in actione † hypothe
caria.idem Bald.in d.l.ſi uxor.in princ.C.de bo.
auct.iud.poſſ.tenuit,non confundi pariter, nec
immerito. primò quia ipſa quoque realis eſt.l.
pignoris.C.de pigno.l.pignoris.ff.eod.adeo ut
in libello cõcludatur hoc caſu, quemadmodum
in reali ſecundum Bar.in l.rem alienam, in pen.
colum.ff.de pign.act.& ad propoſitum ac propriè
19 nil † aliud eſt hypotheca, niſi res obligata, non
uendita,nec tradita creditori, ad quam deuenire
non poteſt,etiam ſecũdum iſta tempora,niſi de-
bitor ſit in mora.l.ſi res obligata.ff.de leg.1.l.cre
ditor. & utrobique idem Bart. (ſingula ſingulis
* referendo) ff.de diſtra.pigno. & ita cæteri * cõ
muniter.moti ex pluribus. maximè per text. &
ſecundo,in l.debitor.ff.ad Trebellian.ubi uide-
tur caſus ad literam, aditione non confundi.
Tertiò pro iſta ſententia facit text. in leg. cum
quis.in §.fi.ff.de ſol.ubi ſi fideiuſſorem tibi de-
dero,obligantem hac de re etiam pignus, meq́,
hæredem inſtituiſſet, non teneor ex cauſa fide-
iuſſoria, ex quo ut principalis eram obligatus:
ſed tñ pignus obligatum remanet, habens hanc
conditionem,donec ſoluatur:ergo manebit etiã
in caſu noſtro,nec per cõfuſionem actionis prin
cipalis tolletur hypothecaria.

Veruntamen contraria opin. ex multis etiam
ſuaderi poſſe uidetur,& primò per text. in l. ex
ſextante,in §.Latinus.ff.de excep.rei iud.ubi ad
literam dicitur,quòd creditore domino conſti-

tuto,

tuto, pignus perſeuerare non poteſt, ex quo re ueta res ſua nemini poteſt eſſe obligata. l. neque pignus. ff. de reg. iu. l. 2. ff. de pig. act. Bart. in l. 1. in ult. colum. ff. de le. 1. & in ſimili, in l. Vranius. ff. de fideiuſſ. ubi ſi debitori ſucceſſerit creditor, ueluti ſolutionis iure ſublata obligatione, etiam mandator liberatur, quia non poteſt (ſubiicit Iriſcon.) pro eodem apud eundem quis mandator eſſe.

Secundò, quia ſublata actione principali, impoſsibile eſſe uidetur, acceſſoriam ſubſiſtere. l. cum principalis. ff. de reg. iur. quod per locum à ſpeciali etiam probatur in d. l. 2. proximè allega. C. de lui. pign. & in ſpecie hanc conſequentiam facit tertio loco Barto. in l. 1. ff. de Sal. inter. & in l. edita. in 7. colum. ſupra, de edend. taliter ut ab ſolutoria in una pariat exceptionem rei indicatę in alia. l. ſi deferente. ff. quibus mod. pigno. uel hypotbec. ſolu.

Et hæc opin. placet breuiter ex prædictis.

Nec obſ. primum pro communi, quia uerum eſt: nec poteſt negari, eam ſcilicet realem fore, ſed non, ut non tollatur ſublata perſonali, quoniam ad eam neceſſaria eſt: & idem debet iudicari, quod de ea. l. & an eandem. §. fin. ff. de except. rei ind. tradit Bar. in l. ſolutum. in §. per liberam. ff. de pign. actio. & eſt ſimile, quia actio aliàs iudicatur etiam mobilis uel immobilis, ſecundū naturam rei, quæ in ea deducitur. ita idem Bart. in l. 1. C. ſi aduer. tranſac. & in l. ſi conuenerit, in princ. ff. de pign. act. & in l. ſi ſic, in §. fi. de leg. 1. vel dic, quod etiam ſit perſonalis uno reſpectu, licèt alio ſit realis, ut per Bartol. in d. l. pignoris. C. de pignor.

Non ſecundum, quia ſpeciale eſt (ut ibi glo. dicit) ponderando uerbum plerunque, appoſitum in d. l. cum principalis. quod apparet etiam, quia exemplo ſpeciali d. l. 2. C. de lui. pign. id ipſum probat: & ratio ſpecialitatis eſt, quia hæres, & ſic creditor, alteri hæreditatē reſtituerat, haud conſiderabile in caſu noſtro, nec in d. §. Latinus, eoq; magis etiam, quia propter pignus obligatio naturalis remanſit. nec dicatur (ut ibi dicit Bar.) quòd imò remanſit naturalis & ciuilis, ex quo aliàs ſi naturalis tantum, actionem nō produceret. l. naturalis. ff. de act. & oblig. quia in pignore ſecus eſt. l. ſi tibi. §. de pignore. ff. de pact. quaſi dicat, ſolo conſenſu contrahitur, taliter ut ibi propter ipſum naturalis obligatio cauſata haud confundatur, & eſt ueriſsimus intellec.

Alii etiam aliter reſpondent, quòd imò ibi nō ſolum conſeruatur hypothecaria, ſed etiam perſonalis, de directo contra illum text. ideo proximè dictum melius, & tenendum abſque dubio. uel dic, ut infra ad l. cum quis. §. fin. de ſol. quòd ibi ceſſat ratio, propter reſtitutionem, quæ i caſu noſtro militat, ne detur iam (ut diximus) adítione confuſa.

Non denique tertium & ultimum, quia reſpondet Paul. de Caſt. ibi, illud ideo eſſe, q̄a ſubiectum actionis perſonalis, eſt perſona: ſubiectū uerò hypothecariæ, res. modo ſi debitor fideiuſſori ſuccedat, extinguitur fideiuſſoria, ne ambæ in uno eodemq; ſubiecto reperiantur, in hypothecaria haud conſiderabile: ergo nimirum, ſi pignus obligatum manet.

Vel & aliter dicamus, quòd iſtud in graue dānum creditoris cederet, cui per talem ſucceſsionem præiudicium fieri non debet, nec mutari obligatio, ex mutatione perſonæ. l. 2. §. ex his. ff. de uerb. oblig.

Sed prima melior, q̄m ſic ēt non deberet mutari fideiuſſoria, & tamen mutatur, ut ibi.

Niſi replicetur, præiudicium non fieri, cum p̄ principalem tantum conſequi poſsit, quantum per acceſſoriam: quod non eſſet, ſi extingueretur hypothecaria, qua plus conſequitur, q̄ per perſonali: exempli gratia, ſi res apud tertium poſſeſſorem reperiatur, quoniam contra eum habet hypothecariam, & non perſonalem. l. ſi fundus. §. in uendicatione. ff. de pign. & ſentit Pan. de Caſt. in d. §. finali.

Vel & tertio dicamus formalius, quòd cum ceſſet ratio, qua dicimus actiones confundi, etiā ſi ſit hypothecaria, eo caſu non mirum erit, ſi pignus obligatum manet, extincta etiam actione principali. l. adigere. §. quamuis, de iurepa. c. cum ceſſante, de appel. & ita tranſeundum eſt.

Quintò & ultimò dubitatur, quid ſi creditor,
20 eſſet hæres pro parte?† Reſpondent omnes, q̄ pro parte etiam fiet confuſio, per text. etiam in glo. alleg. in l. ſi adulta. C. de hær. act. qui ceſſari non poteſt, & idem ſentit Bald. in d. l. ſi uxor. de bon. auth. iud. poſſ.

Adde tu rationem, quia pro ea parte etiā eſt hæres, & perſonam defuncti repræſentat, pro alia extraneus. ita Barto. in l. 2. in §. Cato. in ult. colum. & in §. item ſi in facto. in 1. ff. de uerb. ob. & procedit etiam ſi debitum indiuiduum ſit, q̄m ſuppleri poterit, ut per glo. in l. 1. C. de hær. act. & eſt ultra eam, arg. in l. 2. 3. & 4. ff. fin. regund. & Inſti. de offi. ind. in fi. Ex quibus textualia ſint expedita, q̄m cætera nihil habent.

In glo. confuſa. in princip. quam per modum oppoſitionis etiam reaſſumit Bart. habetis, quòd
21 licèt actio per aditionem hæreditatis † confuſa ſit, & extincta in ſubſtantia: durat tamen eius ef-
22 fectus, ut debitum deducat creditor, † propter inuentarium, quod ipſum reponit in eſſe, & ſtatu, in quo erat ante aditam hæreditatem, ut in locis infra alleg. not. & non immeritò durare eius effectum dixi, quia ſemel extincta amplius non reuiuiſcit. l. qui res. §. aream. ff. de ſol. l. poſtquā liti. infra eod. & quia inuentarium fit poſt aditionem communiter, ut in l. fin. in §. ſin autem. & in §. donec. & in §. ſin uerò. C. de iure delib. & quia ſi in ſubſtantia duraret, actiuè eſſet in hærede, & paſsiuè in hæreditate, quæ quo ad hoc habere

tur

tur pro non adita,& ſic teſtator reperiretur mor
tuus pro parte teſtatus , & pro parte inteſtatus,
contra tex.in l.ius noſtrum.ff.de reg.in. & quia
in d.l.fi.in §.in computatione.C.de iure delib.di
citur,ipſum hoc caſu ſimilem fortunam habere
debere cum cæteris creditoribus : ergo quo ad
effectum omnino,quia ſimile,non eſt idem.l.qđ
Nerua.ff.depoſi. & quia denique uidemus, ſm
Bar.idem,ſi hæres transferat hæreditatem ad a-
lium ſine dolo,quòd durat actionis effectus ad-
huc,ut ſibi debitum deducat.l.debitor.ff.ad Tre
bel.cuius intellectum tamen,quia dictum eſt ſa-
tis ſuprà, non refero nunc aliter . l.hæredem. ff.
de his quibus ut indign. l.propter . §. neptis . ff.
ad Syllanianum.

Sed (ut dicebam ſupra.) quæſtio uidetur inu
tilis & uana,an actiones confuſæ ſint, necne: qm̄
omnino effectus durat . & dato quòd utile quo-
quo modo eſſe poſsit,ut hic per Paul.& Ale.aut
quia agere , quàm officium iudicis implorare,
expediat magis,arg.l.in cauſæ.ff.de minor.

Cogita,ſi tenendo contrarium, quòd imò re-
uiniſcat,ut uidetur innuere text.in d.l.fi.in §.in
computatione.de iure delib . & in d.l.hæredem.
ff.de his quib.ut indig.

Ad primum dici poſset,id uerum eſſe,niſi cau
ſa ſubſit,ut hic,& no.Ang. in d.§.neptis.

Ad ſecundum uerò,nihil referre, quia id ip-
ſum loco cauſæ eſt , ex quo facto poſtea inuen-
tario ueriſimile uř,hac mente tunc adiuiſſe.

Ad tertium,plerunq; non inconuenire.l.cir-
ca.ff.de inoffic.teſtam.& not.in d.l.ius noſtrum.
& idem in ſententia,& tutela, inquit Bart.in l.ſi
quis ſub conditione.in 2.col.ff.de teſta.tu.

Quartum ſecum reſponſionem habet , ſi ex-
poſuerimus ſimilem fortunam,ideſt æqualem.l.
non omnes.in princ.ff.de re mili.

Quintum & ultimum iam ſublatum eſt, quia
imò dicitur in d.l.hæredem.ſi dolus hæredi, ne-
cem defuncti haud uindicanti,imputari minimè
poteſt,eidem actionem iam confuſam reddi,nec
ſecus in d.§.neptis. & hæc ſatis ſint diſputatiuè
* dicta , quia aliàs à communi * opin.non erit re-
cedendum.

23 Et ad propoſitum inuentarii , † qm̄ materia
quotidiana eſt,non ab re Bald. hic , in 2. colum.
dicebat,quòd hæres iſto caſu citatis creditorib.
& legatariis poterit officium iudicis implorare
ſuper ſeparatione bonorum,ut pro eius debito
aliquæ res ſibi aſsignentur,& bene,ꝑ titu.de ſepa.
bo.& habetur etiam in l.ſi adulta. C.de hær.act.
& hoc uirtute inuentarii , qm̄ aliàs ipſi adeunti
ſimpliciter dictum beneficium haud competit.
l.1.§.præterea.ff.de ſepa. præterquam in caſu §.
ſed ſi quis ſuſpectum. ea. l.& officium iudicis di
xi, qm̄ actio erat confuſa,ut ſupra, ipſumq; non
actio vel obligatio,ſed ſubſidiarium remedium,
qđ loco deficientis actionis datur. l.deducta . in
princ.ff.ad Treb.& ibi no.Alb.& ſi diceretur (ut
dicit Deci . hic) eſſe aduertendum , qm̄ inuitis
creditoribus hoc facere non poſſet , ſimilem cū
illis habens fortunam.d.§.in cōputatione. utiq;
non negabo:ſed bene dicam , intelligi ſano mo-
do,prærogatiua temporum ſeruata inter ipſos:
aliàs citatio nihil operaretur. d.§.in computatio
ne. ergo poterit hoc idem ipſis etiam inuitis fa-
cere . cogita .

24 Dicebat etiam Sali.alibi † in l.fin.in §.ſi uerò,
& ipſe,in fi.C.de in.delib . ſi ſtatutum diſponat,
executionem inſtrumenti fieri debere ita cōtra
hæredem,ſicuti contra defunctum,quòd contra
hæredem fieri non poterit,qui inuentarium fe-
cit:dictum ſanè prima facie non totum, quia ſic
nihil operaretur,ex quo certum eſt , & indubita
bile,non confecto inuentario fieri poſſe,& ma-
lè.l.4.§.prætor.ff.de dam.infe.

Sol.facilis eſt,ſi dixeris, id non eſſe in conſide
ratione,qm̄ hæres indebitè damnum pateretur.
ita Barto.in l.etiam.in 2.colum.ff.de minor . &
propterea,ut ibi,interpretationem reſtrictiuam
patietur.l.2.C.de noxal. capit.cum dilectus . de
conſuet .

25 Tertiò dicebat † Bald.in l.qui ſe patris.in 10.
colum.C.unde lib. ſi pater renunciet feudo anti
quo,& filius eius hęreditatem adeat,quòd facto
inuentario poterit uenire contra factum patris,
notandū ꝓ limitatione l.cū à matre.C.de rei uē.

Qđ etiam procedere non uidetur,quia hæres
ſemper tenetur habere ratum factum defuncti,
qn̄ obligatorium eſt,ex quo contra ipſum com
petat actio,uel exceptio, ſm Bart.in l.Lucius. ad
fi.ff.ſolu.matrim.ſed hic competeret actio , ſiue
exceptio,propter renunciationem,ergo.

Sol.facilis eſt,ſi dixeris , iſtud procedere , qn̄
inuentarium factum non eſſet .

Et ſimilis q.quarto loco,decidi pōt,quam po
nit idem Salic.in d.§.ſi uerò & ipſe in 2.col.quā
non refero aliter .

Quintò & ultimò dicebat idemmet ibidem,
in prin.poſt glo.tamen,& eſt quotidianum, ſi pa
ter filii fundum uendidiſſet, hæreditatemq; pa-
tris ipſe adiuiſſet cum beneficio legis & inuenta
rij,quòd poterit ipſum ab emptoris manibus uē
dicare, nec ſibi obſtabit exceptio,quem de eui-
ctione tenet actio &c . de qua in l.uendicantem.
ff.de euict.& benè,cum declaratione tū,ꝙ filius
nil, ultra bonorum ſubſidium habeat , qm̄ aliàs
dicta exceptione repelleretur, quæ eſt impediti-
ua litis ingreſſus, ſm Bald.in l.& ſi inſtrumenta.
C.de fid.inſtr.& iu.hal. fiſca.lib.10.

Et ex his,quia aliæ partes gloſſ. difficultatem
non habent, uidendæ aliàs ſi quiſque cupiat , ut
per Doctor.ſumus de lege iſta expediti die 21.
Aprilis.1543.Patauij.

S. V. M M A R I V M.

1 *Creditor ſi debitori ſuccedat, actiones cōfunduntur.*

2 *Papa an ſeipſum deponere poſſit .*

3 *Filiusfamilias conſul, an poßit ſe ipſum apud ſe ipſum emancipare.*
4 *Creditor ſi debitori ſuo ſuccedat, & hæreditatē ſit reſtituturus, an confundantur actiones.*
5 *Cauſa ceſſante, non ceſſat effectus, quando eſt conſumatus.*
6 *Factum non dicitur, quod non durat factum.*
7 *Creditore debitori ſuo ſuccedēte per fideicōmißum uniuerſale, an actiones confundantur.*
8 *Creditor pro ea parte, qua debitori ſuo ſuccedit, actiones confunduntur.*
9 *Creditor, q coactè debitoris ſui hæreditatē adiuit, quā reſtituturus erat, conſeruat actionem.*
10. *Reiuendicatio per aditionem hæreditatis à creditore de hæreditate debitoris non confunditur.*
11 *Potentia ad actum deducibilis actus eſt.*
12 *Hypothecaria actio nō confunditur per aditionem hæreditatis, à creditore facta debitoris.*
13 *Exceptio intentionis, & facti non eſt exceptio ſimpliciter.*
14 *Renunciatio generalis in iudicijs ualet, ſecus extra.*
15 *Actiones, an reuiuiſcant, ſi creditor hæreditatem debitoris ſui in alium transferat.*
16 *Verba non ſunt ad literam, prout iacent intelligenda.*
17 *Actiones confecto inuentario, effectu durāt, licèt in ſubſtantia confundantur, quando creditor debitori ſuccedit.*
18 *Hæres contra factum defuncti uenire poteſt, ſi fecit inuentarium.*
19 *Fideiuſſores an liberentur, ſi creditor ſuccedat debitori ſuo.*
20 *Obligationes duas, in unius perſona concurrerè poſſunt.*
21 *Fideiuſſor, an duabus actionibus eiuſdem pecunia teneatur.*
22 *Obligatio principalis cum ſit plena, an fideiuſſoria uideatur ſuperflua.*
23 *Caſus, qui deuenit ad eum actum, à quo incipere non poteſt, ſi tendat ad eundem finem, non uitiatur actus.*
24 *Perſona in una, duæ qualitates non inconuenit concurrere.*
25 *Obligatio principalis, & fideiuſſoria, an in una eademq; perſona concurrere poßint.*
26 *Stipulatio alteri facta quomodo ualeat in l.debitori.C.de pac.*
27 *Arg.de contractu ad iudicium bonum eſt.*
28 *Actio ex ſtipulatu exponi debet in l.debitori.C.de pac.certi condictio.*
29 *Taciti & expreßi, an ſit par eademq; uirtus.*
30 *Fictio non minus operatur in caſu ficto, quàm ueritas in caſu uero.*
31 *Tranſactio eſt de re dubia, & lite incerta, per quā recedimus à lite.*
32 *Specialia duo circa idem concurrere non poſſunt.*
33 *Actio per aditionem confuſa, intentari non poteſt.*
34 *Debitor effectu, & non nomine tantum, & uerbotenus, conſiderari debet.*

De pactis.

Antoninus A. Maximo.

L. Debitori.] Summa, diuide, & caſum figura, ut hic per Docto. Et nota primo id, ad quod communiter allegatur, quòd ſi creditor ſucceſſerit debitori, actiones ſtatim & in-
1 continenti adita hæreditate † confunduntur: & minimè mirum, quoniam aliàs eſſet creditor ſui ipſius, ut in ſimili dicitur in l.hæres.in §.quod ſi ſtipulator.ff.de fideiuſſo.cum defunctus, & hæres, una eademque perſona reputentur. §. 1. in Authen.de iureiur.à mo.præſti.l.mortuo. ff.de
* iudi.l.legato.ff.de cond.& dem.& malè, ut *oēs, poſt Bald.tamen, in l.ſi uxor.in princ.C.de bon. aucto.iudi.poſsid.declarant, ex quo actio & paſſio in eodem ſubiecto concurrere non poſſunt. l.ubi repugnantia.ff.de reg.iu.l.cum is.§.1.ff.de condict.indeb.& propterea inde eſt quòd perſonarum diſtinctio, adhibenda eſt.l.2. ff.de ſtipul. ſeruo.d.§.quod ſi ſtipulator.c.fin.de iuſti.& melius quàm alibi in l.ille à quo.in §.tempeſtiuum. ibi, ipſe ſe cogere non poterit. ff.ad Treb. in tantum, ut nec ipſe legiſlator, imò nec Deus facere poſsit, quòd concurrant, & fuit uerbum Alex. in conſi.15. incip.uiſo proceſſu. in 2.colum. in 3.uolum.& maximè quando eſt repugnantia unius actus ad ſe ipſum, ut hic, & ſenſit Bald.in l. 1.in repe.in 3.col.C.de ſacroſan.eccl.

Sed conſidera, contra prędicta facere tex.in l. qui fine.& in l.diuortio.ff.de neg.geſt.ubi creditor à ſemetipſo exigit. Item quia hæc ratio habet locum confecto inuentario, & tamen actiones non confunduntur.l.fina.§.ſi uerò. C.de iure deliberan.

Nec diſtinctio perſonarum ſemper neceſſa-
2 ria uidetur, † quandoquidem legamus, Papam poſſe ſe ipſum deponere & deſtituere. c. nos ſi incompetenter.2.q.7.& in manibus ſuis Papatui renunciare.c.1.de renun.in 6. cuius contrarium tamen in aliis deciſum eſſe reperitur. c.admonet.c.quod in dubiis.de renun.

3 Item † quia filius quoque fam. poteſt ſi cōſul fuerit ſe ipſum apud ſe ipſum emancipare.l.ſi cōſul.ff.de adopt.

Quibus tn̄ pōt breuiter reſponderi, non obſtare primum, quia loquitur in eo, qui à ſe ipſo exigit alterius nomine: unde id quod facit, dicitꝰ facere non tanquam ipſe, ſed tanquam alius, ut in ſimili habetur in l.ſi paterf.in §.1. ff.de adop.

Vel dic, ꝙ non propriè exigere eſt, ſed retinere alterius noīe, à materia noſtra longè alienū.

Ex quo tollitur etiam ſecundum, quoniā imò in ſubſtantia actio extinguitur, ea ratione, licèt effectu duret, ut debitum deducatur.l.hęredem. ff.de his quib.ut indi.l.propter ueneni. §.neptis. ff.ad Silla.& dicemus infra, in glo.

Non obſt. tertium & quartum, quia poſſet di ci, id ſpeciale eſſe in Papa, qui ſuperiorem nõ habet, & ſenſit glo. in d. c. 1. de renun. in 6. & Bald. in l. Barbarius. in 1. lect. in pen. colum. ff. de offi. prætor. ſed alio modo reſpondetur, id eſſe, quia non eſt contrarietas, quæ non poſsit tolerari, ut in ſimili dicitur ad l. ſi conſul. ff. de adop.

Vel aliter & tertiò, non eſſe uerum, nec probari in d. c. nos ſi incompetenter. in illis uerbis, ueſtro cuncta uolumus emendare iudicio. conſiderando etiam quòd renunciatio in d. c. 1. præſentibus Cardinalibus facta fuerat, ut ibi quoq; Archid. not.

Non obſt. quintum & ultimum, quia (ut diximus ſupra.) eo caſu non uidetur contrarietas, & repugnantia, quæ non poſsit in eodẽ ſubiecto concurrere, ut ibi Doct. declarant, & eſt argum. in l. ſi reus. ff. de duo. re. in l. ſi dno. ff. de ſolu. & in l. hæres. in §. non eſt nouum. ff. de fideiuſſ.

Et ad propoſitum redeundo, prædicta etiam locum habent † in caſu, quando ſucceſsio nõ eſ-
4 ſet remanſura penes hæredem adeuntem, ut puta quia eã alteri reſtituere teneretur. l. deducta. & ibi Ang. Imo. & Alex. per illum tex. ff. ad Trebel. quos ẽt refert, & ſequutus eſt Dec. hic, à quibus neque ego diſſentio, quia cõſiderandum eſt, quòd actus confuſionis momento conſumatur, ita ut non amplius agi poſsit, cum dici etiam ſoleat, quòd à priuatione ad habitum impoſsibilis eſt regreſſus. l. homo liber. ff. de ſtat. hom. l. q res. §. aream. ff. de ſolu. l. quæritur. §. fi. ff. de ædib. edic. cum ſimil. † & eſt argu. in l. fi. ff. unde libe.
5 ubi ceſſante cauſa, non ceſſat effectus, quando ille idem eſt conſumatus, qđ pro limitatione regulæ l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr. & c. cũ ceſtante. de appel. notandum eſt.

6 Sed † & iſtud quoque periculoſum uidetur, & confundi per tex. in l. hæredem. ff. de his quib. ut indi. ubi hæreditas apud adeuntem non remãſit, & tamen actiones non confunduntur, & idẽ dicitur in l. propter ueneni. in §. neptis. ff. ad Sylla. & in l. debitor. ff. ad Treb. Vlterius id non dicitur factum, quod non durat factum. l. ſi pro patre. §. uerſum. ff. de i rem uer. ſed hæreditas apud hæredem non eſt remanſura: ergo non deberet dici adita, ad effectum ut actiones confunderentur. & ferè ĩ terminis uidetur caſus in l. aliud eſt capere. ff. de uerb. ſig. ubi non uidetur capere qs rem, quam alteri reſtituturus eſt, & in l. non uidetur. ff. de acqu. poſſ. ubi poſſeſsionem adeptus non uidetur, qui eam non retinuit. Quibus etiã facilè reſpõderi poteſt, quoniam in d. l. hæredẽ. & in d. §. neptis. actiones dubio procul dicimus confuſas eſſe in ſubſtantia, ſed effectu durare, ut debitum deducatur, & declarat Bart. infra.

Nec obſt. text. in l. debitor. quia eodem modo poſſet reſpõderi, ut idem Bar. ſenſit in loco pall. & uerum eſt, conſiderando ſemp aditionem, ut hic: ſed ſolidius reſponde, ut ſtatim dicemus.

Et minus etiam facit ultimum, quia cum effectus de præterito conſideretur ſatisfactum fuiſſe, licèt factum non durauerit, quod ſecus ſi de præſenti, ut hic, & in l. cum ſponſus. in §. fi. ff. de Publicia. & eſt materia brocardica. de qua aliàs me remitto ad not. in d. §. uerſum. & in ſumma, ubi Arch. latè, 8. q. 4. Vel dic, quòd quo ad actum confuſionis, factum dicetur, id eſt adita hæreditas, licèt adita non durauerit, quia alteri poſtea reſtituta fuerit, ubi aliàs regulæ ſtandum eſſet. d. l. deducta, ad Treb. & aliis, ut hic per ſcriben. & hoc eſt quod poſtea dicunt, quòd licèt quo ad actiones prædicta ſint uera, non tñ procedunt reſpectu retentionis, & bene, ut per eos: quia uidetur etiam eſſe caſus apertus in l. in imponenda. & in l. ir ritum. C. ad legem Falc.

7 Secundò locum habent etiam † in fideicommiſſario uniuerſali, in quem tranſeunt actiones actiuæ & paſsiuæ, ut in l. reſtituta. ff. ad Treb. & quia ſi hæres non eſt propriè, eſt tamẽ ſimilis hæredi. l. ſi filius. §. 1. ff. quod cum eo. l. 1. §. de illo. & ibi Bart. ff. ad Treb. licèt non per omnia, ut declarat Bald. in auth. ex cauſa. in 10. colum. in fin. & princ. ſeq. C. de lib. præter. & in l. fin. in §. 1. C. de iur. deliber. etiam (ad iſtud enim Doct. non animaduertunt) quòd aditio non ſit conſiderabilis, niſi in perſonam hæredis inſtituti, & rogati reſtituere hæreditatem, quoniam cum primo teſtatori ſuccedatur, ut diximus in l. 1. ſ. eod. in glo. te filio. in 3. oppoſi. 2. partis, & quidem per text. qui ad hoc ſolet allegari in l. cohæredi. in §. cum filiæ. ff. de uulg. & pupil. ſubſtit. eſt perinde ac ſi adiuiſſet. & uidetur quoque probari, in argumen. tamen, in l. fi. C. de hære. inſti. quod maximè notabis.

8 Tertiò & ultimò, ſiue hæres ſit in totum, † ſiue pro parte, quoniam ſemper pro ea parte, pro qua hæres eſt, confunduntur abſque dubio. l. ſi adulta. C. de hær. actio. l. licèt. C. ad legem Falc. l. ſi debitori creditor. ff. de fideiuſſ. alleg. in glo. & aliis, ut hic per Doct. & non ab re etiã ultra eos, quia bonum eſt argumẽ. de parte ad totum, & è contra, ubi eadem eſt ratio partis & totius. l. quę de tota. ff. de rei uendi. l. ſi dno. ff. de adminiſt. tu to. cum ſimilibus. ſed dubium eſt quomodo pro parte confundi poſſent, ſi quidem debitum indiuiduum eſſet, ut puta ſeruitus. Deci. Seni. hic, ſe remittit ad glo. in l. 1. C. de hæred. act.

Reſolutio uera eſt, eam æſtimari, & partẽ æſtimationis deberi, ubi alia aliàs per aditionem cõfuſa eſt. l. cum filius. ff. de leg. 2. l. cum in fundo. §. ſi fundus. ff. de iur. dot. l. ſi is qui quadringẽta. §. fin. ff. ad legem Falc.

Verum quia diximus, prædicta locum habere, etiam in eo apud quem hæreditas non eſſet re-
9 manſura, limita ita demum eſſe uerum, † & procedere, ſi uoluntariè adiuerit, non ſi coactè, quoniam tunc debitor naturaliter remanet obligatus. d. l. debitor. ad Treb. ubi eſt caſus notabilis, & eſt

& eſt uera intelligentia illius text.ut Alexã. hic
dicit,& bene.

Adde tu, poſſe ratione comprobari, id mini
mè mirum eſſe,quoniam lex magis fauet facienti
actum ex neceſsitate,quàm ex uoluntate. l. ſi fi-
deiuſſor.§.ſi neceſſaria.ff.qui ſatiſda.cog.l.ſi di-
ctum.§.ſi compromiſero.per locum à cõtrario.
ff.de ædil.edic.Item quia ſi grauatus fuit in hoc,
ut coactus adiret, in alto debuit releuari.l.cum
qui.in princ.ff.de iureiuran.& ita transeundum
eſſet. Sed Dec.dicit,aduertendum,quoniam na-
turalis obligatio ibidem remanſerat propter pi
gnus,aliàs & naturalis quoque fuiſſet extincta,
& minus rectè quidem, quoniam ſi coactus non
adiuiſſet,in quo ſe fundat potiſsimum legiſlator:
ſublata actione principali, & acceſſoria quoque
propter pignus ſublata fuiſſet,ut dicam infra,&
propterea intellectus ueriſsimus eſt.

10 Secundò limitantur prædicta in caſu,†quan-
do creditori competeret rei uendicatio,non au-
tem actio perſonalis, quoniam tunc per aditio-
nem hæreditatis non confunderetur, ſm Bal.in
d.l.ſi uxor.C.de bon.auth.iud.poſ.& non mirũ,
quia poſsibile eſt, creditorem eſſe hæredem ſui
debitoris,& dominum etiam rei per eum poſſeſ
ſæ, ita ut ſi eiuſdem poſſeſsionem non apprehẽ-
derit,quemadmodum Doctor.declarant, & be-
ne,actu eam habeat: ſin autem habitu & poten-
tia,quando per alium occuparetur. ex quibus li
cet elicere ultra alios,aliqua non minus conſide
rari ſolere,in potentia plerunque tamen, quã in
11 actu,†ex quo potentia actus eſt,& maximè ſi ſit
ad actum deducibilis.l.in ſuis.ff.de lib.& poſth.
l.fi.& ibi Bald.& Pau.de Caſt. ff.ſi ex nox.cã ag.

12 Tertiò & ultimò limitantur † in actione hy-
pothecaria,ut idem Alex.dicebat.& per tex.qui
dem,in d.l.debitor.ff.ad Treb. & in l.cum quis
ſecundo loco,in §.fi.ff.de ſol.& non immeritò,
ſubiicias tu tertiò,quia habet ſuas conditiones,
ut duret, donec debitum ſolutum ſit, uel aliter
ſatisfactum.l.grege.§.etiam.ff.de pign. not.glo.
in d.§.fi.ſed Dec.Seni.aduertendum putat, quia
impoſsibile eſſe uidetur,cum principalis p adi-
tionem fuerit ſublata,ꝙ acceſſoria ſubſiſtat.l.cũ
principalis.ff.de reg.iu.aliàs res ſua eſſet ſibi hy
pothecata,contra tex.in l.neque pignus.ff.eo.&
eſt arg.in l.ſi rem meam.ff.de uerb.oblig.& in §.
ſic itaque. Inſti.de actio. quæ opin. mihi placet
plurimũ,ne maximè contrariari his,quæ ſupra-
dicta fuerũt,uideamur.& ex alio etiam compro
bari poteſt,quia in ſimili uidemus,quòd per di-
ctam regulam dixit alibi glo.& Salic. in authẽ.
ingreſsi.in pen.col.C.de ſacroſan.eccl.quòd ui-
tiato ingreſſu,nec bona penes monaſterium re-
manebunt,& alibi Pet.de Anc.in conſi.297.inci.
efficacibus.in j.col.in fi.& prin.ſeq. quòd moni
torium emanans ſuper executione gratiæ ſurre-
ptitiæ,ob uerum ualorem non expreſſum, uelut
acceſſorium eſt nullum, ſi gratia eſt nulla. & in
ſimili arguitur in l.hæres. in §.quod ſi ſtipula-
tor.iuncta glo.ff.de fideiuſſ.& in l.ſi debitori cre
ditor.ff.eod.& in loco ſolitario,in l.fin.in prin-
cip.ibi,ſi enim perſonalis.C.de anna.excep.

Et quòd aliàs res ſua ſibi hypothecata uideret
ſimiliter ultra tex.in d.l.neque pignus.probatur
in l.qui rem.& in l.bonafides.ff.depo. & in l.ei à
quo.ff.de uſucap. & tenendo ſic, non obſtabit
text.in d.l.debitor.quia (ut etiam ſupra dicebã,
& ipſemet Dec.ſenſit,& eſt uerum) loquitur in
eo,qui coactus adiuerat: quo caſu, cum natura-
lis obligatio ſublata non eſſet,iure merito hypo-
thecaria remanſit,ut in iuribus ſupra alleg. & in
c.ſi ſuper gratia.de offi.deleg.in 6.

Et ſi diceretur amplius, quòd cum uoluntas
coacta,uoluntas ſit.l.mulier.§.fi.ff.quod me.cã.
non deberet eſſe in conſideratione,an coactè,an
uoluntariè adiuiſſet,& ſenſit Ro. in conſil.197.
incip.Franciſcus.ad fi.

Reſpondeo,nihil eſſe, quoniam non uolũtas
ſimpliciter,ſed ſm quid appellabitur: ergo non
propriè.l.hoc legatum.ff.de leg.3.l.1.ff.de do.
13 Et † inde eſt quòd dicimus exceptionẽ inten
tionis & facti,non eſſe exceptionem,quia nõ eſt
exceptio ſimpliciter.l.ĩ reb.C.de iu.do. declarat
Alex.in l.ſi tibi.in §.de pignore.in princ.ff.de pa
ctis. & generaliter, ꝙ actus dubii, quorum ſere
eadem eſt natura. ex ſignis & accidentib. cogno
ſci ſolent,ut in d.l.1.& in l.Seia. ff.de dona.cau.
mor.ergo oĩmodo actus aditionis uoluntarius
à coacto diſtingui debebit,& ita ẽt intelligi tex.
in d.l.debitor.cum in ſimili quoq; uideamus, ꝙ
in contractibus,qui uolentibus partibus celebrã
tur,à principio intelligo,ex quo neceſsitatis po
ſtea eſſe dicuntur.l.ſicut.uulg. C.de act. & obli.
14 renunciatio † generalis non ualet, in iudiciis
aũt ſic,qm̃ in inuitum redduntur. l.inter ſtipul.
§.1.ff.de uer.obl.& no.Doct.in l.ſed & ſi quis. ĩ
§.quæſitum.ff.ſi quis cau.& ſimiliter in compro
miſsis factis ex neceſsitate ſtatuti, ut non obſt.
partiũ promiſsione,de non petenda reductione
ad arbitriũ boni viri,nihilominus petere poſsĩt,
qđ ſecus ſi cõpromiſſum fuiſſet uoluntariũ, put
Ro.declarat,in rubr.de arb.in pe.col.quẽ ad idẽ
refert Iaſ.in l.Iulianus uerum debitorem.in 10.
col.ff.de condi.indeb.& non habet dubium.

Non obſt.ſcđm, uidelicet tex. in d.l.cum qs.
in d.§.fin.quia uerè alius eſt caſus, licèt ad dicta
ibidem p Pau.de Ca.idem Dec.ſe remittat:& pa
tet,qa nos loquimur. in creditore ſuccedẽte de
bitori,ita ut de alterius pĩudicio non agatur:ſed
ibi loquitur tex.in debitore ſuccedente fideiuſſo
ri,qui pignus dederat creditori:quo caſu nõ eſt
mirum,ſi hypothecaria non extinguitur, quo-
niam de creditoris præiudicio agebatur,in quo
ſucceſsio minimè eſt conſiderabilis:ergo ex di-
uerſis non fiet illatio,qm̃ ſeparatorũ quoq; ſepa
rata debet eſſe rõ.l.maritus.C.de don.inter ui.&
uxo.l.ſi domus.ff.de ſer.urb.præd.& habetur in

l.ſi reus.ff.de duob.re.& in l.ſi duo. ff.de ſoln.&
in l.hæres.in §.quod ſi ſtipulator.ſupra etiam al
leg.ff.de fideiuſſ.& eſt ad idem arg. optimum in
l 1.& toto titu.C.res inter ali.acta. quæ maximè
locum habet in caſu iſto,ex quo aditio nõ eſt fa
cta,ꝙ appareat ſciente & uolẽte creditore, ac ad
effectum,ut hypothecaria extingueretur,& decla-
rat Bal.in l.2.in 2.col.ff.iud.ſol.& qm̃ eſt ſol.ſa-
tis realis,& de mente ipſius literæ,tranſeo.

Non obſt.tertium & ultimum,quia & id quo
que uerum eſt regulariter, ſed dicam fallere in
caſu iſto,rõnibus ſuperius adductis:& maximè,
quia eidem ſolutum, ac ſatisfactum eſſe dicitur,
q̃ primum debitori ſucceſsit,cum nõ referat q̃d
ex æquipollentibus fiat.l.ſi mr̃.C.de inſti.cum ſi
mil.& per locum à ſpeciali (ut diximus) probatur
in d.l.debitor.& in d.l.cum quis. & ſic retorque
buntur,ut potius faciant pro,q̃ contra, & ita ab
ſolutè tenendum arbitror.

15 Scd̃ò no.ex iſto text. ꝙ licèt † per aditionem
hæreditatis,actiones confundantur,ut ſ.attamẽ
reuiuiſcunt,ſi illa eadem in alium transferatur, ut
hic, & in l.2.in §.fi.ff.de hæred.uel act.uen. ubi
caſus clarus.ſed dubium mihi maximè uidetur,qm̃
(ut ſupra etiam diximus) in caſu l.deducta.ff.ad
ſ. rebel.hæreditas in alium transferebatur,& tñ
non uideo ꝙ actiones reuiuiſcant, ſtante etiam
regula d.§.aream. & ꝙ hic non ad debitum age-
batur, ſed ad pœnam & intereſſe.

Quibus poteſt reſponderi,& breuiter,primũ
non obſtare,qm̃ intelligitur ĩ caſu, qñ adita fuit
ut retineretur ex præambula ordinatione teſtan-
tis,quod non eſt hic conſiderabile.

Non obſt.ſecundum,quia reuiuiſcit de æqui
tate,ut illemet tex.in d.l.2.in d.§.fin. dicebat, &
ore tenus nobis declarabam ĩ figuratione caſus:
ſed nouiſsimo loco in ſimili addo, probari poſſe
per tex,in l.filio præterito,& in l.poſthumus. ff.
de iniuſ.& in l.3.in §.1. per locum à contrario.
ff.de don.int.uir.& uxo.

Vel dic, ꝙ non uidebuntur extinctæ, cum in
alium transfertur,ſed debilitatæ,ſeu infirmatæ,
ita ut facilè etiam medela iuris potuerit ſanari,
& ad ſuam priſtinam reſtitui naturam, ut inquit
Bald.in l.2.in fin.C.qui admi.& probat optimus
tex.in l.in tantum.ff.de re.di. & in l.ſi unus.in §.
pactus.ne.quod in ſpecie.ff.de pac. & maximè
q̃a id fauorabile ſolet reputari.c.ſtatutũ. & ibi
glo.in uer.numerandum.de præb.in 6.

Non obſt.tertium & ult.quia uerum eſt, ſed
id propterea nõ tollit quominus agi poſsit actio
nibus ad idem competentibus.d.l.2.d.§.fin.ff.de
hær.act.& ſuo loco dicemus latius.

Tertiò & ultimò nota ex iſto text. quòd cum
uerbum conditio, non propriè pro conditione
capiatur,ut dicit Dec.ſed aliter,ut per eum hic,
uidebitur caſus pro glo.in l.damni.in §.ſi is qui.
in uer.aliquas.ff.de damn.infe. quòd uerba non
16 ſunt ad literam, † & prout iacent,Iudaicè intelli
genda,q̃uam in not.q. aliàs inducebat Bald. in l.
quicunque.in 5.colum.C.de ſer.fug.quòd in pœ
nis corporalibus ſubintelligitur ſemper dolus,
ſed in pecuniariis ꝯditio, ſi culpabilis ſit, ne in-
nocens condemnetur.l.in actionibus. ff.de in li-
tem iur.l.ſi ſerui ueſtri.C.de nox. & alibi idem,
in l.quanquam.C.de milit.teſtam. quòd ubi the
ma reduci poteſt ſine priuilegio,eo tunc iuri cõ
muni ſeruire debemus. & alibi in teſte Rom.ut
uerba ipſius ciuiliter intelligantur, ne in pœnã
falſi incidat.l.ſi cui.ff.de ſeru.in conſi.301.inci.
in propoſita conſultatione.in 1.colum.& tanto
plus,ſubiecta materia ita dictante.l.ſi uno.ff.lo-
ca.l.ſi ſtipulatus.cum ſimilibus.ff.de uſu. & hæc
ſint ſatis, quo ad textualia. cætera, quia plana
ſunt & leuia,non refero.

Sequitur modo glo.in uer.confuſa,quam di-
uide,ut hic per Docto.& ex ea collige, licèt Bar
tol.aliter inducat, quoniam uerè & ipſius quoq;
17 mens iſta eſſe uidetur: quòd licèt actiones † cõ
fecto inuentario,in ſubſtantia confundantur,ef-
fectu tamen durant,ut debitum deducatur, & ha
beat per omnia creditor cum aliis ſimilem fortu
nam.d.l.fin.d.§.ſi uerò.C.de iur.delib.& eſt ſimi
le ſecundum eundem Barto. in l.hæredem.ff.de
his quib.ut indig.& in l.propter ueneni.in §.ne-
ptis.ff.ad Syllan.& in l.debitor.ad Trebell. licèt
iſte text.aliter dicat,cum alius etiam ſit caſus,ut
ſupra declarauimus:& ita tranſeunt omnes,& iu
re merito,qm̃ inuentarium ſit poſt aditionem,
& ſic iam confuſione ſecuta:ergo non debet im-
pedire ualiditatem ipſius,ut dicit Bartol.in l.u-
niuerſa.C.de preci.imper.offer. In tantum uide
re meo,ut ſentiam,ſemel confuſas nullo modo
reuiuiſcere. Quod certè ab omni ratione uidetur
alienum,& contra tex.in d.l.2.in d.§.fi.ff.de hę r.
uel act.uen.& in d.l.hæredem. etiam quòd nulla
certitudo in ſpecie haberetur futuri inuentarii,
ut hic dicit Dec.quoniam cum ſtatim fiat, uel in
ipſa aditione,uel poſt, infra tempus determina-
tum à iure.d.l.fin.§.ſin autem.C.de iur.delib. re
uiuiſcant,& perinde eſt,ac ſi non fuiſſent confu
ſæ,ut in d.iuribus, ex quo etiam erat ſaltem cer
titudo in genere,ut in ſimili, in l.qui iure mili-
tari.ff.de mili.teſtam.

Quamobrem fortaſsis quoque text. in d. §. ſi
uerò,dixiſſe legimus,eas nõ confundi,qui cauil-
lari non poteſt.

Et tanto magis, quia uidetur mihi, ꝙ q.ſit de
lana caprina,diſputare an in ſubſtantia actiones
confuſæ ſint,an uerò effectu dicantur durare,cum
iura & leges nihil aliud conſiderent,niſi effectũ.
l.ſi filius.§.1.ff.quod cum eo.l.nomen filiarum.
§.habere.ff.de uerb.ſig.aliàs diceremus, legem
non rebus, ſed uerbis impoſitã eſſe, contra tex.
in l.2.C.communia de lega.& in c.commiſſa. de
electio.in 6.

Qđ ultimũ tñ tolli põt,& dici, utile eſſe, qm̃
ut Pau.de Ca.inquit,ſi non eſſent confuſæ & ex-
tinctæ,

rinctæ,per ipſum hæredem poſſent intentari: a-
liàs non: addas tu,quia nemo ſine actione expe-
ritur.l.ſi pupilli.§.uideamus. ff.de neg.geſ.

Sed tamen non placet, quia hoc caſu contra
ſe ipſum ageret,& actio eo tunc,ac paſsio,ſimul
concurrerent,& malè, ut diximus in primo not.
niſi reſpondeamus,ut per Alex.hic.

Alia erat utilitas,quia ſecundum Bal. & Pau.
adhuc hic,& in d.l.fin.in §.in computatione. C.
de iur.delib.poterit comparere,& petere,ut bo-
na defuncti ꝑ credito ſuo,ſibi à iudice aſsignen-
tur. & licèt Dec.dicat,uerum eſſe hoc, aliis cre-
ditoribus uolentibus,ſed non inuitis: intelligo
uerum,quando prærogatiua temporis non eſſet
tutus,ut in d.§.ſi uerò. & ideo ſatis eſt mihi, ꝙ
aliquo caſu poſsit uerificari, & diſputatio nō ſit
inutilis. Cogitabitis:& dum hinc ſumpta occa-
ſione idem Dec.aliqua de inuentario dicit,quia
aliena à præſenti dubitatione uidentur, dicetis
ut per eum,& alios in d.§.ſi uerò.

18 Eſt uerum † tamen, quòd id mirabile uiſum
eſt,quòd licèt hæres non poſsit uenire contra fa-
ctum defuncti.l.cum à matre.C.de rei uend.ue-
nit tamen ſi inuentarium confecerit,& nihil ha-
beat de bonis illius: & fuit dictum Bald.in l.qui
ſe patris. in 7.colum. in uer.item quæritur.C.un
de lib.& non immeritò addas tu, quia tunc non
ſumus in caſu,ut per ipſum hæredem repræſen-
tetur,iuxta uulg.regulam §.1.in Authen. de iu-
reiur.à mo.præſti. ex quo fecit inuentarium, &
uenit iure proprio,non tanquam hæres, ſed tan-
quam alius.l.pro hærede.in princ.ff.de acq.hær.
& ſupra ad idem allegabam bo.tex.in l.ſi paterfa
mil.in §.1.ff de adopt.& minus in caſu l.uendi-
cantem.ff.de euict.& l.ex qua perſona.ff.de reg.
iur.ut declarat Iaſ.& benè, in d.§.in computatio
ne.in 3.colum.& in ſimili Modern.in l.qui Ro-
mę.in §.duo fratres.in 25.colum.ff.de uerb.obl.
& intellige,ut Deci.dicit, & benè, poſt Bald.in
dicto loco,in terminis in quibus loquitur, cùm
eſt facta per patrem repudiatio feudi antiqui,
acquiſiti aliàs pro ſe, & filiis, ac deſcendentibus
ſuis: quod ſecus ſi fuiſſet feudum nouum, quo-
niam ſecundum conſuetudinem feudorum per
ditur, & redit ad dominum,ut ibidem.& eſt ar-
gumen.ultra eum,in l.ſi unus. in §.pactus. ff.de
pactis,& in capi.ab exordio.35.diſt.

In ea.glo.ibi,etiã contra fideiuſſores, aliqua
pro declaratione dicam,& pro iunioribus: quia
de materia aliàs,cum difficilis ſit,Bart.ſe remit-
tit ad ſcripta per eum,in l.Vranius.ff.de fideiuſ.

Et primò quòd non ab re liberantur etiam fi
19 deiuſſores, † quoniam ut in d.§.qđ ſi ſtipulator.
nemo poteſt apud eundem pro ſe ipſo obliga-
tus eſſe: nec obligatio acceſſoria, addas tu, cùm
principali,in eadem perſona concurrere,ut ibi-
dem,& in §.ſeruo tuo.in fi.ea.l. & in no.q.ſenſit
quoque Dec.in conſi.8.incip.uiſo puncto. in fi.
in 1.uol.& eſt ratio ſatis naturalis.

Item quia ſublata principali,acceſſoria etiam
ſublata eſſe intelligitur, ut glo.met in d.§.quod
ſi ſtipulator.dicit,& text.in l.ſi duo.ff.de ſol.qui
ad aliud allegatur.infr.ibi,ut ei obligationi &c.
& tetigimus ſ.i intellectu l.debitor. ff.ad Treb.

Quod tamen non eſſet è contra,ex quo uide-
mus pignore reſignato,non propterea credito-
rem confiteri ſibi ſatisfactum fuiſſe.l.ſi tibi. §.de
pignore.ff.de pac.l.poſtquam liti.ſ.eod. l.iube-
mus.C.ad Velleian.& declarat Bald. in c.eccle-
ſia. ut lite penden.& eſt mirabile,quoniam uide
mus aliàs ſecus eſſe in reſignante inſtrumen-
tum,ut ille idem Bald.ibidem dicit,& benè, ra-
tione ſupradicta.

In ea.glo.ibi,& tunc ambæ remanent.dic ra-
20 tionem optimam aſsignari † in l.generaliter. ff.
de fideiuſſ.ut refert Iaſ.hic, quoniam ubi differē
tia obligationum eſt aliqua, altera per alteram
perimi,conſtitui poteſt: ſed hic ambæ ſunt eiuſ-
dem poteſtatis,ergo non pōt reperiri, cur altera
potius q̃ altera conſumatur. in unius igitur per-
ſona nouum non erit duas obligationes concur
rere: q̃ rationem,addas tu,etiam ſenſit tex.in l.ſi
reus.ff.de duo.te.in glo.allegatus,& aliam alibi,
in l.ſi duo.ff.de ſolu.quæ mihi multum placet,
ut iſtud idem ſit,quia eo caſu altera alteri potius
adiicitur ad actionem,quàm ad confuſionem: er
go inducta ad unum effectum, non debet aliud
operari, ne aliàs ſit contra uulga.regul. l.lega-
ta inutiliter.ff.de adimen.leg.& clemen.primæ,
de præbend.

In ea.glo.ibi, aut fideiuſſor fideiuſſori. idem
21 dici poteſt, quoniam † apertè probatur in d.l.
hæres.in §.non eſt nouum.

Sed unum conſidera,ſi contra expreſſam Iu-
riſconſulti determinationem,diſputationis grã,
loqui licet,quod bene tolerabile erit: nec nouũ,
ut fideiuſſor duabus actionibus, eiuſdem pecu-
niæ nomine teneatur, ſi in diem acceptus, mox
purè accipiatur,quoniam diuerſo modo ꝓmiſ-
ſum eſt. aliàs refragaretur text. in l.quibus idē.
ff.de uerb.obl. ſed non ſic,contraria ratione, cũ
fideiuſſor fideiuſſori hæres extitiſſet: niſi dica-
mus,& eſt uerum,ſatis tolerabile eſſe, qm̃ à di-
uerſis,antequàm unus alteri ſuccederet,promiſ
ſum erat,ita ut qua ratione duæ erant obligatio
nes in perſona duorum, duæ etiam ſint in perſo
na unius, ex quo non poteſt (ut proximè dixi-
mus) reperiri, cur altera potius q̃ altera conſu-
matur,& propterea ſm legem,& non de ipſa di
ſputemus.c.in iſtis.4.diſt.

In ea.gl.ibi,acceſſorium tollitur,rationem aſ
22 ſignat Pau.de Caſ.qm̃ cum obligatio † principa
lis ſit plenior,fideiuſſoria uideretur ſuperflua:&
fuit Iuriſcon.in d.l.gñaliter.in prin.ff.de fideiu.

Quam ex duobus impugnant Doctor. quod
tamen,ut dixi ſupra,non licet contra expreſſam
legis determinationem. & primò quia ea ſententia
idem dicendum eſſet in caſu,qñ reus reo ꝓmit-

tendi,uel ſtipulandi, ſuccedit: & tamen contrarium uerius eſt, ut in d.l.generaliter,& diximus proximè.

23 Secundò,† quia ſi res deuenit ad eum caſum, à quo incipere non poteſt, tendatq; ad eundem finem,actus non uitiatur,ſecũdum Bart.in l.pluribus.in §.& ſi placeat.ff.de uerb.obl. ſed obligatio fideiuſſoria tendit ad eundem finem,ut creditori ſatisfiat:ergo extingui non deberet,etiam ꝙ utilitatem non contineat.

24 Tertiò,†ultra eos,quia non inconuenit, ut in una eademq; perſona duæ qualitates concurrãt. l.ſi conſul.etiam ſupra alleg.in tex.ff.de adop.& nouiſsimo loco in §.illud.in Auth.ut iudic.ſine quoquo ſuf.& in c.cum olim.de re iud.

Ad primum breuiter reſpondet Deci. id eſſe, quia cum utraque ſit principalis, non ſubeſt ratio,cur una potius,quàm alia conſumatur,ut ſupra,& in d.l.generaliter.& ĩ d.l.ſi reus. Sed poſſet replicari,ſatis ſubeſſe,ut ipſe Iaſ.dicebat, ob ſuperfluitatem,quam maximè lex abhorrere uidetur.l.hæc ſtipulatio.§.diuus. ut leg.no.cau.§. quibus.in prima conſti. Co.& malè,quoniam alteraretur id, qđ eſt impoſsibile, per ſucceſsionẽ ſcilicet extingui id,qđ naturaliter extingui non poteſt.& propterea dato millies, ꝙ nihil operaretur,& nullam contineret utilitatem, nihilominus ita dicendum eſſet, quandoquidem etiam legi ſic uolenti ſatisfiat, ut in ſimili, in l.2.in §.1. ff.de iud.& in l.1.C.de lib.præte.

Non obſt.ſecundum, quia pari ratione tolli poteſt, ex quo etiam ea,quæ concurrunt nõ ſunt compatibilia,principale & acceſſoriũ. d.l.generaliter.l.ſi debitori creditor. ff.eod.& eſt arg.in c.qđ in dubiis.de conſecr.ec.uel alta.& non põt uerè negari,ut hic per eundem Dec.

Non obſt.tertium & ultimum, quia uerũ eſt eo caſu, ex quo qualitates erant compatibiles, quod non eſt hic propter acceſſorium,& principale,ut diximus proximè.

Verum eſt, quòd ſi quo caſu utilitatem afferre poſſet, non extingueretur, ut puta (ut dicit Alex.)quando inde fideiuſſor inuentarium confeciſſet,poſt Bar.tamen in d.l.generaliter.Sal.& Pan.hic,atque alios. vel quando lis contra fideiuſſorem eſſet conteſtata,& poſtea pendente iudicio ſucceſsiſſet,ut per eum latius, à quo nõ diſſentirem,quoniam ſicuti aliis caſibus inuentariũ efficit, ut à communibus recedamus regulis, ut ſupra, & in d.l.ſi.in d.§.ſi uerò.C.de iur.deli. & ſimiliter litis conteſtatio,qua ius creditori quæſitum eſſe uẽ, ita pari ratione recedemus & illo.

Sed tamen conſidera, quòd ſi propter incompatibilitatem in una eademque perſona concurrere non poſſunt.l.debitor.ff.de ſepa.nõ cõcurrent quoque, licèt inuentarium confectum ſit, uel lis conteſtata: niſi replicetur, & eſt uerum, quòd cum inuentarium,& litis conteſtatio efficiant,ut diuerſæ perſonæ cenſeantur, & nõ una, ſatis compati ad inuicem uidebuntur, principalis & acceſſoria. & ideo, ut dicebatur, ubi utilis eſſe poſſet creditori,non extinguetur, ut ea ratione etiam idem dicemus in caſu l. cum quis. §.fi.ff.de fideiu. ſed quoniam tactum fuit ſupra, non inſiſtam aliter.

In ea.glo.ibi,& tunc nulla ſuppleri poteſt,nõ fideiuſſoriam tolli, ex quo naturalis ſola mane-

25 ret,& quidem inefficax.†& propterea,quoniam maximo eſſet incommodo ipſi actori, non extinguitur.l.hæres.§.qui ſic.ff.de fideiuſſo. d.l.debitor.ff.de ſepa.ita ut limitentur ea,hac ratione, q̃ ſupra dicta fuerunt,& toleretur in una eademq; perſona,principalẽ & acceſſoriam concurrere.

Non etiam naturalis,quia abſurdum eſſet, ut dicit Dec.Sen.acceſſoriam abſorbere ſuam principalem,& contra tex.in l.quod per manus.ff.de iu.codi.& maximè, quia non eſſet ſine ſui ipſius extinctione.l.cum principalis. ff.de reg.in.

Quorum neutrum placet, non primum,quia confundi uidetur per text.in §.ſi tamen. Inſtit. de rer. diuiſi.

Non ſecundum,quia quamprimum concedimus,principale ab acceſſorio abſorberi,qđ non eſt regulare,vt ſupra,concedimus etiam & neceſſariò non aliud tolli, niſi ipſum qđ ſublatũ eſt.

Niſi reſpondeamus ad primum, id ſpeciali ratione diſpoſitum, cum acceſsionis uice purpura ueſtimento accedat: quo caſu, eſto quòd ſit precioſior,à ueſtimento trahitur, & non è contra: & ſic ſubtiliter conſideranti, potius acceſſorium,quàm principale dicetur: ita ut pro ſolu. prædicta potius faciat,quàm contra.

Ad ſecundum uerò, falſum eſſe, quoniam id tantum eſt dicere,quantum quòd acceſſoriũ ſtare poteſt ſine ſuo principali, & malè: quoniam cum unum ab altero ſeparari non poſsit, non debet etiam poſſe unum ſine altero conſiſtere, ut in iuribus ſupra alleg.& in l.ſi. C.per quas perſ. no.acqui.& in c.ſi ſuper gratia.& ibi no.de offi. deleg.in 6.licèt adhuc mihi nõ quieſcat animus: quoniam quo ad ſm dicebam, probari uidetur in l.ſi.in §.ſi.cum his,quæ no.ibi.ff.de cond.ind.

Cogitabitis igitur,& primo modo tantum reſpondebitis, ut ſuprà,quia inſtantib. feriis Aſcẽſionis,cæteris prætermiſsis conſultò,ex his glo. iſta remanebit expedita.

Gloſſella,in uer.creditoribus,clara uidetur.q̃ etiam ſequuta eſt Bar.dum in reſolutione tacitì contrarii l.ſtipulatio iſta.§.alteri. ff.de uerbo.

26 obl. dicit,ſtipulationem alteri factam † ualere, quoniam ipſius hæredis intererat aliis creditoribus ſolui hoc caſu.

Sèd tamen uidetur inſufficienter reſpondiſſe, ex quo ſemper alteri ſtipulari poſſemus,dicendo noſtra intereſſe ſolui illi, cui ſtipulamur, & ſic diſpoſitio illius. §. eſſet impoſita uerbis, & non rebus,contra tex.in l.2.C. communia de le. & in c.commiſſa.de elect.in 6.& propterea fortè

tè dici poſſet aliter, quòd ſicuti in quàm pluribus caſibus fallit rrgula d.§.alteri.ita ēt fallat & iſto, cum emptor hæreditatis, ſeu is, cui tradita eſt, & à quo prius fuerat euicta, loco hæredis habeatur, ad idq; pacto aſtringatur, ad qđ ēt hærea omnimodo tenebatur.

Vel & ſecundò, quòd licèt ex eo capite nō naleat, quia alteri facta eſt: ualet tamen, quia non ſolum aliis, ſed ēt ſibi quoque fuerat ſtipulatus. & pro hoc in ſimili adduco tex. in l.ſi communem. ff.ſi ſerui.neu.& in l.Ariſto.ff.quæ res pi.ob.po. & in c.2.de Iudæ.

Vel & tertiò, ne contractus pro parte ualeat, & pro parte non, quod eſſet contra tex.in l.fi. in §.filiis.& ibi Bald.in pulcherrima q. notauit. C. de bonis quæ lib.aut claudicet, cōtra tex.in l.Iulianus.in §.ſi quis à pupillo.ff.de act.emp.& continentia ipſius diuidatur, quod fieri non debet.l. 27 nulli.C.de iudi.† quoniam bonum eſt argu. de contractibus ad iudicia.l.3. §.idem ſcribit. ff.de pecu.cogitabitis.

Glo.ex ſtipulatu.ſimiliter clara eſt, ex qua habes primum (diuiditur enim, ut hic per Doct.) uerbum, de quo in tex.actionem ſcilicet ex ſtipu- 28 latu † dari, exponi debere, id eſt certi.condictionem ex ſtipulatione, quoniam agens erat creditor certæ quantitatis, & actio ex ſtipulatu datur ad incertum, ut Inſti.quib.mo.re contrahi.obl. in princip. Quæ expoſitio certè uiolat literam, & maximè quia ſi de certi condictione ſenſiſſet, dixiſſet abſque dubio.l.unica.§.ſin autem. C.de cad.tol.ideo Paul.de Caſt.Salic.& Iaſ.ſaluabant, ut fortè quia non ſolum ſibi, ſed aliis etiam creditoribus erat ſtipulatus, & eorum reſpectu continebat incertū, ex ſtipulatu agi dictum fuerit, ut in l.liber homo.in §.fi.ff.de uerb.obl.

Quod nec Drc.improbauit: ſed mihi non placet, quia non eſt ueriſimile, quòd aliorum reſpectu intellexerit legiſlator potius, quàm ipſius ſtipulantis: tum & maximè, quia dubium erat (ut diximus proximè) an alteri ſtipulari potuerit, necne. Item quia ſtipulator hæres in dubio, quo ad hoc, ſibi prius, & poſtea aliis proſpexiſſe uidetur, licèt tex.dicat pepigiſſe, ut tam cæteris creditoribus, quàm ſibi debitum ſolueretur, & eſt argum.in l.præſes.C.de ſer.& aqua. unde idē Deci.dicebat aliter, quòd text.optimè ſtat, & quòd intelligi debet eo modo, abſque alia expoſitione, ex quo promiſit ſatisfacere, qđ facti eſt. l.cōſilio.ff.de cur.fur.factum autem incertum. l.ubi autem non apparet.§.qui id quod.ff.de uer.obl. l.1.C.de ſent.quæ pro eo.ergo.

Neque iſta placet, quoniam eſto quòd ſatisfacere promiſiſſet, non tamen aliud quàm certum promiſit, ex quo debitum erat certum. & eſt argum.in l.& ſi non ſint.in §.perueniamus.ff.de auro & arg.lc.ubi cum unum eſt propter aliud, id, propter quod eſt, ſemper conſideramus.

Et ideo cogita tu, ſi dici poſſet, actione ex ſtipulatu agi ad pœnam, ſeu intereſſe, qđ & gloſella ultima etiam ſenſit, ob fidem & co:uentionē non ſeruatam, quod incertum eſt: licèt poſtea per iudicem ueniat certificādum.§.curare. Inſti. de actio.& in ſimili in l.rebus.in ea glo.alleg.C. de rer.perm.& reperi poſtea, ꝙ etiam Dec. Sen. tetigit, & benè.

In ea.glo.ibi, alioquin.idem Dec.addebat, & ante eum Alex.infrà, licet ſubiiceat, ꝙ nō aliud tamen diceremus, etiam ſi pactum non fuiſſet 29 expreſſum, qm̄ tacitè ſubintelligitur † de ſatisfaciendo creditoribus, ut no.in l.hæreditatem. ff. de don.& eſt ultra eum regulare, ut taciti & expreſſi etiam par ferè ſemper ſit uirtus.l.cū quid. ff.ſi certum petatur.

Sed tamen putarem aduertendum, quia id uerum eſt in caſu d.l.hæreditatem.in quo longè diuerſa ratio uidetur, quandoquidem donatio ibi interuenerit, hic non: nec prius litigatum fuiſſet, ut hic, inter hæredem & eum cui traditur: q̄bus minimè mirum eſt etiam, ſi tacitè ibidē ·ubintelligitur: hic autem non. & eſt unus de caſi- * bus, ut dicunt * omnes, & non poteſt negari, q̄bus pactum nudum ſolet ueſtiri, cohærencia traditionis, ut in l.in ea alleg. & in l. iuriſgentium. in §.quinimò.ff.eo.cogita.

In ea.glo.ibi, ſed ſi traditio, Docto. ſentiunt contrarium, quòd imò etiam hoc caſu agetur p̄- 30 ſcr.uerb. † quoniam dimiſſio eſt ficta traditio, qua pactum ueſtiri debuit.l.qua ratione. §.interdum.ff.de re.diu.§.interdum.Inſti.de re.di.& fictio non minus operatur in caſu ficto, ultra eos, quàm ueritas in caſu uero.l.ſi filiuslam.ff.ſi cer. pet.ſed Bald.& Alex.reſpondent, ꝙ cum dimittatur per pactum de non petendo, non operatur hæc dimiſſio traditionis effectum, ita ut pactum ueſtiatur, & oriatur inde actio præſcrip.uerb.ex quo perfectè non impleretur ex parte ſua, ut diximus in l.1.in glo.magna.in fi.ſupra eodem.

Sed ſi per uiam liberationis, ſic: quam ſol.improbat Dec.Sen.quoniam loquitur in caſib.claris, ſed non aperit quid iuris, quando ſimpliciter dimittitur. & ipſi adſtipulatur etiam Curt. qm̄ deſtruitur glo.hoc modo dicendo.& certè uidetur diuinatio etiam maxima ultra eos.

Niſi ſaluemus, quòd cum contrarium ſit difficile, & aliter inſolubile, quando etiam Bald. & Alexan.non dixiſſet, toleratur diuinatio, ut nullo modo ſecus reſponderi poſsit, ſecundū Bart. in l.ita ſtipulatus.in 13.colum. ff. de uerborum oblig.& in l.Marcellus.in 3.colum.ff.de fideiuſ. ſubiecta materia ita etiā dictante.l.ſi uno.ff.loc.

Alio tamen modo reſpondebat Iac.But. quē idem Bald.refert, & alii, ſed uerè fuit ſol. glo.in d.§.interdum.ſi bene legatur, quòd habet uim traditionis, ſi res ſint in præſentia.l.eius. & ſeq. ff.de rei uend.& non aliter. ſed confunditur per tex.in l.certi condictio.in §.fin.ff.ſi cert.peta.ut ipſemet Bald.dicit, & ſequutus eſt Deci.Seni. & malè,

malè, qnoniam ibi qnoque res erat in cõſpectu, ut declarat gl. per iura, de quibus ſupra, & in l. qnod meo. in §. ſi uenditorem. ff. de acq. poſſ.

Habe tamen & tertiò, qnòd poteſt aliter reſponderi, ut non obſt. quoniam dimiſsio hic facta fuerat ex cauſa tranſactionis, & nõ operatur traditionem. l. ſi pro fundo, infra de tranſact. ex quo fit animo finiendi litem, non transferendi dominium: unde inducta, addas tu, ad nnum finem, non debent alium operari. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. & ipſamet glo. ſenſit.

31 Sed iſtam quoque impugnat idem Dec. † qm̃ per tranſactionem receditur à lite, quæ eſt de re dubia & incerta. l. 1. ff. de tranſac. & tamen hic dicit text. quòd creditor agens obtinuerat: & effectualiter quidem, ut declarat gloſſ. in uer. obtinuiſti. ergo impoſsibile eſt, quòd de tranſactione loquatur.

Niſi ſaluemus, quòd largo ſumpto uocabulo tranſactio dici poſsit, ex quo poſtquàm erat obtentum, non fuerat hæreditas agenti, ut hoc caſu prçſupponimns, reſtituta: & eſt argum. in l. 3. C. qui. ad lib. procla. non li. & in l. poſt rem iudicatam. ff. de tranſac.

Quartò reſpondetur etiam aliter, & fuit rñſio Cur. quòd cum id ſit contra regulas iuris, quòd dimiſsio ſcilicet habeat uim traditionis, non eſt trahẽdum ad conſequentias, ut pactum nudum ueſtiatur. l. quod uerò contra. ff. de legi. c. quæ à
32 iure. de reg. iur. in 6. † quia addas tu, duo ſpecialia circa idem concurrerent, contra tex. in l. 1. ſecundum communem intellectum. C. de do. pro mi. & in l. cum poſt. in §. gener. ff. de iu. do.

Sed & iſta qnoqne fallax eſt, quoniam imò trahitur, cùm eadem eſt ratio, ut hic, & una ſpecialitas in conſequentiam uenit alterius. & in ſimili uidemus in Macedoniano, quod locum habet in filiofam. l. 1. ff. ad Macedon. & tamen extenditur ad nepotem. Item cùm pecunia mutuatur eidẽ: & tamen locum habet etiam in aliis rebus. l. filium habeo. l. ſed Iulianus. §. mutui dationem. ff. eo. in tantum, ut ſi quæ tenenda eſt, una ex trib. ſupra adductis teneri debeat.

Vel dic quintò & ultimò, contrarium negari non poſſe. ſed glo. potius eo reprehendi debere, tanqnàm malè loquutam, ut hic idem Dec. Sen. declarat per bonam rationem: quoniam ſi actualiter traderetur, reſtituta hæreditate, nulli dubiũ actione præſcrip. uerbis agi poſſe, quoniam tũc ueſtiretur. ergo ad circuitus euitandos. l. dñs teſtamento. ff. de condi. inde. idem erit quando dimiſit. Quod nec adhuc mihi placet, qm̃ hoc, eſt id, de quo diſputamus, nec termini pares eſſe uidentur, tradere, & rem habere pro tradita, ut in ſimili inquit glo. in l. non diſtinguemus. in §. cum quidam. ff. de arb. in uer. ſpecies. ubi doli exceptio habet uim appellationis, & tamen non eſt appellatio, & in l. nam & poſtea. in §. ſi is qui. & ibi Iaſ. in 2. col. ff. de iureiur. ubi iuramentum habetur pro litis conteſtatione, & tamen non eſt litis conteſtatio. & ideo circuitus ſunt euitandi, quando minimè ſunt neceſſarii, clemẽ. auditor. de reſcri. ſed hic neceſſarii ſunt. l. traditionib. ſ. eodem. ergo.

Cogitabam tamen ego ultra alios, ſi dici poſſet, illud ideo eſſe, quia ſi dimiſsione ueſtiretur pactum, cum non poſsit eſſe, niſi fictione (ut diximus) uim fingendi homini attribueremus, qđ tamen proprium eſt legis. l. ſi fortè. in prin. ff. de caſtren. pec. l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. & ideo benè dicebat Aret. in conſil. 17. inci. cõſideratis. in 4. colum. quòd fingere iuramentum interueniſſe, ubi non interuenit, non eſt ipſius hominis, hac ratione proprium, & maximè quia illa eadem reſtringenda eſt, ut non operetur, niſi in caſu, in quo eſt inuenta. l. 2. §. 1. ff. de iur. fi. l. 3. C. de fid. inſtrumen. & per Bald. in l. furti. in §. pactus. ff. de his qui notan. infam. ſed inuenta eſt ad effectum traditionis, ut in iuribus ſupra allegatis, ergo non operabitur ueſtimentum ipſius. Cogitabitis.

In ea. gloſſ. ibi, aget actione ſibi competenti prius. Bar. eam reprehendit, quia cum eſſet p additionem confuſa, non poterat inteniari. agetur
33 † igitur ſecundum eum, actione competente ſibi ex ſententia: ſed ut alii dicunt, ſi bene legatur tex. in ea alleg. in l. 2. in §. fin. ff. de hær. uel actio. uend. etiam actione prima agetur, ex quo hæreditate in alium tranſlata, perinde eſt, ac ſi confuſa non eſſet. & uidetur poſſe probari per text. in l. fi. in §. ſi uerò. C. de iur. deli. verum quia ſæpius dictum fuit ſupra, & in tex. & in glo. confuſa, & oretenus latius, non inſiſto.

In ea. igitur ibi, pro aliis aget iure ceſſo. idem
34 Bar. mouet difficultatem, & ſoluit, † ut per eũ. Adde tn̄, bene facere pro eius ſol. id, quod ſupra adducebam, tanto magis procedere cum debitor non conſideretur nomine & uerbotenus, ſed effectu, argum. in l. quod uulgo. ff. de bon. poſſ. contratab. & in l. fi. C. de dona. & in l. 1. in §. hæc autem. ff. quod quiſq; iu. ſed inſtatur, nam quomodo cedi potuit, cum alii creditores non haberent obligatum eum in quem hæreditas tranſlata erat, & nihil cum eo commercij? id enim, qđ non eſt, non poteſt cedi, ut in ſimili dicitur in l. nam & ſi ſub conditione. in princip. ff. de iniuſ. ex quo non entium nullæ ſunt qualitates. l. eius qui. ff. ſi cert. pet. c. ad diſſoluendum. de deſponſ. impub. & in ſpecie not. Bar. in l. ſi ſic. in §. 1. ff. de leg. 1. unde Doct. hic, & maximè Deci. hoc conſiderans, glo. ipſam reprehendit, & concludit abſque ceſsione agi ex ſententia, ita ut ſi opponatur ens de dimiſsione hæreditatis, replicetur, ꝙ ex natura rei actum uidetur, ut omnibus creditoribus ſatisfaceret, poſt eundem Bar. tamen paulo infra, & videtur, vltra eos, facere optimus tex. ſupra alleg. cuius etiam Alex. meminit in l. hæreditatem. iuncta glo. ff. de don.

Niſi

Niſi fortè ſaluando glo.dicamus, quòd cum in locum hæredis ſucceſſerit, ſicuti actiones cõtra hæredem habebant, ita habeant contra eum, ita ut meritò etiam poſsint cedi, & eo iure poſtea contra ipſum agi.

Cogitabitis,& in reliquis dicetis,ut per Alexan.& alios latius, quoniam pro nunc huic legi finis impoſitus erit. die 26. Aprilis. 1535. Patauii.

SVMMARIVM.

1 *Lex debitori.C.de pact.materiam continet ſcrupuloſam.*
2 *Lex debitori,loquitur de confuſione actionum ad effectum,de quo in ea.*
3 *Actiones extinguuntur,quo ad effectum agendi, non quantum ad effectum retinendi,in l.debitori. C.de pact.*
4 *Patrimonij de confuſione,ubi agatur.*
5 *Hæreditatis de confuſione,ubi tractetur.*
6 *Peculij de confuſione,ubi agatur.*
7 *Licentiæ de confuſione,ubi tractetur.*
8 *Pacti,et ſtipulationis de confuſione, ubi tractetur.*
9 *Actiones an confundantur, ſi creditor uendat hæreditatem,& quid ſi dimittat apud aliquem. numero 10.*
11 *Confuſio regulariter fit, ratione impoßibilitatis.*
12 *Actiones an confundantur, ſi hæres inuentarium faciat,et quid ſi actionem haberet hypothecariã. nume.13.*
14 *Actiones an confundantur, ſi hæreditas nõn ſit penes hæredem remanſura.*
15 *Inuentarium de iure digeſtorum non erat cognitũ.*
16 *Actiones an confundantur,ſi hæres coactus adiuerit hæreditatem.*
17 *Intellectus ad tex.in l.ſi mulier. §.ſi metu. ff.quod met. cau.*
18 *Debitoris appellatione nõ uenit is, qui actione realı tenetur.*
19 *Bona hæredis nõ ſunt obligata pro debitis defuncti.*
20 *Hæres ſi inuentarium faciat,in caſu l.debitori. C. de pact.actiones non confunduntur, & ibi ad materiam multa.*

Additiones ad l.debitori.C. de pact.

Addıtio 1.

HÆc lex habet materiam ſcrupuloſam,†ut hic in fi.dicit Alexan.&
1 Iaſ.in princ.Aret.uerò quod eſt ſubtilis,ſeq; remittit ad dicta p Bar.in l. Stichum, in §.aditio. ff. de ſolu.& in l.Vranius.in princ. ff.de fideicom. & in l.ſi ſocer.ff.ſol.matr.ideo diſputatione per ueſtiganda eſt,imitatione eorũ qui flumina tranant, quique prius contis profunditatem perueſtigant.

Additio 2.

Quod tex.iſte loquatur de confuſione actionum,ad effectum de quo infra,ut oẽs dicunt,
2 † adde Paul.Caſt.conſi.209.in prin.uolum.1.&
conſi.243.in fi.eod.lib. ſi maximè fiat inſtitutio
animo compenſandi, ut per Grat.conſil.18.nu.
31.uol.2.Aret.conſil.67.colum.pe.& ſi pro par
te adeatur hæreditas,pro parte tantum confun-
dentur,ut hic rurſum no.adde eundem Pau. cõ
ſil.19.colum.1.uol.2.& conſi.294.col.3. eo.lib.
Goz.conſi.94.nu.46.Rom.conſi.28. extinguũ-
tur etiam quantum ad effectũ agendi, non quan
tum ad effectum retinendi,aduerſus fideicõmiſ-
3 ſarium uniuerſalem.†Adde ad notata hic ẽt quo
ad iſtud adhuc Pau.conſi.43.ad finem, & conſi.
177.in prin.uol.2.Bertran.conſi.246. in fi.uol.
1.& in hoc omiſsio inuentarii non officit,ut hic
per Bal. Adde Cum.conſi.125.ad finem,& in le-
gitima ac Trebellianica exemplificat Ale.ꝙ nul
lo modo per aditionem hæreditatis confundan-
tur,conſi.165.col.2.uol.5.
4 Alibi loquitur Iuriſcon.de confuſione †patri
monii in l. 1.in §.ueteres.ff.de acq.poſ.
5 Alibi de confuſione † hæreditatis, in l.ſed ſi
plures,in §.filio.ff.de uulg.& pup.ſubſt.
6 Alibi Imperator † de confuſione peculii,in l.
fi.& ibi etiam Bat.ad fi.C.de inoſ.teſt.
7 Alibi Alb. de confuſione licentiæ † ſpecialis
in generali, in ſtat.par.2.q.181.colum.3. exem
plum,conceſsit epiſcopus Titio ſpecialem licen
tiam, certa die ſemel ingrediendi monaſterium
monialium,poſtea omnibus generalem:decidit
ibi breuiter ratione prædicta, quòd non poterit
ingredi niſi ſemel,quia ſcilicet ſpecialis in gene-
rali confuſa eſt.
Adde etiam quod fit confuſio pacti in ſtipu-
8 lationem,†ut hic ad fi.& in l.pacto quo pœnam.
J.eod. ubi Chriſtophorus Caſtellion. & Deci.
Sen.dicunt quod iſte ſignãter erat ueterũ mos,
ut prius pactũ ꝓcederet, deinde ſtipulatio, idq;
in eam confunderetur,quod eſt notandum.

Additio 3.

Ad id quod dicitur hic in ſecunda parte tex.ſi
creditor uendat hæreditatem,quod cõſequi po
terit à debitore defuncto,nec actiones dicentur
9 confundi† pro limitatione huius legis,& proba
tur in l.2.in §.cum quis.ff.de hær. uel act.uend.
adde Soc.in l.frater à fratre.col.3.de cond.inde.
Boet.conſi.47.in princ.
Dicit quoq; Dec.conſi.324.ad fin.uolum.2.
per not.hic, quod etiam ſi hæreditas dimittatur
10 apud aliquem ſine pacto,† ſatisfacere tenebitur
creditoribus hæreditariis.

Additio 4.

Quòd ꝯfuſio,de qua ſupra,fiat, & habeat uim
ſolutionis.l.Vranius.in prin.ff.de fideiuſſ. l.ita
nobis,ubi gl.C.ad leg. Iul.de adult. tenuit etiam
Guid.Pap.decıſ.209.& hoc ratione impoſsibili
11 tatis,† quia non poteſt quis ſibiipſi ſuccedere. l.
Stichum.§.aditio.ff.de ſolu. d.l.Vranius, tradit
ultra alios hic, Fulgoſi.conſil.100. colum.2.&

Imo.

Imo.conſi.8.ad finem.

Additio 5.

Quòd tamen confuſio hæc non fiat confecto
12 inuentario ab hærede, † tradunt omnes:* quanquam dicat Bertrand.quòd ſunt opinio.ↄſi.185. colum.1.uolum.1.adde quod eſt communis opinio,ut per Gozad.conſi.94.nu.47.Gui.Pap.cōſil.113.& conſi.226.& probatur per text.hic,in glo.alleg.in l.fi.in §.ſi uerò.C.de iure delib.Ro. conſi.275.in fi.& conſi 276. in prin.

13 Hæc etiam ſi creditori hypothecaria † competat, ut hic per Alexand.Gozad.conſil.præalleg.94.nume.47.

Additio 6.

Dubitant ſcribentes hic,an actiones confundantur,& ſic ad materiam licet hæreditas nō ſit remanſura penes hęredem,puta quia per fideicō
14 miſſum ſit grauatus hæreditatem reſtituere.†& concludunt breuiter quòd ſic poſt Ang.Imol.& Alex.in l.deducta.in princ.ff.ad Treb.imò quòd hoc idem dicit tex.ibi,ad literam.

Et mirum uidetur,quoniam noſter hic loquitur in hærede: is autem qui hæreditatē reſtituit, hæres eſt nudo nomine l.cum hæreditate, & ibi Bald.in prin.ff.de acq.hær.l.& ſi ſine.§.ſed quod Papinianus.ff.de mino.Quomodo ergo confundi poſſunt actiones? ſol.licet ſit hæres nudo nomine reſtituta hæreditate, attamen aditione, & antequā reſtituat propriè eſt hæres:unde diſtingue tempora & concordabis omnia, ut in ſimili dicit gl.in l.1.C.de accuſ.

Ad idem tū & ſecūdo in l. hęredem.ff. de his quib.ut indi. alleg.hic per Bar.in prin.& ibi gl. concordātes adducit, alij reſtituit hęreditas, fiſco ſcilicet: & tamen actiones non confundunt.

Sol. imò cōfunduntur primò & ſecundò caſu, qui errauit in facto,quia hac ratione nō improbe petit eam confuſam ſibi reddi, et eſt mirabilis caſus ibi (obiterque dictum ſit) ad id quod dicebam heri in figuratione caſus, quod actio ſemel extincta reuiuiſcit ope ſuperuenientis æquitatis.

Ad idem ob. tertiò, quia uideo quod factum non dicitur id,quod non durat factum. l. ſi pro patre.§.uerſum. ff. de in rem uerſo. in not.q.Angel.in l. ſi quis hęredem. C.de inſti. & conſi. 34. ſed hęreditas non remanſit apud hęredem, ergo non uidetur adita, nec conſequenter actiones confuſę.

Sol. factum dicitur,quia iam res conſumauerat effectum ſuum.l.cum uxori. & ibi Saly.in princ. C.quan.di.lega. ced. ubi quamquam mater filiū amiſerit, cuius gratia legatum fuerat cōſecuta, non propterea illud perdit.

Quartò obſt.& ferè ad idem, quia non uidetur cepiſſe, qui rem reſtituturus eſt, l.non uidetur quiſquam.ff.de regu.iur.l.aliud eſt capere. ff.de uer.ſig.l.nō uidetur.ff.de acq.poſ.ergo nec adiuiſſe in caſu iſto,ut cōfunderetur actio.

Sol. id uerum uidetur in eo, qui incapax eſt, non in capace,ut loquimur nos. Demum quia id procedit in eo rurſum,qui incontinenti reſtituturus eſt,nos uerò cum aliquo temporis interuallo,& ita no.in d.locis,& præſertim in d.l.nō uidetur quiſquam.

Vltimò ob.quia uideo, quod creditum ſuum deducit,& Trebell. etiam non confectò inuentario.l.in imponenda.l.irritum. C.ad leg. Falc.

Sol.confunduntur iura hæredis quo ad actiones perſonales,non quo ad retentionem. & hoc idem,quia non ualet fideicommiſſum,niſi quatenus in hæreditate reperitur. l.cohæredi. §.cum filiæ.ff.de uulg.& pup.ſubſt.hæreditas autem dicitur,quæ ſupereſt deducto ære alieno.l.fi. §. in computatione.C.de iure de. ergo creditum & Treb.deducentur, & eſt argu.in l.eum qui.ff.de iureiurand.

Maximè quia retentio ſui natura fauorabilis eſt, & facilius conceditur quàm actio ſiue petitio.l.per retentionem.C.de uſu. l.ſi in area. §.fi. ff.de condi.indeb.Aliqua ego in l.precibus. lec. 6.nu.40.C.de impub.

Imò quod petere non poteſt ad Treb. adaptari,ſed retinere: patet quia fideicommiſſum capitur de manu hæredis.l.reſtituta.ff.ad Treb.hęres autem non petit,ſed retinet. §.ſed quia. Inſti.de fideicom.hær.ergo.& declarant Regien. conſil. 163.ad fi. uolum.2.

Et ad dictum de inuentario nota, quod eſt ardua & profunda q.quodq; Doct.ſunt uarij,imò quod multi inuicem contrariātur, præcipuè Oldr.Bar.& Bal.& quod magis communis * opin. hæc eſſe uidetur,quæ etiam de facto, & de conſuetudine ſeruatur,quod non perdatur, ut ſup. & Bald.met teſtatur.conſi.43.col.2.uol.2. Sauilia.conſi.17.col.1.& 2.uol.1. latiſsimè Iaſ. & alii in l.Marcellus.ff.ad Treb. & iudicio meo æquior & benignior, ex quo text. in quo totum pondus huius difficultatis conſiſtere uidetur in §.ſancimus.in Auth.de hær.& Falc.qui loquitur in Falcidia,non debet extendi ad Treb.quãquidē omnino diuerſæ ſint, & diuerſas habeant rōnes. l.fin.ff.de calum.l.Papinianus exuli.ff.de mino. & ut in locis præall.fuſius legitur.

Inuentariiq; mentio facta eſt, quia hoc iure
15 Codicis † inuentum fuit, incognitum uerò aliàs de iure digeſtorum.l.ſcimus, & ibi Iaſ.in princ. C.de iure de.

Tamen cogita adhuc, ſi creditum deduci poteſt (iura enim nihil aliud conſiderant,niſi effectum rei.l. nomen filiarum.§.habere. ff.de uerb. ſignifi.l.quoniam indignum.C.de teſtamen. l.2. C.communia de le.) quod effectualiter actiones non uidebuntur confuſæ.

Niſi (ut iam dictum eſt) reſpondeamus,confuſas eſſe,ſed uirtute retentionis, & permiſsione legis, iſtud ipſum creditoribus conceſſum fuiſſe.

Ad

Ad idem conſidera, quod beneficium iſtud
habet ut hæres, non ut creditor. §. ſed quia Inſt.
de fideicom. hæ.

Sol. habet ut hæres ratione Treb. ut creditor
uerò ratione debiti, arg. in l. pater Seuerinam .n
§. conditionum. ff. de cond. & de.

Additio. 7.

Sed ad idem quæritur, quid ſi hæres coactus
16 adierit hæreditatem, confundentur ne hoc † ca
ſu actiones?

Videretur dicendum, quod ſic. ſed primum
declara quod cogi poteſt. l. cogi. ff. ad Treb.

Secundò declara, quod coactio quædam eſt
præciſa, quædam cauſatiua. l. fi. ubi glo. not. ff.
de ſepa.

Tertiò declara, quod primo caſu quarta non
detrahitur, ſecũdo autem ſic, uel ſi ſponte reſti
tuat, ut not. in d. l. cogi. & in l. pe. in §. fi. C. eod.

Quartò declara, quod quæſtio intelligitur
de coactione præciſa.

Modò ad dubium reuertor, & hanc partem
affirmatiuam, quod actiones confundantur pro
bo, quia aditio coacta aditio eſt l. ſi mulier. §. ſi
metu. ff. quod me. cau.

Et quia, ſi obligationem naturalem inducit.
d. §. ſi metu, æque conuenit ut tollat, ergo &
actio, quæ ex obligatione naſcitur, quia contra-
riorum eadem eſt diſciplina. l. fi. ff. de lega. 3. &
uidetur caſus clarus in l. debitor. ff. ad Treb. ubi
in prin. dicit ſublatam fuiſſe ad effectum intelli-
ge, ne deducat qđ ſibi debetur, notandũq; eſt.

* Tamen contrarium communiter * tenetur,
qđ imo in totum ſublatæ ſeu confuſæ non ſint
per tex. in d. l. debitor. ubi Bar. & omnes dicunt,
qđ obligatio naturalis remanet, ex quo confu-
ſio eam tollere non potuit, quia eſt de iure ciui
li, ſicuti nec etiam poteſt ſentẽtia. l. Iulianus. ff.
de condic. inde.

Et facit etiã, quia hæres in hoc grauatus qđ
coactus adit, debet ĩ alio releuari. l. cum qui. ff.
de iureiur.

Et quia lex ſuccurrit magis facienti actum
ex neceſsitate quàm ex uolũtate. l. ſi fideiuſſor.
§. ſi neceſſaria. ff. qui ſatiſd. co.

Et ita tenẽdum eſt, quia reuera caſus expreſ
ſus in d. l. debitor, negari non poteſt, quanquam
pro contraria parte proximè inductus ſit, & ma
lè, quia uerba ſunt narratiua non diſpoſitiua le-
gis, iux. not. in l. unica. C. quan. non pe. par.

Nec obſt. dictum de uoluntate coacta, quia
17 non eſt uerum, ex quo † libertas diſſentit, quã-
quam ſenſualitas conſentiat, ne maius detrimẽ-
tum patiatur, ut inquit glo. in c. cum inter, &
ibi Bal. col. 2. de elect.

Scdò, rñdeo, quod iſtud eſt potius pati, quã
facere, & uoluntas inflexa, ut circulus, qui plica
tur, inquit Idem Bal. in c. quiſquis, nu. 3. eo. tit.
c. ſacris, de his quæ ui, metuſve cau. fi.

Tertio, dat. quod ſit confuſa, ut dicebã pro-
ximè, quod tamen ope ſuperuenientis æquitatis
renaſcitur & reuiuiſcit. l. hæredem. ff. de his qui
bus ut indig.

Non obſ. ſecundum, quia ex his ſublatum eſt,
uel dic quòd antecedens, & neceſſariò per con-
trarium conſequens. cap. cum ex officii. de præ-
ſcrip. Bald. in l. conuenticulam. colum. 3. C. de e-
piſcop. & cler.

Ad tertium iam eſt reſponſum ſupra, igitur
concludo non confundi.

Additio 8.

Quia text. noſter facit mentionem de debito-
18 re, cuius ap. non uenit is, qui reali actione † tene
tur. l. Aurelius. §. Mæuia, ubi glo. ſingu. ff. de lib.
leg. quam celebrat Bal. in l. cum neceſsitatem. C.
de fideicom. ſubiiciens, ſi legata ſit liberatio à te
ſtatore debitoribus, quod non propterea uidebi
tur liberatus ille, qui tenebatur actione reali, ex
quo poſsidebat bona teſtatoris.

Qui dicit etiam in l. pactum. col. 2. C. de colla.
ſi ſoror fratribus fecerit generalem quietationẽ,
ſiue refutationem, de omni & toto eo quod ſibi
debetur, quod hæc refutatio non extendet ad ea
quæ ipſa uendicare poteſt.

Et in ſimili Bald. Areti. & Iaſ. Inſtit. de act. in
prin. in glo. fi. nu. 99. ſi ſtat ſtatutum contra ne-
gligentem petere creditum ſuum, intra certum
tempus, quòd poſtea id amplius petere non poſ
ſit, ut Aretii & Vincentiæ, non comprehendetur
is qui poteſt conueniri actione reali, longè plura
Alex. conſi. 170. colum. 2. uolum. 2.

Ad propoſitum redeũdo dicemus, quòd licèt
per aditionem hæreditatis confundatur perſona
lis actio, non tñ confundetur realis. ita idẽ Bald.
(ut dicunt omnes) in l. ſi uxor. in princ. C. de bo
nis anct. iud. poſſ.

Et ratio aſsignatur, quia alia ſunt bona hære-
dis, alia teſtatoris. l. Paulus. ff. de pign. ubi obliga
tio generalis defuncti, non porrigitur hac ratio-
ne ad bona hæredis.

Neque bona heredis ſunt obligata adhuc, q̃q̃
inuentarium non fecerit pro debitis defuncti. l.
t. & ibi Bar. ad fi. C. communia de le. l. aſsiduis.
C. qui po. in pig. hab. Nota bene, quia Ang. Are.
dũ eſſet Doctor nouellus, uoluit practicare cõ-
19 trarium & ſuccubuit, † nec erubeſcit hoc ip-
ſum confiteri in §. 1. nu. 5. Inſti. de lega.

Eſt uerum, quod hoc caſu ſi hæres (& obiter
dictum ſit) neglexerit legatum ſoluere intra ſex
menſes (quod adhuc notandum eſt) poterit mit
ti legatarius in poſſ. bo. hæredis, & tunc pignus
prætorium conſtituetur. l. certa. C. ut in poſſ. le.
Aret. in loco præalleg. Fanen. in tract. de pign. in
2. par. in 4. memb. nu. 195. ego conſi. 182. uol. 2.
& eſt ueriſsimum, ut inquit Bal. & Sal. in d. l. cer
ta, quicquid dixerit glo. in d. l. t. & malè, eamq́ue
reprehendunt omnes.

Alia ratione ad propoſitum iſtud etiam uerũ
eſt, quod realis actio non confundatur, quia ceſ
ſat

29 *Maritus an agat ad intereſſe,ſi dolo ſoceri induca-*
tur ad filiam in uxorem accipiendam ſub ſpe pa-
cti de faciendo illam hæredem,& non faciat.
30 *Mendacium affirmans animo decipiendi, ad inte-*
reſſe tenetur.
31 *Dolus nemini patrocinari debet.*
32 *Pactum de futura ſucceſſione,an ſeruari debeat in-*
ter filios ſtante ſtatuto, quod fœmina non ſucce-
dant,ſi pater non feciſſet teſtamentum.
33 *Actus factus contra leges,eſt ipſo iure nullus.*
34 *Argumentum à contrario ſenſu,eſt ex coniecturis,*
& ſubauditus intellectus.
35 *Pactum,quo libera teſtandi factio aufertur, an ua-*
leat ad pias cauſas,

Impp.Valerian.& Gallien.AA.& Valerian.
nobilis Cæſ. Pactumeio.

PActum quod dotali.] Summa ut
per Bar.& Doct.& caſum (diui-
di enim aliter nõ poteſt,quia bre-
uis) ſic figura. Quidam puta Ti-
tius, filiam habens nubilem, &
maturam uiro,eam matrimonio copulare uole-
bat Seio,qui niſi æqualiter eſſet hæres,& cũ fra-
tribus ſuccederet,hoc idẽ facere recuſabat: eue-
nit quod pater ipſius uotis annuens, ſucceſsio-
nem hanc non detrectauit, & inſtrumento dota-
li breuiter promiſit filiæ ultra dotem: dubitaba-
tur nunquid iſtud pactum ualeret,& ſeruari de-
beret.& breuiter ac prima facie,dicendum uide-
batur, quòd ſic, rationemq; dubitandi faciebat
fortaſsis,& primò, quia † nihil tam congruũ eſt
1 fidei humanæ,quàm ea ſeruare,quæ partib. pla-
cuerunt,& maximè ſi nec dolo,metuve facta fue-
rint.l.1.l.iuriſgentium.§.prætor ait. ff.de pac. l.
1.ff.de conſti.pe.l.debitori.l.legem.ã.cod. l.pa-
ctũ qđ bona fide.ĩ.c.l.1.§.1.in fi.ff.depo. l.Quin-
tus.ff.man.tradit Bar.in l.pecuniæ,in fi.ff.de ali.
& cib.leg.qđ per l.cum à ſpeciali & probo, q.a
in l.ſi tibi.ff.de adop.pactum adoptionis,quo fi-
lium habere liceret ad tps, improbatur, nec eſt
ſeruandum: ex quo moribus noſtris id ipſum
haud conuenit,ergo regulariter ſecus. l.ius ſin-
gulare.l.qđ uerò contra.ff.de legi. c.præſenti. §.
2 loca.de præb.in 6. imò, † quòd ipſum non ſerua-
re,eſt dolus,quem cõmitti iudex pati nullo mo-
do debet.l.illicitas.ff.de offi.præſi.§.precium,&
ibi glo.tradatur.in fi.Inſti.de emp.& uen.& ſen-
ſit Bal.in l.ſi traditio,in prin.C.de act.emp.& lõ-
gè magis tolerabile,ſententiæ (dictu notandũ)
contrauenire,q̃ promiſſa,& fidẽ frangere, ut in
q.Doctoris & diſcipuli declarat Steph.Fed.ĩ tra-
cta.de iu.interpre.in 53.col.q̃ aliter nõ ſcribo.
3 Secundò dubitandi rationem faciebat, † quia
iſtud pactum eſt conforme diſpoſitioni iuris cõ-
munis.l.maximum uitium.C.de lib.præte.l.poſt
fratres.auth.ceſſante,auth.in ſucceſsione. C.de
legi.hær.in tantum,ut Bart.alibi,in l.cunctos po-
pulos,in 13.colum.C.de ſum.trin.& fid.cathol.
dicat,ſtatutum ſi uelit fœminas non ſuccedere,
eſſe odioſum. & ſic ad propoſitum pactum præ-
dictum fauorabile.c.ſtatutum.de præb. in 6. er-
go ſeruandum.
4 Ex hinc uidemus, q primum † teſtamentum
ſolẽne,tollitur per ſcđm, qñ per eũ reuertimur
ad diſpoſitionem iuris cõis,etiam ſi ſit imperfe-
ctum,puta quia ſint inſtituti in eo uenientes ab
inteſtato.l.hac conſultiſsima.§.ſi quis autem.C.
de teſtamen.tradit Iaſ.in l.ſi unus.in §.pactus. in
2.colum.ff.de pac.
5 Tertiò,† quia ſic ſeruatur inter filios æquali-
tas,maximè deſiderabilis.l.cũ pr̃.§.dulciſsimis.
ff.de leg.2.l.ut liberis.C.de colla.auth. ex teſta-
mento.eo.tit.qua de re ibidem,ut declarat Bar.
in l.pater filium.in 2.col.ad fi. ff.de colla.dotis,
ſeptimum Iuſtiniani ius introductum fuit, quia
etiam eſt materia & forma pacis, inquit Bal.ali-
bi,in rub.infra de colla.in 2.col.
Quartò, quia hoc idem in cauſam dotis factũ
uidetur,quæ ſui natura multa habet priuilegia.
l.1.ff.ſol.mat.l.Caius.ubi bo.tex.in fi.ff.eod. l.aſ-
ſiduis.C.qui po.in pig.hab.adeo ut maritus pro
quantitate ſibi in dote promiſſa,accipiens ſpeciẽ
inſolutum,quæ poſtea ſibi euicta ſit,priſtinã ha-
beat actionem de dote.l.qui res,in prin.ff.de ſo-
lu. & quia cauſa dotis non debet fieri deterior.
l.ſi unus.§.pactus.ff.de pact.l.fi. l.ſi conuenerit.
ff.de pac.dota.l.ita conſtante.ff.de iu.dot.& tra-
dit Bald.in l.libera,in 2.colum. C.de ſentent. &
interl.omn.iud.qui dicit etiam alibi, quòd dictis
priuilegiis, ex quo publicam utilitatem reſpi-
ciunt,renunciare haud poteſt,in l.1. in 2.col. C.
de priui.dotis.
6 Quintò,† quia ualet arg.de pacto ad ſtatutũ.
l.non impoſsibile.ff.de pac. l.nec ex prætorio.l.
* nec pignus.§.priuatorũ.ff.de reg.iu.cõiter * ap-
probata in rubr.C.de decre.decu. lib.10.
Sed ſtatuto hoc idem fieri poteſt, quod ſanè
nullus negabit.c.mulier.c.filii nati,ſi de feu.fue.
controuer.in uſib.feud.l.omnes populi. ff.de iu-
ſti.& iu.& docet Bald.in l.cum Archimedoram,
in ult.col.C.ut in poſ.leg.ergo & pacto:ergo ua-
let & ſeruari debet.
Sextò,quia contrahere eſt liberi arbitrii.l.nec
emere.C.de iure delib.l.ſicut.C.de actio.& obl.
& tamen obligat quis ſe ad contrahendum. l. ſi
pœnam.ff.de uerb.obl.ergo & ad teſtandum, li-
cet teſtari huiuſmodi ſit.l.1. C.de ſacroſan.eccl.
l.non uſque.ff.ſi quis à pa.fue.ma.
7 Septimò,† & ult.quia pactum ſucceſsionis cõ-
ſeruatiuũ non eſt improbatũ à lege,& ualet: ca-
ſus eſt in §.fi.Inſti.de legi.agn.ſuc. & tradũt ſcri-
ben.in l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de uer-
bo.obl.ſed iſta filia erat æqualiter cum fratribus
omnino ſucceſſura ab inteſtato patri, ergo.
Octauò tamen addi etiam poteſt,quia cõſide-
randum adhuc eſt iſtud pactum inſtrõ dotali

accedere, quod nihilominus ualet: ergo & pa-
ctum, quia ſi non ualeret, pari modo pactum ex
tingueretur. l. 1. 2. & 3. ff. de pec. leg.

Nonò, quia ſic contractus claudicaret, haud
dicendum. l. Iulianus. §. ſi quis. ff. de actio. emp.
cum nec matrimonium ipſum claudicet. c. tua.
de ſponſa. c. de illis. de deſpon. impub. Abb. in c.
1. in 2. colum. de eo qui du. in matri. quam pol.
per adulter.

Decimò, quia debet, ſi non ex alio, ſaltē quia
incontinenti iuxta contractum appoſitum eſt,
ualere, & ratione adiuncti. l. iuriſgētium. §. quin-
imò. ff. de pac. l. lecta, uer. dicebam. ff. ſi cert. pet.
l. ſi communem, in prin. ff. quemadmod. ſer. ami.
c. ex literis. de iure pat. c. multorum. (ſingula ſin-
gulis referendo) de Iudæ.

Quibus tñ non obſtantibus, contrarium deci
ditur in lege noſtra, pactū ſcilicet non ualere, ne
que patrem ad ipſius obſeruantiam teneri, aut eſ
ſe obligatum naturali uel ciuili obligatione. &
8 rō deciſionis eſt, ut ipſa met inquit, † qm̄ liberam
teſtamenti factionem aufert, & male. l. 1. pálleg.
C. de ſacroſan. eccl. d. l. non uſq; adeo. ff. ſi quis à
pa. ſue. ma. l. 4. ff. de adim. leg. l. nemo. ff. de pac. l.
cum hic ſtatus. §. ait oratio. ff. de do. inter uir. &
uxo. l. in ipſius. C. fam. erc. l. ſeruum filii. §. ſi Pro
cula. & ſeq. ff. de leg. 1. l. ſi quis. in prin. teſtamen
ti. ff. de leg. 3. l. ex facto, in princ. ff. de uulg. & pu
pil. ſubſt. c. cum Marthæ. de celeb. miſſ. & per lo
cū à ſpeciali, in filioſa. abraſo de matricula Do-
ctorum uel Aduocatorum, probari poteſt, cui
non licet teſtari, etiam in bonis caſtrenſib. ſecun
dum Ang. in l. teſtamenta. ff. de mili. teſtamē. per
bo. tex. in l. Caſsius. ff. de Sena. ergo regulariter,
& ex diſpoſitione iuris, contrarium l. 1. cum uul.
9 gs. ad muni. & † hinc eſt, ſi quis aliquem teſtari
prohibuerit, quòd pœna extraordinaria punitē,
ut libertas hæc teſtatoribus conſeruetur, toto ti
tu. ſi quis aliquem teſta. prohib. & in ſpecie Bar.
in l. 1. in fi. princ. ff. eod. & ſi diceretur, quòd non
tollitur in totum, adeo ut ualeat in ſimili dona-
tio bonorum præſentium, licèt non præſentium
& futurorum, ut not. in d. l. fin. infra eod & in d.
l. ſtipulatio hoc modo concepta. reſpōdebo, uer
ba tex. repugnare, loquentis de parte, & hanc ra
tionem exindè aſsignantis, quæ ad terminos ip-
ſius reſtringi debet. nec facit quod de donatio-
ne dicitur, quia nec id forte eſt uerum: & ſi eſt, ī
donatione procedit, quæ à pacto ſucceſsionis
debet differre, argum. in l. tam is. ff. de don. cau.
mor. & ut latius in d. l. fi.

10 Secunda † poteſt aſsignari ratio, quia pactū
hoc, eſt contra bonos mores, ferè eadem: ex quò
per ipſum (ut diximus) libera teſtandi facultas
aufertur. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de
uer. ob. l. fi. ī. eo. l. cum donationis. de tranſact. l.
hæreditas. C. de pac. conuen. uerū pactum cōtra
bonos mores non ualet, nec tenet. l. pacta q̄ con-
tra. ī. eo. d. l. fi. infra eod. l. generaliter. l. ueluti. ff.
de uer. obl. l. iuriſgentiū. §. generaliter. ff. de pac.
l. Titia. in prin. ff. de uer. obl. nec ullā uim habet,
nihilq; ex eo obſeruari debet, ut in d. iuribus: er
11 go † & hæc de re non pōt ēt qs ſe alii cōmittere,
ut torqueaī, uel in priuato detineaī carcere, uel
ut aliter ei fiat iniuria. l. interdum. §. qui furē. &
ibi Bar. ff. de furt. nec maritus paciſci, ut conue-
niatur ultra q̄ facere poſsit. l. alia. §. eleganter. u-
bi idem Bar. in princ. ff. ſolu. mat. limitando poſt
gl. reg. l. ſi quis in conſcribendo, infra eod. & eſt
arg. optimum in c. ſi diligenti. de fo. cōp. & in c.
cōtingit. de ſen. excō. & no. ēt Bar. in l. cū ſeruus.
ad fi. ff. de cond. ob cau. & declarabitur qđ habeī
pariter in l. 1. in §. uſque adeo. ff. de iniu. ut uolē
ti non fiat iniuria, niſi id ipſum ſit contra bonos
mores, & in materia duelli aliàs dicebam ego, in
iuriam paſſo, ipſiusq; exiſtimationi eſſe ſatisfa-
ctum, cōponendæ pacis gratia, ſi aduerſarius, q
iniuriam fecit, ſe diſcretioni ipſius commiſerit,
ex quo hoc idem non eſt cōtra bonos mores. d.
c. contingit, in prin. de ſen. excom.

12 Tertia eſt † ratio, non ualere, qs uotum indu
cit captandæ mortis. d. l. fi. infra eo. c. ne captādę,
de ꝯceſ. præb. in 6. & adhuc malè. l. conuenire. ff.
de pac. dot. §. ſin autem. Inſti. de pupil. ſubſt. l. 1.
ff. ubi pup. edu. deb. l. 1. ff. ad Maced. Bart. in l. fi.
in 2. col. ff. de præto. ſtip.

13 Sed hæc † quoque dubitabilis uidetur, ut pri
ma, qm̄ pater, de cuius morte uotum inducebaī,
conſenſit: quo caſu pactum ualere debet oīno.
d. l. fi. infra eo. niſi replicetī, & uerum eſt, aliud ēt
requiri, ut. ibi, & ſentiunt Docto. hic, & benè: &
copulatiuè quidem, addas tu, adeo ut alterū nō
ſufficiat. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſti. c. qa
propter. de elec. uel dicamus (ut ibidem) aliud
eſſe q̄ conſentiat, aliud quòd paciſcatur. l. ſi pa-
ter, in fi. ff. de re. uind. Vel quòd dicta uerba aliū
habeant ſenſum, de conſenſu permiſsiuo loquen
tia, de quo etiam in l. 1. in §. quod ait prætor. ff.
quo. le g. & tetigimus in l. 2. ſ. eo.

14 Verum † inſtatur adhuc ultra eos, quis ex re
miſsione cautionis de utendo & fruendo arbi-
trio boni uiri, inuitatur quis ad delinquendum,
& tñ à contrahentib. remittitur. l. 1. C. de uſufr.

Sol. remittiī, qa dolus eſt p̄ſumptus, nō uerus
ita Bal. ibi, & de materia doli ueri & p̄ſumpti dif
ferentiū, Bar. in l. qđ Nerua. ī 5. & 6. co. ff. depo.

Sed contra, quia hac ratione deberet remitti,
etiam à teſtatore, & tñ non remittitur. d. l. 1.

Sol. hoc eſſe dicas, quia inuenta eſt fauore hę-
redis, non teſtatoris, ut ibi no.

15 Quarta eſt, † ut non ualeat, qa hæreditas pa-
cto dari non poteſt. l. hæreditas. C. de pac. cum
per quem tex. ita ēt inquit glo. in d. l. fin. in uer.
accommodauerit. infra de pact. ubi ſignanter in
ſtrumento dotali huiuſmodi pactū erat inter-
poſitum: ergo (ut diximus) ualere non debet, ſed
rationibus ut ſ. Quinta eſt, quia ſicuti ſocer,
ſpe futuræ dotis, inducens generum, ut filiam

ſuam

16 ſuam ducat in uxorem, ſibi † non præiudicat,
quominus gaudeat beneficio legis, ne conuenia
tur, niſi inquantum facere poteſt.l.pe.ff.de iure
do.pari modo non ualebit hic, ex quo à lege eſt
* communiter * improbatum, ut ſ.

Sexta eſt ratio, quia pactum forte, ſiue promiſ
ſio erat facta ex interuallo, iuxta not. in l.in bo-
næfidei.ſ.eod.& in l.iuriſgentium. in §.quimò.
ff.de pac. Sed non placet, quia uerba repugnant,
ibi, dotali inſtrumento comprehenſum, & ueri-
ſimile uidetur, quia gener deludi à ſocero aliàs
timuiſſet, & quia ſic innueret ualere incontinen
ti facta, quod tamen omnes negant.

Septima eſt ratio, non eſſe ſeruandum, neque
ualere, quia caret ſubſtãtialibus.l.cum precario.
ff.de preca.d.l.iuriſgentium.d.§.prętor ait.ff.de
pac.d.l.pacta quæ contra.ſ.eo.

Octaua, quia factum eſt lege reſiſtente taliter
ut non mirum ſit (quemadmodum ſubiicitur)
ſi nulla oritur obligatio.l.paciſci. ff.de pact. d.l.
pacta quæ contra.l.cum lex.ff.de fideiu. l.ſi non
ſortem.in prin.ff.de cond.inde.l.donationes. C.
de don.inter ui.& uxo.

17 Nona † eſt ratio, quia inconſulte obligari ui
detur, ex quo familiarum dignitas p maſculos
ɔſeruatur.l.1.§.ſed & ſi ſeruus.ff.de uen.inſpi.l.
nunciatio.§.familiæ.ff.de uerb.ſig.& ad propoſi
tum, ꝙ hac de re non obliget, no.in l.1.in §.ſi qs
ſimpliciter.ff.de uerb.obl.

Decima, & ult. (ut ſic à pari contendant) eſt
ratio, quia cũ iſta filia certet de lucro captando,
impoſſibile eſt, pactum hoc actionẽ ꝓducere.l.
eleganter.§.ſeruus pactionis.ff.de dolo.

Et tenendo ſic, adducta in contrariũ tollẽtur
facilè, qm̃ primum uerum eſt, niſi pactũ ſit à le-
ge reprobatum, ut ſupra, aliàs hac rõne frangen
ti fidem id ipſum quoq; eſſet ſeruandum, & tñ
non ſeruatur.l.cum proponas.2.ĩ.eo.

Suadetq; ratio, ut legem generaliter loquen-
tẽ non ſic gñaliter intelligamus, qũ alteri repu-
gnat, qm̃ hmõi eſt in l.ſi ita ſcriptũ, in §.ſi ſub cõ
ditione.ff.de leg.2.& tñ ad repudiationẽ reſtrin
git, ex quo in pacto ſecus eſt.l.1.& ibi dixi, ſ.eo.

Ad idem, in l.qui reſtituere.ff.de rei uend.dr,
ꝙ qui rem petitam poſſidere deſierit, ſi habeat,
eam reſtituere tenetur, & ad id manu militari cõ
pellendus eſt: aliàs iuratur in litem (ſubiicit) ſi-
ne ulla taxatione, & tñ intelligit legis, non homi
nis.l.uideamus.§.iurare.ff.de in litem iur.& de-
clarat in ſimili etiam Barto.in l.ſolent. in §.1.in
princ.ff.de offi.procon.& mille ſunt talia, q̃ non
refero, breuitatis gratia, & ſic apparet quod nec
etiam in terminis d.l.primę, & ſimilium ſeruan-
dum eſſet.

Secundum quoque reſponſionem habet, qm̃
non negamus naturam accuſari, ſi mulieres ex-
cludant, maſculis admiſſis tm̃ ad ſucceſſiones:
quod & nouiſſimè probatur in l.lege 12.tab.C.
de legi.hæ.& in §.noſtra conſtitutio. Inſti.de ex
hær.lib.& in authen.defuncto.C.ad Tertul.ſed
non ut extorqueatur ſucceſſio his modis, quo-
minus pater liberam habeat teſtamenti factionẽ
quem ueriſimile eſt non aliud etiam conſilium
capere, niſi paternum, quo maius dici non põt
pro filiis.l.ſi.C.de cur.fur. l.nec in ea. ff.ad legẽ
Iuliam de adulte.tradit Bartol.in l.diuus. ff.de
adimend.leg.

Ex quo tertium etiam tolli poteſt: ſed reſpon
deo adhuc aliter, uerè optimum quiddam eſſe,
æqualitatem ſeruare inter filios, ſed non quòd
non poſſit etiam inter eos facere partes inæqua-
les, dummodo is, cui minus relinquitur legiti-
ma, ſibi iure naturæ debita.l.cum ratio.ff.de bo.
damn.l.ſcripto.ff.unde liber. haud fraudetur.l.
parentibus.& ibi Bar.l.cum quæreretur.C.de in
offi.teſtam.l.ſi.C.de inſti.& ſubſt.ſub cond.fac.
& no.in l.1.ff.de uul.& pup.ſubſt. ergo ꝙ æqua
litas ſeruetur, attendi non debet: ita ut hac rõne
pactum ualere debuerit.

Non obſt.quartum, quia uerum eſt & ipſum
quoq;, cauſam dotis ſcilicet, multa habere pri-
uilegia, ſed longè maius hoc caſu dicendum eſt,
priuilegium fore liberi arbitrii.l.ſi apud, in ſi-
mili tamen, ff.de minor. quem ſingularem dicit
Bald.in c.in præſentia.de probat.& hinc eſt ferè
ad idem, quando duo ſunt generalia, unum ni-
hilominus minus altero, quòd loco ſpeciei habe
tur, quod minus eſt, ſecundum eundem Bart. in
l.1.in §.hoc autem edictum.in 2.col. ff.de uo.op.
nun.qui dicit etiam in l.amiciſſimos, in prin.ff.
de excuſ.tut.quòd quamuis legatum titulus ho
norabilis ſit, & inſtitutio pariter, hæc tñ illo eſt
longè honorabilior: & eſt arg.deniq; in l.ubi au
tem non apparet, in prin.ibi, bono melius inue
niri põt.ff.de uer.ob.& in l.in teſtamentis. ff.de
reg.iu.& in c.p tuas.de ſimon.& apud Oratores
ſolęciſmus appellat: apud Poetas uerò, ſchema.

Non obſ.quintum, quia gloſ.prædicta nõ eſt
uera ſimpliciter, ſed in caſu, qñ affirmatiuè ſit
18 loquimur, † qcqd pacto induci põt, utiq; indu-
ci etiam ſtatuto ſeu conſuetudine non prohibe-
tur, negatiuè nunq̃: ſed nul ibi inuenit, pactum
ualere hoc caſu: ergo nec mirum ſi conſuetudo
uel ſtatutũ induci poterit.& probo ẽt, q̃a pacto
iuriſdictio dari nõ põt.l.priuatorũ. C.de iu.om.
iud.& tamen tribuit ſtatuto uel conſuetudine.l.
ſi.C.de arb.& ut p Bald.latè in l.de quib.in 2.&
3.col.ff.de legi.imò dici poſſet, quòd nec ſtatutũ
aut conſuetudo ualeat eadem rõe, quia ꝫ bonos
mores, ut per Alex.hic, & in l.ſi.ĩ.eo.Sed poteſt
reſponderi, quòd ex quo in loco pmittit, cõtra
bonos mores non uidebit.l.itẽ apud Labeonẽ. ĩ
prin.ff.de iniu.& dici ut prius.& nr̃ bonus text.
quoq; in d.c.contingit.in prin.de ſent.excomm.

Sextum facile eſt, & ſecum rñſionem habet, ſi
dixerimus, æqparationẽ non procedere, qm̃ te-
ſtanti liber eſt ſtylus ſp (ut dicunt Doct. & bñ)
d.l.4.ff.de adi.le.contrahentib.nõ, l.ſi.ff.de pac.

l. ſi olei. C. loca. l. ſicut. C. de actio. & obl. c. quod
ſemel, de reg. iu. in 6. Quamobrem Imperator a-
libi milites quoſdam reprehendit reſcriptū im-
petrantes, ut reſcinderetur uenditio, in l. raras.
19 C. de reſcin. uen. & eſt practica, † ne poſitionem
ſemel negatam quis poſsit confiteri, uel è cōtra,
ut dicatur, & hoc præſente tali, & dictas reſpon
ſiones acceptante inquantum faciant pro eo, &
non aliter, qm̄ ex poſt facto reuocari non pote-
runt. quam docet Bald. & exclamat ſingul. in l.
Gallus, in §. quidam rectè. in 1. colum. ff. de libe
ris & poſthum.

Non obſt. ſeptimum, qm̄ bene uerum eſt (ut
aliqui hic dicunt) pactum ualere de ſuccedendo
patri ab inteſtato, ſed non ut teſtamento ɔ̃trium
diſponi non poſsit.

Quæ ſolu. mihi non placet, quia data ualidita
te pacti præſupponimus teſtari poſtea non poſ-
ſe, aliàs actū eluſorium feciſſe uiderent̄, admittē
dum haud facilè. l. ſi p̄tor. ff. de iudic. niſi reſpon-
deamus, tolerabilius eſſe longè magis, ꝙ actus
eluſorius ſit, q̄ captatorius. l. 1. §. ſed cum ſit ne-
ceſſarium, de Iuſti. Co. confir. ibi, rectis iudicum
diffinitionibus inſidiantem.

Vel & latius, ut per Bartol. in d. l. fin. in 1. col.
& unum uerbum etiam dicemus infra.

Non obſt. octauum, quia non accedit taliter,
ut non poſsit contractus dotis per ſe ſubſiſtere,
pacto funditus nullo. c. utile per inutile. de reg.
iu. in 6. c. cum inter. de re iud. l. pe. C. ſi ex fal. in-
ſtr. & maximè quia d. l. 1. & ſeq. de pecu. leg. alio
20 caſu loquuntur, qñ ſcilicet legatū factū eſt † p
dictionem cum, q̄ coniungit acceſſoriè: & in his
amplius, quorū natura eſt, ut una res alteri acce
dat. Et in ſimili uidemus, ꝙ donatio ultra legiti
mam diffinitionem trecentorum ſolidorum, in
eo quod ſuperflua eſt uitiat̄, non in totū. l. ſanci-
mus. C. de don. & alibi, ꝙ ſors non uitiat̄ per uſu
ram, ſi quis contrafecerit conſtitutioni l. eos. C.
de uſu, quominus ad ipſam, actionem habeat, ut
ibidem in §. 1. in uer. ſi qs añt. Et alibi, in l. certi
conditio, in §. qm̄. ff. ſi cert. pet. ꝙ licèt pecuniā
numerans, & ſtipulatus alteri eam reddi, nihil a-
gat, ſtipulatioq; inutilis ſit. l. ſtipulatio iſta. §. al
teri. ff. de uer. ob. attamen ex numeratione agēt.

Nonū fallaciā habet ex his, qa imò claudicat
qñq;, nec inconuenit, & no. in d. l. Iulianus. in d.
§. ſi qs. ff. de act. emp. & in l. ſi cū dies. i §. pe. ff. de
arb. & in l. 1. & in l. ſi id qđ, in §. fi. ff. de reſci. uē.

Nec minorē, decimum & ult, qa id uerū eſt,
niſi lex reſiſtat, ut hic. vel & aliter, in conſequen
tiā permitti, & tacitè à lege, qđ tn̄ expreſsè forte
pmiſſum nō eſſet: ergo multominus pactum hic
de ſuccedendo factum, & directo quidem. unde
uidemus iur͂m calūniæ tacitè remitti ēt poſſe, ex
preſsè uerò non. l. 2. §. ſed quia. C. de iur. calum.
c. 1. & utrobiq; not. de iur. cal. in 6. quodq; pōt
qs defenſioni primo modo renunciare: non ſe-
cundo. l. pactū inter hæredē. & ibi not. ff. de pac.

l. facta. §. ſi qs bonorum. ff. ad Treb. & ꝙ deniq;
actus magis inficit̄ ex diſpoſitione expreſſa q̄ ta
cita. l. expreſſa. ff. de reg. iur. l. eleganter. §. ſi quis
poſt, & ibi Bal. in antepen. col. ff. de cond. indeb.

Vel dicamus & ulti. in gñe id eſſe tolerabile,
qđ hic in ſpē ꝓhibet. probo, qa obligatio oīum
bonorū, iſto mō non ualet, illo aūt ſic, ut not. in
d. l. fi. ī. cod. & idē in conceſ. pb. uacaturæ, ut ibi,
& in c. ne captandæ, ubi tex. ad literā, de conceſ.
pb. in 6. Hic eſt caſus, litera pro lecta habeatur.

Modo ex iſto tex. & primo notandū eſt, Pactū
21 cū filia factū fuiſſe, † non aūt inter patrē & Seiū
generū. l. ſi unus. §. ante oīa. l. ſi tibi. §. ſi pactus
ff. de pac. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de uer. obl. l.
quo tutela, ī fi. ff. de reg. iu. tradit Bar. in l. 1. in 2.
col. ī. eo. Nec dicat̄, ꝙ cum maritus & uxor ſint
ſocii diuinæ & humanæ domus. l. aduerſus. C. de
cri. expil. hæ. l. 1. ff. rer. amo. fortè ille iſti potuit
ſtipulari, quia nōdū matrimoniū erat ɔ̃tractum: ni-
ſi replicetur, ꝙ erant in potētia propinqua actui
l. quæſitum. §. illud. ff. de leg. 3. l. pe. de milit. teſtam.

Vel & melius, quicquid in figuratione caſus
dixerimus, ꝙ intererat generi paciſcentis. l. 2. ff.
de ſponſa. & in cauſam quidem dotis, filia forte
præſente, idipſumq; ſuadebat rerū connexitas,
quib. rationib. niſi alia obſtarent, ualuiſſet. l. Ca-
ius. ſol. mat. l. 1. in princ. ff. de colla. do. l. & hære
di, §. fi. (ſingula ſingulis referendo) ff. de pact. &
no. in d. §. alteri. & in §. ſi ſtipuler. & in l. 2. ī. eod.

Sed dato ꝙ cū filia factū fuerit, q̄rit̄, an de e-
22 mancipata, † uel in poteſtate retorta intelligat̄,
Iaſ. hic ſenſiſſe uī, de emancipata intelligi, ut lex
habeat dubium, quemadmodum ēt in l. pactum.
C. de colla. & in ſimili in l. licet. C. ad leg. Falc. &
non ab re, qa ſi intelligeremus de filia in pote-
ſtate, abſurdum reſultaret maximū, ꝙ inter eos
orire͂t obligatio contra tex. in l. frater à fratre. ff.
de ɔd. inde. & in §. ei. Inſti. de inuti. ſtip. ubi nec
naturalis tn̄: lex aūt ſimpliciter loquens, taliter
interpretari debet, ut in abſurditatem non inci-
damus. §. ſed & qđ Principi placuit, Inſtit. de iu.
nat. §. ſi quis in aliena, Inſti. de re. di. l. ex ſtipula
tione. C. de ſen. ergo.

Imò ꝙ hac rōe diſpoſitio nonnunq̄ intelligi
debet cum aliquali impropriatione, ſm Abb. in
c. 1. p illū tex. de clan. deſp. niſi ſcripta reperiat̄,
qa tunc ſecus. l. proſpexit. ff. qui & à quib. & de-
clarat Bar. in l. Cæſar. in 8. col. ff. de publ.

Alii aūt ɔ̃trium tenuerunt, ꝙ imò de filia ī po-
teſtate intelligi ēt poſsit, & ultra dicta ſupra ui-
debatur dicendū, ꝙ pactum ualeret, dotis ratio-
ne, l. Pomponius Philadelphus. ff. fam. erc.

Secundò, quia pars ɔ̃ctus eſt. l. fundi partē. ff.
de contrah. emp. adeo, ut idem iudicari debeat,
qđ de toto, quia pars fundi in ſimili, fundus ap-
pellatur. l. planè, §. fi. ff. de leg. 1.

Tertiò, quia iſtud pactum confertur in tem-
pus ſui iuris, poſt mortem ſcilicet patris, quod
emancipationi æquiparatur. l. ſi mater. C. de illi.

&

& ſubſt.ſub condi.fac. & probatur in l. in tempus.ff.de hæred.inſtit.& in l.quod ſponſæ. C.de don.ante nupt.& fuit argu.Bart.in l.qđ dicitur, in ult.col.ff.de uerbo.obl.& in ſimili in l.1. in §. nunciatio,in 4.ff.de no.ope.nun.

Quartò,quia fauor matrimonii multa operatur,& maximè in eo iſto, ut maritus ad ipſum inuitetur.quod ex eo comprobari etiam poteſt, quod habetur in l.Deo nobis.C.de epiſ.& cle.& per Bar.in l.nihil.ff.rer.amo.& Bald. in l.non tãtum.C.de lega.& Paul.de Caſt.in l.ſi marito. in §.1.ff.ſol.mar.& Iaſ.in l.ſi donaturus.in §.fin.in ult.col.ff.de cond.ob cau.maritũ ſcilicet lucrari dotem ex forma ſtatuti,etiam ſi uxor ad domum traducta non fuerit,cuius ratio motiua non fuit propter onera matrimonii,ſed ut mulieres uiros facilius inuenirent, ergo etiam cum filia pactũ fieri potuiſ.

23 Quintò † & ultimò, quia patria poteſtas, in his quæ ſunt publici iuris,non curatur,quod nota pro limitatione l.nam & ciuium. ff.de his qui ſunt ſui uel alie.iur.l.inter liberas.§.1.ff.ad legẽ Iul.de adult.l.filium fam.& ibi Bart.ff.eo. ſicuti nec iure canonum.c.ſi annuum.de iudic.in 6. Sed publici iuris eſt,mulieres eſſe dotatas.l.1.ff.ſol. matr.ergo. Attamen ab opi.Iaſ.non eſt recedendum,quia contraria parum obſtant. non primũ, quia contractus dotis ſeparatus erat à pacto,idcirco ualere non debuit: nec ea ratione in filia ſubſiſtere.adde tu comprobari per regulam l.ſi maritus.C.de don.inter uir.& uxo.& l.ſi ex falſis.C.de tranſact.& l.fi.cum ſimilibus.ff.de calũ.

Ex quo ſecundum etiam tollitur. Sed mihi non placet, quia cum fuerit incontinenti appoſitum, & inſtrumento prędicto dotali comprehenſum, non poteſt dici ſeparatum. ea propter

24 reſpondeas aliter, † ſpeciale eſſe in caſu l.Pomponius Philadelphus, quia pater iam filiæ fundum tradiderat, argum. in l.patre furioſo. ff.de his qui ſunt ſui uel alie.iur. & quia de poſſeſſione ipſius retinenda agebatur,quod ſolet fauorabile reputari,& permitti facilius,quàm de nouo concedi.l.cum quis.§.ſi quis pro eo,ubi gl.not. ff.de ſol.haud conſiderabile hic.

Non ſecundum; quia eſt pars contractus eo caſu,non hic: ex quo dimidia fundi pars uiliori pretio erat uendita,adeo ut ad pacti obſeruãtiã iure merito emptor etiam compelli poſsit.

Vel & aliter id eſſe uerum dicas ibi,quia uenditor tractabat de damno uitando: hic autẽ filia de lucro,quorum non eſt par eademq; ratio.l.fina.C.de codicil.

Vel quia locatio emptioni proxima eſt.l.2.ff. loc.hic autem pactum non contractui dotis, ꝙꝙ incontinenti appoſitum eſſet iuxta ipſum, & uidetur ſine dubitatione firmandum.

Non obſt.tertium,quia regula prędicta nõ procedit,ubi lex initio reſiſtit.l.ſi minor.ff.de ſer.export.& per Bar.in l.ſi conſtante.in §.quotiens.in 2.oppo.ad fi.ff.ſol.mat.nec poteſt negari.

Adde tu,ꝙ idem dicit etiam in l.alia, in §.eleganter.in 2.col.ff.eo.& in d.l.ſi minor.

25 Inſtantia † tamen datur,quia lex quoque reſiſtit donationi, ne facta inter uir.& uxor. ualeat conſtante matrimonio.l.ſi ſponſus. §.1. ff.de do. inter ui.& uxo.& tamen collata in tempus habile diuortii ſuſtinetur.l.ſi cum.§.fin.ff.eo. & not. in d.l.quod ſponſæ.

Nec obſt.text.in d.l.ſi minor. quia id non eſt ratione prædicta,ſed ea quam aſsignat Iuriſcõ. in l.3.in §.ſeio.ff.de mino.& aliter reſpondetur, id de æquitate eſſe uerum,non de rigore, ut no. in l.Gallus.in prin.ff.de lib.& poſth.uel non ualere pactum,quanquam in tempus habile conferatur, quia lex præſumit, non eo animo factum fuiſſe,ut pater obligaretur, arg.in l.ſi quis cum. de condi.& demon.Cogita.

Quartum ſecum reſponſionem habet:uerum eſſe,ꝙ matrimonii fauor operatũ multa, ſed non hic,pactum ualere cum filia factum, rationibus ſupradictis,& quia multa habet ſpecialia ſed nõ in omnibus caſibus, ut not.in cap.1. ut lite non conteſtata.

Non obſt.quintum & ultimum,quia pręſupponimus neceſſariò,eam non indotatam manſiſſe.ergo curabitur omnino,nec pactum ualebit, & ita tene. Vel dic facilè defendi,ꝙ in filia etiam poſsit intelligi in poteſtate,qm̃ omnino dubitationẽ faciebant ſupra dicta,prima facie,& ſi non difficulter tamen,ut oſtenſum fuit reſoluãtur.

Secundò quæritur,quid ſi pactũ fuiſſet iuratũ,

26 † Bar.hic ſenſit,ampliando iſtum text. ꝙ adhuc non ualeat contra bonos mores,utroq; iure conſiderabile.l.ſtipulatio hoc modo concepta. ff.de uer.obl.l.pactum.C.de colla. c.non eſt obligatorium.de reg.iu. in 6. & uotum captandæ mortis amplius inducens,ut ſ.& in l.fi. infra eo.

Scđò,quia ea,quæ iuris authoritate ſunt improbata,iuramenti uinculo non firmantur. l.nõ dubium.C.de legi.l.ſi qs inquilinos.§.fi.ff.de le. 1.l.fi.C.de non nu.pec.tradit Abb. in diſp. Inci. ſtante ſtatuto.in 3.col.& in ſpecie,ac tertio loco ita decidit & idem Bar.ubi alia multa,in l.ius publicum.ad fi.ff.de pac.Bal.uerò cõtrariũ tenuit in c.1.in §.moribus.ſi de feu.fue.contr.inter domi.& agn.in uſib.feu.motus, q̃ põt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ.c.licèt mulieres.de iureiu. 1 6.c.quis.de pac.eo.lib.c.cũ contingat, de iureiu.

Subiiciẽs hoc ipſum nos ſcire,ꝙꝙ ignoremus quid ſit in aĩo paciſcentium,poſſe ſcilicet pactũ ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ. & ſequaces alia rõne comprobant, qm̃ ſi ualet ſtatutum,aut conſuetudo,pari modo pactum iure uallatum debet ualere,poſt Bar.in l.fi.in 3.col.ſ.eod.

Tertiò adde tu ſimile, donationem inter uirum & uxorem lege prohiberi.l.1. l.3. §.ſciendum.ff.de donat.inter uirum & uxor. & tamen iuramẽto uallata tenet.ita Bar.poſt gl.in l.Seius

& Augerius.ff.ad legem Fal. & in l.ſi quis ꝓ eo. ff.de fideiuſſ.& eſt ſimile in auth.ſacramen.pub. C.ſi aduer.uend.

Tu à prima opin.non recede, quanquam contrarium tenentes dicant, quòd aliud eſt pactum contra bonos mores de iure ciuili, & aliud de iure canonico, ex quo hoc caſu intelligitur, ſi homines ad peccandum inducat, uel quia turpitudinem contineat: uerum hic, nec de peccato agitur, nec pactum turpitudinem continet; ergo ualebit, & ſeruabitur, eritq; ſine dubio iuramẽtum obligatorium.d.c.quamuis.de pac.in 6. & malè, qm̃ iura prędicta eam habent interpretationem, ut ita demum ſeruetur, ſi uotum captandæ mortis non inducat, quoniam tunc & de peccato agetur, & turpitudinem continebit: ergo differentia inter ius ciuile, & canones non obſtabit. & ita declarat Bart.in conſi.8.omnino uidendus, incip. factum tale proponitur, in 2.colum.

Ex quibus erit ſublatum primum fundamentum Bald.ſpecialius reſpondendo, ualere iuramentum, & ſeruari debere, in d.c.quamuis, quia pactum ibi non erat contra bonos mores, de nõ ſuccedendo factum, neque inducens uotum captandæ mortis: ex quo mulier, quæ non ſperat ſuccedere, non affectat patris mortem: hic autẽ de ſuccedendo, nec ſecus alij loquuntur, ut Bar. in d.conſilio probat, & eſt ueriſsimum.

Non obſt.ſecundum, quia falſum eſt, ut dicebam in figuratione caſus; ex quo ſtatutum, ſiue conſuetudo, tribuens iuriſdictionem, ualet l.fin. C.de arbi.& tamen pactum à lege improbatur. l. priuatorum.C.de iur.omn.iud.

Non obſt.tertium & ultimum, quia non eſt id contra bonos mores: aliàs nec etiam morte confirmaretur, haberetq; perpetuam prohibitionis cauſam.l.generaliter.l.ſi plagii, ff.de uerb.obli. & tamen confirmatur, ut in locis pręalleg.& per Bar.in l.ſi maritus. C.de don.inter uir.& uxo. & Arct.ubi multa, in conſi.74.incip.diligenter, in 3.col.ex quo ſublata manebit etiam inductio authen.ſacramenta pub.& quia eo caſu non deficiebat conſen.us.l.1.ff.de noua.

Tertiò quæritur, quid ſi pactum ſtipulatione
27 † fuiſſet uallatum. Docto.communiter * concludunt idem quod ſupra, ut non ualeat, à qbus non diſſentio, ex quo pactum etiam contractus dicitur l.1.ubi glo. ff.de act. & obl. & ſtipulatio contractus.l.Labeo.§.contractum.ff.de uerb.ſignifi.l.eandem.in princip.ff.de duob.re.l.1.§.eſt autem.ff.de pact.& quia ſi non ſuſtinetur uallatum iuramento, multominus ualebit interuentu ſtipulationis, nec dubito.

28 Quartò quæritur, quid ſi per uiam † compromiſsi talis libertas auferatur, Doct.idem adhuc dicunt, & benè: quoniam non propterea ceſſat ratio prohibitiua pacti.l.metum.§.animaduertendum.ff.quod met cau.l.regula.§.& licet.ff.de iuris, & fac.ign.& quia compromiſſum etiam tranſactio dicitur, auth.ſi uerò, & in corpore unde ſumitur.C.de iudi.tranſactio uerò, ſpecies pacti l.1.C.de tranſac.pactum autem improbatum eſt à lege: ergo & compromiſſum, ſed prima ratio melior, quoniam eſt tranſactio impropriè, ſecũdum Barto.in l.utique.in §.fin.per illum text.ff. de eo quod cer.loco.

29 Quintò quæritur, quid ſi ſocer † dolo induxerit me ad accipiendum filiam ſuam in uxorẽ, ſub ſpe pacti, de faciendo illam hæredem: an maritus, ſi hoc poſtea non faciat conqueri poſsit, & agere amplius ad intereſſe? Bald.in l.cum Archimedoram.in 2.col.C.ut in poſſ.leg.tenuit, ꝙ non, per iſtum text. (de matrimonio enim certũ eſt, dolo non uitiari, cum ſit de futuro: nec conueniat, quòd uitiet conſenſum de præſenti, ex quo etiam ipſius matrimonii eſſentialia non reſpicit, ut ibidem dicitur) & quoniam ſi tale pactum non ualet, nõ poteſt dari actio, ſiue agi ad intereſſe, quia ſeruatum non fuerit. l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pet.quem ad unguem ſequutus etiam eſt Iaſ.

Alij uerò contrarium tenuerunt, & maximè Dec.propter dolum.l.elegãter.§.ſeruus pactionis, & ibi Bartol.ff.de do.ubi pactum nudum actionem producit ad intereſſe, ne quis damnum patiatur.

30 Secundò, † quia ſi quis mendacium affirmauit animo decipiendi, contra eum agitur actione de dolo ad ĩtereſſe.l.ſi qs affirmauerit.§.1.ff.de do.

Tertio, quia cum iſtud ſit regulare in obligationibus facti. l.ſtipulationes non diuiduntur. uer.Celſus.ff.de uerb.obl.l.ſi quis ab alio.§.fi.ff. de re iud.diximus latè in l.2.in 5.no.C.de pact.
31 inter emp.& uen. † multomagis erit dicendum, ſi ad id dolus acceſſerit promittentis, qui ſibi nullo modo debet patrocinari. l.1. ff.de dolo. cum uulga.

Ab opin.Bald.& Iaſ.breuiter nõ diſcedo, hoc ſolo motus, & nouiſsimè quidem: quia cum pactum à lege ſit improbatum, ut hic, & in l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de uerb.obl. & in l. ſi.infra eo. uериſimile eſt, ipſum ſocerum noluiſſe ſe obligare, cum non pręſumatur iura ignorare.l.leges ſacratiſsimæ. C.de legi.l.conſtitutiones.C.de iu.& fac.igno.l.1.ff.eod.conſiderando etiam ſubeſſe quid, quod poteſt imputari genero ſecum contrahenti.l.qui cum alio. ff.de regu. iur.l.regula.§.ſed iuris ignorantiam.ff.de iur.& fact.ign.l.iuris ignorantiam, cum materia.C.qui admi.& in ſimili ita arguit Barto. in l.qui res. in prin.in 2.col.ff.de ſol.haud conſiderabile in caſibus contrariis, & ſi ſpecialiter nolles reſpondere, ad primum dicas, uerum eſſe: ſed cùm gener damnum patiatur ſua culpa, ſibi debet imputari.c.damnum.de reg.iu.in 6.l.ſi poſteaquàm.ff. de pec. Vel dic, quòd damnum non ſit l.3. ff. de dam.infe.l.Proculus.eo.tit.tradit ſignanter Bal. in l.non amplius.in §.1.ff.de leg 1.

Ad ſecundum uerò, quòd licet animo decipiendi faciat, non tamen puniri debet, ut ad intereſſe teneatur, ex quo lex (ut diximus) reſiſtebat, arg. in l. Gracchus. C. ad legem Iul. de adult. taliter ut præſumatur (quemadmodum dicebã) non habuiſſe animum ſe obligandi. l. ſi quis cũ. ff. de condi. & demon. in d. l. ſi quis affirmauerit, haud conſiderabile.

Ad tertium & ultimum, id quoq; verum eſſe, ſi factum à ſimplici uoluntate promittentis pendeat, nec fiat: quod non eſt hic.

Nec in conſideratione, quòd dolus ſibi hoc caſu patrocinetur, ſicuti nec alibi, in l. Titio, in fin. prin. ff. ad municip. Et nota, quòd dolus probatur ex eo, quòd non fecit poſtea ut promiſit, qui probari aliter non poteſt. l. dolum. C. de dolo. c. 2. de renun. in 6.

Sed adhuc aduerte, quia uidetẽ, quòd nec matrimonium ualeat, propter dolum, arg. in c. gemma. de ſponſ. & in l. Titia. in fi. prin. ff. de uer. ob. & quia ſub conditione factum uidetur. c. fina. de condi. appo. Sol. dolus in ſpiritualibus non attẽditur. c. dudum. de conuer. coniug. maximè fauore ipſius matrimonii. c. licèt ex quadam, de teſti. & conditio reijcitur, ut ualeat, ut in d. c. fin. non haud regulare in cæteris; & quia (ut diximus) non reſpiciebat eius eſſentialia.

Sed ad propoſitum pacti, nota, quòd ſi daretẽ actio de dolo, ſẽm opi. Decii, propter affinitatẽ, eſſet uerbis temperanda. l. ſi ſuperſtite. C. de do. l. non debet. ff. eod. ſicuti cùm dolosè promiſit dotem, ſciens ſe eam præſtare non poſſe, conſtãte tamẽ matrimonio: quia dirempto, ſecus eſſet, ea tunc extincta. l. ſed hoc ita, iuncta l. pcedenti. ff. de re iud. l. pe. ff. de iu. do. adeo, ut iſto caſu nec gaudeat beneficio ne conueniatur, niſi in quantum facere poteſt ſed teneatur inſolidum, alias ſic, ſi ſine dolo promiſiſſet, ut in d. locis.

32 Sextò quæritur, quid ſi pater poſtea † teſtamentum non feciſſet, an pactum ſeruari debeat inter filios, ſtante maximè ſtatuto, quòd fœminę non ſuccedant? Alex. hic ſenſit quòd ſic, motus per text. in l. fi. infra famil. ercif. ubi inter liberos non refert quomodocunq; pater uoluntatem ſuam declarauerit, uel per epiſtolam, uel aliter, ut liberi ſibi ſuccedant. ergo eſto quòd pactum non ualeat, auferens eidem liberam teſtamenti factionem, ualet tamen ſi teſtatus poſtea non ſit in uim ultimi iudicii, ut ibi, & in l. filii. eo. tit. & lib. & in l. hac conſultiſsima, in §. ex imperfecto. C. de teſtam. ubi glo. allegat d. l. fi. & in l. fin. ff. de reb. eo.

Ad idem eſt etiam, & ſecundò, tex. in l. hæreditat. C. de pac. con. ubi huiuſcemodi pactum inter extraneos factum, nec uim pacti habere poteſt, nec uim ultimæ uoluntatis: declarando, eos eſſe extraneos, qui non ſunt aſcendentes, uel deſcendentes, aut ab inteſtato ſucceſſuri, ut ibi no. & in l. uniã. C. de iur. do. & in l. non putauit, in §. ſi quis emancipatum. ff. de bon. poſſ. contra tab. ergo ſecus in filiis.

Tertiò facit, quia filia tunc non uirtute pacti, ſed ex diſpoſitione iuris cõmunis ſuccedere uidetur. l. maximum uitium. C. de lib. præte.

Quartò, quia ſi abſque ſolẽnitate quis aliquẽ hæredem appellet, iudicium ſtatim in eum confert, ſi hoc idem tamen factum ſit ad pias cauſas, aut à milite, aut inter liberos, ut hic. l. tale pactũ. §. fi. & ibi Bar. in fi. ff. de pac.

Quintò & ultimò, adde tu, ualere ex alio, q̃a cum teſtamentum pater non fecerit, eo uidetur uoluiſſe ſucceſsionem ab inteſtato conſeruare, ut etiam dicebam ſupra, & probatur in §. fi. Inſti. de legi. agn. ſuc.

Contrarium autem tenuit Paul. Caſt. motus, quia ſpeciale eſt in milite. l. licet. infra eod. ergo in aliis ſecus. l. ius ſingulare. l. quod uerò cõtra. ff. de legi. c. præſenti. §. loca, de præb. in 6.

Sed ut Deci. dicit, & bene, non minus liberis eſt fauendum. d. l. fi. l. 1. §. Largius. ff. de ſucc. edi. auth. hæc inter liberos. C. de teſta.

Qui tamen, ex alio illud idem tenens, mouetẽ & ſecundò, quia diſpoſitio d. l. fi. loquitur in teſtamento & codicillis, & ſic deſignantibus ultimam uoluntatem: non in pacto, quod ad ea adaptari non poteſt. l. uerba contraxerunt. ff. de uerbo. ſign. cui rationi aduerſantur uerba in d. l. fi. poſita, ibi, ſiue quocunque alio modo ſcripturæ quibuſcunque uerbis, uel indiciis inueniantur. adeo prægnantia, ut caſus iſte etiam comprehendi uideatur facile.

Igitur tertiò facit, & ſolidius, nam quãdo lex reſiſtit actui à principio, ſi id quod agitur nõ ualet ut agitur, non ualet quoque ut ualere põt. probo, quia in ſimili alibi lex reſiſtit ſtipulationi ultra uſuras centeſimas, ne fiat taliter, ut nec facta ſuſtineatur uſque ad legitimum modum. l. ſi non ſortem. in princ. ff. de condi. inde.

Rurſus annullat lex obligationem fideiuſſoriam ultra principale debitum adhibitã, nec propterea uult ſuſtineri, uſque ad concurrentem quantitatem debiti principalis. l. Græcè. §. illud. ff. de fideiuſſ. prohibetq; alibi tranſactionẽ poſt rem iudicatam, adeo ut nec ualeat in uim pacti nudi de non petendo. lege, ſi cauſa cognita. C. de tranſaction.

Quartò facit, quod habetur in reg. quæ ab initio. ff. de reg. iur. & in l. ſi tibi. in §. ſi pactus. ff. de pac. & in l. cætera. in §. tractari. ff. de lega. 1. & in l. 1. & ibi Bar. in prima opposi. ff. de reg. Cato. q̃ dicit etiam alibi in ſimili, in l. filius. ff. de ſolu. q̃ ſi filius liberauerit debitorem paternum, poſtea patri hæres extiterit, eidem agenti non obſtabit exceptio: ex quo liberatio, quæ ab initio non tenuit, ex poſt facto non conualeſcit.

Quintò & ultimò, quia actus quãdo deuenit ad eum caſum, à quo incipere potuit, ualet, ſi lex initio nõ reſiſtat: exempli gratia, in pupillari ſubſtitu-

ſtitutione, quæ inter alia requiſita, ut ualeat, deſiderat filium eſſe in poteſtate patris, & tũ ſuſticit, quòd ſit tempore mortis ipſius. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de uulg. & pup. ſubſti. & not. in l. moribus. in princ. ff. eo. ergo ſi initio reſiſtat, ut hic, ſecus. & ita trueo.

33 Nec obſt. † adducta in contrarium, & primò tex. in d. l. fi. quia actus factus contra leges, eſt ipſo iure nullus. l. non dubiũ, C. de legi. l. iubemus. §. ſanè. C. de ſacroſan. eccl. Bar. in l. 1. in 2. col. ff. de teſta. ergo pactum hic, quod huiuſmodi eſt, ualere non potuit in uim ulti. iudi. l. decem. ff. de uerb. obl. c. ad diſſoluendum. de deſpon. impub. ex quo etiam initio inſpecto ſtetiſſet in pendenti, contra tex. in l. fi. ff. communia præd. haud cõſiderabile in d. l. fi.

Non obſt. ſecundum, quia & ipſum quoque fallaciam habet, uerumq; eſt pactum inter extraneos non ualere quouis modo, ſed non à cõtrario, ut ſecus ſit in filiis, quia uerbum prædictum factum notat; non miniſterium iuris. l. ſed & ſi. §. ſi magiſter. & ibi Barto. ff. ad legem Aquil. melior text. de iure, in l. maritus. in §. fin. ibi, trienio exacto. ubi etiam Alex. ff. ad legem Falc. uel legiſlatoris arguentis, non decidentis, ut in ſimili inquit idem Barto. in l. debitor. in 1. colum. ff. ad Treb. aliàs & ult. refragaretur deciſio huius
34 legis, & malè, quia cum † argum. à contrario ſit ex coniecturis, & ſubauditus intellectus. l. apud antiquos. C. de furt. l. 1. ff. ſi tabu. teſta. extã. non debet ex his induci legum correctio. c. cupiẽtes. §. quod ſi per 20. de elect. in 6.

Non obſt. tertium, quia ſtatutum refragatur, ut ſupra fœminarum excluſiuum, ſi maximè congruenter dotatæ fuerint: conſiderando dotẽ loco legitimæ ſuccedere, qua fraudari non potuit. l. 3. §. ſed utrum. ff. de mino.

Ex quibus quartum etiam ſublatum manebit: quod procedit, ubi legis reſiſtentiam non habemus.

Non obſt. quintum & ultimum, quia uerum utiq; eſſet, & procederet, ſecundum inductionẽ d. §. fin. ut ab inteſtato ſuccedatur; ſed non ut inſtituatur æqualiter cum fratribus, ut hic.

Vel & aliter, ſi ſtatutum (ut diximus proximè) non obſtaret. & hæc ſufficiant.

Septimò & ultimò quæritur, quid ĩ cauſa piæ
35 nunquid pactum ualeat, † quo libera teſtamenti factio auferatur, Bald. in l. fi. in pen. colum. in 2. q. infra eod. ſentit, quòd ſic; & eſt argumen. in auth. ſimiliter. C. ad legem Falcid. & ſimile, quia diſpoſitio captatoria non ualet. l. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſti. l. captatorias. C. eo. & tamẽ ad pias cauſas ſuſtinetur. c. cum tibi. extra de teſtamen. & tradit Bart. in conſ. 15. & 6. inci. uiſa quadam. & uiſo teſtamento. in princ. & Docto. in locis prælleg. & quia legata etiam hoc caſu debẽtur ex teſtamento imperfecto, ualentq; cũ duobus teſtibus, ut idem Bart. docet in conſi. 204. in princip. factum tale eſt. in fi. & in l. proximè. in §. fin. (ſingula ſingulis referendo) ff. de his, quæ in teſtam. d len. quid? quòd de legatis ad pias cauſas non detrahitur Falcidia, inquit idem Bart. in l. ſi quis ſeruum, in §. fin. in fi. ff. de leg. 2.

Et alibi quòd talia ſunt, ut ab aliis ualde differant, in l. 1. in 2. colum. C. communia de leg.

Et alibi denique, quòd qui piam habent cauſam reſpondentem in iudicio (adeo fauorabilis eſt) durum habent aduerſarium, ut clericum pariter, in l. 1. in fin. & in l. 2. in §. 1. ff. de alien. iud. mut. cau. fact.

Alii contrarium tenent, quia non magis piæ cauſæ fauendum eſt, quam filiæ: ſed in filia non ualet, ergo nec in pia cauſa, & hęc placet pro rei ueritate, quia non ceſſat prohibitiua ratio, ut ſ. dictum eſt, nec repeto.

Nec facit, quod de milite dicunt, ut hic p Deci. l. licet. declarantem, infra eo. & minus alia adducta, quia uera ſunt; & procedunt in caſibus à iure expreſſis, ut in ſimili de libertate, de fiſco, & ſimilibus habetur in l. fi. C. de ſacroſan. ecc. & in l. item ueniunt. in §. in priuatorum. ff. de peti. hær. & dixi ego latè in l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. & ex his ſumus expediti de iſta not. lege. die 28. Aprilis 1543. Patauij. quo tempore Papa Paulus III. Ferrariam, amice tamen, ingreſſus eſt, magna Cardinalium, Epiſcoporum, Ducum, & Principum, eum comitantium (dictu incredibile) pompa.

SVMMARIVM.

1 *Facti ad quæſtionem ex accidenti Iuriſconſulti reſponderunt plerunque, & Imperator in l. fin. C. de pactis.*

2 *Pactum de hæreditate uiuentis poſt mortem eius, de cuius hæreditate agitur, et ſi ad paciſcentes bona peruentura erant.*

3 *Proteſtatio facta loco & tempore incongruo, ſi ad tempus congruum referatur, ualet.*

4 *Intellectus ad l. in tempus. ff. de hær. inſti.*

5 *Ratio ſecundum æquitatem, an fortior ſit illa ſecundum rigorem.*

6 *Pacta contra bonos mores, non ualent, quia de hæreditate uiuentis tractatur.*

7 *Cæſarienſis aduocatio quæ ſit.*

8 *Superior in arduis, & grauibus, an ſemper conſulendus ſit.*

9 *Intellectus ad § fi. in Auth. de iud.*

10 *Verba narratiua, non inducunt diſpoſitionem.*

11 *Super facto conſulitur, ut de iure reſpondeatur.*

12 *Imperator eſt iudex in cauſa propria.*

13 *Conſanguineus ſpem habet in conſanguinei hæreditate, & eam non deducit in pactum.*

14 *Filius ſpem quam habet in bonis patris in pactũ ſiue contractum deducere non poteſt.*

15 *Potentia propinqua actui, quibus in caſibus actus ſit.*

16 *Legis diſpoſitio loquens in agnatis, an locum habeat*

beat in extraneis.

17 *Extranei ſpem non habent in hæreditate extranei.*

18 *Deciſio l.finalis, an locum habeat, ſi is, de cuius agitur hæreditate, mortuus ſit, & tamen de eius morte dubitetur.*

19 *Intellectus ad l.ſi quis mihi bona.§.ſed utrum.ff.de acquir.hæred.*

20 *Intellectus ad l.de fideicommiſſo.C.de tranſ.*

21 *Superfluum non dicitur, quod clarius deciſum reperitur.*

22 *Lex fin.C.de pact.eſt una ex quinquaginta deciſionibus Iuſtiniani.*

23 *Donatio eſt contractus.*

24 *Statutum, quod de contractu ſoluatur gabella, an locum habeat in donatione.*

25 *Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum, an ualeat.*

26 *Hæredem ex teſtamento non habere, eſt genus infœlicitatis.*

27 *Donatio cauſa mortis omnium bonorũ, an ualeat.*

28 *Moderator & arbiter quilibet in re ſua eſt, niſi lex repugnet.*

29 *Conductor antiquus, ſi offerat eũdem precium, præferendus eſt.*

30 *Scholaris ſi non inueniat domum, an dominus compellatur ad locationem ipſius.*

31 *Intellectus ad l.dece ancillam.C.de rei uend.*

32 *Seruum, ſe ex conuentione nemo poteſt facere.*

33 *Teſtatoris uoluntas, non debet eſſe eluſoria.*

34 *Donatio omnium bonorum facta eccleſiæ ualet.*

35 *Ratio, quæ pro religione facit, ſumma eſt.*

36 *Ingreſſus monaſterium moritur mundo ciuiliter, non naturaliter.*

37 *Donatio omnium bonorum, cum reſeruatione uſusfructus, an ualeat.*

38 *Vſufructuarius cenſetur ſocius proprietarij.*

39 *Donatio per hæc uerba, omnia bona mea præſentia & futura, an ualeat.*

40 *Ius patronatus, non comprehenditur in donatione omnium bonorum, facta per uerba, omnia bona mea.*

41 *Donatio prætextu ingratitudinis reuocari poteſt, etiam ſi appoſita ſit clauſula prædicta, quod prætextu ingratitudinis non poſſit reuocari.*

L. Fin.] Sũmat & diuidit, ut hic p Bar. & Doct. & facti ſpẽs clara ẽ. Dubitandi ratio ponit in text. mirandumq; eſt maximè in libro Codicis, ex quo Imp. reſpondebat ad caſum, qui ex accidenti occurrebat, ſecundum Fulg. in rub. C. de ſer.fu. refert & ſequitur Dec. in l.illam, nu.4. C. de colla. non nihil Iaſ. in in rub. de teſtam. mili. & idem in l.ſi ex precio. & in l.ſi pro mutua. C.ſi cert.pet. & in l.precibus. C. de impub. & in l.ut reſponſum. C. de tranſact.
1 Imò quòd ad facti q. & ut occurrebat † plerunque ex accidenti, ipſi quoque Iuriſconſ. reſponderunt, l.pe. ibi, Peto itaque plenè inſtruas me. ff. quib. ad lib. procla. non li. l. item quia, in fin. ibi, Ex facto conſultus Iulianus. ff. de pact. l. uerum, in fi. & clarius, quàm alibi, ibi, et ita etiã ex facto, cum occurriſſet, reſpondi. ff. de furt. &
2 propterea theorica † prædicta dubitabilis uidetur. Ad propoſitum redeundo igitur huiuſmodi eſt; quòd ideo ualeant pacta, quia non ſunt ita confecta, ut omnimodo hæreditas ad paciſcentes eſſet peruentura, ſed ſub duabus conditionibus, ſi ille, de cuius hæreditate agebat, mortuus fuiſſet, & ſi prædicti paciſcentes uocati fuiſſent: quaſi dicat, ut hic per Iaſ. & alios, licèt facta ſint tempore inhabili, quia tamen in tempus habile collata ſunt, Id eſt poſt mortem domini, debent ualere, uulg. l. in tempus. ff. de hære. inſti. l. quod ſponſæ. C. de don. ante nup. & ita in ſimili, in citatione arguit Bat. quòd facta die feriato, collata tamen in diem non feriatum ualet, in l.1. in §. nunciatio, nume.30. ff. de no. oper. nun.
3 † Et in proteſtatione facta pariter tempore uel loco incongruo, ſi ad congruum referatur, in l.cum filiusfam. in §.fin. ff. de uerb. oblig. imò dicit, quòd pater filio ſtipulari poteſt in tempus ſui Iuris, & ſic etiam emancipato, in l.quod dicitur, in ult. col. ff. eo. & plus Bal. quòd poteſt inſtituere ſpurium, ſi per principem legitimabitur, i l.Gallus. in §.inſtituens. in 2. colum. ff. de libe. & poſthu. & in l.1. in 6.q. melius, C. de hæred. inſti. aliquid Imo. in d.l. in tempus. & quòd hac tõne haud improbata uideantur, quia non ſimpliciter de ſuccedendo, ſed de certo modo ſuccedendo facta ſunt, oſtendi poſſe uidetur per text. in l.licet inter priuatos, ſupra eod.

Et ad literam, in l.3. in §.de illo. ff. pro ſoc. alleg. per glo. Bart. & omnes infra, ubi ſocietate contracta initoq; pacto inter ſocios, quòd ſi quæ hæreditas ſibi obueniſſet, ea eſſet cõmunis, ualebit, & nulla ratione infringetur, ergo & hic pariter.

Pro ſolu. tamen dici poteſt ad primum, quòd licèt in tempus habile collata uideantur, non tñ ualent, ex quo ut dicebam aliàs, poſt alios, lex initio reſiſtit. l.ſi minor, & ibi Bart. ff. de ſer. export. & quare, dicam ſtatim. Nouiſſimè eundem adde in l.alia, in §.eleganter, in 2. col. ff. ſol. mat. dicentem regulam ueram eſſe, niſi tempore quo actus fit, certa habilitas requiratur, quod idem eſt & in l.ſi conſtante, in §.quotiens, in ſecunda colum. ff. eod.

Sed huic ſolu. obſt. licèt omnes ita tranſeant, quia donationi inter uirum & uxorem lex etiam initio reſiſtit. l.1.2. & 3. ff. de don. inter uir. & uxo. & tamen ſi conferatur in tempus ſoluti matrimonii, ualet. l.ſi eum. §. fi. ff. eod. tradit glo. in d.l. quod ſponſæ. reſiſtit rurſum, ne fideiuſſores dotium dentur. l.1. C. eo. & toto tit. ne cauſa perfidiæ generetur inter uirum & uxorem & tamen ſi dati ſint de dote reſtituenda ſoluto matrimonio, tenet datio. l.unica. §.cum autem. C. de rei uxo. act. d. §. quotiens.

Vltimò

Vltimò lex 12.tab.reſiſtebat inſtitutioni poſthumi alieni.l.Gallus.in princ.ff.de liber.& poſthum.& tamen ſi inſtitutio conferatur in tp̄s, quo erit ſuus & proprius ualebit,ut ibi no.& ꝓbatur inſtantia in ipſamet l.in tempus.

Nec obſt.tex.in d.l.ſi minor, quia illud ideo eſt,ex quo non inſpicitur tempus, quo contractus ſortitur effectum, ſed quo ſumit initium, & quando ſeruus uenditus traditusq́; eſt, & ſentit Cro.in d.l.ſi conſtante,colum.11.præallega. & bene,& ante eum Imo. ſignanter ita in d. l.in tempus,in princ.l.3.§.ſcio.ff.de mino. ubi illud colligitur,quòd quando finis habet neceſſariam conſequentiam ad principium, id ipſum neceſſario attenditur,& ſpectandum eſt, de quo per Bar.in l.1.ff.qui po.in pig.hab.& Bal. in l.Antiſtius.in prin.ff.de acq.hær.

4 Ideo dicerem ego aliter,† regulam prædictā hoc caſu locum non habere, quia de æquitate procedit,non de rigore, ut adhuc Imo.declarat in d.l.in tempus,in princ.& Galliau.in d.l.Gallus,in 2.colum.& probat tex.met,dum dicit,beneuolentiæ eſt,in d.l.in tempus. uerum hic nulla æquitas patitur,ut infra oſtendam, quòd pacta ualeant. ergo.

Adde ſimile,quo ad reg.l.bonea.§.hoc ſermone.ff.de uerb.ſignifi.ut per Bart.in l.hæc conditio.ff.de cond.& demonſt.

5 Et dic † quòd ratio ſecundum æquitatem,eſt fortior,quàm illa,quę eſt ſecundum rigorem.l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff.de uerb.obli.uulg.l.placuit.C.de iudic.

Vel & aliter,quádo lex reſiſtit, & uult ut nullo modo actus ualeat,quòd tunc nec collatus in tempus habile ualebit, ut hic declarat Imol. in d.l.in tempus,in fin.aliàs ſic,ut in d.l.in tēpus.

Vel & ultimò,quòd cum exempla ibi ſint in inſtitutione & legato,nec poſsint alio caſu uerificari arctabitur regula l.2.§.fin.ff.ſi cer.pet.qđ pro limitatione §.hactenus. Inſti.de gradi. not.

Prima tamen & ſecunda, ſolidiores ſunt, ex quo hoc ſtante, deciſiones ruerent,multæ aliàs, quæ nihilominus ſunt communiter approbatæ.

Ad ſecundum reſpondetur,id ſolum in milite procedere,non etiam in priuato, ut hic ꝑ Odof.in prin.& Bald.poſt eum, in penult.colum.

Imò ꝙ uidetur ēt eſſe caſus diuerſus ab iſto.

Adde tamen,quòd in donatione etiam cauſa mortis,non inſtituitur hæres, & tamen in milite ſecus,ſecundum Bal.conſi.208. ad fin. uol.2. imò dicit in l.1.in 1.col.ff.de teſtam. quòd in d.l.licèt inter priuatos,eſt quædam ultima uoluntas,ſine nomine ſpeciali.

Vel & aliter,quòd eſt teſtamentum, & codicillus, & ultima uoluntas denique, quæ non eſt nec teſtamentum,nec codicillus,& dicit non eſſe alibi, & ſingul. Alexand.conſil.152.numero 10.uolum.6.

Ad tertium & ult. idem Odofr.Barto.Bald.& omnes,quòd illud ideo eſt,quoniam ibi de hæreditate incerti hominis pactum factum erat, hic autem certi, & malè. & ſimile uidemus in præbenda,quæ ſi in genere impetretur, non uitiat, quominus impetratio ualeat,aliàs ſic,ſi in ſpecie,puta prima uacatura.c.nulla.c.relatum.c.ex tenore.de conceſ.præb.declarat Bald.hic,col.2. & bene,& infra latius.

6 Ratio decidendi etiam ex tex.colligitur, † ꝙ pacta huiuſmodi non ualeant, quoniam odioſa ſunt,contra bonos mores,plenaq́; triſtiſsimi & periculoſi euentus.tractant enim de uiuentis hęreditate,cuius nemo ſollicitus eſſe debet,qm̄ improbum eſt.l.2.§.interdum. ff.de uulg.& pupil. ſubſt.l.ſi quis mihi bona.§.ſed utrum,iuncta gl. ff.de acquir.hæred. & uotum inducunt captandæ mortis,& malè.l.de fideicommiſſo. infra de tranſact.c.ne captandæ,de conceſſ.præb.in 6.

Et dicit idem Bald.quòd ex uoto peruenitur ad actum facinoris, ex quo auaritia inſatiabilis lupus eſt,conſi.301.ad fi.uol.1.

Et conſi.323.col.2.uol. 2.quòd de feudo nō aperto non poſſunt alii inueſtiri hac ratione,niſi de conſenſu primi feudatarii.

Et cum ſit ad propoſitum generalis,ut etiam ſentit glo.1.hic in fi.Odof.& Bar.in 2.lectu.non ſolum in collateralibus & agnatis procedet,uerum etiam in liberis.l.1.ff.ad Macedo.§.penult. Inſti.quod cum eo. & nimirum,qm̄ ſi(ut uulgo aiūt) filius ante diem patrios inquirit in annos. multomagis hoc idem faceret, ſi pactio ualeret, & admitteretur.

A Cæſarienſi aduocatione. aduocatos Cæſa-

7 ris intelligit glo. Odof.& alii.† Alciatus clarius, quòd fuerint qui hac controuerſia pacti,ceu fiſcali, coram procuratore Cæſaris patrocinium præſtabant,qui etiam Cæſariani,ſecūdum eum, dicebantur.l.prohibitum.l.defenſionis facultas. C.de iure fiſ.lib.10.nec primum diſplicet, quia probari uidetur in l.nam et ut indigno.ff.de dona.& ibi gl.allegat concordantes. ſed quòd Cæſariani dicti fuiſſent, Alciato non ſubſcribo,qm̄ ea erat officialium denominatio, horum autem propriè aduocatorum,ſiue patronorum. & ſi ꝓcuratores fuiſſent,rationes appellabatur. l.poſt duos.C.de aduo.di.iudi.l.2.C.ſi aduer.fiſ. l.fin. C.de aduo.fi.l.2.C.de mo.mulia. & de materia alias in l.procurator.ſuprà.de eden. quod tamē & rurſum declarabis,rationales fiſci & Cæſaris, non idem fuiſſe per omnia,quoniam ille reipub. iſte uerò priuatæ erat procurator.l.1.ff.de offi. procu.Cæſa.ex quo duplex erat etiā, & eſt Principis patrimonium,imò triplex,ut per Bal. cōſ. 271.col.3.uol.1.

Verum dubito quare dixerit ſic,à Cæſarienſi aduocatione,non à Cæſarienſibus aduocatis.

Et reſpondeo,non ſine ratione dixiſſe, quoniam propriè aduocatio conſilium eſt & cœtus patronorum fiſci,qui multi erant,ut in l.petitio

nem,

nem,& in l.pen.& fi.C.de adno,di.iud. clarius q̃
alibi in l.moris,in prin.ff.de pœn. ubi etiam in-
terdicere adnocatione & foro legitur, pro eo
quod eſt prohibere,ne quis patroni officio fun
gatur, pluſq; eſt, & longè quidem magis illud,
quàm illud pœnæ genus.

Quicquid ſit, colligunt ſcriben.ex hoc, Saly.
8 & alii poſt eum,quòd in arduis † & grauibus ſu
perior ſemper conſulendus eſt.

Addit Dec.niſi fuiſſet cauſa ardua & grauis,
quòd aduocati Cæſaris non conſuluiſſent Prin-
cipem.l.2.§.Seruius autem Sulpitius. ff.de orig.
iu.& probat optimè i §.fi.in Auth.de conſu.ibi,
„ Si quid autem audientes iudices putauerint eſ-
„ ſe dubium,damus eis licentiam, de his nunciare
„ nobis,& conſulere nos, ut diſcant quæ neceſſa-
„ ria ſunt,& ita quod agendum eſt,explicent,& fa
„ ciant iuſta ſimul & rationabilia iudicia.

Et idem in l.non ſine,in prin.C.de bonis quæ
lib.& in l.ad beſtias.ff.de pœn.& in l.1. In §.fi. ff.
de quæſtio. & ubiq; iura clara ſunt.

Et rationabile etiam uidetur, quia interpreta
ri eius eſt,cuius eſt condere,uulg.l.fi. C.de legi.

Et poſtea dicit,quòd prædicta intelliguntur,
in ſubſidium,quando iudex à ſe ipſo reſolui nõ
poteſt,aliàs habens poteſtatem iura interpretan
di, non ſecus ac Princeps, & ut per eum latius,
poſt Inno.tamen in c.cum ſpeciali, de app.Abb.
& alios in c.1.in 1.no.de iur.cal.

In quibus uerbis repugnantia quædam uide-
tur,quia ſi hoc idem eſt propter grauitatem cau
ſæ, ut dicebatur prius, iam non erit ex eo, quia
non poſsit à ſe ipſo iudex reſolui. & plus q non
in iudice loquitur tex.ſed in aduocatis Cæſaris,
9 & ob hoc † tex.in d.§.fi.non probat. & minus in
d.l.non ſine,in iudice loquentes pariter, nec ex
alio,dato quòd etiam in iudice loqueretur text.
noſter,in d.l.ad beſtias, & in d.l.1.quia ibi fun-
ctus erat officio ſuo,& non poterat amplius ſen
tentiã retractare,quo caſu ſi reus dimitti debuiſ
ſet ob egregias ipſius uirtutes, uel qa de ipſius
innocentia apparuiſſet, Princeps conſulendus
erat, & ita loquuntur.

Poſſet etiam dici adhuc, quòd hoc idem non
probetur hic,ex quo ſunt uerba narratiua Imp.
10 quæ † non inducunt diſpoſitionem.l.1. infr.qñ
non pe.par.& rationem aſsignat Io. Mona. ĩ c.ſi
Papa,ubi etiam Gemin.in princip.de priui.in 6.

Sed nihil eſt,quod idem Dec.quoque ſentit,
quia interrogatus fuit Impe.& ſuper dictis uer-
bis fundatur intentio ſua,ultra eum,ita ut diſpo
nant omnimodo.clem.literis, de proba.c.nulli,
de reſcrip.tradit idem Gem.in loco præalleg. in
1.col. Alex.conſi.79.col.5.uol.1.

Princeps igitur conſultus fuit hic, quia cauſa
erat grauis,ut dicebat Salyc.& benè, & quia du-
bia ab aduocatis Cæſarienſibus.grauis,quia fiſci
ſperabat enim paciſcentibus auferri, & ſibi ap-
plicari bona prædicta.l.nam et.ff.de donat. & ut
hic,per gl.dubia, quia erant rationes hincinde,
ut ex ipſius text.ſcire appatet, & probatur in l.
ſemper,de reg.iu.

Sed mirum adhuc uidetur,quomodo ſic Im-
per.conſulatur ſuper facto,contra text.in l.eum
quem temere,in §.1.ff.de iudi.

11 Pro ſol.dicas,quòd ſuper facto † conſulitur,
ut reſpondeat de iure. Vnde Scæuola ſemp di-
cere ſolebat,ſecundum ea quæ proponerẽtur.re
fert Bal.conſi.292.ad fi.uol.2. & ut legem con-
ſtituat.ita Cyn.in l.1.in princ. ubi ego latè, ſ.de
eden.uel ut no.in d.§.fi.in Auth.de iud. q ſuper
dubio iuris conſulatur: & licèt etiam uideatur
iudex in cauſa propria, toleratur tamen, ratio-
12 ne ſupra dicta,† & quia in eo eſt ſpecialo.l.pro-
ximè,ff.de his quæ in teſtam.del. l.ſi pater. ff.de
hær.inſti.& utrobiq; Bald.no.& ita limitatur qđ
habetur in l.1.C.ne quis ĩ ſua cau.cætera ad idẽ,
de quibus hic per Doct. parum ad propoſitum
faciunt,ideo conſultò omittenda ſunt.

Spes alienæ hæreditatis.]dictu mirabile eſt,q
13 conſanguineus † uiuente conſanguineo, ſpem
habere dicatur,ut hic: & tamen eam in pactum
deducere non poſsit. quod prima facie uidetur
contra text.in l.ſpem.C.de dona.ubi ego ſum ſti
pulatus à te decem,ſi nauis ex Aſia uenerit. in-
quit Imper,quòd poſſum actionis ſpem donare
& cedere.

Et idem dicitur in nominibus debitorum, ſi-
ue eorum qui ſub conditione debent,uel in diẽ,
quòd uendi pariter poſſunt,in l.nomina, & in l.
multum.ff.de hær.uel actio.uen.& in l.nec em-
ptio.ff.de contrahen.empt.ibi, quia ſpei emptio
eſt,& in l.ſi iactum retis. ff.de act.empt.

Et ad literam,ac in pacto,in l.1.ſ.eodem.& ibi
diximus.

Et facit,quia potentia propinqua actui,actus
eſt.l.quæſitum.§.illud fortaſsis.ff.de lega.3.l.pe
nul.ff.de mili.teſt.& quadrat,quia in ſpe eſſe di-
citur,quod eſt in potentia.l.non ſolum.§.ſi liber
tus,& ibi Bald.ff.de excuſ.tut.

Et quia idem iudicamus de eo, qui eſt in uia
ad actum, quod iudicamus de eo,qui iam eſt in
actu.l.abeſſe.l.qui mittuntur. ff.ex quib.cau.ma.
Iaſ.plenè in l.1.nu.15.ff.ſol.mat.

Et hinc dicit ultimo loco Bartol. in l.petens,
ad fin.& ibi etiam Illuſtris Doctor Purpu. in ul
tima colum. ſupra eod.quòd ſi uendo tibi rem
ſub conditione,ut pro me eas Romam,pro par-
te mea impleo contractum etiam pendente con
ditione, quia conſtituo tibi hanc ſpem habendi
rem uenditam.

Quibus omnibus infra Barto.in 2.lectu. in ul
tima col.reſpondet,& bene,& ibi latius per Do
cto.quòd hæc ſpes non eſt legitima,ut poté de-
pendens à mera uoluntate alterius, non ab ali-
quo futuro euentu, ut ſupra dicta:quo fit ut mi
rum non ſit,ſi etiam in pactum ſiue contractum
deduci non poteſt.

Adde

Adde Bald.ſignanter dicentem,conſi.357.co
lum.2.uolum.1.quòd nemo, dum uiuit, habet
hæredem,niſi ſpe, quodq; non eſt de ſucceſsio-
ne ipſius tractandum. imò quòd neque ſpem, q
14 habet filius in bonis † patris,in pactum ſiue cō
tractum deduci poteſt,& nihilominus quodam
modo dominus dicitur,eo quoque uiuente.l.in
ſuis.ff.de lib.& poſthu.l.precia rerum.ff.ad leg.
Falc.idem Bart.in l.poſt emancipationem, in §.
fi.ff.de lib.leg.

Vel etiam ſi de legitima loquamur, debita ſi-
bi inſtinctu naturæ.l.cum ratio.ff.de bon.damn.
& quam pater ei relinquere tenetur poſt mortē,
licèt non obediat,ut per Ang. ī §.ſi quis aūt,ī ſi.
Auth.de hær.& Falc.& hoc idem,quia in uita pa
tris (ut etiam inquit Deci.in glo.1. & alii intra
eadem l.) non debetur,& eſt uerum.l.1.§.ſi im-
puberi.ff.de colla.bon.Barto.in l.fin.in fin.ff.de
lib.agno.& in §.illud quoque,nu.5.in authen.de
mona.& ideo ſi condemnatus ſit ex delicto pa-
ter, ea ratione nō tenetur,ut not.in l.frater à fra
tre.ff.de cond.indeb.Abb.in c.2.nume.3.de de-
lict.puer.

Non obſt.quòd potentia propinqua actui, a-
ctus eſt (alia enim omnia ex diffinitione Barto,
hic,ut dixi, ſublata ſunt) quòdq; idem iuris eſt
de eo qui eſt in uia ad actum, quod eſt de eo, q
15 iam eſt in actu,quia uerum eſt † in fauorabilib,
non in odioſis. unde epiſcopus excommunicās
Doctorea non diſputantes,licentiatos haud cō-
prehendit.Bald.in l.1.prælleg.col.pe.ff.ſol.ma
trim.nec interficiens electum, dicetur interfeciſ
ſe epiſcopum.idem Bald.in l.ſi nondum,in prin
cip.C.de fur.& ſi prohibitus extrahere frumen-
tum extra diſtrictum ſub pœna, in uia inuentus
ſit,eam non incurrit,ut idem adhuc dicit,in l.cū
in te,ad fi.C.de don.ante nupr.& facit quod ha-
betur in l.arboribus,in §.de illo,iuncta gl. ff.de
uſufr.ubi tritum illud Accur.lupus exit ſyluam,
non exiuit.

Vel & aliter dicamus,quòd regula procedat,
quando id quod futurum ſperatur certum eſt,
ac infallibile,ut per Fel.plenè, in c.eam te, colū,
18.de reſcr.in ſpe,de qua hic,haud conſiderabi-
le,qm̄ incerta eſt & fallibilis.ergo non mirum ſi
in pactum deduci non poterit, nec ſupra dictis
rationibus,de hæreditate uiuentis tractari.

Ex cognatione forte ad eos deuoluendæ.]
Verba hæc innuere uidentur, in extraneis ſecus
16 eſſe; † quoniam agnatorum incluſio, alios ex-
cludit,ut poſsint ſcilicet paciſci.l. cum prætor,
ff.de iud.& quia in eis nec uerba legis ꝯueniunt,
nec ratio,ergo nec diſpoſitio.l.4.§.totiens. ff.de
dam.infe.ceſſanteq; ratione legis,ceſſat neceſſa-
rio lex.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure pat.cuius
eſt anima,& quæ diſpoſitionem regulat ac mo-
deratur.l.cum pater.§.dulciſsimis.ff.de legat.2.
glo.no.in cle.1.de elec.ergo pactum ualebit.

Tamen contrarium uerius eſt, ut hic per De
ci.& Curt.quia regul.generalis eſt, ꝙ hæredita
uiuentis pacto dari non poteſt.

Et quia ceſſat ratio in aſcendentibus,ut in ex
traneis, paciſcentibus de hæreditate deſcenden
tium.l.iſti quidem.ff.quod me.cau.l.fi. C.de cu.
fur.& tamen nec in eis ualet, ergo nec in extra-
neis,& ut hic per Bal.Saly.Iaſ.& alios.

Et quia dicta hæc ſunt gratia exempli, quod
regulā non reſtringit.§.hactenus,Inſti.de gradi.

Vel maioris frequentiæ ratione.glo.in l.1.C.
de Ni.ag.non rumpen.& in l.1.C.de rap.uir. ple
nè Corſe.in ſingul.frequentia, non quòd extra-
nei excludantur.

Et quia in extraneis eſt text.etiam in l.3.in §.
de illo.ff.pro ſoc.

Et ultra alios, quia cum euenerit ſic de facto
caſus in agnatis,fuit neceſſarium reſpondere, &
ex generali legis ratione, ipſam etiam ad extra-
neos extendere.

Et ad iſtius text. propoſitum, mihi dubitatio
17 uana prorſus uiſa eſt, † ex quo extranei ſpem
non habent,ut conſanguinei,& ſic nec in contra
ctum, ſeu pactum deducibilem. l.nam & ſi ſub
conditione.ff.de cond.inſti.

Conſiderando ad idem,ualere in extraneis,&
in caſu d.§.de illo,quoniam pactum (ut dictum
fuit in caſus figuratione) hæreditatis hominis
incerti erat.

Superſtite eo,de cuius hæreditate ſperabat.]
18 Idem tamen eſt,ſi is mortuus† fuiſſet,deq; eius
morte dubitaretur,quoniam iſta pariſicant, uel
quòd aliqs uiuat,uel mortuus ſit,deq; eius mor
te dubitetur.l.nec nos.C.de capti. tradit Bald.in
l.1.in 3.oppo.ſupra eod.Paul.de Caſt.& Alexā.
hic,& poſt eos Iaſ.in 3.no.in 4.ampliatione.

Opponit Cur.de l.ſi quis mihi bona.§.ſed u-
trum.ff.de acq.hær.iuncta glo.ubi pactum factū
ſuper hæreditate uiuentis,ualet: qui poſtea ſol-
uit, quòd ibi paciſcens mortuum credebat, hic
dubitabat,minimèq; mirum eſſe,ſi uno caſu ua-
let,alio autem non. & malè.igitur aduerte tu,ꝙ
19 † de pacto ibi nullum eſt uerbum, ſed de hæredi
tatis aditione,& uerus ſenſus huiuſmodi eſt, ꝙ
ſi rumor ſit, Titium deceſsiſſe, qui tamen uiue-
bat, poterit pater mandare filio hæredi ſcripto,
ut adeat,& iuſſus tenebit,dummodo tempore a-
ditionis deceda ,& hoc ipſum etiam ſciat filius,
& ſic non obſtabit.

Opponit etiam Deci.Seni.quòd ualeat pactū
ex alio,quia iſto caſu ceſſat uotum captādę mor
tis. & quia nihil fieri uidetur contra uoluntatē
eius,de cuius hæreditate agitur,& urget.

Sed reſpondebo,quòd non propterea ceſſant
aliæ rationes,quibus pactum prædictum impro
batur.§.affinitatis.Inſtit.de nupt. l.ſi uentri.§.in
bonis.ff.de priui.cred.

Verumque erit dicere,tractari de hæreditate
uiuentis,ſtante æquiparatione facta,ut ſupra,&
in d.l.nec nos.

Quare

Quare enim quodam uinente.] hac ratione, pactum improbatum eſt (ut diximus ſæpe) l. hæreditas, C. de pac. con. l. 2. §. interdũ. ff. de uulg. & pup. ſubſt. l. quidam. §. fi. ff. de don. cum ſimilib.

Et quia uotum inducit captandæ mortis, qđ ampliat, & limitat hic Iaſ. pluribꝫ modis, ut ꝑ eũ.

20 Sed tñ † opponitur de l. de fideicommiſſo. ḡ. de tráſac. ubi tranſactione remittitur fideicom. iniunctum filiis, ſi ſine liberis deceſſiſſent: & nimirum, quia tollitur pariter uotum captandæ mortis, ita ut ex duplici capite fauorabilis eſſe uideať hæc rône, & quia finem liti & controuerſiæ imponit. unde contractus innominatus eſt, & tñ in ea non habet locum pœnitentia. l. ſi pecuniam. ff. de condi. ob cau. tradit Bar. in l. dedi, in princ. ff. eo. & in l. quamuis. infra de tranſac. ergo ualuit diſpoſitio prius, non obſt. ꝙ induceret, & ſic de directo contra iſtum tex.

Reſpondent Dec. & Cur. ille in 3. uo. iſte in 2. ꝙ id eſt in fideicommiſſis ſpeciale, in quibꝰ agiť de hæreditate eius cui ſuccediť. l. cohæredi. §. cũ filiæ. ff. de uulg. & pup. ſubſt. ita ut non ſit conſiderabile ꝙ inducať uotum captandæ mortis, ꝓ ut in caſu noſtro, ubi de hæreditate uiuentis tractatur: alias nec ẽt ualeret pactum aſſenſu eius, cuius eſſet rurſum hæreditas, & tamen ualet, ut hic, & ſic in fortioribus terminis. Dicerem ego aliter idcirco ualere, quia nõ eo caſu reſiſtit lex, ut iſto, quodq; de aliquo pacto, dicto caſu nõ agitur, quod ſit contra bonos mores, ut hic.

Licet à nobis clarius.] ergo erat ꝓ ius diſpoſi-

21 tiũ, nec iſta † rõne deciſio huiuſce legis fuerit ſuꝑflua, ut ꝑ glo. in c. t. de ſum. tri. & fid. ca. in 6. & ibi Gem. in ult. col. Adde tex. in §. alio, Inſti. qb. non eſt permi. fa. teſt. declarat idem met Dec. ue hie, in l. edita, nu. 68. ff. de eden.

Sed moueo difficultatem, eſtum, n. eſt, hanc fore nouam Iuſtiniani conſtitutionem, ut innotuit

22 cat uerbum ſancimus, unã q; ex † quinquaginta deciſionib. ipſius, de quib. meminit in §. 1. ſupra de emen. Cod. ſicuti & ſuperior, & aduertit Pau. de Caſt. Dec. Sen. & alii, & bene, ergo non pót dici ꝙ hoc idem alias & prius diſpoſitum fuerit.

Tñ ꝯrium uerius eſt, noſq; dictas conſtitu to nes non habere, ut inquit gl. hic, & in ſimili in l. admonendi. ff. de iureiur. uel ſm aliam, ꝙ ſint in l. quidam. in §. fi. ff. de don. & in l. 2. in fi. ff. de his quib. ut ind. & ad oppoſitum rñdetur, non obſt. qm clarius (ut dicebamus, tex. ponderantes) reperiť diſpoſitum, quàm in antiquis legibus factũ reperiretur, & hoc reſpectu noua conſtitutio dicitur. §. præterea, Inſti. quib. mod. tol. ob. ad fi. argum. in l. t. in §. omnia. C. de uete. iu. enu. & in l. inter ſtipulantem, in §. ſacramenta. uer. ſi nauis. ff. de uerb. obli. & in l. iuriſgentium, in §. adeo. ff. de pac. & in l. 1. in §. hoc autem, & ibi Ro. in prin ci. ff. de no. ope. nun.

Neque donationem, neq; alium contractum.]

23 ergo donatio erit † ꝯtus, qđ indicat uerbum a-

lius, uulg. l. ſi fugitiui. ubi glo. not. C. de ſer. fug.

Quæ tñ non eſt generaliter uera. l. pater filiũ. §. quindecim. ff. de leg. 3. inducendo, ut per Cur. conſ. 78. ad fin.

Addo ego text. in l. 2. ff. ſi qs in ius uo. non ie. ubi de Præſide & Prætore fit mẽtio, qui ſunt maiores magiſtratus, & aliis: & tñ hæc dictio in inferioribus etiam uerificatur.

Et maximè qñ ponitur cum copula, ut hic, & in l. ea tamen adiectio. ff. de leg. 3. But. conſi. 30. in 2. col. idẽ Cur. in loco, de quo ſupra.

Nihilominus uerum eſt, ꝙ ſit ꝯtus, quodq; ueniat appellatione ꝯtus. l. ſi donationis, & ibi Bal. C. qđ met. cau. nominatus regulariter, ut ꝑ Alex. in l. fi. ff. de cond. ob cau. & Dec. hic, & quidem ſtricti iuris, ſm Bar. in l. in ædib. in §. t. ff. de don. & probať efficaciter, qa hodie fit pacto nudo. l. ſi quis argentum. §. fi. C. de don. pactũ eſt ꝯtus. l. t. ff. de act. & obl. ubi gl. ad idem no. ergo & donatio, & ita arguit Bart. dato ẽt ꝙ interueniat ſtipulatio in d. l. in ædib. & non habet dubiũ ut ꝑ eundẽ Alex. in l. iuriſgentiũ, in prin. in 2. co lum. ff. de pac. ubi cõem opi. hanc eſſe teſtatur.

24 Et eſt utilitas, † ſi de contractu gabella ſolui debeat, ut de donatione ẽt ſoluať, qđ ſentit idẽ Bal. in l. fi. col. 2. C. de litig. & in l. contractus, co. 2. C. de fid. inſtrum.

Tñ cogita, uel ſtipulatio interueniat, uel fiat pacto nudo, obſtare plurimum tex. in l. Labeo, in §. contractum. ff. de uer. fig. & ut ꝑ Bald. latius, in d. l. iuriſgentium, in prin. in ult. col. alia parũ ad nihil habent, igitur tranſeo.

Et ad donationis propoſitũ, cæteris de induſtria prætermiſſis, facilib. & probabilem dubitationẽ pariter non habentib. ut ꝑ Docto. quæro, qđ ſit hic me tractaturum pollicitus fui in l. pa-

25 ctum dotali. ff. eo. an oium bonorum † ꝑſentium & futurorum facta, ualeat, necne.

Et unà cum Bar. hic, nu. 12. rñdeo, ꝙ non, qa ꝑ quandã ꝯnam aufert liberã teſtamẽti factionẽ, ex quo nihil donatori ſic remanet, de quo poſſit teſtari, & malè, ut hic, & l. pactũ qđ dotali. ff. eo.

26 & in l. t. C. de ſa roſ. eccl. & † inſelicitatis genus eſt, non habere hæredẽ ex teſt. l. & qa. ff. de iter. ac. Bal. in l. fi. C. de ne. ſer. hæ. inſt. imò ꝙ lædiť fama non teſtantis. l. primo gradu. ff. q in frau. cre. quodq; pœna eſt, facere aliquem inteſtabilem, inquit Are. conſi. 158. col. 1. Et ꝙ uniuſcuiuſque interſit mori cum teſtõ, probať in l. uel negare. ff. quemad. teſt. ape. Ro. conſi. 122. col. 1.

Et qa ponere hoĩem in ſtatu, in quo certũ ſit, ipſum ꝑpetuò nihil habere poſſe, eſt contra bonos mores, ſicuti expectare caſum, aduerſamque fortunã. l. inter ſtipulantem. §. ſacrã. ff. de uer. ob li. qđ nihil aliud eſt dicere, niſi ꝙ ſit cõtra bonos mores auferre liberã teſtamẽti factionẽ. l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. ff. eo. & ſic ferè idẽ qđ ſ.

Et ꝑfectò ſi ualeret, facilè deluderetur legis diſpoſitio, quoniã uidens quis, pacto hæreditatẽ

dare non poſſe. l. hæreditas. C. de pac. cõ. omnia bona ſua præſentia & futura donaret, & malè. l. 3. §. fin. ff. de calum. c. ſi ciuitas, de ſentẽ. excom. in 6. & ita tranſit Bald. etiam hic, & dicit iſtam eſſe communem * opi. aliq; latius in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. & Rom. quoq; conſi. al leg. hic per Dec. 171. in 1. col.

Et maximè etiam, quia inducitur uotum captandæ mortis. l. de fideicommiſſo. infra de tranſac. c. ne captandæ, de conceſ. præb. in 6.

27 Et † quia ultimo loco ſecus eſt in donatione cauſa mortis, deducendo, ut hic per glo. in uerbo, accommodauerit, & Bart. nu. 11. & eundem Bald. colum. 4. & Imo. in rub. de teſtam. col. pen. dicentem amplius, ita * communiter teneri, & probatur in l. 1. C. ut ac. ab hær. & in l. hæreditatium. ff. de bon. auct. iudi. poſſ. & quia hoc caſu non auferatur libera teſtamenti factio, cũ poſſit quandocunque reuocari, nec uotum captandæ mortis inducitur.

Sed contrarium poteſt etiam ex multis ſuaderi, quamuis (ut dixi) ita communiter teneatur, & fuit opin. Saly. hic, colum. 4. Ang. Ro. & Alex. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. & dicit Curt. quòd in ſtricta diſputatione poſſet facilè ſuſtineri.

Et potiſsimum à generalibus incipientes, qa regulare eſt, quòd in re ſua ſit quis moderator, & arbiter, uulg. l. in re mandata. C. man. quod maximè locum habet his caſibus, quando donando uel aliter diſponendo procedit, ut per Anch. ꝯſ. 129. in princ.

Sed debile fundamentum eſt, qm̃ dicam, ut di
28 cit † Ang. in l. libertas, in prin. ff. de ſtat. ho. uerũ eſſe, niſi repugnet lex, ut hic, & ĩ l. ſtipulatio hoc modo concepta, & ex ſupra dictis liquet.

Imò ꝙ nec iſtud ex alio eſt generale. l. ꝯgruit. l. fi. C. de loc. præd. ci. lib. 10. qm̃ ſi conductor an
29 tiquus offerat idem pretium qđ nouus, † cogitĩ dñs ei domum relinquere, ut ibi: & decidit Pau. de Caſt. conſi. 4. col. 2. uol. 1. & conſi. 32. in prin. eo. lib. & limitabitur etiam quod habetur in l. fi. ff. de relig. quòd non ſit hoc caſu quoque locus gratificationi.

30 Mitto ẽt ꝙ fallat † regula in ſcholaribus, non inuenientibus domos, ut compellantĩ dñi ad locationem ipſarum. l. decernimus, & ibi Gul. de Cu. C. de epiſ. & cle. l. 1. C. de ſtu. lib. ur. Rom. lib. 10. tradit Bal. in l. 1. in 4. col. ff. ſol. mat. ergo qua rõne in d. caſibus non procedit, non procedet ẽt, nec uera erit ex ſupra dictis hic.

Nonnulli rurſum, qui locos quoſdam cões ſcripſerunt, dant quoq; inſtantiam, ꝙ uera non ſit, quia maritus eſt dñs rerum dotalium. §. 1. Inſti. quib. ex cau. ma. li. l. doce ancillam, C. de rei uend. & tñ alienare non poteſt, ut in d. §. 1. di. iĩ. Imò adde tu, ſi fundi dotalis inciderit arbores fructiferas, ꝙ lege Aquilia tenebitur. l. ſed ſi proprietarius. l. ſed ſi hæres. ff. ad leg. Aql. & poſtea ſoluunĩ ut ſupra, ꝙ fallat qñ prohibetur à lege.

31 Dic tu, ꝙ uera eſt ſol. idq; ſtatutum † fuiſſe, qm̃ licèt maritus ſit dñs rerum dotalium, nõ tñ habet dñium liberum, ſed reſtitutioni ſubiectũ, idcirco non mirũ eſt, ſi diſponere aliter non poteſt. l. in rebus. C. de iu. do. Bal. in l. diuortio. in §. ſi fundum. in gl. tenebatur, & ibi Alex. col. 3. ff. ſol. mat. Ang. in l. in his, in §. 1. ff. eo.

Ex alio igitĩ, cõis uera non videtur, quodq; donatio ualeat, qa (ut idẽ Ang. dicit in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta) ſi uidemus ꝙ põt quis pati ſe uenundari ad pretium participandum, & priuari dñio rerum ſuarũ, ac facultate teſtandi. l. & ſeruorum quidem, in prin. ff. de ſta. ho. §. fin. Inſti. de iu. perſ. no. in l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iu. non eſt rõ, cur non permittaĩ ẽt ſic in caſu nřo poteſtas donandi oĩa bona præſentia & futura.

Et idem in arrogatione, nec ſecus ultra cũ in monacho, qui ſe & ſua dedicat monaſterio, priuatur facultate teſtandi, & tñ actus ualet, ut plenè no. per Cy. Bart. Bal. & alios, in auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. & idem Bar. infra.

32 Et mirum uĩ ad propoſitum, † ex quo nemo regulariter poteſt ſe ex conuentione facere ſeruum. l. 2. ff. de lib. ho. exhi. Bald. in l. ſi ubi, in addi. C. loca.

Ad quod etiam tenentes cõem in d. l. ſtipulatio hoc modo ꝯcepta, rñdent, ꝙ p̃dicta ꝓcedũt ideo, qa ꝑmiſſa ſunt à lege, hic uerò prohibita. ſed conſidera hoc idem eſſe, de quo diſputamus, quare nõ ſit ꝑmiſſũ quoq; hic, ꝙ donatio valeat.

Et ſi dixeris, ut dicunt adhuc, ꝙ non eſt ꝑmiſſum, qa directò tolliĩ facultas teſtandi. d. caſu verò ꝑ quandã ꝯñam. replicabo, ut ꝑ Barto. ꝙ imò hic ẽt ꝑ ꝯñam tollitur, cũ non poſſit habere de quo teſtetur, & hæredẽ relinquere, & ſic urget.

Ad idem ꝯ cõem facit, qa poſſibile eſt, ꝙ donans aliqd acquirat, ſi ei bona relinquanĩ ſub conditione, ne acquiranĩ donatario, qđ fieri inquã põt, auth. excipiĩ, & in corp. vnde ſumiĩ. C. de bonis q̃ lib. ergo habebit qd, de quo poterit teſtari.

Ad qđ dicunt pariter uerum eſſe, niſi iam foret acquiſitum ius donatario, ẽt reſpectu futurorũ, ubi d. auth. aliàs locum habet, quo ad ius acquirendum ſimpliciter. & adhuc male, qm̃ eſto ꝙ donauerit bona ꝓſentia & futura, & ius acqſitũ uideatur donatario, attamẽ donaſſe intelligetur ea ſimpliciter, q̃ ab ipſo acquiſita fuiſſent, & nõ ſub conditione prædicta. §. diſponat, in Auth. de nup. l. in conditionibus primum locum. ff. de cõ
33 di. & dem. & facit, † qa uoluntas teſtatoris nõ debet effici eluſoria, imò ꝙ non ipſum ſic in uanũ diſponere uoluiſſe ꝓſumendũ eſt. l. cũ tacitũ. ff. de prob. Ro. cõſi. 122. col. 2. & hoc modo adhuc militabit arg. fundatum in d. auth. excipitur.

Et hæc opi. efficacius oſtenditur, quia poſſet donatarius conſentire alienationi alicuius rei, & ipſe donans ipſam reacquirere, quo caſu expeditũ eſt, ꝙ nõ debebiĩ amplius donatario. l. fi. C.

de

de remi.pi.& fuit arg. Alex.in d.l.ſtipulatio hoc
modo concepta.
Et ſi diceretur, ut ibidem dicit, quòd lex non
præſumit donatarium conſentire alienationi rei
ſuæ.l.cum de indebito, in prin.ff.de proba.
Reſpondebo, quod imò ueriſimile eſt, & poſſi-
bile, ut donatarius ſe gratum oſtendat donatori.
l. Aquilius Regulus.ff.de don.argu.in l.ſed & ſi
ſuſceperit, in §.1.ff.de iudi. & in ſimili per Bart.
ad limitationem d.l.cum de indebito, in l.cum
quid, nu.11.ff.ſi cer.pet.
Vltimò dici poſſet, quòd ualeat ſaltem reſpe-
ctu præſentium, & hac ratione ſuſtineatur, futu
rorum uerò adiectio reiiciatur, ut pote per indire-
ctum tollens arbitrium teſtandi, quaſi duæ ſint
donationes, ut idem Saly.ait hic, & probatur in
l.ſancimus.C.de don.& facit regu.c.utile per inu-
tile, de reg.iu.in 6.l.certi condictio. §.quoniam.
ff.ſi cer.pet.cum ſimilibus, quæ maximè proce-
dit in ſeparabilibus, ut per Dyn. in d.c.utile. &
Bart.in diſpu.Lapus.col.2.
* Eſt uerum, quod contrarium cõiter * tenetur, ut
per Bart.hic, nu.16.& alios in d.l. ſtipulatio hoc
modo concepta.& præcipuè per tex. in l.ſi liber-
tus minorem, in §.fi.ff.de iur.patr.ſed prima ue-
rior, & æquior, ut hic per Dec. ad fi.reſponden-
tem ad text.in d.§.fin.& ad alia iura, contrarium
probantia in indiuiduis procedere, & bene. Et
maximè mirãdum eſt, quod una q. ab alia ſeparatim
diſputetur. ſed ex prædictis dico, quòd ualet etiã
reſpectu futurorum.
Ex quibus apparet, ſic tenendo primum ſubla
tum eſſe, quod pro communi adducebatur ſecũ
dum & tertium, non auferri ſcilicet in totum fa
ctionem teſtamenti, hoc non eſſe contra bonos
mores, & effici poſſe etiam, ut non eludatur le-
gis diſpoſitio.
Quartum quoque tollitur, quia ſi donatarius
eſt dominus, iam non poteſt uotum captandæ
mortis induci, & maximè quia ipſius intereſt, ut
donans uiuat, aliaq; bona acquirat. l.ſi defunctus.
C.arbi.tu.melius reſpondet Ang.conſi.179.col.
2.ubi etiam id, quod tacito authore dicit idem
Cur.hic, copioſius adducit, quòd etiam teſtatur,
qui nihil habet.l.qui ſoluendo. ff.de hær.inſti.
Et longè magis ex his ultimum, quia ſi (ut di
xi) nec teſtamenti factio tollitur, nec eſt in con
ſideratione uotum captandæ mortis, ſicuti ualet
promiſsio d.caſu, quia donatio cauſa mortis ſit,
ita ualebit iſto.
A cõi opin.tñ haud recedendo, quod non ualeat,
ſciendũ eſt, forte limitari poſſe, ut hic per Bar.in
34 eccleſia nõ procedere, † ſi quis eidem ſic omnia
bona ſua donaret.
Et iſtud ideo, quia ſi eidem poteſt perſonam
uouere, multomagis poterit bona, auth. ingreſ-
ſi.C.de ſacroſan.eccl.& eſt arg.in l.iuſtiſsimè. ff.
de ædil. edic.
Et probatur in l.iubemus, in fi.prin.C.eo.ubi
quocunque titulo uoluerit quis, poteſt patrimo
nium ſuum eccleſiæ relinquere, relictum uale-
bit, & inconcuſſa omnia (inquit tex.) ac ſine ul-
la mutatione manebunt.
Addo ego, bene facere, quia niſi ſic diceremus,
iam non differret eccleſia à priuato, & male, au-
then.ſimiliter.C.ad legem Fal.l.ſancimus. C.de
ſacroſ.eccl.l.fi.in princ.C.eod.
Et ita hic, & in d.l.ſtipulatio hoc modo con-
* cepta, & in c.in præſentia, de prob. * cõiter tran
35 ſeunt Doct.& non ab re, quoniam ſumma eſt rõ, † quæ
pro religione facit.l.ſunt perſonæ. ff.de relig. l.lo
cũ, in prin.ff.de uſuf.quia duo iura ad idẽ, & in ſimi
li alleg.ẽt Bald.in l.1.in prin.C.de inſti.
Eſt uerum, cũ auferatur libera teſtandi facul-
tas, & hoc ipſum ſit contra bonos mores, ut ſ.quod
hæc turpitudo longè magis in eccleſia deteſtabi-
lis uidetur, inque eccleſiaſticis perſonis, quàm in aliis,
ut inquit Alex. in d.l.ſtipulatio hoc modo con-
cepta, col.8.& præſertim, quia eſt cultrix iuſtitiæ.
c.1.§.1.de alie.feu.in uſib.feu.nec contra iuſtitiam ali
quid in ſe, uel in alterũ fieri patitur, ut pulcher-
rimè deducit Ro.conſ.70.col.3.& dicit ad idem
Anch.conſi.217.quòd fraudem non committit,
nec patitur.& adhuc Ro.conſi.298.col.2.quòd
alicui non præſtat laqueum.
Et quia uouendo ſe, moritur mũdo.l.Deo no
bis.C.de epiſ.& cle.haud conſiderabile in donã-
te, qui monaſterium non ingreditur, ita ut termi
ni, ſicut dicebatur, non ſint pares.& fuit conſide
ratio Abb.in d.c.in præſentia, col.2.
Rñdet ẽt Alex.ad tex.in d.l.iubemus, quod loqt
in donatione ſimpliciter facta, quæ debet intelli
gi de bonis præſentibus, non futuris, poſt Ro.in
d.auth.ſimiliter, in 2.ſpãli, & Anch.conſi.219.
Ex quibus alia quoq; adducta tollunt, quod imò
abſurdum non ſit propter turpitudinem hoc idẽ
ẽt in eccleſia, & ſic quòd non ſit etiam ſumma
ratio, quæ pro religione faciat, hoc caſu.
Tñ à cõi opi.non eſt recedendum, eſto quòd
donans non moriat mundo, ut ille qui ingreditur
monaſteriũ. & hac rõe contra bonos mores uideatur
donatio, quoniam hoc non cõſiderat ius canonicũ, nec
aĩæ ſalus, nec eſt uolũtaria pauptas reprobata à
Deo, ut hic per Dec.& in d.c.in præſentia, col.5.
36 Et quia morit mundo ciuiliter, † non naturalit
§.illud quoq;.& ibi Bar.nu.6.in auth.de mon.
ſicut ex lſarũ, de homi.Spe.ĩ §.1.nu.36. de teſte.
Nec obſt.quod de bonis præſentibus intelligatur
tex.in d.l.iubemus, quia uerba repugnant.patrimo-
nium enim, & hæreditas ſunt idem.l.nam quod.
§.fi.ff.ad Treb.aliàs eſſet de indubitabili, ex quo
donatio bonorum præſentium ualet, & malè, uul
ga.l.quod Labeo.C.de Carbo.edi.& propterea intelligi
debet tam de bonis præſentibus quàm de futuris. &
ita rñdent ẽt Mod.& benè, in d.l.ſtipulatio hoc
modo concepta. & ſic (ut dicebam prius) om-
nimodo eccleſia à priuato diſtinguetur, & eri-
mus in caſu d.l.ſunt perſonæ, & d.l.locum.

Ex quo fit, ſecundum Bar.in l.quia, in §. 1. in
prin.ff.de alie.iudi.mu. cau. fac. ut plærunq; hi,
qui timent, ne ſibi controuerſia moueatur, do-
nent res ſuas eccleſiæ, quoniam eidem, perſo-
niſq; eccleſiaſticis iudices maximè fauẽt, & hoc
caſu fit aduerſarij conditio durior.

Sed quid, ſi donans ſibi uſumfructum reſer-
uaſſet (quo ad aliam limitationem enim, ſi dona
tio huiuſmodi iurata ſit, an ualeat, nec ne, ratio
ne iuramenti, non inſiſto, quia dixi in l. pactum
* quod dotali.ſupra eo.non omittens etiam * cõ
mmnẽ opi.eſſe, ꝙ non ualeat, ut hic ꝑ Doct.) po
37 terit † ne teſtari? Si dixerimus, ꝙ ſic, donatio ua-
lebit, aliàs non. Breuiter Cur. hic, & conſi.25.
colum.2.tenet, quòd non, poſt Pau.de Caſt.hic,
& conſi.75.colum.3.uolum.1. ex quo morte ip-
ſius finitur.l.uxor patrui.C.de lega.& ſi ſupſint
in donatione, comprehenduntur, ſub uerbo, fu-
turorum.

Et hoc eſt, ultra eum, qđ dicit Bal. in l.ſi quæ-
ramus.in fi.ff.de teſta. ꝙ de iure ſuo, non alieno,
teſtandum eſt. & conſi.309.in prin.uol.1. ꝙ nõ
põt legari id, qđ in morte qs habere deſinit.

Contrarium uerò Alex. in d.l.ſtipulatio hoc
modo concepta, colum.7.motus, quia ſi quis uẽ
dat omnia bona ſua præſentia & futura, ualebit
uenditio, ex quo de pretio teſtari poterit, qđ em
ptori non debetur. l.damni. §.cum parietem. ff.
de dam.infect.& ita paulo infra Bart. concludit
& firmat, num.15.& ſupra de fructibus etiam lo-
cutus, t1.& ſic quòd imò non cedant lucro do-
natarii, nec computentur in bonis futuris, aliàs
inania eſſet uſusfructus: & audacter innuit, ita ẽẽ
iudicandum & conſulendum, contra Pau.qm̃ ip
ſe quoque idem feciſſet.

38 Et pro eo etiam facit, † quia uſufructuarius
cenſetur quodammodo ſocius proprietarii.l.cũ
filius.§.dominus.ff.de lega.2. l.uſusfructus.ff.de
uſufr.l.qui uſumfructum.ff.de uerb.obli. Rom.
in l.1.in §.uſufructuarius.ff.de no.ope.nunc. ue
rum ſocius de parte ſua diſponit, quia quod cõ-
mune eſt, ſuum eſt.l.ſerui electione.§.1.ff.de le-
ga.1.ergo & donans de uſufructu, quem in do-
natione ſibi reſeruauit.

Tamen opi.prima uerior eſt, nec ad propoſi-
tum Bart.ſimile facit, quoniã emptionis ſubſtan
tia conſiſtit ex pretio, ita ut non poſsit ſub fu-
turis bonis comprehendi.l.pacta conuenta. ff.de
contrahẽ.emp. nec argui de donatione hoc caſu
ad venditionem, & ſentit etiam inſignis Doctor
Purpu.hic, & bene.

Et minus ꝙ de fructib. rurſum dicebar, quia
reſpondebo ex ſupra dictis, non eſſe uerum.

Vel & melius, ꝙ loquatᷣ in donatione, cuius
uerba nõ poſsint, niſi ad bona præſentia referri.
Dictum etiam in uſufructuario, ꝙ ſit quodãmo
do ſocius proprietarii, admittẽdum eſt, quodq;
ſocius de parte ſua teſtetur, ſed non ꝙ iſtud hic
permittatur donatori, ex quo bona præſentia &
futura donauit, ſub quibus fructus etiam (ut di
ximus) comprehenduntur.

Conſiderando quoque, cum eos ſibi reſerua-
uerit tm̃, ut aleretur, donatarii lucro omnino ce
dere, quodq; non dicẽ, hac ratione, reſeruatio
inanis. & plus, ꝙ cederent adhuc donatarii lu-
cro, ẽt ꝙ donans ſibi libertatẽ reſeruaſſet diſpo-
nendi quo ad dictum vſumfr.utcunq; uoluiſſet,
ſm̃ Bar.ꝯſ.76.col.2.fuſius idem Cur.hic. ꝓ qui
bus facit, quia non eſt ueriſimile ꝙ uoluerit ſe ĩ
continenti corrigere.l.non ad ea.ff.de ꝯdi.& de.
& ſic, cùm ꝑdicta omnia uera ſint, concludendũ
reſtat, dictam donationem non ualere, etiam ꝙ
donans ſibi uſumfructum reſeruaſſet. Tamen in
addi.hic, teneo Ʒriũ, & eſt opi.uerior, & æqior.
39 Verum dubitatur, ſi donãs ſic dixiſſet, † dono
tibi oĩa bona mea, præſentia & futura, nunquid
ualeat donatio. Prima facie, ex ſupra dictis, uide
batur dicendũ, ꝙ non. Tũ Ʒrium uerius eſt ꝑp
uerbum mea, qđ efficit, ut in ea non uideantᷣ in-
cludi iura & actiones, & ſic libera remaneat te-
ſtamenti factio.l.1.& ibi Bal.in prin.ff.de ſta.ho.

Et probatur, quia illud eſt meum, ꝙ poſſum
uendicare.l.Quintus.§.argento.ff.de au.& ar.le.
quaſi dicat, d.uerbum eſſe dñii ſignificatiuũ, ſed
iura & actiones uendicari non poſſunt, qm̃ per-
ſonalis actio, & realis, diſtinguuntur, ut ſpecies
quaſi oppoſitæ.§.omnium.Inſti. de act. ergo.
Et quia pronomen poſſeſsiuum eſt, nec iura per
ſonalia poſsidentur.l.fi.ff.quo.leg.

Et hoc eſt, qđ in ſimili ẽt decidit idem Bal. in
l.fi.in pen.col.C.de edi.di. Adr.tol.ſi dictũ ſit pa
rite, dono tibi oĩa iura mea, ꝙ in donatione nõ
40 † comprehendeẽ ius patronatus, ex quo patro-
nus non eſt dñs, niſi abuſiuè.l.talem.§.fi.ff.de hæ
red.inſti.& de materia aliàs per Bar. in d.§.argẽ
to.& in l.certum.in §.1.ff.de conſe.& in l.1.C.de
theſau.lib.10.& hæc opi. licet infirmo pede hic
Aret.tranſeat, mihi magis placet, conſiderando,
ut dicebam ſ. ꝙ un uſcuiuſque intereſt cum te-
ſtamento mori, & ſucceſſorem relinquere, hono
rabili inſtitutionis titulo.l.uel negare. ff.quẽadꝰ
teſt.ape.§.quos aũt, Inſti.de bon.poſſ.cætera (ut
dixi) plana ſunt, ideo finem facio.

De induſtria etiam id omittens, quod nihilo-
minus quotidianũ eſt, ꝙ donatio poterit ingra-
41 titudinis ꝑtextu † reuocari, etiam ſi in inſtrumẽ
to reperiatᷣ clauſula, ꝙ non poſsit, quam appone
re ſolent ſp notarii de conſuetudine, quia eſt Ʒ
bonos mores, inuitat ad delinquendum, & cõſe-
quenter nihil operatᷣ.l.conuenire. ff.de pac. dot.
tradit Bar. hic n.23. Paul.de Caſ. & Iaſ.Bal.in l.
fi.C.de bo.lib.Saly.in l.pactum.C.de colla. Ang.
& in l.1.C.de ingra.lib.& eſt * communis opi.

Et ultra ſcrib.reuocatio fiet ꝑ actionẽ ĩgrati,
q̃ aliàs officium iud.interpretamur, & latius, ut
no.in l.pe.C.de lib.& eo.lib.ꝑterq̃ tñ in caſu, qñ
fuiſſet iurata, ut hic ꝑ eũdem Iaſ.licèt Ro. tenue
rit Ʒrium ĩ d.l.ſtipulatio hoc modo ꝯcepta.ff.de
uerb.

uerb.obl.& malè,quia eſt caſus clarus,in c.quē-admodum,ad fi.de iureiur.

Aut remuneratoria.l.ſi pater.§.1. ubi no.tex. ff.de donat.quem dicit ibi ſingu. Angel.& Ro.& per multa nouiſsimè comprobat Gramma.deciſio.65.nume.24.

Vel & ultimò, facta eccleſiæ.c. uerum, & ibi Abb.de condi.appo.

Eſt uerum ad propoſitum, quòd obſtare aliquantulum uidetur text.in l.1. in §.uſque adeo. ff.de iniur.ubi uolenti non fit iniuria. cui reſpōdet Ripa aliàs,in l.fi.in 54.q.C.de reuo.do. ut p eum, dicerem ego planius & breuius,eſſe id uerum, niſi uoluntati reſiſtat lex.c. contingit, de ſenten.excom.c.ſi diligenti,de fo.compe.arg.in l.nemo poteſt.ff.de leg.1.& ut latius per Iaſ.in l. cum donationis,in prin.infra de tranſac. hic lex reſiſtit,quia dolus futurus remitti non pōt, nec præberi occaſio delinquendi.l.ſi unus.§.i lud.ff. de pac.d.l.conuenire,de pac.dot.& maximè, q̄a ſic commodum conſequeretur donatarius ex delicto proprio,idque impunitum maneret, neutrumq; admitti debet.l.ſi ab hoſtibus.§.1. ff.ſol. mat.l.itaque fullo.ff.de furt. l.ita uulneratus.ff. ad legem Aquil.not. in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta. Imò quòd nec ualeret ſtatutū,præbens occaſionem delinquendi,quod ex pluribus nititur probare Signor.de Homode. conſil.56. in princ.& benè. Laus Deo opt.max.

S V M M A R I V M.

1 *Lex fin. C. de pac. continet caſum unicum,*|*eſt una de quinquaginta deciſionibus Iuſtiniani, & quomodo hoc cognoſcatur.*

2 *Conſequentia ualet,eſt una de 50.deciſio. Iuſtiniani,ergo ſingularis.*

3 *Speciale,generale,& ſingulare,an differant.*

4 *Spes in contractum deduci poteſt, & quando. & ſpes propriè,quæ ſit.*

5 *Intellectus ad regulam l.in tempus.ff.de bar.inſtitu.cum limitatione.*

6 *Intellectus ad l.rem alienam,& ſimilium.ff. de cōtrahen.empt.*

7 *Intellectus ad l.3.§ de illo.ff.pro ſoc.*

8 *Intellectus ad uerba tex. l. fin. ibi,ſecta noſtrorum temporum non patitur.*

9 *Intellectus ad tex.l.licet.C.de pac.*

10 *Pactum futuræ ſucceſsionis,eſt quadruplex, conſeruandæ,renunciandæ,deferendæ,& certo modo diſponendæ.*

11 *Statutum,an eſſet antiquitas id quod in l.fin. C. de pac.continetur.*

12 *Lex,ſi quis in conſcribendo,eſt una de quinquaginta deciſionibus Iuſtiniani.*

13 *Intellectus ad uerba,ſecta noſtrorum temporum nō patitur.*

14 *Princeps ſuper arduis,ſemper conſulendus eſt.*

15 *Pactum,de quo in l.fi.C.de pact. an ualeat,ſi is decuius hæreditate agitur, ſit in articulo mortis conſtitutus.*

16 *Articulo in mortis conſtitutus, quādo quis dicat.*

17 *Donatio omnium bonorum præſentium,& futurorum an ualeat.*

18 *Bonorum omnium,an cum myſterio ſit dictum in l. fin.C.de pact.*

19 *Parti quare ſæpe ſub dubio reſpondent.*

20 *Donatio omniū bonorum facta eccleſiæ,an ualeat.*

21 *Donatio omnium bonorum cum reſeruatione uſuſfructus,an ualeat.*

Imperator Iuſtinianus A.Ioanni PP.

De quæſtione. additio 1.

ISta lex quamquam omnibus nota
1 ſit, † continet tamen caſum unicū in iure,inquit Bal.in c.ad noſtram. 2.nu.9.de iureiu.& Dec.Sen. hic, col.1 ante eum Pau.Caſt.quod eſt una de quinquaginta deciſionib. Iuſtiniani, de quibus in l.1.ī prin.ibi,poſtea uerò. C.de emēd. Cod.ubi etiam glo.& cognoſcitur quando facta eſt ad dirimendam aliquorum diſſentionem, ut hic, & in l.ueteris,& in l.magnam,& in l.ſcrupuloſam.C.de contrah.& commi.ſtip.& ſimilibus, quas à te ipſo poteris hac ratione inuenire, & declarat glo.præalleg.in uerbo,deciſiones.Et ſu
2 biicit idem Dec.quod ualet conſequentia, † iſta eſt una de quinquaginta deciſionib. Iuſtiniani, ergo ſingularis poſt Bal.in l.fi.C.de dot.prom.

Et eſt uerum intelligendo ſingularem, id eſt unicam,ut ſ.& ut intelligit idem Bal.in d.l.fi. & cum ſit huiuſmodi, adde quod de ea non eſt,ſicuti nec de aliis q̄ pluribus recordatus Alber.in procę.ſſorum.col.5. & ſi ſcire cuperes quō hæc
3 differant,† ſingulare,ſpeciale,& generale,quę ēt conferunt ad no.in auth.habita. C.ne fil.pro pa. & ibi dicemus,uide Alex.conſi.95.col.1. uol.5. exemplificantem in ſcholari priuilegio ſibi cōpetenti renunciante vt ibi. Ob ipſius ſingularitatem igitur à me exacta diligentia interpretanda eſt,à uobis attentiſsimè (ut ſoletis)audienda:utrinque uerò præ cæteris & admiranda, & extollenda. Additio 2.

Dubiū faciebat in hac lege primò, quia hi qui pacti ſunt duo,uel plures de ſuccedendo æqualiter,uel de hæreditate diuidenda, ſi eiſdem delata fuiſſet,ſpem habebant conſequendi ipſam hæreditatē,puta ab aliquo cognato ſuo rōne cōſanguinitatis,ut hic in prin.atq; in illis uerbis, ſpes alienæ hæreditatis. ſpes autem in pactum deduci poteſt.l.ſpem.C.de donat.ubi ſpes cedi, donari, imò & uendi etiam poteſt, l.ſi iactum retis. ff.de act.emp.ergo.Sol.plana eſt,ut hic per Barto.cla
4 rius Bal.ille in fi.† iſte in princip.q̄ ſpes eſt,quæ dependet à uoluntate alterius, nec poteſt hac ratione in contractum deduci, & ita loquatur tex. iſte. ſi autem dependeat à futuro euentu, tunc ſecus: & ita loquatur text. in d.l. ſpem. aliter

tamen inducendo,quia non loquitur in ſucceſ-
ſione.exempli gratia,ſum ſtipulatus à te decem,
ſi nauis ex Aſia uenerit,inquit Imp.quod actio-
nis ſpem poſſum donare, cedere, & uendere, &
in not.q.Alex.in l.diuortio.col.12.ff.ſol.mat.&
ita etiam loquitur tex.in d.l.ſi iactum retis.

Et iſta eſt propriè ſpes,habẽs certam cauſam
non illa ſuccedendi huiuſmodi uiuenti ut infra,
prædicti Bar.& Bal.ſuſius.& ita tex.in præalleg.
l.ſpem.declarat etiam Paul.Caſt.conſil.448.col.
1.uol.2.& Bertran.de ſpe,quam habet filius i h o
nis patris uel matris, quanque probabilem non
dicit,nec poſſe tranſmitti,nec in contractum de-
duci.conſil.95.nomero 4.uolum.2. eſtque no-
tandum ſemper.

Secundò dubium faciebat (ut text. met dici:)
quia huiuſmodi pactum collatum eſt in tempus
habile,quo ille de cuius hæreditate tractabãt pa
ciſcẽtes fuiſſet mortuus:ideo deberet ualere,uul
ga.l.in tempus.ff.de hæred.inſti.l.quod ſponſæ.
C.de dona.ante nupt.ego hic in 1.lectu. fuſius,
adde nouiſsimè,quia in ſimili ſpurius incapax
eſt,imò quod ei etiam denegantur alimenta de
iure ciuili, auth.ex complexu.C.de inceſt.nupt.
& tamen ſi inſtitutio in tempus habile confera-
tur,puta adiectis in ea his uerbis,cum poterit ca
pere,quod erit ſi legitimabitur à principe ſecus,
ita Bald.in l.quod ſæpe,in §.t.ff.de contrahend.
emp.qui dicebat etiam in l.Gallus.in §.inſtituẽs.
colum.2.ff.de lib.& poſthum.quod qui non eſt
ſuus,poteſt ſub conditione inſtitui, cum erit
ſuus,exinde inferendo ad dictũ de ſpurio.idẽq;
in l.ſi quis inſtituatur.in princ.colum.2. ff.de he
red inſti.Veronen.cauſe.38.in fi.

Ad quod etiam pro ſol.dicas, ut hic per De-
c.in 5.not.& eſt communis limitatio,quod non
5 habet locum regu.† quando lex reſiſtit initio,ut
hic, & fuit ſol.Bario in l.ſi minor.per illum tex.
ff.de ſer.expor.& in l.ſi conſtante.in §.quotiens.
col.2.ff.ſol.mat.& probatur in l.pactum qđ do-
tali.ſupra eod.

Quæ ſol.tamen confunditur, quia lex reſiſtit
donationi inter virum & vxorem,ne fiat.l.1.2.&
3.ff.de don.int.uir.& uxo.& tñ collata in tẽpus
habile ſoluti matrimonii ualet.l.ſi eum. §.fin. ff.
eo.dixi ego hic,in 1.lect.in 3.not.

Aliter igitur reſpondeas quod id uerum ſit,
& procedat in teſtatore diſpoſitionem conferẽ-
te in tempus habile, & non in tertiis paciſcenti-
bus ut hic: igitur nec mirum ſi pactum non ua-
let.ita idem Bald.conſi.254.col.2.uolu.4.fuſius
ego in d.l.in tempus.in collectane.

Tertiò dubium faciebat,quia non ſimpliciter
ſub iſta conditione factum pactum uidetur, ue-
rum etiam ſi ad hæreditatem ipſam paciſcentes
uocati fuiſſent,& ſic illa etiam coniuncta,ut ad-
huc dicit text.ibi, ſed ſub duabus conditionibus
compoſita ſunt. quo caſu pactum omnino uale
re debet,quia ſi hæreditas ſibi delata fuiſſet, con
uentione diuidi æqualiter poſſet, & inter eos cõ
municari, ex quo in re ſua quilibet eſt modera-
tor & arbiter,& quancunq; legem uoluerint ho-
mines rebus ſuis apponere poſſunt,uulg. l.in re
mandata.C.mand.nec legem ipſam,nec hominẽ
offendunt,arg.in l.ſi ſterilis.in §.ſi.ff.de ac.emp.
unde prouerb.fluxit,figulus ollis anſas ponit.

Sol.uerum eſt ſi delata iam fuiſſet, ſed non an
tequam deferatur, ut infra:& quia tunc multa fa
cta tenerent,quæ tamen à principio fieri prohi-
bentur.l.patre furioſo. ff.de his qui ſunt ſui uel
alien.iur.

Quartò dubium faciebat,quia plus eſt rem a-
lienam uendere,quàm de ea ſub dictis conditio
nibus paciſci, patet quia uendit rem, quam non
habet,& cuius dominus non eſt,quia ſi aliena eſt
(ut præſupponimus) ſequitur neceſſariò quod
non ſit in dominio ipſius uendentis.l. Pompo-
nius.§.t.in fi.ff.de procur.ſed res aliena uẽdi po
teſt.l.rem alienam.ff.de contrahen.emp.l.ex em
pto.in prin.ff.de act.emp.l.uenditor hominis.ff.
de euict.ergo & multomagis de ea paciſci, quia
propter unumquodq; tale, & illud magis. auth.
multomagis.C.de ſacroſan.eccl.

Pro ſol.dicas,uerum eſſe,dummodo ſpes ſuc
6 cedendi † non deducatur in pacto, ut hic decla-
rat Bar.nu.1.ſed ex ipſa glo.ſatis elici poteſt,li-
cet expreſſe non dicat.

Quintò & ultimò dubium faciebat, quia ĩter
ſocios pactum huiuſmodi factum eſt alibi in l.
tertia, in §.de illo.ff.pro ſoc.ut ſi quæ iuſta hære
ditas ſibi obueniſſet,illa eſſet communis, & ta-
men ualet.

7 Sol.ibi pactum erat † de hæreditate hominis
* incerti,ut hic per Bar.Bald.& * omnes: nimirũ
igitur ſi ualet, quia ſi ceſſabat ratio prohibitiua.
l.adigere.§.quamuis.ff.de iu.patr. c.cum ceſſan-
te,de ap.hic autem certi.ideo non ualet, vt infra.

Do tibi ſimile, quia uſuræ in pecunia nume-
rata certæ ſine ſtipulatione non debentur, nec
pactum ualet.l.quamuis.C.de uſu.aliás ſic,in ce
teris rebus mutuabilibus,propter ipſarum rerũ
exitum incertum.l.frumenti.l.oleo. C.eo.

Aduerte tamen,quia poſſet fieri fraus huic le
gi de homine certo mentionem non faciendo,ut
hic idem Bal.dicit.Sed ſatis eſt,qđ locum habeat
qñ mentio facta eſt,& certo modo hæreditas ue
niebat communicanda.

Soluit etiam Purpur.hic,quod loquitur de iu
reſſorum, & ante legem iſtam, quodque hodie
non ualeret. & malè: ex quo (ut dixi) iſto caſu
ceſſat ratio prohibitiua, certique hominis men-
tio facta non eſt. ideo dico, quod imò etiam ho-
die ualeret.

Secundò aliter ſoluit,quod loquitur de hære
ditate obuenta non obueniẽda,ut hic:& rurſum
malè,quia clarè dicit Iurecon.coitam ſocietatẽ,
ſi qua obueniſſet iuſta hæreditas, ut eſſet com-
munis, & ſic in futurum, aliter uiolaretur lite-

ra,

ra, quæ uideri poteſt.
Tertiò ſoluit, quod non faciat ad propoſitũ,
ex quo ibi non eſt quæſtio de ualiditate contra-
ctus ut hic, ſed de ſignificatione uocabuli, iuſta
hæreditas,& nunc peſsimè: quia cum de aliquo,
apud legiſlatorem dubitare cõtingit, omni alio
caſu præſupponitur habilitas. l.qui teſtamento.
ff.de teſta. ſed de dicto uerbo, iuſta hæreditas,
dubitatur: ergo quo ad pactum iudicabitur qđ
ualeat, ea de re ſolu.prima,uti communis, & ue
ra tenenda eſt.
Modo deciſionis ratio eſt,quia pactiones hu
iuſmodi ſunt contra bonos mores, ex quo tra-
ctant de ſucceſsione uiuentis, ſuntq; plenæ tri-
ſtiſsimi euentus,inducendo uotum optãdę,imò
captandæ mortis,& ut hic latius, & in l.hæredi-
tas.C.de pac.con.& in l.de fideicommiſſo. infra
de tran ac.& in l.2.in §.interdum. ff.de uulga.&
pup.ſubſt.& in l.ſi quis mihi bona.in §.ſed utrũ,
& in l.neminem.ff.de acq.hær.& in l.quidam. in
§.fi.ff.de don.& in l.2.in fi.ff.de his quib.ut indi.
& in c.ne captandæ,de conceſ.præb.in 6.
Et ſubiicit Imp.quod nec iſtud ſecta ſuorum
8 temporum patitur.† quibus uerbis utitur,etiã i
§.fi.Inſti.de lega.& in l.2.C.ne fiſ.uel Reſp.& ꝑ
glo.hic,& in d.§.fi.diuerſimodè exponuntur,&
ut cæcus tentat uiam baculo. dic tn nil aliud di-
cere uoluiſſe, niſi diſciplinam rationemq; uitæ
ſuorum temporum,hoc ipſum (intellige ratio-
nibus prædictis) non pati, eliciturque ex uerbis
poſitis in d.l.2.ſic Cice.in ora. pro M.Cæl.etiã,
qñ dicit,qui hanc ſectam rationemq; uitæ ſecu-
ti ſumus. ſubiicit item uerum eſſe,niſi is de cu-
ius hæreditate paciſcitur,paciſcentibus uolunta
tem accommodauerit, & uſque ad extremum ui
tæ ſpatium in ea perſeuerauerit, ſubinde decla-
rando & inferendo,ut hic per glo.Bart.& alios.
ſimilia uerba in l.fi.C.de mil.teſtam.& in l.2. C.
de cond.ob tur.cauſam.
Et mirum uidetur,quòd pactum iſtud, quod
non ualuit, ut pactum, non ualuerit ſaltẽ eo mo
do quo ualere potuit, ui donationis uel alterius
cuiuſlibet ultimæ uoluntatis, ut in ſimili in l.2.
C.cõ.ut.ind.uot.in l.1.in §.ſi quis ita. ff.de uerb.
oblig.& hæc etiam pro ratione dubitandi addu-
ci potuiſſet.
Sed nihil eſt,ob defectum poſſe & cauſæ effi-
cientis,lege etiam reſiſtente,ut ſupra.quo caſu ſi
id quod agitur non ualet ut agitur,non etiã ua-
lebit ut ualere poteſt.d.l.hæreditas.infra de pac.
conuen.c.quod in dubiis,de renun.Gemin.in c.
1.in §.1.col.2.de deſpon.impub.lib.6. fuſius in
d.§.ſi quis ita.uo.
Obſt.tamen tex.in l.licet.ſ.eo. ubi pactũ non
ualuit,ut pactum:& tamen ualet ut ultima uolũ
tas, cur non idem igitur etiam hic?
Sol.id eſt fauore militis inductum, ut hic di
9 cunt Doct.& benè,† & illum tex.ſic ibi declarãt
omnes,& dicit ſingularem Alex.conſ.153.col.fi.
uol.6.Roma.conſi.26. colum.1. Afflic.in c.1.in
§.1.col.7.de feu.da.in ui.le.commi.in ulib. Ri-
min.in l.pactum quod dotali.col.1. ſ.eo.
Et ex his omnibus liquet, quod materia hæc
10 noſtra eſt de pacto ſucceſsionis certo † modo
diſponendæ.
Alibi de pacto ſucceſsionis conſeruandæ,ut ĩ
§.fi.Inſti.de legi.agn.ſuc.
Alibi renunciandæ,ut in l.pactum.ſ.eo. & in
l.pactum.infra de colla.
Alibi uerò deferendæ,ut in d.l.licet.ſ.cod. &
ut latius per Bar.& Bald.hic clarius,colum.2.3.
& 4. & poſſunt etiam hæc aliàs præmitti ante fi
gurationem caſus.

Additio 3.

Poteſt præmitti etiam,quod hæc lex intelligi
tur non ſolum in conſanguineis paciſcentibus,
11 ſed in extraneis quoque.imò & in filiis,† ut hic
per gl.& omnes, quia dictum de conſanguineis
gratia exempli dictum eſt:exempla non reſtrin-
gunt regulam.§.hactenus.Inſti.de gradi.ergo.
Item quod iſtud quoque (ut ipſemet text.di
cit) de quo hic erat antiquitus deciſum in l. qui
dam.in §.fin.ff.de don.& in l.2.ff.de his quib. ut
indi.alleg.etiam ſ.ſed hic fuſius & clarius, & oc
curretur obiectioni §.quibus.ſ.de no.Cod.fa.

Additio 4.

Cagno.hic conatur enumerare 50.deci.Iuſti-
12 niani,inter quas hæc una eſt,deq; proxima † nõ
meminit,quæ eſt potiſsima,ſcripta ſimiliter, ut
facit hic Io.P.P.& iã dixi ſupra, quomodo hoc
ipſum cognoſcere poſsimus.

Additio 5.

Ad illud etiam, ſecta noſtrorum temporũ nõ
patitur,ultra dicta ſupra,nu.10.dici poteſt,de iu
13 ris peritis intellexiſſe,† qui lateri Iuſtiniani ad-
hærebant.l.omnium.C.de teſtamẽ. qui maximè
erant Tribunianus,Dorotheus, Theophilus, &
alii,de quib. in l.1.in §.ad iſtum.ſ.de Iuſti.Cod.
confir.& in l.1.in §.poſtea,de emend.Cod.

Additio 6.

In primis uerbis huius legis formo aliquas
oppoſitiones.
Colligunt enim omnes hic,quod ſup arduis,
& grauibus,princeps ſemper eſt conſulendus,&
14 † benè.l.1.§.fi. ff.de quæſtio.
Et quia eſt eius interpretari, cuius eſt conde
re.l.fi.C.de leg.c.1. Deutoro.ibi,quod ſi diffici-
le uobis uiſum aliquid fuerit, referte ad me, &
ego audiam.
Subinde declarãtes maximè uerum, qñ iudex
à ſe ipſo reſolui nõ poteſt, d.§.fi. aliàs ipſe quo
que poteſt interpretari,nanq; interpretatio quę
dam generalis eſt;principis:quædam probabilis
magiſtri: & quædam neceſſaria, ut iudicis. ita
Bar.in l.1.& ibi Saly.clarius,col.3.C.de legi. per
illum tex.l.1.C.de profeſ.qui in ur. Cõſtan.lib.
10.l.non poſſunt.ff.de legi.
Vel & melius dicas,quod alia ſit generalis ꝓ
babilis

do,& ad propoſitum,quia id uerum eſt in fauorabilibus, non in odioſis,ut per Bal.in l.1.colũ.pen.ff.ſol.mat.imò plus qđ ẽt qui habet ſpem libertatia interim eſt ſeruus.ita Flo.in l.ꝑtor.col.2.C.de noxa.

Nec facit theo.Paul.in d.§.ſi ſernus. quia cõtrarium ucrius eſt, ut tenuit Angel.in l.1.in §.1.ff.ad Sillanian.

Non obſt.tertiũ,quia ſuper illa l.ex quo multos habet intellectus, fundamentum fieri nõ poteſt,iuxta doctrinam Bart.in l.in ambiguo. ff.de reb.dub. Sed dico aliter, quod iudicaretur non contra fiſcum,ſed contra legem, ex quo eſt de hæreditate uiuentis,nec de fiſco pĩcipaliter dubitatur,ſed an pactum ualeat,necne, arg. in l.3.in §.de illo.ff.pro ſoc.

Non obſt.quartum, quia oblatio incongruo tempore facta erat, cum uir ipſe fructus percipere non poſſet:igitur non mirũ,ſi non ſufficit.

Non obſt.quintum & ultimum,quia imò occidi poteſt,& ita tenet poſtea ibi ad fi. & concludit,nec aliter practicatur in foro,quia ſumus in odioſia, ut dicebam ſupra, & potentia propinqua actui, actus non eſt hoc caſu, & ut ille fuſius ibi.

Et ſi tenenda eſt opin.hæc Purpur. teneri debet potius ex alio, quia hinc uidemus quod filius tunc ſibi acquirit,& non patri.l.fin. in fi.C.de bonis quæ lib.Iaſ.in l.qm̃. ad fi.C.de teſtam. Et quia ratio prohibitiua pacti, hoc caſu ceſſare uidetur:nam ſi iamiam moritura eſt, temporis momento & incõtinenti, non eſt uerisimile, quod uitæ ipſius paciſcentes inſidientur, neque pactum contra bonos mores uidebitur.

Et hinc declara tu,qđ in articulo mortis etiã
16 conſtitutus dicitur † continuè quis in hoc mundo, & dum uiuit:ex quo imminent undiq; ſpicula & gladii, & quia ſtat ſua cuique dies breue & irreparabile tempus,uel ſi ſit in bello, aut in mari:uerum impropriè & largè,quodq; propriè intelligi debet,ut ſupra.ita Bar.in l.1.in repet.nu.39.C.de ſacroſan.eccl.

Declara item, quod articulus capitur pro ſigillata locutione.l.non poſſunt.& ibi Bart. ff.de legi.aliquando pro dictione relatiua.l.hoc articulo.ff.de hæred.inſti.ſæpe uerò imò communiter pro temporia extremitate,& ita capitur hic, ac ut ſupra deciſum eſt.

Additio 8.

In illa q.an donatio omnium bonorum præ-
17 ſentium & futurorum ualeat,† uideretur dicendum quod ſic.

Primò ex regula generali,quia quilibet in re propria eſt moderator & arbiter, uulg.l.ĩ re mãdata.C.man.fuſius hic in lect.2. in iſto paſſu.

Adde nũc, quod propria res dicitur quatuor modis,ut per Bald.in l.omnibus. C.de teſti. ſed hic ratione dominii,ut per Bart.in l.ſi quis ui, ĩ §.differentia.nu.4.ff.de acq.poſſ.

Et maximè iſtud in donatione procedit,ĩ qua ſufficit pro ratione uoluntas, l.1. ff.de don. ubi aliàs in cæteris deſideratur cauſa.l.2.§.circa.ff.de except.dot.

Nec qui donat legem uel hominem offendit. l.ſi ſterilis.§.fin.ff.de act.emp.ſed potius officio & beneficio ipſum afficit.l.ſeruua. ff.de ſeru.expor.l.officio.C.de neg.geſt. Pieta enim eſt inter patrem & filium,obſequium ĩter dñm & ſeruum,& officium inter homines.d.l.officio.

Et quia prouiſio hominis tollit prouiſionem legis.l.fi.C.de pac.conuen.

Tamen hoc arg.quo nititur Guid.Pap. conſi.147.nu.2.& fuit etiam opi.Saly.hic,col.4. Ang. Rom.& Alex.in l. ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de uer.ob.non obſt.contraria opi. uerior eſt,cui in lectu.præalleg.ſatis ſuperq; reſpondi.

Addo nouiſsimè aliam reſponſionem,regulã fore ueram,quo ad diſpoſitionem facti,non iuris,niſi quatenus ius ip um patiatur,aliàs à ſimili poſſet etiam quis facere capacem ſuorum bonorum illum,qui non eſt,& malè.l.1.C.de her.inſti.l.nemo poteſt.ff.de leg.1.Pau.Caſt. conſil.343.col.2.uol.3.& ſignanter ex diſtinitione dominii elicitur,quod nihil aliud eſt,quàm ius rei corporalis perfectè diſponendi, niſi lege prohibeatur.ita Bar.in l.ſi quis ui.in §.differentia. nume.4.ff.de acq.poſ.præalleg.

Secundò tamen, quod donatio ualeat, monebatur Aug.in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.quia homo eſt dignior & præſtantior omni alia re.l.iuſtiſsimè.ff.de ædil.edi. l.in pecudum.ff.de vſu.& facit illud Pſal.minuiſti eum paulominus ab Angelis:Sub pedibus eius oues & boues, & pecora campi. latè noa aliàs in l. 1. ff.ſi cer.pet.& tamen uidemus quod homo pati poteſt ſe uenundari ad precium participandum. §.fin.Inſti.de iu.perſon.l.& ſeruorum. ff. de ſtat.hom.uſque adeo,ut priuetur rebus ſuis,& facultate teſtandi:ergo & donatio fieri modo prædicto, quia propter unumquodque tale & illud magis, auth.multo magis.C.de ſacroſan.ecc.

Ad quod dici etiam poteſt, illud ideo p̃mitti,quia ad idem concurrebat auctoritas legia:hic autem reſiſtebat,arg.in l.iuſtè poſsidet. ff.de acquirẽ.poſſ. & in l.Gracchus.C.ad legem Iul. de adul.& in l.ſi minor(reddendo ſingula ſingulis) in fi.ff.de ſer expor.

Præterea non ſimpliciter idem lex patitur, niſi emptoris bona fide, putantis ipſum fore ſeruum,& aliis ad idem concurrentibus,de quibus in d.locis. ergo non ſimpliciter ſe priuat facultate teſtandi,ut hic,& in q.præſenti.

Tertiò quod ualeat, probatur, quia poſſent ĩ futurum ſibi aliqua relinqui,ſub conditione ne acquirantur donatario, & ſic poterit de his teſtari,auth.excipitur.C.de bonis quæ libe.ubi fideicommiſſum relinqui poteſt filio,ſub conditione tamen ne uſusfructus acquiratur patri.& eſt limi

tatio

tatio ad tex.in l.cum oportet.C.eodem.

Quod tamen non eſt generaliter uerum,ut in legitima relicta filio a matre tradit Boer. deciſi. 19.col.1.p r.1.

Sol.eſto quod iſtud eſſe poſsit,non conſideratur tñ:quia pendet à futuro euentu,quod incertum eſt,ut inquit Bal.in l.cum mulier. col.9. ff. ſol.mat.Soci.conſi.6.col.2.uol.1.

Et quia hæc,quæ ſunt remota,quæq; ex accidenti ueniunt raro,non proſpiciuntur, arg.in l. fiſtulas.in §.frumenta. ff.de contr.empt. & in l. Seio.in §.medico.ff.de ann.leg.Bar. in l.inter ſtipulantem.in §.ſacram.ff.de uerbo.obl.Bald.in l. ædem.col.4.C.loca.

Quartò,quod ualeat adducitur, quia poſsibile eſt,quod donatarius cõſentiat alienationi rei, quam faciat donans,& ipſe poſtea eam acquirat, de qua pari modo diſponere poſsit,ut dicebatur ſupra l.fi.C.de remi.pi.

Quod argum. fuit Alexand. in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.

Sed reſpondetur poſsibile eſſe, non ueriſimile,quod donatarius conſentiat donanti, ſine cauſa alienanti.l.cum de indebito. ff.de prob. experimentum enim uerorum ſermonum eſt,ut cõcordent rebus ſenſatis,& ueriſimilibus, aliàs nõ ueriſimile,eſt quædam falſitatis imago. l.milites.§. oportet.C.de quæſtio.Bal.in l.1.col.5. C.de ſen. fú.imò qđ neq; de ea poſſet teſtari, ex quo acquireretur donatario,cum ſit donatio omnium bonorum præſentium & futurorum. nec obſt.tex. in d.l.fi.quia alio caſu loquitur in debitore ſcilicet hypothecam alienante,creditore conſentiẽte:quo fit ut bene uerum ſit ipſum non recuperare ius, quod ſemel reſpuit,haud conſiderabile hic, & de illius tex.intellectu aliàs,ut per Bar. in l.ſicut.in §.ſuperuacuum. colum.2. ff.quibus mo.pig.uel hypo.ſol.

Quintò & ultimò dicitur, qđ ſaltem donatio ualeat,& ſuſtineatur reſpectu præſentium, & futurorum adiectio reiiciatur,quaſi,ut hic dicit Salyc.colum.4.præalleg.duæ ſint donationes,relatus etiam per Dec.nume.36.l.ſcire debemus.ff. de uerbor.oblig.

Et quia utile per inutile uitiari non debet. c. utile,de reg.iur.in 6.l.certi condictio.§. qm̃.ff.ſi cert.pet.quæ regu.maximè in ſeparabilibus procedit,ut ibi inquit Dyn.

Et facit,quia eſto,quod donatio 500.aureorũ non ualeat,ſi inſinuata non fuerit.l.ſancimus.C. de donat. ualet tamen intra dictam ſummam. l.ſi quis argentum.§.ſed in omnibus.C.eo. & ita ultra ſupra dictos tenuit etiam Gui.Pap.cõſi.214. col.4.& idem Dec.hic, nu.præalleg. & maximè mirãdum eſt qđ diſputetur articulus ſeparatim an ualeat:& dato quod non, an ualeat ſaltẽ quo ad bona præſentia tantum ut ſupra.

Verum & ad iſtud quoq; reſponderi põt, qđ imò non dicentur duæ donationes, ex quo una facta eſt omnium bonorum ſub nomine collectiuo,ubi in ſimili per Bart.in l.ſi ex toto. in §.fin.in princ.ff.de leg.1.

Non obſt.regu.c.utile. quia imò uitiatur,quia defectus eſt in forma.l.Pedius.§.1.ff.de arb.Bal. in c.cum ſpeciali,nu.7.de app. Vel quia donatio reputatur indiuidua,ut in ſimili dicimus in teſtamento,quod non poteſt quis decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, nec una eademq; res diuerſo iure cenſeri.l.ius noſtrum.ff. de reg.iu.l.eum qui ædes.ff.de uſucap.Angel.cõſil.179. colum.6.

Non obſt.ſimile de donatione, quia ſi nõ excedit ſummam 500.aureorũ,non debet inſinuari,& ualet:hic autem non alia ratione,ut infra,& quia erat facta nõ ſolum præſentium bonorum uerum etiam futurorum, ut ſ.& ita tranſit etiã Bart.hic,nu.16.alia non refero, quia non expedit,dic ut per ſcriben.hic,& in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.

* Communis ergo * opin. eſt in contrariũ iſtis (ut dictum eſt) non obſtantibus,quod etiam teſtatur Bart.hic, nu.12.Dec.30.& alii, & non abre,quoniam per quandam conſequentiam uidetur priuare ſe facultate teſtandi,& malè.l.1.C.de ſacroſan.eccl.l.non uſque adeo.ff.ſi quis ſue.a pa. ma.l.pactum quod dotali.ſ.eo.

Et quia eſt contra bonos mores ponere ſe in ſtatu,ut nihil in perpetuum habere poſsit,argu. in l.inter ſtipulantem.in §.ſacram.ff. de uer.obl. & ad propoſitum facit text. In d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.in fi.in ſimili Bart.hic, nume.3.

Eſt uerum quod ualeret,facta omnium bonorum mobilium & immobilium, præſentium & futurorum,quia remanerent iura & actiones de quibus poſſet teſtari,ut no.hic,& in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.Bertran.conſi.59.col.1. uolum.2.ego in l.mouentium.ff.de uerb.ſignifi. uer.19.per nót.ibi, ubi mobilium & immobiliũ appellatione non ueniunt iura & actiones.

Sed prędicta adhuc obſtare non uidẽtur quominus teſtetur,quia uideo,quod etiam qui nihil habet teſtatur.l.is qui ſoluendo.l.qui ſoluendo. ff.de hæred.inſti.

Sol.teſtatur,quia eſto quod nihil habeat,põt tamen aliquid acquirere, deq; eo poſtea teſtari: hic autem acquireretur donatario, ex quo facta eſt donatio omnium bonorum præſentiũ & futurorum.igitur teſtari non poterit, & declarat aliàs Bertrand.conſi.340.colum.1.uolum.1. & ita tenendum eſt.

Et ad propoſitum dixi, omnium bonorum,
18 ut occurramus tacitæ † obiectioni.Matheſi.ſingul.135.& Alexand. in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta,de l.obligatione generali.ff.de pig. ut hic per Dec.nu.33.Adde Pet.de Bellap. q.520. ad fi.Pan.Caſt.in l.3.in fi.prin.ff.de offic.eius;& Bal.conſi.196.col.2.uol.4. Additio.

Ponamus,quod in donatione omnium bonorum

rum præſentium & futurorum, interueniſſet iuramentum, nunquid ualeat, an uerò poſsit reuocari, & donans (iuramento non obſtante) teſtari. uideretur dicendum quòd ſic, ualere ſcilicet, quodq; reuocari non poterit, nec donãs teſtari.

In primis, quia ubi iuramentum ſeruari põt ſine interitu ſalutis æternæ, illud utiq; ſeruandũ eſt. c. quamuis. de pact. in 6.

Secundò, quia intelligitur habere clauſulam códicillarem in ſe, ut ualeat actus omni meliori modo, quo ualere poteſt. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2.

Tertiò, quia ualidat actum nullum, auth. ſacramenta pub. C. ſi aduer. uen. c. cum contingat, de iureiur. c. licet mulieres. eo. tit. in 6.

Et idem uidemus quartò in donatione excedente ſummam 500. aureorum iurata, quæ etiã non inſinuata ualet, aliàs non. ita Spec. in §. porrò. in ult. addi. de inſtr. edi. latè Iaſ. conſi. 51. col. 3. uolum. 1.

Et ſimiliter quintò in donatione facta iter patrem & filium, quæ regulariter non ualet, & tamen iuramento firmata ſuſtinetur, ut not. in l. frater à fratre. ff. de cond. ind.

Vltimò uidemus quod in contractibus innominatis locum habet pœnitentia. l. ſi pecuniam. ff. de condi. ob cau. & tamen ſi iuratus fuerit, pœnitere non licet, ut ibi glo. ſingu. ait in uer. quia iuraſti. ergo & in donatione etiam hic.

Tamen contrarium uerius eſt (quicquid dixerim ego aliàs) l. ſi quis inquilinos. §. fi. ff. de lega. 1. ubi actus etiam iuratus, ſi contra legem fuerit uel edictum prætoris, uel turpe aliquid contineat, & ſit contra bonos mores, nõ ualet, uerum donatio hæc huiuſmodi eſt, ut hic eſt caſus clarus, ergo. & ita in terminis tenet Oldr. conſilio 160. numero 2.

Et facit etiam regul. c. non eſt obligatorium, de reg. iur. in 6. ubi ad literam dicitur non eſſe iuramentum contra bonos mores obligatorium.

Et ultimo loco, quia regulatur ſecundum naturam actus, ſuper quo interponitur. l. fin. C. de non numc. pec. & cum actus. i. donatio non ualeat, nec iuramento conualidabitur. & quia dixi aliàs multa, & maximè in d. c. non eſt obligatorium tranſeo. & ex his dico, contraria tolli, quoniam omni caſu ſine interitu ſalutis æternæ poterat ſeruari, cum nõ ſint ea etiam contra bonos mores, nec odioſa ſint, nec uotum captãdæ mortis inducãt & ideo rationibus legis ceſſantibus, nimirum ſi ceſſat etiam eiuſdem legis diſpoſitio, unlg. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pat. c. cũ ceſſante, de ap.

Additio 9.

In illa q. ſi ſic donatio fiat eccleſiæ, an ualeat. dubitatiuè Bar. hic, nu. 13. per uerbum forte, ut etiam facit glo. in l. utique. in princ. ff. de rei uẽ. & ipſe met Bart. in l. Athletas. in §. fin. in fin. ff. de his qui not. infa. & in l. quod te. colum. fi. ff. ſi certum pet. & in l. admonendi. col. 7. ff. de iureiur. & in l. fi. in fi. ff. de in lit. iur. & in quamplurib. aliis
19 locis, ſub quo reſpondent † ſæpe periti, ut inquit glo. in l. ſi duo. ff. de arb. imò quod plerunq; aſſertiuum eſt, & philoſophicum temperamentũ, ut dicit alibi in l. mutus. in prin. ff. de procu. con
20 cludit quòd ſic, † hac ſola ratione motus, quia ſi poteſt mouere perſonam ſuam eccleſiæ, multo magis poterit bona, iuxta no. in auth. ĩgreſſi. C. de ſacroſan. eccl.

Et pro eo facit reg. cui licet, de reg. iu. in 6. bonus tex. in l. nec in ea. ff. ad legem Iul. de adult. & quia pp unumquodq; tale & illud magis, auth. multomagis. C. de ſacroſan. eccl.

Cõſiderando etiam quòd nemo eſt ſui ipſius dominus, maximè ut ſe perpetuo ſeruitutis iugo deuoueat. l. liber homo. ff. ad legem Aqui. c. ſi quis abſciderit. 55. diſt. Bart. in l. 1. in §. uſque adeo. in fin. ff. de iniur. & tamen fauore eccleſiæ poteſt fieri, ut ſ. ergo & bona omnia præſentia ac futura eidem donari.

Et ſi d. reg. cui licet, habet locum in odioſis, d. l. nec in ea, multomagis locum habebit in fauorabilibus. l. cum quidam. ff. de lib. & poſthu. c. odia, de reg. iu. in 6.

Et ad concluſionem redeundo, quia ſumma ratio eſt, quæ pro religione facit. l. ſunt perſonæ. ff. de relig. l. ſi quis ad declinandam ibi, intuitu pietatis. C. de epiſc. & cler. ideo dicebat Bar. in l. 1. colum. 4. ff. de no. ope. nunc. quod iudices magis fauent rebus ſacris & religioſis, quàm aliis. Vnde ad propoſitum donatio Cõſtantini ualuit omnino, quanquàm (ut eſt in prouerbio) Grammatici certent, & adhuc ſub iudice lis eſt, non modò quia ab Imp. facta ſit, totius mundi domino. l. deprecatio. ff. ad legem Rho. de iac. nõ modò quia donans eſſet nobilis. l. filiusfam. ff. de dona. & non modò quia remuneratoria. l. Aquilius Regulus. ff. eod. uerum etiam fauore eccleſiæ. ita Alb. in 1. ſ. forum conſti. in rub. col. 2. Imò quod hæreſis eſſet de ea aliter diſputare, ut inquit Abb. conſi. 8. col. 1. uol. 1.

Et ad idem citant omnes, præſertim Alex. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta, & Deci. hic, nu. 31. & Iaſ. ante eum, col. ult. tex. ad literã iſtud probantem, in l. iubemus. in prin. C. de ſacroſan. ponderandaq; ibi ſunt multa. primò quod donationis mentionem facit. ſecundò patrimonii, tertiò quod mandat omnia inconcuſſa, penitus, & ſine ulla mutatione conſeruari debere.

Quamuis dicat idẽ Dec. inter diſputandũ nihil facere, quia loquitur non de ualiditate donationis, ſed de conſeruatione bonorum, quodq; præſupponit præcisè potius iam acquiſitionem factam. & eſt uerum, ſed omnino ſic donari poſſe, & donationem ualere quoq; tacitè affirmat, & intendit.

Aliàs eccleſia non differret à priuato, nec eſſet melioris conditionis, quàm ſit ipſe, non dicendum.

dum.

dum.l.3.ibi,ſed cur non in milite diuerſum. ff. de mili.teſtam.glo no.in l.nec honore.C.de epiſco.& cle.eſtq; regulare, quod cauſa diuina ab humana diſtinguetur.l.ſancimus.C.de ſacroſan. eccl.c.filius,de teſtam. ut publica a priuata.l.fi. in princ.C.eo.& breuiter ita * cōiter tenetur.

Tamen Ang.conſi.179.col.6.& Alexand. in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta, ſenſerunt cōtrarium, moti & ipſi hoc ſolo.

Quia ratio prohibitiua legis, ne hoc modo fiat donatio, & facta non ualeat,quia donans priuat ſe facultate teſtandi, quod quidem turpe eſt ac contra bonos mores,militat & multoquidem fortius in eccleſia eccleſiaſticisq; perſonis quā in aliis, quod tantum eſt dicere quantum eſt, quod eccleſia iſtud ipſum pati non debet ꝑpter turpitudinem,& ita etiam in terminis dicit Ancha.conſi.231.colum.1.

Et quia (ultra eos) ſi iudicaretur donationem ualere,uſque ratione prædicta, iniuſtitia foret maxima; eccleſia autem quæ eſt cultrix iuſtitiæ hoc idem nec in ſe,nec in alium patitur. c.1. de alie.feu.in uſib.ergo.

In graue damnum etiam ſecum contrahentiū lucrum eidem permitti non debet,ut inquit idē Anch.conſi.443.colum.6.argum.in c.locupletari,de reg.iu.in 6.permitteretur autem ſi donatio ualeret. ergo.

Præterea ſicuti eccleſis tenetur ſtare iuri dicenti minorem 14.ann.teſtari non poſſe, quanquam malitia ſuppleat ætatem.l.qua ætate. ff.de teſtam.Item quod adultus ſine decreto non alienet.l.magis puto.ff.de reb.eo. Bald. pulchrè ſuſius conſi.174.ad fi.uolum.5.ita eidem ſtare debet dicenti donationem non ualere ratione ſupradicta.

Et cum iſtud clarum ſit de iure ciuili.l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de uerb.oblig.l.pactum quod dotali.ff.eo.l.pactum. C.de colla. ex quo non reperitur contrarium in canone, imò iure canonum dubium ſit,ſtamus iuri ciuili etiā in foro canonico.c.1.de no.oper.nun.

Eſt uerum quod dicit Deci.iſtud eſſe de iure ciuili,non de iure canonico, quodq; aliter illo boni mores conſiderantur, aliter iſto: poſt Bal. in d.l.pactum. in 19.q.de colla.nec poteſt negari in caſu ſuo,ut ibi per eum,ſed non hic.ex quo in eccleſia (ut dixi) d.ratione longè magis donatio debet improbari,& reſpui.

Dicit rurſum & ad idem Dec.quod uoluntaria paupertas propter Deum, nō eſt à iure. canonico reprobata,ex quo agitur de ſalute animæ, in qua maius bonum eſt,quàm facultas teſtandi,cōſiderata à lege ciuili,ueriſsimū adhuc ſi de paupertate intelligamus,de qua in euāg.Mar.c.10. ibi, uade, uende omnia, & da pauperib. uel de qua in c.cum ad monaſterium,de ſta.mo. aliàs dicā, nō modo a lege ciuili, ſed etiam canonica reprobatam,ut ſupra:& ſic quæſtio ambigua eſt, hinc indeq; rationes ſatis urgentes.

Et hæc opinio mihi magis placet, eritq; non limitatio ad concluſionem proximè tactam, ſed ampliatio potius.

Nec obſt.adducta pro communi, quia ad primum dici poteſt,antecedens uerum,verū & conſequens:ſed concluſio falſa, quia debet intelligi: quod multomagis bona uouere poſsit,ſi modo non auferat ſibi facultatem teſtandi.

Ex quo tollitur etiam reg.d.c.cui licet,qm̄ ſic deduci debet:plus donanti cō ceſſum eſt,fateor; ergo & id quod eſt minus, quod adhuc non nego, ſed dico uerum fore ſi de bonis ſimpliciter intelligamus,non ſi de præſentibus & futuris.& ideo quando ratio, per quam licet qđ eſt plus, non concurrit,qđ liceat qđ eſt minus,arg. claudicat,ut per glo.ad parem.in c.fi.de tranſla.præla.Ro.conſi.436.ad fi.

Non obſt.quod quis perpetuo iugo ſeruitutis ſe deuoueat fauore eccleſiæ,& contra diſpoſitionem l.liber homo.ff.ad legem Aqui.& multo magis bona,ꝙ in primum ferè arg.incidit, quia uerum eſt ſi de præſentib.pariter intelligamus, non de futuris,ut ſupra, & ut per Anchar.latius in d.conſi.231.

Non obſt.regu.l.ſunt perſonæ.ff.de reli.quia uera eſt in dubio, & ſi idipſum eccleſia met patiatur,arg.i c.ex tenore,de fo.compe.ſed ſumus in caſu claro,nec iſtud ipſum eccleſia ipſa patit, cultrix iuſtitiæ,ut oſtenſum eſt, ergo.

Non obſt.tex.in d.l.iubemus. C.de ſacroſan. quia eſto quod patrimonium dicat, uerbum eſt tamen,quod ad præſentia reſtringi debet ex ſupradictis,nec ideo minus uniuerſale dicetur, argum.in l.quæ de tota.ff.de rei uen.l.cogi.§.1.ff. ad Treb.not.in l.fructus.ff.ſol.ma.

Non obſt.ultimum,quia non differt hoc caſu,neq; eſt melioris cōditionis quàm priuatus, aliis autem ſic,tolerabileq; eſt rationibus ſupradictis,& eſt arg.in l.in fraudem.in §.fin. ff.de milit.teſtam.gl.ſing.in l.fi.in uerbo, centum annorum.C.de ſacroſan.eccl.

Additio 10.

Tangitur etiam alia quæſtio in hac lege à Docto.& in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obl.an donans,ut ſupra,ſi uſumfructum ſi-
21 bi reſeruauit poſsit teſtari, † & ſic an donatio ualeat,in qua ſunt quoque opiniones.

Et breuiter uidetur dicendum, quod ſic: & hoc,quia uidemus (ut paulo infra inquit Bart. nu.15.) ſi uendat quis omnia bona ſua,præſentia & futura,quod de pretio poterit teſtari. l.ea mni. ultima.§.cum parietem.ff.d. dam.inf. ergo & hic de fructibus.

Secūdò, quia uſufructuarius eſt quodammodo ſocius proprietarii.l.cum filius. §.dominus. ff.de leg.2.uerum ſocius de parte ſua teſtatur & diſponit,l.ſerui electione.§.1.ff.de leg.1. l.in re mandata.C.manda.§.diſponat.in Auth. de nup.

ergo

Tertiò,quia in huiuſmodi reſeruatione tacitus ſaltem ſi non expreſſus conſenſus interuenit donatarii,ergo teſtari poterit, quia extantes nõ ſunt in d .io ipſius donatarii,nec ſibi acquiruntũ, arg.in l.fi.C.de remiſ.pl.

Quartò,quia reſeruatio hęc aliàs nihil operaretur.tenetur enim donatarius alere donantem. l.fi.C.de reuo.do.ergo ut aliquid operetẽ debet intelligi facta,ut de ipſis fructibus poſsit teſtari. l.ſi qñ.ff.de leg.1.c.ſi Papa.de priui.ln6.

Quintò & ultimò, quia in dubio ille donans uidetur uoluiſſe facere actum ualidum. l. quoties.ff.de reb.dub.& non eligere uiã (ut aiũt) ad impugnanda ſua iudicia.l.3. ff.de mil.teſtam. ſed potius ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.l.hęredes mei.§.cum ita.ff.ad Trebell.quæ eſt,ut donando ſe non priuet facultate teſtandi in totum,quoniam donatio non ualeret ut ſupra. ergo ualebit, deq; fructibus teſtari poterit,& ſic à ratione prohibitiua ceſſante. quam opin.tenuerunt multi, præſertim Alex.in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.col.7.

Et conſi.13.col.pen.uolu.3.hoc ipſum etiam ſic probãdo,quod ſi facta ſit reſeruatio fructuũ, cum hoc, ut de ipſis in uita diſponere poſsit nõ ualebit donatio, ex quo in morte priuat ſe facultate teſtandi,ergo ſi ſimpliciter,ut hic,ſecus.

Et ita etiam Barto.conſi.76.quem tamẽ Curt. Iun.conſi.25. colum. 2. inducit pro ſe & malè exemplificatque fuſius in eo, qui ſe reſtrinxerat ad diſponendum in uita de fructibus,reſeruatis donando omnia ſua bona præſentia & futura, ut ſupra,cum clauſula etiam conſtituti,præſupponendo in ſimplici reſeruatione (ut dixi) quod ualeat.

Nec aliter Aret.conſil.54. column.penult.& Bertran.conſi.188.nume.4.uolum.1.& conſilio 59.colum.1.uolum.3.& conſ.265.colum.2.eo. lib. & alii,quos non refero.

Et hæc opin.ex his mihi quoque plurimũ placet, & * eſt communis.

Et ſi diceretur fundamẽtum Bart quod in materia præcipuum eſt,non ſubſiſtere,quia in uenditione pretium neceſſarium eſt. l.pacta conuenta.ff.de contrah.emp.

Et quia ſi eſſet emptoris,uenditor nec rẽ,nec pretium haberet, in donatione autem ſecus. & ideo ſi fructus reperiantur, ſub uerbo futurorũ cadunt,ut dicit Dec.hic,nu.32.& ẽt conſil.251. col.2.uol.2.& Pau.Caſt.antè eum hic.

Reſpondeo ſimile optimum,quia,non obſtãte quod uenditio ſit omnium bonorum præſentium & futurorum: de pretio tamen teſtari poteſt,ergo & hic de fructibus à ſimili,licet donatio pariter ſit omnium bonorum præſentium & futurorum.ſatis enim eſt qđ ſimilitudo ſit in eo de quo agitur;ut inquit Abb. in c. tranſlato, de conſti.& in c.quemadmodum,de iureiu. & Bal. in l.curatoris.col.2.C.de neg.geſt.

Nec ob.qđ cadant ſub uerbo futurorum, qa negatur ex quo reſeruati fuerunt.

Imò qđ idem Bar.ẽt hic,nu.11.dicit ad literã, qđ poterit teſtari de fructib.quem põderat Iaſ. in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.

Et inaduertenter quidem (replicat Dec.) qa Bar.loquitur in donatione bonorum pñtiũ,non pſentium & futurorum,ut nos,& eſt uerum.

Sed tu ſalua tñ,terminos fore pares, quia ſicuti de fructibus teſtatur in donatione bonorum præſentium reſeruatione nõ facta,ita dictat rõ, quanquam ſit præſentium & futurorum, teſtari poſſe, quoniam reſeruati fuerunt.

Nihilominus idem Pau.& Dec.tenuerunt cõtrarium omnino, moti quia fructus ſub uerbo futurorum comprehenduntur,& iam ſublatum eſt ſupra,nec repeto.

Item & ſecundo,quia uerbum vſusfructus eſt nomen iuris.l.1.ff.de uſufru.ubi uſusfructus eſt ius utendi & fruendi alienis rebus ſalua rerum ſubſtantia. ita,ut non uideatur hac ratione etiã ſibi potuiſſe reſeruare de fructibus in facto conſiſtentibus poſſe teſtari,argum.in l.quæ nua. ff. de regu.iur.

Ad quod etiam poteſt reſponderi & dici, qđ quamuis ſit iuris nomẽ, reſpectu tamen fructuũ in facto intelligi debet,quod reſeruatio facta ſit quia hæc fuit intentio donantis,arg.in l.ſi qs in tentione ambigua.ff.de iud.

Et quia uerba deſeruiunt intentioni, non è contra intentio uerbis.l.ſcire leges. ff.de legi.c. intelligentia, de uer.ſign.arg. in l.2. C.cõmunia de lega.& ita in ſimili in mutuo dicit Bart.in l.1. nu.14.ff.ſi cer.pet.& in poſſeſsione gl. in l.ſtipulatio hoc modo concepta.in §.hæc quoq;. ff. de uerb.obl.& hæc eſt ſolidior reſponſio,quàm illa Sauili.quam tradit conſi.222.col.2.uol.2.qui ẽt opi.iſtam tenuit ibi,& bene.

Tertiò dicunt hanc partem amplectentes benefacere de dictis fructibus donantem teſtari nõ poſſe,quia uſusfructus morte finitur. §. finitur. Inſti.de uſufr.

Solu.licet uſusfructus morte finiatur, & fiat conſolidatio cum proprietate.§.fi.eo.tit. & lib. ſicuti cum finitur emphyteoſis dominii directi, & utilis,& cum dos ad mulierem reuertitur.l.in rebus.C.de iure dotium,& ut per Bald. conſi.9. colum.prima,uolum.primo, & eſt argumen. in l. 3. in §.ueteres. ff.de acquirenda poſſeſsione. non eſt propterea, quod de fructibus, qui ſuperſunt,non poſsit teſtari. eſt uerum quod debet intelligi dummodo non ita tenues ſint, ut deductis alimentis, nihil ſuperſit: ad quod aduertit Sauilia. conſil.præalleg. columna prima, & ante eum Boer.deciſio.204.colum.uigeſima ſeconda.par.ſecunda, & eſt caſus in l. defuncta. ff.de uſufru.

Quartò facit,quia non uidetur, ueriſimileq; non eſt,qđ donans noluerit ſe incontinenti corrigere.

rigere.l.non ad ea.ff.de condi.& demon.

Sol.imò uerisimile eſt, quia nulla facta reſervatione, donatio non naluiſſet, vt ſupra: nec incõtinenti boc idem actum uidetur, ſed eodem contextu, arg. in l. eum antiquitas. C. de teſta. uſque adeo ut argu. omnino ineptum ſit, nec faciat ad propoſitum.

Quintò & ultimò facit, quia fructus dicũtur dominij ſiue proprietatis pars. l. fi. §. fructus. ff. q̃ in frau. cred. Bal. conſi. 175. colum. 2. uolu. 2. ſed de proprietate teſtari non poteſt, ergo nec de fructibus.

Sol. pars dicuntur pendentes, non ſeparati, & iſto in caſu locum habeat, quod hic dicitur, ita ut poſsit ſine dubio teſtari. declarat Bald. conſi. præalleg. & Alex. conſi. 92. nu. 41. uolum. 6. & ita tenendum eſt. cætera ſunt leuia. dic ut per Bart. & ſcriben. Laus Deo.

SVMMARIVM.

1 *Lex difficilis atteẽtos reddet, ſeu dociles auditores.*
2 *Regula, & exemplum ubi ponitur, ibi non foret dubitandum.*
3 *Pactum ſeu tranſactio cum duobus facta, quando tertio proſit.*
4 *Tranſactio ſimilis eſt ſolutioni.*
5 *Pactum ſeu tranſactio cũ uno facta alteri, nec prodeſt, nec nocet.*
6 *Pactum à pactione deſcendit, & pactio quid ſit.*
7 *Tranſactio pacti ſpecies eſt.*
8 *Copulatiua concurſum omnium copulatorum requirit.*
9 *Separatum id dicitur quod fit à ſingulis qui diuiſi ſunt, communiter uerò quod fit ſimul.*
10 *Paria ſunt aliquid geſtum fore, uel debuiſſe geri.*
11 *Dolo carere non uidetur, qui debuit gerere, & non geſsit.*
12 *Delictum per alterum cõmiſſum alteri non nocet.*
13 *Diuiſio adminiſtrationis à iudice uel teſtatore facta ad alium non ſe extendit, cum limitationibus nume. 14.*
15 *Tutores quo in caſu teneantur inſolidum, & qualiter poſsit conueniri.*
16 *Ordinis beneficio quando locus ſit, & quando non.*
17 *Tranſactio facta cum eo, qui prius conueniri debebat, ad aliam peruenire non poterit.*
18 *Tranſactio facta cum eo, qui ſecundo loco conueniri debebat, ad alium tranſactione non obſtãte perueniri poterit.*
19 *Ordinis beneficium, an locum habeat inter plures procuratores.*
20 *Diuiſionis beneficium inter tutores & curatores, tunc locum habet quando ex communi culpa & dolo, & ſoluendo ſint.*
21 *Diuiſionis beneficium tunc locum nõ habet, qñ quis ex proprio dolo, & culpa conuenitur.*
22 *Intellectus ad l. in magiſtratibus. ff. de magiſt. conuenien.*
23 *Dumtaxat dictio reſtringit, & limitat.*
24 *Tranſactio facta cum eo, qui cõueniebatur ex propria culpa & dolo, contra alium agi non poterit.*
25 *Tranſactio facta cum eo, qui ex communi culpa & dolo conueniebatur, contra alium agi poterit ea non obſtante.*
26 *Ceſsionis beneficium non habet, qui ex propria culpa & dolo conuenitur.*
27 *Ceſsio eo in caſu quo fieri debet, an in totum fieri debeat.*
28 *Tranſactione cum uno in totum facta agens repellitur ab agendo cum alijs, ſecus ſi pro parte.*
29 *Vtilem dare actionem, quid ſibi uelit.*
30 *Debitores plures quare habeant beneficium utilis actionis, fideiuſſores ſecus niſi cedatur.*
31 *Tranſactio uel pactum ſi liberat unum ex pluribus reis, an extendatur ad omnes.*

De tranſactionibus.

Imp. Antoninus A. Celerio.

L. I. Neq; pactio.] hanc l. primã difficillimã
dicit Bar. hic ſub difficili ẽt titu. utili tñ
ſtã: et in ſimili Iuſtinianus l. antiquæ. C. ad Vel
1 leia. ut nos † attentos reddant, ſeu dociles. & no
tabilem Odof. ante eum. ideo pꝛætermittenda non
eſt, ſed trutina diligentiæ potius declaranda, &
(ut aiunt) in luto quodammodo quærendũ aurum, maximè quia (Phyloſopho teſte) intellectis difficilioribus facilè faciliora intelliguntur.

Eſt uerũ, qđ ponit regulam, & exẽplũ, nec ſo
ret hac de re aliter dubitandũ, ut inquit idẽ Bar.
2 † ĩ l. quotiens. ff. ſi q̃s cau. nihilominus, quia poſ
ſẽtes dubitare facilè ſoluũt. l. qđ Labeo. ff. de Carbo. edic. Bal. in l. tutores. C. de compen.

Conſidera pro rõne dubitandi adduci poſſe, (clarum.n. eſt quid ſit pactũ, quid trãſactio, quõ differant, quis tutor, & quis curator, ac quib. dentur perſonis. l. 1. ff. de pac. l. 1. ff. de tranſac. l. 1. ff. de tute. l. in copulandis. C. de nup. & Inſti. de curato. in princ. clara item eſt lex iſta, ſummario & diuiſione, ut in ea) quia una actione oẽs tenebã
tur, quo fit ut pactum ſeu tranſactio cum duob.
3 facta, tertio ẽt proſit, † arg. in l. nulli. C. de iud. &
à ſimili arguentes. l. non poſſunt. ff. de legi. uidemus hinc, qđ pactum de non petendo factũ cum fideiuſſore, prodeſt reo, perindeq; eſt ac ſi cũ eo factum fuiſſet, uel factum cum uno, ex duobus reis promittendi, uel cum uno ex duobus argentarijs, alteri prodeſt. l. ſed & ſi, & ſeq. l. ſi plures. ff. de pac. l. ſi duo. ff. de arb.

Secũdò dubium faciebat tex. ĩ l. 3. ff. de duo. re. & in l. ſi unus. in §. ſed ſi. ff. de pact. ubi ſi duo ſint rei debendi, ſinguli in ſolidũ debẽt, uſq; adeo ut petitione & acceptilatione unius, tota ſoluatur obligatio, ergo quo ad tranſactionem idem in caſu noſtro dicendum erit.

Tertiò dubium faciebat tex. ĩ l. 1. C de diuer. reſcrip. ubi reſcriptum duorum, ſi ad unius ploonam tãtum directum ſit, alteri tamen prodeſt, ergo

go, & pactum ſeu tranſactio hic.
Quartò dubium faciebat tex.in l.2.C.ſi unus
ex plur.ap.ubi ſi in una eademq; cauſa,unus ap-
pellauerit,fueritq; appellationis cauſa iuſta pro
nunciata,ei quoque proderit,qui nõ appellauit,
ergo & hic tranſactio.

Quinto dubium faciebat text.in l. ſi ex duob.
ff.de tu.& ra.diſtrahen. ubi ſolutione ab uno ex
4 tutoribus facta,cæteri liberantur: † uerum tran-
ſactio ſolutionis ſimilis eſt, quia quemadmodũ
ſoluens amplius conueniri non poteſt, ut Inſtit.
quib.mod.ius pat.pot.ſol.in princip. pari modo
nec poterit tranſigens,quoniam pacta & tranſa-
ctiones cuſtodiri debent.l.1.ff.de pac. l.non mi-
norem.infra eod.ergo & tertius hic ad propoſi-
tum erit liberatus,tranſactione cum duob.facta.

Ad idem conſiderantes quoque, de connexis
idem eſſe iudicium.l.quid ergo.§.pe. ff.de con-
tr.ac.tut.arg.in l.quæ religioſis.ff.de rei uend.&
in c.tranſlato.de conſtit.vnde nexare hinc dici-
mus,uinciri,& coaleſcere,ſicq; Maro.

„ *Nexantem nodis,ſeq; in ſua membra plicantem.*

Quibus tamen non obſtantibus,contrariũ de
5 ciditur in l.noſtra. Et ratio deciſionis eſt, † quia
pactum ſeu tranſactio, cum uno factum factave
alteri nec prodeſt, nec nocet.l.ſi unus, §.ante o-
mnia.ff.de pac.& eſt ratio glo.fi. hic, & Odofr.
& Iaſ.per iſtum tex.in d.§.ante omnia.

Non generalis tamen,quia in dictis iuribus fa
ctum factave eſt cum uno,& tamen prodeſt no-
cetq; cæteris,ut oſtenſum fuit,& nouiſsimè etiã
probatur in l.fi.C.de duob.re. Imò quod eadem
cum dicto eſſe uidetur,& malè.l.fin. ff.de oſti.ꝑ
cu.Cæſa.ſed tranſeat, melior eſt & uerior quam
tradit adhuc glo.hic ſecunda,& Salyc.poſt eam,
& eſt Iurecon. licet neuter hoc dicat in l.1. in §.
planè.ibi, quia proprii delicti pœnam ſubit, & ĩ
l.ſi ex duobus,ibi pariter.nec immerito cũ unuſ
quiſq; doli ſui pœnam ſufferat.ff.de tur.& rat.di
ſtrahen.& argum.in l.ſancimus. C.de pœn. quia
ſcilicet æquum eſt,cum teneatur quiſque in ſoli-
dum ratione tutelæ,uel curę malè adminiſtrarę,
ut pœna teneat ſuos auctores.d.l.ſancimus,tran
ſactione cum duobus facta,tertium non liberari
quo minus poſsit conueniri.

Ad oppoſita reſpondetur nimirum fore in ca
ſu dictarum legum, primo loco allegatarum in
d.glo.ult.quæ ob hoc erit expedita, uſq; ad uer.
& diſtingue,quia (ut in inductione diximus) u-
na actione tenebantur fideiuſſor & reus, Socii,
uel argentarii. plures autem erant hic numero,
quanquam reſpectu pupilli,uel adulti,una eſſet
tutela,uel cura,quia plures etiam erant admini-
ſtrationes,quod arguit pluralitas perſonarum,
nimirum igitur ſi aliud ibi,aliud uerò hic deter-
minat,quia diuerſæ etiam ſunt poſitiones, ſicq;
non infertur ex diuerſis,uulg.l.Papinianus exu-
li.ff.de minor.

Ex quo tollitur quoque ſecundum, quia non
eſt par ratio plurium tutorum (ut dixi) & duo
rum reorum,de quibus in d.l.2.& fi. C.eod.alle
ga.etiam ſuprà.

Non obſt.tertium, quia ibi erat indiuiduitas
cauſæ, eadem ratio,& præiudicii paruitas, hic
autem diuidua, ratio diuerſa, & tranſactio ma-
gni præiudicii: ideo facta ad alios trahi non de-
bet,ut reſcripti impetratio,ſeu conceſsio.l.tran
ſactionis placitum.ĩ.e.c.nonnulli. §.ſunt & alii.
& utrobique not.de reſcr. & ſenſit quoque Saly.
hic,licet nihil alleget.

Non quartum,quia nõ appellãs erat eiuſdem
litis conſors:qua de re non mirum eſt, ſi appel-
latio eidem quoque prodeſt, in caſu noſtro,
haud conſiderabile,ut ſupra, & ſentit glo. in di-
cta l.prima.C.de diuer.reſcri.eſtq; arg.in l.ſi cõ-
munem.ff.quemad.ſer.amit. & in l.loci corpus.
in §.ſi fundus.ff.ſi ſeru.uend.

Non quintum denique & ultimum, quia non
eſt uerum,quod tranſactio ſit ſolutioni ſimilis,
ut text.mrt dicit in d.l.ſi ex duobus (aliter enim
reſpondet glo.hic,& Odofred.) ſed hæc uera eſt
reſponſio,quia ſolutione eius quod debetur tol
litur omnis obligatio:nec bona fides patitur, ut
bis idem exigatur.l.bonafides.ff.de regul.iur. &
Inſti.quibus mod.tol.obl.in princip.hic autem
tranſactione non, ex quo quiſque doli ſui pœ-
nam ſufferre debet, ut ibi,& in dicto §.planè, &
ut ſupra.

Neque facit,quod de connexis idem ſit iudi-
cium,quia iam oſtenſum fuit, hæc connexa non
eſſe, ſed ſeparata potius, & ex pluralitate perſo
narum hoc caſu plures etiam reſultare admini-
ſtrationes,& conſequenter actiones numero, uſ
que adeo ut tranſactio cum duobus tutoribus,
ſeu curatoribus facta,auxilio non ſit,in his quę
ſeparatim,uel communiter geſsiſſent, uel gere-
re debuiſſent,cæteris, ut text. met noſter dicit.
multa Fulg.conſi.35.col.1.hic caſus.

Nota primò,& obſerua,quod pactionem di-
6 cit text.iſte,& non pactum, † ex quo a pactione
deſcendit, unde pacis nomen etiam appellatum
eſt:& nil aliud pactio, niſi duorum pluriumve ĩ
idem placitum & conſenſus,ut ſignanter dicitur
in l.1.ff. de pact. alibi uerò pactum in l.pactum.
ff.de pollicita.& in c.pactum,de uerb.ſigni, nos
planè in l.1.ſupra de pact.pactionem rurſus di-
cit hic forte,ut eandem haberet deſinentiam uer
bum,quam habet tranſactio, argum.in procem.
Inſti.in princ.ibi decoratam, iuncta glo.& plus
quod dici etiam potuiſſet,neque pactum, neque
tranſactum.ſed miſſa hæc faciamus, uidetẽ quod
7 alterum ex his uerbis ſuperfluat,† quoniam tran
ſactio etiam eſt ſpecies pacti, ut hic in rubr.not.
l.ſiue apud acta.infra eodem.& ſpecies ineſt ge-
neri propriè, inquit Bal.in l.2.ad fin. C.de iure
aureo.an.igitur ad propoſitum malè.§. quibus.
in prima.conſti.Cod. l. Gallus.§.quidam rectè,
& ibi no.ff.de lib.& poſthu.

Soluit glo.& Bart.hic,& benè,quod cum trã-
ſactio pactum non gratuitum ſit, pactum uerò
tranſactio gratuita. l.1.ff. eod. non poterit text.
ſic redargui, quod alterum ſuperfluat, ut diceba
tur,& eſt ſenſus,ſiue gratuitò tranſactum ſit, ſi-
ue non gratuitò cũ aliquibus, hoc idẽ cæteris au
xilio non eſſe, hoc idemq; dicitur ꝑ coniunctio
nem diſiunctiuam neque, habentem uim copu
8 latiuæ,† quæ concurſum omnium copulatorum
requirit, ut etiam in ſimili dicitur in l.ĩgenuam.
C.de ingen.ma. & in l.quidam teſtamento. ff.de
uulg.& pup.ſubſt.Alexand.pulchrè conſi.92.ad
fin.uolum.3.& ita uitabitur contrarium d.§. q-
bus & maxime quia uerba,quæ ex abundanti di
cuntur,& maioris declarationis gratia, ac etiam
ad omnem dubitationem tollendam,non dicun
tur ſuperflua.l.non ſolent.quæ dubitationis tol
lendę gratia.ff.de reg.iu.Abb.in c.certificari,co
lum.pen.de ſep.

Nota ſecundò,quod ſeparatim id dicitur fie-
ri,quod fit à ſingulis,qui diuiſi ſint. l.cum aurũ.
ff.de aur.& arg.leg.l.miles.§.decem.ff.de re iud.
l.1.melius quàm alibi iuncta glo. ff.de offi.con-
ſu.ubi glo.exponit ſeorſum,id eſt ſeparatim.

9 Communiter uerò,† quod fit ſimul ab omni-
bus.l.quid tamen.in princ.ff.de arbit. hinc dici-
mus quod commune eſt negligi, fratres in com
munione ſtare, & quod denique communio di-
ſcordias pariat,& ſimilia.l.2.C.quãdo & quibus
quar.pars deb.lib.10.l.in hoc iudicium. §.ſi con
ueniat.ff.communi diuid.& ibi no. l.cum pater.
§.dulciſsimis.ff.de leg.2.& ſeruit ad q.de qua ꝑ
Barto.in l.Quintus.ff.de ann.leg. Ferrarien. Iaſ.
& Deci.hic; dic ut per eos,quia parum facit ad
propoſitum. Maximè quia declarat potiſsimum
Bart.ibi, uerbum hoc communiter, ſumi uariis
modis, de quo etiam in c.paſtoralis, de reſcr, &
in c.2.de Inſti.Corn.conſi.318.ad fin.uolum.1.
ſed ad materiam,de qua hic modo ſupradicto,id
eſt ad differentiam eorum,quæ fiunt ſeparatim,
ſumi non eſt dubitandum.l.ſi uno.ff.loca. l.ſi ſti
pulatus.ff.de uſu.

Nota tertiò, paria eſſe aliquid geſtum fore,
10 uel geri debuiſſe,†argum.in l.quod te. ff.ſi cer.
pe.ſed in terminis (ut inquit Dec.& bene) ꝓbat̃
in l.eum qui.infra arb.tut. & in l.1.C.ſi tut. non
geſſe.verum contra, nanq; ſi paria ſunt,non erat
opus hoc idem exprimere hic,ex quo eorum, q̃
tacitè inſunt expreſsio,nihil operatur,l.non re-
&e.C.de fideiuſſ.l.3.ff.de leg.1.

Sol.expreſsit maioris declarationis gratia, &
ut dubitationem tolleret, uſq; adeo ſi aliud non
operatur expreſsio,ut operetur iſtud ſaltem, di-
ximusq; in ſimili ſ.& nouiſsimè not.in procem.
Inſti.ibi,ut utrunque tẽps bellorum & pacis, &c.
& ut reſpondent Regien.conſi.59.nu.17.vol.3.
& eſt arg.in l.non ſolent.ff.de uer.ſi.& in l.hęre
des palam.in §.ſed ſi notam.ff.de teſta.

Nota quartò,qđ qui gerere debuit,puta admi
niſtrationem in caſu præſenti,& nõ geſsit,tenet̃:
11 † & dolo carere non uidetur.l.dolus.ff.man.l.1.
§.eſt autem.ff.depo.c.cum æterni,de re iudi.ĩ 6.
An.h.conſi.316.col.2.Bononien.multa cõſ.17.
nu.12.pulchrè Alex.conſi.103.col.6.uol.1.Cy.
in l.2.C.ſi aduer.deli. & licet iſtud hic explicitè
non dicatur, implicitè tamen & uirtualiter dici
uidetur,& eſt arg.in l.nominis & rei.in §.uerbũ
ex legibus.ff.de uerb.ſig.

Quintò & ultimò nota,in ſpecie, quod ĩ prin
cipio dictum eſt in genere,ut in ſimili in l.1.ſ.de
pac.qđ ſcilicet pactum ſeu tranſactio, cum duo
bus factum ſeu facta,tertio non prodeſt, neque
12 præiudicat,†rationibus ſupra dictis, & ut hic ꝑ
Alex.Iaſ.& Deci.latè.

Adde idem eſſe in delictis.l.Fulcinius.§.quid
ſit latitare.ff.quib.ex cau.in poſſ.ea.Bald.in l.cũ
mulier.col.16.ff.ſol.matr.& in inueſtitura facta
uni fratri,quæ non prodeſt alteri,inquit idẽ Bal.
conſi.301.col.3.uolu.1. & in pace facta rurſum
cum duabus perſonis,ut aliam non includat.Ro
ma.in l.licitatio in §.quod illicitè.col.2.ff.de pu
blic.& vectig.& in ſalario uni deputato, ut non
comprehendatur alius,conſi.25.nu.2.& Anch.
conſi.203.col.2.quod perſonę in pactis omiſſę,
non debent ſubintelligi, & in pacto ſeu tranſa-
ctione dixi,ut hic legitur, quia lex aliàs ſui natu
ra prodeſt omnibus, ſicuti pactum omniũ ciuiũ.
l.ſed ea.ff.de legi.& ideo Bal. in d.l.cum mulier.
ſubtiliter dicebat,quod minus fundat intentionẽ
tertii contractus,quàm lex.ff.ſo.ma.col.pal.16.
& hæc quo ad textualia ſufficiant.

In gl.ſi.ibi,& diſtingue (cæterę nihil habent,
fueruntq; expeditę ſupra unà cum princ.iſtius)
Bar.hic eam reaſſumit,& multa dicit, ut ꝑ eum,
ex cuius dictis collige primo,dũ aliqua ꝓmittit.

Si diuiſionis adminiſtrationis facta eſt à teſta
tore,uel à iudice,qđ quilibet pro parte ſua tene
13 bitur, † uſq; adeo ut tranſactio (qđ paulò infra
ſubiicit) cum uno facta ad alium non porrigat̃,
& iſto in caſu loquatur tex.noſter ibi,in his quæ
ſeparatim geſſerunt.

Et nimirum,quia res inter alios acta tertio ꝓ
deſſe non debet,nec obeſſe, ut in rub. & toto tit.
C.res int.ali.acta.l.ſæpe.ff.de re iudic. & ex aliis
etiam ut ſupra,eſtque ſimile in l.iubemus. C.ad
velleia.& in l.3.ff.de iureiu.Iaſ.in l.ſi unus.in §.
ante omnia.in prin.ff.de pac.& hoc eſt qđ dice-
bant Bald.& Mod.in l.ſi actionem.ſ.eod.de pac.
Pau.Caſt.in l.planè.q̃ legit cum l.ſi pluribus.§.ſi
duobus.ff.de le.1.quod ſi pari modo ſoror fece
rit pactum fratri,de non petendo,ſibi non pręiu
dicat,quominus poſsit petere legatum,ſeu dotẽ
ab alio, ut pro rata teneatur, & uerum arbitror
ſi diuiſerint hæreditatem patris,ut hic, aliàs te-
nerem ego contrarium,ut in duob.reis, & aliis,
de quibus ſupra.

Eſt uerum,licèt unus ex adminiſtratione al-
14 terius non teneatur, † quòd hoc idem limi-
tatur

tatur in tribus caſibus,de quibus in l.2.C. de di
ui.tu.& quorum primus eſt, ſi ſuſpectũ non re-
mouerit. Secundus, ſi remouerit & tardè, quia
effectus ſit non ſoluendo. Tertius,ſi cauſam ſu-
ſpitionis agens iura pupilli prodat,ut ibi, ubi e-
tiam Azo in ſumma, nu.4.& in l.1.C.de peri. tu.
& in l. Titium,in §. tutoris.ff.de admi. tutor.&
in l.1.C.ſi tu.non ge.& eſt argum.in l.teſtamen-
to centurio.ff.de ma.ieſta.

Et facit ratio,quia ipſorum onus eſt,non in-
cumbere adminiſtrationi alij iniunctę, ſed circa
perſonas inſiſtere,& curare ut ſuſpecti remoueã
tur,& adiungantur alij. Cumque hæc à diuiſio-
ne non ueniant,nec ad rerum adminiſtrationem
pertineant, perſonam concernere dicentur po-
tius,& ſi prædicta non fecerint tenebuntur, ſen
ſitque Bal.in d.l.2.& bene, quia (ut etiam dictũ
fuit ſuprà) qui non facit id ad quod tenetur,&
obligatus eſt,dolo carere non uidetur.l. dolus.
ff.manda.& ſi non tenerentur,ex dolo conſeque
rentur lucrum,& malè.l. ne ex dolo. ff. de dolo.
arg.in l.ſi ab hoſtibus, in §.t.ff.ſol.ma.

Secundò collige,ſi diuiſio facta non ſit à teſta
tore uel à iudice,quod quilibet inſolidum tene-
15 bitur.† l.1.§.nunc tractemus.ff. de tute.& ratio.
diſtrahen.Boer. poſt C.y.Io.Fab.Bar.Bal. Ange.
Saly.Alb.Alex.& Iaſ.hic per d.§.nũc tractemus.
deciſio.50.nu.2.par. 1. pro cuius concluſionis
declaratione tamẽ adhuc multa dicit idem Bar.
qualiter poſſint conueniri, ex quo habent qua-
tuor beneficia,ordinis, diuiſionis, ceſsionis, &
utilis actionis,ut per eum. Ordo.

Ex cuius dictis primum ordinis ratione col-
lige (ordo enim eſt, ut prius conueniantur qui
geſſerunt.l.tutores.§.in eum. ff. de adminiſtrat.
tu.l.tres tutores.§.non ſolum.ff eo.l.ſi. C. ſi tu.
non geſ.l.2.C.de diui.tu. Alex. hic colum.3.ubi
alia beneficia etiam declarat.& fuſius Iaſ.2.)ſi q
dam geſſerunt,quidam non, horum mandato ta
men illi geſſerint,quod non erit locus beneficio
16 ordinis:† & hoc quia omnes geſsiſſe uidẽtur,pa
ria enim ſunt, quod per ſe quis gerat, uel gerat
per alium.l.ita autem.§.geſsiſſe.ff. de admi. tut.
& in regu.qui per alium.& probatur in d.§. non
ſolum, & bene, eſtq; ibi text.clarus.& ita tran-
ſeunt omnes hic. et Boer. in præallega. deciſio.
59.num.6.

Secundò collige, ſi non gerentes haud man-
dauerint,deque geſtis loquamur, quod erit lo-
cus beneficio ordinis: & ratione ſuaderi poteſt
(in iuribus enim allega.per Bar. probari non ui
detur) quia ſi non gerentibus mandantibus, be-
neficio ordinis locus non eſt, ſequitur neceſſa-
riò, quod erit eiſdem non mandantibus.

Tertiò collige,ſi de neglectis agatur hoc caſu
hæcque geſtis connexa ſint, quod idem erit hoc
eſt beneficio ordinis locum fore,& probatur in
l.tutorem, qui tutelam.ibi, non inutiliter con-
uenietur, earum rerum ſcilicet, quæ cum his
quæ poſtea geſta ſunt, connexam rationem ha-
buerunt,& in l.tres tutores.in uer.item in eo.i-
bi,uel ita coniuncta fuerunt, ut ſeparari non de-
buerunt.ff.de adminiſt.tut.argum. in l.ſi tutor.
ibi,& eſt uerum ea, quæ connexa ſunt uenire in
tutelæ actionem.ff.de tute.& ra.diſtrahen.

Et quia de connexis idem eſt iudicium.l.quæ
religioſis.ff.de rei uend.c. tranſlato de conſti. &
utranque concluſionem probat, & ſequitur for
maliter his uerbis Boer.deciſio.ſup. allega. 59.
nume.6.par.1.

Quartò collige ſi connexa non fuerint, quod
tunc beneficio locus non erit: & probatur in d.
uerſi. item in eo. & melius in l. tutores. in §. In
eum.ff.eod.

Quintò collige (& hæc eſt diſputationis utili
tas) ſi tranſlatio facta ſit cum eo qui prius con-
ueniri debebat,quod ad alium perueniri non po
17 terit† beneficio ordinis obſtante,deducendo ſic
ut deducit Cur.hic:namque ſi contra alium aga-
tur, is opponet beneficium ordinis, hoc eſt, qđ
prius alius conueniatur, is autem conueniri nõ
poterit propter tranſactionem,ergo repelletur
agens, & opponenti tranſactio proderit ſicque
liberatus erit.& dum Bar. ſubiicit. ita loquitur
hic, intellige gl.non tex. quia in eo innuitur cõ
trarium,nec ad propoſitum diſplicet.

Sed tamen conſidera tu, ſi trãſactum eſt cum
eo, qui prius conueniri debebat, quod fuit con
uentus pariter.l.1.ff. de tranſact. ibi,de re dubia
& lite incerta, neque finita tranſigit.ergo exce-
ptio ordinis ab alio opponi non potuit, nec ob
hoc agens repelli,ergo nec tranſactione, oppo-
nens erit liberatus. Cogita.

Sextò collige,ſi tranſactum ſit cum eo qui ſe
cundo loco conueniri debebat, quod ad alium
perueniri poterit, tranſactione non obſtante:
18 † quæ concluſio indubitata eſt, ut hic aperte
probatur.

Saluo tamen eo (ſubiicit Barto.) quod ſolu-
tum eſt, quia tunc alteri proderit, non ui tranſa
ctionis,ut hic rurſum probatur, & in l.ſi unus.
in §.ante omnia.ff.de pact.& in rubr. ac toto tit.
C.res int.ali.ac. ſed ui ſolutionis.l.ſi ex duabus.
ad fin.ff.de tut.& rat.diſtrahend. & ſignanter ita
etiam dicit ibi glo. per iſtum tex.

Et facit (ut quoque declarauimus ſupra,in di
ſcurſu) namque ſolutione eius quod debetur
omnis tollitur obligatio,Inſti.quibus mod.toll.
oblig.in princip. nec bona fides patitur, ut bis
idem exigatur, l.bona fides.ff.de regul.iur.& qa
hoc etiam clarum eſt,tranſeo.

Et eſt ſimile (ut adhuc dicit text. in dicta l.ſi
ex duobus, & in l.ſi ut certo,in §.fina.ff. commo
dat.& in l.prima.in §.ſi apud,& in l.ſi duo.ff.de-
poſit.) in duobus quibus res ſit, uel commo-
data, uel depoſita; quia ſi alter conuentus prę̃ſti
terit,liberabit alterum.latè glo.in l.creditor. in
§.duobus,ff.mand.

Verum dubitant ſcriben.quid in pluribus ꝓ-
curatoribus,an inter eos habeat locum illud be
19 neficium ordinis.† glo.in d.§.duobus,ſentit qđ
ſic; quod ille ſcilicet ſit prius conueniendus,
qui geſsit.

Cui obſt.generalitas text.noſtri. & quod dici
tur in l.2.in §.fin.ff.de cu.bo.dan.

Et quia lex ſuccurrit magis facienti actum ex
neceſsitate quàm ex uoluntate, tutores & cura
tores neceſſarii ſunt, ubi aliàs officium procu-
ratorium eſt uoluntarium.l.ſi fideiuſſo.§.ſi ne-
ceſſaria.ff.qui ſatiſd.cog.præalleg.§.fin.ergo. &
ita tranſit Cur.hic.

Addetur, quod hac ratione etiam fideiuſſor
habet beneficium excuſsionis, ſi fuerit neceſſa-
rius:ſi uoluntarius autem non,ut in Auth.de fi-
deiuſſ.in princ.tradit Bald.in l.diximus. in §.1.
ff.de excuſ.tuto.

Et ſi minor gerat actum per adminiſtratorẽ
uolũtarium,ut eſt procurator, quia habet actio
nem ordinariam contra eum,non reſtituitur, ni
ſi in ſubſidium, eo nõ exiſtente ſoluendo.

Si uerò gerat per adminiſtratorem neceſſa-
rium,ſic; l.cum mandato.ff.de min.l.1.2.3.C.ſi
tu.uel cu.interue. & in ſpecie hanc rationem in
d.l.1.Iacob.à S.Geor.adducit,& ante eum gl. in
d.l.cum mandato. & ita etiam tenemus nos.

Eſt bene uerum,ſi nõ haberemus has deciſio-
nes,& tex.in d.§.ſi.quod glo.prædicta,in præal-
leg.§.duobus,non officeret generalitas legis nõ
ſtræ (ut dicebatur) ex quo ad id quod rationis
eſt,reſtringeretur.l.quiq;.§.1.l.quamuis.ff.de in
ius uoc.Bal.in l.pactum.col.2.C.de colla. quod
prius conueniatur,qui etiam geſsit,quia non æ-
què conuenit,ut qui non geſsit interim hac mo
leſtia afficiatur,& dictum eſt ſupra: ſed quia ob-
ſtant plurimum,tranſeo.

Diuiſio.

Et ad beneficium diuiſionis uenio, an fieri de
beat pro rata, ſi omnes tutores, ſiue curatores
ſint ſoluendo, quanquam aliàs inſolidum,ſeu ꝓ
ſolido teneantur,ut inquit text. in l.creditor.in
§.duobus.ff.mand.& in hoc quoque aliqua dicit
Bart.ut per eum.ex cuius dictis primò collige,
ſi plures conueniantur tutores,ſeu curatores,ex
communi culpa,uel dolo, quod inter eos ſi ſol-
uendo ſint, habebit locum beneficium diuiſio-
20 nis,† ut pro rata teneantur, & eſt caſus clarus ſe
cundum eum. & glo.prius in l.ſi plures.ff.de ad
min.tut.& clarius in l.1.in §.nunc tractemus. ff.
de tut.& ra.diſtrahen. & idem in pluribus fide-
iuſſoribus,qui nouo iure d.beneficiũ habẽt pa-
riter ex epiſtola diui Adriani,ut in §.ſi plures.In
ſti.de fideiuſſ.& in l.ſi.C.de conſti.pec.imò dicit
tex.in d.§.nunc tractemus, & gl.poſtea declarat
ibidem,quod exemplo fideiuſſorum fit d. diui-
ſio inter plures tutores,ſi (ut dixi) ex communi
culpa,uel dolo conueniantur.

Et ſi omnes ſoluendo nõ fuerint,ſubiicit tex.
ibidem,quod inter eos, qui erunt ſoluendo fiet
diuiſio. & cum iura prædicta (iteratò dixerim)
clara ſint,quo ad iſtud,non aliter eſt dubitandũ.
declaro tñ,quod de fideiuſſoribus dixit Iurecõſ.
in loco præalleg.dixiſſe habito reſpectu ad regu
lam:quoniam fallit in aliquibus caſibus, de qui-
bus in d.§.ſi plures,& eſt arg. in l.ſi mihi & tibi.
in §.regula.ff.de lega.1.& in l.regula. ff. de iuris
& fact.ignor.

Secundò collige,ſi conueniatur aliquis ex ꝓ-
prio dolo,uel culpa,quod tunc non habebit lo-
21 cum diuiſio. † Quæ concluſio etiam uidetur mi
hi indubitata,quando etiam text.iſtud dicentem
non haberemus in l.2.C.qui tut.non geſſ. ubi q
omiſit quæ geri debuerunt tenetur, quia ſi habet
quando ex communi culpa plures conueniunt,
neceſſariò dicendum eſt fore ſecus, ſi aliquis cõ
ueniatur ex propria,& quia rurſum, ſi conueniẽ
aliquis,& non plures ut ſ.diuiſio in eo haud po-
teſt conſiderari,& patet ad ſenſum.

* Sed aduerte quanquam ita ✻ omnes tranſeant,
quia tex.in d.l.2.contrarium probare uidet,ubi
lata culpæ ratio omnes æqualiter tenet. niſi re-
ſpondeamus (& eſt uerum) oẽs ſcilicet qui ſint
in culpa intelligi debere.

Quòd tamen declaratio hæc non ſit uera, &
quod imò etiam ſi plures ex communi culpa, uel
dolo conueniantur, nõ habeat locum inter eos
beneficium diuiſionis, probatur efficaciter per
tex.in l.in magiſtratus. ff.de magiſtr.conue.ubi
clarè dicitur,ſi magiſtratus dolo aut culpa fece
rint,ut minus pupillo caueretur,quòd inſolidũ
ab eo conueniri poterunt,& urget.

Nihilominus reſpondetur,quod ille text.loq
22 tur in magiſtratibus, † nos autem in tutoribus,
eſtq; reſponſio Alex.& optima quidem.

Nec obſt.ut inquit Iaſ.quod æquiparentur.l.
fi.ff.eod.de magiſtr.conue.quia uerum eſt, quo
ad id de quo ibi (miſſo alia quadã Decii ad idẽ
parum facientia) ita poſſe agi,ſcilicet contra ma
giſtratus,ut contra tutores, ſed non quo ad bene
ficium diuiſionis.

Iſtam reſponſionem tamen ex alio impugnat
idem Dec.dicens,ſi magiſtratibus propter dolũ
beneficium prædictum diuiſionis nõ competit,
d.l.in magiſtratus,à fortiori nec competere de-
bet tutoribus, quibus minus fauetur.

Et maximè (ſubiicit) quia tutores immedia-
tè præiudicant pupillo, magiſtratus autem non,
arg.in l.aduerſus.C.eo.quod nihil aliud eſt dice
re,niſi loqui contra tex.in d.l.ſi plures,& in d.§.
nunc tractemus, & malè, quia ſecũdum leges eſt
iudicandum,& non de legibus diſputandum.c.
in iſtis.4.diſt.l.proſpexit.ff.qui & à quibus.l.2.
C.de crimi.ſtel.

Nec eſt uerum, quod immediatè tutores præ
iudicent pupillo, magiſtratus autem non, quia nec
iſtud uerum eſt, l.3.ibi, ſecundũ me timnem rõnem
adhibere, ſubueniendi pupillis,quum ad curã pu-
blicam

blicam pertineat.ff.qui pet.tu.

Non prætermitto tamen ſecundò reſponderi
poſſe ad d.tex.quod bene poſſunt inſolidum cō
ueniri de rigore iuris,ſed quod de æquitate be-
neficium diuiſionis habeat. & fuit ſolu.Rayn.de
Furli.ibi,& Cum.in d.l.ſi plures.& Sal.hic.

Sed prima melior,quia re uera (ut inquit Iaſ.
& benè,nugis Decii prætermiſsis,ut potè ad rē
parum facientibus) confunditur iſta per tex.ibi
in 2.par.ubi eo duntaxat caſu æquum eſt d.bene
ficium magiſtratibus competere, ſi nec culpa,
uel dolo id factum eſt ſcilicet, ut minus pupillo
23 caueretur,ergo non alio ſuperiori,†quia iſta eſt
d.dictionis natura,diſpoſitionem reſtringere ac
limitare,ut no.in l.1.ff.ſi quis ius dic.non obt.&
in l.cum ita.ff.de cond.& demon. & in l.fructus.
ff.ſol.mat.facit etiam,quia ſi ex æquitate compe
teret,non autem de rigore,dixiſſet utique Iure-
conſ.argum in l.fi.C.de conſti.pec. quod tamen
non dixit ſimpliciter locutus, ergò nec nos dice
re poſſumus,quia noſtrum non eſt legem exten
dere uel ſupplere. l.ſi uerò.§.de uiro.ff.ſol.mat.
l.ſi ſeruum.§.non dixit prætor. ff.de acq.hæred.
no.in l.1.ff.de teſtam.Imò quod ex æquitate ī tu
toribus facienda eſt diuiſio (& confirmabit ſol.
prima) d.§.nunc tractemus,ibi æquiſsimum erit
inter eos diuidi actionem.In magiſtratibus uerò
ſeruandus rigor, inſolidumq; conueniri poſſe,
quia præponderat culpa,& dolus eorum. d.l.3.
qui pet.tu.l.1.ff.de mag.conue.& uidetur mihi qđ
ſit caſus in l.ſi pupillus.in prin.ibi, ſed hæc ī ma
giſtratibus tractaui.ff.de admi.tu.

Tertiò collige, ſi tranſactio fiat cum eo, qui
conueniebatur ex propria culpa uel dolo, quod
24 † contra alium agi non poterit. & propè eſt (ut
ſubiicit) q. ſi hoc caſu actionis diuiſio fieri non
poteſt,haud æque conuenit etiam,ut contra aliū
agatur.l.ſi pupillus.ff.de admi.tut.

Aliam rationem aſsignat Cur. quia ſi ageret,
repelleretur agens exceptione cedendarum actio
num.l.Stichum aut Pamphilum.§.pen.ff. de ſol.
in culpa autem uidetur eſſe agens,quia tranſegit,
ergo agere non poterit, quia nec poteſt actionē
cedere,& ſi egerit dicta exceptione, repelletur.
Eſtq; ratio quam aſsignat glo. (licet ipſe ſubii-
ceat) in d.l.ſi pupillus,& Bart. infra, numerò 9.
nec diſplicet.

Sed cogita tu, ſi conueniri poterat inſolidū
obligatus,& conuentus ſit,cumq; eo tranſactū,
tranſigentem ſibi ipſi præiudicaſſe,quo fit ut ne
que mirum ſit,ſi cum alio agere non poſsit.

Eadē re ait Iurecon.ibi,improbè agere credi
torem ſi alterum illius nomine conabitur inter-
pellare,arg.in reg damnum.de re.iu.in 6. & in
l.ſi mulier.in §.ſi.ff.quod me.cau.

Quartò collige,ſi tranſactum ſit cum eo, qui
conueniebatur ex communi culpa uel dolo, qđ
25 tunc contra alium agi poterit, †& ita loquitur
tex.iſte,iſq; pro rata tenebitur.

Nec ſine ratione iſtud quoque, quia ſi agi nō
poteſt, cum quis conuenitur ex propria culpa,
uel dolo,neque tunc beneficium diuiſionis lo-
cum habet,ut ſupra, æque conuenit ſecus eſſe ſi
ex communi fuerit interpellatus, cū declaratio-
ne tamen, ſi omnes ſoluendo ſint, ut dicit Curt.
& bene,imò Iureconſ.in d.§.nunc tractemus. di
uiſio fieri deberet inter eos,qui eſſent ſoluendo,
ne creditori præiudicium fiat, & cum ſui iactu-
ra alii locupletes efficiantur,qđ natura ipſa non
patitur.l.nam hoc natura.ff.de condi.inde.c.lo-
cupletari,de reg.iu.in 6.

Ceſsio.

Vltimò reſtat, ut de beneficio ceſsionis etiā
aliqua diſcutiamus,conſiderando caſus quos ēt
conſiderat Bar.ut per eum.ex cuius dictis colli-
ge primo. ſi quis ex propria culpa ſeu dolo, uel
ex communi conueniatur,quod nō habebit ceſ-
26 ſionis beneficium,aliàs ſic,†ſi ex dolo uel culpa
alterius. & probatur optimè in l.ſi plures. ff.de
admin.tut.& in l.1.in §.nunc tractemus. ff.de tu
te.& rat.diſt.in ſui ratione, quia ſi propria uniuſ
cuiuſque contumacia punitur,nulla ſi onte deſi-
derari poteſt ceſsionem fieri.

Sed obſtat unum,quia ſi communis eſt culpa
uel dolus,iam propria ſeu proprius eſſe non po
teſt, aliàs à proprio commune non differret.

Sol.quod commune eſt,meum eſt, rōne meę
partis.l.ſerui electione.§.fi.ff.de lega.1.eſt uerū
quod iura hæc uidentur contraria, ſed ſalua, ut
hic per Curt. qui exinde dicit quoque, malè
poſſe reſponderi,quare inter doloſos habeat lo
cum beneficium diuiſionis,& nō ceſsionis,ſubii
ciens tamen hoc ideo eſſe (& fuit ratio Pau.Ca-
ſtr.fuſius Iacob.à S.Geor.imò Cy.& Bal. hic, &
Bar.in d.l.ſi plures,licet ipſe ſubiiceat) quia u-
num defendit,offendit uerò alterum,illud iſto fa
uorabilius eſt,ergo.

Clarius uidetur mihi dici potuiſſe,quod idcir
co diuiſio locum habeat, quia quiſque proprii
delicti pœnam ſubit,ut dicitur in l.1. in §. planè.
ff.de tu.& ra.diſtrahen. & hacmet ratione deſi-
derari non poſſe,ut ceſsio fiat d.l.ſi plures.ad fi.
ff.de admi.tut.quod etiam ſupra declarauimus,
& ueriſsimum eſt. ſecunda concluſionis pars eſt
clara,igitur non inſiſto,pro qua tamen adde be-
nefacere reg.l.non debet.ff.de reg.iu.

27 Secundò collige, †eo caſu quo ceſsio fieri de
bet, in totum fieri debere.& quia de hoc ſe re-
mittit ad dicta per Doct.in l.1.ff.de duo.re.& in
l.Modeſtinus.ff.de dona. idem facio etiam ego.
uidetur tamen quod ſit ſibi ipſi contrarius, qm̄
hic dicit, ſi ex communi culpa quis conueniatꝰ,
quod ceſsio fieri debebit pro parte, & nihilomi
nus ſupra dicit, quod beneficium ceſsionis non
habebit, ideo cogita, num uerba hæc ſint ſu-
perflua.

Tertiò collige, ſi tranſactio cum uno facta ſit
in totum,& cum alio minor agere uelit,quod in

nullo

28 nullo poterit conueniri,†ex quo repellitur exceptione cedendarum actionum,& hoc idem ẽ clarum eſt,dictumq́; fuit ſupra.

Et probatur in l Stichum,aut Pamphilum. in §.pen. ff.de ſol.aliàs agentẽ locupletem fieri cũ alterius iactura diceremus,& malè, ut declaraui ſupra,licet ad aliud nulg.l.nam hoc natura.ff.de cond.inde.c.locupletari,de reg.iu.in 6.

Quartò collige,ſi pro parte tranſactum ſit cũ uno,quod pro alia parte alius cõueniri poterit, & ſic pro parte, etiam ſibi fieri ceſsio debebit, ut hic.

Sed cogita,ſi pro parte ipſa connentus quoque tenebatur,ceſsionem actionis utique neceſſariã non eſſe.l.Modeſtinus.ff.de ſol. Bar.in l.1. nu.2.C.de act.& obl.

Sol.neceſſaria eſt,quo ad portionem alteri tãgentẽ,ſeu ad quam alius tenebatur,ex quo non æque conuenit, ut conuentus eam ſoluat.l.ſi qs id quod, in fi.& ſeq.ff.de iur.omi.iud.

Vtilis actio.

De beneficio utilis actionis nihil dicendum eſt,quia (ut Bart. inquit hic) dicta in beneficio ceſsionis ſupra,dici etiam poſſunt eodem modo in beneficio utilis actionis,& bene.l.1.§.nũc tractemus.ad fi.ff.de tut. & rat.diſtrahen. quaſi idẽ ſit,dare utilem actionem aduerſus contutorem, & cedere. quare utilem tamen dixerit Iurecon.

29 declara,†quia directa erat apud agentem, à cuius oſsibus ſeparari non poteſt. l.3. in princ. & ibi glo.not.ff.pro ſo.l.quid ergo.ad fi.ff.de pec. Bar.in d.l.1.nu.7.C.de act & obl.

Sed contra,quia ſi ſic,eſt alterum ſuperfluere dicetur,& præcipuè ceſsio,& malè.l.hac ſtipulatio.§.diuus.ff.ut lega.no.cauea.

Sol.clara eſt,ut ex multis docet Curt.hic, nu. 27.dicerem ego utilem actionem dari, ceſſam ſe licet,& ſic uerbum ceſsionis nõ erit ſuperfluũ, quód tamen non eſt uerum.d.§.nunc tractemus. l.Modeſtinus.ff.de ſol. Ideo dic utilem dari,qa ſi ſolutio facta ſit abſq; ceſsione, cedi actio amplius non poterit.d.l.Modeſtinus,& hoc eſt qđ dicebat Cu.hi.& bene,colligiturq́; ex uerbis.d.§. nunc tractemus.

30 Poſt hæc dubitatur,quare plures debitores hñt beneficium utilis actionis.d.§.nunc tractemus, l.ex facto.ff.de nego.geſt. plures autem fideiuſſores non,niſi cedatur.d.l.ut fideiuſſor. l. fideiuſſoribus.ff.de fid. iu.l.Modeſtinus. ff. de ſol. tria enim ſunt beneficia fideiuſſoris, primum diuiſionis,ex epiſtola diui Adriani, ſecundum ne cõueniatur niſi excuſſo debitore principali obligato,tertium cedendarum actionum. d. l. ut fideiuſſor.,& fideiuſſoribus.ff.de fideiuſſo.d. l. Modeſtinus.ff.de ſol.Abb.in c.2.col.2.& 3.de fideiuſſo.& ex mente glo.hic(reliqua enim ipſius dicta,inuoluta nimis & intricata non ſine maxima difficultate (ut inquit Bar.) fuerunt huc uſq; expedita,) reſpondetur,hoc ideo eſſe, quia fideiuſſor habet regreſſum contra principalem,quo caſu non iniquum eſt ſi non curauit lex ſibi actionẽ dare,contra confideiuſſorem,in pluribus tutoribus haud conſiderabile.& ita dicit etiam glo. in d.l.ut fideiuſſor.

Quam rationem impugnat Bart. quia principalis poſſet eſſe non ſoluendo, foretque actio inanis.l.nã is.ff. de dolo.ubi inanis eſt actio,quã inopia debitoris excludit: & quia ſi pro pupillo naturaliter obligato interceſsiſſet, non daretur regreſſus.l.Marcellus.ff.de fideiuſſo. Concludit tamen & bona eſſe uidetur,quia regulare eſt,qđ regreſſum habeat tametſi ex aliquo accidenti eſſe poſsit,ne detur, ut in prædictis caſibus, argu. gl.ſimili modo dicentis,in l.ſiue quoque. in §. puto.ff.de inſtit.pulchre Aret.in l.1.nume.7.ff. de teſtamen.

Aliam nihilominus adhuc gloſ.refert, quod ideo non datur fideiuſſoribus,quia conueniuntur ſtricti iuris actionibus, ex ſtipulatu ſcilicet, quæ huiuſmodi eſt.§.actionum Inſti.de ac.tutores autem tutelæ, quæ eſt bonæ fidei.

Nec rurſum tuta(dicit Bar.) quia mãdatores ſunt ſimiles fideiuſſorib. & tamen conueniũtur actione mandati,quæ eſt bonæfidei. Sed ad illud quoque replicabatur,quod ſimile non eſt idem. l.quod Nerua.ff.depo.quodq́; glo.reſpicit fideiuſſorem utpote nomen generis,ut not. in rub. de fideiuſſo.uerum cogita,quomodo faciat tex. in l.3.ff.de carb.quem ad idem allegat.uel declara,ut per Cur.hic.nu.32.

Tertiam tamen aſsignat,hoc ideo eſſe,quia fideiuſſor ſponte promittit,tutor ex neceſsitate, idque etiam gl. in d.l.ut fideiuſſor. & ideo ultra eam dicitur, quod tutela eſt uis atque poteſtas in capite libero ad tuendum eum,qui propter ætatẽ ſe nequit defendere.l.1.ff. de tute. melius Inſti.co.in prin.iuncta glo.& in l. melius. C. de decu.lib.10.Et uoluit dicere,quod lex ſuccurrit potius facienti actum neceſſarium,quàm facienti uoluntarium. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria.ff. qui ſatiſda.cogan.

Et iſtam adhuc pertinaciter agens Bar.impugnat, quia etiam duo rei ex neceſsitate obligantur,& tamen inuicem actionem habent. l. 1. C. de duo.re.& malè,quoniam non habent utilem, ſed ceſſam, ſolutione ab uno facta, & ita loquatur tex.in d.l.1.

Quicquid ſit tamen, ultima quoque aſsignatur per glo.in l.ex facto.ff.de nego.geſt.quam ſequutus eſt etiam Iacob. de Raue. & improbatis cæteris,uel benè uel malè,tenet Idem Bar.ea igitur eſt,quia fideiuſſor ſoluens agit principaliter ut debitorem liberet,ideo in alios confideiuſſores actionem non habet, niſi ſibi cedatur: tutor uerò,ut ſe,& contutorem,quia directam habere non poteſt,ex quo coactus ſoluit,& neceſſariò,quæ mihi nunquam placuit, quia hoc ultimum negabo (mitto alia Docto.dicta quantum

ad

ad iſtud) cum non probetur inte, imò quod uſ confundi per tex.in arg.tamen , in l.& magis.ff. de ſol.& propterea meo quidem iudicio alię, & maximè prima, ſolidiores ſunt, pro cuius defenſione etiam hic, poſt alios aliqua dicit Cur. n.35. ut per eum. quanquam nec proxima diſpliceat.

Vel & nos ultra alios dicamus, ſicuti iura fauent pupillis.l.ex plurib. in fi.ibi, nec enim cāæ, ſed perſonæ ſuccurritur, quæ meruit ꝑcipuū fauorem.ff.de admi.tu.ita & fauiſſe, ſeu fauere uoluiſſe, tutoribus per quandam conſequentiam, ut beneficium ordinis habeāt, diuiſionis, celsionis, & utilis actionis, ut ſupra, imq; hoc ſine releuati, grauati onere tutelę, quod publicum eſt munus, inuitis deferendum aliàs, ut in lo is ſ.alleg. dicitur, & eſt arg. in l.eum qui.ff.de iureiu.haud cōſiderabilia in fideiuſſoribus, qui uerbis obligantur, & ſtipulatione: & obligatio fideiuſſoria ſtricti iuris dicitur.l.1 ff.de act.& obl. L. blanditus. C.de fideiuſſ.planè exorbitans à materia fauorabili, ut in ſimili, inquit Bal.in l.ſi cum dotem, in §.tranſgrediamur.col.1.ff.ſol.mat.nimirum igitur ſi ſibi de epiſtola diui Ad.prouiſum eſt, deq; beneficio excuſsionis, & cedēdarum actionum tantum, ut dixi ſupra poſt Abb. (licet ad aliud) in c.2.col.2.& 3.de fideiuſſ.& eſt arg. in l.tu tori.ibi, ſufficit ſi in paucis amici laboribus conſulatur.C.de neg.geſt aliàs illi iſtis non eſſent melioris conditionis, ex prædictis haud dicēdum, ſumpto arg.etiam ex his quæ dicuntur in l. cum quidam.ff.de lib.& poſth.

In cæteris, an ſi tranſactio per acceptilationē facta ſit, uel per pactum, & liberato uno ex pluri
3 bus reis liberatio † porrigatur ad omnes, quicquid dicat Cur.hic, ad fin. Bart. non figit pedem, ſed ſe remittit ad dicendum in l.ſi de certa.ſ.eo. & ego idem facio, & feſſus lampada trado. die 15.Iulii 1564.Patauii.

SVMMARIVM.

1 *Lex cum mota.C.de tranſact.eſt ſubtilis, ſpeculatiua, & utilis, deq; apicibus iuris.*
2 *Dubium dicitur, quod eſt in opinione poſitum, uel ſi diſputetur de apicibus iuris.*
3 *Querela an ſit actio uel accuſatio, & quid ſit.*
4 *Querela datur filio.*
5 *Præteritio matris loco exhæredationis eſt.*
6 *Querela an ſit actio uel accuſatio, & an largè. numero 7.*
8 *Querela eſt iudicis officium nobile.*
9 *Querela quando dicatur præparata.*
10 *Querela duo requirit.*
11 *Præfatione qui non utitur, incoloratè loquitur.*
12 *Declaratio l.2.ff.de inoffi.teſt.*
13 *Supplementum ſucceſsit loco querelæ.*
14 *Querela præparata, ad hæredes tranſmittitur.*
15 *Querela ſopita non poteſt tranſmitti, & nu.23.*
16 *Præſcriptio quinquennalis, quid ſit.*
17 *Tranſactio ſi non ſeruetur, an agi poſſit ex prima actione.*
18 *Intellectus ad tex.in l.ſi inſtituta.ff.de inof.teſt.& in l.ut reſponſum.C.de tranſ.*
19 *Conditio ubi expreſſa erit in diſpoſitione, uel aliud conditionem importans, actus erit conditionalis, & non modalis.*
20 *Tranſactio facta lite inchoata, ſi non ſeruetur, pōt ad priſtinam actionem reuerti.*
21 *Res de facili reuertitur ad naturam ſuam.*
22 *Tranſactio naturam donationis habet.*
24 *Intellectus ad l.ſi inſtituta.ff.de inof.teſt.*
25 *Intellectus ad regulam, res de facili reuertitur ad naturam ſuam.*
26 *Intereſſe an ſoluatur in ſtipulationibus rem dari.*
27 *Intellectus l.cum mota.C.de tranſac.in uerſi.ex ſtipulatu actio.*
28 *Actione de dolo agitur, ſi in ſtipulatione interuenit ſtipulatio.*
29 *Actio de dolo, & præſcriptis uerbis, in quo differant.*
30 *Intellectus ad §.quod ſi faciam.l.naturalis.ff.de præſcrip.uerb.*
31 *Actio de dolo non datur ubi contractus non eſt ſtipulatus.*
32 *Ignorantes multi in l.cum mota, tranſeunt.*
33 *Præſcrip.uerb.actio, an ſit natiua, uel datiua.*

Additiones ad l. cum mota. C. de tranſact.

Imp. Alexander A. Pomponiis.

Cum mota.] Additio 1.

EXorditur Bart.hic, quod hæc lex eſt ſubtilis, ſpeculatiua, & utilis,
1 † deq; apicibus iuris Ang.& Iaſ. nec ab re (addas tu) quia querelę materiā tractat, & teſtatur etiam Bal.in l.pater filium.col.3.ff.de inoſ.teſt.hoc eſt ſummam & arduam.l.ſi fideiuſſor. §.quædam.ff.
2 mā.Imò qđ regulariter dubium id dicitur, † qđ eſt in opinionibus poſitum, uel ſi de iuris apicibus diſputeť, uſque adeo ut ſententia, q̄ nulla eſt ipſo iure, lata contra expreſſum iuris errorē. l.ſi expreſsim.& ibi Bar.ff.de ap.ualeat tñ, ſi ſit contra ius dubium, his modis, ut per Bar.in l.fi.C.de pę.iud.qui ma.iud.& in l. cum prolatis. ff.de re iud.& in l.qđ Nerua.ff.de po.declarant Ferrariē. in l.1.col.2.C.qui admi. ideo ſumma & attentione opus eſt, quia non litterali intellectu, ſed tranſcendenti procedere oportet in ea declarāda, ut Pau.& Bolas in l.ſcire oportet.in §.aliud.ff.de excuſ.tut.uel ut Claudius in l.à teſtatore.ff.de condi.& de.uel ut Papinianus in l.cum auus.ff.eod.

Præmittendo prius, qđ querela eſt ius quod-
3 dam, ſiue remedium, reſciſſorium teſtamēti, † qđ officio iud.imploratur, nullā obligationē ꝓſupponentis

ponentis.l.qui per colluſionem. ff.de act. empt.
tradit Bar.in l.poſthumus.in §.1.in fi. ff.de inof.
teſta.Por.Inſti.eo.in fi.prin.

Ex quo infertur & ſecundò, qđ non ſit actio,
4 quia daretur hæredi, & † tamen non datur.hinc
uidemus,quod Io.in arbore actionum non po-
ſuit ſpecialem cællulam de querela,ut dicit Bar
to.in d.§.1.& eſt arg.in l.in bonæfidei.C.de pac.
& in l.in actionibus,& utrobique glo.ff.de in li
tē iur.quando dicitur, quod actiones quæ non
ſunt enumeratæ in §.actionum.Inſti.de act. ſunt
ſtricti iuris, non eſt etiam accuſatio, quia nō agi
tur de delicto puniendo,dicitq; alibi Iurecon.ne
minem ſine accuſatione puniri debere, ī l.reſcri
pto.in §.ſi quis accuſatorem.ff.de mune.& hon.
& in l.2.in §.ſi publico.ff.ad legem Iul.de adult.
ergo à partibus ſufficienter enumeratis,ut dicit
in l.patre furioſo.ff.de his quæ ſunt ſui uel alien.
iur.medium erit quoddam inter utrūque,reſcin
dens (ut dixi) teſtamentum quandoque in totū,
quandoque pro parte.l.circa.l.nam & ſi.§.fin.ff.
de inoffi.teſtam.& licet in pluribus locis accuſa
tio appelletur,maximè in d.l.poſthumus, & In-
ſti.eo.in §.1.accuſatio tamen, id eſt querela ex-
ponitur,& eſt argumen.in l.qui accuſare. C.de
edendo.

Tertiò præmitte, quod querela datur filio ex
5 hæredato † nominatim à patre ſine cauſa,ut In-
ſti.de exhæ.lib.& de inoffi.teſtamen. in princip.
& à patre dixi, quia in extraneo inepta res eſt.l.
quidam cum filium.ff.de uerb.obli. & maximè,
quia cum pietas paterna eſſe debeat in filium,ut
no.in l.officio.C.de neg.geſt.quaſi non ſanè mē
tis,nec ex officio pietatis ſic teſtatur .l.2. & ibi
Bar.ff.de inoffi.teſtam. & quod in extraneo res
inepta ſit exhæredatio,tradit etiam glo. in l.ſi in
ſtituta.in §.1.ff.eod.

Inrò quod olim etiam dabatur filio inſtituto
in minus legitima portione, & cui debitum bo-
norum ſubſidium non fuiſſet integraliter reli-
ctum,querela: hodie uerò non, ſed ad ſupplemē
tum agit.l.omnimodo.l.ſcimus.C.eod. declarat
Bald.in d.l.pater filium .col.3. præalleg.& Azo
ante eum in ſumma eo.tit.nu.22.

Quartò pmitte,ſi filius fuiſſet præteritus, qđ
tunc non querela ſibi dabatur,ſed bon.poſ. con
6 tratab.niſi præteritio matris fuiſſet, † quia tunc
ſecus,ex quo pro exhęredatiōe habetur. l.illud.
§.ad teſtamenta fœminarum.l.1. ff.de bon.poſſ.
contratabul.

Quintò præmitte, qđ licet olim querela non
tranſmitteretur ad hæredes, niſi mota & præpa-
rata:hodie tamen ſecus eſt, hæcque materia eſt
principalis huius legis, deq; ea fuſius in d.l.po-
ſthumus.in §.fin. ff.de inoffi.teſtam.& in l.ſi pa-
ter,& in l.ſcimus.& in l.ſi quis filium. ĵ.eod. &
hic,in glo.2.

Additio 2.

7 Aliter etiam oſtenditur,ad ſupra dicta † iſtud
adiicientes,quod querela non ſit actio, quia pe-
titur actione nobis aliquid dari, uel fieri, quere
la uerò teſtamentum reſcindi,non accuſatio:qa
petitur rurſum iudicari,querela uerò teſtamen-
tum inofficioſum pronunciari, medium igitur
quoddam eſt (ut dicebam) inter utrunq; ,nouiſ
ſimè no.in d.l.poſthumus.in §.pen.ff.eo. Azo in
ſumma, de inoffi.teſta.ad fi.

Additio 3.

8 Licet quandoque querela accuſatio, † quādo
que actio appelletur,id uerum eſt impropriè, &
largè,ut ſupra nouiſsimè declarat Bal.in d.l.po-
ſthumus.lect.2.col.2.

Additio 4.

Ad ſupra dicta etiam addi poteſt,quod quere
la eſt officium iudicis nobile, in quo fit lit. con
9 teſt,ut in reſtitutione in integ.† quodq; dicto ca
ſu ordinariè procedi debet,ut declarat Pau.Caſ.
in d.l.poſthumus.in §.1.ad fi.

Additio 5.

Præmitte etiam ultra dicta in lect.quod ſicu-
ti per officium iudicis petitur reſcindi ſentētia,
uel contractus, ita hic petitur reſcindi teſtamen
tum,ſecundum Bald.in d.l.poſthumus.in 2.le-
ctu.colum.2.

Additio 6.

10 Item præmitte,quod querela dicitur † præpa
rata ſi comminatio, uel denunciatio facta fuerit
hæredi,uel etiam oblatus libellus, non quod ali
ter requiratur lit.conteſt.ut in aliis actionib. nō
tranſitoriis ad hæredes,tradit Paul.Caſtr. in d.l.
poſthumus.in §.fi.in princ.cum quo legit tex.in
l.quemadmodum.ff.eo.ubi hoc ad literam dicit,
quo ad lit.conte.aliter Iaſ.hic,nu.5.

Additio 7.

Item præmitte.quod querela duo requirit ha
11 bitum,& actum: † habitum,ut ſit nata. naſcit au
tem adita hæreditate,ſicuti bon.poſ.ex die mor-
tis teſtatoris actum,ut præparatio fiat, & ut præ
parata olim transmitteretur, ut.ſ. ita Bald. in l.ſi.
quis filium.in prin.C.eod.

Additiu 8.

Ad primum, de quo ſupra, adde: qui ſine ali
12 qua præfatione † loquitur,incoloratè loqui di-
citur.l.1.in fin.ff.de orig.iur. Odofr.in l.2.ff.de
inoffic.teſtamen.

Additio 9.

13 Dum dixi, quod quaſi demens † pater filium
exhęredando teſtatus uidetur,dic non ab re:qm̄
ſi demens, teſtamentum non ualuiſſet, ut no. in
d. l.ſecunda.

Additio 10.

Dixi etiam,quod filius in minus lęgitima por
tione inſtitutus, hodie non querela, quia pater
fuerit inofficioſus, ſed ad ſupplementum agere
poterit. Adde quod hoc idem ius agenti ad ſup-
14 plementum,ſubrogatum eſt † loco querelę, ut
declarat Bal.in d.l.poſthumus.lec.2.col.2. & in
l.ſi quis filium.col.3.C.eo.

Additio 11.

15 Dubitandi rationem † faciebat, quia querela præparata ad hæredes tranſmittitur. l. poſthumus.§.fin.ff.de inoſſi.teſt.ut in ſimili in bo.poſ. dicitur ibi,& in l.3.in §.acquirere. ff. de bonor. poſſeſ.

Imò quod tranſmittitur, quomodocunque præparata fuerit etiam minus iuridicè,hoc eſt ipſo facto,dummodo oſtendat uelle eam intentare,ut per text.adhuc in d.§.fi.inquit Barto, in q. Lapus.colum.2.

Et plus,etiam quod præparata non fuiſſet,hodie tamen tranſmittitur.l.ſi quis filium. C.eo. declarat hic gl.& nos in eād.poſt eam,diximus ſupra. niſi obſtet ingratitudo,uel relictum, uel repudiatio,uel ſilentium quinquennale, ut ibi, id eſt in d.l.ſi quis filium,in fi.& in l.ſcimus.in §.illud.C.eo.& de quinquennali præſcriptione ēt in l.Papinianus.in §.fi.ff.eo. ergo ſi non ſeruentur promiſſa,hic agi poterit,& (ut diximus) querela intentari.

16 Sol.tranſmitti potuit, † quia erat iam ſopita, ſiue extincta per trāſactionem.l.fratris. l.cauſas. infra eo.tit.noſtro,declarat Bal.& reg.limitat in d.l.poſthumus,lect.2.col.2.ubi etiam Pau.in §. fin.in princip.& quia perſeuerantiam requirit.l. nam & ſi.§.1.ff.eo.

Additio 12.

Ad propoſitum quinquennalis præſcriptio-
17 nis,obiter addendum eſt,† qđ tanto tempore e-
tiam præſcribitur actio peculatus. l. peculatus
crimen.ff.ad legem Iul.pecu.& actio legis Iuliæ
de adulr.l.quinquennium. ff.ad legem Iul. de a-
dul.& exceptio non numeratæ pecuniæ olim tñ,
§.fi.Inſti.de lit.ob.& ſeparatio bonorum. l.1.§.
quod dictum.ff.de ſepa.& precaria conceſsio,de
qua in c.1.de preca. eſtq; nomen conſuetudinis,
non iuris,& fœminini generis ad neutri differen
tiam,de quo in titul.ff.de preca,declarat Deci.in
auth. ingreſsi,nu.25.C.de ſacroſan.& Alua.an-
te eum in procem.feu.col.14.& Alex. cōſi.165.
col.3.uol.2.& Bar.in l.1.C.de iu.emph.

Additio 13.

18 Secunda dubitandi ratio eſſe potuit, † quia ſi mater uiueret,eique non ſeruarentur promiſſa, utique agere poſſet tranſactione non obſtante. l.ſi inſtituta.in prin.alleg.etiam per glo.ff.de inoffi.teſt.ergo & hæres,& maximè filii hic, l.fi.C. de impub.§.1.in Auth.de iureiur.à mo.præſt.l.ſi pactum.ff.de prob.l.tale pactum.§.fi. ff.de pactis unde ad idem dicebat Bart.quod qualis eſt actio teſtatoris, talis eſt actio ſucceſſoris,in l.ſi arrogator.in repe.col.5.ff.de adop. maximè quia repræſentant perſonam matris,cui ſuccedunt,ut eſt argumen.in §.cum filius.Inſti.de hære.quæ ab inteſt.defun.& in l.ſi eum. in §.qui iniuriarum.ff. ſi quis cau.

Sol.quod ibi dicitur, † hic corrigitur.l.nō eſt nouum.ff.de legi.Quæ bona non eſt, ex quo legum correctio uitari debet, & iura iuribus concordari potius. l.1.C.de inoſ.dot. l.præcipimus. C.de appel.l.ſancimus.C.de teſtamē.Imò quādo fit,quod expreſsè fieri debet.l.fin. C.de indic.uidu.toll.in princ.

Vnde & ſecundò ſoluit aliter glo. hic, quod bene mater poſſet,ſed filii non, & eſt ſolu.communis,& probatur per tex.in l.nam & ſi. in §.1. ff.de inoffic.teſtam.

Quam ſolu.etiam Dec.hic improbat duabus rationibus;prima,quia imò neq; mater admitteretur,ex quo querela extincta eſt, maximè ab ipſa tranſactione facta.l.qui res.§.aream.ff.de ſolu. uſque adeo ut hac ratione,in caſu iſto non procedat regu.l.cum proponas.C.de pac. frangenti fidem,fides frangatur eidem,ut per Alex. in l.ut reſponſum.infra eo.

Secunda eſt ratio,quia ſi mater admitteretur, omnia in ſtatum priſtinum reducerentur, & uirtute præparationis,querela etiam hæredib. competeret,cuius contrarium tamen hic dicitur.

Exinde reſpondendo ad tex.in d.l.ſi inſtituta, quod ſimpliciter fuit facta tranſactio,hic autem querela repudiata.

Tu uerò à ſol.ipſa non recedas,quia text.in d.
l.ſi inſtituta negari non poteſt,ideq; ſenſua eſt,
utrobique tranſactione partes à lite diſceſsiſſe,
hoc eſt à querela;quo caſu,ſi matri fides nō ſer-
uetur,dictat ratio & æqtas,quod inoſſicioſi cau
ſa integra ſit,& querelam ipſam etiam tranſactio
ne finitam inſtaurari,d.l.cum proponas.C.de pa
ctis.nec obſt.quod in caſu iſto non procedat re-
gu.de qua ibi, quia uerum eſſet quando tranſa-
ctio facta fuiſſet per Aquilianam ſtipulationem
& acceptilationem,quo caſu loquitur text. in d.
19 l.ut reſponſum & Alex.ibidem:† hic uerò text.
noſter,& in d.l.ſi inſtituta, de trāſactione ſimpli
citer,igitur procedit, & locum habebit d.regul.
quicquid dicatur,& ſentit gl.in d.l.ſi inſtituta.&
no.in l.ſiue apud acta.infra eod.

Ex quibus patet reſponſio ad motiua Decii: nam ad primum dico, quod ipſo iure non erat extincta.uel & melius,quod reuiuiſcit in matre, ope ſuperuenientis æquitatis, arg.in l.hæredem, ff.de his quib.ut indig.non in filiis propter tranſactionem, & quia nihil eis fuerat promiſſum, nec cum ipſis facta tranſactio,& arg.retorquebitur.& hoc eſt quod dicit tex.in d.l.nam & ſi.in §. 1.quod non ſufficit litem inſtituere.hoc eſt querelam præparare,niſi præparans in ea pſeueret.

Ad ſecundum uerò,nec id negandum eſſe, omnibus in ſtatum priſtinum reſtitutis, quod uirtute præparationis etiam querela hæredib.competeret,ſi ea inſtaurata, quia non ſeruabantur pmiſſa, decederet, ſed non ante,propter tranſactionem:quo caſu lex iſta loquitur, & ſic argu. habet fallaciam, ex hisq; defenſata manebit ſol. communis.

Tertiò ſoluit gl.etiam contrarium iſtud, qđ

ibi,

ibi: ſub conditione querela fuerat remiſſa exempli gratia: ſi decē mihi dederis: hic uerò ſub modo, ut mihi des decem, conditio ſuſpendit, modus autem non. l. quibus diebus. §. fi. ff. de condi. & demon. igitur non mirum etiam ſi ibi inſtaurabatur; hic uerò non.

Quæ ſol. non eſt bona, primùm quia diuinatiua, ut inquit Barto. * & omnes, & bene. l. apud Celſum. §. illa etiam. ff. de excep. do.

Deinum quia in dubio diſpoſitio uidetur potius facta ſub modo, quàm ſub conditione. l. quęro. §. inter locatorem. ff. loc.

Quod per locum à ſpeciali etiam ꝓbat Bart. quando cauſa in ſe de neceſsitate conditionem importaret, exempli gratia: promitto tibi centū pro dote. l. ſtipulationem. l. promittēdo. ff. de iure dot. quia intelligitur ſi nuptiæ ſequantur, ut ibi, communiter * tenetur, & ſic quod ſol. non ſit bona, quodq; ſiĩ d. l. ſi inſtituta, remiſsio facta fuerit ſub modo.

Eſt uerum, quod multa huic concluſioni obſtant, quæ tamen non refero: quia omnia fœdere diſtinctiones concordantur, ut hic per Doctor. poſt Barto. tamen in d. l. quibus diebus, in §. fin. dic ut per eos.

30 Hoc unum tamen adiiciēdo, † quod mihi ſemper placuit, quod ubi expreſſum eſt uerbum conditio, uel aliud conditionem importans, ſimus ĩ caſu claro, non autem in dubio: & diſpoſitio ſit conditionalis, non autem modalis. & licèt contrarium uideamus in aliquib. legibus, ubi d. uerba reperiuntur, & tamen diſpoſitio modalis ſit, illud eſt tamen propter alia uerba, uel rei naturam, quæ neceſſariò modum ſignificant: qđ nititur ad unguem demonſtrare Grat. conſil. 102. colum. 3. & conſi. 108. colum. 4. uol. 2. quæ autē ſit utilitas diſputationis, not. in d. §. fi. & in locis hic per ſcriben. alleg. ut per eos, & quod in dubio aliàs præſumatur modalis, tenet etiā ſignanter per doctrinam Bart. hic, Iaſ. in l. ſiue apud acta. nume. 8. infra eodem, Alexan. conſi. 102. colum. 2. uolum. 1. nonnihil Regien. in l. 3. colum. 4. ff. de lega. 1.

Additio 14.

21 Tertia dubitandi ratio eſſe potuit, † quia alibi in l. ſiue apud acta, proximè alleg. infra eod. lite inchoata, fuit facta tranſactio, & tamē ſi promiſſa non ſeruentur, poteſt actor ad priſtinam actionem reuerti, ergo & hic filii pariter.

Sol. ibi reuertitur, quia actio prima pēdebat, ut etiam declarat Dec. Sen. in l. ſi pro fundo. col. 2. infra eod. hic autem querela erat extincta, & maximè (ut dicebam ſupra) quia qui tranſegerat, agebat, hic autem hæredes tranſigentis matris.

22 Quarta dubitandi ratio eſſe potuit, † quia res de facili reuertitur ad naturam ſuam, & ſolet fauorabile reputari. l. ſi unus. §. pactus. uer. quod in ſpecie. ff. de pact. glo. in c. ſtatutum, de præbē. in 6. unde dicebat alibi Roman. in l. ſi finita, in §. de uectigalibus, col. 4. ff. de dam. inf. quod hac rōne publicatis bonis uſufructuarii, nō propterea publicabitur uſusfructus, quia ad proprietarium reuertitur. & pulchrè Pau. Caſt. conſi. 468. num. 23. uol. 2. quod ſtatutum poteſt facere ſpurium ſucceſsibilem, & quia ius ciuile reddere poteſt, quod etiam primū abſtulit: ad quod multa quoque congerunt ſcriben. in d. §. pactus.

Sed in caſu noſtro, facto hominis hoc idē fieri non poteſt, niſi concurrat etiam legis auctoritas, ex quo erat (ut dictum eſt) ſopita querela ꝑ tranſactionem, in matre tolerabile tantum. d. l. ſi inſtituta. ff. de inoſ. teſt. non in filiis, ut hic. & pro iſta ſol. facit qđ dicit Bar. in auth. quas actiones. C. de ſacroſan. eccl. col. fi.

23 Quinta & ultima dubitādi ratio † eſſe potuit, quia tranſactio, naturam donationis habet. l. 1. §. at ſi tranſegit. ff. ſi quid in fran. pat. quem tex. ita ibi no. Iaco. de Are. refert Bald. in rubr. extra de pac. nu. 4. ſed donatio prætextu ingratitudinis reuocatur. l. fi. C. de reuo. do. ergo & à ſimili querela hic pariter inſtaurari, & ſic tranſactio reſcindi, ſi promiſſa non ſeruentur.

Sol. ſimile non eſt bonum, quia licet uim donationis habeat, non tamen eſt donatio, arg. in l. non diſtinguemus, in §. cum quidam. iuncta glo. ff. de arbitr.

Præterea uim donationis habet, ſi pro modico fiat, ut Bal. in d. rub. declarat, ergo non concludit ad idem, quod poſsit reſcindi, ut donatio aliàs, prætextu ingratitudinis reuocari, uel (ut ſupra) qđ à matre inſtaurari poſsit, non à filiis.

Deciſionis ratio eſt, quia querela fuerat ſublata à matre per tranſactionem, nec æquitas di-
24 ctabat, † poſſe à filiis inſtaurari. l. cum à matre. C. de rei uen. & ut latius dictum eſt ſupra.

Additio 15.

Ratio deciſionis eſt etiā (ut dicebam ſupra) quia mater in præparatione non perſeuerauit, ſed per tranſactionem ipſi querelę renunciauit, quo fit ut a filiis inſtaurari nō poſsit. d. l. nam &. ſi. §. 1. ff. de inoffi. teſt.

Et quanquam hæc ratio in matre etiam militare uideatur, & nihilominus ipſa admittatur. l. ſi inſtituta. in prin. ff. eo. & ſic querela inſtauretur, admittitur, inſtauraturq; tamē, non ſine cauſa, quoniam (ut text. met inquit) ab hærede fides tranſactioni non præſtatur. l. cum proponas. C. de pact.

Additio 16.

Dici adhuc poteſt, quod non inſtauretur querela à filiis, quia alia actione erat tibi ſuccurſum ut hæres ſtaret tranſactioni, uel ſolueret intereſſe ex ſtipulatu, ſi ſtipulatione tranſactio uallata ſit, uel ſine ſtipulatione præſcri. uerb. & eſt arg. in l. ſi domus. ff. de ſer. urb. præd.

Additio 17.

Cogita rurſum, ſi aliud quoq; dici poſsit, qđ

hoc

hoc ipſum ſit,quia iſtud ius quod eſt ſolum in
matre,& quidem perſonale.d.l.ſi inſtituta, per-
ſonam egredi non potuit, & maximè, quia (ut
dictum eſt) tranſactione erat extinctum. §. pla-
nè.Inſti.de iur.nat.

Additio 18.

Reuertor ad contrarium l.ſi inſtituta.ff.de in
offi.teſtam.de quo ſupra. in 2.ratione dubitãdi,
& quicquid dictum ſit ibi, nouiſsimè nunc,pu-
to reſponſionem glo.

25 Sed am ultra cõem † poſſe etiam ſuſtineri,qđ
ibi tranſactio ſub conditione facta ſit,ſi ſeruarē
tur promiſſa,aliàs querela poſſet inſtaurari.l.cũ
proponas.C.de pac.nec ob.quod diſpoſitio prę
ſumatur potius modalis,q̃ conditionalis,ut per
Bar.hic.Soci.in l.cum anus.col.3.ff.de condi.&
demon.Seyſel.in l.ſi conſtante.colum.8. ſol.ma.
quia id uerum eſt in dubio, nos autem ſumus in
caſu claro,ergo condiſionalis erit:quod probo,
nam quando ſunt diuerſæ leges, vnaq; procedit
per modum regulę,in aliis intelligitur repetita:
ſed in l.cum proponas.C.de pac. ita proceditur,
& conditionaliter quidem, ergo ita etiam intel-
ligetur in d.l.ſi inſtituta.declarat Barto. in l.præ
tor.in §.eritq; hæc differentia.nu.1. ff.ui bo.rap.
& iſtud hic etiam dici poſset, ſed non ut à filiis,
alia ratione poſsit inſtaurari,ut ſupra.

Et addo differentiam inter conditionem &
modum,qđ illa inducit effectum dum eſt ĩ actu:
modus uerò quolibet tempore, & fuſius ut per
Bal.in l.Arethuſa.col.2.ff.de ſta.ho.

Additio 19.

Ad illud etiam,quod dicebam ſupra rem de fa
cili ad ſuam priſtinam reuerti naturam, declara
26 nunc uerum,† qñ ratio,uel æquitas id ipſum di
ctat,ut extincta reuiuiſcat,ſicuti in caſu d.l.ſi in
ſtituta, aliàs non. & adde ſimile in patre filium
exhæredante, qui ſi poſtea ipſum arrogauerit,
non propterea exhæredationem reuocaſſe uide
bitur: qđ tñ eſſe deberet, quia unaqueq; res de
facili reuertitur ad naturam ſuam,& ſolet fauo-
rabile reputari.& non ab re ad propoſitum, quia
nec ratio,nec ęquitas iſtud ipſum patitur:nãq; ſi
reuocaretur, filius reperiretur p̃teritus & teſtm̃
rumperet, contra mentem teſtatoris,qui nõ ui-
detur eligere uiam ad impugnanda ſua iudicia.
l.3.ff.de mil.teſta. Aret. in l.filio quem pater. in
princ.ff.de lib.& poſthu.

Additio 20.

In ſecunda parte tex.dubium faciebat actio-
ne ex ſtipulatu agi non poſſe, ſi in tranſactione
interpoſita fuiſſet,ut hęres ſtet ipſi tranſactioni,
uel ſoluat intereſſe,quia eſt regulare in ſtipula-
tione rem dari,promittentem præciſè teneri,nõ
27 quod † ſoluendo intereſſe liberetur. l.ubi autē
non apparet.§.ſi.ff.de uerb.obli.uo. in l.ſi qs ab
alio.in §.ſi.ff.de re iud.& in l.ſtipulationes non
diuiduntur.ff.eo.tit.de uerb.obl.

Sol. (dicunt omnes, Bar.& cæteri) illud ue-
rum eſt communiter, * ſed fallit in caſu iſto,
quoniam in contractu innominato interpoſita
fuit: tranſactio enim huiuſmodi eſt. l. ſiue apud
acta.l.quamuis.& ibi Bart.infra eo.quo fit, ut re
gulari debeat ſecundum eius naturam.l.ſi ſtipu-
latus.ff.de uſu.nam contractus innominati adeo
debiles ſunt, ut quanquam datio promittatur,
non tamen promittens præciſè teneatur, ſed a-
gatur ad intereſſe.l.naturalis.§.1. ff. de præſcr.
uer.& ita communiter tenetur. eſt uerum quòd
Dec.multa dicit,multa Iaſ.quæ tamen,quia uio
lant literam,& quia pendent ab illo articulo, an
debeat (ut dixi) ſtipulatio regulari ſecundũ na-
turam contractuum,ſuper quibus ĩterponitur,
de quo ſcriben.in rub.ff.de uerb.obl. & quia eſt
* communis * opin.quod ſic.d.l.ſi ſtipulatus l.1.
§.belliſsimè.ff.ut leg.no.ca.atteſtatur idem Iaſ.
hic,nec tex.noſter poteſt cauillari, non ſunt ali-
ter referenda.Paul.Caſtren. pulchrè conſil. 44.
colum.2.uolum.2.Bartol.in l.damnum. ff.de da
mn.infect.

Ex quibus colligitur deciſionis ratio, qđ aga
28 tur ad intereſſe actione ex ſtipulatu,† quia ſtipu
latio in tranſactione interuenerat, & quia con-
tractuum innominatorũ (ut diximus) ea eſt na-
tura.d.l.naturalis.§.1.ff.de præſcr.uer.

Additio 21.

29 Vltimò dubium faciebat, † ſi non interuenit
in tranſactione ſtipulatio,quod non præſcriptis
uerbis agatur ſed actione de dolo, ex quo con-
tractus fuit, facio ut des: remiſſa enim querela
fuit à matre,ut ſibi certa pars bonorum ab hære
de daretur.d.l.naturalis. §.quod ſi faciam. ff. de
præſcrip.uerb.ubi caſus clarus, quod in cæteris
contractibus præſcrip. uerb. datur præterquam
in iſto facio ut des.

Sed facilè poteſt reſponderi. uerum prius q̃
30 reſpõdeamus ſcias velim utilitatem † diſputatio
nis,nãq; actio de dolo,prætoria eſt.l.1.ff.de do-
lo.præſcr.uerb.ciuilis.l.1.ff.de præſcrip.uerb.d.
§.quod ſi faciam.

Item actio de dolo durat biennio.l.fina.C.de
dolo.præſcr.uerb.an.30.ut alię.l.ſicut.l.omnes.
C.de præſcrip.30.ann.

Illa rurſum infamat, iſta uerò non. l.honori.
ff.de obſequ. à liber. præſtand. l.non debet. ff.
de dolo.

Et pro modico denique datur, ſe.us uerò in
iſta præſcr.uer.l.ſi oleum.ff.de do.

Magnumq; iſtud fore contrarium, ut inquit
Pau.Caſt.in l.ſolent.ff.de præſcrip.uerb.& De-
ci.hic poſt eum.

31 Modo ad contrarium reſpondetur,& † primò
ut reſpondet glo.fi.hic,quod in text. noſtro fuit
contractus do ut facias,non è cõtra facio ut des,
& ſentit etiam prima,ad quam fin.ſe remittit,qñ
dicit, ut in litera modò notaui.

Quã ſol.improbant Vltramon.quia ĩplemen
tũ attendit non conuentio.l.iuriſgentiũ.in prin.

ff.de pact.ubi contractus innominati perficiuntur, cum primum ex parte agentis implentur, & non prius, nec actionem ante implementum pducunt, ut ibi, ad differentiam nominatorum, qui ſtatim quod ineſſe deducuntur, actionem producunt.

Et licèt Bar.aliud dicere uideaẽ quod ex parte dantis eſt do ut facias, ex parte facientis uerò facio ut des: attamẽ ſentit, quòd cum mulier hic impleuerit remittẽdo querelam ſit facio, ut des, & ſic adhuc contrarium obſtet, & detur actio de dolo. quod apparet, quia poſtea ad aliã ſolutionem tranſit, & ſic uana eſt diſputatio Dec. cõtra ipſum tenentis, ut per eum.

Et pro iſta opi. facit no. ille tex. in l. in bonæ fidei. ff. de eo quod cer. lo. ubi in ſimili aliud eſt pmiſsio de uendendo, & aliud eſt uẽditio, ex quo illo caſu licet pœnitere, iſto uerò non.

Secundò igitur reſpondetur, quod ibi aduerſario nihil aderat, hoc eſt nullam conſequebatur utilitatem: ideo datur actio de dolo, ex quo dolo pròmittens uidetur perſuaſiſſe, ut faciens pro parte ſua contractum impleret, puta ſeruum manumitteret, uel tale quid aliud: ipſe uerò dare recuſet quod promiſit, hic autem hæres liberationem, ex quo mater renunciauit querelæ, & eſt * ſol. Bart. & * communis.

Quam etiam ex multis improbat Dec hic, ut per eum. multa Iaſ. ibi. i. in d. §. quod ſi faciam.

Nec mihi placet, quia etiã quod aduerſarius nullam utilitatem conſequi uideatur ibi, conſequitur tamen, conſiderando uoluntatis ſatiſfactionem, quæ pro magno intereſſe habetur. l. ſin. ff. de uſu & ha. §. præterea. Inſti. de act. præterea in l. ſolent. ff. de præſcr. uer. in facio ut des, aliqd aderat aduerſario, & tamen datur actio de dolo. idemq; in l. cum proponas. infra de dolo.

Et in l. naturalis. in §. 1. in uer. ſed ſi dedi. ff. de præſcrip. uer. nihil aderat. & nihilominus datur præſcrip. uerb.

Tertiò reſpondet Fulgo. qđ utraq; eſt ſubſidiaria. l. 1. §. ait prætor. ff. de dolo. l. quotiens. ff. de præſcr. uer. quòdq; concurrunt.

Nec iſta tuta eſt, quam improbat Deci. bonis rationibus, ut per eum. Addo ego bñ facere, nã ſtant iſta ſimul, quod utraq; ſit ſubſidiaria, & tñ non concurrant, quia præſcr. uer. eſt ſpecialis, cũ qua non æquè conuenit, ut de dolo actio cõcurrat. d. §. ait prætor, & maximè (ut dictum eſt ſupra) quia famoſa, d. l. honori. Bart. in l. 1. in §. 1. col. 2. ff. de no. ope. nun.

Quartò reſpondet Deci. quod ille text. uenit continuatiuè ad præcedentes: & eſt ſenſus, ſi dolo induxeris me ad manumittendum ſeruũ meũ, ut ſuprà, & promiſeris mihi aliquid dare, ego uerò manumiſerim ſi non dederis, quod agam de dolo, aliàs autem præſcr. uerb. ita etiam Iaſ. ante eum in d. §. quod ſi faciam. col. 1.

Quæ etiam non eſt bona, quia imò uenit aduerſatiuè ad præcedentes per uiam regulæ. & ſi rectè intueatur in ſol. Bar. incidit, hoc exemplo ſtante, & quia ſic ille tex. eſſet de indubitabili.

Quintò & ultimò dici poteſt, qđ ibi dabatur actio de dolo, quia factum repeti non poterat. l. in bello. §. factæ. ff. de capt. aliàs potuiſſet per cõdic. ob cauſam. ergo non mirum ſi eius loco ſubrogata eſt actio de dolo, ut agens conſequatur quanti ſua intereſt factum non fuiſſe. l. cum proponas. infra de dolo, alleg. etiam ſ. nos autem loquimur in tranſactione, in qua nõ habet locum pœnitentia. ea de re non datur actio de dolo, q̃ loco illius ſubrogetur, ergo neceſſariò præſcr. uerb. & ſol. hæc colligitur ex his, quæ habentur in d. l. naturalis, in §. 1, ff. de præſcri. uer. quam ẽt licèt non ita plene, ſenſit Roſr. de libel. hoc eod. tit. de præſcr. uerb. col. 2. & Iaſ. in d. §. quod ſi faciam. colum. 1.

Neq; iſta videtur tuta, quia ſi mater uiueret, haberet locum pœnitentia (ut diximus ſ. per tex. in d. l. ſi inſtituta. ff. de inof. teſtam.) in quę perſona filiorum, debuiſſet (ut dixi) ſubrogari actio de dolo.

Ideo dicerem ego, non obſtare, quia text. ille, in d. §. quod ſi faciam, loquitur in faciente, ſeu pro parte ſua contractum implente: nos aũt in filiis facientis matris, quibus cum non alia actio dari poſſet, non de dolo, qa ipſi non fuerant inducti ad aliquid faciendum: non ex ſtipulatu, qa omiſſa erat uerborum obligatio, datur præſcriptis uerbis, quæ rem geſtam (ut ſignanter dicit text.) demonſtrat, & eſt nouus & uerus intelľs.

32 Ex quibus ratio deciſionis † elicitur, dari hanc actionem, quia contractus non erat ſtipulatione uallatus.

Et nota quòd ſicuti omnes aliæ actiones cognoſcuntur ex medio concludendi. l. certi condictio, & ibi Bart. in princ. ff. ſi cer. pet. ex empto qa emiſti, ex uendito qa uẽdidiſti, ita cognoſcit iſta negotium geſtum fuiſſe uerbis interuenientibus, ut in fi. tex. innuitur, uſq; adeo, ut formula ſeruata ſit in hac actione, ſublatis ſolẽnitatib. in omnibus aliis. l. 1. C. de formu.

Scđò no. ad idem qđ eſt actio ciuilis, auctoritate iuris ciuilis prodita, ut ſ. d. §. qđ ſi faciam. l. 1. eo. tit. l. iuriſgentium. in prin. ff. de pac.

Tertiò no. qđ differt ab actione in factũ, quia iſta eſt ſemp ciuilis, ut ſ. in factum uerò qñq; ptoria maximè qñ datur ex edicto prætoris. l. in factum. ff. de ac. & obl. & ex æquitate dictante dari, ut in l. 3. in §. fi. ff. de condi. ob cau. latius Pau. Caſt. in rub. ff. de præſcr. uer.

Additio 12.

Ad intelľm d. §. qđ ſi faciã, multa ibi dicit ẽt Lãber. de Rãpo. uidendus oĩno. ſol. 54. col. 3. de pſcr. uer. ſi placet, ſin minus à ſ. dictis nõ recede.

Additio 23.

De uerbo ſuſcipere, nihil dico, pulcherrimam reſolutionẽ, quomodo capiatur, tradunt

hic

hic ſcriben.clarius quàm alius Iaco.de S.Geor.
& breuiter,dic ut per eum.nu.6.

Additio 24.

In iſta lege non eſſet amplius immorandũ, ex
quo in his potiſsimum ipſius difficultas cõſiſtit,
& quia (ut inquit Cyn.in d.l.cum proponas . in
fi.infra de dolo) hæc ſunt de apicibus iuris,no-
33 ua modernis,& Deus nouerit quotquot † tran
ſeant ignorantes. tamen nec unum adhuc eſt ꝑ-
termittendum (de intellectu etiam d.§.quod ſi
faciam,multa ad ſaturitatem dicit Coraſi. in lib.
Miſcellane. 2.c. 10. & omnibus aliis confutatis
nouũ tradit , quod ideo de dolo actio datur ibi,
ex quo dolus etiam præſumitur in eo , qui non
dat,qñ ille qui erat obligatus ad factum,fecit, &
pro ſua parte contractum adimpleuit,quæ rõ ẽt
in l.iſta conſiderari poſſe videtur:imò quod nec
contrarium ſoluit hac de re enim. hic etiam de
dolo dari deberet,& tñ datur præſcr.uerb. Ideo
cogita & dic ut ſ.)an actio iſta,præſcrip.uerbis,
34 ſit natiua uel datiua, † quæſtioque eſt non con
temnenda .

Sed prius ſciendum puto,quæ poſsit eſſe uti-
litas diſputationis:& dicendum ut dicit glo.in l.
cum precario.ff.de precar. quod natiua tranſeat
ad hæredes,datiua uerò non.

Quam tamen improbat Dec.dicens,iſtud iu-
re non probari,ſed contrarium potius, in l.1.C.
de hær.act. & in l.1.C.ut ac.ab hæ.& con.hæ . &
ideo eius auctoritas cum ſit probabilis, non aũt
neceſſaria,quanquã aliàs magna, ut inquit Bart:
in l.ut uim.ad fi.ff.de inſt.& iu.ſequenda tñ non
eſt,niſi lege vel ratione fulciatur.l.ſi de interpre
tatione.ff.de legi.l.1.C.de profe. qui in ur. Con
ſtan.lib.10.& utrobique no.bonus tex. ĩ l.1.ibi,
nec nuſquam relatum eſt,nec uſquam receptũ ,
ff.de Sena.& quamuis replicari poſsit, quod ha-
betur in l.1.C.de hæ.uel ac.uend. fortè intelligi
in natiuis ac.non in datiuis,quia cum aliquo ſpe
ciali caſu dantur à lege , non æquè conuenit , ut
ad hæredes tranſeant,arg.in §.planè. Inſti.de iu.
na.tamen ab opin. Deciũ non diſcedo, ex quo ſic
nimium reſtringeretur generalitas.d.l.1 . Qua
de re,quia non uidet adhuc reſultare: hinc utili-
tatem aliquam , aliter Iaſ.articulum non tangit,
& minus hac ratione Seyſellus : tãgam nihilomi
nus ego ut alii,quia de ſingulis dubitare,non eſt
inutile,ut inquit gl.in l.nemo . C.de ſumma tri.
ẽt ſi qõ eſſet fatua, ut illa , an actio ſit ius uel fa-
ctum,de qua per Bar.hic ad fin.Bald.Inſti.de ac.
in fi.prin.uel ridicula,qualis illa,an muliere min
gente,ſi ex lotii ſono irritatus canis , damnũ de-
derit, teneat̃,de qua in l.item Mela.in §.1.ff.ad le
gem Aq.Pet.Iac.de Mon.Peſſula.in prac.ſua,de
ac.de paup.col.2.eritq; utilis ſaltẽ diſputatio,ut
inde ſumamus arg.ad deciſionẽ aliarum qõnũ .

Videtur dicendum igitur,eo redeundo, unde
diſceſsimus,qđ ſit datiua à tex.noſtro ĩcipiẽtes ,
qui dicit dãdã eſt,ut ẽt Bar.hic declarat,& tenet.
nu.8.& 9.danda ſcilicet à lege ex æquitate .

Et hoc idem dicitur etiam atq; ſcđò i l.iuriſ-
gentium.in fi.prin.ff.de pac.ibi, in factum à præ
tore actionem dandam.& q̃q̃ de actione in factũ
loquatur,nihil eſt tñ,quia in factum , & præſcr.
uerb.non differunt (excipio caſum, de quo ſ.nu
me.35.uer.3.not.) nec re,nec effectu: non re,qa
conuentio & tractatio eſt facti.l.fi.ff.de cur.fur.
non effectu , quia datur ad dandum uel facien-
dum.& dr̃ præſcriptis uerbis,quia uerbis conuẽ
tio fit, ut hic,& declarat Bal.in l.ex placito . col.
3.in fi.C.de rerum permu.& Bar. ante eum in ru
bri.de præſcrip.uerb.

Sed cauè,quia cum ibi materia præexiſtẽs ſit
contractus innominati, non poteſt dici aliter, ni
ſi quod ſit natiua,ut infra.

Tertiò adhuc probatur,ex uerbis tex.met,dũ
dicit actionem dari,quæ utilis ſit, quęq; pręſcri
ptis uerbis,rem geſtam demonſtrat,ergo datiua
neceſſariò:quia ſi foret natiua, iam directa com-
petiiſſet.& quia dicunt filii hic , matrem contra-
xiſſe,ut in l.1.ff.de act.& obl.& ĩ l.1 .ubi pulchrè
Bar.C.eo.Pet.de Bellaper.in q.ſuis.12. in princ.
Iac.de S.Geor.hic nu.5.

Quartò loco ita dicit Cy.in l.dominum.ad fi.
C.quod cum eo . fore etiam in actione de pecu-
lio,quod huiuſmodi eſt , quodq; datur non ex
contractu filii,uel ſerui,ſed ꝓp contractum eo-
rum,ut pr̃ ſeu dñs teneatur quatenus eſt ĩ pecu
lio,& plus quod eſt perſonalis , habens tñ realis
naturam,quia pater ſeu dñs uniuerſum peculiũ
tenet,& eſt argum . ultra eum in l. in minorum.
cum not.ibidem,C.in quib.cau. in integr.reſtit.
non eſt neceſ.

Quintò & ultimò,quia ex contractu innomi-
nato ſecuto implemento ex parte agentis datur
ꝑſcr.uer.l.naturalis.§.1.ff.de ꝑſcr.uer. ſed hic ꝑ-
fectè ſecutũ non eſt,qa ſi mr̃ uiueret,q̃relam in-
ſtauraret, & plus qđ hæredes poſſent contraue
nire ſaltem de facto.l.ubi pactum.j.eo.Ale.hic.
col.3.ergo ex æquitate hic datiua,ex quo iis ſuc
curri aliter non poterat.

Tamen Bal.Saly.& Ful.tenuerunt, quod imò
etiam in caſu iſtius legis ſit natiua, moti & pri-
mò, quia habet materiam pręexiſtentem,ex qua
naſcitur, contractum ſcilicet innominatum.l.li-
cet.§.ea obligatio.ff.de procu.tradit Barto. in l.
iuriſgentium.in §.1.ff.de pact. quia aliter gene-
ratio non fit,unde nos homines natiui ſumus. l.
filium diffiniuimus.ff.de his,qui ſunt ſui uel a-
lie.iu. Adam uerò parens nr̃ datiuus, à Deo crea
tus ex nihilo. ita Bar.in loco prælle.& clarius
in l.1.nu.5.ff.de act.& obl.& utrobiq; ꝑ text. in
d.§.ea obligatio, de quo etiam hic per Dec .

Secundò,quia ex dict.uerbis text. noſtri, ibi,
quæ pręſcriptis uerbis rem geſtam demonſtrat,
nil aliud elicitur,niſi quod ſit actio ſm ſui natu
ram,hoc eſt natiua.d.l.iuriſgentium, præalleg.l.
naturalis.§.1.ff.de præſcr.uer.Bart.in rub.ibi,in

prin.arg.in l.1.in §.fi.ff.quod quiſq; iur.

Imò & tertiò, quod nulla eſt actio, quæ nō ſit natiua (ut dicebat Fulgo.& Dec. hic refert) ex quo ſemper obligationē præſupponit, uel quaſi d.l.1.ff.de act.& obl.d.§.ea obligatio, obligatio uerò uel quaſi, contractum, ita ut contractus ſit in hac generatione pater, obligatio mater, actio uerò filia, ut dicit glo.in l.1.ff.de edend. magna ad medium.

Hinc uidemus & quartò, quod actio commodati, q̃ datur à prætore.l.1.in princ.ff.commod. & hac ratione datiua dici deberet & prætoria, ciuilis tamen eſt & natiua, materiam præexiſtentē habens, ex qua naſcitur, & idem de aliis quā pluribus, ut hic per Dec.

Quintò & ultimò, quia in hoc, hoc ipſum potius dici debet, quàm quod aliter datiua ſit, ex quo natura, & non accidens inſpici debet, ut per glo.in l.certi condictio.in princ.ff.ſi cer.pet. argu.in l.qui habet.ff.de tute.

Ego breuiter à prima opin.Bart.quæ uidetur communis, & uera, non diſcedo, ex ſupra dictis indicio quidem meo ſatis ſtringentibus, quamuis aliqua obſtent, quæ ex infra dicendis ſublata manebunt.

Ad oppoſita igitur ſic tenendo dici poteſt, & maximè ad primum uerum eſſe, ſed non in caſu præſentia legis, ex quo à matre tranſactio facta fuerat, uſque adeo ut propter contractum, non ex contractu, ut ſ.detur à lege, & ſic datiua ſit, non autem natiua.

Non obſt.ſcd̃m, quia idem quoq; fateor, qđ ſcilicet ſit actio præſcr.uerb.ſed non natiua rõne prædicta, & hoc idem eſt, de quo diſputamus.

Tertium tollit Dec.inter loquendum, qđ largo modo uerum eſt, ex quo nunquàm dat̃ actio ſine cauſa. dicerem ego melius & magis in terminis, uerum fore ſi obligatio uel quaſi, & contractus, ſint actus immediati, ſed hic fuit mediatus & remotus, quoniam mater (ut diximus) cōtraxerat, ergo natiua hac rõne eſſe non poteſt.

Ex quo tollitur quartum, quia immediatè pariter contractus commodati præcedit, qui actionem producit, ſiue obligationem, ex qua oritur actio.

Non obſt.quintum & ult.quia dico, quod ſumus in caſu claro, quodq; accidēs natura eſt potentius, debetq; potius illud quàm iſtud attēdi. l.1.§.beſtias.ff.de poſtu. quod pro limitatione. d.l.qui habet, nota.

Et ex his apparet inſtantiam datam ad 1.arg. pro communi, ut hic per Dec.non officere.

Eſt uerum, quod ſecundum non ſubſiſtit.

Apparet item, nec uerbū utilis, de quo in tex. debere ĩpropriari, & exponi utilis id eſt efficax.

Nec etiam, qđ actio de peculio, ut dicit Bar. in l.1.nu.13.ff.de pecu.ſit natiua, ſed datiua potius, ut ſupra.

Ad ult.dicit etiam Alex.neſcio quid: ſed quia facilè uitari poteſt, parumq; ſubſiſtit, non refero aliter.

Additio 25.

Ad motiuum quartum, de quo ſupra contra cōem addi poteſt & aliud, q̃a in actione reali ſi petitor iurauerit rem eſſe ſuam, defferēte poſſeſſore, dabit̃ actio iudicati, uel in factum ex iuro, inq̃t text.in l.nam & poſtea. in §.ſi petitor. ff.de iureiu.& tñ non dicet̃ datiua, ſed natiua, q̃q̃ realis actio nullam præſupponat obligationem. l.q per colluſionem.§.fin.ff.de act.emp.

Pro ſol.dici poſſet, qđ imò hac rõne ſit datiua, & ita ibi in ſpecie tenet Bar.ſed tñ non eſt uerum, & contrariū ibi tenet Iaſ.& Alex.& Saly.in l.actori.in prin.C.de reb.cre. idem Alex. in l.miles.in §.fi.ff.de re iud.quod ſit natiua.

Vera igitur ſol.eſt, nimirum fore, quia habet materiam præexiſtentē, ex qua oriat̃, i.quaſi cōtractum, q̃ celebrat̃ in iudicio moto in actione reali prædicta.l.3.§.idem ſcribit.ff.de pec.gl.reputata ſing.in l.2.in §.fi.ff.de præto.ſtip. hic aūt non, ut oſtenſum eſt ſ.igit̃ erit datiua, & ita Bar. in d.l.1.C.de act.& obl.

Additio 26.

Ad uerbum præſcriptis, & dum dicit tex.rem geſtam demonſtrat, quadraut quæ ſcribit Ci. in hunc modum, Verſatus ſum in uario bellorū genere, ceſſare nunc uideor cum bella non gero. at (& nūc ad propoſitum) Senatui quæ ſunt gerenda pſcribo, quaſi præpono, & denuncio, ut hic filii rem geſtam à matre. in lib.de ſenect.

Additio 27.

Ad uerbum ſuſcipere, an dominij translationem importet, duo tex.pugnare uidentur: iſte, & in l.naturalis.in §.1.ff. de pſcrip. uer. quia hic proſupponit quod ſic, ibi uerò qđ non: ſed pulchrè hic à Docto.concordantur, quod aut adiicitur obligationi ſpeciei, & tunc non importat, & ita loquatur tex.in d.§.1.aut generis, & tunc ſecus, & ita loquatur text.iſte, & ibi.1.in d.§.1. Doct.rationem aſsignant, deq; materia etiam in l.non amplius.in §.fi.ff.de leg.1.

S V M M A R I V M.

1 *Lex cum proponas.C.de tranſact.eſt no. & tractat materiam clauſula rato manente pacto, quæ habet multa capita.*

2 *Clauſula rato manente pacto, operatur fauore obſeruantis pactum, non rumpentis.*

3 *Contractu in quocunque, ſeu in quacunque diſpoſitione, an procedat quod dicitur in l. cum proponas.C.de tranſact.*

4 *Repugnantia ſimul ſtare non poſſunt, cum reſponſione.*

5 *Alternatiuæ ad ueritatem ſufficit alteram partem eſſe ueram, cum ſolutione.*

6 *Exceptio tranſactionis locum nō habet, ubi oritur actio repetitionis.*

7 *Pœna ubi in cōtractu appoſita eſt, aut petitur, aut oppo-*

oppoſitur exceptio.

8 *Lex ubi unum permittit, alterum negare uidetur.*

9 *Reſtitutio ſuccedit loco pœnæ, ubi ſtipulatio facta eſt data reſtitui, ſi tranſactio non ſeruetur.*

10 *Pacta rumpunt leges.*

11 *Clauſula rato manēte pacto, debet aliquid operari.*

12 *Iaſ. errore labitur, quod in contractibus bonæfidei ſubintelligatur clauſula rato manente pacto.*

Scholia l. cum proponas. C. de tranſac. De materia iſta dico etiam in l. qui fidem. ff. eod.

Diocletian. & Maximian. AA. & CC. Marcello.

CVm proponas.] Iſta lex tractat materiam clauſulę rato manente
1 pacto, † de qua etiam in l. qui fidem. ff. de tranſact. & in l. ſi quis maior. infra eod. & in l. 2. C. de iure emph. & in c. cum inter, de elec. & in c. potuit, de loc. quæ ſolet à notariis in inſtrumentis apponi, ut dicit Camba. in tract. clau. 3. ad fi. non intelligentibus tamen eius uirtutem, ſicuti nec aliarū ſecundum Bar. in l. 1. in 6. q. ff. de iure cod. Imo. in l. Lucius. col. pen. ff. de uulga. & pup. ſub. plus dicit Bal. conſ. 6. quod imperitia ſua deſtruunt mundum, uolum. 4. maximè quia iſta multa habet capita, ut in locis præalleg. not. Ideo aduertendum eſt.

Et ſuperinde etiam præmittendum ac 2. ut adhuc dicitur in hiſce locis, nouiſsimè idem Bald.
conſi. 344. uol. 3. qđ iſta clauſula operatur fauo
2 re obſeruantis pactum non rumpentis, † & eſt
* communis * opi. quicquid dixerit Fulgo. conſi.
112. in prin. & eſt rationabile ne ex eo actu, ſeu contractu quis ueniat, quem nititur impugnare. l. auxilium. ff. de minor. c. ex eo. de reg. iu. in 6.

Tertiò & ultimò præmitte, quamuis de pacto
ſiue de tranſactione loquatur tex. iſte, qđ tñ uendicat ſibi locum in alio quocunq; contractu, ſi-
3 ue diſpoſitione, † ut per Abb. in c. dilecti. nu. 17.
de arb. aliâs col. ult.

4 Dubitandi ratio eſſe potuit, † quia duo remedia inuicem contraria & repugnantia, ſimul uno eodemq; tempore intentari non poſſunt. l. 1. C. de fur. diximus in l. edita. de eden. ſ. imò ut probat text. in d. l. 1. quod allegans contraria repellitur.

Et in ſimili facit ad idem, quia ſi hæreticus obiiciat hæreſim alteri, non auditur pariter, quia damnat in alio quod in ſe ipſo approbat. l. quoniam. C. de hære. l. in arenam. C. de inoffic. teſtam. l. cum mulier. ff. ſol. mat. Bal. in c. teſtimonium. nu. 9. de teſti.

Et hoc eſt quod dicitur in ſacris litteris, Luc. 6. & Mar. 7. ut prius quis trabē de oculo ſuo eiiciat, quàm feſtucam de alieno tollat.

Imò quod ſtultitiæ proprium eſt, inquit Ci. 3 Tuſcu. q. 3. aliorum uitia cernere, obliuiſci uerò ſuorum.

Sed hic ad propoſitum redeundo, data ex cauſa tranſactionis repetendo, dicit tranſactionem non eſſe. l. tranſactio nullo dato.]. eod. dum uerò exceptionem obiicit, dicit contrarium tranſactionem eſſe, ergo male. l. ubi repugnantia. ff. de reg. iu. l. debitori. ſ. de pac.

Sol. uerum eſt regulariter, ſed in caſu noſtro hoc idē operatur clauſula rato manente pacto, eſtq; artificium iuris, arg. in l. nonnunq̄. ff. de lega. pſt. ubi artificio iuris bo. po. contra tab. in bo. poſſ. ſm tab. conuertitur. & in l. 1. C. de act. & obli. ubi directa actio conuertitur in utilem. & idē in milite, qui mori poteſt teſtatus & inteſtatus. l. certi iuris. C. de milit. teſta. artificio iuris, quia inter hæc duo pugna eſt, nec ratione contrarietatis poteſt paganus. l. ius noſtrum. ff. de reg. iur. & hoc quia ſola ipſius militis uoluntas ſpectat. §. non autem. Inſti. de hær. inſti.

Et licet clauſula in pacto loquatur, ad tranſactionem tamen extenditur, quę eſt ſpecies pacti, ut ſupra eo. l. 1.

Vel dicamus tolerabile eſſe, cum ſemel tranſactionis nomen aſſumpſerit, ut tranſactio eſſe non deſinat, quanquam data repetantur, arg. in l. & ſi ſine. in §. ſed quod Papinianus. ff. de mino. l. 3. in prin. ff. pro ſoc. & ibi glo. l. quid ergo. in fi. ff. de pecu.

Vel & ultimò, quia regulariter etiam reus utitur remediis contrariis. l. nemo. ff. de excep. Are. in c. tertio loco. nu. 3. ſeu in 3. no. de prob.

5 Secunda dubitandi ratio eſſe potuit, † qa tex.
iſte loquitur alternatiuè, ibi petis, uel pacto ſtari, uel data reſtitui, l. ubi pactum. infra eo. l. ſæpe. l. hæc uerba. ff. de uerb. ſigu. ad ueritatem alternatiuæ ſufficit alteram partem ueram eſſe. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſti. Bart. Ang. & Iaſ. in l. non utique. in prin. ff. de eo quod cer. lo.

Sol. uerba ſunt narratiua, non diſpoſitiua, ex quibus argumē. non ſumitur. l. unica. & ibi not. C. quando non pet. part. diſpoſitiua uerò ibi ſi quidem, ubi ſignanter dicitur, quod imò data reſtitui peti poteſt, & pacto ſeu tranſactioni ſtari debere.

Vel & ſecundò dic arg. uerum eſſe in alternatiua hominis non legis, ut hic, & tradit Bar. in l. ſi la qui ducenta. in §. utrum. ff. de reb. dub. Por. in §. hæres. col. 1. Inſti. de hær. inſti.

Vel & tertiò, ut ſ. qđ hoc idē operet̄ cl'a rato manente pacto, quodq; diſiuncta. ſiue alternatiua in coniunctā, & copulatiuā reſoluitur. no. in d. §. utrum, & in l. cum quidam. C. de uerb. ſig.

6 Tertia dubitandi ratio eſſe potuit, † quia ita ſi
gnanter dicit tex. in l. eleganter. in §. ſi quis poſt. in fin. ff. de condi. indeb. ibi, cum igitur repetitio oritur, tranſactionis exceptio locum nō habet,

Imò quod idem repetit, ſtatim ſubiiciens ſic, neque enim utrunq; habere debet locum, & repetitio, & tranſactionis exceptio, ex qua geminata deciſione, Iureconſulti deliberata colligitur intentio, argumen. in l. Baliſta. ff. ad Trebel, & in c. ſi quis iuratus. 2. q. 3. quod agens altero contentus ſit.

Sol. id uerum eſt, ut dicit glo. in uer. non habet, ibidem. niſi hoc actum ſit, ut ſcilicet utrũq; locum habeat, quia ſit in tranſactione clauſula, rato manente pacto, appoſita. et de re non mirũ eſt, quia contractus ex conuentione partium legem accipiunt. l. 1. §. ſi conueniat. ff. depo. l. legẽ. C. de pac. l. contractus. ff. de reg. iu. & de iſto tex. etiam hic per glo.

7 Quartò dubitandi ratio eſſe potuit, † quia ſi in contractu etiam pœna appoſita ſit, & non ſeruetur, aut pœna peti debet, aut obiici exceptio, & pœnæ petitio omitti caſus eſt, de quo adhuc hic per gl. in l. reſcriptum. in §. 1. ff. de pac. ergo quãto minus hic data repeti poterunt, cum reducatur tranſactio ad non tranſactionem per actum retroſimilem.

Sol. hoc idem operatur d. clauſula, & text. ibi loquitur, quando in contractu appoſita non reperitur, ex quo fit, ut petenti dici poſsit hoc caſu, ut dicitur in l. inciuilem. C. de furt. amice diſce cautius negociari. uel ut dicitur in l. hæres. ff. de neg. geſ. prudentius feciſſes ſi clauſulam rato manente pacto, in eo appoſuiſſes. uel ut dicitur in l. ſi auiam tuam. C. de ingen. ma. ſi tractatũ cum peritioribus habuiſſes, facilè cognouiſſes, quid tibi agendum erat.

Quinta & ultima dubitandi ratio eſſe potuit,
8 † quia his ſtantibus ſi in iſta tranſactione pœna appoſita fuiſſet, quod & data repeti, & pœna peti, & exceptio etiam obiici poſſet, nõ dicendum tamen, argum. in l. diuus. ff. de offic. præſi. & in l. tutori. C. de neg. geſt. & ſimul declarat Bart. in l. quid ergo. in §. pœna grauior. colum. 3. ff. de his qui not. infam. ubi ſi lex permittit unum, aliud negare uidetur.

Sol. quando in contractu d. clauſula appoſita eſt, & pœna ſimul, data non repetuntur, ſed pœna tantum petitur, & exceptio ſimul obiicitur. l. ubi pactum, & ibi Bar. infra eo.

Imò, ſi fuerit iurata, quod petetur pœna, repetentur data, & exceptio ſimul etiam obiicietur, ſed iſte eſt caſus l. ſi quis maior. infra eod. & ibi dicemus. hoc unum nõ omittentes, quod adhuc ibidem no. quod iuramentum habet uim clauſulæ prædictæ, rato manente pacto. adde Alex. conſil. 206. col. 2. uol. 7.

Sed cogita tamen, ſi alia dubitãdi ratio adduci
9 poſsit, † quoniam hic ſtipulatio facta fuit data reſtitui, ſi tranſactioni non ſtaretur, quæ reſtitutio eſt loco pœnæ: modo ego habeo quòd ſtipulatio pœnalia nouat obligationem, ſiue contractum, ſuper quo interpoſita eſt, ergo nihil debebitur. l. obligationum ferè. §. fin. ff. de act. & obl.

Sol. nulla fit nouatio, ſtante dicta clauſula. l. ita ſtipulatus. §. pen. ff. de uerb. obl. & ut latius p Bald. (dictumq; eſt ſingulare) in l. ſi pacto, quo pœnam. col. 2. ſupra de pac.

10 Ratio deciſionis eſt, † quia partes ita conuenerunt per appoſitionem d. clauſulæ, & contractus ex conuentione partium (ut dixi) legem accipiunt, iuribus præalleg. ergo.

Et quia prouiſio hominis tollit prouiſionem legis. l. fi. C. de pac. con. l. maritus. C. de procura. facit dictum uulg. de quo glo. & Io. And. in reg. contractus, de regulis iur. in ſexto. pactum rumpit leges.

11 Aliàs nihil operaretur, & malè. † l. ſi quando. ff. de leg. 1. c. ſi Papa. de priui. in 6. gloſſ. in l. 1. ff. quod me. cauſa. Bal. in rub. C. de contrahen. emptio. in 9. quæſt.

* Quo ad id, de quo per glo. Barto. & omnes, cuius ſit electio, quando in contractu non reperitur appoſita d. clauſula quo ad intellectum l. plerunque. ff. de iure dot. & in c. alternatiuis. de reg. iu. in 6. dic ut per eos. dixi ego aliqũ in l. quicunque. C. de ſer. fug.

Vnum dixit etiam Iaſ. hic, quod in contractibus bonæfidei, ſemper ſubintelligitur iſta clauſula, rato manente pacto, ex quo text. hic loquitur in tranſactione, quæ eſt ſtricti iuris, & malè, erratq; grauiter, † & ipſum in ſpecie hic reprehẽ-
12 dit Seyſel. & dixi in euiden.

SVMMARIVM.

1 *Lex tranſigere. C. de tranſact. eſt ſubtilis, ſingularis, & utilis.*
2 *Crimen capitale quot modis dicatur.*
3 *Capitalia quæ ſunt, publica quoque dicuntur.*
4 *Adulterium crimen capitale eſt, & publicum.*
5 *Adulterium, quid ſit.*
6 *Crimina quod aliqua ſunt publica, non capitalia tamen.*
7 *Falſum quid ſit, & quot modis committatur.*
8 *Artis ubi traduntur principia, ibi dubium eſſe nõ poteſt.*
Et ibi; quod tamen primus gradus ad diſciplinas eſt dubitare.
9 *Argumentum ab abſurdo ualet.*
10 *Delicta impunita remanere, abſurdum eſt.*
11 *Delinquendi occaſio præberi non debet.*
12 *Tranſigendo uel paciſcendo crimen confitetur.*
13 *Tranſactio an fieri poſſit, ubi de pœna ſanguinis agitur.*
14 *Sanguinem ſuum redimere cuique licet.*
15 *Tranſactio an fieri poſſit in criminibus publicis pœnam ſanguinis non ingerentibus.*
16 *Pœna infamiæ, & uitæ æquiparatur.*
17 *Diuerſitatem ſpecificam non conſtituunt plus & minus.*
18 *Crimen publicum eſt, necẽ defuncti non uindicari.*
19 *Tranſactio fauorabilis eſt.*

Delicta

20 *Delicta puniri intereſt publicæ utilitatis.*
21 *Tranſactio permiſſa quare in adulterio non ſit.*
22 *Imperator eſt amator caſtitatis.*
23 *Delicti frequentia exagerat pœnas.*
24 *Matrimonii fauor prohibet tranſactionem fieri de adulterio.*
25 *Deus læditur per adulterium.*
26 *Tranſactio licet prohibeatur in adulterio, poteſt tamen fieri pax.*
27 *Tranſactio an ualeat in raptu.*
28 *Tranſactio, quare in crimine falſi admittatur.*
29 *Intellectus Alciati ad l. tranſigere. C. de tranſ.*
30 *Intellectus Alciati impugnatur.*
31 *Tranſactio quibus in caſibus fieri poteſt, in eiſdem iuramentum deferatur, aliàs non.*
32 *Intellectus ad tex. in l. codicillis. in §. matre. ff. de lega. 1. quod non loquatur in adulterio.*
33 *Si ſtatutum faciat mentionem de pœna capitali, quomodo intelligatur.*
34 *Tranſactione à controuerſia ciuili ſi recedatur, deinde detegatur falſum, an tranſactio poſſit inualidari.*
35 *Practica aſſeſſorum, quod caput à ſpatulis amputetur, declaratur.*
36 *Pœna capitis, id eſt ultimum ſupplicium, quo in caſu intelligeretur.*
37 *Falſi crimen graue, & deteſtandum cũ exemplis.*

De tranſactionibus.

L. Tranſigere.] Additio 1.

Exordiũtur Bart. hic, quod hæc materia eſt ſubtilis, & ſingularis,
1 † quodque tractationem utilem habet.

Pau. Caſ. uerò quod reputatur difficilis propter opiniones, q̃ in ea ſunt, quaſq; melius, quàm alius recitat Alb. ſecundum eum: & quando in opinionibus diſcordant ſapientes (addas tu) ueritas latet; & (ut inquit Phyloſophus) difficulter inuenitur, refert Bertran. cõſi. 92. nu. 7. uol. 1. ad quod uulgatum Boetii dictũ quoq; facit, relatum pariter per Bal. in l. 1. ad fi. C. de bo. poſ. ſec. tab. quòd cõiter ignoratur qđ multipliciter exponitur.

Aliter Cy. quòd Mod. quidam, adeò fimbrias dilatant, ut in lubrico figant pedes, & uſque ad grammaticalia quędam condeſcendant, in hac lege diſcurrentes ea, quæ omitti potius tacerique debebant: utcumq; ſit tamen aduertendum eſt.

Et præmittendum prius, quòd crimen capitale
2 le dicitur tribus modis, † ut hic per glo. & ſic ẽt pœna, dicta eo quod punit. c. pœnitentia, de pœni. d. 3. delinquenti & crimionoſo non inferenda, niſi per iudicem. c. ſiue. 33. q. 2.

Mors ſcilicet (ad propoſitum redeundo) damnatio in metallum, & deportatio in inſulam.

Vel ſic.

Vltimum ſupplicium.

Ciuitatis & libertatis amiſsio.

Ciuitatis amiſsio tantùm.

Vel & aliter dicamus.

Quòd in morte naturali conſiſtat, & ciuili, q̃ eſt (de naturali liquet) quando quis libertatem, & ciuitatem amittit, & ciuitatem tantum, hæcq; omnia habentur per ordinem in iuribus per d. glo. noſtram hic alle. & potiſsimum in l. 2. ff. de pœn. l. edicto. ff. de bon. poſſ.

Vel & rurſum ſic.

Quod ſtrictiſsimè pœna capitalis ſit, in qua ĩgeritur pœna ſanguinis, ſtrictè uerò aliæ pœnæ, uſque ad relegationem excluſiuè. l. 2. ff. de publ. iud. Saly. in l. reos. col. 3. C. de accuſ.

Et ad declarationem nota, licèt dixerit alibi Iureccon. in d. l. 2 in §. 1. & in l. 3. ff. ad legem Iul. pec. deportationem ſucceſsiſſe loco interdictionis aquæ & ignis, quòd tamen nõ omnes deportabant. l. illicitas. §. qui uniuerſas. ff. de offi. præſi. quodq; pœna hac hodie etiam utuntur Illuſtr. D. Veneti, inſulas in dominio habentes, ut olim ſolus Princeps. Et quod damnatio in metallum quoq; exoleuit, ex quo homo bñ natus ſeruus effici nõ poteſt. & licet à modernis Dominis & principibus eius pœnæ loco fiat condemnatio ad triremes, ſiue ad remigandum, debet haberi tamen conſideratio perſonarum, quia nobiles hac pœna puniri nõ debent, quanquam de facto contrarium ſeruetur, & malè. l. aut damnum. §. in miniſterium. l. moris. §. fin. ff. de pœn. Gramma. deci. 32.

Secundò præmittendum eſt, quod hæ quę ca
3 pitalia ſunt, publica quoque dicuntur, † d. l. 2. & Inſti. eod. in princ. & innuit text. noſter ibi, in aliis autem publicis criminibus, ſumpto argu. ex gl. ſing. l. ſi fugitiui. C. de ſer. fug.

Tertiò præmittendum eſt, quod adulteriũ hu
4 iuſmodi eſt † capitale, ſcilicet & publicum, aliàs exceptio non eſſet de regula, neq; de terminis ipſius, & malè. l. nam quod liquidè. §. fi. ff. de pen. le. Bar. in l. in his. ff. de legi. & probatur in l. 1. & ĩ d. l. 2. ff. de publ. iudic. & in l. 1. ibi, & ideo. ff. de offic. eius.

Quartò præmittendum eſt, quod adulterium
5 nihil aliud eſt, † niſi alieni thori uiolatio. c. non mœchaberis. 32. q. 5. §. item lex Iulia. Inſti. de publ. iudi. duplex uerum & præſumptum, ut in authen. ſi quis. C. ad legem Iul. de adul. Iaſ. hic, colum. 2. & eſt ſimile in contumacia, ut p glo. in l. conſentaneum. C. quomo. & quan. iud.

Quintò præmittendum eſt, quod crimina ali
6 qua etiam ſunt publica, † quæ tamen non dicuntur capitalia, hoc eſt, quæ non ingerunt pœnam ſanguinis, ut tex. met noſter dicit, ſed ex quibus pœna eſt, uel pecuniaria, uel coertionis modicę præall. l. 2. in fi. ff. de pub. iud.

Sextò prȩmittendum eſt, quia de falſo locuturi ſumus, quid ſit falſum: & dicendum quòd eſt
7 mutatio ueritati, facta ex certa ſcientia † dolo-

ſè.

sè.l.quid ſit falſum.ff.ad legem Cor. de fal.l.hec exemplum.C.eod.

Committitur autem ſcripto, dicto, facto. ſcripto ſi ſcriptura uitietur, dicto in teſte, facto in falſificanre monetas menſuras, & id genus plura. l.1.l.quicunque.ff.eo.tulius Hoſti.in §.qualiter. de fal.Bononien.in rub.ff.eod.colum.1.& 3.Co ina.conſi.138.colum.1.

Septimò & ultimò præmittendum eſt, dictū Seue.in l.imperium.in princ.ff.de iur.omn.iudi. poſt Cyn.& Bar.in l.ex hoc iure. ff.de iuſti.& iu.

8 quòd ubi traduntur artis † principia diffinitio ſe licet regu.uel diſtinctio, ibi dubitatio eſſe nō poteſt, quod nequaquam tamen dicūt prædicti, non Bar.ibi, quod uiderim, non Cyn. quia ſuper illa lege non ſcribit. dicit tamen ultra eum idem Bar.in l.quotiens.ff.ſi quis cau.dictumq; eſt etiā ūerum generaliter, ex quo in principiis error eſſe non poteſt, iuxta illud, de quo Gen.4.in fonib. quis delinquet? quaſi dicat nullus. unde nō eſt contra negantes principia diſputandum Bald.in l.1.in prin.ff.de iuſti.& iu.diffinitio enim oſtendit quidditatem & ſubſtantiam rei diffinitæ: regula rem quæ eſt, breuiter enarrat: & diſtinctione ueritas inuenitur. ea de re figurandus eſt caſus, ut litera iacet, nec deridebit nos Romanus Pontifex, quod de indubiis quæramus, ut refert Abb.in c.de multa.col.1.de præb.

Nihilominus, quia (ut aiunt quidam) primus gradus ad diſciplinas eſt dubitare, nec inutile etiā in re clara.l.nemo.C.de ſumma tri.tradit Bar.in l.1.in rep.nu.6.C.de ſacroſan.eccl. ad ornatum uulg.l.quod Labeo.ff.de Carb.edic.nos quoque in præſenti re, ſeu lege, quāquam ex ſ.dictis certa, dubitabimus.

Duæ hic traduntur regulæ, una permiſſiua, altera prohibitiua.

Permiſſiua eſt, quod de capitali crimine tranſigere, ſeu paciſci licet.

Dubitandi ratio tamen eſſe potuit per locum

9 ab abſurdo, † quod arg.ualet. l.nam abſurdum. ff.de bon.lib.l.ſi quis ex argentariis.§.prætor ait. ff.de eden.imò quod omnium mentes aſpernantur abſurdum, & reſpuunt.

Namque ſi pactum ſeu tranſactio eſſet licita, ſequeretur, quod publico iuri poſſet per pactū priuatorum derogari quod tamen dictu abſurdum eſt.l.ius publicum.ff.de pac.l.nemo poteſt. ff.de leg.1.c.ſi diligenti, de fo.compet. Barto.in q.Lucanæ ciuitatis.col.3.Bal.in l.accuſationem. col.2.C.qui accuſ.non poſ.

Sol.procedit reg.niſi permittatur à lege, ſed hic permittitur ratione de qua infra, igit pactū & tranſactio ualebit, argu.in l.iuſtè.ff.de acquir. poſſ.& in l.Gracchus.C.ad legem Iul.de adul.& ut per gl.& Doct. latius.

Secunda dubitandi ratio eſſe potuit, † quia ſic

10 delicta remanerent impunita, † quod nec minus abſurdum eſt.l.ita uulneratus. ff.ad legem Aql. c.ut famæ.de ſenten.excom.fit enim iniuria bonis (ut ille ait) cum impunitas datur malis, & delinquentibus. Paucioresq; boni futuri ſunt, ſi licet impunè malos eſſe, contra uerò pœna unius & caſtigatio, multorum metus eſt. l.aut facta.§.fin.ff.de pœn. & hac ratione, ne delicta ſcilicet impunita remaneant, in criminalibus non dantur defenſiones per procuratorem, ut inquit Imo. in l.penult.in §.ad crimen.colum.17.ff.de public.iudic.

Fitq; pœnæ commutatio, ut qui non habet in ære, luat in corpus.l.quicunque.C.de ſer.fug.

Sol.plerunque toleratur abſurdum, ut uitetur abſurdius.d.l.ita uulneratus.in fi.ſicuti in concubinis, & in uſuris exemplificat Bar. in l.cunctos populos.nu.6.C.de ſum.tri.quod permittuntur à lege, ut maiora uitentur mala.

Et ſic etiam in caſu noſtro, quod ſanguis potius redimatur, quam quod effundatur, maximè quia (inquiunt Bal.& Purpu hi , colum.2.) dat lex robur ipſi tranſactioni, & Bar.hic, Abb. in c. 1.nu.9.de collu.de.Odofr.col.3.hic pariter.Idē Bar.in l.diuus.ff.ad Syllania.

11 Tertia dubitandi ratio eſſe potuit, † quia ſic præberi occaſio delinquendi uidetur, & rurſum malè.l.conuenire.ff.de pac.dot.Bar.in l.fin. col. 2.ff.de præto.ſtip.qui hac ratione dicit etiā in l. omnes populi.nu.64.ff.de iuſti.& iu.quod ſi lex uel ſtatutum contineat indulgentiam delictorū per uerba præſentis, uel præteriti temporis, non extendit ad futura. & alibi Ale.quod nō alias reprobatur pactum de quota litis in l.litem.in princ.C.de procu.

Hinc Græci, ut hanc peccandi occaſionem nō præbeant, ſed tollant potius, & omnis turpis cogitationis, imagines ab umbilico ſ.tantum pingunt, author eſt Duran.in lib.ratio. di.offi. in c. 3.de pictu.col.1. plenè Iaſ. ad reg.in l.reſcripta. col.2.& 3.C.de preci.imp.offe.

Sol.ſi ſtatutum imponat pœnam pro homicidio pecuniariam, præbet occaſionem delinquendi, & tamen ualet ita Bar.in l.1.ff.ui bo.rap.

Quæ non eſt bona, quia allegare inconueniēs non eſt ſoluere, ut inquiunt Pet.& Cy. in l.ſancimus.in prin.C.de fideiuſſ.

Et quia contrarium uerius eſt, ut tenet Ro.& Bar.reprehendit.ſing.706.

Reſponde igitur, quod pacto ſeu tranſactione directo non præbetur hic occaſio delinquendi, cum eximat ſeu redimat ſanguinem (& ut infra latius) qui paciſcitur & tranſigit, ſuum.

Vel & ultimò, quod hoc idem non conſideretur, dummodo ſatisfiat legi ita pmittenti, ut inqt Abb.in c. cum eccleſia Sutrina.col.9.de cau.po. & propr.& in c.tuis.ad fi.de præb.

12 Quarta dubitandi ratio eſſe potuit, † quia trāſigendo, ſiue paciſcendo, quis crimen confiteri uidetur.l.eius qui delatorem.ff.de iure fi. l.quoniam, ubi hoc ad literam dicit Paul. ff.de his qui

no.

not.infam.in confeſſum nullæ ſunt partes iudi-
cis,niſi in condemnando.l.proinde.ff.ad leg.Aq
liam.c.nos in quenquam. 2.q.1.ergo tranſactio
ſiue pactum non aliter ualebit, neque proficiet
paciſcenti. hinc dici ſolet,quod confeſsio in ma
teria probatoria dicitur eſſe ſicut ſol & lumina-
re maius,eaq; nulla probatio efficacior. l.cũ re,
ã.eod.l.generaliter.C.de non nu.pe.& probatur
etiam hæc ratio in l.ſerui.C.ad legem Iuliam de
adulteriis.

Sol.hoc idem procedit,ut hic no.in trãſactio
ne prohibita,& ut infra nõ in permiſſa. caſus eſt
ad literam iſtud dicens,in l.fin.ff.de præua. Bar.
in l.diuus.nu.1.ff.ad Syllan.& in l.ſi maritus. in
§.ſi negauerit nu.2.ff.ad leg.Iul.de adul.Abb.in
d.c.1.nu.9.de collu.dete.

Quinta & ultima dubitandi ratio eſſe potuit,
13 † quia ius canonicum habet,ſi non directè.cap.
ſententiam ſanguinis.ne cle.uel mon. indirectè
ſaltem.c.cum non ab homine.de iud.ſententiam
ſanguinis,& in d.iure tranſactio pmiſſa non eſt,
ut no.in c.1.de collu.de.

Sol.in caſibus,in quibus agitur de pœna ſan-
guinis uel quæ pœnæ mortis,æquiparet, (quic-
quid dicatur) tranſactio fieri poteſt, ut declarat
Abb.in d.c.1.poſt Innocen.in c.qualiter & quan
do, de accuſ.

14 Ratio deciſionis eſt quia licet † unicuique re
dimere ſanguinem ſuum qualitercunque. l.1.ff.
* de bon.eo.qui ſibi ip.mor.con. ut dicunt *oẽs
hic. Adde Gand.in tit.de tranſact.in prin. & di-
xi ego ſatis in utraque lect.1.& 2. Adde etiã qđ
hac de re,nec fugiens ex carceribus,pro capitali
delicto retentus,reprehenſionẽ meretur,de quo
tñ per Bart.in l.uis ejus.C.de proba.Fere.in c 1.
nu.78.de conſt.& pondera dicti nem qualiter-
cunque, quæ in lege poſita efficit, ut interpreta
tionem reſtrictiuam non patiatur, ut per Salyc.
in l.ſi ſerui ueſtri.col.3.C.de noxa.Gozad.conſi.
1.nume.19.

Eſt uerum,quod fallit regu.in adulterio, qua
ratione dicam poſtea,ſatisq; ſit hæc dixiſſe, quo
ad regulam,& deciſionem principalem, quia nõ
omne uerbum legis debet habere dubitationẽ,
l.cum furti.ff.de in lit.iu.Butige. in l.pacta, quæ
contra.nu.10.C.de pact.

Regula modo prohibitiua eſt, quod in aliis
publicis criminibus, pœnam ſanguinis non in-
gerentibus, tranſactio fieri non poſsit, nec per-
mittatur.

15 Dubitandi ratio eſſe potuit,† quia in his quo
que (ut dicebam aliàs) de non leui præiudicio
agi uidetur, namq; publicum eſt crimen legis
Iuliæ de ui priuata,non capitale tamẽ.l.1.l.ſi qs.
ff.ad leg.Iul.de ui pri.eoq; damnatur quia amiſ
ſione tertiæ partis bonorum ſuorum.d.l.1.agiq;
tunc de uita & ſanguine juxta glo.no. in l.aduo-
cati.C.de aduo.di.iud.& ibi Bal. & in l.ſi tuis.C.
de ope.lib.Panor.in c.Abbas, col. ..de his, quæ
ui metusve cau. fin. ergo deberet poſſe tranſi-
gi, ut ſupra.

Sol.eſto quod ſimilitudinariè id dicatur, non
tamen uerum eſt, quia non omne ſimile eſt idẽ.
l.quod Nerua.ff.depo.aliàs dicerentur ẽt capita
lia,& malè,ut hic,& in l.2.ff.de publ.iudi.iunctã
l.1.in fi.eod.tit.

16 Secunda dubitãdi ratio eſſe potuit,† quia cri-
mina publica adhuc, infamiam irrogant. d.l.1.
ff.ad legem Iul.de ui priua. infamiæ pœna & ni-
tæ æquiparãtur,ſeu mortis.l.iuſta.ff.de ma.uin-
dic.in criminibus capitalibus tranſigere utique
licet,ut ſupra, ergo & in publicis tantum, non
capitalibus.

Solu. non eſt infamia infamia iuris,ſed facti,
qua de re tex.in d.l.1. non abſolutè dixit eum in
famem eſſe.ex Senatuſcon.ſed quaſi.Vel quod ſit
expreſsiuum ueritatis dicamus,ut ibi per glo.&
placet:aliàs omni honore non careret, & tñ ca-
ret,ut text.dicit.

Et aliter ad arg.reſpondeamus, quod cum æq
paratio non ſit facta per modum regulæ,non idẽ
in his dici debet,qđ in capitalibus, quomodo
glo.uulg.l.ſi quis ſeruo. declarat Soc.in l.ſcien-
dum.col.3.ff.de leg.1.

Vel & aliter,quod in æquiparatis non eſt ea-
dem ratio.c.quanquam.ubi gl.de elect. in 6.Ru.
conſi.120.col.2.

17 Tertia dubitandi ratio eſſe potuit,† quia diffe
rentia horum criminum,eſt in qualitate, & quo
dammodo per plus & minus,quę non conſtituit
diuerſitatem ſpecificam.ergo ſicuti eſt licita trã
ſactio primo caſu, ita iſto deberet permitti. l.fi.
ff.de fun. inſt. ubi exemplum in magna & parua
naui,adde tu accipitre & aſture.

Sol.dic contrarium,quod imò qualitas alte-
rat.l.ius autem ciuile.ff.de iuſti.& iu.l.Aquilius
Regulus.ff.de dona.

Secundò dic,quòd deciſio l.fi. ff.de fun.inſtr.
non habet locum in his,quæ ſunt iuris.l.1. ff.de
ſer.ruſt.prædio.

Et minus,quando eſt aliquid quod diuerſam
ſpeciẽ inducat,ut hic,& in ſimili in intereſſe cõi,
& ſingul.declarant Doctor.in l.unica.C.de ſen-
ten.quæ pro eo.

18 Quarta dubitandi ratio eſſe potuit,† quia ali
bi non uindicare necem defuncti crimen publi-
cum eſt,& tamen dicto caſu tranſactio permiſ-
ſa eſt.l.diuus.ff.ad Syllania.l.1.ff.eo.

Sol.eſt (ut ibi dicit Bar.)quia delictum eo ca
ſu fuit in omittendo, non autem in faciendo ut
hic,ubi etiam Iaſ.col.nu.2.& eſt regulare maius
delictum fore uno caſu, quàm alio. l. ſi mora.ff.
ſolu.matrimo.

Ad cuius ornatum nota,quod his duob.præ-
ceptis primus ille parens nr̃ Adam admonitus
fuit primum,quodq; homo ducitur eiſdem, nõ
ſecus ac equus habena,ut inquit Bar. in extraua.
ad repri.in uer.habenis.in princ.

Et

Et quod ſit maius delictum in faciendo, quã in omittendo ſignanter per d. l. diuus. ita dicit Bald. in d. l. ſi mora. ad fin. & in l. accuſationem. colum. 2. C. qui accuſ. non poſſ.

Et in l. Athletæ. in §. dat remiſsionem. colum. 1. ff. de excuſ. tut. quod tacita ſeu ficta offenſa fa cilius pace aboletur, quàm uera & expreſſa.

Vel ultra omnes dicamus non eſſe uerum, qđ tranſigi poſsit, quia nec in iuribus præalleg. dicitur, ſed tantum quod ad pœnam ſerui, nõ ſunt uocandi, quos dominus abſoluit, eorum officium purgando.

19 Quinta & ultima dubitãdi ratio, † eſſe potuit, quia tranſactio fauorabilis eſt, propter receſſum à lite. l. fratris. infra eod. c. t. de lit. conteſt. in 6. ideo deberet ita hoc caſu eſſe permiſſa, ut primo ſupra.

Et quia eſt receſſus à lite (ut dixi) non refert an fiat in iudicio uel extra, & ſi in iudicio ante li tẽ conteſt. uel poſt. l. ſiue apud acta. infra eod. l. eleganter. §. ſi quis poſt, & ibi Odof. & in fin. de condic. indeb.

Et maximè, quia ſic quodammodo conſtare uidetur de innocentia rei tranſigentis, quæ multa habet priuilegia, & cuius gratia receditur à re gul. iuris. l. 1. §. h. ff. de quæſtio. clem. paſtoralis, de re iudic. Bald. in l. edita. column. pen. lectu. 2. ſupra, de edend.

Sol. ſtant iſta ſimul, quod fauorabilis ſit, & ta men hoc caſu non admittatur, quia ratio qua permiſſa eſt primo caſu, ĩ iſto nõ militat, aliàs pmit ti etiam deberet in adulterio, & tamen eſt prohibita, ut hic.

Nec facit, quod ſic de innocentia rei conſtare uideatur, quia non eſt uerum. imò (ut inquiunt Docto.) quod ſic pro confeſſo haberetur. l. fin. ff. de præua. & in ſpecie Pau. Caſt. hic, colũ. 2. qđ innocentiam ſuam aliter oſtendere debet, quàm ſic corrumpendo accuſatorem.

Eſt uerum quod fallit reg. in crimine falſi, & non ab re ut infra.

20 Ratio deciſionis eſt † iſtius reg. prohibitiuę, quæ ponitur etiam in l. ſi quidem, hic alle. in gl. C. de contrahen. & commit. ſtipu. publicus zelus delicta puniendi, ut hic per Cy. colum. 4. & Odofre. in 3. & Bar. in 3. not. & probatur in l. ita uulneratus. ff. ad legem Aquil. & in l. licitatio. in §.

* qđ illicitè. ff. de publi. quæ ratio, quia eſt * cõis (quicquid aliàs dixerim) tenenda eſt.

Eſt uerum quod militat etiam in prima regula, & tamen tranſactio permiſſa eſt.

Sol. illud eſt, quia de ſanguine fundendo eo caſu agitur, uultq; Imp. potius redimi poſſe, & impunitum maleficium maneat, quàm quod effundatur, quia ſanguis naturæ theſaurus eſt, an nihilaturq; homo per eius effuſionem, ut idem Cyn. dicebat, & ita idem Odofre. huic obiectioni reſpondet, & benè.

Hinc leges Draconis ſanguinarias deteſtatus eſt, & abrogauit Solon.

Sanguinariiq; magiſtratus, ſanguinem ſitientis ſymbolum accipiter, qui nõ aquam bibit, ſed ſanguinem. Aliam tamen adduco infra.

Modo primę limitationis ad primam regulã,

21 ratio uidenda eſt, † quare in adulterio tranſactio non eſt permiſſa.

Igiĩ quidam dicebant, hanc eſſe rationem, qa adulterium grauiſsimum crimen eſt, & non ab re inter atrocia crimina computatur. l. 1. ff. de ex traord. crim. comparatur crimini læſæ Maieſtatis. l. 1. C. de quæſtio. imò qđ omni alio crimine eſt grauius. l. codicillis. §. matre. ff. de leg. 2. ubi ĩ mente uiri grauius eſt adulterium uxoris, quàm homicidium filii. Bald. in c. ex parte, nu. 6. de cõſue. M. Lepidus enim, cum in quaſdam literas in cidiſſet, ex quibus adulterium uxoris cognouit, mœrore nimio extinctus eſt.

* Hæc ratio tamen reprobatur * communiter, quia homicidium & parricidium ſunt grauiora quod ex genere pœnæ etiam cognoſcitur, ut hic per Bart. & probatur in c. ſi quod periuſ. 33. q. 2. l. interdum. ff. de pub. Bononien. in rub. ff. ad leg. Corn. de ſica. nu. 3. Dec. in c. quæ in eccleſiarum. colum. 7. de conſt. Boer. deciſi. 317. num. 9. & cũ ſit caſus clarus in d. c. ſi quod uerius, non eſt amplius diſputandum, c. in iſtis. 4. diſt. vbi illicitum fieri non debet, & ſi ſit adulterium (inquit tex.) non homicidium fiat. ſtant igitur iſta ſimul (ꝙ non declarant ſic Doctor.) quod adulterium ſit grauiſsimum & atrox crimen in ſe, quodq; excedat omne crimen, quantum ad iniuriam animi: quo caſu debet intelligi, quod dicitur in d. §. matre. declarat Bal. in rub. de teſti. cogen. nu. 2. non eſt tamen comparatiuè maius & grauius homicidio. d. c. ſi quod grauius. & eſt arg. in c. per tuas. ibi, ad cuius comparationem &c. de ſimo.

Et hinc dicit Ang. conſi. 2 7. quod eſt omniũ criminum atrociſsimum, contra præcepta noui & ueteris teſtamenti, & mandata cum iuris cano nici, tum ciuilis, col. 4. in princ.

22 Secunda aſsignatur ratio, † quia Imp. eſt amator caſtitatis, ut in Auth. de Leno. in prin. & non ab re, quia opponitur adulterio, & dicitur mulier caſtè in cõiugio uiuere, uſque adeo ut ſi maritus legatum relinquat uxori ſi caſtè & honeſtè uixerit, debeatur ſibi quanquam tranſeunti ad ſecundas nuptias. c. Nicena ſynodus. 31. diſt. Bar. ĩ l. mulier. in §. cum proponeretur. in §. ff. ad Trebel. & ſic lex ipſa non modo Imp. quæ etiam punit apponentes ſcalas ad feneſtras mulieris, cauſa uiolandæ caſtitatis, pœna ultimi ſupplicii. l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cle. Bald. in l. ſi. in fin. lect. 1. ff. de rerum diui. dixi ego conſil. 31. uolum. 2.

Quam idem Bart. quoque improbat, ex quo hoc idem diceretur etiam in inceſtu, & ſtupro, & tamen tex. adulterii mentionem facit tantum, à cuius uerbis (addas tu) recedere non oportet,

ex quo noſtrum non eſt legem extendere.l.non
aliter.l.ille aut ille.§.cum in uerbis.ff.de leg.3.
l.ſi uerò.§.de uiro.ff.ſolu.mat.quaſi dicat & be-
nè,quod ratio non ſit generalis,& conſequenter
reiicienda.l.regula.§.fin.ff.de iu. & fac. ign.

23 Tertia aſsignatur ratio,† quod iſtud nō alia
de cauſa ſit ſtatutum hic,niſi ob frequentiam de
licti,& ſic ut graſſantibus multis locus ſit exem
plo.l.aut facta.§.fi.ff.de pœn.

Et iſta ſatis placet, quanquam aliter dixerim
aliàs; quodq́; homicidium & furtum eſt frequẽ
tius, nec eſt uerum: mulier enim mollis eſt, &
fragilis,& appetit uirum,ut magnes ferrum, &
ut materia formam,inquit Bald.in rubr.de coha
bi.cle.& mu.ca de re frequentius (ut dixi) etiã
committitur:

Sed omnium uerior & præſtantior illa uidet̃,
24 quæ † fuit Raph.Saly. & Pau.Caſt. ut refert etiã
hic Rimi.matrimonii fauor ſcilicet, cui lex de-
fert plurimum.l.ſuper ſtatu.C.de quæſtio.& Iaſ.
ante eum.multa Bal.in c.1.nu.21.ut lit.non con.
arg.in l.quamuis.ſecunda.C.ad leg.Iul.de ad.&
in l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui uel al.iu.

Aduerte tamen,quia Saly.hoc non dicit hic ĩ
6.q.ſed aliter,quod iſtud introductum eſt ratio
ne impudicitiæ, quia fit ſanguinis perturbatio,
arg.no.in l.uxores.ff.de his qui not.infam. ratio
nem Bar.etiam unà cum iſta ſecutus, quæ prius
fuit Petri de Bellaper.

Quod tamen prohibeatur, ex alio dico ego;
25 quia in matrimonio conſumato,† ex quo ſortit̃
effectũ à Deo,qui dixit ore ſuo proprio,creſci-
te & multiplicamini, per adulterium læditur ip
ſe Deus & ſocietas diuinæ & humanæ domus.l.
aduerſus.C.de cri.expi.hæ. longèq́; grauius eſt
æternam quàm temporalem lædere Maieſtatem.
c.uergentis,de hære.igitur tranſactio prohibita
eſt.& probatur ad propoſitum, quod à Deo ſor
tiatur effectum,in c.1.de uoto,in 6.Ioã.And. in
reg.quæ contra.col.2.de reg.iu.in Mercu. & ita
in hæreſi dicit Bal.in l.accuſationem.col.3.C.q
accu.non poſ.quod eo caſu tranſactio nō poteſt
fieri,quia læditur diuina maieſtas,& ſolus Deus
iniuriam remittere poteſt.

Pulchrum uerbum tamen dixit Iaſ. hic, col.
2.quamuis tranſactio hoc caſu prohibita ſit, qđ
26 non tamen eſt prohibita pax & recōciliatio.† &
fuit uerbum Bar.hic in 2.lect.nu.23.per text. ad
literam.in auth.ſed hodie.C.ad leg.Iul. de adul.
ſubiicientis non modò in adulterio,ſed genera-
liter uerum eſſe in omni delicto.§.fi.Inſti. de in
iu. Adde tu bene facere: namque adulterium in-
iuria eſt,quæ uolenti non fit.l.1.§.uſque adeo.
ff. eodem.

Declarat idem Rimin.hic,col.3. uerum iſtud
adhuc eſſe,dummodò pax fiat,nec in ea pecunia
interueniat,poſt Bar.in l.Athletas.in §.fin. ff.de
his qui no.infam.quod an procedat indiſtinctè,
dic ut ibi per eum.

Additio.

27 An ualeat † trãſactio in raptu,an uerò ſit nul
la,lexq́ue reſiſtat ſcriben.ualde dubitant hic.Io.
opi.eſt, quòd ualeat per text.in l.pen.C.quib. ex
cau.ſer.pro præ.lib.accip.& ita ſe habet commu
* nis opin. * quam probo ego nouiter,d.l.pen.ſic
inducendo.

Quotiens apud legiſlatorem contingit de ali
quo dubitari, omni alio caſu præſupponitur ha
bilitas.l.qui teſtamento.ff.de teſta. ſed ibi dubi-
tatur an ſeruus libertate ſit donandus, ſi crimen
uel diſsimulatione præteritũ,uel pactione tranſ
miſſum detulerit:& decidit quod ſic.ergo præ-
ſupponit quod tranſactio ualuerit, tamen qō.
dubia eſt.

Secundò probatur, quia quod iure prohibitũ
non reperitur,cenſetur permiſſum. l.nec non.§.
quod eis.ff.ex quib.cau.maio.ut in cumulatione
inquit Barto.in l.edita.col.5.C.de edend. bona
text.in l.magiſtratus,ubi etiam glo. ff. ad muni-
cip.glo.rurſum in l.1.ff.eo. ex quib.cau.ma. ſed
nullibi reperitur prohibita, ut hic in adulterio,
ergo quanquam deteſtabile ſit, uidebit̃ pmiſſa.

Tertiò, quia exceptio in uno caſu firmat re-
gulam in non exceptuatis.l.quæſitum.§.deniq;.
ff.de fun.inſtr.inſtrumentoq́; lega. ſed excep tio
eſt in adulterio tantum,ergo ſecus in raptu.

Quarto,quia ſi generaliter permiſſa eſt tranſa
ctio in omnibus criminibus, capitalibus & pu-
blicis,ut hic,ingerentibus tamen pœnam ſangui
nis,permiſſa quoque intelligetur in ſpecie, ubi
(ut dixi) non reperitur prohibita.d.§.quod eis.
l.1 ff.de teſti.l.ab ea parte.ff.de prob. & in ſimi
li dicebat Bald.conſi.439.colum.5.uol.5. quod
ſi omnis iuriſdictio præſcribi poteſt,utique po-
terit etiam imperium.

Quintò & ultimò,quia ubi ſunt duo, eandem
rationem habentia, ſi unius tantum mentio fiat,
exemplariter fieri uidetur, non reſtrictiuè inqt
Bal.in l.de quibus.colum.14.ff.de leg. l.traditio
nibus.C.de pact.l.decem.ff.de uerb.oblig.l.1.ff.
de Publicia.ac.ergo multo magis ſi permittatur
in genere (ut ſupra) quia in ſpecie quoq; pmiſ-
ſa uidebitur,ex quo utroq; caſu de ſanguine re-
dimendo agitur.

Solus tex.obſt.in l.1.C.de rap.uirg. ubi tran-
ſactio non ualet, imò plus qđ tranſigẽs punit̃.

Sol.fortè id in patre eſt ſpeciale,qui longè ma
gis tenetur filiæ iniuriã uindicare, quàm alius,
ergo ius commune in contrarium. l.ius ſingula-
re.l.quod uerò contra.ff.de legi.

Obſt.etiam quia exceptio extenditur ad ſimi
les.l.1.ubi glo.C. de cond.inde. ſed raptus ſimi-
lis eſt adulterio.l.qui cœtu.§.fi.ff.ad legem Iul.
de adult. ergo.

Sol.fortè d.glo.procedit in fauorabilibus,nō
in odioſis,ut hic.l.cum quidam.ff.de libe.& po-
ſthu.c.odia.de reg.iu.in 6. Adiicientes id unum
quoque,quod cum ſimile non ſit idem, dicta in

adulterio,

adulterio,non uendicabunt ſibi locum in raptu. l.qđ Nerua.ff.depo.l.1. ubi glo. ff.quod iuſſu.

Vltimo obſt.quia hæc duo ſunt æquiparata, d.l.qui cœtu.§.fi.ff.ad legem Iul.de adulte. ergo tranſactio ita uno caſu erit probibita, ut alio.l.ſi quis ſeruo.C.de fur.

Sol.æquiparatio non eſt facta per uiam regulæ,ut requiritur.l.ſciendum,& ibi Soci. colum. 3.ff.de leg.1. Vel dic quod imò non ſunt æquiparata,quia in adulterio præſcribitur ſpatio quinquennũ, in raptu,patre iniuriam remittente, ſine præſcriptione poterit etiam extraneus reum poſtulare.d.§.fi.

Si tamen uelles tenere,quod nec permiſſa ſit, nec facta ualeat: poſſes dicere quod imò pr̄ puniatur,in d.l.1.propter criminis deteſtationem, & ſi non ualet in patre,argumẽ. in l.iſti quidem, ff.quod met.cau.multo minus ualebit in alio.

Ad ſecundum uerò, eadem ratione qđ imò extendetur exceptio adulterũ ad raptum, in ipſius criminis deteſtationem, etiam quod ſimus in odioſis:quia odium rationabile eſt, iuxta no. in l.ſi quis id quod.ff.de iur.omn.iud.

Ad tertium autem,quod licèt non ſint æquiparata per uiam regulæ, ſunt tamen æquiparata ratione. & hinc dici ſolet, quod quos nectit rõnis paritas,non ſunt quo ad iuris diſpoſitionem ſeparandi.l.illud.ff.ad legem Aqui. imò qđ maior ratio eſt in raptu,quàm in adulterio, ut prohiberi debeat,ut ſupra.

Et ad id, quod imò nõ ſunt æquiparata,reſpõdetur non eſſe quo ad id,de quo in d. §. fina. ſed quo ad alia ſic. imò (ut dixi) quod longè adulterio eſt deteſtabilius.

Et tenendo ſic,poſſet ad contraria quoque dici non obſtare primum,quia non eſt uerum,nec probatur in d.l.pen.ex quo tranſactio de facto fuerat facta, non de iure.l.reſiſtente. d.l.1. C.de rapt. uirg.

Non obſt.ſecundum,quia dico,quod imò p̄hibita eſt in d.l.1. & quando etiam expreſſè dictum non fuiſſet, deberet tamen tacitè ſubintelligi, quia matrimonium contrahi non poteſt, nec rapi mulier etiam uolens,ergo multominus tranſigi.c.ſi Paulus.32.q 5.l.relegatorum.§.conſtitutum,& ibi no,ff.de int.& rel.

Non tertium, quia non eſt adhuc admittendum,quando ſub regula contineri non poſſunt, ut raptus,de quo eſt quæſtio,propter eius(ut dixi) grauitatem.

Non quartum,quia & id uerum foret, qñ lex non reſiſteret expreſſè,& tacitè.d.l.1.

Quintum ex his ſublatum eſt.igitur teneri poteſt,& fortè verius eſt,quod nec permiſſa ſit hoc caſu, quia permittitur ne iudex procedat, uerũ indiſtinctè iudex in raptu procedere non poteſt, d.l.1.ergo.

Nouiſſimè tamen uidetur,quod ualeat & permittatur,maximè authenticorum iure,& ſic opi. Io.& communis poſsit ſuſtineri. caſus eſt in §. pe.in auth.ut li.ma.& auiæ.hic alleg.in glo. ubi raptus puniendus eſt,niſi amicabili conuentione remiſſum ſit,quod uerbum etiam in tranſactione uerificari poteſt,l.1.§.adeo.ff. de pact.ergo. cogita.

Additio.

Et ad propoſitum raptus,ſciendum eſt,quod eſt de loco ad locum tractus, ſiue rapere trahere ſic. l.ſed eximendi. ff.ne quis eum qui. Bald. conſi.356.col.1.uol.1.& conſi.409. uol.4.

Longè deteſtabilior factus palam & publicè, quàm ſi occultè fiat & clam,arg.in l.fi. ff.de ritu nup.ſicq; Plutonis,quam Iouis.Iſte enim in aquilam conuerſus,& in taurum, raptum fecit: ille uerò Proſerpinam,haud perſonatus.

In eo rurſum denegatur ap.l.1. C.de rap.uir. Matrimonium cum raptore non contrahitur,ut ibi. lex ad præterita etiam extenditur, cuius natura tamen eſt dare formam futuris negotiis. l. leges.C.de legi.& ut in auth.de rap. mul.ad fin. committitur quoque muliere uolente. d.l.1.

Et licèt dominia rerum traditionibus transferantur.l.traditionibus.C.de pac. ipſo iure tamẽ tranſeunt in raptam,ut in d.authen.de rapt.mul, ad finem.

Nunc igitur reſtat,ut uideamus rationem ſecundæ limitationis ad ſecundam regulam,quare
28 ſit † quod in crimine falſi trãſactio permiſſa fuerit,quod etiam dicitur in l.ſi ex falſis.j.eo.

Et breuiter prima eſt,quia plerunque accuſatio falſi refertur ad pecuniariam æſtimationem, ut hic per glo.poſt Io.

Quam improbat Bartol.hic duabus rationibus,ut per eum.uidetur mihi quod vnico uerbo dici poterat, bonam non eſſe: quia licèt plerunq; referatur ad pecuniariam æſtimationem, hoc eſt propter priuatum commodum, non propterea ſequitur,quod crimen non ſit publicum, ſed in publicis criminibus trãſactio communiter prohibita eſt,ergo rationem concludens, argu.in l. nam ad ea.ff.de legib. fuſius contra eum Cynus, & alii.

Secunda ratio eſt,& melior, quia nihil eſt qđ ita famam hominis lædat ut falſum, uſque adeo ut in hoc crimine omnino ſit eadem ratio, quæ eſt etiam in criminibus,pœnam ſanguinis ingerentibus,& ita ſolebat dicere Vgolinus Fõtana, Longobardus Doctor,per Cy.& Barto.hic relatus. nonnihil etiam Alb.col.pen.quem refert & ſequitur Afflict.in c.1.in §.fin.ad fin.quib.mod. feu.amit.in uſib.qđ reddit hominem ad nihilũ. & quamuis idem Cyn.adducat multa, quæ parũ faciant,& Bar.dicat, qđ bene eſt ratio perſuaſiua,ſed non concludens neceſſariò.

Et admiratur Rimi.quod tranſactio hoc caſu permiſſa ſit,cũ lex ſummopere crimen falſi abhorreat. attamen cum Cy.& Bar.tranſeũt * oẽs, ut idem Rimi.teſtatur,& pro ea facit, qđ habeẽ

etiam

etiam in l.iuſta.ff.de ma.uind.
Eſt uerum, quod Alcia. hic nititur dare aliũ
29 ſenſum ad iſtum tex.†quòd in criminibus publi
cis non ingerentibus pœnã ſanguinis. ſ.tranſigi
nõ poſsit: ſi quis uero trãſegerit,quòd in crimẽ
falſi incidat , tanquam præuaricator , & Syco-
phãta.& dictio citra,ſit priuatiua nõ exceptiua.
30 Alienum penitus ab omni ratione,† ut dice-
bam alias.primum,quia dictionis citra.ea eſt na
tura.l.presbiteri. C.de epiſ.& cler.l. 1 . C. de iu.
fi.libr.10.

Demum,quia dicit , nõ citra falſi crimen,ſed
citra falſi accuſationem, quoniam cum accuſato
re fit tranſactio.

Et quia clarè liquet , ſicuti proximè ponitur
regula,& exceptio a regula, ita fit etiam hoc ca
ſu,illa ad regulam permiſsiuam, iſta ad prohibi
tiuam .

Et quia tranſigenti non conueniret hoc caſu
diffinitio falſitatis,de qua ſupra, & conſequen-
ter nec diffinitũ.l.1.& ibi Bar. ff.de teſt.in prin.

Et breuiter intellectus iſte eſt contra tex ubi
idem,quod hic dicitur,in l.ſi ex falſis, in fi.infra
eo.& ſic communis tenendus, una cum ratione
Cyn.& Bar.quam ponit etiam Albe.hic,col. pe.
& ita etiam tranſit Pau.de Caſt.conſi.130.col. 1.
uol.1.& Caſſane.conſi.44.nu.20.& refert idem
Cy.adhuc in l.1.in fi. C. ad lege.n Iuli. de adul.
quod iſte Vgoli.qui hoc dicebat , fuit Parmen.
& ad propoſitum , quod cauſa reputetur grauis
ſi famã ſtatumq; noſtrum lædat,tradit Bart.in l.
cum ex pluribus,nu.2. ff.de ſolu. & ex his infe
ro,cum tranſactio & iuramentum æquiparent.
l.2.ff.de iureiur.qđ in caſibus in quibus tranſigi
31 põt,iuramentum quoque deferretur,aliàs† nõ,
ut Soc.declarat in l. .nu.8.ff.eo.

Additio 2.

Reuertor ad dicta in prima ratione, quare eſt
quòd tranſactio in crimine adulterii ꝑmiſſa non
ſit & dico ad intelligẽtiam l.codicillis. §. matre.
32 ff.de leg.2.qđ ibi nõ loquitur tex.de adulterio ,
ex quo uxorem ſuam teſtator chariſsimã uocat.

Item qđ ex conſuetudine aſsidua peccandi a-
dulterium dici poſſet homicidio grauius:& ma-
ximè,quia in eo duo peccant,agens & patiẽs : in
homicidio unus tantum. & not.in l.athletas. ff.
de his qui no.inſa.Rom.in l.interdum . in §.1 .in
prin.ff.de pub.& uectig.

Ad quartam rõnem de ſanguinis perturbatio
ne.ſ.nu.24.adde ſimile ꝑ glo.in l.uxores.& in l.
liberorum.in §.1 .ff.de his qui no.inf.

Et dum aliàs ipſam impugnabam,ni fallor in
prima lect.nume.24.per text.in l.miles. in §.de-
functo.ff.ad legem Iul.de adulter.replica,quòd
ideo ea ratione prohibetur tranſactio , ex quo
eueniebat, quòd cum nati in domo mariti præ-
ſumerentur filii legitimi & naturales, cum tamẽ
non eſſent , ex ſanguinis perturbatione,loco no
bilium & Illuſtrium , filii ſordidæ ſtirpis ſub-
rogabantur, & malè . lege , ſuper ſtatu . C. de
quæſtionibus .

Ad quintam meam rationem dici quoque
poſſet,quod ſimiliter homicidium à Deo pro-
hibetur,& furtũ:& tamen tranſactio fit . ſed re-
ſponde non immediatè a Deo, ut coniugiũ:ſed
à Moyſe, quando dixit,non occides, furtũ non
facies,& reliqua id genus plura.

Alia etiam ratio nouiſsimè adduci poteſt ,
quia lex & Imper . lenocinium deteſtatur, ut in
Auth.de leno . in princip.ſed ſi maritus tranſige
ret, efficeretur leno.l. 1.§.lenocinium . ff.ad le-
gem Iuliam de adulter.l.mariti. ff.eod.glo. in l.
athletas . in §.1 .ff.de his qui not.infam.ergo trã
ſigi in adulterio hac ratione non poteſt , ne ui-
deantur lenoni blandiri,lenociniumque fouere
potius , quàm punire : imò quòd grauius eſt a-
dulterio. d.§.primo.Bartol.in l.leuia. num.6. ff.
de accuſat .

Additio 3.

In regu.prohibitiua tranſiui : cum ratione cõ
muni,quòd delicta remanerent impunita , ideo
d.caſu prohibetur tranſactio . nunc dico aliter,
quòd impunita remanere nõ poſſunt, eſto quòd
tranſigatur , ex quo poſſet tranſigens reus no-
ua accuſatione in futurum condemnari , ut per
Bartol.in l.diuus.ff.ad Syllanian . Abb.in c.1. de
collu . de .

Et aliam rationem aſsigno,quicquid dictum
fuerit aliàs,quòd iſtud ideo fit,quia iam eſt facta
diſpenſatio legis,in criminibus capitalibus pœ-
nam ſanguinis ingerentibus poſſe tranſigi , ſa-
tiſque eſt abſque eo quod etiam iſtud permitta
tur,in publicis ſanguinis pœnam non ingerenti
bus,arg.in l.tutori.C.de nego.geſt.& in l.ſi non
lex Aeliaſentia,& ibi Bal.ff.de hær.inſt.& in l.1.
C.de dot.promi.Bart.in l.quid ergo. in §.pœna
grauior.col.3.ff.de his qui no.inſa.

Additio 4.

Alios duos intellectus tradunt Bononiẽ.hic,
nume.51.& 52.ſed ſunt alieni à litera , imò ip-
ſam uiolant,non minus quàm intellectus Alcia.
adhuc ad d.uer.citra falſi accuſationem,ideo eos
aliter non refero .

Additio 5.

Ad idem de falſo , ultra rationem communẽ
de qua ſupra, nume.28. addo ego tertiam,& di-
co quòd cum falſarius in pluribus grauatus ſit ,
& maximè præter cætera, quod in generali abo
litione criminum,non comprehendatᷣ falſum. l.
Lucius.ff.ad Turp.quod ſuſpitio falſi falſum ſit.
l.iubemus.C.de proba.Archid.in c.in memoriã.
in fin.19.diſtinct.

Et qđ deniq; pro mortuo habeatur , ut ĩquit
Barb.ex no.hic, conſi.47.nu.25. uol. . & Bald.
anteeum in l.Caſsius.colum.2.ff.de Sena.

Imò qđ Doctor maximè legens , q torqueri
non põt.l.milites.C.de qõ. torquetur tñ ꝑtextu
falſi.l.ſi qs decurio.C.ad leg.Cor.de fal.Grãma.

uoto 1.nn.4 & uoto.25. nu.5. nec per impoſi-
tionem pilei à Cardinali liberetur à pęna ut alii.
tradit Barb. in tracta.de præſtan.Card.q.9.par.
primę,col.2.reſcrunt Bononien.in rub.C.ad le-
gem Cor.de fal.co.4.& probatur in d.l.Lucius.
debet in aliquo releuari,nt ſaltem trāſigere poſ
ſit, ſicuti in cauſis capitalibus pœnam ſanguinis
ingerentibus,utſuprà.l.eum qui.ff.de iurciu.gl.
in l.cum mota.ſupr.eo.cogita.

Additio 6.

In illa q.quam tangunt Doct̃o. & hic præſer
tim Iaſ. num.6. aliàs col.3.ſumpta occaſione ex
glo. capitalis, Si ſtatutum mentionem faciat de
pœna capitali, ut noſtrum hic, an intelligatur,
33 de pœna amputationis capitis,† an uerò de mi-
nori,hoc eſt perpetui exilij. & breuiter conclu-
dit de pœna exilij intelligi debere: in primis ex
illo generali dicto in mitiorem partem fore ſem
per inclinandum. l. ſi præſes.l. interpretatione.
ff.de pœn.ubi pœnæ ſunt ſemper molliendæ po
tius, quàm exaſpernandæ. & ita dicit etiam glo.
in l.furti in §.fi.ff.de his,qui not.infa.Abb.in c.
ad audientiam.col.2.de homi.Bal.in l. ſi ex pla-
gis. lect.2.col.2.ff. ad legem Aqui. & ita aſſerit
ibi intelligi, quod habetur in l. ſi quis non dicā
rapere.C.de epiſc.& cle.Soci.in l.quidam relega
tus,col.3.ff.de reb.dub.Are.in c.qualiter & quā
do.2.in §.ad corrigendos.nu.144. de accu. De-
mum,quia eſt gl.in l.1. C.ne Chriſtia.man.& in
l.fi.C.quæ res uen.non po.quam ibi adhoc not.
Bal.& Are.in d.§.ad corrigendos. unde prætor
Caſsius,cum eſſet inexorabilis, effecit, ut eius
Tribunal,reorum ſcopulum diceretur.

Quod ego ita etiam tenendum puto,niſi cri-
men eſſet atrox:l.aut facta.§.fi.l.capitalium.§.fa
moſos.ff.de pœn. trita theo. Inno. in c. primo.
de conſti.

Additio 7.

Quo ad dictum de falſo,pone, quod facta ſit
tranſactio, & à controuerſia ciuili recedatur,
deinde inueniatur inſtrumentum falſum,an eo
34 prætextu poſsit† tranſactio inualidari? uidere
tur dicendum,quod non, arg. in §. ſemel. inſti.
quib.ex cau.ma.non li.& in l. iuſta. in §. 1. ff. de
ma.uind.& in l.1.C.de uindic.lib.

Tamen contrarium eſt uerius, ut hic dicebat
Iac.de Are.& uidetur caſus in l.ſi ex falſis. infrà
eo. Alb.fuſius, col.pe.

Ad oppoſita reſponderi poteſt, id libertatis
fauore ubique diſpoſitum fuiſſe,ut no. in d.§.ſe
mel.l.1.2.& 3.C.ſi aduer. lib.& in ſimili in reli-
gione aſſumpta ex falſa cauſa,quod obligat.Ar-
chid.in c.quod interrogaſti.col.1.27.diſt. imò,
quòd nec uiciat legatum, aut diſpenſationem,
de quibus Old.tamen conſi.256.col. 2. ergo ad
propoſitum,& regulariter ſecus.

In cæteris glo.dictis, quid in criminibus pri
uatis, an dicta in adulterio hic, habeant locum,
& procedant etiam in præſumpto.& quo ad reli
qua Docto.ſcripta,dic ut per eos, & quia nos e-
tiam aliàs diximus fuſius, finem facio, & feſſus
lampada trado.

Additio 8.

Poſſet etiam addi ad ſuprà dictā q. nu.38. dū
hic dicit Iaſ.quod ca de re inoleuit practica aſſeſ
35 ſorum,ut dicant,amputetur†caput a ſpatulis,ita
quod anima ſeparetur a corpore,poſt Fulg.in l.
præſenti.C.de his qui ad ec.confu. quod ita etiā
dixit Ang.in trac.malefi.in uer.caput à ſpatulis.
* & iſta eſt communis opi.*quæ adhuc ultra ſ.di
cta poſſet limitari etiam alio caſu, quando pro
crimine eandem pœnam capitis imponit,quam
36 impoſuerat quoque lex ciuilis:†quia iūr de pę
na capitali,hoc eſt de ultimo ſupplicio intellige
retur,ut ſtatutum aliquid operetur ius ultra cō
mune.l.ſi quando.ff.de leg.1.c.ſi pp.de priui. in
6.Bar.in l.1.in §.1.ff.ad leg.Fal.no.in c.1. de cō
ſti.in 6. & latiſsime quoad iſtud, & quoad ip-
ſam concluſionem Bononien. in §. opportune.
nu.40.in praxi ſua, quæ inſcribitur Aurolda.

Additio 9.

37 Quòd crimen falſi ſit graue † & deteſtandum,
ut ſupr.conſidera ex eo probari,quia p impoſi-
tionem galeri Cardinalis delinquens a morte li
beratur.l.addictos.ubi Bal.& Salyc. C.de ap.niſi
ſit falſarius, ita Barba. in trac.de præſtan. Card.
q.9.primę partis.

Et idem dicerem non ſaluari fugiens ad Eccle
ſiam, uel ad Sacerdotem deferētem corpus chri
ſti,ut per glo.in c.q̄ſitum. 13.q.2.Corſe. in ſin-
gu.priuilegium immunitatis ita eam limitando
& minus ſi à ſcorto in maritum peteretur, iux-
ta conſuetudinem Galliæ, & Hyſpaniæ, ut re-
fert Caſſane.in lib. conſuetud. Burgun. ſo.55.
column.4.

Additio ad glo.prohibitum.

Si reus accuſatus tranſegerit, non propterea
tollit tranſactio, quòd non poſsit ab alio accuſa
ri.l.qui cætu.§.fi.ff.ad legem Iul.de ui pub. quia
(ut dixi hic oretenus) res inter alios acta tertio
non præiudicat,& in prima ac ſecunda lectu.ma
ximè in iudicijs publicis, & capitalibus, ex quo
Reip.intereſt,ut delicta puniantur.l.ita uulnera
tus ff.ad legē Aquil.c. ut famæ. de ſen. exco. &
iſtā rōnem,de qua in rub.& in l.1. C. res int. ali.
ac. & in l.ſæpe.ff.de re iud. ſignanter adducit I.
C. in l.ſi cui.in §.ijſdem.ff.de accu.

Sed mirum uidetur, quòd de delicto eiuſdē
hoīs ſæpius quærat̄.l.licet.§.fi.ff.nau.caup.ſtab.

Sol.queritur,quia non potuerunt tranſigētes
iuri publico derogare.l.ius publicum.ff.de pac.
uel dic non queri,q̄n fuit reus cōdēnatus,uel ab
ſolutus.cōdemnatus, q̄a afflictio afflicto nō eſt
danda.l.diuus.ff.de offi.præſi.c.cū percuſsio.7.
q.1.nec bona fides patitur uel in ciuilibus, uel
in criminalibus,ut bis idē exigatur & ſolutio-
ne eius q̄d debet̄ tollit̄ oīs obligatio.l.q bis idē
ff.de uerb.ob.not.in l. bona fides. ff. de reg. iur.

Et

Et hac ratione pariter, ſi fuerit abſolutus (ut dicitur in d.§.fin.) uel quia ſic præſcriptum eſt, ne accuſari amplius poſsit, ut dicit tex. in l. præuaricationis. in princ. ff. de præuarica. quia uidebatur obſtare d.l. qui cætu. & melior erit Iurecon. met ſol. ibi, quam glo. hic opponentis & dicentis illud eſſe, quia ibi erat iudicis auctoritas, hic autem partium conſenſus tantùm. pro qua tamen facit text. in l. iuſti. ff. de acquiren. poſſeſſ. ſed in abſolutione ſe fundat hic, ut etiam in d.§. fi. Iureconſ. qua præſcriptum uidebatur, ne reus poſſet amplius accuſari, ideo prima melior.

Sed inſto rurſum, quod alibi quis fuerit abſolutus, & tamen poſtea de eodem crimine condemnatus, in l. ſi is qui adulterij. C. ad legem Iuliam de adult.

Sol. illud ideo eſt, quia noua præſumptio inſurrexerat ex iuſta cauſa (ut ibi dicunt Docto. & in ſpecie Salyc.) ergo non aliter ut ſupra.

Et ideo hinc uidemus etiam, quod in l. ſepulchri. ff. de ſepul. uiola. reus accuſatus & condemnatus ſoluens, repellit alium ſuperuenientem, ſuamque iniuriam proſequentem, ne de eodem delicto bis puniatur, inquit Bartol. in l. ſi maritus, prima, in §.1. in prima oppoſi. ff. ad legem Iuliam de adult.

SVMMARIVM.

1 *Authen. ſacramenta puberum, eſt noua conſtitutio Federici Imperatoris, qui primus fuit cognomento Barba roſſa ex ſueua familia anno 1152. Imperium aſſumpſit, imperauit; an. 37.*
2 *Auth. ſacramenta puberum, à Tertulio & Clemẽte conſulibus facta.*
3 *Martini, & Bulgari contentio, coram Federico Imperatore, ſuper auth. ſacr. pub.*
4 *Iuramentum an minorem faciat maiorem.*
5 *Auth. ſacram. pub. unde ſumpta.*
6 *Auth. habita. C. ne fil. pro pat. condita fuit ab eodẽ Federico Imp. nec ab interpretibus enumerata in ipſius conſtitutionibus.*
7 *Auth. ſacramenta pub. quomodo ueniat ad l. ſ. C. ſi aduer. uen.*
8 *Statuta Paduæ, Papiæ, & Bergomi ſunt cõtra authen. ſacr. puberum.*
9 *Iuramentum triplex, obligatorium, deciſorium, & confirmatorium, cum declarationibus.*
10 *Contractus pluribus modis dicitur inualidus, cum declarationibus.*
11 *Iuramentum regulatur ſecundum naturam actus ſuper quo interponitur.*
12 *Contractu in ſimulato iuramentum ſimulatum dicitur.*
13 *Intellectus ad l. non dubium. C. de legib.*
14 *Minor, etiam ſi iurauit, ſi oſtenderit ſe minorem, reſtituitur.*
15 *Iuramentum non debet eſſe uinculum iniquitatis.*
16 *Iuramẽtum ſemper debet ſeruari, dummodo poſsit ſine interitu ſalutis æternæ.*
17 *Exceptio in uno caſu, firmat regulam in non exceptuatis.*
18 *Alienatio, de qua in Auth. ſacr. pub, an ſit contra legem, uel formam legis.*
19 *Metus triplex, ſuſpitionis, impreſsionis, & concuſsionis.*
20 *Auth. ſacramenta puberum, an ſit odioſa, uel fauorabilis.*
21 *Iuramentum deciſorium obligat, ſecus promiſſorium.*
22 *Actio quæ ex iuramento oriatur.*
23 *Loquutio impropria, ſolis legislatoribus eſt cõceſſa.*
24 *Iuramentum corporaliter eſt præſtandum.*
25 *Iuramentum manu dextra præſtatur, & quomodo Poetæ, Aegyptij, Hebræi, & Rom. præſtabãt, Galli, & Turcę.*
26 *Iuramentum minorem maiorem repræſentat.*
27 *Iuramentum impuberum non ualet.*
28 *Auth. ſacr. pub. an locum habeat in impubere proximo pubertati.*
29 *Furioſus conſenſum non habet.*
30 *Iuramentum, ut operetur, debet eſſe ſponte præſtitum.*
31 *Notarius ſi dicat reum in tormentis ſponte confeſſum, an ſit eius inſtrumentum falſum.*
32 *Iuramentum blanditijs præſtitum, an ualeat & dicatur uoluntarium.*
33 *Minor blanditijs ad iurandum inductus quare ſtatim non agit actione de dolo.*
34 *Iuramentum minoris præſtitum in iudicio, an retractetur.*
35 *Super uerbum, quam habeat interpretationem.*
36 *Legalis ſcientia Priſciano, & Vallę non ſubiacet.*
37 *Legatum annuum ſuper fundo, fundum obligat.*
38 *Iuramentum, an ſit præſtandum in præſentia partis.*
39 *Auth. ſacr. pub. an locum habeat, ſi contractus ſit ipſo iure nullus.*
40 *Intellectus ad l. ſi. §. in computatione. C. de iure deliberand.*
41 *Iudicandum eſt ſecundum leges, & non de eis diſputandum.*
42 *Statutum quod minor ſine conſenſu conſanguineorum non contrahat, an habeat locum in minore, qui iurauit.*
43 *Stipulatio, & donatio dicuntur contractus.*
44 *Iuramentum de non contraueniendo contra aliquẽ contractum, quem ſit quis facturus, an præiudicet iuranti.*
45 *Iuramentum præſtitum in uenditione rei alienæ, an obliget iurantem.*
46 *Iuramentum de non retractando contractu, an ſit neceſſarium.*
47 *Minor an perdat beneficium legis ſecundæ C. de reſcind. uend. per iuramentum præſtitum, & requiratur relaxatio iuramenti.*

Si aduer. uenditio.

Noua Conſtitutio Federici.

Addirio 1.

Sacramenta puberum.] Vt exor-
dnur Bar. hic iſta auth. continet
1 materiam altam,† & profundam,
atq; ſubtilem : ideo ſumma ope
niti debemus, ut clara reddatur,
uosq; ipſam medullitus intelligatis.
Sciētes primum, quod noua eſt cōſtitutio Fe-
derici Imper. ut in ſupraſcriptione dicitur.
Secundò quòd iſte Federicus, fuit hoc nomi
ne primus, cognomento Barbaroſſa ex Illuſtri
Sucua familia, qui anno à Chriſto nato 1152. ad
culmen imperij euectus eſt, imperauitq; an.37.
Et multas ſanè ↄdidit leges, de pa.iu.firm. de
pa.Conſt.de prohi.feu.alic.per Fed.quę ſint reg.
& de pace tenen. ut hic,& in c.1.in §.item ſacra,
eo.tit.unde auth.illa deſumpta eſt.
Quam ēt gloſſauit Iaco. Columbinus hic per
Bar.relatus. Poſuitq; Roſ.in tract.lib. (ut idem
Bart.adhuc refert) inter Senatuſcon.(dic tu) Cle
mentiani & Tertuliani, hoc eſt facta à Tertulio
& Clemente Conſulibus, quæ ēt Tertuliana ap
pellata fuerunt,& prouidebant duntaxat, ne præ
dia ruſtica,& ſuburbana ſine decreto alienaren
2 tur, † eorumq; oratio ad idem in Senatu recita-
ta eſt.l.1.§.1.ff de reb.co.deinde uendi urbana,
& mobilia bona: præter ea tamen, quæ ſeruādo
ſeruari non poſſunt, uetuit Conſtan. in l. lex quæ
tutores.C.de adminiſt.tut.& ut fuſius Rotre. in
d.loco declarat.
Magnaq; fuit coram eodem Imp. contentio
inter Mart.& Bulga.qui eodem tempore flore
3 runt: † vnus enim uolebat, quod nō ualidaretur
contractus iuramento, alius quod ſic, ſi maximè
inualiditas proueniebat ex defectu decreti non
interpoſiti, præualuitq; eius opi.qui uoluit uali
dari ut hic,& in d.§.item ſacramenta puberum.
Tertiò ſciendum eſt, qđ ex multis ſpeciebus
iuri, de quibus per glo.in rubr.de iureiur.iſta de
4 qua hic, minoris ſcilicet, quæ † facit ipſum maio
rem, eſt potiſsima, & ſignanter citat text. in d.§.
item ſacra. unde iſta auth.deſumpta eſt,& ꝑ Ir-
ne.poſita in hoc lib. Cod. ut declaraui in auth. ſi
quis in aliquo documento, ſupra de eden.

Additio 2.

5 Erraut qui dicunt hanc auth.† ſumptam ex c.
cum cōtingat, de iureiu.& ex c.quamuis, de pac.
in 6. cum ſit ut dixi ſumpta de uerbo ad uer-
bum ex d.§.item ſacramenta.

Additio 3.

6 Maximè ēt mirandum eſt, † qđ in enumeratis
legibus Fed.nouis ſ.non ponatur quoque ab in-
terpretibus auth. illa not. habita, literis aureis
exſcribenda, ut ibi dicit Salyc.infra, ne fi. pro pa.
ab eodem met condita.

Additio 4.

Opi.de qua hic, vt ſ.dicta declarent, fuit opi.
Mar. contra Bulg.q̄ approbauit Fed.Imp.ex cer
ta ſcientia & de plenitudine poteſtatis.

Additio 5.

Auth. iſta uenit ad l.1.ſ.eod.non declaratiuè,
7 aut determinatiuè, ſed correctiuè, ut hic ꝑ Pau.
Caſt.Afflic.in d.§.item ſacramenta.in princ.

Additio 6.

8 Contra iſtam auth.ſunt † ſtatuta hic, Bergo-
mi,& Papiæ, ut teſtatur Iaco.de S.Georg. & ob
id Cyn.ante eum dixit, quod adhuc iſta benedi-
cta authen.mille animas miſit ad inferos, idem
Bal.hic, colum.3.

Additio 7.

Quartò ſciendum eſt, triplex iuramentum fo
9 re † ultra diuiſionem glo.ſ.alleg.in d.rubr.ff.de
iureiu.obligatorium, deciſorium, & confirma-
torium. obligatorium, qn̄ non pręcedit contra-
ctus, quo caſu nec obligationem, nec actionem
producit regulariter, ex quo non eſt modus in-
ducendæ.l.1.in princ.ff.de act.& obl. Bart.in l.ſi
quis pro eo.ff.de fideiu. obligationis ſcilicet, &
actionis.
Et regulariter dixi, quia obligat aliquo caſu, ſi
libertus iurauerit operas ſoluere, & de illo iura
mento habetur in l.ſi.ff.de lib.cau.& in l. ut iu-
riſiurandi.ff.de ope.lib.
Deciſorium uerò, ſi ratione dubii deferatur,
quo caſu nil aliud quæritur, niſi an ſit iuratū.l.
non erit.§.dato.ff.de iureiu.& de iſto obligante
iurantem in toto illo tit.ff.& C.
Confirmatorium autem, quando ſuper ↄctu
iuratur, & de iſto hic,& in d.§.item ſacramenta,
declarat Bar.hic & bene.
Quintò ſciendum eſt, quod contractus dicit
10 inualidus † pluribus modis. Primò rōne publi-
cæ utilitatis, ſi res publico uſui deſtinata uenda-
tur. Scđò ſi ſit meticuloſus, uel ↄ bonos mores.
Tertiò ſi ſolēnitas deficiat. Quartò ſi nō aſsiſtat
lex. Quintò & ult. ſi minor ætas ↄhentē īpediat,
ut hic. quo ad alia habet in §.idem iuris, Inſti.de
inut.ſtip.& in l.pactaq; ↄ.C.de pac.& in l.magis
puto.in §.non paſsim.ff.de reb.eo.& in l.ſtipula
tio iſta, in §.alteri.ff.de uerb.obl. & in auth.ſa[illegible]a.
11 Dubitandi rō eſſe potuit, † quia iurm̄ regula
tur ſcđm naturam actus, ſuper quo interponitur,
l.fin.C.de non nu. pe.pe.ſed hic ↄctus (ut dictū
fuit in euiden.) ratione minoris ætatis erat in-
ualidus, ergo iuramento ualidari non potuit, qa
acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.l.
cum principalis.ff.de reg.iu.c.acceſſorium.eo.ti
tu in 6.& ſic nihil operatur.
Sol. nihil operatur, quando deficit conſenſus,
quomodo intelligitur tex.in d.l.ſi.declarat Bar.
in d.l.ſi quis pro eo.ad fi.& Bal. i l.q pecuniam.
colum.2.ff.ſi cer.pet.& in l.iuriſgentium.in §.&
gene-

generaliter.colum.1.ff.de pac. & ſic qđ non ſup
plet defectum conſenſus.& ad idem dicit Bertr.
conſ.171.nu.5.uol.2. qđ hoc caſu tm̃ importat
iuřm, quãtum ſimplex contractus ſine iuřo.ſed
ad propoſitum hic adfuit conſenſus,quanquam
obſtaret ætas,ergo ualidabitur.

12 Secunda † dubitandi ratio eſſe potuit, quia ſi
non ualidatur contractus, quãdo eſt ſimulatus,
quia nullus eſt, imò quod iuramentum quoque
ſimulatum dicetur.l.emptione.ubi Ang. C.plus
ua.quod agi. quàm quod ſi.con.Bald.conſi.66.
non eſt ratio qua dici poſsit, quod ualidetur in
caſu iſto.

Solu. ibi eſt defectus ueritatis. & ſicuti iuřm
non ſupplet defectum conſenſus,pari modo nõ
ſupplet defectum ueritatis,ut ibi no. ita Bal. in
d.l.qui pecuniam.hic uerò defectus ueritatis nõ
erat,ergo nec obſtabit.

13 Tertia † dubitandi ratio eſſe potuit, quia con
tractus inualidus etiam eſt in l.non dubium. C.
de legi.& tamen iuramento non ualidatur.

Sol.hæc auth.illam l.corrigit,ut hic dicit Bar
to.nonnihil nos ſupra in eod.

Poſſet tamen dici etiam aliter, quòd ille text.
loquatur in præciſè prohibitis, & qñ contractus
inualidus eſt,quia factus in fraudem legis: & eo
caſu quo lex etiam diſponit,iuramento non uali
dari.nos uerò aliter hic. & propterea cũ diuerſi
ſint caſus,de uno ad alium inferri non põt uul.
gã.l.Papinianus eauli.ff.de mino.ſentit Bal. quo
que in c.debitores.in prin.de iureiu.

Vel & aliter,quòd loquatur in contractu re-
probato de iure communi, nos autem ſpeciali,
ut p Bal.& Sal.hic,ubi ẽt Iaſ.col.8.idem Bal. in
l.1.col.1.ſ.eo.Soc.Iun.conſi.32.nu.30.& cõſi.
47.nu.16.uol.3.

14 Quarta dubitandi † ratio eſſe potuit, quia ſi
facto minor ſe maiorem aſſeuerauerit in inſtřo,
deinde palam & euidenter oſtenderit ſe minorẽ,
beneficium reſtitutionis obtinebit: nec ut dicit
hic, iuřm inuiolabiliter obſeruabitur. caſus eſt
in l.ſi alterius.ibi,ſi tñ in inſtrumento.C.ſi mi.ſe
ma.di.ergo neque hic.

Sol.illud ideo eſt (ut tex.met dicit in fi.) qa
iurauerat uerbotenus non ſolemniter manu ta-
ctis ſcripturis, igitur non mirum, at hic ſecus,
ut præſupponunt omnes:aliàs non dixiſſet text.
inuiolabiliter obſeruentur.ubi enim opus eſt fa
cto: uerba nõ ſufficiunt.l.1.§.ſi ibi,non uerbote
nus. ubi Iaſ.multa.ff.quod quiſque iur.gl.ſing.
in c.1.de eo qui mit.in po.can.rei ſer. fuſius no.
in l.1.ſ.eo.& in d.§.item ſacramenta.

15 Quinta † & ulti. dubitandi ratio eſſe potuit,
quia iuřm, uinculum iniquitatis eſſe non debet.
c.quanto, de iureiu.c.inter cætera.22.q.4.gl.in
c.non eſt obligatorium,de reg.iu.in 6. iniquum
autem uidetur,quod non poſsit minor, ſi con-
trahat,in integrum reſtitui.l.diuus. ff.de reſti.in
integr. ergo.

Sol.non eſt uinculum iniquitatis hic, ex quo
minorem facit maiorem, & roborat atque con-
firmat actum,qui aliàs fuiſſet inualidus:nec ini-
quitas eſt propter iuřm, quãquam ſibi reſtitutio
denegetur.d.l.ſi alterius.in fi.l.1.ſ.eo.

16 Deciſionis uerò ratio † eſſe potuit,quia ſi in-
uiolabiliter iuramentum non cuſtodiretur, ut
hic dicitur, & maximè hoc caſu, quo cuſtodiri
poteſt ſine interitu ſalutis æternæ.c.cum cõtin-
gat,de iureiur.c.quamuis.de pac. in 6.iam uide-
retur Imp.eſſe periurii auctor,non dicendum.l.
1.ſ.eod.l.meminerint.C.unde ui.Bald. hic pul-
chrè.colum.fin.

Et quod uera ſit deciſio præſentis authen. li-
quet ex eo,quod poſtea ſubiicit limitando,ſi me
tu iuramentum extortum fuerit,quod nullius e-
17 rit momenti. unde dicimus hinc, † qđ exceptio
in uno caſu firmat regulam in non exceptuatis.
l.quæſitum.§.denique.ff.de fun.inſtr.not.in c.cũ
dilecta,de conſt.uti.uel inut.

Additio 7.

Obſ.unum adhuc, quia alienatio hæc,quæ fit
à minore,eſt contra legem: ideo iuramento fir-
mari non deberet. d.l.non dubium. C.de legi. l.
pacta quæ contra.C.de pact.

Item & contra bonos mores,quia non obedit
legi: iuramentum autem tendens ad contẽptum
humanæ legis non ualet,ergo.& ad propoſitum
utrunque probari etiam uidetur in l.ſi quis inq
linos.in §.fi.ff.de leg.1.

18 Quo ad primum dic,non eſſe † cõtra legem;
ſed contra formam legis,cui potuit per iuramẽ-
tum omnimodo derogari,ut Simõ dicebat Vin
cen.Bal.& alii,in d.§.item ſacramenta, quia non
prohibetur uenditio,ſed ne fiat ſine decreto qđ
ob alienum æs in ea interponitur. l.ob æs. C.de
præd.mi.& ut infra latius.

Quo ad ſecundum uerò,quod fallat in his, q̃
ſunt de iure ſpeciali,quãquidem facilius tollant,
quàm ea quæ ſunt de iure communi. l. eius mili
tis.§.ſi militia miſſus.ff.de mil.teſt.& q̃q̃ Mace-
donianum huiuſmodi ſit,eſt tñ de his quibus re
nunciari non põt.igitur iuřm iurantem non ob-
ligaret.c.non eſt obligatorium,& ibi Io. Mo.no.
de reg.iu.in 6.Bal.met in d.§.item ſacramenta.
col.2.dicerem ego aliter id eſſe,quia lex ſpeciali
ter etiam reſiſtit,ne delinquendi filio occaſionẽ
præbeat,ut dicit ſignanter tex.in l.1.ff.ad Mace.
l.conuenire.ff.de pac.do.

Additio 8.

Ad propoſitum,de quo hic, ſi iuřm metu ex-
tortum ſit,conſiderat Bal.hic triplicem metum,
19 † ſuſpitionis.l.nouiſsimè.ff.quod fal.tu.impreſ
ſionis.l.qui in carcerem.ff.qđ me.cau.& concuſ
ſionis.l.metum.ff.eo.& de iſto hic.adde tu Bart.
fuſius in l.extat.nu.3.ff.eo.

Additio 9.

20 An iſta auth.ſit odioſa,† uel fauorabilis,poſt
Cyn.(relatus etiam fuit ſ.) Bal. tenuiſſe uř,qđ

ſit odioſa in d.§.item ſacramenta.col.3. quodq; multos (ut diximus) mitterit ad inferos.

Alii contrarium, quodq; fauorem contineat animarum,& fortè iſtud uerius eſt & præponderat, ſed dubito,ut infra.

Additio 10.

Dixi ſupra obligatorium fore iuramentum, melius eſt,ſi dixeris promiſſorium,item deciſorium,quodq; primum regulariter non obligat, nec actionem producit,ſecundum autem ſic, ad de rationem,ut per Bald.in d.§.item ſacramēta.
31 col.pe.† nonnihil hic ad ſi.

Additio 11.

Non ab re declarauimus, an & quando iuſm obliget,& actionem producat,quia ſæpe euenit, quod partes etiam mutuò iurant, & ſi dubitet quæ nam actio tunc ex iſto iuramento mutuo
32 oriatur,† non aliud dici poteſt, niſi quod oriat illa,præſcriptis uerbis, de qua in l.naturalis. in §.1.ff.de præſcr.uerb.facio ut facias,hoc eſt iuro ego,ut iures tu,& tradit idem Bal. in loco proximè alleg.

Additio 12.

Sacramēnta dicit text.hic impropriè,ſecundū Bar.nu.6.ex quo ſacræ rei ſignū eſt aliàs, ut not, in tit.de ſac.non iteran.extra. & exponi debet ſacramenta,id eſt iuramenta.

Sed ultra eum,quare ſic dixit,cum propriè loqui potuerit.

Sol.iuſiurandum dicimus,& non iuramentū, l.1.& toto titu.ff.de iureiuran. ideo non eſt uerum,quod propriè loqui potuerit, quodq; hac de re ſacramenta dicere, & impropriè quidem, fuit neceſſarium.

Et ad idem notandum eſt,quod hoc idem ſo
33 lis † legum latoribus,conceſſum fuit. l.ueteres. ff.de act.emp.non etiam priuatis, aliàs libellus his uerbis conceptus ualeret,& tñ reiicitur,l.1. ff.ſi men.fal.mo,di.l.1 .ff.de offi.aſſeſſ.Salyc.in l. 2. C. loca.

Additio 13.

Quia iſte text.de iuramento loquutus, formā non tradit iurandi,uideretur dicendum, etiā qđ uerbotenus iuratum ſit,legi ſatisfactum eſſe,maximè quia non refert quid ex æquipollētibus fiet,l.ſi.§.ſi.ff.man.l.in ſumma.ff.de re iudi.

34 Tamen contrarium uerius eſt, † corporaliter fore præſtandum,hoc eſt manu tactis ſcripturis, uſq; adeo ut regula prædicta non procedat in requirentibus aliquid pro forma. l.qui per ſalutē. ff.de iureiur.Bald.Ang.& Alex.in l.1.ff.de libe. & poſthu.Iaſ.in l.1.col.2.ff.de uerb.obl.& probatur ad propoſitum in l.1.ſupra eod. ſm quam iſta etiam debet intelligi,arg.in Auth.de ſi.ante do.inſt.na.in §.ſi.

Additio 14.

35 Iuramenti forma† ponitur in Auth. iuſiuran. quod præſt.ab his in prin.

Manu dextra iuratur, quia dicitur Eſa. c.62. Iurauit D.in dextera ſua.Luc.de Pen.in l.1. col. 2.de aquæduc.lib.10.tactis ſcripturis.

Ab Imp.tactis euangeliis, ſe futurum defenſorem Sanctæ Rom.Eccleſiæ.clem. 1. §.nos eodem.de iureiur.

Veteres iurabant olim per genium principis. l.ſi duo.§.ſi.ff.eod.

Poetæ ſiue dii fabuloſi,per paludem ſtygiam.

Ægyptii per allia & cæpas.

Ro.per Iouem lapidem.

Per canem & anſerem.

Ineptus,imò demens Socrates, quia ſic religionem cauillabat.

Hebræi manum ad fęmur ponebant.

Galli foy de gentil homme.

Turcę per caput ſuum.

Per quaternum Pythagoras, iuxta illud,

Iuro ego per ſanctum,pura tibi mente quaternū.

Nullo modo Brachmanes,iurātesq; deceptores,iuramentumq; ipſum decipulā appellabant. Forma etiam ponitur ultra ſupra dicta iuſi, in c.1.de no.for.fid.in uſib.

Additio 15.

Ex duodecim effectibus iuramenti, quos per ordinem enumerat Iaſ.in §.item ſi quis poſtulante aduerſario,colum.1.& 2.Inſtit.de actio. hic
26 potiſſimus eſt, † quo minor maior repræſentatur, ut ibi per eum.

Additio 16.

Puberum dixit,quia impuberes (ut inquit gl.
27 1.quæ ob hoc erit expedita) non iurant 1 † & ſi iurant non obligantur. eſt uerum,quod ualet iuramentum & tueri debet,ad commodum iurantis.l.qui iuraſſe.in prin.ff.de iureiu.

Quod ex ec.uideri etiam poteſt, quia ſi ex iuramento obligaretur, in eo etiam caderet periurium& tamen non cadit,ut ibi dicitur, & eſt argum.in l.1.C.de fal.mo.

Item poſſent teſtificari,& tamen à teſtimonio ipſo iure repelluntur.l.ad teſtium.§.1.& ibi Bal. ad ſi.ff.de teſtam.

Et quia milites iurant hac de re, nec eſſe poſſunt milites,niſi beneficio principis.l.fin. & ibi Bald.in prin.C.de milit.teſta.

Obligantur quoque, ſi manumiſſi operas præſtare iurauerint, puberes facti, uel etiam impuberes,ſi nomenclatores (ita enim reſtituēdus eſt tex.) ſint,uel hiſtriones.l.ſi.ff.de lib.cau. hiſtrio eſt qui perſonatus in ſcena comœdias agit, nomenclator,qui memoriter unumquemque uocare didicit,uel in foro,uel in conuiuiis,à nomine calando,hoc eſt uocādo,ſic appellatus. unde Ci. ad Atti.4.ad urbem ita ueni,ut nemo ullius ordinis nomenclatori notus fuit,qui mihi obuiam non uenerit.

Sed quid in impubere,proximo pubertati, q. ſit doli capax (declarat per gloſſ.in §.pupillus. Inſti.de inut.ſtip.Iaſ.hic,col.3.)an in eo habeat.
28 † locum auth.iſta.

Glo.

Glo. hic, & in §. item ſacraméta, de quo ſuprà, tenuiſſe uidetur, quod non: ex quo dicitur utrobique puberum, more Iudæorum. (ut inquit alibi in l. non dubium. C. de legi. & in l. damni. in §. ſi is qui uicinas. ff. de dam. inf.) à uerbis, & à litera non recedendo.

Idemq; Cy. & Iac. But. maximè quia eſt correctoria (ut diximus ſupra) nec debet extendi de una perſona ad aliam, iuxta gl. in cle. 1. in uer. eligatur, de elec. no. in auth. quas actiones. C. de ſacroſan. eccl. ueluti odioſa.

Et quia omnino maior eſt diſcretio in pubere, quàm in impubere, quanquàm doli capace, argum. in l. 1. C. de ſal. mo. quod maximè conſiderat Fulg. conſi. 237. col. 2.

Verum in contrarium facit, quia pubes & proximus pubertati æquiparatur, prææallegato §. pupillus, ſed pubes iuramento obligatur, ut hic, & in d. §. item ſacramenta, ergo & proximus pubertati. l. ſi quis ſeruo. C. de fur.

Prodigus ſimiliter proximo pubertati, æquiparatur, ut no. Docto. in l. is cui. ff. de uerb. obli. ſed contractus prodigi firmatur iuramento, ut ibi, ergo & illius, qui fuerit pubertati proximus, & ita Capel. Thol. decidit, deciſi. 498.

Secundò, quia imò illa auth. fauorabilis eſt, præſertim, quia agitur de obſeruantia iuramenti, ut ibi, inuiolabiliter cuſtodiantur. tradit But. in c. fi. fallen. 1. de conſue. ergo extendenda. l. cũ quidam. ff. de lib. & poſthu. glo. in l. furti. in §. fi. & in l. ſolet. ff. de his, qui not. infam. Bartol. hic, numero 19.

Et uidetur caſus tertio loco, in c. ex literis. 22 de ſponſa. ubi impubes doli capax, qui iurauit cum aliqua contrahere, cenſura eccleſiaſtica cõpellẽdus eſt eam ducere in uxorem, ergo & hic pariter contractum ualidabit. & ita (ut hic dicit Bar. nu. 9. & Hoſt. in c. cum contingat. de iureiu. & Abb. conſi. 39. col. 2. uol. 1.) tenent communiter Doctor. & ita quoque foret tranſeundum.

Nihilominus ego à prima opin. non diſcedo (in hoc articulo enim Iaſ. ſatis confusè & ſine aliquo ordine proceſsit, imò quod adeo multa, repetita etiam ſæpe, inculcat & conglomerat, ut uix percipi poſsit, quid teneat, & quam ſententiam amplectatur, modo unum dicens, modo aliud, & quaſi ſomnians in Parnaſo loquatur,) q̃ mihi diſputando uiſa eſt uerior, & quam etiam ultra prædicta comprobo, in primis quia uideo quod in delictis hoc tantùm iure cautum inuenitur. c. 1. de delic. puer. ubi tritum illud quoq;, malitia ſupplet ætatem, de quo etiam in l. ſi alterius. C. ſi mi. ſe ma. di. l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. l. impuberem. ff. de fur. l. impuberem. ff. ad legem Cor. de ſal. alleg. hic, per Bar. ergo non regulariter. l. 1. ff. ad municipa. l. ius ſingulare. l. quod uerò contra. ff. de legi. & ita tenet etiam Bal. in d. §. item ſacramenta. col. 2.

Et eodem modo dici poteſt, ſi hoc eſt ſpeciale in caſu l. fi. ff. de lib. cau. extra operas de q̃bus ibi, quod neceſſariò ſit in cõtrarium ius commune, quomodo arguit, & ſignanter in impubere, proximo pubertati ac doli capace, & in iuramento ut hic, Fulg. in præal. conſi. 237. col. 1.

Et quia ultimo loco, facta eſt quodammodo hic diſpenſatio legis, quòd puberes iurantes obligentur, quodq; iuramentum inuiolabiliter obſeruetur, nec aduerſus ipſum poſsit iurans, aut debeat reſtitui. ergo non quòd impubes pubertati proximus, quanquam doli capax, huic legi ſubiaceat. l. tutori. C. de neg. ge. l. ſi non lex Aelia Sentia, & ibi no. ff. de hær. inſt. Bar. in l. quid ergo. in § pœna grauior. colum. 3. ff. de his qui no. infa. l. 1. C. de dot. pro.

Ad oppoſita reſpondetur, primum uerũ non eſſe maximè hoc caſu, nec hoc legitur in dict. §. pupillus.

Et minus, quod de prodigo dicebatur, q̃a uerum eſt id quoque ad ſui commodum, & quo ad acquirendum, non generaliter, & quo ad contractum ualidandum, ut idem in impubere dicatur, qđ in pubere & maiore an. 14. ut hic, & ita in p̃alleg. deci. Tholoſa. legitur.

Non obſt. ſecundum, quia cum ſit correctoria præponderat odium fauori, arg. in l. ſi apud. ff. de mino. in ſimili Bal. in c. in præſentia. col. 3. de prob. ex quo factum eſt, ut non ab re multa ſint Italiæ ſtatuta contra eam, ſicut in euiden. diximus aliàs, & fuſius poſt alios ſupra.

Non obſ. tertium & ultimum, quia id fauore matrimonii inductum eſſe dicemus, cuius gratia exorbitant regu. iuris communis. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. multa Bald. in c. 1. nu. 21. ut lit. non conteſ.

Et retorquebitur argu. ut dictum etiam fuit ſupra, quia ſi d. caſu id eſt ſpeciale fauore matrimonii, regulariter contrarium dicemus.

Tamen cogitabitis, & à communi aliàs non recedetis.

Additio 17.

29 Quia fatua hinc † mihi uiſa eſt quæſtio, quid in pubere furioſo, ut per gloſ. in d. §. item ſacramenta, ideo eam non tãgo, ut in ſimili dicit Bal. Inſti. de act. in fi. prin. & glo. in l. in hac. ff. de triтica. & in l. ex placito. C. de rer. perm. & maximè, quia hic deſideratur uoluntas, & conſenſus, & furioſus conſenſum non habet, nec uoluntatem, imò quod loco abſentis & quieſcentis eſt. l. 2. §. furioſus. ff. de iu. cod. l. furioſi. ff. de regul. iur. & dormienti æquiparatur. l. 1. §. adipiſcimur. ff. de acquiren. poſſeſſ.

Additio 18.

30 Dixit etiam Imp. hic ſponte, † quia ſi metu (ut paulo infra ſubiicitur) ſecus. declarat gl. in d. §. item ſacramenta. Bar. hic, & Iaſ. & eſt uerum.

Sed cogita tu, ſi ſic eſt, alterum ſuperfluere, q̃a ſi iuramentum ſpontaneum eſſe debet, ut iurantem puberem obliget, neceſſariò infertur, nõ obligare,

ligare,ſi fuerit meticuloſum. Et ſi meticuloſum,nullius eſt momēti(ut hic dicitur)qđ ſpontaneum eſſe debeat.

Niſi replicemus dubitationis tollēdæ gratia utrunque expreſſum fuiſſe. l. 1. §.quamuis. ff.de uent.inſpi.l.quæ dubitationis tollendæ gratia. l. non ſolent.ff.de regul.iur.vel ſatem rudium gratia,ut pulchrè dicitur in capitul.1.de no. for.fi. in uſibus.

Vtcumq; ſit, ad dicti uerbi propoſitum, pone,quod notarius dicat reum in tormentis ſpō
31 te confeſſum: † erit ne eius inſtrumentum falſum? Bald.in c.1.in §.iniuria, col.fi. de pac.iur. fir.in uſib.dicit quod ſic.è contra autem qđ erit uerum,ſi dixerit,quod uoluntariè confeſſus ſit, ex no.in l.uelle.ff.de reg.iu.ubi uoluntas coacta uoluntas eſt. quod etiam dicitur in l. ſi mulier, in §.ſi metu.ff.quod me.cau. quod dictum ad unguem hic ſequitur Iaſ. dicētes ambo fore nouū.

Adde tamen tu, quod uoluntas non eſt propriè,imò quod quis potius pati dicitur quàm agere.c.ſacris, quod met.cau.ea de re uideretur etiam dicendum,qđ hoc quoq; caſu eſſet falſum, l.nouiſsime.ff.quod fal.tu.aucto.no.in auth.prę terea.C.unde uir & ux.

Vel dicamus neutro caſu falſum eſſe, ex quo uerba impropriãda ſunt,& taliter interpretanda,ut falſum uitetur.l.iuriſgentium. §.quod fere.ff.de pac.maximè quia non committitur abſque dolo,etiam ſi ſubſit lata culpa. l.in lege Cornelia,ff.ad leg.Cor.de ſica.l.inter omnes.ad fi.ff. de fur.Alex.conſi.74.col.1.uol.1.

Sed quid ſi minor ad iurandum inductus ſit,
32 † puta blanditiis & adulationib. ut ſæpe faciunt tutores finita tutela,argu.in l.1.ad ſin.C.de rap. uir.in ſimili Bal.in l.2.col.6.C.de reſcin.uen.ſentit glo. in d.§.item ſacramenta. quod uoluntas hæc non ſit ſpontanea,quodq; res non ſit in circulo,ut in ſimili etiam dicit glo.in l.Claudius.ff. qui po.in pign.hab.ſed quod reſtitutionem petere poſsit:& ſi iuramenti exceptio obiiciatur, qđ de dolo replicabitur,quo inductus eſt ad iurandum.l.ſub prætextu.l.ſi ex falſis. C.de tranſact. l.ſi prætor.§.Marcellus.ff.de iudi.

Obſt.tamen generalitas auth.noſtræ, dicentis primum,ſacramenta puberum inuiolabiliter cuſtodiri debere.

Demum quod contractus etiam inualidus, iuramento ualidatur.

Et quod denique minor ex eo repræſentatus maior, non debet quouis modo in integrum reſtitui.

Sol.obſtaret,quando uerbum ſponte, adiectū non fuiſſet,uſque adeo ut non ſit uerum quoq; ex hoc,quod generaliter loquatur.

Et quando etiam adiectum non fuiſſet,deberet tamen rationabiliter ſic intelligi, dummodo iuramentum doloſè extortum nō ſit, & quia dolus doloſo patrocinari non debet. l. ne ex dolo. ff.de dolo.c.ſedes Apoſtolica,de reſcr.

Sed quare ſtatim non agit actione de dolo,
33 † maximè quia quandam reſtitutionis ſpeciem continere uidetur, ut inquit Cyn.in l.2.C.qui & aduer.quos.glo.in præalleg. §.item ſacramenta, dixit neſcio quid,ut per eam,dicerem ego aliter non agere actione de dolo, quia ſubſidiaria eſt, & datur,ubi alia deficit, ſed hic poterat petere reſtitutionem in integr. ergo.l.1. §.ait prætor. ff. de dolo.

Rurſum quæritur,quid in iudiciis,q̃ reddun-
34 tur † in inuitos.l.inter ſtipulantem. §.ſi Stichū. ff.de uerb.obl.Bal.hic poſt multa ſentire uidetur, ualere,& retractari non poſſe, ſi iuretur ſponte, & non per modum neceſſariæ iuriſdictionis, exemplificando in minore coram iudice confitēte,& iurante ſe debere centū,& promittente confeſsioni non contrauenire,dubitatiuè tamen per uerbum forte: quaſi dicat ſecus, ſi per modū neceſſariæ iuriſdictionis,ratione ſupra dicta,& quia hic dicitur ſponte.

Et nihilominus habemus, qđ in iudiciis quaſi contrahitur.l.3.§.idem ſcribit. ff.de pec. Bart. in l.1.nu.18.C.de lit.cont.ſed contractus iuramento firmantur,ergo.

Quod ultimum tamen non eſt uerum, ideo quaſi contrahitur dictum eſt,& ex multiplici inſtantia oſtendit Deci.in l.edita, numero 28. C. de edendo.

Non placet etiam,quod ſpontaneum dicatur, nec poſsit retractari, ſi per modum iuriſdictionis non neceſſariæ iuretur coram iudice, ut ſup. quia omnino ipſius iudicio,præſentia efficit, ut non abſolutè huiuſmodi, hoc eſt ſpontaneum dicatur.arg.in l.1.in §.quæ onerandæ.ff.qua.re. actio non de. ideo cogitandum eſt, & ob hoc erunt expedita dicta gl.3.in fi.Bar.nu.2.

Additio 19.

35 Eſt etiam uerbum ſuper,† quod ſecundum gl. hic (quæ ob hoc ſimiliter erit expedita) hanc habet interpretationem, ut intelligatur ante cōtractum,in ipſo contractu,& poſtea quandocūque, cum qua etiam Barto.hic, nume.10. & alii tranſeunt.

Et dicit Ang.ac poſt eum Iaſ. quod ad multa notandum eſt,& maximè ad ſtatutum diſponēs, contractum non ualere,niſi ſuper eo certum qđ interueniat, & ad idem bo.tex.adducunt in l.uniuerſa.C.de preci.imper.offe. quia id ex interuallo etiam interponi poterit.

Quod dictum tamen confundi uidetur per tex.in l.ſi quis mihi bona.in §.iuſſum. ff. de acquiren.hære.ubi debet interuenire in ipſo actu, & idem in l.obligari.in §.tutor. ff.de auct.tut.

Sol.illud eſt d.caſibus, quia ſolēnitas pro forma requirebatur,& ſentit Iac.de S.Geōr.hic, & bene.l.cum antiquitas.C.de teſta.

Sed longè magis urget,quod dicit Valla elegan.lib.2.c.91.quia imò dicta dictio ſuper,contiguitatem

tiguitatem temporis ſignificat, ſupra uerò inter
uallum,quem ſequutus uidetur tandem idē Iaſ.
& malè nec à glo.& communi declaratione di-
ſcedendum eſt, ex quo ſcientia noſtra legalis nō
36 ſubiacet Priſciano,† nec Vallæ.l.quoniam indi-
gnum.C.de teſta.Bald.conſi.33.ad fi.uol.1.

Aliud dictum ponit idem Iaſ.hic,poſt Bar.in
l.fundus.ff.de ann.leg.& in l. codicillis.in §.inſti
tuto.ff.de lega.ad propoſitum d.uerbi ſuper,qđ
37 ſi legatum annuū factum ſit ſup tali fundo † fun
dus ipſe obligari uidebitur, ut in d.locis dicit,
& uerum eſſe alia ratione probat Ioan.Fab.in §.
item Seruiana.nu.40.Inſti.de act. & eſt uerum,
ſed nihil ad propoſitum glo.

Adde tamen ad iſtud bene facere tu,quod in
ſimili per d.auctoritates inquit Ro. conſil.3 8.
col.1.ſi penſio ſit alicui reſeruata, ſiue aſsignata
ſuper fructibus alicuius beneficii,quod dicti fru
ctus erunt ſibi pro dicta penſione hypotheca-
ti, contra quemcumque poſſeſſorem. fuſius Se
ueri.& Gig.in trac.penſio.ille q.9.iſte uerò.5 t.
in princip.

Si fructus non percipiat (iſta eſt alia q.) an te
neatur,non diſcutio: ſed pro reſolutione te re-
mitto ad dicta per eundem Gig.q.62.in tracta.
prædicto,Bellen.in tracta.de charita.ſub.quæſt.
34. colum. 2.

Verum ad glo.redeundo,quærit Bart.hic,nu.
12.quando iuratur,extra contractū an requiratur
38 præſentia partis: † & concludit breuiter qđ nō,
quia ſumus in dependentibus à uolūtate unius
tantum,ut in ratihabitione,& aditione hæredita
tis,quæ fit ſolo animo.

Dubium tamen facit text. in l.certum. in §. ſi
quis abſente.ff.de conſe.ubi iurans patrono ab-
ſente non obligatur. & tex.ad idē in l.3. in prin.
ff.de iureiur.ubi hoc caſu ſibi ipſi (inquit Iure-
con.) & non alii iurat,per quæ iura dicit Bar.qđ
multi ita tenent,nec aliter reſpondet. imò quod
nec ratio ſubſubſiſtere uidetur, ex quo iuratur
prætextu contractus,qui à uoluntate duorū pē-
det.l.Labeo.§.contractum.ff.de uerb.ſigni.ergo
nec iuramentum à ſola uoluntate iurantis pen-
dere dicetur.argum.in c.acceſſorium, de regul.
iur.in ſexto,& in l.fin.C.de non nume.pec.cogi
ta,& ab opin.Bar.aliàs non recede,qui etiā infra
nu.21.ita tenet.

Additio 20.

Dicitur quoque hic contractibus,unde occa-
ſione ſumpta (dubitare enim an de quocunque
contractu intelligatur,etiam legibus interdicto,
opus non eſt,ut dubitat glo. in d.§.item ſacramē
ta,quia eſt caſus clarus, quod non. in l. non du-
bium.C.de legi.& in l.ſi quis inquilinos, in §.fi.
39 ff.de leg.1,) quæritur,† an quod hic dicitur ꝓ
cedat etiam, qđ contractus ipſo iure ſit nullus
ratione deficientis decreti.

Et breuiter concludit glo. hic in uer. contra-
ctibus,in prin.& Bar.poſt eam. nu.13: quod ſic,

* atteſtatus amplius ita * communiter teneri.

Et potiſsimum,ac primò,quia aliàs hæc con-
ſtitutio iuri ueteri,de quo ſupra in l.1.eod. nihil
adderet,non dicendum.l.ſi quando.ff.de lega.1.
l.1.in fi.ff.ad municipa.l.1.C.de theſau.lib.10.
maximè præſupponentes,quod apto & legitimo
modo interpoſitum ſit.l.1.ff.de uerb.obl.l.coi-
ri.l.ſed & ſi adiiciatur.ff.pro ſoc.Alb.in l.ſed & ſi
quis.in §.quæſitum.ff.ſi quis cau.ad fi. Boer.de-
ci.57.ad finem.

Secundò, quia (ut dicebam aliàs) indefinitè
& generaliter loquitur,& in dubio mitto quod
habemus uulg.tex.in l.1.in §.generaliter.ff.de le
ga.præſtā.& in l.de precio.ff.de Publicia.) dicit
glo.alibi,uerbis generalibus legis ſtandum eſſe,
niſi aliud appareat,in l.emptor.in §.Lucius.ff.de
pact.quod etiam in materia correctoria, pœna-
li, & odioſa procedit.l.cum lege.ff.de teſta.Go-
zad.multa conſi.19.nu.17. eſt bene uerum ſi uer
bum hoc prolatum eſſet ab homine, quod foret
ſecus: ſed à lege non eſt ratio,quare magis ad u-
num referatur,quàm ad aliud.ita Bar.in l.1. in §.
ſed & ſi certum.ff.de uen.in po.mit.

Tertiò hoc ipſum ſuadetur ex generali ratio
ne legis adhuc,ne Imp.aliàs periurii auctor eſſe
uideatur.d.l.1.in fi.ſ.eo.eſtq; arg. in l.regula. in
§.& licet.ff de iur.& fact.ign.

Sed quomodo hoc ipſum ex lege correcta ſu
mi poteſt.l.ſ.in prin.ubi glo.imaginem.C.de la-
ti.lib.tol.imò qui legem correctam allegat,pœ-
nam incurrit falſi.§.hunc igitur.in 1.conſt.Cod.
Bar.in l.fi.ff.ad legem Cor.de fal.

Sol.uerum eſt quando etiā ratio correcta fuiſ
ſet,ſed remanſit:igitur allegari poteſt.l.eas.ff.de
* cap.di.Butr.Imol. Dec.& * omnes in c.1.in glo.
2.de conſti.Io.And.& Gemi.in c.1.in §.illum au
tem.in fi.de reſti.ſpol.in 6.

Quartò, quia à ſimili lex Iulia prohibet alie-
nationem fundi dotalis.l.1.ff.de fun. d. intelli-
ge regulariter, qm̄ aliàs in quacunque prohibi-
tione excipitur ſemper caſus neceſsitatis,ut ibi,
& in l.pater filium.in prin.ff.de leg.3.& in l.alie
nationes.ff.fam.erc.Sauilia.conſi.6.nu. 1. uol.1.
& ſi fiat,ipſo iure eſt nulla.d.l.1.& tamen ualida-
tur iuramento facta aliàs.c.licèt.de iureiur.in 6.
ergo idem in caſu noſtro,quia diuerſitatis ratio
aſsignari non poteſt.l.à Titio.uulga. ff.de uerbo
rum obligat.

Quintò & ultimò, quia apud legiſlatorē erat
dubitatio tantùm,an iuramentum ſuper contra-
ctibus interpoſitum foret ſeruādum,an uerò mi
nor poſſet in integrum reſtitui, ergo omni alio
caſu terminorum habilitas præſupponetur, cu-
ſtodiri debere,etiam quod contractus foret inua
lidus.l.qui teſtamento.ff.de teſtam.c.1. de æta.&
qua.in 6.& iſta fuit opi.Citramontanorum,abſ-
que dubio tenenda.

Nec obſt.ſi diceretur, ut ad oppoſitum dice-
bant Vltramont.quod cum tex.faciat mentionē
de

de contractibus ſimpliciter, dehet intelligi de
ualidis.l.4.§.condemnatum.ff.de re iud. quia re
ſpondebo (ut dicebam alias) uerum fore in du-
bio, non in caſu claro, ut hic. ex quo tex. iſte cor
rigit text.in l.1.ſupra eod.in nalidis loqnenteni,
ergo etiam intelligitur in inualidis hic, ut aliqd
addat inri neteri, & iam oſtenſum eſt ſupra, in ĩ-
ductione primi argum. quod facit glo.

Vel & aliter dico, qnod non ſemper ſit uera
regul.l.4.§.condemnatum, & ſimilium. ff.de re
iud. proho per ſimile, quia ſæpe in litteris dicit
Papa, ſine hac clauſula utitur, non obſtante col-
latione altera facta, quæ generalis eſt, & tamen in
collatione inualida quoque nerificatur. ita Cõ-
poſ.Io.And.Abb. & alii in c.cauſamq; . de re-
ſcrip.Iaſ.in l.fi.colum.6.ff.de conſti.princ.Dec.
conſi.292.colum.2.uolum.ſecundo . ergo idem
in caſu noſtro, & multo quidem magis ratione
prædicta.

Ponderahant quoque Vltramontani, ad oppo
ſitum uerbum non retractandis, in tex.poſitum,
quod naliditatem actus præſupponit, ex quo id
quod eſt nullum, retractari non poteſt.l.nam &
ſi ſuh conditione.in princ.ff.de iniuſt.teſt.

Ad quod etiam dici poteſt impropriè retra-
ctari, ſi inualidus ſit: ſi ualidus propriè. nec incõ
uenit, quod aliquando (ut dicebam ſupra ad ver
bum ſacramentum) legiſlator uerbis abutatur,
& eſt in ſimili text.in l.1.ibi, amittitur tranſacto
tempore, C.qui admi.l.1.§.1.ff.de fer. c. ſi quis
presbyterornm, de reb.eccl.non alien.

Vel & aliter, quod ratione iuramenti ualebat
contractus, debebatq; iuramentum inuiolabili-
ter cuſtodiri, & ſic non aliter poterat (prout di-
ximus) retractari, & hoc modo ſtabit ẽt ꝓpriè.

Tertiò pro Vltramontanis facit, quia iſta au-
then. uenit ad interpretationem & correctionẽ
d.l.1.quæ loquitur in contractibus ualidis, ergo
& hæc etiam ita d beret intelligi, ut in Auth. de
fi.ante do.inſtr.na.ad fi.& ita arguit Bar.hic, nu-
mer.8. & eſt uerum. ſed dico, quòd in inualidis
quoque intelligetur, aliàs non corrigeret legem
illam ueterem, nec ipſi aliquid adderet, ideo om-
nino dicendum eſt, quòd generaliter procedat,
nec aliter poſsit intelligi.

Quartò rurſum facit de ualidis tantum intel-
ligi, quoniam ſic ius commune minus lædetur,
quàm poſsibile ſit, uulg.l.2.C.de nox.

Sed nec iſtud obſt.quoniam ſic lex corrigens,
hoc eſt auth.iſta, nihil operaretur, nec (ut dixi-
mus) aliquid adderet iuri ueteri, & malè.§.qui-
bus.in prima conſti.Cod.glo.in l.1.ff.de eo qđ
certo loco.

Quintò & ultimò facit, quia ſi uoluiſſet Im-
perator de inualidis loqui, utique dixiſſet, faci-
leq; fuiſſet eidem.l.unica.§.ſin autem.uer. ſin ue
rò.C.de cad.tol.non dixit, ergo de ualidis tan-
tum intelligetur.l.ſi ſeruum.§.non dixit prętor.
ff.de acq.hæ.quod maximè locum habet in exor
bitantihus & odioſis.l.cum quidam.ff.de libe.&
poſthu.c.odia, de regul.iu.in 6.Ferrarien.in l.2.
col.9.C.de eden.

Sol.licèt non dixerit explicitè, dixit tamen im
plicitè & uirtnaliter, ex ſupra dictis, & expreſsè
etiam uerbis generalibus iuxta doctrinam Bart.
in l.1.nu.7.ff.de uulg.& pup.ſubſt.

Et quia etiam quando nullo modo dixiſſet,
ſuppletur ab homine, aliàs nunquam fieret extẽ
ſio, ut declarat Dec.poſt Bart. in l. qui ſe patris.
col.fi.C.unde lib.Grat.conſi.91.nu.19.uol.2.

Refertur etiam quædam tertia quorundam
opinio, quod hic non agatur de ualiditate con-
tractus, uel ipſius inualiditate, ſed ſolum de ob-
ſernantia iuramenti. Verum quoniam principa-
lis duhitatio eſt & hic, & in d.l.1. uerbaque ſunt
ſatis clara, & in d.§.item ſacramenta, reiectis om
nibus, utpote friuolis, contractunm prætextu,
ea quoque explodenda eſt, nec ab opinione cõi,
firma, & ſolida, recedendum.

Additio 21.

Eſt uerum quòd fundamento commùni. Iaſ.
hic reſpondet, quod auth. noſtra reſtringi debet
& taliter intelligi, ut nihil addat iuri ueteri po-
tius ac nihil operetur, quàm qđ minor dãnum
indebitè patiatur.l.fi. §.i computatione.C.de iu
re delib.ubi glo.magiſtra.

40 Sed poteſt reſponderi in primis, † quod non
ſit uera, & in ſpecie contrarium tenuerunt Cyn.
Rayn.& Bald.in l.cum à matre. C.de rei uen.

Demum, quod non patitur damnum indebi-
tè, ex quo iurauit, & iuramentum ſupplet ætatẽ.
c.ſi annum, de iud.in 6.

Additio 22.

Non ſubſiſtit etiam aliud fundamentum addu
ctum hic pro Vltramont.quòd iuramentum ni
hil debeat operari, ex quo minor ea facilitate iu-
rat, qua contrahit: quia cum iſtud ſit de directo
contra tex.hic, & in d.§.item ſacramenta, nõ eſt
41 de legib.† diſputandum, ſed ſm eas iudicãdum.
c.in iſtis.4.diſtinct.

Additio 23.

Hinc occaſione ſumpta, dubitat Bart.hic, nu.
15.& in l.ſi quis pro eo.nu.9.ff.de fideiuſſ. ſi ſta-
tutum diſponat ſub pœna, quod minor non con
trahat ſine conſenſu ſuorum cõſanguineorum,
& contrahat ac iuret non contrauenire ratione
42 minoris ætatis, uel alia quacunque, an † poſsit
contrauenire.

Et breuiter concludit utrobique quòd ſic,
quodq; dictum iuramentum ipſum non obli-
get, motus quia qui facit aliquid contra præce-
ptum legis, peccat mortaliter.c.2.de maio.& o-
bed.Pau.ad Rom.13.ibi, qui non obedierit Prin
cipi, morte moriatur. hic verò, omnis anima ſub-
dita ſit Principi, & qui reſiſtit eius uoluntati, re-
ſiſtit Deo, & damnationem ſibi acquirit: ergo iu
ramentum ſuper ipſo peccato mortali interpoſi
tum nihil ualebit, neque iuramentum minorem
obli-

obligabit, c. quamuis. de pact. in 6. c. non eſt obligatorium de regul. iu. eo. lib.

* Quæ opinio tamen eſt & cõmuniter damnata: quod imò ualeat, quod obliget, & quod abſque dubio ſemper ſit ſeruandum.

Et maximè (Iaſ. etiam hic ut ſuprà, in articulo de impubere proximo pubertati ſine ordine proceſsit, & peius quàm ibi, quaſi cæcus, qui baculo uiam tentat) quia iuramenti hoc caſu ſtatutum mentionem non facit, ideo diſponens ſuper prohibitione certi actus nunquam locum habet, ſi in eo quanquàm prohibito, iuramentũ interueniat. c. cum contingat. ubi Bur. Io. de Ligna. Imo. Abb. & alij, de iureiu.

Secundò, quia d. ſtatutum adhuc non habet perpetuam cauſam prohibitionis, ex quo cõtractus fieri poteſt aliquando ſine ipſa ſolennitate. ergo debet etiam poſſe iuramento firmari. l. non dubium, ſecundum unum intellectum, & per locum a contrario, ſuprà, de legi. dixi aliàs in figuratione caſus, & not. in d. c. cum contingat.

Tertiò ſtatutum, & lex non differunt, niſi ut genus & ſpecies, iuxta not. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iu. ſed ſi lex prohibeat contractum, niſi fiat certo modo, & aliter fiat ea nõ obſtante, firmatur factum iuramento, ut dicebam etiam hæri. l. lex Iulia. ff. de fun. do. ergo & hoc caſu.

Quartò idem dici poteſt in muliere pro alio interueniente, quæ à Velleiano prohibita eſt, & nihilominus iuramento obligatur. c. ex reſcripto, de iureiu.

Quintò, & ultimò, quia ſi non obligaret inſtantem, nec ſeruaretur, ſi nõ expreſsè, ſaltem tacitè & per obliquum, uiderentur ſtatuentes potuiſſe diſponere ſuper iuramento, ipſumq́; potuiſſe tollere, & malè cum ſit quid ſpirituale. c. tuã de ord. co. Imò ſic inuitare minorem ad peieran dum, contra tex. in l. conuenire. ff. de pact. do. & in l. 1. ſuprà, eo. & ultimo loco diſpoſita a ſuperiori potuiſſe rurſum ab inferioribus ĩfirmari, ut per Bal. hic latius, & rurſum malè. c. cum inferior. de maio. & obed. cle. ne Romani. de elec. latiſsimè uerò per Alex. quem idem Iaſ. hic etiam citat, conſi. 27. col. pe. uol. 1.

Et ita tenendum eſt, quod aduocati omnes etiam tenent, ut idem Bart. & Bal. hic inter diſputandum referunt.

Nec ob. ipſius Bar. ratio, quia peccat quoq; quis iurando per dæmones, & tñ iuramentum ſeruare tenetur.

Et quia præceptum fauore certæ perſonæ factum, uim habet conſilij, neque tranſgreſsio obligat ad peccatum. l. cum pater. §. mando. ff. de leg. 2. But. in c. nam concupiſcentiam. de conſt. & pleniſsimè Alex. in conſi. prælleg.

Additio 24.

Quæſtionem, quam poſt iſtam hic nu. 16. tangit Bar. non examino, an minor impediatur, ratione iuramenti petere reſtitutionem, integrũ, quia (ut ipſemet dicit) clarum tex. habemus, qđ ſic in l. 1. ſupr. eo.

Additio 25.

Dubitat rurſum gloſſ. an quòd hic adhuc de contractibus dicitur, procedat etiam in donatione, ſtipulatione, & ſimili. uidebatur dicendum q̃ non, quia de contractibus dicens, debet intelligi in potiori ſignificatu. l. 1. § q in perpetuum. ff. ſi ager uectiga. & de contractibus propriè, ultro citroque obligatoriis (ſchema prouerbiale eſt apud Iurecon. de quo etiam in l. ſi quis ex argentarijs. in §. rationem. ff. de edeu. & in l. 2. ff. de neg. geſt. & in §. cæterum. Iuſti. de legi. agnaſuc.) non impropriè (ſicuti diximus) ut in ſtipulatione, donatiõe, & ſimili. & minus impropriiſſimè in tranſactione nudo pacto facta, uel acceptilatiõne, & ut latius declarat Por. in rub. Inſti. de obli. ad fi. & quod ij propriè contractus ſint, probatur in l. Labeo. in §. contractum. ff. de uerbor. ſign.

Et ideo ſi ſtaret ſtatutum in municipio, quod creditor intra decennium non petens debitum ex contractu, illud perdat, non uerificabitur in debito ex mutuo, ut tradit Por. Inſt. de ob. ad fi. poſt Bar. ibi & glo.

Tamen contrarium poſtea concludit, & cum ea cæteri, quia imò etiam ſtipulatio, & donatio
43 dicunt † contractus. l. ſi donationis. C. qđ met. cau. l. ſi quis emptionis. C. de præſcrip. 30. an. & malè, ex quo contractus impropriè dicuntur, & utrobique not. arg. in l. 2. & ibi glo. ff. de offi. Procon.

Aliter reſpondet Barto. quod iſtud ideo ſit, quia olim contractus capiebatur largè. l. contractus. C. de fi. inſtru. l. omnem obligationem. ff. de indi. & eſt uerum. ſed (ut not. in d. locis) impropriè uno caſu, alio autem propriè.

Tertiò. reſpondet extenſionem fieri hoc caſu, quia de fauore animæ agitur, deq́uè obſeruatione iuramenti. l. ſancimus. C. de ſacroſan. eccl.

Quod tu dicas uerum non eſſe, imò quòd eſt odioſa, correctoria iuris communis, beneficiũ reſtitutionis minori auferens, & ut ſuprà dictũ fuit latius, principaliſque diſpoſitio in contractibus facta, ſuper quibus poſtmodum iuramentum interpoſitum eſt.

Tu igitur dicas non modò in contractibus propriè, ultro citroque obligatoriis, ſed aliisqui buſcunque etiam intelligi, quod hic dicitur: imo & in diſtractibus, ut paulo infrà dicit Bart. quę aliter non referemus, & alia q. erit expedita, tradit glo. in l. 3. in §. contrarium, de cont. ac. tu. & iſtud ideo, quia ratio expreſſa in l. 1. ſuprà, eo. & hic uirtualiter, ita militat in contractibus impropriè, & alijs, ut in proprijs, & his qui ſunt ultro citroque obligatorii: quo fit, ut de uno caſu ad alium quoque, in correctoriis, fiat extenſio, etiã quod omiſſus largè ſub expreſſo comprehendatur, & non ſit propriè tale. l. filium habeo. ff. ad

Maced.

Macedo.not.in Auth.ut hi qui ob.perhi.res mi:
in princ.& in auth.minoris.C.qui pet.tu. Alex.
in l.1.in §.hoc autem Senatuſcon.ad fi.ff.ad Tre
bel.& in auth.ex cauſa.C.de lib.præte. qua de re
uidemus hinc etiam,quod diſpoſitio loquens ĩ
hærede uerificatur in bon.poſſ. qui tamen non
eſt propriè hæres.l.2.ff.de bono.poſſ.not. in l.1.
in princ.ff.de uulg.& pupil.ſubſt.& loquens in
exhæredatione quòd comprehendit pariter eã,
quæ largè eſt exhæredatio, ut in milite, & in ma
tre.l.ſicut certi.C.de milit.teſtam.l.illud. §.ad te
ſtamenta fœminarum.ff.de bon.poſſ.contratab.
& no.in locis prælleg.& ad prædictorum intel
lectum pro complemento conſiderabis, contra
ctum dici propriè & ſtrictè, qñ eſt ultro citroq;
obligatorius.d.§.contractum, largè, quando ex
altera parte tantùm,ut Inſti.de obl.ad fi.largius
in delictis.d.l.omnem obligationem. ff.de iudi.
largiſsimè in iudiciis.l.3.§.idem ſcribit. ff.de pe
cul. & ſi quid amplius dici poteſt, ut diſtractu.i.
quietatione quæ fieri ſolet,ut ſupra,& Inſti.q.b.
mo.re contrahi.obl.Gul.Accur.in q.incip.ſtatu
tum eſt.in prin.dixi ego in euid.in l.frater à fra-
tre.ff.de condi.indeb.& quod ap.contractus, ue
niant etiam ratione ſupra dicta contractus im-
propriè,tenuerunt Aret.& Seyſel.in l.5.in 2.no
ta.ff.de uerb.obl.

Poſt hæc aliam expedit q.glo.an iuramẽtum
generaliter,coram aliquibus ſponte factum, de
non ueniendo contra aliquem contractum quẽ
44 ſit facturus,ualeat,& præiudicet iurãti,† & poſt
* multa concludit qđ ſic,& cum ea Bart.& * oẽs,
ex quo ſubeſt ratio legis,nec aduerſarii præſen-
tia requiritur.uerum quia dictum eſt ſupra, nu.
38.tranſeo.

Et ſi quid addendum eſt,hoc unum addi põt,
quod cum iurando obligetur Deo. c. debitores,
de iureiu.perinde eſt ac ſi in præſentia partis iu-
ratum fuiſſet,arg.in l.propemodum.in §.ſin aũt
reus,uer.cum autem.C.de iud. & quia iurat co-
ram aliquibus,quaſi loco partis ſecum contra-
hentis poſtea ſubrogatis, arg.in l.ſi eum.in §.q.
iniuriarum.ff.ſi quis cau.

Sed cõtra, quia ſic generaliter iurando,parte
abſente,& extra contractum, hoc eſt antequam
contrahatur,uidetur quodammodo eſſe propo-
ſitum quoddam in mente retentum,quod(ut re
gula iuris eſt) nihil debet operari.l.ſi repetendi.
C.de condi.ob cau.

Sol.non eſt in mente retentum,ſi iuratum eſt
& (ut dixi) coram aliquibus. & dato quod eſſet
in mente retentum,operari tamẽ debet, q̃a reg.
procedit in foro iudiciali non ſpirituali & pœni
tentiæ.c.literaturam.de uoto.Inno. in c.conſu-
luit,de uſu. Burg.in c.cum dilecti.col.7.de em-
pt.& uen.Rimin.in l.1.colum.2.& penul. C.qui
admi.& ita debet limitari d.l.ſi repetendi. & l.
quidam eum filium, ubi idem dicitur. ff.de hæ-
red.inſtituen.

Additio 26.

Dicitur etiam in iſto text.ſuper contractibus
rerum ſuarum,quid in re aliena uendita, an ha-
45 beat locum, † quod adhuc hic de iuramento
deciditur.

Videretur dicendum quod non, quia prono-
mina hæc,meum,tuum,& ſuum, dominium uel
quaſi, præſupponere uidentur.l.ſeruos. ff.de le-
ga.3.l.2.ff.de cond.inſti.& à uerbis legis regu-
lariter non eſt recedendum.l.nõ aliter. l.ille aut
ille.§.cum in uerbis.ff.de leg.3. & tanto magis,
quia dicit rerum ſuarum,& natura genitiui eſt,
importare dominium.l.2.§.in locum. ff. de reli.
Bald.in c.1.nu.7.de poſtu.prælat.Doct.in rubr.
ff.de no.ope.nun.Por.in proœ.Inſti.nu.2.Deci.
conſi.40.nu.18.uol.3.

Tamen Roſ.in tract. libello. de Senatuſconſ.
Clementia.nu.11.& Bar.hic poſt eum,licèt non
fateatur,quod hoc idem dicat Roſ.& ſibi deci-
ſionem aſcribat,& malè, quia imò ita ſignanter
dicit ipſe Roſ.etiam in re aliena tex.noſtrũ pro-
cedere dicunt: moti,quia dicitur ſua,quantũ ad
obligationem, non ignari rem alienam quoque
uendi poſſe.l.rem alienam. ff.de contrahen.emp.
arg.in l.lex Cornelia.in princ.ff.de iniur.

Et eſt ſimile quando dicimus,quod iudex fa-
cit litem ſuam,quę tamen eſt aliena,& partium,
delinquendo ſcilicet,ſiue quaſi delinquendo, ut
Inſti.de obl.quæ ex qua.de.in prin.& in l.fi.ff.de
uar.& extraord.cri.

Vel dicamus (ut idem Roſ.inquit) qđ ſit ſua,
conniuentibus oculis domini,ut in ſimili in l.4.
ff.de manu.Bar.in ſimili,in auth.ingreſsi.in rep.
nu.29.C.de ſacroſan.Abb.conſ.44.col.2.uol.2.
ſed prima reſolutio melior.& ad propoſitum ge
neralis ratio, de qua in l.prima, ſupra eod. hoc
ipſum ſuadet.

Verum quia motiuo non reſpondent, de pro
nominibus,deq; genitiui natura,ut ſupra,dic tu
poſſe reſpõderi,uera omnia eſſe regulariter, ſed
fallere,quãdo alia ratio, quàm dominii, uel qua
ſi conſideranda eſt, ut declarat Bal. in d.c.1.nu.
17.de poſtul.præla.

Additio 27.

Subſequitur uerbum non retractandis,& du-
bitatur,an ſit neceſſarium,quod apponatur in ĩ
46 ſtrumento. † & breuiter reſpondet Bar.hic,nu.
24. quod non, quodq; ſufficit dummodò uerba
æquipollentia dicantur,ut per eum, & eſt argu.
in l.in ſumma.ff.de re iud.

Adde benefacere text.in l.fi.in §.fi.ff.mand.&
in l.qui per ſalutem.ff.de iureiur.Bald.Angel.&
Imo.in l.1.ff.de liber.& poſthum.Iaſ.in l.1.in 1.
colum.ff.de uerb.oblig.ubi non refert quid fie-
ri uel dici per æquipollens, quando forma non
deſideratur.

Et idem dicitur in l.ſi mater. C.de inſti.quod
habito effectu,de modo non curamus,& in lege
Gallus.in §.ſi eius.ff.de lib.& poſth.Bar.in l.ſiue

apud

apud acta. lect.1.nu.23.C.de tranſac.

Quicquid dicat Bar.Roſ.aliter declaraſſe vr̃, qđ imò dicta uerba ponuntur, ex quo quodam modo iſta eſt forma iuri, qđ ꝯctum nõ retractabit, & conſequenter quod ipſum ſeruabit.

Opin.Bar.mihi magis placet, ex quo d.uerba ſunt narratiua.unde dici non põt, qđ in eis conſiſtat iuri forma, arg.no.in l.unica. C.qñ non pe. par. & dato ꝙ hic tradatur forma, dico ſeruari in ipſo iuramento, qũocunque fuerit iuratum.

Solum uerbum inuiolabiliter cuſtodiant (cæteræ.n.aliarum glo.q.& Bart.faciles ſunt, & nihil habent: ideò aliter non referam, nec in eis ĩ-
47 morabor) reſtat: † adde tex.eiſdẽ uerbis utentẽ, in c.fi.de magiſt.& in c.1.de pac.& in c.pe.de ꝓben.& in c.ex literis, de offi.del. & in c.3.de offi.or.& in c.1.de pac.in 6.& in c.1.de eo qui mit.in poſ.cau.rei ſer.

Sed contra, quia minor, quanquam iuret, non propterea perdit beneficium l.2.C.de reſcin.uẽ. qđ ego aliter non probabo, quia Bart. ad ibi dicta ſe remittit hic ad fi.& quia ſatis erit, ſi dixero
* uobis, qđ iſta eſt opi. ꝯ communis, ergo non cuſtoditur iuramentum inuiolabiliter.

Sol.cuſtoditur inuiolabiliter, quando uellet contrauenire ratione minoris ætatis, non reſpectu remedii d.l.2. à quo non uidetur excluſus. Imò dico (etiam in hoc maximè eſt mirandum, quòd Iaſ.tantum laborauerit, ut ferè ſine ordine facit in tota iſta auth.) quòd abſolutio a iur̃o ad effectum agendi, & de qua in c.debitores. de iureiu.uel relaxatio, quæ idem operatur, ut not. Abb.in c.1.eo.tit.non erit neceſſaria, ex quo (ut dixi) non eſt iuratum, niſi ratione minoris ætatis, & ubi non eſt iur̃m, ibi non cadit abſolutio, ſiue relaxatio partis, ut inquit Abb.in d.cap.1. in prin.l.decem.ff.de uer.obl.c.ad diſſoluendũ, de deſpon.impu.& faciunt dicta s̃.qñ minor dolo ĩductus eſt ad iurandum, & qñ iur̃m etiam eſt meticuloſum, ut hic, & quo ad prædicta tradit Bal. in d.l.2.in 9.q. C.de reſcin.uend.

SVMMARIVM.

1 *Auth.habita.C.ne fil.pro patr.not.eſt, & deberet ſcribi literis aureis.*
2 *Federicus Barba rubea fuit auctor auth. habita.*
3 *Speciali nota quæ ſunt digna, ſi non exprimuntur, uidentur neglecta.*
4 *Auth.habita, tria in ſtudioſorũ gratiã continet.*
5 *Repræſaliarum uerbum Barbarum eſt.*
6 *Federicus ſub ti.ne fi.pro pat.quare auth. habita, mandauerit poni, & quare inter alias conſtitutiones.nume.7.*
8 *Repræſalia alio nomine etiam uocantur, clarigationes, ſiue androlepſia.*
9 *Schola noua, ſeu ſtudium in aliquo loco ſi erigatur, an gaudeat priuilegijs huius auth.*
10 *Vectigal ibi ſolui debet, ubi non de loco ad locum portatur.*
11 *Vectigalium olim & apud Roman.homines genera, tria.*
12 *Prouinciæ omnes olim erant ſtipendiariæ Romanorum hominum.*
13 *Veneti non recognoſcunt aliquem in ſuperiorem.*
14 *Vectigalia ſunt nerui Reipublicæ.*
15 *Debitor ſi non ſoluit, carcerari debet.*
16 *Intellectus ad l.ait prætor.§.ſi debitorem.ff.quæ in frau.cred.*
17 *Repræſalia concedi poſſunt, unde iuſtitia eſt denegata.*
18 *Rector eſt ſcholarium iudex ordinarius.*
19 *Scholares in uectigalibus ſoluendis, an habeant iudicis electionem.*
20 *Deciſionis ratio triplex.*
21 *Lex debet conſultò fieri, & cum maxima maturitate.*
22 *Principis palatium, dicitur ſacrum, & leges ſacræ.*
23 *Lege in condenda, non modò laici, ſed etiam clerici adhiberi poſſunt.*
24 *Clerici an efficientur irregulares, ſi aliquando de ſanguine diſponant.*
25 *Intellectus ad c.nouit, de his quæ fi.à præla.*
26 *Intellectus ad l.humanum.C.de legi.& l.fi.C.eo.et an ſolus Princeps legem condat.*
27 *Humanitas an transfertit in iuris diſpoſitionem, in l.humanum.*
28 *Scholarium gratia auth.iſta condita eſt.*
29 *Scholaris qui ſtudet in patria, an gaudeat priuilegijs huius auth. an uerò ceſſante cauſa priuilegij ceſſet priuilegium.*
30 *Miles, qui militat in patria, an gaudeat priuilegijs militaribus.*
31 *Medicus, qui in patria medicat, an gaudeat priuilegijs auth. habita.C.ne fil.pro pa.*
32 *Pauper ſi efficiatur diues, an perdat priuilegium pauperum.*
33 *Scholaris eſt nomen honoris.*
34 *Scholaris, ut gaudeat priuilegijs ſcholaſticis, ad quid teneatur.*
35 *Scholarium nuncij, an gaudeant priuilegijs eorum.*
36 *Publicani aliquando ſunt puniendi capite.*
37 *Familiares, nũcij, & famuli ſcholarium, an eorum priuilegijs gaudeant.*
38 *Gabellam, qui extra Comitatum extrahit pro uſu ſuo frumentum, non ſoluit.*
39 *Scholares uniuerſitatem faciunt.*
40 *Scholares ſunt ſub protectione principis.*
41 *Spurij de terris eccleſiæ, põt à principe legitimari.*
42 *Scholaris omiſſis mediis, ad principem appellat.*
43 *Lex debet eſſe generalis, & perpetua.nu.44.*
45 *Lex eſt noui iuris promulgatoria, ſi in ea ſit uerbũ, decernimus.*
46 *Dominus inuitus locat domum ſcholaribus.*
47 *Scholaris non expellitur, etiam ſi dominus uelit domum pro uſu ſuo proprio.*
48 *Scholaris ſi ante tempus recedit, an ad totam penſionem teneatur.*
49 *Pretium à rectore an ueniat taxandum.*

50 *Scholares, an poſſint expellere fabrum malleantem iuxta domum ſuam.*
51 *Imperium eſt à Deo.*
52 *Audacia, & temeritas reprehenſionem habent.*
53 *Scholaris non facit ſe deſcribi in æſtimo.*
54 *Scholaris non uiuit ciuium conſuetudine.*
55 *Scholaris, an poſſit quomodocunque uelit teſtari.*
56 *Scholaris pro repræſalijs capi non poteſt.*
57 *Scholaris in loco ſtudij pro contractibus alibi factis, conueniri non poteſt.*
58 *Scholaris duo præcipua in ſe habere debet, ſobrietatem & uigilantiam.*
59 *Scholaribus nulla iniuria eſt inferenda.*
60 *Scholares ab omnibus tueri debent.*
61 *Scholares in ſcholis capi non poſſunt.*
62 *Scholares cogunt inuitos ad agendum.*
63 *Scholares alteri poſſunt ſtipulari.*
64 *Scholares actores non ſequuntur forum rei.*
65 *Scholares iudicem ordinarium ſuſpectū recuſant.*
66 *Scholares à ſententia interlocutoria appellant.*
67 *Scholares prærogatiuam iudicij habent.*
68 *Scholares receptantes bannitum mitius puniūtur.*
69 *Scholari an fiat gratia ratione eminentis doctrinę.*
70 *Iudex officium, etiam non requiſitus, ſcholari an impartiatur.*
71 *Scholaris, ex nulla cauſa à ſtudio diſtrahi debet.*
72 *Regula, qui prior, de reg. iur. in 6. non procedit in ſcholari.*
73 *Conſuetudo peruerſa non eſt ſeruanda.*
74 *Omni iure repræſaliæ permiſſę ſunt.*
75 *Notoriè doctus, tranſit ſine examine.*
76 *Scholaris agit pro uiatico mutuo dato, licet actio competat patri regulariter.*
77 *Monachus, cui conceſſa ſit licentia triennio audiendi leges, poteſt audire triennio etiam interpollato.*
78 *Verbum litis, quomodo intelligatur.*
79 *Epiſcopus an de crimine cognoſcat.*
80 *Renunciatio facta ab uniuerſitate Bononiæ, quo ad criminalia, an nocuerit aliis.*
81 *Clerici an comprehendantur in renunciatione facta ab uniuerſitate Bononiæ.*
82 *Contractibus in alternatiuis electio eſt debitoris.*
83 *Iudiciis in alternatiuis, an electio ſit rei.*
84 *Electione facta in iudicijs, an uariatio permittatur?*
85 *Doctor aliquando præceptor, aliquando magiſter appellatur.*
86. *Auth. habita, an ſit ſuperflua.*
87 *Iudices, de quibus hic, an habeant iuriſdictionem ordinariam, cum oppoſitione, & ſolutione. numero 88.*
89 *Præuentio an locum habeat inter iudices enumeratos in Auth. habita.*
90 *Iudices, de quibus in Authē. habita, an delegent.*
91 *Iudices uocantes ſcholares, an incidant in pœnam ſola uocatione.*
92 *Iudices uocantes ſcholares, an poſſint pœnitere.*
93 *Scholaris ſuo priuilegio renunciare an poſſit.*
94 *Scholarem uocans ad alios iudices, an cadat ipſo iure, uel ſententia requiratur.*
95 *Iudex ſi ſe iudicem pronunciet, inuito ſcholare, an poſſit ab iſta pronunciatione appellare.*
96 *Statutum, quòd clerici ſtudentes habeantur pro reſidentibus, non ſe extendit ad diſtributiones.*

Ne filius pro pat. &c.

Noua Federici conſtitutio.

1 HAbita.] Iſtam auth. dicit† no. Bal. & Salyc. & plus idem Saly. quòd deberet ſcribi literis aureis fortè (Alb. etiam teſte) quia ſtudiorum gratia nobis plurimum fauet. & licet uerboſa ſit, ac contra Iurecon. documentum in l. 2. ff. de orig. iur. prolixa, atque longa: ſenſu tamen & in ſubſtantia eſt breuis, tria tantum continens, ut ĵ. ea de re ſumma quoque & hilari attentione eſt audienda.

Auctor ipſius fuit Federicus primus, cogno
2 mento † Barbarubea, cuius mentionem etiam fecimus in relectione hoc anno, auth. ſacramenta pub. §. ſi aduer. uen. in prin. nec alius eſſe potuit (tres enim fuerunt (ut memoriæ proditum eſt) iſte, & Federicus II. eius filius, Sueuiæ Dux, atque III. poſtea Dux Auſtriæ) qđ non leui argu. probatur, qm̄ data fuit apud Roncalias (olim Roncalias, hodie Romandiolam uocant) anno dñi 1158. ipſe uerò ad Imperii culmen, anno 1152. euectus, imperauit autem annis 37.

Et maximè mirandum eſt, qui dicunt leges nouas condidiſſe quamplurimas, eas ſigillatim enumerando, quòd huius quoque tam ſingularis, & egregię mentionem nō fecerint: quę enim
3 ſpeciali nota ſunt digna, † ſi non exprimantur, uidentur neglecta. l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. ff. de iniur.

4 Et breuiter tria continet: † primum, quod ad loca ſtudiorum gratia, ſcholares ſecuri cum eorum nunciis accedant, ibiq; etiam commorent.

Secundò, quod nulla eis inferat iniuria ꝓ delicto alterius, damno non afficiantur, neq; poſſint pro repræſaliis capi.

Tertiò, ſi conueniantur, quòd iudicis electionem habeant, quem ex tribus maluerint, epiſcopo, Prætore, uel magiſtro.

Et prætextu repræſaliarum, ut diximus, quæ enim ſint. quo iure introductæ fuerint aliàs, an ſint permiſſæ, & reliqua, per Bar. in tract. repræſaliarum poſita uidēda ſunt, hoc unum nō omit-
5 tentes, uerbum Barbarum eſſe, † quodque non à noua conſuetudine, ut idem Barto. putat in d. loco, originem ducunt, ſed à uetuſtiſsimis Ro. legibus, ut Dionyſius, Liuius, Feneſtella, & Plutarcus declarant, de Fecialibus loquentes à Numa inſtitutis, ne fœderatę urbi Rom. Pop.

bellum

bellum inferret.nonnihil Zaſi.in l.2. in prin.ibi,
leges ſine ordine latas.ff.de orig.iu.) ſub hoc ti-
tu.poſita eſt,quod ita fieri etiam mandauit Im-
6 per.† hic, in fi.ne ſcholaris pro delicto ſeu con-
tractu alterius conueniatur,ſicuti nec pater pro
filio,uel filius pro patre, uel libertus pro patro
no,uel ſeruus pro domino, & ſic cōgruenter ue
dicitur in §.quibus.in 1.conſt.Cod.ibi,congruis
titulis ſubdere. & in l.Imperatores . ff. de iudi.
ad.mandauit etiam eam inter Imperiales conſti-
tutiones inſeri,ne extrauagans eſſet, & nō ab re
(addas tu) quia extrauagantes in iudiciis uacil-
7 lant,† alleganti non creditur, & plus quod nec
ſtatim ſunt admittendæ,& ut fuſius declarat Ge
min.conſi.78.col.2.aliquid Barto.in l.cum pro-
latis.ff.de re iudi.

Additio.

De repræſaliis diximus ſ.& dicemus etiã in-
fra.ſcias nonnihil dici etiam per Gemin. in c.ſta-
tutum.in §.cum uerò.nu.17.de reſcrip.in 6.latè
ſcrib.in rub.ff.ſol.mat.quodq; aliqui eas clariga-
8 tiones ſeu androlepſias † uocant in l.prouincia-
les.ff.de uerb.ſig.& de clarigatione Plin. lib.22.
a uocis claritate dicta, & clarigo, bellum indi-
co,clarè ago.

Additio.

Licèt iſta auth.locum habeat in ſtudiis Bono-
niæ,Paduæ Peruſij,Ferrariæ,Papiæ,Piſarum, &
ſimilium,ut hic per Bald.colum.2.& alios, ſcias
tamen ſi ſtudium nouum erigeretur,& ſchola a-
liquo in loco, quod ipſius priuilegiis omnino
9 gauderet,† ut p̄dictæ ſcholæ gaudent. Imò quo
ad iudices non ſolum in ciuilibus cauſis, uerum
etiam criminalibus, quanquam dicat gl.hic,qđ
ſcholares hoc caſu, huic auth.renunciarunt: &
non ab re,quia tunc cum noua erigitur, recurri
tur ad ius commune,ut per Abb.in c.cum olim.
ad fi.de conſue.declarat Pet.Rauen.in tract.con
ſue.nu.86.& eſt memoriæ commendandum.

Dubitandi ratio in 1.parte eſſe potuit, quia
10 ubicunq; † portantur res & bona, deq; loco ad
locum,ibi regulariter etiã uectigal ſolui debet,
l.uniuerſi.l.omnium.C.de uectig. ubi nullus eſt
immunis à ſolutione uectigalium, etiam ſi ſup
immunitate,Principis reſcriptum oſtendat, qđ
ēt clarius dr̄ in l.ex præſtatione, eod.titu.ubi ex
præſtatione uectigalis, nullius omnino nomine
quicquam minuitur, quin octauas more ſolito
conſtitutas,omne hominum genus dependat.un
de exigentes uectigal poſtea octauarii appellati
fuerunt,ut dicitur ibidem,ĩ l.à legatis, imò ſi fo
renſis tranſeat,nilq; ſibi dicat ab his,qđ el ſalma
capi poterit,& auferri pœna,ut in l.fi. in §. diui.
ff.de publ.& uect. & ad materiam ſciendum eſt,
11 olim tria uectigalium genera fuiſſe † Ro. reip.
ex agricolatione,ex mercibus,& ex agris deniq;
paſcuis,qđq; prouinciæ oēs deuictę Pop.Ro.e-
12 rant ſtipendiariæ,& uectigales, † & qđ uectigal
fraudari non debet, ſm̄ Bartol.in l.uectigalia.in
prin.ff.eo.& q̃uis exactio uectigalium ſit de Re-
galibus iuxta no.in c.1.quæ ſint regalia,deq; iu-
re cōi ſpectet ad Imperatorem, tñ ĩ Italia nō ſer
uatur oĩſq; ciuitas habēs publicum ſolum ea ra
tione uectigalia,guidagia, & pedagia habet, im
ponit,& percipit, uſq; adeo ut moribus cōfirma
ta deſtruere difficillimum ſit. l. Imperatores. ff.
de pollici.Bald.conſi.370.col.2.uol.3.Qđ maxi
mè Venetiis uerificari poteſt inq; dño nr̃o Ve-
13 netorum Illuſtriſ.inuictoq; ĩperio, † ex quo nō
recognoſcunt aliquem in ſuperiorem, niſi Deũ
Opt.Maximum,cui ſoli honorem & gloriam tri
buunt,& ut fuſius no.aliàs in l.hoſtes. ff.de ca-
pti.nec facilè ad propoſitũ ſunt remittenda, con
cedendaq; immunitas uectigalium, q̃nquidem
14 ſint (ut inquit Cic.) nerui † Reip.

Sol.omnia ſupra dicta procedunt regulariter
ueriſſimaq; ſunt,ſed in ſcholaribus non proce-
dunt,priuilegium præ cæteris in hoc habētibus
à Federico ut hic,& ut infra,non abſq; rõne, &
dictiones uľes reſtringuntur.l.inter oēs.ff.q ſa-
tiſd.cog.l.qui autem §.fi.iuncta glo. ff.de cõſtit.
pec.no.in l.fi.C.ſine cen.uel reliq.

15 Secunda dubitandi rõ eſſe potuit,† quo ad ſe
cundum dictum,namq; ſi quis ſit debitor & cre
ditori nō ſoluat,iuris eſt ut detineatur,& in car-
cerem detrudatur,etiam quod nihil habeat & di
ci ſoleat,quod inanis eſt actio quam inopia debi
toris excludit.l.nam is.ff.de dolo.& ad propoſi-
tum eſt tex.in l.1.C.qui bo.cede.poſſ. carcer aũt
iniuriam carcerato infert.l.pe.ibi, tñ ne patiãtur
iniuriam,debet bonorum ceſſio admitti.C.eo.er
go.Imò quod etiam ſi fiat hæc bonorum ceſſio,
uituperoſa eſt,infamatq; de facto, ut per Odof.
Cy.& Alb.in l.debitores.C.ex qb.cau.infa.irro.
maximè,quia cedenti ne obolus quidem relinq
debet,præter uiles ueſtes q̃bus tegatur, ex quo
damnatis ad mortem quoq; relinquunť. l.diuus.
ubi Dy.& Bar.ff.de bo.dam.nonnihil in l.pen.ff.
de ceſſ.bo.& in §.fi.Iuſti.de act. & in l.fi. in §. fi.
ff.q̃ in frau.cre.Bertr.conſi.223.nu.5.& ꝯſ.289.
nu.1.uol.1.ubi rñdet ad tex.in l.miles,qui uide-
batur aliquantulũ obſtare.ff.de re iudi. ut p eũ.
16 Põt ēt ad idem fugitiuus capi propria † auctori
tate.l.ait p̄tor.§.ſi debitorem. ff.q̃ in fraud.cred.
qđ tñ intelligi debeť ſi creditor iudicis copiam
non habeat,ut ibi no.imò aliis ad idem concur-
rentibus quoq; neceſſariò requiſitis, de quib. p
Ang.in l.extat,col.2.ff.qđ met.cau.tradit etiam
Bar.in §.neceſsitate.col.1.ĩ Auth.ut iud.ſi.quo
quo ſuf. & eſt caſus ſpecialis,quo limitatur reg.
l non eſt ſingulis.ff.de reg.iu.declarando ſubin
de uerum,dummodo intra tempus ducatur ad iu
dicem,ne priuatum carcerem committat,ut de-
clarat Bar.in l.cum eo.ff.ad legem Iul.pec. & in
l.capite quintō.ff.ad leg.Iul.de adult.qđ eſt ho-
rarum 20.ut in d.locis legitur.

Sol.debitor, qui non ſit ſcholaris, hac iniu-
ria affici poterit, aliàs non: quandoquidem

 nullus

nullus tam audax eſſe debet,& ſic dictione hac
negatiua,qui præſumat,quod etiam in malam ca
pitur partem, ei aliquam iniuriam inferre , quæ
dictio quoque in quauis minima adhuc uerifica
tur.l.nullam.C.ex quib.cau.inſa.ir.c.1. de ni. &
hon.cle.clemen.prima (redde ſingula ſingulis)
de foro competen. & ut infra latius , ubi pœna,
& quidem etiam geminata , contra ſacientibus
imponitur .

Tertia dubitãdi ratio eſſe potuit , adbuc quo
ad ſecundum dictum, quia ob denegatam iuſti-
tiam repræſaliæ concedi poſſunt, hoc eſt quod
17 unus pro debito alterius †capiatur,ut plenè per
Bar.in tract.repræſaliarum,& locis in euiden.al
leg.& in ſpecie in c.dominus noſter.2 ;.q.2.Bal.
in auth. ſed omnino,colum. .C.ne ux. pro ma.
& colum.2.fuſius.Innoc.in c.poſtulaſti,de foro
compe.Anch.in repe. c.canonum ſtatuta. colu.
181.de conſti.nec quod habetur in c. & ſi pigno
ra·iones, de iniur. corrigit determinationem d.
canonis,dominus noſter,ut declarat Fran.de Pla
tea in trac.de excomm.in §.39.nu.5.

Sol.licèt alii pro repræſaliis capi poſsint non
poterit tamen capi ſcholaris , in hoc priuilegia-
tus,ut in aliis de quibus ſupra.

Quarta,quo ad tertium dictum,dubitandi ra
18 tio eſſe potuit,† quia Rector,eſt ſcholarium iu-
dex ordinarius,electus à ma ori parte uniuerſi-
tatis,quo caſu non debet poſſe recuſari,eiusque
iuriſdictio declinari,niſi in certis caſibus,de qui
bus in l.apertiſsimi.C.de iudi.& in l.qui iuriſdi-
ctioni.ff.de iuriſd.omn.iud. nonnihil Abb. in c.
quoniam.nu.13.de iur.pat.imò quod ei aſtricti
ſunt uinculo iuramenti,ut inquit hic, poſt Nic.
de Mara.Bald.colum.7.& Bononien.35. Barto.
uerò,nume.4.

Sol.aſtrictus eſt,ſed nõ quod eius iuriſdictio
declinari non poſsit,legis auctoritate hoc ipſum
ſibi concedentis, ut hic: ex quo fit, ut non pec-
cet qui peccat legis auctoritate . l. Gracchus. C.
ad legem Iul.de adult.

Imò quod iuramentum hanc tacitam condi-
tionem habet, ne ſcholaris præcisè intelligatur
obligatus,neque teneatur in omnibus ſibi obe-
dire,& ſic ſecundum ſubiectam materiam, ut de
clarat Abb.in c.1.col.10.de iud.eſtq; argu. in l.
ſi uno.ff.loc.& in l.fi. C.de non nume.pec.

Imò quod rectorem habent iudicem ultra a-
lios ex conſuetudine,cui per hanc legem potuit
etiam derogari,quia expreſſum,quod eſt poten-
tius,facit ſilere tacitum.l.cum ex filio. §.filio. ff.
de uulg.& pup.ſubſt.l.aſsiduis.C.qui pot.in pi-
gno.hab.Bald.in l.ſi arrogator, colum.ſecunda.
ff.de adoptionib.

Quinta & ultima dubitandi ratio eſſe potuit,
19 †quòd imò & uectigalia ſoluere teneantur,poſ-
ſintq; iniuria affici,in exemplis de quibus ſupra:
nec iudicum electionem habeant,ſed coram or-
dinario,ut potè competenti reſpondere tenean
tur,quoniam habemus quod in lege generali,e-
tiam perſona priuilegiata comprehenditur.l.in
fraudem, & ibi Bald.illum tex.exclamat.ff.de mi
lit.teſtam.ad fi.qui dicit etiam conſil.305. colũ.
1.uol.1.qđ generalis locutio legis nihil intactũ
relinquit,in pulchro caſu Cuma.conſi.168. col.
fi.& Ro.conſi.195.num.1.Dec.in l.1.col.2.C.de
eden.ubi & nos latè.

Sol.uerum eſt in caſibus in qui us priuilegiũ
non habet.l.mulieri,& Titio.ff.de condit. & de-
monſt.Iaſ.in l.2.col.1.C.qñ non pe.par.l.dinus.
ff.de fer.Sal.in l.fi.in princ.C.de iur.do. ſed ĩ his
(ut ſupra) ſcholares priuilegium habent,ergo.

20 Deciſionis ratio eſt triplex,†quæ in litera aſ-
ſignatur: prima quia beneſaciunt , laudabiliter
uiuunt,& diſciplinis operam nauant, uſq; adeo,
ut & laudari & protegi mereantur .

Secunda quia eorum ſcientia totus mundus il
luminatur ad obediendum Deo ,& Principibus
miniſtris Dei , informaturq; ſubiectorum uita,
ita ut ſpeciali dilectione pariter ab omni iniuria
defendi debeant .

Tertia & ultima,quia amore ſcientiæ facti e-
xules,de diuitibus pauperes, ſemetipſos exina-
niunt,uitam ſuarum multis periculis exponunt,
& à uiliſsimis hominibus ſæpe corporales iniu-
rias perferunt : quibus fit,ut non poſsimus non
eorum quoque miſereri. Et breuiter ſcholares
Bononienſes conqueſti grauiter his priuilegiis
(ut ſupra) ab ipſo Federico Imper. fuerunt co-
honeſtati .

Ex iſto tex.in princ.ibi,habita diligenti inqui
ſitione . ibiq; , & aliorum procerum ſacri noſtri
palatii examinatione,elicitur quòd lex debet fie
ri non celeriter & præcipitanter ac ſine procerũ
21 & ſapientum conſilio,ſed conſultò, † & cũ ma-
xima maturitate. & probatur quoque in clem.1.
in §.nos eodem, de iureiur.& in l.humanum. C.
de leg.ibi,ab omnibus tam proceribus noſtri pa
latii,quàm glorioſiſsimo cœtu noſtro tractari.&
ibi,bene enim cognoſcimus , quod cum noſtro
cõſilio fuerit ordinatum,id ad beatitudinem no
ſtri imperii, & ad noſtram gloriam redundare .

Et hac de re dici non poteſt,niſi facta , quod
ſit iuſta,honeſta, ſancta & poſsibilis,prout dici-
tur in c.erit autem.4.diſtinct.& in l.1.ff.de legi.
declarat Ioan.And.in c.licet.colum.3.de appel.
in 6.& perpetua,ut inquit Fede.Sen.conſi.6.col.
3.& eſt ad idem argum.in c.iudicantem.30.q.5.
hinc dici ſolet etiam, quòd quæ citò fiunt , citò
pereunt,non quæ paulatim , exactaq; diligentia
abſoluuntur,ſed durant,ætatem ferunt, & nullo
unquam obliterantur ſenio , imò exemplo no-
bis eſt Deus Optimus Maximus, qui ſolo nutu ,
ne dicã uerbo,omnia ex nihilo creare potuiſſet ,
quæ tamen tempore,& diuina quadam cogitatio
ne ac conſilio,ut noſtra rurſum foret inſtructio
c.ſignificaſti,de elect.ſeptem diebus abſolutiſsi
mè perfecit.

Ad idem facit,quia nec à ſimili uotum indeliberatè factum ualet,ut per gloſſ.in c.dudum. de conuer.coniu.

Nec iurantem admittit lex.l.2. C.ad leg. Iul. Ma. & ſi ſententia celeriter lata fuerit, retractatur ut potè lata non uiſis actis,& ſine cauſæ cognitione, c.tum ex literis,de reſtit. in integrum. E ideo dici ſolet,quod uirtus lenta eſt , & omnium percuntatrix,& quod iniquitas omnia pręcipitat.c.inter hæc,de pœn.diſt. 3. quodq; conſilio ſunt contraria ira & ſeſtinatio,imò experientia docet magiſtra rerum efficax, nullam rem tá conſiliis inimicam,quàm celeritatem. ex quibus fit,ut non ab re ſit ſi Fab. Maximus ſibi, cui cognomentum cunctatori additum eſt,laudem peperit immortalem , ſiq; Auguſtus & Titus Veſpaſiani filius, hoc dicterio utebantur , ut potè Symbolo,ſemper feſtina lentè.quod nummiſmate ſic expreſſum,non aliud ſignificabat . eſt enim circulus primò,quo ſempiternum innuitur tempus,quandoquidem nullo finiatur termino, deinde Ancora quæ nauim remoratur, & tarditatē indicat,quam Delphinus ultimò,obtorto corpore circumplectitur,ſicq; uelocitatem exprimit, quod nullum animal ſit iſto celerius.ibi quoque multa ſalus eſt,ubi multa ſunt conſilia, & integrum Iudicium,quod plurimorū ſententiis confirmatur.c.prudentiam,de offi.deleg.l.3 . C. de repu.l.quod maior.ff.ad municip. l.nominationes.C.de appel.& ſentit tex.no.etiam in l.fin. ibi ampliore tractatu melior exitus inuentus eſt. C. de iur.delib.& Prouerb.c.11.ibi ubi non eſt gubernator populus corruet, ſalus autem ubi multa conſilia. & clatina c.24.& c.15.ſic. diſsipātur cogitationes,ubi non eſt conſilium,ubi uerò cōſiliarii plures confirmantur.Cogitaruntq; iſtud ſanè ni fallor Solon,Licurgus,Plato,Demoſthenes,Cicero,& Moyſes,qui tantopere Ariſtocrathiam extollebant , Democrathiam ac Monarchiam,quàm maximè damnantes.

Nec aliud Gerionis ſimulacrum ſignificabat, multis oculis,manibus multis,nec non pedibus, dolatum, niſi quod in negotiis obeundis,& maximè (ut diximus) in condenda lege, uno conſilio,multorum opera & uirtute,atque prudentia opus eſt. Aeſimnus quoque Megarenſis(ut Pauſanias inquit) Delphos ueniens oraculum conſuluit,qui fieri poſſet , ut patria ſecundis rebus uteretur. multa accepit reſponſa, & illud in primis benè euenturum,ſi plurium conſilio ciuitas uſa fuiſſet. Thebani etiam eum uō uni amplius, ſed pluribus Reipub.curam commiſerunt,ſecūdiore omni ex parte fortuna ſunt uſi. eſtq; argu. in l.3.C.de inge.ma.

Et cum dixerit ſacri noſtri Palatii,(ſi ſacri enim ſunt Impp.quia unguntur & conſecrantur, à Rom.Pontifice Vicario Chriſti , ut legitur in clem.1.de iureiur.dicit non ab re Fed. hic etiam ſacrum Palatium)ſacræ etiam hic dicuntur leges
22 † imò ſacratiſsimę diuinitus quoque per ora
principum promulgatæ,& ſacratæ, quia aliàs in
ſacro monte latę fuerunt.l.leges ſacratiſsimæ,C.
de legi.c.quo iure.8.diſt.c.fi.16.q.3. Ioā.And.in
d.c.licet,col.3.de appe.in 6. hinc ſacra poteſtas,
& ſacra iuſsio,ut in Auth.de uſu.nau.in prin.ſacri affatus,id eſt reſcripta.l.ſacri.C.de diuer.reſcrip.ſacra forma id eſt reſcriptum . §.diſponat, in auth.de nup.ſacrum cubiculum.l.1. C.de præpo.ſac.cub.lib.12.ſacrum ſcrinium.l.2.C.de proxi.ſac.ſcri.eo.lib.& ſacri canones multomagis q̄ leges.c.1.de no.ope.nun.& id genus plura,deq; ſacro palatio,ut hic,in prooem.Inſti. in §.cūque hoc.& in §.at è contrario,quib.alie.licet, eo.lib. Quod etiam alibi ſacratiſsimum uocat i l. in nomine domini ad fin. in §.hoc etiam decernimus. C.de offic.præfect.præto. Af. multa in d. l. humanum.

Elicitur etiam ex eiſdem uerbis ibi epiſcoporum & Abbatum , quod non modo laici uerum
etiam clerici condendis legibus intereſſe pn̄t, ut
23 †hic per Bald.& probatur ultra eum, quia inde
finitè dixit Iurecon.in l.1. proximè etiam alleg.
ff.de legi.quod lex eſt commune præceptum uirorum prudentum,ergo tam clericorum, quàm laicorum,quia ubi lex non diſtinguit , neq; nos diſtinguere debemus.l.de pretio . ff. de publicia. & quia indefinita legis , maximè in fauorabilib. æquipollet uniuerſali , & quia ſic etiam dicitur in d.l.humanum,& uerbis uniuerſalibus loquitur Imp.omnibus uniuerſis & ſimilibus, & regulariter qui omne dicit nihil excludit.l.Iulianus. ff.de leg.3.c.ſolitæ,de maio.& obed.

Sed mirum uidetur,quoniam leges plerunq;
24 de ſanguine tractant,†ſicq; efficientur irregula
res , quoniam eccleſia non habet iudicium ſanguinis.c.ſententiam ſanguinis.c.clericis, ne cle. uel mo. occidentesq; uel occidi mandantes adhuc pœnam irregularitatis incurrunt, ut ibi no. & in c.2.& in c.ſicut dignum,de homic. & quia etiam ex actu temporali irregularitas contrahi poteſt,ut per glo.in c.per tuas,de ſimo.

Solu.cum mors accidentaliter contingat non debet eſſe in conſideratione , ut conſiliarii efficiantur irregulares.l.nam ad ca.ff.de legi.glo. in l.certi condictio.ff.de condi.indeb. & ita tranſit Bald.met licet nihil alleget.

Et in ſimili dicit Innoc. in d.c.ſententiam ſanguinis,quod ſi quis caſu morti alicuius interfuerit,nec interficienti opem uel cōſilium dederit, non tenebitur.

Et maximè,quia irregularitas non contrahitur,niſi in caſibus à iure expreſsis.c.is qui & ibi glo.de ſent.excom.in 6.

Ego reſponderem aliter,quod eccleſia nō habet iudicium ſanguinis directè & principaliter, aliàs autem ſic , indirectè ſcilicet & per quādam cōſequentiam,quia ſic nec à clerico clericus poſſet tradi curiæ ſeculari,& tamē traditur . c.cum

non ab homine, de iud.& not.ad propoſitum in
clem.1.in §.cæterum, de nſur. & qnia etiam lex
uti lex in genere,conſilio procerum fit, non ut
lex ſanguinaria, argu. eorum, quæ no.in rubr.
de reb.dub.& in l.ubicunque,ubi Bart. colum.
7.ff.de interroga.act.l.qui iure militari. ff.de mi
lit.teſtamen.

Sed adhuc obſt.unum de c.nouit, de his quæ
fi.à præla.ubi à prælato eccleſiæ nullus alius in
conſilio adhibetur quàm fratres & canonici.

25 Sol.quod hic dicitur fallit in prælato, † & in
caſu d.c.nouit,& c.quando, eod.titu. nec ab re,
quoniam cõſtituunt unum corpus,eſtq; epiſco-
pus caput,& canonici membra,nec licet omiſsis
membris aliorum conſilio in eccleſiæ negocio
uti,ut tex.met dicit in d.c.nouit.& Abb.in c.di-
lectus.colum.3.de ſimo.Bellen.in tract.de cha-
ritati.ſub q.65 col.10.Ro.conſi.33.. colum.4.
Alex.conſi.9.col.3.uol.3.

26 Vltimò obſt.quia imò ſolus princeps † cõdit
legem.l.fin.C.de legi.§.ſed & quod principi pla
cuit.Inſti.de iu.na.ubi qnod principi placnit,ha
bet legis uigorem. & qui per ſententiam diffini
tiuam cum cauſæ cognitione ab eo promnlga-
tam in una cauſa,cenſetur ius generale condere.
idq; etiam in l.1.ff.de conſti.prin.& in c.in cau
ſis,de re iud.imò qnod uerbum ſolus, de qno in
d.l.fin.excludit omnem alium à participatione
eius actus, de quo ẽ ſermo.l.ſi finita.§.Iulianus.
ad fi.ff.de dam.infe.l.cum unus.in princip. ff.de
bon.aucto.iud.poſſ.Bertran.conſi.208. numero
2.uolum.1.

Et mirum uidetur,quoniam in d. l. humanũ.
traditur certa forma,qua non ſernata actus cor
ruere deberet.l.Iulianus.§.ſed & ſi quis.ff.ad ex
hi.l.qui Romæ.§.Flauius. ff.de uerborum obli-
gation.c.cum dilecta,de reſcript. & tamen ualet
d.l.finali.

Sed nihil eſt, quia princeps non potuit ſibi
imponere legem,à qua recedere non liceat.arg.
in l.ſi quis in princ.teſtamenti.ff.de lega.3. & in
materia no.in l.fin.C.ſi con.ius uel uti.pub.

Oportet igitur dicere,quod tex.in d l.huma-
num (ut ex hoc uerbo elicitur) loquatur de hu
27 manitate, † & rationibus ſupradictis,non quod
ſolus ſi uelit, non poſsit condere legem. d.l.fin.
ex quo habet plenitudinem poteſtatis, & ſacrile
gium eſt ſi ei diceretur,cur ita facis.l.2.C.de cri
mi.ſac.cum ſit cauſa cauſarum, & primæ cauſæ
nulla cauſa,& ipſe met lex animata in terris.§.fi.
in Auth.de cõſu.imò quod hoc diſputare eſſet,
percutere caput ad montem morellum, ut in ſi-
mili inquit Bal.in c.1.in §.Marchio.col.3.de his
qui feu.da.poſſ.in uſib.

Et ſi diceretur, quod illa humanitas tranſlata
eſt in iuris diſpoſitionem.l.humanitatis.C.de i-
pub.l.humanitatis.C.de excuſ.tuto.tradit Barb.
in tract.de præſt.Card.in 2.q.1.par.nume.20.re
ſpondeo ratione ſupra dicta uerum non eſſe, qa
non potuit ſibi imponere legem à qua recedere,
non liceret.d.l.fi.d.l.ſi quis in prin. teſtamenti,
cum ſimilibus.

Vel reſpõdeamus,quod d.l.humanum, & iſta
pariter loquantur in arduis & grauibus,ut Bar-
ba.dicit in loco prælle.& clarius nu.9. Canoni
ſtæ,ubi & nos latè,in rub.de conſt.

Secundò ex iſto text. ibi omnibus ſcholari-
28 bus,† elicitur,hanc auth.ſcholarium gratia (ut
dictum eſt) à Fed.Imper.conditam fuiſſe, qui à
ſchola ſic denominantur, & de quibus etiam in
l.fin.in princ.C.de priuileg.ſcho.lib.12.& ſcitu
dignum eſt,quod ſchola Græcis ſcholi ſcilicet,
ocium ſonat. quodq; dicendo omnibus ſcholari
bus,neminem excipit.l.Iulianus. ff. de leg. 3. c.
ſolitæ.de maio. & obe.qui tamen (ut ſubiicitur
in litera)ſtudiorum gratia peregrinẽtur,ex quo
aliàs ceſſante cauſa priuilegij & fauoris,ceſſaret
utique etiam priuilegium,& fauor.l.Titia Seio,
§.uſuras.ff.de leg.2.l.adigere.§.quãuis.ff. de iu.
pat.c.cum ceſſante de ap.& cognoſcitur ſeu pro
probatur,quod ſit ſcholaris ex qualitate rerum
quas defert,& ex conſuetudine eundi ac redeun
di,ſi ſit matriculatus,ſi lectiones audit, ſeque tẽ
poribus debitis ad ſcholam conferat denique,
& ſimilibus, quæ arbitrio, & religioni iudicãtis
committuntur.l.non omnes.§. à Barbaris. ff. de
re mi.Bar.hic,nu.2.& in .q.7. q. pri.in trac.re-
præſa.& maximè(adhuc inquit tex.) ſi diuinarũ
ſacrarumq; legum profeſſores fuerint,quorum
uerborum rationem aſsignauimus ſuprà, & qua
re diuinæ ac ſacræ uocẽtur,nec repeto, ſed quo
ad uerbum peregrinentur, quia paulo infra ẽt
dicit, amore ſcientiæ eos fieri exules,nec id ali-
ter poſtea exponemus, nota,quod qui ſtudet, &
iuri operam nauat in patria,non gaudet priuile-
29 giis † huius auth & nimirum (inquit Bal. hic)
quia ipſi damnis & periculis ſe exponunt, ciues
non,& eſt arg.in l.pen.ff.de milit.teſtam. & in l.
fin.ff.eod.& melius,quàm alibi in l.1.ff.de bon.
poſſ.ex teſtam.mi.in uia eſſe dicuntur. l.cum fi-
liusfamilias.ff.ſi cert.pet. nec aliter domicilium
habent,uſque adeo ſi ſtaret ſtatutum, quòd qui
uenerit ad habitandum in tali loco, is ſit immu-
nis, ut non comprehendatur ſcholaris, ex quo
(ut dixi) domicilium non contrahit eo in loco,
ubi eſt ſtudiorum gratia.l.Seiæ. §.Pamphile.iun
cto §.præcedenti.ff.de fun.inſtr. niſi ultra decẽ-
nium ibi ſteriſſet,ut no.in l.2.C.de incol. lib.10.
Boe.deciſi.260.nume.9.& utcunque dictum po
nit Iaſ.in d.l.cum filiusfamilias.in prin.

Ad quod etiam facit, quia ſi diſcendi gratia
moram trahit in ſtudio,non habet animum ha-
bitandi,ſine quo domicilium non contrahitur,
ſed redeundi.l.nihil.ff.de capti.& hac rõne ſem-
per abeſſe dicitur & habitare in patria, ut p Bar.
in l.quæſitum.in prin.ff.de lega.3. Ceſſante igiẽ
ex his omnibus cauſa priuilegii (ut etiam dictũ
fuit ſupra) debet ceſſare priuilegium. l. Titia Se-
io.§.

io.§.uſuras.ff.de le.2.l.adigere. §.quamuis. ff.de
iu.pat.c.cum ceſſante,de appel.

30 Et idem dici debet in militibus,† qui cũ ſcho
laribus paribus ambulant paſsibus, quòd ita de-
mum gaudeãt priuilegiis militaribus, quamdiu
uitam ſuam periculis exponunt, ut dicitur in d.
l.pe.& aliis alleg.ſupra.

31 Nec ſecus in † medicis.l.1.C.de profe. & me
di.lib.10.

32 Nec aliter in paupere,† niſi quod ſuperueniẽ
tibus diuitiis, eius priuilegium ceſſet. l.cura. §.
deficientium.ff.de mu & ho.Iaſ.in d.l.pen.& ita
* communiter * tenetur.

Dubium tamen facit,quia tex. dicit omnibus
ſcholaribus, maximè diuinarum atque ſacrarũ
legum profeſſoribus,ergo tam ciuibus,quàm fo
renſibus: quia ubi lex non diſtinguit, nec nos di
ſtinguere debemus,l.de precio.ff.de Publicia.&
qui omne dicit,nihil excludit.l.Iulianus.ff.de le
ga.3.c.ſolitæ,de maior.& obed. indefinitaque le
gis eſt,quæ æquipollet uniuerſali,quando etiam
uerbum omnibus nõ adieciſſet: ergo eo addito,
hoc idem longè magis dici debet,ut aliquid ope
retur.l.ſi quando.ff.de leg.1.c.ſi Papa.de priuil.
in 6.& plus quod ſumus in materia fauorabili, ĩ
qua extenſio fieri debet,uulg.l.cum quidam. ff.
de libe.& poſthu. maximè quia iſtud eſt benefi-
cium Principis Federici uniuerſitati ſcholariũ
conceſſum,latiſsimè (ut diximus) interpretan-
dum,quia bonum tanto melius eſt, quanto eſt
ſui ipſius diffuſiuum.l.fi. ff.de conſti.prin.

Nec facit quod ceſſet ĩ ciuibus ratio peregri
nationis,& ſic priuilegii,ita ut priuilegium quo
que ceſſare debeat:quia plures ſunt rationes (ut
oſtenſum eſt ſupra) & quanquam illa ceſſet, a-
liæ tamen remanent & militant, quæ efficiunt,
ut non propterea ciues excludantur, l.ſi uentri.
§.in bonis.ff.de priui.cred.§.affinitatis,Iuſtit.de
nup.& ita etiam hic Bononien.tranſeunt.

Sed contra,quia ſi plures ſint rationes coniũ-
ctæ,ut hic, una ceſſante ceſſat diſpoſitio, etiam
quod aliæ remaneant,& militent, ut not.in d.§.
affinitatis.

Replicatur uerum eſſe, quando ſunt coniun-
ctæ per copulam &,ut no.per Bart. in extrauag.
ad reprimen.in uer.ne ex eorum,colum.2. Grat.
poſt eum conſi.77.num.12.& conſi.117. nu.17.
uolum.1.ſed hic coniunctæ non ſunt, ergo.

Imò quod etiam hoc caſu ſi omnes ſint fina-
les,ut hic:& una ſola ſufficiat ad producendum
effectum,de quo agitur, & ad ſuſtinendam legis
deciſionem,adhuc habet locum quod dicitur in
d.§.affinitatis.& in d.§.in bonis, & per Barto.in
l.liberorum.in princ.ff.de his qui not.infa. Cy.
in l.2.C.de ſecũ.nupt.& declarat ad propoſitum
Abb.in c.quoniam freq enter,in §.porrò, ad fi.
ut lit.non conteſt.& Iaſ.in l.in teſtamento, col.
12.C.de mili.teſtam.Ripa in l.1.nu.125. ff.ſolu.
* mat.& ita tenendum eſt,& à communi * ex ſu-
pra dictis diſcedendum.

Et quoad uerbum ſcholaribus, de quo etiam
infra mentio fit,nec poſtea aliud dicemus, nota
33 quod eſt † nomen honoris (quod probari dice
bat Pe.Rebuf.in tract.de priuil.ſcho.93.nu.2.)
in §.item precium,Inſti.de empt.& uend.& non
eſt uerum,nec ibi de ſcholaribus uerbum ullũ.
quod tamen huiuſmodi ſit probatur hic,ex quo
hoc nomine ſibi priuilegia concedendo Federi-
cus eos uocat,pietatis ſuę beneficium indulget,
laudibus exornat,& protectionem omnino pol
licetur,eſtq́; argum.in clem.ſi ſumus,de ſenten.
excommu. Probatur etiam in prooemio Grego.
ibi,dilectis filiis Doctoribus & ſcholaribus uni-
uerſis Bononiæ commorantibus, qui Doctores
alibi legum magiſtri, ſcholares uerò diſcipuli
appellantur,in prooem.fforum, in §.his igitur &
in §.diſcipuli.

34 Et ſcholaris eſt,† qui ingreditur auditoria &
ſcholas,ut per Bald.in l.ſi cum dies. in §.ſi arbi-
ter.ff.de arb.quiq́;

Inuigilat,nec uincit eum tortura laboris. quiq́;
Fortius inſurgit (ut ille ait) *cunctiſq́; recen-
tior horis.*

Nam *Labor omnia uincit Improbus.*

its Hoſti.in prooe.ſummæ. refert enim idem Re
buf.in tract.præalleg.priui.165.in fi. quod in Hi
ſpania audiunt duas lectiones quotidie,aliàs nõ
gaudent priuilegiis ſcholaſticis, quodq́; eſt con
cordia facta cum ſtudio Salamantino.

Tertiò ex iſto text.ibi, tam ipſi, quàm eorum
nuncii,&c.elicitur primum priuilegium, quod
35 ſcholares † uadant, ſtent, & habitent ſecuri, &
malè,quoniam hoc idem quoque iure commu-
ni diſpoſitum eſt.c.inter alia,de immun.eccle.l.
congruit.ff.de offic.præſid.l.plerique.ff.de ĩ ius
uocan.l.Aediles.ff.de uia pub. c.factæ autẽ ſunt
leges.4.diſt.cur igitur priuilegio datur quod à
iure communi conceditur.l.1. C.de theſau. lib.
10.l.cum interdictæ.C.arb.tu.l.Imperatores. ff.
de priui.cred.l.2.& ibi Bal.C.de formu.idem in
auth. ſed omnino,col.3.C.ne uxor pro mar.

Breuiter reſoluunt omnes, poſt glo.hic, quæ
ob hoc erit expedita,quod uerum eſt, ſed quod
priuilegium interpretari debet, ut aliquid ope-
retur.l.ſi quando.ff.de leg. .melius in c.ſi Papa.
ibi,cum uerba aliquid operari debeant, de priui
leg.in 6.operabitur autem,quia pedagia, & ga-
bellas non ſoluent.

Dicerem ego aliter,quod benè erat diſpoſitũ
à iure communi in genere,ſed non in ſpecie,uſ-
que adeo ut fuerit neceſſarium hoc ipſum ſingu
lari hac lege,ac conſtitutione ſtatuere. l.item a-
pud Labeonem.§.hoc edictum.ff.de iniur.

Vlterius cogita, quomodo iſtud priuilegium
eſſe poſsit, aliis quoque commune, ferentibus
bona ad ſuum uſum proprium, diſpoſitumque
etiam,ut hoc caſu non ſoluant, uel quod non te
neantur, ſi conſuetum non ſit, quod adhuc fir-
mat

mat glo.& probatur in l.uniuerſi.C.de uectigal.
& in l.4.in §.1.& in §.fi.ff.de public.

A ſupradictis tamen non recedendo,nota qđ
publicani ſi aliquid extorſerint ad reſtitutionem
tenentur,& ad pœnam quadrupli,ut hic, p Bal.
& quod aliàs non modo ſcholarium prætextu,
uerum aliorum quorumcũque,ſi ſemel hoc fece
rint,pœna extraordinaria puniendi ſunt.l.licita
tio.§.quod illicitè.ff.de publica.capite uerò ſi ſę
36 pius, †(quod perpetua obſeruatione dignum
eſt,) l.1.& ibi Barto. C.de ſuperexacto. lib.10.
multa Caſſane.in conſuetu.Burgund.fol.49. co
lumna ſecunda.

Et ad propoſitum nõ modo ſcholares adhuc
ſed eorum nuncii, ſeu famuli (in ſacris literis,
pueri appellabantur iuxta illud, Math. 8. puer
meus iacet in domo paraliticus,& malè torque-
37 tur,) & familiares quoque † hac prærogatiua
gaudeat,eritq; ſecundum eorum priuilegium.l.
2.C.de epiſ.& cler.& elicitur ex uerbo habitẽt,
quod familiam ſupponit Vernas, & alios de qui
bus in d.l.2.& in l.non alias.in §.1.ff.de iud.tra-
dit idem Bald.hic poſt Nicol.de Mata. & eſt ue-
rum quamdiu ſunt eis familiares,& ſeruiunt, ex
quo aliàs repudiata non habent priuilegium re
pudiantis.l.quod ait lex.ff.de diuor.idem Bal. in
procem.ſſorum.in §.hæc autem tria.ad fi.ſignan-
ter per tex.in d.l.non aliàs,ſub iſtis uerbis tamen
meretrices non includuntur,ex quo non ſunt di
gnæ laqueis legum.l.quæ adulterium. C. ad leg.
Iul.de adult.glo.in c.1.de loc.

Et quia non aperit tex.an ſcholares redeundo
huiuſmodi priuilegium habeant,dic tu qđ ſic,
ut hic declarat Bartol. per not. in l.utimur. ff.de
ſepul.uio. Adde Ang.in l.cum precario,ſecun-
da.ff.de præca.

Imò text.hoc ad literam dicentem in c. ſtatu-
tum.in §.pen.ibi ſtando,& redeundo de reſcrip.
in 6.& in c.2.de treu.& pac. & quia non diceren
tur ſecurè uenire, niſi ſic ſtare poſſent, & redire
inquit alibi Abb.in d.c.2.in ſimili Alexã. conſi.
46.colum.2.uolum.2.& limitabitur regu.l.bo-
ues.§.hoc ſermone.ff.de uerb.ſig.

Additio.

Ad glo.redeundo dum dicit quod portantes
bona ſua ad ſuum uſum proprium, gabellas nõ
ſoluunt,adde caſum quotidianum ſi ſtet ſtatutũ
prohibens frumentum extrahi de comitatu, qđ
38 non intelligetur de eo, † quod extrahitur pro
uſu ſuo (ad propoſitum) & familiæ, ita Bart.in
l.cætera.in §.ſed & ſi quis ad opus,nu.4. ff.de le
ga.1. eritque exemplum ad text.ſupra allega. &
in ea,in l.uniuerſi.C.de uectig. & habetur etiam
in l.in lege Cenſoria.ff.de uerb.ſignifi.& in l.fi.
in §.diuus.ff.de public. multa de materia in cle-
men.fin.ubi etiam quod ſtatur iuramento extra
hentis,de cenſi.

Quarto ex iſto tex.ibi,adhuc ſecurè habitẽt,
quanquam habitantes domicilium non contra-
hant,(ut ſupra dictum fuit nec repeto) elicitur,
quod tamen uniuerſitatem faciunt, eritq; aliud
priuilegium & tertium quidem, & nimirum ẽt
39 † quod ius uniuerſitatis à Principe conſecuti
non ſint.l.1.ff.quod cuiuſque uni. no. l. 1. ff. de
colle.illi.nec diſcipulis,ſed magiſtris tantũ con
cedatur.l.fin. C.de iur.omn.iudi.quia id faciunt
legis auctoritate,ut ibi not.& in c.quia in cauſis
de procuratorib.

Quintò ibi laudem & protectionem,&c.elici
40 tur aliud quartum priuilegium,quod ſunt,†ſub
protectione principis ad differentiam eorũ, qui
ſunt ſine protectione, & de quibus in c. gaude-
mus,de diuor.ubi uulgatum illud Paul. de his,
qui foris ſunt nihil ad nos, & eorum (ut etiam
Bald. inquit hic) qui ſunt extra protectionem
ut banniti, rebelles,& ſimiles.l.amiſsione. §.qui
deficiunt.ff.de cap.di.qui plus dicit quod non le
gitimè nati,etiam de terris eccleſiæ, poſſunt tan
quam filii ſpirituales à Principe legitimari, &
41 erit † quintum priuilegium,quod dictum quo-
que refert Franc.in c.ſi duobus.in §.denique.co
lum.1.de ap.& Prępo.Alex.in c.per uenerabilẽ.
col.119.qui fil.ſint leg.

Et priuilegium dixi, quia de iure communi
ex quo iuriſdictiones ſunt diſtinctæ fieri uõ po-
teſt.l.fin.ff.de iuriſdic.omn.iud.c.1.de parroch.
Bald.in l.1.C.de iu.au.an.& fuſius Ferrac.in cau
te.ſuis.1.colum.2.pulchrè Bal.conſi.406.ad fin.
uolumin.3.

Et adhuc cum ſint ſub principis protectione,
42 †aliud priuilegium ſibi & ſexto quidem conce-
ditur,& quia dicit paulo inferius etiam, eos ab
omni iniuria defendamus. namque de iure ciuili
ad principem omiſsis mediis appellari non po-
teſt.l.Imperatores.ff.de app. & tamen ſcholares
poſſunt,ut per Bald.hic,colum.4.& alios in lo-
cis præalleg.latè Pet.Rebufi.in tract.prealle. pa
riter priui.164.col.2.

* Sed dubito ego,quanquàm omnes & ita tran
ſeant,in primis,quia pro nobis reg.habemus, à
qua non eſt recedendum.l.ab ea parte. ff.de pro
bat.quod omiſsis mediis appellari non poſsit.
d.l.Imperatores.ff.de ap.Bart.in l.1.in §.ſi quis.
nume.6.eod.tit.Pau.Caſt.conſi.194.ad fi.& con
ſil.196.num.6.uol.2.Gozad.conſi.101.nume.1.
Rom.conſi.2.nu.1.

Demum quia licet hoc idem facere de iure ca
nonico.c.ſi duobus.de appe.c.ſolicitudinem, de
priuil.c.ad Romanam.2.q.6.ergo non de iure cĩ
uili,quanquam in ſcholaribus loquamur,ut di-
cit Pau.Caſt.in præalleg.conſi.196. quia exce-
ptio firmat regulam in caſibus non exceptuatis,
l.quæſitum.§.denique.ff.de fun.inſt. & maximè,
quia hoc idem quod dicit Bald.& alii, iure cau-
tum non reperitur.

Nec ob.quod ſint ſub protectione principis,
quodq; ab omni iniuria defendi debeant,ą non
ꝓpterea ex hoc arguitur, quod appellare poſ-
ſint

ſint omiſsis mediis, aliàs non ab alio deberent ēt
iudicari, quàm à principe, & tamen iudicantur.
Cogita & à communi opin. aliàs non recede. uel
alia ratione, dic quod appellent omiſsis mediis,
ut infra, nume. 64.

Sextò ex iſto text. ibi, hac igitur, elici poteſt,
43 quod lex debet † eſſe generalis, aliàs nō lex, ſed
priuilegium diceretur. c. erit autem lex. 4. diſtin.
44 glo. ſing. in c. cum omnes, de conſt. Item † perpe
tua, ut paulo poſt ibidem ſubiicitur, & eodē mo
do in l. generaliter. in fi. prin. C. de inſti. & in cle
men. ſæpe. in prin. de uerb. ſig. & in c. fi. de offic.
deleg. in 6. & utrunq; legitur pulchrè in c. quæ
ad perpetuam. 25. q. 1. & mirum uidetur, cū hæc
ſint de natura legis (ut in d. locis continetur) qđ
exprimantur. l. non rectè. C. de fideiuſſ. l. 3. ff. de
lega. 1. Præterea quomodo eſt generalis, ſi priui
legia ſcholarium continet? duo enim hæc nō ui-
dentur poſſe ſimul ſtare, ut inquit glo. in l. ſeruo
manumiſſo. ff. de condictio. indebi. Et quia
contraria lege tolli poteſt, aut conſuetudi.e,
uel præſcriptione, cap. 1. de conſtitutio. in 6. c.
non debet, de conſangui. & affi. plenè Bertrand.
conſi. 46. nume. 2.

Solu. exprimuntur maioris declarationis gra
tia, & ut omnis tollatur dubitatio. l. non ſolent.
l. quæ dubitationis tollendæ gratia. ff. de regul.
iur. argumen. in l. 1. in §. quamuis. ff. de uent. in-
ſpiciend. aliter gloſſ. in d. clement. ſæpe, ſed pri-
ma melior.

Non obſt. ſecundum, quia generalis eſt inter
ſcholares, quanquam priuilegia contineat: & ꝓ-
pterea indefinitè ſcholaribus dicit & indefinita
æquipollet uniuerſali, ut ſupra, & in l. ſi plurib.
ff. de legat. 2.

Non obſt. ultimum, quia eſto quod ſic dicat,
uerbum tamen id eam habet interpretationem,
niſi (ut diximus) contraria tollatur lege, uel cō-
ſuetudine, aut præſcriptione, quia nec ipſi expſ-
ſe etiam potuiſſet renunciari. l. 1. ff. de uſucap. l.
ius publicum. ff. de pact. Imo. & Alexand. in l. ne
mo poteſt. ff. de leg. 1.

Septimò ex iſto tex. ibi, decernimus, elicitur
quod auth. iſta eſt noui iuris promulgatoria, ut
45 † dicit etiam glo. in clem. 2. de præb. & in clem.
fi. de ui. & hon. cle. no. Abb. & omnes, ubi & nos
latè in c. paſtoralis. in 1. no. de excep. Crot. in l. ſi
conſtante. colum. 30. ff. ſolu. mat. & nimirū, quia
illud non erat prius alibi determinatum, ut de-
clarat Dec. in d. c. paſtoralis, aliàs ſecundum ſub
iectam materiam capitur. c. decernimus, & ibi
Abb. de iudic. & ad propoſitum facit quod habe
tur in c. ex multa, de uoto. & per Bartol. in l. ne-
mo. C. de ſentent. pulchrè Corſet. in ſingul. ſuis,
conſultatio.

Additio.

Ad uerbum habitent redeundo, ſciendum eſt
ſcholaribus adhuc, & ſeptimò, priuilegium im-
46 partiri, ſi domos non inueniant, † quod domini
coguntur eis locare ſuas. l. 1. C. de ſtud. lib. Vrb.
Ro. lib. 10. l. decernimus, & ibi Gul. de Cu. C. de
epiſc. & cler. in terminis Bal. in l. 1. colum. 4. ff. ſo
lu. matr. quos in hoc æquiparat religioſis, idem
priuilegium habentibus, poſt Gul. in d. l. decer-
nimus, & eſt argum. ultra eos in l. 1. in princ. ibi,
cuius meritò quis nos ſacerdotes appellat. ff. de
iuſt. & iu. & limitatio ad text. in l. in re mandata.
C. mand. & in l. nec emere. C. de iure deliberā. &
in l. inuitum. C. de contrahen. empt. tamen non
probatur in iuribus ſupra alleg.

Octauò, quia eſto quod dominus uelit domū
47 locatam ex inopinato caſu, pro ſuo uſu, † ut in
l. æde m. C. loc. non tamen ſcholaris de domo iam
conducta expelli poterit, ut poſt Bald. hic dicit
Ripa in d. l. 1. in fi. ff. ſol. mat. tamen ob. regula
l. præſes. C. de ſer. & aqu. cogita.

Nonò, quia licèt ante tempus receſſerit nō te
nebitur tamen ad totam penſionem ſoluendam.
48 † l. habitatores. §. fin. ff. loc. Verum cogita, cum
non poſsit hoc facere, niſi ex cauſa peſtis uel bel
li, uel quia domus ſit malis ſpiritibus agitata, ut
inquit Barto. in l. perpetua, colum. 2. C. de ſacro
ſan. eccl. excepta in quacunque diſpoſitione. l. ſi
hominem. ff. mand & quod dicitur in d. §. fin. ge
nerale ſit, dici nō poſſe, quod hoc in ſpeciale pri-
uilegium ſcholari concedatur, & ſentit Por. In-
ſti. loca. in §. item quæritur, colum. 2. ad fi. Bald.
in l. ſi ea lege. colum. 2. C. de uſu. & in l. licet, co-
lum. 1. C. loc. & conſi. 366. col. 1. uol. 1. Roma. in
l. in parietis, colum. 1. ff. de dam. inf. Soc. Iun. con
ſil. 120. nu. 1. & 6. uol. 3. Imo. conſi. 7. in fi. multa
Gui. Pap. deci. 630.

Decimò priuilegium habet, ſi iuſto pretio no
lit dominus locare ſibi domum, quod illud taxa
49 re poterit rector, † ad quem hac de cauſa ſemp
recurritur, ut ſentit Ripa in d. l. 1. in fi. ff. ſol. ma.
poſt Abb. in c. 1. nu. 6. de emp. & uend.

Ad quod etiam aduertendum eſt, quia bene
dicit Abbas in dicto loco, quod aliàs ita actum
fuit Paduæ, ſtatutumque certum ſalarium in do
mibus per ſcholares conducēdis, ſed non quod
in hoc ſint priuilegiati; imò generaliter doctri-
nam tradit, quod in his quæ ſunt neceſſaria ad ui
tam hominis, certum pretium ſtatui poſsit, aliàs
non; ſed quiſque ſit in re ſua moderator & arbi
ter. l. in re mandata. C. mād. l. inuitum. ff. de cōtr.
empt. poſt Bar. in l. 1. C. de epiſ. aud. no. in l. 1. in §.
cura carnis. ff. de offi. præf. urb.

Vndecimò poteſt, ſi iuxta eius habitationem
50 ſit faber, ipſum malleantem expellere, † l. lega-
* tis. §. ornatricibus. ff. de leg. 3. Bar. & * omnes in
l. 1. (& eſt communis opin.) ff. ſol. mat. Capell.
Tholoſ. déc. 159. & nimirum ratione publicę u-
tilitatis, quæ priuatis commodis eſt ſemper præ
ferenda. l. unica. §. fin. C. de cadu. tol. tradit Imol.
in c. ueſtra, de loca. Abb. in c. fi. de iudi. & melius
bonum gentis quàm hominis, tantoq; diuinius
quanto communius. l. 1. & ibi no. C. de ſtud. lib.
Vrb.

Vrb.Ro.lib.10.Xenoph.lib.1.de uita Cyri.

Additio.

Quod ſcholaris gaudeat priuilegio magiſtri, & Doctoris legentis, expellendi fabrum malleātem iuxta eius habitationem, niſi ſe in contrariū habeat conſuetudo, ut in deciſi. Tholoſan. 159. alleg. etiam ſupra probatur.

Et primò per tex. in l. legatis. in §. ornatricib. ff. de leg. 3. ubi legatis ornatricibus, id eſt ancillis (figuratus enim modus loquendi eſt) ueniūt etiam quæ apud magiſtrum fuerunt duob. menſibus tantum, ex quo (ſubiicit) omnes adhuc diſcere poſſunt, ergo.

Et ſi diceretur, quod loquatur in legatis & in ultimis uoluntatibus, in quibus latiſsima debet fieri interpretatio. l. in teſtamentis. ff. de reg. iur. reſpondebo non in hoc fundari I.C. ſed in rōne ſupradicta, quia omnes addiſcere poſſunt, ita ut ueniant omnimodo, ergo (ut dixi) & ſcholares hic.

Secundò probatur per text. in l. ſciendum, in §. dictum. ff. de ædil. edi. ubi ſi quis artificem promiſerit, uenit etiam ille qui perfectus non ſit, dū modo uulgo artifex uocetur. & ibi Bart. ad q. infert ſi fiat ſtatutum, quicunque intrauerit monaſterium, quod ſit excommunicatus, medico excēpto, & medicus intret, qui doctor non ſit, quod excommunicatus non erit, & ſubiicit tempore uiſitationis ſancti Franciſci de Aſsiſio, à quibuſdam interrogatum fuiſſe, & ita reſpondiſſe.

Tertiò, quia potentia propinqua actui, actus eſt: & ſi priuilegium conceditur exiſtenti ī actu, quod id extenditur etiam ad eum, qui eſt in uia præparationis ad actum. l. pen. ff. de mili. teſta. l. diuortio. §. non ſolum. ff. ſol. matr. l. ſi impuberi, ubi no. exemplum. ff. de tut. & cur. dat. ab his, & iſtud maximè in fauorabilibus locum habet, ut hic, & declarat Bald. in l. 1. in penult. column. ff. ſoluto matrimonio.

Quartò, quia quando aliquid uni conceditur propter publicam utilitatem, id ex identitate rationis etiam debet extendi. l. quæ propter neceſſitatem. ff. de regul. iur. Barto in l. ſi conſtante. in 9. q. 1. q. prin. ff. ſol. mat. ergo de magiſtris & doctoribus etiam hic ad ſcholares.

Quintò & ultimò facit, quia cauſa dotis & ſtudiorum æquiparantur, ut per Bart. in d. l. 1. ff. eo. ſed etiam in ſponſa priuilegiata eſt, ergo & in ſcholari priuilegio doctorum erit locus, & ita communiter ✻ tenetur.

Eſt uerum, quod Imo. ſenſit contrarium, hoc ſolo motus, quia uidetur eſſe text. in l. 1. & 2. C. de excu. artifi. lib. 10. ubi ſoli artifices docentes non addiſcentes, à muneribus publicis excuſantur. ergo & hic ſoli doctores & magiſtri docentes, ergo non ſcholares.

Quia tamen cum Bart. opi. communiter cæteri tenent, & bene, ut ſupra ad d. duo iura, reſpondeamus inductionem ueriſsimam eſſe, ſed nō ut idem in ſcholaribus dicere debeamus, quoniam omnino in artificibus non eſt eadem ratio, quæ in ſcholaribus, ut clarè probatur dic. dū dicitur, quod eorum ſcientia totus mūdus illuminatur. præterea alia multa, & ita breuiter tenendū eſt.

Additio.

Iſte tex. ibi, ad obediendum Deo, & nobis eius miniſtris, mirabilis uidetur, quod Imperator ſit miniſter Dei, eccleſiæ uerò protector, ut inquit Bald. hic, & eſt text. in clem. 1. de iureiur. alibi ſe Dei ſeruum appellat in l. 1. in §. 1. C. de offi. præfec. prætor. Papa uerò ſeruus ſeruorum Dei, in proœ. Greg. eſtq; argumen. quod imperium ſit
51 à Deo, † qđq; ipſum de cœlo conſtituerit Deus, ut in §. 1. in Auth. de inſtr. cau. & fi.

Ex quo fit ut non ab re ſic dicatur Ferdinandus diuina prouidentia Imper. ipſi rurſum, hoc eſt Papa, & Imp. ſunt iudices ordinarii hominū, & delegati Dei, & quod imperium ſit à Deo ꝓbatur in c. 1. in princip. ibi Federicus Dei gratia Rom. Imper. quem ibi ad idem in ſpecie no. Aſflic. de pace tenen. in uſib. feudorum in c. 1. in §. fi. de prohi. feu. alie. per Lotha. co. lib. & in c. 1. in princip‍. de pac. iur. fir. imò quod Imper. appellat alibi ſe Regem in l. 1. C. de quad. præſcr. & in l. nemo. tertia, & ibi Alber. no. C. de aſſeſſor. & cor Regis in manu Dei eſt, dicentis alibi poſtea per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. c. 8. & 21. prouerbio. Alfonſus enim Aragonius (ut memoriæ proditum eſt) Neapolis Rex, cum ei munus commentariorum T. Liuii à Coſmo Mediceo Floren. miſſum intueretur, & librū aperire uellet à medico Regio remoratus eſt, fortè ueneno fœdatum aſſerenti, ex eo contrahi potuiſſe, aperuit tamen, medici monitu ſpreto, dicens, Cor regis in manu Dei eſt, ut ſ. legit & euoluit, gratiasq; egit Coſmo, quod munere tā egregio ipſum cohoneſtauerit.

Octauò ex iſto text. ibi, ut nullus de cætero tam audax, elici poteſt, quod q̄q̄ audacia plerunque laudabilis ſit, iuxta illud Mant. Vatis,

„ *Audaces fortuna iuuat, timidosq; repellit.*

Et Claudia. in lib. Epigramma. ad Probinū ſic pariter dicentis,

„ *Fors iuuat audentes, Chij ſententia uatis,*
„ *Hac duce non dubitem, te reticente loqui.*

Quibus aliud quoque proximum eſt, Ouid. qui de Leandro loquens cecinit pariter in hunc modum.

„ *Clamabat tumidis audax Leander in undis,*
„ *Parcite dum propero, mergite dum redeo.*

52 Reprehenſionem tamen habet, † ut illa Cæſaris contra edictum Pop. Ro. Rubiconis flumen tranantis. & uerbum eſt quod in malam capit partem, ut hic per glo. quæ allegat concord. quæq; ob hoc erit expedita. & ad idem eſt etiam tex. in l. nemo. 2. & 3. C. de aſſeſſ. & uerè ab arrogantia & ſtultitia audacia prouenit, caſtiganda ut hic, & in l. quantæ audaciæ. ff. de public. Phormionis

ad

ad propoſitum uota,coram Annibale de milita-
ri diſciplina diſputantis,notior in Hippia Philo
ſopho,qui(tota Græcia audiente)gloriatus eſt,
nihil in arte rerum omnium fore,quod ipſe non
fuerit fœliciter conſecutus,ſeu qđ ipſe neſciret.
notiſsima in Parrhaſio Pictore olim,qui ſe Prin
cipem artis eſſe dicebat. & quia in lib.qui Poly-
mathia inſcribitur,dixi ſatis,tranſeo.

Additio.

Ad uerbū,amore ſcientiæ facti exules, redeū
tes, dicimus (ut etiam ſupra) quod ſcholares in
uia eſſe dicuntur,& in itinere tanquam peregri-
ni.l.cum filiusfamilias.ff.ſi cer.pet.l.ſi longius,
ad fi.ff.de iudi.ea de re duodecimo etiam priui-
legio cohoneſtantur (ut ibi dicit Alexan.id eſt
in d.l.cum filiusfam.) quia eſto quod ſtatutū ue
lit,ſi quis uenerit ad habitandum in loco, quòd
teneatur ſe deſcribi facere unà cū alijs in libris
æſtimi,non tamen comprehendetur ſcholaris rá
53 tione prædicta,& quia habet animum † redeun-
di.l.nihil.ibi,nec enim ſatis eſt corpore ueniſſe,
ſi mente ſit alienus.ff.de capt. Paul.Caſtr.conſil.
396.ad fi.uolum.2.& conſi.415.col.2.eod.lib.
Et quia æſtimum præſupponit patrimonium,
ſolutioq; collectarum eſt onus patrimoniale,ad
quod ſcholaris non tenetur, quia nec patrimo-
nium habet,nec æſtimum,& iudicio meo indu-
bitatum eſt,niſi decennio ſtetiſſet in loco : qm̄
tunc ſecus,domicilium contraheret,& ſe deſcri
bi facere teneretur.l.2.C.de incol.lib.12. Boer.
multa conſi.26.

Sed quomodo procedere iſtud poteſt,cum di
cat Bart.in l.lex Cornelia,in §.ſi tamen, imò Dy.
ibidem.ff.de iniur. quod etiam ſi in loco ſtaret
mille annis domicilium non contraheret?

Sol.ſi ſtat in loco,& certum eſt, quod animū
ſemper habeat redeundi, tunc nunquam domici
lium contrahit, in dubio autem ſic,d.decēnio la
pſo,& ita in d.§.ſi tamen declarat idem Barto. &
bene,& Luc.de Penna in d.l.2.

Et ab iſto aliud pendet, quod erit decimūter
tium,quod cum domicilium non contrahat re-
gulariter,neque forum ſortiatur,non debebit vi
54 uere quoque ciuium conſuetudine,† & eſt text.
clarus in c.quæ contra.8.diſt.

Cui deciſioni tamen obſt.glo. in c. à nobis.1.
de ſent.excom.dicens,ſi quis ita pronūciauerit,
Quiſquis furtum fecerit,ſit excōmunicatus,qđ
oēs & extranei & non ſubditi comprehenderēt,
in loco furtum committentes.

Sol.hoc ideo eſt dicto caſu, quia ex delicto ef
ficiuntur ſubditi,authen.qua in prouincia.C.u-
bi de cri.agi op.ergo non regulariter.

Et idem in ieiunijs,ne cum ſcandalo uideātur
uelle nouam uiuendi formam in patriam nō uſi
tatam inducere,iuxta illud,Cū fueris Romæ,Ro
mano uiuito more.c.illa.12.diſtinct. not. in d.c.
quæ contra.

Decimumquartum priuilegium habet, ſibiq;
conceſſum eſt, ut poſsit quomodocunque uo-
55 luerit teſtari,† authen.omnes peregrini.C.com
munia,de ſucceſ.& ſi teſtamentum factum ſit e-
tiam coram duobus teſtibus ualeat,ut Bononiē.
hic dicunt.

Sed tu aduerte,quia dicta authen. procedit in
peregrinantibus propriè, ut ſunt Romipetæ, &
ij qui uiſitant limina Petri & Pauli, & S.Iacobi
in Galitia, & quando moriuntur, non ſi ſuperui
uant,& non generaliter etiam,ſed quando teſtes
commodè haberi non poſſunt: puta quia in iti-
nere infirmentur,in ſcholari haud conſiderabi-
le, qui eſt in ciuitatibus Regijs, in quibus uigēt
ſtudia,argumen.in c.ſtatutum.de reſcript. in 6.
declarat in terminis Angel. in d.authen. omnes
peregrini,& Pau.in l.nutritoribus.C.eod. & Iaſ.
in l.fin.colum.4.C.de teſtamen.idem Ang. in §.
quod autem,i Auth.de non alie.igitur quamuis
exul ſit,& in uia tanquam peregrinus, ex his ta-
men ualde dubito.

Aliud adhuc & decimumquintum priuilegiū
habet, quia pro repræſalijs capi non poteſt, ut
infra ibi,nec ob alterius eiuſdem prouinciæ de-
lictum,aliquod damnum eis inferat (quod ali-
ter poſtea non repetemus). & maximè cum exul
56 ſit, & ut diximus,tanquam peregrinus,† ijque
pro repræſalijs pariter capi non poſsint. d.auth.
omnes peregrini.ibi, liberè hoſpitentur.C.com
munia de ſuc.& utrunque dictum ponit Bart.in
tracta.repræſal.in nona quæſt. ſeptimæ q.princ.
& in 6.eiuſdem, ſignanter per d.auth. nonnihil
Abb.in c.fin.colum.20.de foro compe. Bart.in
l.2.in §.legatis.nu.3.ff.de iud.

Decimumſextum priuilegium habet, quæſto
quod peregrinantes dicantur uagabundi, ut in-
quit glo.in l.4.in §.prætor ait. ff.de damn.inf. &
tanquam tales poſsint ubique locorum conueni
ri.l.1.C.ubi de crimi.agi opor. l.2. C.ubi ſe.uel
Cla.Bald.in l.fi.colum.1.C.de præſcrip.lon.tēp.
namque in iſtis uerificatur uulgatum illud, ubi
ego te inuenero,ibi te iudicabo.l.2.C.eo.ubi de
crimi.agi opor.

Tamen ſcholaris in loco ſtudii,pro contracti
57 bus † alibi celebratis,conueniri non poterit. ita
idem Bal.in d.l.1.col.2.ad fi.Aduerte tamen,quæ
quæ dicuntur in iuribus prædictis procedunt in
delictis,dictum hic autem in contractibus: niſi
replicetur arg.procedere,licet non ſemper.l.ab-
ſentem.ff.de pœn.& Inſti.de publ.iudi.in princ.
item quod etiam in criminibus ad locum delicti
remitti poteſt,ſi petat (ut dixi poſt Abb.in c.fin.
de foro compe.) ſiq; ſatiſdederit de ſtando iuri,
in propriò domicilio,ut poſt Tho.de Furl. ma-
gnum Doct.inquit Bal. in d.l.fi.Poſtremò uerò
quod non poteſt dici ſcholares propriè uagabū
di,nec propriè peregrinātes, dicamus igitur ſic,
quanquam ſit dare caſum, quod pro contracti-
bus alibi factis quis poſsit conueniri in loco, in
quo reperitur,ſecus tamen eſt in ſcholaribus,de
quo

quo aliàs in l. hæres abſens. ff. de iud.
Et ad uagabundi propoſitum nota, quod ille
eſt qui nullibi domicilium habet. d. §. prætor ait.
quodq; is priuilegium perdit. l. ſi quis domeſti-
corum. C. de domeſti. & protc. lib. 12. ergo nul-
lo modo ſcholaris.

Additio.

Redeundo quoque ad illud uerbum, ſemetip-
ſos exinaniunt, elice quod duo hæc pcipua ſcho-
58 laris habere debet, † uigilantiam & ſobrietatē,
& pro ſcopo ſuæ laudabilis uitæ, ex quo (ut in-
quit & benè Saly.) pinguis uenter non generat
tenuem ſenſum, nec dormitatio perficit intelle-
ctum: & ſcriptum eſt amplius, quod uigilātibus
& non dormientibus iura ſubueniunt. l. pupil-
lus, ad fi. ff. quæ in frau. cre. Adde tu, ſicuti non
manducat, qui non laborat. l. quamuis. ff. de dam.
inſe. & ibi glo. quod non addiſcit pariter, q non
uigilat. d. l. pupillus. Iaſ. in addi. Por. in §. reſtitu-
ta, col. 2. Inſti. de fideicom. hær. ex quo factū eſt,
ut Athenis argenteum numiſma aliquando cu-
deretur, à dextra parte Palladis, ſeu Mineruæ
ſimulacrum habens, à leua uerò noctuam, uas
uacuum, & inane inuerſumq; prementem, quo
eliceretur facilè ſtudioſis ſobrietatem atque ui-
gilantiam (ut diximus) quàmmaximè fore ne-
ceſſariam: imò plus, ut actuum 9. legitur, quòd
hiſce, qui ieiunant, & uigilant, diuina reuelan-
tur ſecreta.

Nonò ex iſto text. ibi, qui aliquam ſcholari-
bus iniuriam inferre præſumat, elicitur & deci-
moſeptimo loco, quod ſcholaribus nulla iniu-
59 ria eſt inferenda, † etiam minima, quod ex eo ꝓ-
batur, quia dicit aliquam, ut per glo. in clem. 1.
de foro compe. in ſimili Dec. conſi. 349. colū. 5.
uol. 2. & conſi. 373. col. 2. eo. lib. Bart. in l. ſi ſer-
uum, in §. prætor ait. ff. de acqu. hær. Abb. in c. ſu-
per eo, de eo qui co. conſan. uxo. ſuæ. Bertrand.
conſi. 77. ad fi. uolum. 1. & conſi. 100. nu. 8. eod.
lib. Alex. multa conſi. 68. colum. 2. uolum. 4.

Et pondera quod ſupra dixit, neminem ita au-
dacem eſſe, ut illis aliquam inferat iniuriam, nūc
uerò ne iſtud rurſum facere præſumat, qđ uer-
bum uitium ſonat; & in malam capitur partem,
c. 1. de ui. & hon. cle. c. 2. de iudi. auth. cauſa. C. de
epiſc. & cler. Archid. in c. Romana, colum. 4. per
illum text. de appel. in 6. & diximus etiam in fi-
guratione caſus. & cum tex. loquatur indefinitè
debet intelligi de iniuria cum extraiudiciali, tū
iudiciali. l. ſi pluribus. ff. de lega. 2. Item uerbali,
corporali, & reali. uerbali ſi iniuriati fama læda-
tur, corporali ſi corpus, reali in furto. imò quod
fit etiam extra corpus, in ueſtibus, uel ſi freno ſi
bi arroganter in uia detineatur equus, ut hic per
Bald. & in l. 2. lect. 2. ff. de his qui deie. uel effud.
ex quibus etiam gl. audax, & in uer. ſcholaribus,
erunt expeditæ, ut potè nil aliud habentes.

Sed non ne generale eſt, nemini iniuriam eſſe
inferendam. l. congruit. ff. de offi. præſi. l. ut uim.
ff. de iuſti. & iu. c. factæ. 4. diſt. Hinc Ci. 2. de legi.
ibi, leges enim conditas eſſe conſtat ad ſalutem
ciuium, ciuitatumq; incolumitatem, uitamq; ho-
minum & quietam, & tranquillam.

Pro ſol. dicit glo. hic, & tertia ſ. in uer. ſpecia-
li, quod ſic, quodq; maximè ſcholares ab iniu-
rijs defendi debent, de quibus fuit neceſſariū fa-
cere ſpecialem mentionem, ne uiderentur negli-
gi. l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. ff. de i-
iur. & eſt ſimilis loquendi modus, ſubauditione
d. uerbi maximè in l. cum uir. ff. de uſucap. & in
l. ſi plures. in §. fin. in fin. ff. depo. & in l. Lucius.
ff. ſolu. matrimo. & in §. fin. Inſti. de ſing. reb. per
fideicommiſſ. re. & implicat breuiter idem eſſe
in caſu non expreſſo, quo ad iuris effectum, ſed
quod in eo non ſit tanta diſponendi ratio, ut de-
clarat Por. in d. §. fin. nonnihil Barto. in extraua-
ganti ad repri. in uer. & maximè. Caplc. dec. 263.
nu. 2. ſignanter per iſtum tex.

Et quia dicit ſine cauſa paulò ſuperius, ibi, &
à uiliſsimis ſæpe hominibus corporales iniurias
perferunt ſine cauſa: quæro, quid ſi cum cauſa,
eiſdem iniuria inferatur.

Reſpondent Doct. (præſertim Bald. & Saly.
hic) quòd tunc imputaretur iſtud ſuæ facilitati,
qui prouocare non debuerunt. l. 1. §. cum arie-
tes. ff. ſi quad. pau. fe. di.

Et quia reatus omnem honorem excludit, a-
liàs ultra eos, d. uerba, ſine cauſa in lege poſita
nihil operarentur, & male. l. ſi quando. ff. de lega.
1. c. ſi Papa, de priui. in 6. & quod reatus omnem
honorem excludat, probatur in l. 1. C. ubi Sena.
uel Cla. & eſt uerum, æquum, ac rationabile, ſi
ſibi iniuria inferri non poteſt, ut nec ipſi alteri
inferant, iuxta illud, de quo in c. humanum ge-
nus. 1. diſtinct. quod tibi non uis fieri, aliis feciſſe
caueto.

Et ſenſit poſtea gl. in fi. qn̄ dicit qđ licèt uindi-
cando, his iniuria non inferatur, infertur tñ ſi q̄s
ſe defendat (ſupple tu) aduerſus prouocantem,
cum moderamine tñ inculpatæ tutelæ, de quo
aliàs in l. 1. C. unde ui. & probatur in l. ut uim. ff.
de iuſti. & iur.

Et hoc priuilegio quoq; gaudent ad ꝓpoſitū,
q̄a (ut dictū eſt ſ.) ſunt tanq̄ peregrini in uia, &
itinerātes. c. ſi q̄s Romipetas. 24. q. 3. c. 2. de tre.
& pa. Paui. in trac. de uiſi. in 8. q. 2. par. nu. 21.

Et ſi eiſdem iniuriam inferatur ſine cauſa (ut
adhuc dictum fuit) abſque dubio qui hoc face-
re audent, puniuntur. caſus eſt hic, & poſt Nico.
de Mata. notat etiam Bal. & bene, ex quo eſt quo
dammodo ſic ſacrilegium committere. l. ſi quis
in hoc genus. C. de epiſcop. & cler. quod impuni-
tum manere non debet. l. ita uulneratus. ff. ad le-
gem Aquil. c. ut famæ, de ſentent. excomm. in 6.
Hinc memoratu dignum exemplum audi. Pari-
ſiis enim cum ſemel fuiſſet ſcholaris, à nebulo-
ne quodam luto conſperſus, reliqui iniuriam ul-
ciſci properantes, ita apud iudices egerunt, ut
offen-

offendentis ædes ſolo æquarentur, ipſe uerò e-
xularet. Imò quod non modò offendi, & iniu-
riis affici non poterant, ſed quod plus eſt, tãtum
auctoritatis ſibi compararat ſchola illa Pariſien.
ut Benedictum Papam XIII. anno 1407. Auinio
ni ſedentem amouere, & dignitate priuare ma-
gnopere contenderet.

Decimooctauò eiſdem terminis retentis, qđ
ſint exules, (intellige uirtutis amore laudandi,
quia exilium eſt etiam damnandum delicti tor-
pore, de quo aliàs in l. Papinianus exuli.ff.de mi
no.) & peregrini, cum in uia & in itinere eſſe di-
60 cantur, priuilegium habent, † ut ab omnibus,
non modò à Principe tueantur.d.c.ſi quis Romi
petas, uſque adeo, ut quis cum poteſt ipſum ab
iniuria tueri, ſi non tueatur, eidem iniuriam in-
ferre dicatur.l.2.& ibi Bal.ff.de noxa.& limitabi
* tur una communis * opin. Bal.in l.ut uim.in 8.
q.ff.de iuſtit.& iur. dicentis, ſi quis potuit offen-
ſum iuuare clamando, uel aliter: & non fecerit,
quod non tenebitur, ut fallat in ſcholari, ſicuti ĩ
parricidio.l.utrum.ff.ad leg.Pomp.de par.& læ-
ſæ Maieſtatis crimine.l.quiſquis.§.id quod.C.ad
leg.Iul.maieſt.Bar.in d.l.utrum,& in l.1.in §.oc
ciſorum.ff.ad Syllan.& no.aliàs in l.culpa caret.
ff.de reg.in.& in c.quantæ, de ſentẽ.excom.& in
c.ſic ut dignum, in §.illi etiam, de homi.& in c.di
lecto, de ſen.excom.in 6.

Decimo nonò priuilegium habent, ut in ſcho
61 lis capi non poſsint, † ſicuti nec capi poteſt pri-
uatus in domo, quæ cuiuſque tutiſsimum refu-
gium, atque receptaculum eſſe dicitur, uulga.l.
plerique.ff.de in ius uoc.

Nec ab re, quoniam eo in loco docenẽ leges,
quæ ſunt ſacræ, imò ſacratiſsimæ, ut dictum eſt
ſupra, & habetur in l.leges ſacratiſsimæ.C.de le
gi.quæq; diuinitus per ora principum promul-
gantur.l.fin.C.de præſcrip.lon.temp. c.ſi. 16.q.
3.ſacerdotes uerò, iuris profeſſores, ut in l.1.ff.
de iuſt.& iur.& non immeritò ſcholæ ſacrarium
quoddam, ſiue lararium dici poſſunt, non ſecus
ac illud Seueri Imp. in quo (ut Lampridi. refert)
Apollonium Thyanæum, Orpheum, Virgilium,
Ciceronem, Abraamum, & Chriſtum habebat,
& ſcholæ à nobis, ut auditoria à Iurecon. appel-
lantur.l.lecta.ff.ſi cer.pet.l.Titius.ff.de act.em-
pt.& ut olim Athenis Gymnaſium, Academia,
& Lyceum. non igitur piaculum erit inde eos a-
uellere? l.præſenti.C.de his qui ad eccl.confu.&
ſi alio in loco capi non poſſunt, ut in carcerẽ de
trudantur, (quod ſatis ſuo loco dictum eſt) ne
hac iniuria afficiãtur, multo minus in ſcholis po
terunt detineri.

Vigeſimò gaudent priuilegio, qa eſto qđ qa
62 agere inuitus † non cogatur.l.1.C.ut ne. inui.l.
in re mandata.C.man.c.frequens.§.ſolet, de reſt.
ſpol.in 6. cogitur tamen à ſcholari receſſuro, ut
ſignanter gl.(in ſcholari exẽplificando) dicit in
l.diffamari.C.de inge.ma.q̃ ad unguẽ refert & ſe
quutus ẽ Rebuf.ĩ tra.ſæpe alle.ſcholari.priui.17.

Sed tamen aduerte, quanquam gl.ibi in ſcho-
lari exemplificet, qđ tñ gñale eſt remediũ oĩbus
competens, l.ſi ea.C.qui ac.non po.l.ſi eo tpe.C.
de remi.pi.l.Titia.ff.de accuſ.Bart.in l.2.col.2.
C.de eden.& hoc eſt qđ dicebat Aret.in rub. de
excep.col.17.& ante eum Bal.in d.l.1.C.ut ne.i-
ui.fore notandum pro Poteſtate Ferrariæ, qñ im
ponit finem officio, qđ põt petere terminũ à iu
dice ſtatui, intra quem agatur contra eum, ſi qs
agere intendat.& latiſsimè ac ad ſaturitatem ma
teriæ d.l.diffamari, Boer.deci.255. par.2.

Vigeſimoprimò, quia regula eſt, qđ nemo al-
teri ſtipulari poteſt, l.ſtipulatio iſta. §.alteri. ff.
63 ff.de uerb.obl.& tñ ſcholaris poteſt, † ut idẽ Re
buf. inquit ubi ſ.priui.104.nu.14. ſola auctori
tate Iaſ. fretus in l.1.col.2.ff.de in lit.iur. qui tñ
hoc non dicit, nec de ſcholari mentionem facit,
ſed qđ tñ liceat ratione amicitiæ. Idem Iaſ. in d.
§.alteri, nu.12.& ſi hoc eſt ratione amicitiæ (de
ueritate limitationis non diſputo) ſequitur ne-
ceſſariò, qđ ſpeciali priuilegio iſtud ipſum ſcho
lari indultum non ſit, arg. eorum, quæ not. in l.ſi
quando, ubi Bar.C.de app.& in c.auditis, & ibi
Abb.col.2.de elec. quando ſunt duæ qualitates,
qđ illa ſola attenditur, quæ eſt à iure ponderata,
ut amicitiæ hic, uel dic ſi poteſt, quod poſsit uti
publica perſona, ut tabellio, & ſacerdos. l.nõ ali
ter.ff.de adop.l.1.§.ius publicum.ff.de iuſt.& iu
re, not. in d.l.ſtipulatio iſta, in §.ſi ſtipuler.ff.de
uerbor.oblig.

Vel dicamus, ſi contra regulã procuratori cõ
ceſſum eſt, l.procurator, qui.ff.de procu. Item ſa
cerdoti & notario (ut dixi) multomagis conceſ
ſum eſſe uidetur ſcholari; cum tamen cautũ non
inueniatur iſtud (ut rurſum dixi) dubito & eſt
arg. in l.in fraudem.in §.ſi.ff.de mil.teſt. cogita.

Vigeſimoſecundò, quia uideo quod etiam re
gulariter actor ſequi debet forum rei.l.iuris or-
dinem.C.de iuriſdic.omn.iudic.c.ſi quis contra
clericum.c.cum ſit generale. cap.ſi clericus lai-
cum, de fo.compe.Spec.in §.1.in prin. de comp.
64 iud. adi. & tamen ſcholaris † debitores ſuos
conuenit coram ſuis iudicibus, ut not. in c.1.&
in c.fin.de offi.delega.in 6. quos conſeruatores,
dictam regulam ſimpliciter limitando, uocat Re
buf. in dicto tract.priuileg.10. & nimirum ul-
tra eum, quia tuentur ſcholares ab iniuriis ſibi il
latis ut hic, & in d.c.fin.ad fin.& ibi Gemin. not.
de offic.deleg.in ſexto.

Et ad idem adde quod ſunt delegati Imper.ut
Papæ aliàs in caſu d.c.fin.declarat Ancharanus
conſi.132.colum.1.& 2.& plus, quod ab ipſis ad
principem appellatur. nõobſ. Abb. in c.ad hæc,
colum.ſecunda. de reſcrip.idem Ancharan.in lo
co præallegato, & conſilio 215. columna ſecun-
da, & limitabitur (ut etiam dictum fuit ſupra)
quod habetur in l.Imperatores.ff.de appellatio.
Abb.in quæſtione, Gandulphus, columna 13.

Tamen nec iſtud difficultate carere uidetur;
quoniam in hoc priuilegiatus non reperitur ex
preſsè,ſed ut ab iniuriis defendantur.Ideo & ad-
huc cogitandum eſt,quia nec dicitur in d.c.1.&
fi.de offi.deleg.in 6.

Vigeſimotertiò,quia iudex ordinarius,regu-
lariter ſuſpectus recuſari non poteſt.ſ.niſi in q-
buſdam caſibus,de quibus in l.apertiſsimi.C.de
iudi. Imò qui recuſat ſine cauſa tenetur actione
iniuriarum.l.ſi uerò.§.1.ff.qui ſatiſd.cogan.Bal.
in c.ſuper quæſtionum,nu.1.de offic.deleg.& ſi
cum cauſa in caſibus permiſsis,cauſa probari de
bet,ſaltem per iuramentum calum.ut ibi, & tñ
65 ad propoſitum ſcholari conceſſum eſt,† ut hic,
ubi quem ex tribus quos habet,maluerit, elige-
re poteſt,& caſu quo recuſet ob hoc, cum nõ ui
deatur calumniari,nec ei iuramentum deferet,
ut declarat idem Bald.in proœm.ff.orum,lect.2.
in §.pen.ad fin.

Quanquam de iure ciuili etiam ab interlocu
toria non appelletur,ut à diffinitiua (quæ nam
ſint,& quomodo cognoſcantur, declarat glo.in
clem.1.de ſeq.po.& fruc.) l.pen.C.quo.ap.non
re.not.in l.à procedente.C.de dila.Bal.cõſi.382.
col.2.uol.3.quod tñ intellige,niſi ſit grauamen,
qđ non poſsit reparari per appellationem à diſ-
finitiua,quia tunc appellaretur.l.2.ff.de ap.re.de
clarat Bar.in d.l.pen.

Poterit nihilominus (& erit uigeſimumquar
tum priuilegium) ſcholaris appellare, ut inquit
66 Rebuf.in d.tract.priui.163.† & eſt caſus clarus
hic ſecundum eum, in illis uerbis ab oĩ iniuria
defendamus.qui enim omne dicit,nihil excludit
l.Iulianus.ff.de leg.3.c.ſolitæ.de maio.& obed.
ponderando quoque (ut dicebam heri) uerbũ
aliquam,quod in qualibet etiam minima uerifi-
catur,clem.1.ubi glo.de foro compete. Abb.in
ſpecie,& per prædicta,in diſputat.Gandulphus
clericus,colum.13.

Cogita tamen, quòd iniuria non ſit propriè,
ex quo iudex uir bonus dicitur.l.uir bonus.ff.
iud.ſol.pro ſe præſumptionem habens.l.Heren
nius.§.Caia.ff.de euict.uſque adeo, ut hac ratio
ne dici non poſsit, quod ſub dictis uerbis iſtud
ipſum comprehẽdatur:maximè,quia iniuria di-
cta eſt rurſum,quod non iure fiat, ſed interlocu
toria iure fit præſumptiuè ſaltem, ergo non de-
bet poſſe appellare.l.1.in princip.ff.de no.oper.
nuncia. cogita.

Vigeſimoquintò ſciatis,quod ĩ iudiciis æqua
litas ſeruari debet.l.fi.C.de fru.& lit.expen.& ſi
dilatio conceditur reo, eadem actori denegari
non debet.l.petendæ.C.de temp.in integ.reſtit.
pe.ſiq; teſtes ad offenſam admittuntur, quòd de
bent admitti etiam ad defenſam, ut inquit Barr.
in l.cum lite mortua,colum.penul.ff.iud.ſol.&
plus dicit Gemin.in c.1.nume.9.de do.& con.
in 6.ſi actor impetrauerit reſcriptum, quòd reus
perſonaliter compareat,ipſe uerò comparuerit
per procuratorem, quod dicetur contumax, &
67 nihilominus (ad propoſitum) ſcholaris† habet
prærogatiuam iudicii,ſeruareq; in eo regulam
d.l.fin.eſſet eiuſdem priuilegia eneruare, & ma-
lè,ut ibi in terminis dicit Bald.colum.2.& eſt ar
gum.in l.fi.ff.de conſti.prin.& ſignanter per au-
thẽ.illam,quod nota ad limitationem d.regulæ.
Tamen & quo ad iſtud etiam dubito,ex quo pri
uilegium eneruaretur,ſi quid factum eſſet cõtra
id,in quo priuilegiatus eſt,nec uulnerata regula
d.l.fi.reperitur. Cogita.

Vigeſimoſextò non ignoratis etiam recepta-
torum ſcelus, quàm graue ſit, & legibus odio-
ſum,ex quo ſine his delinquentes diu latere non
poſſunt,ut dicitur in l.1.ff.de receptat.l.1.C.de
his qui lat.oc.& pondera uerbum in d.l.1.ff.de
recepta.ibi puniantur perinde ac latrones, quia
denotat omnimodam ſimilitudinem,& totalem
identitatem iuris,ut inquit Bal.in l.utrum.in §.
perinde.ff.de petit.hæredit.& tamen ſi ſcholaris
68 † receptauerit ſcholarem amicum ſuum banni-
tum,punietur mitius.ita Barto.in l.2.ff.eod.Re
buf.in trac.præal.priui.104.nu.24.

Aduerte,quia Bar.in d.loco de ſcholari nihil
dicit.eſt bene uerum quod iſtud per illum text.
decidit,ſi bannitus,qui aliàs hoſtis Reipub.dici-
tur.l.amiſsione.§.qui deficiũt.ff.de cap.di.ſit re-
ceptantis ſeu receptatoris affinis uel cognatus,
uſq; adeo ut non debeat ad amicum ſcholarem
extendi,quia materia eſt pœnalis & odioſa ĩ qua
non admittitur extenſio, ſi non ſit ratio ſcripta
in lege, iuxta no.in l.ſi uerò.in §.de uiro.ff.ſol.
matrimo.& in auth.quas actiones.C.de ſacro-
ſan.eccl.& ſi ad ſcholarem amicum, nõ hoc erit,
quia ei in priuilegium conceſſum ſit, ut dicebã
ſupra in ſimili,num.63 Et ad amici propoſitum
oportet, quod amicitia ſit magna,& non uulga-
ris,unaq; anima in duobus corporibus,ut inquit
poſt Philoſophum Bald.in l.ut uim.colum.2.ff.
de iuſtit.& iur.not.in l.cum rem alienam.C.de
legat.& in l.cum allegas.C.de caſt.pecu.lib.10.
pleuè Alexand.in l.exigendi.colum.3.C.de pro-
curat.ideo cogitandum eſt & dicendum, qđ ille
uerè amicus ſit, qui flet ſi lachrimas (ut Poeta
ait) conſpexit amici.& qui iterum,ſi dixeris æ-
ſtuo, ſudat.

Vigeſimoſeptimò priuilegium habet quàm
maximum,quia ſi ſit eminentis doctrinæ, & ue-
niat ratione delicti ultimò ſupplicio afficiẽdus,
executio differri poterit, quolibet etiam peten-
te,donec conſulatur princeps, qui uerisimiliter
69 ei gratiam faciet.† allegat ad hoc Rebuf.text.
tritum in l.ad beſtias, ibi, roboris & artificii.ff.
de pœn.priuileg.109.in tracta.præallega.ſæpe,
ſed iudicio meo non probat hoc ille text.ſolùm
dubitat,an damnatus ad beſtias,à præſide remit-
ti Romam poſſet,qui populi ſpectaculo dignus
uideretur, ob artificii & roboris excellentiam:
& dicit quod non,niſi princeps conſulatur.non

nihil

nihil Alcia. Parerg. lib. 2. c. 28. & an in arduis cō
ſulendus ſit, ut diximus in l. fin. in princip. lectu.
1. & 2. C. de pact. quo fit, ut omni alio caſu ſup-
ponatur habilitas, quod ei gratia non fiat. l. q te-
ſtamento. ff. de teſta. c. 1. de æta. & quali. in 6. ſed
quod puniatur, & cum beſtiis in amphiteatro
depugnet. l. ita uulneratus. ff. ad legem Aquil. &
quia ob temporis breuitatem quoque, hoc idem
in ſcholari eſſe non poteſt, ſed in doctore, & quo
ad alia, non in delictis: exempli gratia qđ priui-
legia habeat in patria & extra. l. ſed & reproba-
ri. §. amplius, & ibi no. Nicol. de Neapo. ff. de ex-
cuſ. tuto. glo. not. in §. item Romæ. Inſti. eod. itē
quod quis habeat duo beneficia īcompatibilia,
hoc eſt curata. c. de multa, de præben. uel admit-
tatur ad aliquem actum, puta ad legendum, ad
quem aliàs admitti non poterat ex forma ſtatu-
ti, ut Bononiæ forenſes, qui de mane legere nō
poſſunt, & tamen tempore Eugenii V. admiſſus
fuit Ioan. de Imol. ob eminentem tanti uiri ſcien
tiam, qui non legit niſi unam lectionem, die ſe-
quenti, morte ſubitanea, forte præ nimio ſenio,
interemptus, ut referunt Bononien. audiuiſſe;
hoc idem Barb. præceptorē dicentem in l. unius.
in §. cognitutum, numero 79. ff. de quæſtio. &
ante eos Veronen. in l. 1. C. de uſucap. pro empt.
& ultimo loco, quia nunquam ſunt demerita cū
meritis compenſanda, ne ciuilitas deſtruatur,
hiſtor. nota eſt Horat. T. Manlii Capitolini Sp.
Caſſii, & ſimilium cogita.

Vigeſimooctauò priuilegium habet ſchola-
ris, quia eſto quod iudex non impartiatur offi-
cium ſuum irrequiſitus. l. 4. §. hoc autem iudi-
cium. ff. de damn. inſe. maximè quando id quod
incumbit eius officio, eſt tale ut conſiſtat in iure
radicato parti ſecundum Bald. in l. 1. in §. magi-
ſtratibus. ff. de magiſtr. conne. hinc legitur Luc.
16. & Math. 15. & Io. 5. quod nec à ſimili Chri-
ſtus, cuius actio noſtra eſt iſtructio, ſalutem im
partitus eſt cæco, Cananeæ filio, uel paralitico,
niſi ipſis petentibus. c. ſignificaſti, de elect.
70 Impartitur † tamen hic, ut text. noſter innue
re uidetur, in illis uerbis, ſpeciali quadam dile-
ctione ab omni iniuria defendamus, & ut hic per
Bald. colum. 4. & Rebuf. priui. 105. ſignanter ip-
ſum ſic ponderando ad idem, qui benè dicit qđ
defendi debet, quodq; ſacrilegium quodammo-
do eſt, ipſum offendere: ſed non quod non requi
tus, officium ſuū ad hoc impartiatur, & ingrat.

Sed aduerte, quia hoc dicit poſt Nicol. de Ma
tarel. poſtea, colum. 5. ad fin. quod licèt inqui. i
non poſſit, niſi contra malos & pernicioſos ho-
mines, ut prouincia purgetur. l. congruit. ff. de
offic. præſid. Bartol. in extrauagā. ad reprimend.
uer. inquiſitionem. Abb. in c. qualiter & quan-
do, ſecundo, colum. 3. de accuſ. uſque adeo ut eo-
rum defenſionem nullus ſuſcipere poſſit. l. per
omnes, C. de defenſ. & fama locum accuſatoris
teneat. l. iuſtiſsimos. C. de offi. recto. prouin. po
terit tamen hoc caſu; ut ex d. uerbis colligitur,
nonnihil Alexand. in apoſtil. ad Bartol. in l. ſecū
da, in §. ſi publico, in princip. ff. ad legem Iuliam
de adulteriis.

Tamen Barto. ibi ponit quatuor regulas, in
quibus per inquiſitionem procedi ſemper pōt,
& nihilominus hic caſus non uidetur in illis cō
prehenſus, fuſius Bald. in l. ea quidem, colum. 6.
C. de accuſ. poſt eundem Nicol. Matarel. quod
contra latrones, plagiarios, & ſacrilegos etiam
procedi poteſt, ergo & contra iniuriantes ſcho
lares, qui (ut ſupra dictum fuit) quodammodò
ſacrilegi ſunt. l. 1. ff. de iuſt. & iu. l. ſi quis in hoc
genus. C. de epiſ. & cle.

Vigeſimononò, quia ex nulla cauſa à ſtudio
71 diſtrahi debet, † ut per Angel. in l. omnes. C. de
agrico. & cenſi. lib. 10. Seyſel. in l. 1. in ult. uerbis
ff. ſolu. matrimonio. quo fit ut hac de re ex nulla
cauſa libri ſibi rurſum poſsint auferri ſecundum
glo. in l. nepos Proculo, ff. de uerborum ſignifi.
ſicuti nec militi arma (ut ibi dicit glo.) ne Rem
pub. deſerat, & à militia auocetur. unde eſto, qđ
pater teneatur emere libros filio ſtudenti, ſunt
tamen communea aliis fratribus.

Verum eſt, inquit Bal. quod fratres debent eſ
ſe contenti, æſtimatione pro rata (& nunc ad
propoſitum) quia ſicuti arma non ſunt auferen
da militi, ita nec libri auferri debent ſtudentibus
in l. Macedoniani. C. ad Maced. nec boues & in-
ſtrumenta culturæ colonis, ſiue ruſticis, ne ab a-
gricultura auocentur pariter, & ſterilitas indu-
catur. l. executores. l. pignorum, auth. agricultó
res. C. quæ res pig. obl. po. Luca. in trac. de priui.
ſi. quæ per. ſint à collec. exemp. nu. 6.

Trigeſimò priuilegium habet, quia eſto quod
regul. ſit qui prior eſt tempore, quòd is in iure
ſit potior. cap. qui prior, de regul. iur. in ſexto. l.
quotiens. ff. eodem: attamen in ſcholari fallit;
72 † ut in quæſt. de fabro (de qua etiam ſupra) in
quit Bartol. in l. 1. nume. 30. ff. ſoluto matrimo.
maximè quia priuilegia non conſiderantur ex
tempore. l. quod quis. l. priuilegia. ff. de priuileg.
credit. & quia in dote mulieri æquiparatur ha-
benti priuilegium pariter, ut cuicunque præfe-
ratur, quanquam prior ſit tempore. l. aſsiduis. C.
qui potio. in pig. habean. & una erit ex limitatio-
nibus traditis ad regulam, addenda ad alias ſe-
ptem, de quibus in Mercu. Ioann. Andr. in dicto
capit. qui prior, dic ut per eum. & hæc ſufficiāt
ut prolixitati occurramus; quandoquidem cæ-
tera plana ſint, & facilè, ope aliorum maxi-
mè, qui de his ſcripſerunt, & hic & aliis in lo-
cis, à uobis iam uia commonſtrata, poterunt
inueniri.

Decimò & ultimò (cætera dicam unà cum
glo. infra) ex iſto text. ibi, quod aliquando ex
peruerſa conſuetudine factum audiuimus, no-
ta (ut etiam dicit glo.) quæ ob hoc erit (ut aliæ
huc uſque) pariter expedita, quod conſuetudo

73 peruerſa non eſt ſeruanda,† & plus, quod nec
longo tempore confirmatur,ut dicit text. in §.:.
in Authen.ut nulli iud.& in cap.nos Federicus.
in princip.de ſtat. cont.lib,eccle.in uſib.ubi Fe-
dericus Imper.irrita , & irritas denunciat om-
nes conſuetudines contra eccleſiaſticam liber-
tatem. Et nimirum ad propoſitum, quia con-
ſuetudo ratione carens,non eſt conſuetudo.ca-
pit.cum in cunctis,de his quæ fi.à maio.par.cap.
c.cum cauſam,de re iudic.cap.1.cap.cum uene
rabilis,de conſuetu.& eſt argumen.optimum in
l.ſecunda,in §.1. ff.quemadmod.teſtamen.aper.
& in l.Paulus.ff.de uerb.ſignific. & in l.elegan-
ter.in §.qui reprobos.ff.de pignor.actio.& in ca
no. uera.45.diſtinct. Cyn. in l.falſus.in princip.
C. de furtis.

Sed quomodo peruerſa eſt conſuetudo,ſi om
ni iure repræſaliæ,de quibus etiam ſupra pmiſ-
74 ſæ ſunt,† quod atteſtatur communiter teneri
Iac.Canis in tract.repræſa.nu.14.

Sol.in ſcholaribus peruerſa eſt, nec ſequēda,
ut hic, & fuſius idem Canis declarat in loco præ
alleg.nu.43.quo ad alia uerba text. non inſiſto,
quia dictum fuit ſupra,& unà cum gl.ī. dicetur
quoque,ſi oportuerit.

Additio.

Vltra priuilegia enumerata ī. aliud addi etiā
poteſt,quod ſcholaris notoriè doctus tranſit ſi-
75 ne † examine,ut per Abb. in c.conſtitutis. 2.in
not.de appel.

Item quòd quamuis legitimam perſonā non
habeat ſtandi in iudicio ſine conſenſu patris.l.fi.
§.neceſſitate.C.de bonis quæ lib.actioq; compe
76 tat patri,officium tamen iudicis implorat, † &
pro uiatico mutuo dato agit. l.cum filiusfami-
lias.ff.ſi cert.pet.

Poſtremò uerò,ſi monacho concedatur à Pa
pa,ut triennio audiat leges,& ius Cęſareum,qđ
77 poterit triennio etiā interpellato †hoc idem fa-
cere,ex quo fauor ampliandus eſt, non reſtrin-
gēdus.l.cū quidam.ff.de lib.& poſthu. ita Bal.in
l.non ſolum.in prin.ff.de excu.tut.

In glo.modo ſi litem, habetis, quod uerbum
lis, tam de criminali, quàm de ciuili intelligi de
78 bet,†& ſic largè quanquàm alibi (inquit) pro
pecuniaria capiatur,in l.1.ff.de teſti. & alibi cri
minalia pro pecuniaria.l.in criminali.C.de iuriſ
dict.omn.iudic.ſed tu aduerte capi in d.l.1.quia
expreſsè dicit text.lites pecuniarias,argum.in l.
ſi ſeruus.in §.qui quinq;.& ibi Bald.ff.de lega.1.
Barto.in l.1.nume.3.C.de ſumma trin.nec dici-
tur pecuniaria criminalis in d.l.in criminali,ſed
quòd regula illa in criminali,quod actor ſequi
debet forum rei,habet locum etiam in ciuili cau
ſa.l.iuris ordinem.C.eod.& ita ibi glo.declarat,
& benè.adde ſimile in l.qui accuſare.C.de eden.
& ibi not.Odofr.& Iaſ.& quo ad uerbum litis,
dic quod regulariter actionem ſignificat. l.litis
nomen.ff.de uerborum ſignific.quandoque ue-
rò inſtantiam.l.tum lite mortua.ff.iudic.ſol. &
quod differt à cauſa: quia cauſa eſt terminus ge
neralior, diciturque ante litem conteſtatam &
poſt: lis uerò poſt tantum.l.apertiſsimi.C.de iu
dic.l.edita.C.de edend.c.ex parte,tertio.de uer
borum ſignific.& not. aliàs in l.poſtquàm liti.
C.de pact.& in l.cauſas. C.de tranſaction. hic er
go non modò de ciuili lite intelligi debet, uerū
(ut dictum fuit) etiam de criminali,quia paulo
ſupra deciſum eſt, inquit gloſſ. ſupple tu in gl.
ſcholaribus,iniuriam ſcholaribus ſine cauſa in-
ferri non debere, cum cauſa autem ſic: ergo &
coram ſuis iudicibus accuſari, ex qua poteſt in
hoc notari, quòd ex præcedentibus ſequentia
declarantur.l.ſi ſeruus plurium,ad fin. ff.de leg.
primo.l.fin.& ibi Barto. ff.ad Trebel.Odofre. in
l.ſi uerò,in §.primo.ad fin.ff.manda. Pau.Caſtr.
conſil.45. colum.2.uolum.1. alia ratione iſtud
etiam probat Bald.hic, colum.6.ut per eum, &
ut infra ſtatim. ſubdit tamen adhuc glo. quod
ſcholares Bononienſes priuilegio ſuo renun-
ciarunt,nec poſſunt conueniri criminaliter, ni-
ſi coram prætore, & atteſtatur etiam ſic ho-
die ſeruari.

Sed quomodo criminaliter agi poterat corā
Epiſcopo(hæc enim auth. uenit ad extenſionem
eorum,quæ dicuntur in §.pe.in procem.ff.orum,
tam in ciuili,quàm in criminali loquētia, ut hic
per eundem Bald.& eſt argum.in §.fin.in Auth.
de ſi.ante do.inſt.na.) qui non habebat,nec ha-
bet iudicium ſanguinis.c.ſententiam ſanguinis,
ne cler.uel mon.

79 Sol.de crimine ciuiliter intelligi debet, † ut
huic tacitæ obiectioni occurramus, non crimi-
naliter.c.ſuper his,de accuſ.c.tuæ, de procurat.
Bar. in l. infamem.colu.2.ff.de publ.iudi. quod
Bald.met declarat,& Saly.nec aliter dici poteſt,
quoniam ſemper uerba legis interpretari de-
bent, ne in abſurditatem incidamus. l.nam ab-
ſurdum.ff.de bon.lib.§.ſi quis,in aliena,Inſti.de
rerum diui.§.ſed & quod principi placuit,Inſti.
de iur.nat.& ibi Por. in princip.l.qui teſtamen-
to.ff.de teſtamen.

Moueo rurſus aliam difficultatem, quomo-
do glo.hoc ipſum atteſtanti ſit credendum,cum
de renunciatione non appareat. l.in bello.§.fa-
ctæ.ff.de cap.& poſtli.re. c.cum in iure peritus,
de offic.deleg.argum. in l.ſi de interpretatione,
ubi glo.ff.de legi.

Sed tranſeat facta huiuſmodi renunciatione
ab uniuerſitate ad inſtar priuatorum. l.ſi quis in
conſcribendo.C.de pact.quomodo potuit huic
noſtræ,Ferrarienſi, Piſarum, Senarum, Neapo-
lis,& aliis præiudicari: res enim inter alios acta,
tertio non præiudicat.l.1. & toto titulo. C. res
int. alios ac.

Sol.fatentur omnes, quòd aliis uniuerſitatib.
non nocuit,Cyn.maximè Bald.& Saly. ego uerò
80 † dico aliter,quòd imò nocuit:quia ſicuti ſcho-
lares

lares Bononien. Federico conqueſti priuilegia
ſunt conſecuti, quibus tamen gaudet non mo-
dò uniuerſitas Bononien. uerum etiam cæteræ
uniuerſitates, quod nullus ſanè negat: ita eadem
renunciando, quantum ad cauſas criminales a-
liis potuit præiudicare, & hac ratione non obſt.
quod dicitur in l.1.C.res int.ali.ac. & eſt argu-
men.in l.Papinianus.in §.fi. ff.de inoffi.teſtamē.
Bar.in l.nam & poſtea.in §.ſi petitor. in fin.ff.de
iureiuran.multa Bal.in c.quanuis.nume.6. de ſe.
iudic. cogita.

Vltimò dicit glo, quod clerici exceptuati fue
runt, qui ſuo priuilegio renunciare non potue-
81 runt, † c.ſi diligēti, de fo.comp.auth. ſtatuimus.
C.de epiſ.& cle.& cum ea cæteri.

Ego uerò dubito, quia iſtud uerum foret, qñ
ſinguli renunciaſſent. ſed quia uniuerſitas renun
ciauit, uidetur qđ clerici quoq; includant, arg.
in l.quædam.ff.de acq.ter.do.

Sed tamen iſtud non eſt paſsim admittēdum,
ex quo nullo modo clericus à laico poteſt iudi-
cari.c.decernimus, de iudi.niſi degradatus, & ſpe
ciali caſu quidem, c.cum non ab homine, de iud.
unde etiam prodiit illud forte, de quo Pſal.104.
tangere Chriſtos meos.

Eſt uerum quod illud, quod facit uniuerſitas,
ſinguli aliàs facere uidentur.l.ſi chorus. in prin.
ff.de leg.3.l.quod maior.ff.ad municip.

In glo.optione, in prin.habes, quotienſcunq;
ſumus in contractibus, quod in alternatiuis ele-
82 ctio eſt dare † debentis.l.plerunque.in fin.ff.de
iu.do.ubi ad literam dicitur, cum illa, aut res p-
mittitur, quod rei electio eſt, & ibi gloſſ.par uer
concordantes allegat.

Et idem dicit Bart.in l.1.colum.2.ff.de actio.
emp & Alexand.in l.1, in princ.ff.qui ſatiſd, co-
gan.ſi promiſero ſatisfacere, uel ſoluere, quod
potero ſoluere, dare fideiuſſorem, uel pignora.
nonnihil Bald.in l.1.colum.3.C.ſi ſer.exte.& in
l.ſi traditio.colum.1.C.de actio.emp.quod em-
ptor agens & alternatiuè petens ſibi rem tradi,
aut intereſſe præſtari, ex natura alternatiuæ con
ſeit electionem debitori, & de materia in d.l.1.
ff.eo.no.diſtinctionem ponit idem Bart. in l ſti-
pulationes non diuiduntur.ff.de uer.obl.

Secundò habes ex eadem adhuc, quod in iudi
83 ciis eſt ſecus, † quodq; actor eligit non reus, tra
ditq; tria exempla.

Primò in noui ope.nun. ut opus demoliatur,
uel qui ædificauit intereſſe ſoluat.l.ſtipulatio.§.
opus, & ibi gl.placuerit.ff.de no.ope.nun.

Secundò in dubio, declarando l.ſi quis inten
tione ambigua.ff.de iud.

Tertiò ſi pluribus actionibus agendum ſit, l.
quod in hæredem.§.eligere. ff.de tributo.actio.
aliud etiam ponit: ſed quia non probatur in iuri
bus per eam alleg.non refero.

Vel dic ſecundum communem intellectum,
quod adhuc agens eligat, ſub quo iudice debito
rem ſuum conueniat. l.quod legatur. l.ſi fidei-
commiſſum.ff.de iudic, quid in criminalib.not.ī
l.quicunque, & ibi dixi, C.de ſer.fug.

Si ſic ergo eſt, quomodo hic eligitur iudex,
ſub quo ſcholaris conueniatur, & quidē ab eo?
Reſpondet glo.& benè, hoc idem ſibi priuilegio
conceſſum fuiſſe.

Ad primum, adde non ſemper uerum fore,
quod de contractibus ad iudicia ualeat argu. ad
quod ſolet allegari text.in l.3.in §.idem ſcribit.
ff.de pec.quia in cōtractibus (ut dixi) electio eſt
rei, & in iudiciis actoris regulariter.

Ad ſecundum uerò, ſi priuilegium eſt, quod
ad conſequentias trahi non debet. c.quæ à iure,
de reg.iur.in 6.l.ius ſingulare.l.quod uerò con-
tra.ff.de legi.quodque exceptio hoc caſu firmat
regulam in caſibus non exceptuatis.l.quæſitum.
§.denique.ff.de fun.inſt.no.in c.cum dilecta, de
confir.uti.uel inuti.

84 Tertiò & ultimò habes, † quod quamuis ele-
gerit, poterit tamen uariare, uſque ad lit.conteſ.
ſicut actor.l.ſi conuenerit.ff.de iuriſdictione o-
mnium iudic.l.ſi cum dotem.§.eo autem tempo
re.ff.ſolu.matr.l.non diſtinguemus. §.cum qui-
dam.ff.de arbit.

✻ Quæ glo.tamen in hoc ✻ communiter repro
batur, quia ſic nunquam finiretur, eſſetque in fa
cultate ipſius, & arbitrio conueniri poſſe, & ma-
lè.l.nō utique.§.1.ff.de eo quod cer.lo. p quem
tex.ita etiam dixit gl.in l.huiuſmodi. ī §.Stichū.
ff.de leg.1.eligendo igitur unum, alios recuſare
uidetur, ad quos uariando reuerti non poteſt,
ut hic per Bar.auth.offeratur.C.de lit.conteſ.l.
ſi quis iuſiurandum.C.de reb.credi. eſt uerū qđ
aliqui uolunt, quod uariatio ſemel permiſſa ſit,
ſed ex prædictis opinio prima eſt melior. adde
Bal.etiam ita tenentem conſi.285.col.2.uol.1.ſi
gnanter per tex.in d.l.non utique, & p no.hic fu
ſius poſt Cyn.& unà cum eo etiam Salyc.& ultra
eos eſt arg.in l.tutori.C.de neg.geſt. ibi, ſufficit
ſi in paucis amici laboribus conſulatur.

Et quia cum ſit reus, & electionem habeat cō
tra regulam, ut ſ.non æquè, conuenit ipſum poſ
ſe uariare, ex quo colligitur argu. l.ſi conuenerit.
præalleg.quia loquitur in actore. & rationem di
uerſitatis aſsignat idem Cy.ut hic per eū, dicens
quoque ad tex in d.§.eo autem tpe, qđ uariatio
ibi nulli præiudicabat, ideo permiſſa eſt, hic ue-
rò ſic: igitur prohibita. & quia ſunt ſol.ſatis rea-
les, tranſeo, & ita etiam ego teneo.

In glo.domino, dum dicit, quod Doctor ali-
quando præceptor, aliquando magiſter appella-
85 tur, iura quæ adducit ſunt † clara. Adde text.in
l.an manumittere.ibi, ego memini quidem Iabo
lenum præceptorem meum in Africa, &c. ff.de
manu.uindic.& in l.Aquilius.ibi, Aquilius Re-
gulus iuuenis, ad Nicoſtratum præceptorē ita
ſcripſit.ff.de dona.& in l.1.in princip. ff.de uar.
& extraord.cog.de magiſtro in d.l.Aquilius, &

in c.primo,ſecundo,& tertio,de magiſt.l.magi-
ſtros, de profeſſ.& med.lib.10. de præceptore,
& magiſtro rurſum,& quare ſic uocentur, in l.q
bus.ff.de uer.ſig.& facit etiam illud Poe.Eneid.
8.de Pallante,quando ſic dicit,

» *Hunc tibi præterea ſpes & ſolatia noſtri*
» *Pallanta adiungam,ſub te tolerare magiſtro*
» *Militiā,et grave Martis opus,tua cernere facta.*
» *Aſſueſcat,primis & te miretur ab annis.*

Cice.ſæpe,& quanquam glo. uerbum domi-
no, ad magiſtrum & præceptorem referat: ego
tamen dicerem aliter,quod dominum prætorem
intelligat,magiſtrum uerò doctorem ſuum,& p
ceptorem pariter,& poſtea (ut ſubiicit) ciuita-
tis epiſcopum. Quod etiam legitur in §.pen.in
proœm.ff.orum,& ibi glo.ſignanter per illū tex.
in uer.profeſſores.

Et ſi ſic eſt,uideretur dicendum illud hic non
aliter diſponi,& conſtitui per iſtam auth. debuiſ
86 ſe,† §.quibus,in 1.conſti.Cod. l.hæc ſtipulatio,
§.diuus,ut l. ga.no.ea.maximè,quia fieri nō de-
bet,quod factum non releuat.d.§.diuus. Bart.in
l.liberationem.in §.1.ff.de libe.leg.& in l.2.in §.
qđ obſeruari,col.3.C.de iur.calum.

Sol.ibi ſpecialiter diſponit, hic generaliter:
nec ſuperflua dici poteſt, quia multo plura hic
conceduntur,& clarius quàm ibi fuerint cōceſ-
ſa.l.1.in fi.C.de pac.Bar.in l.1.in rep.nu.5.C.de
ſacroſan.eccl.Felin.in proœ. Rex pacificus,col.
fi.& eſt arg.in l.non ſolent.ff.de uer.ſig.

Et ad prædictorum declarationem, deinde
ſciendum eſt ; quod iſti iudices habent iuriſdi-
87 ctionem †ordinariam,ex quo tex.met dicit,ubi,
quibus hanc iuriſdictionem dedimus,hoc eſt in
eos tranſtulimus, ut in ſimili de dominio dici-
mus,quod dare eſt dominium trāſferre. §.ſic ita
que,Inſti.de act. & de dominio ad iuriſdictionē
procedit argum.l.qui furere,& ibi no. Alber. ff.
de ſtat.homin.& ad propoſitum probatur etiam
in l.1.ff.de offi.eius. & ibi dicemus ſano nentu-
ro.& in l.& quia.ff.de iur.om.iu. & cum dederit
princeps,quia eſt lex animata in terris.§.fi. in au
then.de conſu.lex dediſſe uidetur.

Sed mirum adhuc eſt,quomodo ordinariam
88 iuriſdictionem †habeant,cum ſit (ut dictū fuit
ſupra nume.84.) conſeruatores & delegati Im-
per.territorium non habētes, cui iuriſdictio co
hæreat.l.ſi pupillus.§.territorium. ff.de uer.ſig.
& dicitur eſſe in territorio aliàs ſub prædicamē-
to ſitus,ut inquit Bal.in l.1.in §.in initio, col.1.
ff.de offic.præfec.urb. ibiq; etiam quod delega
ti iuriſdictionem non habent ordinariam & be-
ne.l.1.§.qui mandatam.ff.de offic.eius,quia nec
habent (ut diximus) territorium.

Sol.eſto quod delegati ſint Imp. nec territo-
rium habeant,habent ſe tamen adinſtar ordina-
riorum,& ordinariam habent iuriſdictionem,vt
potè ſpecialiter contra certas & determinatas p-
ſonas,ſibi datam,ut hic per Saly,aliàs uerba tex.
nihil operarentur,& forent protinus ocioſa, nō
dicendum.l.ſi quando. ff.de lega. 1. c.ſi Papa, de
priuileg.in 6.& eſt argum. in c.ſanè,de offic.de-
leg.imò quod epiſcopi (maximè) iuriſdictio, &
prætoris,quæ ordinaria eſt, non alterata, ſed ex-
citata potius uidetur.c.licet in corrigendis,de of
fic.ordin.cap.grauem,eodem titulo, Ancharan.
conſilio 201. colum.1. diximus in d.l.prima.ff.
de officio eius. præceptori uerò, ſiue magiſtro
data.

Dubitant ad idem ſcriben. inter hos iudices,
89 an ſit locus †præuentioni. uideretur dicendum
quod ſic.l.cum quædam puella.ff.de iuriſdictiō.
omnium iudic.l.ubi cœptum.l.ſi quis poſteā. ff.
de iudic.ſed tamen contrarium uerius eſt, & ſpe
ciale,quando plures iudices dati ſunt à Principe
ſimpliciter ut hic,quoniam unus ſine altero cō-
gnoſcere non poteſt.l.1.C.ne li.po.l.2. C.ſi ad-
uer.fiſ.& in Authen.ut diffe.iud.in §.1.niſi(ut di
ctum eſt) unus ex his eligatur,quæ electio per
mitteitur uſque ad litem conteſt. & nimirum,qa
ſecundum Bald. (eſtq; ueriſsimum) lit.conteſt.
eſt terminus opponendarum declinatoriarum.
l.exceptionem.C.de prob.

In glo.dedimus,dubitatur (in cæteris difficul
tatem non habet;dic ut per ſcriben.) nunquid in
90 dices illi delegent †& breuiter concludit,quod
olim non poterant, quandoquidem illud ſolum
iuris profeſſoribus eſſet conceſſum , ut potè in
ſpeciale priuilegium maioribus magiſtratibus,
hodie uerò ſic, & per iſtam conſtitutionem,
quia competit ſibi iuriſdictio magiſtratus iure.
l.1.ff.de offi.eius.

Tu uerò indiſtinctè dicas potuiſſe & poſſe,
quod etiam tenent Iacob. de Are. Cyn. & Salyc.
hic,& indubitatum eſt,tum quia ordinariam(ut
diximus) habent iuriſdictionem,tum quia ſunt
conſeruatores & delegati Imp.l.à iudice.C.de iu-
di.no.in d.l.1.plenè.

Quo ad præceptorem tamen & magiſtrum
ſcias, quanquam ordinariam iuriſdictionem ha
beat in ſcholares , ut epiſcopus & prætor, & ut
ſupra latius, quòd nihilominus eam non habet
de conſuetudine,ut per Bart.in l.imperium. nu.
7.ff.de iuriſd.om.iud.

In gl tentauerit , in princip.dubitatur,ſi quis
ſcholarem trahere ad alium iudicem ; quàm ad
ſuos tentauerit , an ſola citatione cauſam amit-
91 tat †& concludit breuiter,quod ſic,ſi talis ſit
iudex, qui poſsit cognoſcere, quique poſsit re-
cuſari,ſi allegato priuilegio inſteterit.

Et bonam rationem aſsignat, quia non conte
mnitur lex , ex quo uocatur, ut priuilegium al-
leget.l.ſi quis ex aliena.ff.de iudic. Si autem fue
rit certum eum eſſe ſcholarem,uocatumque co-
ram iudice non ſuo,tunc uenire non tenebitur,
ut ibidem,& in l.fin.ff.de iuriſdict. omnium iu-
dicum,& agens ex ſola uocatione cauſam (ut di
ximus) amittet pariter,l.in criminali.C.eodem.

deque his habetur etiam in l. 2. ff. ſi quis in ius uocat. non iet. & in l. 2. in §. ſi dubitetur. ff. de iudi. Pulchrè Barto. in tract. de ordi. iud. colum. 2. nonnihil Alexan. in l. 1. colum. 4. C. de procu. Hoſti. in c. nonnulli. in §. 1. colum. 2. de reſcript. Paul. Caſt. conſi. 56. colum. 2. uol. 2. & dubitatio nem non habet.

Secundò concludit glo. uocantem pœnitere
92 non poſſe, ut ſibi pœna remitti † uideatur, & bene. l. nemo. ff. de regul. iur. cap. mutare, eodem titu. in ſexto.

Sed contra de l. quamuis. ff. de in ius uoc. ubi ſi non petita uenia patronus in ius uocetur à liberto, poſtea ipſum pœniteat, ei pœna ſolidorũ 50. remittitur.

Sol. termini non ſunt pares, ut infra: dicerem ego aliter, quod remittitur ſibi pœna de conſenſu citati, ex quo uolenti non fit iniuria. l. 1. § uſque adeo. ff. de iniur. declarat Deci. conſil. 317. colum. 3. uolum. 2. & eſt in muliere ad ſecundas nuptias tranſeunte ſimile, quæ iniuriam infert filiis primi matrimonii, & pœnas legis incurrit, & tamen ſecus ſi tranſierit ipſorum filiorũ conſenſu, ut not. in §. proſpeximus. in Authen. de non elig. ſecun. nub. idem Dec. in loco, de quo ſupra. & ideo dicebat Bald. in l. 3. in princip. ff. quod quiſque iur. quod d. caſu ſpeciale eſt, & ad conſequentias non trahendum. c. quæ à iure, de regu. iur. in 6. kius ſingulare. l. quod uerò contra. ff. de legi. & ultra eum ſpecialitatis ratio adduci poteſt, quia patronus non læditur: & quia lex in his perſonis filio & liberto facilius pœnitentiam admittit, quàm in aliis, ut per Bart. in l. qui ea mente. colum. 2. ff. de furt. & ſimilem q̃ſtionem diſputat gloſſ. in l. quicunque, in uerſicu. uel 20. ſolidis, ubi & noa multa. C. de ſeruis fugitiuis.

Vel ad primam ſol. redeundo, quæ fuit gloſſ. dic ex mente ipſius, quod cum ex pœnitentia remittatur actio, in recompenſationem remittitur pœna: hic autem uocatus nihil habet qđ remittat, cum ipſa uocatione actor uocans ius omne amiſiſſet, igitur nec pœnitendo poterit uocato præiudicare, fuſius Bal. & Sal.

Obſt. tamen & ſecundò, qđ dicitur in glo. ſeq. ubi per ſententiam pœna infligitur & non ipſo iure, uſque adeo ut pœnitendo poſtea uocanti remittatur actio, & iterum poſſit agere.

Sol. 1. licèt requiratur ſententia declaratoria, ut ibi dicam, non eſt propterea quod ex ſola uocatione ius non amiſerit, ut cõcluſum eſt ſupra, ergo nec ei remittetur actio. nec erit uerum, qđ iterum ad agendum admitti poſſit. l. qui res. §. aream. ff. de ſol. l. nam & ſi ſub conditione, in princip. ff. de iniuſto teſtam. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cert. pet.

Tertiò & ultimò ob. tex. in l. qui cum maior, in §. accuſaſſe. ff. de bon. lib. & in l. In ſeruitutem, in §. petiiſſe. ff. eo. ubi pœnitentia permitti uidetur uſque ad ſententiam.

Solu. illud ideo eſt (ut idem Bald. hic ait, & bene) quia in d. iuribus ſunt uerba ſignificantia perfectionem iudicii, hoc eſt temporis præteriti perfecti, ita ut non uideatur quis accuſaſſe, uel petiiſſe, ſi accuſationem ſeu petitionem nõ perfecit, argumen. in l. prima. in §. hæc uerba. ff. quod quiſque iur. hic uerò non, ſed ſolùm attentationem, perinde ac ſi dictum fuiſſet ipſo facto, ut in clemen. prima, in §. quia uerò, de ſtat. mon. & in cap. in pœnis, de regu. iur. in 6. Bartol. in l. prima. ff. de his qui not. infam. & eſt argument. ad propoſitum in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cler. igitur nec mirum, ſi etiam ex ſola uocatione cadit.

Tertiò concludit gloſ. quod ſcholaris ſponte iudicium ſubit, hoc eſt, ipſum poſſe priuilegio
93 renunciare: † quod etiam ſine difficultate eſſe uidetur, quia (ut Bar. quoque inquit) probatur in l. 1. ff. ſi quis in ius uoc. non ie. & in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pac. & per ſeruum à ſpeciali in c. ſi diligenti, de fo. comp. & in c. contingit, de ſenten. excommu.

Sed pondera text. noſtrum ibi, quis enim eorum non miſereatur? ſentientem priuilegia huiuſmodi ſcholaribus conceſſa fuiſſe, ut potè miſerabilibus perſonis, quibus hac de re non deberet poſſe renunciari, ut per glo. in l. 1. C. quando Imp. int. pu. tradunt omnes in l. alia, in §. eleganter. ff. ſol. mat. Bald. egregiè in c. de cauſis. num. 33. de offi. deleg.

Sol. quanquam ſic dicatur hic, non tamen erit uerum, quod ſunt miſerabiles perſonæ, ut no. in d. l. 1. & cum dicti iudices præcipuo eorum fauore ſibi dati fuerint, debent poſſe etiam huic fauori renunciare. d. l. ſi quis in conſcribendo; & iſto caſu (ſubdit glo.) actor non punietur. d. l. quamuis. & quia (ut dixi ſupra) iniuria non fit uolenti d. l. 1. §. uſque adeo. ff. de iniur.

Et nota, quod tacitè etiam renunciat ſciens ſe priuilegio munitum, ſi id non allegauit, ut declarat Salycet. & ſi eſſet nouitius & ignorans, ſibi non præiudicaret, niſi certioratus, ut in ſimili in minore, & muliere dicimus. declarat latè Butr. in capit. cum cauſa, in fin. de emptio. & uend. in cæteris gloſſ. non habet dubitationem, dic ut in ea.

In gloſſ. final. in principio, concluditur, trahentem ſcholares ad alios iudices, quàm ad ſuos, cadere ab actione per ſententiam, & non ipſo iure: nec ab re, ut in ſimili dicit etiam glo. in l. in criminali. C. de iuriſdictione omnium iu-
94 dicum. põderando uerbum mulctetur, † de quo quo ibi, ſed (ut inquit Cyn.) bene ibi per ſententiam intelligi debet, quoniam id innuit dictum uerbum mulctetur, ſed non hic, tamen qđ per ſententiam cadat, in terminis ita dicit glo. in auth. principales, in §. quod ſi actor. C. de iuram. cal. confirmat idem Cy. ratione, quia d. uerbum

cadat,

cadat,duplicem habet intellectum, unum ip-
ſo iure,alium per ſententiam, & iſte benignior
eſt,& eligendus (ſubdit ipſe) l.interpretatione.
ff.de pœn.l.benignius.ff.de legi.& ita etiam trã-
ſit Barto.hic,nume.9.

Dicerem ego ut proximè,qđ bene requiritur
ſententia declaratoria,ſed qđ aliàs cadit ipſo iu-
re,etiam tentans ut ſ.& ſic ex ſola uocatione.&
nouiſsimè firmat Bald.conſi.301.col.2.uolu.1.
multa Bellame.deci.677.col.2.Bertrand.conſil.
292.nu.11.uol.3.clarius conſi.330.nu.1.co.li.
& no.aliàs in c.cum ſecundum, de ..ær..in 6.&
in c.t.de homi.co.lib.

Secundò concluditur in ea(a'ia p'ana ſunt pa
riter,dic ut per Bar.& Docto.) quod ſi iudex co
ram quo conuentus eſt ſcholaris, pronunciaue-
rit ſe eo inuito iudicem, poterit ab iſla pronun
95 ciatione appellari.† & bene, quanquam interlo
cutoria ſit.& iſtud fortè dubitationem faciebat,
quia de iure ciuili ab interlocutoria non appel-
latur.l.pen.C.quo.appel.non re.ſed (ut dixi ſu-
pra, nu.66.) privilegio ſcholarium hoc ipſum
inductum fuit,ut à quocunque grauamine poſ-
ſint,& ualeant ſi uelint appellare,& ſic etiam ab
interlocutoria. & ex his finis ſit huic no.authen.
impoſitus,die 10.Iulii, qua nobis feriæ indictæ
fuerunt.1559.Laus Deo,Beatæ Mariæ Virgini,
Proſdocimo,Danieli,Antonio confeſſori,& Iu
ſtinæ,ſanctiſsimis protectoribus noſtris. Am.

Additio.

Ad illud Saly.dictum,& Bal.qđ auth. hæc de
beret ſcribi literis aureis, faciunt etiam ſimilia
uerba Bar.in l.ſi à te.in §.ſi quis fundum. ff.de ex
cep.rei iud.ſignanter ita de §.illo, dicentis, quẽ
refert quoq; Feli.in c.aduerſario,col.5.de exce.

Pro ratione dubitandi etiam ad illud, qđ hic
dicitur,quod ſcholares ſecure ire debeant per lo
ca,facit,quia iure communi hoc idem etiã cau-
tum uidetur,ut inquit Bar.hic, ex quo latrones
puniuntur.l.capitalium.§.famoſos.(nihil.n.alle
gat ipſe.) ff.de pœn.ergo conſtitutio hæc parũ
releuat, argu.in l.t.C.de theſau.lib.10.& in l.ſi
qñ.ff.de leg.1.poſtea reſpondet,poſt glo.hic tñ,
quod ibunt ſecuri,ex quo pedagia non ſoluunt.
& benè.Sed aduertendum eſt,quia non dicit tex.
qđ ſecuri ire debeant per loca, ſed quam primũ
ad ea ſtudiorum cauſa acceſſerint,qđ ibi habita-
re debeant tum ipſi, tum eorum nuncii, ſecurè,
quandoquidem ab omni iniuria defendantur.

Additio.

Qđ iſta auth.non habeat locum in ſcholarib.
clericis,ſed laicis,quo ad iudicis electionem, ut
plenè p Arch.in c.inolita, col.2.11.q.1.& probat
in c.eccleſia S.Mariæ,de conſti.Multa Cur.colle
ga.in tract.feud.parte 7.principa.q.1.col.2.& 3.

Additio.

Qđ ſcholaris à ſtudio recedens,moramq; tra
hens in patria,animo redeundi ad ſtudia & labo
res ſcholaſticos,priuilegiis huius auth. gaudet,
dummodo ocio non uacet,quia tunc non gaude
ret.l.ſi cui.§.tam diu. ff.ex quib.cau.ma.l.q mit-
tuntur.in fi.ff.eo.tit.& qđ regulariter gaudeat,
probatur in l.5.in §.pen.& fi.ff.de capt.& poſtli.
re.& latè Luc.de Penna in l.hac lege,in 2.col.C.
de priui.ſchola.lib.12.

Eſt etiam mirabilis iſta authẽ. qđ iuriſdictio
epiſcopo tribui poſsit,inter laicos,per legem ci
uilem.l.ex ea,& ibi glo.ſing.ff.de poſtu. eamq;
actu habebit, quia ordinarius (qđ aliàs habeat
potentia clarum eſt.c.lata.c.conſanguinei,qui ſi
lii ſint leg.)ad laicorum differẽtiam,q nec actu,
nec potentia habent,inter clericos, ut in d.inri-
bus legitur.poteſt etiam conferri eidem p iudi-
cem ſæcularem tanquam delegato. c.inter dile-
ctos,de fide inſtrum.Bal.pulchrè Marg.lib.iuriſ
dictio,nu.10.

Additio.

Si ſtatutum dicat,quod ſcholares pro ciuibus
habeãtur,auferẽtur ne eis huius auth. beneficia?
Dic qđ non,ut latè per Bal.hic,& in l.ea lege.C.
de cond.ob cau.& in ſtatutis ſcholares. nu.3.&
rõnem adducit Bar.in l.3.in §.ſi emancipatus,ad
fi.ff.de bo.po.ↄtab.eo quia ſtatutum factum eſt,
ad tollendum obſtaculum,ne pro ciuibus habeã
tur,ergo non ad tollenda beneficia,ſibi per hanc
authen.conceſſa,argum.in l.legata inutiliter. ff.
de adimen.leg.

Adde etiam,ſi priuilegium ſcholaribus ſtudẽ
tibus in urbe, concedatur,quod pro reſidentib.
habeantur, poſ.intq; percipere fructus benefi-
ciorum ſuorum,quod fauorabile erit, & exten-
dendum,non tñ ad diſtributiones quotidianas,
quia ſolum dantur intereſſentibus, ut olim fecit
Bonifacius VIII.meminitq; Old.conſi.117.

Et qđ non ab re hic in prin. dicitur,habita di
ligenti inquiſitione Epiſcoporum,Abbatũ, Du
cũ, iudicum, & procerum ſacri Imperialis pala
tii,priuilegia hęc ſcholaribus conceſſa fuiſſe,qa
nihil eſt in Rep.pernitioſius,ſi temere,aut leui-
ter indulgeantur,quamobrem in legib. 12.tabu.
dicebatur,irrogari non debere, niſi centuriatis
comitiis, quarum uerba ſunt hæc.

Priuilegia niſi centuriatis comitiis, ne irrogã
to.ubi Baldui. interpreſ. elegantiſ.Iuriſcõ.mul-
ta,qui me inuiſere aliquãdo, dum Venetias con
tenderet bellum Gallicum fugiens, dedignatus
non eſt.

Et quod priuilegium amittitur,multis de cau
ſis, de quibus in l.pe.ubi plenè Luc.de Pẽna, C.
de ueteran.lib.12.

Adde ẽt,qđ p iſtum tex.limitatur dictũ Bal.
in l.1.in 2.col.C.de dot.promi.concludẽtis,pri
uilegium continens duo ſpecialia nõ ualere, &
aſſerentis,ſæpe audiuiſſe iſtud allegari in curia
Regis,quoniam hic multa continẽtur,& tñ pri-
uilegia ualent & obſeruantur, ex quo à iure cõi
inducuntur,ut per Felin.in c.cum M.Ferrarien.
col.8.de conſtitu.

Et

Et cum priuilegia hæc, uel motu ꝓprio principis concedantur, uel ad partis poſtulationem, quæ in eis dubitatio eſſe poteſt? ut in exemplis dicit Cy. in l. 1. col. 3. C. de legi. & in regula Bar. in l. quotiens. ff. ſi quis cau. uel ſi tradantur artis principia, ſecundum Bald. in l. 1. in prin. ff. de iuſti. & iu. ex abundanti igitur ſupradicta ſine aliqua, in caſus figuratione, tametſi ob id neceſſaria non fuerint. l. 1. §. quamuis, de uen. inſp. uulga. l. non ſolent. ff. de reg. iu.

Eſt adhuc mirabilis iſte text. ad aliud, quod interdum patria negligenda eſt, ut ſapientiam acquiramus, qua ei aliquando prodeſſe poſſimus, Vliſsis Ithaci exemplo, qui niſi ſic feciſſet, fortè in laboribus latuiſſet propriis, ut inquit Caſsiodo. uariarum. lib. 1.

SVMMARIVM.

1 *Colonus & inquilinus, in quo differant.*
2 *Penſio unde dicta.*
3 *Lucrũ uenit in intereſſe, ubi non eſt ſtipulata pœna.*
4 *Dominus inquilinũ expellere poteſt, ſi pro propriis uſibus domum cõductam ſibi neceſſariam eſſe probauerit, cum fallentia. nu. 5.*
6 *Dominus inquilinum expellere poteſt, ſi uelit domũ reficere.*
7 *Dominus poteſt conductorem expellere, ſi rem conductam male utatur.*
8 *Dominus conductorem non ſoluentem penſionem expellere poteſt.*
9 *Dominus inquilinum expellere poteſt, ſi malis, et inhoneſtis moribus uiueret.*

De locato & conducto.

Imp. Antoninus A. Callimorphoniæ.

Additio.

L. Aedem.] Caſus non eſt figurandus in hac lege, quoniam (ut dixi aliàs anno 1547. quo tempore eam ſum interpretatus) traditur regula, in qua dubium eſſe non poteſt, & nouiſsimè ita etiam dicit Bar. in l. quotiens. ff. ſi quis cau.

1 Regula igitur eſt † conductorem, ſiue aliàs inquilinum (is enim ut banarum ædium cõductor eſt, ad coloni differentiam, uillam colẽtis, ut formaliter dicitur in l. re pignoris. ff. de acq. poſſ. & in l. ſi in lege. in §. ſi domus. glo. in l. emptorem. infra eo. & hoc regulariter, quoniam etiam quãq; inquilinus colonus aſcriptitius dictus eſt. l. ſi qs inquilinos. in prin. ff. de lega. 1. impropriè tamẽ, eſtq; glo. expoſitio ibi. ff. loc. & contra text. in d. l. re pignoris, qui negari non poteſt, ponderãdo in eo uerbum ſubſtantificum eſt, iuxta glo. in l. mercis. ff. de uerb. ſign. & ut per Bal. in cõſi. ſciſma. poſitum ſub tit. C. ſi quis aliq. teſt. prohi. colum. 11. uerbaq; I. C. formalia ſunt, qđ ædium inquilinus eſt, agri uerò colonus) ab ædibus inuitum, ſi penſionem inſolidum ſoluerit, expellere non oportere. quaſi dicat ĩdecens eſt, inhoneſtũ, inurbanum, incõueniens, & ab omni iure, ex quo penſionem ſoluit, penitus alienum: quamobrem domino reſiſti poteſt, & dici uulgatũ illud euangel. amice pacto cõueniſti mecum: & ultra, quòd contractus ex conuentione partium, legem accipiunt: & quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. l. 1. §. ſi cõueniat. ff. depo. l. legem. C. de pact. l. contractus. ff. de reg. iu. l. ſicut. C. de actio. & obl. & in reg. quod ſemel, eod. tit. in 6. & iſta eſt regulæ ratio.

Et inuitum dixit tex. hic, dubitationis tollendæ gratia. l. 1. §. ſed ſciendum. ff. de ædil. edic. l. q̃ dubitationis tollendæ gratia. ff. de reg. iur. l. 1. §. quamuis. ff. de uent. inſpic. non quòd fuerit neceſſarium: quia ſi conſenſerit, & recedere uoluerit, ſibi utique imputabitur, & planum erit, arg. in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. & in l. in re mandata. C. manda. & eſt argum. in l. inuitum. ff. de contrahen. empt. & in l. nec emere. C. de iure deliberando.

Dixit etiam penſionem, ut alibi I. C. in l. diuortio. in §. non ſolum. ff. ſol. mat. & in l. poſtulãte. in §. 1. ff. ad Treb. & in l. ſi uno. in prin. ff. loca. & in l. dominus horreorum. in §. fi. ff. eod. & in l. Sticho. in §. item q̃ro. ff. de ſtatulib. pulchrè Bal. 2 in l. ſi nauis. ff. de rei uend. † & à pendendo dicta eſt (pecunia enim nõdum ſignata, ære penſo nõ numerato, ſoluebant Ro. homines) Hinc pẽdere pœnas dicimus, & tributum, & ob id quoq; penſiones. Dicta tñ & propriè in beneficialibus à ꝓprietate beneficii pendens, ut uſusfructus à proprietate, finiſq; mortuo penſionario, ut uſufructus mortuo uſufructuario, fitque conſolidatio fructuum & proprietatis. §. finitur, Inſti. de uſufru. & §. fi. eo. tit. & lib. Bal. conſi. 9. col. 1. uolu. 1. Card. in clem. 1. in §. 1. q. 4. de ſup. neg. pla. Græcè item apophora dicitur, odoremq; gratum ſignificans, & ſtipendium militare.

Vltimò inſolidum dixit, & malè, ſolidumque dici debet: quoniam (ut declarabam aliàs) primo modo ſolutio pro parte fit, ſecundo uero in totum, & integraliter. l. ea quæ in partes. l. nam ad ea. §. fin. ff. de reg. iur.

Et non ab re, q̃m non minima incommoda habet ſolutio primo modo facta, reſpectu creditoris, ut etiam glo. hic declarat, per tex. in l. planè. ff. famil. ercif. & ibi glo. allegat concordantes. & iſtud regulariter uerum eſſe declara, quanquam fallat aliquo caſu, ꝑſertim in decima ꝓſtanda ex agnis, & hædulis, q̃m tp̃s hẽt, cũ naſcunt̃, & põt ruſticus ex decẽ natis unũdare ſacerdoti, quolibet menſe, ut per Old. conſi. 236. in princ.

Modò regulam declara, inquilinũ inuitum expelli non poſſe, ante finitũ tp̃s locationis, quia de fctõ expelleret̃, ex quo de iure expelli ſine cã nõ põt: qđ ẽt uerbũ expelli ſonat, arg. ĩ l. 2. ad fi. C. đ ſum. tri. & fi. ca. & ĩ §. ſi q̃a ãt. ĩ Auth. de leno.

& in

& in c. 1. ubi glo. expellere, de uſu. in 6. Luc. de
Pēna in l. deuotum. col. 1. C. de meta. lib. 12.

Aliàs pœna exigi poterit, ſi in lege locatiōis,
appoſita ſit, ſin minus ad intereſſe, in quo uenit
etiam lucrum. l. ſi fundum. §. fi. ff. eod. l. ſi de fun
do. infra eod.

Secundò declara, ſicuti inuitus inq̃linus, ante
tempus locationis finitum expelli non poteſt,
quod ſic nec ipſe dño inuito ab ædibus recedere
3 poterit, alias † ad intereſſe pariter tenebitur, &
ad ſolutionem totius penſionis. l. dominus hor-
reorum. §. fi. ff. loca. l. ſi in lege. §. ſi domus. ff. eo.

Tertiò declara, quod nec inuitus conductor,
impleto tempore locationis, poteſt retineri. l.
inuitos. infra eod.

Regula ſic declarata eam amplia, ut non mo-
do in inquilino procedat, uerùm etiam in colo-
no, licet differant, ut ſupra, & quicquid leui ra-
tione dicat Bal. hic, contrarium ſentiens, ex quo
lex generalis eſt: & licet reſpectu ædium, in in-
quilino loqui uideatur, non eſt propterea, qđ
ad colonum quoque non extendatur, arg. in l. re
gula. in §. & licet. ff. de iur. & fac. igno. & ita ſignā
ter tenet Alex. in l. diuortio. in §. ſi fundum. col.
3. ff. ſol. mat. & ſubinde etiam aliquibus caſibus
limita. etenim nulla eſt, quæ limitationem nō pa
tiatur, ut in auth. ut ſi. prohib. mat. debit. in prin
cip. ſemperq; in generalibus ſpecialia inſunt, &
ſpecies derogat generi, & à ſimili nullus homi-
num ſtatus, ita ſtabile, & ita immobile, qui non
aliquam patiatur mutationem, quiq; non in per
petuo motu conſiſtat. l. ſemper in generalibus.
ff. de reg. iur. l. uxorem. §. feliciſſimo. ff. de leg. 3.
§. ut autem. in Auth. de nō alienan. & ad idem di
cimus etiam, quòd exceptio eſt de regu. & quòd
regulam confirmat in non exceptuatis, l. uā qđ
liquidò. §. fin. ff. de pe. leg. d. §. ut autem. l. quæſi-
tum. §. denique. ff. de fun. inſt. inſtrumentoq; le-
ga. & hoc idem uerum eſt, ſi æquitas ſuadeat, a-
liàs non limitabitur regula, ut ſentit glo. in loco
præalleg. ut ſi. prohib. mat. deb.

Vnde non mirum eſt, ſi omnis exceptio hinc
æquitate nititur, l. qui æquitate. ff. de except. do.
Bart. in l. ſi unus. in §. pactus. col 3. ff. de pac. & in
l. non ſolum. in §. ſi liberationis uerba, col. 1. &
2. ff. de lib. leg. & in l. militis. in §. ueteranus. ff. de
milit. teſtamen.

Adiicientes etiam, regulam non dari de factis
hominum, propter nimiam factorum multiplici
tatem, ſed de his quæ ſunt iuris. l. 3. §. tu magis.
ff. de teſti. l. mora. ff. de uſu. l. ſi mihi, & tibi. §. re-
gula. ff. de leg. 1. Bal. in l. ut uim. colum. 3. ff. de iu
ſtitia & iure.

4 Limitatio prima † eſt igitur, ut hic in tex. ſi ꝑ
prijs uſibus domum dñs ſibi neceſſariam eſſe ꝓ-
bauerit, exemplificando ut hic per gl. qđ ex ino
pinato neceſſitas ſuperuenerit, qm̄ ſi tpe ꝯctus
potuiſſet præuideri, tunc non eſſet audiendus, ar
gu. in l. q̄ fortuitis. C. de pig. ac. & in l. 2. ff. de ad-
mi. re. ad ci. pert. & in l. ſi qs domū. in §. 1. ff. loc.

Et ſi probauerit (inquit adhuc tex.) quia aſſer
tioni ſimplici ipſius ſtandum non eſt. l. actor qđ
aſſeuerat. C. de proba. l. 2. ff. eo. l. q accuſare. C. de
eden. l. 1. C. nectig. no. inſtitui non po. c. nobiliſſi
mus. 97. diſtinct.

Et rō eſt, qa cū res ipſa periculo dñi ſubiaceat
& in hoc ipſe ſit grauatus, in alio releuandus eſt,
ut ipſi beneficium ſuæ rei potius q̄ alteri confe-
ratur. l. eum qui. ff. de iureiur. arg. in l. præſes. C.
de ſer. & aqua. & maximè ex cauſa ſuꝑueniente,
q̄ ſꝑ excepta intelligitur in quocunque caſu. l. ſi
hominem. ff. man. & ita ſimpliciter cum iſta limi
tatione trāſit ēt Pract. Pap. in for. lib. quo. agi. ad
ficti præſta. in uer. inueſtiuit. col. 2.

Eſt uerum (ut dicebam aliàs hic in lectu.) qđ
onere probationis non grauaretur, ſi cauſa eſſet
notoria, puta (ut in exemplis gl.) ipſum uxorem
duxiſſe, uel domum, quam habitabat, caſmate pe
riiſſe, l. ſi uerò. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog. l. emptorem.
C. de act. empt. & facit uulgatum illud, qđ patet
expreſsè, probare non eſt neceſſe, ut in d. §. 1. & ī
c. euidentia, de accuſ.

Et aliàs cū probationis mentionē fecerit, in-
telligi debebit propriè de ea, q̄ fit teſtibus uel in
ſtrumentis. l. 1. §. q in ꝑpetuu. ff. ſi ager uect. uel
emph. peta. l. in exercendis. C. de fide inſtr.

5 Et ſi dñs † promiſiſſet, ipſum conductorē nō
expellere, ut uerba aliquid operent. l. ſi qñ. ff. de
leg. 1. l. ait prætor, in prin. ff. de iureiu. expelli nō
poſſet ēt hoc caſu, ut ꝑ Ang. hic, quem refert, &
ſequitur Dec. in l. fi. in prin. in 3. no. ff. ſi cer. pet.
& conſi. 292. col. 2. uol. 2.

Tñ ꝯrium dicerem ego, ex quo promiſsio ſim
pliciter facta, imò ēt iurata interpretari debet, ni
ſi cauſa ſuꝑueniat, & neceſſaria quidē, q̄ excepta ſꝑ
(ut dixi ſupra) in quacunq; diſpoſitionē. & pro
batur in l. qui iurato. ff. q ſat. cog. nec obſicit An
ge. rō, ſatis friuola iudicio meo, qm̄ lōgē melius
eſt & tolerabilius uerba nihil operari, q̄ qđ dñs
promittens indebitè damnum patiat. l. fi. §. in cō
putatione, & ibi no. C. de iure delib. & ita tene.

6 Secunda † limitatio text. eſt, ſi dominus ex ſu
perueniente cauſa uelit domum reficere, ſeu (ut
in eo dicitur) corrigere.

Qđ tñ intelligi debet, ut hic ꝑ glo. ſi refectio
neceſſaria ſit, & modica q̄dē, ꝑ q̄ habitatio non ī-
pediat, aliàs ad oē intereſſe inq̃lino teneretur. l. q
inſulā. ff. loc. vel & melius dic, q̄ a hoc modo non
expelleret, qđ hac de cauſa poſsit expelli, ſed qđ
poſt refectionē debet inq̃linus ad habitandū re-
uerti, & hoc ipſum dñs pati, ne teneat ad intereſ-
ſe. ita Bar. in l. ſi duo. in §. cū inq̃linus. ff. uti poſ.
& iſtam limitationem ſimpliciter refert Prac. Pa
pi. in loco ſ. alleg. in 1. limi. ad tex. nihil addito.

Et rō eſt, quia fortè niſi reficeretur corrueret,
quo caſu multò melius eſt in tpe occurrere, q̄
poſt uulneratā cām remediū q̄rere. l. fi. C. de tēp.
in integ. reſti. pet. & latius ego hic in lectu. nu. 7.

Imò

Imò quod prudentis eſt proſpicere & præuidere,qđ euenire poteſt: inſipiẽtis autẽm dicere, non putaram.l.ſi quis domum.§.1.ff.loca.& in contractu locationis ſignanter inquit Bal.ad propoſitum,quod natura dat hominibus prudẽtiã, ut futura proſpiciant,conſi.182.col.fi.uol.1.qui igitur hoc non facit,ſe ipſum decipit & circumuenit,ut in ſimili dicit tex.in l.imò.in princip.ff.de lib.cau.

7 Tertia † limitatio eſt text.ſi conductor ſit ĩ re conducta malè uerſatus,arg.in l.ſi merces,in §.culpæ.ff.loc.& in l.hactenus.in §.fi.cum l.ſeq.ff.de uſufr.& ita tenet etiam Alex.in d.§.ſi fundũ.

Et ratio eſt,quia tacitè in ipſo contractu locationis,(ut dicebam aliàs,& ſentit Cy.hic)promiſiſſe uidetur inquilinus, ſe bona fide ædium habitatione uſurum,imò quod uerba ſimilia quoque in eo ſolent communiter apponi,cum ſit ẽt bonæfidei,de quo in §.actionum,Inſti.de actio. quod cum non fecerit hoc caſu, & fidem fregerit, à contractu ipſo recedi poterit,eidem fides frangi,& conſequenter ab ædibus expelli,uulga.l.cum proponas.C.de pac.ubi tritum illud,

Frangenti fidem,fides frangatur eidem. qđ maximè procedit,& locum habet in contractibus nominatis,ut hic: in innominatis nõ,quia in eis pœnitentia datur.l.ſi pecuniam.ff.de condi.ob cau. declarat Bal.in l. in ciuile,in prin.C.de rei uen.

Et quod in eis reperiatur clauſula rato manẽte pacto, quæ inquilino conductori non prodeſt,locatori ſic,ut per Felin.in c.intelleximus, colum.2.de iudi.

8 Quarta † eſt limitatio, licèt text.non dicat, q̃ tamen ex eo colligitur,dum dicit,ſi ſoluerit penſionem conductor, inuitum expelli non poſſe, Quod econtra ſi non ſoluerit, expelli poſſe, & bene, ut in l.quæro.in §.inter locatorem.ff.de act.emp.& ita etiã Pract.Pap.dicit in for.libelli, quo agitur ad ficti præſta.in uer.inueſtiuit, col.3.& etiam (quamuis dictum nõ ſit)quia ita actũ uidetur inter partes,ut ſignanter legitur in d.§.inter locatorem,ex quo tacitè ſubintelligitur.l.cum quid.ff.ſi cer.pet.declarat Bar.in l.ſemp in ſtipulationib.ff.de reg.iu.& tacitum pro expreſſo habetur,ubi eadem ratio reperitur,inq̃t Bal.in l.his ſolis.in fi.C.de reuoc.don.

9 Quinta † & ultima limitatio eſt, maxime in inquilino,ut poſſit expelli, ſi malis & inboneſtis uiueret moribus,uel fœnus exerceeret, uel foret hæreticus,arg.in l.2.ad fi.C.de ſum.tri. & fi.cat. & in §.ſi quis autem, in Auth.de leno.& in cle.1.de uſu.ex quo etiam ſi non reſipiſcat admonitus prius,res eſſet pernicioſi exempli.l.ſi qs aliquid.§.qui abortionis poculũ.ff.de pœ.iubetq́; hoc ipſum lex.l.iuſtitia.§.iuris præcepta.ff.de iuſti.& iu.§.iuris p̃cepta.Inſti.eo.tit. imò qđ Reipub.etiam expedit homines honeſtis moribus uiuere,ut in §.quia nos,Inſti.de nup. Bald. hic,in fi.licet non hoc modo, & ad idem ſic loquatur. vel & aliter,ut hic per Cy.col.2.tametſi iſtud mihi magis placeat.In cæteris dic ut per eũ(Barto. enim non multa dicit) ego uerò ſatis,ſuperq́; ſatis hic in lectu.

Et ſi quid adhuc addendum eſt,id unum addi poteſt,ad regulam redeundo, & ad id, ſi inquilinus ſoluit penſionem,quod expelli non poterit inuitus ab ædibus, ſed dubitatur qñ ſolutio ipſa fieri debeat:& reſpondetur, fieri debere eo tempore,quo conuenerunt partes.l.1.§.ſi cõueniat.ff.depoſiti.& ſi conuentio facta non ſit ſm conſuetudinem Regionis, cuius auctoritas nõ uilis eſt,ſi maximè pręſcripta fuerit & inueterata.l.de quibus,& ibi no.ff.de legi.l.2.C.quæ ſit lon.conſue.l.Imperatores.ff.de pollici.& ſi denique nõ extet conſuetudo,in fine anni: quoniam ante nõ poteſt dici,quod locator contractum impleuerit pro parte ſua.l.Iulianus.§.offerri.ff.de actio. emp.(ut hic per Bar.)& bene. Finis die 3.Iulii. 1571.ſtans (ut aiunt) pede in uno, & uolanti calamo.

FINIS.

Regeſtum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes ſunt Terniones.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes ſunt Terniones.